

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**TÜRK EDEBİYATINDAKİ
ÖDÜLLÜ ÇOCUK ROMANLARINDA TEMALAR
(1948-2016)**

DOKTORA TEZİ

ELİF AYDIN

**DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ÖZDEMİR**

HAZİRAN 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRK EDEBİYATINDAKİ
ÖDÜLLÜ ÇOCUK ROMANLARINDA TEMALAR
(1948-2016)

DOKTORA TEZİ

ELİF AYDIN

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ÖZDEMİR

HAZİRAN 2019

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

İmza

Elif AYDIN

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

'Türk Edebiyatındaki Ödüllü Çocuk Romanlarında Temalar (1948-2016)' başlıklı bu doktora tezi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan Prof. Dr. Zikri TURAN

(İmza)

Üye Doç. Dr. Bekir İNCE

(İmza)

Üye Doç. Dr. Abdullâh ACEHAN

(İmza)

Üye Doç. Dr. Alpaslan OKUR

(İmza)

Üye Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZDEMİR

(İmza)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu anıyorum.

12/06/2019

Prof. Dr. Ömer Faruk TUFTUN

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bu çalışmada, Türk edebiyatında ödül almış çocuk romanlarının tespitine ve değerlendirilmesine yer verilmiştir. Çocuk edebiyatı alanında yapılan literatür taramasında ödüllü çocuk romanlarının bir arada değerlendirildiği çalışmaların bulunmaması, teze olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır.

Ülkemizde düzenlenen çocuk edebiyatı roman yarışmalarında ödül almış eserlerde işlenen temaların belirlenmesi, temalar aracılığıyla çocuk edebiyatı kapsam ve sınırlarının nasıl görüldüğünün, zaman içinde nasıl bir seyir izlediğinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Çalışma; tematik inceleme yapacak araştırmacılara, çocuk romanı yazarlarına, yayınevlerine, çocuk edebiyatı yarışmalarındaki jüri üyelerine yol gösterecek niteliktedir.

Araştırma probleminin gerekçesinin bilimsel kanıtlara dayalı olarak tartışıldığı birinci bölümde; araştırmanın amacına, önemine ve sınırlılıklarına yer verilmiştir. İkinci bölümde; araştırmanın kuramsal çerçevesi açıklanmış ve literatürdeki teze ilgili araştırmalar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde; araştırmanın modeli, evren ve çalışma grubu, veri toplama araçları, toplanan verilerin analizi açıklanmıştır. Dördüncü bölümde, ödüllü çocuk romanlarındaki temalar açısından tespit edilen bulgular ortaya konulmuştur. Bulguların tartışıldığı ve sonuçlara dayalı önerilerin ortaya konulduğu bölüm, araştırmanın beşinci bölümünü oluşturmaktadır.

Çalışmam esnasında hoşgörü, sabrı ve anlayışıyla bana destek olan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Özdemir'e, çalışmamın şekillenmesinde bana yol gösteren hocalarım Prof. Dr. Zikri Turan'a ve Doç. Dr. Alpaslan Okur'a teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışması boyunca bana destek olan arkadaşlarım Dr. Öğr. Üyesi Nuran Başoğlu ve Dr. Tuba Kaplan'a; biçimsel düzenlemedeki yardımlarından ötürü Öğr. Gör. Yunus Emre Önal'a teşekkür ederim. Son olarak; bu uzun ve zorlu süreçte benimle birlikte tez yazma sıkıntılarını yaşayan aileme çok teşekkür ederim.

Elif AYDIN

ÖZET
TÜRK EDEBİYATINDAKİ ÖDÜLLÜ ÇOCUK
ROMANLARINDA TEMA
(1948-2016)

Aydın, Elif

Doktora Tezi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı,

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Özdemir

Haziran, 2019. xxxiv+556 Sayfa.

Toplum yapısındaki değişme ve gelişmeleri gösterme, toplumu yönlendirme işlevlerini yerine getiren edebiyat eserleri içinde romanlar önemli bir yere sahiptir. Toplumdaki değişimlerin, yazarların kaleminde nasıl ve ne kadar yer bulduğu, jürinin kaygılarının ne şekilde farklılaştığını ortaya koymak amacıyla ödüllü romanlar çalışılmıştır. Dünya edebiyatında olduğu gibi Türk edebiyatında da ödül önemli bir ölçüttür. Çocuk edebiyatıyla ilgili bir jürinin değerlendirme sürecinden geçen romanların incelenmesinin, çocuk edebiyatının sınırlarını çizme ve kapsamını belirlemeye yardımcı olacağı düşünülmektedir. Elde edilen temaların ışığında ödüllerin verilmeye başlandığı tarihten günümüze çocuk edebiyatının nasıl bir seyir izlediği betimlenmeye çalışılmıştır.

Ödüllü romanlarda işlenen temalar; öncelikle *bireyle ilgili temalar, toplumla ilgili temalar, iletişim ve teknoloji ile ilgili temalar, millî ve tarihî temalar, dinî ve manevi temalar, eğitim ve sanatla ilgili temalar, doğa ve bilim ile ilgili temalar, fantastik temalar ve insanlık ile ilgili temalar* olmak üzere 9 ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Temaların romanlarda hangi sıklıkta geçtiğini tespit etmek araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır. Araştırmada incelenen romanlar, ülkemizde çocuk edebiyatı roman yarışmalarının başladığı 1948 yılından 2016 yılı ödüllerinin de dâhil edildiği süredeki birincilik, ikincilik, üçüncülük veya yılın romanı ödülünü kazanan 66 çocuk romanı ile sınırlandırılmıştır. Tarama modelinde nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen çalışmada veriler, doküman incelemesi ile toplanmıştır. Elde edilen bulgular içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir.

Temalarla verilen mesajların yıllar itibariyle değişiklik arz etmesi; çocuk romanlarının toplum yapısındaki dalgalanmaları yansıttığının bir delilidir. Sayıca

diğer roman çeşitlerine göre fazla olan fantastik romanlar ödüllü çocuk romanları içinde öne çıkmaktadır. Büyük çoğunluğu 100 ila 200 sayfadan oluşan ödüllü romanlarda en fazla toplumla ilgili temalara yer verildiği görülmüştür. 57 romanda geçme sıklığıyla ‘sevgi’ teması, 52’şer romanda geçme sıklıklarıyla ‘oyun’ ve ‘okuma’ temaları, 45 romanda geçme sıklığıyla ‘aile’ teması; en fazla ele alınan temalardır. Alt temalar içinde de kitap, hayvan sevgisi, kardeş ile kardeş sevgisi en fazla işlenen temalardandır. Ayrıca yarışmayı düzenleyenlerin ideolojik kaygılarının ödül alacak eserlerin belirlenmesini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Romanlarda temalar; nedenleri, yol açtığı durum veya olaylar, çözüm yolları gibi çok çeşitli fikirlerle işlenmiştir. Hayatı olduğu gibi yansıtması ve çocukları hayata hazırlaması bakımından önemli bir işlevi yerine getiren romanlardaki temaların olumlu ve olumsuz yönleriyle her iki şekilde de ele alındığı tespit edilmiştir. Ancak bazı romanlarda verilen olumsuzlukların çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği bakımından sınırları zorladığı tespit edilmiştir. Genel anlamda ödüllü çocuk romanları, çocuk edebiyatının genel kabul gören çizgilerini korumakla beraber; zaman zaman bazı çocuk romanlarında temaların ele alınış ve yorumlanış biçimleriyle yazarların ve jüri üyelerinin çocuk edebiyatının sınırları dışına çıktıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Edebiyatı, Çocuk Romanı, Tema, Ödüllü Roman

ABSTRACT
THEMES OF AWARDED CHILDREN’S NOVELS IN TURKISH
LITERATURE (1948-2016)

Aydın, Elif

Doctoral Dissertation, Department of Turkish and Social Sciences Education, Field
of Turkish Education

Supervisor: Assist Prof. Dr. Mehmet Özdemir

June, 2019. xxxiv+556 Pages.

Novels are important literary works in terms of indicating the changes and developments within the community structure and directing the society. Prize-winning novels have been studied in order to reveal how and to what extent the changes in a community find place through writers’ narrations and in what way the concerns of the jury differ. Prize is an essential criterion both across the world literature and the Turkish literature. It is believed that the examination of novels on children’s literature which have been analyzed by a jury will help draw the line of children’s literature and set the content. It is aimed at portraying how children’s literature have had its course from the date the prizes started to be bestowed to this day in the light of the themes obtained.

The themes worked on in the prize-winning novels are classified under 9 main topics as themes about individuals, society, communication and technology; national and historical themes; religious and moral themes; themes about education and arts; themes about nature and science; fantastic and humanity themes. The subgoals of the research included establishing how often those themes take place in the novels. The novels analyzed in the research were limited to 66 children’s novels that won the novel of the year prize or the ones that won the first prize, the second prize and the third prize starting from the year 1948 when children’s literature contests began in our country to the year 2016 when the prizes were given to certain novels. The data of the study carried out through qualitative research method in the survey model were gathered via document analysis. The obtained findings were analyzed by content analysis technique.

That the messages of the themes have shown an alteration through years is a proof that children’s novels are a reflection of the fluctuation within the community

structure. Fantastic novels, which outnumber other types come to the forefront among the prize-winning children's novels. It is observed that the prize-winning novels, most of which consist 100-200 pages, mainly include social themes. The most handled themes are 'love' with a frequency of 57 novels; 'game' and 'reading' with a frequency of 52 novels; and 'family' with a frequency of 45 novels. The most covered subthemes are books, love for animals, siblings and love for siblings. It was also concluded that the ideological concerns of the competition organizers affect the determination of the award winning works.

The themes in novels are treated through various reasons such as their causes, situations and occurrences they make way for and their solutions. It was established that the themes, which play an important role in terms of reflecting life as it is and preparing children for life, are embraced with both their positive and negative sides. However, some negativities discussed in some novels have been identified as pushing the limits regarding the suitability for and reality of a child. It was concluded that prize-winning children's novels generally protect the approved line of children's literature yet writers and jurors occasionally step out of the line of children's literature regarding the approach and interpretation of the themes in some children's novels.

Keywords: Children's Literature, Children's Novel, Theme, Prize-winning Novel

İÇİNDEKİLER

Bildirim.....	iv
Jüri Üyelerinin İmza Sayfası.....	v
Ön Söz.....	vi
Özet.....	vii
Abstract.....	ix
İçindekiler.....	xi
Tablolar Listesi.....	xxxiii
Şekiller Listesi.....	xxxiv
Bölüm I.....	1
Giriş.....	1
1.1 Amaç.....	13
1.2 Alt Amaçlar.....	14
1.3 Önem.....	14
1.4 Sınırlılıklar.....	15
1.5 Tanımlar.....	17
Bölüm II.....	18
Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi Ve İlgili Araştırmalar.....	18
2.1 Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi.....	18
2.1.1 Çocuk Edebiyatı.....	18
2.1.2 Çocuk Romanı.....	21
2.1.3 Tema.....	25

2.1.4 Ülkemizde Çocuk Edebiyatı Alanında Yarışma Düzenleyen Kurum Ve Kuruluşlar.....	29
2.1.4.1 İncelenen Romanların Ödül Aldığı Yarışmalar	29
2.1.4.1.1 Bu Yayınları	32
2.1.4.1.2 Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Türkan Saylan Sanat Ve Bilim Ödülleri	32
2.1.4.1.3 Çankaya Belediyesi-Damar Edebiyat Dergisi.....	33
2.1.4.1.5 Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği.....	33
2.1.4.1.6 Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Uygulama Ve Araştırma Merkezi	34
2.1.4.1.7 Doğan Kardeş Yayınları.....	35
2.1.4.1.8 Gülten Dayıoğlu Çocuk Ve Gençlik Edebiyatı Vakfı.....	35
2.1.4.1.9 Kültür Bakanlığı.....	35
2.1.4.1.11 Mevlüt Kaplan Ödülleri	36
2.1.4.1.12 Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı Ödülü.....	36
2.1.4.1.13 Tudem Edebiyat Ödülleri.....	37
2.1.4.1.14 Türkiye Yazarlar Birliği Ödülleri.....	37
2.1.4.1.15 Yeni Kervan Dergisi	38
2.1.4.1.16 Yunus Nadi Ödülleri	38
2.1.4.2 Diğer Yarışmalar	39
2.1.4.2.1 Akademi Kitabevi Edebiyat Ödülleri.....	39
2.1.4.2.2 Arkin Kitabevi Çocuk Edebiyatı Yarışması.....	40
2.1.4.2.3 Ayfer Öneysan Çocuk Yazını Ödülü	40
2.1.4.2.4 Başkent Ödülleri.....	40

2.1.4.2.5 Dünya Kitap Dergisi Altın Sayfa Ödülü	40
2.1.4.2.6 Eğitim-Sen Ödülleri	41
2.1.4.2.7 Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği	41
2.1.4.2.8 Gökyüzü Yayınları Çocuk Edebiyatı Ödülü	41
2.1.4.2.9 Halkevleri.....	41
2.1.4.2.10 Irmak Okulları.....	42
2.1.4.2.11 Türkiye İlim Ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği.....	42
2.1.4.2.12 İzmir Büyükşehir Belediyesi Çocuk Romanları Yarışması	43
2.1.4.2.13 Memet Fuat Yayıncılık Ödülü	43
2.1.4.2.14 Nesin Vakfı Çocuk Edebiyatı Ödülleri	44
2.1.4.2.15 Rıfat Ilgaz Çocuk Edebiyatı Roman Yarışması	44
2.1.4.2.16 Timaş Yayınları.....	44
2.1.4.2.17 Türk Dil Kurumu Çocuk Yazını Ödülü	44
2.2 İlgili Araştırmalar.....	45
2.2.1 Türkiye’de Yapılan Araştırmalar	45
2.2.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	55
2.3 Alanyazın Taramasının Sonucu	60
Bölüm III.....	61
Yöntem.....	61
3.1 Araştırmanın Modeli	61
3.2 Evren Ve Çalışma Grubu	61
3.3 Veri Toplama Araçları Ve Verilerin Toplanması	62

3.4 Verilerin Analizi.....	63
Bölüm IV.....	66
Bulgular.....	66
4.1 Ödüllü Çocuk Romanlarındaki Temalar	66
4.1.1 Bireyle İlgili Temalar	67
4.1.1.1 Sevgi.....	68
4.1.1.1.1 Aile Sevgisi	71
4.1.1.1.2 Hayvan Sevgisi	80
4.1.1.1.3 Doğa Sevgisi	84
4.1.1.1.4 Köy Sevgisi	88
4.1.1.1.5 Yaşam Sevgisi.....	88
4.1.1.2 Beslenme	89
4.1.1.3 Emek	94
4.1.1.4 Zararlı Alışkanlıklar	97
4.1.1.5 Çalışkanlık	101
4.1.1.6 Hastalık	103
4.1.1.7 İyilik	106
4.1.1.8 Aşk	109
4.1.1.9 Umut.....	111
4.1.1.10 Azim.....	114
4.1.1.11 Mutluluk.....	116
4.1.1.12 Sorumluluk.....	118

4.1.1.13 Merak	120
4.1.1.14 Yalnızlık.....	122
4.1.1.15 Vefa.....	124
4.1.1.16 Korku	126
4.1.1.17 Kıskançlık	128
4.1.1.18 Zorluk.....	129
4.1.1.19 Büyüme.....	131
4.1.1.20 Cesaret.....	132
4.1.1.21 Hırs.....	133
4.1.1.22 Kötülük.....	134
4.1.1.23 Özlem.....	136
4.1.1.24 Affetmek	137
4.1.1.25 Dürüstlük.....	138
4.1.1.26 İnanmak.....	139
4.1.1.27 Özgüven	140
4.1.1.28 Sabır	141
4.1.1.29 Saygı.....	142
4.1.1.30 Yaramazlık	143
4.1.1.31 Kibir	145
4.1.1.32 Tutumluluk.....	146
4.1.1.33 Engellilik.....	147
4.1.1.34 İdealistlik.....	148

4.1.1.35 Açgözlülük	149
4.1.1.36 Alçakgönüllülük	149
4.1.1.37 Cömertlik	150
4.1.1.38 Düşünmek	151
4.1.1.39 Güzellik	151
4.1.1.40 İyimserlik	152
4.1.1.41 Onur	153
4.1.1.42 Öfke	153
4.1.1.43 Şımarıklık	154
4.1.1.44 Temizlik	155
4.1.1.45 Uyku	155
4.1.1.46 Bencillik	155
4.1.1.47 İntikam	156
4.1.1.48 Küçümsemek	156
4.1.1.49 Müsriflik	157
4.1.1.50 Pişmanlık	158
4.1.1.51 Bıkkınlık	158
4.1.1.52 İnatçılık	158
4.1.1.53 Tedbirsizlik	158
4.1.1.54 Zekâ	159
4.1.2 Toplumla İlgili Temalar	159
4.1.2.1 Oyun	160

4.1.2.2 Aile.....	177
4.1.2.2.1 Ebeveyn.....	178
4.1.2.2.2 Kardeş	189
4.1.2.3 Arkadaşlık	192
4.1.2.4 Çocuk Ve Çocukluk	198
4.1.2.5 Dayanışma.....	208
4.1.2.6 Şiddet	212
4.1.2.6.1 Fiziksel Şiddet.....	212
4.1.2.6.2 Sözel Şiddet.....	218
4.1.2.7 Sosyal Yaşam.....	219
4.1.2.7.1 Köy Yaşamı.....	220
4.1.2.7.2 Şehir Yaşamı	224
4.1.2.8 Misafirperverlik.....	226
4.1.2.9 Ayrılık	230
4.1.2.10 Dostluk	232
4.1.2.11 Yardımseverlik.....	236
4.1.2.12 Fakirlik	239
4.1.2.13 Öksüz-Yetim	243
4.1.2.14 Savaş	246
4.1.2.15 Yetişkin	250
4.1.2.16 Geçim Derdi	253
4.1.2.17 Önemli Şahsiyetler	257

4.1.2.17.1 Atatürk	258
4.1.2.17.2 Hz. Muhammed (S.A.V)	260
4.1.2.17.3 Akşemseddin	261
4.1.2.17.4 Apelles	261
4.1.2.17.5 Bach	262
4.1.2.17.6 Büyük İskender	262
4.1.2.17.7 Cahit Arf	262
4.1.2.17.8 Fatih Sultan Mehmet	262
4.1.2.17.9 Füreyâ Koral.....	262
4.1.2.17.10 Hazreti Süleyman	263
4.1.2.17.11 Hezarfen	263
4.1.2.17.12 Hızır (A.S).....	263
4.1.2.17.13 Kurtdereli Mehmet Pehlivan	263
4.1.2.17.14 Mevlâna.....	263
4.1.2.17.15 Nasreddin Hoca	264
4.1.2.17.16 Osman Bey	264
4.1.2.17.17 Şeyh Edebali.....	264
4.1.2.17.18 Yılmaz Güney	264
4.1.2.17.19 Yunus Emre.....	264
4.1.2.18 Özel Günler	265
4.1.2.18.1 Doğum Günü.....	265
4.1.2.18.2 Düğün.....	266

4.1.2.18.3 Bayram	267
4.1.2.18.4 Panayır	267
4.1.2.18.5 Şölen.....	268
4.1.2.18.6 Festival	268
4.1.2.18.7 Yıl Dönümü.....	268
4.1.2.19 Hediyeleşme	269
4.1.2.20 Ülkeler ve Şehirler	270
4.1.2.20.1 Türkiye	270
4.1.2.20.2 Almanya	271
4.1.2.20.3 Amerika.....	272
4.1.2.20.4 Suriye	272
4.1.2.21 Aldatmak.....	273
4.1.2.22 Komşuluk	275
4.1.2.23 Sosyal Adalet	276
4.1.2.24 Yaşlılık	278
4.1.2.25 Evlilik.....	280
4.1.2.26 Flört.....	282
4.1.2.27 Seyahat	285
4.1.2.28 Kaza.....	286
4.1.2.29 Kentleşme.....	287
4.1.2.30 Paylaşmak	289
4.1.2.31 Tatil	291

4.1.2.32 Göç	293
4.1.2.33 Hak	294
4.1.2.34 Kaçma Ve Kaçırılma.....	296
4.1.2.35 Akrabalık.....	297
4.1.2.36 Hırsızlık.....	298
4.1.2.37 Gençlik	299
4.1.2.38 Zenginlik	300
4.1.2.39 Barış	301
4.1.2.40 Kaybolmak	302
4.1.2.41 Kültür	303
4.1.2.42 İşsizlik	303
4.1.2.43 Kaçakçılık	304
4.1.2.44 Kiracı.....	304
4.1.2.45 Kural.....	305
4.1.2.46 Sosyal Mekânlar.....	306
4.1.2.47 Ağalık.....	306
4.1.2.48 Grev.....	306
4.1.2.49 Kargaşa.....	307
4.1.2.50 Kıtlık	307
4.1.2.51 Sarkıntılık.....	308
4.1.3 İletişim Ve Teknoloji İle İlgili Temalar	308
4.1.3.1 İletişim Araçları	308

4.1.3.1.1 Mektup	308
4.1.3.1.2 Televizyon.....	311
4.1.3.1.3 Telefon	313
4.1.3.1.4 Radyo	314
4.1.3.1.5 Tebrik Kartı.....	315
4.1.3.1.6 Davetiye	315
4.1.3.1.7 Telgraf	315
4.1.3.2 Bilgisayar	316
4.1.3.3 Yalan Söyleme	319
4.1.3.4 Güzel Konuşma.....	322
4.1.3.5 İletişim	323
4.1.3.6 Lakap Takma.....	326
4.1.3.7 Alay Etme.....	328
4.1.3.8 Barışmak	329
4.1.3.9 Mizah	330
4.1.3.10 Sır Saklamak	331
4.1.3.11 Empati	331
4.1.3.12 Özür Dilemek	332
4.1.3.13 Söz Tutmak	333
4.1.3.14 Teknoloji	334
4.1.3.15 Konuşma Türleri	335
4.1.3.16 Söz Kesmek.....	335

4.1.3.17 Beden Dili	336
4.1.3.18 Dedikodu	336
4.1.3.19 El Öpme	337
4.1.3.20 Söz Dinlememek	337
4.1.3.21 Teşekkür Etme	338
4.1.3.22 Küfür	338
4.1.3.23 Küsmek	338
4.1.3.24 Yalvarmak	339
4.1.3.25 Dil.....	339
4.1.3.26 Söz Hakkı	339
4.1.3.27 İzin Almamak.....	339
4.1.4 Millî Ve Tarihî Temalar	339
4.1.4.1 Vatan	340
4.1.4.2 Ana Dili.....	345
4.1.4.3 Devlet	348
4.1.4.3.1 Türkiye Cumhuriyeti	350
4.1.4.3.2 Osmanlı Devleti	351
4.1.4.4 Millet.....	352
4.1.4.5 Tarihî Eser.....	354
4.1.4.6 Yabancı Milletler	356
4.1.4.6.1 Yunanlar.....	356
4.1.4.6.2 Rumlar.....	357

4.1.4.6.3 Bulgarlar.....	358
4.1.4.6.4 İngilizler	358
4.1.4.6.5 Romalılar.....	358
4.1.4.7 Savaş	359
4.1.4.8 Bağımsızlık	360
4.1.4.9 Şehit	361
4.1.4.10 Tarih Bilinci	361
4.1.4.11 Gazi	363
4.1.4.12 İnkılap	363
4.1.4.13 Bayrak	364
4.1.4.14 Düşmanlık	365
4.1.4.15 İlkeler	365
4.1.4.16 İşgal.....	366
4.1.4.17 Barış	366
4.1.4.18 Darbe.....	366
4.1.4.19 Demokrasi	367
4.1.4.20 Fetih	367
4.1.4.21 Kıbrıs Barış Harekâtı.....	367
4.1.4.22 Köle.....	367
4.1.4.23 Mübadele.....	368
4.1.4.24 63 Olayları.....	368
4.1.5 Dinî Ve Manevi Temalar	368

4.1.5.1 Rüya	368
4.1.5.2 Dua	371
4.1.5.3 Ölüm.....	374
4.1.5.4 Allah.....	377
4.1.5.5 İbadet.....	380
4.1.5.5.1 Namaz Kılmak	380
4.1.5.5.2 Hacca Gtmek.....	381
4.1.5.5.3 Kurban Kesmek.....	381
4.1.5.5.4 Oruç Tutmak	382
4.1.5.5.5 Sadaka Vermek	382
4.1.5.6 Hayal	382
4.1.5.7 Kur'an-ı Kerim.....	383
4.1.5.8 Batıl İnanç	384
4.1.5.9 Kader	385
4.1.5.10 Din.....	386
4.1.5.11 Din Adamı	387
4.1.5.12 Günah	388
4.1.5.13 Şükür	389
4.1.5.14 Abdest	389
4.1.5.15 Ezan.....	390
4.1.5.16 Melek	390
4.1.5.17 İman	390

4.1.5.18 Mucize.....	391
4.1.5.19 Müslüman.....	391
4.1.5.20 Zikir.....	391
4.1.5.21 İlahi	392
4.1.5.22 Mezar.....	392
4.1.5.23 Müşrik	392
4.1.5.24 Peygamber.....	393
4.1.6 Eğitim Ve Sanatla İlgili Temalar	393
4.1.6.1 Okuma.....	394
4.1.6.1.1 Kitap.....	395
4.1.6.1.2 Gazete.....	404
4.1.6.1.3 Dergi.....	407
4.1.6.1.4 Ansiklopedi	408
4.1.6.1.5 Sözlük.....	409
4.1.6.1.6 Yazım Kılavuzu	409
4.1.6.2 Çocuk Eğitimi	409
4.1.6.2.1 Sözel Şiddet.....	416
4.1.6.2.2 Fiziksel Şiddet.....	419
4.1.6.2.3 Ödül.....	422
4.1.6.2.4 Ceza.....	424
4.1.6.2.5 Yasak.....	425
4.1.6.3 Eğitim-Öğretim	426

4.1.6.3.1 Öğretmen.....	427
4.1.6.3.2 Okul.....	432
4.1.6.3.3 Ders	434
4.1.6.3.4 Ödev	437
4.1.6.3.5 Sınav.....	439
4.1.6.3.6 Karne	440
4.1.6.4 Meslekler.....	441
4.1.6.4.1 Bilim Adamı.....	441
4.1.6.4.2 Doktor	442
4.1.6.4.3 Arkeolog.....	443
4.1.6.4.4 Asker	443
4.1.6.4.5 Balıkçı	444
4.1.6.4.6 İşçi	444
4.1.6.4.7 Yazar	444
4.1.6.4.8 Aktör	445
4.1.6.4.9 Balıkadam	445
4.1.6.4.10 Kuş Bilimci	445
4.1.6.4.11 Pansiyoncu	446
4.1.6.4.12 Polis.....	446
4.1.6.4.13 Ressam	447
4.1.6.4.14 Turist Rehberi.....	447
4.1.6.4.15 Veteriner Hekim.....	447

4.1.6.4.16 Akrobat.....	448
4.1.6.4.17 Avukat.....	448
4.1.6.4.18 Çiftçi.....	448
4.1.6.4.19 Endüstri Mühendisi.....	448
4.1.6.4.20 Gazeteci.....	448
4.1.6.4.21 Hazine Avcısı.....	449
4.1.6.4.22 Heykeltıraş.....	449
4.1.6.4.23 İş Müfettişi.....	449
4.1.6.4.24 Jonglör.....	449
4.1.6.4.25 Kunduracı.....	449
4.1.6.4.26 Masal Anlatıcısı.....	450
4.1.6.4.27 Meteoroloji Uzmanı.....	450
4.1.6.4.28 Palyaço.....	450
4.1.6.4.29 Psikolog.....	450
4.1.6.4.30 Restoratör.....	450
4.1.6.4.31 Şair.....	450
4.1.6.4.32 Trapezci.....	451
4.1.6.5 Edebî Türler.....	451
4.1.6.5.1 Masal.....	452
4.1.6.5.2 Şiir.....	453
4.1.6.5.3 Tiyatro.....	454
4.1.6.5.4 Öykü.....	455

4.1.6.5.5 Efsane	456
4.1.6.5.6 Fıkra	457
4.1.6.6 Meslek Seçimi	457
4.1.6.7 Sanatla İlgili Faaliyetler	462
4.1.6.7.1 Müzik	462
4.1.6.7.2 Sinema	464
4.1.6.7.3 Resim	465
4.1.6.7.4 Halı Dokuma	465
4.1.6.7.5 Seramik	466
4.1.6.7.6 Pandomim	466
4.1.6.8 Başarı	466
4.1.6.9 Eğitimle İlgili Mekânlar	469
4.1.6.9.1 Kütüphane	469
4.1.6.9.2 Müze	471
4.1.6.9.3 Köy Enstitüsü	471
4.1.6.9.4 Kamp	471
4.1.6.10 Bilgi	472
4.1.6.11 Hobi	473
4.1.6.12 Yarışma	474
4.1.6.13 Sportif Faaliyetler	475
4.1.6.13.1 Futbol	476
4.1.6.13.2 Basketbol	476

4.1.6.13.3 Masa Tenisi	476
4.1.6.13.4 Tekvando.....	476
4.1.6.13.5 Yüzme	477
4.1.6.14 Belirli Gün Ve Haftalar	477
4.1.6.15 Turizm.....	478
4.1.6.16 Uygarlık	478
4.1.6.17 Yetenek	478
4.1.7 Doğa Ve Bilim İle İlgili Temalar	478
4.1.7.1 Doğa	478
4.1.7.1.1 Hayvanlara Zarar Verme.....	480
4.1.7.1.2 Doğaya Zarar Verme.....	484
4.1.7.2 Çevre Bilinci	487
4.1.7.3 Çevre Kirliliği	490
4.1.7.4 Bilim.....	493
4.1.7.4.1 Bilimsel Düşünce	495
4.1.7.4.2 Buluş	496
4.1.7.5 Bitkiler	496
4.1.7.6 Doğal Felaketler	497
4.1.7.7 Gezegenler.....	497
4.1.7.8 Kan Dolaşımı	498
4.1.7.9 Mağaralar	498
4.1.7.10 Üreme.....	498

4.1.7.11 Yağmur.....	498
4.1.8 Fantastik Temalar.....	499
4.1.8.1 İnsan Dışı Varlıkların Konuşması.....	499
4.1.8.1.1 Cansız Varlıkların Konuşması.....	499
4.1.8.1.2 Hayvanların Konuşması.....	500
4.1.8.1.3 Bitkilerin Konuşması.....	500
4.1.8.2 Doğaüstü Canlılar.....	501
4.1.8.2.1 Dev.....	501
4.1.8.2.2 İnsan.....	502
4.1.8.2.3 Peri.....	502
4.1.8.2.4 Böcek.....	503
4.1.8.2.5 Vampir.....	503
4.1.8.2.6 Cadı.....	503
4.1.8.2.7 Karga.....	503
4.1.8.2.8 Mumya.....	503
4.1.8.2.9 Yaratık.....	504
4.1.8.3 Doğaüstü Varlıklar.....	504
4.1.8.3.1 Kitap.....	504
4.1.8.3.2 Ağaç.....	504
4.1.8.3.3 Baston.....	505
4.1.8.3.4 Bulut.....	505
4.1.8.3.5 Dürbün.....	505

4.1.8.3.6 Labirent	505
4.1.8.3.7 Orman.....	505
4.1.8.3.8 Sandık.....	505
4.1.8.3.9 Sirk	506
4.1.8.3.10 Tabut	506
4.1.8.3.11 Taş	506
4.1.8.3.12 Uçan Daire	506
4.1.8.4 Doğaüstü Olaylar	506
4.1.8.4.1 Yolculuk.....	506
4.1.8.4.2 Uçmak	507
4.1.8.4.3 Dileklerin Gerçekleşmesi	507
4.1.8.5 Büyü	508
4.1.9 İnsanlık İle İlgili Temalar.....	509
4.1.9.1 İnsan	509
4.1.9.2 Hayat	511
4.1.9.3 Özgürlük.....	513
4.1.9.4 Zaman.....	514
4.1.9.5 Geçmiş	514
Bölüm V	516
Tartışma, Sonuç Ve Öneriler.....	516
5.1 Tartışma Ve Sonuç	516
5.1.1 Yarışma Düzenleyenler Açısından Sonuçlar	517

5.1.1.1 Yarışma Açan Kurumların Dağılımına Göre Sonuçlar	517
5.1.2 Romanlar Açısından Sonuçlar	521
5.1.2.1 Romanlarda İşlenen Temalara Göre Sonuçlar	522
5.1.2.2 Roman Çeşitlerine Göre Sonuçlar.....	532
5.1.2.3 Romanların Sayfa Sayılarına Göre Sonuçlar	533
5.1.2.4 Romanların Hedef Kitlelerine Göre Sonuçlar	535
5.2 Öneriler	537
5.2.1 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler.....	538
5.2.2 İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler	539
Kaynakça.....	541
Ekler	553
Ek-1. İncelenen Romanların Kaynakçası.....	553
Özgeçmiş Ve İletişim Bilgisi	556

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.Yarışma Düzenleyen Yayınevi, Kurum ve Kuruluşlar.....	30-31
Tablo 2.Bireyle İlgili Ana Temalar.....	68
Tablo 3.Toplumla İlgili Ana Temalar.....	160
Tablo4.İletişim ve Teknoloji ile İlgili Ana Temalar.....	308
Tablo5. Millî ve Tarihî Ana Temalar.....	340
Tablo6.Dinî ve Manevi Ana Temalar.....	368
Tablo7. Eğitim ve Sanat ile İlgili Ana Temalar.....	394
Tablo8. Doğa ve Bilim ile İlgili Ana Temalar.....	478
Tablo9. Fantastik Ana Temalar.....	499
Tablo10. İnsanlık ile İlgili Ana Temalar.....	509
Tablo11. Ödüllü Romanların Sayfa Sayıları.....	534

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Ana Tema Sayıları ve Yüzdeleri.....	67
Şekil 2. Yarışma Düzenleyen Kurum ve Kuruluşların Ödül Verdikleri Toplam Roman Sayısı.....	518
Şekil 3. Yıllara Göre Ödül Almış Roman Sayıları.....	519

BÖLÜM I

GİRİŞ

Olaya dayalı türlerdeki kişilik modelleri, millî, ahlaki ve insanlık ile ilgili değerler, çocuğun kişiliğinin oluşmasında önemli bir faktördür (Parlak yıldız, 1999). Dil öğretiminde ders kitaplarından sonra öğrencilerin en çok başvurdukları eğitim materyallerinin başında gelen romanlar; çocuğun zihinsel ve ruhsal yönden gelişimini destekler.

Çocuk eğitimine katkısı kadar toplum hayatındaki işlevleri bakımından da romanlar incelenmeye değerdir. Kolcu, toplumdaki sosyal, siyasal, kültürel değişme ve gelişmeleri yansıtmaları bakımından romanı sosyolojik belge olarak adlandırmakta ve Türk Edebiyatında hiçbir türün roman kadar toplum sorunlarını edebiyata taşımadığı fikrini savunmaktadır (2013: 161). Bu bakımdan çocuk edebiyatı araştırmaları; çocuk edebiyatının daha iyi anlaşılması için, öncelikle çocuk romanlarına başvurmayı gerekli kılar. Romanlarda ele alınan temalar üzerinden çocuğun hangi durumlarla, nasıl maruz kaldığının belirlenmesi hem çocuk hem de çocuk edebiyatı kavramının daha iyi anlaşılmasına ve bu alanda değişen değerlerin ortaya konulmasına vesile olacaktır. Böylece çocuk edebiyatındaki sorunların ve temaların tarihî süreç içinde nasıl seyrettiği gözler önüne serilecektir.

Değişen çocuklukla birlikte, çocuk edebiyatındaki değişime etki eden nedenlerin de sürekli değişmekte olduğu (Şirin, 2007: 7) gerçeği çocuk edebiyatındaki meseleleri etkilemektedir. Bu durumun, çocuk edebiyatında hâlâ üzerinde hemfikir olunamayan diğer bir deyişle farklı görüşleri içeren hususların olmasında da payı vardır. Çocuk edebiyatına etki eden faktörlerin sürekli değişmekte olması, bu alandaki çalışmaların tekrarını zorunlu kılmaktadır. Bu değişimin temelinde, çocuğun ve çocukluğun toplum ve zamandan bağımsız olarak oluşamayacağı hususu önemli bir etkidir. Tüm sosyal, siyasi, teknolojik gelişmeler aslında doğrudan çocuk edebiyatını etkilemekte ve çocuk da içinde yaşadığı topluma etki etmektedir. Burada sarmal bir döngüden bahsetmek mümkündür. Sonuçta; bu etkileşimin ve döngünün analiz

edilmesi, yorumlanabilmesi çocuk edebiyatındaki temaların tespitini zorunlu hale getirmiştir.

Toplumun bakış açısını, yazarın iletmek istediğini ve jürinin kaygılarını; romanlarda işlenen temalarda bulmak mümkündür. Toplumun kalemi olan yazar, kendi kaygılarını eserinde işler ve alanda yetkin kişilerden oluşan jüri, dönemin ve içinde yaşanılan çağın yansıması olmuş eserleri seçer. Ödüllü romanlardaki temaların belirlendiği bu çalışmada, toplumdaki gelişmelerin ve toplum yapısının nasıl bir çocuk modeli ve çocukluk anlayışı inşa ettiği çizilmeye çalışılmıştır. Temaları çıkarmaktaki amaç, çok karmaşık olan sosyo-kültürel boyutlardan etkilenen çocuğu daha iyi tanımak ve çocukluğun nasıl bir seyir izlediğini gözler önüne sererek çocuk romanının ve dolayısıyla edebiyatının niteliğine katkıda bulunmaktır.

Bugün ister geleceğimizin emaneti olarak görelim, ister sağlıklı bireylerin sağlıklı çocukluk yaşamalarına bağlı olduğu fikrinden yola çıkalım; çocuğu ve çocukluğu her yönüyle iyi anlamaya ihtiyaç vardır. O halde çocuğa ve çocukluğa doğrudan veya dolaylı etki eden bütün hususların ayrıntılı bir şekilde belirlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Çocuğa ve çocukluğa etki edenlerin başında çocuk romanları gelmektedir. Sağlık da (2005: 233) çocukların oyun ve eğitim ihtiyaçlarına cevap veren çocuk edebiyatı eserlerinin içinde çocuk romanlarının önemli bir yer işgal ettiğini belirtir.

Bu çalışmada; çocuk edebiyatında önemli bir tür olan roman üzerinde çalışmak için sınırların belirlenmesine yarayacak bir ölçüt olarak ödül kavramı seçilmiştir. Alana bakıldığında ödüllü romanlar ile ilgili birkaç kitabın bir araya geldiği çalışmalar mevcut olmakla birlikte toplu bir inceleme ve değerlendirme eksikliği göze çarpmaktadır. Çalışmanın, ödüllü romanların toplu bir şekilde değerlendirildiği bir çalışma olarak, alana öncülük edeceği düşünülmektedir.

Ödül yalnızca Türk yazarları için değil, dünya yazarları için de geçerli bir okutma yöntemidir (Onaran, 2005: 459). Eserlerin alanda yetkin kişilerin değerlendirmesinden geçmesi demek olan ödül kriteri, âdeta bir süzgeç işlevi görerek eserlerin belli bir seviyeye çıkmasını sağlar.

Çocuk edebiyatının merkez üssü olarak kabul ettiği çocuk kitabı ve yazarlığı kozasının (Şirin, 2007: 8) ilerlemesine ve gelişimine yardımcı olacak etkenlerden biri de bu yolda düzenlenen yarışmalar ve neticesinde ortaya çıkan ödüllü romanlardır.

Bu çalışmada, çocuk edebiyatı roman yarışmalarının ilk yapıldığı tarihten günümüze kadar olan zaman dilimindeki eserler topluca ele alınmıştır. Kitapları bir arada ele almak, Neydim'in de (2003: 144) dediği gibi bir yandan yazarların ve jürinin ortak kaygılarını saptamak, diğer yandan günümüzde çocuk edebiyatı alanında var olan kaygıların en azından bir bölümünü ortaya koyabilmek için gereklidir.

Çalışma, ödüllü romanların topluca değerlendirilmesi bakımından alanda yapılan ilk çalışmadır. Bu yönüyle çalışmanın ödüllü çocuk romanları bibliyografyasına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın sınırlarını belirleyebilmek adına proje kapsamındaki, sendikaların ve yerel kuruluşların yaptığı yarışmalar değil; kurumsallaşan, kurumsallaşma yolunda olan, ulusal düzeydeki yarışmalar öncelikli olarak dikkate alınmıştır. Uluslararası yarışmalar, belediyelerin açtığı yarışmalar değerlendirme kapsamına alınmamıştır. Örneğin Muzaffer İzgü'nün Bulgaristan Altın Kirpi Ödülü'nü kazandığı çocuk romanı "Dayak Birincisi" adlı eseri Türkiye dışında yapılan bir yarışmada ödül aldığı için çalışma dışında tutulmuştur. Kapsam dışına alınan her husus ayrı bir çalışmanın konusunu teşkil etmektedir. Belediyelerin bazen bir yayınevi ile ortaklaşa yarışma düzenledikleri görülmektedir. Bu gibi durumlarda ödül alan eserler çalışma sınırlarına dâhil edilmiştir. Örneğin Çankaya Belediyesi ile Damar Edebiyat Dergisi'nin ortaklaşa düzenlediği yarışmalar çalışma kapsamına alınmıştır.

Çalışmanın başında ödüllü romanları ve ödül mekanizmasını eleştirmek fikriyle yola çıkılmamıştır. Ödüllü romanlardaki temalar aracılığıyla çocuk edebiyatının nasıl bir seyir izlediği tespit edilmeye çalışılmış; elde edilen veriler üzerinden iyi bir çocuk romanı nasıl olur sorusunun cevabına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Ama işin içine girince yaşanan ve görülen aksaklıklara değinmek bizden sonraki araştırmacılara yol göstereceği inancıyla ve çalışmanın hikâyesini anlatmak açısından gerekli görülmüştür.

Türk çocuk edebiyatında çocuk romanı dalında yarışmaların başladığı 1948 yılından günümüze kadar (2016) ödül almış romanların belirlenmesi amacıyla konuyla ilgili taramalar yapılmış, ülkemizde çeşitli kurum ve kuruluşların düzenlediği yarışma sonuçlarına ulaşılmıştır. Başlangıçta ödül almış bütün çocuk romanlarını çalışma kapsamına almak düşünülmüş; ancak yayınevlerinin standart bir yol izlememesi bu fikirden vazgeçilmesine neden olmuştur. Şöyle ki; yarışma sonuçlarına göre

mansiyon kazanan eserler, ilk başta çalışma sınırları içinde tutulmuş; hatta Bu Yayınevi'nden mansiyon ödülü alan 12 çocuk romanı okunup incelenmiştir. Ancak diğer yayınevlerinde mansiyon ödülünün jüri teşvik ödülü, övgüye ve basılmaya değer bulunan eser, başarı ödülü, dördüncülük veya beşincilik ödülü vb. adlandırmalarla farklılaştığı dahası bazı yayınevlerinin politikaları gereği 1., 2. ve 3. olan romanlar dışındaki eserleri yayınlamama kararı aldığı gerçekleriyle yüz yüze gelince çalışmanın ortak bir paydaya oturmayacağı düşünülerek bu yoldan dönülmüştür. Kısacası mansiyon ödülü alan romanlar, çalışma dışında tutulmuştur. Örneğin Aydoğan Yavaşlı'nın, "Ben Mustafa Kemal" adlı eseri Kültür Bakanlığı Çocuk Romanı Başarı Ödülü aldığı için çalışma kapsamına alınmamıştır. Bir romana bir yayınevinin mansiyon ödülü verdiği görülürken diğer yayınevinin aynı romanı başka bir ödüle layık bulduğu durumlar ortaya çıkmıştır. Örneğin Nursel Saygınar'ın "Benim Dünyalarım" romanı Damar Edebiyat Dergisi tarafından 1996 yılında birincilik ödülüne layık görülürken; Bu Yayınevi 1996 yılı Çocuk Edebiyatı Roman Yarışmasında mansiyon ödülü almıştır. Bu eser, çalışmanın sınırları kapsamında Damar Edebiyat Dergisi 1.' lik ödülü almış olmasından dolayı incelenmiştir. Çalışmada birden fazla ödülle taçlandırılan iki roman daha bulunmaktadır. İlki; Behiç Ak'ın "Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği" romanıdır. "Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği" romanı Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği tarafından 2013 ve ÇOGEM tarafından 2014 yılının çocuk romanı seçilmiştir. Üzeyir Gündüz'ün "Tek Kanatlı Güvercin" adlı romanı, 1987 yılında Kültür Bakanlığının, 1998 yılında Yeni Kervan Dergisinin çocuk edebiyatı ödülünü kazanmıştır.

Çalışmada öncelikle ödüllü kitapları belirli bir yaş aralığına göre belirlemek fikriyle hareket edilmiştir. Ödüllü çocuk romanlarının seçiminde; hedef kitle ilköğretim 2. kademe (10-14 yaş) olduğu için 10 yaş ve üstüne hitap eden kitapların belirlenmesine gidilmiştir. İlk başta; gençlik edebiyatı roman yarışmalarında eserlerin okur kitlesi 12 yaş ve üzeri olarak değerlendirildiği için gençlik romanları çalışma kapsamına alınmıştır. Hatta gençlik edebiyatı yarışmalarında ödül alan 7 roman okunarak incelenmiştir. Yaş kitlesi çalışmanın yaş aralığına uyuyor gözükse de kitaplar okunup temalar belirlenince temaların işleniş biçiminin çocuk kitlesine uygun olmadığı, çocuk romanlarından elde edilen bulgularla gençlik romanlarından elde edilen bulguların açık bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu sebeplerden ötürü gençlik romanları da çalışmanın sınırları dışında tutulmuştur. Yaş ölçütünden

vazgeçilmesinin bir nedeni de bazı yayınevlerinin çocuk edebiyatı roman yarışmalarında yaş bazlı bir hedef kitle tespiti yapmaması yani hiç yaş grubu belirtmemesidir. Yarışmalarda hedef kitle ile ilgili farklı yollar izlenmiştir. Yarışmaların gençlik, ilk gençlik kriterleri altında açıldığı tespit edilmiştir. Açılan gençlik, ilk gençlik romanı yarışmalarında da yayınevleri tarafından farklı yaş aralıkları gösterilmiştir. Timaş Yayınları, Genç Timaş Roman Yarışması adı altında yarışma düzenlediği için bu eserler, çalışma kapsamına alınmamıştır. İlk gençlik romanı ödülleri dereceye girmiş üç roman okunup incelenmesine rağmen bu romanlar da yarışmayı düzenleyen yayınevleri tarafından standart bir yaş aralığı çizilmemiş olmasından dolayı çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. İlk gençlik ve gençlik, çocuktan ayrı bir dönem olduğu, farklı özellikleri barındırdığı için sağlıklı verilere ulaşabilmek adına çalışma kapsamına alınmamış, çalışmada sadece çocuk romanları ele alınmıştır. Geçilen bu yollar, çalışmanın sınırlarının çocuk, çocuk edebiyatı, çocuk romanı anahtar kelimeleriyle çizilmesini sağlamıştır. Ödüllü çocuk romanı yazarlarının eserleri de, çalışmanın yazar odaklı olmamasından dolayı incelenmemiştir. Çalışma kapsamına alınan eserlerde, ödülü yazarın değil eserin alması şartı aranmıştır.

Çocuk edebiyatı alanında açılan yarışmalarla ilgili bilgilere erişmek bayağı zor olmuştur. Bazı yarışmalar hakkında sosyal medyadan ilgili kişiler bulunmasına rağmen bir sonuç alınamamıştır. Milli Eğitim Bakanlığı açtığı yarışmalarla ilgili bilgi edinmek için Bakanlığın ilgili birimleri telefonla aranmış ama bir sonuç alınamamıştır. Yayınevlerinin internet sayfalarının aktif olmaması, aktif olanların da arşivlerinin düzgün olmaması nedeniyle yeterli bilgiye ulaşılamamıştır. Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödüllerinin verildiği yarışmalara ait bilgilere İzmir Özgür Eğitim Yayınevi'nin arşivindeki dosyalar sayesinde erişilmiştir. Kendileri arşivlerindeki dosyaları elektronik postayla göndermişlerdir. Böylelikle bu kurumdan ödül alan eserlere eksiksiz ulaşılmıştır. Mevlüt Kaplan'ın "Tren Düdükleri" romanının Damar Edebiyat Dergisi'nin Çankaya Belediyesi ile ortak düzenlediği yarışmada üçüncülük ödülü aldığı, kitabın iç kapak sayfasından tesadüfen öğrenilmiştir. Yarışmalar ile ilgili bilgilere ulaşamamanın nedenlerinden biri de yarışma sonuçları hakkındaki duyuruların veya bilgilendirmenin geç yapılmasıdır. Öyle ki 2015 yılında ödül almış romanlarla ilgili 2017 yılında yazılan yazılar görülmektedir.

Ödüllü romanları gerek belirleyebilmek gerekse temin edebilmek noktasında yaşanan zorluklar, ülkemizde ödüllerin sistemleşmediğini ve arşivlemeye gerekli özenin verilmediğini göstermektedir. Yarışma sonucunda ödül alan romanların yarışmaya katıldıkları dosyalardaki isimlerle yayımlanmaması da ödüllü romanları belirlemede karşılaşılan güçlüklerden bir tanesidir. Örneğin; Aysel Kumru Korkut'un "Çınar Dede" isimli dosyası "Çınar Dede'nin Doğum Günü" adıyla; Güzin Öztürk'ün "Beşir" adlı 2015 Tudem çocuk romanı dosyası "Kuş Olsam Evime Uçsam" adıyla yayımlanmıştır. Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfı tarafından 2015 yılı çocuk romanı ödülünü kazanan Koray Avcı Çakman'ın "Ördek Ayak" adlı eseri "Düşlerin Peşindeki Çocuk" adı ile basılmıştır (URL1). 2001 Bu Yayınevi Çocuk Edebiyatı Roman Yarışması'nda, birincilik ödülü alan Mavisel Yener'in yazdığı "Kayıp Seslerin İzinde" adlı romanı sonraki baskılarında "Mustafa Kemal'in Kayıp Seslerinin İzinde" adıyla yayımlanmıştır. Yine Mehmet Güler'in 1992'de Çankaya Belediyesi ve Damar Edebiyat Dergisi tarafından düzenlenen yarışmada ödül alan "Keseğâğıdı Ustaları" adlı eserinin "Keseğâğıdı Çocukları" ismiyle yayımlandığı tespit edilmiştir (URL2). Yazarla sosyal medya aracılığıyla iletişime geçilerek "Keseğâğıdı Ustaları" ile "Keseğâğıdı Çocukları"nın aynı eserler olduğu bilgisi netlik kazanmıştır. Ayrıca romanın kaçınıcılık ödülü aldığı da sosyal medya aracılığıyla yazarın bir yakınından öğrenilmiştir. Çankaya Belediyesi ile Damar Edebiyat Dergisi'nin birlikte düzenlemiş oldukları yarışma ile ilgili bilgiye ulaşmak için bu yarışmada ödül alan yazar Aysel Korkut ile sosyal medya ile iletişime geçilmiş; kendisinden derginin sahibi ve genel yayın yönetmeni, aynı zamanda bu yarışmayı düzenleyen kişinin (Özgen Seçkin) iletişim bilgileri alınmıştır. Bu sayede sosyal medya aracılığıyla Özgen Seçkin'e ulaşılmış ve düzenlenen yarışmalarla ilgili bilgi alınmıştır. Romanları belirleyebilmek, ödüllü romanları tespit edebilmek; yazarlarla veya yarışmayı düzenleyenlerle bire bir iletişime geçilmeyi zorunlu kılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığının ve Kültür Bakanlığının açtığı yarışmalar hakkında bakanlığın ilgili birimleri telefonla aranmış ancak bilgiye ulaşılamamıştır. Ödül aldıkları halde dereceye giren bütün romanların baskılarının yapılmaması veya geç yapılması da ödüllü romanların çalışmaya dâhil edilmesinde bir engel oluşturmuştur. 2015 Tudem Edebiyat Ödülleri Roman Yarışması'nda birinciliği "Beşir" romanı ile Güzin Öztürk, ikinciliği "Kayra: 5000 Yıl Öncesinde Düşen Yıldız" ile Bengi Bağdat Kurt, Yıldız Kurt, Billur İpek Kurt, üçüncülüğü "Taş Devri

Çocukları” ile Zehra Tapunç elde etmişlerdir. Birinci olan “Beşir” adlı dosya “Kuş Olsam Evime Uçsam” adıyla yayımlanmış ve çalışmaya alınmıştır. Ancak ikincilik ve üçüncülük ödülü alan romanlar çalışma süresi içinde yayımlanmadıkları için temin edilememişlerdir. Bazı ödüllü romanların basımı ödül tarihinden oldukça geç yapılmıştır. Fikret Arıt’ın “Özgürlüğe Doğru” romanı 1984 yılında Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı Ödülü almasına rağmen kitap 2011 yılında basılmıştır. Kültür Bakanlığı Ödülü’nü alan Havva Tekin’in “Yeşil Ada’nın Çocukları” adlı romanı ise 1998 yılında ödül almasına rağmen 2017 yılında basılmıştır. Vâlâ Nurettin Vânû’nun “Korkusuz Murat” adlı eseri Doğan Kardeş Armağanı 1966 yılı ikincilik ödülü almasına rağmen kitabın ilk baskısı 1998 yılında yapılmıştır. Tüm bu sayılan zorluklardan dolayı çalışma kapsamına dâhil edilmesi gerekli ancak gözden kaçmış veya ulaşılamayan ödüllü romanlar olacaktır. Bu nedenle çalışma, ulaşılabilen romanlar ile sınırlı tutulmuştur.

Çalışma esnasında birçok bilgi kirliliği ile karşılaşmıştır. Örneğin MEB Çocuk Romanları Yarışması birincilik ödülüne Mahmut Tunaboşlu’nun “Karadeniz Kaptanı” adlı eseri seçildiği bilgisinden hareketle bu kitap, Edirne Merkez Kırkpınar Halk Kütüphanesi’nden temin edilmiştir (URL3). Yapılan incelemelerde kitabın önsözünde yer alan yazarın biyografisinde Mahmut Tunaboşlu’nun “Dünyanın En Güzel Çocukluğu” adlı romanı Milli Eğitim Bakanlığı Çocuk Romanları Yarışması’nda birincilik ödülü almıştır bilgisine, bahsi geçen kitabın ise İzmir Büyükşehir Belediyesi Çocuk Romanları Yarışması üçüncülük ödülü aldığı bilgisine ulaşılmıştır (Tunaboşlu, 2009). “Dünyanın En Güzel Çocukluğu” adlı romanın MEB’den kaç yılında ödül aldığını tespit etmek amacıyla yazar hayatta olmadığı için oğluya sosyal medya üzerinden yapılan görüşmelerde 1999 yılı olabileceği bilgisine ulaşılmıştır. Gülten Dayıoğlu’nun “Parbat Dağının Esrarı” adlı eserinin yazarın biyografisinde 1989 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin açtığı yarışmada çocuk romanı ödülünü aldığı bilgisi (URL4) geçmesine rağmen kitabın iç kapak sayfasında “Kültür Bakanlığı 1987 Çocuk Edebiyatı Ödülü” ibaresi bulunmaktadır (Dayıoğlu, 2016: 3). Bu bilgi karışıklığını gidermek için yazar Gülten Dayıoğlu’na elektronik posta gönderilmiştir. Yazarla yapılan görüşmede eserin İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin açtığı yarışmada ödül aldığı bilgisi teyit edilmiştir. Ayrıca yazardan; “Kaf Dağının Ardına Yolculuk” romanının 1987 yılı Kültür Bakanlığı Çocuk Edebiyatı ödülünü aldığı bilgisine ulaşılmıştır. Yazardan gelen bu bilgiler ışığında

“Parpat Dağı’nın Esrarı” adlı eser, çalışma kapsamında çıkarılmış; “Kaf Dağı’nın Ardına Yolculuk” da ödül almasına rağmen gezi dizisi etiketiyle yayınevinden çıktığı için kapsama alınmamıştır. Bunun gibi benzer sebeplerden ötürü çocuk edebiyatına büyük hizmetler vermiş ve birçok ödüllü eseri bulunmasına rağmen Gülten Dayıoğlu’nun eserleri bu çalışmanın sınırlılıkları dışında kaldığı için incelemeye alınamamıştır. 1995 Tüyap Kitap Fuarı’nda çocuk romancısı olarak onur ödülü verilen, edebiyatımıza 200’den fazla eser kazandıran Kemalettin Tuğcu’nun eserleri de bu çalışmanın sınırları dışında kaldığı için değerlendirilmemiştir. Çalışma sadece ödül alan eserle sınırlı tutulduğu için yazara verilen ödüller çalışma dışında kalmıştır. Bu nedenle birçok ödülün sahibi Gülten Dayıoğlu gibi Kemalettin Tuğcu da çalışmaya alınamamıştır. Burada sözü edilmeyen ödüllü yazarlar mutlaka olacaktır. Çalışmanın sınırlarına yoğunlaşıldığından hepsinden tek tek bahsedilmemiştir. Çalışmanın kapsamına uygun ancak gözden kaçmış eserler de olacaktır. Ancak bu çalışmada incelenen 66 çocuk romanının sayıca yeterli olduğu ve bu romanlardaki bulguların çocuk edebiyatına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1999 yılı Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülü çocuk romanı dalında 3.lüğe layık görülen Ekrem Güneş’in “Çiçekler Solmasın” romanının Kültür Kitap Sarayı tarafından yapılan 2001 yılı baskısında gençlik romanı olarak geçtiği görülmektedir. İstanbul Kartal Halk Kütüphanesinden temin edilen Talip Apaydın’ın “Toprağa Basınca” romanının 1966 yılı baskısı editör yazısında bu eserin Türkiye’de ilk olarak yapılan çocuk romanları yarışmasında üçüncülük kazandığı belirtilmiştir. Ancak Lemia Balı “İlk Arkadaş” adlı romanı ile 1948 yılında bir çocuk edebiyatı roman ödülünün sahibi olmuştur.

Romanların ödül aldığı yıllar ile ilgili de farklı bilgilere rastlamak mümkündür. Bazı kurumlar yarışmanın duyurulduğu yılı, bazı kurumlar da açıklandığı yılı eserin ödül yılı olarak göstermektedir. Bu nedenle bazı romanların ödül yılı bazı kaynaklarda 1 yıl değişik olarak gözükebilmektedir. ÇGYD tarafından ödül verilen Mehmet Atilla’nın “Parktaki Gergedanlar” romanı resmî web sitesinde 2010 yılı gençlik kitabı olarak (URL5) geçmesine rağmen kitabın iç kapak sayfasındaki yazarın biyografisinde yılın kitabı seçildiği bilgisinden hareketle söz konusu roman, çalışma kapsamına alınmıştır (Atilla, 2015). Çoğu ödül almış romanın, günümüzde baskılarının yapılmadığı gerçeğiyle karşılaşmıştır. Çalışma kapsamında; ödül almış

ama yayınevinde artık basımı yapılmayan ve diğer yayınevlerince de maddi nedenlerden ötürü yayımlanmayan kitaplara ulaşmak zorunluluğu doğmuştur. Bu özellikteki kitapların bazılarında sahaflardan ulaşılmıştır. Tüm araştırmalara rağmen ulaşılamayan kitapların yazarlarına facebook gibi sosyal medya aracılığıyla ulaşılmıştır. Yazarlardan romanlar temin edilmiştir. Bazı kitapların yazarlarda da bulunmaması üzerine yayınevi arşivlerinden romanlar temin edilmiştir. Yayınevlerinde de olmayan kitaplar için internet üzerinden kütüphane taraması yaparak; Edirne Merkez Kırkpınar Halk Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, İstanbul Kartal Halk Kütüphanesi'nden kitaplar alınmıştır. Hasan Kallıncı'nın "Sihirli Dürbün" romanı Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nden, Talip Apaydın'ın "Toprağa Basınca" romanı İstanbul Kartal Çocuk Kütüphanesi'nden temin edilmiştir. Çocuk edebiyatı yarışmalarında ödül alan ancak türü belirtilmemiş birçok eserle karşılaşmıştır. Bu kitapların türü yarışmayı açanlarca belirtilmediğinden roman olma ihtimali göz önünde bulundurularak kitaplar okunup roman olup olmadığına karar verilmiştir. Bunlardan biri Türkiye Yazarlar Birliği Çocuk Edebiyatı ödülüne layık görülen Mevlana İdris Zengin'in "Korku Dükkânı" adlı eseridir. Kitap incelendikten sonra deneme tarzında olan eserin roman olmadığına karar verilmiştir. Yine 1984 yılında Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı birincilik ödülünü alan Hakkı Özkan'ın "Her Çocuğun Kanadı Vardır" ile aynı yıl ikincilik ödülünü kazanan Fikret Arıt'ın "Özgürlüğe Doğru" eserlerinin (Sınar, 2006: 196) türüyle ilgili net bilgilere ulaşılmadığından eserlerin roman olup olmadığını anlamak için okumak gerekmiştir. "Özgürlüğe Doğru" kitabı belgesel roman ifadesiyle basıma çıktığı için ve diğer eser de roman olduğu için çalışma kapsamına alınmıştır.

Ülkemizde ödül mekanizması konusundaki bilgi düzensizliği ve karışıklığı çalışmanın seyrini bayağı yavaşlatmıştır. Ödüllü bir kitap hakkında bir kaynaktan verilen bilgiler diğer kaynaklarda farklılaşabilmektedir. Bir romanı, bir yayınevi çocuk romanı olarak basarken başka bir yayınevi aynı romanı gençlik romanı olarak yayımlayabilmektedir. Örneğin "Çiçekler Solmasın" adlı eser; 'İzmir Özgür Eğitim Yayınevi 1999 Mevlüt Kaplan Çocuk Romanı Üçüncülük Ödülü' almış iken eserin Kültür Kitap Sarayı tarafından yapılan baskısında gençlik romanı ibaresi yazmaktadır. Mevlüt Kaplan'ın "Tren Düdükleri" adlı romanı Özgür Eğitim Yayınlarından çıkan 2014 yılı 5. baskısında gençlik dizisi olarak geçmesine rağmen Çankaya Belediyesi ile Damar Edebiyat Dergisi'nin düzenlediği yarışmada

üçüncülük ödülü aldığı için çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu duruma diğer bir örnek de Aslı Der'in "Büyük Tuzak" adlı romanıdır. Aslı Der'in Büyük Tuzak romanı ÇGYD'nin sitesinde yılın gençlik romanı olarak geçerken (URL6), aynı eser Gün IşığI Kitaplığı'nda çocuk romanı ve yaş grubu 4., 5. ve 6. sınıflar olarak geçmektedir (URL7). Bu bilgi karışıklığını gidermek için yayınevinden iletişim adresi alınarak yazarla iletişime geçilmiş ve kendisinden "Büyük Tuzak" adlı eserinin çocuk romanı ödülü aldığı bilgisi teyit edilmiştir. Eserlerin türü konusunda karşılaşılan farklı bilgilerle ilgili örnekleri çoğaltmak mümkündür. Şöyle ki bir eser bir yayınevinde roman, diğerinde hikâye olarak tanıtılmaktadır. Bazen aynı yayınevi aynı esere bir baskısında roman başka bir baskısında öykü diyebilmektedir. 2003 yılında Bu Yayınevi'nce açılan Çocuk Edebiyatı Fantastik Roman Yarışması'nda Hande Barutçuoğlu "Sonsuzluk Sirki" ile birincilik, Ayşe Çekiç Yamaç "İncili Kavak" ile ikincilik; Esra Avgören "Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık" ile üçüncülük ödüllerini kazanmışlardır (URL8). Buna rağmen "İncili Kavak" adlı eserin Bu Yayınları'ndan çıkan 5. baskısında fantastik öykü ödülü ibaresinin bulunması bu alandaki karışıklıklara bir örnektir. Esra Avgören'in "Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık" adlı eserinde de aynı karışıklık göze çarpar. Eserin 2009 yılında yapılan ikinci baskısının iç kapağında "Fantastik Dizisi-Bu Yayınevi 2003 Çocuk Edebiyatı Fantastik Öykü Yarışması Üçüncülük Ödülü" ibaresi bulunmaktadır (Avgören, 2009). Sitenin 2003 yılındaki açıklamaları kafa karıştırıcıdır. Aynı sitede hem roman yarışması hem de fantastik öykü yarışması ibareleri geçmektedir.

Eserlerin türü ile ilgili karışıklıkların, hitap ettiği hedef kitle konusunda da yaşandığı belirlenmiştir. Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödüllerinde dereceye giren romanları, Özgür Eğitim Yayınları sınıflara göre tasnif etmiştir. İçimdeki Ses, Aynalı Geyik, Benim Dedem Gazeteci, Çınar Dedenin Doğum Günü, Çatalçayın Çocukları, Çiçekler Solmasın, Bilginler Sınıfı, Sen Olabilirsin ve Pembe Pantolonlu Bulut romanları 6., 7., 8. sınıflar için; Tren Düdükleri romanı ise 7. ve 8. sınıflar için tasvip edilmişlerdir (Soytürk, 2002; Uslu, 2002). Bu eserlerin farklı yıl ve yayınevlerince yapılan baskılarında hedef kitle bilgisinin farklılaştığı belirlenmiştir. 2010 yılı 4. basımı incelenen Aysel Korkut'un Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülü 1999 yılı birincilik ödülü alan "Çınar Dedenin Doğum Günü" adlı eserinin ön dış kapağında 4. ve 5. sınıf ibaresi yer almaktadır. Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülü 1999 yılı çocuk romanı üçüncülük ödülü alan Ekrem Güneş'in "Çiçekler Solmasın" romanı Kültür Kitap

Sarayı Yayınları tarafından 2001 yılında yapılan birinci baskısının iç ve dış kapağında gençlik romanı etiketiyle yayımlanmıştır. Yayınevlerince kitap künyesi bakımından bir standartlaşmanın olmadığı hedef kitle meselesinde de ortaya çıkmaktadır. Bazı yayınevleri de kendi misyonları gereği yarışmalar ile ilgili açıklayıcı ifadeler kullanmamaktadırlar. Örneğin, Tudem edebiyat ödülleri roman yarışması birincilik, ikincilik ödülü ifadelerine sahip kitaplar, yayınevi öncelikli olarak çocuklara yönelik eserler yayınlayan bir yayınevi olduğu için çalışma kapsamına alınmıştır. Ancak Tudem'in ilk gençlik ibareleri olan eserler çalışma dışında tutulmuştur.

Çalışmanın başlangıcında hangi kurum ya da kuruluşları çalışmaya dâhil etmek gerektiğine dair bir fikir yürütürken 'yarışmalar konusunda istikrarı yakalamış yayınevleri' ile çalışmanın sınırlandırılması uygun görülmüştür. Bu fikirle hareket etmek, yayınevi sayısının bayağı azalmasına neden olmuştur. Ödül veren kurum ve kuruluşların son yıllarda yarışma düzenlemediklerine bakılarak bir istikrar sergilemediği önyargısı oluşmakla beraber yayınevleriyle yapılan görüşmelerde durumun görülenden farklı olduğu gerçeğiyle karşılaşmıştır. Örneğin İzmir Özgür Eğitim Yayınevi'nin internet sayfasında en son 1999 yılında çocuk romanı yarışması düzenlediği, bu tarihten sonra yarışma düzenlemediği gibi bir algı oluşmaktadır. Ancak yapılan görüşmelerde, her yıl yarışma düzenledikleri ama bazı yıllar yeterli katılım olmadığı için yarışmaların sonuçlanmadığı ancak devam ettiği bilgisine ulaşılmıştır. Başka bir açıdan bakıldığında da ÇOGEM gibi yakın zamanda kurulmuş (2009) ama çok önemli bazı kuruluşları veya Doğan Kardeş gibi günümüzde faaliyetleri olmayan ancak çocuk edebiyatında nitelikli yayınlarıyla önemli bir yer tutmuş olan yayın kurumlarını gözden çıkarmaktan, çalışmanın niteliğine zarar vereceği düşünülerek kaçınılmıştır. Çalışmada yayınevlerinden beklenen süreklilik kriterinden bu sebeplerden ötürü vazgeçilmiştir.

Ödüllü romanlarda incelenen temalar aracılığıyla Türk çocuk edebiyatının nasıl bir seyir izlediğini, yıllara göre temaların nasıl farklılaştığını göstermek ve bu bilgiler ışığında çocuk romanının niteliğini arttırmak temel amacıyla yola çıkılan bu çalışmada tema çalışmanın da birtakım zorlukları beraberinde getirdiği belirlenmiştir. Temaların yıllar içinde ele alınışında nasıl bir farklılaşma gösterdiğini kronolojik olarak gözler önüne sermek her romanda mümkün olmamaktadır. Çünkü romandaki

olayların tarihiyle romanın yazılışı her zaman örtüşmemektedir. Bir romanın son yıllarda yazılmasına rağmen 80'li yılları anlatması mümkün olabilmektedir. Örneğin 2004 yılında yazılmış bir romandaki temalar; 1962 doğumlu yazarın çocukluğunu anlatmasıyla günümüz gerçeklerinden farklılaşmaktadır. Bu durum yıllara göre yapılan yorumlamalarda her romanın kronolojik sıralamaya dâhil edilemeyeceğini göstermiştir. Bu nedenden ötürü benzer içeriğe ve mesaja sahip olan alıntılar bir grupta, diğerleri farklı gruplarda yorumlanmıştır. Bazen bir tema diğer bir temayla iç içe geçmiş olabilmektedir. Burada alıntılamanın hangi başlık altında ele alınacağı belirlenmesi gerekmektedir. Bu da tema çalışmanın zorluklarından bir tanesidir. Esere iyice yoğunlaşıp alıntılama ile verilmek istenen ve ağır basan içeriğe göre temaya başlık verilmesi uygun görülmüştür. Bu sebeple gerektiği durumlarda romanları birden fazla okuma yoluna gidilmiştir. Temalar belirlenirken öncelikle literatür taraması sonucunda tespit edilen temalar belirlenmiş ama bunlara ek olarak yeni temaları gözden kaçırma kaygısıyla tema çerçevesi geniş tutulmuştur. Okunan her kitapta tema olabilecek hususlar değerlendirmeye alınmıştır.

Temaların sınıflandırmasında bazı yöntemler izlenmiştir. Önemli şahsiyetlerin ve aile bireylerinin çocuk için rol model olmasından hareketle toplumla ilgili temalarda ele alınması uygun görülmüştür. Büyüklerin çocuklara davranışları ve yaklaşım biçimleri “çocuk eğitimi” teması adı altında verilirken; çocuğa bakış ve toplum tarafından çocuğun nasıl görüldüğü ile ilgili içerikler “çocuk” teması altında alınmıştır. Kadın-erkek ilişkisi, kız-erkek ilişkisi, erkek arkadaş temaları birleştirilerek “flört” temasıyla değerlendirilmiştir. Başarı-başarısızlık gibi bazı temaların eğer olumsuz biçimleri çok fazla sayıda değil ise ve yorumlamaya katkı yapacağı düşüncesiyle olumlu biçimleri altında verilmiştir. Barış ve barışmak temaları ayrı ayrı ele alınmıştır. Toplumlar seviyesinde barışma eylemi barış teması olarak ve toplumla ilgili temalar kısmında, iki insanın barışmasını kasteden “barışmak” teması iletişim ile ilgili temalar bölümünde ele alınmıştır. bir tema aynı veya benzer mesajlarla kitabın birçok yerinde geçiyorsa, tek bir romandan tek bir örneğe indirgenerek gösterilmiştir. Romanlardan alınan temayı açıklayan örneklerde; mesajı en çarpıcı, açıklayıcı ve özlü bir biçimde verebilme özellikleri göz önünde bulundurulmuştur. Temaları sınıflandırmak da çalışmanın diğer zor tarafıdır. Görünüşte toplumla ilgili bir tema gibi algılanan bir husus, insanlıkla ya da bireyle

ilgili boyutta işlenmiş olabilmektedir. Bu durum, temaları kategorileştirmenin görüldüğü kadar kolay olmadığını açıklamaktadır.

Çocuklar için, ödül kazanmış isimlerin eserlerinin bir araya getirilmesi gerekmektedir. Çünkü Türk yazarlarımızın ödül kazananlarından hazırlanacak kitaplar belli bir Türk edebiyatı kalitesini temsil edecektir (Onaran, 2005: 459). Bu çalışma, Türkiye'deki ödüllü çocuk romanlarını topluca değerlendirmesi, temalar üzerinden çocuk edebiyatına etki edecek hususları yorumlaması bakımından önem arz etmektedir. Türkiye'deki ödül mekanizmasının sıkıntılarını gözler önüne seren, tespit ettiği temalar ve ele alınış biçimleriyle çocuk romanının seyrini açığa çıkaran çalışmanın; çocuklar için yazan yazarlara, jüri üyelerine, çocuk edebiyatı alanında çalışanlara yol göstereceği ayrıca çocuk romanının daha iyi anlaşılmasına ve gelişmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ödüllü romanların bilimsel çalışmalara dâhil edilmesiyle birlikte çalışmanın, çocuk edebiyatı yarışmalarına olan farkındalığı arttırması beklenmektedir.

1.1 AMAÇ

Çocuk edebiyatı, toplumdaki değişme ve gelişmelerden bağımsız düşünülemez. Toplumu en iyi yansıtan edebî türlerden biri olan romanlar, özellikle belli bir değerlendirmeden geçerek ödüle layık görülmüş romanlar, belli bir çocuk edebiyatı kalitesini ortaya koyabilir. Çocuk edebiyatının niteliğine katkıda bulunmak amacıyla çocuk romanı ödüllerinin verildiği 1948 yılından başlayarak 2016 yılını da kapsayan yarışmalarda ödül almış çocuk romanları temalar açısından incelenmiştir. Bu çalışmadaki amaç; çocuk romanı yazarları ve jürinin kaygılarını saptamak, temalar yoluyla çocuklara hangi değerlerin verilmeye çalışıldığını belirlemek, temaların çocuğa göreliği, çocuk duyarlılığını ve çocuk gerçekliğini ne derece taşıyabildiğini tespit etmek ve bunların yıllara göre nasıl bir seyir izlediğini gözler önüne sermektir. Ödüllü çocuk romanlarında (1948-2016) yer alan temaların belirlendiği ve bu temaların çocuk edebiyatının sınırları ve kapsamı açısından yorumlanıp değerlendirildiği bu çalışma, çocuk romanının dolayısıyla çocuk edebiyatının gelişimine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

1.2 ALT AMAÇLAR

Bu çalışmanın genel amacı, ödüllü çocuk romanlarındaki temaları ortaya koymak ve bu temalar aracılığıyla çocuk romanının ve çocuk edebiyatının niteliğine katkıda bulunmaktır. Bu genel amaca bağlı olarak çalışmanın alt amaçları şöyle sıralanabilir:

1. Edebiyatımızda ödüllü çocuk romanlarının yıllara göre (1948-2016) dağılımı nasıl bir gelişme göstermiştir?
2. Ödüllü çocuk romanları, yarışmayı düzenleyenler bakımından nasıl bir dağılım göstermektedir?
3. Ödüllü çocuk romanlarında hangi temalar işlenmiştir?
4. Ödüllü romanlarda yer alan bireyle ilgili temalar, toplumla ilgili temalar, iletişim ve teknoloji ile ilgili temalar, millî ve tarihî temalar, dinî ve manevi temalar, eğitim ve sanatla ilgili temalar, doğa ve bilim ile ilgili temalar, fantastik temalar ve insanlık ile ilgili temalar hangi sıklıkta işlenmiştir?
5. Romanlardaki temalar, nasıl ele alınmıştır?
6. Ödüllü çocuk romanları, tür bakımından nasıl bir dağılım göstermiştir?
7. Ödüllü çocuk romanlarında sayfa sayısı nasıldır?
8. Ödüllü çocuk romanları hedef kitlesi bakımından nasıl bir dağılım göstermiştir?

1.3 ÖNEM

Toplumların üretim, dünyayı anlama ve değiştirme biçimine göre çocuk ve çocukluk gerçekliği değişmekte; bunun sonucunda çocuk edebiyatı da değişmektedir (Gülyüz, 2013: 52; Şirin, 2007: 7). Bu bakımdan çocuk edebiyatına etki eden değişimlerin belirlenmesi alanın gelişmesi bakımından önem arz etmektedir.

Bu çalışmayla ödüllerin verilmeye başlandığı tarihten günümüze kadar olan süreçte ödül almış çocuk romanlarındaki temaların ortaya konulması, bu temaların yıllara göre nasıl bir değişim gösterdiğinin tespit edilmesi; çocuk edebiyatının kapsam ve sınırlarını belirlemek, güncelliğini korumak, kalitesini arttırmak bakımından gereklidir. Sürekli değişmekte olan toplumdaki etkilenen ve beslenen çocuk edebiyatı aynı zamanda bu etkilenmenin, beslenmenin biçimini ve derecesini eserlerle yansıtır.

Bu durumun belirlenmesinde ilk başvurulacak türlerden biri çocuk romanlarıdır. Başvurulan romanların ödüllü olması, eserlerin bir değerlendirme aşamasından geçerek belirli bir seviyeyi yakalaması bakımından çalışmanın önemini arttırmaktadır.

Oğuzkan'ın, biçimsel özellikler bakımından ne kadar başarılı olursa olsun içerik bakımından yetersiz ve başarısız eserlerin çocuklara yararlı olması beklenemez (2010: 374), görüşünden hareketle belirli bir değerlendirmeden geçerek ödül almış romanlardaki temaları belirlemek, çocuk edebiyatı alanında üretilecek romanların kalitesini arttırmaya yardımcı olacaktır.

1.4 SINIRLILIKLAR

Çalışma, ödüllü romanlara ulaşmada yaşanan zorluklar göze alındığında; kurum, kuruluş ve yayınevlerinin yaptığı ulaşılabilen çocuk edebiyatı yarışmalarında dereceye giren “roman” türü ile sınırlandırılmıştır. Ödül derecelerinde de bir sınırlandırmaya gidilmiştir. Çalışmaya yılın çocuk romanı, birincilik, ikincilik, üçüncülük ödülü alan çocuk romanları ölçütü getirilmiştir. Çocuk edebiyatı roman yarışması jüri teşvik ödülü, mansiyon ödülü, basılmaya değer bulunan eser, jüri özel ödülü, başarı ödülü, seçici kurul özel ödülü, övgüye değer bulunan eser vb. ödülü alanlar kapsam dışı tutulmuştur. Örneğin Çınar Yayınları tarafından 2007 yılında Rıfat Ilgaz Çocuk Edebiyatı Roman yarışmasında jürinin 1.' lik ödülüne değer bir eser bulamaması üzerine jüri başarı ödülü vermeyi kararlaştırmış ve Küçük Tay adlı dosyası ile Hamdullah Köseoğlu'nu başarı ödülü ile taçlandırmıştır (URL9). Başarı ödülü çalışmanın sınırları dışında olduğu için bu eser incelenmemiştir.

Romanların hitap ettiği hedef kitlesi bakımından da bir sınırlandırma yapılmıştır. Buna göre çocuk romanı ibaresi dışında ilk gençlik ve gençlik romanı yarışmalarında ödül almış romanlar çalışma dışında tutulmuştur.

Ulusal düzeydeki yarışmalar kapsama alınmış; uluslararası yarışmalar, çocuk edebiyatı kataloglarına ve antolojiye seçilen romanlar kapsama alınmamıştır. Belediyelerin düzenlediği yarışmalarda dereceye girmiş olan romanlar çalışmaya dâhil edilmezken, belediyelerin yayınevleri ile ortak yaptıkları yarışmalar çalışma

kapsamına alınmıştır. Ancak belediyelerin yayınevleriyle ortaklaşa yaptıkları yarışmalar, çalışma kapsamına alınmıştır. Örneğin; Çankaya Belediyesinin Damar Edebiyat Dergisi ile birlikte düzenledikleri yarışmalar çalışmaya dâhil edilmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi çocuk romanı yarışmaları sonucunda ödül alan eserler çalışmaya alınmamıştır. Yarışma düzenleyen diğer belediyelerin de olabileceği düşüncesiyle ülkemizde sadece belediyeler tarafından yapılmış çocuk romanı yarışmaları çalışma dışında tutulmuştur. Benzer sebeplere dayanarak sendikaların, halkevlerinin ve okulların açtığı yarışmalar da çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bu bağlamda Eğitim Sen'in ve Irmak Okulları'nın açtığı çocuk edebiyatı yarışmaları çalışmaya dâhil edilmemiştir. Yayınevine verilen yayıncılık ödülleri yayınevinin çocuk romanları basımı olmasına rağmen çalışma kapsamında tutulmuştur. Örneğin; Memet Fuat Yayıncılık Ödülü 2010 yılında Gün Işığı Kitaplığı'nın Köprü Kitaplar dizisine verilmiştir. Bu dizide yer alan bazı romanların 3., 4., 5. sınıf gibi hedef kitlesi bu çalışmayla örtüşmekle beraber ödül belli bir romana değil; yayınevine yayıncılıktan ötürü verildiği için köprü kitaplar çalışma dışında tutulmuştur.

2015 Tudem çocuk romanı ikincilik (Bengi Bağdat Kurt, Billur İpek Kurt'un Kayra: 5000 Yıl Öncesinde Düşen Yıldız) ve üçüncülük (Zehra Tapunç'un Taş Devri Çocukları) ödülü alan romanlar basımları olmadığı için çalışma kapsamına dâhil edilememişlerdir. Bu yüzden çalışmanın sınırları, ulaşılabilen eserler olarak çizilmiştir.

Çalışmada birden fazla yarışmada değerlendirilmiş eserlerle karşılaşılmıştır. Örneğin; "Benim Dünyalarım" adlı roman, 1996 Bu Yayınevi Çocuk Edebiyatı Roman Yarışması Mansiyon Ödülü alırken; 1996 Çankaya Belediyesi Damar Edebiyat Dergisi 3. İlkbahar Öykü-Şiir Roman Yarışması kapsamında yapılan çocuk romanı yarışmasında birincilik ödülüne layık görülmüştür. Çalışma kapsamına birincilik ödülüne sahip olmasından dolayı alınmıştır. Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Vakfı 2015 Yılı Çocuk Romanı Ödülü'nün sahibi Koray Avcı Çakman'ın "Ördek Ayaklar" dosyası, yayımlanan adıyla "Düşlerin Peşindeki Çocuk" adlı eseri çalışmanın bulgular kısmındaki veriler tamamlandıktan sonra yayımlandığı için çalışma kapsamına dâhil edilememiştir. Çocuk Gençlik Yayınları Derneği tarafından 2015 Yılı Çocuk Roman Ödülü'nün sahibi Fatih Erdoğan'ın "Sihirli Kutu" adlı eseri ÇGYD'nin ödüller hakkında bilgi alabilmek için takip edilen resmî web sitesinde

2013 yılına kadar olan yarışmalara dair bilgi verilmesi sebebi ile çalışma kapsamına alınamamıştır. Çankaya Belediyesi ve Damar Edebiyat Dergisi'nin 1992 yılında düzenlediği yarışmadan üçüncülük ödülü alan Yılmaz Odabaşı'nın "Çocuklar ve Adresler" adlı dosyası yayınevinden ilk gençlik dizisi ve hikâye şeklindeki künye bilgileri ile çıktığı, 1995 yılında üçüncülük ödülü alan Nursel Saygınar'ın "Bebiş ve Yavruş" adlı eseri öykü olduğu için, 1996 yılında ikincilik ödülü alan Hüseyin Güney'in "Akça Bebek" adlı çocuk romanı çalışmanın bulguları tamamlandıktan sonra geç tespit edildiği için bu çalışma dışında kalmıştır. Ayrıca İLESAM ve Akçağ Yayınevi'nin ortaklaşa düzenledikleri yarışmalar sonucunda 2012 yılında çocuk edebiyatı alanında ödül alan Filiz Kalyon'un "Büyüklerimi Tanıyorum" adlı eseri roman olmadığı için; 2014 yılında ödül alan Ayşe Bulut'un "Bir Zamanlar Annem De Çocukmuş" adlı eseri öykü olduğu için çalışmaya dâhil edilmemiştir.

1.5 TANIMLAR

Çocuk Edebiyatı: Çocukların 1-2 yaşından başlayıp 18 yaşına varıncaya değin dil gelişimlerine ve anlama düzeylerine uygun, gereksinmelerini önceleyen bir yaklaşımla çocuklara yaşam ve insan gerçekliğini sanatsal nitelikli dilsel ve görsel iletilerle sunan, onların duygu ve düşünce dünyalarında etkilenimler uyandıran yapıtların genel adıdır (Sever, 2006: 41).

Çocuk Romanı: Roman için gerekli olan dil, üslup, kurgu ve roman öğeleri bakımından bütün unsurları taşıyan çocuk gerçekliğine uygun ve çocuğa göre olan, özgün çocuk duyarlılığına sahip, hedef kitlesi 8-12 yaş arası olan ve yetişkinlerce de okunabilen eserlerdir.

Tema: Yazarın eserinde (veya yazısında) sürekli olarak belirtmeye çalıştığı temel düşünce ve görüşlere, gösterdiği ana yönelimlere denir (Oğuzkan, 2010: 374).

Ödüllü Roman: Kurum, kuruluş, vakıf, birlik, dernek, sendika, belediye, yayınevleri, dergiler, okul, enstitü gibi çok çeşitli kollardan veya edebiyata hizmetlerinden ötürü bir aydının çoğunlukla bir yazarın anısını yaşatmak üzere adı altında açılan yarışmalarda yetkin bir jürinin değerlendirmesinden geçerek belirli başarı seviyesinin üstüne çıkmış romanlara denir.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1.1 Çocuk Edebiyatı

Tezde ele alınan çocuk romanı ve tema kavramlarının kapsamına dair bilgilerin daha iyi anlaşılması bakımından çocuk edebiyatının tanımı mahiyeti, sınırları, işlevi ile ilgili bilgilerin verilmesi uygun görülmüştür.

Çocuk edebiyatı; çocukların tepki verdiği, kendi yaşamlarıyla ilişkilendirdiği ve anlayabilecekleri bir dilde yazılan edebiyat türüdür (Stoodt, Amspaugh ve Hunt, 1996: 5). Çocuk edebiyatı, çocuklara dilin ve çizginin anlatım olanaklarıyla insanı anlatan, yaşamı tanımlarına yardımcı olan estetik bir araçtır (Sever, 2013a: 79) şeklindeki çocuk edebiyatı tanımlarını daha detaylı açıklamak yerinde olacaktır. Tüfekçi Can, çocuk edebiyatını, çocuklar için özel olarak yazılan; çocuğun zihinsel, duygusal, sosyal ve dilsel gelişimini göz önünde bulunduran; yeteneklerinin açığa çıkmasına yardımcı olan; kültürel mirası aktarma işlevinde bulunan aynı zamanda çağın değerlerini barındıran ve tüm bunları estetik duygusu oluşturacak şekilde yapan edebî bir tür (2014: 9) olarak tanımlamaktadır. Şirin (2007: 42) ise temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan çocuk edebiyatını; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; çocuğa göreliği ön plana çıkaran, çocuğa okuma alışkanlığı kazandıran ve edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatı olarak görmektedir. Bu edebiyatın yetişkinlerden farklı özel bir alan olduğu, tümüyle çocuğun bilişsel, duyuşsal dünyasına hitap etmesi gerektiği ve çocuk açısından hayati önem taşıdığı belirtilmiştir (Arıcı, 2016: 2; Gültekin, 2011: 104). Nas ve Sarıyüce çocuk edebiyatını diğer edebiyattan ayrı görmezler. Onlara göre çocuk edebiyatı, edebiyattan çocuğun anlama, kavrama ve

ilgi duyma özellikleri bakımından farklılaşır. Bunun dışında edebiyat için geçerli bütün kriterler çocuk edebiyatı alanında da gözetilmelidir (Nas, 2014: 43; Sarıyüce, 2012: 9).

Yukarıdaki tanımlardan anlaşılacağı üzere çocuğun bütün alanlardaki gelişim özelliklerini dikkate alan, çocuğa edebî bir zevk vererek onu eğiten eserlerden oluşan alana çocuk edebiyatı denmektedir.

Çocuk edebiyatı ile ilgili tanımlardan sonra çocuk edebiyatının işlevine açıklık kazandırmak gerekmektedir. Çocuk edebiyatının işlevini Toz, “Çocuk edebiyatı, çocuğu yarına, geleceğe hazırlayan, hayatın sürprizleri ve zorlukları karşısında yapması gerekenleri anlatan ve bu zorluklar karşısında azmi ve çabalamayı, sonuçta da başarmayı öğreten bir edebiyat türüdür.” (2013: 227) şeklinde açıklamaktadır.

Çocuk edebiyatının işlevi bunlarla sınırlı değildir. Çocuk edebiyatı küçük yaşlardan başlayarak çocuklara okuma sevgisini ve alışkanlığını kazandırarak onlarda okuma kültürünün oluşmasını sağlamak temel işlevini yerine getirmelidir (Gültekin, 2011: 96; Sever, 2013b: 19). Çocuk edebiyatının bir diğer işlevi ise merak duygusu uyandırarak çocuğu, belleğinde oluşan sorulara yanıt bulmaya yönlendirmektir (Sever, 2013b: 23). Çocuk edebiyatı bu işlevleri yerine getirirken öğreticilikten uzak bir tutum içinde olmalıdır. Oyun oynarken birçok şeyi öğrenen çocuk, okurken de öğrendiğinin farkında olmamalıdır. (Nas, 2014:92). Çocuk edebiyatı çocuğu eğitme görevini çocuğa göre olan durumlarla, örneklerle ve edebiyatın sezdirme, duyumsatma işlevini yaşama geçirerek gerçekleştirmelidir (Sever, 2013a: 79).

Çok yönlü ve çok bileşenli bir alan olan çocuk edebiyatının çocuk ve edebiyat olan iki temel değişkenini Güteryüz; çocuk canlı bir varlık, çocukluk ise norm ve değerlere göre göreceli olarak belirlenen sosyokültürel bir kavramdır; edebiyat ise üretilen estetik, sanat tabanlı kültür (2013: 22) şeklinde açıklamıştır. Çocuk edebiyatının tanımı, işlevinden sonra hedef kitlesi hakkındaki uzman görüşlerine yer vermek gerekmektedir. Çocuk edebiyatının tanımı, kapsamı, işlevi ve sorumlulukları noktasında birleşen uzmanlar hitap ettiği hedef kitleyle ilgili farklı yaş aralıkları önermektedirler.

Çocuk hakları sözleşmesi birinci maddesinde, erken yaşta reşit olma durumu hariç on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır, denmektedir (URL10). Sever açıkça bir yaş aralığı vermeksizin erken çocukluk döneminden başlayarak ergenlik dönemindeki bireyleri çocuk olarak adlandırırken (2003: 9), Güteryüz 2-18 yaş arasındaki dönemi çocukluk olarak ifade etmektedir (Güteryüz, 2013: 25). Şahin, çocukluğu doğumdan itibaren başlatıp çocuğu doğum ve ergenlik çağı arasındaki dönemi (0-15 yaş) yaşayan küçük insan olarak tanımlarken (2013: 3); bebeklik olarak adlandırdığı 2 yaş öncesini tanımın dışında tutan Tüfekçi Can çocuğu,

bebeklik döneminin bitiminden hemen sonra (2 yaş) başlayan ve ergenlik dönemine (15 yaş) girişi ile biten, bu iki dönem arasında gerek fiziksel, gerek duygusal, gerek sosyal açıdan gelişim gösteren, bu gelişimin neticesinde toplumda yetişkin birer birey durumuna geçmeye hazırlanan insan olarak tanımlamayı uygun bulmaktadır (2014: 2).

Oğuzkan (2010: 2-3), Arıcı (2016: 5), Çakmak Güleç ve Geçgel, (2014: 1) insan ömrünün genellikle 2-14 yaşları arasında geçen gelişme dönemine ‘çocukluk çağı’ adını verirler. Çocuğun yaşıyla ilgili diğerleriyle aynı fikirde olan Kıbrıs çocukluk dönemlerini ayırmaktadır. Ona göre; insan yaşamında 0-2 yaş bebeklik, 2-14 yaş arası da çocukluk dönemi diye adlandırılırken; bir çocuğun 2-6 yaş arası dönemine ‘İlk çocukluk çağı’, 6-14 yaş arası dönemine de ‘Son çocukluk çağı’ denilebilir (Kıbrıs, 2006: 20; 2010: 33). O hâlde çocukluk için, bebeklikten ergenliğe kadar olan olgunlaşma sürecidir, demek yanlış olmaz (Toz, 2013: 227).

Çocukluk çağının evrelerini 4-6 yaş bölüğü (okul öncesi çocuğu), 7-8 yaş bölüğü, 9-12 yaş bölüğü, 13 ve üstü yaş bölüğü (gençlik çağı) olarak adlandıran Sarıyüce (2012: 11), 12 yaşın üstündeki çocukları genç olarak görür ve bu gruptakilerle birlikte çocuk ve yetişkin arasında bir geçiş edebiyatı olan gençlik edebiyatının başladığını belirtir. Güler’e göre de çocuk edebiyatı 12 yaşına kadar sürer. Gençlik edebiyatının 14-18 yaş arasını kuşattığını düşünen Güler, 12-14 yaş arasını çocuklukla gençlik arasında kalan ara kuşağın edebiyatı olarak görür ve yakın zamanda fark edilen bu dönemi ilk gençlik edebiyatı olarak adlandırır (2012: 43-44). Gültekin de ergenlik dönemini içine alan çocuklar için yapılan edebiyata hâlâ çocuk edebiyatı denmesini yanlış bir adlandırma olarak bulur. Çocuk edebiyatının, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi çocuk ve gençlik edebiyatı olarak ayrılması gerektiğini savunur (Gültekin, 2011: 97).

Görüldüğü üzere yazarların çocukluk dönemini, 2-15, 2-14, 2-18, 0-15, 0-13 olarak adlandırdıkları görülür. Kimisi bebeklik olarak adlandırılan 0-2 yaş aralığını çocukluk dönemine katarken kimisi bu dönemi çocukluğun dışında tutmuşlardır. Güler dışında çocukluk dönemini 18 yaşına kadar götüren yoktur. En fazla yazarın üzerinde hemfikir olduğu yaş aralığı 2-14 yaş aralığıdır. Çocukluk döneminden sonra gelen ilk gençlik ve gençlik dönemlerinin yaş aralıklarının farklılaştığı da görülmektedir.

İnsanın hayatı tanımaya başladığı önemli ve hassas dönemlerinden olan çocukluk döneminde çocuklara hitap edecek eserlerin bazı konulara diğer edebiyat eserlerinden farklı olarak önem göstermesi kaçınılmazdır. Bu içerik özelliklerini Nas iyimserlik aşılama, barışçıl olma, emeğe önem verme gibi olumlu duygulara özellikle yer verme, sevgi duygusunu (insan, doğa, yurt) çoğaltma, olumsuz duygulara ölçülü yer verme, insanları idealize etmeden işleme, mizaha yer verme, çocuğun bireyselliğini önemseme, eleştirel düşünce becerisini kazandırma, din, ırk ve cinsiyet ayrımcılığından ve engelli insanları küçümsemekten kaçınma olarak açıklamaktadır (Nas, 2014: 69-98). Bu hususlar, çocuklara hitap edecek bir eserden onu bir edebiyat eserine dönüştüren özelliklerin yanında beklenen diğer unsurlardır.

2.1.2 Çocuk Romanı

Edebiyat için gerekli bütün unsurların çocuk edebiyatında da bulunması üstelik bütün bu hususların çocuğa göre ve çocuk gerçekliğine uygun hâle getirilmesi gerektiği tespitinin aynısını roman-çocuk romanı bağlamında da yapmak gereklidir. Kıbrıs; romanı gerçek ya da gerçeğe uygun olayları anlatan, karakterleri daha ayrıntılı ele alan daha çok olaya, daha uzun zaman kesiti içinde yer veren yazınsal bir tür (2010: 178) olarak tanımlarken Akbayır ve Şahin; olay, kişiler, yer ve zaman öğelerinin okuyucuda gerçeklik duygusu uyandıracak biçimde kurgulandığı, okuyucu üzerinde yaşanmış ya da yaşanabilir izlenimi bırakan ve ilkokul 4., 5. sınıflardan itibaren çocuklar tarafından ilgiyle okunabilen yazınsal tür (2005: 195-196) olarak ifade etmektedir. Bu iki roman tanımı birbirinden sadece hitap ettiği yaş kitlesi bakımından ayrılır. Bir eseri roman yapan tüm unsurların çocuğun gelişim evrelerindeki özellikleriyle uyumlu ve bu özellikleri geliştirici, iyileştirici hale getirilmesi yönüyle çocuk romanı, romandan daha fazla itina istemektedir. Çocuk edebiyatı bu yönüyle hassas bir alan olma özelliğini korumaktadır. Çocuğun hayata hazırlanmasında önemli bir rolü yerine getiren romanlar, bunu edebiyat zevki vererek ve hissettirmeden yapar. Kıbrıs, duygusal yönü ağır basan bir sanat yapıtı olan romanların ilk elden bilgi sunmak gibi didaktik bir hedefi olmadığını savunur. Ona göre romanlar; büyüklerin yaşantılarından, yaşamla ilgili deneyimlerinden kesitler sunabileceği için bunları okuyan çocuklar, yaşam deneyimlerini ister istemez zenginleştirmiş olacaklardır. Romanlar, didaktik işlevi böylece yerine getirmiş olurlar (2010: 179).

Çocuk edebiyatı eserlerinden beklenen içerik özellikleri çocuk romanlarından da beklenmektedir. Kıbrıs ve Oğuzkan konuların çocukların ilgilerine, kavrayış güçlerine ve yaşam deneyimlerine uygun seçilmesi, olayların mantıklı bir sıra izlemesi, ideal insanlar yerine gerçeğe uygun insanlara yer verilmesi gerektiği fikrinde birleşirler (Kıbrıs, 2000: 124; Oğuzkan, 2010: 11). Tuncer ise romanlarda çocukların ruhsal ihtiyaçlarını doyumaya yönelik tema ve konuların ağırlıklı işlenmesi gerektiğini savunur. Ona göre çocukların güven ihtiyacı (maddi, akli ve sevme/sevilme), başarmak ihtiyacı, bir gruba dâhil edilme ihtiyacı, oyun ve değişiklik ihtiyacı ve estetik ihtiyacı olmak üzere temel ihtiyaçları öncelikli işlenmelidir (1998: 206). Çocuğun ruhsal dengesini bozacak olaylara, kişilere yer verilmemelidir (Celepoğlu, 2013: 167-168; Tuncer, 1998: 206; Yalçın ve Aytaş, 2003: 163). Çocukların ilgisini canlı tutabilmek için olayların sürükleyiciliğine dikkat edilmelidir (Kıbrıs, 2000: 124; Celepoğlu, 2013: 167-168; Oğuzkan, 2010: 11). Mizahtan faydalanılmalı (Oğuzkan, 2010: 11) ve kahramanı çocuk olan romanların, çocukların daha fazla ilgisini çekeceği göz önünde bulundurulmalıdır (Celepoğlu, 2013:167-168). Okuma eylemi bittikten sonra aynı yetişkin okur gibi, çocuk okurun da eserin etkisi altına girerek eserdeki karakterlerle gerçek dünyada dolaşması, başarılı bir çocuk romanından beklenen diğer bir özelliktir (Tüfekçi Can, 2014: 65). Görüldüğü üzere bir romandan beklenen bütün hususları bir çocuk romanının da taşıması istenmekle kalmayıp çocuk romanından ayrıca hitap ettiği hassas ve özel kitlenin gelişimini de sağlaması beklendiğinden bu tür daha fazla emek isteyen bir alan olarak ortaya çıkmaktadır.

Çocuk edebiyatında çocukluğu kapsayan dönemlerde olduğu gibi bir tür olarak romanın hangi yaş veya dönemdeki çocuklara uygun olduğu ile ilgili fikirlerin farklılaştığı görülmektedir. Çocuk romanın hedef kitlesi ile ilgili yapılan belirlemeler ve tespitler çeşitlilik arz etmektedir. Hatta Yalçın ve Aytaş, içinde birden fazla olay barındırması, detay bilgi ve kahramanların çeşitliliği sebebiyle karmaşık bir yapıya sahip olan romanı, çocuklara yönelik bir tür olarak görmez; daha çok ilk gençlik çağının edebî türü olarak kabul ederler (2003: 161). Arıcı da romanı daha çok gençlerin okuduğu bir tür olarak görür (2016: 126). Ona göre roman, çocuk dünyasına ilk gençlik çağı denilen yaşlarda girmektedir. Algılamaları daha üst düzeyde olan ilk gençlik çağı çocuğunun iyilik, doğruluk, güzellik kavramını algılamaya daha çok ihtiyacı vardır. Yaşamında inişler çıkışlar yaşadığı bu dönemde

romandan alacağı estetik yaşantı algısı hayatında yol çizmeye yardımcı olacaktır. İlk gençlik çağı dönemindeki çocukların bu yönü, gençlik romanı yazarlarının ve ailelerinin en çok dikkat etmesi gereken husustur. (2016: 34). Çoğunlukla yazarlar, ilköğretim 4. 5. sınıflarda diğer bir deyişle on yaşından itibaren çocukları roman okumaya yönlendirmek gerektiği fikrinde birleşirler (Akbayır ve Şahin, 2005: 195-196; Celepoğlu, 2013: 165). Kıbrıs; çocukların, 10-12 yaşlarından sonra giderek daha gerçekçi niteliklere sahip olan yazınsal türlere ilgi duymaya başladıklarını; masal çağının kapanarak yerini yavaş yavaş öykü ve romanın yani gerçek ya da gerçeğe uygun olay anlatımının ağır bastığı yazınsal türler alacağını belirtir (2006: 141; 2010: 178). Güteryüz de çocuk edebiyatı türü olarak romanın çocuğun, somut işlemler dönemi bittikten sonra, olayları çok boyutlu düşünmeye başladığı on bir yaşından sonra zevkle okuyabileceği sanat ürünü olduğunu iddia eder (2013: 410).

Roman türünün çocuklara yönelik olmadığını en erken ilk gençlik döneminde çocukların romanlarla başlatılması gerektiği fikirlerinin yanında çocukların 10 yaş ile birlikte bu türü sevip okuyabileceğini düşünen yazarlar da vardır. Çocuk romanının 10 yaştan sonraki çocuklara hitap ettiğini düşünen yazarların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Türkçe Öğretim Programı'nda ise tür olarak roman ilk defa 8. sınıfta geçer (MEB, 2006: 57).

Güteryüz'ün yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre roman, çocukların en sevdiği tür olarak bulunmuştur. Çocukların en çok sevdikleri edebiyat türünü belirlemeye yönelik çalışmaya göre, 4., 5., 6., 7., 8. sınıftaki 1252 öğrenciden %22'sinin romanı, %18'inin şiiri, %18'inin efsaneyi, %10'unun öyküyü, %7'sinin gezi ve bilim sanatı, %6'sının masalı, %5'inin tekerlemeyi, %4'ünün anıyı, %3'ünün de destanı sevindikleri ortaya çıkmıştır (2013: 287).

Romanların kaç yaş çocuğuna hitap ettiği konusunda farklı fikirlere sahip yazarların; çocuk eğitimindeki önemi konusunda hemfikir oldukları görülür. Çocukların ve özellikle gençlerin hayatı tanıyıp sevmeleri için kullanılacak türlerin başında romanlar gelmektedir. Çocuklar; romanlarda çeşitli konulara ilişkin çözülmesini gerekli gördükleri birçok sorunun karşılığını, olayların 'neden' ve 'niçin' ini açıklayan bilgileri, görüş ve yorumları bulabilirler. Romanlardaki yaşamla kendi yaşamlarını kıyaslayarak doğru ve yanlışları görme şansını yakalarlar. Böylece çocukların olaylara verecekleri tepkiyi önceden kestirerek hata yapma ihtimalleri

zayıflar. Bu sayede çocuklar, daha iyi bir hayat sürme şansına sahip olurlar. Çocukların sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştiren romanlar, çocukların geliştirmekte oldukları değer yargılarının açıklık kazanmasına yardımcı olur; böylece sosyal ve kültürel ortama uymalarını büyük ölçüde kolaylaştırarak çocuğun hayata hazırlanmasında büyük rol oynar (Oğuzkan, 1997: 92-93; Yalçın ve Aytaş, 2003: 162; Celepoğlu, 2013: 167; Arıcı, 2016: 123) Çocuk; romanla hayal gücünü, düşünce ufkunu ve yaratıcı gücünü geliştirebilir (Güleryüz, 2013: 410; Arıcı, 2016: 126). Eğitimin sınıf dışında da devamı anlamı taşıyan romanların çocukların okuma alışkanlığı ve zevkini kazanmalarındaki katkısı tartışılmayacak kadar büyüktür (Yalçın ve Aytaş, 2003: 162).

Çocukların eğitiminde ve hayatı tanımada çok önemli bir yere sahip olan romanlar, işledikleri konu ve temalar bakımından sınıflandırılmaktadır. Konu ve temalarının ağır basan özelliğine göre romanların bazı çeşitlere ayrılabilceğini savunan Kabaklı; kolay tasnif için roman çeşitlerini “Tarihî roman”, “Macera Romanı”, “Sosyal Roman” ve “Tahlil Romanı” olmak üzere dört ana çeşide bağlar (Kabaklı, 2016: 27). Demiray (1977: 289-294), çocuk romanlarını konularına göre “Doğa ve Hayvanlarla İlgili Romanlar”, “Serüven Romanları”, “Duygusal Romanlar”, “Esrarlı Romanlar”, “Tarihî Romanlar”, “Başka Ülkelerin Çocuklarıyla İlgili Romanlar” olmak üzere 7 gruba ayırır. Çocuk romanlarının konu, tema ve kişiler bakımından çeşitlilik gösterdiğini ifade eden Oğuzkan (1997: 93-99; 2010: 100-108) ise; çocuk romanlarını “Yakın Çevreyle İlgili Romanlar”, “Hayvan Romanları”, “Mizahi Romanlar”, “Macera Romanları”, “Duygusal Romanlar”, “Tarihî Romanlar”, “Gezi Romanları” olmak üzere 7 grupta toplamıştır. Nas (2014: 321-324), çocuk romanlarını “Serüven Romanları”, “Gülmece Ağırlıklı Romanlar”, “Çocuk Yaşamına İlişkin Romanlar”, “Hayvanların Yaşamlarına İlişkin Romanlar”, “Duygusallığı İşleyen Romanlar”, “Tarihsel Olayları İşleyen Romanlar”, “Gezi Romanları”, “Fantastik Romanlar”, “Sorun Odaklı Romanlar”, “Bilimkurgusal Romanlar” olmak üzere 10 başlık altında sınıflandırır.

“Hayvan Romanları”, “Macera Romanları”, “Duygusal Romanlar”, “Tarihî Romanlar” ve “Gezi Romanları” olmak üzere 5 roman çeşidinde Demiray, Oğuzkan ve Nas birleşmişlerdir. Oğuzkan ve Nas, bunlara ek olarak mizah romanlarını da

eklemektedirler. Ayrıca Nas, fantastik ve bilim kurgu romanlarını da bu sınıflandırmaya dâhil etmektedir.

Çocuğun hayata hazırlanmasında ve eğitiminde tartışmasız bir yeri olan çocuk romanı, hem yetişkin romanının gerektirdiklerini hem de çocuğun hassasiyetlerine ve önceliklerine yer vermesiyle daha fazla ihtimam isteyen bir türdür.

2.1.3 Tema

Türkçe Sözlük'te konu "1. Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu. 2. Üzerinde konuşulan şey, bahis" (TDK, 1998: 1357) olarak; tema da "1. Bir hikâyede, öğretici veya edebî bir eserde işlenen düşünce, görüş. 2. Herhangi bir sanat eserinde işlenen konu" (TDK, 1998: 2182) olarak geçmektedir. Türk Dil Kurumu'nun bu iki kavram için farklı bir tanımlama yapmadığı görülmekte hatta temayı konu olarak gösterdiği anlaşılmaktadır.

Çocuk edebiyatında konu, çocuğu metnin anlam evrenine çeken, kitapla ilişkisini sağlayan bir ögedir. Yazarın metni oluştururken, '*Ben ne hakkında söz söyleyeceğim?*, '*Yazımda neyin üzerinde duracağım?*' sorularına vereceği yanıtlar (Sever, 2013b: 119), '*Yazarın mesajı ne?*' ya da '*Yazarın amacı ne?*' şeklinde sorulan soruların cevapları eserin konusunu teşkil eder. Bunlar eserdeki ana fikri bulmak için sorulan sorular olarak da değerlendirilebilir. Daha açık bir ifadeyle, konu olarak bahsedilen şey, aslında edebî eserdeki anlamdır. Yani, edebî eserde konunun aranması aslında o edebî eserin anlamının aranmasıdır (Tüfekçi Can, 2014: 338).

Oğuzkan (1997: 307) temayı; yazarın eserinde sürekli olarak belirtmeye çalıştığı temel düşünce ve görüşler, gösterdiği ana yönelimler şeklinde tanımlamaktadır. Çakmak Güleç ve Geçgel (2014: 226) de herhangi bir sanat eserinde işlenen ana konuyu tema olarak betimlemektedirler. Stevick'e (2004: 63) göre tema, bir ilgi ve değerlendirme meselesidir; eserin bütününe dayalı olarak hayatın bütün yoğunluğuyla hissedildiği bir ana belli belirsiz bir lezzet katan, herhangi bir duruma veya bölüme uygun bulunan bir addır. Bunun için tema, en güzel ifadesiyle bir yorum ve özel şartlar meselesidir. Bu özel şartlar bilinmeksizin arada sırada anlatmak fırsatı bulunan büyük olayların bazıları hiçbir anlam ifade etmez.

Tanımlardan görüldüğü üzere; konu ile tema arasında sıkı bir ilişki vardır. Zihinde tasarlanan bir temadan sonradır ki romanın konusu ayrıntılarıyla düşünülebilir.

Konunun tema ile bağlantısını koruyarak geliştirilmesi şarttır (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2014: 226; Oğuzkan, 1997: 307). Tema terimiyle, çocuklara kazandırılması gereken genel davranışlar, konu terimiyle de bu davranışı kazandırmak için kullanılan araç-gereç, bu araç-gereçte işlenen durum kastedilmektedir. Kısacası konu; bu düşünce ve duyguların oluşmasında etkili olan araç niteliğindeki metinde işlenen olay vb durumlardır. Örneğin, bir öykünün teması hoşgörüyken aynı öykünün konusu; bir öğretmenle öğrencinin başından geçen, içinde bu temanın işlendiği bir olay olabilir (Kıbrıs, 2010: 41). Tema, bir metindeki olaylardan, çatışmalardan veya konuşmadaki ifadelerden çıkarılabilecek kavram, duygu olarak (MEB, 2006: 287) ve bir metnin okuyucu üzerinde bıraktığı duygusal izlenim (Yakıcı vd., 2005: 50) şeklinde de tanımlanmaktadır.

Temayla ilgili tanımlara bakıldığında konu ve temanın aynı gerçeği ifade etmeye çalıştıkları hatta temanın konudan daha fazlası olduğu görülür. Bu bakımdan çalışmada tema kelimesi tercih edilmiştir. Yayınevlerinin kitapla ilgili tanıtıcı bilgilerinin ya da romanların iç kapak sayfalarında yer alan 3 ya da 5 temanın aksine bu çalışmada farklı bir yol izlenmiştir. Çalışmada eserlerin okuyucuda uyandırdığı duygu, bıraktığı izlenim, eserlerdeki örtük ya da açık mesaj ya da iletiler kısacası ele alınabilecek, işlenebilecek her bir husus tema kapsamına alınarak geniş bir çerçeve çizilmiştir. Örneğin; korku, kıskançlık, öfke gibi duygular; çocuğa rol modeli olur düşüncesi ile Türk büyükleri ya da diğer önemli şahsiyetler; meslek erbabları, iletişim araçları; rüya, hayal gibi çağrışımlar ve kavramlar; fantastik unsur ya da öğeler vs. hep tema çerçevesinde alınmıştır. Romanlarda ele alınan her bir unsurun çocuğun dünyasına etkisi olabileceği ve bu hususların çocuk romanının ve dolayısıyla çocuk edebiyatının anlaşılmasında katkısı olacağı fikriyle temalar; bir sınırlandırmaya gidilmeksizin geniş tutulmuştur.

Tema ve konuyla ilgili tanımlarda ortak fikirde birleşen uzmanların, temaların işlenişinin nasıl olması gerektiğinde birbirlerinden ayrıldıkları görülür. Oğuzkan (2010: 375), temanın işlenirken hiçbir duraksamaya yol açmayacak biçimde açık ve seçik belli edilmesi gerektiğini, temaları belirsiz ve değişik yorumlara elverişli eserlerin çocukları kararsızlıklara ve yanlış anlamalara sürükleyeceğini savunurken; Şirin ise (1998: 22) çocuk kitabı yazarının temayı yani anlatmak istediği felsefeyi kitabında gizleyebildiği oranda başarısını gösterebildiğini iddia eder.

Alana bakıldığında çocuk edebiyatı eserlerinde geçen temalarda bir çeşitlilik göze çarpmaktadır. Oğuzkan (1997: 307), çocuk edebiyatındaki temaları; aile, yurt, ulus, doğa ve yaşama sevgisi; güzelliğe karşı bağlılık ve duygudaşlık (sempati); başkalarına karşı nazik, saygılı ve dürüst olmanın erdemi; cesurluğun, kahramanlığın, özverinin değeri; kişisel girişimin önemi; gelenek ve göreneklere karşı bağlılık ve duyarlılık olarak örneklendirmekte; tarihimizin unutulmaz dönemlerini ve değerlerini tanıtmak, Atatürk'ün devrimlerine sahip çıkmak ve demokratik toplum yaşayışıyla ilgili birtakım ana ilkeleri benimsetmek olarak örneklendirmiştir. Tuncer'in (1998: 205) tespitlerine göre, çeşitli ülkelerde en çok işlenen temalar kişisel ilişkiler; ev ve ailenin yarattığı güvence, paylaşma ve bir gruba kabul edilme olmaktadır. Arkadaş ilişkileri, cesaret gibi genel temalar vardır. Yine kıskançlık, korku, fiziksel özür, üvey anne-babanın kabulü ile ilgili temalara da sıkça kullanılmaktadır. Buna benzer temalar içeren kitaplar, yalnız benzer problemleri paylaşan çocuklara yardım etmekle kalmaz; bu sorunları yaşamayan çocukların da, problemlili insanlara karşı anlayışlı olma ve sempati duyma davranışlarının geliştirilmesine yardımcı olur (Çakmak Güleç ve Geçgel, 2014: 226).

Romanlar vermek istedikleri mesajları, değiştirmek istedikleri davranışları temalar yoluyla gerçekleştirir. Çocuk kitaplarında işlenecek temaların seçiminde dikkat edilmesi gereken bazı hususlar mevcuttur. Temaların, çocuklara hem bütün insanlığı ilgilendiren uluslararası bir kimlik hem de içinde yaşadıkları toplumun benimsediği ahlâk kurallarını, gelenek ve göreneklerini benimseyen ulusal düzeyde bir kişilik kazandıracak nitelikte olması gerekir (Oğuzkan, 1998: 210; Yalçın ve Aytaş, 2003: 46-47). Kıbrıs (2010: 41), çocuklar için yazılan kitaplarda; aile, yurt, ulus, doğa ve yaşama sevgisi, özverinin ve dayanışmanın önemi, kişiler arası davranışlarda hoşgörü ve sempati, doğruluğun, dürüstlüğün yiğitliğin değeri, çalışkanlık ve görev duygusu gibi temalara yer verilmesi gerektiğini; ayrıca iyi bir Türk yurttaşı olmak, Atatürk ilke ve devrimlerine bağlı olarak yaşamak, demokratik toplum yaşayışıyla ilgili davranışları yaşama geçirmek gibi temaların da işlenmesi gerektiğini belirtir. Oğuzkan (1998: 211), kardeş, ana-baba ve arkadaş sevgisi; aile ve değerlerine bağlılık; doğayı sevmek, korumak ve geliştirmek; başkalarına karşı nazik, dürüst ve saygılı davranmak; girişimci, atılcı ve yaratıcı olmak; başta evcil hayvanlar olmak üzere canlı varlıkların korunmasına, beslenmesine ve bakımına ilgi göstermek temalarının çocuk kitaplarında yer verilmesini uygun bulur. Sarıyüce'ye (2012: 285)

göre de romanlarda barış ve kardeşlik işlenmeli; ırkçılık, şovenizm, savaşçılık, kincilik gibi anlayış ve duygulardan kaçınılmalıdır. Bağımsızlık ülküsü vatan sevgisinin temeli olarak ele alınmalıdır.

Yazarların, tema seçiminde, çeşitli yaş gruplarındaki çocukların okuma eğilimlerini, ilgilerini ve gereksinimlerini dikkate alması gerekir (Oğuzkan, 2010: 375-376; Kıbrıs, 2010: 41; Sever, 2013b: 119). Çünkü çocuk edebiyatında konu alanı, çocukların gelişim evrelerine göre gittikçe zenginleşir (Sever, 2013b: 120).

Çocuk kitaplarında işlenen temaların çocuğun güncel hayatı, yaşantısıyla doğrudan ilgili ve uyum içinde olması gerekir (Yalçın ve Aytaş, 2003: 46; Kıbrıs, 2010: 42). Çünkü okunan kitaplardaki olayları çocuk yaşantısına yabancı bulursa bir süre sonra okuma ilgisi azalacaktır (Kıbrıs, 2010: 42).

Temalar; çocukların güvenlerini arttırıcı, geleceğe ümitle bakmalarını sağlayıcı olarak ele alınmalıdır (Yalçın ve Aytaş, 2003: 46). Çocuk romanları güler yüzlü bir yaşam anlayışı telkin etmelidir. Konu işlenirken mizah unsuruna yeterince yer verilmelidir (Sarıyüce, 2012: 284-285; Oğuzkan, 1997: 308; Kıbrıs, 2010: 42).

Romanda mutlaka faydalanılması gereken öğelerden diğeri de hareket unsurudur. (Oğuzkan, 1997: 308). Çünkü çocuklar romanda sürükleyici bir serüven ararlar. Yazar, konu olarak seçeceği olayları gerçek yaşamda olduklarından daha etkili, daha çekici bir biçime sokar. Olayların anlatımında sık sık sürprizlere yer vermeli, ilgiyi sürekli canlı tutmalıdır, çocukların çok fazla ayrıntıdan sıkılacağını göz önünde bulundurarak ayrıntıları dengeli vermelidir (Sarıyüce, 2012: 284). Çocuğun dünyaya oyun için gönderildiğini düşünmesinden yola çıkan Turan (2013: 17); çocuk eğitiminde her adımın, oyun mantığı ve merak ögesiyle atılmasının gerekliliğine aksi takdirde çocuk için yapılacak eylemlerden sonuç almanın imkânsızlığına değinir.

Yazarlara göre çocuk edebiyatında yer almaması gereken temalar da mevcuttur. Yalçın ve Aytaş (2003: 46); yazarlara, çocukları kendi düşünceleri ve bakış açıları doğrultusunda yönlendirecek ve çocukların ruh dünyalarında olumsuz etki yapacak konuların seçilmemesi konusunda uyarılarda bulunurlar. Gültekin de (2011: 48) çocuk ve gençlik kitaplarında çocuk ve gençlerin ruhsal ve bedensel gelişimlerine zarar verecek her türlü şiddet ögesinden özenle kaçınılması gerektiğini vurgular. Sarıyüce (2012: 285) de aynı fikirler doğrultusunda romanların hep ölüm, yıkım, ayrılık, yoksulluk, öksüzlük gibi üzücü sonlarla bitmemesi, acıma duygusunun

sömürülmesine yer verilmemesi gerektiğini savunur. Ona göre bu tip romanlar çocuklarda içe kapanık, kötümser ve pısırık bir kişiliğin gelişmesine neden olabileceği için olumsuz etkiye sahiptir.

Temaların işlenişinde çocuklar için şiddet sayılabilecek hususlardan kaçınmak gereklidir. Çocuğu ve davranışlarını küçümseyici tutumlar; sosyal hayatta görülen psikolojik ve fiziksel şiddetin çocuk edebiyatı metinlerine yansımadır (Turan, 2013: 209).

Bu çalışmada, eserler incelenirken literatürde yer alan temalar öncelikli tespit edilmeye çalışılmış, yine çocuk edebiyatı yazarlarının temaların nasıl işlenmesi gerektiğine dair fikirleri göz önünde bulundurularak temalar yorumlanmıştır.

2.1.4 Ülkemizde Çocuk Edebiyatı Alanında Yarışma Düzenleyen Kurum ve Kuruluşlar

Son yıllarda çocuk edebiyatı alanında ödül veren kurum ya da kuruluşların artmakta ve ödüllerin sistemleşmesi adına yönelimler olduğu söylenebilir. Bu bölümde ülkemizde çocuk edebiyatı alanında eser, yazar veya yayıncılık bakımından yarışma düzenleyenler hakkında bilgi alfabetik sıra gözetilerek verilmiştir.

2.1.4.1 İncelenen Romanların Ödül Aldığı Yarışmalar

Bu bölümde, incelenen romanların ödül aldığı yarışmalarla ilgili bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın sınırlılıkları dışında kalan veya diğer çocuk edebiyatı eserlerine yönelik yarışma düzenleyen kurum veya kuruluşlar ayrı bir başlık altında ele alınmıştır.

Yarışmayı düzenleyen kurum ve kuruluşlar; yarışmayı düzenledikleri yıl, eser, eserin yazarı ve eserin aldığı derece bilgileri ile birlikte aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 1. Yarışma Düzenleyen Yayınevi, Kurum ve Kuruluşlar

<i>Yarışmayı Düzenleyenler</i>	<i>Derecesi</i>	<i>Ödül Yılı</i>	<i>Kitabın adı</i>	<i>Yazarı</i>
Bu Yayınevi	Birincilik	1996	Elveda Kumru	Mustafa Tuncel
Bu Yayınevi	İkincilik	1996	Ormandaki Tehlike	Mahmut Tunaboğlu
Bu Yayınevi	Üçüncülük	1996	Sevgi Sitesi Çocukları	Zeliha Akçagüner
Bu Yayınevi	Birincilik	2001	Kayıp Seslerin İzinde	Mavisel Yener
Bu Yayınevi	İkincilik	2001	Gelincik Arkadaş Arıyor	Tülin Tankut
Bu Yayınevi	Üçüncülük	2001	Meraklı	Nilay Yılmaz
Bu Yayınevi	Birincilik	2003	Sonsuzluk Sirki	Hande Barutçuoğlu
Bu Yayınevi	İkincilik	2003	İncili Kavak	Ayşe Çekiç Yamaç
Bu Yayınevi	Üçüncülük	2003	Tarihte Olmayan Gizemli Uygurluk	Esra Avgören
Bu Yayınevi	Birincilik	2005	Ablamı Nereye Kaçırdılar	Gülsevin Kırıl
Bu Yayınevi	İkincilik	2005	Anahtar	Esra Avgören
Bu Yayınevi	Üçüncülük	2005	Ventüs'ten Dünya'ya Dedektiflik Oyunu	Ayşe Aysu Turgut
Çocuk Esirgeme Kurumu	Çocuk Romanı	1948	İlk Arkadaş	Lemia Balı
Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği	Çocuk Romanı	2005	Hızlı Tosbi	İsmet Bertan
Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği	Çocuk Romanı	2007	Büyük Tuzak	Aslı Der
Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği	Çocuk Romanı	2009	Frej Apartmanı'nın Esrarı	Nazlı Eray
Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği	Yılın Kitabı	2010	Parktaki Gergedanlar	Mehmet Atilla
Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği-ÇOGEM	Çocuk Romanı	2013-2014	Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği	Behiç Ak
Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği	Çocuk Romanı	2015	Sihirli Kutu	Fatih Erdoğan
Damar Edebiyat Dergisi	Birincilik	1992	Kesekâğıdı Ustaları	Mehmet Güler
Damar Edebiyat Dergisi	İkincilik	1992	Orman Kardeşin Mektubu	Aysel Korkut
Damar Edebiyat Dergisi	Birincilik	1995	Şeftali Dede	Tacim Çiçek
Damar Edebiyat Dergisi	İkincilik	1995	Tombul Sarı Balık	Aysel Korkut
Damar Edebiyat Dergisi	Birincilik	1996	Benim Dünyalarım	Nursel Saygınar
Damar Edebiyat Dergisi	İkincilik	1996	Akça Bebek	Hüseyin Güney
Damar Edebiyat Dergisi	Üçüncülük	1996	Tren Düdükleri	Mevlüt Kaplan
Doğan Kardeş Armağanı	Birincilik	1964	Bir Gün Büyüyeceksin	Mehmet Seyda
Doğan Kardeş Armağanı	Üçüncülük	1964	Toprağa Basınca	Talip Apaydın
Doğan Kardeş Armağanı	İkincilik	1966	Korkusuz Murat	Vâlâ Nurettin Vânu
GDÇGEV	Çocuk Romanı	2007	Masal Kenti Çocukları	Zehra Tapunç
GDÇGEV	Çocuk Romanı	2007	Canı Sıkılan Çocuk	Dursun Ege Göçmen
GDÇGEV	Çocuk Romanı	2011	Hayalet Köy	Hüsnan Şeker
GDÇGEV	Çocuk Romanı	2015	Ördek Ayak	Koray Avcı Çakman
GDÇGEV	Çocuk Romanı	2013	Mezarlıktaki Gölge	Miyase Sertbarut
Kültür Bakanlığı	Birincilik	1979	Yeşil Bayır	Sulhi Dölek

Kültür Bakanlığı	İkincilik	1987	Yaralı Keklik	Hüseyin Emin Öztürk
Kültür Bakanlığı -Yeni Kervan Dergisi	Birincilik	1987-1998	Tek Kanatlı Güvercin	Üzeyir Gündüz
Kültür Bakanlığı	Çocuk Romanı Büyük Ödülü	1998	Yeşil Ada'nın Çocukları	Havva Tekin
Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülü	Birincilik	1997	İçimdeki Ses	Zeliha Akçagüner
Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülü	İkincilik	1997	Aynalı Geyik	Hamdullah Köseoğlu
Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülü	Üçüncülük	1997	Benim Dedem Gazeteci	Ömer Faruk Özateş
Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülü	Birincilik	1999	Çınar Dede'nin Doğum Günü	Aysel Korkut
Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülü	İkincilik	1999	Çatalçay'ın Çocukları	Zeliha Akçagüner
Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülü	Üçüncülük	1999	Çiçekler Solmasın	Ekrem Güneş
Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülü	Birincilik	2001	Bilginler Sınıfı	Kasım Çetin Köyoğlu
Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülü	İkincilik	2001	Sen Olabilirsin	İlhan Soytürk
Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülü	Üçüncülük	2001	Pembe Pantolonlu Bulut	Oya Uslu
Milli Eğitim Bakanlığı	İkincilik	1992	Sihirli Dürbün	Hasan Kallımcı
Milli Eğitim Bakanlığı	Birincilik	1999	Dünyanın En Güzel Çocukluğu	Mahmut Tunaboşlu
Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı Ödülü	Birincilik	1984-1985	Her Çocuğun Kanadı Vardır	Hakkı Özkan
Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı Ödülü	İkincilik	1984	Özgürlüğe Doğru	Fikret Arıt
Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı Ödülü	Üçüncülük	1985	Uçtu Uçtu Pelin Uçtu	Feyza Hepçilingirler
Tudem	Birincilik	2003	Mavi Zamanlar	Mavisel Yener
Tudem	İkincilik	2003	Kara Cümle	Mucize Özünal
Tudem	Üçüncülük	2003	Pitan	Özgür Kurtuluş
Tudem	Birincilik	2004	Teneke Kaplı İvan	Gökhan Tok ve Ülkü Çadırcı
Tudem	İkincilik	2004	Sisin Sakladıkları	Miyase Sertbarut
Tudem	Üçüncülük	2004	Leyleklerin Gitme Zamanı	Engin Salgut
Tudem	Birincilik	2011	Almarpa'nın Gizemi	Koray Avcı Çakman
Tudem	İkincilik	2011	Tapınağın Sırrı	Zehra Tapunç
Tudem	Üçüncülük	2011	Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde	Dursun Ege Göçmen
Tudem	Birincilik	2013	Amber'in Zaman Kapsülü	Figen Güllü
Tudem	İkincilik	2013	Atla	Mercan Aytuna
Tudem	Üçüncülük	2013	Kibele'nin Gölgesinde	Yasemin Yücesoy Gündoğan
Tudem	Birincilik	2015	Kuş Olsam Evime Uçsam (Beşir)	Güzin Öztürk
Tudem	İkincilik	2015	Kayra: 5000 Yıl Öncesinde Düşen Yıldız	Bengi Bağdat Kurt, Yıldız Kurt, Billur İpek Kurt
Tudem	Üçüncülük	2015	Taş Devri Çocukları	Zehra Tapunç
1. Türkan Saylan Sanat ve Bilim Ödülleri	Çocuk Romanı	2011	Ankaralı	Zeynep Cemali
Türkiye Yazarlar Birliği	Çocuk Romanı	2004	Güneşe Yolculuk	Ayşe Sevim
Türkiye Yazarlar Birliği	Çocuk Romanı	2013	Konaktaki Hazine	Yılmaz Erdoğan
Yunus Nadi Armağanı	Çocuk Romanı	1979	Bir Liranın İki Günü	İsmail Uyaroğlu

Tabloda yer alan yarışma düzenleyenler ile ilgili kurumların; kuruluş amacı, yarışmaları düzenleme gerekçeleri ve yarışma şartnamelerini içeren bilgiler her bir kurum ya da kuruluşun başlığı altında aşağıda verilmiştir.

2.1.4.1.1 Bu Yayınları

1982 yılında kurulan Bu Yayınevi; çocuk edebiyatına yeni ve seçkin eserler kazandırmak, çocuk edebiyatı yazarlarını teşvik etmek, çocukların büyüme süreci içinde oluşan kişiliklerine katkıda bulunmak, çocukların iyi bir okuma alışkanlığı kazanmalarına yardımcı olmak ilkeleriyle çocuk edebiyatı yarışmaları düzenlemektedir. İlki 1996 yılında gerçekleştirilen Çocuk Edebiyatı Roman Yarışması olmak üzere, her yıl, yeni bir yazım türünün ele alındığı yarışmalar düzenlemektedir. Bu Yayınevi'nin 1996 yılındaki ilk yarışması çocuk edebiyatı roman dalında 17 eser, 2001 yılındaki Çocuk Edebiyatı Roman Yarışması'nda 5 eser, 2003 Çocuk Edebiyatı Fantastik Roman Yarışması'nda 5 eser ödül almıştır. 2005 yılında çocuk romanı dedektif roman yarışmasında biri mansiyon olmak üzere 4 eser ödül almıştır (URL8).

2012 yılında Bu Yayınevi; gençlik edebiyatı fantastik roman yarışması düzenlemiştir. Bu yarışmada eserlerin kurgu ve anlatım bakımından gençlik tabir edilen 12 yaş ve üstüne seslenmelidir şeklindeki katılım koşuluyla çocuk edebiyatının sınırını çizmiştir (URL11).

2.1.4.1.2 Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Türkan Saylan Sanat ve Bilim Ödülleri

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin düzenlediği “Türkan Saylan Sanat ve Bilim Ödülleri” her yıl, ölüm yıl dönümünde, Prof. Dr. Türkan Saylan'ın yaşam anlayışını geleceğe taşıyacak bilim ve sanat ürünleri yaratan kişilere verilmektedir (URL12).

2011 Çocuk Romanı sanat dalında Zeynep Cemali'nin “Ankaralı” adlı eseri birinci seçilmiş; Necati Tosuner'in “Arda'nın Derdi Ne?” adlı eseri Seçici Kurul Özel Ödülü'nü almıştır. Her yıl farklı bir sanat dalında düzenlenen yarışmalar 2012 karikatür, 2013 öykü, 2014 “Çocuklar İçin Şiir” olmak üzere açılmıştır (URL13).

2.1.4.1.3 Çankaya Belediyesi-Damar Edebiyat Dergisi

Çankaya Belediyesi ve Damar Edebiyat Dergisi'nin birlikte "İlkbahar Öykü ve Şiir Ödülleri" adıyla düzenledikleri yarışmalar 1992, 1995 ve 1996 yılları olmak üzere sadece üç kez yapılmıştır. Yarışmalar öykü, şiir, çocuk öykü-roman ve çocuk şiirleri olmak üzere dört dalda yapılmıştır. Kültürel ve sanatsal gelişimin, gelecekteki çağdaş ve uygar toplumun oluşturulmasına katkıda bulunacağı konusunda birleşen Çankaya Belediyesi ve Damar Edebiyat Dergisi 1995 ve 1996 yılında yapılan yarışmalara katılacak eserlerin en az 64 sayfa olmasını şart koşmuşlardır. 1996 yılındaki yarışma duyurusunda çocuk yapıtlarının ilköğretim 3. ve 8. sınıf yaşa uygun olması istenmiştir. 1992 ve 1995 yılında öykü ve roman dalında üç dosya ödüle layık görülmüştür. 1996 yılında ise çocuk romanı dalında üç dosya ödüle layık görülmüştür ("Damar"; 1992, 1995 ve 1996).

2.1.4.1.4 Çocuk Bakım Enstitüsü

Çocuk Esirgeme Kurumu'nun açtığı roman yarışması ile ilgili bilgi Sınar'dan edinilmiştir. Lemia Balı "İlk Arkadaş" romanı ile 1948 yılı Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yapılan yarışmada ödül almıştır (2006: 194).

2.1.4.1.5 Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği

Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği (ÇGYD), nitelikli çocuk ve gençlik yayınlarının üretimini özendirmek, yurtiçinde ve yurtdışında öne çıkarılmasını sağlamak, çocukların dil ve estetik özellikleri açısından zengin kitaplarla buluşmasını gerçekleştirmek amacıyla kurulmuş, kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşudur. ÇGYD, İsviçre merkezli uluslararası bir kuruluş olan IBBY'nin (International Board on Booksfor Young People, www.ibby.org) ulusal bölümünü temsil eder. IBBY'nin etkinliklerine katılarak çocuk ve gençlik edebiyatı yazarları ve çizerlerinin başka ülke yazar ve çizerleriyle buluşmasına, birlikte projeler üretmesine, karşılıklı işbirliği yapılmasına ve üretimlerin sergilenmesine yardımcı olur. Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği'nin (ÇGYD) kurulma düşüncesi, 1979'un "Çocuk Yılı" ilan edilmesi nedeniyle düzenlenen etkinlikler sırasında ortaya çıkmıştır. Derneğin resmî kuruluşu 1994 yılında gerçekleşmiştir (URL14).

ÇGYD, çocuk kitapları alanında çalışan yazarları, illüstratörleri, editörleri, grafikerleri ve yayınevlerini farklı dallarda nitelikli ürünlere imza atmaya davet eden

gelenekselleştirdiği “Yılın Çocuk Kitapları” seçimini 2004 yılında başlatmıştır (URL15).

Her yıl seçici kurullarını, ülkemizin çocuk ve gençlik kitapları alanında söz sahibi akademisyen, yazar, illüstratör, grafiker ve editörlerinin oluşturduğu gelenekselleşen yılın çocuk kitabı seçimi; bu alanda ürün veren yayınevlerinin uzmanlaşmasını ve her yıl daha nitelikli kitaplar yayımlanmasını amaçlamaktadır (URL16).

Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği, ÇGYD ödülü alan kitaplar için uygulanmış olan katılım koşullarında ÇGYD ödülü için sadece yayınevlerinin kitapları aday gösterebileceğini, çocuk romanlarının 9-12 yaş arasındaki çocuklar için, gençlik romanlarının ise 13 yaş üstü gençler için hazırlanmış olması gerektiği şartını koymuştur (URL17).

2.1.4.1.6 Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi

“Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi” (ÇOGEM), 28 Aralık 2009 tarihinde kurulmuştur. Türkiye’nin ilk, çocuk ve gençlik edebiyatı uygulama ve araştırma merkezi olma özelliğini taşımaktadır. Ankara Üniversitesi nitelikli yapıtların oluşmasına ve okurla buluşmasına, üniversite ortamında sanatçı-okur etkileşimine olanak sağlamak amacıyla yetişkin edebiyatı (roman, öykü, şiir vd.) ile çocuk ve gençlik edebiyatı alanlarında ödül vermeyi ilki 2014’te başlayan roman yarışmasıyla başlatmıştır. Ankara Üniversitesi Edebiyat Ödülleri her yıl, yetişkin edebiyatı ile çocuk ve gençlik edebiyatı alanında verilmektedir. Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yarışması’nın, iki yılda bir düzenlenmesi; ödüllerin bir yıl yapıta, bir yıl da sanatçıya verilmesi kararlaştırılmıştır. Yarışmanın, yaş dilimi belirlenerek her iki yılda bir roman, öykü, masal gibi yazınsal türlerden birinde düzenlenmesi belirtilmektedir. 2014 yılındaki yarışma, 8-12 yaş grubuna yönelik roman dalında düzenlenmiştir (URL18).

İlki 2014 yılı olmak üzere iki yılda bir düzenlenecek, 8-12 yaş grubuna yönelik roman dalında düzenlenecek yarışmada yapıtlarda aranacak temel özellikler; dil ve anlatımın, çocuğun dil evrenine uygunluğu, yapıtın Türkçenin anlatım olanaklarını yansıtması, kurgunun yazınsal özgünlüğü, düzeye uygunluğu, çocuğun düş kurmasına, düşünme sorumluluğu üstlenmesine katkısı, çocuğun eğlenmesine katkısı, kurgudaki merak öğelerinin okuma isteği uyandırmadaki etkisi, olay

dizisindeki çatışmaların çocuk gerçekliğine uygunluğu ve olayların geçtiği çevrenin çocuğun yaşama kültürüne katkısı olarak belirlenmiştir (URL19).

2.1.4.1.7 Doğan Kardeş Yayınları

Avusturya çocuk ve gençlik edebiyatının önemli yayın organı Jugend und Buch dergisi 1964 yılında Doğan Kardeş Yayınevi tarafından düzenlenen yarışmayı haber yapmış ve yarışmayı alan için örnek bir davranış olarak göstermiştir (Gültekin, 2011: 270).

Mehmet Seyda “Bir Gün Büyüyeceksin” adlı romanıyla 1964 yılında Doğan Kardeş Çocuk Romanı Armağanı’nda birincilik, Talip Apaydın “Toprağa Basınca” adlı romanıyla 1964 Doğan Kardeş Çocuk Romanı Armağanı’nda üçüncülük, Vâ-nû, Vâlâ Nurettin “Korkusuz Murat” adlı romanı ile 1966 Doğan Kardeş Çocuk Romanı Yarışması’nda ikincilik ödülü almıştır (Sınar, 2006: 194).

2.1.4.1.8 Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfı

Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfı, 44 yılını çocuk ve gençlik edebiyatına adanmış, 71 çocuk ve gençlik kitabıyla en çok okunan yazarlarımız arasında yer alan Gülten Dayıoğlu’nun kararıyla çocuk ve gençlik edebiyatı kültürünün gelişmesine katkıda bulunmak ve seçkin eserlerin ortaya çıkmasına destek vermek için 2007 yılında kurulmuştur. Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfı; ilki 2008 yılında ilan edilen yarışma sonuçlarıyla Gülten Dayıoğlu adına, her yıl Çocuk ve Gençlik Edebiyatı’nın bir dalında ödül vermektedir (URL20). Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfı, 2015 yılı çocuk romanı ödülünü; dil, anlatım, içerik açısından özgün çocuk gerçekliğine uygun, çocuğa göre ve çocuk haklarıyla uyumlu, 9-12 yaş evresi çocuklarının gelişim düzeyini yansıtan eserler ile sınırlandırmıştır (URL21).

2.1.4.1.9 Kültür Bakanlığı

Kültür Bakanlığının açtığı yarışmada Sulhi Dölek “Yeşil Bayır” adlı eseri ile 1979 Kültür Bakanlığı Dünya Çocuk Yılı Yarışması birincilik ödülü, Gülten Dayıoğlu “Kaf Dağı’nın Ardına Yolculuk” ile Kültür ve Turizm Bakanlığı Çocuk Edebiyatı Ödülü, Üzeyir Gündüz “Tek Kanatlı Güvercin” ile Kültür Bakanlığı Çocuk Edebiyatı Ödülü, Hüseyin Emin Öztürk, “Yaralı Keklik” adlı çocuk romanı ile Kültür

Bakanlığının açtığı 1987 yılı Çocuk Edebiyatı Yarışması'nda ikincilik ödülünü almıştır (Sınar, 2006).

Üzeyir Gündüz “Tek Kanatlı Güvercin” isimli kitabıyla 1987 yılında Kültür Bakanlığının, 1998 yılında Yeni Kervan Dergisinin çocuk edebiyatı ödülünü kazanmıştır (Gündüz, 2009).

2.1.4.1.10 Milli Eğitim Bakanlığı

Milli Eğitim Bakanlığının tertiplelediği çocuk romanları yarışmasında “Sihirli Dürbün” adlı eseriyle ikincilik ödülü (1992), Hasan Kallimci'ye verilmiştir (URL22). Mahmut Tunaboşlu'nun “Dünyanın En Güzel Çocukluğu” adlı romanı Milli Eğitim Bakanlığı Çocuk Romanları Yarışması'nda (1999) birincilik ödülü almıştır (Tunaboşlu, 2009: Önsöz).

2.1.4.1.11 Mevlüt Kaplan Ödülleri

İzmir'de Özgür Eğitim Yayınları tarafından Mevlüt Kaplan adına, 1996'dan bu yana verilen Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülleri, edebiyatımıza nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları kazandırmak amacıyla geleneksel olarak her yıl farklı bir dalda (öykü, şiir, roman) düzenlenmektedir. Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülü, 1999 yılı için çocuk romanı dalında verilmiştir. Yarışma sonunda birinciliği “Çınar Dede” eseriyle Aysel Kumru Korkut, ikinciliği “Çatalçay'ın Çocukları” ile Zeliha Akçagüner, üçüncülüğü ise “Çiçekler Solmasın” ile Ekrem Güneş kazanmıştır (URL23).

İzmir'de Özgür Eğitim Yayınlarının her yıl geleneksel olarak Mevlüt Kaplan adına düzenlediği çocuk kitapları yarışması 2001 konusunu “8-12 Yaş Arası Roman” olarak belirlemiştir (URL24).

2.1.4.1.12 Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı Ödülü

Sıtkı Dost çocuk edebiyatı ödülleri Sıtkı Dost'un adını ve anısını yaşatmak için verilmiştir. Sıtkı Dost, 1930 yılında İstanbul Öğretmen Okulu'nu bitiren, çalışkan ve idealist bir öğretmendir. Öğretmenlerin Atatürk'ün laik prensiplerinden ayrılmamaları gerektiğini aksi takdirde gerici cereyanların ülkeyi felakete sürükleyebileceğini savunan Dost, kendi adını taşıyan özel okullar açarak eğitime hizmet etmiştir. Onun anısına 1984-1985-1987-1986-1989-1991 yıllarında Çocuk Edebiyatı yarışmaları her yıl ayrı bir dalda olmak üzere düzenlenmiştir. 1984 yılında

Hakkı Özkan “Her Çocuğun Kanadı Vardır” adlı romanıyla 1984 Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı birincilik ödülünü; Fikret Arıt “Özgürlüğe Doğru” ile Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı ikincilik ödülünü kazanmıştır. 1985 yılında Feyza Hepçilingirler, “Uçtu Uçtu Pelin Uçtu” ile Sıtkı Dost Çocuk Romanı Yarışması üçüncülük ödülünü kazanmıştır. 1986 ‘da Sıtkı Dost Ödülleri, Sıtkı Dost Çocuk Oyunları, 1989’da çocuk öyküleri, 1991’de masal dalında düzenlenmiştir (Milliyet, 1985).

2.1.4.1.13 Tudem Edebiyat Ödülleri

Çocuk edebiyatına yeni ve özgün eserler kazandırmak amacıyla Tudem Edebiyat Ödülleri’nin ilki 2003’te gerçekleştirilmiştir. Çocuk romanı ödüllerinin verildiği yıllar: 2003, 2004, 2006, 2011, 2013 ve 2015’tir (URL25). 2015 Tudem Edebiyat Ödülleri roman yarışmasının şartnamesinde 8-12 yaş grubu hedeflendiği belirtilmiştir (URL 26).

2015 Tudem Edebiyat Ödülleri roman yarışmasında birinciliği “Beşir” romanı ile Güzin Öztürk, ikinciliği “Kayra: 5000 Yıl Öncesinde Düşen Yıldız” ile Bengi Bağdat Kurt, Yıldız Kurt, Billur İpek Kurt, üçüncülüğü “Taş Devri Çocukları” ile Zehra Tapunç elde etmişlerdir (URL27). “Beşir” adlı dosya “Kuş Olsam Evime Uçsam” adı ile yayımlanmıştır.

2.1.4.1.14 Türkiye Yazarlar Birliği Ödülleri

Türkiye Yazarlar Birliği 1978 yılında, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı 15 Şubat 1991’de kurulmuştur. Vakıf; yazarlığı meslek edinmiş kişileri bir araya getirerek meslekî dayanışmayı geliştirmeyi; yazarların ülkemizin kültür, sanat ve düşünce hayatında etkin bir şekilde yer alabilmeleri için çalışmalarını, eserlerinden doğan haklarını savunmalarını, yazarların sosyal güvenliğe kavuşmalarını ve ekonomik yönden güçlenmelerini sağlamayı amaçlamaktadır (URL28).

Türkiye Yazarlar Birliği, “Yılın Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçıları Ödülleri” başlığı altında ödül vermeye 1981 yılında başlamıştır. Çocuk Edebiyatı dalında bugüne kadar verilen ödüller şunlardır: 1981 yılında Mustafa Yazgan, kitap ve dergi çalışmalarıyla; 1982 yılında Niyazi Birinci, Can Kardeş dergisindeki çalışmalarıyla; 1983’te M. Ruhi Şirin, “Masal Mektupları” adlı yapıtıyla; 1984’te Cahit Zarifoğlu, “Yürek Dede ile Padişah” adlı eseriyle; 1985’te Ahmet Efe ve 1988’de Hüseyin Emin Öztürk, yıl içindeki yayınları ile 1989’da Kemalettin Tuğcu, çocuk romanları

ile ödöl almıştır. 1990’da Nevzat Yüksel’e, 1991’de Ali Akbaş, “Kuş Sofrası” adlı şiir kitabıyla, 1992’de Çocuk Vakfı, yıl içindeki yayınları ile; 1993’te Nehir Yayınları, Klasiklerimiz dizisiyle; 1994’te Bestami Yazgan’a; 1995’te Gökhan Akçiçek “Bulutlar Örtmesin Güneşi” adlı şiir kitabı ile; 1996’da Mavikuş dergisi, 1997’de Dursun Karataş “Rüyalarımızın Sarışın Buğdayı” adlı yapıtı ile; 1998’de M. İdris Zengin “Korku Dükkanı” adlı eseri ile 1999’da Yalvaç Ural “Korkuluğun Kalbi” adlı öykü kitabı ile 2000’de Üzeyir Gündüz, 2000 yılında yayınladığı çocuk kitaplarıyla; 2002’de Ahmet Yozgat, 2002 yılında yayınladığı çocuk kitaplarıyla; 2003’te Salih Zengin yıl içinde yayınlanan çocuk kitapları ile 2004’te Ayşe Sevim “Güneşe Yolculuk” adlı eseri ile 2006’da Mustafa Özçelik çocuk kitaplarıyla, 2007’de Nurdan Damla “365 Günde Sevgili Peygamberim” adlı eserleri ile ödöl almışlardır. 2008’de çocuk yayıncılığında Damla Yayınları, 2009’da Timaş Yayınları, 2010’da çocuk edebiyatı dalında Birdirbir Dergisi, 2011’de Bülent Ata “Atlar Geliyor”; 2012’de Hasan Lâtif Sarıyüce “Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ansiklopedisi” kitabıyla; 2013’de Yılmaz Erdoğan “Konaktaki Hazine” adlı kitabıyla, 2014’te Türk Dili “Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı” (Aralık 2014) ile ödüle layık görölmüşlerdir (URL 29).

Yılmaz Erdoğan’ın “Konaktaki Hazine” ve Ayşe Sevim’in “Güneşe Yolculuk” adlı eserleri çalışma kapsamına alınmıştır.

2.1.4.1.15 Yeni Kervan Dergisi

Üzeyir Gündüz “Tek Kanatlı Güvercin” isimli kitabıyla 1987 yılında Kültür Bakanlığının, 1998 yılında Yeni Kervan Dergisi’nin çocuk edebiyatı ödölünü kazanmıştır (Gündüz, 2009: 3).

2.1.4.1.16 Yunus Nadi Ödülleri

Yunus Nadi ödülleri, Cumhuriyet Gazetesi’nin ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunda büyük emeği bulunan Yunus Nadi’nin anısını her yıl tazelemek için Yunus Nadi Armağanı Yarışması adıyla ilk defa 1946’da düzenlenmiştir. İlk başlarda bir dalda yapılan ödüllendirilmenin kapsamı 1990 yılından itibaren genişletilmiş ve Yunus Nadi Ödülleri adıyla sürmeye başlamıştır (URL30).

İsmail Uyaroğlu'nun "Bir Liranın İki Günü" romanı 1979 Yunus Nadi Armağanı Yarışması'nın "En Güzel Çocuk Romanı" ödülünü kazanmıştır (Kolcu, 2013: 168; Sınar, 2006: 195).

Çocuk romanı yarışmaları düzenleyenlerin edebiyata nitelikli eserler ve yeni yazarlar kazandırmak amacıyla yola çıktıkları; dil ve kurgu özellikleri bakımından çocuğun dünyasına hitap edebilen eserler arayışında oldukları görülür. Çocuk romanının yaş aralığını ise Çogem, İzmir Özgür Eğitim Yayınevi ve Tudem 8-12 yaş; ÇGYD ve GDÇGEV 9-12 yaş; Bu Yayınevi başlangıç yaşı belirtmeksizin 12 yaşa kadar, Damar Edebiyat Dergisi ilköğretim 3. ve 8. sınıftaki öğrenciler olarak belirlemişlerdir. Diğer yayınevleri ise çocuk romanı için belli bir yaş ölçütü belirtmemişlerdir.

2.1.4.2 Diğer Yarışmalar

Bu bölümde çocuk edebiyatının diğer alanlarında yarışma düzenleyen kurum ve kuruluşlara yer verilmiştir. Çocuk romanı ödülü veren ancak çalışmada incelenmeyen romanların ödül aldığı kurumlar da burada ele alınmıştır.

2.1.4.2.1 Akademi Kitabevi Edebiyat Ödülleri

Akademi Kitabevi, 1971 yılında Nişantaşı'nda Hadi Olca tarafından kurulmuş ve kısa zaman içerisinde edebiyatçıların, sanatçıların ve aydınların buluşma yeri olmuştur (URL31).

Akademi Kitabevi, adıyla anılan ve 1979'da vermeye başladığı edebiyat ödülleri 1991 yılına kadar kesintisiz olarak 12 yıl çeşitli dallarda vererek edebiyat dünyamıza güç katmıştır. Akademi Edebiyat Ödülleri, 1991 yılından 2014'e kadar ödül vermemiştir. 2014 yılında tekrar başlayan ödül; "Şiir", "Öykü" ve "Roman" dallarında olmak üzere edebiyata yeni bir ses getiren, öz ve biçim yönünden sanatsal değer taşıyan yapıtların 30 yaşını doldurmamış genç yazarların, ilk kitap veya kitap dosyasına verilmek üzere oluşturulmuştur. Çocuk yazını dalında 3 yıl, 4 eserin ödüle değer bulunduğu, 9 yıl ödül verilmediği görülmektedir (URL32).

Çocuk yazınında; Feyza Hepçilingirler "Sabah Yolcuları" ile 1981 Akademi Kitabevi Öykü Birincilik Ödülü, Sevim Ak ilk kitabı "Uçurtmam Bulut Şimdi" ile 1987 Akademi Kitabevi Öykü Ödülü almışlardır.

Akademi Kitabevi çocuk yazını dalında ödülleri vermiştir ama bugüne kadar çocuk romanına ödül vermemiştir.

2.1.4.2.2 Arkın Kitabevi Çocuk Edebiyatı Yarışması

Arkın Kitabevi 1972, 1973, 1974, 1975 yıllarında çocuk edebiyatı ödülleri vermiştir (Sınar, 2006). Çocuk edebiyatının diğer dallarında ödül veren Arkın Kitabevi, çocuk romanı dalında bir ödül vermemiştir.

2.1.4.2.3 Ayfer Öneysan Çocuk Yazını Ödülü

Kanguru Yayınları, çocuk yazınına ve çocuk tiyatrosuna uzun yıllar emek vermiş olan Ayfer Öneysan adına, her yıl çocuk yazınının değişik dallarında verilmek üzere Ayfer Öneysan Çocuk Yazını Ödülü düzenleme kararı almıştır (URL33).

2009 Yılı Ayfer Öneysan Çocuk Yazını Birincilik Ödülü'nü çocuklar için yazdığı ilk öykü kitabı "Çok Komiksin Margarita" ile Asuman Portakal (URL34), ikincilik ödülünü "Aybala" isimli çocuk kitabı ile Ayşe Ay (URL35), üçüncülük ödülünü "Geze Geze Bitiremedik" adlı öykü dosyası ile Nilgün Erdem almıştır (URL36).

Kanguru Yayınlarının düzenlediği Ayfer Öneysan çocuk yazını ödüllерinin 2010, 2011 ve 2017 yıllarında çocuk öyküsü dalında verilmesi ve yapıtların 8-12 yaş grubuna yönelik olması hedeflenmiştir.

2.1.4.2.4 Başkent Ödülleri

1980 yılında Ümit Kaftancıoğlu, çocuk öykülerinden oluşan "Çocuk ve Kent" adlı eseri ile Başkent Üçüncülük Ödülü'nün sahibi olmuştur (Sınar, 2006:196).

2.1.4.2.5 Dünya Kitap Dergisi Altın Sayfa Ödülü

Dünya Kitap Dergisi Yılın En İyileri Ödülleri 1993'ten beri her yıl geleneksel olarak verilmektedir. Altın Sayfa Edebiyat Ödülü de her yıl farklı bir dalda vermektedir (URL37).

Dünya Kitap Dergisi'nin geleneksel olarak verdiği Dünya Kitap Ödülleri'nin yanı sıra dergi, ilk kez 2005 yılında verilen Altın Sayfa Edebiyat Ödülü'nü düzenlemiştir. 2005'te her yıl farklı bir daldaki kitaba verilmek üzere konan ve 2006 yılında "İlk gençlik" kategorisinde düzenlenen Altın Sayfa Edebiyat Ödülü, Aysel Gürmen ve Erol Büyükmeriç arasında paylaştırılmıştır. Her yıl farklı bir kategoride düzenlenen

ve 2006 yılında “İlk gençlik” kitaplarına verilen ödülü; Ayfer Gürdal Ünal, Doğan Hızlan, Faruk Şüyün, Necdet Neydim, Nur İçöz ve Selahattin Dilidüzgün’den oluşan seçici kurulu, oy birliğiyle Gürmen’in “Dereden Tepeden Dereliköy’den” adlı çalışmasıyla Büyükmeriç’in “Midas’ın Serçeparmağı” adlı yapıtı arasında paylaşmıştır (URL38).

Dünya Kitap Dergisi Altın Sayfa Edebiyat Ödülü’nü, bugüne kadar çocuk romanı dalında vermemiştir.

2.1.4.2.6 Eğitim-Sen Ödülleri

Miyase Sertbarut’un “Sınıfta Kalanlar Okul Açtılar”, çocuk romanı Eğitim-Sen’den 1998 yılında ikincilik ödülü almıştır. (URL39). Eser, çocuk romanı olmasına rağmen çalışmanın sınırları dışında kaldığı için değerlendirmeye alınmamıştır.

2.1.4.2.7 Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği

Kısaltılmış adı ESKADER olan dernek, 4 Mart 2008 tarihinde İstanbul’da “Edebiyat Sanat ve Kültür Araştırmaları Derneği” adıyla Türk edebiyatını, dilini, sanatını, kültürünü araştırmak, bu konuda yapılacak çalışmalarını teşvik etmek ve köklü medeniyetimizi geleceğe taşımak amacıyla kurulmuştur (URL40).

2008 yılından bu yana verilen Eskader Ödülleri 2014 yılı itibariyle çocuk edebiyatı dalında Ahmet Efe’yi (Bütün çocuk kitaplarıyla, Nar Yayıncılık) ödüle layık görmüştür (URL41).

2.1.4.2.8 Gökyüzü Yayınları Çocuk Edebiyatı Ödülü

Mevlana İdris Zengin “Kuş Renkli Çocukluğum” isimli şiir kitabı ile 1987’de Gökyüzü Yayınları Çocuk Edebiyatı Ödülü’nü almıştır (Sinar, 2006: 197).

2.1.4.2.9 Halkevleri

Miyase Sertbarut’un “Annemin Kokusu” adlı çocuk romanı, Halkevleri tarafından 1999 yılı birincilik ödülünün sahibi olmuştur. Bu kitap daha sonra “Büyümenin Zamanı Geldi” adıyla yayımlanmıştır (URL42).

2.1.4.2.10 Irmak Okulları

Irmak Okulları, 10. kuruluş yıl anısına; 2005 yılında çocuk edebiyatına katkıda bulunmak, genç yazarları desteklemek, çocuk gerçekliğini edebiyata taşımak amacıyla çocuk edebiyatı fantastik roman yarışması düzenlemiştir. Doç. Dr. Selahattin Dilidüzgün, Yrd. Doç. Dr. Necdet Neydim, Prof. Dr. Nilüfer Tapan ve Prof. Dr. Sedat Sever'in de aralarında bulunduğu jüri üyeleri tarafından Pürnur Soğangöz'ün "Mavi Top" isimli eseri birincilik ödülü almıştır (Soğangöz, 2014: Önsöz).

2.1.4.2.11 Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği

Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği, kısa adıyla "İLESAM", bir dernek ya da vakıf değil; merkezi Ankara'da bulunan bir meslek birliğidir. 1983 yılında kurulan İLESAM 1986 yılında tüzel kişilik kazanarak 1987 yılında faaliyete geçmiştir. İLESAM'ın temel fonksiyonu, ilim ve edebiyat eseri sahiplerinin mali ve manevi haklarını korumaktır.

Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği ve Akçağ Yayınevi, Türk edebiyatına yeni eserler ve isimler kazandırmak ve Türk kültürüne hizmet etmek amacıyla yarışmalar düzenlemektedir. İLESAM-Akçağ 2010 yılı yarışması roman, hikâye ve şiir dalında; 2011 yılı ve 2013 yılı yarışmaları inceleme-araştırma, roman ve hikâye kitap dosyası şeklinde düzenlenmiştir. İnceleme-araştırma, roman ve çocuk edebiyatı (roman-hikâye) kitap dosyası olarak düzenlenen 2012 yılı yarışması sonucunda çocuk edebiyatı alanında Filiz Kalyon "Büyüklerimi Tanıyorum" adlı eseri ile ödüle layık görülmüştür. 2014 yılı İLESAM-Akçağ Yayınevi'nin ortaklaşa düzenlediği yarışma roman ve çocuk edebiyatı (hikâye-roman) olarak gerçekleştirilmiştir. Çocuk edebiyatı alanında Ayşe Bulut "Bir Zamanlar Annem de Çocukmuş" adlı eseri ile öykü dalında birinci olmuştur. 2015 yılı yarışması roman ve çocuk edebiyatı (hikâye ve roman) kitap dosyası olacak şekilde düzenlenmiştir. 2016 yılı İLESAM-Akçağ yarışması hikâye ve roman kitap dosyası şeklinde düzenlenmiştir. 2017 ve 2018 yılı yarışmaları sadece çocuk edebiyatı roman, hikâye ve masal dalına yönelik düzenlenmiştir (URL43).

İLESAM-Akçağ 2017 (kitap dosyası) yarışmasında Mehmet Emin Ulu, “Kutsal Vatanın Mukaddes Yolcuları” başlıklı çocuk romanı ile birincilik kazanmıştır. (URL44).

2.1.4.2.12 İzmir Büyükşehir Belediyesi Çocuk Romanları Yarışması

Çocuk edebiyatımıza yeni ve değerli eserler kazandırmak, yazarlarımızı çocuk romanları yazmaya özendirmek ve çocuklarımızı estetik ve pedagojik değerleri üstün kitaplar okumaya yönlendirmek amacıyla, İzmir Büyükşehir Belediyesi’nce çocuk romanları yarışması düzenlenmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi ilkini 1988 yılında gerçekleştirdiği çocuk romanları yarışmasını 1989, 1997 ve 1998 yıllarında da devam ettirmiştir.

1988’de birincilik ödülünü “Altın Dünyalar” isimli romanla Ahmet Tural, ikincilik ödülünü “Şaşı Mızımızı” isimli romanla Hayri Gençosman, üçüncülük ödülünü “Oğuz Dede” isimli romanla Yahya Akengin ve mansiyonları “Manga Parbat’ın Gizi” isimli romanla Gülten Dayıoğlu, “Karadeniz Kaptanı” isimli romanla Mahmut Tunaboş, “Somo’nun Sırrı” isimli romanla Razan Bilmen kazanmışlardır (URL45). 1989’da Zeliha Akçagüner “Sevginin Gücü” adlı ilk çocuk romanı ile İzmir Belediyesi çocuk romanı ödülünün sahibi olmuştur (URL46). 1997 İzmir Büyükşehir Belediyesi çocuk romanı ödülü, “Sokaklardan Bir Ali” ile yazar Canan Tan’a verilmiştir (URL47).

2.1.4.2.13 Memet Fuat Yayıncılık Ödülü

Memet Fuat’ın anısına düzenlenen “Memet Fuat Ödülleri”; inceleme, deneme ve yayıncılık alanlarındaki çalışmaları desteklemek, yüreklendirmek ve başarıları ödüllendirmek amacıyla verilmektedir. 2004 yılında başlayan ödüller, 2007’ye kadar deneme, eleştiri, yayıncılık kategorisinde verilirken 2008’de bu kategorilere genç şiir dalı eklenmiştir. 2010 yılına kadar da bu şekilde devam etmiştir. 2010’dan sonra da ödüllere belirsiz bir süre ara verileceği duyurulmuştur (URL48).

Çocuk ve gençlik edebiyatı alanında yayıncılık yapan Günışığı Kitaplığı, özellikle köprü kitaplar dizisindeki yayıncılık çabası ile Memet Fuat 2010 Yayıncılık Ödülü’ne hak kazanmıştır (URL49).

2.1.4.2.14 Nesin Vakfı Çocuk Edebiyatı Ödülleri

1988 yılı Nesin Vakfı çocuk edebiyatı ödülü birinciliği “Aydede'nin Öpücüğü” adlı kitaba verilmiştir (URL50).

2.1.4.2.15 Rıfat Ilgaz Çocuk Edebiyatı Roman Yarışması

Çınar Yayınları Rıfat Ilgaz'ın, Türk edebiyatına verdiği emeği ve özellikle çocuk-edebiyat etkileşimindeki temel sanatsal önceliklerini gelecek kuşaklara tanıtılabilmek amacıyla, ilk kez 2006 yılında Rıfat Ilgaz çocuk edebiyatı roman yarışması düzenlemiştir. Çocuk romanlarının, dilsel kurgunun özgünlüğü ve hedef kitleye uygunluğu gibi ölçütlere göre değerlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Çınar Yayınları tarafından düzenlenen Rıfat Ilgaz Çocuk Edebiyatı Roman Yarışması'nda çocuk romanlarının hedef kitlesi 12-18 yaş düzeyi olarak belirlenmiştir (URL51).

Prof. Dr. Sedat Sever, Doç. Dr. Selahattin Dilidüzgün, Yrd. Doç. Dr. Necdet Neydim, Dr. Kemal Ateş ve Zekeriya Kaya'dan oluşan yarışmanın seçici kurulu, “Rıfat Ilgaz Çocuk Edebiyatı Roman Yarışması”nın değerlendirme sonucunda birincilik ödülü yerine Başarı Ödülü verilmesi kararlaştırılmıştır. Başarı Ödülü'ne “Küçük Tay” adlı dosyası ile Hamdullah Köseoğlu değer görülmüştür (URL52).

2.1.4.2.16 Timaş Yayınları

1982 yılında kurulan, çocuklara ve gençlere yönelik yayın yapan Timaş Yayın Grubu; ilk yarışmasını 2011 yılında Genç Timaş Roman Yarışması adı altında lise çağındaki gençlere yönelik gerçekleştirmiştir (URL53).

Genç Timaş 2012 roman yarışmasının ilk gençlik çağındaki çocuklara yönelik olmasını kararlaştırmıştır. Eserlerin; 11-15 yaş grubuna yönelik hazırlanmasını koşul olarak belirlemiştir. Yarışmada birincilik ve ikincilik ödülleri uygun eser bulunamamıştır. Üçüncülüğe jüri üyeleri tarafından “Yok Daha Neler” adlı eseriyle Hülya Kibaroğlu seçilmiştir (URL54).

2.1.4.2.17 Türk Dil Kurumu Çocuk Yazını Ödülü

TDK, ülkemizdeki bilim ve sanat çalışmalarını özendirmek amacıyla, 1955 yılından itibaren her yıl 26 Eylül Dil Bayramı'nda verilmek üzere bilim ve sanat ödülü koymuştur. Şiir, roman, hikâye, oyun, çeviri, deneme-eleştiri-gezi türlerinde verilen ödüllere 1977'de “çocuk yazını” türü de eklenmiş, ödüllerin sona erdiği 1983 yılına

kadar devam etmiştir. Türk Dil Kurumu Çocuk Yazını Ödülü'nü kazanan sanatçılar ve eserleri şunlardır: 1977 Oğuz Tansel “Allı ile Fırfırı”, 1978 İsmail Uyaroğlu “Çocuk ve Şiir”, 1979 Işıl Özgentürk “Hayat Okulu”, 1980 Vedat Dalokay “Kolo”, 1981 Ali Püsküllüoğlu “Nasrettin Hoca”, 1982 Abdülkadir Budak “Bir Gül Çocuk” (URL55).

1983'te T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu bünyesine alındıktan sonra Türk Dil Kurumu ödülleri kaldırılmıştır (URL56). Çocuk yazını türü eklendiği 1977'den ödüllerin son verildiği 1983 yılına kadar TDK ödülllerinde çocuk romanı olarak bir türün yer almadığını söylemek mümkündür.

Çocuk Edebiyatı ile ilgili Türk Ticaret Bankası Çocuk Oyunları Yarışması, Türkiye İş Bankası Çocuk Edebiyatı Ödülü, Milliyet Sanat Dergisi Çocuk Oyunları Ödülü, Spor Toto Masal Yarışması, Yayıncılar Birliği Çocuk Edebiyatı Ödülü, Altın Kitap Ödülü, Enver Naci Gökşen Çocuk Edebiyatı Ödülü, Kırmızı Fare Öykü Ödülü, Tömer Altın Kalmer Ödülü, Çocuk Vakfı Karagöz Hizmet Ödülü gibi diğer kurum ve kuruluşları da anmak gerekir. Çocuk edebiyatı ile ilgili ödüllerin roman, masal, oyun, fıkra, şiir, öykü gibi çeşitli dallardan ve belediyeler, vakıflar, gazeteler, dergiler, kitapevleri, okullar, dernekler, sendikalar, bankalar olmak üzere farklı faaliyetler yürüten birimler tarafından ve alana hizmetleri bulunmuş bir şahsın anısını yaşatmak için yapılması toplumda çocuk edebiyatına olan ilgi ve duyarlılığı göstermektedir.

2.2 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde konuyla ilgili daha önceden yapılmış ve önemli olduğu düşünülen çalışmalar özetlenerek verilmiştir. Ödüllü romanların birarada ele alındığı çalışmalara rastlanmamıştır.

2.2.1 Türkiye’de Yapılan Araştırmalar

Bu başlık altında ülkemizde çocuk romanını esas alan çalışmalar kronolojik sıralama gözetilerek verilmiştir.

Erdoğan (1989), 1985-1987 yılları arasındaki yerli çocuk kitaplarında işlenen temaları belirlediği “1985-87 Yerli Çocuk Yazını Ürünlerinin Konusal ve Sayısal Analizi” adlı yüksek lisans tezinde, 1736 çocuk eserinde en ağırlıklı olarak işlenen temanın %23,4 oranıyla din ve ahlak kategorisi olduğunu ortaya çıkarmıştır. Buna göre kitaplarda yalan söylemek, hırsızlık yapmak, tembel olmak, kibirli olmak, içki içmek, kumar oynamak, sürüden ayrılmak kötüleniyor; yardımsever olmak, otoriteye boyun eğmek, namaz kılmak, dua etmek ve çalışkan olmak öneriliyor. Hamasi temalar ise olması gerekenden daha az işleniyor.

Özçalışkan (1994), Türkiye’de 1980 sonrası basımı yapılmış 30’u resimli ve 10 tanesi başlangıç seviyesindeki okuyuculara yönelik olmak üzere 40 çocuk kitabında kız-erkek çocuk imgesini çalıştığı “Construction of Sex-Role İn Children's Literature” adlı yüksek lisans tezinde erkek çocukların zihinsel etkinlikler için uygun görüldüğünü, daha atak, yürekli çizildiğini ve serüvenlere kahraman yapıldığını tespit etmiştir.

Parlak yıldız (1999), “İlkokulların Dördüncü-Beşinci Sınıflarında Türkçe Ders Kitaplarındaki Çocuk Edebiyatı Metinleri Üzerine Bir İnceleme (1948-1968 Programlarına Göre)” adlı doktora tezinde 1948-1968 yıllarında ilkokulların ikinci devresinde okutulan Türkçe ders kitaplarındaki çocuk edebiyatına yönelik metinlerinin moral değerler açısından kazandırdıklarını araştırmıştır. Anlatıma dayalı türlere ait 180 metin incelenerek, metinlerde işlenen kavramlar kişilik modelleri, millî, ahlaki ve evrensel değerler şeklinde gruplandırılıp yorumlamaya gidilmiştir. Sonuçta kitapların genelinde millî, ahlaki değerler yeterince işlenmesine rağmen, kişilik modelleri ile evrensel değerlerin azınlıkta kaldığı tespitine ulaşmıştır.

Arslandaş (2003), “Cumhuriyet Sonrası (1981-2001) Çocuk Romanlarında Tema, Dil ve Eğitim Öğeleri” adlı yüksek lisans tezinde toplam dokuz yazarın elli dokuz çocuk romanını tema, dil ve eğitim öğeleri açısından incelemiştir. Tezinde, bu döneme ait romanlarda (1981-2001) genellikle soyut konuların işlendiğini sevgi, dostluk, dayanışma, hoşgörü, özgürlük, yaşam sevgisi vb. temalar ele alındığını tespit etmiştir. Yazarların tema olarak en çok sevgi konusuna değindiklerini ve bu konu içerisinde de özellikle hayvan sevgisine yer verdiklerini ortaya çıkarmıştır. İncelenen romanlarda sosyal yaşamla, eğitim ve öğretimle ilgili temalara da yer verildiği, bunlar arasından en çok çocukları sosyal yaşama hazırlayan öğeler üzerinde

yoğunlaştığını belirlemiştir. Yazarların, sevgi konusundan sonra çevre kirliliği, savaş-barış, umut, sağlık, bilgili olma konuları üzerinde durduklarını ortaya çıkarmıştır.

Yazıcı Okuyan (2006), “Türkçenin Sözcükleri Açısından Fakir Baykurt’un Romanları” adlı doktora tezinde Fakir Baykurt’un sözcükleri ve biçimi arasındaki ilişki çerçevesinde, yazarın dünya görüşünü yansıtan temel izlek, imge ve kavramların ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaç kapsamında, öncelikle yazarın 1958-1999 tarihleri arasında yazdığı bütün romanlarındaki belirgin bir biçimde tekrar edilen temel izlek, imge ve kavramlar belirlenmiştir. Sonuçta; Baykurt’un biçiminin değişmezleri olarak kabul edilebilecek köy ve köylü, eğitim, öğretmen, kadın, cinsellik, göç, yoksulluk, varıllık, Alman imgesi, cehalet ve batıl inanışlar temel izlek, imge ve kavramları tespit edilmiştir. Bu değişmezlerin belirlenmesinde, izlek, imge ve kavramın romanlarda tekrar edilir durumda olması ve kullanıldıkları bağlamlardaki işlevleri göz önüne alınmıştır.

Erdi (2008), “Türkiye’de 1980-1985 ve 2000-2005 Yılları Arasındaki Çocuk Kitaplarında Eğitsel İletiler (Karşılaştırmalı Bir Çalışma)” adlı doktora tezinde ilk basımı 1980- 1985 yıllarında gerçekleşen, ilköğretim 1. kademe çağı çocuklarına (7-12 yaş) yönelik çocuk kitaplarıyla, 2000- 2005 yıllarında basımı yapılan, ilköğretim çağı çocuklarına (7-14 yaş) yönelik toplam 180 çocuk kitabındaki eğitsel amaçlı iletilerin, içinde bulunduğu dönemin toplumsal özelliklerini ne kadar taşıdığı, değişen toplum yapısına ne denli uyum sağladığı, bunu çocuğun belirtilen gelişimine ne derecede yansıttığı ve her iki dönemde verilen eğitsel amaçlı iletilerin arasında fark olup olmadığını tespit etmeyi amaçlamıştır. İçerik analizi kullanılarak çözümlenen nitel verilerin sayısallaştırılmasıyla da her iki dönem için kategorilere göre iletilerin sıklığı tespit edilmiş ve her iki dönem arasında bir karşılaştırma yapma imkânı sağlanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, her iki dönemde yaşanan siyasi, ekonomik ve sosyal olayların, çocuk edebiyatı eserlerinde verilen eğitsel iletilere yansıdığını, dönemin özelliklerine göre bu iletilerin önceliklerinin ve içeriklerinin de değiştiğini saptamıştır.

Aytekin (2008), “Çocuk Edebiyatında Ölüm Teması” adlı Türk ve batı klasiklerinden seçtiği karşılaştırmalı makalesinde; farklı kültür, anlayış ve inanışların yaşandığı toplumlarda ölüm gerçeğinin nasıl algılandığını ortaya koymuştur. 19 ve 20. yüzyılda

çocuk kitaplarında betimlemeli ve ahlaki gelişmelerin kaynağı olarak işlenen ölümle ilgili manevi tasvirleri kabul eden çocuktan; günümüzde ise ölümü sorgulayan çocuğa geçildiğini belirtmiştir.

İşyar (2009), “Çocuk Romanlarımızda Yoksulluk Teması” adlı makalesinde 1970-2005 yılları arasında yazılan Türk çocuk romanlarından tesadüfi yöntemle seçilen 46 eserde yoksulluk kavramının nasıl ve hangi yönleriyle ele alındığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Sonuçta çocuk romanlarında yoksulluk temasının detaylı ve abartılı bir biçimde işlendiği; babasızlık, babanın çalışmaması ve babanın sorumsuzluğunun başlıca yoksulluk sebebi olarak ele alındığını tespit etmiştir.

Cihan (2010), Cumhuriyet’in ilanından günümüze uzanan süreçte İlköğretim Türkçe dersleri için oluşturulan öğretim programları ve bu programlar doğrultusunda hazırlanan ilköğretim Türkçe ders kitapları incelediği “Türkçe Öğretimi Amaçlarının Değerler Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi” adlı doktora tezinde, dönemsel arka planı oluşturan siyasal, toplumsal ve ekonomik yapının Türkçe öğretim programlarına ve Türkçe ders kitaplarına hangi biçimlerde yansıdığı üzerinde durarak, bunların ışığında okutulan metinler yoluyla hangi değerlerle donatılmış yurttaşlar yetiştirildiğine dair sonuçlar ortaya koymuştur.

İnneci Bozkaplan (2010), “1990-2008 Arası Çocuk Edebiyatımızda Fantastik ve Bilim Kurgu Romanlar Üzerinde Bir İnceleme” adlı doktora tezinde bu dönemde ürün veren 39 yazarın 71 fantastik ve bilim-kurgu türünden sayılabilecek eserini örneklem olarak seçmiştir. Çalışmada, bu iki türü birbirinden ayıran özellikler ele alınmış, hangi yaş gruplarının bu eserleri okumaya başlayabileceği bilimsel temellere dayandırılarak açıklanmıştır. Eserler, biçim ve içerik bakımından değerlendirilmiştir.

Karakuş (2010), “Türkçe Öğretiminde Kaynak Metinlerin Temalara Uygunluğu Yönünden Değerlendirilmesi” adlı doktora tezinde Türkçe ders kitapları için belirlenen 2006 yılı Türkçe dersi öğretim müfredatındaki 14 temaya ve çocuk gelişiminin 12-14 yaş evresine uygun yeni kaynak metinler bulmayı amaçlamıştır. Bu amaç dâhilinde 14 temayı karşılayabilecek 30 uzman görüşü çerçevesinde şekillenen toplam 53 metni Türkçe ders kitaplarında kaynak olarak kullanılmak üzere önermiştir.

Ünal (2010), “Türk Çocuk Edebiyatında Engellilerin Temsili (1969–2009)” adlı yüksek lisans tezinde 1969–2009 yılları arasında çocuklar için yazılmış ve

erişilebilen kırk anlatıda engelli imgesini incelemiştir. Bulguların henüz istenen seviyede olmasa da engelli imgesinde edilgenden etkiye doğru bir değişime işaret ederek; pencere arkasında kalmış, sokakta oynayan arkadaşlarını izleyen soyutlanmış “zavallı sakat” yaklaşımından, toplum içine girmiş, aktif bir engelli imgesine doğru bir değişim saptandığını belirtmiştir. 40 anlatının incelenmesinde engelli en çok yaralayanın arkadaş alayı olduğunu vurgulamıştır.

Öncü (2011), “Mavisel Yener’in Romanlarında Çocuk ve Eğitim Teması” adlı yüksek lisans tezinde Yener’in 8 romanında çocuk ve eğitim temasının ne boyutlarda ele alındığını, yazarın çocuk ve eğitim kavramları konusundaki düşüncelerini ortaya koymayı hedeflemiştir. Yener’in romanlarının ilköğretim çocuklarına okutulması gerektiğini ifade etmiştir.

Tunçbilek (2011), “İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarındaki Hak ve Özgürlükler Temasının Demokrasi Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde Türkçe ders kitaplarındaki hak ve özgürlükler temasının demokrasi eğitimine uygun olup olmadığının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. İçerik analizi ile yapılan çalışmada Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı incelendiğinde; Türkçe dersinin genel amaçlarında ve Türkçe dersinin amaç ve kazanımlarında, demokrasi ile hak ve özgürlükler ifadelerine yer verilmediği belirlenmiştir. Hak ve Özgürlükler Teması, sadece Pasifik Yayınları'nın 7. Sınıf Türkçe Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer aldığı için bu kitaptaki Hak ve Özgürlükler Teması araştırmada kullanılmıştır. Temadaki amaç ve kazanımlarda demokrasi ile hak ve özgürlükler ifadelerine yer verilmediği belirlenmiştir. Temadaki metinlere içerik analizi uygulanarak temadaki etkinliklerde dil becerisi ve metin çözümlemesinden çok demokrasi eğitimine ağırlık verildiği belirlenmiştir.

Üründü (2011), “6-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Tema ve Metin Türü Yönünden İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde 6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarını tema ve metin türü yönünden incelemeyi amaçlamıştır. Tarama modelindeki çalışmada Türkçe ders kitapları tema dağılımları, tema-alt tema uygunluğu, tema tasarımları, disiplinlerarasılık (tematik yaklaşım), alternatif çoklu zekâ etkinlikleri ve metin türlerinin doğru belirlenmesi bakımından incelenmiştir. Sonuçta; ders kitaplarının farklı sınıflarda tema, alt tema; aynı sınıf düzeyinde de alt tema tekrarına düştükleri gözlemlenmiştir. Bazı metinlerin ana temaya uygun olmadığı hatta aynı metnin farklı

kitaplarda farklı temalara dâhil edildiği görülmüştür. Disiplinlerarası ilişki düşünüldüğünde ise en çok Sosyal Bilgiler dersiyle ilişkilendirme yapılırken Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersiyle hiçbir ilişkilendirme yapılmadığı, disiplinlerarası ilişkilendirme yapmada 6. sınıftan 8. sınıfa doğru bir düşüş olduğu gözlemlenmiştir. Kitapların daha çok kinestetik ve görsel zekâyâ yönelik alternatif etkinlik verdiği ancak birçok zekâ alanına hitap edecek görsel-işitsel yayınları ek olarak sunmadıkları görülmüştür.

Yakar (2011), “Mustafa Ruhi Şirin’in Türk Çocuk Edebiyatındaki Yeri ve Eserlerinin Eğitsel Değeri Üzerine Bir İnceleme” adlı doktora tezinde Mustafa Ruhi Şirin’in çocuk edebiyatımızdaki yerini ve eserlerinde bulunan eğitsel unsurları tespit etmeyi amaçlamıştır. Mustafa Ruhi Şirin’in kaleme aldığı tüm eserlerde eğitsel unsur ve iletileri, başlıklar hâlinde gruplandırılmış ve numaralandırarak tasnif etmiştir. Çalışma sonucunda, Mustafa Ruhi Şirin’in çocuk bakış açısına uygun bir üslup kullandığı, eserlerinde eğitsel unsur ve iletilerin önemli bir yer tuttuğu tespit edilmiştir.

Yılmaz (2012), “Türk Çocuk Edebiyatı Kitaplarındaki Çocuk Gerçekliğine Eleştirel Bir Bakış” adlı doktora tezinde; çocukluğun toplumsal ve kültürel bir kurgu olduğu varsayımına dayanarak, çocuk kitaplarının çocuk gerçekliğini yeniden kurduğu ve ürettiği temel savından yola çıkarak Talim ve Terbiye Kurulu'nun 1980-2010 yılları arasında, 7-11 yaş grubuna okutulmasını uygun gördüğü 171 yapıttaki (öykü ve roman) çocuk modellerini, bu dönemdeki çocukluğa bakışı ve çocuk gerçekliği kavramını incelemeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda, çocuk kitaplarında 286 karakter belirlenmiş, bu karakterlerin özellikleri, içerik analizi yöntemi kullanılarak saptanmış, bu özellikler beş tema altında -Fiziksel Özellikler, Kişisel Özellikler (bilişsel, duyuşsal, psikomotor, sosyal), Milli Özellikler, Dinî/Ahlaki Özellikler ve Demografik Özellikler- ele alınarak değerlendirilmiştir. Karakterlerin özellikleri incelenerek çocuklara bu modeller aracılığıyla hangi değerlerin ve gerçekliğin sunulmaya çalışıldığı, bir başka deyişle bu dönemlerde çocuk gerçekliğinin nasıl görüldüğü araştırılmıştır.

Kaya (2012a), “1929-1934 Arası Türk Romanında Yapı ve Tema” adlı doktora tezinde Harf İnkılabı'ndan sonra, yeniliklerin romana ne kadar yansıdığını tespit etmeyi amaçlamıştır. Ayrıca Kaya bu çalışmasıyla romanımızın bu yıllar arasındaki

görünümünü, toplumsal ve siyasal meselelere yaklaşımlarını ve birikimini de ortaya çıkarmaktadır. 1929-1934 arası Türk romanının, kendinden önceki dönemlerden farklı olarak işlenen sosyal ve bireysel temalarla birlikte Anadolu halkına yönelişin ilk adımlarını oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kaya (2012b), “Emine Işınsoy'un Romanlarında Değer Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı” adlı yüksek lisans tezinde yazarın 3 romanını değerler eğitimi ve Türkçe öğretimine katkı bakımından incelemiştir. Adil olma, aile birliğine önem verme, hoşgörü, dürüstlük, misafirperverlik, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri bakımından eserlerin zengin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bütün bu veriler ışığında Emine Işınsoy'un eserlerinin değer eğitimi ve Türkçe öğretimi sürecinde yararlanılması gereken kaynaklar arasında olduğu sonucuna varmıştır.

Taşbaş (2012), “Attilâ İlhan'ın Romanlarında Tema, Dil ve Eğitim Öğeleri” adlı yüksek lisans tezinde romanlardaki temaları, dil ve eğitime dair öğeleri saptayıp detaylı bir biçimde değerlendirilmiştir. Romanlarda ele alınan temaları toplumsal ve bireysel olmak üzere, iki ana başlık altında toplamıştır. Toplumsal temalar başlığı altında: aydın, dindarlık, dinî ve ahlâkî değerleri inkâr, fakirlik, fuhuş, gençlik, kaçakçılık, kemalizm, halk, sahtekârlık, sanat, siyaset gibi konuların ele alındığını; bireysel temalar adı altında ise aşk- sevgi, cinsellik, kötümserlik, yalnızlık ve ölüm başlıklarını tespit etmiştir. Tespit ettiği temaları, roman içerisinden verdiği örneklerle değerlendirmiştir. Sonuçta İlhan'ın eserlerinde ufkun arkasını görebilen bir Türk gençliği yaratılması için çalıştığı tespitine ulaşmıştır.

Yazıcı Okuyan ve Gedikoğlu (2012), “Aytül Akal'ın Çocuk Kitaplarında Çevre Bilinci ve Duyarlılığı” adlı makalelerinde, Aytül Akal'ın ilköğretim dönemine yönelik çocuk kitaplarında, çevre eğitiminin önemli bir konusu olan çevre sorunlarına ne düzeyde yer verildiğini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu nitel çalışmada, Aytül Akal'ın 4 çocuk romanı ve 31 masal kitabında bulunan toplam 64 çocuk masalı içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Kitaplarda hava, su, toprak ve gürültü kirliliğine yönelik çevre sorunları tespit edilirken; flora-faunanın bozulması ve kültürel çevre sorunlarına rastlanmamıştır.

Karaca (2013), “Türk Edebiyatında Çocuk” adlı kitabında hikâye, roman, şiir gibi edebî türler üzerinden 1900-1923 yılları arasındaki dönemde çocuk kimliğinin

analizini yapmıştır. Sonuçta milliyetçi ekseninde bir çocuk kimliği oluşturulduğunu belirtmiştir. Tanzimat Dönemi'nde, II. Meşrutiyet'in ilan süreci ve sonrasında çocuklar toplumsal ve siyasi dönüşümde önemli roller yüklenen çocuklar; kimi zaman vatan için canlarını feda ederken kimi zaman da cephe gerisinde aile sorumluluğunu üstlenmişlerdir.

Korkmaz (2013), "İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Tür, Tema ve İçerik Açısından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde 1-5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında MEB 2005 yılı Türkçe öğretim programındaki temaların yer alma durumunu tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada 15 Türkçe ders kitabı temalar açısından incelendiğinde, ders kitaplarının zorunlu ve seçmeli temalara uygun olarak hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz (2013), "Fatih Erdoğan'ın Eserlerinin Eğitsel Değerler Açısından İncelenmesi" adlı doktora tezinde Fatih Erdoğan'ın eserlerindeki çocuk ve eğitim değerine ilişkin unsurları tespit etmeye çalışmıştır. Bu amaçla; Erdoğan'ın eserlerinde yer alan değerler belirlenip olumlu ve olumsuz değerler olmak üzere iki ana grupta tematik olarak tasnif edilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımlarından tarama modeli esas alınarak yapılan çalışmanın kapsamını, Erdoğan'ın 6 ila 14 yaş arasında bulunan çocuklar için yazdığı kitaplar ve kaleme aldığı araştırma inceleme metinleri oluşturmuştur. Veriler, içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleriyle çözümlenmiştir. Çalışmanın sonucunda, Fatih Erdoğan'ın, çocuk edebiyatı ile ilgili pek çok noktada ufuk açıcı öneriler sunduğu, eserlerinde olumlu ve olumsuz olmak üzere pek çok değere yer verdiği kanaatine ulaşılmıştır.

Güney (2014), "Ortaokulda Okutulması Tavsiye Edilen 100 Temel Eserde Şiddet Ögesi" adlı makalesinde Milli Eğitim Bakanlığının ilk ve ortaokul öğrencilerine yönelik hazırladığı "100 Temel Eser"den seçkisiz örnekleme yoluyla belirlenmiş yirmi kitaptaki şiddet unsurlarını incelemiştir. Bu yirmi kitap, cümle düzeyinde tek tek incelenmiş, şiddet içeren cümleler sayısal olarak tasnif edilmiştir. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde İçerik Analizi Yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonunda çocuk kahramanların yer aldığı "Prens ve Dilenci, On Beş Yaşında Bir Kaptan, Define Adası, Kaçırılan Çocuk" gibi eserlerin şiddete sıkça gönderme yaptığı belirlenmiştir.

Karakoç (2014), “Çocuk ve Yuva Dergisinin Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Eğitimindeki Rolü” adlı doktora tezinde 1953-1983 yılları arasında 329 sayı yayımlanmış olan Çocuk ve Yuva dergisi üzerinde çalışmıştır. Derginin, çocuk edebiyatına ve çocuk eğitime katkılarını irdelemiştir. Çalışmada; edebî türler vasıtasıyla çocuklara kazandırılmak istenen millî, ahlaki ve evrensel değerlerden söz edilmiştir. Çocuk ve Yuva dergisi, yayımlandığı dönemde çocukların ilgiyle takip ettikleri bir dergi olarak onların okuma alışkanlığı kazanmalarında ve topluma ait değerleri benimsemelerinde çok önemli bir vazifeyi yerine getirmiştir, sonucuna ulaşılmıştır.

Karagöz (2015), “Yalvaç Ural'ın Eserlerinin Tematik Açıdan İncelenmesi ve Eserlerinde Çocuk Eğitimiyle İlgili Temel Değerler” adlı doktora tezinde Türk çocuk edebiyatının öncü isimlerinden Yalvaç Ural'ın çocuk ve çocuk edebiyatı konularında ortaya koyduğu görüşleri, yazdığı eserleri, eserlerindeki eğitsel değerlerin tematik dağılımlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Değerleri; model insan profilinin eğitiminde aracı rolü olan değerler, model insan profilinde olumsuzlanan davranışlar ve değerlerin yozlaşması adlı 3 ana grupta topladığı çalışmasının sonucunda yazarın günümüz çocukların yaşadığı sorunlara ayna tutmaya çalıştığı, eserlerinde geniş bir değer yelpazesinin var olduğu saptanmıştır.

Demiryürek'in (2015), “Çağdaş Çocuk Şiirinde Değerler Eğitimi (1980'den Günümüze)” adlı doktora tezinde; çağdaş çocuk şiirinde hangi değerlerin nasıl ele alındığını, yaklaşık otuz beş yıllık olan bu dönemde değerlerin kullanım sıklığında nasıl değişiklikler olduğunu, örneklemdaki şairlerin hangi değerleri eserlerinde tercih ettiğini ortaya koymaktır. Çalışmanın sonucunda, 1980'den günümüze doğru gelindikçe sosyal değerlerin kullanımının giderek azaldığı, bireysel değerlerin ise ön plana çıktığı görülmüştür. Şairlerin, şiirlerinde değerleri aktarırken örtük bir anlatımı tercih ettiği, şiirlerin hemen hepsinde söz konusu değerlerin isminin hiç geçmediği saptanmıştır. Şiirlerin, çocukları düşünmeye, bağ kurmaya, çıkarım yapmaya yönlendirdiği ve böylece çocukların verilmek istenen değere kendilerinin ulaşmasının amaçlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Değerler eğitiminde şiirlerin çok güçlü bir yazınsal tür olduğu ve gerek Türkçe eğitiminde gerekse değerler eğitiminde şiirlerden mutlaka yararlanılması gerektiği araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır.

Şen (2016), “Çocuk Edebiyatında Bir Yaşam Gerçekliği Olarak Ölüm Olgusu Üzerine Bir İnceleme (Sevim Ak Örneği)” adlı makalesinde Sevim Ak’ın 8 çocuk romanında işlenen ölüm olgusunu betimlemeye çalışmıştır. Doküman çözümlemesi yöntemi ile ölüm izleğinin çocuk romanlarında merkezi bir konuma getirilmemekte birlikte çocuğu yaşam gerçekliğiyle karşılaştıran ve karamsarlığa düşürmeyen bir biçimde işlendiğini tespit etmiştir.

Gökmen (2017), “Ödüllü Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bakımından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde 2010-2015 yılları arasında ödül almış öykü ve romandan oluşan 17 yapıtı çocuk edebiyatının temel değişkenleri -karakter, konu, ileti, dil ve anlatım, resim- bakımından incelenmiştir. Eserlerin çocuğa uygun, nitelikli eserler olduğu sonucuna varmıştır.

Öztürk (2017), “Çocuk Edebiyatında Ölüm Teması (Okur Merkezli Bir Araştırma)” adlı doktora tezinde beşinci sınıf öğrencilerinin ölüm temalı çocuk edebiyatı eserleri karşısındaki tepkilerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışma grubu olarak belirlediği 17 öğrencinin ölüm temalı 5 edebiyat eseri karşısındaki tepkilerini belirlemiştir. Nitel desenlerden olgu bilim ile yapılandırılan çalışmada katılımcıların ölüm karşısında duygusal kaçış, mantıksal kaçış, doğrudan kaçış, dolaylı kaçış, kabullenme, değiştirme gibi tepkiler geliştirdiklerini ve bu tepkilerin okuma alışkanlığı düzeyi, cinsiyet ve ölümle ilgili yakın zamanlı tecrübelerle göre farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır.

Bu çalışmanın konusu ile ilgili olduğu düşünülen Türkiye’de yapılan araştırmalar tarandığında otuz bir araştırmaya ulaşılmıştır. Bu araştırmalardan yirmi beş tanesinin tez, beş tanesinin makale ve bir tanesinin kitap olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, temaların belirlenmesi; çocuk edebiyatında en çok ele alınan ya da en az işlenen temaların ortaya çıkarılmasına, toplum düzenindeki değişimlerin eserlerde ne derece yer edindiğinin tespitine ve bir yazarın felsefesinin belirlenmesine yardımcı olmuştur. Çalışmalarda eserlerin seçiminde belli bir yıl aralığını, belirli bir dönemi kapsamayı, bir yazara ait olması veya belirli bir türe yönelik olması esas alınmıştır. Çalışmalar; 2005 yılı Türkçe dersi öğretim müfredatındaki zorunlu ve seçmeli temaların, 2006 yılı Türkçe dersi öğretim müfredatındaki 14 temanın ya da baştan belirlenen temaların eserlerde ya da ders kitaplarında yer alıp almadığına bakılması şeklinde yapılmıştır. Özellikle ölüm,

yoksulluk, şiddet, çocuk, çocuk eğitimi, çocukta cinsiyet ayrımı, engellilik, çevre bilinci temalarının çocuklara hitap eden eserlerde nasıl ve ne derece yer alıp alınmadığına bakılmıştır. Belirli bir yıl aralığını kapsayan romanlarda en fazla işlenen tema kategorileri yıllara göre farklılaşmaktadır. Örneğin 1985-1987 yılları arasındaki çocuk kitaplarında en ağırlıklı işlenen tema din ve ahlak kategorisi iken; 1981-2001 yılları arasındaki kitaplarda sosyal temalar ağırlıklı işlenmiştir. 1948-1968 yıllarındaki eserlerde millî, ahlaki değerler yeterince işlenmesine rağmen, kişilik modelleri ile evrensel değerler azınlıkta kalmıştır. Temaların işlenme yoğunluğunun dönemlere göre değişmesi bu çalışmaların tekrarını önemli hale getirmektedir. Ödüllü romanların bir arada ele alındığı çalışmaya ise rastlanmamıştır.

2.2.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Yurt dışında çocuk edebiyatı ve çocuk romanları ile ilgili yapılan çalışmalara kronolojik sıralama gözetilerek bu başlık altında yer verilmiştir.

Grauerholz ve Pescosolido (1989), Gender Representation In Children's Literature: 1900-1984 (Çocuk Edebiyatında Cinsiyet Temsili: 1900-1984) adlı makalelerinde 20 yy. Amerikan çocuk edebiyatında kadın ve erkek temsiliyi incelemişlerdir. Nüfusa dayalı bir frekans dağılımını kullandıkları araştırmalar sonucunda, yüzyıl boyunca kadın ve erkek temalarında doğru bir orantının bulunmadığını tespit etmişlerdir. Yüzyılın ilk ve son dönemlerinde, merkezi rollerde ve başlıklarda kullanılan kadın karakter sayısının biraz daha arttığı gözlemlenmiştir. Sadece yetişkin yâda hayvan karakterlerin kullanıldığı hikâyelerde, erkek karakterlerin daha yoğun olarak işlendiği sonucuna ulaşmışlardır.

Zipes (1994), A Second Gaze at Little Red Riding Hood's Trials and Tribulations (Kırmızı Başlıklı Kızın Sorunlarına İkinci Bir Bakış) adlı kitabında ormanda bir kurtla mücadele eden genç bir kızın detaylı bir geleneksel tarifini sosyo-psikolojik açıdan ortaya koyup incelemiştir. Edebî masalların kaynağının erkeklerin kadınlara yönelik fantezilerine ve cinselliğe dayandırılabilceğini savunan Zipes, kitabında kadın kahramanın kendisine yönelik cinsel saldırının sorumluluğunu taşımak zorunda kaldığı tespitine ulaşmıştır.

Hunt (2005) Understanding Children's Literature (Çocuk Edebiyatını Anlama) adlı kitabında çocuk edebiyatı ilgi çekici bir çalışma alanı olduğundan bahsederek çocuk

edebiyatının yetişkinlerin acaba diyerek yaklaştıkları konuları daha etkili işlediğini savunmaktadır. Birçok, okuyucunun çocuk edebiyatını kişisel bir haz olarak görmesinin bile çocuk edebiyatının gerçek bir edebiyat olduğunu net bir şekilde kanıtladığını ifade eder. Çünkü ona göre gerçek edebiyat; okuyucuyu değiştiren, anlatının içine çeken ve açık tepkiler vermesini sağlayan edebiyattır. Çocuk edebiyatı verdiği kişisel hazdan ziyade ele aldığı meselelerle de ilgi uyandırmaktadır. Çocuk edebiyatının yaydığı fikirlerden etkilenmediklerini düşünmelerine rağmen birçok yetişkinin de adeta bir çocuk gibi çocuk edebiyatını okuduklarını belirten Hunt, çocuk eğitiminde çocuk edebiyatının tarih, kültür ve sosyal açıdan etkilerinin tartışılması ve araştırılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Anderson (2011), *Power Disparities and the Structure of Childrearing: A Content Analysis of Bestselling Children's Books* (Güçlü Eşitsizlikler ve Çocuk Yetiştirme: Çok Satan Çocuk Kitaplarının İçerik Analizi) adlı tezinde 1993 ile 2008 yılları arasında en çok satan 64 resimli çocuk kitabında yer alan kültürel yaşam tarzları bağlamında çocuk yetiştirme usullerini ve çocuklarla yetişkinler arasındaki eşitsizlikleri incelemiştir. Anderson'un çalışmada elde ettiği bulgular; cinsiyet ve yaş farklılıklarının baskın olduğunu, beyaz olmayan ana karakter kullanımının çok nadir olduğunu, yetişkin erkek ana karakterlerin ebeveyn davranışları açısından daha yüksek oranla kullanıldığını ve katı görgü kurallarının çocuk yetiştirmede ön planda olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca kitapların birçoğunun yetişkinlerin bakış açılarıyla yazıldığı ve yetişkinler tarafından kabul görülen mesajları iletmeyi amaçladığı tespitine ulaşmıştır. Bu çalışmada elde edilen veriler sonucunda, resimlerde erkek karakterlerin kadın karakterlerden daha fazla resmedildiği ortaya çıkmıştır. Dahası çocuk kitaplarında başkahraman olarak erkek karakterlerin, kadın karakterlere göre göre sayıca daha fazla olduğu saptanmıştır. Kitaplarda kız çocuk ve erkek çocuk karakter sayıları eşit olmasına rağmen, başkarakter açısından erkek başkarakterler sayıca daha fazladır. Bu verilere bakıldığında, resimli çocuk kitaplarında cinsiyet eşitsizliği aktif bir mesaj olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk kitaplarında başkahraman olarak sayıca yetişkinlerin sayısı çocuklardan daha fazladır. Bu durum çocuk kitaplarında yetişkinlerin çocuklardan daha fazla ön planda olduğunu göstermektedir.

Mattisson (2011), *The Complex Morality C.S. Lewis' The Lion, the Witch and the Wardrobe Interpreted from a Christian and a Secular Perspective* (Karmaşık Ahlak C.S. Lewis'in "Narnia Günlükleri: Aslan, Cadı ve Dolap" Romanının Hristiyan ve Seküler Bakış Açılılarıyla Yorumlanması) adlı makalesinde Narnia Günlükleri serisinden "Aslan, Cadı ve Dolap" isimli romandaki öğretici bilgilerin Hristiyan ve seküler bakış açılarından yorumlanabileceğini savunur. Romanın çok boyutlu ve karmaşık bir tema yapısına sahip olduğu gerçeğini ortaya çıkaran yazar; romanın en önemli temaları olarak gördüğü bağışlama, fedakârlık, arkadaşlık, şefkat ve cazibenin eleştirel bir biçimde işlediği sonucuna ulaşır.

Wiklander (2011), *The Image of Heroism in Tolkien's The Hobbit* (Tolkien'in Hobbit Romanında Kahramanlık İmgesi) adlı çalışmasında Tolkien'in çocuk romanı olan Hobbit'teki yeniden doğuş, kahramanlık ve ahlak temalarını kullanarak romanın başkahramanını nasıl şekillendirmeye çalıştığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Başkahraman Bilbo'nun diğer alışlagelmiş geleneksel kahramanlardan ayrılan yönlerini tespit etmiştir. Buna göre Bilbo'nun barışçıl, saygı dolu ve kibar bir duruş sergilediği; arkadaşlığı önemseyen bir kahraman olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Bilbo'nun saygı, sevgi ve barışla dünyayı daha iyi bir yer yapmaya çalıştığını belirtmiştir.

Griffin (2012), *Tales of Empire: Orientalism in Nineteenth Century Children's Literature* (İmparatorluk Masalları; 19. Yüzyıl Çocuk Edebiyatında Oryantalizm) adlı tezinde; Christina Rossetti'nin 1859 senesinde yazdığı *Cin Pazarı* romanı, Lewis Carroll'un 1865-1871'de yazdığı *Alice Hikâyelerine* ve son olarak Frances Hodgson Burnett'in 1911 senesinde yazdığı *Gizli Bahçe* romanlarını inceleyerek bu eserlerde bulunan oryantalizm izleğini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Sonuçta bu eserlerde ele alınan oryantalizmin kamuoyunun bakış açısını değiştiren ve dönemin baskısını en ince ayrıntılarıyla yansıtan bir oryantalizm olduğu fikrine ulaşmıştır.

Hissan (2012), *An Analysis Of The Children's Characters In Roald Dahl's Novel: Charlie And The Chocolate Factory* (Roald Dahl Romanlarında Yer Alan Karakterlerin Analizi: Charlie'nin Çikolata Fabrikası) adlı çalışmasında öğretmen ve ebeveynlere yol göstermesi açısından çocuk romanlarında vurgulanan ahlaki değerleri ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Sonuçta çocukların yetişkinlerden elde

ettikleri birikim ve yönlendirme sonucunda sosyal açıdan sorumlu bir birey olduklarını tespit etmiştir.

Stefansson (2014), *A Marxist Reading (Marksist Bakış Açısıyla Edebî Eleştiri)* adlı çalışmasında Tolkien'in *Hobbit* isimli romanı Marksist bir yaklaşımla incelemiştir. Yazarın yaşam koşulları, çevresi, eğitim durumu, dini inancı ve içinde yaşadığı toplumun tarihî gerçekliği gibi etkenlerin yazarın eserinin ve eserinde dile getirdiği fikirlerinin oluşmasına büyük ölçüde etkilediğini savunan Marksist edebî eleştiri ile hem yazarın hem de romanın siyasi eğilimini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Sonuçta; Tolkien'in *Hobbit* isimli romanını yazarken akademik kariyeri boyunca edindiği ve genel olarak burjuva sınıfının erişebildiği üst düzey bilgilerini kullandığını ve Tolkien'in kendi gerçek dünyası ile romanın başkahramanı Bilbo'nun dünyasının örtüştüğü tespitine ulaşmıştır.

Hauer (2015), *Anne of Green Gables – A Representative of The Victorian Woman? (Yeşilin Kızı Anne- Viktorya Dönemi Bir Kadın Portresi)* adlı tezinde Lucy Maud Montgomery tarafından 1908 yılında yayımlanan ve Kanada'nın en ünlü çocuk romanlarından biri olan *Yeşilin Kızı Anne* romanında; romandaki kadın başkahramanın tipik bir Viktorya dönemi Kanada kadını olup olmadığı yoksa Viktorya dönemi değerlerinden ayrılıp ayrılmadığı sorularına cevap aramıştır. Anne Shirley üçlü roman serisini inceleyen yazar, birçok Viktorya dönemi geleneği ve fikirlerinin karakterlerin özelliklerine ve yaşadıkları durumlara yansıdığını gözlemlerken; Anne karakterinin dönemin geleneksel Kanada kadınlarından daha farklı davranışlar sergilediği ve sonuçta özgün bir kadın olarak romanda yer edindiği tespitine ulaşmıştır.

Blancas (2016), *Into The Woods (Orman Doğru)* adlı çalışmasında çocuk edebiyatının hem çocuklar hem de yetişkinler üzerindeki etkisini incelemiştir. Peri masallarının kökeni ve bu masalların çocuklara psikolojik ve kültürel yönden katkısını inceleyen yazar, bir eğitimsel araç olarak çocuk edebiyatının çocuk gelişimi, çocukların çevreye uyumu ve sosyalleşmesi açısından önemini ortaya çıkarmıştır.

Schroth (2017), *Literary Representations of Death, Dying and Bereavement in Children's Literature (Çocuk Edebiyatında Ölüm, Yok Oluş ve Yasın Edebi Temsilleri)* adlı makalesinde 1980 öncesine ait olan E.B. White'in "Charlotte'un

Sevgi Ağı”, Doris Buchanan Smith’in “Böğürtlen Tadı” ve Katherine Paterson’un “Terabithia Köprüsü” romanları ile çağdaş roman olarak kabul edilen Evan Kuhlman’ın “Görünmez Çocuk”, Patrick Ness’in “Canavarın Çağrısı” ve Sally Nicholls’un “Sonsuza Kadar Yaşamının Yolları” isimli üç romanını karşılaştırarak henüz tam olarak anlaşılamayan ve bilinmeyen ölüm, yok oluş ve matem gibi insani kaygılara yönelik yaklaşımları ve tercihleri belirlemeye çalışmıştır. Ölüm ve matem konularını yazmanın hem yazarı hem de okuyucuları acı veren gerçek deneyimlerden ziyade fantezi ve hayal dünyasına yaklaştırdığını savunan yazar; ölümün edebiyatta maceraya hizmet ettiğini ifade eder.

Saxen (2018), *Becoming Citizens: Representations of Citizenship in European Children's Literature* (Avrupa Çocuk Edebiyatında Vatandaşlık) adlı tezinde; kültürel ve ekonomik alanda son zamanlarda meydana gelen değişimlerin Avrupa toplumları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla; Finlandiya, Fransa, İsveç ve İngiltere’de yazılan ödüllü çocuk romanlarında vatandaşlık konusunu nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizine göre incelemiştir. Saxen; eserlerde yetersizlik ve fakirliği vurgulayan temalara, güvensizlik içindeki karakterlerin çevre ile ilgili yaşadıkları kaygılara rastlamıştır. Dahası bu karakterlerin güçlenme, sesini, duyurabilme, dinlenme, kendilerini anlatabilme, vatandaş olma gibi konulara odaklandığını tespit eden yazar; vatandaşlık konusundaki değişimlerin, baskı ve zorlukların, incelediği ödüllü romanlarda rahatlıkla gözlemlendiğini belirtmiştir.

Bu çalışmanın konusu ile ilgili olduğu düşünülen yurt dışında yapılan araştırmalar tarandığında on üç araştırmaya ulaşılmıştır. Kitap, makale ve tezleri kapsayan bu araştırmalardan çoğunluğunun tez çalışması olduğu görülmüştür. Yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde; baştan belirli temalar belirlenip (vatandaşlık, ölüm, cinsiyet temsili, çocuk yetiştirme usulleri, siyasi eğilimler, kahramanlık, ahlak, oryantalizm vb.) bu temaların nasıl ve ne sıklıkla işlendiği ile ilgili çalışmalar çoğunluktadır. Belli bir temanın belirli bir dönemde nasıl ele alınıp işlendiği, dönem özellikleri ve yazarın ideolojik fikirlerinden ne derece etkilendiğinin belirlenmeye çalışıldığı araştırmalar da sayıca fazla işlenmiştir.

2.3 ALANYAZIN TARAMASININ SONUCU

Bu çalışma ile ilişkilendirilebilecek yerli ve yabancı çalışmalara bakıldığında belli bir yıl aralığındaki romanlar, belirli bir dönemi kapsayan romanlar, bir yazara ait olan romanlar veya fantastik ve bilim kurgu gibi belirli bir türe yönelik romanlar üzerine çalışıldığı görülmüştür. Romanlarda çoğunlukla bütün temalar tespit edilmekle birlikte bir ya da birkaç temanın önceden belirlenip romanlarda nasıl ele alındığının değerlendirildiği çalışmalar da mevcuttur. Önceden belirlenen, romanlarda ne şekilde ve nasıl ele alındığının merak edildiği temaların başında ölüm teması, çocuk ve eğitim teması gelmektedir. Engellilik, yoksulluk, şiddet ve çevre teması, cinsiyet rolleri; romanlarda özellikle araştırılan diğer temalardandır.

Alanyazın incelendiğinde ise, önceki yıllarda daha çok ders kitaplarındaki metinlerin incelendiği görülürken; son yıllarda roman, şiir, öykü, masal gibi edebi türlere yönelik çalışmaların giderek arttığı tespit edilmiştir. Her ne kadar çocuk romanı olarak belirtilse de romanlardaki temalar döneminin, yazarın taşıdığı fikir ve kaygılarla örtüşmekte ve uyuşmaktadır. Bu bakımdan yapılan çalışmalar çocuk romanlarının çocuk eğitiminde sosyal, siyasi ve tarihî bakımdan incelenmesini gerektiği gerçeğini kanıtlamaktadır. Romanlardaki temaların gruplandırması her çalışmaya göre farklılık göstermekte; okunan romanlara göre temalar çeşitlilik göstermektedir. Her çalışma kendi temalarını ve tema gruplarını oluşturmuştur denilebilir. Daha çok bir yazara ait ve belli bir dönem aralığındaki romanların incelendiği çalışmalarda ödüllü romanların tümünden temaları bakımından ele alındığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma; başlangıcından günümüze (1948-2016) ödül almış çocuk romanlarındaki temaları ortaya çıkarması, ödüllü romanları topyekûn değerlendiren bir çalışma olması bakımından diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi hakkında bilgi verilmektedir. Bu doğrultuda araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1 ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışma tarama modelinde nitel araştırma deseni benimsenerek gerçekleştirilmiştir. Tarama modelleri, geçmişte veya hâlen var olan bir durumu olduğu hâliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır. Araştırma konusu olan, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanır (Karasar, 2003: 77). Çocuk romanlarının temalarının belirlenmesi ve yorumlanmasını amaçlayan bu araştırma için en uygun araştırma yönteminin nitel araştırma yöntemi olduğuna karar verilmiştir.

3.2 EVREN VE ÇALIŞMA GRUBU

“Türk Edebiyatındaki Ödüllü Çocuk Romanlarında Temalar” adını taşıyan bu çalışmanın evreni, Türk çocuk edebiyatı yarışmalarında ödül almış bütün çocuk romanlarıdır.

Çalışmada ödül kavramının ölçüt alınmasının nedeni; bir jüri değerlendirmesinden geçerek eserlerin belli bir seviyeye gelmesidir. Diğer bir neden de; çocuk edebiyatı ödülleri gereken ilginin gösterilmesini sağlamak, ödül almış kitaplara olan ilgiyi arttırarak Türkiye’deki ödül mekanizmasının daha ilerilere gelmesine yardımcı olmak ve ödüllü çocuk romanlarına farkındalığı arttırmaktır. Çünkü ödül, okuyucu kadar yazar için de önemli bir harekete geçirici güç olabilmektedir. Nitekim Sevim

Ak, 1987’de yazdığı “Uçurtmam Bulut Şimdi” kitabıyla Akademi Kitabevi “Çocuk Edebiyatı Öykü Ödülü”nü kazanmasının kendisini yazmaya cesaretlendirdiğini ifade etmiştir (URL57).

Araştırma ödüllü romanları kapsadığından ve bunun içine mansiyon, jüri teşvik, başarı ödülü, basılmaya değer bulunan eser veya 4. lük 5.lik ödülü vs. diye adlandırılan romanların dahil olması ve yerel, bölgesel, ulusal olmak üzere çok çeşitli düzenleyicilerin girmesi evrenin oldukça geniş olmasına imkân hazırlamıştır. Bu durum çalışma grubu belirlemeyi gerekli kılmıştır. Çalışmanın sonuçlarını daha derli toplu değerlendirme olanağı sağlayacağı düşünüldüğü için çalışmanın amacına en uygun olan amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Öncelikle ülkemizde çocuk edebiyatı dalında ödül veren bütün yayınevi, kurum, kuruluşlar ve belediyeler tespit edilmiş. Bunların içinden yayınevleri, kurum ve kuruluşlar alınmış; belediyelerin, sendikaların açtığı yarışmalar çalışma dışında tutulmuştur. Yine verilen ödüllerde çeşitliliğin olduğu görülmüştür. Bu çeşitlilikle yayınlanmaya değer bulunan eser, mansiyon ödülü, jüri teşvik ödülü, Türkçeye katkı onur ödülü, başarı ödülü, 4.lük, 5.lik ödülü vs. adlandırmalar kastedilmektedir. Bu çeşitlilik içinde birincilik, ikincilik ve üçüncülük ödülünü alan çocuk romanları ile yılın kitabı, yılın çocuk romanı ödülü alan eserler kapsama alınmıştır. Böylece amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Eserlerin ödül derecesi ve ödül aldığı kurumlar temel alınmış, sonuçta Türk çocuk edebiyatından 66 ödüllü çocuk romanı çalışma grubu olarak belirlenmiştir.

3.3 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI VE VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Bu tür araştırmalarda araştırmacı, ihtiyacı olan veriyi, gözlem veya görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 187-188).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 2006 yılında Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca hazırlanmış olan Türkçe öğretim müfredatında temalar 14 başlık

altında toplanmıştır. Bu temalar ana tema ve alt tema şeklinde aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

1. Sevgi: İnsan sevgisi, aile sevgisi, vatan sevgisi, millet sevgisi, bayrak sevgisi, dil sevgisi.
2. Millî Kültür: Geleneksel sanatlar, Türk büyükleri, Türk müziği, zanaatlar, seyirlik oyunlar, spor, oyunlar, bayramlar.
3. Toplum Hayatı: Medeniyet, birey ve toplum, yardımlaşma, komşuluk ilişkileri, küreselleşme, dayanışma, dostluk, konukseverlik.
4. Okuma Kültürü: Okuma sevgisi, okuma alışkanlığı, kitaplar, süreli yayınlar, kütüphaneler.
5. İletişim: İnsanlarla iletişim, uluslararası iletişim, kültürel iletişim, bilgi iletişimi, aile iletişimi, öğrenci öğretmen iletişimi, diğer canlılarla iletişim, kitle iletişim araçları, iletişim becerileri.
6. Hak ve Özgürlükler: Bireysel haklar, insan hakları, eğitim hakkı, çocuk hakları, hasta hakları, hakkını savunma, özgürlükler.
7. Kişisel Gelişim: Kendini tanıma, kendine saygı, kişilik tipleri, empati, sorumluluk, sosyal gelişim, olumlu düşünme, meslek seçimi, karar verme, başarı, girişimcilik, öz eleştiri.
8. Bilim ve Teknoloji: İletişim araçları, bilgisayar, buluşlar, teknoloji ve hayat.
9. Alışkanlıklar: Alışkanlık ve insan, iyi alışkanlıklar, kötü alışkanlıklar, sağlıklı yaşama, spor.
10. Zaman ve Mekân: Odamız, evimiz, sınıfımız, okulumuz, şehirler, ülkeler, zaman planlaması, geçmiş-şimdi-gelecek, çevremiz.
11. Duygular: Umut, mutluluk, heyecan, korku, kaygı, üzüntü, yalnızlık, özlem, sitem, veda kıskançlık, bağışlama, takdir etme, beğenme, mizah.
12. Doğa ve Evren: Mevsimler, iklim, doğa olayları, canlılar, doğadaki fiziksel değişiklikler, doğal afetlerden korunma, çevrenin korunması, manzaralar, kar, yağmur, yıldızlar, renkler, gezegenler, dünya, yeryüzü ve uzay.
13. Güzel Sanatlar: Sinema, tiyatro, resim, müzik, fotoğraf, mimarî, heykel, dans.
14. Kavramlar ve Çağrışımlar: Rüya-düş-hayal, oyun ve eğlence, harfler ve sayılar, estetik zevk, güzellik, zıtlıklar, önce-şimdi-sonra” (MEB, 2006: 58-61).

Türkçe öğretim programında MEB temaları yukarıdaki gibi belirlemiştir. Çocuk edebiyatı literatür taramasında da her bir çalışmada farklı bir tema gruplandırmasına gidildiği görülmüştür. İlgili çalışmalara bakılmakla beraber bu çalışmada okunan romanların içeriğine göre temalar belirlenmiştir. Ortaya çıkan temalar da grup başlıklarının belirlenmesinde etkili olmuştur. 9 grupta toplanan temalar konusunda ayrıca uzman görüşüne de başvurulmuştur. Temalara, romanlardan doğrudan alıntılama yoluyla alınan paragraf ve cümlelerle açıklık kazandırılmıştır.

3.4 VERİLERİN ANALİZİ

Veriler, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analiz yoluyla çözümlenmiştir. İçerik analizi; birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirir ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir şekilde düzenleyerek yorumlamaya olanak sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 227).

Dört aşamadan oluşan içerik analizinin birinci aşamasında; ödüllü romanlardan alınan anlamlı bölümler, paragraf ya da cümlelerin ne anlam ifade ettiği bulunmaya çalışılmıştır. Romanlarda bir mesaj içeren her paragraf ya da cümle çalışmaya alınmıştır. Dolayısıyla çeşitli ve kapsamlı bir veri havuzu elde edilmiştir. Bu havuzdaki verilerin daha sağlıklı kodlanması için birtakım düzenlemelere gidilmiştir. Benzer içeriklerin birarada ele alınması sağlanmıştır. Anlamlı bölümlere isim verme işlemi; içerik analizi yönteminin ilk basamağı olan verilerin kodlama işlemidir. Buna göre ödüllü romanlardaki anlamlı bölümler sevgi, oyun, aile, arkadaşlık, okuma ve zararlı alışkanlıklar gibi sözcük ya da sözcük gruplarıyla isimlendirilmiştir. Ödüllü romanlardaki temaları belirlemek amacındaki çalışmada bu kodlama temalar ve temalar altında yer alacak kavramlar yani alt temalar yoluyla gerçekleştirilmiştir. Örneğin sevgi teması altında aile sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi, köy sevgisi ve yaşam sevgisi olmak üzere 5 ayrı alt tema ortaya çıkmıştır. Aile sevgisi de kendi içinde kardeş sevgisi, anne sevgisi, evlat sevgisi, baba sevgisi, torun sevgisi ve dede-nine sevgisi olmak üzere yine ayrı kodlar altında olmak üzere düzenlenmiştir. Çalışmada temaların belirlenmesinde MEB'in Türkçe Öğretim Programı'ndaki 14 tema ve alandaki araştırmalarda tema düzenlemeleri dikkate alınmakla beraber verilerden çıkarılan kavramlara göre bir kodlama yapılmıştır. Kodlamanın daha nitelikli olabilmesi için benzer temaların tek bir tema ile ifade edilmesi sağlanmıştır. Korku, kaygı temalarının korku başlığı altında yer alması; kadirbilirlik, değer verme gibi temaların vefa teması altında ele alınması bu duruma örnek gösterilebilir. Aynı şekilde oyun ile oyuncak teması; oyunun oyuncakla kurulduğu düşüncesinden hareketle birleştirilerek verilmiştir. Arkadaş ve arkadaş sevgisi arkadaşlık teması altında verilmiştir. Bazı temalar da yorumlamalarda tekrara düşmemek açısından olumlu ve olumsuz biçimleriyle birlikte tek bir başlık altında toplanmıştır. Bu başlık genellikle temanın olumlu hâlini yansıtan biçimdir. Sorumluluk, affetmek, umut gibi temalarda sorumsuzluk, affetmemek ve umutsuzluk ile ilgili ifadeler; olumlu biçimlerini yansıtan şekliyle ele alınmıştır. Boşanma teması evlilik teması altında değerlendirilmiştir.

Analizin ikinci aşamasında temalar, belirli kategoriler altında düzenlenmiştir. Buna göre ödüllü romanlardaki temalar; bireyle ilgili, toplumla ilgili, eğitim ve sanatla ilgili temalar; millî ve tarihî temalar; iletişim ve teknoloji ile ilgili, doğa ve bilim ile ilgili temalar; dinî ve manevi temalar, fantastik temalar, insanlık ile ilgili temalar

olmak üzere 9 ayrı kategoride gruplandırılmıştır. Çocuk için rol modeli olacağı düşünülen kişilerin (anne, baba, ağabey, kardeş, nine, dede vs.) çocuğun toplum yaşamına uyumunu kolaylaştırması yönünden toplumla ilgili temalar kısmında aile teması altında ele alınması kararlaştırılmıştır.

İçerik analizinin üçüncü basamağı olan verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması aşamasında temalar, romanlarda geçme durumlarına göre tek tek sayılmış; böylece temaların sıklık değerleri tespit edilmiştir. Bir temanın bir romanda birden fazla geçmesi sıklık durumunu değiştirmemiştir. Sıklık sayısını belirlemede bir temanın farklı romanlarda yer alıp almaması etkili olmuştur. İçerik analizinin son basamağı olan bulguların yorumlanması aşamasında; temalar, romanlarda geçtiği şekilde romanlardan alınan doğrudan alıntılarla sunulmuştur. Bu alıntılarının yorumlanmasında benzer mesajı taşıyan alıntılarının birarada sunulmasına dikkat edilmiş ve alıntılarının veriliş sırasında ödül alma yılı esas alınmıştır. Bu iki husus, bulguların sağlıklı bir biçimde yorumlanması açısından gerekli görülmüştür. Böylelikle bir temanın önceki yıllarda ve günümüzde ödül almış romanlarda nasıl işlendiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca bir temanın tarihî süreç içinde nasıl değişim geçirdiği gözler önüne serilmiştir. Bir tema aynı romanda birden çok aynı mesajı taşıyacak şekilde geçiyorsa bu alıntılardan sadece bir tanesi sunulmuş; bunda da en açıklayıcı ve kısa olan alıntılama yeğlenmiştir. Eğer bir tema farklı mesajları taşıyan birden çok kesitle ifade edilmişse o tema ile ilgili aynı romandaki bütün iletilere yer verilmeye çalışılmıştır. Bunun dışında verilen mesajlar aynı ya da benzer ise genellikle aynı romandan temayı örnekleyen tek bir alıntı yeterli görülmüştür. Romanlardaki aynı veya benzer mesaj içeren temalar, bir arada verilerek yorumlanmıştır. Temalar yorumlanırken benzer veya yakın mesajı taşıyan temaların birlikte ele alınmasına azami gayret gösterilmiş ve doğru tespitlere ulaşmak için romanların ödül alma yılı göz önünde bulundurulmuştur.

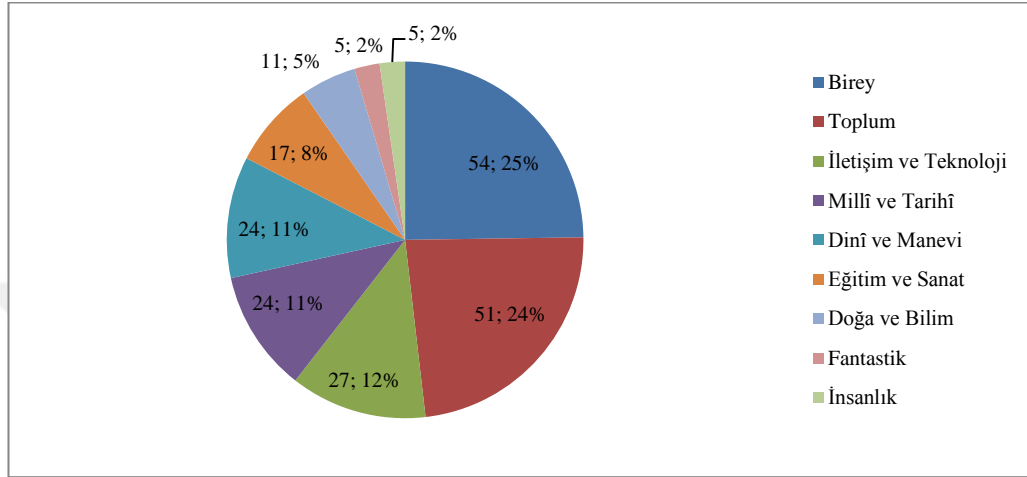
BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1 ÖDÜLLÜ ÇOCUK ROMANLARINDAKİ TEMALAR

Bu bölümde çalışma grubu olarak belirlenen 66 adet ödüllü çocuk romanında yer alan temalar tespit edilmiştir. Çalışmanın bulguları; ‘Bireyle İlgili Temalar’, ‘Toplumla İlgili Temalar’, ‘İletişim ve Teknoloji ile İlgili Temalar’, ‘Millî ve Tarihî Temalar’, ‘Dinî ve Manevi Temalar’, ‘Eğitim ve Sanatla İlgili Temalar’, ‘Doğa ve Bilim ile İlgili Temalar’, ‘Fantastik Temalar’, ‘İnsanlık ile İlgili Temalar’ olmak üzere dokuz temel başlıkta toplanarak içerik analizi ile çözümlenmiştir. Dokuz bölümün sıralamasında ana tema sayılarına bakılmıştır. Eşit ana temaya sahip olan bölümlerde alt tema sayısı daha fazla olan bölümlere öncelik verilmiştir. Ana temalar, anlama açıklık kazandıracağı düşünüldeği durumlarda kendi aralarında alt temalara ayrılmıştır. Bir tema belirlenirken, yorumlamalarda tekrara düşmekten kaçınmak için onunla anlam ilişkisinde yer alan kavramlar temaya dâhil edilmiştir. Temalar, romanlardan alınan doğrudan alıntılarla gösterilmiş; benzer mesaj taşıyan ya da aynı anlamı karşılayan alıntılar bir arada sunulmuştur. Bu durum tekrâr ifadeleri ortadan kaldırmıştır. Temaların yorumlanmasında kitapların ödül aldıkları yıllar göz önünde bulundurulmuştur. Bazı temalar birden fazla bölümde yer almaktadır. İki ayrı bölümde yer alan temalara örnek vermek gerekirse; savaş başlığı hem toplumla ilgili hem de millî ve tarihî temalarda yer almaktadır. Savaşların genel anlamda toplumları etkileme yönlerinin bahsedildiği alıntılar toplumla ilgili, belirli bir savaşın belirtildiği içerikler de millî ve tarihî temalar kısmında verilmiştir. Aynı şekilde şiddet teması da iki ayrı bölümde geçmektedir. Çocuğa uygulanan sözel ve fiziksel şiddet, eğitim ile ilgili temalar kısmında; toplumdaki insanların birbirlerine karşı uyguladıkları şiddete toplumla ilgili temalar kısmında yer verilmiştir. Ana temalar sayılarak romanlarda temaların dağılımına ulaşılmıştır. Bu durumda bireyle ilgili 54, toplumla ilgili 51, iletişim ve teknoloji ile ilgili 27, millî ve

tarihî 24, dinî ve manevi 24, eğitim ve sanat ile ilgili 17, doğa ve bilim ile ilgili 11, fantastik ve insanlık ile ilgili 5 ana tema belirlenmiştir. Buna göre; ödüllü romanlarda en fazla birey ve toplumla ilgili temaların yer aldığı, en az ise fantastik ve insanlık ile ilgili temaların işlendiği tespit edilmiştir. Çocuk romanlarındaki ana temaların dağılım değerleri ve yüzdeleri Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Ana Tema Sayıları ve Yüzdeleri

4.1.1 Bireyle İlgili Temalar

Bireyle ilgili temalar belirlenirken her bir tema için başlık oluşturulmuştur. Böylelikle bireyle ilgili yüzün üzerinde tema ortaya çıkmıştır. Temalar yorumlanırken aynı gruba dâhil edilebilecek temaların, yorumlamanın daha sağlıklı olması açısından tek başlık altında toplanılması yoluna gidilmiştir. Dolayısıyla ana temalar ve alt temalar ortaya çıkmıştır. Örneğin doğa, hayvan, aile, köy, yaşam sevgisi temaları “sevgi” ana teması altında toplanmıştır. Alt temalar olarak ifade etmek istenilen sevgi temasının altında yer alan doğa, hayvan, aile sevgisi gibi ifadelerdir. Alt temaların çeşitlilik gösterdiği durumlarda da yeniden bir gruplandırma yapılmıştır. Aile sevgisi alt teması içinde de anne, baba, nine/dede, kardeş, evlat, torun sevgisi şeklinde temalar oluşturulmuştur. Temalar gruplandırılırken aralarında anlam ilişkisi olan temaların, yorumlamanın daha iyi yapılacağı düşüncesiyle bir arada ele alınması yoluna gidilmiştir. Örneğin cömertlik ve cimrilik, cömertlik adı altında; çalışkanlık ve tembellik, çalışkanlık; iyimserlik ve kötümserlik iyimserlik; cömertlik ve cimrilik cömertlik teması kapsamında ele alınmıştır. Bu şekilde yapılan birleştirmelerle; çocuk romanlarında bireyle ilgili

toplam 54 ana tema tespit edilmiştir. Romanlardan doğrudan alıntılarla temalar örneklendirilmiştir. Temaların kullanım sıklıkları farklı romanlarda geçme durumlarına bakılarak hesaplanmıştır. Her bir temanın kaç romanda geçtiği sayılarak temaların kullanım sıklığı hesaplanmıştır. Bir tema bir romanda ne kadar fazla yer alırsa alsın kullanım sıklığı bir olarak değerlendirilmiştir. Aynı romanda bir tema ile ilgili benzer mesajları taşıyan birden fazla paragraf varsa bu durumda örnek alıntılarının sayısı bire indirilmiştir. Aynı mesajı taşıyan birden fazla alıntıda temayı daha açıklayıcı bir biçimde sunan ve daha kısa olan kesitin alınmasına dikkat edilmiştir. Ancak bir tema ile ilgili farklı mesajları taşıyan kesitlerin hepsine yer verilmiştir. Temalar romanlarda kullanım sıklığına göre çoktan aza doğru sıralanmıştır. Eşit sıklığa sahip olan temaların dizilişinde alfabetik sıra esas alınmıştır. Bireyle ilgili ana temalar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Bireyle İlgili Ana Temalar

<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>	<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>	<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>
Sevgi	57	Büyüme	7	Cömertlik	3
Beslenme	26	Cesaret	7	Düşünme	3
Emek	20	Hırs	7	Güzellik	3
Zararlı alışkanlıklar	20	Kötülük	7	İyimserlik	3
Çalışkanlık	19	Özlem	7	Onur	3
Hastalık	19	Affetmek	6	Öfke	3
İyilik	18	Dürüstlük	6	Şımarıklık	3
Aşk	17	İnanmak	6	Temizlik	3
Umut	17	Özgüven	6	Uyku	3
Azim	16	Sabır	6	Bencilik	2
Mutluluk	16	Saygı	6	İntikam	2
Sorumluluk	16	Yaramazlık	6	Küçümsemek	2
Merak	14	Kibir	5	Müsriflik	2
Yalnızlık	14	Tutumluluk	5	Pişmanlık	2
Vefa	13	Engellilik	4	Bıkkınlık	1
Korku	11	İdealistlik	4	İnatçılık	1
Kıskançlık	9	Açgözlülük	3	Tedbirsizlik	1
Zorluk	8	Alçakgönüllülük	3	Zekâ	1

4.1.1.1 Sevgi

Sevgi teması altında; romanlarda geçen hayvan, doğa, kardeş, torun, evlat, ebeveyn, aile, köy, yaşam sevgisi ele alınmıştır. Millet, vatan, Atatürk sevgisi gibi temalara millî ve tarihî temalar kısmında Atatürk, millet, vatan adı altında yer verilmiştir.

Genel olarak sevgi teması 66 çocuk romanının 57'sinde yer almaktadır. Bu temayla sevginin en güzel ifadesinin, sevgiyi en etkili gösterme biçiminin dokunmak olduğu Parktaki Gergedanlar ve Kesekâğıdı Ustaları romanlarından alınan örneklerde belirtilmiştir:

“Bir kişide parmak izinin çok olması iyi bir şey ona göre. Üzerinde parmak izi çok olanın başka insanlarla iç içe olduğunu, sevip sevildiğini, başkalarına dokunabildiğini ve başkalarının da ona dokunduğunu iddia ediyor.” (Atilla, 2015: 127).

“Aysel Abla elini başıma koyup saçlarımı karıştırdı. Tıpkı annemin ellerine benziyordu elleri. Parmaklarından sevgi akıyordu.” (Güler, 2015: 76).

Sevginin yani dokunmanın büyük bir güç oluşu romanlarda ifadesini bulmuştur. Atla romanında “Sanırım dokunmanın sırrı burada Kaf. Biz zaten o kadar güçlüyüz. Yani anlasana, bizim bedenlerimizdeki umut ve mutluluk onları yok ediyor....” (Aytuna, 2014: 94) örneğinde ifade edildiği gibi dokunmakla umut ve mutluluğun ortaya çıkışı ve dokunmanın bütün kötülükleri yok edişi anlatılmıştır.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanındaki “Sonra elinden tuttu Pelin'i ve bir şarkı mırıldanarak yürümeye başladı. Pelin de şimdi kendini eskisinden daha güçlü duyumsuyordu. Yüreğinde kıvılcımlanan sevgi, birden içini ısıtmış, biryerlerinde sakladığı gizli bir güce ulaştırmıştı onu. Bu güçle sonsuza dek yürüyebilirdi artık.” (Hepçilingirler, 1986: 83-84) ifadesinde sevginin yani dokunmanın insana verdiği güçten bahsedilmiştir.

İlk Arkadaş romanındaki “Erdoğan kardeşinin karnına bir yumruk salladı. Bu, onun bütün sevdiği insanlara yaptığı bir hareketti.” (Balı, 1956: 49) örnekte görülen yumruk sallamanın da sevgiyi gösterdiği belirtilmiştir. Şiddet hükmünde sayılabilecek bazı beden dili işaretlerinin de insanlar tarafından sevgiyi gösterme davranışı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Sevgiyi göstermek için beden dili dışında çeşitli yollar vardır. Teneke Kaplı İvan “Sen bizim kızımız sayılırsın. Hepimiz seni çok seviyoruz. Bir çocuğumuz olsa onu senden daha çok sevezdik. Duran gitmene izin vermiyorsa bunu seni korumak için yapıyor...” (Tok ve Çadircı, 2008: 21) ve Almarpa'nın Gizemi “Birilerinin benim için endişelendiğini bilmek aslında güzel şey. Sevdiğimi gösterir bu, değil mi?” dedi, o içten gülümsemesiyle.” (Avcı Çakman, 2016: 115) romanlarında görüldüğü gibi sevginin ifade ediliş şekilleri farklılaşmaktadır. Bu örneklerde başkasını koruma ve başkası için endişelenmenin sevginin bir belirtisi olduğu ifade edilmiştir.

Sevginin manevi yaraları sağaltıcı yanı “Teyze, eniştenin bizi çok sevdiğini, bizim yanımızda olduğu zaman memleketin dağlarını, taşlarını, akar sularını görüyor gibi olduğunu, hayatının bu ışsız günlerinde bizim neşemizin ona yaşama sevgisi verdiğini söyledi.” (Balı, 1956: 61) örneğinde görüldüğü üzere İlk Arkadaş romanında ifadesini bulmuştur.

İncelenen eserlerde, içinde sevgi barındırmayan bir iyiliğin fayda etmeyeceği aksine zarar vereceği anlatılmaya çalışılmıştır.

Bir Gün Büyüyeceksin romanında “- Sen bu çocuğa iyilik yerine kötülük ediyorsun anne. Kendine göre onu korumaya, ona bakmaya çalışıyorsun, bir şey diyemem, ama itiraf et ki, onu sevmiyorsun. Bu, çok önemli bir boşluk ve çocukcağz bunu çoktan sezip anlamış durumda. Anladığı içindir ki, sen başta, hepimizden bucak bucak kaçıyor...” (Seyda, 2013: 203) örneğiyle sevgisiz yapılan iyiliklerin karşı tarafa zarar vereceğine dikkat çekilmektedir.

Sevgi dolu olmanın insanları mutluluğa ulaştırma, barış içinde yaşamayı sağlama, anlaşma ve iletişimi sürdürmedeki öneminden Tombul Sarı Balık ve Sevgi Sitesi Çocukları romanlarında bahsedilmiştir:

“O, kendisini, arkadaşlarını, balık kardeşlerini ve tüm deniz canlılarını seven bir balıktı. Sevgiyi dopdolu yaşayan bu balık, her zaman olduğu gibi bu gün de çok ama çok mutlu görünüyordu.” (Korkut, 2010: 6).

“Sevgi Sitesi çocukları sevgiyi paylaşmayı iyi biliyorlardı. Ayrım gözetmeden herkes birbirini seviyordu. Asla kavga, küskünlük olmuyordu aralarında. Değişik kentlerde okuyan gençler kışın ayrılışlar da iletişimleri sürüyordu. Onlar da Sevgi Sitesi’ne kavuşmanın özlemini, duyuyordu.” (Akçagüner, 1997: 6).

Pitan romanında ““Ortada hiçbir sebep yokken birbirinizi sevmiyordunuz. Hâlbuki birini sevmek için sebep gerekmez. Sevmemek içinse gerçekten çok önemli bir sebebiniz olmalı. Barış ve mutluluğun yolu sevgiden geçer çocuklar, bunu hiç unutmamalısınız.” (Kurtuluş, 2004: 202)’a dikkat çekilerek sevginin barış ve mutluluk getirdiğinin altı çizilmiştir.

“O yalnızca kendisini seven bir balıktı ve bu nedenle başkalarını da sevebiliyordu.” (Korkut, 2010: 7) örneğiyle Tombul Sarı Balık romanında başkalarını sevmek için öncelikle insanın kendini sevmesi gerektiğinin üzerinde durulmuştur.

Yeşil Ada’nın Çocukları romanında “O kadınlar, o erkekler ve o çocuklar, savaşın izlerini hep taşıdılar. Birbirlerini bir daha hiç görmediler ama birbirlerini hep andılar ve anlattılar. Bu sevgiydi. Karşı konulmaz ve ulus tanımaz” (Tekin, 2017: 160) belirtildiği gibi sevginin ulus, inanç farkı gözetmeyişi vurgulanmıştır.

Tombul Sarı Balık ve Hayalet Köy romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde ise sevginin insan hayatındaki maddi değerlerle ilgili bir duygu olmadığı aksine bunlardan bağımsız başlı başına bir değer olduğu vurgulanmıştır:

“Sevginin, para kazanma hırsından önce geldiğini anlamıştı ama ne yazık ki geç kalmıştı.” (Korkut, 2010: 48).

“Yaşadıkları ona sevmek ve sevmek için süslü ve pahalı giysilere, oyuncaklara, paraya ya da mala mülke gerek olmadığını öğretmişti. İnsanın sadece yüreğini ortaya koyması yetiyordu” (Şeker, 2014: 116).

Sevgi dolu bir insanın hayatta mucizelerle, iyiliklerle ödüllendirileceği İncili Kavak romanında “Bu, senin sevgi dolu yüreğine bir ödül!” (Çekiç Yamaç, 2011: 16) şeklinde ifade edilmiştir:

Kibele'nin Gölgesinde adlı romandaki "... Oysa şimdi düşünüyordu ki, gerçek sevgi insanın doğasında vardı. 'Biz dünyanın hızına yetişmeye çalışırken, içimizde zaten var olan sevgiyi görmezlikten geliyoruz belki de,' diye geçirdi içinden." (Yücesoy Gündoğan, 2014: 114-115) örneğinde de belirtildiği gibi aslında her insanın doğasında bu duygunun olduğu belirtilmiştir.

"Onu evlerinde gören insanlar hemen süpürgelerine davranıp dışarıya atarken o insan öyle yapmamıştı. Toz Zerreciği'ni eline alıp 'Aman da aman, Allah ne de güzel yaratmış seni.' demişti." (Sevim, 2014: 97) örneğinde görüldüğü gibi Güneşe Yolculuk romanında yaratılan her varlığa karşı koşulsuz sevgi beslemek gerektiğine değinilmiştir.

Seven insanın naz yapabileceği Çiçekler Solmasın'da "Sevdiklerime naz yapmayı çok severim. En çok da dedeme. Sevginin olduğu yerde naz olmaz mı hiç?" (Güneş, 2001: 106) örneğiyle gösterilmiştir:

İnsandaki olumsuz davranışların kaynağı sevgisizlik olarak gösterilmiştir. Anahtar romanındaki "İnsan, kimsenin sevmediği eğreti bir şey olunca başkalarına sataşmak onun tek çözümü oluyor." (Avgören, 2011: 22) ifadeleriyle; insandaki olumsuz tutum ve davranışlar, sevgiden mahrum olmasına bağlanmıştır. Böylelikle sevgi ne kadar büyük ve yapıcı bir güçse sevgisizlik de yıkıcı bir güç olmaktadır.

Sevgi teması 66 çocuk romanındaki bireyle ilgili temalar içinde en fazla ele alınan temadır. Bu temayı örneklendiren ifadelerde sevginin gücünden, içinde sevgi barındırmayan en ufak bir iyilikten bile kaçınılması gerektiğinden bahsedilmiştir. Sevginin davranış yoluyla karşı tarafa hissettirilmesi gereken bir duygu olduğunun altı çizilerek romanlarda sevgi nedir, ne değildir, sevginin davranışa yansımaları nasıl olur ve en önemlisi sevgisizlik hangi yıkıcı durumlara sebebiyet verir sorularının cevapları aranmıştır. Sevgi temasının genellikle yüceltilerek ele alındığını ve işleniş biçimleriyle de bu duygunun etrafıca açıklandığını görmekteyiz.

4.1.1.1.1 Aile Sevgisi

Bu tema, 66 romandan 38'inde geçmektedir. Aile sevgisindeki içinde de alt temalar oluşturulmuştur. Bunlar; sıklığa en fazla sahip olanlardan aza doğru olmak üzere kardeş, anne, evlat, baba, torun ve dede-nine sevgisi olarak belirlenmiştir.

Şeftali Dede romanındaki "Oysa ailesini seviyordu. Dilinden düşürmezdi. Sık sık mektup yazardı. Onlara para gönderirdi" (Çiçek, 2016: 8) örnekte, aileye karşı yapılan görevlere değinilmiştir.

Aile için her fedakârlığın yapılabileceği Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanında "Doktor Murat, ailesine oldukça bağlıydı. Onların üzülmelerini kesinlikle istemezdi. Hele tehlikede olabilecekleri bir durum varsa onlar için her fedakârlığı göze alırdı." (Avgören, 2014: 27) örneğiyle vurgulanmıştır.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında “Abim içini çekti:

-Ne kadar şanslı bir çocuksun Kaptan.

-Şanslı mı?

Şanslı ya. Annenin, babanın, büyükbabanın yanında, sıcak yuvandasın. Ya ben?

-Sen?

-Ben... Ben sizlerden uzakta, şehirdeki yatılı okulda bir başımayım.

İçimde bir şeyler kırılıp döküldü!

-Hiç arkadaşın yok mu?

-Olmaz olur mu? Çok. Ama arkadaş başka, aile başka. Bazen öyle çok özlüyorum ki sizleri...” (Tunaboşlu, 2004: 19) örneğiyle aile sevgisinin eksikliğini başka hiçbir şeyin dolduramayacağı belirtilmiştir.

“Onu her gün yuvaya bırakmak zorunda olsalar da anne ve babasını çok sevdiğini ve onlarsız yapamayacağını biliyordu.” (Hepçilingirler, 1986: 6) örneğiyle Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında hem anne hem baba sevgisi dolu ifadeye rastlanmıştır.

Aile sevgisi romanlarda aile ile ilişkiler, aileye bağlılık, her fedakârlığa katlanma, yuva sevgisi olarak işlenmiştir. Aileden uzakta yaşamının ne kadar çok arkadaşına sahip olursa bile zor bir durum olduğu, temanın romanlarda ele alınan diğer bir yönü olarak ortaya çıkmaktadır.

a) *Kardeş Sevgisi*: 66 romandan 16’sında geçmektedir.

Ankaralı romanındaki “Kardeşim olmadığı için, kardeşliğin nasıl bir bağ olduğunu, ancak gözlemlerime dayanarak söyleyebilirim. Bana göre kardeşlik, damarın içinde akan kandaki akyuvarlarla alyuvarlar gibi. Farklı özellikleri olsa da, ayrılıkları düşünülemez. Yine gözlemlerime dayanıyorum. Öfkeyle parmağınızı gözüne uzattığınız kişinin size, ‘Canım! Kıymık mı battı?’ diye sormasıdır kardeşlik” (Cemali, 2011: 89) örneğinde kardeş olmanın tanımı yapılmıştır. Buna göre kardeşlik çok güçlü, ayrılmaz bir bağdır.

Kardeş sevgisinin Toprağa Basınca romanında nasıl geçtiği aşığıda verilen alıntılama örneklendirilmiştir:

“-... Kardeşim yanımda olduktan sonra ben giderim.” (Apaydın, 1966: 4).

Yukarıdaki alıntılamalarda kardeşlerin birbirlerinin varlığından büyük bir güç alması anlatılmıştır.

Kardeş sevgisi Yaralı Keklik romanındaki “Öğretmen ders anlatırken bile o, kızkardeşi ile geçirdiği günleri hayal ediyor, gözleri dalıp dalıp gidiyordu.” (Öztürk, 1995: 20) örnekte kardeşe duyulan özlem olarak işlenmiştir.

Kardeşlerin birbirlerinin başarılarından gurur duyduklarını Orman Kardeşin Mektubu romanında “Ormancığım, Özlem bugün yaptığı resimleri size göndermek istiyor.... Bu kız, müthiş bir şey doğrusu. Babam haklı, böyle bir kardeşim olduğu için gurur duymalıyım.” (Korkut, 2011: 62-63) örneğiyle görmekteyiz.

İçimdeki Ses “Küçük kardeşim utanmış mıydı, üzölmüş müydü bilemedim. Sessizce, dudakları bükölü önüne bakıyordu. Ne zaman Onat böyle dudaklarını bükse, benim de içim

burk olurdu.” (Akçagüner, 1998: 55) ve Elveda Kumru romanlarındaki “Bense okul yollarında, derste, her yerde onu düşünüyordum. Onun biraz canlandığını duyabilmek, görebilmek için can atıyordum.” (Tuncel, 2011: 35) alıntılmalarda kardeşlerin birbirlerinin üzüntülerini ve dertlerini derinden hissettikleri görülürken; Pitan “Murat yanına çömelmiş sessizce ağlayan Zeynep’e baktı. Hiçbir yanıt biricik kız kardeşinden daha değerli olamazdı.” (Kurtuluş, 2004: 186) ve Tapınağın Sırrı romanlarındaki “Ona karşı son derece sabırlı olmalıydı, yoksa biricik kardeşinin hastalanması işten bile değildi. İncitmekten korkarcasına yavaşça omzuna dokundu.” (Tapunç, 2014: 19) alıntılmalarda kardeşlerin birbirlerini üzmemek için ellerinden gelen her şeyi yaptıkları, bu konuda özverili davrandıkları ortaya konulmuştur.

Yeşil Ada’nın Çocukları romanında “-.... Kardeşin olacağı için seviniyor musun?

-Evet, seviniyorum. Ben bebekleri seviyorum. Hem belki bizimki çok ağlamaz, bazı bebekler uslu olurmuş....” (Tekin, 2017: 62) çocukların kardeşi olacağı için sevinmeleri örneklendirilmiştir.

Çiçekler Solmasın “Bir de kardeşim olsun istiyordum. Evde birlikte oynayacağım, sokakta birlikte elele dolaşacağım bir kardeşim... Annemin, babamın kucağına birlikte atılacağım, kimi zaman kıskanacağım, kimi zaman kavga edeceğim bir kardeşim... Ama daha çok sevgiyi paylaşacağım bir kardeşim... Kardeşli arkadaşlarımı gördükçe öyle imreniyorum ki. Kavga edişlerine, birbirine tekme tokat girişlerine bile. Erkek olsun, kız olsun farketmezdi. Böyle diyorum ama, erkek olsa daha iyi olurdu.” (Güneş, 2001: 11-12) ve Sonsuzluk Sirki romanlarındaki “...belki yüzüncü kez ‘Keşke bir kardeşim olsaydı...’ diye söylendi. Kız veya erkek, büyük veya küçük fark etmezdi, sadece bir kardeş... O zaman hiç olmazsa bütün gün yanında konuşacak, oynayacak biri olurdu. Ama Murat Bey ve Zeynep Hanımın, Deniz’e bile ayıracak vakitleri yoktu, bir de bebek olsa onunla kim ilgilenecekti?” (Barutçuoğlu, 2014: 20) örneklerde çocukların ısrarla kardeş sahibi olmak istemeleri ele alınmıştır. Çünkü bir kardeşe sahip olmamak; İlk Arkadaş romanında “.... Suna ağabeyisinin boynuna sarıldı. İkisi sarmaş dolaş bahçeye gittiler. Onların böyle birbirlerini severek sarılmaları yemek odasında yün ören teyzenin gözlerini yaşarttı. Beni böyle seven güzel bir kardeşim olmadığı için içimde bir acı duydum” (Balı, 1956: 51-52) verilen örnekte belirtildiği gibi istenmeyen, acı verici bir durumdur.

Bu açılardan farklı olarak romanlarda kardeş sahibi olmayı istememe durumu da örneklendirilmiştir. İçimdeki Ses romanında “O zaman iki kardeş aralarında yeni oyunlar uydurur, beni de oyuncakları da unuturlardı. Köşemden küskünce onları izlerken, ‘Keşke benim de bir kardeşim olsa.’ diye düşünürdüm. Hemen arkasından, kardeşim de bunlar gibi oyuncaklarımı elimden alırsa; odama, anneme, babama ortak olursa kaygısıyla kafamdan kovardım bu düşüncemi. Doğrusu, asla böyle bir şeyi istemezdim. Annemi, babamı, sahip olduğum her şeyi, başkasıyla paylaşmaya hiç mi hiç niyetim yoktu” (Akçagüner, 1998: 8) görüldüğü üzere çocuğun oyuncağını dahası anne ve babasını paylaşmak istememe düşüncesinden hareketle kardeş fikrinden vazgeçtiği görülür. Kıskançlık duygusu kardeş isteme düşüncesine üstün gelmiştir.

Tıpkı anne, baba sevgisinde ve diğer sevgilerde olduğu gibi kardeş sevgi ve ilgisi de çocuklar için şifa verici, iyileştirici ve mutluluk vericidir. Bu duruma Anahtar romanında “Özgün’ün saçlarını eli ile karıştırdıktan sonra sarılan ablası kardeşine okulunu gezdirmeye başladı...Özgün günlerdir üzerinde dolaşan karabulutların gölgesinden kurtulmuştu.” (Avgören, 2011: 36) örneğiyle rastlanırken; kardeşlerin birbirleri için yaptığı fedakârlıkları İçimdeki Ses romanında “En büyük mutluluğum, Onat’ın beni yalnız bırakmamasıydı. Bunu yaparken gösterdiği çaba, özveri, yakınlık görülmeye değerdi. Arkadaşlarıyla koşup oynamak varken yanımda kalıyor, beni oyalamak için türlü oyunlar buluyordu.” (Akçagüner, 1998: 80) şeklinde görülür.

Kardeşler arasındaki sorunlar ne kadar büyük olursa olsun bu sevginin, problemlerin üstünden geleceği Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde “Kardeş olmak galiba böyle bir şey, ona olan kızgınlığım uçup gitti. Çantamı sırtıma geçirip ‘Tamam yürüyelim,’ dedim.” (Göçmen, 2015: 70-71) ve Amber’in Zaman Kapsülü romanlarında “Bülent’le aranızda ne sorun varsa çözersiniz. Siz kardeşsiniz.” (Gülü, 2015: 162) belirtilmiştir.

Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Tam üç gün olmuştu ablamı görmeyeli, onunla sohbet etmeyeli. *Yok, pek öyle değil*, dedim kendi kendime. Doğrusu, *onunla kavga etmeyeli*, olurdu. Keşke şimdi burada olsaydı. Burada olsaydı, bilgisayarını ona verir, odasını hiç dağıtmaz, hatta çizgi film yerine televizyondaki o ‘çıs tak çıs tak’ müzik programlarını bile seyredirdim” (Kıral, 2010: 61-62) örnekte görüldüğü gibi kardeşler arasında yaşanan geçimsizliklerin kardeşlerin birbirine duyduğu sevgiyi azaltmadığı ifade edilmiştir.

Romanlarda bu temanın; kardeş ve kardeşliğin tanımı, kardeş özlemi, kardeş isteme ve nedenleri, kardeş istememe ve nedenleri olarak etraflıca ele alındığı görülmektedir. Kardeş sevgisi romanlarda genellikle olumlu duygu ve ifadelerle işlenmiştir. Romanlardan çocukların genellikle kardeşe sahip olmayı istedikleri anlaşılır. Çocukların kardeşleriyle birlikte vakit geçirmekten hoşlandıkları, üzüntülerini, acılarını birbirlerinin varlığından destek alarak giderdikleri, kardeşler arasındaki kavga ve küslüklerin geçici olduğu, bu sevginin yaşanan problemlerin üstesinden gelmede büyük bir güç olduğu anlatılmıştır.

b) *Anne Sevgisi*: 66 romandan 13’ünde geçmektedir.

Romanlardan alınan doğrudan alıntılmalarda anne sevgisinin çok derin ve kuvvetli bir sevgi olduğu anlaşılmaktadır:

Henüz doğar doğmaz bu sevginin bebekte ve annede hâli hazırda mevcut oluşu “Annenin gözleriyle ilk karşılaşma. Nasıl da sevgi doluydu her ikisinin bakışları, nasıl da özlem... ‘Küçüğüm.’ demişti annesi. ‘demek geldin aramıza. Demek geldin ve ben senin gelişini göremedim. Hoş geldin, yavrucuğum! Dünyamıza hoş geldin! Dur seni bir koklayayım.’” (Korkut, 2010: 14) örneğiyle Çınar Dede’nin Doğum Günü romanında işlenmiştir.

Evladın taşıdığı bu sevginin tarif edilemeyecek ve layıkıyla hissettirilemeyecek kadar fazla oluşu “Ardından pencere açıldı ve annemin, kenarları yeşil oyalı beyaz tülbenli başı görüldü. Yanık yüzlü, tatlı dilli annem... Onu nasıl sevdiğimi biliyor muydu acaba?” (Salgut, 2005: 25) alıntılmasıyla Leyleklerin Gitme Zamanı romanında ifadesini bulmuştur.

Ankaralı romanındaki “Dönerken, daha bir sıkı sarıldı. İşte o an...o an unutamadığım, için için özlediğim süt kokusunu duyumsadım. O koku ciğerlerime işlerken, ancak o zamna . ‘Evet, bu kadın benim annem,’ diyebildim” (Cemali, 2011: 169-170) ifadelerde de, roman kişinin neredeyse gerçek dışı sayılabilecek bir yaşantıya -annesinin süt kokusunu duyumsaması, hatırlaması- dikkat çekmesi, bu sevginin çok kuvvetli ve derin bir sevgi olduğunu göstermektedir.

Tapınağın Sırrı romanındaki “...Örneğin, benim annemi hatırlamam olanaksız, öyle değil mi?” ‘Evet, on dört aylıktın.’

Yutkunmuştu Kares. Annemiz öldüğünde demekten son anda vazgeçmişti.

‘Tamam işte. Hatırlamam mümkün değil. Ama gel de sen bunu benim bilinçaltıma anlat. Hayatım boyunca her akşam yatmaya hazırlandığımda, yanağıma kondurulan o sıcacık öpücüğü ve o ebruli renkteki elbiseyi nereden uyduruyorum o zaman?’” (Tapunç, 2014:

14) ifadelerinden anlaşıldığı gibi bilimsel açıdan mümkün olmayan bir olayın -bir bebeğin annesinin giydiği elbiseyi ve öpücüğünü hatırlaması- işlenmesi bu sevginin gücünü anlatmak içindir.

Anne sevgisinin ve ilgisinin yerini hiçbir şeyin dolduramayacağı, Elveda Kumru “Gerçekten, onları sonunda bir ana, bizim evin anası susturabilmişti. Cıvıvleri giysilerinin altına koymuş, göğsünde saklamıştı bir süre. Ana kucağı kime iyi gelmez ki... Cıvıvler bir iki dakika içinde susmuşlardı. Çözümü bulmuştuk. Meğer istedikleri beden sıcaklığıymış. Meğer bunlar uyuyacakları zaman analarının tüyelerine sarınmış.” (Tuncel, 2011: 9) ve Çiçekler Solmasın romanlarında “Anne, yüce bir dağ, yemyeşil bir ormandı. Anne, sıcacık bir yürek, yumuşacık bir sestti. Anne, sevgiydi, sevecenlikti. Anne her şeydi. Annenin yerini hiçbir şey tutmazdı.” (Güneş, 2001: 95) şeklinde belirtilirken İçimdeki Ses romanında da “Anneannemin, babaannemin, dedemin ilgilerinden hoşnuttum ama annemin ilgisini istiyordum ben. Onun kucaklayışlarını, sevgiyle öpücüklerle boğuşlarını, beni şımartışlarını arıyordum.” (Akçagüner, 1998: 16) aile büyüklerinden hiçbirinin sevgisiyle annenin yerinin doldurulamayacağı vurgulanmıştır. Ancak bu durumun tam tersi bir bakışla ele alındığı da görülmektedir. Gelincik Arkadaş Arıyor romanındaki “Nasıl keyifli olmasın? Karnı tok, sırtı pek, giriş çıkış serbest... Ama en önemlisi Çiçek’in ilgisi. Anne sevecenliğiyle davranıyordu ona.” (Tankut, 2011: 60) örnekte anne sevgisine benzeyen yakınlıklar makbul görülmüştür.

Annelerin çocukların sevgi ve ilgiye muhtaç anlarını çocukları söylemeseler bile ruh hâllerinden anladıkları ve ona uygun davrandıkları Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanında “Sonra annem geldi, bana sarıldı ve saçlarımı uzun uzun öptü. Yapılması gerekeni anneler daha iyi biliyordu galiba.” (Kıral, 2010: 42) örneğiyle işlenmiştir.

Annenin sevgi dolu davranışlarının çocuğa şifa verdiğinden Aynalı Geyik “Yavru bir yekindi, iki yekindi olmadı. Ön ayakları tutmuyordu. Ana geyik anlamıştı. Kırılan yeri yalamaya başladı. Bize göre öpüyordu. Bir yerimiz acıyınca annelerimiz de öperdi. Acısı geçerdii hemencecik.” (Köseoğlu, 1997: 36) ve Kuş Olsam Evime Uçsam romanlarında “Annem sarılınca güneş seni ısıtmış gibi olur. Ağaç kokusu gelir burnuma. O zaman susarım ben ağlamam.” (Öztürk, 2016: 16) bahsedilmiştir. Örneklerde görüldüğü gibi annenin sarılması, öpmesi çocuklar için ilaç kadar etkili olmaktadır.

Korkusuz Murat’ta “İnsanın anasını ağlatması ne fena! Öz anacığımı...” (Vânû 1998: 48) ifadeleriyle bir çocuğun annesini üzmesi eleştirilmiştir.

Sisin Sakladıkları romanındaki “İlay annesini aslında çok sevdiğini, annesinin de kendisini çok sevdiğini düşündü. Basamaklardan inip bir daha sarıldı ona. -Seni artık üzmeyeceğim anne.” (Sertbarut, 2016: 54) örnekte anne-çocuk ilişkisi ele alınmıştır.

Romanlarda bu tema diğerlerinde olduğu gibi tek bir açıdan değil; farklı fikirler ve durumlar örnek gösterilerek işlenmiştir. Bu durum, hayatı bütün yönleriyle yaşayacak olan çocuğu hayata hazırlamak için önemli bir tutumdur. Burada anne sevgisinin neredeyse gerçek dışı örneklerle yoğun ve abartılı şekilde işlenmiştir. Bu örnekler, annenin çocuk için önemini vurgulamaktadır. Romanlarda ebeveyn sevgisi

içinde anne sevgisinin en fazla sıklıkta geçmesi, bebeklikte olduğu gibi çocuklukta da anne varlığı ve sevgisine olan gereksinime dikkat çekmektedir.

c) *Evlât Sevgisi*: Bu tema, 66 romandan 10'unda işlenmiştir. Evlatların ebeveynler için mutluluk kaynağı olması ve ebeveynlerin dünyalarını güzelleştirmesi Kara Cümle ve Büyük Tuzak romanlarından alınan örneklerde aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

“Bebeği kucağına verdiler. Eğreti bir armağan gibi tuttu. İçinden, ‘Yarabbi, ne saadet, ne saadet!’ diyordu.” (Özünal, 2005: 14).

“Prens Hortim küçük kızına bakıp, keyifle gülümsedi. Onun minicik bir bebek olduğu günler daha dün gibiydi. Şimdi büyümüş, masallar yaratmaya başlamıştı minik Alina.” (Der, 2016: 11).

Yeşil Ada'nın Çocukları, Ankaralı, Yaralı Keklik ve Sihirli Dürbün romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde de ebeveynlerin evlatlarını okşama, öpme, onlara dua etme ve güzel lakaplar takma yoluyla sevgilerini göstermelerine tanık olunmaktadır:

“Ahmet Çavuş, uzanıp saçını okşadı oğlunun ve yüreğinden bir dua geçirdi usulca.” (Tekin, 2017: 122).

“Her gece saat kaç olursa olsun, odama gelip saçlarımı kokluyor....Günün herhangi bir saatinde boynumdaki takozu çaldırıp, ‘N’aber, bademim?’ diye soruyor.” (Cemali, 2011: 91).

“Babası, uyuyan Veysel’in saçlarını okşadı, yavaşça eğilip öptü yanaklarından, sonra Hicran’a baktı sevgiyle. Saçlarından, yanaklarından öptü, öptü, öptü...” (Öztürk, 1995: 12).

“...Hayme Ana bu... O, yere çömelip kollarını açıyor. Ana oğul birbirlerine sarılıyorlar. Osman,
‘-Anam, diyor.’
‘Hayme Ana,’
‘-Yavrum, diyor, Kara Osmanım, küçük kuzum...’
‘Hayme Ana Osman’ı öpüyor.” (Kallimci, 1996: 34).

“Memet Usta oğlu Memican için her bir şeyi yapardı. Ölümüne bile giderdi. Yeter ki o istesin. Dünya bir yana, oğlu bir yanaydı” (Kaplan, 2014: 133) örneğiyle Tren Düdükleri romanında babaların evlatlarını kendi canlarından bile vazgeçecek kadar çok sevdikleri anlatılmıştır.

İçimdeki Ses romanındaki “Annemin dediğine göre bebek doğunca tüm sıkıntılarında kurtulacaktı. Bu arada beni şaşırtan şey, annemin çektiklerinden yakınmamasıydı. Yakınmak bir yana, daha mutlu, daha diri görünüyordu. Sanki tüm o sıkıntıları yaşayan o değildi. Acı çekmek, uykusuz kalmak, kusmak insanı nasıl mutlu ederdi? Hiç anlamıyordum” (Akçagüner, 1998: 10) örnek alıntılama, annelerin evlatları için çok büyük sıkıntılara katlandıkları ve bu durumdan yakınmayıp hatta mutluluk duydukları anlatılmıştır.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında “-Senin gözlerin mavi gözlerden daha güzel, dedi. Gülümsedi Pelin. Hep mavi gözleri, sarı saçları olsun isterdi, annesi de bilirdi bunu. Önceleri mavi gözlü, sarı saçlı olursa annesinin daha çok seveceğini sanırdı kendisini. Hem kartpostallardaki bebek resimleri gibi olurdu o zaman. Ama annesinin söylediğine göre, saçın ve gözün rengi, ana sevgisini etkilemezmiş.” (Hepçilingirler, 1986: 10) örneğiyle annelerin evlatlarını her koşulda sevdikleri ifade edilmiştir.

İçimdeki Ses romanındaki ““Tıpkı elin parmakları gibi. Çocuklar da anne babaları için birbirinin aynıdır. Birini ötekinden ne daha az, ne daha çok severler. Birinin acısı, ötekinden ne daha az, ne daha çoktur.”” (Akçagüner, 1998: 73) ifadede anne babaların bütün çocuklarını eşit sevdikleri vurgulanmıştır.

Anne babaların çocuklarına sevgilerini gösterememelerinde onların yetiştirilme tarzlarının etkili olduğuna Benim Dünyalarım romanından alınan “Anam diyor ki:

-Her ana baba çocuğunu sever. Dünya sevgi üstüne kuruludur. En büyük sevgi de ana babalarının çocuklarına olan sevgisidir. Yalnız bazı ana babalar sevgilerini sözle ya da davranışla belli edemezler. Hele büyüklerinin yanında. Çünkü onlar bu anlayışla yetiştirilmişlerdir.” (Saygınar, 2008: 53) örneğiyle dikkat çekilmiştir.

Evlat sevgisi temasıyla, anne babaların evlatlarına duydukları koşulsuz ve derin sevgi açığa vuruluş şekilleriyle işlenmiş, tüm çocuklarına eşit sevgi beslediklerine ve onlara karşı tutumlarında kendilerinin yetiştirilme usulünün etkili olduğuna değinilmiştir.

ç) *Baba Sevgisi*: Baba sevgisi 66 romanın 6’sında işlenerek anne sevgisinin neredeyse yarısı kadar ele alınmıştır. Baba sevgisi ile ilgili olan ifadeler Tren Düdükleri ve Leyleklerin Gitme Zamanı romanlarında rastlanmıştır:

“Memican babasını çok severdi.” (Kaplan, 2014: 39).

“İşte benim babam... Bir taneydi! Yanık yüzünü kaplayan ışıltılı bir gülücükle bizi karşıladı.” (Salgut, 2005: 84).

İlk Arkadaş romanındaki “-...İki sevgili arkadaşım babalarının kucağına oturmuşlardı. Yanağını saçlarını okşuyor, gözlerini yüzünden ayırmıyorlardı...” (Balı, 1956: 80) örnekte çocukların babalarına karşı sevgilerini gösterme biçimleri verilmiştir. “Güneşti babaları onlar için ısıtan, koruyan, hayata bağlayan.” (Öztürk, 1995: 10) örneğinde görüldüğü gibi Yaralı Keklik romanında babanın güneşe

benzetilmesi ona duyulan sevginin ve çocuklar için taşıdığı anlamın büyüklüğünü anlatmaktadır.

Baba sevgisi “Okuldan eve dönerken ayaklarım yere değmiyordu. Bunun iki sebebi vardı:.... ikincisi de babamın kasabadan dönmüş olacağı umudu...” (Gündüz, 2009: 30) örneğiyle ifade edildiği gibi Tek Kanatlı Güvercin romanında babaya karşı duyulan aşırı özlem şeklinde kendini bulmuştur.

Babanın çocuğa sevgi dolu dokunuşlarla yaklaşmasının çocuk için büyük bir şifa kaynağı olduğu “Osman’ın başı üzerinde elini dolaştırdı. Bunu binde bir yapardı babası, ama ne zaman yapsa, Osman, içinde büyük rahatlama ve genişleme duyup hemen yatışırdı. Kafasındaki fırça gibi sert ve dik saçları okşayan o eli tutmayı ve öpmeyi geçirirdi içinden.” (Seyda, 2013: 224) örneğiyle Bir Gün Büyüyeceksin romanında ele alınmıştır.

Baba sevgisinin, anneye göre hem daha az sayıda işlendiği hem de içerik açısından yoğun ele alınmadığı görülmektedir. Çocuklar için babanın çok önemli olduğu; babanın güneşe benzetilmesinden anlaşılmaktadır. Ancak aile bireyleri içinde en çok ve en yoğun işlenen sevginin anne sevgisi olduğu söylenebilir. Çocuk romanlarında tespit edilen bu durum, toplumsal yapıyla örtüşmekte; ‘Ana gibi yâr olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz’, ‘Ağlarsa anam ağlar, gayrısı yalan ağlar’ atasözlerimizin geçerliliğini koruduğunu göstermektedir. Çocuk-anne arasındaki sevgiyi güçlendirecek ve bu bağı işleyecek romanlar çocuk edebiyatında öne çıkarılmalıdır.

d) Torun Sevgisi: Bu tema, 66 romanın 6’sında geçmektedir.

Parktaki Gergedanlar romanında “... Böyle torunlarım olmasını ne çok isterdim. Ah, nerede o günler! Hani torunlarım? Ellerinden tutup gezdirebilseydim onları. Okullara götürseydim, diplomalarını aldıkları gün hüngür hüngür ağlasaydım.” (Atilla, 2015: 31) torun sahibi olmayı isteme durumu; büyüklerin torunları gezdirmeyi, okul mezuniyetlerine katılmayı hayal etmeleri ile açıklanmıştır.

Büyüklerin torunlarına gösterdikleri sevgi içeren davranışlara ve sarf ettikleri sevgi sözlerine “Dedem yatağındaydı. Kalkamıyor hastalığından. Tonton, şirin biri.... Kollarını uzatmıştı. Ninem beni ona verdi. Yüreğine koyacaktı sanki. Okşadı. Öptü. Sevdı. Kokladı. Kocaman adam olduğumu söyledi.” (Çiçek, 2016: 14) örneğiyle Şeftali Dede romanında yer verilmiştir.

Torun sevgisi kadar insanı mutlu eden bir sevgi olmadığına Masal Kenti Çocukları romanında “Minik bedeniyle dedesinin boynuna sarıldı. Yüzünü Orestes’in yüzüne yapıştırdığında, yaşlı adam hayatı boyunca kendisini hiç bu denli mutlu hissetmediğini düşündü.” (Tapunç, 2011: 109) örneğiyle değinilerek; hiçbir müziğin torunun ilk doğduğu günkü çığılığı kadar güzel olmadığına Çatalçay’ın Çocukları romanında “En sık anımsadığım ise, minik torunum Suten’i kucağıma verdikleri gün... Evliliklerinin onuncu yılıydı. Pembe beyaz bebeğin yaşam çığılığı, duyduğum en güzel müzik gibi gelmişti bana.” (Akçagüner, 2000: 6) örneğiyle bahsedilmiştir.

“-Yahu Erdal, dedi, torun bambaşka bir şey. İnsan bir konuya emek verdikçe o iş kendisi oluyor. Ama torun kendinden başka biri, yani kendisi, ama değil. Yani matematik yapmak gibi bir şey, yaşadığını duyumsatıyor insana” (Özunal, 2005: 108) örneğiyle torun sevgisinin yaşama sevinci veren, insanı canlı tutan bambaşka bir duygu olduğu Kara Cümle romanında açıklanmıştır.

Torun sevgisinde cinsiyet ayrımı, Bir Gün Büyüyeceksin romanında “-.... O da torunumdur, onu da çok severim, ama senin kadar değil. Sen başkasın. Onun anası babası, her şeyi tamam. Sonra unutma ki, sen bizim kanımızı taşıyorsun. Oğlumun oğlusun. Fahim ise, kızımın oğlu. Babası bizden değil, bir yabancı.....” (Seyda, 2013: 63) örneğiyle işlenmiştir. Burada erkek evladın erkek çocuğunun büyükler tarafından daha çok sevildiği ifade edilmiştir.

Torun sevgisi temasında; torun sahibi olmanın çok güzel, insanı yaşama bağlayan ve insanı ayrıcalıklı hissettiren duygular hâkimdir. Torun sevgisi, yapılan benzetmelerle yüceltilmiştir; ancak torunlar arasında cinsiyet ayrımıyla belirtilen erkek çocuklarının erkek evlatlarının kız evlatların erkek çocuklarından daha çok sevilmesi olgusu, toplumun torunlara bakışını yansıtarak sosyolojik yapı hakkında ipucu vermektedir.

e) *Dede ve Nine Sevgisi*: 66 romanın 4’ünde işlenmiştir. Dede ve onun kadar sevilen bir büyükle ilgili sevgi ifadelerine, babaanne ve nine sevgisi olarak geçen sevgilere bu başlık altında yer verilmiştir.

Benim Dedem Gazeteci romanında “Dedemi çok seviyorum. O da beni çok seviyor.” (Özateş, 1998: 5) örneğiyle dede sevgisine değinilmiştir.

Çocukların aile dışındaki büyükleri ailesi gibi sevip bağlanabileceği Şeftali Dede romanında “ ‘o, tanıdığım en iyi insan. Dedem gibi seviyorum. Boşuna ona Şeftali Dede adını koymamışım. Bana güvendi. İnandı. Sanki bir büyükmüşüm gibi içini döktü...Hani utanmasaydım, hani ayıp olmayacağını düşünmeseydim, boynuna sarılıp ağlayacaktım. Beni torunun say, diyecektim. Öpecektim.” (Çiçek, 2016: 74) ifadeleriyle örneklendirilmiştir.

Nine sevgisi, 66 romanın 2’sinde geçmektedir. Yeşil Ada’nın Çocukları’nda “Cengiz onu hem babaanesi olduğu için, hem de sevimliliğinden dolayı çok severdi.” (Tekin, 2017: 40) ifadesiyle yaşlıların sevimliliklerinden dolayı da sevildiklerine dikkat çekilmiştir.

Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında “-Şu karşiki dağın ardında bir ninem var. Orada, toprak damlı bir kulübede oturur. Onu çok severim, çok. Zaten ondan başka da kimsem yok. Kanatlarım olsaydı oraya kadar uça uça çarçabuk gider ve onu bir an için bile olsa görebilirdim. İnaniyorum ki, o da beni çok özlemiştir. Birden karşısında görünce kimbilir ne kadar sevinir!” (Özkan, 1985: 27) örneğinde görüldüğü gibi nine sevgisi ve ona duyulan özlem birlikte ele alınmıştır.

4.1.1.1.2 Hayvan Sevgisi

66 çocuk romanının 34'ünde geçmesi sebebiyle sevgi teması altında en fazla işlenen alt temadır. Hangi romanlarda nasıl kullanıldığı romanlardan alınan kesitlerle sunulmuştur. Benzer içeriğe sahip farklı romanlardaki kesitler bir arada ele alınmıştır. Böylelikle ifadelerin aynı ana fikirler etrafında toplanarak, kompozisyonu bozmayacak şekilde verilmesi sağlanmıştır. Sonuçta; yetişkinlerden çok çocukların hayvanları sevdiği ortaya çıkmıştır.

Tek Kanatlı Güvercin, Toprağa Basınca, Ormandaki Tehlike, Leyleklerin Gitme Zamanı ve Parktaki Gergedanlar romanlarındaki hayvan sevgisi içeren ifadeler aşağıda örneklendirilmiştir:

“Keşke birkaç tane ördeğimiz olsaydı. Bu hayvanların, süzgün bakışlarıyla su üzerinde kayar gibi hareket etmeleri o kadar hoşuma gidiyordu ki!” (Gündüz, 2009: 14).

“Yolun kıyısında sığırlar durup bize bakıyorlardı. Bazıları kara renkli, genç tosunlardı. Ne kadar sevimliydi. Tüyleri parlıyordu.” (Apaydın, 1966: 74).

“Böyle güzel bir şey sevilmez mi hiç? Tüylerine bakın şunun. Kıvrır kıvrır. Kıvırcık kuzu bu!” (Tunaboşlu, 2012: 15).

“Kırlangıç sürüsü içinde kalan bir çocuk şaşkınlığı içinde, var gücümle haykırmıştım: ‘Sizi seviyorum kırlangıçlar!’” (Salgut, 2005: 24).

“Ezgi bu sırada kediyi incelemeyi sürdürüyordu. İnanılmaz güzellikte bir hayvandı bu. Koyu gri tüylerinin arasındaki ince çizgiler, öylesine tatlı eğriler oluşturuyordu ki her kımlıdayışında insanın içini hoplatan dalgalanmalar çıkıyordu... Ezgi bir iki dakika içinde bu güzelim hayvana ısınmıştı.” (Atilla, 2015: 85).

Yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere köpek, ördek, sığır, kuzu, kırlangıç ve kedi olmak üzere hayvan sevgisine geniş çeşitlilikte yer verildiği görülür.

Mavi Zamanlar “Işıl, Cerenimo'nun tüylerini ilk kez okşuyordu.” (Yener, 2016: 53) ve Ankaralı romanındaki “Yanına gidip kucağıma aldım Kara'yı. Ön patileri omuzlarımda, göğsü göğsümde, kuyruğunu sallarken, birden omuzumun üstünden fırladı.” (Cemali, 2011: 124) örneklerinde görüldüğü üzere çocuklar hayvanlara sevgilerini dokunarak, okşayarak gösterirler.

Korkusuz Murat, Sisın Sakladıkları ve Kibele'nin Gölgesinde romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde de çocuklar; hayvanların beslenme, barınma ve korunma ihtiyaçlarını karşılama yoluyla onlara sevgilerini gösterirler:

“Sonra hayvancağızı, hamamdan çıkmış bebek gibi havlumla iyice sardım sarmaladım. Cinbaş, iri sarı gözleriyle yarı mahzun, yarı sevinçli yüzüme baktı. Ben de ölmeyecek diye sevinip onu göğsüme bastırdım,...” (Vânû, 1998: 23).

“Masanın altından bacaklarına sürtünen kedisi Sarman’a yumurtanın ketçap ve mayonez bulaşmış yerinden birazını gizlice tattırdı.” (Sertbarut, 2016: 8).

“O sırada nereden çıktıysa, tıpkı onlar gibi üşümüş ve ıslanmış, minicik bir kedi yavrusu, gelip Tudo’nun ayaklarına süründü. Bu sevimli minik yavruyu gören Tudo, hemen eğilip onu yerden aldı ve çıplak kollarıyla sararak ısıtmaya çalıştı.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 89).

Kuş Olsam Evime Uçsam “Mahallemizde sahipsiz bir köpek vardı. Sırayla besledik onu. Kimseye zararı yoktu.... Dayanamadım, gittim, onun için ayırdığım ekmeği götürdüm. Bence çok açtı, çünkü karnı midesine yapışmış gibiydi. Annem bilse kızardı. Artık pek ekmek yiyemiyoruz da ondan” (Öztürk, 2016: 28) ve Çatalçay’ın Çocukları adlı romanlarda “Teo doru atı severdi. Sofokles kendi atıyla ikimizin ortasına geçer, atların yularından tutardı. Bu yüzden hızlı yürütemezdik hayvanları. Koşturmamıza izin vermezdi. Atlar terler, yorulur derdi. Çocukları gibiydi atlar” (Akçagüner, 2000: 30) örneklerinden hareketle hayvan sevgisinin ve onlara duyulan merhametin büyüklüğünden bahsedilebilir. Öyle ki kendi karnını doyuracak ekmeği yokken çocuğun aç hayvanı doyurması yukarıdaki tespite yerinde bir örnektir.

Bu sevginin, insanların yaşamını derinden etkilemesi kadar romanlarda daha da ileri boyutlarda işlenmesine Elveda Kumru ve Gelincik Arkadaş Arıyor romanlarından alınan aşağıdaki örnekler tanık gösterilebilir:

“Son aylarımızı dolduran, dünyamıza bir dünya daha katan bu kadar küçük bir yaratığın, bizim evde bu kadar yer ettiğini kime söylesem, inandıramazdım. O gittikten sonra hepimiz iştahtan kesildik. Bizim evde yeme içme neredeyse unutuldu.” (Tuncel, 2011: 34).

“Genç kızlığında kendisine evlenme teklif eden erkeklere önce kedi sevip sevmediğini sorardı. Yanıt olumsuzsa talibin hiç şansı yoktu. Dostlarını bile kedi sevenlerden seçerdi.” (Tankut, 2011: 119).

Evden giden kuşla bütün ailenin iştahtan kesilmesi ve hayvanları sevip sevmemesine göre evlenilecek adayların seçilmesi bu sevginin ileri derecede olduğunu göstermektedir.

Ayrıca hayvan sevgisinin, çocukların bütün dünyalarını doldurduğuna dikkat çekilmiş, çocuklar için onların sahici bir arkadaştan farksız oldukları İçimdeki Ses, Sevgi Sitesi Çocukları ve Teneke Kaplı İvan romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde belirtilmiştir:

“Dedem bana getirmişti Pamuk’u. O zamanlar Onat daha doğmamıştı. Apak tüylü, şirin mi şirin bir yavruydu. O günden sonra Pamuk her şeyim oluvermişti. Bütün oyuncaklarımdan daha değerliydi. Günboyu evin içinde koşuşup, oynaşip dururduk. Geceleri benimle yatarı. Yanıma sokulur, mırıl mırıl uyurdu. Üç yaşını geçmişti. Kocaman, yumuşacık tüylü bir kedi olmuştu.” (Akçagüner, 1998: 30-31).

“Çocuklarla Benek arasında şaşılmalı bir dostluk vardı. Nerede üç beş çocuk varsa Benek mutlaka yanlarındaydı. Çeşit çeşit numaralar öğretmişlerdi ona: Toka etmek, susta durmak, uzağa atılan terliği getirmek, onlarla kovalamaca oynamak...” (Akçagüner, 1997: 13).

“... ve bir de keçi Cingöz. Cingöz, Dafni'nin en iyi arkadaşı, Duran Komedi Tiyatrosu'nun vazgeçilmez aktörüydü... Üstelik Dafni'ye gün boyu arkadaşlık ediyordu.... Dafni Cingöz'le birlikteyken, zamanın nasıl geçtiğini anlamazdı.” (Tok ve Çadircı, 2008: 11).

Hayvan sevgisinin iyileştirici, şifa verici, stres azaltıcı, moral verici bir yanı olduğundan, insandaki hastalıkları iyileştirme gücünden ise sırasıyla Aynalı Geyik, Kayıp Seslerin İzinde ve Venüs'ten Dünya'ya Dedektiflik Oyunu romanlarında şu cümlelerle bahsedilmiştir:

“Ayı, günü geliyor. Toplanıp gidiyoruz. Sarılıp sarılıp öpüyoruz Duman'ı. Elimizi, yüzümüzü yalıyor. Güller açıyor içimizde. Acılarımızı unutuyoruz. Arınıp, duruluyoruz. Yaralarımız sağalıyor.” (Köseoğlu, 1997: 66).

“Güvercin yemlerken yürekleri ballanan, içleri ışıklanan yalnızca Barış'la babası değildi demek.” (Yener, 2003: 109).

“İstersen biraz moralini düzeltmek için hayvanların yanına gidebiliriz, inan onlar bozuk morallere birebirdir.” (Turgut, 2014: 36).

Hızlı Tosbi “Torunları Sezen'in tedavisi güç hastalığı, anne kaplumbağa bahçeye yerleştikten sonraki günlerde gerilemiş, yok olmuştu.” (Bertan, 2015: 14) ve Yaralı Keklik romanlarındaki “Çocuk zaten günlerce üzöldü kız kardeşinin ölümüne. O keklikle avutuyor kendini garip.” (Öztürk, 1995: 52) örneklerde göröldüğü üzere insanlar hastalık, ölüm gibi en zor zamanlarında hayvan sevgisiyle ayakta kalmakta ve yaşama tutunmaktadırlar.

Çocukların hayvanlara bakmayı ve onları beslemeyi istemeleri de romanlarda yer alır. Yeşil Ada'nın Çocukları romanında “-Baba, bir köpeğimiz olsa bahçeye kimseyi sokmaz değil mi? Yani tilki filan giremez.” (Tekin, 2017: 45) örneğiyle çocukların hayvanlara sahiplik etmeyi istediklerine şahit olunurken; Pembe Pantolonlu Bulut “Ama yavru köpek Doğa'yı sürekli takip ederek eve kadar gelmiş ve çocuk da onu biraz zor da olsa annesine kabul ettirmişti.” (Uslu, 2002: 10-11) ebeveynlerine hayvanların sahibi olmayı zorla kabul ettirdikleri örneklendirilmiştir.

Yeşil Bayır romanındaki “Benekli'yi bir duvar dibinde, sıırıslıklam buldu Atay.... Üşümüştü. Acıkmıştı. Korkuyordu. Soyunup fanilasını çıkardıktan sonra gömleğini, okul önlüğünü ve paltosunu yeniden giydi Atay. Fanilayla Benekli'yi güzelce kuruladı. Annesi çok kızacaktı buna ama köpek yavrusunun ölmesi daha mı iyiydi?” (Dölek, 2015: 78) örnekte annelerin evde evcil hayvan beslemeye karşı çıktıkları işlenmiştir.

Ebeveynlerin özellikle annelerin hayvanları evde beslemeye yanaşmadıkları Gelincik Arkadaş Arıyor “Arkadan kedileri çok sevdiğini söyledi. Ama annesi çok titiz olduğu için bahçede bile istemiyordu.” (Tankut, 2011: 75) ve Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde “...‘İyi de biz bu köpeğe nasıl bakacağız?’ diye sordum. Öneri Alaz’dan geldi: ‘Onu yarın hayvan barınağına götürürüz. Orada yardımcı olurlar. O zamana kadar da bizim evde saklayabiliriz.’” (Göçmen, 2015: 109) romanlarındaki ifadelerde de görülmektedir.

Yetişkinlerin hayvan beslemesinin altındaki nedenin sevgi değil, yalnızlık duygusundan kurtulmak olduğu Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “Evin sahibi Emine Hanım onunla hiç ilgilenmezdi. Zaten kedi sevdiğinden değil, bir can yoldaşı olsun diye besliyordu onu.” (Tankut, 2011: 8) örneğiyle işlenmiştir.

Venüs’ten Dünya’ya Dedektiflik Oyunu romanında “Burada insanlar çocuklarına sorumluluk sahibi olmayı öğrenebilsinler diye hayvan alıyorlar.” (Turgut, 2014: 117) ifadesinde belirtildiği gibi bir hayvanın bakımını üstlenmenin çocuklara sorumluluk duygusu yerleştirmede etkili olduğu vurgulanarak çocuk eğitimi konusunda yol gösterilmiştir.

Sırasıyla İlk Arkadaş, Dünyanın En Güzel Çocukluğu, Her Çocuğun Kanadı Vardır, Almarpa’nın Gizemi ve Hayalet Köy romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde de hayvanların sezgilerinin ve anlayışlarının kuvvetli olduğu, insanların onlarla iletişime geçebileceğine değinilmiştir:

“Bu sarı bir inekti. Yüzümü yanaklarına sürerdim, başını yana çevirerek tatlı bir sesle böğürürdü. Annem sarı kızla konuşarak ahıra götürürdü.” (Balı, 1956: 3).

“-İşte tren göründü, hadi Alaş, tam bizim önümüze geldiği zaman koşmaya başlayacağız, anlıyor musun beni?Alaş, ‘anladım’ der gibi iki kez havladı.

-Aferin sana. Göreyim seni... İşte geliyor!” (Tunaboşlu, 2004: 8).

“Sürünün dağılmasını önleyen, onları yönlendiren köpeklerin başını okşadı. Onlarla sanki karşısında bir insan varmışçasına konuştu. Kendisi gelinceye kadar sürüye sahip olmalarını söyledi. Köpekler, onun sözlerini anladılar mı bilemem ama kuyruklarını salladılar onaylarcasına.” (Özkan, 1985: 47).

“Tam tepelerinde onun daha önce görmediği bir kuş sürüsü, daireler çizerek çığlık çığlığa uçuşuyordu... ‘Ama şimdi izin verin de biraz da insan dostlarımla sohbet edeyim.’ Bunu söyler söylemez tüm kuşlar sanki onun söylediklerini anlamış gibi denize doğru uçup gözden kayboldu.” (Avcı Çakman, 2016: 21).

“Karabaş, aynı dili konuşmasalar da tüm canlıların birbirini sevip anlaşabileceğini gösterdi. Bu şirin ve akıllı köpek peşinden hiç ayrılmadı, sırtüstü yatarak okşasın diye karnını açtı Jasmin’e, o da ellerini yalayıp kucağına çıkmasına izin verdi. Başını okşadı, sırtını kaşdı.” (Şeker, 2014: 103).

Buradaki örneklerde bahsedilenlerden -hayvanların insanlardan gördükleri sevgiye karşılık vermesi, insanların talimatlarını ve konuşmalarını anlaması- hareketle sevgi dili sayesinde insanlarla hayvanların iletişime geçebilecekleri söylenebilir.

Güneşe Yolculuk romanında “İnsanlar birden Resulullah’ın önüne geçip, onu kendi evlerine davet etmeye başladı. ...Ama hangisinin evinde kalsa bir diğersinin kalbi kırılacaktı. ...Hz. Muhammed, devesi Kasva’dan inince onun ipini serbest bıraktı. Sonra da şöyle dedi: ‘Deveye gideceği yer Allah katından buyrulmuştur. O nerede durursa benim yerim orasıdır.’ ” (Sevim, 2014: 150) ifadeleriyle belirtildiği gibi Peygamberimizin İlahî bir yönlendirme ile hareket ettiği belirtilen devesi Kasva’nın sezgi ve duygularına önem vermesi hayvan sevgisinin güzel bir örneğidir.

Hayvanların insana dost ve arkadaş oluşları Sihirli Dürbün “-Görüyor musun, diyor Akçakoca. Bak, atın da iki gözü var. At, bu gözlerle sevildiğini görür. Sahibinin okşadığını görür. At, iyi bir arkadaştır. Hani demin oynadığın arkadaşların gibi...” (Kallıncı, 1996: 40) ve Bir Gün Büyüyeceksin romanındaki “Kırmızı dili dışarda, doğrudan doğruya Osman’a sesleniyordu. Bundan, köpek sanki büyük babasının habercisi ve armağanı imiş gibi bir kuruntu doğdu. Sanki kırk yıldır birbirlerini görmeyerek özlemiş iki dosttular onunla.” (Seyda, 2013: 234) örneklerde yer almaktadır. Anlaşılacağı üzere hayvanlarla olan iletişimin daha da üst boyutlara taşınarak dostluğa ve arkadaşlığa dönüşmesi gözler önüne serilmektedir.

Romanlarda hayvanların öldürülmesi ve hayvanat bahçelerine hapsedilmesi durumlarıyla ele alınan hayvan hakları konusu da bu temada işlenmiştir. “Demek hayvan öldürülünce bedeli parayla ödeniyor, iş bitiyor!’ Olay isyan duygularını ayaklandırmıştı Emine Hanımın. Hayvan hakları için mücadele veren dernekleri tek tek aradı. Kafasına yatan birinde gönüllü olarak çalışmaya başladı.” (Tankut, 2011: 53) örneğiyle Gelincik Arkadaş Arıyor romanında hayvanların hayatının da insan yaşamı kadar değerli olduğu belirtilirken “Yavru kaplumbağayı azarladı. ‘Ülen, bir sen eksiktin! Ne güzel dolanıp duruyordun. Şimdi gir hapse de gör. Ömür boyu tutsak!’ Hüsam ekmek parasını bu işten kazanıyordu gerçi ama, hayvanların kafeslerde yaşamasına da gönlü el vermiyordu.” (Bertan, 2015: 61) örneğiyle Hızlı Tosbi romanında hayvanların doğal ortamlarından koparılması eleştirilmiştir.

Hayvan sevgisi temasıyla bu sevginin insanların yalnızlıklarına, hastalıklarına ve manevi yönlerine iyi geldiğine, hayvanların kuvvetli sezgilerinin iletişime olanak vermesinden dolayı çocuklar için sahici bir arkadaşın sağladığı doyumunu sağlayabildiğine dikkat çekilmiştir. Bu sevgi, varlığında çocukların dünyalarını kaplayacak yokluğunda onları boşluğa düşürecek kadar etkili bir sevgidir. Çocuğa yardımcı olmak, ona ulaşabilmek isteyen bir çocuk edebiyatı; bu temayı göz ardı etmemeli; etkili bir biçimde bu temadan faydalanmanın yollarını aramalıdır. Çocuk eğitiminde, hayvan sevgisinin romanlarda okuduğumuz iyileştirici yanını göz önünde bulundurarak bu sevgiyi hangi yollardan çocuğun yaşantısına sokabileceğinin çaresine bakmalıdır.

4.1.1.1.3 Doğa Sevgisi

Doğa sevgisi teması, 66 romandan 24’ünde geçmektedir. Romanlarda doğayı seyretmenin başlı başına bir mutluluk kaynağı olduğunu açıklayan örneklere sırasıyla

Tek Kanatlı Güvercin, Pembe Pantolonlu Bulut, Sen Olabilirsin, Şeftali Dede ve Almarpa'nın Gizemi romanlarında rastlanmaktadır:

“Öğle vakti geçtiği halde, biz açlığımızı çoktan unutmuştuk. Gökkuşağını seyretmek her şeye değiyordu.” (Gündüz, 2009: 14).

“Çocukların oyunları bölünse de şu anda yağmuru seyretmeleri onlara mutluluk veriyordu.” (Uslu, 2002: 8).

“Ufukta tepsi gibi görünen güneş denizde batmaya başladıkça büyüyor, kızılığı artıyordu. Ozan, en çok güneşin bu halini seviyordu.” (Soytürk, 2002: 75).

“Çok uzaktaki sivri tepelerin yamaçlarında koruluk büyüklüğünde ağaç kümeleri çok güzel görünüyordu.” (Çiçek, 2016: 13).

“Tekne kanalın içinden göle doğru yol alırken bir yandan bahar rüzgârı yüzlerini okşarcasına ılık ılık esiyor, bir yandan da gölün üzerinde uçuşan kuşlar sanki onlara gösteri yaparcasına suya dalıp çıkıyordu. Daha önce hiç bu kadar mutlu olmadığını hissetti. Kaan.” (Avcı Çakman, 2016: 41).

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere çocukların gökkuşağını, yağmuru, güneşin batışını, ağaçları ve kuşları seyretmeleri, bahar rüzgârını hissetmeleri onlara mutluluk vermektedir. Çocuklarda güzel duygular oluşturması, onların kendilerini iyi hissetmelerini sağlaması açısından doğayla iç içe yaşamının önemine Dünyanın En Güzel Çocukluğu, Toprağa Basınca ve Parktaki Gergedanlar'da şu örneklerle dikkat çekilmiştir:

“Güzel bahçemiz!
Güzel ağaçlarımız!
Güzel kuşlarımızın şakımalarıyla avunmak!” (Tunaboşlu, 2004: 45-46).

“O günlerde hep ağaçlar çiçek açmıştı. Köyden görünüyordu, bahçelerde bademler, kayısılar, erik ağaçları bembeyazdı. Çocuklar okula demet demet çiçek getiriyorlardı. Hele sarı çiğdemler, mor sümbüller çok hoşuma gidiyordu. Ablam bir su bardağına ıslar, masamıza kordu. Yemeğimizi onlara bakarak yedik. Kırkların kokusu odamıza dolardı.” (Apaydın, 1966: 187).

“Ressam Dilek'le aktör Yavuz'un köy yaşantıları imrenilecek bir güzellikteydi gerçekten. Hele evin bahçesi... Okan küçük bir ilçede yaşamasına ve böylesi ortamlara çok da yabancı olmamasına karşın yarım saattir içinde buldukları bahçeyi tam bir büyülenmişlikle dolaşmıştı. Değişik türde onlarca bitki vardı çevrede. Çiçekler, süs bitkileri, meyve ağaçları, çamlar, adı sanı çok da bilinmeyen kaktüsler...” (Atilla, 2015: 103).

İncili Kavak romanındaki “Mıcık, bahçelerini çok severdi. Okuldan kalan zamanlarını ve tatillerini, çoğunlukla bu bahçede geçirirdi.” (Çekiç Yamaç, 2011: 8) örnekte çocukların bahçede vakit geçirmekten büyük zevk aldıkları ifade edilmiştir.

Venus'ten Dünyaya Dedektiflik Oyunu romanlarındaki "Tarlaya geldiğimizde bunun o güne kadar bilgisayar ekranlarında gördüğümüzden çok ama çok daha güzel bir yer olduğunu gördüm. İnanılmazdı; yeşil yaprakların arasında üzerlerine vuran güneş ışığıyla parlayan kırmızı domatesler. Domates ve toprak kokusu birbirine karışmıştı ve şimdiye kadar duyduğum en güzel kokulardan biriydi. Bu kampı küçümsemekle sanırım hata etmişim. Burada hayat vardı ve bu hayatı kendi ellerinizle büyütüyordunuz." (2014: 22) ifadelerden de çocukların doğayla iç içe yaşamaktan mutluluk duydukları ve yaşama sevinçlerinin arttığı anlaşılmaktadır.

Doğayı seyretmek, doğayla iç içe olmanın yanı sıra Benim Dünyalarım "Baharda o saksıya yenedünya çekirdeği ektim. Gittim geldim, suladım. Bir gün fark ettim ki çekirdeklerden biri tutmuş! Havalara uçtum. Topraktan başımı uzatan o minicik yeşillğe bakmaya doyamadım." (Saygınar, 2008: 53) romanında çocukların doğada üretken olmalarının da onları çok mutlu ettiğine değinilmiştir.

Doğa sevgisinin sadece insanları mutlu yapmakla kalmayan, yaşama bağlayan güçlü bir sevgi olduğu "İlerlemiş hastalığına karşın yaşama küsmemişti. Onu yaşatan doğa sevgisiydi: Tüm canlılar; insan, hayvan, bitki ayırt etmeksizin. Bu sevgiyi torununa da aşılardı. O yüzden güzel havalarda hiç evde durmazlardı." (Tankut, 2011: 133) örneğiyle Gelincik Arkadaş Arıyor romanında vurgulanmıştır.

Romanlarda doğadaki varlıkların bir insan gibi algılandığı ve onlara değer verildiği Yaralı Keklik "Daha sonra dağ laleleri kopardı demet demet. 'Rabbim nasıl da güzel işlemiş rengini nakış nakış' diye düşündü. Öptü dağ lalelerini yavaşça, incitmeden." (Öztürk, 1995: 32) ve Çatalçay'ın Çocukları romanlarındaki "-Şimdilerde az aktığına bakma. O zamanlar pek boldu suyu. İki kol birbirine kavuştuktan sonra özlem giderircesine coşkuyla çağıldayıp dururdu. Sıradan bir çay değildi bizim için Çatalçay." (Akçagüner, 2000: 10) örneklerde görülmektedir.

Sevgi Sitesi Çocukları romanındaki "Sitenin girişindeki, görmüş geçirmiş, asırlık palamudun Sevgi Sitesi için anlamı çok özeldi. Dikilen fidanlar, gölge verecek denli büyüyüncüye kadar sitenin tek ağacıydı koca palamut. Bir anne sevecenliğiyle dört bir yanına uzanan dalları, çoluk çocuk herkesi sarıp sarmalamak ister gibiydi...." (Akçagüner, 1997: 28) örnekte de doğadaki canlıların yaşamı insanlara benzetilmektedir.

Yeşil Ada'nın Çocukları romanında olduğu gibi "Gül bahçesinin bakımı Şermin Hanım'ın sorumluluğundaydı. Tıpkı kocasının hayvanlara karşı duyduğu sevecenlikle onları sular, budar, kuruyan yapraklarını temizlerdi" (Tekin, 2017: 6) ifadesinde de doğayla uğraşan insanların bunu sevgiyle yaptıkları belirtilmiştir.

Doğaya duyulan sevgiye yine doğanın en güzel şekilde cevap verdiği Aynalı Geyik, Kayıp Seslerin İzinde ve Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde gösterilmiştir:

"İlker, çiçek tutkunu. Bir çiçekten diğerine koşuyor. Ak güller, mor menekşeler. Birini okşasa, diğeri darılır. Sevildikçe açıyorlar. Sevildikçe dinelip çoğalıyorlar." (Köseoğlu, 1997: 8).

"Barış şimdi anlamıştı babaannesinin 'şafak boyalı çiçeklerim' dediği menekşelerinin neden daha güzel açtığını. Çünkü babaannesi onlarla konuşur, şarkılar söyler, onları okşardı.

Demek bitkilerin de duyguları vardı ve bu duygular lâboratuvarında ölçülebiliyordu.” (Yener, 2003: 24).

“Bizim mahallede her balkonda birkaç saksı çiçek vardır. Ama Aksi Arif Amca'nın balkonundaki çiçekler kimsede yoktur. Türlü türlü çiçekler yetiştirir. Hele baharda bembeyaz bir papatya bahçesine döner balkon. Tıpkı şiirde dediği gibi ıslık çala çala sular çiçeklerini.” (Göçmen, 2015: 41).

Bu alıntılar; sevgiyle bakımı yapılan, güzel sözlerle yaklaşılacak çiçeklerin daha güzel büyüyeceği ve diğerlerinden hemen ayırt edileceği mesajını taşımaktadır.

Leyleklerin Gıtme Zamanı “Köprü, özellikle bu yakadaki yüzyıllık çınara uzansın diye özen gösterilmiş, bu çınara göre planlanmıştır. Çünkü ‘çınar’ kasabanın, kasabalının her şeyidir.” (Salgut, 2005: 8) ve Benim Dünyalarım “Ağaçlara çıkmayı çok seviyorum. Dallarını, filizlerini hiç koparmıyorum ama.” (Saygınar, 2008: 28) romanlarındaki örneklerde bir ağaca şehrin yapılanmasını değiştirecek kadar özenle yaklaşılması ve ağaçların da bir canı olduğunu bilerek yaklaşmak gerektiği işlenmiştir.

Kibele'nin Gölgesinde romanındaki “Biz doğadaki her şeyi çok sevdiğimiz kadar koruruz da, çünkü tanrıçamızın emanetidir onlar bize,” diye tamamladı sözlerini. Tudo'nun bir konuyu anlatırken böylesine heyecanlandığına ilk defa tanık olan Demirhan ise konuya bambaşka bir bakış açısıyla yaklaşarak, ‘İyi ki yanlışlıkla bir ağacın dalını falan kırmamışım, yoksa Tudo'nun dilinden kurtulamazmışım,’ diye geçirdi içinden.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 83) örnekte de doğa sevgisinin salt bir sevgiden ibaret olmadığı, onu korumak ve doğanın sürekliliğini sağlamak için yerine getirilmesi gereken sorumluluklara değinilmiştir.

“Anne, kaçtığımız gece cebime toprak koymuştum. Hatırladın mı? Toprağın içinde ıhlamur ağacının tohumu var.’....‘Anne, cebimdeki toprağa ekelim. Olur mu? Ülkesinde hissetsin kendisini Tartus, olur mu anne?’

‘Tamam oğlum. Buradaki toprakla karıştırırız biraz. Bir avuç yetmez. Üzülme sen.’” (Öztürk, 2016: 50) diyaloguyla Kuş Olsam Evime Uçsam romanında, doğanın sürekliliğini sağlamak için savaştan kaçan bir çocuğun yok olmasına razı olmadığı bir ıhlamur tohumunu yaşatmaya çalışmasıyla üstün bir hassasiyet örneği verilmiştir.

“...Bahçemizdeki çiçekleri, kuşları, ağaçları da dinlerim. Çiçekler susuz mu kalmış, kuşlar buzun üstünde yiyecek bir şey mi bulamamış, ağaçların bir dertleri mi varmış, hepsini bilmek, onlara yardım etmek isterim...” (Korkut, 2010: 92) ifadeleriyle Çınar Dede'nin Doğum Günü'nde doğaya duyarlılık işlenmiştir.

Hızlı Tosbi romanındaki “Doktor Biri yokluğu sırasında yeni açılmış bir tarla alanı görünce, başını salladı; ‘Kaç karınca, kaç kertenkele, kaç böcek, kaç yavru can vermiştir kim bilir? Hiçbirinin çılgılığı duyulmamıştır,’ diye hayıflandı” (Bertan, 2015: 77) ifadelerden anlaşılacağı üzere insanların çıkarları uğruna doğaya zarar vermesi ve doğanın düzenini bozması eleştirilmiştir.

Doğa sevgisi temasıyla çocukların doğaya yakınlaştıkça mutluluklarının arttığı, doğayı seyretmenin bile onlar için başlı başına bir eğlence ve oyun kaynağı olduğu gözler önüne serilmiştir. Salt bir sevgiden fazla olarak çocuklardan beklenen - doğanın sürekliliğini sağlamak için tohumları toprağa dikme, canlı ağaç dal ve yapraklarını kırmama vb.- davranışlar romanların kurgusuna yerleştirilerek doğa sevgisinin neleri gerektirdiği işlenmiştir. Bu tema sadece bir sevgiden öte, doğaya

karşı sorumluluklar, duyarlı olunması gereken konular ve ona zarar verenlerin eleştirilmesi gibi eğitici bir tutumla işlenmiştir. Doğa sevgisinin romanlarda çok fazla sayıda işlenmesi çocuğu mümkün olduğu kadar doğa ile iç içe büyütme konusunu hatırlatmaktadır. Ebeveynlerin günlük, öğretmenlerin ders aktivitelerini bu hususu göz önünde bulundurarak düzenlemeleri, çocuk yazarlarının da çocuk-doğa ilişkisini romanlarına taşımaları önem taşımaktadır.

4.1.1.1.4 Köy Sevgisi

Bu tema, 66 romanın 3'ünde geçmektedir. Köy sevgisi, Şeftali Dede romanında “Bunca zamandır görmeyi istediğim köy için sonunda fırsat çıkmıştı” (Çiçek, 2016: 7) köyü merak etme ve köy görmeyi isteme olarak ele alınırken Yaralı Keklik romanında “Veysel köylerinin bu kadar güzel olduğunu Sivri Dağ'ın tepesinde farkettilik kez” (Öztürk, 1995: 31) köyün güzelliğine hayran olma olarak işlenmiştir.

Toprağa Basınca romanındaki “-Bir daha gelmezsin köye, değil mi?

-Gelirim, dedim. Niye gelmeyeyim? Ben köyü çok sevdim.

-Sahi mi?....

Ablam soru sorar gibi bakıyordu. Nasıl söylemeli bilemiyordum. Ama bir yerlerim köye karışmıştı benim. Hiç unutamayacağım izler edinmişim. Bu kırlar, toprak evler, insanlar, köylü çocuklar, onların sorunları... beni hiç bırakmayacaktı artık. Bunu şimdiden seziyordum. Köy uzaktan görüldüğü gibi değildi. İçine girmedikten sonra ne olduğu anlaşılmıyordu.” (Apaydın, 1966: 188) örnekte köy sevgisinin orada yaşayarak oluştuğu ifade edilmiştir.

Bu temayla doğal güzellikleri yanında yaşayış biçimleri ve kendine özgü sorunlarıyla köyün toplum hayatının sevildiği ve insanı içine çektiği ifade edilmiştir.

4.1.1.1.5 Yaşam Sevgisi

Bu tema, 66 romanın 3'ünde geçmektedir. Aynalı Geyik ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarında geçen “Sevgi en aşkın güçtü. Yaşamı seviyorduk” (Köseoğlu, 1997: 64) ve “Hayat ne güzeldi!” (Tunaboşlu, 2004: 143) ifadelerinden yaşam sevgisinin hayatı güzelleştirdiği anlaşılmaktadır.

Çınar Dede'nin Doğum Günü romanındaki “ ‘Neden otuz yedi?’

‘Çünkü annem ve babam, her ikisi de otuz yedi yaşındalar. Ben de onlar kadar yaşamak istiyorum’” (Korkut, 2010: 82) örneğinde hasta bir çocuğun içindeki güçlü yaşama isteğine yer verilmiştir.

Yaşam sevgisinin, başarısızlıklar karşısında yıkılmayı engellediği Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanından alınan “Ya başaramazsam diye korkuyordum ama başaramazsam da üzölmeyecektim. Öyle çok seviyordum ki her şeyi...!

....Hayatı tanımayı, insanları.. Her şeyi! Her şeyi seviyordum!

Yüreğimde hepsine yer vardı!

Küçük ama kocaman yüreğim sevgiyle atıyordu!” (Tunaboşlu, 2004: 156) alıntılama da belirtilmiştir.

Bu temayla hayatı güzelleştiren yaşam sevgisinin, yenilgiler karşısında toparlanmayı sağlayan bir güç oluşu vurgulanmıştır.

4.1.1.2 Beslenme

66 romandan 26’sında geçmektedir. Beslenme teması daha çok sağlıklı beslenmeye dikkat çekilerek işlenmiştir. Süt içmek, dengeli beslenmek, sebze meyve yemek gibi sağlıklı beslenme ölçütlerine yer verilmiştir. Bunlar içinde en fazla süt içmek ağırlıklı olarak ele alınmıştır:

“-...Yaa, süt içtim, kaymak yedim. Pazılarım şişti böyle. Ata bindim, velosipete bindim. Her gün, her gün... Hayri abim dedi ki bana: Sen süt iç Osman, kaymak ye, herkesi yenersin! dedi...” (Seyda, 2013: 11) örneğinde görüldüğü gibi, Bir Gün Büyüyeceksin romanında süt içmenin ve fiziksel aktivitenin insanı güçlendireceği belirtilmiştir.

Romanlarda sütün, yatmadan önce ve daha çok sabah kahvaltısında tercih edildiği Yeşil Bayır, Masal Kenti Çocukları ve Konaktaki Hazine romanlarındaki örneklerden anlaşılmaktadır:

“Öyle heyecanlıydı ki doğru dürüst bir şey yiyemedi yemekte. Annesi onun heyecanını bildiği için fazla üstelemedi. Ama yatmadan önce bir bardak şekerli sıcak süt içirmeyi de unutmadı.” (Dölek, 2015: 122).

“-...Süt ısıtmıştım size. Hemen getireyim. Sabah sabah ılık süt, hele de okul çocukları için mükemmel bir içecektir...” (Tapunç, 2011: 44).

“O saatte kahvaltı yapmayı canımız istemeyince annem bize birer bardak sıcak süt hazırladı. Akşamdan kalan birkaç dilim üzümlü kekle kahvaltı konusunu da hallettik.” (Erdoğan, 2013: 16).

Güneşe Yolculuk romanındaki “-Süt temizliği simgeler Zehra. Mescid-i Aksa’da Cebrail, Peygamber’imize iki kase getirdi. Birinde şarap diğ erinde süt vardı. Allah’ın Resulü sütü aldı ve içti. Cebrail de ona gülümseyerek ‘Süt senin ümmetini doğru yola iletir.’ deyip yaptığı seçimin doğruluğunu belirtti.” (Sevim, 2014: 118) kıssada belirtildiği gibi süt yüceltilen içeceklerdendir.

Çocukların sütü 2 romanda severek içtikleri; 1 romanda ise zorlanarak içtikleri belirtilmiştir. Ablamı Nereye Kaçtırdılar “Emir bize geldiğinde ben daha üzerimi yeni çıkarmış, annemin verdiği sütü içiyordum.” (Kıral, 2010: 55) ve Benim Dedem Gazeteci romanlarında “Dedem sütü, yoğurdu, ayranı çok sever. Ben de öyle.” (Özateş, 1998: 56) çocukların sütü severek içtikleri örneklendirilirken Kayıp Seslerin İzinde romanında “-Anne, beni geç bırakan onlar değil. Kahvaltıda süt yerine başka

bir içecek versen, geç kalmam hiç! Sütü iemiyorum işte! Sonra da koşarak yetişiyorum servise.” (Yener, 2003: 15) sütü sevmeyen bir ocuk anlatılmıştır.

Süt içmedikleri takdirde çocukların başına gelebilecekler mizahi bir dille Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanında anlatılmıştır:

“-Anne bence Osman’ı süt içmesi konusunda zorlama. Boyu ortalamanın da altında olduğunda, haliyle kızlar onu tercih hanelerinde yedekte tutacaklar. Sınıfın en önünde oturmak zorunda kalacak ve ister istemez inek listesine alınacak. Bunlar gerçekten insanı neşelendiriyor, hatta kahkaha bile attırıyor. Ayrıca basket potasının yanına yaklaşamadığı için arka bahçede golf oynayacak. Bu sırada kendi kendine tezahürat yapması da gerekeceği için şu an yaptığı davranışlar alıştırma niteliğinde.

cümlesini tamamlamak üzereyken etin, yüzü yeterince bozarmış olan Osman’ın önüne iki bardak süttten birini koydu. Sohbetlerine neşeli bir şekilde devam ettiler.” (Avgören, 2014: 12) örneğinde süt içmeyen çocuklar; boylarının uzamayacağı, bu nedenle basketbol oynayamayacakları konusunda korkutulmuşlardır. ocuğu süt içmeye yönlendirmek için bu romanda korkutma yöntemine başvurulduğu görölmektedir.

Romanlarda süttten sonra en fazla içilen içecek koladır. Hatta ocukların, Sisin Sakladıkları, Ankaralı, Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanlarından alınan aşağıdaki örneklere kolayı süte ve diğer gazlı içeceklere tercih ettikleri görölr:

“-Ben kola istiyorum Levent Ağabey,...” (Sertbarut, 2016: 26).

“Kapısız odanın solundaki dar, üç sıralı raftan bardakları alırken sordu. ‘Kola mı gazoz mu?’ ‘Kola’” (Cemali, 2011: 141).

“-Osman, acıkmadın mı? Süt ve kek ister misin?

-Kek iyi olur anne, ama sütü kola yapamaz mıyız?

-Kolanın zararlarını sana anlatmayacağım oğlum, ama kızların sütü tercih ettiğini bilmeni isterim.” (Avgören, 2014: 10).

Romanlarda bu temayla, dengeli beslenmenin önemine, dengesiz beslenmenin yol açtığı sıkıntılara dikkat çekilmiştir.

“Doktor Biri’nin eři sebze, meyve ağırlıklı beslenmeyi severdi. Nerede bir ot, sebze adı duysa, arar bulur salatasını yapardı. İki de gerçek birer salata tutkunu olmuşlardı....Arkadaşları, dostları, onların sebze dūřkünlüėüyle eğlenir, ‘salata ailesi’ derlerdi. Uzun süre çocuklarının olmayışını da sebze ağırlıklı beslenmeye bağırlardı. Tedavi sonrası bir kızları oldu.” (Bertan, 2015: 96) örneğiyle Hızlı Tosbi romanında sadece tek tip besinler yemenin sağlığı olumsuz etkileyeceği, sadece sebze ağırlıklı beslenmenin yol açabileceği sıkıntılar belirtilmiştir.

Sadece orbayla beslenmenin Kuş Olsam Evime Usam romanında “Anneannem, ‘orba kapıya kadar dayanır,’ derdi hep. Gerçekten de öyle, sofradan kalkıp odama gidinceye kadar acıkıyorum. Hiç doymuyorum.” (Öztürk, 2016: 14) örneğinde ele alındığı gibi insanı çabuk acıktıracağından bahsedilmiştir.

Bu temayla dengesiz beslenmeden uzak durulması gerektiği alıntılmalarda açıklanırken Orman Kardeşin Mektubu romanındaki “Mutfağa gidip yemeğimizi yedik. Annem, dengeli beslenmemiz için her şeyden yememizi ister hep. Biz de yemek seçmez, onu

hiç üzmez. Her yemekten yeriz. Bu yüzden de iyi büyüdüğümüzü söylüyorlar. Hem de çok akıllı olmuştuz. Öğretmenim de öyle söylüyor.” (Korkut, 2011: 61) örneğinde dengeli beslenmenin çocukların büyümesi ve akıllı olmasına yaptığı katkılar bakımından önemi vurgulanmıştır.

Kayıp Seslerin İzinde ve Sihirli Dürbün romanlarında sebze ve meyve yemenin önemine dikkat çekilerek özellikle bamya, pırasa, bezelye ve soğan gibi sebzelerin tüketilmesi konusunda çocukların teşvik edildiği aşağıdaki alıntılarda görülmektedir:

“Artık Barış’ın annesine telefonda söylemesi gereken bir konu daha vardı. Çünkü Barış öğlen yemeğinde bamya yemişti! Hem de hiç karşı çıkmadan!” (Yener, 2003: 19).

“‘Ertuğrul Bey gülümsüyor.’

‘-Yanında soğan da ye oğlum, diyor. Soğan, hem ekmeği yedirir, hem de çok faydalıdır.’

‘Ertuğrul Bey, zarlarından ayırdığı kuru soğan yapraklarını oğlunun önüne bırakıyor.’” (Kallimci, 1996: 93).

Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Ayşe teyze tam, ‘Emir bak, Engin pırasayı çok seviyormuş,’ diyor ve Emir bana kötü kötü bakıyordu ki,....” (Kıral, 2010: 14) ve “Yemekte bezelye vardı, bayılırım, ağzıma koca bir kaşık attım.” (Kıral, 2010: 91) örneklerde pırasa ve bezelyeden bahsedilmiştir.

Meyve yemeğe ise “.... Annem kapıdan kafasını uzattı. ‘Çalışan çocuklara meyve getireyim mi?’ diye sordu.” (Kıral, 2010: 55) örneğiyle Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanında dikkat çekilmiştir.

Protein ağırlıklı beslenmenin kırık tedavilerinde iyileştirici gücünden Sen Olabilirsin romanında “Doktor:

‘...Senin bacağıın bir daha kırılmasın diyerek burana demir koyduk.’ diyerek Ozan’ın dizkapağını gösterdi....Yiyecek olarak da et, süt, yumurta, yoğurt gibi besinlerden fazlaca yemesinin yararlı olacağını söylemeyi de unutmadı.” (Soytürk, 2002: 89-91) örneğiyle bahsedilmiştir.

Romanlarda doğal beslenme de bu temayla ele alınan diğer konulardandır. Venüs’ten Dünyaya Dedektiflik Oyunu, Pitan ve Almarpa’nın Gizemi, romanlarında verilen örneklerde doğal olmayan ürünlerin bir plastikten farksız oluşu, doğal yiyeceklerin şekillerinin biçimsiz ama lezzetlerinin enfes olduğu belirtilmiştir:

“Annemle babamın hayali ise bir gün herkesin doğal sebzeler ve meyveler yiyerek yaşamaları.” (Turgut, 2014: 21).

“Köy çocuklarının neden bu kadar sağlıklı oldukları bu yemeklerin lezzetinden anlaşılıyordu.” (Kurtuluş, 2004: 58).

“Hem benim iş sayesinde çocuklar domates gibi kokan domates, yamru yumru leziz mi leziz patates, mis gibi elma ve armut yiyecekler,’ diye de eklemişti....
‘Ne buruşuğu oğlum, domatesin hasını yiyeceğiz orada. Burada meyve sebze değil plastik yiyoruz vallahi.’” (Avcı Çakman, 2016: 12).

Yukarıdaki örneklerde, doğal besinlerin daha lezzetli olduğu ve bu besinlerle beslenenlerin diğer insanlara göre daha sağlıklı olduğu da ifade edilmiştir.

Romanlarda hazır yiyecek ve abur cubur yeme alışkanlıklarına da Ankaralı, Sisin Sakladıkları ve Almarpa’nın Gizemi romanlarında rastlanmaktadır:

“... ben hamburger, sosisli ve karışık tostuz buz gibi kolanın eşliğinde mideye indirdim.” (Cemali, 2011: 162).

“Onun yaptığı yemeklere burun kıvrıp köşedeki hamburgerciye koştığı zaman da öfkelenirdi: İvır zıvıra verdiği parayla üç kişinin karnı doyar.” (Sertbarut, 2016: 14).

“Kaan son teneffüste kantinde koca bir hamburgeri mideye indirdiği için aç değildi,...” (Avcı Çakman, 2016: 122).

Yukarıdaki örneklerde çocukların ağırlıklı olarak hamburger yemeleri örneklendirilmiştir. Abur cubur yeme alışkanlıklarında çocukların şeker yemeyi tercih ettikleri Bir Gün Büyüyeceksin romanındaki “Şekerciye kadar gitti kıydan kıydan. Beyaz şeker külâhı elde, bergamot şekeri ağzında, kıydan kıyıya döndü.” (Seyda, 2013: 66) alıntılama da görülmektedir.

Romanlarda abur cubur yemekten kaçınılması gerektiğine Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanında “Güzin teyze, torbayı Tosun’un elinden alıp ‘Abur cubur yeme. Hadi siz de gelin çocuklar, evde yemek yiyelim,’ dedi.” (Göçmen, 2015: 80) değinilerek evde yemek yeme önerilmiştir.

Mavi Zamanlar romanındaki “Sibel, elinde tuttuğu çene kemiğini göstererek, ‘Şuraya baksan, dişlerin hepsi sapasağlam ve eksiksiz. Eski zaman insanında diş çürüğü yokmuş herhalde,’ dedi.
‘Belki de sert gıdalarla beslendiklerinden dişleri daha sağlamdı, kim bilir? diye yorum yaptı Mustafa.
‘Doğru söylüyorsun, o zaman gofretler, cipsler, kolalar yokmuş ki...’ diyerek gülümsedi Sibel.” (Yener, 2016: 16-17) örneğinde abur cuburun diş sağlığı üzerindeki yıkıcı etkisi vurgulanmıştır.

Gıda boyaları içeren yiyeceklerin insan sağlığını tehdit ettiği Kayıp Seslerin İzinde romanındaki “-Şimdi anladım, midenin bulanmasının nedeni, pembe pamuk helvası! Gıdalara renk vermek için kullanılan gıda boyaları, küçüklüğünden beri Barış’ta alerjiye neden olur. Ne zaman boyalı bir şey yese, boyalı içecek içse, hasta olur bu çocuk, çok duyarlı.” (Yener, 2003: 61) alıntılama da vurgulanmıştır. Boyalı yiyeceklerin insanın hastalanmasına sebep olduğu ifade edilmiştir.

Aşağıdaki alıntılarda, yemek öğünleri içinde kahvaltı özellikle vurgulanmıştır:

“Kahvaltı, en sevdiğim öğündü... Ama kahvaltılar, yepyeni bir günün ilk öğünüydü. Yeni günün tüm zorluklarını aşmak, iyi bir kahvaltı etmeye bağlıdır sanki. Kahvaltı ettikten sonra sınavlarla, derslerle, okuldaki iyi-kötü ne varsa hepsiyle baş etmek kolaydır. Böyle düşünmemde, çok küçükken babamın ‘Kahvaltı etmezsen büyüyemezsin.’ Ya da ‘Kahvaltı etmezsen derslerini anlamazsın.’ gibi cümleleri de etkiliydi.” (Gülü, 2015: 79) örneğiyle Amber’in Zaman Kapsülü romanında gün içinde yaşanacak iyi kötü olayları karşılamada kahvaltının çocuklara büyük bir güç verdiği belirtilerek, kahvaltı etmeyenlerin büyümeyeceği ve de derslerinde başarılı olamayacağı korkusu verilerek çocuklar, kahvaltı yapmaya özendirilmektedir.

Hogan (2012: 138), çocukların sıkıntılı, endişeli ve diğer olumsuz ruh hallerinde olmalarını olumsuzluk eki taşıyan cümleleri sık sık kullanmanın etkili olduğunu belirtir. Çocuklara kahvaltının ne kadar önemli olduğunu anlatılması önemli bir gelişme iken, yukarıdaki örnekte davranışın korku yoluyla kazandırılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Sağlıklı beslenme konusunda romanlarda çocukları bilgilendirmek için yapılan konuşmalar Masal Kenti Çocukları romanındaki “Barsini, Hekim Gelos’un, öğrencileri sağlıklı beslenme konusunda bilgilendirdiği söylevinden söz ediyordu.” (Tapunç, 2011: 88) örneğinde görülmektedir.

Benim Dedem Gazeteci romanında “Babam ve annem, yaptıkları unlu ürünlerde hiç margarin kullanmıyorlar. Çünkü yıllar önce, dedem, annemle babamı uyarmış. ‘Margarin, damar sertliği yapıyor. Sakın insanların sağlığıyla oynamayın,’ demiş. Bu yüzden dükkanımızda yalnızca zeytinyağı, çiçekyağı ve tereyağı kullanılıyor.” (Özateş, 1998: 12) örneğiyle beslenmede yağ tercihi konusuna kadar inilerek tema ayrıntılı işlenmiştir. Bu örnekte margarinin insan sağlığı için zararlı olduğu bilgisi doğrultusunda insanların zeytinyağı, çiçekyağı ve tereyağını kullanmaya teşvik edilmeleri söz konusudur.

Fazla yemenin obeziteye neden olduğundan hareketle obezitenin insanın yaşam kalitesini düşürdüğü Gelincik Arkadaş Arıyor ve Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde belirtilmiştir:

“Güçlkle hareket edebiliyordu, hem fazla kilolardan hem de bacak ağrılarıyla başı dertteydi. Solu alırken göğsü hızla inip kalkıyordu.” (Tankut, 2011: 36).

“Bir yandan herkesin katılacağı bir oyun kurmak istiyorlar, bir yandan da şişmanlıktan karnını toparlayıp ayağa kalkamayan b'lere bakıp gülüşüyorlardı.
-Bu kadar yiyecek ne vardı sanki! diye söylendi Pelin. Siz de herkes kadar yeseniz, bu kadar şişmanlamanız olmaz mıydı...” (Heçilingirler, 1986: 32).

Bu örneklerde fazla yemenin şişmanlığa neden olduğu, şişmanlığın ise insanın hareketlerini kısıtladığına değinilirken; Parktaki Gergedanlar romanında “Aldığı kilolar, irileşen bedeni de bu hareketsizliğin kanıtı gibi duruyordu.” (Atilla, 2015: 57)

örneğinde ise fiziksel aktivite yetersizliği, şişmanlığa neden olan faktör olarak işaret edilmiştir.

Fazla yeme romanlarda ne kadar eleştirilen bir konu ise az yemek yeme de ““Pek az yemek yiyorsun. Bak çırpı gibi kaldın. İlerde kimse seni beğenmez, evde kalırsın.”” (Tok ve Çadırcı, 2008: 209) örneğiyle Teneke Kaplı İvan romanında görüldüğü gibi eleştirilen ve tasvip edilmeyen bir durumdur.

Bu temayla ağırlıklı olarak sağlıklı beslenmeye dikkat çekilmiştir. Sağlıklı beslenme romanlarda kahvaltılık yapmak, doğal yiyecekler tüketmek, dengeli beslenmek ve süt içmek olarak ifade edilmiştir. Sağlıksız beslenme ise hazır, abur cubur yemek, kola içmek, çok fazla sebze ağırlıklı beslenmek olarak görülmüş ve bunun yol açacağı sağlık sorunları ve sıkıntılara değinilmiştir. Şişmanlık kadar aşırı zayıflığın da sağlık açısından zararlı olduğu dile getirilmiştir. Bu tema altında yer alan sağlıksız beslenme ile ilgili örneklere -kola içme, abur cubur yeme vb.- daha çok sağlıklı, dengeli ve doğal beslenmenin önemine dikkat çekmek için yer verildiğini söylemek mümkündür. Çocukları sağlıksız beslenmeden uzaklaştırmak adına romanlarda yer yer korkutarak onlara istenen davranışın kazandırılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir.

4.1.1.3 Emek

Emek teması, 66 romandan 20'sinde geçmektedir. Mücadele, çaba, alın teri, zahmet, uğraş, gayret ve didinme mesajlarını taşıyan örnekler; emek teması kapsamında değerlendirilmiştir.

İnsanın hayatta bir şeye sahip olmak için mutlaka çaba sarf etmesi “Venüs'te bir çok şeye hiç çaba göstermeden sahip olabiliyorsunuz belki ama burada geçireceğiniz süre boyunca bir şeye sahip olmanız için onları hak etmeniz gerekecek.” (Turgut, 2014: 42) şeklinde Venüs'ten Dünya'ya Dedektiflik Oyunu romanında ve “Annesinin dediği gibi yürümezse ilerleyemez, aradığını bulamazdı.” (Bertan, 2015: 17) ifadesiyle Hızlı Tosbi romanında yerini bulmuştur.

Emek temasıyla alın teri vurgulanmıştır. Emekle kazanılan ve hak edinilen nimetin insana ayrı bir zevk verdiği, insan için daha değerli olduğuna Yeşil Bayır, Gelincik Arkadaş Arıyor, Venüs'ten Dünya'ya Dedektiflik Oyunu ve Kesekâğıdı Ustaları romanlarında aşağıdaki gibi değinilmiştir:

“Son pirinç tanelerini de yiyip bitirdi Atay. Pilav her zamankinden daha tatlıydı. Çünkü pişirilmesinde kendisinin de emeği geçmişti.” (Dölek, 2015: 21).

“Çöpleri karıştırıyor, ağzına uygun bir şeyler arıyordu. Sonunda çektiği zahmete değdi. Et suyuna bulanmış bir ekmek parçası buldu. Çaba harcayarak elde edilen yiyeceğin tadı da başka olur...” (Tankut, 2011: 34).

“Emek vererek elde ettiğiniz şeylerin, kolayca elde ettiğiniz şeylerden daha değerli olduğunu anlamanızı istemiştim. Başkalarının verdiği emeğe saygı duymayı öğrenmenizi istemiştim.” (Turgut, 2014: 41).

“Satıcı, gösterdiğim küreği indirdi. Parasını verip dükkândan çıktık. Yaşamım boyunca, kendi gücümle başardığım en büyük iş buydu belki. Zar zor da olsa, ben kazanmıştım bunun parasını. Elimdeki demirin içine alın terimi, göz nurumu katmıştım. Bundan daha kıymetli ne olabilirdi benim için?” (Güler, 2015: 85-86).

Yukarıdaki örneklerde alın teri yüceltilerek, insanın alın teriyle kazandığının daha kıymetli, kendi emeğiyle ulaştığının daha değerli olduğu vurgulanmıştır.

Almarpa'nın Gizemi romanında “Bilmediği şey yok gibiydi dedemin. Bir gün tıpkı sizin bana sorduğunuz gibi sordum: ‘Dede sen bunca şeyi nereden biliyorsun?’ Hiç unutmam, ‘Toprak toprağı, kuş kuşluğu öğretti bana!’ demişti. O zamanlar anlamamıştım ne demek istediğini. Ama sonraları anladım ki dedem bununla, ‘Emek verdiğin, uğraştığın şey hakkında ister istemez bilgilenirsin;’ demek istemişti.” (Avcı Çakman, 2016: 152-153) örneğiyle insanın emek verdiği konuda bilgi sahibi olduğu, emek olmadan bilgili olmanın da mümkün olmayacağı belirtilmiştir.

“... Onu da kendin öğren. Hazıra dağ dayanmaz. Biraz da senin emeğin olsun. Hem kendin araştırır öğrenirsen asla unutmazsın. Artık hazır bilgiye konmak yok.” (Korkut, 2010: 74) örneğiyle Tombul Sarı Balık romanında da emek vererek öğrenilen bilgilerin daha kalıcı olduğunun altı çizilmiştir.

Leyleklerin Gitme Zamanı “Gerçekleşme de güzel hayaller kuruyorsa, iyidir! Selimali de şu anda, biçerdöver ustası olma düşleri içindeydi ve bu iyi bir insan olacağına işaretliydi. En azından, başkalarının emeklerinden çalmayı düşünmeden yaşamak isteyen bir insanın düşleri içindeydi.” (Salgut, 2005: 187) ve Pembe Pantolonlu Bulut romanlarında “Bence hazine eğer sizin sandığınız gibi değerli taşlarsa bu Güneş Ülkesi'nindir ve onu istemeye kimsenin hakkı yoktur... Hem siz neden emeğinizin gücüne güvenmiyorsunuz? ‘İnsanlar çalışmalı ve yalnızca hakkı olanı istemelidir.’ derdi bulutumuz.” (Uslu, 2002: 127) insan için kurtuluşun, kendi emeği olduğu gerçeği belirtilirken, insanların başkalarının emeklerinde hak iddia etmemesi ancak kendi emeğinin karşılığını almak için sonuna kadar uğraşması gerektiği vurgulanmıştır.

İnsanın gerçekleşmesini istediği şeyler uğruna mücadele etmesi gerektiği “Palamudun kesilme kararı Sevgi Sitesi'nin en güncel, en öncelikli konusu oldu. Onun yokluğuna katlanamazlardı. Kesilmesini bir biçimde önlemeliydiler.” (Akçagüner, 1997: 32) örneğiyle Sevgi Sitesi Çocukları romanında; insanın yılmaz bir çabayla uğraştığı takdirde isteklerine ulaşacağı “Demek istediğim şu, daha sormadınız bile. Denemeden baştan pes ettiniz. Oysa insan hayatta değer verdiği şey için mücadele eder. Zorluklardan yılmaz. Kim yılmaz bir çabayla gayret ederse, istediğini ancak o elde eder...” (Tok ve Çadircı, 2008: 228) örneğiyle Teneke Kaplı İvan romanında işlenmiştir.

Şartlar, durumlar ne kadar olumsuz olursa olsun mücadele etmekten vazgeçilmemesi gerektiğinin romanlarda fazlaca işlendiğini aşağıdaki örneklerden anlamak mümkündür:

Her Çocuğun Kanadı Vardır “Bütün umutsuzluğa rağmen gene de kurtulmak için çareler aramaya devam ettim.” (Özkan, 1985: 125) ve Meraklı romanlarındaki “Meraklı bazen umutsuzluğa kapılıyor, bu çukurda kapana kısıldığını ve başaramayacağını düşünüyordu. Sonra aklına onu dünyaya getirmek için mücadele eden ailesi geliyor ve yeni bir umutla başka öyküler aramaya girişiyor...” (Yılmaz, 2007: 92) örneklerde umutsuzluğa rağmen mücadele etmek bir çıkış yolu olarak gösterilmiştir.

Mücadele ederken engeller karşısında vazgeçmeyerek, kararlı olmanın önemine “ ‘Biz de burayı çok sevdik. Sizinle burada kalmak isterdik. Ancak Zeytindağı’ nı bulmak için kamptan kaçtık. Birçok tehlikeler atlattık. Başımıza gelmeyen kalmadı. Şimdi vazgeçerek burada kalamayız. Yolumuza devam etmeliyiz,’ dedi Helena. İki yaşlı adam, çocukların kararlılığından etkilenmişlerdi. Zeytindağı’ nı bulmak için en az bu çocuklar kadar kararlı olmak gerekiyordu.” (Kurtuluş, 2004: 138-139) örneğiyle Pitan romanında değinilmiştir.

Özgürlüğe Doğru romanında “ ‘Direneceğiz.’ dedi Tuğgeneral duraksamadan. ‘Direneceğiz! Gerekirse tabancalarımızın son mermilerine kadar çarpışacağız.’” (Arit, 2011: 36) örneğiyle sonuca ulaşmak için direnmek gerektiği ifade edilmiştir.

Yinelenen başarısızlıkların insanları mücadeleden uzaklaştırmaması gerektiği Atla romanında “Dumah diğerlerini 2. seviye olmaya hazırlıyor. Bense gelecek yıl tekrar deneyeceğim. Olmazsa öbür yıl...” (Aytuna, 2014: 166) işlenmiştir.

Hızlı Tosbi romanındaki “Üstelik, minik bacakları çok yorulmuştu. Ama, ne yapıp edip bu engeli aşmak zorundaydı. Biraz dinlendikten sonra, bütün gücünü ve cesaretini topladı. Dik yokuşu tırmanmaya başladı. Tosbi sık sık çakıl taşlarıyla birlikte geriye kayıyor, yılmadan tekrar tırmanıyordu.” (Bertan, 2015: 26) örnekte de bu durum ele alınmıştır.

Başarıyı yakalamanın kolay olmadığı uzun bir süre mücadele etmek gerektiği “Üst sınıftaki öğrenciler bile en zor denklemleri, trigonometri problemlerini, çetrefil teoremleri ona getiriyorlardı.

-Bu bir marifet değil, diyordu Cahit, ezberleyemeyince mutlaka çözmek istiyorum. İrdeleye irdeleye sonunda buluyorum.

-Peki çözemeyince sinirleniyor musun?

-Hem de nasıl! Ama dişlerimi gıcırdata gıcırdata çözüyorum.” (Özünal, 2005: 44-45) Kara Cümle romanında dile getirilmiştir.

Mücadele etmenin sonuçtan daha önemli olduğu şöyle ifade edilmiştir:

“Karnemi almıştım. Hiç zayıfım yoktu. Zaten olsa da aldırmayacaktım. Çalışır düzeltirdim. Son günlerde yeterince üzülmişim. İnsanın başaramadığı işler de olurdu. Üzülme yerine başarılı olmaya çaba harcamak önemliydi.” (Tunaboşlu, 2004: 145) örneğiyle Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında mücadele, istenilen sonuca ulaşılmasa da üstün tutulmuştur.

Mücadele teması ile insanın hayatta her zaman başarılı olamayacağı gerçeği ortaya konularak bu hususta insanın çabasının ve uğraşlarının sonuçtan daha değerli olduğu algısı verilmeye çalışılmıştır.

İnsanların mücadele etmeden hazıra konmayı istemelerinin mutsuzluklarında en büyük sebeplerden biri olduğu gerçeği “Keşke her dileğimi yerine getiren bir tombul cinim olsaydı! Ondan önce Alaşımı isterdim. Sonra da babamın çabucak sağlığına kavuşmasını ve bir iş kurmasını... Ve bir sinemaya gitmeyi.. Güzel şiirler yazabilecek yetenekte olmayı... Ne yazık ki tombul cinler yalnız masallarda yaşıyor!

İnsanın kendi kendinin cini olmasından başka çıkar yol yok!

Hem, hazıra konarak elde edilen şey hiçbir tad vermez ki insana.

Mücadele etmeli! Uğraşp didinmeli! Çoğu insan bir cini olmadığı için mutsuz.” (Tunaboşlu, 2004: 106) yorumlarıyla Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında gözler önüne serilmiştir.

Tren Düdükleri’ndeki “‘Ne gezer... Uyuyamadım. Orası çok pireliymiş.’ Komiser güldü: ‘Eh, olacak o kadar. Parasız etin suyu kara olur.’” (Kaplan, 2014: 101) örneğindeki gibi emek vermediği takdirde insanın istenmeyen durumlarla karşılaşılacağı hatta Konaktaki Hazine’de “‘Zaten alın teriyle elde edilmeyen bir kazanç ancak başıma bela olur.’” (Erdoğan, 2013: 105) şeklinde örneklendirildiği gibi emeksiz elde edilen kazancın insanı kötü durumlara düşüreceği belirtilmiştir.

Gerçek hayatta bir işin tüm gereklerini yerine getirdikten sonra bile istenmeyen sonuçla karşılaşmak mümkündür; emek temasında da sonuçtan çok sonuca ulaşmak için yapılan mücadele ve sarf edilen çaba üstün tutulmuştur. İnsanın kendi emeği olmaksızın ulaşılan nimetlerin bir anlamının olmadığı vurgulanmıştır.

4.1.1.4 Zararlı Alışkanlıklar

Zararlı alışkanlıklar teması, 66 romandan 20’sinde bulunmaktadır. Bu tema başlığıyla romanlarda geçen sigara, nargile, içki içme; esrar kullanma, kumar oynama ve tırnak yeme kastedilmiştir. Romanlarda en fazla sigara içme davranışı geçmektedir. Sigara, nargile, pipo içmenin geçtiği Her Çocuğun Kanadı Vardır, Pembe Pantolonlu Bulut, Gelincik Arkadaş Arıyor romanlarından alınan alıntılar aşağıdaki gösterilmiştir:

“O sırada sigara yaktığım için başımla: ‘evet.’ledim sorusunu.” (Özkan, 1985: 39).

“... diğer ikisi de duvar dibinde sigara içiyorlardı.” (Uşlu, 2002: 125).

“Adam kaykılarak oturduğu sandalyede bacaklarını uzatmış, sigarasını tütürüyordu.” (Tankut, 2011: 92).

Toprağa Basınca “Babam yatağının içine oturmuş sigara içiyordu. Böyle erkenden hiç sigara içmezdi. Yüzü de bozuktu nedense.” (Apaydın, 1966: 8), Ablamı Nereye Kaçırdılar “Sarı Ziya çok sinirlendi. Kızgın kızgın dolanıyor, peş peşe sigara içiyordu.” (Kıral, 2010: 151) ve Yaralı Keklik romanlarındaki “Avcı Duran’ın sinirli bir hali vardı. Sigarasını çıkardı. Yaktıktan sonra arka arkaya içine çeki dumanını” (Öztürk, 1995: 80) alıntılamlarda insanın sinirli, kızgın ve morali bozukken sigara içmesi örneklendirilmiştir.

Tren Düdükları “Memican’ın babası sigara tiryakisiydi, tütün içiyordu.” (Kaplan, 2014: 7) ve Bir Gün Büyüyeceksin romanlarındaki “Bedriye abla, herkesi cam açık yatmaya alıştırmış, sigara tiryakisi babaannenin yatmadan önce, yatakta oturup üst üste iki sigara tellendirme alışkanlığı ile başa çıkamamıştı.” (Seyda, 2013: 100) örneklerde bu alışkanlığın tiryakilik boyutunda işlendiğine şahit olmaktayız.

Sigara içme davranışının, Atatürk tarafından Özgürlüğe Doğru romanında tekrarlanması, Atatürk’ün alışkanlığı olarak işlendiğini gösterir. Romandaki “Tuğgeneral bir sigara yaktı.” (Arıt, 2011: 65) şeklinde verilen örnek cümle bunun bir kanıtıdır.

Romanlarda sigara içen ancak çocuğuna içmemesini öğütleyen ebeveyn tutumu Leyleklerin Gitme Zamanı romanında ““Sen sakın alışma bu merete, çok kötü bir alışkanlık... Senden az büyüttüm başladığımda. Hep büyüme hevesindeydik. Büyüdüğümüzü gösterme sevdasında idik o zamanlar. Büyümek istiyorduk nedense. Sanki bizi daha güzel günler karşılayacaktı büyüyünce... Öyle zannediyorduk işte. Büyüdüğümüzü göstermek için de sigara içmeye özendik. O gün bu gün, bırakamadık bir daha... Sen sakın büyümeye heves etme!” (Salgut, 2005: 131) şeklinde örneklendirilmiştir. Bu örnekle, sigara içmeyi büyümenin bir göstergesi olarak algılayanların büyük bir yanlışlığı içinde oldukları açıklanmıştır.

Aynı romanda “Mahmut’la ben aynı sınıfta okumuş ve mezun olmuşuk bu yaz... Erken yaşta sigaraya başlamış, kasabanın kabadayı gençleriyle düşüp kalkar olmuştu. Biz çocuk oyunlarında, o geceleri sokaklarda turlar, bira ve sigara kullanırdı.” (Salgut, 2004: 43) örneğiyle özellikle erken yaşta zararlı alışkanlıklar edinenlerin çocukluktan uzaklaşp çocuklar için uygun olmayan ortamlarda uygun olmayan hareketlerde buldukları tespiti yapılmıştır.

Arkadaş çevresinin bu alışkanlıklara başlamada ve sürdürmedeki rolüne Ankaralı romanında “İlk sigarasını bir arkadaşı vermişti. Sarı uçlu Samsun. Dumanı içine çekivermişti.” (2011: 172) örneğiyle dikkat çekilmiştir.

Nargile içme davranışı Ankaralı ve Korkusuz Murat ““Bu iş buraya kadar!’ diyerek marabalarına buyurdu: ‘Nargilemi hazırlayın!’” (Cemali, 2011: 148) ve “Havuzlu bahçesinde, asma çardağın altında nargile içiyordu.” (Vânû, 1998: 120) olmak üzere 2 romanda geçerken; “Postahanenin yanındaki büfeden bir pipo tütünü, bir gazete

aldı. Pipo son yılların alışkanlığı onda.” (Özünal, 2005: 65) cümlelerinde görüldüğü üzere pipo kullanma sadece Kara Cümle romanında geçmektedir.

Romanlarda içki içmek ile ilgili örnekler sırasıyla Uçtu Uçtu Pelin Uçtu, Çatalçay’ın Çocukları ve Gelincik Arkadaş Arıyor romanlarında geçmektedir:

“Sık sık bizim tanımadığımız uzak yerlerden konukları gelir. Varsıl konukları. Bahçenin içine arabalarını sıralarlar, günlerce kalıp eğlenirler burada. İçki içip şarkı söylerler. Sabahlara kadar bağırırlar. Ta bizim oralardan duyulur sesleri.” (Heçilingirler, 1986: 74).

“... Şaraba buz konulduğu nerede duyulmuş! Gördün mü şimdi yaptığımı! Kırk yılda bir Teo’yla şarap içelim demiştim. Kaç yıldır saklarım ben o şarabı bilir misin?” (Akçagüner, 2000: 36).

“Adamın evde içki alemleri yaptığını, pavyonlarda sabahladığını bilmeyen yoktu.” (Tankut, 2011: 93).

Zararlı alışkanlıkların yol açtığı problemlere aşağıdaki romanlarda değinilmiştir:

Bir Gün Büyüyeceksin romanında zararlı alışkanlıklardan kumar oynama “Osman’ın babası ise, eve sık sık konuklar getiriyor, onlarla ‘poker’ dedikleri bir iskambil kâğıdı ve tavla oynuyordu. Paralar geliyordu Osman’ın babasının önüne; bütün paraları gidiyordu Osman’ın babasının önünden. ‘Yedirdik, içirdik, üstelik para verdik, gittiler...’ diyordu annesine.” (Seyda, 2013: 168) örneğiyle ele alınmıştır. Bu örnekte kumar oynayan kişinin bile bu durumundan hoşnut olmadığı belirtilmiştir.

Sen Olabilirsin romanında “Vücudumuza en çok zarar verenlerin başında içki ve sigara gelir. Arkadaşınız İbrahim’in amcası içki ve sigarayı çok içtiği için hastalanmış, ayağını kesmişler. İçki ve sigara insan sağlığı için zararlı bir alışkanlıktır. Sigara ya da içkiye yeni başlayanlar günde bir tane içmekten bir şey olmaz der. Tek tek içer; daha sonra bu sayı ikiye, üçe, dörde, beşe çıkar. Gün gelir sigara paketi taşımaya başlar. Sigaraya alıştıktan sonra da bırakamazlar.” (Soytürk, 2002: 28) görüldüğü üzere sigara ve içkinin insan sağlığı üzerindeki yıkıcı etkisi vurgulanırken sigara içmenin alışkanlığa nasıl dönüştüğü açıklanmıştır.

İçki içen kişinin alkolün etkisiyle eşini ve çocuklarını dövmesi “Babam ayyaşlıktan hoşlanmaz. Arka sokakta bir mirasyedi vardır. Gece evine sarhoş dönünce kapıyı tekmeleyip eşini de, çocuklarını da döver, babam ona çok kızar.” (Vânû, 1998: 27) örneğiyle Korkusuz Murat romanında, içki içmenin maddi açıdan insanları zarara uğratması bunun sonucunda da ailelerin dağılması “Babasından miras kalan evlerin kiralalarıyla geçiniyordu. İçki yüzünden bir kaçını satmıştı. Yine içki yüzünden altı aylık evliyen karısı babasının evine kaçmıştı. O gün bugündür yalnız yaşıyordu. Aslında kötü kalpli biri değildi; içince kendini kaybediyordu.” (Tankut, 2011: 92) örneğiyle Gelincik Arkadaş Arıyor romanında işlenmiştir.

İçki, sadece insanın kendini kaybedip etrafındakilere şiddet uygulamasına neden olmakla, içki parası için ailesini geçim derdine düşürmekle kalmaz; Korkusuz Murat romanında “Babam beni şehire götürdüğü zaman, akşam üstü, sarhoş bir şoförün sürdüğü otomobil, farları yanık olarak hızla üstümüze gelmişti. Az daha beni ezecekti. Canımı zor kurtarmıştım.” (Vânû, 1998: 103) görüldüğü gibi trafikte kazalara hatta ölüme sebebiyet verebilir.

Güneşe Yolculuk romanında “İçki içenler, kadın erkek sarmaş dolaş gezinenler ürküttü Zehra’yı. Kahkaha ve sarhoşluk şehrin tüm sokaklarını bulaşıcı bir hastalık gibi gezmiş, her tarafa mikrobunu bırakmıştı sanki.” (Sevim, 2014: 14) içkinin, toplumun ahlaki yapısını bozduğu belirtilmiştir.

Yukarıdaki alıntılarda zararlı alışkanlıkların kişinin sağlığını, aile yapısını ve toplumu bozduğu ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu temada çocukları zararlı alışkanlıklardan uzak tutmanın yanında olumsuz davranışların olağanlaştırıldığı da görülmüştür. Kuş Olsam Evime Uçsam romanında “Babam, ‘Sarhoş bu adam,’ demişti. Bazı içkiler insanı sarhoş yapar. Küçükler içmez onlardan.” (Öztürk, 2016: 77) çocukların içki içmesi kesinlikle kabul görmezken; Gelincik Arkadaş Arıyor romanındaki “Yemeğe oturulunca Gülay Hanım misafire ve kendine şarap koydu. -Fransa’da çocuklar da şarap içiyor, dedi Dilara.” (Tankut, 2011: 125) örneğinde belirtildiği gibi çocukların içki içmesi doğal gösterilmiştir.

Tırnak yemenin can sıkıntısı durumlarında ortaya çıktığına ve ebeveynleri en fazla kızdıran davranış olduğuna Çiçekler Solmasın romanında “Kendimi nasıl oyalayacağımı şaşırılmış, tırnaklarımı yemeye başlamıştım. Canım sıkıldığı zaman hep böyle yaparım. Tırnaklarımı yerim. Annemle babamı en çok kızdıran bu alışkanlığımdır. Gördüler mi unuturlar sevgilerini, sevecenliklerini. Dövmekten beter ederlerdi.” (Güneş, 2001: 30-31) örneğiyle değinilmiştir.

Sisin Sakladıkları romanındaki “Fuat sinirden tırnaklarını yemeye başladı. Ne yapacağını bilemediği anlarda hep böyle olurdu; kendini tutamaz istem dışı, parmaklarını ağzına götürürdü.” (Sertbarut, 2016: 174) örnekte tırnak yemenin istem dışı bir davranış olduğu belirtilmiştir.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanında uyuşturucu konusunun “Annesi gelince uyuşturucu olayını ona da anlattı. Kadının canı sıkılmıştı. İki kardeşi karşısına oturttu, sokağa çıktıklarında çok dikkatli olmalarını tembihledi. Zeliha Hanımdan dinlediği bir olaydan söz etti.

-Bundan elli yıl önce bile çocuklara esrar taşıtıyorlarmış, dedi. Benden söylemesi, kendinizi koruyun. Tanımadığınız insanlarla konuşmayın.” (Tankut, 2011: 80) şeklinde geçtiği görülür. Bu örnekte, büyüklerin çocukları uyuşturucudan uzaklaştırmak için yabancılarla konuşmamaları konusunda tembihte bulunmalarına rastlanmaktadır.

Çocuk romanlarındaki kurgunun gerçek hayattan soyutlaşmış bir şekilde, saf bir şekilde verilmesi yani sadece olması gerekenin ve ideal olanın anlatılması, çocuğu hayata hazırlama açısından doğru bir tutum olarak düşünülemez. Önemli olan hayatta var olan ama istenmeyen durumların çocuğu olumsuz etkilemeyecek şekilde sunulmasıdır. Zararlı alışkanlıklar temasına romanlarda yer verilmiş olması; gerçek hayatı yansıtması bakımından önemlidir. Bu tema; Gelincik Arkadaş Arıyor romanındaki bir örnekte normalleştirilerek diğerlerinde ise bu alışkanlıkların neden

olduğu problemlerle birlikte bu alışkanlıklardan kaçınmak konusunda uyarılarda bulunularak verilmiştir.

4.1.1.5 Çalışkanlık

66 romandan 19'unda geçmektedir. 2 romanda geçen tembellik temasına da burada yer verilmiştir.

Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanında ““Beleş yok! Çalışmadan kazanmayın.”” (Ak, 2014: 9).çalışkanlık vurgulanmıştır.

Çalışkanlık örneklerinin yer aldığı romanlardan biri “Hiç boş durmadı. Bir yandan da derslerine çalıştı. Şiir kitapları, öykü kitapları okudu. Harım aralarında, yeşil bahçelerde sebze suladı. Çapa yaptı. Ot ayıkladı. Domates, biber, patlıcan, eril, armut topladı. Komşulara yardım etti. Harman, hasat işlerine baktı.” (Kaplan, 2014: 147) alıntılmasıyla Tren Düdükleri’dir.

Çalışkan olmanın insana kazandıracaklarına Leyleklerin Gitme Zamanı, Yeşil Ada’nın Çocukları ve Yeşil Bayır romanlarındaki şu örneklerle değinilmiştir:

“Hepsinin yüzünde, çalışan insanlarda görülen bir ışıltı ve sağlık okunuyordu.” (Salgut, 2005: 84).

“-.... Babam her zaman çalışarak para kazanmanın insanı mutlu ettiğini söyler.” (Tekin, 2017: 18).

“Sepet sepet, küfe küfe bahçeye taşıdılar koskoca odun yığınını. Yoruluyordu Atay ama hoşuna gidiyordu bu. Yararlı bir iş yaptığını biliyordu çünkü.” (Dölek, 2015: 41).

Yukarıdaki örneklerde, çalışkan olmanın insanı sağlıklı, mutlu yapacağı ve huzurlu kılacağı ifade edilmiştir.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanındaki “Pelin de imrençle bakmıştı L’ amcanın arkasından. Keşke azıcık zamanı olsaydı da konuşsalar. Böylesine çalışkan birinden öğrenecek çok şey olmalı.” (Hepçilingirler, 1986: 65) örnekte çalışkan insanların zamanlarının hep çalışmakla geçtiği belirtilmiş, bu insanlardan öğrenilebilecek çok şey olduğu vurgulanmıştır.

Kayıp Seslerin İzinde romanındaki “-.... Bu kadar sözcüğü aklınızda tuttuğunuza göre çok akıllı olmalısınız, dedi.

Aylin, gülümsedi. Bunların isimlerini aklında tutmak için çok çalıştığını anlattı.” (Yener, 2003: 20-21) örnekte bilgili olmanın yolunun çalışkan olmaktan geçtiği belirtilmiştir.

“Orhan Usta çalışırken izlenmesini, gözlenmesini sevmezmiş. Ninem, işinin eri bir ustadır, derdi. Tapınır gibi çalışır. Unutur özünü, gözü kimseyi görmez. İşinin arasına girilmesini sevmez. Bütün tanıdıklar, bildikler bilir bunu. Güç durumda kalmadıkça, çalışırken

uğramazlar.” (Köseoğlu, 1997: 41) alıntılmasıyla Aynalı Geyik, ve “Duran Komedi Tiyatrosu’nda işlerin aksamadan yürümesi için herkesin çok çalışması gerekirdi. Her biri üzerine düşeni eksiksiz yerine getirmeliydi ki perde açılabilirdi; salonu dolduran izleyiciler, oyundan sonra neşeyle dönebilirler evlerine.” (Tok ve Çadırcı, 2008: 11) alıntılmasıyla Teneke Kaplı İvan romanlarında bir işte nasıl çalışmak gerektiğinin usulü çizilmiştir. Buna göre insanın işine kendini vererek çalışması, bir işin gerektirdiklerini eksiksiz yerine getirmesi vurgulanmıştır.

Romanlarda çalışkanlık durumuna milletler üzerinden de bir değerlendirme yapılmıştır. Çatalçay’ın Çocukları romanında “...Para getiren ziraati, ticareti ele geçirmiş bunlar. Ama suç bizde. İçimizde kaç heves etti onların yaptıklarını yapmaya? Ata, baba mesleklerini yürütmekte bulmuşuz işin kolayını. Çocuklarımız da bizim yaptıklarımızı yapacak...mesele Rum-Türk olmakta değil. Çalışmakta, akıllı, uyanık olmakta...” (Akçagüner, 2000: 68) örneğiyle çalışkan olmanın önemine dikkat çekerek çalışkan insanlardan oluşan toplumların ileri gideceği, işin kolayına kaçan insanlardan oluşan toplumların geride kalacağı Türk ve Rum milletleri üzerinden karşılaştırmalı olarak anlatılmıştır. Öğrenciler üzerinden de çalışkanlık değerlendirilmiştir. Derslerine çalışan öğrencilerin başarılı olacağı, çalışmayanların ise sınavlardan geçemeyeceği belirtilmiştir.

Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Geçen sene sınavları kazanamadı, bu sene tekrar girecek ya. Üstelik pek çalıştığı da söylenemez. Ben onu hep dışarılarda görüyorum; ya futbol oynuyor, ya arkadaşlarıyla geziyor. Oysa ablam geçen sene bu zamanlar odadan dışarı adımını bile atmaz, sürekli test çözerdi. Sonunda çok iyi bir puan aldı tabii. Aslan ablam benim!” (Kıral, 2010: 35-36) örneğiyle çalışkan olmanın önemi vurgulanmıştır. Pembe Pantolonlu Bulut romanındaki alıntılama “-Dile benden ne dilerse?”

-Yarın sınav var, çok önemli; iyi bir not almak istiyorum.

-Ben de.

-İyi ama bunun için bana ihtiyacınız yok ki.

-Yok mu?

-Tabii. Çalışsanız nasılsa iyi notlar alır ve sınıfınızı geçersiniz...” (Uslu, 2002: 34-35) başarının bir mucizeyle gelmediği çalışmak sayesinde gerçekleştiği belirtilmiştir.

Hayalet Köy romanındaki “Son iki yıldır, aptal olduğundan değil, derslerine çalışmadığından karnesinde zayıf getirmişti.” (Şeker, 2014: 24-25) alıntılama görüldüğü gibi çalışkan öğrencilerin sınavlarda ve derslerinde başarılı olacağı, aksi takdirde başarısızlığın kaçınılmaz olacağı ifade edilmiştir.

Masal Kenti Çocukları romanındaki “Pergamos’un çalışkanlığı Perika, Barsini ve Leodis’e de bulaşmıştı. Çocuklar derslerine eskisinden daha fazla vakit ayırıyor, kütüphanede daha çok zaman geçiriyorlardı. Böylece notlarında öğretmenleri dahil herkesin dikkatini çeken bir yükselme fark ediliyordu.” (Tapunç, 2011: 40) örnekte çalışkan öğrencilerle arkadaşlık yapmanın insanın başarısını arttıran önemli bir faktör olduğunun altı çizilerek çalışkanlığın diğer huylar gibi insandan insana geçici olmasına değinilmiştir.

Kesekâğdı Ustaları romanındaki “Sabahleyin kalkamayacağımı sandığımız Ömer bir de bakmışız hepimizden erken fırlamış yataktan. Ne dayanıklı, ne sağlam çocuk! Belki de bizi burada tutan onun gücü, onun çalışkanlığı.” (Güler, 2015: 34) örnekte çalışkan insanların yaşamdaki zorluklara karşı daha dirneçli oluşuna dikkat çekilmiştir.

Çalışarak başarıyı yakalayanların çalışmaya olan heveslerinin artması “Çizimini ilerletti ve derslerine olan ilgisizliği de azaldı. Artık çalışkan bir öğrenci. Hatta bazen masasının başına geçip saatlerce bir şeyler yazıp çiziyor.” (Aytuna, 2014: 77) örneğiyle

Atla romanında konu edilmiştir. Atla romanında çalıştıkça başardıkça çalışmaya olan ilginin artması gözlenirken Bir Liranın İki Günü romanında “Ama kumbarada yorgunluktan değil, miskinlikten gelirdi uykumuz. Hiçbir iş yapmayıp yatınca, insanlar bile miskinleşiyor, biz niye miskinleşmeyelim?” (Uyaroğlu, 2005: 53) çalışmamanın insanı tembelleştirdiğine dikkat çekilmiştir.

Büyük Tuzak romanındaki “O da yaşlı adama katıldı; sığırcığı birlikte izlediler. Kuş, hiç yorulmadan ve bıkmadan gagasıyla kavradığı yiyecekleri yavrularına taşıyor; yavrular da solucan, böcek ya da bir parça yemişe hep aynı coşkuyla seviniyorlardı. Şeroks onları seyrederken, aslında ne kadar tembel olduğunu anladı. İki gün olmuş ve o tek satır bile yazmamıştı.” (Der, 2016: 64) örneğinde hayvanların insanlardan daha çalışkan olabileceği anlatılmıştır.

Çalışkanlığın sonunda başarıyı yakalayıp yakalayamamanın önemli olmadığı ifade edilerek çalışkanlık davranış olarak Masal Kenti Çocukları romanında “— Hayır hayır, dedeciğim. Beni rahatsız eden bir şey yok. Sen olması gerektiği gibi çalış. Hiçbir şey düşünmeden. Gizemli yapıyı yapsan da yapmasan da ben seninle gurur duyuyorum.” (Tapunç, 2011: 78) ifadesiyle yüceltilmiştir.

Hayalet Köy “Hayatında hiç iş yapmamış, bir bardak bile yıkamamıştı. Yere düşen silgisini bile, hizmetçiye seslenir aldırır.” (Şeker, 2014: 40) ve Gelincik Arkadaş Arıyor romanlarındaki “Ömrü boyunca hiçbir işte çalışmamıştı. Babasından miras kalan evlerin kiralalarıyla geçiniyordu.” (Tankut, 2011: 92) kesitlerde tembellik örneklendirilmiştir.

Romanlarda tembellikten çok çalışkan olma işlenmiş ve övülmüştür. Çalışkan arkadaşların insana olumlu katkıları üzerinde durularak arkadaş seçiminde bu hususa dikkat edilmesi gerektiği mesajı verilmiştir. Mücadele etme temasında olduğu gibi çalışkanlığın sonucunda başarıya odaklanmaktan ziyade insanın çalışkanlığının ön plana çıkarılması çalışkanlığı özendirme açısından önemli bir tutumdur.

4.1.1.6 Hastalık

66 romandan 19’unda hastalık teması yer almaktadır. Romanlarda anne ve dedenin hastalığa yakalanması ile ilgili durumlara yer verilmiştir.

İlk Arkadaş “...Mart ortalarına doğru annem hastalandı, şehirden gelen doktor hemen hastahaneye kaldırılmak lâzım geldiğini söyledi.” (Balı, 1956: 5) ve Yeşil Bayır romanlarında “Hüseyin doğruldu. Elinin tersiyle gözlerini sildi. ‘Annem hasta’ dedi hıçkırarak.” (Dölek, 2015: 93) örnekleriyle annenin hastalığı; Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “Dede güçlkle soluk alıyordu. Hastaydı. Kalbinden rahatsızdı. Ama hastalığını torunundan saklıyordu.” (Tankut, 2011: 133) örneğiyle ise dedenin hastalığı ele alınmıştır.

Şeftali Dede romanında “Dedemin hastalığı geldi usuma. İçim cız etti. Onu bırakıp gitmek de hoş değildi. Onun bizimle gelmesini istiyordum. Ama annem, onun dayımlara gideceğini, dayımın yakında gelip alacağını söyledi. Dedem için en iyi yer dayımgilmiş. Çünkü, dayımın evinde çocuk yokmuş. Ona gürültüsüz, sakın yer ararmış” (Çiçek, 2016: 83) örneğiyle hasta aile büyüklerinin bakımı konusuna değinilmiştir. Hasta büyüklere uygun ev ortamı tarif edilmiştir. Buna göre gürültünün olmadığı, çocuksuz bir ev ortamının hasta için uygun olacağı belirtilmiştir.

Salgın hastalıklara Toprağa Basınca, Bir Gün Büyüyeceksin, Yaralı Keklik, Masal Kenti Çocukları, Ankaralı romanlarında aşağıdaki gibi yer verildiği görülmektedir:

“Hele köyde kızamık hastalığı çıkıp da çocuklar arka arkaya ölmeye başlayınca ablam perişan oldu.” (Apaydın, 1966: 130).

“Hastalanmıştı daha önce, Doktor Saffet Bey adında biri gelip, karnından iğneler yapmıştı ona. ‘Kuşpalazına tutuldu!’ demişlerdi.” (Seyda, 2013: 60-61).

“-Nedir hastalığı Hicran’ımın?

-Menenjite yakalanmış.” (Öztürk, 1995: 16).

“-Majesteleri, bildiğiniz gibi salgın okulda başladı. Okul çocukları, öğretmenler, müdür ve diğer görevliler hasta...” (Tapunç, 2011: 125).

“Ayaklarını uzatarak bacaklarını ovmaya başladı. Sıcakların başlamasıyla eklem ağrıları azalmış, bu sefer de siyatiği azmıştı.” (Cemali, 2011: 30).

Kızamık, kuşpalazı, menenjit, siyatiğin yanı sıra AIDS de romanlarda geçen bir hastalıktır. Çınar Dede’nin Doğum Günü romanı, roman kahramanının AIDS’e yakalanmasını şu şekilde konu edinir:

“Eskiden insanların gözünü çok korkutan bu hastalıkların –tüberküloz dışında- bugün sözü bile edilmemektedir. Tüberkülozdan ise, aşısı bulunduğu için, öyle çok korkulmamaktadır. Artık hepsinin çaresi vardır, hepsine bir çare bulunmuştur çünkü. Ama ya AIDS? Arda, Çınar Dede’ye, AIDS’in çaresinin olmadığını söylemiştir.” (Korkut, 2010: 17-18).

Romanlarda hastalık isimlerinin verilmediği örneklere Tombul Sarı Balık, Teneke Kaplı İvan ve Amber’in Zaman Kapsülü romanlarında rastlanmaktadır:

“‘Haklısın Tombul, Nilüfer çok tatlı bir çocuk ama ne yazık ki iyileşmeyen bir hastalığı var.’ dedi..... Artık fabrika zararsız çalışıyordu ama yüzlerce çocuk gibi küçük kız da bu kötü hastalığa yakalanmıştı.” (Korkut, 2010: 46).

“‘Ne yazık ki kocam genç yaşta amansız bir hastalığa yakalandı. Kısa sürede eridi gitti.’” (Tok ve Çadırıcı, 2008: 95).

“‘Bu mektubu yazmamın esas sebebi sana çok ihtiyacımın olması. Hastayım Ferda. Bu iyi bir hastalık değil. Doktorlar ilaç tedavisinin bir sonuç vermediğini söylüyorlar. İyileşemiyordum.’” (Gülü, 2015: 160).

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere kötü, amansız hastalıklar romanlarda ismi açıkça belirtilmeden ele alınırken Hızlı Tosbi romanında “Şapkaya uzandığı sırada göğsünde hissettiği sıkışma ve ağrıyla soluksuz kaldı. Köprüye oturdu. Düğmeleri kopartarak gömleğini açtı. Köprü altında duran pet şişeden göğsüne, yüzüne su döktü. Derin derin soluk aldı verdi.” (Bertan, 2015: 109) örneklendirildiği gibi geçirilen rahatsızlıklar da bu tema altında verilmiştir.

Hastalıkların, kişide yol açtığı fizyolojik ve psikolojik durumlara Bir Gün Büyüyeceksin ve Çiçekler Solmasın romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde değinilmiştir:

“Ya doğrudan doğruya hastalığından ya da hastalığının yarattığı üzüntülerden, üzerindeki etleri atarak bir değnek gibi kurumuştun.” (Seyda, 2013: 136).

“Bayram günü öğleye doğru yine karnımda ince bir ağrı, bacaklarımda bir şişme başlamıştı. Mor mor lekeler kabarmıştı dizlerimden aşağılarda.” (Güneş, 2001: 57).

Görüldüğü üzere hastalıklardan dolayı insanlarda aşırı derecede zayıflama, vücutta şişme ve lekeler görülmektedir.

Korkusuz Murat romanında “Kocasından bir karış uzun, iki misli şişman bir bayan, ama hastaymış. Sinir hastası. Bütün gün vara yoğa bağıyor.” (Vânû, 1998: 8) görüldüğü gibi ruh hastalıklarının sonucunda psikolojik tepkiler ortaya çıkmaktadır. Ciddi rahatsızlıkların insanın yaşam kalitesini düşürmesine “Hüseyin koşamazdı, koşması yasaktı, çünkü Hüseyin’in kalbinde bir delik vardı! Hüseyin’in kalbinde delik olduğunu herkes birbirinden habersiz bilirdi; onun koşamayacağını, koşmaması gerektiğini de...” (Salgut, 2005: 15) örneğiyle Leyleklerin Gitme Zamanı romanında değinilmiştir.

Tren Düdükleri romanında “Bir gün Memican’ın sıtmaya yakalandığını işiten dedesi bir haber göndermiş: ‘O çocuğu sıtmadan kurtarmanın bir çaresi var. Ben Yemen’de, Mısır’da İngilizlerin elinde sekiz yıl esir düştüğümde görmüştüm. Aç karnına bir bardak susuz rakı içirilmesi lâzım,’ demiş...”

Memican bir sabah güneş doğmadan bir bardak kininli rakıyı birden kafasına dikti. İçti, ama gidiş o gidişti, üç gün yerinden kalkamadı....

Hayret. Memican’ı o günden sonra bir daha sıtma tutmadı.

Çocuk günden güne iyiye gitti, gelişti, güçlendi.” (Kaplan, 2014: 36) hastalıkların kulaktan dolma bilgilerle tedavi edildiği görülmektedir.

Çınar Dede’nin Doğum Günü romanında “‘Ah, Çınar Dede, ah!’ dedi Arda. ‘istemey miydim ben de öyle uzun uzun yaşamayı... Hem bunu kim istemez ki... Hani önce sağlık olmalı değil mi insanda... Ben de isterdim elbette. Hem ben kime ne yapmıştım ki? Neden ben diyorum bazen. Etrafta onca doğa ve insan düşmanı varken, neden ben? Hı? Neden ben?’” (Korkut, 2010: 78) örneğiyle hastalığın insanı isyana yönelttiğine değinilmiştir.

İçimdeki Ses romanında “Kardeşime gelince...Onun hastalığı ve daha sonraki günler, aylar hatta yıllar... Hepimizin özellikle, annemle babamın mutluluklarını bir gecede yok etmişti.” (Akçagüner, 1998: 5-6) hastalıkların insanların mutluluklarını alarak yaşamlarını olumsuz bir biçimde etkilediği ve derinden sarstığına değinilmiştir.

İçimdeki Ses romanındaki “Doktorların dediği gibi, kardeşim mucize yaratmıştı. Tahminlerinden çok önce sandalyesinden de çelik desteklerinden de kurtuldu. Onca yılın yürümek özleminden olacak, oturmak bilmiyordu. Bir yandan da cıvıl cıvıl konuşmasıyla evimizi şenlendiriyordu.” (Akçagüner, 1998: 78) örnekte hastalıkların iyileşmeyle sonuçlandığı belirtilmiştir.

Romanlarda hastalıkların kulaktan dolma bilgilerle tedavi edildiği ve bundan sonuç alındığının belirtildiği örneklere rastlanmaktadır. Çınar Dede'nin Doğum Günü romanı; çocuk kahramanın AIDS gibi tedavisi neredeyse mümkün olmayan hastalıklardan birine yakalanması şeklinde ve ilerleyen yıllarda tıp biliminin bu hastalığa çare bulacağı gibi günümüz şartları açısından düşünüldüğünde kısa vadede gerçekleşmeyecek bir umut vaat edilerek kurgulanmıştır.

4.1.1.7 İyilik

66 romandan 18'inde geçmektedir. “Çok da iyidir, sağ olsun. Herkesin, her canlının yardımına koşar.” (Bertan, 2015: 69) örneğiyle Hızlı Tosbi romanında iyi olmanın tanımı yapılmıştır. Buna göre iyi olmak, ihtiyacı olan herkesin, her canlının yardımına koşmakla eş değer tutulmuştur. Başkalarına yapılan iyilikler; Korkusuz Murat ve Tren Düdükleri romanlardan alınan doğrudan kesitlerle aşağıda örneklendirilmiştir:

“-Aradıklarınızı buldunuzsa bize verin, saklayalım. Haydutlar sizi yakalarlarsa ellerine geçmesin. Babamızla Mühendis amca da daha dönmediler. Dede sizi savunamaz, diyorlardı. İyi kalbli arkadaşlarımıza teşekkür ederek çimento parçalarıyla burguyu sepetlerine sakladık. Ellerini sıktık.” (Vânû, 1998: 149-150).

““Sen hala gitmedin mi, ne gezersin buralarda?” dedi.

‘Sormayın komiser beyim. Gidemedim.... Param olmadığı için yeni bir bilet alamadım. Geceyi istasyonda geçirdim.’....

Polis Mustafa’yı bir kez daha çağırdı:

‘Delikanlıyı otobüs garajına götür. Akşehir’e gidecek kamyon var mı? Yani bunu bindir, gönder,’ dedi.

Memican oradan ayrılırken Komiser Nuri’ye:

‘Bu iyiliğinizi hiçbir zaman unutmayacağım. Teşekkür ederim,’ dedi.” (Kaplan, 2014: 111).

Bu örneklerde iyilik gören insanların iyilik yapanlara teşekkür ederek karşılık verdiği görülmektedir.

Hayvanlara yapılan iyilik “Ağa yengeç takılmıştı. Canlıydı.... Yengeci incitmeden ağdan kurtardı, nehre bıraktı..... ‘Hiç böyle yapmazdın,’ dedi Doktor Biri. Müren Ali ne cevap vereceğini şaşırıldı. ‘Acıdım işte be, canlıydı daha.’” (Bertan, 2015: 137-138) kesitiyle Hızlı Tosbi romanında örneklendirilmiştir. Buradan iyilik duygusunu merhamet, acıma gibi hislerin harekete geçirmekte olduğu anlaşılmaktadır.

Çiçekler Solmasın romanında “Annem bir kaç bisküvi yedirdikten sonra bebeğin doyduğunu anladı, ağzını sildi kağıt mendille:...

Annemden gördüğü ilgi onu duygulandırmış, gözleri dolmuştu. Borçlulukla baktı. Sevgiyle, saygıyla baktı. Dudak kenarlarından acı bir gülümseme döküldü kadının.

-Sağol bacım. Zahmetler oldu sana. İyi insanlar da var şu dünyada, dedi.” (Güneş, 2001: 51-52) örneğinde iyiliğin toplumdaki insanlar arasında sevgi ve bağ oluşturduğuna dikkat çekilerek, iyi insanların azlığında yakınılmıştır.

Güneşe Yolculuk romanında “Okuldaki fakir sınıf arkadaşını hatırladı birden. Oysa onu o güne kadar hep görüyordu; ama aklına onunla ilgili iyi bir şey yapmak hiç gelmemişti. Ama Allah her gün Zehra’yı o fakir öğrenciyle karşılaştırıyorsa bunun bir anlamı olmalıydı. Zehra evine giderken, harçlıklarından ona ne alabileceğini düşünmeye başladı.” (Sevim, 2014: 17) örneğiyle iyilik anlayışının dinî boyutuna dikkat çekilmiştir. Karşılaştığımız olayların ve kişilerin tesadüf olmadığı mesajı verilerek bunlarla karşılaşmamızdaki anlamı bulmak gerektiği belirtilmiştir.

Sırasıyla Anahtar ve İlk Arkadaş romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde iyilik yapmanın karşı tarafı olduğu kadar yapan insanı da mutlu eden güzel bir duygu olduğu belirtilmiştir:

“Korcan arkadaşlarının yanına dönerken iyilik yapmanın hoşnutluğuyla gururlanıyordu.” (Avgören, 2011: 54).

“Her zaman fakirleri korusun. En mesut insan başkalarına iyilik yapandır.” (Balı, 1956: 66).

Her Çocuğun Kanadı Vardır romanından alınan “-Sonra baba, dedim. Ayşe ile çoban beni kanatlarım var diye seviyorlar. Onları yok edersen ne yaparım sonra ben...

Gülümsedi babam:

-İyi insanı kanatsız olsa da severler, dedi.” (Özkan, 1985: 146-147) kesitte görüldüğü gibi iyi insanların her zaman sevileceği vurgulanmıştır.

Yapılan iyiliğin Allah katında mutlaka karşılığının bulunacağı “Tuthalya gözlerini açtı ve, ‘Sağ ol oğulcuk!’ diye mırıldandı. ‘Tanrılar senin bu iyiliğini mutlaka ödüllendirirler.’” (Korkut, 2010: 35) örneğiyle Çınar Dede’nin Doğum Günü romanında işlenmiştir.

Toprağa Basınca “Kendileri yemez bize yedirmek isterlerdi. Ablam da altında kalmaz, dükkândan çay şeker aldırır, benimle yollardı.” (Apaydın, 1966: 31) ve Pitan romanlarındaki “Köylerinin devlerden kurtulduğunu duyan köylüler, kahveye toplanmaya başlamıştı. Onları büyük bir dertten kurtaran çocuklara teşekkür etmek, onlara çeşitli hediyeler vermek istiyorlardı. Çocuklar yola çıkmak için gerekli hazırlıkları yaparken köylülerin verdiği hediyeleri ve yiyecekleri de çantalarına koydular.” (Kurtuluş, 2004: 140) alıntılmalarda görüldüğü gibi yapılan iyiliklerin karşılıksız bırakılmaması gerektiği, iyiliğe muhakkak başka bir iyilikle karşılık verilmesi örneklendirilirken; Çatalçay’ın Çocukları ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarındaki “‘Adam fısıltıyla bize dedi ki, şimdi ellerinizi, ayaklarınızı çözeceğim. Sonra da Ahmet köye götürecektir sizi. Sabah olunca ailelerinize teslim edeceğim. Bu iyiliği niye yapıyorum biliyor musunuz?... İkincisi, kızımı Bozoğlu çetesi kaçırana kadar ben Vasili Efendi’nin çiftliğinde çalışıyordum. İyi insandı. Çok iyiliğini gördüm. Ben nankör değilim....’” (Akçagüner, 2000: 47) ve “-...Ben yangında kurtardığımız adamım.. Siz olmasaydınız ölüp gidecektim. Beni kurtarmaya kalkmakla kendi hayatınızı da tehlikeye atmıştınız....

-Buraya sizi görmek, teşekkür etmek için geldim. Adnan bey, dedi yabancı.. Ve konuşmasını şöyle sürdürdü: Durumunuzun, yani ekonomik durumunuzun iyi olmadığını öğrendim. İşsiz kalmışsınız kahveniz yanınca...Size bir önerim var. İşhanında çalışır mısınız?” (Tunaboşlu, 2004: 127-128) alıntılmalarda iyilik görenlerin, kendilerine iyilikte bulunan insanların zor durumlarında yardımına koştuklarından bahsedilmiştir.

İnsanların sevdikleri kişilere iyilikte bulunmaya çalışmaları “... Sonra bir gün rastlantı eseri Bay Duran’ın aslında çok mutsuz olduğunu öğrendim. ... Özür dilerim, belki aptallık ettim. Ama ailem bildiğim insanlar için bir şey yapmak istiyordum.” (Tok ve Çadircı, 2008: 229) alıntılmasıyla Teneke Kaplı İvan romanında örneklendirilmiştir.

Hayvanların da ailesi için yaptıkları iyiliklere Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında “Köpek, kasaba yaklaştı.. Kasap onu görünce iri bir kemik attı. Kemiği ağzına aldı, yine aynı yavaş adımlarla yürümeye koyuldu. Tabi biz de peşinden. Bir sürü küçük köpeğin ortasındaydı ve ağzındaki kemiği onların önüne bırakmış, yalanmalarını izliyordu.” (Tunaboşlu, 2004: 70-71) örneğiyle şahit olunmaktadır.

Yapılan iyiliğin bazen insanları ezebileceği ve gururlarını incitebileceği belirtilerek iyilik yaparken dikkat edilmesi gerektiği, iyilik yapmaktan çok onu yapış şeklinin önemli olduğu Toprağa Basınca romanından alınan aşağıdaki kesitte ifade edilmiştir:

“Ayşe’ye baktık, bir şeyden korkmuş gibi titriyordu... O zaman gözüm ayaklarına ilişti, yalınayaktı. Eve nasıl gideceğim diye ağlıyordu herhalde... Eski ayakkabılarımı getirip Ayşe’nin ayakları dibine bıraktım. ‘Giy şunları Ayşe’ dedim. Başını sıranın üstüne eğdi. Giymek istemedi. Daha çok ağlamaya başladı.” (Apaydın, 1966: 128).

Ödüllü romanlar içerisinde Leyleklerin Gitme Zamanı, Pitan ve Mavi Zamanlar adlı romanlarda kötülerle mücadele edilmesi gerektiği hatta Leyleklerin Gitme Zamanı romanında daha da ileri gidilerek kötülük edene kötülükle karşılık vermek gerektiğine değinilirken; Pembe Pantolonlu Bulut ve Yaralı Keklik olmak üzere 2 romanda kötülüğe iyilikle karşılık verilmesi aşağıdaki örneklerle savunulmuştur:

Leyleklerin Gitme Zamanı romanında “Ama, iyi bir insan olmadan önce, kötü olup başka kötüye dersini vermek istiyorum yarın. Bunu yapmadan iyi bir insan olamayacağım, yoksa acısı hep içimde kalacak...” (Salgut, 2005: 152) örneğiyle iyi olmanın kötüye yaptığı haksızlıkların aynısını ödetmekten geçtiği ileri sürülmüştür.

Aynı romanın “Yılanın başı küçükken ezilmeli, kötü büyümeden sindirilmeli. Mahmut gibilerle şimdiden kavgaya girmezsek, ilerde onlardan kurtulma şansımız olmayacak. Kötüler kadar, iyiler de güçlü olmak zorunda. Sadece iyi bir insan olmak yetmiyor Selimali; iyi ve güçlü olmak, kötülerle savaşmak gerekiyor...”(Salgut, 2005: 121-122) kesitinde savunulan iyilerin de en az kötüler kadar güçlü ve savaşçı olması, mücadeleden kaçmaması, kötülere karşı gelmesi gerektiği fikirleri ile karşılaşılmaktadır. Bu fikirlerin, Pitan “... İyilikle kötülüğün mücadelesi dünyanın sonuna kadar devam edecek. Önemli olan, biz iyilerin bu mücadeleden hiçbir zaman yılmaması. Birbirimize destek olmamız ve karşı koymamız.” (Kurtuluş, 2004: 203) ve Mavi Zamanlar romanlarında da “*Sen çevrendeki kötülüklerle hayır diyebilme gücüne sahipsin.*” (Yener, 2016: 33) örnekleriyle desteklendiği görülmüştür.

Pembe Pantolonlu Bulut “Korku ve dehşet içinde yangına baktılar... Bir an için onların Doğa’ya kötülük yaptığını düşünseler de; bu kadar kötü bir sonun da doğru olmadığını

düşündüler ve ‘Suçları kadar ceza çeksinler.’ diyerek adamları kurtarmaya karar verdiler. Panikle ‘Adamlar yanıyor, gidip kurtaralım!’ dediler.” (Uslu, 2002: 130) ve Yaralı Keklik’teki “–Bırak Veysel, dedi. Ölsün bu herif bataklıkta. Bize yaptıklarını unuttun mu?....

O an Yusuf canlandı. Veysel’in hayalinde. Sanki ona ‘Haydi ne duruyorsun? Göz göre göre insan ölüme terkedilir mi’ diyordu. Haydar Ağanın tekmelediği yerlerin acısını duydu birden. Ne yapması gerektiğini şaşırmişti. Yusuf ağabeyinin sesine benzer bir ses işitti. ‘Haydi çabuk’ diyordu.

Veysel hemen ayağa fırladı. Tutunacak bir şeyler aramaya başladı. Eline uzunca ayçiçeği sapı geçti. Hızla koştu bataklığın kıyısına.

–Tut! dedi. Sakın ucunu bırakma....

Yavaş yavaş Haydar Ağayı bataklığın kıyısına çektiler.” (Öztürk, 1995: 119-120) örneklerde roman karakterlerinin, bir vicdan muhasebesinden sonra kendilerine kötülük yapanlara iyilik yapmayı tercih ettikleri işlenmiştir.

Romanlarda iyilik yapmanın önemi üzerinden durulmuştur. İyilik yapanların insanlar tarafından sevileceği gibi Allah tarafından da ödüllendirileceği fikri hâkimdir. Romanların çoğunda iyilik teması; iyilerin kötülerin karşısında durabilmesi, kötülerle mücadele edebilmesi ve kötülüğe iyilikle karşılık verebilmesi şeklinde işlenmiştir. Leyleklerin Gitme Zamanı romanında ise; kötülerle mücadelede yer yer intikam, kavga gibi kötülüğe kötülükle karşılık verilen örnekler mevcuttur.

4.1.1.8 Aşk

66 romanın 17’sinde yer almaktadır. Hoşlanma duygusu da aşk teması altında işlenmiştir.

Mezarlıktaki Gölge romanındaki “Aslında beğendiği isimler listesinin en başında başka bir ad yazılıydı: OYA. Aziz ilkokula kaydolduğundan bu yana âşıktı ona” (Sertbarut, 2014: 6) örneğinde çocukların henüz ilkokula başlar başlamaz aşkı yaşamalarıyla “Çocuk edebiyatında aşk erken başlar.” (Tuncer, 1998: 208) tespiti doğrulanmaktadır.

Çocukların birbirlerinin karşı cinsten hoşlanma duygularıyla alay ettikleri, bu nedenden dolayı bu durumlarını birbirleriyle paylaşmamayı tercih etmeleri Yeşil Bayır romanında “Özge’nin yüzü, kocaman dişleri, parlak sarı saçları geldi gözünün önüne nedense. Sonra Semra’yı düşündü. Semra’nın gülümsemesi daha güzeldi. Öteki çocuklar onun bu düşündüklerini bilseler, kim bilir nasıl alay ederlerdi! Sanki kendileri hiç böyle şeyler düşünmezlermiş gibi.” (Dölek, 2015: 77-78) örneğiyle işlenmiştir.

Âşık olunca kişide meydana gelen halet-i ruhiyeler; Her Çocuğun Kanadı Vardır, Ormandaki Tehlike, Sisin Sakladıkları ve Sihirli Dürbün romanlarından alınan alıntılarla aşağıda verilmiştir:

“Ayşe sarılıp yanaklarımdan öpmüştü. Öptüğü yerler sanki hâlâ dudaklarının temasıyla yanıyordu. Yorgunluğumu falan unuttum. Sevincimden dans bile ettim.” (Özkan, 1985: 81).

“Sıcacık gülümsedi yine Yaprak. Gülüşü insanın içini ısıtıyordu.” (Tunaboğlu, 2012: 46).

“...İlay’ın kalbi sanki yalnızca onun için çarpıyor gibiydi. İlk aşkın, ilk sevgilinin yarattığı coşkuyla kendisini dünyanın en mutlu insanı olarak görüyordu şimdi.” (Sertbarut, 2016: 6).

“Malhun, o an bir başka görünüyor gözüne. Kalbine bir sıcaklık akıyor, bir sevgi yerleşiyor.’....

‘Osmancık, sen miydin?’

‘-Sana söyleyeceklerim var.’

‘-Söyle...’

‘-Ben, ben... Ben seni seviyorum.’

‘Malhun utanıyor, evlerinde doğru kaçarcasına giderken, Osmancık’ın sevgisine karşılık veriyor. Yavaşça sesleniyor.’

‘-Beni atamdan istet.’

‘Osman sevinçli. Osman’a dünyalar dar geliyor. Çünkü, Malhun, sevgisine sevgi ile karşılık verdi. Malhun onu kırmadı.’” (Kallımcı, 1996: 129-130).

Bu ifadelerde aşkın insanın yorgunluğunu alan, içini ısıtan, insanı havalara uçuran, kendini dünyanın en mutlu insanı hissetmesini sağlayan bir duygu oluşu örneklendirilirken; Mavi Zamanlar “Aktan fısıldar gibi konuştu: ‘Sevilay...’ Aktan’ın sesinde bir tutukluk vardı. Onun Sevilay’a olan ilgisini o ana kadar ayırımsamamış olanlar bile şimdi anlamışlardı.” (Yener, 2016: 60) ve Atla “O gece uyuyamadığımı söyleyebilirim ama haftalardır ilk kez heyecandan uyuyamıyordum. Bütün gece Esme’yi düşündüm.” (Aytuna, 2014: 76) romanlarındaki örneklerde aşkın insanı tutuklaştırdığı ve uykusunu kaçırdığı ifade edilmiştir.

“Yasemin adı, Murat’ın ağzından şarkı gibi, şiir gibi yumuşacık dökülüyordu.” (Şeker, 2014: 97) örneğiyle Hayalet Köy romanında âşık bir insanın sevdiğinin adını bile farklı telaffuz etmesine değinilmiştir.

Sevilen kişinin herkesçe normal kabul edilebilir özelliklerinin âşık olana güzel ve özel gelmesi, Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanında “Tabii ki, Sevinç’in sahip olduğu başka şeyler de vardı: İri gözleri, rüzgarda uçuşan saçları, pürdikkatken bile dalgın olmayı becermesi...” (Ak, 2014: 27) örnek ifadesiyle yerini bulmuştur.

Çınar Dede’nin Doğum Günü romanında, “‘Bizim Arda âşık oluyor.’ diyordu Kale. ‘İyi, iyi...’ diyordu Çınar Dede. ‘İyileşmeyi istemek yetmez, hastalıkla diş diş savaşmak da gerekirdi. Bunun için iyi bir neden çıktı işte sonunda. Bundan daha güçlü bir neden de olamazdı bence...’” (Korkut, 2010: 87) verilen bu örnekle, aşk duygusunun insana yaşama sevinci veren, yaşamdaki sorunlarla baş etmesini sağlayan bir güç olduğu belirtilmiştir.

Sadece insanlarda değil hayvanlarda da bu duygunun varlığına Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “- Bu gerçek bir olaydır, dedi kadın. Onları birbirlerinden ayırdıklarında

köpek yemeden içmeden kesildi. Bunalıma girdi. Hayvanlar da aşk acısı çekerler.” (Tankut, 2011: 44) örneğiyle dikkat çekilerek aşk acısının âşık olanı neredeyse hayattan koparan bir duygu olduğu belirtilmiştir.

Yine aşk acısının çok zor geçen bir duygu olduğu “‘Şu yanımızdan şırl şırl akan derenin adı da ‘Unutma Deresi’dir. Aman sakın girmeye kalkmayın ha, bildiğiniz ne var ne yoksa unutuverirsiniz sonra. Eskilerin söylediğine göre, kalp acısı çeken sevdalı gençler bu dereye girince sevdalarını da, acılarını da unutulmuş...” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 31) örneğiyle Kibele’nin Gölgesinde romanında işlenmiştir.

Güneşe Yolculuk romanında aşkın insanı derinleştiren çok yüce bir duygu ve bu duygunun aslının kendinden vazgeçmek olduğu “–Aşk Âdem’den kibir şeytandan... Şimdi bu cümlelerin ne demek olduğunu anlıyor gibiyim. Hz. Hatice Peygamber’imizi o kadar seviyordu ki kendi zenginliği ve asaletiyle hiç övünmedi. Eğer âşık olmasaydı, şeytanın sözlerine kapılıp kibirlenebilirdi. Oysa aşk insanı derinleştiriyor. O, çocukları vefat ettiğinde bile kendinden önce sevdiğini düşündü.” (Sevim, 2014: 54) örneğiyle gösterilmiştir.

Gerçek aşkın paradan puldan değil duygudan kaynaklandığı Teneke Kaplı İvan romanından alınan “‘İvan,’ dedi, ‘kaşıma gözüme hayran İvan, saçıma başıma hayran İvan, ben sana ne diyeyim ki. Bunlar bana Allah vergisi, bunları sevmeye gelince, ne yalan diyeyim bana herkes hayran... Kaşımı gözümü beğenene varsam, altın dişli Memet’e varırım. Sen beni başka türlü sev en iyisi.’” (Tok ve Çadircı, 2008: 33-34) kesitte vurgulanmıştır.

Aşkın tutkuya dönüşen, sevilenin de karşısındakine acı çektirmekten hoşlanma hâlleri Frej Apartmanı’nın Esrarı adlı romanda “Pervane güldü... ‘Bazen tutkumu korkunç buluyorum. Kendimi kavurabilirim onun çevresinde dolarken... ‘Mum alevi biliyor mu aşkınızı?’ ‘Biliyor, bilmez olur mu? Hoşuna gidiyor çaresizliğim.’” (Eray, 2013: 87) örneğiyle anlatılmıştır.

İlk aşkların unutulamayacağı “‘...Benim kocam, ‘öldü’ dediği Fatma’sını sayıklar ya hala.’” (Cemali, 2011: 118) örneğiyle Ankaralı romanında belirtilmiştir.

Aşk teması; âşık olunca insanda meydana gelen değişimler, aşkın gücü, karşılıksız aşkın yol açtığı sıkıntılar, maşukun âşığa acı çektirmekten hoşlanan halleri, aşkın insana kattıkları, aşkın hissedilmeye başlandığı yaş, ilk aşk hakkında verilen bilgiler gibi diğer temalarda olduğu gibi çok yönlü işlenmiştir. Çocuk romanlarında aşkın 17 romanda görülme sıklığıyla önemli bir tema olarak yer aldığını ve temanın aşkı yaşama, hissetme bakımından işleniş biçiminin çocuğa göre olduğunu söylemek mümkündür.

4.1.1.9 Umut

66 romandan 17’sinde geçmektedir. Umutsuzluk teması da bu başlık altında değerlendirilmiştir. Ümit teması da umut kelimesi ile yakın anlamlı olduğu düşüncesiyle aynı tema altında ele alınmıştır.

Kesekâğdı Ustaları romanındaki “Ömer’in üzüntülü olduğunu görünce sevincim yarıda kaldı. Onun annesine söz verip de alamadığı tüplü ocak aklıma geldi.

‘Çok mu pahalı şu tüplü ocak?’ dedim.

‘Çok pahalı Veli kardeş,’ dedi. ‘Çok pahalı.’

Ömer bu sözleri öylesine içten söylemişti ki, içim parçalandı. Koca kent üstüme yıkılır gibi oldu.

‘Üzülme,’ dedim. ‘Umudunu da yitirme. Sende bu çalışkanlık, azim olduktan sonra, nice tüplü ocaklar alırsın annene. İnaniyorum buna.’

Ömer bir şey söylemedi. Gözleri yeniden parladı. Gerçekten umudunu yitirmemiş gibiydi.” (Güler, 2015: 86) örnekte imkânsız durumlarda bile umudun canlı tutulduğuna tanık olunmaktadır.

Umudun en zor şartlarda bile korunması gerektiğine değinilen diğer alıntılar Her Çocuğun Kanadı Vardır ve Özgürlüğe Doğru romanlarında aşağıdaki gibi verilmiştir:

“Babam merak içinde yüzüme baktı:

–Nasıl kurtulacağız? Baksana zincirlediler bizi. Bir de kirli işlerine karıştırdılar, dedi.

–Nasıl olsa uygun bir fırsat geçer elimize.

–Sanmıyorum.

–Umutsuz olma baba.

Okşadı babam beni gülümseyerek:

–Benim söylemem gereken şeyleri sen bana söylüyorsun, dedi. Cesursun.

–Teşekkür ederim baba. Yıkılmamaya çalışıyorum.” (Özkan, 1985: 115-116).

“‘Daha bir gecelik tehlike var arkadaşlar.’ dedi Tuğgeneral, kamaradaki Doktor Albay İbrahim Tali ve Kurmay Binbaşı Hüsrev’e. ‘Ama onu da atlatabiliriz.’” (Arit, 2011: 70).

İnsanın hastalıklarla mücadele ederken en belirsiz durumlarda bile umudunu koruması İçimdeki Ses romanındaki “Yürümek, koşup oynamak, yüzmek Onat için bir türlü gelmek bilmeyen ‘Yakında’ dedikleri zamanda olacakmış. Beklemekten benim bile sabrım tükeniyordu. Onat ise söylenenleri umutlu gülcükleriyle dinliyordu.” (Akçagüner, 1998: 46) örneğinde ve “‘.... Hem biliyorsunuz bu hastalığın tedavisi bile henüz bulunmuş değil. Eğer davayı kazanırsak ben daha iyi bakılabilir böylece hastalığa daha uzun süre dayanabilirmişim. Bu arada da AIDS’in tedavisi bulunabilirmiş ve ben de iyileşebilirmişim.’ ‘Ne güzel, ne güçlü bir umut bu böyle!’ dedi Çınar Dede.” (Korkut, 2010: 21) örneğiyle Çınar Dede’nin Doğum Günü romanında ifade edilmiştir.

Umudun insana sorunlarla başa çıkabilme gücü vermesi “Önceleri, yürüyemezsem, koşamazsam diye çok korkuyordum. Ama bu kadar telkinden sonra artık karşılaşacağı sorunlarla başa çıkabilecek güçteydi. İçinde bir umut ışığı vardı.” (Soytürk, 2002: 80) ifadesiyle Sen Olabilirsin romanında örneklendirilmiştir.

Bu duygunun dış koşullardan kaynaklanmadığı, insanın içinden geldiği ve insanın kendi kendine bu duyguyu bulduğu “Zavallı babam!... Baştan aşağı sargılar içindeydi. Başına gelen felakete değil de bize üzüliyordu. Biliyordum, bu da geçecekti. Geçmeliydi..” (Tunaboşlu, 2004: 81) örneğiyle Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında belirtilmiştir.

Kayıp Seslerin İzinde romanında “–Umudunuzu yitirmeyin lütfen. Hem... baştan beri hiç yol almamak diyemeyiz. En azından bu ağacın elektromanyetik bir enerji saldıgını biliyoruz artık. Bu bile büyük bir ilerlemedir, dedi.” (Yener, 2003: 21) örneğinde belirtildiği gibi umutlu olmak için en küçük bir ilerlemeyi bile dikkate almak gerektiği, Pembe

Pantolonlu Bulut romanında “Sonra Pantolonlu Bulut, kendisinin sandıkta olduğu yıllarda dünyaya neler olduğunu diğer bulutlardan bir bir öğrendi ve çok üzüldü. Çok şeye şaşırды, kızdı. Ama her şeye rağmen güzellikleri de gördü ve umutsuzlanmadı.” (Uslu, 2002: 66) şeklinde ifade edildiği gibi olumsuzlukların yanındaki güzellikleri görmek gerektiği umudu yitirmemek için gerekli kılınmıştır. Aksi takdirde Atla romanındaki “Çaresizliğe odaklanmak tehlikeli, çünkü o zaman umudunu yitirebilirsin.” (Aytuna, 2014: 92) örneğinde görüldüğü gibi umudu yitirmek sonucuyla karşı karşıya kalınacağı belirtilmiştir. Ayrıca sıkıntılara odaklanmanın ve olumsuz iç sesi dinlemenin insanı umutsuz yapacağı vurgulanmıştır.

Umudunu yitiren insanın sahip olduklarını da yitireceği İncili Kavak romanında “– Sen de benim gibi düşünmelisin! Umudunu yitirmemelisin! Umudumuzu yitirirsek, Mutlu’yu da yitirecekmışiz gibi geliyor bana, dedi...” (Çekiç Yamaç, 2011: 87) şeklinde ifade edilmiştir.

Umudun hiçbir zaman tükenmeyeceği, insanın nefes aldığı müddetçe umutlu da olması gerektiği Teneke Kaplı İvan ““Dünyada her şey yıkılsa bile gelecek yerinde dururmuş. Ben bu saçları değirmende ağartmadım. Umut hiçbir zaman tükenmez bilirim. Ne yalan söyleyeyim, mucizelere de inanırım.” (Tok ve Çadırcı, 2008: 228) ve Atla romanlarındaki “Hemen kağıdı çevirip günümüz Melekçesiyle yazdım: ‘*Hasta nefes aldıkça umut vardır. Yaşadığım sürece umut ediyorum.*’” (Aytuna, 2014: 147) alıntılarında ifade edilirken ne kadar zor koşullarda da olsa insan için her zaman bir umudun olduğu Yaralı Keklik romanında “–.... Kederlenme Hamza dede. Kara gün kararıp kalmaz ya. Her gecenin bir sabahı, her çıkışın da bir inişi vardır. Sabah ola hayrola” (Öztürk, 1995: 24-25) işlenmiştir.

Ancak umudu olan insanların gelecek planları yaptığı ve hayallerinin peşinden gittiği Leyleklerin Gitme Zamanı romanında “İşte böyle arkadaşlar, benim açımdan öykünün sonu olumlu biçimde sonuçlandı ve ben memnunum. Yengem bana çok iyi bakıyor artık! Her gece temiz bir yatağım var şimdi. Bir aile sofrasında karnımı doyuruyorum ve en önemlisi, yaşamda bir umudum oldu artık. Duran Ustanın yanında çalışmaya başlayacağım ve iyi bir biçerdöver ustası olmak istiyorum.” (Salgut, 2005: 185) şeklinde örneklendirilmiştir.

Umut duygusunun çok büyük bir güç olduğu aşağıda işlenmiştir:

“Böyle üzülmen yersiz’ dedi Atay’ın görünmeyen arkadaşı.

‘Yersiz olur mu hiç? Boş yere uğraştık.’

‘Hiç de boş yere değil.’

‘Bal gibi de boş yere. Yaptığımız neye yaradı? Topladığımız para Hüseyin’in annesini ameliyat ettirmeye yetmiyor.’

‘Bu o kadar önemli değil.’

‘Nasıl böyle konuşabiliyorsun?’ diye sordu Atay. ‘Önemli olmaz olur mu hiç?’

‘O kadıncağızın yüreğini umutla doldurdunuz. Hüseyin insanların ne iyi olduğunu düşünüyor. Babası, oğlunun sizin gibi arkadaşları olmasıyla övünüyor. Bütün bunlar boşuna mı?’” (Dölek, 2015: 132) örneğinde görüldüğü gibi Yeşil Bayır romanında insanın umudunun olması sahip olduğu diğer değerlerden üstün tutulmuştur.

Tam tersi bir durumda yani insanın umut duygusundan yoksun olmasının “Köye geri dönemezdi. Yıllardır yüreğinde beslediği, beyninde yücelttiği ümitleri bir anda yok edemezdi. Yoksa yıkılır, yok olurdu.” (Kaplan, 2014: 54) örneğiyle Tren Düdükleri romanında insanın manevî yönden sonu olacağına dikkat çekilmiştir.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu “Sonra çok umutsuz bir biçimde gözlerini Yumuşak’a dikerek,

–Oraya asla varamayacağız, dedi.” (Heçilingirler, 1986: 81) romanında görüldüğü üzere umutsuzluk ve çaresizlik içerikli ifadelerin de romanlarda yer aldığı görülür. Ancak nicelik olarak umut temasından daha azdır.

Romanlarda en kötü şartlar altında bile umudun var olduğu hissettirilmeye çalışılmış, umut duygusu aşılannmıştır. Bu temanın içeriğine baktığımızda; insanın umut duygusunu oluşturmak için nelere dikkat etmesi gerektiği, hangi düşünce kalıplarının umutsuzluk duygusu oluşturduğu verilmiştir. Ayrıca yaşamda umudun büyük bir güç olduğu algısı oluşturulmuştur. Buna göre insanın kendi kendine olumlu telkinlerde bulunması umut duygusunun oluşmasını sağlamakta; olumsuz düşünceler ise bu duygunun yok olmasına neden olmaktadır. Umutsuzluk duygusunun da romanlarda geçtiği görülmekle beraber sayıca umuttan az olması, çocuk eğitimi açısından olumlu bir durumdur.

4.1.1.10 Azim

66 romandan 16’sında geçmektedir. Romanlardan alınan kesitlerde başarılı olmanın ve bir işi başarmanın azimden geçtiği vurgulanmış, ifadeler atasözleri ve özdeyişlerle güçlendirilerek işlenmiştir.

–Zahmet ne demek Hamza dede? Hem zahmetsiz rahmet olur mu hiç?” (Öztürk, 1995: 24) örneğiyle Yaralı Keklik romanında hayatta her bir başarının azim gerektirdiğine değinilmiştir.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “Ailesinin yoksulluğunu, polis oluncaya kadar ne güçlüklerle katlandığını, hiçbir şey gizlemeden anlattı.

–Kimseden yardım görmedim. Kimse elimden tutmadı. Ayakta kalmayı kendi gücümle başardım.

Konuşmasını ‘Yavru Kuş da yumurtadan çıkarırken zorlanır’ diye noktalandı.” (Tankut, 2011: 65) örneğinde azmin meslek sahibi olmadaki önemi anlatılmıştır.

Başarıya ulaşmada azmin yegâne güç olduğu “...Azmettikten sonra başarılmayacak bir zafer olmadığını düşünüyorum...” (Köyoğlu, 2002: 142) örneğiyle Bilginler Sınıfı, “Bizde ‘Where there’s a will, there’s a way.’ diye bir atasözü vardır. Eğer azim varsa her zaman bir yol bulunur, anlamına gelir...” (Erdoğan, 2013: 96) örneğiyle Konaktaki Hazine ve “Kısa boylu olmasına karşın çok iyi basketbol oynadığı için okul takımına seçilmişti. Azimli olma konusunda öğretmenler her zaman Sevcan’ı örnek gösterirdi: ‘*Bakın Sevcan’a, boyu kısa, ama azmetti ve takıma girmeyi başardı.*’” (Sertbarut, 2016: 25) örneğiyle Sisın Sakladıkları romanlarında işlenirken; azmin başarıda olduğu kadar hastalıktan kurtulma sürecindeki rolünün çok büyük olduğu İçimdeki Ses romanındaki “Doktoruna göre son derece gayretli bir çocukmuş. Yorumu çalışmaları bıkmadan sabırla yineliyordu. Ne çalıştırıcılarıma ne anneme zorluk

çıkarmıyormuş. Bu yüzden çabuk iyileşme umudu çok yüksekmiş.” (Akçagüner, 1998: 46) örnekte ifade edilmiştir.

Şartların olumsuz, imkânların elvermediği durumlarda bile insanın azmi sayesinde bir çıkış yolu bularak hedefine ulaşacağı Hayalet Köy “‘Tabii var. İlla birisi mi öğretmeli okumayı yazmayı? İnsan çok isterse, kendisi de öğrenebilir bilmek istediklerini... Ağabeyim, ben de kullanırım diye kitaplarını ve fişlerini atmamıştı. İşim bittiğinde oturup çalıştım, takıldığım yerlerde de öğretmen hanıma gittim, ağabeyim de yardım etti. Biliyor musun, okuldaki arkadaşlarımdan daha önce söktüm okumayı.’” (Şeker, 2014: 88) ve Tren Düdükleri romanlarındaki “‘Hayriye öğretmen Memican’ın çalışkanlığından, yılmak bilmeyen gücünden söz etti. Diğer öğrencilere çıkıştı:

‘Bu çocuk her gün beş kilometrelik yoldan geliyor. Bir de bunun gidişi var. On kilometre yapar. Siz ayağınızda duran okula zamanında yetişemiyorsunuz.’” (Kaplan, 2014: 47) örneklerde işlenmiştir. Bu alıntılmalarda azmin, eşitsizlikleri yıkan gücüne şahit olunmaktadır. Yalnız Tren Düdükleri romanında öğretmenin, öğrenciler arasında ezici bir karşılaştırma yaparak, azimli olmanın önemine dikkat çektiği görülmektedir.

Engelli olmanın da azimli olduğu takdirde başarıya engel olamayacağı Sen Olabilirsin romanındaki “‘İnsanlar sakatlandığı zaman, sağlam insanlar kadar başarılı olamaz. Ama bu demek değil ki onların yaptığı işi yapamaz... Her şeyi yaparlar, bazı konularda onlardan üstün olabilirler. Dünyada yaşamış nice engelli insan; müzik, resim, edebiyat, spor ve hayatın çeşitli alanlarından başarılı olmuşlar... İnsanda yeter ki azim olsun.’” (Soytürk, 2002: 85) örneğinde vurgulanmıştır.

İnsanın kendi kendine azimli olma konusunda telkinlerde bulunmasının, azimli olmasını sağlayan ve insanı harekete geçiren bir güç oluşu Bir Gün Büyüyeceksin romanındaki “‘Sıkı sıkı yumdu gözlerini. Yavaştan dudaklarını oynatıyordu: ‘Derslerime çalışacağım. Okuyacağım. Büyüyeceğim. Büyük adam olacağım, büyük baba!’” (Seyda, 2013: 248) örnekte vurgulanmıştır. Aynı düşünce Kara Cümle “‘Öğrenciler her yerden fıskırıyordu. Bunlar İzmir Lisesinin buyrulmayı bekleyen, ürkek, edilgin öğrencileri değil, hayata saldırarak yaşamaya alışmış, canının çektiğini, gönlünün dilediğini elde etmeye alışık, gürültücü gençlerdi. Onların arasına yuvadan atılmış ürkek bir yavru gibi karıştı. ‘*Bu şamatacuların hepsinden iyi olmalıyım.*’ Bunların arasından kendine bir yol açabilirdi. Kendi yerini kazanacaktı. Kendi yerini seçecekti.” (Özünel, 2005: 55) romanındaki örnekte de işlenmiştir.

Başarısızlığı yenebilmek için başarıya ulaşmaya kadar azmin sürdürülmesi gerektiği Dünyanın En Güzel Çocukluğu “‘-Aferin oğlum. İşte her zaman böyle kararlı ol. Bir iş yapmak için önce karar vermek gerek. Ama doğru bir karar. Sonra arkasından onu gerçekleştirmek için çalışmak gerek. Önceleri başaramayabilirsin. Zararı yok. Yılgınlığa kapılmayıp yeniden başlayacaksın. Ta ki başarıncaya dek.’” (Tunaboşlu, 2004: 64) ve Mavi Zamanlar romanlarındaki “‘Ey bu masalın yeni anlatıcıları; deneyin ve görün. Yeniden denemeniz gerekse de bunu yapın! Ta ki size verilen görevi yerine getirene değin. Daha iyisini elde etmek için yeni denemeler yaptıkça göreceksiniz gücünüzü.’” (Yener, 2016: 170) örneklerde işlenmiştir.

Amber’in Zaman Kapsülü “‘Yaşadığım olumsuzlukların beni yıldırmasına izin veremezdim.’” (Gülü, 2015: 112) ve Atla romanlarında “‘Bir daha hata yapmayacaktım. Hata yaparsam da hatamı kabul edecek ve denemekten vazgeçmeyecektim. Çünkü sınavdan çıkardığım tek ders buydu.’” (Aytuna, 2014: 164) her ne kadar başarısız olursa da mücadeleden vazgeçilmemesi gerektiğine yer verilmiştir.

Dikkatli bakıldığında her canlının yaşamak için bile azim gösterdiğine tanık olunur.

Azmeden canlılardan biri de Pembe Pantolonlu Bulut romanındaki kaktüs çiçeğidir:

“Doğa’ların bahçesinde bir kaktüs çiçeği vardı; Doğa ona günlerce, günlerce su vermedi. Kaktüs dayandı, susuzluğa direndi ve yaşadı. Doğa, ondaki direnme gücüne ve yaşama azmine hayran kaldı.” (Uslu, 2002: 113).

Azim temasıyla romanlarda; insanın önce azim konusunda kendi kendini yüreklendirmesi gerektiği, şartlar ne kadar ağır olursa olsun azim olursa başarının kaçınılmaz olacağı işlenmiştir. Bu temayla verilen örneklerde; bahanelerin, engellerin, mazeretlerin, başarısız denemelerin arkasına saklanmak yerine azmi sürdürmede kararlılık ön plana çıkarılmıştır. Tren Düdükleri romanında öğretmenin öğrenciler arasında küçümseyici bir karşılaştırma yaparak azim temasını öne çıkarması söz konusudur.

4.1.1.11 Mutluluk

66 romandan 16’sında geçmektedir. Sevinç, neşe temalarının da mutluluk temasıyla ilişkili olduğu düşünülerek bu tema altında verilmesi uygun görülmüştür. Aynı zamanda mutsuzluk teması da bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Mutluluğun maldan mülkten değil içten gelen bir duygu olduğu Toprağa Basınca romanında “Bir çoban çocuk çayın kıyısına oturmuş düdük çalıyordu. Üstü başı pek kötü eskimişti. Ama yüzü mutluydu nedense. Düdüğünü keyifle çalıyordu.” (Apaydın, 1966: 74) örneğiyle, en büyük zenginlik olduğu İncili Kavak romanında “–Ne kötü insanlar var! Oysa, en büyük zenginlik mutluluktur! Öyle değil mi Mutlu?” (Çekiç Yamaç, 2011: 58) örneğiyle anlatılmıştır.

Ormandaki Tehlike romanından alınan “Bak, sana bir masal anlatayım kızım... Bu, mavi bir kuşu arayan adamın masalıdır... Adamın biri, mutluluğun mavi kuşunu bütün dünyada kıyı köşe aramış, bulamamış... Evine döndüğünde bir de bakmış ki, ne görsün? Mavi kuş ezelden beri orda durup durur! Çevremizde bunca güzellik varken insanlar, neden onu hep başka yerde ararlar, aklım ermez... Senin altın sarayın da işte bu orman... İşte, şu dışarıdaki göl... Evin, babanın yanı İnan bana kızım; gerçek altın saray, insanın sevdikleriyle bir arada olduğu yerdir!” (Tunaboşlu, 2012: 114) alıntılama bir masala atıfta bulunarak insanın mutluluğu hep başka yerlerde araması eleştirilmiş; aslında mutluluk insanın sevdikleriyle bir arada olmasıdır, görüşü işlenmiştir.

Mavi Zamanlar “‘Mutluluk, yetinmeyi bilmektir.’ dedi Ahmet Bey.” (Yener, 2016: 77), Sisın Sakladıkları “–Zaten orada yokluğun ne olduğunu, az şeyle yetinip bununla da mutlu olunacağını öğrenmeye gitmiyor muyum anne?” (Sertbarut, 2016: 45), Tek Kanatlı Güvercin “.... Ben kendimi bu elbiseler içinde peri padişahının oğlu kadar mutlu hissediyordum.” (Gündüz, 2009: 36) ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarındaki “Keşke Alaşım da yanımda olsaydı.. Mutluluğuma diyecek yoktu o zaman. Ama her zaman her şey tam olmuyor! Bazı şeyler eksik kalabiliyor! Onlarsız da mutlu

olabiliyor insan. Tabi isterseniz!” (Tunaboşlu, 2004: 145) örneklerde mutluluk insanın insanın elindekilerle yetinmesi olarak açıklanmıştır.

Sağlığın en büyük mutluluk kaynağı olduğu İçimdeki Ses romanındaki “Kardeşim çelik desteksiz bacaklarıyla ilk adımlarını atarken nasıl mutlu olduğunu görmeliydiniz... Yürüebilmenin büyük mutluluk olduğunu Onat gülücükleriyle bizlere de duyumsatıyordu. Onun mutluluğunu paylaşmak gerçekten çok hoştu.” (Akçagüner, 1998: 77) örnekte belirtilmiştir. İnsanın yürüebilmesi başlı başına bir mutluluk kaynağı olarak görülmüştür.

Leyleklerin Gitme Zamanı romanında “Geçmiş anılardan sıyrılıp gelecek umutlarına sığınmadan, sadece o anı yaşasaydı insan... Farkına varsaydı sadece yaşadığı anların... Belki ben de yaşardım o zaman mutluluğu!” (Salgut, 2005: 89) örneğiyle anı yaşamının insanı mutlu edeceğine değinilmiştir.

Kibele'nin Gölgesinde adlı romanda da “Çoğunluğunu çamların oluşturduğu ağaçlardan meydana gelmiş yemyeşil bir ormandı burası. Hafif hafif esen sabah rüzgârının getirdiği çam kokusu odanın içine dolmaktaydı. Demirhan, yeni doğmuş güneşe merhaba derken, ne dünü ne de yarını düşündü bu defa. Bu bozulmamış doğanın içinde sonsuz bir mutluluk duyumsadı.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 163) insanın anı yaşamasına dikkat çekilerek doğayla baş başa kalmasının da mutluluk duygusunu hissetmeye vesile olduğunun altı çizilmiştir.

Ankaralı romanında “Sevinç, iyi niyetli bir virüs olmalı. Babamın neşesi bizi de sardı.” (Cemali, 2011: 78) örneğiyle mutluluğun bulaşıcı bir duygu olduğu ifade edilmiştir.

Mutluluk duygusunun çaresizlikleri alt edecek çok güçlü bir duygu olduğu “Çünkü bu kadar büyük mutluluk, çaresizlik yaratmalarına engel oluyordu.” (Aytuna, 2014: 164-165) cümlesiyle Atla romanında ifadesini bulmuştur. “Yüzündeki mutluluk çoğaldukça yaşı küçülüyor. Tenindeki kırışıklıklar silinip on iki, on üç yaşında bir çocuk oluyor.” (Güler, 2015: 47-48) alıntılmasıyla Kesekâğıdı Ustaları romanında da mutluluğun insanı gençleştiren, yaşlılık karşıtı âdeta gençlik iksiri bir duygu olduğu dile getirilmiştir.

Romanlardan alınan kesitlerde; insanları mutsuz yapan hususların başında ideallerini gerçekleştirememesi ve geçmişte takılı kalma gelmektedir. “Duran hayatını çok monoton buluyor ve kendini mutsuz hissediyor. Belki bir operet sahnelerse, yeniden mutlu olacak, yeniden hayata sarılacak. Biz de bir operet için orkestra bulmaya karar verdik.” (Tok ve Çadırcı, 2008: 217) örneğinde görüldüğü gibi Teneke Kaplı İvan romanında insanın mutlu olması ideallerini gerçekleştirmesine, mutsuz olması ise “Geçmişte yaşananları özlemek ya da yaşanmış acı olaylarla hüzünlenip üzölmek mutsuzluk dışında bir şey getirmezdi. Babamın mutsuzluğunun nedeni, geçmişte yaşanan felakete hâlâ üzölüyor olmasıydı.” (Gülü, 2015: 136-137) örneğinde görüldüğü gibi Amber'in Zaman Kapsülü romanında geçmişte yaşamasına bağlanmıştır.

Kuş Olsam Evime Uçsam romanında “Hep mutlu şeyler olsun isterim ben. Savaş olmasın isterim.” (Öztürk, 2016: 39) görüldüğü gibi savaşın mutluluğu bozduğu belirtilmiştir.

Bu temayla insan mutlu olmak için nasıl davranmalıdır, mutluluk insanın duygu dünyasında hangi etkileri gerçekleştirir, mutluluk nasıl oluşur, mutsuzluğun nedenleri nelerdir sorularına cevap aranmıştır. Buna göre; romanlarda insanın sağlıklı olması, aza ve sahip olduklarına kanaat etmesi, ideallerini gerçekleştirilmesi, anı yaşaması mutlu olmak için gereken hususlar arasında sayılmıştır. Mutluluğun paradan puldan değil insanın kendisinden kaynaklı bir duygu olduğunun da altı çizilmiştir. İncelenen eserlerde mutluluğun sayıca mutsuzluktan fazla olması, çocukları karamsarlığa sürüklememe açısından olumlu bir durumdur.

4.1.1.12 Sorumluluk

66 romandan 16’sında geçmektedir. Çocukların sorumluluklarına ve sorumlu davranmalarını gerektiren durumlara; Elveda Kumru, Konaktaki Hazine, Çiçekler Solmasın ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde değinilmiştir:

“Hepimizin gün için yaptığı hazırlık her sabah aynıydı: Ben ödevlerimi son kez gözden geçirir, okul çantamı hazırlardım.” (Tuncel, 2011: 4).

“Eğer yarın sabah erkenden yola çıkılacaksa ödevlerimizi bu akşam bitirmemiz şart. Yoksa vakit bulamayız.’ Ona hak vermemek elde değildi. Hemen ödevlere başladık.” (Erdoğan, 2013: 12).

“Odamı hep ben düzene sokarım. Annem yardım eder ya, o kadar değil.” (Güneş, 2001: 5).

“Ben de kendi üstüme düşeni yapabiliyordim. Örneğin: defterlerimi kitaplarımı, kalemlerimi daha özenli kullanabiliyordim. Giysilerimi eskitmemeye dikkat ederdim.. Belki de.. belki de para bile kazanabiliyordim. Niye olmasındı?...” (Tunaboşlu, 2004: 81).

Örneklerden anlaşılacağı üzere, çocuk romanlarında çocukların sorumluluklarının başında ödevleri ve dersleri gelir. Çanta hazırlama, odasını toplama, okul gereçlerini ve kişisel eşyalarını güzel kullanma; çocukların romanlarda ele alınan diğer sorumluluklarındandır.

Aile içinde de çocuklara bazı sorumluluklar yüklenmektedir. Tek Kanatlı Güvercin romanında “Ninem, yün eğirdiği çubuklardan birini bana uzattı. Bir parça da ince tülbent verdi. Ne yapacağımı biliyordum. Çünkü bu benim her akşam yaptığım işti. Duvarda asılı

duran gaz lâmbasını indirdim. Yer yer islenmiş olan camını silmeye koyuldum. Çubuğun ucuna doladığım tülbent parçasını, şişenin geniş tarafından sokup dar olan tarafından çekip çıkartıyordum. Bunu birkaç kere tekrar ettikten sonra pırıl pırıl oldu. Bu akşam da aydınlıkta oturacaktık.” (Gündüz, 2009: 23) görüldüğü gibi romandaki çocuğun her akşam gaz lambasını temizleme görevi vardır. Ailede çocukların yaşına ve becerisine uygun verilen sorumluluklar onların hayata hazırlanmasına yardımcı olur.

Sadece çocuğun kendisini ilgilendiren ve aile içindeki sorumluluklarının değil; hayvan beslemenin de çocuklara sorumluluk duygusunu aşıladığı görülmektedir. Venüs'ten Dünya'ya Dedektiflik Oyunu'ndaki “Hem sonra bir canlıya hayat vermenin, onun sorumluluğunu almanın nasıl bir şey olduğunu öğreneceksin.” (Turgut, 2014: 11) ve Parktaki Gergedanlar romanındaki “‘Aaa! Kediye de mi götürüyoruz?’ ‘Götürsek daha iyi olur,’ dedi Okan. ‘Çünkü bizim kedimiz o. Öyleyse sorumluluğu da bizim...’” (Atilla, 2015: 95) örneklerde hayvan beslemenin sorumluluk duygusunu geliştirdiğine dikkat çekilmiştir.

Başkalarına karşı sorumluluklar Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında “–Ama çarçabuk gidip dönelim, çünkü akşam olmadan koyunları yerlerine götürmem gerek. Yoksa sürü sahipleriyle başım derde girer...” (Özkan, 1985: 28) şeklinde ele alınarak örneklendirilmiştir.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu “–.... Bizim çırak, cüzdanı Kaptan'ın bulduğunu, daha doğrusu ben düşürürken gördüğünü, sonra da o kalabalıkta sesini bana duyuramadığından dükkana getirip bıraktığını söyledi...” (Tunaboşlu, 2004: 13) ve Orman Kardeşin Mektubu romanlarında “Hepimiz el birliğiyle uyarılarda bulduk. Hiçbir zaman da ‘Bana ne amaaan! Ne yaparlarsa yapsınlar.’ demedik. Çünkü bu da en az bağırarak kadar yanlış bir şey. Ortak kullanılan yerlerden hepimiz sorumluyuz.” (Korkut, 2011: 70) örnekleriyle toplumdaki sorumluluklara değinilmiştir.

İnsanların üzerine düşen küçük büyük tüm sorumlulukları yerine getirmesi gerektiği aksi takdirde zamanında üstlenilmeyen bu sorumluluklar için çok büyük mücadeleler vermek zorunda kalacağı “ ‘...Herkes sadece kendi sorumluluğunu bilse, toplum için, vatan için, iman için, insanlık için birtakım kahramanlıklara gerek kalır mı Hafız? Bize kahramanlar değil, sorumluluğunu bilen insanlar gerekir. Unutma, kahramanlık gerektiren durumların arkasında, yerine getirilmemiş sorumluluklar vardır...’” (Salgut, 2005: 138) örneğiyle Leyleklerin Gitme Zamanı adlı romanda ele alınmıştır.

Güneşe Yolculuk “‘Hata yapmak her zaman kolaydır, zor olan o hatanın bedelini ödemektir.’” (Sevim, 2014: 162) ve Pitan romanlarında “Gerçekten de bu yolculuğa çıkmak için en çok ısrar eden kendisiydi....Eğer başlarına kötü bir şey gelirse, bunda en büyük sorumluluk kendisine ait olacaktı. Bu düşünce Murat'ı çok rahatsız etti.” (Kurtuluş, 2004: 163) ifade edildiği gibi insanın davranışlarından ve onların doğuracağı sonuçlardan sorumlu olduğu, gerekirse hatalarının bedelini ödemesi ve sonuçlarına katlanması gerektiği vurgulanmıştır. Sorumsuz hareket edenlerin, hatalarının ve yaptıkları davranışların sonuçlarına katlanmayan insanların Atla romanında “Ommel'i sevdiğimi söyleyemeyeceğim. Bence sorumsuz biriydi ve daha kötüsü, geciktiği için en ufak bir suçluluk duygusu hissetmiyordu. Özür bile dilemedi.” (Aytuna, 2014: 45) işlendiği gibi sevilmeceği belirtilmiştir.

Sorumlulukları yerine getirmek, üzerine düşen görevleri gerçekleştirmek Kibele'nin Gölgesinde “İçini tarifi zor bir tamamlanmışlık duygusu kapladı. Bu duygu, üstlenilen bir görevi, başarıyla yerine getirmiş olmanın verdiği o eşsiz huzura çok benziyordu.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 162) ve Tren Düdükleri romanlarında “İkisi de içlerinde bir görevi yerine getirmiş olmanın rahatlığını duyuyordu.” (Kaplan, 2014: 133-134) anlatıldığı

gibi insana huzur vermektedir. Sonsuzluk Sirki romanında “–Deniz, görevini başarıyla tamamladı, diye sevinçle mırıldadı. Leonid’in dileğini gerçekleştirerek Sonsuzluk Sirki’ni zamanın derinliklerinde yok olmaktan kurtardı. Sana ne kadar teşekkür etsek azdır.” (Barutçuoğlu, 2014: 86) ele alındığı gibi insana sevinç vermektedir ve teşekkür şayan bir durumdur.

Sorumluluk teması, birey olarak sorumluluklar, ailedeki sorumluluklar, başkalarına karşı sorumluluklar, içinde yaşadığımız topluma karşı sorumluluklar olmak üzere çok yönlü ele alınmıştır. Bu temada, çocukların hayata hazırlanmasını kolaylaştırmak için günlük ve sosyal hayatın içinde kendilerine uygun görevler verilmesi düşüncesi hâkimdir. Ayrıca hayvan beslemenin sorumluluk duygusu geliştirdiğine dikkat çekilmiştir. Yerine getirilmeyen sorumlulukların düzeltilmesi için daha fazla emek sarf edilmesi gerektiği, sorumluluklarını yerine getiren insanların huzur dolu oldukları, getirmeyenlerin ise sevilmedikleri açıklayıcı bir biçimde işlenmiştir.

4.1.1.13 Merak

66 romandan 14’ünde işlenmiştir. Çocuklarda var olan merak duygusu ve önemi belirtilmiştir. Çocukların hayatlarında merak duygusunun taze tutulmasının gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında “Genellikle anaokuluna bırakılırken ya da eve götürülürken sevinç duymazdı. Alıştığı, bildiği yerlerde her ikisi de ve artık Pelin’e heyecan vermiyorlardı. O, yeni insanlar tanımak, yeni yerler görmek, çocuk filmlerindeki gibi olağanüstü yaşamak istiyordu.” (Heçilingirler, 1986: 5) örneğiyle alışlagelmiş olayların çocuklar için ilgi çekici olmadığı, çocukların yeniliklere açık oldukları anlatılmıştır.

Çocukların, Gelincik Arkadaş Arıyor “Meraklı bir çocuktur. Her şeyi öğrenmek isterdi. Sorularına doyurucu bir yanıt alamamışsa, karşısındaki öğretmeni bile olsa, bunu açıkça söylemekten çekinmezdi.” (Tankut, 2011: 134), Bir Liranın İki Günü “Bu her şeyi çok merak eden çocuğu da ben çok merak ediyordum.” (Uyaroğlu, 2005: 28) ve Her Çocuğun Kanadı Vardır “Kuş çocuğun sözünü kesip sordum:

–Evinizden öteledi, başka şehirleri, denizleri, dağları merak etmiyor muydun?

–Etmez olur muyum? Meraktan ölüyordum her çocuk gibi...” (Özkan, 1985: 19) romanlarındaki örneklerden çocukların meraklı bir yapıları olduğu anlaşılmaktadır.

Pembe Pantolonlu Bulut “Çoğunun merakları, ilgi alanları artmıştı. Artık bir bitkinin nasıl büyüdüğünü merak ediyorlardı örneğin. Bir çiçeğin açılışını, sonbaharda yaprakların dökülüşünü, denizlerin içinde adı bilinmeyen canlıları, güneşi, ay’ı... merak ediyorlardı.” (Uslu, 2002: 113) ve Sihirli Dürbün romanlarında “Cevaplarını bulamadığımız sorular üretiyorduk habire...

–Dünya kurulalı ne kadar oldu acaba?

–Acaba, şimdiye kadar dünyada kaç kişi yaşadı?

–Uzayda başka canlılar yaşıyor mu?

–Dünyada hayat, daha ne kadar devam eder?

İşte böyle sorular... Yusuf, benden de meraklı idi. Hayalleri, arzuları benimkinden daha bol, daha zengindi.” (Kallimci, 1996: 5) şeklinde verilen örneklerden çocukların merak

ettiği konular hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Bu alanların başında doğa ve uzay konuları gelmektedir.

Aşağıdaki örneklerde görüleceği üzere, merak duygusunun yeni şeyler öğrenmeyi sağlayan öğrendikçe daha bilgili olmaya olanak veren bir his olduğu açıklanmıştır:

Meraklı romanındaki “İşte bu yüzden merak etmeli, sormalı, her şeyi öğrenmeli, bu yolculuğa her yönüyle hazır olmalıydı. Ne kadar çok şey bilirse, bu zorlu yolculuk da o kadar eğlenceli geçer, önüne çıkan engelleri kolayca aşabilir ve büyük balıklardan zorlanmadan kaçabilirdi.” (Yılmaz, 2007: 52) örnekte merak duygusuna sahip olanların engelleri daha kolay aşacağı, daha başarılı olacağı belirtilmiş; merak öğrenmekle, başarı ve bilgiyle eşdeğer tutulmuştur.

Atla romanındaki “Asıl dayanamadıkları şey merak; çünkü merak bilgisizliğin ortadan kalkmasının ilk adımıdır.” (Aytuna, 2014: 92) örnekte merak, bilgisizliğin ortadan kalkmasının ilk adımı olarak ifade edilmiştir.

Pembe Pantolonlu Bulut romanındaki “Bu arada çocukların dersleri de çok iyileşti. Çünkü artık daha dikkatli çalışıyor, ezberlemiyor ve öğreniyorlardı. Üstelik çok şeyi merak ediyor ve araştırıyorlardı. Kim ne söylese, nerede ne yazarsa yazsın araştırmadan hiçbir şeyi kabul etmiyorlardı. Böylece çocuklar büyüyor ve bilinçleri geliyordu...” (Uslu, 2002: 97) örnekte bilinçlenmek ve derslerde başarılı olmak için merak duygusunun olması gerektiği belirtilmiştir.

Hızlı Tosbi romanında da “Baba tavşan, oyundan önce, yavru kaplumbağadan bilgi almak istiyordu. Bütün dünyaları içinde yaşadıkları bu kafesti. Dışarısını bilmiyor, merak ediyordu.” (Bertan, 2015: 54) görüldüğü gibi bir şeyi öğrenmek, bir konu hakkında bilgi sahibi olmak merak duygusuyla başlamaktadır.

Bilimin gelişmesinin temelinde de merak duygusunun olduğu Almarpa'nın Gizemi romanında “Merak... İnsanoğlunun belki de en yararlı, belki de en zararlı duygusu. Yaşamın olduğu yerde elbet olmalı merak da. Merak ki insanı taa fezaya uçurmuş.... Newton, ağaçtan düşen elmaya baktı da merak etti ‘Niye düşüyor ki bu?’ diye... Ama sadece elma mı, neyi bırakırsen düşüyordu yeryüzüne. ‘İyi de niye? Onu yere çeken kuvvet ne? Neden öyle?’ diye merak etti. Etti de yerçekimi kanununu keşfetti....” (Avcı Çakman, 2016: 76-77) örneğiyle ele alınmıştır.

Mavi Zamanlar romanındaki ““Sıkılmak da ne demek, olur mu hiç öyle şey. Merak, bilimin ikiz kardeşidir. Merak etmesek neyi öğrenebilirdik ki?”” (Yener, 2016: 43) örnekte merak olmadan bilimin gelişmeyeceği işlenmiştir.

Romanlarda genellikle merak duygusu olumlu olarak algılanıp olması gereken bir duygu olarak işlenirken Orman Kardeşin Mektubu ““Ne var bunda? Merak etmek kötü değildir ki. Orman Annemiz, her zaman öyle der. Biz de merak ettiğimiz şeyleri sorup öğreniriz. Gerçi çok fazlası bazen zararlı olabilir ama başka türlü de bir şey öğrenilmez ki.”” (Korkut, 2011: 19), Sevgi Sitesi Çocukları romanlarındaki “O, çok meraklı bir çocuktur. Özellikle makinelere, elektronik aletlere büyük ilgi duyuyordu. Makineleri incelemeye -fırsat bulursa- kurcalamaya bayılıyordu. Bu merakı yüzünden zaman zaman zor anlar yaşadığı, hatta tehlikeler atlattığı oluyordu.” (Akçağın, 1997: 9) örneklerde fazla meraklı olmanın zararlı olacağı, insanın başını derde sokacağı, tehlikeli sonuçlar doğuracağına değinilmiştir.

Masal Kenti Çocukları romanındaki “... Niye olacak? Merakla yaşamının ne demek olduğunu anladım. Sana hak verdim. Gerçekten de insanı yiyip bitiren, yaşamını alt üst eden bir duyguymuş. Başka hiçbir şey düşünemiyorsun.” (Tapunç, 2011: 140) şeklinde verilen örnek de sürekli merakla yaşamının zararlarına değinmiştir.

Genel olarak merak temasında başarı için merak duygusunun olması gerektiğine, merakla öğrenilen bilgilerin daha kalıcı olduğuna değinilirken; ölçsüz ve denge gözetmeyen bir merakın, insanın hayatında problemlere neden olabileceği işlenmiştir. Bu temayla çocukların meraklı bir yapılarının olduğunun tespiti yapılmıştır. Buradan hareketle; çocuklara ulaşmak için bu öğeden faydalanılması, çocuklara hitap edecek romanlara bu öğenin yerleştirilmesi gerektiği söylenebilir.

4.1.1.14 Yalnızlık

66 romandan 14’ünde geçmektedir. Kimsesizlik, aileden yoksunluk durumları da yalnızlık teması altında değerlendirilmiştir.

Toprağa Basınca romanında “Birden hıçkırığımı duydum. Ağlıyordu. –Niye ağlıyorsun abla? dedim. Ne oldu?

Beni kucakladı. Sıcak gözyaşları enseme dökülüyordu. Ben de tuhaf oldum. Abla kardeş orada öyle ağlaştık. Bir öksüzlük, unutulmuşluk duygusu çökmüştü üstümüze.” (Apaydın, 1966: 166) örneğiyle yalnızlık duygusunun baş edilmesi zor bir duygu olduğu anlatılmıştır.

İletişim sorunlarının ele alındığı Parktaki Gergedanlar romanındaki “Yaşlı adam bunları düşündükçe kendine kızıyor, yakınlarını uzaklaştırırken gösterdiği başarıyı yeni dostluklar kurmakta gösteremeyişine veryansın ediyordu. ‘Sana boşuna mı Hırçın Kemal dememişler,’ diyordu kendi kendine mırıldanırken. ‘Armudun sapı, üzümün çöpü derken sağında solunda kimse kalmadı. Oldun şimdi bir beton direk.” (Atilla, 2015: 30) örnekte insanı yalnızlığa itenin kendi davranışları ve iletişim hatalarının olduğu bulgusuna ulaşılmaktadır.

Hayalet Köy romanındaki “Gittiği özel okulda yaşadıklarını anımsadı Jasmin. Orada da hep yalnızdı. Herkes gruplar hâlinde gezerken onun yanına kimse gelmezdi. Bu yüzden okul arkadaşlarının ona, ‘burnu büyük’ diye isim taktıklarını çok sonra öğrenmişti.” (Şeker, 2014: 47) örnekte kibirli olmanın insanı yalnızlaştıracağından behsedilmiştir.

Bir Gün Büyüyeceksin romanında “Bu da hep böyle olur; büyük babası ya da babaannesi onu uzaklaştırıp onu unutarak başka şeylerle ilgilendikleri ve kendine, ‘Git yat...’ dedikleri zaman, âdeta donarak yatakta büzülür; kendisini babaannesinin önce yitirip sonra sık sık dikiş kutusunda aradığı fermecüplerden biri gibi değersiz ve küçücük görürdü. Bütün sevgileri -bugün var yarın yok- iğreti bulur; hiç kimseye güvenmeden, koskoca dünyada tek başına köksüz kalışını duyardı. Böylesi durumlarda o ağlamazdı, ama bir de bakardı ki, baş yastığı kendiliğinden ıslanmış. Demek, kendi haberi yokken ağlamış.” (Seyda, 2013: 129) verilen örnekte ise insana bu duyguyu başka insanların yaşattığı ifade edilmiştir. Burada önemsenmeme ve dikkate alınmama davranışlarını çocukların içten hissettikleri ve bu duyguların onlar üzerindeki yıkıcı etkisi ele alınmıştır.

Yalnızlık temasının Leyleklerin Gitme Zamanı romanında “Gerçi Sinan, yaşadığın hayatın değerini bil diyordu ama, ıssız gecelerde kırdaki tek başına uyumaya çalışmanın ne

kadar garip olduğunu ben bilirim. Koyu boşlukta parıldayan yıldızlara bakıp şu sonsuz kainatta ne kadar yalnız olduğunuzu düşünürsünüz. O anda arkadaşlarınız, tanıdıklarınız, evlerindeki sıcak köşelerinde aileleriyle birlikte olmanın huzuru içinde uyurlarken, siz sokak çocuğu olmanın yalnızlığını yaşarsınız. Açlıktan daha acı gelir bu duygu, açlığını bile unutturur insana...” (Salgut, 2005: 186) şeklinde ele alınışı, yalnızlık duygusunun insanın birincil ihtiyaçlarından bile daha güçlü olduğunu gösterir.

Gelincik Arkadaş Arıyor “–Seni hep yalnız görüyorum, diye üsteledi. Sıkılmıyor musun yalnızlıktan? Ben arkadaşsız yapamam. Hem yalnızlık Allah’a mahsustur.” (Tankut, 2011: 77) ve Aynalı Geyik romanlarında “Biz de korkardık yalnızlıktan. Ninem de korkar. Beni yalnız bırakmayın yavrularım der. Yalnız kalınca gün geçmiyor. Ağrılarım sızılarım daha çok artıyor. Yalnızlık Tanrıya özgü. Yalnız kalınca evler başıma yıkılıyor.” (Köseoğlu, 1997: 41) ifadeleriyle belirtildiği gibi insanın yaratılış olarak yalnızlığa tahammül edemeyeceği, yalnızlığın Allah’a mahsus olduğu vurgulanmıştır.

Yalnızlık temasının gerçek bir aile ortamından yoksunluk olarak işlendiğine de şahit olmaktayız. Örneğin Teneke Kaplı İvan romanında “‘Benim adım Dafni...’ diye söze başladı. ‘Ne annemi tanırım ne de babamı. Beni bebekken bir tiyatronun bahçesine bırakmışlar. Duran Komedi Tiyatrosu. Adımı da zaten Bay Duran koymuş. Yıllarca, ailem onlar oldu...’” (Tok ve Çadircı, 2008: 229) şeklinde ifade edildiği gibi anne ve babanın terk ettiği çocuğu başka birilerinin sahiplendiği görülür.

Yine yalnızlık teması, Çiçekler Solmasın romanındaki “–Nerede kalıyorsun? Kim bakıyor sana? dedim. Ali, gülümsemesini bozmadan gözlerini uzaklara dikti. Gözlerini uzaklara diktikçe yüzü aydınladı.

–Yetiştirme yurdunda... Yetiştirme yurdu on yıldır benim ailem, benim yuvam.” (Güneş, 2001: 96) örneğinde aile ortamına sahip olamama şeklinde işlenmiştir.

Her Çocuğun Kanadı Vardır romanındaki “–Çok mu seviyorsun nineni?

–Evet. Dedim ya ondan başka kimsem yok. Onun da benden başka...” (Özkan, 1985: 27) örnekte de çocukların anne babadan yoksun olmaları şeklinde işlenmiştir.

Romanlarda yalnızlığın kimsesizlikle eş değer tutulduğu görülür. Kimsesizliğin çok kötü bir durum olduğu Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında “‘Şu kimsesizlik ne kötü şeydi! Zavallı kadın ölüp gidebilirdi ve bundan kimsenin haberi olmazdı.’” (Tunaboğlu, 2004: 114) ifadesiyle belirtilmiştir.

Romanlarda çocukların yanı sıra yaşlıların yalnızlıklarına da değinilmiştir. Ormandaki Tehlike romanında “‘...Bir kızı, bir oğlu; sayısını hatırlayamadığı kadar çok torunu vardı. Kızı evlenmiş, kocasıyla birlikte büyük kente yerleşmişti. Bayramdan bayrama ancak görebiliyordu yüzünü. Oğlu ise çok uzaklarda, yurt dışındaydı. Yakında emekli olup yurda dönecekti. Büyük kentte birlikte oturacaklardı. Ama o buralardan kopmak istemiyordu... Artık iyice yaşlanmıştı. Yeni bir hayata başlamak için çok geç olduğunu düşünüyordu. Hiç olmazsa bir torunu yanında olsaydı! Ona zor gelen şey sadece buydu: Yalnızlık!...’” (Tunaboğlu, 2012: 117) verilen örnekte evli çocuklarının bayramdan bayrama ziyaretine gelmesinden şikâyetçi olan bir ihtiyarın yalnızlıktan hoşnutsuzluğu dile getirilirken; bazen de yaşlıların birlikte yaşamak için torunları tarafından davet edilmelerine rağmen rahatsızlık veririm düşüncesiyle yalnızlığı mecburen tercih ettikleri Benim Dedem Gazeteci romanında “‘Babaannem ben doğmadan ölmüş. dedem yalnız yaşıyor.... Dedemin yalnız oturması beni çok üzüyor. ‘Dede

sen de gel, bizim evde birlikte oturalım.’ diyorum. O ‘Benim evim bana yetiyor. Hayatımdan memnunum. Hem istediğim saatte yatıp kalkıyorum, hem de daktilo ‘çat-çut’larıyla kimseyi rahatsız etmemiş oluyorum.’” (Özateş, 1998: 11) örneğiyle ele alınmıştır.

Atla romanında “Bence bu çocuğun tek arkadaşı hocaları. Yaramazlığının nedeni belki de yalnızlıktır.” (Aytuna, 2014: 78) örneğiyle insanın olumsuz davranışlar yapmasının nedeni olarak yalnızlık gösterilmiştir.

Yalnızlık teması yalnızlığın insana hissettirdikleri, neden olduğu olumsuz davranışlar, insanı yalnızlığa iten davranışlar olarak farklı yönlerden ele alınmıştır. Romanlarda daha çok çocukların ve yaşlıların bu duyguyu yaşadıkları ile ilgili örneklere rastlamaktayız. Temaların fikir çeşitliliğinde işlenmesi; hayatı roman kadar yansıtan başka edebî bir tür olmadığı düşüncesini doğrulamaktadır.

4.1.1.15 Vefa

Kadirbilirlik, eşyalara değer verme ve vefasızlık; vefa teması altında değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. 66 romandan 13’ünde geçen bu temanın işlenişinde olumlu örneklerin ağırlık kazandığı görülmektedir.

“‘Küçük arkadaşlarımız,’ dedi Ali Ağabey. ‘Vefalı dostlarımız. Beş gün eve gitmeyince merak etmişler bizi. Aramaya çıkmışlar. Sizden başka kimimiz var?’” (Güler, 2015: 66-68) şeklindeki ifadeyle Kesekâğıdı Ustaları romanında vefa örneği görülmektedir.

Romanlarda insanın başkasından gördüğü iyilikler karşısında vefalı davranması gerektiği anlatılmıştır. Aşağıdaki İlk Arkadaş romanından alınan alıntılarda; arkadaşının kendisini Amerika’ya davet etmesi karşısında, kendine kucak açan ve aile olan insanları bırakmayarak roman kahramanın güzel bir vefa örneği sergilediğine şahit olunmaktadır:

“Erdoğan tekrar:

–Ali’yi de beraber götüreceğiz değil mi baba?.. diye sordu. Ali benim en iyi arkadaşımdır. Baba, Ali olmayınca ben hiç bir yerde rahat edemem baba...

Genç adam:

–Evet, evet, isterse onu da beraber götüreceğiz, diye cevap verdi. Fakat enişte âdetâ ağlıyan sesiyle:

–Evimizin bütün ışıkları söndükten sonra bizim yaşamamızın ne kıymeti kalır? diye fısıldadı. Bu acıklı söz odada uzun bir sessizlik yaptı. Yavaşça yanına yaklaşmış dedim ki:

–Ben her zaman yanınızda kalacağım enişte, ne isterseniz yapacağım.” (Balı, 1956: 80).

Anahtar romanında “Kendisine inanan ve yardım eden sayılı insanlardan birisi de yanlarında olmayan öğretmenleriydi. Cebinde kopya bulunduğu gün Namık Öğretmen,

Özgün'ü olumsuz olaylardan koruyabilmek için göstermelik basit bir görev vererek yanında tutmuştu. Özgün diğer arkadaşlarının ne yapacağından emin değildi ama kendisinin yapması gerekeni çok iyi biliyordu. Tehlikeli olması ya da kaybedecekleri umurunda değildi. Öğretmenini bulmalıydılar.” (Avgören, 2011: 127) olduğu gibi çocuğun kendine iyilik yapan ve zor durumda olan öğretmeni için her şeyi göze alarak yardıma koşması bu temayı açıklayan bir örnektir.

Teneke Kaplı İvan'daki “Yıllar önce düşlerinin peşinden koşup gelen, zor zamanlarımızda bize destek olan, bizimle birlikte çalan İvan'a bir gönül borcum var. Benim ödemek istediğim odur işte.” (Tok ve Çadırcı, 2008: 231) roman karakterinin zor zamanında kendine destek olan kişiye gönül borcunu ödemek istemesi vefa temasını açıklayan diğer örneklerdendir.

Romanlarda sadece insanlara değil; hediye olarak verilen ve aile büyüklerinden kalan eşyalara da değer verildiğini aşağıdaki alıntılmalarda görmek mümkündür:

Toprağa Basınca romanında “Ali de küçük, yuvarlak bir ayna verdi.

–Al arkadaş, dedi. Baktıkça beni hatırlarsın.

Şunu söyleyeyim, o aynayı taa... Siyasal Bilgiler Fakültesinin ikinci sınıfına kadar kullandım. Camı iyice bozulmuştu ama atamıyordum bir türlü. Daha da kullanacaktım, ama bir gün Gençlik Parkında dolaşırken havuza düşürdüm. Çok uğraştım da alamadım. Havuzu boşaltsınlar da aynamı bulayım diye park müdürlüğüne baş vurdum. Park müdürü: ‘Bir ayna için havuzu boşaltamayız’ dedi. Aynanın değerini ona anlatamadım.” (Apaydın, 1966: 188) görüldüğü gibi arkadaştan kalan hatıra niteliğindeki eşyaya yüklenen anlam çok fazladır.

Elveda Kumru “Bu halının babam açısından özel bir önemi olduğunu biliyorduk. “Dedemden beri bu halı evden eve yol alıyor. Atalarımın bana tek yadigârı budur.’ derdi babam. Ve doğrusu onu hiçbir eşyaya değişmezdi.” (Tuncel, 2011: 7) ve Kuş Olsam Evime Uçsam romanlarında “Annem, babaannesinden kalan, üzerinde parlak taşlar olan fildişi tarağını alır. Bırakmaz onu hiç. ‘Bazen anılarını yanında taşırsın,’ der.” (Öztürk, 2016: 20) aile büyüklerinden kalan eşyaların aile içinde özel bir yeri olduğuna değinilmiştir.

Aynalı Geyik romanında kadirbilirlik konusunda insanlarla hayvanların karşılaştırıldığı, hayvanların kadir bilme konusunda insanlardan üstün tutulduğu “...Onlar çoğu insan gibi değer bilmez değildir. Unutmaz sizi. Görünce koşar gelir. Duyarlı, incelikli yaratıklardır geyikler. Sevgiyi, ilgiyi unutmazlar. Çabuk alışı, tez bağlanırlar.” (Köseoğlu, 1997: 46) örneğinde görülür.

İnsanların değer verme kavramını nasıl algılamaları gerektiği Pembe Pantolonlu Bulut romanında “-..... bir insanın farklı bir tişörtü var diye hava atması, kabarması ve o kişinin o kişinin diğerleri tarafından daha değerli görülmesi... Bu açıkça eşyaya değer vermek demektir. Oysa insanlar kişiliklerine ve yaptıklarına göre değer görmelidirler.” (Uslu, 2002: 105) ifadeleriyle açıklanmıştır. Buna göre insanların dış görünüşleri ve kıyafetlerine göre değerli görülmesinin yanlışlığı üzerinde durularak insanları kişilik ve davranışlarına göre değerlendirmek gerektiği belirtilmiştir.

Romanlarda vefasızlıkla ilgili örnekleri de aşağıdaki metinlerde görmek mümkündür:

Elveda Kumru “Bazı insanlar bile, iş bittikten sonra başkalarını çarçabuk unutturken, bir kumrudan ‘vefa’ beklemek saçmaydı.” (Tuncel, 2011: 38) ve Sisın Sakladıkları romanlarında “-İnsan akrabalarını unutmamalı, insanlar gitgide vefasızlaşıyor. Beni ne

oğlum ne kızım arar. Bu ıssız yerde tek başıma sayılırım. Belki inanmayacaksınız ama, tek dostum kargalar oldu...” (Sertbarut, 2016: 123) örnekleriyle insanların vefasızlığı eleştirilirken; Hızlı Tosbi romanında “Dul bir kadındı. Evlenecekti. Eşi, Kirli Fino’yu istemedi...’Özür dilerim Patraç’cığım,’ denildi, gaza basıldı, uzaklaştırıldı.” (Bertan, 2015: 94) insanların hayvanlara karşı yaptığı vefasızlık örnekendirilmiştir.

Şeftali Dede romanından “İki kızım var, beni arar sorarlar ama gelemeler. Kocaları hayırsız, bir gün getirmez biri. Ne kızımı ne de torunlarımı.... Oğullarım, beni istemediklerinden. Ölümümü beklerler.” (Çiçek, 2016: 70-71) alınan doğrudan alıntılamanın romanın ilerleyen sayfalarında “ ‘Bugün hem seni uğurlamak, hem de torunlarımı karşılamak için bayramlık elbiselerimi giyindim....” (Çiçek, 2016: 91) şeklinde değişmesi vefasızlıktan dönüldüğünü göstermektedir.

Yine, vefasızlık yapmaktan Hayalet Köy romanındaki “Birden, yaptıkları güzel şeyler için dadısıyla hizmetçilere hiç teşekkür etmediği geldi aklına. Kaprisleriyle, şımarık sözleri ve hareketleriyle az çektirmemişti onlara. Eve döner dönmez boyunlarına sarılacak, özür dileyecekti hepsinden.” (Şeker, 2014: 59) örneğinde görüldüğü gibi pişman olunmaktadır.

Vefa teması; insanlara ve eşyalara gösterilen vefa örnekleriyle çeşitlendirilmiştir. Romanlarda vefasızlık örneklerine de yer verilmesi hayatın gerçekliğini yansıtmaya bakımından önemlidir. Şeftali Dede romanında evlatların babalarına karşı olan vefasızlıkların vefaya dönüşmesi, Hayalet Köy’de vefasız tutum ve davranışlardan pişman olunarak doğru yolun bulunması çocuk romanlarından beklenen umut ışığı sunma ve olumlu sonla bitme durumlarına uygun düşmektedir.

4.1.1.16 Korku

Bu tema, 66 romandan 11’inde geçmektedir. Kaygı teması da korku duygusuna yakınlığı düşünülerek aynı başlık altında ele alınmıştır. Romanlarda çocukların doğa olayları, hayvan, yükseklik, karanlık, hastalık, doktor korkuları olduğu tespit edilmiştir.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında “–Uyuyamadım ki.

–Niye?

–Rüzgar yüzünden. Öyle şiddetli esiyordu ki, yaşlı kavak ağacı kütürdeyip durdu. Evin üstüne yıkılacak sandım.

–Korkma. Bir şey olmaz. Ben beni bildim bileli o kavak hep öyle çatırdayıp, kütürder.” (Tunaboşlu, 2004: 17) rüzgârın neden olduğu sesteki duyulan korku örnekendirilirken; Toprağa Basınca romanında “Bir yerlerde kalın sesli köpekler ürüyordu. Şehir köpeklerine benzemiyordu bunlar, uzun uzun uzatıyorlardı. Buraya gelir de bizi ısırırlarsa diye korkuyordum. Onun için hiç sesim çıkmıyordu. Atın üstünde pısp kalmıştım. Belki de titriyordum kendi kendime.” (Apaydın, 1966: 5-6) bu tema köpek korkusu olarak ele alınmıştır.

Karanlık korkusu, Büyük Tuzak “Ama karanlık söz konusu olunca, nedense aklına tüyler ürpertici öyküler geliyor ve bir anda midesi bulanmaya başlıyordu.” (Der,

2016: 85) ve Yeşil Ada'nın Çocukları “–Ben karanlıktan korkarım.” (Tekin, 2017: 20) olmak üzere iki romanda işlenmiştir. Teneke Kaplı İvan romanında ise “Benim yükseklik korkum var Dafni. O merdiveni tırmanamam!” (Tok ve Çadırcı, 2008: 87) görüldüğü üzere yükseklik korkusuna değinilmiştir.

Romanlarda hastalık ve doktorla ilgili korku ve kaygılara da yer verildiğini aşağıdaki örnekle göstermek mümkündür:

Çiçekler Solmasın romanında “Doktordan, iğneden, ilaçtan ödüm kopardı. Okuldaki aşı günlerinde kaçacak yer arardım da, kaçamazdım. Bir iğne çiziğinden bile korkardım. Bir kezinde dişçi Hikmet Amca'ya diş çektirmeye gitmiştik de, morfin iğnesini görünce çığlık koparmıştım. Tutamamışlardı beni. Tutarlardı da, korkumdan korktukları için tutamamışlardı.” (Güneş, 2001: 70) şeklinde örneklendirildiği gibi çocuklardaki özellikle iğne korkusunun şiddetli oluşundan bahsedilmiştir.

Romanlarda korkuyu yenme yolları gösterilmiştir. Buna göre; Bir Gün Büyüyeceksin romanında “Uzun sözün kısası; karpuzun üzerinde, daha büyük korkularını aklına getirip, şimdiki korkusunu yatıştırmaya çalışmaktı. E, kendine göre bunu başarıyordu da.” (Seyda, 2013: 207) şeklinde belirtildiği gibi korkudan kurtulmanın yolu olarak daha büyük korkularını hatırlayıp düşünmek, gösterilmiştir.

Bunun yanında, korkuların zamanla azalacağı belirtilirken; o korkuyla ilgili olumsuz yaşantılarla karşılaşmadıkça ve korkunun gitmesini sağlayan olumlu durumlarla karşılaşıldıkça korku duygusunun geçeceği belirtilmiştir. Örneğin, Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında “Ama şimdi, eskiden beri var olan bir korkusunun –anne babasını yitirmek korkusu- yanına bir yenisi eklenmişti: Yuvada unutulmak korkusu. Çok eskiden evdeki tüylü tavşan oyuncuğundan korkuyormuş. O korkusuna bugün gülüyor. Demek ki bu korku da giderek azalacak. İşte bugün de unutmamış annesi onu, elinden tutup eve götürüyor. Herhalde yarın da unutmaz. Böyle böyle unutmadan alırsa hergün, Pelin de unutulmaktan korkmaz.” (Hepeçilingirler, 1986: 8) yuvada unutulmak korkusunun böyle bir durumla karşılaşmadıkça zamanla geçeceğine inanılması, bunun bir kanıtıdır.

Tombul Sarı Balık romanında “Korkuya teslim olma. Sonra gölgenden bile korkarsın. Hepimiz bir gün bu dünyadan göçüp gideceğiz. Gölgesinden bile korkanlar, her gün ölecek yaşarlar. Unutma, korkunun ecele faydası yoktur.” (Korkut, 2010: 20) korku duygusunun insanın yaşamını etkileyen olumsuz bir duygu oluşundan ve korkarak başımıza gelecekleri engellemenin mümkün olmayışından bahsedilmiştir.

İnsanlarda bir işi yapma korkusundan çok başaramama korkusunun olduğu ve başarısızlık korkusunun da insanın hayallerini gerçekleştirmesinde çok büyük bir engel teşkil ettiği Aynalı Geyik romanında “–O dağı aşmak bizim de düşümezdü. Onu siz gerçekleştirdiniz. Dağı aşmakla kalmadınız, korkuyu da aştınız. Aşılmayan dağ değil, korkuydu. Kaçtıka kovaladı bizi.” (Köseoğlu, 1997: 68) örneğiyle işlenmiştir.

Korkunun insana olumsuz etkilerinden biri de aklı kötü kullandırmasıdır. Bu durum, Mavi Zamanlar romanında “Korkmayın! Korku, aklın kötü kullanılmasına yol açar. Aklını doğru kullanmayan gerçeği bulamaz.” (Yener, 2016: 101) ifadeleriyle örneklendirilmiştir.

Korku temasıyla çocuktaki doğa olayları, köpek, karanlık ve doktor özellikle iğne korkusu örnek verilmiştir. Korku duygusunun insanın hayatını istediği gibi yaşamasına, hayallerine gerçekleştirmesine özellikle de başarısız olmasına neden olan yıkıcı yanı ele alınmıştır. Korku temasının, korkuyu yenmek için çözüm yolları sunularak işlenmesi, romanların ruh sağlığı üzerindeki katkıda bulunan yönünü göstermektedir.

4.1.1.17 Kıskançlık

Kıskançlık teması, 66 romandan 9’unda geçmektedir.

Kıskançlık teması, Her Çocuğun Kanadı Vardır “Bizi dinleyen küçük çobanın yüzü birdenbire dikkatimi çekti. Bir şeyden hoşnut olamamış gibiydi, bulutlanmıştı:

–Korkma, dedim. Arkadaşını elinden alacak değilim, bundan sonra üçümüz çok iyi arkadaş olacağız.” (Özkan, 1985: 55) ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarında “... Yoksa siz de bu çocukla birlik mi oldunuz?

Cem ile Cenk:

–Evet, olduk! dediler bir ağızdan.

Süleyman bisikletine bindi:

–Demek öyle? Bir daha bisikletime zor bindiririm sizi. Unutmayın bu sözünüzü...

Pedala basıp gitti.

–Aldırma ona Kaptan, dedi Cenk... Arkadaşlığımızı kıskanıyor.

Ne kötü şey şu kıskançlık!” (Tunaboşlu, 2004: 66-66) çocukların, kendi arkadaşlarının başka çocuklarla arkadaşlık etmelerinden rahatsız olmaları şeklinde görülürken; Orman Kardeşin Mektubu romanında “Hep birlikte fidan dikme yarışı yapıyorduk. Belirlenen sürenin sonunda, fidan dikmeyi bıraktık. En çok fidanı ben dikmişim. Arkadaşlarım benim birinci olmamı kıskandılar. Önümüzdeki yıl birinciliği bana bırakmayacaklarını, kendilerinin daha çok fidan dikeceklerini söylediler.” (Korkut, 2011: 56) arkadaşların birbirlerinin başarılarını çekememesi olarak işlenmiştir.

Çocukların birbirlerini kıskandırmaya çalışmaları ile ilgili örnek, Çatalçay’ın Çocukları romanında “Aliş’e İzmir’e gideceğimi söylemekteki gerçek amacım, hava atmaktı ona. Arkadaşımın da bunu çok istediğini biliyordum. Belki de kıskandırmak istiyordum. Ama haberi duyunca öyle mahsunlaştı öyle mahsunlaştı ki, söylediğime pişman oldum.” (Akçağınar, 2000: 58) şeklinde görülmüştür.

Yukarıdaki örneklerde bu temanın arkadaş kıskançlığı olarak belirlediği görülürken Benim Dünyalarım romanında “Babam bizi hiç sevip okşamıyor. Hep kızıyor, bağırıyor, mutlaka söylenecek bir şey buluyor. Sanırım, babam bizi sevmiyor. Bir tek Kutluhan’ı seviyor.” (Saygınar, 2008: 17) kardeş kıskançlığı olarak ortaya çıkmıştır. Öte yandan Orman Kardeşin Mektubu romanında “Bu Özlem de çok oluyordu ama. Her şeyi kolayca anlamasını kıskanmışım doğrusu. Sonra böyle kötü şeyler düşündüğüm için kendimden utandım.” (Korkut, 2011: 53) ifade edildiği gibi kardeşe hissedilen kıskançlık duygusundan rahatsız olma durumu vardır.

Kardeş kıskançlığının asıl nedeni olarak yanlış anlamaya neden olabilecek anne baba tutumları “Ya babam! Akşamları görüşmelerimiz, beni sırtında taşıyışları... O da bir iki aydır hepsini unutmuş görünüyordu. Oturduğu koltukta erkenden uykusu geliyor. Küçük yaramazları geceleri onu da uyutmuyormuş(!) Minik oğlu kucağında uyurken babam da ne uykusuzluğundan, ne yorgunluğundan yakınıyor. O da ilk kez görüyormuş gibi gözünü

ayırıyor bebekten.” (Akçagüner, 1998: 17-18) örneğiyle İçimdeki Ses romanında verilmiştir.

Kıskançlık duygusunun insanlara kötülükler yaptıracağı ve bu duygunun temelinde sevgi eksikliğinin, ilgisizliğin bulunduğu Anahtar romanındaki örnekte belirtilmiştir:

“...Siz sevdiğiniz için yapıyordunuz bense mecbur olduğum için yarışmalara katılıyordum. Annem ve babam yarışmalara katıldıkça benimle gurur duyuyordu. Ağabeyim gibi okulun çalışkan öğrencisi olarak anıldıkça beni seviyorlar sanıyordum. İstemediğim hâlde daha iyi daha çalışkan olmak zorunluluğum vardı. Sana da o yüzden saldırıyordum. Sen takım kaptanıydın eğer sen olmasan ben lider olabilirdim. O zaman daha çok sevicekmişim gibi geliyordu.” (Avgören, 2011: 107-108).

Görüldüğü gibi; anne babanın gözüne girebilmek, onların sevgisini daha fazla kazanabilmek, ilgisini çekebilmek adına çocukların yanlış tutum ve davranışlar içine girdiği, bu yoksunluğun onlarda kıskançlık duygusu oluşturarak istenmedik durumlara neden olduğu romanlarda işlenmiştir.

Kıskançlığın mevcut durumu koruyamama, elindekileri kaybetme korkusu ve paylaşmak istememe gibi nedenlerden kaynaklandığı Hızlı Tosbi romanındaki “Tırnaka çatır çatır çatladı kıskançlıktan. Tosbi’yi uzaklaştırmalı, yok etmeliydi. O geri gelmeden önce bir sevgilisi, bir yuvası, bahçe dolusu yiyeceği vardı. Şimdi, hepsini kaybedecek gibiydi.” (Bertan, 2015: 152) örnekte ele alınmıştır. Ayrıca bu duygunun sadece insanlara mahsus olmadığı, Yaralı Keklik romanından “Tavuk civcivleri kıskandılar yavru keklikleri. Yemlerinden yedirmek istemediler.” (Öztürk, 1995: 37) alınan alıntılarda ifade edilmiştir.

Kıskançlık teması, daha çok arkadaş ve kardeş kıskançlığı şeklinde ele alınmıştır. Kıskançlığın nedenleri olarak sevgisizlik, ilgisizlik ve yanlış ebeveyn tutumları gösterilmiştir.

4.1.1.18 Zorluk

Zorluk teması 66 romandan 8’inde geçmektedir. Dert, acı, üzüntü, sıkıntı temaları da bu başlık altında verilmiştir. Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanındaki “Ama insanlar, en çok acılarını unutmak istiyor. Yaşamak için buna mecbur olduklarını sanıyor.” (Göçmen, 2015: 102) örnekte acılarla yaşamanın mümkün olmadığı fikri ele alınmıştır. Buna göre insanoğlu yaşama gücü bulabilmek için acılarını unutmayı seçmektedir.

“–Olmaz, siz de yemelisiniz. Üzüntü insanı zayıf düşürür. Hadi mutfığa buyurun.” (Tekin, 2017: 99) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları romanında üzüntünün insanda neden olduğu rahatsızlıklara değinilmiştir.

Çiçekler Solmasın “Bir çocuğun konuşması gibi değildi konuşması. Bir çocuğun duruşu gibi değildi duruşu. Acılar, Ali’yi erken pişirmiş, erken olgunlaştırmıştı.” (Güneş, 2001: 96), Mavi Zamanlar “*Sınırları aşmak için zorluklar bekliyor sizi.*” (Yener, 2016: 19) ve Ankaralı romanlarında “..... ‘Her sıkıntının bir öğretisi vardır. İş, o dersi almakta,’ diye mırıldandı.” (Cemali, 2011: 111) verilen örneklerde acıların insanları olgunlaştırdığından, zorlukların insanları geliştirdiğinden bahsedilmiştir.

Güneşe Yolculuk romanındaki “Bundan sonra hiçbir şeyden şikâyet etmemeye çalışacağım. Ödevlerimin fazla oluşu, tatile çıkamamamız gibi şeyler için mızımızlanmayacağım artık. Peygamber Efendimiz, Allah’ın sevgilisi olduğu halde ne sıkıntılarla uğraşmış. Belki de sıkıntı sandığımız gibi kötü de değildir.” (Sevim, 2014: 44) örneğinde olduğu gibi daha zor durumdaki insanlara bakarak sıkıntıları hafifletebilmek, sorunlara bir çare olarak gösterilmiştir.

Yeşil Bayır romanında “.... Bu olaydan alacağın çok önemli bir ders var. Utanılacak davranışlar, insanın sırtına yüklenen gereksiz ağırlıklar gibidir. Gücünü bu yükü taşımaya verirsin, başkaları da bundan yararlanmaya kalkar.” (Dölek, 2015: 45) şeklinde verilen örnekte de pişmanlıklarla yaşamamak, affetmek sıkıntılardan kurtulmanın başka bir yolu olarak gösterilmiştir.

Acıları hafifletebilmek ve yaşanan zorlukları azaltabilmek için sıkıntıları başkalarıyla paylaşmak gerektiği hatta aynılarını yaşayan insanlarla paylaşmak gerektiğine Ankaralı romanındaki “Birden gözleri ışıldadı, ‘Dertlinin halinden dertli anlar,’ diye düşündü.” (Cemali, 2011: 115) örneğiyle dikkat çekilmiştir.

İnsanın başına gelen üzüntülü durumlara kendisinin neden olduğu İçimdeki Ses romanındaki “Üzüntüm, öyle arkadaşlarımla anlattığı gibi bir anlık ya da kısa süreli değildi. Bir yığın olumsuz olayla birlikte peşpeşe sıralanan üzüntülerdi. Üstelik, olayları yaratan çoğu zaman bendim. Zavallı annemle babam bir yandan kardeşimin hastalığıyla didişirken bir yandan da benim huysuzluklarım, kıskançlıklarımınla başetmeye çalışıyorlardı.” (Akçagüner, 1998: 6) örnekte verilmiştir.

Yeşil Bayır romanında her derdin bir çaresinin olduğu “Kendini gerçekten güç bir duruma sokmuşsun. Ama üzülme. Her şeyin bir çaresi vardır.” (Dölek, 2015: 44-45) şeklinde vurgulanırken; olmuş bitmiş şeylere üzülmeğe ileriki durumlar için çaba sarf etmenin önemine yine aynı romanda “Olanlar olmuş bir kez. O otomobili almasaydın çok iyi olurdu ama bunu söylemek boşuna artık. Kırılmış çanak için gözyaşı dökmenin yararı yok. Çanağı nasıl onarabileceğimize bakalım biz.” (Dölek, 2015: 45) şeklinde değinilmiştir.

Zorluk temasıyla; problemlerin insanı geliştirmek, hayatı daha da güzelleştirmek için insanın karşısına çıktığı ifade edilerek zorlukları karşılama yolları gösterilmiş; zorlukları aşmak için çözüm önerileri sunulmuştur. Romanlarda zorluk temasının iyimser bir yaklaşımla işlendiğini söylemek mümkündür.

4.1.1.19 Büyüme

Büyüme teması, 66 romandan 7'sinde geçmektedir. Aşağıdaki örneklerden çocukların bir an önce büyümeyi istediklerini anlamak mümkündür:

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanındaki “Onlardan ne kadar iri olduğunu anladı ve belli belirsiz bir büyüklük duygusu kapladı içini. Merak ve özlemle beklediği büyüklük günlerine göz açıp kapamak kadar süren bir zaman içinde ulaşmıştı sanki.” (Hepçilingirler, 1986: 49) örnekte büyümenin sabırsızlıkla beklendiği işlenmiştir.

Bir Gün Büyüyeceksin romanında “Fahim olsun, Osman olsun, hemen büyüüp adamlar arasına girmek, bıyık bırakmak uğruna, böyle süt içmek gibi daha nice sıkıntıya göğüs gerip katlanmaya hazırdılar çünkü. Oyun oynarken, yerden biraz çamur alarak dudaklarının üzerindeki bıyık yerine niçin buluşturuyorlar? Gören, onları büyümüş sayсын diye. ‘A, bunlar delikanlı olmuş ayol...’ desin diye.” (Seyda, 2013: 14) olduğu gibi çocukların büyüme için süt içtikleri, çamurdan kendilerine bıyık yaptıkları tespit edilir.

Ancak Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanından alınan aşağıdaki alıntıda, kız çocuklarının büyümeyle ilgili hassasiyetlerinin olduğu; hatta bu durumdan utandıkları işlenerek meseleye farklı bir açıdan bakılmıştır:

“–Memeleri de olacak, dedi Yumuşak. Biraz büyüsünler hele. Belki annelerinden bile büyük memeleri olacak. Anamlı anlamlı Pelin’in dümdüz göğsüne baktı. Pelin, başını önüne eğdi. Kendisinin de annesi gibi memeleri olacağını, hatta sütyen bile takacağını biliyordu ama gene de utanmıştı galiba.” (Hepçilingirler, 1986: 31).

Burada çocuk romanının bir işlevi ortaya çıkmaktadır. Romanlarda ön ergenlik dönemindeki çocukların büyüme konusunda olduğu gibi hassasiyetlerinin yer alması, çocukların roman karakterleriyle özdeşim kurma yoluyla sorunlarını hafifletmeye olanak sağlayabilir.

Çocukların fiziksel gelişimlerinin yani büyüme hızlarının birbirinden farklı olduğuna Çınar Dede'nin Doğum Günü romanında “Herkes aynı hızda büyüme zorunda değil ki. Ben de on dört yaşındayım, ama bana da pek kimse inanmıyor...” (Korkut, 2010: 80) değinilmiştir.

Aynalı Geyik romanında “Gelişecek, koca bir yiğit olacak. Üretecek, büyütecek, yaşatacak...” (Köseoğlu, 1997: 8) ifadeleriyle büyüme; üretmeyle, yaşatmakla ilişkilendirilirken Dünyanın En Güzel Çocukluğu, Leyleklerin Gitme Zamanı ve Ankaralı romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde büyüme; üzmeyi öğrenmeyle, olgunlaşmakla, saflıktan uzaklaşarak kötülük yapmayı öğrenmeyle ve yalancılıkla eşdeğer tutulmuştur.

–Büyükbaba!
–Söyle yavrum.
–Benim de gözüme bir şey kaçtı. Seninkine kaçandan.

–Hıçkırma hıçkırma ağlıyordum.

–Kaçacak tabi oğlum.. Çünkü, büyüyorsun artık. Üzülmeyi öğreniyorsun.. Olgunlaşıyorsun.” (Tunaboşlu, 2004: 49).

“Biliyorum anne, sen dört gözle bekliyorsun; ama ben büyümek istemiyorum! Büyüdükçe Cennetten uzaklaşıyoruz anne! Büyüdükçe kirleniyoruz! Büyüdükçe batağa saplanıp kalıyoruz. Büyüdükçe daha çok savaşıyoruz birbirimizle... Ve büyüdükçe, yüzlerimiz kararıyor anne! Hani, bekleğimi anlatırdın ya bana; pembecikmiş yanaklarım, gözlerim ışı ışı... Büyüdükçe gölgelenecek yüzüm. Bir gün sana döndüğümde, beni tanıyamayacaksın anne; ben de büyümüş olacağım! Kirlenmiş gözlerimi kaçıracağım senden...” (Salgut, 2005: 199-200).

“Zor da olsa gülümsemeyi başardım. Rahat koltuktan kalkarak, yanına gidip amcamın boynuna sarıldım. Büyümek, galiba yalancılığa adım atmak.” (Cemali, 2011: 164).

Romanlarda bu tema, ağırlıklı olarak çocukların büyümek için sabırsızlanması ve büyümeyi istemesi şeklinde işlenmiştir. Bir romanda ise büyüyünce vücudumuzda olacak değişimlerden utanma olarak işlenmiştir. Sadece bir romanda büyümek üretmekle, yaşatmakla özdeşleştirilirken; genel olarak üzüntülerin, savaşların olduğu büyüklerin dünyasında, birbirlerine yalan söyledikleri çocuklukta gibi temiz kalamayıp kirlendikleri şeklinde ele alınmıştır. Temaların içeriklerinin olumsuz yönlerle de romanlarda yer alması gerekir; ancak çocukları karamsarlığa itmemesi için olumlu hallerinin daha fazla işlenmesi gerekir, diyebiliriz.

4.1.1.20 Cesaret

Korkusuzluk ile ilgili örneklerin de yer aldığı cesaret teması, 66 romandan 7’inde geçmektedir.

Korkusuzluğun tehlikeleri yendiği ve korkusuz olabilmek için nasıl davranılması gerektiği “Beni boğacak, öldürecek miydi? Takamız battığı zaman nasıl korkmadımsa yine korkmadım. Hayatımda hiç hiç korkmayacağım. Korkusuzluk tehlikeleri yener. Korkusuzluğumu göstermek için, orman delisinin gözlerine dik dik baktım. O da galiba bu bakışlarımdan yıldı.” (Vânû, 1998: 91) örneğiyle Korkusuz Murat romanında işlenmiştir. Buna göre karşıdaki insanın gözlerine dik dik bakmak korkusuzluğun göstergesidir.

Sonsuzluk Sirki romanında “–Hayır, dedi Gece. Sen bizden daha cesursun. Trapezden o kadar korktuktan sonra ip cambazlığını denemek istemeyebilirdin. Biz korkmuyoruz, sen ise korktuğun hâlde bunları yaptın. Gerçek cesaret budur.” (Barutçuoğlu, 2014: 59) ifadeleriyle gerçek cesaretin, korkuya rağmen mücadele etme olduğu belirtilmiştir.

İnsanın gücü yetmese bile cesaretiyle karşıdakini yıldırabileceği Leyleklerin Gitme Zamanı romanında belirtilerek cesaretin her şeyden üstün olduğu “Mahmut bugün kendine yaraşan pis taktiklerle sahaya çıkmıştı. Onda yürek yok, sadece kaba güç var o kadar. Biz bugün ona, hem yüreklerimiz hem de gücümüzle karşı durduk. Belki gücümüz biraz yetmedi ama cesaretimiz onların yüzünü yıldırıldı. Okulda öğrendiğimiz şu sözü bir

daha söylemek istiyorum: Cesaret bütün silahlardan üstündür arkadaşlar! Biz de bugün korkaklar gibi değil, yürekli insanlar gibi cesurca oynadık.” (Salgut, 2005: 109) örneğiyle vurgulanmıştır.

Amber’in Zaman Kapsülü romanında da “İhtiyacım olan bir şey daha vardı: cesaret. Mesajın peşinden gitmeye korkuyordum. Babamı üzmemekten korkuyordum.” (Gülü, 2015: 101) örneğiyle korkuları yenmek için cesarete ihtiyaç olduğunun altı çizilmiştir.

İnsanın cesaretli olmasının onu başarılarla ulaştıracağı “Druid Andra’nın neden tapınakta birçok yardımcısı varken küçük yaşına rağmen onu seçtiğini çok iyi anlıyordu şimdi. O parlak zekâsının ve konuşma yeteneğinin yanında çok önemli bir özelliği daha vardı Lug’un; o da cesaretiydi.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 73) örneğiyle Kibele’nin Gölgesinde işlenirken; cesaretsiz olmanın ve çabuk pes etmenin başarısızlığa neden olduğu “Bu sırtların ardında, onların ‘Y Kumsalı’ adını verdikleri Sığındere vardı. Genel Savaş’ta buraya çıkan İngiliz kuvvetleri, kendilerinden çok az kuvvette küçük bir yedek müfrezemizin karşı saldırılarına, biraz cesaret gösterip dayanabilseydiler ve burayı aceleyle boşaltıp gemilere çekilmemiş olsaydılar savaşın bundan sonrası belki de başka biçime girerdi.” (Arıt, 2011: 90) örneğiyle Özgürlüğe Doğru romanında işlenmiştir.

Büyük Tuzak romanında bu tema, “‘Puara, kendisi gibi pes edip çekilmediği, tersine cesaretle davrandığı için Şeroks’a elinden geldiğince yardım etmeye kararlıydı.” (Der, 2016: 143) örneğinde görüldüğü gibi cesur olmanın yüceltilmesi ve cesaretli olmaya yönlendirme şeklinde ele alınmıştır.

Romanlardaki bazı cesaret örnekleri, günlük ve sosyal yaşam içinde karşılaşılabilecek olayların dışındadır. Korkusuz Murat romanından “Oksijen tüpüm yok. Ben Ozan Ali kadar deniz dibine dayanıklı değilimdir. Başım dönüyor. Ya ahtapot beni de yakalarsa? Babamı kurtaramazsam?

Bütün bunlar bir dakikadan kısa, pek kısa bir süre içinde aklımdan geçti. Yine o bir dakikadan kısa bir süre içinde kararımı kesin olarak verdim: Babama doğru yüzdüm. Ahtapot korkunç gözleriyle bakıyordu. Sekiz kolundan serbest olanını bana doğru kamçı gibi salladı. Belimden yakalayıp çekecekti beni... Fakat ben bıçağı bu yılan biçimli kola salladım. Sularda bir kızzılık oldu.” (Vânû, 1998: 165) alınan doğrudan alıntıda; roman kahramanının babasını kurtarmak için denizin derinliklerine oksijen tüpü olmadan dalması, kendisine sarılan ahtapotun kollarını bıçakla kesmesi gibi davranışlar olağan dışı cesaret örnekleridir.

Bu temayla cesaretin tanımı yapılarak insanın cesaretiyle engellerin üstesinden gelip başarıya ulaşacağı, cesur insanların önemli görevlere getirileceği ve çabuk yükseleceği ifade edilmiş; cesaretsizliğin ise başarısızlıklara neden olacağı anlatılmıştır. Temanın genel işlenişinde çocukların cesur olmaya özendirilmeleri hâkimdir.

4.1.1.21 Hırs

Bu tema, 66 romanın 7’inde geçmektedir.

Kıbele'nin Gölgesinde romanında hırslı bir karakter "... Leon hırslı bir aday olmuştur hep. Eğitimcilerimiz tarafından uygulanan sınavlarda benim arkamda kaldığı zaman çok üzülür, günlerce ağzını bıçak açmazdı. En büyük ideali günü gelince tapınağımızın Başdruid'i olmaktı. Daha çocukluğumuzdan beri o hedef için çalışırdı." (Yücesoy Gündoğan, 2014: 146-147) şeklinde örneklendirilmiştir. Hırslı insanların çocukluktan itibaren kendilerini belli ettiği belirtilmiştir.

Hızlı Tosbi romanında "Esat hırslı adam. Aşırı hırsı ona yanlış yaptıracaktır, göreceksin." (Bertan, 2015: 187) örneğiyle hırsın, akıllı hareket etmenin önündeki en büyük engel olduğu belirtilmiştir. Hırsın neden olduğu olumsuzluk sadece bununla sınırlı değildir. Hırsı yüzünden insanoğlunun günah işlemesi "Zaten Hüseyin, cennetten hiç çıkmayacaktı ki, onun cennetten kovulacak hırsları ve hırsları uğruna işlediği günahları olmayacaktı ki..." (Salgut, 2005: 71) ifadeleriyle Leyleklerin Gitme Zamanı romanında işlenmiştir.

Mavi Zamanlar "Selo hazineyi buldukları için öylesine heyecanlıydı ki, ne kristalin yerinden oynatılmasından doğacak elektromanyetik fırtınayı ne de uzay zaman boşluğunda kaybolma tehlikesini anlamıştı. Gözünü hırs bürümüşü, tek amacı hazineye sahip olabilmektir." (Yener, 2016: 177) ve Teneke Kaplı İvan romanlarında "Onlar...' dedi dalgın bir sesle, 'onlar açgözlülükleri ve saldırganlıklarıyla toprağı küstürmüşler. Doğanın bütün düzenini bozmuşlar. Hırslarının kölesi olmuşlar. Bu yüzden de büyük bir kuraklık baş göstermiş asırlar önce..." (Tok ve Çadırcı, 2008: 152) örnekleriyle görüldüğü gibi hırsları uğruna insanların doğaya, çevreye ve insanlığa verdikleri zararlar ortaya konulmuştur.

Anahtar romanındaki "Sen bizim için değerliydin ve önemliydin. Eminin ki ailen içinde öylesindir. Daha fazlasını istemek uğruna başkalarının hayatını karalamak çok yanlıştı. Bunlara hiç gerek yoktu; çünkü dediğim gibi sen bizim için değerliydin." (Avgören, 2011: 81) örnekte hırsı uğruna insanın başkasına kötülük yapması eleştirilmiştir.

İncili Kavak romanında da "Bunu çalanlar, yüzlerce insanı mutsuz ettiklerini anlamıyorlar mı acaba?

Mutlu:

-Anlamaz olurlar mı? Kendi mutlulukları, her şeyin üstünde demek ki. Para hırsı, zengin olma tutkusu, gözlerini bürümüş olmalı. Onları satmak için çaldıklarına eminim." (Çekiç Yamaç, 2011: 58) verilen örnekle insanların hırsları uğruna diğer insanları mutsuz etmesi ve onlara zarar vermesi ele alınmıştır.

Romanların genelinde aşırı hırsın insanları kötülüğe ve yanlışla sürüklediği örneklendirilerek aşırı hırsın kaçınmak gerektiği hissettirilmiştir.

4.1.1.22 Kötülük

Kötülük teması, 66 romandan 7'sinde geçmektedir.

İlk Arkadaş "Bu akşam siz yattıktan sonra bizim mahallenin fena çocukları sizin bahçeye girip diktiğiniz bütün çiçekleri yolacaklar.

-Neden?

-Ahmet onlara, sizin çok fena insanlar olduğunuzu, okulda kimsenin sizi sevmediğini söyledi, şeker dağıttı, para verdi. Sizin bahçeyi yağmalamak için kıskırttı." (Balı, 1956: 35) ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarındaki "Her şeyi anlamıştım! Süleyman, beni bunun için oyalamıştı... Önce yere, kaldırıma mum sürmüş, sonra da kurban olarak beni

seçmişti işte.. Hazırladığı plan kusursuzdu. Selime nine, mum sürülmüş kaldırımında kayıp düşecek, sonra da bunu yapanın ben olduğumu sanacaktı....

–Ne yaramaz çocuklar var değil mi? Üstelik bu yaramazlıktan da öte, kötü bir şey.” (Tunaboşlu, 2004: 60-61) örneklerde çocukların birbirlerine yaptıkları kötülükler örneklendirilmiştir.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki örnekte; yaşlı bir insanın bile bile düşmesine neden olacak kadar çocukların yaptıkları bu kötülüklerin acımasız boyutta olduğu görülür.

Yetişkinler de çocuklar kadar acımasız davranabilmektedir. “Esat da, şirketin kaynakları boşa gidiyor bahanesiyle Doktor Biri'nin araştırmalarına ödeneği kestirmişti. Eşinin ölümünden sonra gizlice yaptığı çalışmaları takip ettirmiş, yakalatmış, emekliliğe zorlamıştı onu.” (Bertan, 2015: 127) örneğiyle Hızlı Tosbi romanında yetişkinlerin insanları işinden edecek kadar kötülükte sınır tanımadıklarını görürüz. Arap Yarımadası'ndaki insanların İslamiyet'ten önceki cahiliye dönemindeki davranışları Güneşe Yolculuk romanında “–Yeryüzünde insanlar öldürüyor, çalıyor, yalan söylüyor ve etraf kötülükten kokuyordu. Arabistan da böyleydi. Babalar kız çocuklarını diri diri gömüyorlardı; içki, kumar, israf çılgınlığı sarmıştı her yeri.” (Sevim, 2014: 11) şeklinde örneklendirilmiştir. Bu alıntıda insan öldürme, hırsızlık yapma, yalan söyleme, kız çocuklarını toprağa gömme, içki ve kumar alışkanlıkları, israf kötülük olarak ele alınmıştır.

Hızlı Tosbi romanındaki “*Arkadaşım tehlikedeydi. Ben onu kurtarmaya çalışırken, bizi dereye düşürmek istedi. Ama, sazlar kırılınca, kendi yuvarlandı suya.*” (Bertan, 2015: 172) alıntıda başkalarına kötülük yapmak için kuyusunu kazanların o kuyuya kendilerinin düşeceği gösterilirken Yaralı Keklik romanındaki “Kötülerin yaptıkları yanlarına kalmaz, bir gün olur yaptıklarının cezasını çekerler diye düşündü.” (Öztürk, 1995: 87-88) alıntıda da kötülerin mutlaka cezalarını çekeceği vurgulanmıştır.

Kötülük yapanlara cezasını vermek gerektiği yine Yaralı Keklik romanında “–.... Hem kekligi çal, hem Veysel'i dövdür, hem de saygısızlık yapmaya kalkış. Bu düpedüz ahlâksızlık. Bu tür insanların haddini bildirmek lâzım” (Öztürk, 1995: 91) ifadesiyle belirtilmiştir.

Kötülükle ilgili iki romanda iki farklı görüş mevcuttur. Gelincik Arkadaş Arıyor'daki “–Sen kardeşini itmemişsin ki! Bunu yalnızca aklından geçirmişsin. Hemen her çocuk zaman zaman böyle kötü düşüncelere saplanabilir. Yeter ki, başkalarına kötülük yapmayı huy edinmesin.” (Tankut, 2011: 65) ifadede kötü düşüncüyü davranışa dönüştürmemek önemli görülürken; Leyleklerin Gitme Zamanı'ndaki “Ben böyle anlıyordum: Bir insan, yapmasa bile, kötü düşünceler ve beklentiler içinde ise, kötüdür!” (Salgut, 2005: 187) ifadede kötü düşünmenin bile bir insanı kötü yapmak için yeterli olduğuna değinilmiştir.

“Kötü, kazandı yine! Kötüler kazandıkça biz kaybettik. Azaldık, azaldık...” (Salgut, 2005: 114) ifadesiyle Leyleklerin Gitme Zamanı romanında kötülerin her zaman galip geldiği ve bunun sonucunda da iyilerin azaldığına değinilerek karamsar bir bakış geliştirilmiştir.

Kötülük teması genellikle romanlarda insanların birbirine verdikleri zararlar olarak ele alınırken; Güneş Yolculuk romanında kötülük örnekleri toplum üzerinden verilmiştir. Romanlarda, kötülük teması, kötülere cezasını vermek gerektiği şeklinde ele alınırken; bu temayla kötülerin kendi yaptıklarının cezasını çekeceği gibi manevi yönden değerlendirme yoluna gidilmiştir. Temaların farklı yönlerden ele alınarak işlenmesi, çocuklara fikir çeşitliliği sağlayabilir.

4.1.1.23 Özlem

Özlem teması, 66 romandan 7'sinde geçmektedir. Özlem teması; Çınar Dede'nin Doğum Günü ve Tren Düdükleri romanlarındaki örneklerde anne babaya, kardeşe ve aileye duyulan özlem olarak aktarılmıştır:

“Bir ara aklına annesiyle babası geldi. Onları özlediğini hissetti.” (Korkut, 2010: 66).

“Memican, en çok babasını ve kardeşi Ali ile Dudu'yu özlemişti. Bir yıldır onlardan uzaktı.” (Kaplan, 2014: 82).

Çiçekler Solmasın romanındaki “Hastaneye yatalı üç gün olmuştu. Geçmek bilmeyen beş koca gün... Özlemiştim annemi, babamı, evimizi. Özlemiştim dedemleri. Burnumda ıtır ıtır, menekşe menekşe kokuyorlardı. Koktukça zaman daha ağır yürüyor, daha zor geçiyordu.” (Güneş, 2001: 101) örnekte özlem duygusunun kişide zaman kavramını yavaşlattığından; Kesekâğıdı Ustaları romanındaki “Ne kadar güzel de olsa buralar, gittikçe yalnızlığımı duyuran bir şeyler vardı. Annemi, babamı özlemiştim. Parkın güzelliği, kentin büyüklüğü artık avutmuyordu beni. Babası Almanya'da, Hollanda'da, İsveç'te, Fransa'da olan arkadaşlarımı düşündüm. Bugüne dek nasıl dayanmışlardı babalarının yokluğuna?” (Güler, 2015: 53) ifadelerde de aileye duyulan özlemin yerini hiçbir maddi değer karşılamadığından, özlemin taşıyan kişiye oldukça ağır gelen bir duygu olduğundan bahsedilmiştir.

Ancak Teneke Kaplı İvan romanındaki “‘Ah meleğim!’ dedi. ‘Ben de özledim onları. Duran'ı, İbrahim'i, tiyatroyu... ama yeni bir merhaba için, bazen bir hoşça kal gereklidir. Döndüğümüzde nasıl güzel olacak düşünsene. Birbirimize anlatacak bir sürü şeyimiz olacak.’” (Tok ve Çadırcı, 2008: 121) örnekte özlem duygusunun ilişkilerin canlı kalabilmesi için olması gerektiğine değinilmiştir.

Yaralı Keklik romanında da “Uyanınca babasını gördü başucunda. Gözlerine inanamadı. Hayal gördüğünü sandı. Heyecandan kalbi duracaktı neredeyse. Hasretle kucakladı Veysel'i babası. Defalarca gözlerinden, yanaklarından öptü. Odada bulunanlar, böyle hasretle birbirine sarılmış baba oğul görmemişlerdi.” (Öztürk, 1995: 123) görüldüğü gibi uzun bir özlemin ardından gerçekleşen kavuşmanın sevgi dolu olması; özlem duygusunun ilişkileri güzelleştirme ve canlı tutmasına bir örnektir.

Özlem duygusunun yeryüzünde en çok insanlar tarafından yoğun yaşandığına Almarpa'nın Gizemi romanındaki “Yollar, sınırlar ve denizler girince araya, özlemi tattı insanoğlu. Ne bülbül gülü özledi, ne kurt kuzuyu, insanın insanı özlediği kadar...” (Avcı Çakman, 2016: 22) ifadeleriyle dikkat çekilmiştir.

Özlem teması anne, baba, kardeş, dede olmak üzere romanlarda aileye ve aile bireyelerine duyulan özlem olarak ele alınmıştır. Özlem temasının taşınması ve katlanılması oldukça zor bir duygu olduğu vurgulanırken, aile üyeleri arasındaki ilişkinin canlı ve daha sıcak olabilmesi için bu duygunun yaşanması zorunluluğu da dile getirilmiştir. Diğer temalarda olduğu gibi çeşitli fikirlerle işlenen bu duygunun en çok insanoğlunu etkilediği ifade edilmiştir.

4.1.1.24 Affetmek

Affetmek teması 5 romanda affetmek, 1 romanda affetmemek şeklinde olmak üzere 66 roman içinden toplam 6 romanda geçmektedir.

Hayalet Köy romanında “Seni gerçekten seven biri varsa eğer, bir gün, çok kızacağın ya da seni üzecek bir şey yapsa da onu affet.” (Şeker, 2014: 77) ifadesiyle sevdiğimiz insanların hatalarını affetmek gerektiği belirtilmiştir.

İlk Arkadaş “–Beni affediniz çocuklar... dedi. Ben hakikaten çok fena kalbliyim. O zavallı çocukları sizin bahçenizi yağma etmek için ben para ile kandırdım, sonra da sizin kabahatleri üstünüze aldığımızı öğrenince korktum, ama artık dayanamıyorum, içimde bir rahatsızlık var, geceleri uyuyamıyorum, rüyama hep yaptığım fenalıklar giriyor. Bundan sonra kimseye fenalık yapmıyacağım. Ne olur affedin...”

Gözlerime kızgın yaşların dolduğunu hissettim. Acılı günlerimde dertlerimi dayanılmaz bir hale getiren, beni, köyümü tahkir eden çocuğun böyle acı bir pişmanlık duyması içimi sevgiyle doldurdu.

Erdoğan:

–Biz bu günü bekliyorduk... dedi... Şimdiden sonra seninle arkadaşız, ver elini...” (Balı, 1956: 70) ve Her Çocuğun Kanadı Vardır romanlarında “– Uçtuğumu kimselerin bilmesini istemiyorum, dedim.

–Beni bağışla, dedi, söyledim işte...

Onun üzülmesi beni duygulandırdı:

–Üzülme, dedim, olmuş bir kez...

–Beni bağışlıyor musun? dedi.

–Bağışlıyorum ama bundan sonra başkalarına söylemeyeceksin. Oldu mu?

–Oldu. Söz veriyorum, dedi.

Boynuma sarıldı birden, yanaklarımdan öptü:

–Bana darılacaksın diye çok korktum, dedi, çok! Beni bağışladığın için çok teşekkür ederim.” (Özkan, 1985: 45) verilen diyaloglarda yürekte hissedilen pişmanlık duygusuna affederek karşılık verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

İnsanlara, yaptıkları kötülükler karşısında kin gütmenin anlamsızlığına Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında “–Hayatımı kurtardınız Kaptan, dediğini duydum Süleyman’ın. Sesi kısıktı ve bir tuhaf çıkıyordu.. Oysa ben sana kötülük ettim.. Bağışla beni, bağışla.

Onu çoktan bağışlamıştım bile.. Kin gütmenin ne anlamı vardı artık?” (Tunaboşlu, 2004: 150) örneğiyle değinilirken; Pembe Pantolonlu Bulut romanında “– Ama onlar Arap’a vurdular.

–İstmeden olmuştur oğlum, bize affetmek düşer.” (Uslu, 2002: 16-17) örneğiyle kötülük edenleri affetmek gerektiğine değinilmiştir.

Affetmemek “‘Düğün günü çekip gitti. Başımda duvağımla, öylece kalakaldım. Bütün kent aylarca bu utancı konuştu. Yıllar sonra döndüğünde her şeye kaldığı yerden devam edebileceğini sanıyordu. Onu hiç affetmedim.’ Unuttuğu bir şeyi hatırlamış gibi, ‘Onu asla affetmeyeceğim!’ diye haykırdı.” (Tok ve Çadircı, 2008: 71) kesitinde görüldüğü gibi Teneke Kaplı İvan adlı eser olmak üzere sadece bir romanda yer almaktadır.

Romanların içeriğinde sevdiğimiz insanları, pişman olup af dileyenleri, hatta bize kötülük yapanları affetmek gerektiği verilmiştir. Affetmek temasının affetmemekten daha fazla sayıda geçmesi çocuk romanları için olumlu bir durumdur.

4.1.1.25 Dürüstlük

Dürüstlük teması, 66 romanın 6’sında işlenmiştir. Yalan söylememe, doğruluk temaları da dürüstlük başlığı altında verilmiştir.

Yeşil Bayır romanında “Bir yanlış davranışı bir başka yanlış davranış düzeltmez ki! Gerçeği olduğu gibi söylemeliydi. Yoksa yaptığının hiçbir yararı olmazdı.” (Dölek, 2015: 48) örneğiyle gerçekleri söylemekten kaçınmamak gerektiği belirtilmiştir.

İnsanların görmediği ve bilmediği durumlarda da dürüstlükten ve doğruluktan ayrılmamak gerektiği “Arsaya dönerken, ciğerin parasını kendine saklamayı düşündü Atay.

‘Nasil olsa ötekiler ciğeri bedava aldığını bilemezler.’

‘Bu sana hiç yakışmıyor’ dedi görünmeyen arkadaşı. ‘Bense senin dürüst, doğru sözlü bir çocuk olduğuna sanıyordum. Bu yaptığın çok yanlış.’

Atay kızardı:

‘Yapacağımı söylemedim. Yapsam nasıl olur diye düşündüm yalnız.’

‘Çok kötü olur’ dedi görünmeyen arkadaşı.

Arsaya gelir gelmez arkadaşlarının paralarını geri verdi Atay. Ciğercinin para almadığını anlattı.” (Dölek, 2015: 80) örneğiyle Yeşil Bayır romanında işlenmiştir. Meraklı “Uslu şaşırmişti. Aslında bu soruyu uzun zamandır bekliyordu. Bir süre ne diyeceğini bilemedi. Artık gerçeği anlatmanın zamanı gelmişti. Ama Meraklı’nın bir daha kendisiyle konuşmayacağından korkuyordu. Arkadaşını kaybetmek istemese de doğru olanı yapmalıydı.” (Yılmaz, 2007: 56) ve Şeftali Dede romanlarından “Kandırdığım arkadaşına gerçeği söylemeli miydim?...Ona gerçeği söyleyecektim. Sonucunda nasıl bir tepki göstereceğini bilemiyordum ama yine de dürüst davranmam gerekiyordu çünkü.... Bildiğim, o gösteriden sonra onun aramıza katıldığı, neşeli olduğu. Gerisi umurumda değildi. Oysa içim içimi yiyordu. Yaptığımı doğru bulmuyordum. Onu aldatmışım. Bu böyle süremezdi.” (Çiçek, 2016: 82) alınan kesitlerde belirtildiği gibi sonucu olumsuzluğa yol açsa da dürüstlükten ve doğruluktan ayrılmamak gerektiği vurgulanmıştır.

Çocukların ebeveynlerine karşı dürüst oluşu “Ama Şeroks, annesine yalan söylemek istemedi. Bildiklerini paylaşmaya karar verdi....” (Der, 2016: 78) örneğiyle Büyük Tuzak romanında verilmiştir.

Bilginler Sınıfı romanında da “– Gizlice paketin içine bakma fikri bana göre pek hoş değil.

–Üstelik kilitli dolabı açarak....

–Sonra yüzüne nasıl bakarız öğretmenin?...

–Evet arkadaşımız doğru söylüyor.” (Köyoğlu, 2002: 20) örneğiyle insanın kendine ait olmayan eşyaları karıştırmasının yakışıksız olacağı belirtilmiştir.

Korkusuz Murat romanında “Artık biz zengin aileyiz. Nedenini kestirmek de güç değil. Ama orman kaçakçıları gibi vergi kaçakçılığı yapmadık. Çıkardığımız hazineyi devlete teslim edip kendi hissemizi namusumuzla aldık. Bu para da, avukat amcayla, mühendis amcayla büyük bir deniz taşıt ortaklığı kurmamıza bol bol yetti.” (Vânû, 1998: 166) örneğiyle insanın doğruluktan ayrılmayarak dürüstlüğüyle refah seviyesini yükselteceği örneklendirilmiştir.

Romanlarda bu tema; insanın sonunda sahip olduklarını kaybetme de olsa doğruluk ve dürüstlükten ayrılmaması gerektiğini, doğruluktan ayrılmayanların her zaman kazanacağını aşılıyarak işlenmiştir.

4.1.1.26 İnanmak

İnanmak teması, 66 romandan 6’sında geçmektedir.

Bir işi yaparken o işi başarabileceğine inanmanın önemine Uçtu Uçtu Pelin Uçtu “Çizdiği resimdekine pek benzemiyordu ama belki de uçandaireler o resimdeki gibi değillerdi de Pelin’in yaptığı gibiydiler. Giderek yaptığı işe daha da güvenmeye ve uçandairesinin bir gün uçacağına yürekten inanmaya başladı.” (Hepçilingirler, 1986: 6) ve Mavi Zamanlar romanlarındaki “.... Her şeyden önce yaptığımız işe kendimizin inanması gerekir,” dedi İbrahim.” (Yener, 2016: 62) örneklerle dikkat çekilmiştir.

Çınar Dede’nin Doğum Günü romanındaki “‘Duydum!’ dedi Özel. ‘Çınar Dede’yi duydum. İnanamıyorum. Duyabiliyorum onu... Ne kadar kolaymış!’

‘Evet.’ dedi Kale. ‘Yürekten istedin mi pek çok şeyi başarabilirsin...’” (Korkut, 2010: 91) örnekte insanın gerçekten isteyip de başaramayacağı bir şeyin olamayacağını altı çizilirken Sonsuzluk Sirki romanındaki “–Sana sirkte bir yerin, bir yeteneğin olduğunu söylediğimizde bize inandın, dedi. Böylece sadece bize değil, kendine de güvendiğini gösterdin. Yeteneğini bulabileceğine inanarak başladın ilk görevine, İnanmasan başlamazdın. Hele trapeze filân hiç çıkmazdın.” (Barutçuoğlu, 2014: 59) örnekte insanı bir işe başlatan gücün inanmak olduğu belirtilmiştir. Kara Cümle romanında “Hayatının hiçbir döneminde olmadığı kadar şimdi bütün varlığı ile başaracağına inanıyordu. Bu inancı coşkuyla, bütün ruhunun derinliklerinde hissediyordu. Anlamı şuydu: Matematikte yapılmamış bir şeyi başarmak, ‘âlim’ olmak.” (Özünal, 2005: 66) ifade edildiği gibi insanın ideallerini gerçekleştirmesinde de inanmanın büyük bir güç olduğu vurgulanmıştır.

Romanlarda bu temanın, Meraklı’daki “Meraklı korkudan titremeye başlamıştı. Nerede olduğunu, nereye gittiğini kestiremiyordu. Tek bildiği, güçlü bir şeyin onu kendine doğru çektiği idi. Direnmeden suyun akışına bıraktı kendini, İçinden, ‘Cesur olmalısın. Kendine inanmalısın. İnanmak başarmaktır’ diyordu.” (Yılmaz, 2007: 28) örneğinde olduğu gibi başarmakla eşdeğer tutulduğu görülmektedir.

Romanlarda savunulan düşüncelerden biri de şudur: Güzel şeylere inanmak güzel sonuçlar; kötü durumların gerçekleşeceğine inanmak da kötü sonuçlar doğurur. “‘Biz buraya iyi düşüncelerle geldik Işılcığım. Her şey iyi olacak. Ancak kötü düşünceler

kötü sonuçlar doğurur. Sakın olumsuz düşünme!” (Yener, 2016: 168) örneğiyle Mavi Zamanlar romanında olumlu düşünmenin insanı güzelliklerle karşılayacağı, olumsuz düşünmenin de kötü sonuçlara neden olacağı belirtilmiştir.

İnanmak temasıyla insanı bir işe yapmaya iten gücün bile inanmak olduğu, inanmanın başarıya ulaşmayı sağladığı ve güzel ve olumlu düşünmenin hayalleri gerçekleştirmeye zemin hazırladığı anlatılmıştır.

4.1.1.27 Özgüven

Özgüven teması, 66 romanın 6’sında geçmektedir.

Özgüven sahibi insanlar, Tombul Sarı Balık romanında “Üstelik Tombul, kendisini sevsinler diye olmadık dalkavukluklar da yapmazdı. İkiyüzlülük nedir bilmez, doğasına uygun davranır, karşısındakine değer verirdi. Ama hep onları mutlu etmek, hep başkalarını ön plana çıkarmak, kendini hiçleyip sürekli başkalarının zevklerine uygun davranmak saçmalığına kapılmazdı. Çünkü o, kendine değer verirdi.” (Korkut, 2010: 84) geçen örnekte olduğu gibi sevilme için dalkavukluk yapmayan, ikiyüzlülük bilmeyen, insana, kendine değer veren insanlar olarak tanımlanmıştır.

Özgüven sahibi olmayan insanları ise Mavi Zamanlar romanındaki “Onca öykü arasından benimki kazanacak değil ya, rüyamda görsem inanmam! Okulumuzda Arzu gibi ödüllü öğrenciler varken sıra bana gelmez.” (Yener, 2016: 14) örneğinde belirtildiği gibi aşağılık duygusuyla hareket etmelerinden tanımak mümkündür.

Kişinin kendisi gibi davranması, başkalarına özenmemesi gerektiği temanın romanlarda işlenen diğer boyutudur. Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanından “Önceleri, dünyanın en büyük sırrını, abime benzemek için istiyordum. Oysa şimdi, Ozan olmaktan fazlasıyla memnundum. Hayır, ben bir çapak değildim. Bir gün annemle babamın göz bebeği olabilir miydim bilmiyorum, ama abim Baran gibi olmak istemediğime emindim. Zaten laf aramızda, aynısından ikinci bir Baran bu dünyaya fazlasıyla haksızlık olurdu!” (Göçmen, 2015: 120) alınan kesitte, roman kahramanının özgüven eksikliğini yenerek özgüvenini kazanması anlatılmıştır.

Tombul Sarı Balık romanında da “Hiç kimse gibi olmaya özenme, diyecektim. Bunun için olmaz dedim. Sen yalnızca kendin gibi ol.” (Korkut, 2010: 72) vurgulandığı gibi kişinin hiç kimseye özenmemesi, başkası gibi olmaya çalışmaması sadece olduğu gibi davranması özgüven eksikliğini yenmede yeterli görülmüştür.

Çocuklara görev ve sorumluluk verilmesi, Sisın Sakladıkları romanında “Dünya çapında gizli ve tehlikeli genetik çalışmalar yapan önemli bir çetenin yakalanmasına yardımcı olacağı için gururlanıyordu. Kendisine sonsuz bir güven duymaya başlamıştı.” (Sertbarut, 2016: 121) ifade edildiği gibi özgüven geliştirmeye yardımcı olmaktadır.

Leyleklerin Gitme Zamanı romanında “Neden anlar Mahmut? Kaba güçten! Laftan, öğütten anlar mı, anlamaz. O zaman onun anlayacağı dilden konuşmak gerekir. Yani gücümüzle yenmemiz gerek onu. Yoksa çocukluğumuzda hep onun korkusu kalacak. Büyüsek de o korku bizimle büyüyecek. Yürekerimizde bu aşağılanmışlık ile yaşayabilir miyiz bir ömür boyu? Mahmut’u pusuya düşürecek bir plan yapmalıyız. Yüreğimizi

soğutacak, kendimize güvenimizi kazanacak bir plan yapmalıyız... Kendimize güven içinde büyümek istiyorsak, güvenimizi geri kazanmalıyız.” (Salgut, 2005: 114-115) örneğiyle özgüveni kazanmak için şiddete şiddetle karşılık vermek bir çözüm yolu olarak gösterilmiştir.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “Bundan böyle çetin bir yaşam bekliyordu onu. Aslına bakılırsa sokaktaki kedilerden eksiği yoktu. Demek ki kendi doğasına uygun davranıp; yiyeceğini, barınacağı yeri kendi bulacaktı artık. Bunun için de tehlikeleri göze alması ve yalnızca kendine güvenmesi gerekiyordu.” (Tankut, 2011: 34) örneğiyle özgüven duygusunun hayatın zorluklarıyla başa çıkmada etkili olduğu belirtilmiştir.

Özgüven temasıyla özgüvenli insanların kendilerine değer verdikleri, kimseyi yüceltmedikleri, başkalarının sevgi ve ilgisini kazanmak için başkalarının zevkine uygun davranmadıkları belirtilerek özgüveni olan ve olmayan insanları tarif edilmiştir. Yaşam koşullarıyla mücadele etmede bu duygunun önemi belirtilmiştir. Verilen örneklerle sonradan özgüveni kazanmanın mümkün olacağı ifade edilirken; insana uygun görev ve sorumluluklar vermenin de özgüven oluşturmadaki rolü vurgulanmıştır. Leyleklerin Gitme Zamanı romanında özgüveni kazanmanın, şiddet uygulayan kişiye şiddet diliyle karşılık verilmesiyle mümkün olacağı ifade edilmiştir.

4.1.1.28 Sabır

Sabır teması 66 romandan 6’sında işlenmiştir. Acelecilik, sabırsızlık temaları da bu başlık altında ele alınmıştır.

Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında “–Keşke kış bir an önce gelse, kar yağmaya başlasa ninem. O zaman çobana pek gereksinim kalmaz, ben de eve dönerim.

–Sabırlı ol yavrum, dedi ninesi.

–Sabrediyorum zaten nineciğim.” (Özkan, 1985: 33) örneğiyle insanın hayatta mücadelesinde sabırlı olmasının önemine dikkat çekilmiştir.

Her ne kadar sabretmek zor olsa da mahcup durumlara düşmemek için sabretmek gerektiği Büyük Tuzak “Küçük cadı, hemen oracıkta bildiklerini anlatmayı öyle istedi ki, ağzından bir şey kaçırmamak için dudaklarını ısırды. Ancak, konuşmanın da doğru bir zamanı vardı. Yaşlı masalcı Lutta’nın dediği gibi sabırla beklemeliydi.” (Der, 2016: 53) ve Bilginler Sınıfı romanlarındaki “Pakette sınıfla ilgili değil, öğretmenin özel bir eşyası var idiyse, bundan mahcupluk duyacaktı. Bu nedenle: ‘Sonuna kadar sabretmesini bilmeliyim’ diye düşündü.” (Köyoğlu, 2002: 12) örneklerle ele alınmıştır.

Sabreden kişinin amacına mutlaka ulaşacağı Leyleklerin Gitme Zamanı romanında “Selimali, güzel bir geleceği hak etmek için her şeyi yapmıştı. Talihsiz olayların ona sunduğu tüm olumsuzluklar karşısında bile özündeki iyiliği asla bozmadan yaşamıştı.” (Salgut, 2005: 186-187) örneğiyle ele alınırken; aceleci davranan kişinin işleri bozacağı Parktaki Gergedanlar romanında “Aynı anda da içini tuhaf bir hüzün kapladı. Her şeyin kendi aceleciliği yüzünden olduğunu anlamıştı.” (Atilla, 2015: 14) şeklinde olumsuz bir özellik olarak işlenmiştir.

Normal şartlarda sabırsızlık olumsuz bir özellik olarak görülmesine rağmen Teneke Kaplı İvan romanında “Dafni’ye, kanalın kenarında Drago’yu beklediği dakikalar, bir

ömür gibi geldi. Her zaman çok sabırsız biri olmuştu. Her şeyi hemen öğrenmek, hemen yapmak isterdi. Meraklılığı ve sabırsızlığı başına çok işler açmıştı okuldayken. Yine de öğretmenleri ondaki bu özelliğin, onun bilme, öğrenme isteğini kamçılığını söylerlerdi.” (Tok ve Çadircı, 2008: 85) ifade edildiği gibi öğrenmeye karşı sabırsızlık, insanın bilgilenmesini sağlayan olumlu ve istendik bir özellik olarak algılanmaktadır.

Romanlarda sabırlı olmak, kişiden beklenen olumlu bir davranış olarak algılanmıştır. Öyle ki sabır, kişinin hayatın zorluklarıyla baş edebilmesini sağlayan, kişiyi mahcup ve zor durumlara düşmekten kurtaran, hayallerine ulaştıran bir duygudur. Sabırsız davranmak ise kişiyi zor durumlarla karşılaşmasına neden olur. Ancak romanlarda sabırlı olmak kadar sabırsız olmanın da istendiği durumlar vardır. Kişinin öğrenmeye karşı olan sabırsızlığı arzu edilen bir durumdur. Teneke Kaplı İvan romanında, kişinin öğrenme isteğini harekete geçirdiğinden öğrenmede sabırsızlık makul ve istendik bir davranış olarak verilmiştir.

4.1.1.29 Saygı

Saygı teması 66 romandan 6’sında geçmektedir. Temanın içeriğinde saygı ve saygısızlığın iç içe geçtiğini görülmektedir. Saygı teması 3 farklı romanda ele alınırken saygısızlık teması 4 farklı romanda ele alınmıştır.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanındaki “E’nin zorlanmadan, kendiliğinden ince ünlü olduğunu, üstelik en saygınları olarak kabul edildiğini Pelin henüz bilmiyordu. ‘Başkalarının ulaşmak için can attıkları noktada E’, yaşamından hoşnut, küçük övünmelerle zaman harcamayan bir ağırbaşlılık içinde, herkesle eşit olduğunun bilincine çoktan ulaşmış saygıdeğer bir harf kimliğiyle dimdik duruyordu. Eğilip bükülmelere, yaltaklanmalara hiç yüz vermediği gibi, kendisi hakkında insanlara ulaştırılacak mesajı da hiç mi hiç önemsemiyordu. Ne yaptığını bilerek ve yaptığının güvenerek yaşıyordu. Sevdiği için dost seçiyor, dost seçtiklerini de sonuna dek sevmekte ve korumakta kararlı davranıyordu. Kendisine hiçbir sıfat yakıştırmadan, küçüklerin sevilen E’ Teyzesi, büyüklerin ister istemez değerini kavrayıp saygı göstereceği sayın E’ olarak kalmak, mutluluk veriyordu ona.” (Hepçilingirler, 1986: 128) örnekte saygı duyulan bir kişilik olmak için nelere sahip olunması gerektiği anlatılmıştır. Bu kişilik özelliğine sahip olanların ağırbaşlı, kendine güvenen, herkesi eşit gören, başkalarının iltifatlarına kapılmayan, diğer insanların kendisi hakkındaki düşüncelerini önemsemeyen ve dostluklarını çıkar ilişkisi için kurmayan özellikte olduğu açıklanmıştır.

Romanlarda saygı ifadesi kabul edilen davranışlar belirtilmiştir. Leyleklerin Gitme Zamanı romanındaki “Yemekte çocuklar ellerinden geldiğince saygılı olmaya çalışırlar.” (Salgut, 2005: 13) örnekte yemek yerken görgü kurallarına uymak, saygı sınırları içinde değerlendirilmiştir.

Saygı teması, Özgürlüğe Doğru romanından “Burada iki tarafın yemek zamanlarında birbirlerine bomba atmaya, kendiliklerinden yaptıkları ateşkes, Krala anlatıldı.”

(Arit, 2011: 91) alınan kesitte görüldüğü gibi insanların savaş zamanlarında bile saygıyı korudukları ve başka milletlere duyulan saygı olarak ifade edilmiştir.

Romanlarda saygısızlık olarak nitelendirilen davranışlar da yer almaktadır. Yolculuktaki insanların davranışları Kara Cümle romanında “–Oğlum, sen kalabalık diye otobüslere binmezsen İstanbul’da hiçbir yeri göremez, gezemezsin.

–İyi ama dede, kimse sırada durmuyor, herkes birbirini eziyordu.

Halide Hanım’la Cahit Bey birbirlerine bakarak sustular. Evet, işte böyle olmuştur, artık insanlar birbirlerine saygıyı özeni unutmışlardı.” (Özünal, 2005: 117) örneğindeki gibi saygı kapsamında ele alınmıştır.

İnsanların saygı konusunda giderek duyarsızlaşmasından yakınılan bu alıntılamaadaki fikirlerin Güneşe Yolculuk romanında da “–Terbiyesizlik etme! İnsan kitaplarla böyle konuşmaz. Siz yeni neslin bize hiç saygısı yok.” (Sevim, 2014: 128) ifadeleriyle desteklendiğini görmekteyiz. Burada özellikle yeni nesil saygı bakımından eleştirilmiştir.

Büyükleri taklit etmenin saygısızlık olacağı Bir Gün Büyüyeceksin romanında “–Fahim geçende onun gözlüğünü çalmış, karşısına geçmiş, kendisine benzeterek gazete okumaya kalkışmıştı. Bu da bir şey değil; gazeteyi ters tutuyordu ‘kerata!’....” (Seyda, 2013: 62) örneğiyle belirtilmiştir.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında ‘o’ harfleri üzerinden saygısız insanların toplumda istenmeyeceği ve hoş karşılanmayacağı “Şımarık, kendini bilmez ve arsız çocuklardır....İzin istemek inceliğini göstermek akıllarının ucundan bile geçmez. Kaba güçleriyle herkesin üstüne çullanır ve elinde avucunda olanı kaparlar.... Şimdi ortalarda görünmemelerinin nedeni, o doymak bilmez karıncıklarını tika basa doldurup öğlen uykusuna yatmaları yüzündendir. Yoksa konuk falan dinlemeyip seni de soyar soğana çevirirlerdi. Saygı nedir bilmezler çünkü.

Küçük o’larla tanışmak olanağı bulamamaktan neredeyse hoşnut oldu Pelin.” (Hepçilingirler, 1986: 86) şeklindeki alıntılamaıyla verilmiştir. Bu örnekte şımarık, arsız davranmak, kabalıkta bulunmak, izin istememek saygısızlık olarak değerlendirilmiştir.

Romanlarda saygı ve saygısızlık kavramlarının kapsamına giren durumların kişiler ve milletler arası ilişkiler bakımından örneklendiğini görmekteyiz. Saygısızlık yapanların toplum tarafından sevilmeyeceği ve istenmeyeceği vurgulanırken saygı gören kişilik özellikleri de verilmiştir. Ayrıca insanların birbirine saygısının kalmaması ve yeni neslin saygısının azalmasından yakınılmıştır.

4.1.1.30 Yaramazlık

Yaramazlık teması 66 romandan 6’sında geçmektedir.

Yaramazlık romanlarda övülen, zeki olmanın işareti sayılan ve pısrıklığa yeğlenen üstelik eğlendirici bulunan bir özellik olarak işlenmiştir. Gelincik Arkadaş Arıyor

romanındaki “Yaramazlığına razıydı; korkak, pısrık olacağına.” (Tankut, 2011: 140) örnekte yaramazlığın pısrıklığa tercih edildiği görülmektedir.

Çocukların çocukluk döneminde davranışlarının büyüyünce nasıl biri olacaklarının göstergesi olduğu Teneke Kaplı İvan ““Çok haylaz bir çocuktü, hiç yerinde duramazdı. Büyüyünce de öyle oldu. Bir kentten bir kente dolaştı durdu.”” (Tok ve Çadircı, 2008: 93) ve Atla “Hezarfen kadar yaramaz değil, ama ondan daha gürültücü olduğunu söyleyebilirim. Henüz adını duyamadım ama sanırım soyadı Bach.” (Aytuna, 2014: 134) romanlarında işlenmiştir. Bu örnekte Bach’ın dünyaca ünlü bir sanatçı olmasının sinyallerini çocuklukta vermesi ele alınmıştır.

Sıra dışı başarılarıyla tarihe geçen Hezarfen Çelebi’nin de çocukluğundan itibaren her fırsatta uçmak için ortam oluşturduğu “Çalışmadığı zamanlarda köyün ilerisindeki ormana gidiyor; bir ağacı var, onu buluyor ve tırmanışı ne kadar zor olursa olsun her gün en tepesine çıkıyor.... Beline incecik bir ip bağlayıp kendini kayalıklardan aşağı bıraktı.” (Aytuna, 2014: 77-78) örneğiyle Atla romanında işlenmiştir.

Yaramazlıkların çocuklara çok eğlenceli geldiği “Çok yaramaz olduğumu, yüksek kestanelerin tepelerinde serçeler gibi daldan dala atladığımı, köyün deresinde sabahtan akşama kadar balık tutmak için suya yarı girmiş ve güneşten kıpkırmızı olmuş bir halde eğlendiğimi hatırlıyorum.” (Balı, 1956: 3) örneğiyle İlk Arkadaş romanında ele alınmıştır.

Çocukların yaramazlıklarının altında bazı sebeplerin yattığına dikkat çekilmiştir. Atla romanında “Bence bu çocuğun tek arkadaşı hocaları. Yaramazlığının nedeni belki de yalnızlığıdır.” (Aytuna, 2014: 78) şeklinde işlendiği gibi yaramazlığın nedeni olarak yalnızlık belirtilirken Benim Dedem Gazeteci romanındaki “Remzi çok yaramaz. Hem sınıf arkadaşım hem de komşumuz; ama ondan çok korkuyorum. En ufak şeyde ‘çat!’ diye tokat vuruyor. Anneme söylediğimde ‘Sen ona uyma kızım. Bak onun babası yok. O yüzden böyle huysuz.’ diyor. Remzi’ye acıyorum; ama kızıyorum da.” (Özateş, 1998: 16) örnek alıntılama yaramazlığın nedeni olarak babasızlık gösterilmiştir.

Roman karakterlerinin yaramazlıklarını, İlk Arkadaş romanında “–...Herkes yatıp uyuduktan sonra büyükbabanın odasındaki tüfeklerden ikisini alırsın. Sen bahçenin bir köşesinde, ben de öbür tarafta bekleriz. Bahçeye atladıkları zaman tüfeklerimizle ortaya çıkarak teslim olmalarını söyler, sonra da onları ipe sıkıca bağlayıp içeriye getiririz.” (Balı, 1956: 36) şeklinde görüldüğü gibi evdeki tüfeklerle arkadaşlarını korkutarak çok tehlikeli boyutlara vardığı görülmektedir.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki “–Daha ne yapacak! Kar gibi çamaşırlarımı ne hale getirmiş. Sabah yıkayıp bahçeye asmışım. Kurumuşlar mı, diye çıkıp baktığımda bir de ne göreyim? İpini kesmiş, ipiiii!!!

Evet... Çamaşırların ipini kesmişim. Bunu neden yaptığımı bilmiyorum. Eğlenceli olacağını düşünmüş olabilirim...” (Tunaboşlu, 2004: 10) ve “–Anne... Şeyy, sabahleyin sakız arıyordum ya hani?

–Hala bulamadın mı?

–Buldum buldum da çiğnedikten sonra sandalyene koymuştum, oturunca arkana yapışsın diye.. Dön bak, arkada!” (Tunaboşlu, 2004: 22) örneklerde görüldüğü gibi çocukların yaramazlıkları daha masum ve eğlencelidir.

Romanlarda yaramazlık eleştirilen değil aksine çocukla özdeşleşen bir tema olarak belirmektedir. İncelenen eserlerde yaramazlık, çocukların zeki olmasının işareti sayılmakla beraber çocuktaki bazı problemlerin kaynağı olarak da gösterilmiştir. Şöyle ki Hezarfen Çelebi'nin, Bach'ın yaramazlıkları onların çok zeki bir çocuk olmasının işareti olarak görülürken diğer roman karakterlerinin yaramazlıkları yalnızlık ve babasızlık gibi etmenlere bağlanmıştır. Çocukların komşunun çamaşır ipini kesmesi veya annesinin sandalyesine sakız yapıştırmasından başlayarak bahçelerine çiçekleri yolmaya gelen arkadaşlarını evdeki tüfekte kovmaya çalışmaları gibi çeşitli yaramazlık örnekleriyle karşılaşılması; çocuk ve çocukluğun yaramazlık demek olduğu fikrine ulaşmayı sağlamaktadır.

4.1.1.31 Kibir

Kibir teması 66 romandan 5'inde geçmektedir. Kendini beğenmişlik olarak yorumlanan alıntılamalara da burada yer verilmiştir.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanından alınan “Pelin, Yumuşak Y'yi pek sevmediğini düşünüyordu ki, anlatmaya başladı Yumuşak.

–Kendini ne bizden sayar, ne onlardan. Ünlülerden de ünsüzlerden de daha önemli olduğunu düşünüyor. Seni tanıştırmak isterdim ama bizi kabul edeceğini sanmam. Çok kendini beğenmiş bir adamdır. Bahçesine girilmesine bile izin vermez.” (Hepçilingirler, 1986: 73-74) kibirli karakterin örneklendirildiği alıntıda insanın kendini herkesten üstün görmesi, kendini beğenmesi ve başkalarıyla muhatap olmak istememesi bu karakterin özellikleri olarak verilmiştir.

İnsanı kibirli yapan diğer özelliklerin Teneke Kaplı İvan'da “Kendi yeteneği, gözlerini kamaştırmıştı. Ben onu bu kibirten nasıl kurtarabilirdim ki?” (Tok ve Çadircı, 2008: 104) şeklinde belirtildiği gibi üstün yeteneğe sahip ve başarılı olmak olduğu söylenmiştir.

Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanında ““Kendini önemsedığın kadar biraz da çevrene dikkat et,” dedim. ‘Dünya senin çevrende dönmüyor. Başarılı olabilirsin, takım kaptanı olabilirsin... Ama bu senin diğer insanları küçümsemeni gerektirmez.” (Göçmen, 2015: 74) verilen örnekle ise başarılı olmanın diğer insanları küçümsemeyi gerektirmediği işlenmiştir.

Pitan romanında “Çocuklar Zeus Amca'nın bu kendini beğenmiş hâinden hiç hoşlanmamışlardı.” (Kurtuluş, 2004: 148) örneğiyle kibirli olmanın insanlar tarafından seilmeyen bir özellik olduğuna değinilirken; kibirli insanların olumlu özelliklere sahip olabileceği aynı romanda “Theodor'u en iyi tanıyan kişilerden biriydi. Bu kendini beğenmişliğinin altında gerçekten zeki ve düşünceli biri vardı. Bu yüzden onun söylediklerine her zaman değer verir, çoğu zaman tartışalar da onun haklı olabileceği fikrine hiçbir zaman aldırılmazlık etmezdi.” (Kurtuluş, 2004: 163) örneğiyle belirtilmiştir.

Kibirli bir kişide düşünceli, başkalarının fikirlerine değer veren özelliklerinin de pekâlâ bulunabileceği ifade edilmiştir.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “Aslında yalnızlığı severdi. Herkese tepeden bakar, kimseyle görüşmezdi, apartman komşularıyla bile. Kırk yılda bir akrabaları gelirdi, o kadar.” (Tankut, 2011: 8) örneğiyle önceden kibirli olan roman karakterinin “O kibirli hâlimden de eser kalmamıştı artık. Eskiden varlıklarından bile haberdar olmadığı komşularıyla selâmlaşıyor, uzun uzadıya sohbetlere girişiyordu.” (2001: 38) örneğinde belirtildiği gibi sonradan bu huyundan vazgeçtiği görülür.

Kibir teması sadece olumsuz bir kişilik özelliği olarak değil; kibre neden olan etmenler, özellikle üstün yetenekli ve başarılı insanlarda görülen bir özellik olmasına değinilerek ve kibirli bir insanın tümünden kötü huylara sahip olmadığı da belirtilerek çok yönlü açılardan işlenmiştir. Kibirli insanların sevilmeceğinin belirtilmesi ve kibirli roman karakterinin bu özelliğinden vazgeçerek düzelmesi şeklinde işlenmesi, kibir özelliğinin insana yakışmayan bir davranış olarak algılanmasını sağlamıştır. Diğer temalarda olduğu gibi bu temada da konunun farklı boyutlarına değinilerek tema, fikir çeşitliliği içinde işlenmiştir.

4.1.1.32 Tutumluluk

Tutumluluk teması, 66 romandan 5’inde işlenmiştir. Kanaatkâr olma da tutumluluk kapsamında değerlendirilmiştir.

Kanaatkâr olma ile ilgili örnek “–Sen de kendine iyi bak oğul. Beni merak falan etme. Ben her zaman azla yetinmesini bilirim. Çalıyla çırpıyla, otlar motla idare edip gidiyorum. Üzülme sakın...” (Özkan, 1985: 33) Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında yer almaktadır.

Bu tema kapsamında başkalarından kalan eski eşyaların kullanılması, bozulan eşyaların tamir edilerek kullanım süresinin uzatılmaya çalışılması ile ilgili örneklere rastlanmaktadır. Yeşil Bayır romanında “Atay’ın okul çantası, eskice bir çanta; kırmızı derisi, kenarlarda köşelerde soyulmuş, beyazı çıkmış. Atay’dan önce Safiye Teyze’nin küçük oğlu kullanmıştı onu. Çantayı verdiklerinde sapının bir ucu kopuktu. Atay’ın dedesi sicimle onardı.” (Dölek, 2015: 10) örneğiyle çocukların başkalarından kalan eski eşyaları tamir ederek kullandıklarına şahit olunmaktadır.

2000’den önceki yıllarda ödül alan romanlarda çocukların harcama konusunda çok fazla olgun davrandıkları Çiçekler Solmasın romanında “–İstedğini aldık. Niye öyle bakıyorsun? Sevinmedin mi kızım? dedi.

–Çok pahalı. Bunu verelim de, başka bir ayakkabı alalım baba, dedim....

–Parası önemli değil yavrum. Orasını düşünme. Biz kimin için çalışıyoruz? Başka bir çocuğumuz mu var? dedi.” (Güneş, 2001: 10-11) örneğiyle tespit edilmiştir.

2000’den sonra ödül alan Pembe Pantolonlu Bulut “İnsan ihtiyaçlarını almalı, ihtiyacımız olmayan şeylerin büyümesine kapılmamalıyız.” (Uslu, 2002: 106) ve Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanlarındaki “‘Muslukları sıkıca kapatın.’....

‘Lambaları söndürürseniz ömürlerini uzatırsınız.’” (Ak, 2014: 9) ifadelerde çocukların tutumluluk konusunda ebeveynleri tarafından sürekli uyarıldığı ve yönlendirildiği gerçeği ile karşılaşılmaktadır.

Günümüze gelindikçe yani son yıllarda ödül alan romanlarda tutumluluk fikri adeta yadırganmaktadır. Eşyaların uzun süreli kullanılması Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanında “‘Dedemin çamaşır makinesinin yetmişinci yaşını! Biliyorsun, yetmiş yıldır aynı çamaşır makinesini kullanıyor. Bunu çok önemsiyor.’” (Ak, 2014: 32) görüldüğü gibi olağan dışı bir durummuş gibi algılanmaktadır.

2000 yılından önceki yıllarda ödül almış romanlarda bu temayla verilen örneklerle, 2000 ve daha sonraki yıllarda ödül almış romanlardaki örneklerin içeriğinin değiştiğine şahit olunmaktadır. Eşyaların tamir etme yoluyla kullanma ömrünün mümkün olduğunca uzatıldığı, çocukların başkalarının kullanıp eskittiği eşyaları kullandığı ve pahalı giysileri ebeveynlerine aldırarak istememeleri gibi durumlarla önceki yıllarda karşılaşılan; günümüzde çocuklara ihtiyaçları olmayan eşyaları almamaları, musluk kapama, lamba söndürme gibi evle ilgili tasarruf konularında sürekli uyarılarda bulunduğu görülür. Buradan hareketle tutumluluk, günümüz çocuklarının kaybettiği bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu değerın çocuklara kazandırılması için, çocuk romanlarının tutumluluk temasını daha fazla ve etkili işlemesi sağlanarak çocuk edebiyatının bu konuda üstüne düşeni yapması sağlanmalıdır.

4.1.1.33 Engellilik

Engellilik teması, 66 romandan 4’ünde geçmektedir.

İncili Kavak romanında “‘Mıcık’ın bir gözü görmez, bir ayağı da aksardı. Fakat, özenle bakılmayınca, bu özürlerin ayırına varılmazdı. İki gözü de yerli yerindeydi. Yalnız görmeyen gözü, kara bir boncuk gibi devinimsiz dururdu.” (Çekiç Yamaç, 2011: 7) göz ve yürüme bakımından engelli olma durumları işlenirken; Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki “‘Ha, o mu? Zehra. Kulakları duymuyor. Konuşamıyor da.’...Oynamazmış kimseyle. Konuşmak isteyen, yazarak söylemiş. Onunla konuşmayı sadece annesi babası biliyormuş. El kol hareketleri yapıyorlarmış.” (Öztürk, 2016: 64) örnekte belirtildiği gibi engellilik durumlarının sağır, dilsiz olma şeklinde işlendiği görülür.

Engelli olmaya neden olan durumlar ele alınmıştır. Sen Olabilirsin romanında “‘....Amcam gençliğinde çok içki ve sigara içiyormuş. Bir gün hastalanmış.... Onu hastaneye yatırmışlar. Doktorlar amcamı iyileştirebilmek için bacağıнын birini kesmiş....’” (Soytürk, 2002: 25) örneğiyle içki ve sigara gibi zararlı alışkanlıklar, insanları engelli yapan faktörler olarak gösterilmiştir.

Yine aynı romanda “Ozan’ı araba fırlattığı zaman kafasını bir yere çarpmış ve beyin travması geçirmişti.... Ozan, eskisi gibi koşup oynayamayacak, aksayarak yürümek zorunda kalacak.” (Soytürk, 2002: 53) geçirilen bir trafik kazasından dolayı engelli kalılabileceği ifade edilmiştir.

Engelli insanların ve yakınlarının hissettiği duygular ve yaşadıkları zorluklar da konu edilmiştir. Engelli insanların istemedikleri davranışlarla karşılaştıkları, alay edilmekle başa çıkmakta zorlandıkları belirtilerek; herkesin bir engelli adayı olduğu Sen Olabilirsin romanından alınan “Ozan:

‘...Engelli olmak kötü. Bana yalan söylüyorsunuz. Okulda çocuklar benimle alay edecekler.’ dedi. Gözleri alay edileceği korkusuyla buğulandı.

Okulda, arkadaşı Özgür’le en çok o alay etmişti. Onu oyuna almayan ‘sen topalsın, sen oynayamazsın’ diyerek göğsünden iten oydu. Şimdi Özgür’ün yerine kendini koyarak onun düşüncelerini anlamaya çalışıyordu. Yaptıkları için çok pişman oluyor, okula gittiğim zaman ilk önce ondan özür dileyeceğim diye düşünüyordu.” (Soytürk, 2002: 83) kesitte gösterilmiştir. Bu örnekte insanların alay ettikleri durumların kendi başlarına gelebileceği, alay etme yerine engelli durumdaki insanlarla empati kurmaya çalışmaları gerektiği hissettirilmiştir.

İçimdeki Ses romanında engelli bir aile üyesini kabullenmenin zorluğu “Selin, kardeşimin bükük ellerini tutuyor yüzüne sürüyor.

–Bense, tiksiniyorum o çarpuk çarpuk ellerinden. Elleri ayakları çarpılmadan önce hepimiz çok daha mutluyduk.” (Akçagüner, 1998: 35) örneğiyle anlatılmıştır.

Romanlarda engelli insanların eğitimi konusu da ele alınmıştır. Sen Olabilirsin romanında “Ailede bulunan herkes.... Her fırsatta, engelli olmanın korkulacak bir şey olmadığını, onların sağlıklı insanların yaptıkları işleri yapabileceğini söyledi.

Önemli olan insanın engelinden dolayı karşılaşacağı problemlerle, sorunlarla nasıl başa çıkacağını bilmesiydi. Onun için herkes onun psikolojik olarak etkilenmemesi için yoğun çaba sarf ediyordu.” (Soytürk, 2002: 80) verilen örnekle engelli insanların kendilerine verilen doğru eğitim ve destekle sorunlarının üstesinden gelerek diğer insanlar gibi başarılı olabilecekleri, hayatlarını kimseye muhtaç olmadan sürdürebilecekleri vurgulanmıştır.

Engellilik teması, 66 roman içinde sadece 4 farklı romanda yer almasına rağmen Sen Olabilirsin ve İçimdeki Ses romanlarında ana tema olarak işlenmiştir. Bu temanın işlendiği romanlarda; zararlı alışkanlıklar ve bir trafik kazası sonucunda veya doğuştan insanların engelli olabilecekleri belirtilerek insanların engelleriyle alay etmenin çirkinliği, alay eden kişinin başına aynı durumun gelmesi kurgusu yoluyla çok ciddi bir şekilde eleştirilmiştir. Engelli bireylerin ve ailelerinin yaşadığı zorluklara, bu insanlara nasıl yaklaşılması gerektiğine değinilerek engellilik teması çok yönlü işlenmiştir, diyebiliriz.

4.1.1.34 İdealistlik

İdealistlik teması, 66 romandan 4’ünde işlenmiştir.

Teneke Kaplı İvan romanında “‘Tıpkı o da benim gibi, bir fikrin peşine takılıp gider. Hiç kimseyi dinlemez, hiçbir engele aldırılmaz.’” (Tok ve Çadırcı, 2008: 94) örneğiyle

idealistlerin engellere ve başkalarından gelen yönlendirmelere aldırmadıkları, Kayıp Seslerin İzinde romanında da “–Geçen gün siz söylememiş miydiniz bana ‘bir yolun sonuna gelmenin ilk şartı, doğru yönde gitmektir’ diye. Yolumuz doğru olduğuna göre kaygılanmaya gerek yok, dedi.” (Yener, 2003: 21) örneğiyle başka yönlere sapmadan yollarına gittikleri ifade edilerek idealist olmanın tanımı yapılmıştır.

Kara Cümle romanındaki “Bu genç bilim insanlarını zor zamanlar bekliyordu. Maaşları düşüktü. Kara ekmek bile karneyle almıyordu. Bunlar onları yıldırmadı. Üniversitelerinde gündüz işleri bitince geceleri öğretmen okullarında hiçbir karşılık beklemeksizin derslerine koşuyorlardı.” (Özünal, 2005: 80) örnekte bilim adamının ülkesi için karşılıksız çalışması örneklendirilmiştir.

Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında “–Buraya nakledildiği zaman hepsini ateşe vereceğim, dedi.

–Neden baba?

–Çalışmalarının hiçbir zaman kötüye kullanılmaması için...

–O zaman bu adamlar bizi öldürürler.

–Öldürsünler isterlerse...” (Özkan, 1985: 150) ifade edildiği gibi bilim adamlarının insanlığın iyiliği için karşılık beklemeden çalıştıkları hatta bu uğurda kendilerini feda etmeye hazır olduklarına yer verilmiştir.

İdealist olmanın kapsam ve sınırlılıklarının belirlendiği bu temayla, bilim adamlığı mesleğinde idealist olmak ön plana çıkarılmıştır.

4.1.1.35 Açgözlülük

Açgözlülük teması 66 romandan 3’ünde geçmektedir.

Çiçekler Solmasın romanındaki “Yaşıyorduk ama, yaşadığımızın değerini bilmeden. Çok şeyler istiyorduk ama, bizim dışımızdakileri görmeden, düşünmeden!...” (Güneş, 2001: 54) örnekte insanların sahip olduklarının değerini bilmeme ve çok şeyler istemesi söz konusudur. İnsanoğlunun diğer canlılardan farklı olarak azla yetinmediği Elveda Kumru romanındaki “Sen para nedir bilmezsin ki... Sen tek yuvayla yetiniyorsun, ama bu insanlar çok, daha çok istiyorlar. Onlara hiçbir şey yetmiyor. Sen onları anlayamazsın kumru.” (Tuncel, 2011: 69) örneğiyle belirtilmiştir.

Hızlı Tosbi romanındaki “Sarıgöz, o salatalıktan bu domatesten bir parça koparıp diğerine geçen Tırnaka’yı uyardı...Tırnaka aldırmadı. ‘Daha çok var bunlardan. Hepsi sulu, hepsi hoş kokulu; hepsinin tadına bakmak istiyorum.’” (Bertan, 2015: 160) örneğinde hayvanların da açgözlü davranışlarda bulunduğu ifade edilmiştir.

Bu temayla açgözlülük; insana sahip olduklarının yetmemesi, insanın hep daha fazlasını istemesi gibi anlaşılabilir bir davranış olarak tanımlanmış; açgözlü insanların yaşadıkları hayatın kıymetini bilemedikleri vurgulanmıştır. Açgözlülüğün tasvip edilmeyen, kaçınılması gereken bir duygu olduğu hissettirilmiştir.

4.1.1.36 Alçakgönüllülük

66 romandan 3’ünde geçmektedir.

Toprağa Basınca romanından “Ülkenin başbuğu kızını Keloğlan’a vermiş. Düğün dernek başlamış. Fakat Keloğlan demiş ki,
–Ben bir yoksul çobanım. Başbuğun kızına lâıyk değilim. Yaptığım işin de öyle büyük bir önemi yok. Koyunlarımın sığırlarımın suya kavuşması bana yeter. Başka bir şey istemiyorum....

Kararını kimse değiştirememiş. Alçak gönüllü, kendi halinde bir çobanmış. Aslında en yiğit insanlar böyle olurlarmış. Kendilerine fazla değer verilmesinden sıkılırlar, kimseden yaptıklarının karşılığını istemezlermiş.” (Apaydın, 1966: 123-124) alınan kesitte alçakgönüllü insanların özelliklerine değinilmiştir. Buna göre yiğit, kendine fazla değer verilmesinden hoşlanmayan, yaptığıının karşılığını beklemeyen insanların alçakgönüllü olduğunu söylemek mümkündür.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanındaki “Doğrusu E’ Teyze kendini övmekten hiç hoşlanmıyordu. Örneğin yeni yönetimin bilge kişiliğiyle sık sık ona başvurmak zorunda kaldığını, akıl danıştıklarını, onlara her çeşit danışmanlığı karşılık beklemeden üstlendiğini anlatmadı. Bunları daha sonra Yumuşak’la V’ Amcadan öğrendi Pelin. Böylece ‘üstün kişiliklerin kendilerini övmeyi gereksinmedikleri’ sonucunu da çıkarmış oldu.” (Hepçilingirler, 1986: 127-128) alıntıda verilen alçakgönüllü insanların kendilerini övmeye gereksinim duymadığı ve bu durumun onlara üstün kişilik özelliği yüklediği bilgisi Toprağa Basınca romanındaki tespitlerle örtüşmektedir.

Alçakgönüllülük ve kibir karşılaştırılarak kibir duygusunun neden kaynaklandığı, alçakgönüllü olmanın ailede kazandırıldığı ve bu değerın kişinin bütün hayatını etkilediği Kara Cümle romanında “Onların evinde kendi aşağılık dürtüleri nedeniyle başkalarını hor görmekten kaynaklanan kibir her zaman kapının dışında tutulmuştu. Yurdunu, yurttaşlarını, insanları sevmekten kaynaklanan, insanın kendisine olan öz saygısından doğan gurur, onurlu hayatlarının baş tacıydı. Alçakgönüllü ama onurlu insanlar, insanlık ailesinin evladı olabilirlerdi. Kibirliler ise bu büyük insanlık ailesinin köklerini kemirmeye çalışan parazitlerdi ancak. Bu değer yargısı Cahit’e bütün yaşamı boyunca ışık tuttu. Ordinaryüs profesör olduğu yıllarda bile yolda rastladığı üniversite çalışanlarını, öğrencilerini, emekçi bir şoför gibi okula taşıdı. Bildiğini iyi bilen, bilgisinden emin olan; ama bilmesi gereken çok şey olduğunu da unutmayan gerçek bilim insanının engin gönüllülüğüydü bu.” (Özünal, 2005: 62-63) ifadeleriyle detaylı olarak açıklanmıştır. Hatta insanlığın yükselmesi alçakgönüllü insanların değerlerine bağlı kılınmıştır.

Bu temayla alçakgönüllü insanların kişilik özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Ailede kazandırılan bu değer sayesinde kişinin milletine ve insanlığa faydalı olacağı belirtilerek alçakgönüllü olmanın önemi vurgulanmıştır.

4.1.1.37 Cömertlik

Aralarındaki anlam ilişkisi düşünüldüğünde cömertlik ve cimrilığın tek bir başlık altında alınması uygun görülmüştür. Cömertlik teması 2, cimrilik teması 1 romanda olmak üzere bu tema toplam 3 farklı romanda geçmektedir.

Tek Kanatlı Güvercin romanında “Ninem, sırtına giydiği eski geceliğın ceplerini karıştırmaya başladı. Her konuda tutumlu olmaya çalışan ninem, böyle durumlarda çok cömertti. Fakire fukaraya dağıtmaya bayılırdı.” (Gündüz, 2009: 42) örneğiyle fakirlere karşı cömert davranılması gerektiği işlenmiştir.

Fakir insanların fazlasıyla cömert olduğu “Yoksuldular ama cömert insanlardı. Meyve, üzüm, bize her gün birşeyler vermeye çalışıyorlardı.... Kendileri yemez bize yedirmek isterlerdi.” (Apaydın, 1966: 30-31) örneğiyle Toprağa Basınca romanında verilirken; zenginlerin ise cimri olduğu ““Lokanta sahibinin karısı mangalın başında durmuş köfteleri tek tek sayıyordu. Önce anlamadım. Oradaki garson abiye sordum da o söyledi. Orada çalışanların köfteleri tatmalarına bile izin yokmuş....”” (Göçmen, 2015: 84-85) örneğiyle Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanında işlenmiştir.

Cömertliğin 1964 yılında ödül alan Toprağa Basınca ve 1987 yılında ödül alan Tek Kanatlı Güvercin romanlarında, cimrilik temasının ise 2011 yılında ödül alan Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanında görülmesi günümüzde değerlerden uzaklaşıldığına bir işaret olabilir. Cömertlik temasının eserlerde daha fazla ve çocukları cömert olmaya özendirerek şekilde işlenmesi sağlanmalıdır.

4.1.1.38 Düşünmek

66 romandan 3’ünde geçmektedir.

“Düşünmek kolay değildi. Düşünmek insanın gözünün önünü aydınlatırdı. Görmediğini gösterir, duymadığını duyururdu. Ben düşünmeyi çok seviyorum. Ne zaman kendi kendime kalsam hep düşünürüm.” (Güneş, 2001: 28) örneğiyle Çiçekler Solmasın romanında düşünmenin insanı aydınlatacağı belirtilirken “ ‘Bilge Somon haklıymış’ dedi. ‘Başka açılardan bakmak, olayları gerçekten değiştiriyormuş. Şimdi her şeyi farklı görüyorum ve farklı düşünüyorum....’” (Yılmaz, 2007: 100) örneğiyle Meraklı romanında farklı düşünebilmek için olaylara farklı açılardan bakmanın gerekliliğine değinilmiştir.

Güneşe Yolculuk romanında “–Ama canım yandı.

–Canının yanacağını düşünmüştündür de ondan, eğer düşünmeseydin yanmazdı....” (Sevim, 2014: 78) verilen örnekte insanın düşündüğünü yaşadığı ifade edilerek düşüncenin gücünden bahsedilmiştir.

Romanlarda bu temayla, insanın bilgilenmesinde düşünmenin hatta olaylara farklı yönlerden bakarak düşünmenin önemine ve düşünce gücüne dikkat çekilmiştir.

4.1.1.39 Güzellik

Fiziksel görünüş ile ilgili tabirler bu tema ile ifade edilmiştir. Güzellik teması 66 romandan 3’ünde geçmektedir.

Bu tema ile ortaya çıkan güzellik ve yakışıklılık kavramlarıyla daha çok huy güzelliğinin önemi anlatılmıştır. Güneşe Yolculuk romanında “–Evet, Allah ona böyle bir hediye vermiş ve ona yaşlılık yasaklanmış gibi. Mekke’de onun güzelliğiyle kıyas edilebilecek hiçbir kadın, hiçbir genç kız da yokmuş zaten. O, güzelliğin timsali ama onu asıl güzel kılan görünüşü değil temiz ahlâkı, doğruluğu.” (Sevim, 2014: 43) ifadeleriyle belirtildiği gibi bir insanı asıl güzel kılan etmenin fiziki güzellik dışında doğruluk ve temiz ahlak gibi huy güzelliği olduğu ifade edilmiştir.

Teneke Kaplı İvan “.... Hadik paraya değer vermem, önemli olan insanın iç güzelliğidir demeye getirmişti lafi.” (Tok ve Çadırcı, 2008: 37) ve Kuş Olsam Evime Uçsam romanlarındaki “Sen bu kulaklarınla güzelsin. Ben sana baktığımda kulaklarını görmüyorum; iyi kalpli, akıllı, hayat dolu bir çocuk görüyorum. Biraz da yaramaz. Önemli olan kulaklarının nasıl görüldüğü değil, nasıl bir insan olduğun Beşir. Bence sen bunu zaten biliyorsun, değil mi?” (Öztürk, 2016: 101) örneklerde de dış görünüşün önemli olmadığı iç güzelliğinin ve iyi bir insan olmanın önemi vurgulanmıştır.

Romanlarda genellikle huy güzelliği öne çıkarılmakla beraber fiziki güzelliğin ileri sürüldüğü durumlara da rastlamaktayız. Hatta Teneke Kaplı İvan romanında “... Ama bizim oraların en güzel kızlarından biriydi. Hatta o zamanlar yaşım biraz büyük olsa ben bile evlenme teklif ederdim. O denli güzel bir kızdı.” (Tok ve Çadırcı, 2008: 31) örneğiyle dış güzelliğin insanları cezbederek evlenme kararı aldırarak kadar etkili olduğu belirtilmiştir.

Gerek fiziki güzellik gerekse ahlak bakımından bütün insanların en güzeli Peygamber Efendimiz’ den Güneşe Yolculuk romanında “Oradan güzelliğin aslını yani Peygamber Efendimiz’ i görüp geliyor. ...Peygamber Efendimiz, yaratılmışların içinde en güzeldir çünkü.” (Sevim, 2014: 49) ifadesiyle bahsedilmiştir. Güzellik kavramı beşer ile ilgili olarak anlamını Peygamber Efendimiz’ de bulmuştur.

Romanlarda güzellik olgusunun fiziki güzellikten çok huy, ahlak, iç güzelliği örnekleriyle kişiliğin ön plana çıkarılarak işlendiğini görmekteyiz. Bu durum, çocuklara karakter güzelliğinin daha önemli olduğu fikrini aşılması bakımından önemli ve olumlu bir tutumdur.

4.1.1.40 İyimserlik

Bu tema 66 roman içinden toplam 3 farklı romanda geçmektedir. Aralarındaki anlam ilişkisi düşünüldüğünden kötümserlik temasına da burada yer verilmiştir. 2 romanda geçen iyimserlik temasıyla başımıza gelen olumsuz hatta çok kötü olaylara bile iyimser bakabilmek gerektiği belirtilmiştir.

Sen Olabilirsin romanında “‘Her şeyde hayır var.’ deyip, kazayı bir iki sıyrıkla atlattıkları için anne bazen de seviniyordu. Beterin beteri var, aileden birisi ölebilir ya da felç olabilirdi. Ömür boyu yatağa bağlı yaşamak zorunda kalabilirlerdi. Ozan’ın ayağı tümüyle kaybedilebilirdi. O şimdi yürüyemeyecek, yürürken aksayacak ama ilerisi için bir ümit ışığı var... Doktorlar ikinci, üçüncü ameliyatla eski sağlığına kavuşacağını söylüyorlardı.” (Soytürk, 2002: 59-60) örneğiyle insanın başına gelen kötü olaylarda bile daha beterin olduğu düşüncesiyle hareket etmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Başına gelen olaylara iyi tarafından bakmanın insana engelleri aşabilme gücü verdiğine “Sürücü Osman’ın dediği gibi her taraf ıpıssızdı. Yine de ne olursa olsun, hiç önemli değildi. Çekilen tüm zorluklar bitmişti. Yaşamak güzeldi. Köy uzaktaydı, ama hiç değilse görünüyordu. Oraya kılavuzsuz da gidebilirdi.” (Kaplan, 2014: 118) örneğiyle Tren Düdükleri romanında yer verilmiştir.

Parktaki Gergedanlar romanında insanın başına art arda gelen kötü olayların insanda kötümser düşüncelerin oluşmasına neden olduğu “Bilirsiniz, arka arkaya sıralanan olumsuzluklar insanın canını sıkar ve yeni denemelere girişme konusundaki isteği azaltır. Fırat’ın da gittikçe sınırları bozulmaya başlamıştı, yaptıkları işin anlamsız olduğunu vurgulayan kötümser bir düşünce oluşuyordu beyninde.” (Atilla, 2015: 114) örneğiyle açıklanmıştır.

Bu temayla her olay ve durumda iyimser olmak gerektiğine dikkat çekilirken insanın kötümser olmasına, başına tekrar tekrar gelen kötü olayların neden olduğu ifade edilmiştir.

4.1.1.41 Onur

Bu tema 66 romandan 3’ünde geçmektedir.

Benim Dedem Gazeteci romanında “–Onurlu yaşam; yalan söylemeden, haksızlık yapmadan, haksızlığa boyun eğmeden ülkemizdeki ve dünyadaki tüm insanlara sevgi duyarak sürdürülen bir yaşam demektir.” (Özateş, 1998: 53) örneğiyle onurlu olmanın tanımı yapılmıştır.

Onurlu olmanın karakter meselesi olduğu Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında “Demek ki küçük olmak, onurlu olmayı engellemiyordu.” (Hepçilingirler, 1986: 49) örneğiyle açıklanmıştır.

Devletlerin zor zamanlarda onurlu devlet adamlarının, milletlerinin onurlarını çiğnetmedikleri Özgürlüğe Doğru romanında “Paşa, yerinde yoktu. Hasta olduğu için yirmi gündür gelmediğini söylediler. Oysa konu şuydu: Suriye Fatih İngiliz General Allenby, İstanbul’a geleceği zaman Harbiye Bakanı, Fevzi Paşa’ya Generali karşılamaya gitmesini söylemişti. Fevzi Paşa da ‘Ben bunu yapamam.’ demişti. Harbiye Bakanı, ‘Yapmak gerekir.’ diye diretince de Fevzi Paşa, ‘Hastayım, evime gidiyorum.’ demiş ve o günden beri dışarı çıkmamıştı.” (Arıt, 2011: 12) örneğiyle ele alınmıştır.

Bu temayla yalan söylememek, haksızlık yapmamak, yapılan haksızlıklara da boyun eğmemek, ülkemizdeki ve dünyadaki tüm insanları sevmek, onurlu birinin karakteristik özellikleri olarak gösterilmiştir. İnsanın içinde bulunduğu şartlar ne olursa olsun bunların onurlu olmasına engel olmadığı devlet adamları üzerinden ifade edilmeye çalışılmıştır.

4.1.1.42 Öfke

Öfke teması 66 romandan 3’ünde geçmektedir.

Sihirli Dürbün romanında “–Şeyhim yine der ki, ben öfkesi büyük insana kız vermem. Osmancık demek, öfke demek. Bilinmez mi öfke ile kalkanın zararları oturduğu?...” (Kallıncı, 1996: 132) örneğiyle öfkenin yıkıcı ve zararlı bir güç olduğu, bu duygunun en çok zararı da öfkeyi taşıyanın kendisine verdiği ifade edilmiştir.

Hatta öfke dolu kişinin öfkesinin etkisinden sıyrılmayarak hayatındaki güzel olayları bile yanlış değerlendirebileceği Almarpa'nın Gizemi romanında "Rayların kenarına dizilmiş el sallayan köylü çocuklarına bile sinir olmuştu. 'Aptal şeyler n'olacak! Hiç tanımadıkları birilerine el sallayacak kadar aptallar işte!' diye geçirdi içinden. Öfkesi onu esir almış gibiydi. Hayat ona son derece zor ve belirsizliklerle dolu geliyordu." (Avcı Çakman, 2016: 11) örneğiyle ifade edilmiştir.

Öfke dolu bir kalbe diğer sevgi yüklü duyguların giremediği, sevgi yüklü duyguların kalbi adeta genişlettiği Güneşe Yolculuk romanında "Öfke gidince Zehra kalbinin daha da büyüdüğünü hissetti. Öfkenin kapladığı alana meğer ne kadar çok duygu sığıyordu. Öfke bir zamanlar pek çok duygunun boğazına bıçak dayayıp onları Zehra'nın kalbinden kovmuştu. Ama şimdi o gitmişti ve kovulan merhamet, sevgi gibi duygular daha geniş evler inşa etmişti Zehra'nın kalbinde." (Sevim, 2014: 84) ifadeleriyle ele alınmıştır.

Öfke; kişinin en çok zararı kendine verdiren, yüreğini küçülten, diğer güzel duyguları hissetmesine ve yaşamının diğer güzelliklerini görmesine engel olan, kısacası insanın hayatını zehreden bir duygu olarak romanlarda işlenmiştir.

4.1.1.43 Şımarıklık

66 romandan 3'ünde işlenmiştir. Şımarıklık temasının ödül verilme tarihi itibarıyla 2000 yılından sonraki yılları kapsayan romanlarda yer aldığı görülmektedir. 2000 yılından önceki yıllarda ödül alan romanlarda şımarıklık tema olarak yer almamaktadır. 2000'li yıllardan sonra sosyal refah düzeyinin artışıyla birlikte şımarıklık kavramı ortaya çıkmıştır, tespitini yapabilmek mümkündür. Romanlarda da çocukların şımarıklıkları daha çok ailelerin maddi gücüne bağlanmıştır.

Bu temayla, zenginliğin insanı şımarttığına değinilmiştir. Sen Olabilirsin romanında "Ozan, Kuşadası'nda yazlıkları, Antalya ve Aydın'da evleri olduğunu sık sık söyler, varsıl oldukları için övünürdü. Bazı çocuklar onun şımarıklığına, varsıl olmalarıyla övünmesine kızar, bazen onunla arkadaşlık etmezdi. Ama onların bu davranışları çok sürmez hemen barışırlar; her zaman olduğu gibi birlikte oyun oynar, türkü söylerlerdi." (Soytürk, 2002: 8) örneğiyle romandaki çocuğun şımarıklığına sebep olarak maddi zenginlikleri gösterilmiştir.

Şımarık çocukların sadece kendi isteklerine odaklı, istedikleri olmayınca da bunu yaptırmak için uygunsuz davranışlar yapan çocuklar olduğunu Hayalet Köy romanındaki "Geçen yaz dedesi, iş görüşmeleri için bir haftalığına yurt dışına çıkacaktı. Dedesi, 'Mecburum gitmek zorundayım.' dedikçe Jasmin, tepinmiş, bağırılmış, ağlamıştı. Gitmesini hiç istemiyordu. Kararından dönmediğini görünce, dedesinin odasına gitmiş, valizinin içindeki tüm giysileri makasla kesmişti. Sonunda kazanan Jasmin olmuştu. Dedesi müdürlerinden birini göndermişti toplantıya." (Şeker, 2014: 27) örnekten anlamak mümkündür. Dedesinin iş gezisine gitmesini istemeyen torunun dedesinin valizindeki tüm kıyafetleri makasla kesmesi ve yaptığı şımarıklık sonucunda amacına ulaşması söz konusudur.

Atla romanında da "Aslında fazlasıyla sakın bir çocuk olduğum söylenebilir. Muhtemelen fazla şımartılmadığım için. Ah! Arkadaşım Cagun'u her gördüğümde ailemin beni şımartmamasına şükrediyorum. Cagun hiçbir zaman sizi dinlemez, sadece kendinden ve

kendi isteklerinden bahseder. İsteddiği şeyi yapmazsanız bir anda sizi uygunsuz bir yerde bırakıp gidebilir;...” (Aytuna, 2014: 6) örneğiyle çocukların şımarık davranışlarından bahsedilirken aslında bu davranışların ebeveynlerin çocuk büyütürken yaptıkları tutumlardan kaynaklandığı belirtilmiştir.

Bu temayla zenginliğin ve çocuk yetiştirme davranışlarının şımarıklığa neden olduğu ele alınarak şımarık çocukların davranış özelliklerinden bahsedilmiştir. Şımarık çocukların arkadaşlarıyla bu özelliklerinden dolayı zaman zaman problem yaşadıklarına da değinilmiştir.

4.1.1.44 Temizlik

Temizlik teması ile kastedilen kişisel bakımdır. 66 romandan 3’ünde geçmektedir.

Romanlarda diş fırçalama ve banyo yapma ile ilgili örneklere yer verilmiştir. Orman Kardeşin Mektubu “Yemekten sonra dişlerimizi fırçaladık. Bunu her yemekten sonra yaparız zaten.” (Korkut, 2011: 61) ve Mavi Zamanlar romanlarındaki “Birce kitabı kapadı, mumu eline alıp dişlerini fırçalamaya giti.” (Yener, 2016: 12) örneklerde diş fırçalamaya yer verilirken Benim Dedem Gazeteci romanında “–Asıl sen mis gibi kokuyorsun.

–Dedeciğim, akşam banyo yapmıştım. Sık sık yıkanan insanların temiz kokacağını biliyorum.” (Özateş, 1998: 32) örneğiyle banyo yapmaya dikkat çekilmiştir.

4.1.1.45 Uyku

66 romandan 3’ünde geçmektedir.

Romanlarda uykuya dikkat çekilmiştir. Aynalı Geyik “Oysa uyku bal kadar, kaymak kadar tatlı. Herşeye doyulur, uykuya doyulmaz. Dinlendirir, düşlerle bezer gecemizi? Korkularımızı, açlığımızı unutturur.” (Köseoğlu, 1997: 13-14) ve Kibele’nin Gölgesinde romanlarındaki “Gülümsedi Başkoribant. ‘Uyku çok önemlidir, hem bedenimizi hem ruhumuzu yeniler,’ dedi.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 163) örneklerde uykunun en az beslenme kadar önemli olduğuna değinilmiş, ruh ve beden sağlığı için önemi vurgulanmıştır. Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Servise bindiğimde çok uykum gelmişti. Bir kez daha karar verdim, bundan sonra akşamları geç yatmayacaktım.” (Kıral, 2010: 64) örnekte erken uyumanın insan hayatını düzene sokmadaki rolünden bahsedilmiştir.

4.1.1.46 Bencillik

Bencillik teması, 66 romandan 2’sinde yer almıştır.

Romanlarda bencillik eleştirilen bir davranış olarak yer almıştır. Özellikle takım oyunlarında bencillik istenmeyen bir durum olarak Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanındaki “‘Bugün antrenman maçında Ege ile biraz gerildik,’ diyerek anlatmaya başladı. ‘Ona pas vermediğimi iddia etti. Koç da maçın sonunda bana kızdı. Neymiş, takım oyununda bencillik olmazmış....’” (Göçmen, 2015: 73) örneğiyle ele alınmıştır.

Orman Kardeşin Mektubu romanındaki “Çok büyümekle ancak kendini kurtarabilirsin. Arkadaşlarına ise bir faydan olmaz. Bak ben çok büyümüşüm de ne olmuş, hanginize bir yardımım oldu?” diye sürdürdü konuşmasını. ‘Rüzgâr Kardeş yardıma yetişmeseydi daha kimbilir neler olurdu?’ dedi.

Her zaman, herkese çözüm yolları üreten Genç Sedir, söylediklerinden utanmıştı. Aslında canı yandığı için bencillik etmişti. Gerçekte ise hiç de bencil bir ağaç değildi. Biz bunu anlıyorduk ama o, söylediği sözlerden dolayı çok pişmandı.” (Korkut, 2011: 31-33) örnekte bencilliğin kimseye bir yarar sağlamayacağı ve bencil durumuna istemeden düşülebileceği ifade edilmiştir.

Bu temada bencillik istenmeyen bir özellik olarak işlenmiş, insanların bencilce davranışları sonucunda hem kendilerini hem de başkalarını üzecekleri ifade edilmiştir.

4.1.1.47 İntikam

66 romandan 2’sinde geçmektedir.

Roman kişilerinin Sisin Sakladıkları romanında “–Balkondan gözetleyen dostum, kolyeyi yatağın üzerinde gören delikanlının çığlık atarak kolyeyi yere fırlattığını görmüş. Sevindi İlay.

–Harika, günlerce düşünür artık kolyenin nasıl olup da odasına kadar gelmiş olduğunu. Bu da benim küçük intikamım olsun...” (Sertbarut, 2016: 197) şeklinde ifade edildiği gibi intikam aldıkları görülmektedir.

Leyleklerin Gitme Zamanı romanındaki “Benden aldığı bilyelerin, mavi sekamın; Hüseyin’in sıkılan boğazının, tekmelenen suratının ve öldürülen leyleğin intikamını alacaktık! Böyle karar almıştık.” (Salgut, 2005: 146) örnekte alınması planlanan intikamın yine aynı romanda “Gözlerimin önüne Hüseyin’in mavi bakışlı hayali gelip çökmüştü: ‘İntikam, güzel bir duygu değildir’ diyordu.” (Salgut, 2005: 156) örneğinde görüldüğü gibi tasvip edilmemesi çocuk eğitimi bakımından sevindiricidir.

4.1.1.48 Küçümsemek

Küçümsemek teması, 66 romandan 2’sinde geçmektedir.

Sisin Sakladıkları romanındaki “İlay biraz eğlenmek istedi:

–Belki de teyzem İngilizce öğrenmek istiyordur. Ona işine yarayacak bir iki cümle öğretirim. Fadime’nin ineği benim ineğimden daha çok süt veriyor, gibi.

Annesi, kızının böyle alaycı bir hale bürünmesinden rahatsız olmuştu.

–Köylüleri küçümsüyor olmana üzülüyorum.

–Hayır anne, beni yanlış anladın, ben onları küçümsemiyorum. Yalnızca çok sınırlı bir dünyaları var. Tarla, inek ve tarhana çorbası...” (Sertbarut, 2016: 47) örnekte köylüler çok sınırlı bir dünyaları olmasından dolayı küçümsemerek alay edilmiştir.

Yeşil Bayır romanındaki “Bülent evde mi teyze?”

Bülent’in annesi, karşısında bir sivrisinek ya da başka bir zararlı yaratık varmış gibi baktı.” (Dölek, 2015: 46) örnekte olduğu gibi bazı küçümsemelerin aşağılama boyutuna vardığı görülür.

4.1.1.49 Müsriflik

66 romandan 2'sinde geçmektedir. 2010 yılından sonraki yıllarda ödül alan romanlarda bu temaya rastlanmaktadır. Romanlarda bu temayla, israfın aşırı boyutlara ulaştığı, günümüz toplumunda tüketimin özellikle planlanıp tüketim kültürünün bir yaşam tarzı hale geldiği görülmektedir.

Hayalet Köy romanında müsriflik teması “O kadar çok giysisi vardı ki! Hangi biri aklında kalacaktı? Giysilerinin çoğunu bir kere bile giymemişti, etiketleriyle duruyordu dolabında.” (Şeker, 2014: 20) örneğinde ihtiyaçtan daha fazlasına sahip olma olarak karşımıza çıkmaktadır. Müsrifliğin, Hayalet Köy “Bu şık takımı beden eğitimi dersinde bir süre giymiş, birkaç kişi daha aynısından alınca sinirlenip dolabının en alt rafına tıktırmıştı” (Şeker, 2014: 20) ve Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanlarında ““Kirlilerimi çamaşır makinesine değil, çöpe atıyorum.”” (Ak, 2014: 32), “ ‘Ben bir şeyi bir kez giydikten sonra atar, yenisini alırım. İşin sırrı bu. Kullan at! Kullan at!’” (Ak, 2014: 38) verilen örneklerle aşırı boyutlara vardığını görürüz.

Müsrifliğin oluşmasına neden olacak durumların özellikle oluşturulduğuna “ ‘Malların ömrünü kısaltma konusunda bir uzmanım.’ / ‘Nasıl yapıyorsunuz bunu?’ / ‘Dayanıklıklarını azaltarak... Ya da bilgisayar, yazıcı gibi aletlerin içine bazı gizli programlar yerleştirerek.’” (Ak, 2014: 36) örneğiyle Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanında dikkat çekilmiştir.

Yine aynı romanda bunun yeni dünya düzeninin bir parçası olduğu “‘Şirketler malların çok dayanıklı olmasını istemiyorlar artık.’ / ‘Neden?’ / ‘Yenisini satabilmek için. Yoksa hiçbir şey kolay kolay eskimez. Yüz yıl dayanan ampul üretmek mümkün. Ya da hiç bozulmayan bilgisayarlar.’ / ‘Ama bu güzel bir şey! Niye istemiyorlar?’ / ‘Güzel olur mu? Düşünsene, dedenin o şapşal çamaşır makinesi yetmiş yıldır bozulmamış. Oysa o yetmiş yıl içinde, babam tam on iki tane çamaşır makinesi satın alabilirdi. Bu da, ekonomiyi hareketlendirirdi...’ / ‘Her şeyden önce çöp işiyle uğraşanlar topu diker. Sadece çöp işinde kaç yüz bin insan çalışıyor, biliyor musun?’” (Ak, 2014: 36-37) örneğiyle işlenmiştir.

Bu yeni dünya düzeninde kitapların bile eskimekten kurtulamadığı Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanında “Kullan at” kültürünün unsuru olmaktan kurtulamadığı “Bazı kitaplar moda olmaktan çıkıyor. Yerine, yeni moda kitaplar geliyor. İnsanlar eskilerinden kurtulmak istiyor. Ben de o kitapları topluyorum.” (Ak, 2014: 83) şeklinde ifade edilmiştir.

Eşyaların gerçekten eskimediği sadece moda olmaktan çıktığı yani insanların algılarında eskidiği için sahipleri tarafından elden çıkarıldığı durumlar da “Ali masayı hemen tanıdı. ‘A, bu geçen sene attığımız masa!’ deyiverdi./ ‘Olabilir,’ dedi Ümitsu. ‘Niye attığımızı anlamadım. En az kırk yıl daha kullanılır bu. Kestane ağacından.’” (Ak, 2014: 84) ifadesiyle Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanında örneklendirilmiştir.

Müsriflik temasının 66 romandan 2'sinde geçmesi gibi sayıca az romanda ele alınışı onun önemini azaltmamalıdır. Çünkü müsriflik, bu romanlarda özellikle de Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanının tümünde ele alınan ana temalardan bir tanesidir. Bu temayla özellikle Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanında, yaşadığımız dünyanın tüketim çılgınlığının arkasındaki gerçeklik etkili bir şekilde gözler önüne serilmiştir.

Bu romanda insanların ekonomiyi güçlendirmek, daha fazla para kazanmak adına bozulmayan, dayanıklı eşyalar üretebilecekken bunu yapmamaları ve dünyayı göz göre göre büyük bir çöplüğe dönüştürmeleri gerçeğine dikkat çekilmiştir. Ülkemizi ve dünyayı ilgilendiren önemli bir sorunun, çocuğun içinde yaşadığı dünyanın gerçeklerinden haberdar etmek adına çocuk romanlarında ana tema olarak işlenmesi çocuk romanları açısından sevindiricidir.

4.1.1.50 Pişmanlık

Pişmanlık teması, 66 romandan 2'sinde geçmektedir.

Çatalçay'ın Çocukları romanında “Hem arabayı kırdığıma üzuldüm hem de izinsiz aldığım için suçluluk duyuyorum....Çok pişmanım.” (Akçagüner, 2000: 18) örneğiyle başkalarının eşyalarını izinsiz almaktan duyulan pişmanlık dile getirilmiştir.

Hızlı Tosbi romanında “O hiç uçamıyordu. Ağdan balık aşırıya kalkışınca, yediği kürek darbesiyle kırılıvermişti kanadı.... Aslında canlılara zarar vermekten kaçınırdı; nasıl olmuşsa olmuş, öfkeye kapılıvermişti. Üstüne indirdiği kürek yüzünden uçamayan tepeli pelikanı gördükçe içi sızlıyor, balıktan her dönüşte Püsküllü'ye bir balık vererek kendini affettirmeye çalışıyordu.” (Bertan, 2015: 82) şeklinde verilen pişmanlık örneğinde balıkçının öfkesine hâkim olamayarak kürek darbesiyle bir pelikanın kanadını kırıp sonrasında da pişman olması söz konusudur.

4.1.1.51 Bıkkınlık

Bıkkınlık teması Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında “...yoktu yüzünde ama bıkkınlık vardı. Daha önemli işler yapabileceği halde, değerinin anlaşılmadığına inanan insanların bıkkınlığı.” (Hepçilingirler, 1986: 120) örneğiyle işlenerek sadece 1 romanda görülmüştür.

4.1.1.52 İnatçılık

1 romanda yer almaktadır. Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında “Annesinin durmadan yakındığı inadı bu olsa gerekti. Gerçekten istemese bile, bir kez söylediği şeyi hep istermiş gibi davranmak demektir inat. Daha sonra bu huyunu bırakmak için çaba harcaması gerekecekti.” (Hepçilingirler, 1986: 61) inatçılığın tanımı yapılarak bu huydan kurtulmanın zorluğu ifade edilmiştir.

4.1.1.53 Tedbirsizlik

1 romanda yer alır. Tedbirsizlik temasını içeren “ ‘Neden yaptırıyorsun frenlerini? Bir cana kıymca mı aklın başına gelecek?’ Kayaf Ömer şaşırıldı. ‘Haklısın, doktor, bugün yarın derken-’

‘Bugün yarın deme; oldu mu bir kere olur, ocaklar söner.’” (Bertan, 2015: 116) mesajıyla Hızlı Tosbi romanında tedbirsiz davranmanın kötü sonuçlara yol açabileceğine dikkat çekilmiştir.

4.1.1.54 Zekâ: 66 romandan 1’inde geçmektedir.

Pitan romanındaki “Basat, bu koşullar altında devî alt edebileceğini düşünmüyordu. Onu kaba kuvvetle değil, ancak zekâsıyla yenebilirdi... Basat, uyuyan devin yanına giderek onu incelemeye başladı. Bu iri cüsseli amansız yaratığın mutlaka zayıf bir tarafı olmalıydı...Basat hâlâ uyuyan Tepegöz’ü inceliyor, onu alt edecek bir yol bulmaya çalışıyordu. Sonunda aklına bir fikir geldi. Tepegöz’ün en zayıf yeri gözüydü. Çünkü gözü dışında bütün bedeni kaya gibi sertti. Sadece gözünde yumuşak et vardı. Onu kör edebilir, böylece kaçmak için gerekli fırsatı elde edebilirdi. Kör olan dev bir daha köylülere de zarar veremezdi.” (Kurtuluş, 2004: 42) örnekte daha güçlülere ancak zekâ ile üstün gelmenin mümkün olduğu belirtilmiştir.

4.1.2 Toplumla İlgili Temalar

İlk başta, toplum içerikli her tema için ayrı bir başlık oluşturulmuştur. Birbiriyle benzer olanlar aynı başlıkta toplanmıştır. Oyun ve oyuncak ikilisi oyun; çocuk ve çocukluk ayrılmaz olduğu düşüncesiyle çocuk teması altında incelenmiştir. Anne, baba, kardeş, nine ve dede gibi aile büyükleri vb. temalar için aile ana teması oluşturulmuştur. Bazen de aralarında ilişki olan kavramlar -kadın, erkek, büyük, dul-yetişkin teması altında alınmıştır. Bu şekilde yapılan birleştirmelerle; çocuk romanlarında toplumla ilgili toplam 51 tane ana tema tespit edilmiştir. Alt temalar olarak söylenmek istenen aile temasının altında yer alan kardeş, ebeveyn gibi ifadelerdir. Ebeveyn alt teması da kendi içinde anne, baba, nine, dede, teyze, dadı olmak üzere kardeş alt teması; abla, ağabey, üvey kardeş olarak alt kategorilere ayrılmış şekilde gruplandırılmıştır. Birbirleriyle yakın anlama gelebilecek temalar tek bir tema altında verilmiş, yorumlamalarda kompozisyon bütünlüğünün sağlanması açısından ayrı paragraflarda değerlendirilmeye gidilmiştir. Örneğin; ihanet, kandırmak, dolandırıcılık, sahtekârlık ile ilgili hususların aldatmak teması altında ele alınması gibi. Temalar romanlarda geçme sıklığı çoktan aza doğru sıralanmıştır. Aynı sıklık değerine sahip olan temalarda alfabetik sıra esas alınmıştır. Toplumla ilgili ana temaların hepsi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Toplumla İlgili Ana Temalar

<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>	<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>	<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>
Oyun	52	Özel günler	16	Akrabalık	7
Aile	45	Hediyeleşme	14	Hırsızlık	7
Arkadaşlık	38	Ülkeler ve şehirler	13	Gençlik	6
Çocuk ve çocukluk	34	Aldatmak	12	Zenginlik	6
Dayanışma	25	Komşuluk	12	Barış	4
Şiddet	24	Sosyal adalet	12	Kaybolmak	4
Sosyal yaşam	22	Yaşlılık	12	Kültür	4
Misafirperverlik	21	Evlilik	11	İşsizlik	3
Ayrılık	19	Flört	11	Kaçakçılık	3
Dostluk	19	Seyahat	11	Kıracı	3
Yardımsızlık	19	Kaza	10	Kural	3
Fakirlik	17	Kentleşme	10	Sosyal mekânlar	3
Öksüz-Yetim	17	Paylaşma	9	Ağalık	2
Savaş	17	Tatil	9	Grev	2
Yetişkin	17	Göç	8	Kargaşa	2
Geçim derdi	16	Hak	8	Kıtlık	2
Önemli şahsiyetler	16	Kaçma ve kaçırılma	8	Sarkıntılık	1

4.1.2.1 Oyun

Oyun teması, 66 romandan 52'sinde yer almaktadır. Toplumla ilgili temalar kısmında en fazla yer almasıyla oyun teması “Çocuk için, oyun beslenme ve uyku kadar önemlidir. Çocuğun gelişimi ve eğitimi için en önemli araçtır” (Turan, 2013: 16) şeklindeki tespitlerin ne kadar haklı olduğunu göstermektedir. Romanlarda oyuncak geçen ifadeler de oyun ve oyuncuğun ayrılmaz ikili olduğu düşüncesiyle bu tema altında verilmiştir.

Çocuklar için oyun oynamanın çok önemli olduğu ve çocukların hiçbir zaman oyuna doymayacakları Yeşil Bayır “Büyülenmiş gibi oturuyorlardı duvarın üstünde. Gözlerini oyun oynayan çocuklardan ayıramıyorlardı. Ne olurdu katılabilselerdi oyuna!” (Dölek, 2015: 61) ve Pembe Pantolonlu Bulut romanlarında “-Oyuna doyulur mu hiç, Handan Hanım teyze?” (Uslu, 2002: 7) örnekleriyle anlatılmıştır.

Tek Kanatlı Güvercin romanında “...Ama oyundan fedakârlık yapmam gerekiyordu. Oysa benim, oyunu bırakmaya hiç niyetim yoktu. Çelik-çomak oynayanları görünce dayanamıyordum.... Matematik ve Türkçe kurslarını bahane ederek, Adil Hocayı terk etmeye niyetlendim. Maksadım, daha fazla oyun oynayabilmektir.” (Gündüz, 2009: 50-51) örneğinde görüldüğü gibi oyun, çocuğun yaşamının merkezindedir. Çocuklar, evden çıkınca akşama kadar oyun oynar ve yine de oyuna, oynamaya doyamazlar. Bu durum, çocukların gününün büyük bir kısmını oyuna ayırmalarından bahseden aşağıdaki İlk Arkadaş, Bir Liranın İki Günü ve Benim Dünyalarım romanlarından alınan alıntılardan anlaşılmaktadır:

“O evden çıkınca, ben de harmana koşar, sabahtan akşama kadar arkadaşlarımla oynardım.” (Balı, 1956: 3).

“Eve vardığımızda, Ökkeş çantasını bir köşeye attı, eline bir parça ekmekle biraz peynir aldı, sonra doğru sokağa koştu. Oyuna. Akşama dek oyun oynadı.” (Uyaroğlu, 2005: 49).

“Oyuna doymuyorum ben. Arkadaşlarım da öyle. Karanlığa kadar mahalleyi sese veriyoruz. Kışın kızak kayıyor, kardan adam yapıyor, kartopu oynuyoruz. Baharda ip atlıyor, dokuztaş, eşek, menekşe, saklambaç oynuyoruz.” (Saygınar, 2008: 57).

Yukarıdaki alıntılmalarda ve 1987 yılında ödül alan Tek Kanatlı Güvercin romanında da “Bütün çocuklar gibi, ben de su birikintileriyle oynamaya bayılıyordum. Dışarı çıkmak için can atıyordum.” (Gündüz, 2009: 5) ifade edildiği gibi 2000 yılından önceki yıllarda ödül almış romanlarda çocukların sokakta oynadıkları görülürken; Canı Sıkılan Çocuk “Kapı çaldığında ben hâlâ bilgisayarda oyun oynuyordum.” (Göçmen, 2014: 25) ve Hayalet Köy romanlarındaki “Karnı acıkmıştı. Üstelik susamıştı da. Şimdi düşündüğünde, kırk sekiz saat nasıl aç susuz (dadısının mutfaktan aşırıldığı ufak tefek atıştırma saymazsa) ve uykusuz kalabildiğine kendisi bile şaşırıyordu.” (Şeker, 2014: 8) örneklerde görüldüğü gibi 2000 yılından sonra ödül almış romanlarda oyunun, çocuk için hayatın merkezi olma durumu değişmezken oyun yeri ve araçlarının değiştiğine şahit olunmaktadır. Günlerinin büyük bir bölümünü oyuna ayıran çocuklar, sokakta hareketli oyunlar oynamak yerine evde ve bilgisayar karşısında vakit geçirmektedirler. Koşmaca, ip atlama, kartopu, saklambaç gibi geleneksel oyunlar, çocukların bilgisayarı keşfiyle rafa kalkmış gözükmemektedir.

Tek Kanatlı Güvercin romanında “Bu deve oyununu daha önceki düğünlerde de birkaç kez görmüştüm.” (Gündüz, 2009: 60) şeklindeki örnekte oyunun sadece çocuklar için değil yetişkinler için de toplum hayatının bir vazgeçilmezi olduğunu anlamak mümkündür. Öyle ki insanlar geçmişte düğün törenlerinde bile eğlenmek için oyuna başvurmuşlardır.

Yetişkinler oyunu toplumdaki gelenekleri uygulamak için bir araç olarak görürler. Deve oyunuyla ilgili açıklamalar bunu göstermektedir:

“Heyy millet! Nerde bu düğünün sahibi? Yanımda azgın bir deve var. Söylemedi demeyin, gönlünü hoş tutmazsanız, çoluk çocuk demez ısıtır.”

Bu sözlerin anlamı, düğün sahibinden bahşiş istemektir. Aksi takdirde, azgın deve çevresindekilere saldırıp onları iğneleyecektir. Aksilik bu ya, o sırada damadın babası ortalıkta gözüküyordu. Bundan sonrası, devecinin vicdanına kalmıştı. Türkü söylerken kimi işaret ederse, bahşişin onun vermesi gerekiyordu.” (1987: 62).

Çocukların oyun anlayışları çeşitlilik göstermektedir. Tek Kanatlı Güvercin romanında “Camların üzerinde oluşan ince buhar tabakasına, parmak uçlarıyla resimler çizmeye başladı.” (Gündüz, 2009: 8) örneğiyle çocukların buğulu camlara resim çizmelerinden hareketle camları bile oyuncak haline dönüştürmelerinden bahsedilir.

Yetişkinlerin çocukların oyun anlayışını bazen anlamakta zorlandıkları görülür. İlk Arkadaş romanındaki “Karyolasından fırlıyarak üstüme saldırdı, odanın içinde boğuşmaya başladık, kapının açıldığını ve teyzenin hayretle: ‘Ne yapıyorsunuz..’ dediğini bile duymadık. Ben ondan çok daha kuvvetli idim. Başını bacaklarımın arasına sokmuştum....

Erdoğan cevap verdi:

–Oynuyorduk yenge...” (Balı,1956: 14) örnekte iki erkek çocuğunun boğuşmalarını oyun olarak görmesine büyükler bir anlam veremezler.

Romanlarda oyun çeşitliliği göze çarpar. Korkusuz Murat, Pitan, Şeftali Dede, Benim Dedem Gazeteci, Anahtar, Ankaralı, Bir Gün Büyüyeceksin romanlarındaki alıntılamalardan da anlaşılacağı üzere oyuna geniş yer vermesiyle ödüllü romanlar âdeta bir hazinedir:

“Koca masada pingpong denen top oyununu da oynadık. Kızlar bizi yendiler.” (Vânû, 1998: 157).

“Mustafa ağabeyleri onlara çeşitli oyunlar öğretti; halat çekmece, istop, saklambaç oynadılar.” (Kurtuluş, 2004: 18-19).

“Çocuklarla birdirbir oynuyordum.” (Çiçek, 2016: 23).

“Eee’si, mahkemecilik oynayalım.” (Özateş, 1998: 21).

“Ardından bowling oynamaya gittiler.” (Avgören, 2011: 36).

“İkinci bardak çayını içerken çocukluğuna daldı. Yuvarladıkları araba lastiklerini, ağaca tırmanma yarışlarını, kışın buz tutan bayırda sırtüstü kaymalarını anlattı.” (Cemali, 2011: 87).

“.... Kuruldu mu elips biçimi demiryolu üzerinde vagonlarını çekerek giden trenler, kemikten ördeklerle kazlar, kurşun askerler alınmıştı ona.” (Seyda, 2013: 61).

Bu örneklerden çocukların masa tenisi, halat çekmece, istop, saklambaç, birdirbir, mahkemecilik, bowling, ağaca tırmanma, karda kayma, trencilik oynadıklarını ve bu oyunları oynamaktan çok büyük zevk aldıkları anlaşılmaktadır.

Yine çocukların evcilik, koşmaca, köşe kapmaca, el bende, korsancılık, zıpzip, kuş uçurtması, kaydırak, uzuneşek, birdirbir, kuka, topaç çevirmece, sapanla taş atma oyunları oynadıkları bilgisi Bir Gün Büyüyeceksin romanındaki “Onlara, hangi oyunu oynamak istediklerini sordu. Evcilik mi, koşmaca mı, el bende mi, köşe kapmaca mı, hangisini?... Bir ağacın arkasına, büyük babadan saklanmış tahta kılıçları alıp getirmeye koşmuştu. Bu ‘korsanlık’ oynanacak demektir.” (Seyda, 2013: 26), “Pencereden çocuklara bakıyorum. Çömelerek zıpzip oynuyorlar. Sonra, kiminde kuş uçurtması var. Koştukça havalanır.” (Seyda, 2013: 147) ve “Uşak’ta iken, evin önünde kaydırak, uzuneşek, birdirbir ve kuka oynayan, kaytanlarıyla topaç çeviren, sapanlarındaki taşı

vınlatarak cami avlusunun içine düşüren mahalle çocukları,...” (Seyda, 2013: 188) alıntılamalardan edinilmektedir.

Çocukların iklim koşulları nasıl olursa olsun oyun oynamaktan uzaklaşmadıkları Tren Düdükleri romanında “Köy sokaklarında çocuklar dört mevsim gün boyu küme küme birçok oyun kurarlardı.

Memican, oyunlar içinde en çok beş taş, met, kös, düğme, enek, birdirbir, körebe, köşe kapmaca gibi oyunları oynar, arkadaş bulursa sık sık güreş tutardı. Bir de kırbaçla vura vura topaç döndürür, uzaklara gider geri gelirdi.” (Kaplan, 2014: 15) örneklendirilmiştir.

Oyuna günlerinin neredeyse tamamını ayıran çocukların çok geniş bir oyun hazineleri vardır. Beş taş, met, kös, düğme, enek, birdirbir, köşe kapmaca, topaç çevirme, güreş tutma ve körebe oyunları, çocuklarının oyun hazinelerinin ne kadar zengin olduğunu gösterir. Körebe oyunu Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında da “Şimdiki oyun da körebe olabilirdi pekâlâ.” (Hepçilingirler, 1986: 33) işlenmiştir. Saklambaç; Mavi Zamanlar, Hızlı Tosbi, Büyük Tuzak, Teneke Kaplı İvan, Kuş Olsam Evime Uçsam, Toprağa Basınca ve İçimdeki Ses romanlarından alınan aşağıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere romanlarda en fazla işlenen oyunlardan biridir:

“Birce, Alyanoi’de yaşayan görünmez çocuklarla saklambaç oynadıklarını düşündü. Kendisi de gönüllü ebe olmuştu oyunda. Az sonra saklandıkları yerden çıkacaklardı belki de...” (Yener, 2016: 29).

“Sezen, kaplumbağa yavrusuyla saklambaç oynuyor, onu avucuna alıp gezdiriyordu.” (Bertan, 2015: 14).

“Arkadaşlarıyla saklambaç oyununa dalan Şeroks’un neşesi yerine gelmişti.” (Der, 2016: 21).

“Aygördüm oyunu saklambaca benzer. Bir grup saklanır, diğer grup saklananları aramaya çıkar. Bir de kendilerine koşup sobeleyecekleri bir baş seçerler. Diyelim ki bizim Haceli’nin kapısı baş olsun. Kaçanlar kovalayanlara yakalanırsa çimdiklenerek başa kadar götürülür. Ama kovalayanlar yakalanmazsa çimdiklemek sırası kaçanlara gelir.” (Tok ve Çadircı, 2008: 45).

“Ben saklanmayı severim. Oynarım bazen. Bir keresinde, evde yatağın altına saklanmışım. Küçükmüşüm daha. Annem beni dışarı çıktım sanmış. Yatağın altına bakmak aklına gelmemiş. Uyumuşum orada. Akşam olunca pat diye çıkmışım ortaya. Çok sevinmişler.” (Öztürk, 2016: 43-44).

“Okulun bahçesinde saklanbaç oynadık.” (Apaydın, 1966: 10).

“Teyzem beni oyalamak için ne yapacağını bilemiyordu. Masallar anlattı, saklambaç oynadık. Savaşçılık bile oynadık.” (Akçagüner, 1998: 14).

Pitan "...bazıları da ağaçlar arasında ebelemece oynuyordu." (Kurtuluş, 2004: 54), Hızlı Tosbi "İşte, atlattığı tehlikenin ardından, başka bir dünyada yeni dostlar edinivermiş, onlarla kovalamaca oynuyordu." (Bertan, 2015: 80) ve İçimdeki Ses romanlarındaki "Her zamanki gibi akşamüstü arkadaşlarımla bahçede kovalamaca oynamıştık." (Akçagüner, 1998: 64) örneklerde ebelemece- kovalamaca oyununa yer verilmiştir.

Tren Düdükleri romanında "Gündüzleri ise taşlı sokaklarda rap rap yürüyerek askercilik oynarlardı." (Kaplan, 2014: 13) ifadesiyle askercilik oyunu örnek verilmiştir.

Güreş oyunu, romanlarda hem bilek güreşi hem de pehlivan güreşi olarak yerini almıştır. Yeşil Bayır romanında "Toplantılarda bilek güreşi de yaparız. Şimdiye dek kimse İlker'in bileğini bükemedi." (Dölek, 2015: 64) bilek güreşinden bahsedilirken Sihirli Dürbün, "Osman, pek uzakta değil. Çadırların az ilerisinde arkadaşları ile güreş tutmakta." (Kallimci, 1996: 73), Toprağa Basınca, "Biz buralarda hep güreşiriz, dedi Hasan. Var mısınız bana, ha? Şöyle bir tutayım dedim. Vay canına öyle kuvvetliydi ki hemen bıraktım." (Apaydın, 1966: 34-35) ve İçimdeki Ses romanlarındaki "Her akşam babamla alt alta güreşmeler mi isterseniz;..." (Akçagüner, 1998: 7) örneklerde pehlivan güreşi konu edilmiştir.

Bazen babayla çoğu kez arkadaşlarla yapılan güreş, yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere 1990'lı yıllarda ödül alan romanlarda işlenmiştir.

Çatalçay'ın Çocukları romanındaki "Dokuz-on yaşlarında, suda çöp yarıştırmayı, balık avlamayı öğrenirlerdi." (Akçagüner, 2000: 11) ve "Akşama dek köyün otlağında güreş tutar, aşık oynar, sapanla kuş avlamaya çalışırdık." (Akçagüner, 2000: 21) örneklerden çocukların suda çöp yarışırma, balık avlama, güreş, aşık, sapanla kuş avlama etkinlikleriyle vakit geçirdikleri anlaşılmaktadır. Sapanla oynamaya Dünyanın En Güzel Çocukluğu "Sapanla ne yapıldığını bilirsiniz! Ben de onu yapıyordum işte.. İçine taş yerleştiriyor, sonra da rasgele atıyordum." (Tunaboşlu, 2004: 135-136) romanında da rastlanmaktadır. Gerek sapanla gerekse Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki gibi "Bazısı oyuna döndü. Elllerinde tahta sopa var. Taşa vuruyorlar. En uzağa fırlatan kazanıyor." (Öztürk, 2016: 58) tahta sopalarla taş fırlatma olsun, çocukların kendilerine ve çevrelerine zarar vermelerine neden olabilecek oyunları oynadıkları görülür. Çocukların sapanın içine taş koyup

rastgele fırlatma gibi tehlikeli durumlara yol açabilecek etkinliklerle vakit geçirdikleri de görülür. Oyun belli bir düzen içinde gerçekleşen, çocukların eğlenirken öğrenmelerini sağlayan, beden ve zihin gelişimlerine katkıda bulunmayı amaçlayan bir vasıta olmalı iken; çocukların oyun konusunda sınırları zorladıkları belirlenmiştir. Tahta sopalarla taş fırlatma olsun, sapanla kuş öldürmek olsun çocukların kendilerine ve çevrelerine zarar vermelerine neden olabilecek oyunları da oynadıkları görülmektedir.

Yukarıdaki örneklere bir yenisini daha eklemek mümkündür. Tek Kanatlı Güvercin “Maytaplardan bir zevk alamayınca, tabancamla mantar patlatmaya karar verdim. Tane mantarım kalmıştı. Belirli aralıklarla sekiz tanesini patlattım... Mantarın bir kısmı içinde kalmıştı. Ne olduğunu anlamak için, tabancayı elinden alıp tetiği kurcalamaya başladım. Bu arada tabancayı yüzüme doğru çevirdiğimin farkında bile değildim. Birden bire ani bir patlama oldu. Gözlerimin içi ateş gibi yanıyordu.” (Gündüz, 2009: 65-66) romanında görüldüğü gibi çocukların oyun ve oyuncak unsuru olarak kullandıkları tehlikeli araçlarla oynamaları sonucunda kendi sağlıklarına zarar verdikleri görülmektedir.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki “–Keşke, keşke sapanı kırmasaydım, dedim.

–Sapanı mı kırdın?

–Evet...

–İyi etmişsin kırdığına. Keşke bütün çocuklar sapanlarını kırsalar, yok etseler onları. Bak o zaman gökyüzü nasıl daha mavi, nasıl daha kuşla dolu olurdu! dedi büyükbabam.” (Tunaboşlu, 2004: 143) örnekte belirtilen ifadeler sapanın özellikle kuşların hayatını sonlandırma amaçlı kullanılmaması yönündedir.

Tren Düdükleri romanında geçen “Her fırsatta arkadaşlarıyla öküz vuruşturur, horoz dövüştürürdü. Düz yerlerde çıplak eşeğe biner, yarış yapardı.” (Kaplan, 2014: 16) örneğinde hayvanları dövüştürmek, eşeğe binerek yarış yapmak çocukların diğer etkinlikleri olarak gösterilmiştir. Çocukların öküz vuruşturma ve horoz dövüştürme gibi faaliyetlerle zaman geçirdikleri görülür.

Çocukların eğlenmek adına yaptıkları etkinliklerden onların kendilerini ve çevrelerini sakınmak gibi bir dertlerinin olmadığı, onların keşfetmek için dünyaya sınırsız bir merak duydukları anlaşılmaktadır. Çocukların oyun algılayışları onların dünyasını tanımak hakkında bize bilgiler vermektedir.

Oyunlarda araç gereç de çok önemlidir. Çünkü o gerecin adı oyunun adı olmuştur. Bilye ve hamur oyunları buna örnek verilebilir. Çocukların Gelincik Arkadaş Arıyor “Kimileri toz toprak içinde bilye oynuyordu.” (Tankut, 2011: 86) ve Leyleklerin Gitme Zamanı romanlarında “Üstelik kasabanın en usta bilye oyuncusuydum!” (Salgut, 2005: 39) bilye oynadıkları görülür.

İçimdeki Ses romanında “Çocuklara boyalı hamurlar dağıttılar. Kardeşimle bana da verdiler. Ben hemen kırmızı Power Rangers yapmaya koyuldum. Onat da bisiklet yapıyordu..” (Akçagüner, 1998: 55) çocuklar hamurdan şekiller yapmaktadırlar.

Sokak ve bahçeler, çocukların vazgeçilmez oyun alanlarıdır. Dışarıda oynamanın çocukları cezbediği romanlarda örneklendirilmiştir. Buna göre, bisiklete binmek, uçurtma uçurmak, koşmak, polisçilik oynamak, denize girmek, kumda oynamak çocukların dışarıda yapmayı sevdiği etkinlikler olarak ele alınmıştır. Anahtar “Canı hep dışarıda yapabileceği şeyleri istiyordu. Bisiklete binmek ya da uçurtma uçurmak gibi.” (Avgören, 2011: 30), İçimdeki Ses “Sokakta, bahçede arkadaşlarımla koşup oynamak en çok sevdiğim şey. Bisikletimle hız yapmaya, polisçilik oynamaya bayılıyorum.” (Akçagüner, 1998: 47) ve Sen Olabilirsin romanlarındaki “Okul kapanınca anne ve babasıyla tatile gidecek çocuklar; denize girebilmenin, kumda oynamanın ya da boş buldukları bir arsada özgürce pedal çevirerek bisiklete binebilme hayalini kuruyorlardı.” (Soytürk, 2002: 5-6) örneklerde görüldüğü üzere çocuklar en çok bisiklete binmeyi sevmektedirler.

Sokak ve bahçe dışında çocukların özellikle oyun oynaması için inşa edilmiş parklar; Yeşil Bayır, Gelincik Arkadaş Arıyor, Güneşe Yolculuk ve Parktaki Gergedanlar romanlarında aşağıdaki örneklerle geçer:

“Hep birlikte Evren Sitesi’nin oyun parkına gittiler. Doya doya salıncaklara bindiler, kızaktan kaydılar.” (Dölek, 2015: 71).

“Ara sıra işi asıp çocuk parkına koşuyorlar, saatlerce salıncaktan, kaydıraktan, tahterevalliden inmiyorlardı.” (Tankut, 2011: 105).

“Tahterevalli, salıncak, kaydırak uzaktan Zehra’yı bir avcı gibi avlamışlardı.....’Biraz sallansam ne olur ki.’ diyordu kendi kendine.” (Sevim, 2014: 47).

“Dilek ile Şenay yan yana iki salıncağa binmişlerdi, Okan da tam arkalarında bekleyerek onların hız kazanmasına yardımcı oluyordu.” (Atilla, 2015: 28).

Örneklerden çocukların parkta salıncak, tahterevalli ve kaydırakla eğlendikleri göze çarpmaktadır. Kesekâğıdı Ustaları romanında ise “Atlıkarıncaya binmeye karar verdik... Gökyüzünün maviliklerinde uçuyoruz. Altımızdaki atlıkarınca değil, uçak sanki. Kanada binip şaha kalkmışız. Gittikçe açılıyor zincirlerimiz. Gökyüzünün maviliklerinde kocaman daireler çiziyoruz. Aşağıdaki insanlar karınca gibi gözüküyor.... Birden Kadir’in elini duyuyorum ensemden. Ayaklarını boşlukta sallaya sallaya hızını artırıp yetişmiş bana. Oyun içinde oyun olduğunu öğreniyoruz.” (Güler, 2015: 46-47) örneğiyle çocuklar için parktan çok daha özellikli bir yer olan lunaparktaki eğlenceye ve çocukların oyunun içine oyun katma konusundaki ustalıklarına değinilmiştir.

Dama ve tavla oyununa da romanlarda yer verilmiştir. Her Çocuğun Kanadı Vardır “Bu arada bol bol dama oynadık, beklemekle geçen birkaç gün içinde. Sanki babamla eski günlerimiz geriye gelmişti.” (Özkan, 1985: 149) ve İçimdeki Ses

romanlarında “Bir başka gün arkadaşım Burçin’le dama oynuyoruz diyelim.” (Akçagüner, 1998: 32) dama oynamaya yer verilirken Hızlı Tosbi romanında “Hey Babam, Müren Ali’yle tavlaya oturmuştu. Seyirci olarak iki de komşusu vardı.” (Bertan, 2015: 124) tavlama oynamak örneklendirilmiştir. Zekâ oyunu satrancın ise romanlarda dama ve tavlama oyunundan fazla geçtiği görülmektedir. Sevgi Sitesi Çocukları, Sonsuzluk Sirki ve Konaktaki Hazine romanlarındaki kesitler bu tespiti doğrulamaktadır:

“...Satranç; akıl, dikkat gerektirir. Ayrıca, oyunun kurallarını da iyi bilmek gerek.” (Akçagüner, 1997: 52).

“Satranç tahtasını çıkarıp taşları dizerken kendi kendineve iç geçirerek beyaz taşlardan birini ilerletti. Sonra siyah tarafın hamlesi için düşünmeye başladı...” (Barutçuoğlu, 2014: 20).

“Sonra İsmail’le satranç oynarken birden aklıma Hasan Amca geldi.” (Erdoğan, 2013: 9).

Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanındaki “Bakışlarım annemle babama kaydı. Onlar da her akşam yaptıkları gibi salonun köşesindeki koltuklara karşılıklı oturmuş, satranç oynuyorlardı...Onların oyundan anladığı tek şey satrançtı.” (Göçmen, 2015: 14) örnekte çocuklar dışında anne babaların da satranç oynaması örneklendirilmiştir.

Bilmece sormak, tekerleme söylemek, masal ve fıkra anlatmanın da çocuklar için eğlenceli etkinliklerden olduğunu aşağıdaki örneklerde görmek mümkündür:

Toprağa Basınca romanında “-Ee, dedi. Şimdi anam gider. Biz evde kalırız. Bilmece sorarız birbirimize. Masal anlatırız. Tek-çift de oynarız...” (Apaydın, 1966: 157) örneğiyle bilmece sorma, masal anlatma ve tek-çift oynamaya yer verilmiştir.

Tombul Sarı Balık “‘Bil bakalım. Çarşıdan alınmaz, mendile konulmaz, ondan tatlı şey olmaz.’ Tombul, düşündü ve yanıtını yaptırdı.

‘Uykuuu.’

Yunus yine sordu.

‘Mavi atlas, iğne batmaz, makas kesmez, terzi biçmez.’....

‘Gökyüzü...’ dedi.....

‘Benim iki pencere var. Sabah olunca açar, akşam olunca kaparım.’

‘Gözlerimiz.’

‘Bravo, iyi bildin! Hadi bunu da bil. Bakırdan bir tepsiydi, bir kızdı, her şey pişti.’

‘Ne var bunu bilmeyecek. Güneş elbette.’” (Korkut, 2010: 64-65) romanında bilmece sormaya yer verilmiştir.

Yaralı Keklik romanında “Yusuf, Veysel ve Ahmet fıkralar anlatarak, bilmeceler sorarak tırmandılar Sivri Dağ’ın eteklerini.” (Öztürk, 1995: 27) çocukların zamanlarını güzel bir şekilde doldurmak için bilmecenin yanında fıkradan da

faydalandığı görülmektedir. Leyleklerin Gitme Zamanı “Taşköprü’nün üzerinden geçen çocuk sürüsü, eski bir tekerlemeyi söyleyerek uzaklaşır: ‘Evli evine, köylü köyüne/Evi olmayan sıçan deliğine...’” (Salgut, 2005: 10) ve Almarpa’nın Gizemi’ndeki “Kestane kebab, Acele cevap” (Avcı Çakman, 2016: 27) örneklerde tekerlemelere yer verildiği tespit edilmiştir. Masal, bilmece ve tekerleme, çocukları eğlendiren ve güzel vakit geçirmelerini sağlayan etkinliklerdir. Aynı zamanda bunlar, çocuk edebiyatının eğitici olma işlevini de üstlenen etkinliklerdir. Erdal (2013: 69), tekerlemelerde kullanılan sözcükler arasındaki uyumun çocuklara ilgi çekici geldiğini belirtmekle beraber tekerlemelerin çocukların ritim duygularının gelişmesine yardımcı olduğunu ve çocukların dil becerilerinin geliştirilmesinde etkili olduğunu savunmaktadır.

Romanlarda oyunların nasıl oynandığıyla ilgili ayrıntılı bilgilere de yer verilmiştir.

Aşağıdaki örneklerde bu bilgiler yer almaktadır:

Aşık oyunu “Köy çocuklarının en çok oynadıkları, en çok sevdikleri oyun aşık oyunuydu...Yere yumurta gibi söbü bir çukur kazardık. O çukurun önüne herkes birer ya da ikişer aşık dizerdi. Sonra beş adım uzağa bir çizgi çeker, ön ayaklarımızı çizgiye değdirecek şekilde durur, elimizdeki aşıkla kaledeki aşıkları vurmaya çalışırdık. Vurup çukura düşürdük mü onlar bizim olurdu. Yani hüner nişancılıktaydı.” (1966: 53), gagı oyunu “Bir de gagı oyunumuz vardı. Hepimizin birer yassı taşı olurdu. Üç beş kişi dizilir uzağa diktiğimiz ene denilen küçük yuvarlak taşa atardık. Kim en yakına düşürse oyuna o başlardı. Sonra yakın, ondan sonra yakın düşüren oynayacak demekti. Sıra öyle kurulurdu. Oynayacak arkadaş kendi gagısını alır, kendi taşının bulunduğu yerden önce öbür gagıları sırayla vurur ve sayardı. Bir, iki, üç... Bitince son vurduğu gagının yanından, eneyi yani küçük yuvarlak taşı mümkün olduğu kadar çok yuvarlayacak şekilde vururdu. Sonra başlardı ayağı ile ölçmeye. Deminki sayının üstüne sayardı. Dört, beş, atlı... Bazen seksene, yüze kadar çıkardı. Köy çocukları çoğu zaman yalınayak oldukları için çok sayı tuttururlardı. Çoğu zaman ben de ayakkabımı çıkarırdım. Nasıl olsa ablam görmezdi. Hem yalınayak insan daha bir hafif oluyor, daha güzel oynuyordu. Sırası gelen arkadaş gagılardan birisini ya da eneyi vuramazsa ondan sonraki oynardı. Bitiriş beş yüz birde, yedi yüz birde, hattâ zamanımız çoksa bin birde olurdu.” (1966: 54), esir almaca “–Esir almaca oyunu oynuyoruz.

–Nasıl oyunmuş bu?

–Baya oyun. İkiye ayrılacağız. Köyün içine dağılıp birbirimizi kovalayacağız. Karşı gruptan kimi yakalarsak esir alacağız.

Bizim hırsız-polis oyununa benziyordu.” (1966: 91), yüzük bulmaca “–Hadi yüzük bulmaca oynayalım, dedi Muhsin.

–Hadi, dedim.

Evde ne kadar çorap varsa döktüm ortaya. Önce yazı tura atarak ebeyi seçtik. Muhsin ebe oldu. Yüzüğü çoraplara saklamaya başladı. Göstermeyecekti sözüm ona. Ama beceremiyordu. Bir hamlede buldum.” (1966: 150) ve kovalamaca oyunlarının “–Hadi kovalamaca oynayalım, dedi.

–Nasıl oynayacağız?

–Beni tutacaksınız.

–Nasıl?

–Bayağı. Arkamdan koşup beni yakalayacaksınız.

–Yakalayınca ne olacak?

–Hiç. Isınacağız.” (Apaydın, 1966: 155) oynanışı hakkında Toprağa Basınca romanında bilgi sahibi oluruz.

Görüldüğü üzere Toprağa Basınca adlı romanda aşık, gagı, esir almaca, yüzük bulmaca ve kovalamaca oyunları hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Adlandırmaları

ve oynanma şekilleriyle günümüzde neredeyse unutulmaya başlanmış bu oyunların tekrar canlanması romanlarla sağlanmıştır.

Benim Dünyalarım romanında ise “Kâğıtları, kalemleri aldık; bizim evin önündeki kocaman beton basamağa oturduk. Babam:

–Herkes söylediklerimi kâğıdına sırayla ve yan yana yazsın. İsim, şehir, nehir, dağ, eşya, hayvan, devlet, sanatçı... Yazdık.

–Şimdi bir harf söyleyeceğim. Siz, verdiğim harfle başlayan sözcükleri, yazdırdığım sözcüklerin altına yazacaksınız. Kimse kimseye göstermeyecek, tamam mı?” (Saygınar, 2008: 69) örneğiyle isim şehir oyunu açıklanmıştır.

“Sonra da sanatçı oyunu oynamaya başladık. Sanatçıların adıyla tekerlemeler uydurur olduk. Dalda erik, Fatma Girik/ Çatal kaşık, Ayhan Işık/....” (Saygınar, 2008: 70) örneğiyle aynı romanda sanatçı oyunu hakkında bilgi verilmiştir.

“Şarkı, türkü oyunumuz da çok güzel. Birimiz bir şarkıya başlıyoruz, bir süre söyleyip kesiyoruz. Karşı gruptakilerden birisi, kalınan sözcüğün son harfinden başlayarak başka bir şarkı söylüyor. Söyleyemeyen grup yeniliyor; yenen grup diğer gruba ceza veriyor.

‘Evlerinin önu zeytin ağacı

Dökülmüş yaprağı, kalmış sıyacı

İlgaz, Anadolu'nun sen yüce bir dağısın.” (Saygınar, 2008: 70) örneğiyle Benim Dünyalarım romanında şarkı türkü oyunu anlatılmıştır. İsim-şehir, sanatçı ve şarkı türkü oyunları Benim Dünyalarım adlı romanda ayrıntılı olarak işlenmiştir.

Masal uydurma oyunu ise “Baba kızın son aylarda zevkle oynadığı bu oyunun kuralları oldukça basitti. Her ikisi de bir hafta boyunca akıllarına gelen en zor sözcükleri bir kâğıda yazıyorlardı. Sonra, seçtikleri sözcükleri değiş tokuş ediyor ve kâğıtta yazan her sözcük için bir masal uydurma yarışması yapıyorlardı.” (Der, 2016: 62) örneğinde görüldüğü gibi Büyük Tuzak romanında anlatılmıştır. Bu eserlerde çocuklar bilmedikleri oyunlarla tanışma fırsatını yakalamış olurlar.

Çocukların oyuna kimin başlayacağını belirleme konusunda yani oyunu kurarken dahi oyundan faydalandıkları görülür. Toprağa Basınca romanında “–Önce biz soracağız.

–Yoo, biz.

–Yazı tura atalım.

–Atın.” (Apaydın, 1966: 163) olduğu gibi çocuklar oyuna kimin başlayacağına karar verebilmek için yazı tura atarlar.

Kayıp Seslerin İzinde “Uzun uğraşlardan sonra Zeynep ıslık çalmayı öğrenmişti. Yaşamı boyunca unutmayacağı bir gün olacaktı. Çünkü altıncı sınıfa ıslık çalarak gidebilmek, Zeynep'in en büyük isteklerinden birisiydi.” (Yener, 2003: 37) ve Toprağa Basınca romanlarında “Hasan ıslık çalıyordu. Amma güzel yapıyordu ha, bir uzatıyor, bir titretiyor, sonra yeniden başlıyordu. Ben de özendim, çalayım dedim ama onun gibi olmuyordu.” (Apaydın, 1966: 154) şeklinde söz edilen ifadelerden çocuklar için ıslık çalabilmenin önemli olduğunu ve ıslık çalmayı çok isteyip sevdiklerini anlaşılmaktadır.

Romanlardan çocukların top, futbol oynamayı çok sevdiğini anlamak mümkündür.

Çocukların bir öğretmen rehberliğinde, kurs olarak devam ettikleri futbol ise eğitim ve sanatla ilgili temalar altında verilmiştir. Buradaki örneklerde, futbol bir disiplin

olmaktan öte, oyun olarak algılandığı için bu tema altında verilmesi uygun görülmüştür.

Bu tema, Pembe Pantolonlu Bulut romanında “Bir mahallede çocuklar neşeyle top oynuyorlardı. Kızlı erkekli bir sürü çocuk, topu birbirine atıyor, kaçışıyor, oradan oraya koşturuyorlardı.” (Uslu, 2002: 5) top oynama olarak örneklendirilmiştir.

Leyleklerin Gitme Zamanı “Eski harman yeri de bizim futbol sahamız olmuştu. Saha dediysen dört iri taş; ikisi bu yanda, ikisi karşıda dizili! Ama güzel ve yumuşak bir düzlük; toprağı pek sert değil. Zaman zaman içini otladığımız eski meşinimiz ile burada şut çekişiriz.” (Salgut, 2005: 37), Ablamı Nereye Kaçtırdılar “Ben de Serdar ve Emir’le top oynuyordum. Serdar kaleci oldu. Emir ve ben sırayla şut atacaktık.” (Kıral, 2010: 166) ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarında ise “Son maçımı oynuyordum kasabada ve bizim takım üç-iki öndeydi. Gollerden birini de ben atmışım.” (Tunaboğlu, 2004: 43) örnekleriyle futbol olarak verilmiştir.

Romanlarda, çocuklar arasında husumet çıkarabilecek oyuncakları üreten büyükler ve savaş oyununa yönelik eleştiriler mevcuttur. Çocukların savaş oyunları oynadıkları Sihirli Dürbün romanında “–Cenk oyunu oynayalım.’.... ‘Çocuklar, çığlık çığlığa koşuyorlar. Kara Osman da koşuyor, tahtadan kılıcını kuşanmağa... Ağaç dallarından yapılmış oklarını ve yaylarını almağa.” (Kallıncı, 1996: 46) örneğiyle görülür.

Çocukların savaş oyunu oynamaları Benim Dünyalarım romanında “Mahalledeki arkadaşlarla son oyunumuz komencilik. Kızılderili filmlerinden öğrendik. Kız erkek hepimiz bellerimize kemer bağlıyor, kemerin arasına oyuncak tabanca sıkıştırıyoruz. Gruplaşıyor, savaşıyoruz. Bazılarımız söğüt dallarından oklar yaptık. Okları düşman gruba atıyoruz. Savaş sırasında bazılarımız yalancıkta ölüyoruz.

Babam oyunumuzu yarıda kesti bir gün. Çocukları başına topladı:

–O resimli romanları okuya okuya bu duruma geldiniz. Hepiniz nefret dolusunuz. Kavgalı, dövüşlü savaşçılar kesildiniz başımıza. Oyun sevgiyle, coşkuyla oynanır. Çocuklar oynaya oynaya büyür. Savaşı oynamaktan vazgeçin, barışı oynayın.

Pek bir şey anlamadık doğrusu. Romanlarda, filmlerde savaş vardı. Biz niye oynamayacaktık?” (Saygıncı, 2008: 69) ebeveynler tarafından eleştirilerek sevgi içerikli oyunlar oynamaları konusunda çocuklar uyarılmışlardır.

Savaş oyunları meselesi Çınar Dede’nin Doğum Günü romanında “Bir de savaş oyuncaklarını, tabancayı, kılıcı çok seven çocuklar var. O oyuncakları da büyükler yapıyorlar. Sonra sokakta oyuncak silâhlarıyla oynayıp, oyundan sıkılınca birbirleriyle dalaşan çocuklara, yaptıklarının ne ayıp bir şey olduğunu söylüyorlar...” (Korkut, 2010: 29) savaşla ilgili oyuncakların büyükler tarafından yapıldığı ve büyüklerin savaş oyuncaklarıyla oynayan çocukları eleştirmelerinin yersiz olduğu ifade edilerek farklı bir açıdan ele alınmıştır. Savaş oyunlarına farklı bir bakış da Yeşil Ada’nın Çocukları romanından “.... Yaşananlardan çok fazla etkilendikleri oynadıkları oyunlardan belliydi. Saklambaç, yakan top, beş taş yerine sokaklarda savaş oyunları oynuyor, radyolardan duyup anne babalarından anlamını öğrendikleri sözcüklerle ‘masa başına’ oturuyor, ‘ateşkes’ sağlıyor, ‘ateşkesi ihlal’ ediyorlardı. Oysa oyun diye oynadıkları yaşamın belki de en acı gerçeğiydi.” (Tekin, 2017: 148) örneğiyle gelmektedir. Burada, çocuğun içinde yaşadığı ortamdan fazlasıyla etkilendiği ve bunu oyunlarına yansıtıkları ifade edilerek oyun, gerçek yaşamın tekrar canlandırılması olarak işlenmiştir.

Ebeveynlerin savaş oyunu dışında diğer oyunlarında da çocuklara uyarılarda buldukları görülür. Bunun örneği Orman Kardeşin Mektubu romanında “Aman siz de kartopu oynayacağız derken ipin ucunu kaçırp hasta olmayın. Herşeyin bir kararı olduğunu sakın aklınızdan çıkartmayın.” (Korkut, 2011: 84) görülür. Ebeveynler çocukların oyun oynarken hasta olmalarını istemez özellikle kış oyunları konusunda hassas davranırlar.

Çocukların oyunlarında oyuncaklarının özel bir yeri vardır. Hatta kız ve erkek çocuklarının oyuncak seçimlerinin ve dolayısıyla oyunlarının farklılaştığını incelenen eserlerde görmek mümkündür. Pitan “Zeynep kendi hâlinde oyuncak kuzusuyla oynuyor, ona bütün gün gördüklerini fısıltıyla bir bir anlatıyordu.” (Kurtuluş, 2004: 35), Benim Dünyalarım “Babam bana ağlayan bir bebek getirdi. Uzun, kabarık giysili, güzel yüzlü bir bebektir. Yatınca ağlıyordu. O kadar çok oynadım ki pili bitti. Ağlamayınca keyfim kaçtı; attım bir kıyıya.” (Saygınar, 2008: 26) ve Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanlarında “Evcilik oyununda çoğu kez yaptığı gibi bir yığın küçük bebeği vardı işte, Yumuşak da yalancıkta kocası olmuş, yanında yatıyordu.” (Hepçilingirler, 1986: 50) kız çocuklarının oyuncak bebek ve hayvanlarla oynadıkları, evcilik oyununu tercih ettikleri görülürken; Pitan “Oyuncağı Robi’yi çantasından çıkarmış, orasını burasını kurcalıyor; oyuncak robotu üzerinde yeni değişiklikler yapmayı plânlıyordu.” (Kurtuluş, 2004: 47), Yaralı Keklik “Okulda ilk meşin topu olan çocuk Veysel’di.” (Öztürk, 1995: 10) ve İncili Kavak romanlarındaki “Bir futbol topu bile olmuştu. Mıcık’ın en çok istediği oyuncak, bir toptu zaten. Arkadaşları da artık onunla alay etmiyorlardı. Birlikte saatlerce oyun oynuyorlardı.” (Çekiç Yamaç, 2011: 18) alıntılarda robot ve topa oynayanların erkek çocuk oluşu örneklendirilerek çocuk edebiyatında oyun ve cinsiyet ilişkisi konusuna değinilmiştir.

Erkek çocuklarının oyuncak seçiminde araba ve robotun ağırlık kazanması ile ilgili örneklere diğer romanlarda da değinildiği görülmektedir. Bir Liranın İki Günü “Bir ara, bir vitrinin önünde durduk. Hepsini de birbirinden güzel, bir sürü oyuncak vardı camın gerisinde. Tavşanlar, filler, ayılar, otomobiller, bebekler... Ökkeş gözünü küçük, sarı bir otomobile dikmiş, devamlı ona bakıyordu.” (Uyaroğlu, 2005: 46), Sevgi Sitesi Çocukları “Yüzlerce elektronik oyuncağın, çeşit çeşit bilgisayarın sergilendiği kocaman galeride Özgür kendinden geçti. ‘Windows’lu -ikinci bellek- prenterli- elektronik yazar- bilgisayarlar, joystickler, radyanlı silahlar; pille, aküyle çalışan çeşit çeşit robotlar... Birinde ötekine koşup dururken iki saatin geçtiğini hiç fark edemedi.

Sonunda Lotus-3 (araba yarışı programlarının ağırlıklı olduğu, elden kumandalı) oyuncağa karar verildi.” (Akçagüner, 1997: 35) ve Çatalçay’ın Çocukları romanlarındaki “Teo’nun tahtadan bir arabası vardı. Sarı, turuncu, kırmızı boyalı. Önü tek, arkası çift tekerlekli. Sürünce iki yanındaki ziller çalıyor. Uzun okundan tuttun mu sür sürebildiğin yere. İzmir’li marangoza yaptırmış Vasili Amca. Teo, cicili biçili arabasıyla köy sokaklarında hava atıyor bize. Çocukların güzel oyuncağına dokunmasına izin vermiyor.” (Akçagüner, 2000: 17) alıntılar buna örnek gösterilebilir.

Kuş Olsam Evime Uçsam “Yıkıntılardan arasından kırmızı arabayı fark ettim. Emir arabasını unuttuğunu bilseydi onun benim olmasını ister miydi? Orada öylece duruyor. Gidip alsam mı acaba?” (Öztürk, 2016: 7) ve Almarpa’nın Gizemi romanlarında “Arda’nın son zamanlarda en favori oyuncağı babasının ona yeni aldığı kırmızı traktördü.” (Avcı Çakman, 2016: 126) geçen ve yukarıdaki örneklerde erkek çocukların arabanın her çeşidine (kumandalı, tahta araba, traktör) düşkün olduğu gözlemlenirken; kız çocuklarının Amber’in Zaman Kapsülü romanında “Çok küçükken, annemi kaybettiğimizi henüz anlamasam da evdeki boşluğunu acıyla hissettiğim dönemde yanımdan ayırmadığım bez bebeğimdi bu!” (Gülü, 2015: 154) olduğu gibi oyuncak bebeklerle

oyynamaktan büyük zevk aldıkları ifade edilmiştir. Ancak Sevgi Sitesi Çocukları romanında “Gökçen, sekiz yaşındaydı. Kız çocuğu olmasına karşın bebekler ilgisini hiç çekmiyordu. O da erkek arkadaşları gibi ağaçlara çıkmaya, tabancayla oynamaya, onlarla bisiklet yarışı yapmaya, bilgisayar oyunlarına bayılıyordu.” (Akçagüner, 1997: 12) görüldüğü gibi kız çocuklarının da erkek çocukların oynadıkları oyunlardan hoşlanmaları gibi istisnai durumlara da rastlanmaktadır.

Oyuncak konusundaki kız-erkek çocuğu arasındaki ayrım, şehir-köy çocuğu arasında da yapılmıştır. Şöyle ki; Pitan romanındaki “Başka bir tarafta Helena, çevresinde toplanan bir grup köylü çocuğa yoyosunu tanıtıyordu. Bu çocuklar daha önce hayatlarında hiç yoyo görmemişlerdi.” (Kurtuluş, 2004: 56) örneğinde köy çocuklarının oyuncakları bilme ve tanımada daha şanssız olduklarına değinilmiştir.

Bilgisayar oyunları da çocukların oynadığı oyunlar arasındaki yerini almıştır. Bilgisayar oyunlarının romanlarda karşımıza çıkması 1996 yılında ödül alan çocuk romanı Sevgi Sitesi Çocukları “Tersine, Özgür’ün bilgisine, özellikle bilgisayar oyunlarındaki üstünlüğüne hayrandı.” (Akçagüner, 1997: 10) ileldir. Ardından “Onat’ın bilgisayar oyunlarında beni solladığını söylemem inanın abartma değil.” (Akçagüner, 1998: 80) ve “Kızlar odalarında bilgisayar oyununa dalmışlardı.” (Tankut, 2011: 114) örnekleri ile İçimdeki Ses ve Gelincik Arkadaş Arıyor romanları gelmektedir.

Çocukların bilgisayarda oynadıkları oyunların genellikle hâlihazırda oynayageldikleri oyunların bilgisayar versiyonu oldukları görülür. Örneğin Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Emir, ‘sosyale başlamadan biraz basket oyununu oynayalım mı?’ dedi. Doğrusu, derse bu kadar erken başlamaya ben de alışık değildim. Basket diskimi yerine yerleştirdim.” (Kıral, 2010: 55), “Hep futbol oynadığım siteye girdim.” (Kıral, 2010: 56) ve “Bilgisayarı açtım ve her zaman satranç oynadığım siteye girdim.” (Kıral, 2010: 59) alıntılamalardan da anlaşılacağı üzere çocukların basketbol, futbol ve satranç oyunlarını bilgisayar ortamında oynadıkları işlenmiştir. Canı Sıkılan Çocuk’ta ise “Bir saatte tam üç ralliye katıldım, elbette hepsinde de ben kazandım. Bilgisayar ekranına sürekli bakmaktan gözlerim biraz ağrıdı ama olsun. Şampiyon olmak çok güzel.” (Göçmen, 2014: 22) örneğiyle bilgisayarda ralli yarışına katılmak örneklendirilmiştir.

Bilgisayar oyunlarının çocukları bağımlı yaptığı Hayalet Köy romanında “Dedesine inat iki gün boyunca bilgisayarın başından kalkmamış, odasındaki oyun CD’lerini tekrar tekrar oynamıştı. Sonunda dedesine değil uykusuzluğa yenik düşmüştü.” (Şeker, 2014: 7) örneğiyle ele alınırken; bu bağımlılığın yol açtığı sorunlar “Arkadaşları dalıp gitmişlerdi bilgisayar oyunlarına. Güya doğum günü partisiydi, ama hepsi internet kafe müşterisi gibi davranıyordu.” (Sertbarut, 2014: 43) örneğiyle Mezarlıktaki Gölge romanında işlenmiştir. Buna göre bilgisayar oyunlarına bağımlılık, sadece kişiyi değil toplum düzenini de bozmakta, olumsuz etkilemekte ve sosyal ilişkilerin kalitesini düşürmektedir.

Sevgi Sitesi Çocukları romanında oyunun ve oyun anlayışının seneler itibariyle geçirdiği değişim “Ne ki zaman içinde çocukların, gençlerin oyun biçimleri, oyuncakları; ilgi alanları biçim değiştirmişti. Bu ikinci kuşak çocuklar, babaları gibi çelik çomak, birdir

bir oynamıyorlardı. Onların türlü türlü elektronik oyuncakları, atarileri, bilgisayar oyunları, otomatik vitesli bisikletleri vardı.

Oyun kahramanları da değişmişti doğal olarak.

Kaptan Kork, Spak, He-man, Süper-man, Örümcek Adam vb. çeşit çeşit bilim kurgu kahramanı, biyotik robotlar girmişti oyunlarına. Uzayda yıldızlar arası savaş oyunları oynuyorlardı. Başka dünyalara ışınlanıyorlardı. Uzay gemileri elektronik harikalarla doluydu. Ellerindeki kumandalarla oyuncak arabalarını yarıştıyorlardı. Karmaşık oyuncakları, babalarından iyi kullanıyorlardı. Hepsi birer elektronik uzmanlardı sanki.

Sitenin gazinosunda irili ufaklı gruplar aralarında, yeni buluşlar, yeni uzay öyküleri anlatıyorlar. Yeni bilgisayar oyunları keşfediyorlardı.” (Akçagüner, 1997: 8) örneğiyle ele alınmıştır.

Yukarıdaki örnekte çocukların çelik çomak, birdirbir gibi eski geleneksel oyunları oynamamasından, elektronik oyuncağa sahip olmanın etkisiyle bilgisayar oyunlarının ve bu oyunlardaki kahramanların çocukların dünyasına girmesinden yakınılmıştır.

Romanlarda bilgisayar oyunlarına bağımlı olan kahramanların bu özelliklerinden kurtuldukları kurgulanarak bu bağımlılığın üstesinden gelinebileceği imajı çizilerek iyimser bir bakış geliştirilmiştir. Hatta Canı Sıkılan Çocuk “Bilgisayar oyunlarını yine seviyorum. Ama artık bilgisayarın başında eskisi kadar çok zaman geçirmiyorum. Keşfettiğim heyecan dolu bir dünya var; kitaplar...” (Göçmen, 2014: 92-93) romanında görüldüğü gibi bilgisayar bağımlısı roman karakterinin bilgisayarların dünyasından kitapların dünyasına geçiş yaptığı görülür. Bu bilgisayar karşıtı tutum, Almarpa'nın Gizemi romanındaki “Kaan bu satırları okurken, bilgisayar oyunlarının haftalardır aklına hemen hemen hiç gelmediğini hatırladı. Hatta dışarıda keşfedilecek onca şey dururken bilgisayarın başına oturup saatlerce oyun oynamanın zaman kaybı olabileceğini bile düşünüyordu.” (Avcı Çakman, 2016: 44) örnekte de sokakta oynama cazip gösterilerek bilgisayar oyunları göz ardı edilmesi yoluyla sürdürülmüştür.

Çocukların hayal dünyası o kadar zengindir ki girdikleri her yeri oyun alanına çevirmekte ve her eşyayı oyuncağa dönüştürebilmekte üstlerine yoktur. Bu durumun örneklendirildiği romanlar; Gelincik Arkadaş Arıyor, Dünyanın En Güzel Çocukluğu ve Bir Gün Büyüyeceksin romanlarıdır:

“Sık sık dükkana götürürdü iki kardeşi... Bin bir çeşit oyun uydururlardı. Hele pamukları ufalayıp kar yağdırmaya bayılırlardı. Bir gün baklava desenli mavi atlas yorganı deniz yapıp üzerinde yüzerken babasına yakalanmışlardı....” (Tankut, 2011: 59).

“...Saçma sapan şeyler düşünmeye bayılırsın. Kuşlarla konuşursun, böceklerle arkadaşlık edersin, trenle yarışırınsın, ağaçlara çıkıp sincap taklidi yaparsın.” (Tunaboşlu, 2004: 16).

“Osman'ın Düzce'den dönüşü şerefine misafircilik oynanıyor ve kırık saplı fincanlarda kahve niyetine su höpürdetiliyordu.” (Seyda, 2013: 108).

Yukarıdaki örneklerde çocukların mavi yorganı denize dönüştürmeleri, fincanlarda kahve içmeyi canlandırmaları, hayvan taklidi yapmaları örneklendirilmiştir.

Sisin Sakladıkları romanında “Ben de hâlâ çocukluğumdan beri çubuklarla oynamayı sürdürüyorum. Annem o dondurma çubuklarını cebimde buldukça şaşıyor. Neden çöpe atmıyorsun, neden cebinde saklıyorsun diyor. Odamda yalnız kaldığımda bu çubuklarla ne hayaller kurduğumu bir bilse... Çubuklar uçak oluyor, çubuklar kimsenin o güne dek icat etmeyi başaramadığı buluşlar oluyor, çubuklar bazen sır saklayan bir arkadaş oluyor.” (Sertbarut, 2016: 190) örneğiyle dondurma çubuklarıyla kurulan bir dünya ve o dünyadaki yaşantıdan yetişkinlikte bile kopmamaya işaret edilmiştir.

Frej Apartmanı'nın Esrarı romanında “Oradaki bütün eski ve soluk renkli apartmanların zillerini çalıp delice kaçır, yokuş aşağı Kasımpaşa'ya koşardım.” (Eray, 2013: 2) örneğiyle çocukların muziplik yapmaktan hoşlanan taraflarını görürüz.

Yemek yemeyi bile oyuna dönüştürmeleri “Bir avuç kavurga aldım.

–Tek mi çift mi? dedim Hasan'a.

–Tek, dedi.

Ohoo bu sayılır mı şimdi?

–Sayılır arkadaş, niye sayılmasın? Oyun bu.

–Peki say bakalım.

Teker teker saydım. Yanlış olmasın diye Hasan da eğilmiş bakıyordu. Yirmi sekiz çıkardım.

–Tamam. Bilemedin. Ver bakalım.” (Apaydın, 1966: 161) örneğiyle Toprağa Basınca romanında verilmiştir.

Çocukların oyunları için gerekli oyuncakları ve araç gereçleri hayal dünyalarının zenginliği sayesinde kendilerinin yaptıkları görülür. Çocuklar, Kesekâğıdı Ustaları romanında “Hasan, Kadir gazete kâğıdından yapılmış topla futbol oynuyorlar.” (Güler, 2015: 52) gazeteden futbol topu yaparlar.

Çocukların oyunlarında animizmin etkisi hissedilir. Cansız varlıkları canlıymış gibi görme yaklaşımı olan animizm (Şimşek, 2014: 38) Bir Gün Büyüyeceksin romanında “Öğleye doğru, Ahmet'le Mehmet'in ortasında, değneklere binmiş, tozlu yollarda keyifle at koşturmaktaydı.” (Seyda, 2013: 131) örneğinde görülmektedir.

Çocukların dallardan at yapıp koşturması Tren Düdükleri romanında “Memican'ın yelesi püsküllü, çok hızlı koşan, değnekten bir atı vardı. Onu kızılıcak ağacından kendisi yapmış, baştan sona kurum karasıyla boyanmış renkli yün iplerle süslemişti. Bu süslü mü süslü atına biner arkadaşlarıyla sık sık yarışa çıkardı. Köyde her çocuğun değnekten yapılmış süslü bir atı olurdu. Atlar içinde Memican'ın atı her zaman birinci gelirdi.

Memican atını çok sever, onu her akşam yemler, sular sokak kapısının arkasına bağlardı.” (Kaplan, 2014: 15) örneğiyle de işlenmiştir.

Ağaç dallarından sadece at değil Benim Dünyalarım romanında “Söğüt dallarından deve yapıyorum.” (Saygınar, 2008: 28) örneğiyle deve, Çatalçay'ın Çocukları romanında “İlkyazlarda taze söğüt dallarından düdükler yapardık. Dilli düdüktü adı.”

(Akçagüner, 2000: 21-22) örneğiyle düdük yaptıkları görülür. Toprağa Basınca romanında “Abdul ucuna ip bağlanmış iri bir kavun kabuğunu çekerek geldi. Bir yandan da ıııııııııııı... diye inliyordu. Kağrı sesini taklit ediyordu sözüm ona. Böyle oyuncak hiç görmemiştım.” (Apaydın, 1966: 18) çocukların kavundan kağrı, Tren Düdükleri romanında “Atkuyruğunun kıllarını, burgusunu iğde dalından, gövdesini çam kabuğundan yaptığı curasına takardı. Telleri seslendiren mızrabıysa kiraz kabuğundan yapardı.” (Kaplan, 2014: 15) atın kuyruğundan saz, Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında “Belki annesi eski halıyı, arkadaşları parçalanmış oyuncakları tanırılar görececek olsalar ama Pelin biliyor, bu artık ne halı, ne kilim, ne de oyuncaktır. Uçandairedir. Pelinin yapıtıdır ve çalışması gerekir.” (Hepçilingirler, 1986: 13) halıdan uçan daire yaptıkları görülür.

Benim Dünyalarım romanında ağaç dallarından “Çatalı çalılar buluyor, kumaş sarılmış düğmeleri baş yerine yapıştırıyor, çalı bebekler yapıyordum. Onlara giysiler diyor, mısır püsküllerinden saç takıyordum.” (Saygınar, 2008: 15) örneğiyle bebek yaptıkları görülür.

Çocuklar için oyun malzemeleri bu kadarla da sınırlı kalmaz. Tren Düdükleri romanında “Kışa doğru diğer çocuklarla orman gider, kurumuş meşe ve çam dalı getirirdi. Onlardan keserle, tahrayla, bıçakla keserek, yontarak çeşit çeşit topaç yapardı. Topaçların herbirini kömür, kurum, bakır karası, ceviz kabuğu, çimen yeşiliyle boyardı...Bazen turptan, pancardan tekerlekler keser, lâhana yapraklarından, kabak kabuklarından araba, kağrı kurar, karpuz, kavun, salatalık, kabak kökenlerini ip yerine kullanırdı.” (Kaplan, 2014: 15-16) dallardan topaç yaptıkları, bunları doğadaki renklerle boyadıkları; turptan, pancardan, kabaktan kağrı yapıp yine sebzelerin köklerini ip yerine kullandıkları ifade edilmiştir.

Pitan romanında “Köylü çocuklar da kendi yaptıkları oyuncakları gösteriyorlardı. Tekerlekli kızaklar, tahta sapanlar, çalı süpürgesinden bozma bebekler, uçurtmalar ve daha neler neler... Kamp çocukları bu oyuncaklara büyük ilgi gösterdi. Hiçbir oyuncakçıda böyle garip, garip oldukları kadar da eğlenceli oyuncaklara rastlamamışlardı.” (Kurtuluş, 2004: 57) belirtildiği gibi oyunları için gerekli oyuncakları yapanların köylü çocukları olduğuna dair bir algı oluşturulurken el yapımı oyuncakların hazırlardan daha eğlenceli olduğu belirtilmiştir.

Oyunun çocuklar için iyileştirici ve şifa verici bir özelliğinin olmasından, Aynalı Geyik romanındaki “Dövmeler, sövmeler, ilenmezler... Dışarıya atıp aç bırakmalar. Ne yaparlarsa yapsınlar, oyuna başladık mı her şeyi unutturduk. Oyun, sarar, sağlatırdı acılarımızı. En ağır yaptırım oyun yasağıydı.” (Köseoğlu, 1997: 26) örneğinde bahsedilmiştir. Oyun çocukların manevi yönlerini iyileştirme ve düzeltmede bu kadar etkiliyken arkadaşsız oynanan oyunların ve oyuncakların çocukların ruhsal yönlerini geliştirici etkisini kaybettiği Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında “Bir çocuğa dünyanın en güzel oyuncaklarını alsanız ama onları oynayacak bir arkadaşı yoksa on para etmez o oyuncaklar...” (Özkan, 1985: 72) örneğiyle ele alınmıştır.

Oyuncağı olan çocukların arkadaş edinmede zorluk yaşamayacağı ve çocukların dünyasında diğerlerine üstünlük kuracağı “-...Bir topum, bir kaykayım ya da bisikletim olsaydı, bak o zaman nasıl oynarlardı benimle!” (Çekiç Yamaç, 2011: 10) örneğiyle İncili Kavak romanında işlenmiştir.

Çocukların vazgeçilmezi, hayatlarının odağı olan oyunun çocuklar için hiçbir zaman cazibesini yitirmediğini, oyuna olan ilginin yıllara göre farklılaşmadığını, her dönem

ve her nesil için oyunun önemini koruduğunu incelenen eserlerle ortaya koymak mümkündür. Bununla birlikte, oyun anlayışının toplumdaki değişmelere paralel olarak değiştiği gerçeği, bu eserlerde meselenin diğer boyutu olarak ele alınmıştır. Önceki yıllarda geleneksel oyunlar ve sokak oyunları ile vakit geçiren çocukları, günümüzde teknolojik araçların hayata girmesiyle bilgisayar karşısında vakit geçiren, hareketsiz çocuklara dönüşmüştür. Bu tespitler sayesinde oyun anlayışının nasıl bir seyir izlediği ortaya çıkmıştır. Ödüllü romanlar, toplumdaki değişimleri yansıtarak ayna olmaktadır. Sosyal değişim karşısında yazarların kayıtsız kalmayarak çocukların eve kapanarak bilgisayar karşısında vakit geçirmelerinden yakındıkları, bilgisayar yerine kitapları ve sokak oyunlarını işaret ettikleri belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, çocukların oyun gereçleri ve oynama stillerinin değişmesinden ötürü anne babalarda ve yazarlarda kaygı oluşmuştur. Ödüllü romanlar, söz ettiği farklı oyun çeşitleriyle, günümüzde unutulmuş oyunları su yüzüne çıkarması ve bazı oyunların oynanışı hakkında ayrıntılı bilgiler vermesi sebebiyle çocuk oyunları konusunda âdeta bir hazinedir. Romanlarda oyun, çocuğun hayatının vazgeçilmezinden biri olarak işlenmiş, oyunun çocukları manevi yönden güçlendirici etkisi gözler önüne serilmiştir. Çocuklar için oyuncak da önemli olmakla birlikte çocukların hayal dünyalarının zenginliği sayesinde, her ortamda oyun malzemesi çıkarabilme, doğadaki varlıkları oyun malzemesi yapabilme gibi üstün güçlerine değinilerek arkadaşsız oynanan oyuncakların oyunun sözü edilen yararları sağlamayacağından endişe edilmiştir. Romanlarda kız ve erkek çocuklarının çoğunlukla tercih ettiği oyuncaklara da yer verilerek oyun ve cinsiyet ayrımı işlenmiştir. Her ne kadar romanlarda sokakta oynanan geleneksel oyunların yerini evde bilgisayar başında oynanan oyunlar almasından hareketle toplum düzeyindeki değişmelerden oyun temasının da nasibini aldığı gerçeği ortaya konulsa da yazarların duruma müdahale ederek -bilgisayar bağımlısı bir karakterin bu bağımlılığın kurtulması, bilgisayarların dünyasında yaşayan bir karakterin kitapları ve dışarıda oynamayı keşfetmesi- gibi kurgularla romana yön verdikleri görülmektedir. Oyun temasında animizmin etkilerini hissedebilmek de mümkündür. Çocukların ağaç dallarından at yapıp onu koşturması, gerçek bir atmış gibi bağlayıp yem vermesi, kavundan yaptıkları arabayı gerçek bir araba gibi ses çıkartarak sürmesi çocukların oyunlarında nesnelere canlandırmadan faydalandığının göstergesidir.

4.1.2.2 Aile

Aile teması, ebeveyn ve kardeş alt temaları da dâhil olmak üzere 66 romandan 45’inde geçmektedir. Bu tema, aile bireylerinin çocuğun sosyalleşmesinde öncelikli rol modeli olacakları düşüncesiyle toplumla ilgili temalar başlığı altında verilmiştir. Ebeveyn alt teması da kendi içinde anne, baba, nine, dede, teyze, dadı olmak üzere alt kategorilere ayrılmış şekilde gruplandırılmıştır. Kardeş alt teması ile ilgili alıntılar verilirken abla, ağabey, üvey kardeş ile ilgili kesitlerin ayrı paragraflarda yorumlanmasına özen gösterilmiştir.

İçimdeki Ses romanında “Biz, annem, babam, kardeşimle mutlu bir aileyiz.” (Akçagüner, 1998: 5) ifadesiyle çekirdek aileden bahsedilirken Kara Cümle “Mutluydu. Babası artık hep onlarlaydı. Nihayet bir memur ailesinin sade, düzenli hayatına kavuşmuşlardı. İşte annesi, ninesi, babaannesi, amcası hepsi eskiden olduğu gibi birlikteydiler. Bir çocuk başka ne isterdi ki. Akşam yemeğinden sonra taşlıktaki büyük masanın etrafında toplanıyorlardı.” (Özünal, 2005: 19-20) ve Amber’in Zaman Kapsülü romanındaki “Halamın bize taşınmasının ardından, Erdal amca, Zeynep teyze, Tiktak ve halamın 10. Yıl Lisesi’nde hâlâ birlikte çalıştığı gezici tiyatro topluluğundan arkadaşları, bazı geceler bizim evin bahçesinde toplanarak birbirinden güzel günler ve geceler yaşamaya başladık. Ben bu buluşmalara ‘aile buluşmaları’ diyordum. Biz büyük bir aieydik.” (Gülü, 2015: 188) örneklerde geniş aileler konu edinilmiştir. Bu örneklerde insanın bir ailesinin olmasının insanı mutlu eden bir etmen olduğu ifade edilmiştir.

Ailenin çocukları için yaptığı fedakârlıklardan “‘Ailenin bu yolculukta birçok engeli geçmesi gerekiyordu’ diyerek anlatmaya başladı Uslu. ‘Balıkçılardan, kuşlardan, ayılardan kaçtılar; setleri, barajları aştılar; binlerce kilometre yolculuk yaparak sonunda doğdukları bu nehre dönmeyi başardılar ve bütün bunları neden yaptılar biliyor musun Meraklı? Senin için!’

‘Benim için mi? Neden?’

‘Seni dünyaya getirmek için’ dedi Uslu. ‘ Bu yüzden nehrin dibine yumurtalarını bıraktılar ve ölünceye kadar da yumurtaların başından ayrılmadılar, seni korudular. Başka balıkların seni yemesine engel oldular. Hayatlarını sana verdiler. Üzücü görünse de bu sizin yaşamınızın bir parçası, Meraklı; çünkü doğduğu nehre ulaşan somonlar bir daha okyanusa dönemezler. Yolculukları doğdukları yerde başlar, yine orada sona erer. İşte o yüzden ailen şimdi yanında değil, sen büyürken de yanında olamadılar ama sen yaşıyorsun.’” (Yılmaz, 2007: 50-51) örneğiyle Meraklı romanında bahsedilmiştir. Bu romanda balıkların yaşamı üzerinden ailelerin çocukları için kendi canlarını feda edişi anlatılmıştır.

Aile içindeki iletişimsizliği örneklendiren Parktaki Gergedanlar romanından alınan “Okan evdeki bu sessizliği zaman geçtikçe daha çok yadırgamaya başlamıştı. Üç kişilik bu minik ailenin tüm bireyleri bu saatlerde kendilerine ait bir dünya kuruyorlar ve saatlerini o özel dünyada harcıyorlardı demek. Ne kadarı doğru, ne kadarı yanlış? Üzerinde düşünülmesi gereken bir konuydu...” (Atilla, 2015: 55) alıntıda aile kavramı sorgulanmıştır. Üç kişilik bir ailenin evdeki zamanlarında beraber vakit geçirmek yerine kendi kendilerine kalmayı tercih ettikleri görülmektedir.

4.1.2.2.1 Ebeveyn

Aile ana teması içinde yer alan “Ebeveyn” alt teması toplam 66 romandan 37’inde geçmektedir. Bu tema altında anne, baba, nine, dede, teyze, dadı olmak üzere aile içindeki rol modelleri ele alınmıştır.

Romanlarda çocukların ebeveynlerini nasıl gördükleri konusuna değinilmiştir. Canı Sıkılan Çocuk romanındaki “On beş dakika odamda sessizce durunca bizimkiler seslenmeye başlar: ‘Oğlum, yeter artık bu kadar bilgisayarda oynadığın!’, ‘Oğlum, ödevini yaptın mı?’, ‘Oğlum, yazını yazdın mı?’, ‘Oğlum, yemek hazır!’, ‘Oğlum, odanda ne yapıyorsun?’, ‘Oğlum, çantanı hazırlamayı unutma!’, ‘Oğlum, yatma vaktin geldi!’, ‘Oğlum, dişlerini fırçala!’

Annemle babamın iyi ki bir oğulları olmuş, yoksa ne yapacaklarmış gerçekten merak ediyorum. Herhâlde can sıkıntısından patlarlardı.” (Göçmen, 2014: 21-22) örnekte anne babaların çocuklara sürekli yönlendirmelerde bulunması çocuk tarafından istenmeyen bir durum olarak işlenmiştir.

“Bizim evde olduğu gibi, Memoların evinde de sofradaki sohbetin ilk konusu okul oluyor herhâlde. Okul ve ödevler olmasa acaba anne babalarımızla ne konuşurduk biz?” (Göçmen, 2014: 35-36) örneğiyle Canı Sıkılan Çocuk romanında çocuk kahramanın gözünden anne-baba tutumları verilmiştir. Burada anne ve babaların sürekli okul ve derslerden konuşması eleştirilmiştir.

Canı Sıkılan Çocuk romanındaki çocuğun bunaltılmaması gerektiği fikri Almarpa’nın Gizemi romanındaki “O an Kaan ne kadar şanslı olduğunu düşündü. Annesi dershaneye gitmesi konusunda başta biraz ısrar etmişti ama babası, ‘Aman hanım bırak! Daha bu yaşta iyice bıkacak dersten,’ deyince o da vazgeçmişti. Babası zaman zaman ders çalışması konusunda nasihat vermiyor değildi, ama hiçbir zaman onu bunaltmamıştı bu konuda. ‘Oğlum kendin için çalışıyorsun. Domates eken domates biçer. Sen de şimdi geleceğin için ne ekersen onu biçeceksin!’ diyordu.” (Avcı Çakman, 2016: 83) örnekle desteklenmiştir. Burada anne babanın çocuğa yol göstermesi gerektiği ele alınmakla birlikte çocuğu sıkmadan ve bunaltmadan bu rehberlik işini yapması uygundur görüşü ortaya konulmuştur.

Anne babanın ilgisinin çocuğu bunaltması kadar azlığının da çocuk eğitimi açısından tasvip edilmeyen bir durum olduğuna Leyleklerin Gitme Zamanı romanında “.... Bizimkiler bizi sevmesine severlerdi de ilgileri zayıftı.” (Salgut, 2005: 20) örneğiyle değinilmiştir.

Romanlarda ailede kadının anne rolü dışında eş rolü ile ilgili beklentilere de yer verilmiştir. Pitan romanındaki “Eşi Nevbahar Hanım mutfakta kahvaltı hazırlıyordu. Nevbahar Hanım çok iyi bir ești. Oturdukları mahallenin ilköğretim okulunda sınıf öğretmenliği yapıyordu. Yumuşak huylu, çocuklarına ve öğrencilerine karşı büyük bir şefkat besleyen sessiz biriydi. Çocukların kahvaltılarını çoktan hazırlamış; onlar da dışarıda parlayan güneşin cazibesine dayanamayarak soluğu bahçede almışlardı. Şimdi de ești için mükellef bir kahvaltı hazırlıyordu.” (Kurtuluş, 2004: 6) örnekte yumuşak huylu, sessiz, çocuklarına karşı şefkatli onların beslenme ihtiyaçlarını en güzel şekilde yerine getiren bir anne profili çizilmiştir.

Ailede anne babanın bir arada olmamasının, anne açısından çok zor olduğu Yaralı Keklik romanındaki “‘Kocasız kadın kanatsız kuşa benzer Hasan. Hep çırpınır durur yuvasında....’” (Öztürk, 1995: 11) örnekte belirtilmiştir.

Çocukların ebeveynle ilişkilerinde anne babaya karşı tutumları ve onları nasıl gördükleri ele alınmıştır. Sisin Sakladıkları romanındaki “Babası İlay’a güven veriyordu, annesiyle ise daha çok bir çekişme içindeydi. Annesine hak verdiği zamanlarda bile doğru değilmiş gibi davranır, inatla annesinin yanlış düşündüğünü kanıtlamaya çalışırdı. Yine de annesiydi tabii, seviyordu, kendisi için yaptıklarının değerini biliyordu, ama babasına karşı daha hoşgörülü, onaylayıcı oluyordu.” (Sertbarut, 2016: 40) örnekten çocuğun anne ile daha çok sevgi babayla ise güven ilişkisi içinde olduğu ifade edilirken; Pembe Pantolonlu Bulut romanındaki “Bu konuşmalardan sonra Doğa rahatladı. Az önce, korkularımı abarttığımı düşündü. Hem onun aslan gibi babası, çocuğu söz konusu olunca kaplan gibi olan annesi vardı. Kim ona dokunabilirdi?...” (Uslu, 2002: 61) örnekten çocuğun güven duygusunu hem anne hem de babasından sağladığı anlaşılmaktadır.

Çiçekler Solmasın romanından “Annemin gözünden bir şey kaçmaz. Ne zaman bir başım ağrırsa, karnım sancısına korkar, telaşa kapılır. Uykuları kaçır, neşesi kaçır, sevinçleri kaçır. Başımda firdöner. Hele bacaklarımın şiştiğini görünce... Delirecekmiş gibi olur. Babam da telaşlanır ya, annem kadar değil.” (Güneş, 2001: 56-57) alınan alıntıda annelerin daha telaşlı ve panik, babaların ise daha soğukkanlı oluşu örneklendirilmiştir.

a) *Baba*: Aile ana teması içindeki ebeveyn alt temasında yer alan baba teması, 66 romandan 20’sinde geçmektedir.

Yeşil Ada’nın Çocukları romanında “Becerikli bir adamdı. Evine hemen hiç marangoz, tesisatçı uğramazdı. Bozulan muslukları, kapı kollarını, değişmesi gereken kırık camları o yeniler, bu işleri de keyifle, üşenmeden yapardı.” (Tekin, 2017: 5) örneğiyle baba profili çizilmiştir. Bu alıntılanmaya göre evde tamir edilmesi gereken eşyalar, babanın sorumluluğundadır. Babaların evdeki asıl görevinin evin geçimini üstlenmek olduğu Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki “Babamın boynuna sarıldım. Babam ekmek gibi kokar. Bunu anneme söylediğimde, ‘Eve ekmek getiren o,’ demişti.” (Öztürk, 2016: 48) örnekte işlenmiştir.

Atla romanındaki “O bir baba ve babalar yaralanmaz. Onlar hep güçlüdür; onlar yıkılmaz, hastalanmaz.” (Aytuna, 2014: 57) örnekte çocukların babalarını çok güçlü olarak algıladıklarına hatta Kuş Olsam Evime Uçsam romanında “Dev gibidir babam. Annem hep, ‘Biraz yaşlandı ama gölgesi hâlâ koyu. Gölgesine sığındık mı bize bir şeycik olmaz,’ der.” (Öztürk, 2016: 19) örneğinde babanın deve benzetildiğine şahit olmaktayız.

Baba-evlat arasındaki ilişkiye aşağıdaki örneklerde yer verilmiştir:

Amber’in Zaman Kapsülü romanında baba-evlat ilişkisinin arkadaşlığa dönüşebileceği “Sıradan bir baba-kız ilişkisi değildi bizimki. İki kişilik ama çok mutlu bir hayatımız vardı. Evin içinde yalnızlıktan canım sıkıldığında, bana arkadaşlık eder, benimle güler oynardı. Çok zor bir problemi çözemediğimde öğretmenim olur, yardım ederdi. Ben üzülsem o da üzülürdü. O benim canım babam; ben onun biricik kızyıdım. Mükemmel bir babaydı! Bir de fazla duygusal olmasaydı...” (Gülü, 2015: 10) örneğiyle ifade edilmiştir.

Sisin Sakladıkları romanındaki “Neyse ki ayrıldıktan sonra babası on beş günde bir onu görmeye gelmiş, birlikte dolaşıp pek çok şeyi paylaşmışlardı. Semih Bey sık sık telefon

ederek İlay'la olan bağımlı hiç kopartmamıştı.” (Sertbarut, 2016: 40-41) örnekte babaların evlatlarına karşı görevlerinin boşanma durumlarında bile korunması gerektiğine değinilmiştir.

Baba-kız evlat arasındaki mesafeli ilişki Benim Dünyalarım romanındaki “Hastahaneye gittik. Babam bizi görünce ağlamaya başladı. Kutluhan'ı da, beni de sevip okşadı, öptü. Beni ilk kez öptü babam!” (Saygınar, 2008: 25) ifadeyle gösterilirken; örnek bir baba-çocuk ilişkisi ise “En güzel masalları babasından dinlemişti. En güzel anılarında hep o vardı zaten.” (Tankut, 2011: 57-58) örneğiyle Gelincik Arkadaş Arıyor romanında ifade edilmiştir.

Parktaki Gergedanlar romanından alınan aşağıdaki alıntılarda baba-çocuk ilişkisinin mesafeli olduğu anlaşılır:

“Sonraki günlerin birinde oğluyla ipleri koparıncaya da aynı yöntemi izlemişti. ‘Ben senin kadar inatçı bir adam görmedim. Ne desek hayır, ne yapsak yanlış! Yanına bile sokulmuyoruz.’” (Atilla, 2015: 29).

Babanın huysuzluğu, inatçılığı, evlatlarına karşı esnek ve hoşgörülü olmayışı gibi etkenler evlatlar ve baba arasındaki soğuk ilişkinin nedeni olarak gösterilmiştir.

Çocukların gözünden babalarının nasıl görüldüğü ve baba modeli romanlarda verilmiştir. Babaların evlatlarını bir anne kadar sevmekle birlikte anne kadar sevecen olamayışları, sevgilerini gösterememeleri Korkusuz Murat romanındaki “Göğsüne bastırıldı. Öyle bir öptü, öyle bir kokladı ki, ‘Yavrumsu’ diye, ancak bebekken sevginin bu kadarını anlamdan görmüştüm. Babamsa hep çatık kaşı, sert durur. Bazen: ‘Beni sevmiyor mu?’ diye aklımdan geçiririm. Şüphelenir, üzülürüm. Bana pek yüz vermeyişi kendini saydırmak içinmiş anlaşılır. Ama şimdi ben tehlikedeysen anladım ki, o da tıpkı anacığım gibi bana çok sevgi besliyormuş. Böyle bir zamanda gizleyemedi. Ya da beni baygın sanarak sevgisini açığa vurdu.” (Vânû, 1998: 50) örnekte işlenmiştir.

Aynı tespit, Benim Dünyalarım romanındaki “Ben babamı çok seviyorum. Artık biliyorum ki o da beni seviyor. Beni de seviyor, kardeşlerimi de... Yalnızca sevgisini belli etmiyor. Anam da sevgisini belli etmiyor.” (Saygınar, 2008: 53) örnekte de yapılabilir.

Çiçekler Solmasın romanında “Babam paylaşmayı, yardımlaşmayı sever. Başkalarının acılarını yüreğinde duyar.” (Güneş, 2001: 24) örneğiyle babaların yardımsever, merhametli oluşu ve “Babam dingindir. Korkulacak durumlar da bile dinginliğini bozmaz.” (Güneş, 2001: 57) örneğiyle soğukkanlı oluşu ifade edilmiştir.

Babaların genellikle öfkeli ve sinirli oluşu Canı Sıkılan Çocuk “‘Yat deyince yatmaz, kalk deyince kalkmaz. Bırak, geç kalsın okula. Zaten okuyacak kılık yok onda...’.....sadece ve sadece babamın o öfkeli sesini daha fazla duymamak için battaniyeyi tekmeleyip üzerimden attım.” (Göçmen, 2014: 10), Mezarlıktaki Gölge “Babasının ses tonu öyle yumuşaktı ki, Aziz’in pek de alışık olmadığı bir şeydi bu. Yaşanan bunca aksilik aynı zamanda iyi bir şeye de neden olmuştu galiba.” (Sertbarut, 2014: 85) ve Atla romanlarındaki “ ‘Saçmalama! Baban ne kadar sert biri olursa olsun sana olan sevgisini

herkes bilir. Ben biliyorum en azından. Benim babam benimle hiç o kadar oynamazdı.” (Aytuna, 2014: 36) alıntılamlarda örneklendirilmiştir.

Ankaralı romanında ise “Babamın böyle süklüm püklüm olduğuna bakmayın, zamanında anneme az yapmadı. Çok katıydı. Akşam eve geldi mi, sinecek delik arardık.”

“Sizinle oynamaz mıydı?” dedim iyi niyetle.

“Asla! Annem oynardı.” (Cemali, 2011: 79) örneğiyle çocuklarıyla oynamayan ve anneye zorbalık yapan baba modeli çizilmiştir.

Babaların sinirli hallerinden çocukların korktuğu “Babalar ciddi olduğunda kaşlarını çatar. Elleriyle alınını ovuşturur. Kaşlarının arasında çizgi olur o zaman. Sevmem ben o çizgiyi. Korkarım biraz.” (Öztürk, 2016: 18) örneğiyle Kuş Olsam Evime Uçsam romanında ifade edilmiştir.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere; romanlarda babalar genellikle öfkeli, ciddi ve sinirli mizaç özelliklerine sahip gösterilirken Pitan romanında “Pencereyi açarak çocuklarını bir güzel azarlamak istedi. Belki sonra yatağına geri dönebilir, uykusuna kaldığı yerden devam edebilirdi. Ama hayır, böyle bir baba değildi Necdet Bey. Çocuklarına mümkün olduğu kadar az kızar, hatalı davranışlarını onlarla konuşarak, onları ikna ederek göstermeyi tercih ederdi.” (Kurtuluş, 2004: 5) örneğiyle farklı bir baba modeli çizilmiştir. Bu kesitte çocukları azarlamak yerine ikna etmeyi tercih eden bir baba vardır.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında “Babam beni dövmez ki.” (Tunaboğlu, 2004: 30) örneğiyle dövmeyen baba profili çizilmiştir:

Kuş Olsam Evime Uçsam romanında “Babam saçımı okşayınca karıncalar yürür sanki içimde. Gıdıklanmışım gibi olur. Sevinçli bir şeydir öyle yapması.” (Öztürk, 2016: 20-21) örneğiyle babaların sevgilerini çocuklarına belli etmelerinin onları çok mutlu ettiği ifade edilmiştir.

Babaların işleriyle ilgili bilgilerden İçimdeki Ses romanında “Babamın iyi bir işi var.” (Akçagüner, 1998: 5) bahsedilmiştir:

Her Çocuğun Kanadı Vardır romanındaki “Her şeyi babamdan öğrendim. Babam büyük bir bilgindi.

–Evet. Babam büyük bir bilgindi. Evimizdeki özel laboratuvarında benim aklımın ermediği ya da bazen erdiği büyük araştırmalar yapardı. Bütün yaşamını çalışmalarına adanmıştı.” (Özkan, 1985: 16) örnekte mesleki hayata dair bilgiler verilmiştir. Burada babaların iş yoğunluğu ele alınmıştır.

İş yoğunluğu nedeniyle evlatlarıyla yeterince ilgilenememiş baba profilleri; Masal Kenti Çocukları ve Amber’in Zaman Kapsülü romanlarından alınan aşağıdaki alıntılamlarda verilmiştir:

“Krates korkunç bir suçluluk duyuyordu. Bunca yıldır işine kendisini fazlasıyla kaptırdığı, oğluyla yeterince ilgilenmediği, onunla arkadaş olamadığı için vicdanı sızıyordu.” (Tapunç, 2011: 131).

“Sen büyüyorsun. Eskisi gibi küçük bir kız çocuğu değilsin. Yetişkinliğe doru adım atıyorsun. Ben, işlerimin yoğunluğu yüzünden fark edemedim. Sana yeterince zaman ayırmadığım için suçluyum.” (Gülü, 2015: 108).

Yukarıdaki örneklerde babanın iş yoğunluğundan dolayı evlatlarıyla yeterince vakit geçirememesi sonucu yaşadıkları suçluluk duygusu ele alınmıştır. Evlatların da bu durumdan olumsuz olarak etkilenmeleri ve yakınmaları Ormandaki Tehlike, Büyük Tuzak ve Masal Kenti Çocukları romanlarından alınan aşağıdaki alıntılarla ifade edilmiştir:

“-Şimdi çok işim var kızım, sonra...

-Ne zaman seninle konuşmak istesem hep işinin çokluğundan söz ediyorsun baba.” (Tunaboşlu, 2012: 100).

“Şeroks yerinden fırladığı gibi babasının boynuna sarıldı. Onu çok özliyordu ve bu kadar çalışmasına da kesinlikle karşıydı.” (Der, 2016: 61).

“-....Ama benim açımdan evde kalmamın olumlu bir yanı vardı. Bu süre içinde babamla birbirimizi daha yakından tanıma fırsatı bulduk. Artık eskisinden çok farklı bir iletişimimiz var.” (Tapunç, 2011: 135).

Baba-çocuk ilişkisinde çocuğun yeri “....Ben susarım. Susmak zorundayım. Baba o. Babalara karşı konuşulmaz. Konuşulur da her zaman değil. Zamanını iyi seçmek gerekir.” (2001: 19) örneğiyle Çiçekler Solmasın romanında belirlenmiştir. Çocukların babalarına karşı istedikleri gibi konuşmamaları gerektiğine değinilmiştir.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “Bu sözler Çiçek’i rahatlatmaya yetmemişti. Babası evi terk ettiğinden beri herkese karşı bir güvensizlik vardı içinde.” (Tankut, 2011: 65) örneğiyle babadan yoksun olmanın çocukta çok büyük yaralar açacağı belirtilmiştir. Baba evlat ilişkisinde zedelenen güven duygusunun kişinin sosyalleşmesini sekteye uğratacağı ifade edilmiştir.

Babanın aile içindeki yeri, sorumlulukları, bir babadan beklenen görevler, çocukların gözünden baba profili, baba-evlat arasındaki ilişki gibi çok yönlü işlenen tema, olumlu ve olumsuz davranışlarla birlikte ele alınmıştır. İşleniş biçimiyle temanın, hayatın gerçekliğini sunduğu söylenebilir.

b)Anne: Ebeveyn alt teması içinde yer alan diğer alt temaların da sıklıklarının belirlenerek ayrı bir kategoride ele alınması, yorumlamanın sağlıklı yapılması açısından uygun görülmüştür. Anne alt teması 66 romandan 19’unda geçmektedir. Romanlarda anne temasının üvey anne ve sütanneyi de kapsayacak şekilde işlendiği tespit edilmiştir. Çocukların gözünden annelerin nasıl görüldüğü verilmiştir. Uçtu

Uçtu Pelin Uçtu romanından alınan aşağıdaki alıntılarda anneler aceleci ve daima iş yoğunluğuna sahip olarak gösterilmiştir:

“Her zaman acelesi olan kadınlardandı annesi. Aceleci olmak için haklı nedenleri vardı kuşkusuz ama gene de Pelin bunca işi olmamasını ve onu caddelerde böyle koşturmamasını yeğlerdi. Ayrıca bunun annesine özgü bir durum olmadığını da biliyordu. Yuvadaki çocukların anneleri hep acelecidir ve daima çok işleri olur.” (Hepçilingirler, 1986: 7). Bu örnekte annelerin aceleci ve işlerinin çok olması çocuklar tarafından istenmeyen bir durumdur.

Hatta annelerin iş stresinin çocukları da olumsuz etkilediği Sisın Sakladıkları romanında “Annesi çoğu zaman hastanenin bütün stresiyle gelirdi eve ve kendisine yakınlaşmak istediğinde bile bir zorlama olduğunu hissederdi İlay.” (Sertbarut, 2016: 75) örneğiyle geçmektedir. Annelerin ise iş yoğunluğundan ötürü suçluluk duydukları “Gülay Hanım işe güce dalıp son aylarda kızlarla ne kadar az konuştuğunu hatırladı birden. Suçlu suçlu önüne baktı:...” (Tankut, 2011: 123) örneğiyle Gelincik Arkadaş Arıyor romanında işlenmiştir. Yukarıdaki örneklerde çalışan annelerin yaşadığı zorluklardan bahsedilmiştir.

Annelerin ders ve ödevler konusunda baskıcı oluşları Almarpa'nın Gizemi romanındaki “Kerem ‘...Annem zaten çok az test çözdüğümünden şikâyetçi... Bazen beni bir yarış atı olarak gördüğünden şüphe ediyorum!’ dedi.” (Avcı Çakman, 2016: 83) örnekle işlenmiştir.

Annenin çocuk üzerindeki baskısını diğer çocuklar üzerinden kıyaslama yoluna giderek daha da arttırmaları Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanından alınan “Yolda yürürken Ayşe teyze bana derslerimi, karnemi, ödevlerimi yapmaya ne zaman başladığımı filan sordu. Şu büyükler de hep birbirine benziyor. Ne zaman bize bir arkadaşım gelse, annem de ona aynı soruları sorar. Beğendiği cevapları da sanki ben dinlememişim gibi, ‘Bak, arkadaşın böyle yapıyormuş,’ diye bana tekrar eder.” (Kıral, 2010: 12) alıntılarda konu edilir. Çocuğun hayatındaki en önemli rol modellerinden biri olan annenin diğer çocukları örnek göstermesi yoluyla kendi çocuğunu eğitime yoluna gittiği görülür.

İçimdeki Ses romanındaki “Annem, sevecen, anlayışlıdır. Annelerin en iyisidir o.” (Akçagüner, 1998: 5) örnekte annelerin mizaç özelliklerine değinilmiştir; buna göre sevecen ve anlayışlı olmak anneden beklenen kişilik özelliklerindedir. Annelerdeki merhamet duygusu da romanlarda işlenmiştir.

Annelerin evlatlarıyla küs kalamayacağı “Annem tam gitmek üzereyken döndü ve bana sıkıca sarıldı. Anne işte! Bu kadınların yürekleri küslük kaldırmıyor. Bu sarılmanın kendimi daha iyi hissetmemi sağladığını söyleyebilirim.” (Aytuna, 2014: 38) örneğiyle Atla romanında verilirken “Annesi ona kırılmıştı. Bu yüzden vapura kadar götürmesine izin vermediğini biliyordu. Bunu çok fazla önemsemedi. Anaların en iyi Tanrılardan bile daha bağışlayıcı olduklarını biliyordu.” (Özünel, 2005: 72) örneğiyle Kara Cümle romanında annelerin bağışlama duygusunun çok fazla oluşuna değinilmiştir.

Annelerin kızgın ve korkutucu olmasında çocukların payının olduğu “Tabii ki bütün anneler gibi zaman zaman korkutucu olur. Kabul ediyorum, onu bu hale getiren genelde benim.” (Aytuna, 2014: 6) örneğiyle Atla ve “Başımızı kaldırdığımızda karanlık basmış, yıldızlar çıkmıştı. Annelerimiz kızacaktı. Kaygılanmaya başladık.” (Köseoğlu, 1997: 26) örneğiyle Aynalı Geyik romanlarında ifade edilmiştir.

Ablamı Nereye Kaçırıldılar “.... Evin dağınıklığı zaten bizim suçumuzmuş; evdeki bütün işleri annem yapıyormuş; kimse onu düşünmüyormuş.... Annem bu konuda konuşmaya bir başladı mı susmak bilmez.” (Kıral, 2010: 9), Kuş Olsam Evime Uçsam “Annem kızınca çok konuşur. Nefes almadan konuşur. Yanakları da kızarır biraz.” (Öztürk, 2016: 56) ve Canı Sıkılan Çocuk romanlarındaki “....annemin dırdırından bıktığım için değil,....” (Göçmen, 2014: 10) örneklerde annelerin çok konuştuğundan bahsedilmiştir.

Annelerin sevgilerinin kuvvetli oluşu özellikle kendi çocuklarının duygu ve düşüncelerini anlayabilmekte üstün yetenekleri Ankaralı “Anneme baktım. Aklımdan geçenleri okumak gibi acayip bir yeteneği vardır.” (Cemali, 2011: 74), Atla “Annem yalan söylediğimi biliyordu -bu kadını kandırmanın imkânı yok- ama bu sefer kıyamadı ve dinlenmeme izin verdi.” (Aytuna, 2014: 126) ve Kuş Olsam Evime Uçsam romanlarındaki “Bence annelerin süper güçleri var. Nerede olsam beni bulur. Bazen de daha yaramazlık yapmadan anlar. Ben konuşmadan ne diyeceğimi bilir. Galiba düşüncelerimi okuyabiliyor.” (Öztürk, 2016: 10) alıntılmalarda işlenmiştir.

Annelerin evdeki görevleri ile ilgili Büyük Tuzak romanındaki “Şeroks, annesinin yanında bir süre daha oyalandı. Yemek yaparken annesini seyretmeyi çok severdi. Mutfağı dolduran baharat kokuları, annesinin söylediği şarkılar her zaman hoşuna giderdi.” (Der, 2016: 60) alıntılardan bilgi edinmek mümkündür. Yemek yapmak bu görevlerden bir tanesidir.

Ablamı Nereye Kaçırıldılar romanındaki “Ertesi güne misafir gelecekse annem bizden müzedeymişiz gibi hareket etmemizi, hiçbir şeye dokunmamamızı, hatta kendisinin belirlediği bir rotada gezinmemizi ister, çok sıkıcıdır, ama ona müdür gibi değil de annemiş gibi davranırsan koyduğu bütün kuralları unutuverir.” (Kıral, 2010: 19) örneklerde ev düzenini sağlamak annelerin diğer görevlerindedir. Annelerin özellikle misafir gelince daha titiz ve kuralcı oluşları eleştirilmiş; ancak çocuklarına duyduğu şefkatten dolayı bu kuralcılıklarını fazla sürdürmedikleri anlatılmıştır.

Annenin sorumluluklarından Meraklı “.... Başka bir gün her şeyi anlatırım sana. Ama şimdi gitmem gerekiyor; çünkü benden yiyecek bekleyen bir yavrum var....” (Yılmaz, 2007: 47) ve Hızlı Tosbi romanlarındaki “Yaşama gözlerini açtığı andan beri onu hiç yalnız bırakmayan, koruyan, dünyayı tanıtmak için uğraşan annesini düşündü.” (Bertan, 2015: 13) örneklerde bahsedilmiştir. Buna göre anneler; çocukların beslenme ihtiyacını giderme, onları koruma kollama, yalnız bırakmama, onlara dünyayı tanıtmaya gibi görevlerini yerine getirmekle yükümlüdür.

Görev ve sorumluluklarını yerine getirmeyen anneleri örnek veren romanlar da bulunmuştur. Çiçekler Solmasın romanındaki “Babasının ölümünden sonra annesi Ali’yi ortada bırakıp kaçmış. Bir daha hiç gözükmemiş. Bir oğlum vardı benim diye arayıp sormamış. Gittiği yeri bilen yokmuş. Yaşıyor mu yaşamıyor mu, bilen yokmuş. Yaşasa da, Ali için önemli değilmiş. Annesi, Ali’nin yüreğinde çoktan ölmüş.” (Güneş, 2001: 95)

alıntılamada ve Teneke Kaplı İvan romanındaki “Sonra gözlerini kapar, ‘Gerçek annem nasıl biriydi acaba?’ diye sorardı kendi kendine. Yıllarca onu aramaya gelmeyen annesini merak ederdi. Annesi, Dafni’yi o yağmurlu günde tiyatrunun bahçesine neden bırakmak zorunda kalmıştı kim bilir?...” (Tok ve Çadırcı, 2008: 10) alıntılılamada annelerin evlatlarını koruyup kollama sorumluluklarını yapmadıkları aksine onları terk ettikleri işlenmiştir.

Sadece çocukları dünyaya getirmekle anne olunmayacağı, anneliğin çok daha fazla sorumluluk ve özveri gerektirdiği Ankaralı romanında “‘Babanla amcanı ben doğurdum. Ama anneleri...’ ‘Onların annesi, Hasibe Hanım’dır. Ben yalnızca emzirdim, altlarını temizledim, yıkadım, mis kokularını içime çektim. Ama Hasibe Hanım korudu, gözetti, yedirdi, bağrına basıp analık etti oğullarıma. Torunlarıma babaanne oldu. O benim için bir kardeş, bir can kadar değerli.’” (Cemali, 2011: 142-143) örneğiyle işlenerek anne kavramı açıklanmıştır. Bu örnekte üvey annenin gerçek anne kadar değerli olabileceği işlenirken Bir Gün Büyüyeceksin romanında “Osman başını kaldırıp, ‘Sen de yanılıyorsun baba. Bu kadın benim annem değil, üstelik de bana vurdu!’ demeye getiren gözlerle babasının yüzüne baktı.” (Seyda, 2013: 58) örneğiyle olumsuz ve istenmeyen bir üvey anne modeli çizilmiştir.

Babaların anne kadar çocuğun yaşamında önemi olmakla birlikte bir aileyi aile yapan yegâne kişinin anne olduğu “Babam çok güçlü bir melek olabilirdi ama bir aile yönetmeye gelince asla annem kadar başarılı olamazdı. Bu kadın, neyin ne zaman yapılacağı konusunda tam bir dehaydı; hem de her zaman yanınızda olmasını isteyeceğiniz türden bir deha.” (Aytuna, 2014: 74) örneğiyle Atla ve “‘Aile, ana yüreğidir. Baba, kanıyla canıyla o yüreği besler. Ama ana yüreği her atışında, çocuklarını, torunlarını, gelinlerini, dünürlerini, hatta marabalarını bile toplar, kendine çeker, sarıp sarmalar. Onun için aile, ana yüreğidir.’” (Cemali, 2011: 44) örneğiyle Ankaralı romanında vurgulanmıştır.

Sütanne teması ödüllü romanlar içinde Güneşe Yolculuk, romanında “Eskiden Araplar, temiz havada büyüsün ve Arapça’yı güzel konuşulan vahada öğrensün diye çocuklarını şehrin dışındaki süt annelere verirlerdi.” (Sevim, 2014: 24) örnek ifadesiyle geçmektedir. Arap kültüründe çocuğun sadece beslenme amaçlı sütanneye verilmediği anlaşılmaktadır.

Romanlarda anne teması; anne kime denir, annenin görev ve sorumlulukları nelerdir, bir annede olması gereken huy ve kişilik özellikleri nelerdir, çalışan annenin yaşadığı çelişkili durumlar ve annenin ailedeki önemli yeri olarak çok kapsamlı işlenmiştir. Çocuk eğitiminde istenen olumlu anne davranışlarıyla ilgili örneklerin daha fazla olduğu görülürken çocukların annelerinde görmeyi istemediği davranışlar da romanların kurgusuna yerleştirilerek bu tema geniş bir çerçevede ele alınmıştır.

c) *Nine*: Nine, sütnine, babaanne, anneanne ve büyükanne ile ilgili alıntılara burada yer verilmiştir. Nine teması, 66 romandan 8’inde geçmektedir.

Ninelerin geniş bilgileri ve engin hayat tecrübeleri sayesinde kültürlü oluşları ve çevrelerini bu özelliklerinden ötürü kolayca etkisi altına aldıkları, ailedeki çocuklara yol gösterdikleri Yeşil Ada’nın Çocukları romanındaki “Birçok evde olduğu gibi Lütfi Bey’in evinde de en çok konuşan kişi evin büyükannesiydi. Nezire Hanım bilgili, kültürlü, oldukça da yaşlı bir hanımdı. Yaşı çok ilerlemiş olmasına karşın, her şeyi hatırlayan belleğiyle saatlerce konuşurdu. Onun tatlı tatlı anlattığı eski zaman öykülerini dinleyenler

âdeta büyüleniyor, saatleri unutuyorlardı.” (Tekin, 2017: 134) ve Benim Dünyalarım romanlarındaki “Okulda olanları ona anlatıyorum; beni avutuyor, akıl veriyor. Öyküler, masallar anlatıyor bana. Kurtuluş Savaşı’nı, seferberliği, muhacir gidişlerini anlatıyor. Onu dinliyor, avunuyorum. Ninem öyle güzel anlatır ki! Sanki dili şeker, bal....Öyle de çok şey biliyor ki! Ona hep akıl danışılır.” (Saygınar, 2008: 32) örneklerde işlenmiştir.

Ninelerin çok çalışkan oluşlarına Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “Yaşının ilerlemesine rağmen iş yapmaktan usanmıyordu.” (Gündüz, 2009: 6) örnekte değinilmiştir.

Romanlarda ninelerle ilgili tanıtıcı bilgiler verildiği ve bu bilgilerin genellikle olumlu mesajlar içerdiği görülmektedir. Benim Dünyalarım’da “Kin tutmamayı ninem öğretti bana. O hep güzel şeyler öğretir.” (Saygınar, 2008: 58) örneğiyle ninelerin çocukları hep güzele ve iyiye yönelttiği ifade edilmiştir.

Ninelerin masal anlatıcılığı Mavi Zamanlar romanında ““Biliyor musun, şimdi aklıma geldi. Sütinim çok masal anlatır. En çok da dolunaylı gecelerde. Ona köyde bazıları ‘Dolunay Masalcısı’ der.”” (Yener, 2016: 59) örneğiyle işlenmiştir.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında “Yaşarken de çok meraklıydı babaannesi. Eve zamanında gelmeyenleri en önce o merak etmeye başlardı.” (Hepçilingirler, 1986: 17) örneğiyle ninelerin meraklı oluşuna ve Kuş Olsam Evime Uçsam’da “Arada dizlerini ovuşturuyor. Ağrıyor mu acaba? Anneannem da öyle yapardı. ‘Romatizmam azdı, yağmur geliyor,’ derdi, yağmur yağırdı. Yağmuru haber verirdi.” (Öztürk, 2016: 22) örneğiyle romatizmal hastalıklara değinilmiştir.

Benim Dünyalarım ve Her Çocuğun Kanadı Vardır romanlarında nineler, aşağıda belirtildiği gibi anne babanın görev ve sorumluluklarını üstlenen kişiler olarak sunulmuştur:

“Ağabeyimle bana ninem bakıyor. Anamlar sabahtan akşama dek okuldalar.” (Saygınar, 2008: 7).

“–Senin anan baban ne oldu?

Çoban üzgün:

–Onlar yıllar önce ölmüşler, dedi. Beni ninem büyütmüş.” (Özkan, 1985: 35).

Görüldüğü gibi, nineler çocuklara bakarak, onlarla ilgilenerek anne babanın görevlerini paylaşmakta; böylece ebeveynlerin iş yükünü hafifletmekte; anne babanın olmadığı durumlarda da çocukları büyüterek anne babanın görevlerini olduğu gibi üstlenmektedir. Ninelerin bu görevlerini bir ebeveyn sıcaklığı ile yapmasına Ormandaki Tehlike romanındaki “–Teşekkür ederim nineciğim, dedi. Bana annemin kokusunu, sıcaklığını hatırlattınız. Çok şey öğrendim sizden...” (Tunaboğlu, 2012: 116) örnekle dikkat çekilmiştir.

Nineler, ailede anne babanın da üstünde bir otoritedir. Tek Kanatlı Güvercin romanında “Bana kalırsa bu işte ninemin dediği olacaktı. Osmanlı bir kadını ninem. Babam bile onun yanında gık diyemezdi. Her ne yapacaksa ona danışır. Çünkü ninemin nuranî yüzündeki her bir kırışık, belli bir tecrübenin simgesiydi.” (Gündüz, 2009: 6) alıntılanmasıyla örneklendirilen bu durumun çocuklar tarafından kullanıldığının aynı romandaki “Hatta bazen, annem ve babam bizi pataklamaya niyetlense, koşarak onun arkasına saklanır ve bizi korumasını umardık.” (Gündüz, 2009: 18) örnekte işlendiğini görürüz.

Nine temasında nineler, ebeveynlerin aile içindeki görev ve yüklerini hafifleten anne babanın yokluğu durumunda da anne baba yerine geçebilecek, engin hayat tecrübeleriyle çocuklara ve ailedeki diğer kişilere yol gösterebilecek kişiler olarak işlenmişlerdir.

ç) *Dede*: Dede ve büyükbaba ile ilgili olan alıntılara dede teması altında yer verilmiştir. 66 romandan 7’sinde geçmektedir.

Nine gibi dede de ailede anne-babanın üstünde bir otoriteye sahiptir. Bu durum, Bir Gün Büyüyeceksin romanından “Ama, elbet, her şeyin en doğrusunu, en iyisini büyük babası bilir. Bilmese, evde hep onun dediği yapılır, o konuştuğu zaman herkes susar mı?” (Seyda, 2013: 53) alınan kesitten anlaşılmaktadır.

Dedelerin masal anlatıcılığı yönlerine Şeftali Dede, Bir Gün Büyüyeceksin, Almarpa’nın Gizemi ve Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanlarında aşağıdaki örneklerle değinilmiştir:

“Hastalığına aldırmadan her gece beni yatağının kenarına oturtarak değişik masal ve hikâyeler anlatan dedemi özleyeceğimden mi?” (Çiçek, 2016: 6).

“Masal, hikâye dinlemekten daha zevkli bir şey yoktu onlar için. Hele büyük babaları anlatacak olursa...” (Seyda, 2013: 21).

“Bir de bana daha önce hiçbir yerde duymadığım, hiçbir kitapta okumadığım efsaneleri ve kuş öykülerini anlatırdı. İşte size anlattığım o hikâyeleri dedemden öğrendim ben.” (Avcı Çakman,, 2016: 154).

“–Hazırız, dediler dedeye ılık bir sesle. Dede de masalını anlatmaya başladı.” (Hepçilingirler, 1986: 50).

Yukarıda ifade edildiği gibi çocuklara masalları sevdirmede dedelerin önemli rolleri olduğu görülmektedir. Aile büyüklerinin özellikle dedelerin, çocuklar için çok büyük bir moral kaynağı olduğu Çiçekler Solmasın, Hayalet Köy ve Almarpa’nın Gizemi romanlarından alınan aşağıdaki alıntılarda anlatılmıştır:

“Ben, dedemi çok seviyorum. Annenemi, teyzemi, dayımı da seviyorum ya, dedem kadar değil. Dedem de beni sever. En az benim onu sevdiğim kadar sever. Buluşmalarımızda öyle

bir kucaklaşır, öyle sarılırız ki birbirimize... Sakalı yüzümü acıtmaz. Acıtsa da acıtmaz... Ben, onu görünce çocuklaşırım hemen. Unuturum kocaman kız olduğumu.” (Güneş, 2001: 38).

“Ne zaman bağırıp ağlasa ya da yatağını ıslatıp uyansa, hep dedesini bulurdu yanında. Elini sım sıkı tutar, saçlarını okşardı. Mırıl mırıl konuşarak sevgi sözcükleri fısıldardı kulağına.” (Şeker, 2014: 19).

“Annemi ve babamı çalıştıkları için ancak akşamdan akşama görürdüm. Oysa dedem gün boyu ne iş yapsa ben hep yanındaydım.” (Avcı Çakman, 2016: 155).

Dedeyle ilgili anıların çok özel ve değerli olduğu Ankaralı romanında “...Ha, bir de büyükbabam oynardı. Onunla ilgili fazla bir şey hatırlamıyorum, ama gözümün önünden gitmeyen bir sahne var: Önce palabıyıklarını burar, ardından ellerini birbirine vurarak gür sesiyle, ‘Haydi, bre aslanlarım!’ diye ensemize yapıştırdı. ‘Güreşmeyi bilmeyene erkek denmez!’ der, yere yıkar, kolumuzu bacağımızı bükerdi. Biz gıdıklanır, kollarının arasında kıvrılır, ama güçlü kollarından kurtulamazdık.” (Cemali, 2011: 79) örneğiyle ele alınmıştır.

Romanlarda dede, ailede otorite konumundadır. Masal anlatıcılığı yönü romanlarda ağırlıklı olarak ele alınmıştır. Anlattığı masallar, çocuklar tarafından zevkle dinlenir. Oynadığı oyunlar, zor zamanlarda verdiği destekle çocukların derin sevgisini kazanmıştır.

d)Dadı: Dadı teması 66 roman içinden 3’ünde geçmektedir.

İncelenen eserler içinde Bir Gün Büyüyeceksin “-..... şimdi İkbal Dadı’nız ikinize de birer bardak süt getirecek ve ikiniz de lıkır lıkır içeceksiniz onu!” (Seyda, 2013: 14) ve Hayalet Köy romanlarındaki “Aslında dedesi, evde ne yaptığına pek karışmazdı. Onunla dadısı ilgilenir, akşamdan akşama da dedesine bilgi verirdi.” (Şeker, 2014: 8) örnekler; çocuklar için dadıların tutulduğunu ve dadıların çocukların bakımından sorumlu kişiler olduğunu göstermektedir.

Dadıların çocuk eğitiminde anne babanın yükünü hafifletmesi amacıyla tutulması Amber’in Zaman Kapsülü romanındaki “Babamın işleri o dönemde çok yoğundu. Bu yüzden, derslerimle ilgilenmesi amacıyla; sürekli ‘disiplin’ kelimesini kullandığı için benim Bayan Disip adını taktığım bir dadı tutmuştu bana.” (Gülü, 2015: 24) örnekte işlenmiştir.

e)Teyze: Ebeveyn alt temasında yer alan teyze teması 1 romanda geçmektedir.

Teyzenin anne yarısı olduğu Sisın Sakladıkları romanındaki “-Bana neden siz diyorsun. Yabancı değilim ki, teyzenim. Bizim buralarda teyze, anne yarısı derler.” (Sertbarut, 2016: 75) alıntılama ifade edilmiştir.

4.1.2.2.2 Kardeş

Aile teması içinde yer alan kardeş alt teması yorumlanırken, kompozisyonun düzenini sağlamak düşüncesiyle diğer temalarda da dikkat edildiği gibi abla, ağabey ve üvey kardeş ile ilgili olan alıntılar kendi grupları içerisinde verilmeye özen gösterilmiştir. Kardeş teması 66 romandan 25’inde geçmektedir. Bu sıklık bize kardeş temasının, anne ve baba temalarından daha fazla işlenmiş olduğunu göstermektedir.

Kardeşlerin birlikte vakit geçirmeleri, Tek Kanatlı Güvercin romanında “Ogün akşama kadar yağmur yağdı. Kız kardeşim Emine’yle birlikte, pencerenin önüne oturup dışarıyı seyrettik.” (Gündüz, 2009: 5) örneğiyle; zor zamanlarında birbirlerine can yoldaşı olmaları, Yaralı Keklik romanında ““Kardeşim de yok ki zor günlerde kanadının altına sığınayım....”” (Öztürk, 1995: 11) örneğiyle işlenmiştir. Bu örneklerden farklı olarak insanın kardeşinin evi de olsa kendi evindeki gibi rahat olmama durumu “Kardeşinin evi de olsa insan öyle kolay kolay gerçek doğallığına bürünemiyordu.” (Atilla, 2015: 43) örneğiyle Parktaki Gergedanlar romanında ele alınmıştır.

Ailede büyük kardeşlerin görevleri “Gidip arkadaşlarıma haber vereyim desem kardeşim uyuyor. Annem giderken, ‘Sakin kardeşini yalnız bırakıp bir yere gitme’ diye sıkı sıkı tembihlemişti beni.” (Korkut, 2011: 43) örneğiyle Orman Kardeşin Mektubu, “–Okula gitmeyi hiç aksatma oğlum. Sonra, küçük kardeşin Mustafa’yı tehlikelerden koru ve kolla. Onlara bir kötülük gelmesin. Zira, sen benim büyük oğlumsun ve bu evde vekilimsin.” (Seyda, 2013: 225-226) örneğiyle Bir Gün Büyüyeceksin ve “Memican soğuk ve sıcak günlerde evde kalır kardeşlerine bakardı.” (Kaplan, 2014: 16) örneğiyle Tren Düdükleri romanında açıklanmıştır. Bu örneklerde ve Yeşil Ada’nın Çocukları romanında “–.... Siz de ağabey oldunuz. Artık onu koruyacak, ona yardımcı olacaksınız. Annenizin yardımlarınıza çok ihtiyacı olacak.” (Tekin, 2017: 68) görüldüğü gibi büyük çocuklara ailede, kardeşlerini anne baba gibi koruyup gözetme ve kollama görevi verilerek anne babanın en önemli yardımcısı olma misyonu yüklenmiştir. Büyük kardeşlerin de bu görevleri yapmaktan büyük mutluluk duyduğu “Kardeşimi annem bana emanet etmişti. Ben olmasam Onat yapayalnız kalırdı. Onu korumam kollamam gerekti. Tıpkı sevdiğim okul ödevlerini yaparken duyduğum mutluluğa benziyordu sandalyesini dikkatle, özenle sürmek.” (Akçagüner, 1998: 16) örneğiyle İçimdeki Ses ve “Kız kardeşi Zeynep’e karşı her zaman iyi bir ağabey olmuştu. Onu korur, yardıma ihtiyacı olduğunda hiçbir zaman reddetmezdi.” (Kurtuluş, 2004: 9) örneğiyle Pitan romanlarında ifade edilmiştir.

Büyük çocukların küçük kardeşlerinden sıkıldığı ve onlardan kaçmaya çalıştığı durumlara rastlanmaktadır. Konaktaki Hazine romanında “‘Lütfen çabuk olun.’ dedi. ‘Emilia gelmeden gidelim. Kendimi dadı gibi hissediyorum.’ Gülümseyerek yürüdük. Bu defa küçük kıza yakalanmadan dışarı çıkmayı başardık.” (Erdoğan, 2013: 53) kardeş bazen bir yük gibi görülürken Almarpa’nın Gizemi romanında “Eve gidince aklını

dağıtmak için yemekten sonra biraz kardeşiyle oynadı.” (Avcı Çakman, 2016: 126) örneğiyle kardeşle ilgilenmenin insanın kafasını dağıtmasına yardımcı olması gibi güzel yanlarının bulunduğu ifade edilmiştir.

Romanlarda küçük kardeşler büyüklere ödevlerini yaptırmayan, her şeyleri karıştıran ve onları anne babaya ispiyonlayan yumurcaklar olarak tanıtılmıştır. Küçük kardeşlerin büyükleri rahatsız ettiği örnekler Orman Kardeşin Mektubu romanında “Onun uyanmasına böyle sevindiğimi hiç anımsamıyorum. Hep ‘Biraz daha uyusa da benim çalışmalarına engel olmasa.’ derdim.” (Korkut, 2011: 43) ifadesiyle, Almarpa’nın Gizemi romanında “Yeni evleri gerçekten güzeldi. İlk defa kardeşiyle paylaşmak zorunda olmadığı, kendisine ait bir odası olmuştu Kaan’ın. ‘...Sonunda Pufi’den ve her şeyi karıştıran ufaklıktan kurtuldum!’ diye düşündü.” (Avcı Çakman, 2016: 17) ifadesiyle verilmiştir. Daha da ileri giderek küçüklerin büyüklerini ebeveynlerine ispiyonlamaları “Ece, ‘Anneme söyleyeceğim seni,’ diyerek banyodan çıktı.” (Yener, 2016: 13) şeklinde Mavi Zamanlar romanında örneklendirilmiştir.

Romanlarda kardeş geçimsizliğine yer veren örnekler de dikkat çekmektedir.

Aşağıdaki alıntılmalarda kardeş kavgalarını ve büyüklerin kardeş ilişkisinde baskın olmasını anlatan ifadeler bulmak mümkündür:

Gelincik Arkadaş Arıyor romanındaki “Zaten birlikte oynamaya kalksalar hemen kavga çıkardı.” (Tankut, 2011: 72) örnekte kardeş kavgalarına değinilirken; Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Emir ağabeyine, ‘Demir, bugün seni seyretmeye geliyoruz,’ dedi....Emir ağabeyine ‘Demir’ der, arkadaş gibi. Ben sıkıysa ablama ‘Rengin’ diyeyim! Aman, zaten o gıcıkla arkadaş olmak isteyen kim?” (Kıral, 2010: 12) örnekte kardeş geçimsizliğine yer verilmiştir.

Erkek çocukların oyun oynamada erkek kardeşlerini tercih etmeleri Yeşil Ada’nın Çocukları romanında “Cemal aniden somurttu: –Keşke bir erkek olsaydı. Kızlarla ne oynanır ki?” (Tekin, 2017: 68) ifadesiyle örneklendirilmiştir.

Büyük-küçük ilişkisinde büyüklerin küçüklere karşı baskın ve ezici oluşu “Abisi çıkmadan önce gözdağı veren bakışlarıyla süzdü çocukları. ‘Burayı leş gibi bırakıp gitmeyin, pisliğinizi temizleyin tamam mı?’” (Sertbarut, 2014: 41) örneğiyle Mezarlıktaki Gölge romanında görülmektedir.

Diğer aile bireylerinin de bu fikri destekler nitelikteki tavırlarına Orman Kardeşin Mektubu romanında rastlanmaktadır. Bu romandaki “Onu teselli etmeye çalışıyordum ki ablam geldi. Özlem’in ağladığını görünce, ‘Özlem’e bir şey mi yaptın yoksa?’ diye bana çıkıştı. Nedense hep benim bir şey yapmış olabileceğimi düşünürler. Kimsenin aklına başka bir şey gelmez. Ablamın bu haksız suçlamasına çok bozulmuştum. Özlem: ‘Hayır, o bir şeycik yapmadı.’ diye beni savunmaya geçti. Başka zaman olsa ben bir şey yapmamış bile olsam yaptığımı söyleyip beni suçlu duruma düşürürdü.” (Korkut, 2011: 44) örnekte büyük çocukların küçükleri ezdiği ön yargısının hâkim oluşuna ve küçüklerin de devamlı büyükleri suçlu çıkarmakta olduklarına değinilerek kardeş ilişkileri farklı boyutlardan ele alınmıştır.

Kardeşlerin geçimsizliklerine rağmen küslüklerinin hemen sona erdiği İçimdeki Ses romanındaki “Komşumuz Hazar’la Başar kardeşlere imrendiğim çok oluyordu. İki kardeş

her zaman bir aradaydılar. Birlikte oynuyorlar, birlikte uyuyorlar. Arada sırada kavga etseler de çabucak barışıyorlardı.” (Akçağünler, 1998: 8) örnekte belirtilmiştir.

Romanlarda üvey kardeşlerden de bahseden ifadeler bulmak mümkündür. Sonsuzluk Sirki romanında “Deniz doğmadan yedi yıl önce babası hâlâ Katya’yla evliydi. Katya’nın oğlu, Murat Bey’in de oğluydu. Yani Deniz’in bir ağabeyi vardı...” (Barutçuoğlu, 2014: 27) üvey kardeşe yer verilmiştir. Korkusuz Murat romanındaki “Sonra babama döndüm: ‘Ozan Aliyi bana öz kardeş yapacağın için çok sevindim,’ dedim. Babamın elini öptüm.” (Vânû, 1998: 160) örnekte görüldüğü gibi üvey kardeşlerin öz kardeşler kadar sevildiği belirtilir.

Romanlarda ağabeyle ilgili örneklere yer verilmiştir. Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında “Abimle kaldırımda yürüyorduk... Abim bana hayatı öğretiyordu! ...Onu can kulağıyla dinliyordum.” (Tunaboşlu, 2004: 56) örneğiyle büyük kardeşlerin küçüklere hayatı öğretmede bir rehber olduğu ifade edilirken; Ankaralı romanında ağabeylerin kardeşleri için büyük fedakârlıklar yaptığı “ ‘Abim olmasaydı, ben okuyamazdım,’ dedi.... Bugün profesör olduysam, onun ve ...’ ‘–Nedense duraksadı ‘annemin sayesinde.’ ” (Cemali, 2011: 87-88) ifadesiyle belirtilmiştir.

Ağabeylerin kardeşleri için bir rol model olması Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde “En çok abim Baran gibi olmak istiyordum. Yani okul birincisi, takım kaptanı ve annemle babamın gözbebeği.” (Göçmen, 2015: 32) ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarındaki “Ne çok şey biliyordu şu abim! Her zaman bir açığı yakalıyordu. Ben de onun açığı yakalayabilmek için bir an önce büyümek, her şeyi öğrenmek istiyordum.” (Tunaboşlu, 2004: 18) örneklerde ifadesini bulmuştur. Burada küçük kardeşlerin ağabeylerine özendiği görülmektedir.

Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki “Abimle çok eğlenirdik.... O yanımdaysa bana bir şey olmaz. Korur beni.... Oyun oynarken düştüm mü, abim oradadır; bilyelerim mi kayboldu, bulur; dolaptan bir şey mi alamadım, uzun boyuyla hemen alıverir; canım güreşmek mi istiyor, güreşir. Ağabeyler arasında yarışma yapılırsa kesin birinci gelirdi.” (Öztürk, 2016: 14) örnekte ağabeylerin misyonlarına değinilmiştir. Büyüklerin küçükleri her daim koruma ve kollama görevleri açıklanmıştır.

Romanlarda işlenen çocuklar için ağabeyleri örnektir, koruyucu ve kollayıcıdır tezinin aksine insanın ağabeye sahip olmasının zor yanlarına Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanındaki “İnsanın ispiyoncu bir abisi varsa dışarıdan bir düşmana ihtiyacı yokmuş. O gün buna iyice inandım. Sırf dışarı çıkarken onun yeni montunu giydim diye bu küçük sırrı anneme yumurtlayıvermişti. Oysa asıl kızması gereken bendim. Çünkü doğduğum günden beri onun eskilerini ve küçülenlerini giymek zorunda kalan bendim. Yani benim abim, hem bencil hem ispiyoncu!” (Göçmen, 2015: 34) örnekte değinilmiştir. Buna göre, çocukların büyük kardeşlerinin eski eşyalarını kullanmak zorunda bırakılmaları, ağabeye sahip olmanın kötü yanlarındanır.

Anne babanın büyükleri küçüklere örnek olarak göstermelerini küçük kardeşler kendileri için fırsata çevirmekte ustadırlar. “‘Oğlum yapma böyle! Hem bak kardeşine de kötü örnek oluyorsun, tabağındakini bitir lütfen.’ Arda bu lafi duyar da hiç durur mu? ‘Bana ne ya! Abim bitirmezse ben de bitirmem!’ dedi hemen.” (Avcı Çakman, 2016: 15) örneğiyle Almarpa’nın Gizemi romanında bu durum işlenmiştir.

Kardeşler arasındaki ağabey-kardeş ilişkisinin arkadaş ilişkisi gibi yaşandığı Tarihte Olmayan Gizemli Uygurluk romanında “Osman, ağabeyine ‘Bay Çetin’ diye hitap etmekten çok hoşlanırdı. Aralarında on yıla yakın yaş farkı olmasına rağmen iki arkadaş gibi anlaşılırdı.” (Avgören, 2014: 11) örneğiyle ele alınmıştır.

Çocukların bazen de arkadaşlarının ağabeyleriyle özdeşim kurdukları ve onları kendi ağabeyleri gibi sevdikleri Ablamı Nereye Kaçtırdılar ve Sevgi Sitesi Çocukları romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde görülür:

“Demir ağabey, Emir’in ağabeyidir. Yeniköyspor’da oynar: Forvet. Demir ağabeyi her gün antrenmana giderken görürüm. Biz servisten inerken, o üzerinde yeşil beyaz forması, sırtında spor çantasıyla gider. Biraz yaylanarak yürür, yürürken de uzun saçları hafif hafif dalgalanır....Gelirken yaylanarak değil de sürünür gibi yürür, eşofmanı terden sırılsıklam sırtına, saçları da inek yalamış gibi yüzüne yapışmış olur, ama gene de çok yakışıklıdır. Belki ben de Demir ağabey gibi bir forvet olurum, müthiş goller atarım. Hatta belki komşunun küçük çocukları da beni seyreder, antrenmana giderken, gelirken...” (Kıral, 2010: 11).

“Çocukların bilgesi idi Oktay ağabeyleri. O, her şeyi bilirdi. Çok güzel konuşuyordu. Çocukların anlattıklarını hiç sıkılmadan sabırla dinliyor, soruları yanıtlıyordu.” (Akçagüner, 1997: 19).

Ablayla ilgili örnekler de romanlarda mevcuttur. Ablaların kardeşleri için yaptıkları fedakârlıklardan “Okulda hademe olmadığı için nöbet tutuyoruz....Nöbet benim olunca ablam da yardım ediyor. Ben yerleri suluyorum, o da başörtüsünü bağlıyor, kocaman hantal sıraları çeke çeke süpürüyor. Tıpkı evdeki gibi. Zavallı ablacığım benim yüzümden her bir şeye katlanıyor. Ama seve seve yapıyor bunları.” (Apaydın, 1966: 127-128) örneğiyle Toprağa Basınca romanında bahsedilmiştir.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanındaki “Abla olmak, söylediklerini hemen yaptırmak, çok eğlenceli olmalıydı.” (Hepçilingirler, 1986: 32) örnekte abla olmaya özenme duygusu işlenmiştir.

45 romanda aile ve aile bireylerinden bahsedilmiştir. Bu bireyler içinde kardeş teması 25 romanda yer alma sıklığıyla; 20 romanda yer alan baba temasını ve 19 romanda yer alan anne temasını geçmiştir. Kardeşlerin birbirlerinin davranış ve tutumlarından anne babanın çocuğa yaklaşımı kadar etkilendikleri ortaya çıkmaktadır. Romanlarda genellikle anne çocuk için sevginin, şefkatin sembolü olarak görülürken; baba çocuğun otorite ve güven ihtiyacını karşılaması ile yer almıştır. Ailelerde nine ve dede gibi aile büyüklerinin de çok önemli bir yeri vardır. Onlar ailede anne ve babanın yerine geçmekle kalmaz anne babanın üstünde bir otoriteye sahiptirler.

4.1.2.3 Arkadaşlık

Arkadaşlık teması, 66 romandan 38’sinde geçmektedir. Romanlarda çocukların arkadaşlarına yoğun sevgi besledikleri ile ilgili ifadeler çoğunluktadır. Korkusuz Murat romanında “Köyde arkadaşlarım var. En önemlisi Ozan Ali. Onu arkadaştan

da üstün sayarım.” (Vânû, 1998: 9) ifadesiyle kişinin arkadaşına arkadaşlıktan da öte değer verdiği görülmektedir.

İlk Arkadaş “–Bana darılmadın ya... dedi.

–Hayır, hayır, seni seviyorum.

Ben de seni öz kardeşim gibi severim...

Yataklarımızdan fırlayarak odanın ortasında kucaklaştık ve arkadaşlığımızı ölünceye kadar devam ettirmeye karar verdik...” (Balı, 1956: 48) örnekte insanın arkadaşını öz kardeşi gibi sevebileceği ele alınmıştır.

Konaktaki Hazine romanındaki “.... Kardeş deyince benim aklıma kim gelir biliyor musunuz? Ömer! O benim hem kardeşim hem arkadaşım.” (Erdoğan, 2013: 125-126) örnekte de arkadaş kardeşle aynı sayılmıştır.

İnsanın en iyi arkadaşından ayrılmak istememesi, onunla vakit geçirmenin tarifsiz mutluluğu “...Yumuşak’tan ayrılmaya hiç niyeti yoktu. En iyi arkadaşını bulduktan sonra onu bırakacağını sanıyorlarsa yanılıyorlardı.” (Hepçilingirler, 1986: 101) örneğiyle Uçtu Uçtu Pelin Uçtu ve “Sevdiği, anlaştığı arkadaşları vardı. En iyi arkadaşı, site bekçisinin oğlu Kâmil’di. İkisi de aynı yaşlardaydılar. Kâmil de Özgür’ü dört gözle beklerdi. Onunla olmak her şeye değiyordu.” (Akçagüner, 1997: 10) örneğiyle Sevgi Sitesi Çocukları romanlarında işlenmiştir.

Romanlarda arkadaşlık tarif edilmiştir. “–İstersen ben senin ödevini araştırırım, dedi Cengiz. Yorgo durdu. Birden gözlerinin içi güldü.

–Yapar mısın sahi?

–Yaparım tabii. Sen benim en iyi arkadaşımın.” (Tekin, 2017: 14) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları ve “Emir arkamdan eğildi ve, ‘Fen ödevini yaptın mı?’ dedi....

‘Cık,’ dedim.

‘Boş ver, ben yaptım, al okula gidene kadar çek,’ deyip defterini uzattı.” (Kıral, 2010: 53-54) örneğiyle Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanlarında arkadaşlığın birbirine yardım etme demek olduğu ifade edilmiştir.

Romanlarda; arkadaşların birbirlerini mahcup duruma düşürmedikleri, zor durumda yardım ettiklerine örnekler verilmiş; arkadaş kavramı açıklanarak iyi bir arkadaşın özelliklerine değinilmiştir.

Yeşil Bayır romanındaki “Avni derin bir soluk aldı. ‘Senin küçük kırmızı otomobilin bunda’ deyiverdi Bülent’e.

Bülent elini cebine sokup kırmızı otomobili çıkardı. ‘Bu mu?’ dedi.

Şaşırıldı Avni.

‘Ne oldu?’ diye sordu. ‘Geri mi verdi?’

‘Geri verdi ya’ dedi Bülent. ‘Zaten ödünç almıştı.’

Atay o an Bülent’i çok sevdi. Arkadaş böyle olurdu işte! ” (Dölek, 2015: 55-56) alıntıda görüldüğü üzere Bülent’in oyuncağını izinsiz alan Atay’ı mahcup duruma düşürmemek için durumdan haberi varmış gibi davranmasının iyi arkadaş tanımına uygun bir örnek olduğu vurgulanmıştır.

İyi arkadaşın özelliklerinden bir diğeri de Tombul Sarı Balık romanında “Tombul, yeni bir arkadaş edinince diğerini ihmal eden balıklardan değildi. Bütün dostlarının

yaşamında ayrı bir yeri vardı. Bu nedenle, hepsi ondan memnundu.” (Korkut, 2010: 83) görüldüğü gibi yeni arkadaş edinince diğerlerini ihmal etmemektir.

Arkadaşların birbirlerinden bir şey saklamaması gerektiği Sisin Sakladıkları romanında “-...Yoksa benden bir şeyler mi saklıyorsun İlay? Arkadaşlık böyle mi olur? (Sertbarut, 2016: 154) örneğiyle ele alınmıştır.

Arkadaşların birbirlerinin sıkıntılarına ortak oldukları gösterilmiştir. Arkadaşların birbirlerinin sorunlarına çare aramaları “Atay arkadaşının elini tuttu. ‘Sana yardım edeceğim’ dedi. ‘Söz veriyorum, bir çözüm bulacağız. Ne olursun, daha fazla üzülme!’ ” (Dölek, 2015: 94) örneğiyle Yeşil Bayır romanında işlenmiştir.

Zor zamanlarında birbirlerini yalnız bırakmamaları “Ali yalnızdı, görüşmecisi yoktu. Yatağının üstünde kıpırtısız oturuyordu. Yüzü yalnızlığın aynasıydı. Onu öyle görünce yüreğim sancıdı. Ben de onun gibi yalnızlaştım bütün özlediklerim yanımda olduğu halde. Onun yanına gittik... Görüşme saati bitinceye kadar onu yalnız bırakmadık.” (Güneş, 2001: 115) örneğiyle Çiçekler Solmasın romanında ele alınmıştır. Aynı fikrin Kayıp Seslerin İzinde romanında “-Veli amca, göç eden kuşları bilirsin. Biliyor musun kuşlardan biri hastalanacak olsa iki kuş ona eşlik etmek için yanında kalırmış. Hasta arkadaşlarını, o iyileşip uçabilecek duruma gelene dek beklerlermiş. Sonra hep birlikte kanat çırpıp göç eden arkadaşlarına yetişirlermiş. ‘Arkadaşlık, birlikte durup birlikte kanat çırpımdır.’ der öğretmenimiz.” (Yener, 2003: 141) örneğiyle savunulduğu görülmektedir. Bu örnekle arkadaşlık ilişkisinde rekabet duygusuna yer olmadığı vurgulanmıştır.

Arkadaşlığın, sonunda kötü bir sonuçla karşılaşma, zarar görme ihtimali de olsa birbirinin yanında olmak demek olduğu “... Eğer sen bunu yapmak istersen ben sonuna kadar yanındayım. Senin gibi bir arkadaş için ne yapmam gerekirse yaparım... Belki iş umduğumuz gibi gitmeyecek, belki çok daha kötü bir darbe yiyeceğiz Mahmut’tan, ama ben seninleyim. Seninle kötü günleri paylaşmak da güzel bir duygu olsa gerek.” (Salgut, 2005: 115-116) örneğinde Leyleklerin Gitme Zamanı romanında ifadesini bulmuştur.

Arkadaşların kendi hayatlarını tehlikeye atacak kadar birbirlerine değer verdiği aşağıdaki romanlarda işlenmiştir:

Aynalı Geyik “Bir sürü sınaklardan geçmiştik. Birbirimizi denemiş, sınamıştık. Orada ölür, onu bırakmazdık. Bunu Önder de biliyordu. Can bırakılır, arkadaş bırakılmazdı.” (Köseoğlu, 1997: 32) ve Hızlı Tosbi romanlarındaki “Ne olursa olsun yardım etmeliydi.... Tosbi arkadaşını bırakmadı. Düşmemek için tırnaklarını sazlara geçirdi. Arkadaşını çekti, kurtardı.” (Bertan, 2015: 170) örneklerde karakterlerin canları pahasına arkadaşlarına yardım ettikleri görülür.

Bu durum Çatalçay’ın Çocukları romanında “Ellerimiz birbirine kenetlendi, korkulu bakışlarımızla birbirimizi yüreklendirerek selin azgın sürükleyişine direnmeye çabalıyorduk. Suyun sürüklediği dallar, çalılar yüzümüzü, kollarımızı kanatıyordu.... Teo, suda yüzen kalın köke tutunmak isterken kök elinden kaydı. Öbür eli bileğimden çözüldü. Son bir gayretle yeniden bileğime yapıştı. Onu kendime çektim. İki eliyle belime sarıldı. Bıraktığı kalın kökü yakaladım, ona tutunarak ikimizi kıyıya çektim.” (Akçagüner, 2000: 26) örneğiyle ele alınmıştır.

Meraklı romanında hayvanların da insanlar için bir arkadaş olabileceği hissettirilerek “Aydının çevresinde dolaşmak tehlikeliydi. Kendisi de yakalanabilirdi ama Meraklı’yı

orada bırakıp yoluna devam da edemezdi.” (Yılmaz, 2007: 114) ifadesiyle insanın hayvan arkadaşları için kendi hayatını tehlikeye atması örneklendirilmiştir.

Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında “Ellerini sıktım, sınımsıcağı.
–Arkadaş olduğumuzu unutma, dedi.

Unutmam.

Eğer elinden gelseydi, kanatlarımı çıkarır ona verirdim. O da canı istediğinde uça uça dağları, tepeleri aşar, canı çektikçe, özledikçe ninesine giderdi.” (Özkan, 1985: 37-38) örneğiyle insanın arkadaşının sıkıntılarını, özlemlerini kendi yüreğinde taşıması arkadaşlık olarak adlandırılmıştır.

Arkadaşlığın aynı zamanda paylaşmak demek olduğunu Yaralı Keklik romanındaki “...Veysel mavi gocuğunu yanından hiç ayırmıyordu. Bazı günler Ahmet’e veriyor, o giyiyordu mavi gocuğu. Veysel ve Ahmet arkadaşları.” (Öztürk, 1995: 10) ifadelerden anlaşılmaktadır.

Atla romanında “Ebadon, en yakın arkadaşım. Kesinlikle çok eğlenceli biri ve sizi hiçbir zaman bir ağacın tepesinde bırakıp gitmez. Her zaman ilginç şeylerden bahseder. Eğer üzgünseniz –nasıl yaptığını bilmiyorum ama- bir şekilde üzgün olduğunuzu anlar ve hatta siz farkına varmadan teselli etmiş bile olur.” (Aytuna, 2014: 7) örneğiyle insanı en iyi anlayan kişinin arkadaşı olduğu, üzgün zamanlarında arkadaşın insana ilaç gibi geldiği ifade edilmiştir.

Amber’in Zaman Kapsülü romanında “Ben çok hastayım ve en iyi arkadaşıma çok ihtiyacım var.” (Gülü, 2015: 162) örneğiyle hastalık zamanlarında da arkadaşın aranan kişi olduğu vurgulanmıştır. Arkadaşlığın insana manevi yönden iyi geldiğinden Atla romanında “Düzlüğe vardığımızda tek ihtiyacımın dinlenmek değil, arkadaşlarımla geçireceğim güzel zamanlar olduğunu anladım. Büyük bir neşe içime dolup taşı.” (Aytuna, 2014: 138) örneğiyle bahsedilmiştir. Arkadaşların birbirlerini mutlu ettiklerinden “...Fakat seni mutlu edebilecek arkadaşların vardır belki buralarda...” (Atilla, 2015: 74) örneğiyle Parktaki Gergedanlar romanında söz edilmiştir. Arkadaşların birlikte güzel vakit geçirdiğine Çatalçay’ın Çocukları romanında “Mutluyduk, şendik. Gülecek konu bulmakta hiç zorlanmıyorduk.” (Akçagüner, 2000: 24) örneğiyle bahsedilmiştir.

Hayalet Köy romanındaki “Arkadaşı Ayşe ve Murat’la birbirinden güzel günler geçirdi. Birlikte top oynadılar, ip atladılar, ağaçlara tırmanıp meyvelerini topladılar. Lokman hekim gibi bitkilerden ilaç yaptılar. Bahçe çapaladılar, sebze topladılar, çiçek dikteler. İnek sağıp kuzu otlatıldılar.” (Şeker, 2014: 101) örnekle arkadaşların birlikte yaptığı işlerden ve oynadığı oyunlardan zevk aldığına dikkat çekilmiştir.

Romanlarda arkadaşların bazı olumsuz özelliklere sahip olabileceği belirtilirken, arkadaşlık ilişkilerin istemeden bozulabileceği aşağıdaki romanlarda ele alınmıştır:

Yeşil Bayır romanında “Atay, tüm arkadaşlarını sever. Ama görünmeyen arkadaşını daha da çok sever. Çünkü yapayalnız olduğu zamanlarda ortaya çıkar o. Onunla her konuyu konuşabilir Atay. Görünmeyen arkadaşı hiç kızmaz, darılmaz, alay etmez, büyüklük taslamaz.” (Dölek, 2015: 9) örneğinde görüldüğü gibi arkadaşların kızma, darılma, alay etme, büyüklük taslama gibi istenmeyen özellikleri olabileceği ifade edilmiştir.

İyi arkadaşların insanı arada sırada kızdırabileceği, yeri gelince insanın kendisinin de aynı davranışları arkadaşına yapmasının söz konusu olduğu durumlar “Yusuf, hâlâ sen az seyrettin, ben çok bakacağım havasında idi. Dürbünü eline çalımlı çalımlı aldı. Bana yan yan, küçümser bir tavırla baktı. O, kötü bir arkadaş değildi. Fakat, arada sırada beni kızdırmak için böyle davranışlarda bulunurdu. Ona katlanır, sırası gelince ben de acısını çıkarırdım.” (Kallimci, 1996: 89) örneğiyle Sihirli Dürbün romanında belirtilmiştir.

İnsanın elinde olmayarak arkadaşıyla tartışabileceği “Akli, sabah Kâmil’le yaptıkları tartışmadaydı. Arkadaşına kötü davranmıştı. Onu üzmeyi hiç istemezdi.” (Akçagüner, 1997: 55) örneğiyle Sevgi Sitesi Çocukları romanında belirtilmiştir.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “Pazarlarda pek çok insan tanıdı:....Onlarla konuştukça, kendi eksiklerini, yetersizliklerini hissediyordu. Onları tanımasaydı, küçüklüğünden beri hayallerinde yarattığı o erişilmez arkadaşı aramaktan vazgeçemeyecekti belki de.” (Tankut, 2011: 105) kusursuz arkadaş olmayacağı ifade edilmiştir.

İnsanın sevdiği arkadaşıyla uzun süre küs kalamayacağı, küs olsa bile sevgisinin devam edeceği Benim Dünyalarım ve Büyük Tuzak romanlarında işlenmiştir:

“Cahide’yle küstüm, bir hafta konuşmadım. Yalvardı, yakardı; yok, yok! Canım arkadaşım, en sonunda dayanamadı. Türkçe dersinde ağlamaya başladı. Ama nasıl ağlıyor! Hüngür hüngür. Tüm sınıf ona baktı. Öğretmen geldi, ne olduğunu sordu. İçini çeke çeke:

–Öğretmenim, Nursel benimle küstü, bir haftadır konuşmuyor. Öyle darlandım ki, dayanamıyorum artık!

Öğretmenin bir şey yapmasına gerek kalmadı. Cahide’nin boynuna sarıldım, ben de ağlamaya başladım. Karşılıklı ağlaştık ve barıştık.” (Saygınar, 2008: 47).

“Alina! Sen hep en iyi arkadaşım oldun benim -küs olsak bile!” (Der, 2016: 158).

Arkadaşların birbirlerinin kavgalarını dahi özledikleri Masal Kenti Çocukları romanında “Sonra sevgili arkadaşına döndü Barsini:

–Biliyor musun Leodis, dedi. Seninle kavgalarımızı bile özledim.

Doğrusunu istersen ben de öyle, diye onayladı Leodis. Ben de hepinizi çok özledim. Kavgalarımızı da... Hatta senin çığlıklarını bile...” (Tapunç, 2011: 135) örneğiyle verilmiştir.

Çocukların yaramaz çocuklarla arkadaşlık yapmak istememeleri, Benim Dedem Gazeteci romanında “Remzi çok yaramaz.... Okullar açıldı ya, mahallede onunla pek görüşmüyoruz. Okulda aynı sınıfta olduğumuz için uzak durmaya çalışıyorum.” (Özateş, 1998: 16) örneğiyle işlenmiştir.

Yeni arkadaş edinmenin güzel bir duygu olduğu “Ama uyandırıldığımızı hiçbirimiz kızmaz, yeni bir arkadaş kazandığımız için sevinirdik. Kumbara dostluk ülkesiydi.” (Uyaroğlu, 2005: 9-10) örneğiyle Bir Liranın İki Günü romanında belirtilmiştir.

Arkadaşlıkların kalıcı olduğu, uzun yıllar sürdüğü, yıllar sonra bile aynı yerden devam ettiği Çatalçay'ın Çocukları romanında “Ölmeden önce son bir kez birbirimizi görebilseydik. İnanın sizlerden daha çok çocuk olurduk. En son beş yıl önce İstanbul'a bir toplantı için geldiğinde görüşmüştük. Sabaha kadar konuşmuştuk. Şimdi şurada olsa, gene sabaha kadar konuşuruz. Paylaştığımız öyle çok şey vardır ki onunla...” (Akçagüner, 2000: 14) örneğiyle belirtilmiştir.

Romanlarda aşağıdaki Şeftali Dede romanından alınan örnekte görüldüğü gibi çocukluk arkadaşlıklarına da değinilmiştir:

“Dedemi tanıyor musun?”

“Evet tanıyorum, o benim çocukluk arkadaşım. Buraların dili olsa da söylese sana, onunla neler yapmadık buralarda...” (Çiçek, 2016: 69).

Arkadaşlar içerisinde çocukluk arkadaşının yerinin daha önemli olduğu “–Yoksa başkalarına da mı söyledin? diye sordum, ikircikli.

–Hayır, dedi, yalnız Ayşe'ye söyledim.

–Kim o Ayşe?

–Çocukluk arkadaşım

–.....

–Hiçbir zaman onu kaybetmek istemem.” (Özkan, 1985: 45) örneğiyle Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında işlenmiştir.

Çocuklar için arkadaşın çok önemli olduğu aşağıdaki alıntılardan anlaşılmaktadır:

Gelincik Arkadaş Arıyor “Hep böyle oluyordu. Arkadaşlık kurma beklentisi düş kırıklığıyla noktalanmış, gene yalnız kalmıştı işte.” (Tankut, 2011: 136) ve Her Çocuğun Kanadı Vardır romanlarındaki “Arkadaşlarım olsun istiyordum. Dünyada en kötü şey yalnızlıktı ve bir arkadaşım olmamasıydı o zamana kadar. Küçük çobanla tanıştıktan sonra bu eksikliği daha çok hissetmeye başladım.” (Özkan, 1985: 40) örneklerde görüldüğü gibi çocuklar yalnızlığı arkadaşsız kalma ile eşdeğer tutmaktadırlar.

Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında “–....., fakat bilmeliydim hiçbir çocuğun arkadaşsız yapamayacağını.” (Özkan, 1985: 95) sözleri ile arkadaşlığın çocuklar için ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır.

Romanlarda arkadaştan ayrılık, baş edilmesi zor bir duygu olarak işlenmiştir. Sisin Sakladıkları “Eğer başka bir yere taşınacak olurlarsa oturdukları semtteki arkadaşlarından, en çok da Tayfun'dan ayrılacağı için çok üzülürdü.” (Sertbarut, 2016: 5), Kibele'nin Gölgesinde “Yıllardır aynı sıralarda oturduğu, her gününü paylaştığı sevgili arkadaşlarından ayrılmak ona çok zor geliyordu şimdi.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 10) ve Kuş Olsam Evime Uçsam romanlarındaki “Arkadaşından ayrılmak üzüntülü bir şeydir. Hep uyumak istersin. Uyurken düşünülmez çünkü. Uyudum ben de. Hep uyudum...” (Öztürk, 2016: 82-83) örneklerde arkadaştan ayrılmanın çok zor olduğu ve insanı üzüntüye boğduğu ifade edilmiştir.

Şeftali Dede romanında “Uzun yaz günlerinin sıcağına aldırılmadan yaşıtıml çocuklarla bambaşka bir dünya kurduğumuzdan mı?...Çok erken uyanıp, yattığım odaya gelerek, sessizce yatağımın çevresini saran ve uyanmamı bekleyen candan arkadaşlarımın ışıltılı gözlerini göremeyeceğimden mi?” (Çiçek, 2016: 5-6) örneğiyle arkadaşlarla geçirilen vakitlerin ve arkadaşlarla olan anıların insanın özlem duygularını kabarttığına dikkat çekilmiştir.

Arkadaş sevgisinin yeri doldurulamayacak bir duygu olduğu ““Seni kimselerle değişmem Drago! Sen dünyadaki en, en, en iyi arkadaşsın!”” (Tok ve Çadircı, 2008: 108) örneğiyle Teneke Kaplı İvan romanında verilmiştir.

Romanlarda insanın arkadaşlarını iyi tanınması, tanımadan bir yargıya varmaması gerektiği ve arkadaşlık kurmanın zaman aldığı arkadaşlık temasının işlenen diğer yönleridir. Anahtar romanında “En yakın arkadaşı olarak bildiği kişi ona en çok zarar veren kişiydi.” (Avgören, 2011: 75) insanın iyi bildiklerinin kötü çıkabileceği, Canı Sıkılan Çocuk romanlarında “Memo kim mi? O, benim en yakın arkadaşım. Aslında iki gün öncesine kadar hiç de öyle değildi. Sadece zorunluluktan aynı sırayı paylaşıyorduk, o kadar. Hatta ikimiz de birbirimize sinir oluyorduk diyebilirim.” (Göçmen, 2014: 8) başlangıçta hoşlanmadığı insanlarla gerçek dostluğu yakalayabilmesine şaşmamak gerektiği ele alınmıştır.

Venüs'ten Dünya'ya Dedektiflik Oyunu romanında da “Aslında bu bana çok tuhaf geliyordu, daha bir iki gün önce konuşmak bile istemediğim bir insana ne kadar iyi bir arkadaş olduğunu söylüyordum. İnsan karşılaştığı herkese bir şans tanımalıydı, sonunda çok iyi dost olup olamayacağını denemeden kimse bilemezdi.” (Turgut, 2014: 106) örneğiyle başlangıçta kötü giden arkadaşlık ilişkisinin sonradan düzeleceğine şaşmamak gerektiği vurgulanmıştır.

İncili Kavak romanında “Mıcık'la arkadaşlık edersin. Bak, onun da kardeşi yok. Sen, onun kız kardeşi olursun. Çok mutlu olacağınızdan kuşku yok.” (Çekiç Yamaç, 2011: 101) örneğiyle kardeşi olmayan çocukların arkadaşına daha çok ihtiyaç duydukları hissettirilmiştir.

Ödüllü romanlarda arkadaşlık temasıyla arkadaş kime denir, arkadaşlık neleri gerektirir sorularına cevap aranmıştır. Her çocuğun arkadaşına muhakkak gereksinim duyması, arkadaş sevgisi ve özlemi ele alınan diğer konulardandır. Arkadaşları iyi tanımanın, insanları iyi tanımadan arkadaşlıkları konusunda önyargılı davranmamak gerektiğine değinilerek tema kapsamlı bir şekilde işlenmiştir.

4.1.2.4 Çocuk ve Çocukluk

Bu tema 66 romandan 34'ünde geçmektedir. Günümüzde çocuğa verilen önemin arttığını yani çocuk algısının değişerek çocuk kavramının özel bir alan haline geldiğini belirten Arıcı'nın (2016: 2) sağlıklı bir birey için sağlıklı geçirilmiş bir çocukluk dönemine ihtiyaç olduğu görüşünden hareketle çocuk ve çocukluk, çocuk

edebiyatının mihenk taşı kabul edildiği için bu iki kavramın birlikte ele alınması uygun görülmüştür.

Çocuk ve çocukluk teması altında romanlarda çocuğa bakış, büyüklerin çocukları nasıl gördüğü, kız-erkek çocuk ayrımları işlenmiştir. Toplumun kız ve erkek çocuk algısı ve çocuklardan beklentilerine değinilmiş; çocuk ve çocukluk algısı ortaya çıkarılmıştır. Bu temayla ortaya konulan hususlar, çocukların daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir.

İncelenen eserlerde çocuklar ailenin, doğanın, ülkenin, insanlığın emanetçileri olarak gösterilmiştir. Bunu kanıtlayan alıntılarla sırasıyla aşağıda verilmiştir:

Korkusuz Murat romanındaki “Oysa: ‘Sen büyü de yüzümüzü güldür’ der durur anacağım.” (Vânû, 1998: 48) örnekte ailelerin kurtuluşa ermek için sabırsızlıkla çocuklarının büyümesini beklemesi ve onlardan medet umması işlenmiştir.

Sağduyulu olmalarından ötürü doğaya sahip çıkmaları “Umudumuz sizde Sevgili Çocuklar... Bizi koruyun.” (Korkut, 2011: 38) örneğiyle Orman Kardeşin Mektubu romanında çocuklardan istenmiştir.

Pembe Pantolonlu Bulut “–İşte siz bunun için umutsunuz, geleceksiniz. Onun için bu vatan, bu topraklar, bu dünya size emanet edilmiştir, dedi. Çocuklar o anda düşündüler; umutlu bir emanetçi olmanın güzelliğine vardılar...” (Uslu, 2002: 101), Masal Kenti Çocukları “–.... Gözlerinin içine baktığımız, iyi yetiştirmek için hiçbir fedakârlıktan kaçınmadığımız, varlıklarıyla gurur duyduğumuz, ülkemizi gönül rahatlığıyla emanet etmeyi hedeflediğimiz çocuklarımız.” (Tapunç, 2011: 125-126) ve Orman Kardeşin Mektubu romanlarındaki “–.... Onlar dünyanın geleceğidir. İleride bizi korumak için çeşitli yollar bulabilirler. Onlar büyüene kadar da biz dişimizi sıkarak, dayanmaya çalışırız.’ diye önerisini sundu. ‘Büyüdükleri zaman da bizi koruyacak yasalar çıkarttılar.’” (Korkut, 2011: 34) örneklerde ülkenin ve dünyanın çocuklara emanet edileceği ve onlardan bunları güzelleştirmek adına beklentiler içinde bulunduğu konusu işlenmiştir.

Yine insanlığın ve geleceğin bugünün çocuklarının elinde şekilleneceği, güzelleşeceği “Bu minik insan yavrusu umudun, sevginin ve hoşgörünün ta kendisiydi. Yarınlar, İlkem ve nice İlkemler’in elinde yoğrulacaktı. Umut, her zaman ve her şey için vardı.” (Korkut, 2010: 144) ve “–Büyük adamlar olursunuz.... –Ülkeye, insanlığa yararlı olursunuz. Övünürüz sizinle. Onlar bizim çocuklardı deriz. Onur duyuyoruz yaptıklarımızdan.” (Köseoğlu, 1997: 68) örnekleriyle Tombul Sarı Balık ve Aynalı Geyik romanlarında vurgulanmıştır.

Yukarıdaki görüşlerle örtüşmeyen bir bakışla aşağıdaki örneklerde çocuğu ve çocukluğu küçümseyen ifadelerin yer aldığı görülmüştür:

Pitan romanındaki “Siz iyisi mi bu sevdanızdan vazgeçin. Kampınıza geri gidin. Dünyayı kurtarmak sizin gibi küçük çocuklara mı kalmış?...” (Kurtuluş, 2004: 92)

örnekte çocuklar dünyayı kurtarma görevi için yeterli bulunmamışlardır. Yine Mezarlıktaki Gölge romanında “‘Yok mu kimse?’/ ‘Buyurun ben varım.’/ ‘Bacak kadar çocuk mu işletiyor burayı? Yok mu büyük biri?’” (Sertbarut, 2014: 138) örneğiyle iş konusunda çocuklara güvenilmediği, çocukların küçümsendiği; Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında “‘Şimdi küçüksün, bunları anlayamazsın.....Ha, söz delikanlı olmaktan açılmışken söyleyeyim, bundan böyle çocukça şeyler yapmaktan vazgeçmelisin...’” (Tunaboşlu, 2004: 22) örneğiyle çocukların büyüklerin konuşmalarını anlayamayacağı ifade edilerek çocuklar bilgi ve beceri konusunda yetersiz görülmüşlerdir.

Romanlarda çocukları tanımayı sağlayacak birçok bilgi tespit edilmiştir. Çocukların çok kolay mutlu oldukları ifade edilmiştir. Öyle ki Pembe Pantolonlu Bulut romanındaki “‘Çocukların oyunları bölünse de şu anda yağmuru seyretmeleri onlara mutluluk veriyordu. Öyle neşelilerdi ki, Handan Hanım onlara hayranlıkla baktı ve ‘Ah şu çocukluk, ne güzel şey!’ diyerek geçirdi...’” (Uslu, 2002: 8) alıntılama çocukların neşeli hallerine büyüklerin imrendiği görülür.

Çocukların yaşamaktan zevk aldıkları “‘İstanbul bizimdi; köşedeki turşucunun dükkanında piyasaya yeni çıkmış vişneli ve portakallı gazozlar bizimdi; biriktirdiğimiz harçlıklarımızla aldığımız çomağın ucundaki gökkuşağı renkli, şeker bulamacı macun ve Kasımpaşa’daki bütün simitçilerin sattığı çıtır çıtır simitler bizimdi.’” (Eray, 2013: 1) örneğiyle Frej Apartmanı’nın Esrarı romanında işlenirken yaşamaktan zevk almak ve mutlu olmak “‘Zaten çocuklar içine, kalitesine değil, rengine aldanmazlar mı her şeyin? Hatta yaşamın... Açın çocuk yüreğinizin çantasını: Bahar yeşildir; kış beyaz... Sonbahar toprak rengi, yaz sarı sıcak... Gökyüzünün bir tek rengi vardır çocuklukta: Mavi. Göğün başka rengi de olduğunu insan büyüünce anlayacaktır! Taşın sert olduğunu, suyun insanı boğup ateşin yakıtığını... Şu an, bunların hepsinden habersizdik işte. Somun ekmeğe karışan taze kelle peynirinin kokusu içinde, tuza bana bana haşlanmış yumurta yerken tek sözcükle, Mutluyduk!’” (Salgut, 2005: 28) örneğiyle Leyleklerin Gitme Zamanı romanında ayrıntılara inmeden yaşamaya bağlanmıştır. Bunu en iyi yapanların da çocuklar olduğu belirtilmiştir.

Çocukları daha iyi anlamayı ve onların dünyasına girmeyi sağlayacak çocuk olmak konusuna da romanlarda geniş yer verildiği görülmektedir. Çocuk olmak Leyleklerin Gitme Zamanı romanındaki “‘Çocukların taze erikleri aşırmadığı, olgun incirlere tırmanmadığı, eski dövenlerden çakmak taşı sökmediği bir kasabada çocuk olmak nasıl bir duyguydu acaba? Bu eksiklikler çocuk ruhunda nasıl bir duygu körlüğü yaratıyordu acaba? Eski kasabaya yeni adetle getiriyordu bu Hafız da! Ondan başka bu işlerden şikayetçi olan yoktu ki. Hatta eriklerin, incirlerin ve dövenlerin sahipleri bile bu işe pek kızmazdı. Erik ağacının dibinde taze yolunmuş yeşil yaprakları, incir ağacının kırılmış dalını ya da dövenin altında çıkarılmış iki çakmak taşı boşluğunu fark eden sahipleri sadece boyunlarını büküp ‘Çocuklar...’ der geçerlerdi. Çünkü aynı şeyleri kendileri de yapmamışlar mıydı çocukluklarında?’” (Salgut, 2005: 84) örnekte görüldüğü gibi çocuğun yaşadığı çevreyi bir oyun alanı görmesi ve bu çevrenin de kendisi için tahsis edilmiş olduğuna inanması olarak değerlendirilmiştir. Yetişkinler tarafından çocukların bu davranışları, bir zamanlar kendileri tarafından da yapıldığı için hoş karşılanır. Çocukların bütün dayatma ve korkutmalara rağmen bu huylarından vazgeçmediği, onların bu olayı

hırsızlık olarak algılamadıkları açıklanarak çocuğun dünyayı ve hayatı nasıl gördüğü hakkında bilgi sahibi olmamız sağlanmıştır.

Leyleklerin Gitme Zamanı romanındaki “Hafız’a tüm masumluğumuzla söz versek de hiçbir cehennem korkusu bizi taze Eriklerin cazibesine kapılmaktan alıkoyamazdı!” (Salgut, 2005: 18) örnekte cehennemle korkutmanın bile çocukları çocukluklarından vazgeçiremeyeceği belirtilmiştir.

Leyleklerin Gitme Zamanı romanında çocukların dünyasından bahsedilmiştir. “.... Kimse bir şey dedi mi bu iş için Mahmut’a? ‘Çocuk onlar, olur böyle şeyler’ deyip geçtiler. Ve en önemlisi Mahmut’un gücü karşısında bir kez daha boyun eğdiler. Oğlum, hiçbir büyük, küçüklerin kurallarına karışmaz. Hiçbir küçük de, sıkışınca büyüklerden yardım istemez. Çocuklar arasındaki sorunlar, çocukların yöntemleriyle halledilir. Anlamadın mı bunu?” (Salgut, 2005: 118) örneğiyle yetişkinlerin çocukların davranışlarını hoş karşılamaları, ceza vermemeleri ele alınmıştır.

Çocukların arkadaşına ve oyuna olan ihtiyacı Her Çocuğun Kanadı Vardır romanındaki “Benim de arkadaşlarım olmasını istiyordu her çocuk gibi... Oyunlar oynamalı, koşmalı zıplamalı, bir topun ardından yuvarlanmalı, bir kaleye gol atmanın ya da attırmamanın heyecanını yaşamalıydım...” (Özkan, 1985: 86) örnekte işlenmiştir. Hatta oyundan ve arkadaşından mahrum geçirilen çocukluk döneminin hiç yaşanmamış kabul edilmesi yine Her Çocuğun Kanadı Vardır romanındaki “Çocukluğumu hiç yaşamamıştım. Oyun nedir, arkadaş nehir bilmiyordum.” (Özkan, 1985: 59) örneğinde işlenmiştir. Görüldüğü üzere çocuk ve çocukluk, oyun ve arkadaşla eş değer tutulmuştur.

Bu durum dünyada da böyledir. Her Çocuğun Kanadı Vardır romanındaki “Ben de diğer çocuklar gibi kanatsız ama hür olsaydım başka bir şey istemezdim dünyada o anda. Ayşe ile Murat gibi ya da başka çocuklar gibi olmak için böyle lüks bir evin her şeyinden rahatça vazgeçebilirdim. Dediğim gibi küçük bir kulübede bile yaşamaya razıydım.” (Özkan, 1985: 87) örnekte çocukların özgürlük, oyun ve arkadaş ihtiyaçları uğruna sahip oldukları maddi değerlerden vazgeçmeyi göze aldıkları görülür.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanındaki “-.... Bu evden ve anne babanın sık sık verdiği davetlerden bıkan iki küçük de var.” (Hepçilingirler, 1986: 74) örnekte de çocukların büyüklerin ortamından sıkıldıklarından bahsedilmiştir.

Kuş Olsam Evime Uçsam romanında “.... Çocuklar, tel örgüler ile çadırlar arasındaki yolda oynarlar. Zaten ben çocukları hiç anlayamam. Nerde daracak yer, çamur, tepe var, çocuklar orada.” (Öztürk, 2016: 55) örneğiyle çocukların oyun yeri konusundaki tercihlerine değinilerek, bu tercihlerinin başkaları tarafından anlaşılmadığı belirtilmiştir.

Çocukların içindeki her türlü zorluğun üstesinden gelebilme gücünün büyükler tarafından hayranlıkla izlenmesi “Sofa, hayranlıkla bakıyordu çocuklarına. Onlarla her türlü güçlüğü yenmek mümkündü. Asla karamsarlığa kapılmıyorlardı. Geleceğe ümitle bakıyorlardı. Çocuk olmak böyle bir şeydi işte. Yetişkinlerin büyüdükçe kaybettikleri bir özellik.” (Tapunç, 2011: 85) örneğiyle Masal Kenti Çocukları romanında; çocuklarında becerikli ve güçlü oldukları “Eskiden çocukların beceriksiz, güçsüz olduklarını sanıyorduk. Ama artık, el ele verdiklerinde çocukların da her şeyi yapabileceklerini anladık...” (Dölek, 2015: 124) örneğiyle Yeşil Bayır romanlarında işlenirken bu görüşün aksine “Yumuşak, bütün insanların Pelin kadar yılgın olamayacaklarını düşündü....Pelin küçüktü ama insandı. Atalarından gelen o büyük gücün onda da bulunması gerekiyor muydu? Böyle en küçük zorlukta oturup ağlayan insan

olabilir miydi?” (Hepçilingirler, 1986: 82) örneğiyle Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında çocukların en küçük bir engel ve zorlukta ağlamaya yeltenmeleri eleştirilmiştir.

Çocukların genelde gürültülü oldukları, bu nedenle de büyüklerin dinlenmesini engelledikleri Orman Kardeşin Mektubu romanında “Babam, mektuptan çok bizim böyle sessiz oluşumuza şaşırmişti. Bitirince başını kaldırıp hayretle bize baktı. Ve ‘Orman’a ben de yazacağım. Ona diyeceğim ki bize çok sık yaz. Senden mektup gelince bizim canavarlar kuzu gibi oluyolar. Sık yaz ki ben de şu evde sessiz bir gün geçireyim.’ dedi. Bu söz hepimizi çok güldürdü. Güldürmekle beraber çok gürültü ederek bazen büyüklerimizin dinlenmesine engel olduğumuzu da öğretti bize.” (Korkut, 2011: 48) örneğiyle işlenmiştir. Çatalçay’ın Çocukları romanında çocukların saf, temiz oluşu “ ‘Ne güzeldir çocukluk. Yürekler kirlenmemiştir daha. İki yüzlülüğü, hileyi bilmez çocuklar. Sevdini çıkarırsın, içten sever.’” (Akçagüner, 2000: 17) örneğiyle ifade edilmiştir.

Aynı romandaki “ ‘Gülersiniz ya!’ Uyduruyorum sanıyorsunuz? Öyle ya, şimdinin çocukları şeytana külahını ters giydiriyor. Bizler gibi cahil değiller ki? O günleri, yaşamadığınız için şanslısınız. Sizin çocukluğunuza benzemezdi hiç bizimki. Bizler daha saftık. Daha kolay inanırdık her şeye.” (Akçagüner, 2000: 32) alıntıda önceki çocukların şimdikilere göre daha cahil ve saf oluşu vurgulanarak değişen çocuk ve çocukluk profilinden bahsedilmiştir.

Aynı romanda bu durum yıllara ve yaşanılan yere ve toplum düzenine “–....Senin yerinde olsam, alandaki hükümet konağına gider, sorunumu anlatırdım yetkililere. ‘Sen benim yerimde olamazsın Cansuyum. Çünkü sen 1990’ların Türkiye’sinde yaşayan uyanık, bilgili bir kent çocuğusun. Ben de 1910’ların Osmanlısında yaşayan gariban bir köy çocuğuyum.” (Akçagüner, 2000: 62) örneğiyle bağlanarak açıklanmıştır. Buna göre şehir ve köy çocuğu olmak, Türkiye Cumhuriyeti ve Osmanlı İmparatorluğu zamanında yaşamak bu farklılıkları oluşturan etmenlerdir.

Çocuklar, Çatalçay’ın Çocukları romanındaki “‘Hiçbir şey yapmadım. Türkler’in Rumları kovduğunu söyledim.’

Niko’nun kendini savunuşu, Teo Dedeyi ciddileştirdi.

‘Ah bu çocuklar!.. Nasıl da boş boğaz olurlar. Nereden aklına geldi bu saçma sözler?’ diye oğlanı azarladı.” (Akçagüner, 2000: 33) örnekte boşboğaz olarak görülürler.

Çocukların güzel şeyleri sevdiklerine “–... Ünlü bir yazar: çocuklar olağanüstü güzel şeyleri severler, demiş...” (Tunaboylu, 2004: 140) örneğiyle Dünyanın En Güzeli Çocukluğu; çocukların değişken özellikte oluşuna “–Çocuk bu. Günü gününe, saati saatine uymaz ki.” (Güneş, 2001: 52) örneğiyle Çiçekler Solmasın romanında değinilmiştir. İnsan hayatının güzel bir dönemi olarak değerlendirilen çocukluk, büyüyünce bile barındırdığı anılarıyla insana şifa gibi gelen bir dönem olma özelliğini korumaktadır. Parktaki Gergedanlar ve Leyleklerin Gitme Zamanı’ndan alınan aşağıdaki alıntılar bu düşüneyi ispatlamaktadır:

“Gözünün önüne çocukluğu geldi birden. Hep de böyle olurdu zaten. Ne zaman bir olaya ya da duruma canı sıkılsa kendini birdenbire anıların içinde bulurdu. Güzeli günlerdi o günler.” (Atilla, 2015: 56).

“Otuz beş yıl, geniş bir ülkede dolandıktan sonra aradığını bulamayıp yeniden çocukluğuna sığınmak isteyen bu yabancı, bilmezler mi ki, kendilerinden biridir?” (Salgut, 2005: 6).

Yukarıdaki örneklerde aynı zamanda çocukluğa duyulan özleme de şahit olunur.

Çocukların neşelenecek şeyler bulma konusunda usta oldukları ve büyüdükçe bu özelliğin yitirildiği “-... Sınıfın en çalışkanı Marika’dır.... Çocuklar bu ismi çok komik buldular. Babaanne onların bu gülüşmelerini izledi bir süre. ‘Çocukluk ne güzel.’ diye geçirdi aklından.” (Tekin, 2017: 66) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları romanında işlenmiş, çocukluk döneminin güzelliği vurgulanmıştır. Yeşil Ada’nın Çocukları’nda ve Leyleklerin Gitme Zamanı romanında “... Bir gün, eli ayağı tutmayan yaşlı bir adam olsam da, yüreğimin bir yeri hep çocuk kalacak. Çünkü insan içindeki çocukluk öldüğünde zaten ölmüş oluyor. Bence en uzun yaşayan insan, çocukluğunu en uzun süre yaşatabilendir...” (Salgut, 2005: 91) örneğiyle işlenen çocuk ve çocukluk insan hayatının en güzel dönemlerinden biridir yargısının aksine Çınar Dede’nin Doğum Günü romanında tema şu şekilde geçmektedir:

“Perdeden başlarını uzatarak, kitabın yazarını uyardılar sonra. ‘Bize çocuk deyip durmayın lütfen! Bizim çocuğa benzer bir yanımız var mı?’

‘Büyüdüğünüze inanmıyorum.’ dedi kitabın yazarı. ‘Ben sizi, sizinle tanıştığımız günkü çocuklar olarak anımsıyorum hâlâ. Oysa sizler o perdenin içinde bambaşka görünüyorsunuz gerçekten de. Kusura bakmayın. Sizlere bir daha çocuk demem.’” (Korkut, 2010: 103-104) örnekte tema; çocukların kendilerine çocuk denmesinden rahatsız olması şeklinde işlenerek farklı bir bakışla ele alınmıştır.

Çatalçay’ın Çocukları romanında “Yoksul, acılı ama bir o kadar da mutlu geçen çocukluğum.” (Akçagüner, 2000: 5) örneğiyle fakirliğin mutlu bir çocukluk yaşamaya engel olmadığı gösterilmiştir.

Toprağa Basınca romanında çocukların üstünü başını kirletmesinin doğal olarak karşılanması gerektiği “Ablam,

-İyi de, dedi. Üstünü başını pek kirletiyor. Toz toprak içinde geliyor eve.

-Doğru ama aldırılmamak lââzım. Bu yaşta öyle olur çocuk.” (Apaydın, 1966: 26) örneğiyle ele alınmıştır.

Romanlarda büyüklerin çocukları nasıl gördükleri ifade edilerek çocuğa bakış konusu işlenmiştir. Buna göre çocukların çok zengin bir hayal dünyasının olması ve bunun bilimsel çalışmalara katkısı “-Bir değil, iki küçük çocuk bizimle birlikte. Bizlerle birlikte olmalarını istedik; çünkü büyüklerin göremediklerini çocuklar görebilir kimi zaman. Bizler doğru bildiklerimize şartlanmışız. Oysa çocukların hayal dünyaları çok geniş. Onlar görünenin ötesini de duyumsayabiliyorlar. Farklı olanı görebiliyorlar... Bilimsel bir çalışmada hayal dünyasının geniş olması çok işe yarar. Çocuklarla birlikte çalışmaktan mutluyuz.” (Yener, 2003: 47) örneğiyle Kayıp Seslerin İzinde romanında ele alınırken; “Uzun zamandır kafamı kurcalayan soruyu sordum:

-Senin kanatların yok mu, ha?

Güldü bana bakarak:

-Hiç insanın kanatları olur mu? dedi.

-Ama babam her çocuk kanatlı doğar diyor...” (Özkan, 1985: 25) örneğiyle Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında çocukların soyut düşünce ve ifadeleri anlamlandırmakta zorlandıkları ifade edilmiştir.

Çocukların ailedeki maddi sıkıntılardan etkilendikleri ve kendilerince bir çözüm yolu bulmaya çalıştıkları görülür. Bu duruma Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanından alınan aşağıdaki kesit örnek gösterilebilir:

“Büyükbaba, bana bir sandık yapabilir misin?

–Sandık mı? Ne sandığı?

–Boyacı sandığı.. Okuldan arta kalan zamanlarımda boyacılık yapmak istiyorum.

Büyükbabamın yüzü asıldı:

–Dur bakalım, dur! Halimiz o kadar kötü değil. Sen sana düşeni yap, derslerine çalış yeter. Daha küçüksün... Utandırma bizi.” (Tunaboşlu, 2004: 82).

Romanlarda çocuk işçi meselesine de değinilerek çocukların çalıştırılması eleştirilmiştir. Çocuk hakları konusunda Çınar Dede'nin Doğum Günü romanındaki “Çınar Dede'nin kafası hep düşüncelerle doludur. Çocuklar çalıştırılmalı mı? Hele de hasta bir çocuk? Çocuklar derslerinden başka bir şey çalışmamalı, derslerine çalışmalı, boş zamanlarında da gülüp oynamalı. Hasta çocuklar ise hastanelerde, evlerde bakılmalı. Sokağa bırakılmamalı, hastalığın eline ise asla terk edilmemeli. Onlara sahip çıkılmalı.” (Korkut, 2010: 18) örnekte bilgi verilmiştir. Çocukların oyun, sağlık, beslenme, barınma ve işte çalıştırılmama hakları vurgulanmıştır.

Romanlarda kız ve erkek çocuklarının nasıl görüldüğü de belirlenmiştir. Romanlarda kız çocuğunun ev işlerini yapma, ev işlerine yardımcı olma görevlerinden Yaralı Keklik “Hep Hicran sererdi sofrayı. Hep o toplardı yemek sonrası.” (Öztürk, 1995: 13) ve Tek Kanatlı Güvercin romanlarındaki “Yer sofrasını hazırlarken Emine ona yardım ediyordu.” (Gündüz, 2009: 20) örneklerde bahsedilmiştir.

Hatta kız çocuklarına erkek kardeşinin hizmetini gördürmek “Çiçek'in çeşmeden su taşımaktan canı çıkıyordu. Evde en çok su harcayan da Şahin'di.....Sabah Çiçek'e çamurlu ayakkabılarını yıkamasını söyledi.

–Bıktım artık, diye isyan etti kız. Kendi işini kendin gör.

Annesi:

–Eline mi yapışır, yıkayıver, deyince tepesi attı:

–Bana ne!

–Kardeşin o senin.

–Ne yapalım kardeşimse. Hizmetçisi miyim ben onun?” (Tankut, 2011: 81) örneğiyle Gelincik Arkadaş Arıyor romanında işlenmiştir.

Ev işi yapmak, erkek kardeşe hizmet etmek yanında Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “Tığ örerken ipliği dolaşmış, tırnağıyla onu çözmeye uğraşıyordu.

– Sen niye tığ örmüyorsun? Koskoca kızsın, dedi.” (Tankut, 2011: 103) görüldüğü

gibi el işi yapmak da kız çocuklarından beklenen işler arasındadır. Kız çocuğunun okumasının gereksiz görüldüğü örnekler de romanlarda mevcuttur. Toprağa Basınca, Gelincik Arkadaş Arıyor ve Mavi Zamanlar romanlarından alınan alıntılar bunların bir ispatıdır:

“Bir gün bir kadın geldi,

–Öğretmen Hanım, dedi. Sen benim kızı da yazmışsın okula. Ben kız mız okutmam. Küçük bebeğim var ayol. Kızı okula yollarsam ona kim bakacak?” (Apaydın, 1966: 51-52).

“–.... Kız, okuma yazma biliyor, para hesabından anlıyor, bu kadarı kız kısmına yeter de artar bile...” (Tankut, 2011: 68).

“Sizin köyde kızlar liseye giderler mi?

‘Pek gitmezler, göndermezler ki... Köyde iş çook!’” (Yener, 2016: 32).

Yukarıdaki örneklerde kız çocuklarının özellikle köy yaşamında gerek ev gerekse köy işlerinde çalıştırılması nedenleriyle okutulmak istenmemesi ağırlık kazanmaktadır.

Okuyan kızların yemek yapmayı bilmemeleri konusunda Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Dolapların birinde makarna vardı, üstünde nasıl yapılacağı yazıyordu. Aynısını yaptım, ama gene de anneminkilere benzemedi, hatta pek bir şeye benzemedi. Beğenmediler. Sarı Ziya, ‘Bu kızları okutmamak lazım,’ dedi, ‘Ne yemek yapabiliyorlar, ne de bilgisayardan anlıyorlar.’...” (Kıral, 2010: 150) örnekte yapılan eleştiri, kız çocuklarından yemek yapabilme beklentisini ortaya koymaktadır.

Romanlarda bazen de kız çocuklarının gözetim altında büyütüldüklerine değinilerek evden uzaklaşmaları nedeniyle okutulmak istenmemesi Ankaralı romanından alınan aşağıdaki örnekte işlenmiştir:

“Dumanını savurarak Kars şivesiyle, ‘Ben cahal bir adam değilim, Fatma’nım... Gızlarımı ilkohula yolladım. Sıra Asya’ya geldiğinde, ilkohul sekiz yıla çıkmış, eyvallah dedik. Amma, töreme bağıyım. Lise yok gayrı. Anasının dizinin dibinde çeyizini hazırlayacağ.’” (Cemali,, 2011: 150).

Aynı romanda çocuk eğitimi açısından olumsuz sayılabilecek yukarıdaki durumun olumlu bir şekilde değiştirildiği “Kızcağız, karaları bağlamış ne edeceğini düşünürken, babası yanına çağırdı. ‘Bağa bah, gız doğruyu sögle. Sen gerçekten ogumakistiyon mu?’ Asya’cık tüm cesaretini toplayarak, ‘İstiyorum, baba,’ dedi.’ Haydar Ağa marabalardan birine seslendi. ‘Yarın için Angara’ya bir bilet alın.’” (Cemali, 2011: 152) örneğiyle verilmiştir.

Romanlarda savunulan yanlış düşünce ve davranışlardan vazgeçilerek doğruya ulaşılması sevindirici bir durumdur.

Yine kız çocuklarının okutulmak istenmemesi anlayışı “‘Olgunlaşma konusuna katılıyorum ama bizim buralarda kızlar sadece annelerinden yün eğirme eğitimi alırlar; o da on iki yaşına kadar tamamlanır zaten...’....

‘... Aradan iki bin yıldan fazla geçmiş olmasına rağmen, yani benim zamanımda bile, kız çocuklarının eğitim almalarının gereksiz olduğunu düşünenler var ne yazık ki. Şimdi anlıyorum ki binlerce yıldır hep böyle sürüp gitmiş bu düzen...’” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 78-79) ifadeleriyle Kibele’nin Gölgesinde romanında eleştirilmiş; bu düzenin değişeceği konusunda yine aynı romanda “Ardından bu defa daha umutlu bir ses tonuyla, ‘Ama her şeye rağmen şunu da biliyorum ki, bu topraklarda bir gün, binlerce yıl sonra, kız çocuklarının eğitimleri için çırpınacak ve karanlık düşüncelere kafa tutacak nice cesur

insanlar yaşayacak,' dedi Demirhan..." (Yücesoy Gündoğan, 2014: 79) ifadeleriyle umut aşılannıştır.

Kız çocuklarının küçük yaşta evlendirilmesi meselesi de romanlarda değinilen diğer konular arasındadır. Bu durumu örnekleyen alıntılama Aynalı Geyik romanından aşağıda verilmiştir:

"Aysu'yu, aşağı köylerden birine gelin götürdüler.
Teli bir yana düştü, duvağı bir yana.
Çocukluğu bir yana düştü, acıları bir yana.
Bebekleri bir yana düştü, düşleri bir yana.
Arkasından ağlayamadık. Arkasından gidemedik.
Adını bilmediğimiz bir yere, adını bilmediğimiz birine gelin gitti. Biri eş olarak seçti onu.
Oysa ne eş yaşta, ne de eş değerdeydi.
Allara yeşillere büründü. Acılara korkulara büründü. Karanlığa yalnızlığa büründü." (Köseoğlu, 1997: 54).

Romanlarda erkek çocuğa bakış da ele alınmıştır. Ailelerin özellikle babaların erkek evlat sahibi olmayı istemeleri romanlarda işlenmiştir. Bu durumu örnekleyen alıntılamalara aşağıda yer verilmiştir:

Babaların erkek evlat istemelerinin altında yatan neden "Evliliğinin on birinci yılında Yaprak doğdu. Doğum çok zor geçmişti. Başka çocukları olmayacaktı artık. Oysa Haşmet bey bir erkek çocuk sahibi olup soyunu sürdürmek istiyordu. Babası yedi kız çocuğundan sonra bir erkek çocuğa kavuşmuştu. Belki o da bir gün kavuşabilirdi. Hep bu umutla yaşıyordu..." (Tunaboşlu, 2012: 56-57) örneğiyle Ormandaki Tehlike romanında soyu sürdürme düşüncesi olarak gösterilmiştir.

Aileler tarafından öncelikle erkek çocuk sahibi olmayı arzulama ancak kız çocuklarının da erkek çocukları kadar hatta daha fazla sevilebilecekleri "Çılgıım anneme her şeyi unutturmuş. Böylece Özlem kalmış, Murat düşü uçup gitmiş. Babam üzölmüş ama üzöldüğünü belli etmemiş. Sonraki yıllarda bunun burukluğunu hiç görmedim onun yüzünde. Tersine, kızlar erkeklerden daha tatlı, daha cana yakın oluyor, diyordu. Bir çocuğum daha olsa, yine kız olmasını isterim, diyordu her söz açılışta." (Güneş, 2001: 15-16) örneğiyle Çiçekler Solmasın romanında işlenmiştir.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanından "Zaten hep Şahin'i kayırırdı. Kızını sevmediğinden değil; ona göre 'Erkek eve direk, kız ele dayaktı.'" (Tankut, 2011: 57) alınan alıntılama da erkek çocuğun kız gibi evlenip gitmeyeceğı, evden ayrılmayacağı düşüncesiyle aile içindeki yerinin daha sağlam olduğu ifade edilmiştir. Yaralı Keklik romanındaki "... Hem, artık kederlenecek, kaygılanacak ne var. Baksana oğlun var yanında aslan gibi. Kolsuz kanatsız değilsin artık." (Öztürk, 1995: 12) alıntılama da erkek çocukları aile için bir destek ve güç olarak görölmüştür. Aşağıdaki Toprağı Basınca romanından alınan alıntılama da erkek çocuk küçük de olsa üstün tutulur. Öğretmen ablası bile erkek kardeşe emanet edilir:

“Oğlum Erdal, ablanı sakın üzme. Göreyim seni. Artık büyüdün, delikanlı oldun. Ablan sana teslim. Ona arka al...” (Apaydın, 1966: 168).

Erkek çocukları yetiştirme usulüne değinilmiştir. Korkusuz Murat romanında “Beni öptü: –Erkek ağlamaz oğlum, kendini tut, diye her zamanki öğüdünü tekrarladı.” (Vânû, 1998: 78) örneğinde olduğu gibi erkeklerin ağlaması toplumda hoş karşılanmayan ve kabul görmeyen bir davranış biçimi olduğunun vurgusu yapılır.

Erkek çocukların kızlarla arkadaşlık etmesinin hoş karşılanmama durumu “ ‘Ben gidiyorum oğlum, sen sonra gelirsin.’ diyerek çocukların yanından uzaklaştı. Oysa eskiden hoş görmezdi Aziz’in kızlarla arkadaşlık etmesini. ‘Erkek adamın erkek arkadaşı olur.’ derdi. Galiba geceyi karakolda oğluyla geçirmek, onu da artık yetişkin biri gibi görmesine yol açmıştı.” (Sertbarut, 2014: 85) örneğiyle Mezarlıktaki Gölge romanında işlenmiştir.

Erkek çocuklarının da en az kızlar kadar kendilerine bakmada özenli olması gerektiği özellikle kızların yanında daha itinalı olmaları Korkusuz Murat romanından alınan “Madem ki kız arkadaşlarımızın yanına gideceğiz, böyle saç baş karmakarışık olmaz. Erkek çocuklar kendilerine özen vermekte kızlardan aşağı kalmamalı... Usulla elimi denize daldırdım, saçlarımı ıslattım, parmaklarımla taradım, düzelttim.” (Vânû, 1998: 148) alıntılama örneklendirilmiştir.

Toplumun beklentisini karşılamak için erkek çocukların bir uğraş içine girdikleri özellikle babalarının gözüne girmenin erkekler için çok önemli olduğu vurgusu Ormandaki Tehlike romanındaki “Gerçi yaşlıları gibi ava çıkamıyordu gençken. Attığını vuramıyordu. Üstelik de bu işten nefret ediyordu ama babasının gözüne girebilmek, onu kasabalıların gözünde küçük düşürmemek için elinden geleni yapıyordu.” (Tunaboylu, 2012: 58) alıntılama yapılmıştır.

Aşağıdaki alıntılamalarda köy çocukları ile şehir çocukları arasındaki farklılıklar ortaya serilmiştir. Köy çocuklarının maddi imkânsızlıklar ve köy işlerinin çokluğu nedeniyle derslerine yoğunlaşamadığına “..... öğretmen anlattığı konuyu arkadaşlarım ilk olarak duyarlardı. Daha önce ‘kitaptan okuyun, hazırlanın’ dediği halde kimse hazırlanmazdı. Çünkü kiminin kitabı yoktu, kiminin evinde ışık yoktu. Kimi dersten çıkınca doğru işe giderdi. Kimi öküz güverdi. Kimi bağdan ot getirirdi. Kimi su taşırdı. Ne kadar da çok işleri vardı Tanrım. Bitmek bilmezdi.” (Apaydın, 1966: 61) örneğiyle Toprağa Basınca romanında değinilirken, yine aynı romanda “Tabiat Bilgisi derslerimiz çok renkli geçerdi. Köy çocuklarının hayvanlara ait, bitkilere ait ne geniş gözlemleri, ne derin bilgileri vardı, şaşardım. Otursalar kitap yazabilirlerdi.” (Apaydın, 1966: 63) örneğiyle köy çocuklarının doğayla iç içe yaşamasının onlara hayvanlar ve bitkiler hakkında derin bilgi sahibi olmayı sağladığı belirtilmiştir.

Köy çocuklarının çocukluğu nasıl anlamlandırıldığı Kesekâğıdı Ustaları romanında “Köylü çocuklarının okulu bitti mi bir ayağı tarladadır. Tarlada çapa, kazma. Kırlarda koyun, kuzu... Okul bitti mi çocukluk da bitmiştir. Oyun, neşe bitmiştir. İşi oyuna dönüştürebilenler için çocukluk bir süre daha sürebilir. Yoksa her şey kahır, her şey üzgüdür.” (Güler, 2015: 11) örneğiyle işlenmiştir. Burada çocukların köydeki işlerin çokluğundan yakındıkları, okul sayesinde bu görev ve sorumluluklarından uzaklaşarak çocukluklarını yaşayabildikleri ifade edilirken; bazı çocukların da hiç iş yapmadığı Parktaki Gergedanlar romanında “Aktör Yavuz hemen kolları sıvadı. Fırat da ona yardım ediyordu; kaşla göz arasında kahvaltılıkları buzdolabından çıkardı, tabakları ve bardakları

masaya yerleştirdi. Laf aramızda, Ezgi'nin pek de yapmadığı şeylerdi bunlar. Kendisi yapmadığı gibi başka çocukların da mutfakta zaman geçirdiklerini sanmıyordu. Şaşırdı biraz. Sonra düşündü, kendi arkadaşları arasında Fırat gibi becerikli ve ev işlerine alışkın biri var mıydı acaba?....” (Atilla, 2015: 101) örneğiyle ele alınmıştır.

Benim Dünyalarım romanındaki “Üstelik köydeki gibi bekçilik yok, gücümün üstünde işler yok.” (Saygınar, 2008: 66) örnekte, çocuğun kendi kapasitesinin üstünde görev ve sorumluluklardan yakındığı görülür.

Şehir çocuklarının yaptıkları hatalı davranışlar sonucunda rahat bir tavır takınmaları İlk Arkadaş romanındaki “Sabahleyin kalktığım zaman içimde, bana fenalık yapan çocuğa karşı bir kinin işlemediğini hayretle gördüm, işin böylece kapandığını, fena çocuğun geceleyin yaptığı işten pişmanlık duyarak göz yaşlarıyla yastığını ıslattığını zannediyordum; fakat sınıfa neşeli ve arsız bir yüzle kedersiz, üzüntüsüz girmesi beni şaşırttı.” (Balı, 1956: 32) örneğinde olduğu gibi yüzsüzlük ve arsızlık olarak gösterilerek köy ve şehir çocukları arasındaki ayırım işlenmiştir.

Romanlarda tek çocuğa bakış konusu işlenmiştir. İçimdeki Ses romanında “Beş yıl önce ailemin tek çocuğu olarak mutluydum. Hatta biraz da şımarık bir çocuk olduğumu söylemeliyim. Kendime haksızlık etmeyeyim. Sanırım, yerimde hangi çocuk olsa benim gibi şımarırdı. Annem, babam, büyüklerim, yakınlarım üstüme titriyorlardı. Bir dediğim iki edilmiyordu. Armağanlara boğuluyordum. Herkes benimle ilgileniyordu.” (Akçagüner, 1998: 7) örneğinde olduğu gibi ailedeki tek çocukların ister istemez şımarık yetiştirilecekleri ifade edilmiştir.

Bu temayla çocuğun hayatı ve dünyayı nasıl algıladığı, çocuğun ve çocukluğun nasıl algılandığı meseleleri farklı ve karşıt görüşlerle açıklanmıştır. Bu durum, temanın çok yönlü işlendiğini göstermektedir. Ağırlıklı olarak romanlarda çocuk değer verilen biri, çocukluk özlenen bir dönem olmakla birlikte çocuğun küçümsendiği yargılara da rastlanmaktadır. Kız çocukları genellikle erkek çocuklarından arka planda kalmışlardır.

4.1.2.5 Dayanışma

İmece, işbirliği, işbölümü, takım çalışması, ekip çalışması, istişare gibi durumlar bu tema altında verilmiştir. Dayanışma teması, 66 romandan 25'inde geçmektedir. Romanlarda insanların dayanışma içinde olduğu durumlar ile ilgili örnekler Aynalı Geyik ve Pitan romanlarında verilmiştir:

“Önceki günlerde olduğu birbirimizi kollaya, gözetleye çıkıyorduk. Birimizin ayağı kaysa, eli çözülse, alttan yakalıyorduk.” (Köseoğlu, 1997: 7).

“Hemen iş bölümü yaptılar. Murat ve Zeynep çalı çırpı toplayacak, Theodor ve Helena ise çevreden topladıkları taşlarla küçük bir ocak yapacaklardı.” (Kurtuluş, 2004: 104).

Köy insanının köy yaşamındaki işleri genellikle imece usulü ile yapışına Benim Dünyalarım ve Şeftali Dede romanlarında değinilmiştir:

“Dut toplama işi imeceyle yapılıyor. Dutlar o kadar çok ki herkeste... Ağaçlar da çok büyük. Kadın erkek, çoluk çocuk dut topluyoruz.” (Saygınar, 2008: 41).

“Ağaçsız, susuz, taşlı ve kayalık bir yamaçtaki bu küçük Anadolu köyünün görüntüsü içimi yaktı. Gürül gürül akan suyu yoktu. Gölü yoktu. İçme suyu bile güçlükle getirilmiş. Çok uzaktaki bir köyden satın alınmış, suyun kaynağı. Kadını, erkeği aylarca çalışmış, imece usulü. Kanal kazılmış. Borular döşenmiş. Çeşmeler yapılmış. Bin türlü bedel ödenmiş.” (Çiçek, 2016: 19).

Yukarıda köylülerin dayanışması dut toplama, köyün su ihtiyacını giderme gibi işlerde görülürken; zor duruma düşmüş komşularına yardım etmede de dayanışma sergiledikleri İncili Kavak romanında “Ertesi gün, tüm köylü toplandı. Bir haftaya kalmadan, yepyeni bir ev yaptılar. Her evden, birer parça eşya topladılar. Evi yanan köylü, kısa sürede eski yaşamına kavuştu.” (Çekiç Yamaç, 2011: 22) örneğiyle görülür. Köy halkı evi yanan ailelere yardım ederek güzel bir dayanışma örneği sergiler. Köy insanının dayanışmayı bir yaşam biçimi olarak benimsediği görülmektedir.

Köy yaşamındaki dayanışma örnekleri bunlarla sınırlı kalmaz. Evdeki işlerde, tarla işlerinde birbirleriyle dayanışma içinde oldukları aşağıdaki İlk Arkadaş ve Ankaralı romanlarından alınan örneklerde görülür:

“Köylü kızlar benimle beraber evin içini toplayıp ahırı süpürdüler, akşam üstü güneş kararınca kadar çalışarak evi tertemiz bir hale getirdiler.” (Balı, 1956: 6).

“Pehlivanlar pehlivanına el, omuz verdik. Önce öksüzüyle kalabileceği bir kulübe yaptık. Ertesi gün köylerin tüm erbaşları topladı. Herkes işin bir ucundan tuttu. Tarlası sürüldü, tohumları serpelendi. Biz onu bağrımıza bastık, o bizi ailesi belledi.” (Cemali, 2011: 32).

Bu örneklerde; köylülerin ev işlerinde, tarla işlerinde birbirlerine yardımcı olduğu görülür. Hatta köylüler, barınacakları evi bile elbirliğiyle yaparlar.

Romanlarda aile üyelerinin ve eşlerin dayanışmasını örnekleyen ifadeler bulmak mümkündür. Tek Kanatlı Güvercin romanında “Yapılacak başka işlerimiz vardı: Emine’yle ninem inekleri sağmaya çalışırken, ben de eşeklerin yemini verdim.” (Gündüz, 2009: 23) örneğiyle evdeki işbölümü ele alınmıştır.

Yeşil Ada’nın Çocukları “Narin, dayanıksız bir kadındı. Ev işleri ve iki çocuk onu yeterince yoruyordu. Bu yüzden Ahmet Çavuş hayvanların bakımını ona bırakmaz, sabah erkenden kalkıp sularını verir, ondan sonra diğer işlerine koyulurdu.” (Tekin, 2017: 6) ve Almarpa’nın Gizemi romanlarında “İlhan Bey’se ‘Anlaşılan bu gece yine kahveler benden!’ dedi karısının çalışma masasına oturduğunu görünce ve çok geçmeden kahveleri yapıp getirdi.” (Avcı Çakman, 2016: 166) örnekleriyle özellikle eşlerin hanımlarına düşen ev işlerini üstlendikleri görülerek eş dayanışması verilmiştir.

Dayanışma içinde çalışmanın insanlara ağır gelmediği aksine toplumdaki bağları güçlendirdiği Parktaki Gergedanlar romanında “Patiska’yı sevmeye çalışan genç kızlar,

akıl yürüten delikanlılar, Ezgi ile Okan'ın davranışını kutlayan orta yaşlılar, çorbada tuzunun bulunması için en yakın sağlık merkezlerine telefonla ulaşmaya çalışırlar... Herkes birbirine özel bir bağla düğümlenmişti sanki. Ortak bir amaç uğruna çalışmanın insanları yormadığını o anda daha iyi anladı Ezgi.” (Atilla, 2015: 139) örneğiyle ele alınmış; Sevgi Sitesi Çocukları romanındaki “O günlerde imeceyle yapılan çalışmalar, çocuklar için ilginç eğlencelere dönüşürdü. Her evin bahçesine açılan kuyular, suya ulaşınca yaşanan sevinçler, birlikte yenen yemekler... Herkesi birbirine daha da yaklaştırıyordu.” (Akçagüner, 1997: 4) örnekte vurgulanmıştır. Bu örneklerde dayanışmanın insanların sevincini arttırarak birbirlerine yaklaşmasını sağladığı belirtilmiştir.

Dayanışmanın yardıma ihtiyacı olanların sıkıntılarını ortadan kaldırdığı “ ‘Yakında Günışığıbucağı’na gideceğiz. İlk defa bir yerde bir değil, iki gün kalacağız. Sizin şu operet için çalışacağız. Böylece küçük hanım senin istediğin olacak. Ertesi gün aynı opereti bir kez daha oynayacağız. O gün kazandığımız parayı da sana vereceğim İvan, böylece sana borcum kalmayacak. Sen de adını temize çıkaracaksın. Nasıl fikir?’

‘Harika!’ diye atıldı Dafni. Sevinçten ellerini çırptı.

‘Çok teşekkür ederiz Mişal!’

‘İvan gibi ben de hayatta mucizelerin olabileceğine inanırım,’ diyerek gülümsedi Mişal.

‘Ama sevgiye ve dayanışmaya da inanırım.’” (Tok ve Çadircı, 2008: 230) örneğiyle

Teneke Kaplı İvan ve “...O zamana kadar durmak olmaz. İster misiniz önümüzdeki Pazar günü okulca kıra keven kökü çıkarmaya gidelim.

–Gidelim öğretmenim, gidelim! diye bağırıştık.

–...Akşama kadar çalışırız, ne kadar yapabilirsek getirir, samanı yemi kalmamışlara dağıtırız. İyi mi?’” (Apaydın, 1966: 173) örneğiyle Toprağa Basınca romanlarında işlenmiştir.

Sen Olabilirsin romanındaki “Ozan ve Özgür öğretmenleriyle birlikte kampanya sonunda toplanan paraları; yetkili ve sorumlu kişilere engellilerin tedavisinde kullanılmak üzere teslim ettiler.” (Soytürk, 2002: 131) alıntılama da dayanışma ile engelli insanların ihtiyaçlarının giderilmesi örneklendirilmiştir.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki “Az sonra doktor geldi.

Nine’yi iyice muayene etti. Reçetesini yazdı.. Doktorun söylediğine göre tansiyonu çıkmıştı...

Bir hafta boyunca ona çorba götürdük.. Annem, Selime nine’nin çorbasını içiriyor, evini temizliyor, giysilerini değiştiriyordu.. Gelip gidenler çoğalmaya başlamıştı.. Tüm mahalleli Selime nine’ye yardımcı olabilmek için seferber olmuştu sanki.” (Tunaboşlu, 2004: 114) örnekte yakınımızdaki hasta insanların ihtiyaçlarını karşılamada dayanışmanın öneminden bahsedilmiştir.

Masal Kenti Çocukları romanında “...Üstelik bu üçümüzün ödevi. Nereden başlayacağımızı belirler, iş bölümü yaparız.” (Tapunç, 2011: 10) örneğinde belirtildiği gibi çocukların ödevlerini yaparken dayanışma içinde oldukları anlaşılır.

İnsanların maddi açıdan zor zamanlarında birbirlerine sahip çıkarak destek olmaları

“‘Madem söz vermiş annesine, biz yardım ederiz canım,’ dedi Duran Ağabey. ‘kaç parası eksik, tamamlarız. O da alır bütangaz tüpüyle ocağını.’” (Güler, 2015: 103)

ifadeleriyle Kesekâğıdı Ustaları romanında örneklendirilmiştir.

“‘Osman’ın gözü, odadaki yataklığın yan tarafındaki raflarda. Orada, oymalarla süslenmiş rafların bir gözünü paralar var... Gümüş, altın paralar.. Hem de açıkta. Soruyor.’

‘–Bu paralar, neden böyle açıkta bırakılıyor?’

‘–Atam Edebalı der ki, yolcuların parası olmayabilir. Parasız kalmış olabilirler. Misafir odalarına para bırakın ki ihtiyaçları kadar alsınlar.’

‘Osman, hayretler içinde.’

‘–Ya hepsini alırlarsa?...’

‘–Almazlarmış... Herkes ihtiyacı kadar alıyormuş. Hiç parası kalmayanlar alıyormuş...’” (Kallımcı, 1996: 65) örneğiyle Sihirli Dürbün romanında bizden önce yaşamış insanların birbirlerinin sıkıntıları konusunda daha duyarlı ve hassas olduklarını, iyilik yapılan kişilerin de bunu suistimal etmediğini anlamak mümkündür.

Dayanışmanın tasada ve sevinçte birlikte hareket etmek demek olduğu “–Tasada ve kıvançta her zaman birlikte olmayı başaran... 5/A sınıfı...” (Köyoğlu, 2002: 96) örneğiyle Bilginler Sınıfı romanında görülmektedir.

Atatürk, Samsun’a çıkarken bir dayanışma içerisinde olduğunu Özgürlüğe Doğru romanından alınan “Tuğgeneral Mustafa Kemal:

‘Durumu nasıl görüyorsunuz?’ diye sordu Fevzi Paşa’ya.....

Genelkurmay Başkanlığı masasının üstünde serili duran haritada İstanbul’u göstererek, ekledi:

‘Buradaki rahatımızı feda etmemek için koskoca bir ülkeyi veriyoruz. Bu ne akıldır?’...

‘Gerçek, sizin dedikleriniz ve düşündüklerinizde.’ Dedi Tuğgeneral, Fevzi Paşa’ya. ‘Ben de bunu kanıtlamak için gidiyorum Anadolu’ya. Aramızda uzun görüşmelere gerek olmadığını da görüyorum. Yalnız, sizlerden bir şey bekliyorum; bana yardım edeceksiniz.’

‘Evet.’ Dedi Fevzi Paşa. ‘Elbette.’

‘Özellikle siz, Paşam.’ Dedi Tuğgeneral, Cevat Paşa’ya bakarak. ‘Asıl yetki makamında siz bulunuyorsunuz şimdi. Birlikte yürüyebilecek miyiz?’

‘Elbette.’ Dedi Cevat Paşa.” (Arıt, 2011: 22) alıntılanamada anlatılmaktadır.

Dayanışmanın önemine sırasıyla Pitan, Yeşil Bayır, Orman Kardeşin Mektubu ve Bir Liranın İki Günü romanlarında değinilmiştir:

“...Buraya kadar sağ salim geldik. Eğer birbirimize destek olursak, buradan sonra da başımıza gelecekleri kolaylıkla atlatabiliriz. Önemli olan birlik içinde hareket etmek ve yardımlaşmak.” (Kurtuluş, 2004: 172).

“Koskocaman odun yığımına baktı Atay. Bunu bahçeye taşımak kolay olmayacaktı.

Ama insanlar el ele verinde yapamayacakları şey yok.” (Dölek, 2015: 40-41).

“Anne Ayı, bize dönerek, ‘Siz de gördünüz ya, birlikten kuvvet doğar.’ demişti.” (Korkut, 2011: 23).

“–Patronun, bizi böyle dağınık gördüğü sürece istediğini yapabileceğini, hakkımızı vermediği gibi, canı istediği zaman da işten atabileceğini konuştuk...

–Doğru.

–Doğru tabii... Bizi dağınık gördüğü için biniyor tepemize herif. Dağınık olduğumuz, bir araya gelmediğimiz için alamıyoruz hakkımızı... Düşündük, birleşmekten başka çıkar yol yok dedik.

–Peki, nasıl birleşeceksiniz?

–Sendikaya gireceğiz.” (Uyaroğlu, 2005: 55).

Bu örneklerde, dayanışma içinde olmanın bütün problemlerin üstesinden gelmeyi sağladığı, insanların güçlerini birleştirdikleri takdirde aşamayacakları engel, başaramayacakları iş olmadığı belirtilmiştir.

Birbirine güven içermeyen dayanışmaların fayda sağlamak yerine zarar vereceğine “Ekip çalışması birbirlerine güvenen ve inanan insanlarla olurdu. Tüm yaptıklarından sonra Korcan’a güvenemeyecekleri için çocuklar, onun aralarında olmasının takımın başarısını olumsuz yönde etkileyeceğinden emindiler.” (Avgören, 2011: 81) örneğiyle Anahtar romanında dikkat çekilerek dayanışmada birbirine güvenin şart olduğu anlatılmıştır.

Dayanışma temasıyla toplum, köy ve aile yaşamındaki işbirliği, işbölümü ve yardımlaşma örnekleri ele alınmıştır. Dayanışmanın gerek aile gerekse toplum bazındaki önemi ve gerekliliği ortaya konulmuştur. Temanın işleniş biçiminden köy halkının dayanışmayı adeta bir yaşam biçimi olarak benimsedikleri ve her durumda dayanışmanın gereği olarak hareket ettiklerini söylemek mümkündür. Eski insanların günümüz insanından dayanışma konusunda daha duyarlı oldukları anlaşılmaktadır.

4.1.2.6 Şiddet

Çocuk edebiyatının başarısının her türlü şiddetten arındırılmış, sanatçı duyarlılığı ile hazırlanmış kitapların ülke genelinde nicel ve nitel olarak artmasına bağlayan görüşlerin (Gültekin, 2011: 50) varlığına rağmen; şiddet temasının incelenen ödüllü 66 romandan 24’ünde işlendiği tespit edilmiştir. Çocuk açısından şiddet unsuru olabilecek kavga, dövüş, tartışma, cinayet, ceset, yaralama, silah kullanma vs. bütün durumlar şiddet teması altında ele alınmıştır. Bu tema; kavga, tartışma gibi sataşma durumlarının sözel şiddet teması altında; diğerlerinin fiziksel şiddet teması altında ele alınmasıyla iki alt başlık altında işlenmiştir. Anne baba ve öğretmenin çocuğa yaptığı şiddetin, çocuk eğitiminden birinci derecede sorumlu kişiler olmalarından ötürü eğitimle ilgili temalar kategorisinde değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

4.1.2.6.1 Fiziksel Şiddet

Dövüş, taş atma, cinayet, silah kullanma, yaralama, tecavüz vs. unsurlar burada ele alınmıştır. 66 romandan 21’inde fiziksel şiddet bulunmaktadır. Fiziksel şiddet içeren örnekler aşağıda gösterilmiştir:

Almarpa’nın Gizemi romanındaki “Eğer işin içine siz karışmasaydınız polise haber verecek ve hemen suçüstü yakalanmalarını sağlayacaktık. Ama siz rahat durmayınca plan alt üst oldu. Polise haber verdiğimde, adamlar çoktan sığıla ağaçlarını kazımaya başlamışlardı. Polisler geç kalabilirdi. Ben de saklandığım yerden çıktım ve onlara engel olmaya çalıştım.

En son hatırladığım kafama sert bir şeyle vurduklarıydı. Sonra gözlerimi açtığımda ambulanstaydım işte! Neyse ki polisler tam zamanında yetişmiş.” (Avcı Çakman, 2016: 148) örneğinde hırsızlara engel olmaya çalışan roman karakterinin yaralanması anlatılmıştır.

Ankaralı adlı romanda da kavgada insanların birbirlerini yaralayacak kadar zarar vermesi “Var, yok, derken kapışmışlardı. Çırak, Vahit’in karnına yumruğunu geçirmişti. Vahit iki büklüm kalınca, yerdeki bira şişesini kapıldığı gibi tezgâhın kenarına vurmuş, sallayıvermişti. Çırağın kolundaki kesikten akan kan, ikisinin de paniklemesine yetmiş; ‘Bunun hesabını senden fena sorucam, ulan!’ diye bas bas bağırarak çırak, kendini dükkândan dışarı atmıştı.” (Cemali, 2011: 173) şeklinde örneklendirilmiştir.

Romanlarda hayvanların birbirlerine uyguladıkları şiddet örneklerine de rastlanmaktadır. Gelincik Arkadaş Arıyor “Sonunda yakaladı Gelincik’i, yeniden çullandı üzerine. Gelincik sıyrıldı. Korkudan doğan cesaretle birden canlanıvermişti. O uysal, yumuşak görünüşünden iz kalmamıştı. Bakışlarına yırtıcı bir hava gelmişti. Göğsünden hırıltılar yükseliyordu. Var gücüyle hücum etti azmana. Bir patisiyle saldırırken diğeriyle burnunu koruyordu. Kediliğini gösterdi! Kıran kırana bir savaş! Ciyak ciyak miyavlamalar, havada tüyler uçuşuyor, ortalık toz duman...” (Tankut, 2011: 28) ve Hızlı Tosbi romanlarındaki “Tırnaka küçük düşürülmüş hissetti kendini. Sakar’a yaklaştı. Ne kadar tehlikeli olduğunu göstermek için, uzun tırnakları üstüne yükseldi indi, yükseldi indi.Sakar bir Tırnaka’ya, bir Tosbi’ye baktı. ‘Ne yapıyor bu öyle, aşağı yukarı, aşağı yukarı?’ diye sordu Tosbi’ye.

‘Sana meydan okuyor.’

‘Bana ha!’ Sakar arkasını döndü ve, ‘Al sana!’ diyerek, çiftesini Tırnaka’ya savurdu. Sakar’ın çiftesini yiyen Tırnaka uçtu, bahçenin üstünden geçip, dere yoluna düştü.” (Bertan, 2015: 166) alıntılmalarda hayvanların birbirlerine uyguladıkları şiddet örneklendirilmiştir.

Yetişkinlerin, çocuklara şiddet uyguladığı “Daha sözünü tamamlamadan Haydar Ağa Veysel’i tekmelemeye başladı....Haydar Ağa, Veysel ve Ahmet’i dövüp öfkesini aldıktan sonra, koşarak keklığın bulunduğu yere gitti.” (Öztürk, 1995: 118) örneğiyle Yaralı Keklik romanında görülmektedir.

Romanlarda eşler arasındaki şiddetle ilgili örneklerin de yer aldığı görülmektedir. “Kadın içerde habire bağırıyordu. Gözümü büyük kapının aralığına uydurarak baktım, bir insanın böyle kıyasıya dövülebileceğini aklım almazdı. Dükkâncı Celâl karılarından birisini dövüyordu. Kalın bir meşe odunu almıştı eline. Neresi gelirse gelsin vuruyordu. Kadın kendini yerden yere atıyor,

–Aman Allah, öldüm, yeter, ayaklarını öpeyim, yeteer! diye bağırıyordu.

Korkudan ne edeceğimi şaşırılmışım. Doğrulup yutkundum.” (Apaydın, 1966: 136) örneğiyle Toprağa Basınca ve “Kalkıp sert bir tokat savurdu karısının suratına. Sonra yumrukla kafasına, gözüne vurdu, vurdu, vurdu...”

Ağladı hanımı hiçkırı hiçkırı. Çaresiz seyretti olanları çocukları. Onlar da ağladılar odanın bir köşesinde için için.” (Öztürk, 1995: 53-54) örneğiyle Yaralı Keklik romanlarında erkeğin kadına uyguladığı şiddet gözleri önüne serilmiştir. Ayrıca bu şiddetin çocukları etkilediği de belirtilmiştir.

Fiziksel şiddet ile ilgili örneklere bakıldığında çocukların birbirine uyguladıkları şiddet içeren kesitlerin fazlalığı dikkat çekmektedir. Aşağıdaki Toprağa Basınca, Dünyanın En Güzel Çocukluğu ve Korkusuz Murat romanından örnekler akran şiddetini yansıtmaktadır:

“Hıncır oğlan haberim yokken arkamdan bana bir tekme attı. Sonra da ne olduğunu anlayamamıştım, kaçtı gitti. Amma işti be? Hırsımdan ağladım.” (Apaydın, 1966: 50).

“Yaya kaldırımına çıkmış, bisikletini çocukların arasında sürüyordu.. Üstüme üstüme geldi...
Geldi, bütün hızıyla çarptı!
Soluğum kesildi birden.. Bacaklarımda müthiş bir sızı vardı...
Şaşırılmışım. Ne biçim çocuğu bu böyle? Bana çarpan oydu. Özür dileyecek yerde azarluyordu beni.” (Tunaboşlu, 2004: 90).

“Tuzsuzla Kekenin köşede belirip bize saldırmaları bir oldu. İbrahim beni arkadan sarıverdi. Bir kolunu boğar gibi boynumdan geçirdi. Öbür eliyle üstümü arıyor. Bütün gücümle uğraşıyordum. Tekmelerimi arkaya savuruyorum, hep boşa gidiyor. Can yakacak bir yerini arıyorum, bulamıyorum. Boğazımı sıkın kolu, iki elimle gevşetmeye çabalıyorum.” (Vânü, 1998: 151).

Görüldüğü üzere çocuklar, birbirlerine vurarak, itişip kakışarak, bisikletle çarparak ve tekme atarak öfkelerini göstermektedir. Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “Dabiş Ahmet’in hâlini bir görmeliydiniz. Öfkeli bir hareketle, kollarını su birikintilerinin içine daldırıp karıştırmaya başladı.

İlk önce ne yapmak istediğini anlayamadım. Fakat daha sonra, suların içerisinde taş bulmaya çalıştığını fark ettim. Emine’nin omzundan tuttuğum gibi kenara çektim. Aradan bir iki saniye geçmemişti ki kocaman bir taş, pencerenin camlarını şangır şungur aşağı indirdi. Dabiş Ahmet, sanki sırta kadem basmıştı. Ne çabuk kaçtığını fark edemedim.” (Gündüz, 2009: 16-17) örnekte roman karakterlerinin birbirlerine öfkelenildiğinde taş attıkları görülür.

Yumrukla vurma da çocukların başvurdukları bir yöntemdir. Akran şiddetinin “Karşılıklı sözlerle başlayan dalaşma yumruklu kavgaya dönüştü. Çeşme’den su dolduranlar kadınlar, Veysel ile Selim’i birbirlerinden zor ayırdılar. Veysel’in dudağı kanyordu...” (Öztürk, 1995: 65-66) alıntısıyla Yaralı Keklik “Demek, ben ona vurmak için hamle yaptığımda o, çok iyi bildiği şeyi yapmış ve çok seri biçimde iki yumruk patlatmıştı yüzüme... Biri kulağıma, biri ağzımın üstüne gelmişti. Kulağım onun için çınlıyor, dudağım onun için kanyordu.” (Salgut, 2005: 104) alıntısıyla Leyleklerin Gitme Zamanı romanlarında birbirlerini yaralama derecesine ulaştığı görülür.

Hatta Leyleklerin Gitme Zamanı romanında “Mahmut aldanıp çalım atmak için topu ayağından açınca Hüseyin, kendisinden beklenmeyen bir çeviklikle, topa atıldı. Mahmut’tan önce davranıp topun üzerine kapanıverdi. Bir an şaşırın Mahmut, henüz fırsat varken bir hamle daha yapıp topu almak istedi. Savurduğu tekme Hüseyin’in suratında patlamıştı! Hüseyin, topun üstüne yığılıp hareketsiz kaldı. Mahmut hâlâ tekme darbeleriyle topu kurtarmak ister gibi, çocuğun karnına doğru vurmaya devam ediyordu! Bir tekme, sonra bir daha, bir daha...” (Salgut, 2005: 102) örneğiyle akran şiddetinin zorbalık boyutuna vardığı görülmektedir.

Leyleklerin Gitme Zamanı adlı romanda çocukların birbirlerine uyguladıkları fiziksel şiddet örneklerini daha da çoğaltmak mümkündür. Aşağıdaki kesitten bu durumun aşırı ve tehlikeli boyutlara vardığı anlaşılır:

“Sırta sırta geldi. Artık ne olacaksa olsun. Aynı yumrukları bir daha yiyip rezil olmaksansa... Salladım çakıyı dizlerinin üzerine doğru!

Yavaş bir ‘hırt’ sesi duyuldu ve çakının ucu yumuşak ete giriverdi! Hepimiz şaşırıp kaldık: Çocukça değildi bu! Oldu olacak deyip bir daha sapladım çakıyı... Mahmut çöküverdi! Koca çocuk, olduğu yere yıkılmıştı.” (Salgut, 2005: 162) örneğiyle Leyleklerin Gitme Zamanı romanında bıçakla zarar verme işlenmiştir.

Akranların birbirleri ile anlaşmazlıklarında şiddete şiddetle karşılık vermeleri gerektiği fikri yine Leyleklerin Gitme Zamanı romanındaki “Bir kere, Mahmut’a dersini verdik. Her zorbalığın karşısında başka bir zorbalık bulacağımı, zorbalık yapanın yanına kalmayacağını gösterdik ona.” (Salgut, 2005: 185) örnekte ifade edilmiştir. Bu düşünceye zıt bir bakışla Bir Gün Büyüyeceksin romanındaki “Çok şişmanlar, çok büyürsem, Kadıköy’e dönünce Fahim abimi de döverim, değil mi? diye sordu.

– Bunu çıkar aklından Osman, sen iyi çocuksun, iyi çocuklar dövüşmez... dedi Bedriye abla.” (Seyda, 2013: 83) örnekte çocuklar, şiddet fikrinden uzaklaştırılmaya çalışılmış; dövüşe başvurmayanların iyi çocuk olduğu bilinci verilmiştir.

Çocuklar için fiziksel şiddete tanık olmak bile yaralayıcıdır. Filmlerdeki dövüş sahneleri, bir hayvanın kesilişi çocukların olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Çocukların filmlerdeki dövüş sahnelerinden etkilendikleri “Bazı filmlerde çok dövüş sahnesi var. Bazı adamlar birbirlerini öldürseye dövüyorlar. Bazen de bir adam yerden bir zıplıyor, kalenin tepesine çıkıyor. Ordan da bir zıplıyor, düşman askerlerinin içine dalıyor. Hepsini dövüyor ya da öldürüyor. Killing diye bir adam var. İskelet gibi bir giysi giyiyor. Herkesi öldürüyor, her yeri dağıtıyor. Killing’den korkuyorum. Ama Süperman herkesin yardımına koşuyor. Uçan bir adam. Adamlar uçmaz ki!” (Saygınar, 2008: 68) örneğiyle Benim Dünyalarım romanında belirtilmiştir.

Toprağa Basınca adlı romanda bir hayvanın kesilişi ve çocuğun bundan etkilenmesi “Hacı Efendi kuzunun arkasına geçip başını yere yatırdı. Boynunun tüylerini açtı. Kuzu kara közleriyle melil melil bakıyordu. O anda pek acıdım, ama elden ne gelir?

–Bismillâh, deyip bıçağı sürtmeye başlayınca ‘mee...’ diye bir bağırıldı kuzucuk. Fakat sesi yarıda kaldı. Hırıltı halini aldı. Kanlar uzaklara fişkırdı. Kuzunun boştaki kalan bacağı uzun uzun çırpındı. Sonra yorulmuş gibi durdu. Gözleri gittikçe söndüler. Hiç birimiz konuşamadık nedense. Susup kaldık. Arada sırada nefes alır gibi sesler çıkarıyordu.

Ablam uzaktan,

–Yazık, dedi. Keşke kesmeseydik ayol, pek acıdım.

–İlk olarak mı görüyorsunuz bir kuzunun kesildiğini?

–Ne bileyim, daha önce de görmüştüm ama her seferinde böyle olurum.

Ben ilk görüyordum. Hele gözlerinin bakışı pek dokunmuştu. Sanki ‘insaf’ edin, ben ne yaptım size’ der gibiydi. Uzun zaman unutamadım.” (Apaydın, 1966: 36) örneğinde ele alınmıştır.

Fiziksel şiddetin taciz boyutunu içeren örneği Leyleklerin Gitme Zamanı romanından alınan “Az ötede temelleri duran kulübede mutlu bir yaşantımız vardı. Ben buğdayı ipek eder, karım da bana güzel yiyecekler hazırlardı... Sonra olanları biliyorsunuz işte; yabancı askerler geldi ve buraları yakıp yıktılar giderken. Her şeyimi kirlettiler, güzel karımı da...” (Salgut, 2005: 178) alıntılama konu edilmiştir.

Korkusuz Murat ve Yaralı Keklik romanlarındaki örneklerde silah ile ilgili kesitler geçmektedir:

“Birdenbire kararını vermiş gibi bize doğru bir kurşun attı. Kurşun benim kulağımın dibinden vızladı, geçti... Deli İbrahim, silâhı elinde hâlâ sallıyordu.” (Vânû, 1998: 57).

“Korku ve heyecan içerisinde kaçarken peşlerinden bir silah sesi geldi. “(Öztürk, 1995: 114-115).

Kuş Olsam Evime Uçsam romanında kurşunla yaralanma “Yanıyordu bacağı. Pantolonum kıpkırmızı olmuş. Demek ki kurşunlar beni görmüş.” (Öztürk, 2016: 9) şeklinde örneklendirilmiştir.

Kıbrıs Türklerinin darbe ortamında kendilerini korumak için silahlanışları, Yeşil Ada'nın Çocukları romanında “– Yine de tedbirli olunmalı. Pisi pisine ölmek de akıllılık değil, dedi Ahmet Çavuş.

–Doğru. Tedbirli olmalıyız. Acaba ne yapabiliriz? Benim bir av tüfeğim ve bir beylik tabancam var. Senin de bir av tüfeğin vardır.” (Tekin, 2017: 93) örneğiyle işlenirken; Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında da “Kötü bir olasılıkla karşı karşıya kalmamak için hemen kalktım, komodini açıp tabancamı aldım....

Karşıdaki insan korkup benden kaçmadığına, hatta telaşıma gülümsediğine göre ya çılgını biriydi ya da tabancaya falan boş veriyordu. Silahımı yine de ona doğrultarak tekrar sordum:

–Kimsin sen?” (Özkan, 1985: 9) örneğiyle insanların tehlike anlarında silaha sarıldıkları görülmüştür.

Çatalçay'ın Çocukları romanında “Derken, omuzları çapraz fişekli, eli tüfekli, bıyıklı, esmerden çelimsiz bir adam belirdi önümüzde. Tüfeğinin dipçiğiyle dürterek kaldırdı bizi. Çetelerin yağmacılığı, soygunları, kıyıcılığın anlatılırdı evlerde. Gelenin çetelerden biri olduğunu anladım. Korkuyla Aliş'e baktım...” (Akçagüner, 2000: 43) örneğinde silahlı haydutlara yer verilmiştir.

Anahtar ““Bu bir çeşit silah.... Ben yokken yanınıza sizi şüphelendirecek insanlar yaklaşırsa kullanın.” (Avgören, 2011: 132) ve Bir Gün Büyüyeceksin romanlarındaki “Dağda mısın, yalnız mısın? Yanında silahın olacak. Güvenecek tek dostun o.” (Seyda, 2013: 16) alıntılarda insanlar silah kullanmaya teşvik edilmişlerdir.

Cinayetle ilgili örnekler de romanlarda geniş yer kaplamaktadır. Aşağıda verilen alıntılar; Tren Düdükleri, Ankaralı, Çatalçay'ın Çocukları ve Korkusuz Murat, romanlarında içinde cinayet geçen kesitlerdir:

“.... köyde Kocaosman adında Deli Memed'e düşman biri varmış. İki birbirlerine karşı kanlı, bıçaklıymış. Kocaosman Deli Memed'i öldürmek için durmadan fırsat arıyormuş. Hatta Kocaosman Birkaç el ateş etmiş, ama Deli Memed daha atik davranmış, kaçıp kurtulmuş....Kocaosman tarafından peşinin bırakılmadığını gören Deli Memed, öldürüleceğini bildiği için kendine göre önlem almak zorunda kalmış....

Deli Memed işte o gün Kapıkaya'da ona vermiş kurşunu....” (Kaplan, 2014: 144-145).

“Kocası çalıştığı kahvede çıkan kavgada öldürülmüştü. Ertesi gün gazetelerin birinci sayfasındaydı zavallı kadın.” (Cemali, 2011: 152).

““Adam, kurtarabilmiş mi kızını çetenin elinden?”....

‘Ne gezer. Zavallı kızı öldürmüşler. Salim Efe de öcünü almak için bu çeteye girmiş.’” (Akçagüner, 2000: 47).

“Erkekler, kadınlar, çocuklar hepsi toplanmışlar, jeepten indirilen kelepçeli katile bakıyorlar. Katil, gözleri göğe saplanmış gibi dimdik duruyor. Aralarında konuşuyorlardı: –Komşusunu öldürmüş. Bostana gömüp üstüne erik ağacı dikmiş.” (Vânû, 1998: 76).

Yukarıdaki kesitlerde gerek silahla gerekse suda boğulma şeklinde cinayet işlenirken; Çiçekler Solmasın “Ölenle, öldürülenlerin birbirinden ne alacakları vardı? Nasıl bir yürekte öldürenlerin yüreği? Nasıl bir eldi ölüm tetiğini çeken eller? Hiç titremiyor muydu parmakları? Barış içinde, yürek yüreğe, omuz omuza yaşamak dururken, kardeş kardeşe yaşamak dururken neden yapıyorlardı bunları?” (Güneş, 2001: 34-35) ve Ablamı Nereye Kaçırdılar romanlarındaki “ ‘Kızı bırakalım, o da gitsin polise her şeyi anlatsın. Sonra da bizi keklük gibi avlasınlar.’...Sarı ziya, ‘Kızı öldürelim,’ dedi. ‘Ölüler konuşamaz!’...Seyfi hızla başını kaldırdı. ‘Ne diyorsun sen ya?’ dedi, ‘Cinayet bizim işimiz değil.’” (Kıral, 2010: 153-154) alıntılamaalarda bu davranıştan kaçınılması gerektiği hatta insanların kardeşçe yaşamak varken böyle bir fiile kalkışmasının anlamsızlığı dile getirilmiştir.

Cinayetin koşullar ne olursa olsun tasvip edilmeyen bir durum olduğu Her Çocuğun Kanadı Vardır romanındaki “Kötü biriyle karşılaşmak, üstelik haksız bile olsa birini yaralayıp öldürmek istemezdim. Nefret ederdim bu düşünceden. Zorunlu bir durumda bile öldürmek, birini yok etmek güzel bir şey değildi benim için.” (Özkan, 1985: 9) örnekte de ele alınmıştır.

Kâfirlerin Müslümanlara yaptığı zulüm ve işkenceden Güneşe Yolculuk romanında aşağıda bahsedilmiştir:

“Diğer kâfir kadınlar ise şarkılar söyleyip mübarek şehitlerin arasında dolaşiyor, onların parmaklarını, kulaklarını, burunlarını, dillerini ve başka uzuvlarını da keserek gerdanlık yapmaya ve boyunlarına takmaya çalışıyorlardı. Kadınlar yerden çiçek kopartır gibi ellerindeki bıçaklarla müminlerin uzuvlarını güle oynaya kesiyorlardı. Boyunları dil ve parmaklardan yapılmış kan içindeki gerdanlıkla doluydu.” (Sevim, 2014: 173).

Bir çocuğun babasının ölümüne şahit olması Her Çocuğun Kanadı Vardır romanındaki “Güçlkle hareket ediyordu, vurulmuştu serseri kurşunların biriyle, hem de en kötü yerinden.... Büyük ihtimamıma rağmen babam öldü. Onu orada güzel bir yere gömdüm. Üzüntüm büyüktü. Çok ağladım ama yapacak bir şey yoktu.” (Özkan, 1985: 155) örnekte işlenmiştir.

Şiddet temasında fiziksel şiddet, sözel şiddetten daha fazla yer almaktadır. Tecavüz bir yerde örtük olarak geçmektedir. Yetişkinlerin birbirine, çocuklara; hayvanların birbirine uyguladıkları şiddet örnekleri ele alınmıştır. Akran ve eş şiddetinin de yer verildiği bu temada, fiziksel şiddete maruz kalmak kadar ona tanık olmak bile çocukları derinden etkilemektedir. Özellikle anne baba kavgaları; fiziksel şiddet içersin ya da içermesin çocukları sarsan ve zedeleyen bir durumdur. Silah ve cinayet unsurlarının fazlaca geçtiği romanlarda şiddet; iki farklı fikir ile ele alınmıştır. Şiddetin istenmeyen ve tasvip edilmeyen bakışla ele alındığı romanlar olmasına karşılık; Leyleklerin Gitme Zamanı romanında şiddet teması, zorbalığa zorbalıkla karşılık verilmesi gerektiği bilinci ile işlenmiştir.

4.1.2.6.2 Sözel Şiddet

Tartışma, kavga, küsme, sövme, azarlama kavramlarına burada yer verilmiştir. 66 romandan 11'inde geçmektedir.

Küfür etme “Sümüklü oğlan birden kaçtı gitti yanımızdan. Uzaktan bize sövmeye başladı.” (Apaydın, 1966: 15-16) örneğiyle Toprağa Basınca romanında verilmiştir.

Kavganın istenmeyen bir durum olduğu ancak bazı hallerde kavgadan kaçınmanın mümkün olmadığı Çınar Dede'nin Doğum Günü romanında “Kimse kimseyle kavga etmek istemez, ama bazen de bu kaçınılmaz oluyor, değil mi küçük? Kocaman bir adam, sudan bir sebeple küçücük bir çocuğun hakkını yiyor. Gel de sabret şimdi. Yalnızca bu mu? Bunun gibi daha niceleri var şu yeryüzünde. Bazen kavgalar neden çıkar diye soruyorum kendime. Al işte bak, neden aranır mı bu adam gibiler varken!...” (Korkut, 2010: 64) örneğiyle belirtilirken; Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki “Süleyman'la kavga edebilirdim. Bütün dişlerini ağzına döküp, burnunu yamyassı edebilirdim! Ama etmedim.

Beni engelleyen neydi?

Korkak oluşumdan mı?...

Kavganın hiçbir şeyi çözmeyeceğine inandığımdan mı?

Oysa müthiş acı duyuyordum. Acı bacaklarımda, karnımda ya da iç organlarımda değildi... Yüreğimdeydi!” (Tunaboşlu, 2004: 90-91) örnekte kavgadan kaçınıldığı belirtilmiştir.

Çocukların kavgalarına aşağıdaki örneklerde yer verilmiştir:

Pitan romanında “Çocukları Murat ve Zeynep, yan komşularının çocukları Theodor ve Helena ile kavga ediyorlardı. ‘Bu çocuklar ne zaman büyüyecek?’ diye geçirdi içinden.” (Kurtuluş, 2004: 5) ifadesiyle çocukların kavgasına değinilmiştir.

Bir Gün Büyüyeceksin “Oysa, kimi buluşmalar, çekişmeler ve bozuşmalarla biter. Fahim'le Osman'ın fırtına gibi patlak veren kavgalarıyla, birkaç günlüğüne değilse bile, birkaç saatliğine küsülü kalmalarıyla biterdi. Parmaklar üst üste konulup uzatılırdı: ‘Boz şunu, konuşmuyorum.’, ‘Bozdum!’” (Seyda, 2013: 29-30) ve Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanlarındaki “Bir keresinde, ablamla Zeynep abla da kavga etmişti. Zeynep abla bize hiç gelmemiş, ablam da ona telefon etmemişti. Okulda ne yapmışlardı acaba? Birbirleriyle konuşmamışlar mıydı? Ablam olsa bunu ona sorardım.” (Kıral, 2010: 30) örneklerde bu kavgaların küslükle sonuçlandığına değinilmiştir.

Romanlarda eşler arasındaki geçimsizliklere yer verilmiştir. Eşler arasındaki tartışmaların neden kaynaklandığı “Hiç bitmez babamın toplantıları. Kimi zaman annemle aralarında tatsızlık çıkar bu yüzden.” (Güneş, 2001: 7) örneğiyle Çiçekler Solmasın romanında verilirken; Ankaralı romanında eşler arasında yaşanan bu sürtüşmelerin doğal karşılanması gerektiği “Sorun sanki annemle babamın arasındaymış gibi kıkırdayarak, ‘Dert etme, bizim evde de ne fırtınalar kopuyor,’ dedi ve ekledi: ‘Babaannemle büyükbabam bile takışıyor.’” (Cemali, 2011: 91) örneğinde hissettirilmiştir.

Çiçekler Solmasın romanındaki “Ben kavgadan çok korkarım.” (Güneş, 2001: 42) örnekte kavgaların çocukları etkilediğine dikkat çekilirken; hayvanların dahi sözel şiddetten etkilendikleri Gelincik Arkadaş Arıyor romanından alınan “Ciğer tabağını

yere bıraktı. Gelincik azarlandığı için gücenmişti, aç olduğu hâlde dönüp bakmadı bile.” (Tankut, 2011: 33) örnekte görülmektedir.

Özellikle anne-baba arasındaki kavgaların ve geçimsizliklerin çocukları etkilediğine Yeşil Ada'nın Çocukları “-...Kavga ettiler geçen gece. Annem babama bizi hiç düşünmediğini, hep işini düşündüğünü söyledi. Annem haksız. Babam bizi düşünüyor, her istediğimizi alıyor. Hem ‘Bu kadar çalışsam rahat geçinemeyiz.’ Diyor. Haklı. Üstelik küçük amcamın okul masraflarını da babam karşılıyor. Annem babamı üzüyor...

Durdu, hüzünle arkadaşına baktı.” (Tekin, 2017: 62-63) ve Sisin Sakladıkları romanlarındaki “Onların tartışması her zaman huzursuz ederdi İlay’ı. Annesi ve babası evliyen bu tartışmalar hemen hemen her gün olurdu. İlk zamanlar araya girip onları yumuşatacağını zanneden İlay, bir süre sonra bunun hiç de etkili olmadığını görmüştü. Daha sonra ‘Ne haliniz varsa görün!’ diyerek odasına kapanmaya, tartışmaları duymamak için volkmenini kulağına geçirip bu seslerden kaçmaya çalıştı.” (Sertbarut, 2016: 40) örneklerde dikkat çekilmiştir.

Sözel şiddette; çocukların birbirleri ile yaptıkları kavgalar, arkadaş kavgaları, karı-koca arasındaki kavgalar ele alınmıştır. Küfür ifadesi bir yerde örtük olarak geçmektedir. Kavganın, tartışmanın her türüsünden sonunda uzlaşma olsa bile çocukların çok etkilendiğine dikkat çekilmiş; sözel şiddetin çocuklar üzerindeki yıkıcı etkisi belirtilmiştir.

4.1.2.7 Sosyal Yaşam

Sosyal yaşam teması köy yaşamı ve şehir yaşamı olmak üzere iki grupta toplanmıştır. Köy yaşamı altında köy insanı, şehir yaşamı altında şehir insanı ile ilgili alıntılara yer verilmiştir. 66 romandan 22’sinde sosyal yaşamla ilgili örnekler mevcuttur. Sonuçta romanlarda köyde yaşamak hem sağlık hem de verdiği huzur bakımından şehir yaşamına yeğlenmiştir.

Sosyal yaşamda bazı öğelerin ortadan kalktığı, sosyal yaşamın dinamik bir yapısının olduğu Konaktaki Hazine romanında “En çok da dönme dolabı beğendik. Ne işe yaradığını öğrenince de şaşırдық.

Kadınların, yakın akrabadan olmayan erkeklere kendilerini göstermeden yemek, kahve, şurup ikram etmesi için harem bölümüyle erkeklerin bulunduğu selamlık arasına yapılmış bu dönme dolap... Bu dolabın raflarına konan kaplar, dolap elle çevrilince öbür bölüme iletiliyormuş....

Evlerde dönme dolap yok artık. Acaba bunun sebebi misafirin daha az gelmesi mi, ziyafet sofralarının unutulması mı? Yoksa haremlik selamlık ayırımının kalkması mı?” (Erdoğan, 2013: 31-32) örneğinde anlatılmıştır.

4.1.2.7.1 Köy Yaşamı

66 romanın 15'inde geçmektedir. Romanlardan alınan kesitleri daha iyi yorumlayabilmek, karışıklığa sebep olmamak amacıyla köy insanı ile ilgili değerlendirmeler için köy yaşamı teması altında verilmiştir.

Yeşil Ada'nın Çocukları romanından “Köy evleri büyük bahçeli, geniş odalı, aydınlık evlerdi. Hemen herkesin bahçesinde az da olsa sebze, meyve yetişirdi. Bazı bahçelerde rengârenk güllerin yanında, çardaklara sarılmış iri taneli üzümler salkım salkım göz alıyordu.” (Tekin, 2017: 5) alınan alıntulamada köy evleri tarif edilmiştir. Bu örnekte köydeki geniş ve bahçeli evler örneklendirilmiştir.

Parktaki Gergedanlar romanında “...Yoksa bizim de İstanbul'daki yaşantımız sizinkinden pek farklı değil. Her tarafımız makine. Buraya gelerek doğal yaşamla yapay yaşamı dengelemeye çalışıyoruz işte... En küçük tatillerde bile buraya kapağı atıyoruz.’ ‘Mutlusunuz yani burada?’

‘Hem de çok. Kavanoz gibi evlerden çıkmak çok güzel bir şey. Hava var dışarıda, oksijen var, güneş var, ay var, yıldızlar var. Daha ne olsun?’ (Atilla, 2015: 133) şehirdeki küçük evlerde ve şehirde yaşamın sıkıntıları anlatılmıştır. Şehir hayatında makineleşmenin yaşamı yapaylaştırdığına değinilerek köyde bulunmanın güzellikleri ifade edilmiş; her tatil fırsatının köyde değerlendirildiğine dikkat çekilmiştir.

Toprağa Basınca romanında “Dersten çıkan bağa bahçeye ya da hayvan olatmaya gidiyordu.” (Apaydın, 1966: 53) örneğinde çocukların okuldan gelince bahçeye veya hayvan olatmaya giderek köy yaşamındaki görevlerine değinilmiştir.

Aynı romanda “Güz ilerlemişti. Köyde bolluk aylarıydı bu aylar. Harmanlar kalkmıştı. Çeşmelerin önünde buğday yıkıyor, sonra kilimlere serilip kurutuluyordu. Kadınlar damların üstünde kışlık tarhana kariyorlardı. Yer ocaklarına vurulmuş büyük kazanlarda bulgur kaynatılıyordu...Bağlar bahçeler bozulmuştu. Evlerin önünde pekmez kaynatılır, salça yapılır, iplere dizilmiş biberler, patlıcanlar kurutulurdu...Köyün içi salça kokuyor, pekmez kokuyordu.” (Apaydın, 1966: 70-71) örneğiyle sonbaharda kış için yapılan hazırlıklardan ve köydeki işlerden bahsedilmiştir.

İlk Arkadaş “Köylü kızlar beni yanlarına alarak iş işlemeyi öğretirlerdi, kahveye de uğradığım olurdu, delikanlılar, köyün aptal oğlanı Hasan'la alay eder, saz çalar oynarlardı, günler ne güzel geçirdi.” (Balı, 1956: 5) ve Benim Dünyalarım romanlarından alınan “Çok şenlikli bir yaz oldu. Harmanlarda oyunlar oynadık, türküler söyledik. Her akşam bir evde toplanıldı.” (Saygınar, 2008: 60) örneklerden köyde yaşamın çok zevkli ve eğlenceli olduğu anlaşılmaktadır.

“Yedi mahallenin dördünde girmediğim ev, oturmadığım ocak başı kalmadı.” (Saygınar, 2008: 20) örneğiyle Benim Dünyalarım romanında köy yaşamında insanların iç içe yaşadıklarına dikkat çekilmiş, samimiyetten dolayı birbirlerinin hayatına yakından tanık oldukları belirtilmiştir. Köy yaşamında yapılan etkinlikler sadece bunlarla sınırlı değildir. Köy çocuklarının bizzat yaşayarak hayatı öğrendikleri görülmektedir.

Köy hayatında çocuklar; hayvanlara binerek, ağaçlara çıkarak kısacası doğayla iç içe vakit geçirmektedirler. Toprağa Basınca romanındaki “Benim eşek çok hareketliydi. İstedğim tarafa gitmiyordu. Sağa sapıyor, sola yekiniyor, arkasını kaldırıyor, beni düşürmeye çalışıyordu. Birden korktum. ‘Çüş’ filan diyordum durmuyordu.” (Apaydın, 1966: 44) örneğinde çocukların eşeğe bindikleri anlatılmıştır.

“Alıç ağaçları kıraç tepenin üstünde bir garip şeylerdi.... Osman’ın çıktığı ağaca ben de çıktım. Bunun meyveleri daha iriceydi herhalde. Toplayıp ceplerimize doldurmaya başladık.” (Apaydın, 1966: 89) örneğiyle aynı romanda çocukların ağaçlara çıkarak meyve topladıklarından bahsedilmiştir.

Köyde çocukların oyun saatlerini belirlemede ebeveynlerin farklı bir yöntem geliştirdikleri görülür. Köyde okunan ezanlar, çocukların oyun saatlerinin en iyi belirleyicisidir. Toprağa Basınca romanında “Hava kararmaya başlamıştı. Akşam ezanı okundu. Büyüklerden birisi:

–Hadi bakalım çocuklar evlere gayri, yallah! diye bağırdı.” (Apaydın, 1966: 142-143) ifadesiyle bunun güzel bir örneği verilmiştir.

Köy yaşamındaki beslenme biçimi ve sofraya kültürü aşağıdaki örneklerde ele alınmıştır:

Toprağa Basınca romanındaki “Ortaya büyük bir sofraya örtüsü serdiler. Üstüne tahtadan yapılmış yüksekçe bir sehpa, onun üstüne de geniş siniyi koydular. Bazlama ekmekler, ağaç kaşıklar, iki tarafa domates salatası, ayran...” (Apaydın, 1966: 24) ve “Elinde üstüne yoğurt sürülmüş ekmeği ile bir çocuk baktı.” (Apaydın, 1966: 17) örneklerde sofraya kültürü ve yeme alışkanlıklarına değinilirken; Sisin Sakladıkları romanındaki “Daha önce ‘orda bir köy var uzakta’ diye düşündüğü köy yaşantısını biraz olsun tatmış; sarı sis kalktıktan sonra toprağa oturmanın tadını almış; pekmeze ekmek banmanın, ekmeğe çokokrem sürmek kadar keyifli olabileceğini görmüştü.” (Sertbarut, 2016: 205) örnekte gerek yaşama biçimi gerekse beslenme tarzıyla köy yaşamının güzellikleri dile getirilmiştir.

Romanlarda köy havasının ve köyde yaşamının övüldüğü örnekler aşağıda verilmiştir:

“Kentteki evlerinde pis hava nedeniyle balkona bile çıkamazken, şimdi bahçede, mis gibi çiçek kokularıyla başı dönüyordu. Harika bir şeydi bu!” (Tunaboşlu, 2012: 38) örneğiyle Ormandaki Tehlike ““buranın havası ne kadar güzel ve serin. Şimdi yaşadığımız şehirde olsaydım terlemiş olurum.... Çok dinlendim.”” (Çiçek, 2016: 18) örneğiyle Şeftali Dede ve ““Oh! Mis gibi...’ dedi. Köyümüz bir cennet.... Şehrin o çıldırta gürültüsüne, trafik karmaşasına, sisli, egzoz kokulu havasına bir türlü alışamadım...” (Şeker, 2014: 95) örneğiyle Hayalet Köy romanlarında köyün temiz havası övülmüştür.

Sisin Sakladıkları romanında “Kentte musluktan akan klor bulanıklığı içindeki suyu anımsadı. Tulumbadan çıkan bu su annesinin damacanelerle aldığı içme sularından bile lezzetliydi.” (Sertbarut, 2016: 84) köyde su içmenin tadının hazır sularda bile olmadığına Almarpa’nın Gizemi romanında da “Taşradaki yaşam, şehirdesine

kıyasla daha yavaş akıyordu, ama sanki daha sakin ve huzurluydu. Bu da doğrusu epey hoştu.” (Avcı Çakman, 2016: 17) köyün huzurlu oluşunun insanın ruhunu okşadığına değinilmiştir.

Romanlarda köy yaşamına sadece güzellikleri ile değinilmez; aşağıdaki örneklerde köyde yaşamının zorlukları ele alınmıştır:

Tek Kanatlı Güvercin “Kırılan camın yerine gazete kâğıdı yapıştırmak istiyordu. Kim bilir, bu kâğıt orada ne kadar kalacaktı? Köy yerinde pencere camı temin etmek o kadar kolay iş değildi. Babamın yeniden kasabaya gitmesine bağlıydı.” (Gündüz, 2009: 20) ve Toprağa Basınca romanlarındaki “-Ne doktoru gızım? Nasıl götüreyim doktora? Neyle götüreyim? Köylük yeri burası. Ha deyince araba mı bulunur?” (Apaydın, 1966: 13), “Köyde geçirdiğimiz yılbaşımı hiç unutmayacağım. Bir kere kimseye tebrik kartı gönderemedik, kimseden alamadık. Yol kapalıydı. Kasabaya gelen giden yoktu.” (Apaydın, 1966: 165) örneklerde teknoloji ve ulaşım yoksunluğundan dolayı köyde yaşanan sıkıntılar açıklanmıştır.

Köy evlerinde suyun olmayışı “-.... Siz biraz sıkıntı çekeceksiniz işte. Köy hayatına alışkin değilsiniz. Su, elektrik yok. Sinema, çarşı yok...” (Apaydın, 1966: 4) örneğiyle Toprağa Basınca romanında ve insanların su ihtiyaçlarını kendileri taşıyarak karşıladıkları yine aynı romandan alınan “Yıkınmamız için ibrikle su getirdi.” (Apaydın, 1966: 8) örnekte ifade edilmiştir.

Köyde elektriğin olmayışı da Toprağa Basınca romanında “Dışarıdaki çeşmede elimizi yüzümüzü yıkadık. Aman ne karanlıktı her yer. El yordamı ile gidip geliyorduk. Ben dünyanın bu kadar karanlık olduğunu bilmezdim. Ne evler belliydi, ne caddeler. Köyden hiçbir ses gelmiyordu. Bizden başka uyanık kimse yoktu herhalde. Bir bekçi düdüğü bile duyulmuyordu.” (Apaydın, 1966: 7) ifadesiyle belirtilerek köyde yaşamının ilkekklik olduğu aynı romandan alınan “İlk görüşüm olarak köy hayatı renksizdi. Hep birbirine benzeyen üst üste yığılmış toprak evler, eğrim büğrüm daracık sokaklar, tozlu yollar. Bir yoksulluk, bir aynılık, her yanda bir ilkekklik. Ama dur bakalım gerisi nasıl gelecekti?” (Apaydın, 1966: 11) örnekte ifade edilmiştir.

Romanlardan oluşan genel kanıya göre; medeniyetten, teknolojiden uzak oluşuna, ulaşım zorlukları gibi sıkıntılara rağmen köyde yaşamak huzur, sağlık, hayatın içinde olma gibi nedenlerden ötürü tercih edilmiştir.

Köy insanının anlatıldığı 8 roman tespit edilmiştir. Tren Düdükleri romanındaki “Babası gibi o da köylü, bir ailenin ilk çocuğuydu. Yazgısı baştan karaydı. Yaşama yokluk, yoksulluk içinde başlamıştı.” (Kaplan, 2014: 5) örnekte köylü olmak yoksullukla eşdeğer tutulmuştur.

Tren Düdükleri romanından alınan “Anası kahraman bir Anadolu kadınıydı. Küçük çocuklarından birini sırtına sarar, övendire elinde peşlerine düşerek öküzleri yönetirdi.” (Kaplan, 2014: 10) örnekte köy insanının hayat şartlarının çetin olduğu belirtilirken diğer “Zaten köylü milletin yarısı yıl boyunca gurbette el işinde oluyordu.” (Kaplan, 2014: 120) ve “Köylü milletin işi oldum olası bitmiyordu.

İçeride ya da dışarıda bal yapmaz arı gibi vızıldıyor, oyalanıyorlardı.” (Kaplan, 2014: 132) örneklerde köy insanın geçimini sağlamak için gurbette çalışması, köydeki işlerinin bir türlü bitmeyişi ele alınmıştır.

Köy insanı geçimine katkıda bulunmak için ava çıkması Bir Gün Büyüyeceksin romanındaki “–Biz Anadolu çocuğuyuz; açık havayı, avlanmayı severiz... diye başladı büyükbaba. Sık sık tavşan, keklük avına çıkarız. Çantalar tavşan ve keklükle dolmayınca, eve dönemeyiz, ayıptır.” (Seyda, 2013: 16) örnekte işlenmiştir.

Köylü olmanın bir alay konusu olabileceği belirtilmiştir. Sisin Sakladıkları romanındaki “Köyde yaşamak bana ne kazandıracak sanki? Sokakları gübre kokan, dünyadan habersiz yaşayan, güneşle kalkıp güneş batınca uykuya çekilen insanların dünyası doğrusu onu hiç ilgilendirmiyordu.” (Sertbarut, 2016: 18) örnekte ve Benim Dünyalarım romanındaki “Uzun süre arkadaşım olmadı. Köyden geldiğim için aşağıladılar, alay ettiler. Aralarına almadılar beni. Ninem saçlarına kına yakarken benim ellerime de kına yakmıştı....Arkadaşlarım ‘kınalı kuzu’, ‘köylü’ demeye başladılar bana.” (Saygınar, 2008: 31) örnekte köylü olmanın ve köy yaşamının küçümsendiğini hatta alay konusu edildiğini görülmektedir.

Köylülere duyulan önyargının onları tanıdıktan sonra insan sevgisine, yurt sevgisine dönüşmesi işlenmiştir. Başta köylülere duyulan küçümsenin onları tanıdıka ve onlarla yaşadıkça sevgiye hatta acımaya dönüşmesi Toprağa Basınca romanından alınan aşağıdaki örneklerde işlenmiştir:

“Hiç köy görmemiştim. Yalnız caddelerde bazen rastladığım eski elbiseli, elleri yüzleri kirli adamların köylü olduğunu söylerlerdi. Berbat şeylerdi onlar. Bize hiç benzemiyorlardı. Yanlarından geçerken yüzümü buruştururdum. Şimdi onların içine gidecektim ha?..... Şimdi düşünüyorum da, ne iyi etmişim diyorum. Köyde geçirdiğim günler benim anılarımın en sıcak, en duygulu bölümü oldu. Oraları, o insanları unutamadım. Halkımıza binlerce görünmez ipe bağlandım sanki. Üstüne yalınayak bastığım güneşli toprakları, o toprağın insanlarını bütün varlığımla sevdim. Bu günedek hep onlara yararlı olayım diye çalıştım. Ama böyle olacağını önceleri doğrusu bilmiyordum. Okudukça, bilgim görgüm genişledikçe içime yerleşti bu duygu. Şimdi beni hiç bırakmıyor.” (Apaydın, 1966: 5).

“–Öyleyse bazen niye ağlıyorsun?

–Ona bakma sen, dedi. Köylülere acıyorum da ondan ağlıyorum. Zavallılar bilgisizlikten, yoksulluktan ne hale gelmişler. İnsanın yüreği dayanmıyor.” (Apaydın, 1966: 169).

Toprağa Basınca romanında köylülerin erken yaşta evlenme sebeplerine “–Köylüler erken evlenir, diye ekledi. Neden dersin işlere yardımcı olsun diye bir an önce çocuk yetiştirmek gerekir...” (Apaydın, 1966: 22) örneğiyle değinilirken; yılbaşı kutlama gibi toplumun geleneğinde yer almayan kutlamalara ehemmiyet vermediklerini “Köy çoktan uyumuştı. Karanlıklar içinde sessizliğe gömülüp kalmıştı. Yılbaşıymış, eğlenceymiş, kimsenin umurunda değildi.” (Apaydın, 1966: 166) şeklindeki ifadeden anlaşılmaktadır.

Köy insanının saf, çok cana yakın, misafirperver, cömert oluşundan aşağıdaki örneklerde bahsedilmiştir:

Köy insanın saf oluşu, Kesekâğıdı Ustaları romanında “Bizim saflığımızı görünce bir kahkaha koyverdi....

‘Keh... Keh... Keh... Kah... Kah... Kah... Ne saf olur şu köylüler yahu...’” (Güler, 2015: 23) örneğiyle işlenmiştir.

Pitan romanında “Köylüler de, özellikle Muhtar Rıza amca, daha fazla kalmalarını, hatta bu gece köyde yatmalarını salık veriyordu. Mustafa köylülerin bu misafirperverliğine alıştı...Muhtar Rıza amca da bütün çocukları tek tek öptü. Onlara daha sonra tekrar gelmelerini, ailelerini de getirmelerini öğütledi. Bu sırada kadınlar çocuklara içinde çeşitli yiyecekler olan küçük çıkınlar dağıtıyordu. Daha birkaç saat önce tanışan bu insanlar tıpkı kırk yıllık dostlar gibi ayrılıyorlardı.” (Kurtuluş, 2004: 59) örneğiyle köylülerin misafirperver oluşları işlenmiştir.

Sisin Sakladıkları romanında “–Neler doldurmuş teyzen buna? Altı ay yersiniz her ne varsa içinde.

–Bu kadar çok şey koyma dedim, ama teyzem beni dinlemedi ki...

–Bizim Anadolu böyledir, dedi Kadir Bey, eli aza alışmamıştır.” (Sertbarut, 2016: 205-206) cömert; Almarpa'nın Gizemi romanında ise şehir insanından farklı olarak “Okulda da nerdeyse herkes onu dostça karşılamıştı. Oysa eski okulunda durum hiç de böyle olmazdı. Sınıfa yeni geleni ilk önce dışlarlar, öyle hemen gruba sokmazlar; ancak zaman geçtikçe, eğer kendini sevdirebilirse kucak açarlardı.” (Avcı Çakman, 2016: 18) cana yakın oluşuna değinilmiştir.

İncelenen eserlerde köy insanı; mizaç özellikleri, beden güçleriyle doğanın zor şartlarında mücadele etmesi, çok çalışkan olması, geleneklerine sahip çıkması gibi çok yönlü ele alınarak yoksullukla yoklukla bağdaştırılmıştır.

4.1.2.7.2 Şehir Yaşamı

66 romandan 12'sinde geçmektedir.

Şehirde insan kalabalığına rağmen herkesin yalnız kalması “Kocaman kentlerde böyle mi yaşanıyor acaba?” dedi içinden. ‘Her taraf insan dolu, fakat herkes yapayalnız. Hayret edilecek bir şey doğrusu.’” (Atilla, 2015: 56) örneğiyle ifade edilerek Parktaki Gergedanlar romanında şehir yaşamındaki çelişkili durum gözler önüne serilmiştir.

Kesekâğıdı Ustaları romanında “Ben geçen yıl kente gittim. Apartmanlar, caddeler, parklar, arabalar... Her yan pırl pırl. Mağazalar, sinemalar ışıl ışıl. Yollar kaymak gibi asfalt. Bırak çeltek durmayı. Gidelim kente. Kentte her şey güzel. Kent gıcır. Kent renkli, coşkulu bir düş...” (Güler, 2015: 12-13) örneğiyle şehir hayatının renkli, ışıltılı ve modern yanı verilirken aynı romandan alınan “Evler kente girerken büyür, çıkarken yeniden küçülür mü ki?... Her şey ne kadar ters burada. İçerilerde kocaman kocaman apartmanlar, yarı çıplak kadınlar. Kenara çıktın mı kötü kötü evler. Çarşafli kadınlar. Hasan, beni kandırıp getirebilmek için hep kentin merkezini övmüş demek...” (Güler, 2015: 18) örnekte şehir hayatındaki çarpık yaşam dile getirilmiştir. Şehrin merkezi ile merkezden uzak yerlerindeki yaşam kültürü arasında ciddi farklar görüldüğü belirtilmektedir.

Şehirde yaşamının zorluklarından aşağıdaki örneklerde bahsedilmiştir:

Ormandaki Tehlike “...Tabî Ahmet’le Elif de kentte okula giderken otobüse biniyorlardı. Ama onların yolculuğu pek zevkli sayılmazdı... Çünkü kentte trafik büyük bir sorundu. Hele sabahları... İtiş kakış, yolların kilitlenmesi... İnenler binenler...” (Tunaboşlu, 2012: 47), Hızlı Tosbi “Kasasında bulunduğu kamyon, dev binalar, vızır vızır araçlar, koşuşturan insanlar arasında ilerliyordu.” (Bertan, 2015: 46) ve Kibele'nin Gölgesinde romanlarındaki “Bu sıcak yaz aylarını şehirde geçirmek zorunda kalan İstanbullular, günlük koşuşturmalarına başlamak için, sabahın ilk ışıklarını beklemeden

kendilerini dışarıya atmışlardı.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 7) örneklerde şehirde yaşamak; özellikle trafik yoğunluğu açısından eleştirilmiştir.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında “İnsanın kentte yaşaması için ne çok şey öğrenmesi gerekiyordu!” (Tunaboşlu, 2004: 57) belirtildiği gibi insanın şehir yaşamına adapte olabilmek için şehir hayatıyla ilgili birçok şeyi öğrenmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir. Apartmanda yaşamayı öğrenmek bunlardan bir tanesidir. Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “Apartman sorunlarını tartışıyorlardı. Ana kapı neden hep açılmış; hırsızlar cirit atıyormuş ortalıkta... Zil ha bire bozuluyormuş. Üst katlardan halı silkeleniyormuş...” (Tankut, 2011: 38) ifade edildiği gibi apartman kurallarını bilmemekten kaynaklanan sıkıntılar günlük yaşamın işleyişini etkilemektedir.

Sisin Sakladıkları romanındaki “Mavi Karga konduğu gül dalından seslendi: –Ben kent denilen kafeste yaşayamam. Bu yaşıma dek sağlıklı olarak kalabildiysem bunu Kunduzlu’nun havasına ve suyuna ve de solucanlarına borçluyum.” (Sertbarut, 2016: 198) örnekte kentte yaşamının kafeste yaşamaktan farksız oluşuna değinilerek köyde yaşamak temiz hava ve temiz su bakımından tercih sebebi görülmüştür.

Şehirde dışarıda yemek, sinemaya, tiyatroya gitmek, denize girmek sosyal yaşamın bir parçasıdır. Aşağıdaki Bilginler Sınıfı ve Sisin Sakladıkları romanlarından alınan ifadelerde bu durum açıklanmıştır:

“5/A sınıfı toplu olarak öğretmenleri ile birlikte yeni açılan iskender kebabçısına gidiyordu haftada bir kez. Şehre gelen, gazete ve dergilerde olumlu eleştiriler almış gündemdeki tiyatro ve filmler stres atmaları için birebirdi. Onları hiç kaçırtmıyorlardı. Yaz yaklaştıkça havaların ısınması da artmıştı. Hafta sonları denize gidiyorlardı.” (Köyoğlu, 2002: 136).

“Şimdi dışarı çıkmak istiyorum anne, arkadaşlarla buluşup sinemaya gidecektik.” (Sertbarut, 2016: 16).

Şehir insanı, 4 romanda geçmektedir. Köy ve şehir insanının giyim kuşamlarının farklı oluşuna Toprağa Basınca ve Aynalı Geyik romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde değinilmiştir:

“Sahiden köyün çocukları hiç kısa pantolon giymiyordu. Görmemiştim. Şalvara benzer, beli uçkurlu, uzun iç donu gibi bir şey giyiyorlardı. Şehirde görsek biz bu kıyafete gülerdik. Onlar da benim kısa pantolonuma gülüyorlardı şimdi. Amma terslikti ha!” (Apaydın, 1966: 14).

“Yaz aylarında sakallı, kısa pantolonlu kentliler gelir, avlanır, eğlenirlerdi.” (Köseoğlu, 1997: 62).

Bu örneklerde şehir insanların kısa pantolon, köydekilerin ise uzun şalvar giydikleri ve birbirlerinin kıyafetlerini yadırgadıkları belirtilmiştir. Romanlarda şehir çocukları ile ilgili bilgilere rastlanmaktadır.

Tren Düdükleri romanında “Memican iyi giyimli, güneş yüzü görmemiş bu çocuklara özenir, her birine yakınlık gösterirdi.” (Kaplan, 2014: 24) şehir çocuklarının iyi giyimli ve bakımlı olduklarına değinilmiştir.

Toprağa Basınca romanında ise “Toz toprak içinde kalmıştık. Bu oyunun iyi olmadığını o zaman anladım. Tükürerek çıktım tozun içinden.
–Ben oynamayacağım, dedim. Üstüm başım kirlendi....
–Haa, sen oynamazsın tabii! Şehirli değil misin, kız gibi oğlansın. Bunu erkek çocuklar oynar. Yaa!” (Apaydın, 1966: 19) şehir çocuklarının oyun oynarken bile temizliklerine dikkat ettikleri ifade edilmiştir.

Şehir insanın soğuk oluşu, komşuluk ilişkilerinde vefalı davranmayacağı “Kentin insanları ne kadar soğuktu böyle. Evinde ölüp gitsen, doğru dürüst bir komşun aramayacaktı.” (Güler, 2015: 64) örneğiyle Kesekâğıdı Ustaları romanında belirtilmiştir.

Şehir insanı ve köy insanı arasındaki giyim kuşam farkına değinilerek, özellikle şehir çocukların özenli giyimlerine ve temizliklerine önem verişlerine dikkat çekilmiştir. Şehir insanı mizaç olarak soğukluk bakımından eleştirilmiştir. Köy yaşamı şehir yaşamından daha çok geçmektedir. Romanlarda ağırlıklı olarak şehir yaşamı; karmaşası, trafik yoğunluğu, insanları yalnızlığa itmesi, insanların sağlığını olumsuz etkilemesi gibi sebeplerden ötürü romanlarda cazip gösterilmemiştir. Şehirde yaşamak kafeste yaşamaya benzetilerek şehir merkezi ile şehirden uzak yerler arasındaki seviye farkı gözler önüne serilmiştir.

4.1.2.8 Misafirperverlik

Ziyaret ve misafir temalarının da bu başlık altında alınmasıyla misafirperverlik teması 66 romandan 21’inde geçmektedir.

Misafire ikramda bulunma geleneği “Konuklar gelmiş, kahveler içilmişti. İnci mutluydu. Arkadaşlarının sevdiği yiyecekleri kendi elleriyle getirip onlara ikram etmişti.” (Köyoğlu, 2002: 25) örneğiyle Bilginler Sınıfı ve “Kayığı kıyıya çeken yaşlı balıkçı, kulübenin yanına eklenmiş mutfağa doğru seslendi. ‘Hafize, yetiştir çayı doktoruma! Yoldan gelmiş, çabuk ol!’” (Bertan, 2015: 79) örneğiyle Hızlı Tosbi romanlarında işlenmiştir.

Misafir ağırlama, misafiri yatılı ağırlama, misafire hürmet gösterme ve ikram etme ile ilgili diğer örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“Yaşlı ninem gelenlere çay yetiştirmekle meşguldü. Yardım etmek isteyenlere izin vermedi.” (Çiçek, 2016: 16) örneğiyle Şeftali Dede, “Derken Yusuf, çayı hazır edip misafirlerine ikram etti.” (Öztürk, 1995: 22) örneğiyle Yaralı Keklik, “Baba M bahçeden erik toplamıştı. Konuklarına ve çocuklarına sundu erikleri.” (Hepçilingirler, 1986: 41) örneğiyle Uçtu Uçtu Pelin Uçtu, “Ev sahipleri Düyemlun,

onlara yiyecek ve içecek ikram etti. Karınlarını doyurmalarını bekliyordu.” (Avgören, 2014: 69) örneğiyle Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık, ““Konuklarımız yoldan geliyorlar. Karınları açtır. Ne yemek yaptın Hubuş Bacı?”” (Tok ve Çadırcı, 2008: 46) örneğiyle Teneke Kaplı İvan ve “Ortada kurulu yer sofrası, sizin için özenilerek hazırlanmıştır bu akşam.” (Salgut, 2005: 12) örneğiyle Leyleklerin Gitme Zamanı romanlarıdır.

Misafiri candan ağırlama “Küçük mavi gözlerinden hayat fişkırın Pülmüz teyze, ‘Çayı şimdi demledim, az sonra hazır olur. Hoş geldiniz, hoş geldiniz, ne iyi ettiniz de geldiniz...’ diyerek karşıladı konukları.” (Yener, 2016: 23) örneğiyle Mavi Zamanlar romanında verilmiştir.

Çocukların yatılı misafirleri sevdikleri “–Biz kalkmak zorundayız, diyebildi. –Yooo... dedi büyük ve küçük M’ler bir ağızdan. Hayır, bu gece konuğumuz olun. Derken anne M’ atıldı.

–Yemeği birlikte yiyelim, sonra gidersiniz.” (Heçilingirler, 1986: 41) örneğiyle Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında işlenmiştir.

Yukarıdaki örneklerden görüldüğü üzere misafire ikram konusu çay, kahve ve sevdiği yiyeceklerden ikram etme, misafir için sofraya kurma, yemek ikramı olarak işlenmiştir. Misafir ağırlanırken ikram konusunda aceleci davranılması, misafire iş yaptırılmaması misafirperverliğin diğer hususları olarak romanlarda karşımıza çıkmaktadır. Misafir ağırlarken evin temiz ve düzenli olmasına dikkat etme konusuna da Ablamı Nereye Kaçırdılar romanındaki “Yok, ertesi güne misafirleri gelecekmiş; yok, misafirler evi böyle dağınık görsün de el âleme rezil mi olsunmuş;...” (Kıral, 2010: 9) örnekte değinilmiştir.

Toprağa Basınca romanında köye yeni gelen insanları her gün bir evde ağırlama geleneği “Köylüler bizi hemen her gün bir yere yemeğe çağırıyorlar. Âdetleri böyleymiş... Çok konuksever bir köy.” (Apaydın, 1966: 46) örneğiyle verilmiştir.

Pitan romanından alınan “Troylu savaşçılar bir savaştan dönerken fırtınaya kapılarak sürüklenmişler, fırtına dindiğinde kendilerini bu adada bulmuşlardı. Köylüler Troylu savaşçıları en iyi şekilde ağırladılar. Onları doyurdular, yatacak kuru yer verdiler, gemilerinin bakımı için gerekli malzemeyi sağladılar. Savaşçılar bu misafirperverlik karşısında çok mutlu oldular.” (Kurtuluş, 2004: 36) örnekten misafirperverliğin sadece ağırlamak ve ikram etmek demek olmadığını, misafirin tüm ihtiyaçlarını gidermek olduğu anlaşılmaktadır.

Misafir ağırlamanın misafire saygıda kusur etmemeyi gerektirdiği Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanındaki ““Çok ayıp ama Arifçğim. İnsan misafirlerine böyle mi davranır? Alaz bizim komşumuz. Bu çocuklar da onun arkadaşları. Çiçekleri görünce çok beğenmişler, sahipleriyle tanışmak istemişler.” (Göçmen, 2015: 46) alıntılama ele alınmıştır.

Misafire saygısızlık yapmak ayıp olarak nitelendirilmiştir. Misafire ayrı bir ihtimamla davranıldığı Sihirli Dürbün romanındaki “...Şeyhin ve hanımının misafirlere bir hürmetleri var ki görülmeye değer...” (Kallimci, 1996: 59-60) örnekte görülmektedir. Hatta misafire gösterilen ilginin sevinç ve coşku içinde yapılması gerektiği “Yaşlı adam, bayramlar, şenlikler gibi özel günler dışında ormandan çıkmazdı; ama ziyarete gelenleri de sevinç ve coşkuyla karşılardı.” (Der, 2016: 30) örneğiyle Büyük Tuzak romanında ifade edilmiştir.

Çocukların misafirleri çok sevdikleri Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanındaki “Çocuklar misafir kelimesini duyunca çok sevindiler.” (Avgören, 2014: 6) ifadeden anlaşılmaktadır.

Komşular ve arkadaşlar arasındaki ziyaretlerin insanlara moral bakımından iyi geldiği “Demek bizleri de arayıp soran komşularımız vardı bu kentte. Arkadaşlarımız vardı. Ne iyi... Hoş geldiniz, deyip ellerini sıktık.... Sonra çay demleyip ikram ettik onlara.... ” (Güler, 2015: 62) örneğiyle Kesekâğıdı Ustaları romanında ele alınmıştır.

İnsanların birbirlerini ziyaret etmesinin ilişkileri güçlendireceğinden ve özellikle ziyaret edileni çok mutlu edeceğinden Sihirli Dürbün “ ‘-Bunlar, Söğüt Beyi Ertuğrul Gazi ve yiğitleridir. Sultanımıza, Bayram ziyaretine gelmektedirler. Yükleri de getirdikleri hediyelerdir.!’....

‘Ertuğrul Bey, elini bağrıma koyuyor...

‘-Vezirimiz!... Birliğimizi ve bağlılığımızı, dosta ve düşmana göstermeye geldik. Bayramınızı kutlamaya geldik. Size beyliğimin, yediden yetmiş Kayıhan aşiretinin selâmlarını getirdik.” (Kallimci, 1996: 94) ve Sen Olabilirsin romanındaki “Hastahaneden geldikten sonra günlerini yazlığın balkonundan, bisiklete binen, denize giren, çocuk bahçesinde oynayan çocukları seyretmekle geçirdi.... İşte o zaman anladı, bir hastayı ziyaret etmenin ne kadar güzel bir şey olduğunu. Ziyaret edilen kişinin ne kadar mutlu olacağını...” (Soytürk, 2002: 91-92) alıntılamlarda bahsedilmiştir. Bu ziyaretlerin toplum içinde belirli nedenlerle yapıldığını görmek mümkündür. Yukarıda görüldüğü üzere bayram günleri ve hastalık; ziyaret vesilesidir.

Yeşil Ada’nın Çocukları romanından alınan “Sonraki üç gün, Ahmet Çavuş’la Şermin Hanım’ın evleri konuklarla dolup taşı. Komşular ve akrabalar bebeği görmek ve Şermin Hanım’a geçmiş olsun demek için uğruyorlardı. Hepsinin de ellerinde büyük-küçük armağan paketleri vardı. Paketler bebek için çamaşır, pijama, çorap gibi eşyalarla doluydu.” (Tekin, 2017: 74) alıntılama da yeni doğan bebeği görmeye gitme ve hediyeler götürme geleneği ele alınmıştır. Bu temanın tam tersi bir biçimde misafir sevmezlik olarak işlenişine Parktaki Gergedanlar romanından alınan “Gelgelelim bir süre sonra Orhan huzursuz davranışlarla sağa sola bakınmaya, süs eşyalarının yerini değiştirmeye, ikide bir akıllı telefonunun ekranını kaydırmaya başlayınca Okan bir terslik olduğunu anladı... Kendisini evde bir fazlalık, bir engelleyici gibi gördü birden. Öyle bir an geldi ki, keşke otele gitseydim diye geçirdi içinden.” (Atilla, 2015: 45-46) örnekte şahit olunmaktadır.

Parktaki Gergedanlar romanındaki “‘Böyle sorup duracağına bir gün atlayıp gelsenize abi. Her yıl söz veriyorsunuz, sonra tıs yok.’

‘Doğru dürüst tatil mi yapabiliyoruz Okan? Şenay’ın izni olduğunda benim duruşmalarım işi bozuyor, benim boş olduğum günlerde ise Şenay ya bir kongrede ya hastanede. Ezgi’nin okulu var öte yandan. Bir türlü üçümüzü bir araya getiremiyoruz ki.’

‘Bak, anneler de çok kızıyor size ha! Onu da söyleyeyim bu arada. Üstümde yük kalmasın.’” (Atilla, 2015: 42-43) örnekte anne baba ziyaretlerini aksatmanın hoş karşılanmayacağı belirtilmiştir.

İnsanların aile büyüklerini ziyaret etmek yerine tatile gitmeyi tercih etmeleri “Kendisine bakan bir hemşireyle yaşayan büyük teyze, şehrin merkezinden uzakta, sahil şeridindeki yazlık bir evde yaşıyordu. Babam da onca yolu kısa bir ziyaret için gitmek yerine, hafta sonunu geçirebileceğimiz güzel bir tatil köyüne rezervasyon yaptırmıştı.” (Gülü, 2015: 59) örneğiyle Amber’in Zaman Kapsülü romanında işlenmiştir.

Bu tema kapsamında sadece ev sahibinin değil gelen misafirin de nasıl davranması gerektiği ile ilgili hususlara değinilmiştir. Buna göre; misafirin ikram edilen yiyecekleri beğenmemelik yapmaması gerektiği “Drago tencerenin kapağını kaldırdı, ‘Mmm, fasulye, ne zamandır fasulye yemiyordum(!) iyi oldu bu!’ dedi, alaycı bir sesle.

‘Drago, bu yaptığın çok ayıp. Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer, unutmama.’” (Tok ve Çadircı, 2008: 207) örneğiyle Teneke Kaplı İvan romanında işlenirken; misafirlerin ziyaret süresini uzatmamaları gerektiğine “ ‘Gördün mü,’ dedi dedem, ‘gün görmüş kadını hani, neredeyse kovacaktım ha...’

‘Sen sinirlenme bey,’ dedi ninem. ‘Kızımız, torunumuz için geldiler. Gözaydınlığına, hoşgeldine geldiler, gerisini çok görme.’

‘Tamam,’ dedi dedem, bağırarak, ‘buna bir itirazım yok benim. Geldiler mi gitmek bilmezler. Hasta mı var, yoldan gelenler yorgun mudur, dinlenmeleri mi gerekiyor, düşünmezler.’” (Çiçek, 2016: 16-17) örneğiyle Şeftali Dede romanında değinilmiştir.

Misafirlerin ziyaretlere eli boş gitmedikleri, hediyeler götürdükleri “Küçük cadı hiç aksatmadan her hafta ziyaretine gelir, ona annesinin yaptığı leziz keklerden getirirdi.” (Der, 2016: 31) örneğiyle Büyük Tuzak romanında işlenmiştir.

Milletlerin misafirperverliği de romanlarda yerini almıştır. Özgürlüğe Doğru romanında Türk milletinin misafirperverliği “İstanbul’da büyük yapılar ve dükkânlar Türk ve İngiliz bayraklarıyla süslenmişti..... İstanbul halkı, bu kez eski bir düşmanın dost kralını karşılıyordu.” (Arit, 2011: 91-92) alıntılmasıyla örneklendirilmiştir. Türk milletinin dostane yaklaşan yabancı devlet adamlarını coşkuyla ve hürmetle ağırlaması anlatılmıştır.

Türk milleti gibi onun büyük önderi Atatürk’ün de misafirperverlik yönüne de aynı romanda şahit olunmaktadır. Özgürlüğe Doğru romanındaki “Atatürk, Kralın bu yolculuğu için kendi özel vagonunu hazırlamıştı. Konuklarını uğurlamak için istasyona geldi....Konuk bayanlara, Atatürk tarafından Florya deniz köşkünde görüp çok beğendikleri çiçeklerden hazırlanmış buketler verildi.” (Arit, 2011: 93) alıntılama Atatürk’ün misafirini nazik, hürmetkâr davranışlarıyla en iyi şekilde ağırladığı görülmektedir.

Romanların ödül alma yıllarına bakıldığında önceki yıllarda ziyaret ve misafirperverliğin toplumda daha çok yer edindiğini söylemek mümkünken; günümüzde insanların aile içi misafirliğe ve ziyaretlere zaman ayırmak, emek harcamak konusunda sıkıntılı oldukları görülür. Yukarıda alıntılama verilen 2010 yılında ödül almış Parktaki Gergedanlar romanı bu duruma örnek gösterilebilir. Bu romandan insanların artan iş yoğunluğunun ziyaretlere vakit ayırmaya imkân tanımadığı tespitine ulaşılmaktadır. 2013 yılında ödül alan Amber’in Zaman Kapsülü romanı da aslında günümüz gerçeğini -yaşlı ziyaretleri yerine tatile gitmek- dile

getirmiştir. 2010 yılı ve sonraki yıllarda ödül alan romanlarda, toplumun misafir ağırlamak ve ziyarete gitmek gibi gelenekler konusunda yozlaştığının işaretlerini bulmak mümkündür.

Misafirperverlik teması; gerek misafir ağırlayanlar gerekse misafirlige gidenler tarafından ele alınarak iki yönlü işlenmiştir. Misafire ikram hususu romanlarda ayrıca üzerinde durulan bir meseledir. Bayram, doğum, özellikle hastalık gibi belirli zamanlarda yapılan ziyaretlerin ziyaret edilen kişiye verdiği moral dolayısıyla misafirlik geleneğinin toplumdaki bağları güçlendirici yanı üzerinde durulmuştur.

4.1.2.9 Ayrılık

Vedalaşma ve gurbet ile birlikte alınan ayrılık teması, 66 romandan 19'unda geçmektedir.

Ayrılık durumlarında nasıl davranıldığı “Babam, camiye gidip köy halkıyla helalleşti. Emine’yle ikimiz, ev ev dolaşp büyüklerin ellerini öptük. Biz arabaya binerken herkes oradaydı:... Arkamızdan el sallayıp gözyaşı döktüler.” (Gündüz, 2009: 69) örneğiyle Tek Kanatlı Güvercin, “Sonunda ayrılık zamanı gelmişti. Vedalaşmaları gerekiyordu.... Sarıldılar... Kadınlar, erkekler, çocuklar ağlayarak sarıldılar.” (Tekin, 2017: 159) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları ve “Tahir, Tosbi’yi dayı oğluna vermek için alınca, kaplumbağa yavrusunun arkadaşları hemen çevresini sardılar. Vedalaşma zamanının geldiğini anlamışlardı.” (Bertan, 2015: 206) örneğiyle Hızlı Tosbi romanlarında işlenmiştir. Bu örneklerde insanların helalleşerek, sarılıp ağlayarak ve büyüklerin elini öperek vedalaştıkları anlatılmaktadır. İnsanların ayrılık zamanlarındaki davranışları sadece bunlarla sınırlı değildir.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu, Sisın Sakladıkları, Leyleklerin Gitme Zamanı ve Konaktaki Hazine romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde de belirtildiği üzere insanların bağırarak, el sallayarak mutlaka görüşüleceğine dair dilek ve temennilerde bulunarak ve hediyeleşerek vedalaştıkları görülmektedir:

“Olanca gücümle haykırdım!

–Hoşça kalın kuşlarım! Ağaçlarım! Mavi denizim! Balıkçı motorlarım, kayıklarım! Balıkçı amcalarım! Tütündeki, çaydaki teyzelerim? HOŞÇA KALIN!” (Tunaboşlu, 2004: 46).

“Tren hareket ettiğinde İlay, annesi görünmez oluncaya kadar pencereden sarkarak el salladı. Kolu yorulmuştu, sıkıntıyla oturdu yerine.” (Sertbarut, 2016: 54).

“İşte gidiyordu arkadaşımız, delik kalbi ve bizden aldığı çocukluk anıları ile gidiyordu. Soluklarımı toplayıp son bir hamle ile yukarı çıktım. Kuru otların arasındaki Selimali trenin gittiği yöne doğru el sallıyordu... Yalın ayaklarımı, dikenler çizik içinde bırakmıştı... Beni görünce elini indirdi, kuru bir otu koparmaya çalışıyormuş gibi yaptı.” (Salgut, 2005: 150).

“Bir akaryakıt istasyonunda, yabancı ailelerden ve arkadaşlarımızdan ayrıldık. Gecenin ilk saatlerinde yaşanan bu veda sahnesi herkesi hüzünlendirdi. Buğulanan gözlerimizle birbirimize tekrar tekrar sarılıp dilek ve temennilerde bulunduk.

‘Mutlaka görüşelim.’ diye sözler verdik.

Diğer çocuklar da birbirlerine hediyeler verdiler. Herkes çok duygu yüklüydü.” (Erdoğan, 2013: 131-132).

İnsanın sevdiklerinden ayrılmasının zorlukları da romanlarda anlatılmıştır. İnsanın arkadaşlarından, annesinden ve kız arkadaşından ayrılığının anlatıldığı Şeftali Dede romanındaki “Alıştığım bu köyden, arkadaşlarımdan ayrılmak zor geldi. Birbirine zıt iki duygunun arasında kaldım. Hiç uyuyamadım sanki. Yatağımda gün aydınlanıncaya kadar işkence çektim.” (Çiçek, 2016: 5) örnekte insanın köyden ve arkadaşlarından ayrılmasının zorluğu işlenmiştir.

Çiçekler Solmasın romanındaki “...Ne yaparsa yapsın ayrılma zamanı gelmişti. Ben ayrılma acısını hiç tatmamıştım. İçime ince, ipince bir sızı çökmüştü.

Öptü beni annem. Kucağına basa basa öptü. Öptükçe soluğu yüzüme ılık ılık çarptı, yumuşak yumuşak çarptı. Dedemle babam da öptüler. Onların solukları da ılık ılık, yumuşak yumuşak çarptı ya, anneminki kadar değil.” (Güneş, 2001: 77) örnekte anne ve babadan, Kibele’nin Gölgesinde romanındaki “Tudo’yla ikisi, bir tepenin üzerinde durmuş onların arkasından bakıyorken az sonra daha büyük bir ayrılığın acısı yaşanacağını düşünüp kalbinde derin bir sızı duyumsadı Demirhan.

Aynı sızı Tudo’nun kalbine girmiş olacak ki, tek bir söz bile etmeden, uzanıp Demirhan’ın elini tuttu genç kız.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 166-168) örnekte kız arkadaştan ayrılığın insana çok zor geldiğinden bahsedilmiştir.

Aynalı Geyik romanında “Oysa Aysu’nun yokluğunu duyuyorduk. Aysu’nun acısını duyuyorduk. Aysu uzaklardaydı. Aysu yoktu, Aysu bizimleydi....

Nereye gitsek, Aysu’nun yokluğunu da götürüyorduk. Nereye gitsek o da bizimle geliyordu....

Olduğu zaman ayrımında değildik. Gidince eksildiğini duyduk. Onsuz edemeyeceğimizi anladık.” (Köseoğlu, 1997: 56) ayrılığın baş edilemez bir duygu oluşu ifade edilmiştir.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu “Oyun durdu... Birer birer ellerini sıktım arkadaşlarımla.... Küçük veda töreni bitince arkama bakmadan okulun bahçesinden çıktım.

Ağladığımı görmelerini istemiyordum...” (Tunaboş, 2004: 43), Sihirli Dürbün

“Osman, anasının elini öpüyor, Hayme ana da yavrusunun, Kara Osmanın yanaklarını... İlk defa, günlerce sürecektir bir ayrılığın üzüntüsü kalbine dolmuş olacak ki, gözleri nemleniyor...” (Kallımcı, 1996: 91), Her Çocuğun Kanadı Vardır “Murat, ninesinin gözünden yitip yanıma geldiğinde gözleri nemlenmişti. Ondan ayrıldığı için ağlıyordu.”

(Özkan, 1985: 34), Tren Düdükleri “Memican babasını Azarı Köyü istasyonunda karanlıklar içinde bırakırken kendini tutamadı, hem ağladı, hem de sesini çıkarmadan Kara Tren türküsünü söyledi.” (Kaplan, 2014: 157), Toprağa Basınca “Kendimi tutamıyordum. Ablam bir yandan, ben bir yandan ağlıyorduk. Ayrılığın böyle koyacağını hiç bilmiyordum. Gözlerim şişmişti.” (Apaydın, 1966: 190), İlk Arkadaş “Doğrusunu söylemek lâzım gelirse, sevgili arkadaşlarını bir daha göremeyeceği için kimseye görünmeden bahçe köşelerinde hıçkırma hıçkırma ağladığı halde herkesin yanında neşeli görünmeye çalışan birisi vardı ki en büyük keder onunki idi.” (Balı, 1956: 83), Uçtu Uçtu

Pelin Uçtu “Pelin, binmeden önce tümünü teker teker öptü. Birkaç kez öksürüp boğazındaki yumruktan kurtulmak istedi. Başaramayınca dolu dolu konuştu.” (Hepçilingirler, 1986: 133) ve Yaralı Keklik romanlarındaki “Ve ayrılık vakti geldi çattı sonunda.... Topal Recep’in otobüsü aldı götürdü babasını Veysel’in.... Veysel ve Hicran’ın ağlamaktan başka

ellerinden bir şey gelmedi.” (Öztürk, 1995: 12) örneklerde ayrılığın insanı ağlatacak kadar güçlü bir duygu olduğuna değinilmiştir.

Gurbette memleketten ayrı geçirilen yılların ağırlığı “Yıllarını bu kasabada geçirenlere imrenirsiniz, başka yörelerde geçen yıllarınıza yanarak...” (Salgut, 2005: 10) örneğiyle Leyleklerin Gitme Zamanı romanında tarif edilmiştir.

Romanlarda ayrılırken vedalaşmak üzerine farklı görüşler bulmak mümkündür. Şöyle ki Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki “–Hadi Alaş, sen de vedalaş. İnsan sevdiklerinden ayrılırken vedalaşmalı. Annem, babam abim de şimdi vedalaşıyorlar.” (Tunaboşlu, 2004: 46) örnekte insanın sevdiklerinden ayrılırken mutlaka vedalaşması gerektiğine değinilmiştir.

Eskimoların vedalaşmadan ayrılmalarının örnek gösterildiği Teneke Kaplı İvan romanında “‘Ne yapıyormuş Eskimolar?’

‘Yalnızca gelişler kutlanırmış. Ayrılıklar üzücü olduğu için, gidecek olan kişi karşısındakini üzmemek için veda etmeden gidermiş. İyi terbiye almış olmanın bir göstergesiymiş bu.’

‘Eskimoları bilmem ama,’ dedi Dafni, ‘ben sevdiğilerimle vedalaşmadan ayrılamam. Bir kez daha dokunmadan ellerine, bir kez daha bakmadan gözlerine ayrılamam.’” (Tok ve Çadırcı, 2008: 121) vedalaşmak gerektiği bir kez daha vurgulanmıştır.

Romanlarda ayrılık teması, insana ağır gelen, baş edilmesi zor bir duygu olarak ele alınmıştır. İnsanların ayrılık anlarındaki tutum ve davranışları örneklendirilmiştir. Bu temayla; özellikle arkadaşlardan, anneden ve kız arkadaştan ayrılmamanın zorluğu dile getirilmiştir.

4.1.2.10 Dostluk

Dostluk teması 66 romandan 19’unda işlenmiştir. Dostluğun oluşması için nelere dikkat edilmesi gerektiği romanlardan alınan aşağıdaki alıntılarda anlatılmıştır:

Pembe Pantolonlu Bulut “–....Ama yine de benim dostum olabilirsiniz. Bunun için önce birbirimize saygılı olmalıyız. Birbirimize güvenmeli ve kaba davranışlarda da bulunmamalıyız. Nasıl, anlaşık mı?” (Uslu, 2002: 63), Uçtu Uçtu Pelin Uçtu “.... Dostlardan böyle kuşku duyulur mu hiç? Çok ayıp ediyordu doğrusu. Pelin’e daha sonra kendisi için neler düşündüğünü söylemeli ve özür dilemeliydi. Başka türlü asla kendini bağışlamayacaktı. Bu karardan sonra rahatladı Yumuşak.” (Hepçilingirler, 1986: 100) ve Hızlı Tosbi romanlarındaki “‘Bizden korkma, biz senin dostlarınız,’ dedi Doktor Biri.” (Bertan, 2015: 76) örneklerde dostların birbirine güvenmesi, saygılı davranması ve dürüst olması gerektiği işlenmiştir.

Dostlar arasındaki güven duygusunun oluşması Kibele’nin Gölgesinde romanındaki “Sonra nereden geldiyse, hiç umudumun kalmadığı bir anda Perikles’in teknesi belirdi yakınlarımda. Kendi hayatını da hiçe sayarak bir iple benim teknemi kendininkine bağladı ve o önde, ben arkada, teknelerimizin içi yarıya suyla dolu bir halde bizim bu koya kadar gelmeyi başardık.

İşte o günden sonra, babamın yokluğunda en çok güvendiğim insan oldu Perikles.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 123) örnekte görüldüğü gibi dostların zor zamanlarında birbirlerine yardımcı olmasına, birbirleri için fedakârlık yapmasına bağlanmıştır.

Tombul Sarı Balık romanındaki “Bodrumlu Yunus, Beyaz Yunus’un eski bir dostuydu. Beyaz Yunus’u görmüş, yardıma gelmişti.” (Korkut, 2010: 79) örnekte de dostluğun birbirine yardım etmekten geçtiği ifade edilmiştir.

Aynı zamanda dostluk ilişkisinin kurulmasının zaman alacağı “Ona yazacaktı, ama Mavi Karga’dan söz etmek için erken diye düşünüyordu. Ona gerçekten güvendiğinde ve gerçekten iyi dost olduklarına inandığında yapabilirdi bunu.” (Sertbarut, 2016: 204) ifadesiyle Sisın Sakladıkları romanında örneklendirilmiştir.

Dostluk ilişkisinin samimiyet gerektirdiği, kardeşlikle eş değer tutulduğu Bir Liranın İki Günü romanındaki “O kumbara, teneke olmasına karşın bu çelik kasadan daha iyi, daha sıcaktı. 25’likler, 50’likler, 2,5’luklar, hepimiz bir arada dostça, kardeşçe yaşıyorduk. Aramızda kibirli, burnu büyük kâğıt paralar yoktu.... Herkes ayrı gayrı olmadan, iç içe yaşıyordu.” (Uyaroğlu, 2005: 7-8) örnekte ifade edilmiştir. Kibirlik bu ilişkiyi zedeleyen en önemli etken olarak görülmüştür.

Tombul Sarı Balık romanında “Dostlar, birbirlerine kötülük de etmezler.” (Korkut, 2010: 19) örneğiyle dostlukta kötülüğe yer olmadığı altı çizilmiştir.

Roman kahramanlarının dostlarını kaybetmemek için her şeyi göze almalarına, Anahtar romanındaki “Sen sınavda kâğıdını açık tut ben takıldığım yerlerde sana bakayım.’ Özgün kararsızlıkla düşünmeye başladı. Bunu yapmaması gerektiğini biliyordu, fakat en yakın arkadaşlarından birisi zor durumdaydı ve ondan yardım istiyordu. Karar veremiyordu, arkadaşına yardım etmek için suç işlemesi gerekiyordu..... Özgün dostluğun suç işlemek için yeterli bir gerekçe olduğunu düşünerek Korcan’ın isteğini kabul etti.” (Avgören, 2011: 58-59) örnekte şahit olunmaktadır.

Burada dostluk hatırına doğruluk ve dürüstlükten ayrılabilmesi işlenmiştir. Dostluğun suç işlemek için yeterli bir neden sayılması, bu duygunun önemini ortaya koymaktadır.

Romanlarda dostluğun çok büyük bir güç olduğu anlatılmıştır. Aşağıdaki alıntılarda bunu örnekleyen cümleler mevcuttur:

Kaba kuvvetin aksine dostluğun bütün kapıları açan sihirli bir anahtar oluşu Özgürlüğe Doğru romanında “... Düşmanlıkla girilemeyen yere, dostlukla ne tatlı giriliyordu.” (Arıt, 2011: 91) örneğinde vurgulanırken; dostlara sahip olmanın insanın yaşamındaki en güzel şeylerden biri olduğu Tombul Sarı Balık, Teneke Kaplı İvan, Çınar Dede’nin Doğum Günü ve Büyük Tuzak romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde belirtilmiştir:

“...Öyle iyisiniz ki sizlerin dostluğuna sahip olmak, yaşamımdaki en güzel şeydir.’ Diye dokunaklı bir konuşma yaptı.” (Korkut, 2010: 98).

“Dostluğun bizim için en güzel hediyeydi Dafni...” (Tok ve Çadırcı, 2008: 50).

“...Hastalığın bana bulaşma şeklini saymazsak eğer, pek çok konuda şanslı olduğum çok doğru. Örneğin, sizlerin varlığı bana güç veriyor ve kendimi şanslı hissettiriyor.” (Korkut, 2010: 70).

“Şeroks, Pibo'nun minik başını sevgiyle okşadı. Yanıbaşında bir dostu olduğu için kendini çok şanslı hissediyordu.” (Der, 2016: 124).

Yukarıdaki örneklerde dostluğu, insanlar kendilerine sunulmuş bir armağan, bir şans olarak görmüşlerdir.

Dostların ilgi ve yakınlığının kişinin kendine olan güvenini arttırdığı Sisin Sakladıkları romanındaki “Bu arada İlay'la kurduğu yakın arkadaşlık da onu çok mutlu etmişti. O güne dek kızlarla yakın arkadaşlık kuramamış, onlardan çekinip utanmıştı. İlay'la geçirdiği tren yolculuğu, onun Kars'a gelip evlerinde konuk olması, daha sonra köyde birlikte geçirdikleri zaman, İlay'ın içten davranışı ve yakın ilgisi, Fuat'ın kendine güvenini arttırmıştı. Bir ara ona âşık mı oldum acaba, diye düşünmüş, ama bunun aşk olmadığına, yalnızca sağlam bir dostluk olduğuna karar vermişti.” (Sertbarut, 2016: 189) örnekle verilmiştir.

Dostluğun insanın umutsuzluklarına ve sıkıntılarına iyi geldiği “Umutsuzluğun içinde ne güzeldi bir dost, bir ağabey yüzü görmek. İnsanın içi ışıqlanıyordu birden. Tuzsuz yemeğe benzeyen gününüz tat kazanıyordu.” (Güler, 2015: 93) ifadesiyle Kesekâğıdı Ustaları romanında belirtilmiştir.

İnsanın dostlarını ailesi kadar sevmesi aşağıda örneklendirilmiştir:

Hızlı Tosbi romanında “Tosbi başını salladı. ‘Evet, biz iyi dost olduk.’ Tosbi arkadaşlarının peşinde dolandı bir süre. Sonra öylece kalakaldı. Anladı ki, onlarla birlikte olmak, yuvasında annesiyle birlikte yaşamak kadar mutlu etmişti onu.” (Bertan, 2015: 147) örneğiyle dostun anne kadar sevilmesi durumu görülmektedir.

Konaktaki Hazine romanında “Ailesi köyde oturduğu için İsmail bizimle kalıyor. Aynı yaşta, aynı sınıftayız. Okula da birlikte gidip geliyoruz. İsmail... Benim manevi kardeşim!” (Erdoğan, 2013: 7) örneğiyle dostun kardeş yerine konulma durumuyla karşılaşılmaktadır.

Dost edinmenin ve dostlukları devam ettirebilmenin önemine aşağıdaki örneklerde değinilmiştir:

Almarpa'nın Gizemi'nde “‘Ne güzel! Aferin oğlum. Senin burada bu kadar kısa zamanda bunca dost edinmen, inan bana, beni çok mutlu ediyor.’” (Avcı Çakman, 2016: 51) belirtildiği gibi dostluğu korumak kadar “Farklı hayatları seçmelerine rağmen, ikisi de üniversite yıllarındaki dostluklarını korumayı bilmişlerdi. Bu dostluk sayesinde Tiktak ile ben de kardeş gibi büyümüştük.” (Gülü, 2015: 6) ifade edildiği gibi Amber'in Zaman Kapsülü romanında dostlukları sürdürmenin de önemli olduğu işlenmiştir.

Bu ilişkinin devamını sağlamak için dostları aramak ve onları yalnız bırakmamak gerektiği Hızlı Tosbi romanındaki “Karşılaştığı bu iyi dostları yalnız bırakmaması, onları araması gerektiğini düşündü.” (Bertan, 2015: 56) örnekte vurgulanmıştır. Yeşil Ada'nın Çocukları romanındaki “‘Dostluklar sürer.’ dedi. ‘Ayrılsak da dostluklar ve

sevgiler sürer.” (Tekin, 2017: 158) örnekte dostlukların ayrılık olsa bile süreceğine değinilmiştir.

İnsanın dost edinmesinin çok zor olduğu “Onun gibi, her başın sıkıştığında yardım isteyeceğin, iyi ve kötü günlerinde hep yanında olan bir dost kolay bulunmuyordu.” (Gülü, 2015: 75) örneğiyle Amber’in Zaman Kapsülü romanında belirtilirken; dostların da bazen birbirlerine kırıcı davranabildikleri yine aynı romanın “Hayattaki tek dostumu çok kırmıştım.” (Gülü, 2015: 148) cümlesinde ifadesini bulmuştur.

Başka milletlere mensup kişilerle kurulan dostluklara aşağıdaki alıntıda yer verilmiştir:

“–Yok, üzülme sen. Her milletin arsız, densiz vardır. Bizim Andre gibi iyi yürekli birçok Rum dostumuz var. İyiyi kötüden ayırmayı biliriz....” (Tekin, 2017: 107) örneğinde görüldüğü gibi Yeşil Ada’nın Çocukları romanında birkaç kişinin yaptığı düşmanlıkları o milletin tamamına yüklememek gerektiği ifade edilmiştir. Yine buradaki örnekten dostluğun sınırlandırılmayacağı; dil, din, ırk gibi etmenlerin dostluğa engel olamayacağı anlaşılmaktadır.

İnsanlar arasındaki dostlukların azalmasıyla ilgili Çatalçay’ın Çocukları romanındaki “...Bir de birlik, tutkunluk, dostluk vardı. Bütün köy, Türk’ü, Rum’u, Ermeni’si, bir evin insanları gibiydik. Şimdi nerede o tutkunluk?.. Apartmandaki komşular bile birbirini tanımaz oldu.” (Akçagüner, 2000: 32) örnekte serzenişte bulunulurken; günümüzdeki dostlukların çıkar ilişkisine dönüşmesinden Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanında “Bu insanlar arasında ilişkiler böyleydi demek. Eski dostluklar bir anda satılıyor, ardından hemen yenisi kuruluyordu. Sonra, İhtiyaçlar olmasa birbirlerinin yüzüne bile bakmazlar, diye düşündüm.” (Kıral, 2010: 155) örneğiyle yakınılmıştır.

1999 yılında ödül alan Çatalçay’ın Çocukları adlı romanda dostluk ilişkilerinin kopma noktasına geldiği, 2005 yılında ödül alan Ablamı Nereye Kaçtırdılar adlı romanda ise insanlar arasındaki ilişkilerin gittikçe daha da bozulduğu, insanların birbiriyle sadece çıkarları için çıkarlar bitince dostluğun da bittiği mesajı verilerek dostluk duygusunun çürüme süreci anlatılmıştır.

Dost teması ile dost kime denir, kim dost değildir sorularına cevap aranmıştır. Dost edinmenin zorluğu, dostluğu sürdürmek için yapılacaklar ve dostluğun kişinin yaşamı üzerindeki olumlu etkileri şeklinde tema, etraflıca ele alınmıştır. İnsanların farklı milletlere mensup, farklı kültürlere sahip olmalarının dostlukta engel teşkil etmediği gerçeği; toplumdaki dost algısının değişmesi ve sosyal bir çözülme olarak dostluk ilişkisinin bozulması de temanın ele alınan diğer boyutlarıdır.

4.1.2.11 Yardımseverlik

Yardımseverlik teması, 66 romandan 19’unda geçmektedir. Aşağıdaki örneklerde görüleceği üzere romanlarda yardımseverliğin, insanlarda bulunması gereken bir özellik olduğu algısı oluşturulmuş; yardımseverlik övülmüş ve yüceltilmiştir:

Gerek Bilginler Sınıfı “–Hepinize teşekkürler. Beni mutlu ettiniz. Dilerim yardımlaşma duygusu içinizden hiç eksilmez. Yarınki yaşamlarınızda arkadaşlarınıza, komşularınıza, yakınlarınıza, yardıma ihtiyacı olan herkese yardım etmeye devam edersiniz.” (Köyoğlu, 2002: 12) gerekse Sen Olabilirsin romanlarındaki “Öğretmen konuşmasını sürdürdü: ..Ben nerede ve ne zaman olursa olsun, düşkün, yardıma ihtiyacı olan insanlara yardım ederim... Sizlerinde yardıma ihtiyacı olanlara yardım edeceğinizi sanıyorum.” (Soytürk, 2002: 34) örneklerde insanların yardımsever olmaya teşvik edildiği görülmektedir.

Yardım eden kişilerin karşılığında dua aldığı Konaktaki Hazine romanında “Emilia o sırada, bir eliyle çocuk arabası sürerken diğer eliyle birkaç tane poşet taşıyan genç bir anne gördü. Yaşlı adam, küçük kıza dua ederken Emilia yoldaki genç anneye yardım etmek üzere sessizce uzaklaştı.” (Erdoğan, 2013: 68) şeklinde ifadesini bulmuştur.

İnsanlara yardım etmenin ve neticesinde alınan duaların yardım eden kişiye de huzur sağladığı ve iyi geldiği “–... Allah razı olsun, Allah tuttuğunuzu altın etsin. Güle güle gidin, sağolun yavrularım...

Sokağı dönünce Ali,

–İnsanlara böyle yardım etmek çok iyi bir şey arkadaş, dedi. Şimdi gene gideceksin deseler, giderim valla. Yorgunluğum filan geçti.” (Apaydın, 1966: 179) örneğiyle Toprağa Basınca romanında ifade edilirken yardımsever insanların başkaları tarafından sevileceği, önemli bir yere konulacağı “İlk yumruğu ensesine yedi. Belki de ömrünün ilk yumruğunu... Gık demedi. İşte o zamana kadar Turgut beyi küçümserken, ona karşı birdenbire bir sevgi ve saygı duydum. Anasının nazlı yavrusu olduğu halde, uğrumuzda, dayak yemeyi göze alıyor, yardımımıza koşuyor. Bütün kusurlarını artık silmeli. Büyük kalbli bir arkadaş sayıp ona önem vermeli.” (Vânû, 1998: 152) örneğiyle Korkusuz Murat romanında verilmiştir.

“Dede kalktı, bahçe girişine geldi. Elini yabancıya uzattı. ‘Buyrun, hoş geldiniz. Torun anlattı sizi. Kaza günü hızır gibi yetişmişsiniz. Çocukların yaralarını temizlemiş, sarmışsınız.’ ” (Bertan, 2015: 144) örneğiyle Hızlı Tosbi romanında yardımı görülen kişiye minnettar kalındığı ve teşekkür edildiği anlatılmıştır.

Bunun aksi durumlarda yani insanın yardımsever olmadığı durumlarda dışlanacağı “‘Üç gündür cep harçlığını biriktiriyorum. Seninle konuştuktan sonra kendimden utandım. Siz böyle canla başla uğraşırken ben neler düşünüyorum!.. Ne olur, al bu paraları! Benim de bir payım olsun sizin uğraşınızda. Hem eğer bana bir iş gösterirseniz, onu da yaparım seve seve. Ben de yardım etmek istiyorum. Hem sizlerle arkadaş olmak da istiyorum. Hep kenarda bırakılmak hoşuma gitmiyor.’ ” (Dölek, 2015: 121) örneğiyle Yeşil Bayır romanında belirtilmiştir. Bu romanda ilk başlarda yardımsever olmayan roman karakterinin sonradan hatasını anlayarak düzeldiğine şahit olunmaktadır.

Romanlarda yardımseverlik teması; kaza yapanlara, denizde boğulanlara, maddi durumu yetersiz insanlara, hastalara yardımcı olmak gibi farklı örneklerle ele alınmıştır. Sen Olabilirsin romanında “Bazı araç sürücüleri hiç durmazken, bazıları da yolun kenarına aracını park edip kazazedelere yardım etmek için yan yatmış aracın yanına gittiler.” (Soytürk, 2002: 50) görüldüğü gibi yolda kaza yapan aracın yanına giderek kazazedelerin yardımına koşmak bu örneklerden bir tanesidir.

Bisiklet kazası yapan kişiye yardımcı olmak da Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında “-Çabuk olun, yardım çağırın, bisikletli biri çukura düştü!...”

Öyle bir yaygara kopardık ki bütün semt başımıza toplandı hemen. Annem, büyükbabam.. Evet, o bile koşup gelmişti. Yanında da bir ip getirmişti. Süleyman’ı çekip çıkartmak için.. İpin bir ucunu belime bağladım. Bir ucunu aşağıya, ona doğru fırlattım. Bir resimli romanda görmüştüm bunu....

Büyükbabam, arkamdan sıkı sıkı kemerime yapışmıştı. Yoksa ben de kayıp çukurun dibini boylayabilirdim.. Süleyman elimi tutar tutmaz öyle hızla çekti ki onu yukarı.. Kurtulmuştu artık....” (Tunaboşlu, 2004: 148-149) şeklinde örneklendirilmiştir. Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında “Kısa zamanda denizde tahta parçasına sarılmış kıpırtısız adamın yanına vardım.... Düşündüm bir süre onu kurtarmak için bir çözüm aradım. Geri dönemezdim. Adamı elbiselerini sıkı sıkıya kavrayarak kıyıya doğru uçmaktı en iyisi.... Mutluydum çünkü Ayşe’nin babasını kurtarmıştım, ona yardımcı olmuştum.” (Özkan, 1985: 81) görüldüğü gibi yardımseverliğe denizde boğulmak üzere olan kişiyi kurtarmak örnek verilmiştir.

Kendi parasını ihtiyacı olanlara dağıtmak “Bazı evlerin yiyeceği tükenmişti. Hemen her gün evimizin kapısı vuruluyordu....Ablam acır üzülür, ne edeceğini bilemezdi. O günlerde iki aylık maaşı birden gelmişti kasabadan. Üçer beşer hep dağıttı. Her isteyene verdi. Başkası aç dururken kendisinin sandıkta para saklaması rahatsız ediyordu onu.” (Apaydın, 1966: 179) örneğiyle Toprağa Basınca romanında verilmiştir. İhtiyaç sahibi olan insanlara yardım etmek ile ilgili örnekleri çoğaltmak mümkündür. Yardımseverlik, “Demirhan yakınlarında bir su kaynağı aradığını söyleyip de boş testi gösterince yaşlı adam, ‘Sıcak iyice bastırarak birazdan, niye gidesin ta oralara? Kabin da pek küçükmiş zaten. Uzat da hemen dolduruyeyim.’

Küçük testi doldurduktan sonra,... Demirhan’ın itiraz etmesine fırsat vermeden, ‘Al sana ekmek, peynir, soğan, bolca da zeytin vereyim,’ diyerek doldurdu Demirhan’ın kucağını.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 105) örneğiyle Kibele’nin Gölgesinde romanında kendinde olanı başkasıyla paylaşmak olarak örneklendirilmiştir.

İlk Arkadaş romanındaki “-....Evde bir piyes oynasak, davet ettiğimiz insanlardan para toplayıp bu zavallı hasta kızcağıza yardım etsek olmaz mı?” (Balı, 1956: 62) ifadeden muhtaç ve hasta kimselere yardım edildiği anlaşılmaktadır. Hasta insanlara yardım etmek gerektiği “‘Annesi hasta olan bir çocuk var’ dedi Atay. ‘Ona yardım etmeliyiz. Babası yoksul. Kadıncağızı ameliyat ettiremiyormuş.’” (Dölek, 2015: 95) örneğiyle Yeşil Bayır ve “Kenara bırakılan adam, çok zor nefes alıyordu. Arda koşup yanına gitmek, yardım etmek istedi. Ona bir yudum su vermek, bir araba çağırıp hastaneye götürmek...” (Korkut, 2010: 34) örneğiyle Çınar Dede’nin Doğum Günü romanlarında da işlenmiştir. Sen Olabilirsin romanında “Ozan ve Özgür’ün bitmeyen enerjileri sayesinde engelliler için, yardımsever vatandaşlarımız tarafından yüklü miktarda bağış yapıldı.” (Soytürk, 2002: 131-132) örneğiyle yardımseverlik temasında engelli insanlara yapılan yardımlar işlenmiştir.

Yeşil Ada’nın Çocukları romanındaki “Cengiz’in sıra arkadaşı Ercan kıvrık saçlı, ufak tefek esmer bir oğlandı.... Yardımseverdi de. Cengiz’in içinden çıkamadığı problemlerde kaç kez yardım etmişti.” (Tekin, 2017: 26) örnekte arkadaşların birbirlerine derslerde yardımcı olmaları ele alınmıştır.

Zor durumda olan hayvanlara yardım etmek “Geyik olduğunu unutup:

-Korkmayın kurtaracağız onu. Biraz sonra göreceksin diye bağırdık. Kulaklarını dikip, öylece baktı. Seslenmedi, kımıldamadı.....

Yavru geyik kurtulmuştu. Soluklarımızı bırakarak çılginlar gibi gülmeye başladık. Zıplayıp, alkışladık özümüzü. Birbirimize sarılıp havalara fırladık.” (Köseoğlu, 1997: 35) örneğiyle Aynalı Geyik romanında işlenmiştir.

Yardımlaşmanın karşılıklı yapılmasını gerektiren durumlar da Orman Kardeşin Mektubu “Zorda kalırsak yardımlaşırız.” (Korkut, 2011: 6) ve Pitan romanlarındaki “Murat ve Zeynep onları zorlukla topraktan çıkardılar ve yardımlaşarak birkaç parçaya ayırdılar.” (Kurtuluş, 2004: 104) örneklerde ele alınmıştır.

Ev işlerinde aile üyelerinin birbirine yardımcı olmaları gerektiği belirtilmiştir. Özellikle eşlerin hanımlarına mutfak işlerinde yardımcı oluşu Sen Olabilirsin romanında “Daha sonra babası banyoya gidip elini yüzünü yıkadı. Mutfağa gelerek eşine ne yaptığını sordu. Ona yardım etmeye başladı.” (Soytürk, 2002: 41) örneğiyle işlenmiştir.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında “Baba Yumuşak, gazetesini eline alarak bir yana çekilmiyor, karısının sofrayı kurmasını, sonra toplamasını, bulaşıkları yıkamasını bekleliyordu. Birlikte çalışıyorlar, birlikte dinleniyorlardı. Kendi evlerini, annesinin eve gelişinden yatıncaya değin durmaksızın sağa sola koşuşunu anımsadı. Ama Yumuşak’a anlatamazdı bunu. Çünkü harflerden daha aşağı olmak onuruna dokunuyordu.” (Hepçilingirler, 1986: 68) örneğiyle ev işlerinde hanımına yardımcı olmayan erkek tutumu eleştirilmiştir.

Çocukların anne ve babaya işlerinde yardımcı olmaları gerektiği ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

Orman Kardeşin Mektubu romanında “‘Şimdi gelip sofrayı hazırlamama yardım edebilirsiniz.’ dedi...Hep birlikte annemize yardım ettik.” (Korkut, 2011: 54) örneğiyle çocukların annelerine sofraya kurmada yardımcı olmaları ele alınmıştır.

Çocukların öğretmenleri tarafından anne ve babalarına yardımcı olmaları hususunda teşvik edilmelerine “Öğretmenin etrafını öğrencileri sarmıştı bir anda. Her biri paketi taşımak için can atıyordu....

–...Umarım annenize babanıza da yardım ediyorsunuzdur. Kim annesine babasına en çok yardım ediyorsa o benim paketimi taşıyabilir.” (Köyoğlu, 2002: 10-11) örneğiyle Bilginler Sınıfı romanında rastlanılmaktadır.

Romanlarda aile üyelerinin yanı sıra komşular arası yardımlaşma örnekleriyle Elveda Kumru ve İncili Kavak romanlarında karşılaşılmaktadır:

“Onun dünya evine girmesi, Pelya’nın evlenmesinden bir iki hafta sonraya rastladı. Bu çok sevindiriciydi. Özellikle annem, onun hazırlıklarına yardım etti, onunla duygulandı.” (Tuncel, 2011: 54).

“Komşularını da alarak eve döndüler. Onlara, temiz ve kuru çamaşır verdiler. Sıcak bir çay yaptılar.” (Çekiç Yamaç, 2011: 22).

Yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere komşular zor anlarında veya düğün gibi yaşamlarının önemli zamanlarında birbirlerine sahip çıkarak destek olmakta, birbirlerinin duygularını paylaşmaktadırlar.

Genel anlamıyla yardımseverlik herkeste bulunması gereken bir özellik olarak ele alınmış; bu temayla arkadaş, komşu, hayvan kim olursa olsun yardıma ihtiyacı olan herkese zaman ve yer sınırlaması olmaksızın yardım etmek gerektiği işlenmiştir. Aile içinde eşlerin hanımlarına, çocukların anne ve babalarına hangi durumlarda yardımcı olmaları gerektiği örneklendirilmiştir. Verilen birçok örnekle yardımseverliğin kapsamına giren durumlar açıklanmıştır. Buna göre komşulara, arkadaşlara, öğretmenlere, hastalara, düşkün ve zavallı kimselere, muhtaçlara, kaza yapanlara, engellilere ve hayvanlara yardım etmek olarak tema; çok boyutlu işlenmiştir. Yardımseverliğin kişinin kendini iyi hissetmesini sağlayan bir özellik olduğu belirtilmesinin yanı sıra yardımsever kişilerin toplumda sevileceği, saygınlık kazanacağı; olmayanların ise dışlanacağı ifade edilmiştir. Öğretmenlerin, çocuklara bu özelliği kazandırmaya çalıştıkları tespit edilmiştir.

4.1.2.12 Fakirlik

Fakirlik teması, 66 romandan 17 tanesinde geçmektedir.

Romanlarda fakirlik kavramı, insanın temel ihtiyaçlarını giderememesi şeklinde açıklanmıştır. Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında “–Sizin eviniz de bizimkine benziyor mu?

–Evet. Yalnız hem odaları hem de eşyaları sizinkinden çok...

–Biz yoksuluz, dedi, kız, üzgün.

–Yoksulluk ne demek?...

Yoksulluk çoğu kez insanların yiyecek bir lokma ekmeği bulamamaları, yaşamları şansa bağlı olması demek...” (Özkan, 1985: 63-64) örneğiyle fakirliğin tanımı yapılmıştır.

İnsanların yiyecek ekmeklerinin olmaması, beslenme ihtiyaçlarını giderememesi Tren Düdükleri romanında “Sofralarında daha çok bulgur pilavı, bulamaç, kuru ya da yeşil soğan bulunurdu. Etin, sütün, peynirin yüzünüyse hiç mi hiç görmezlerdi....Ailecek hiçbir öğün doğru dürüst doydıkları olmazdı.” (Kaplan, 2014: 11) örneğinde görüldüğü gibi fakirlik olarak adlandırılmıştır. Bir Liranın İki Günü romanında da roman kahramanının karnını doyurmak için bir simit dahi alamamasının anlatıldığı “Avucunu açtı, tam simitçiye uzatacakken beni, aklına bir şey gelmiş gibi vazgeçti. Elini istemeye istemeye geri çekti ve beni, üzgün, cebine koydu. Herhalde annesinin sabah evden çıkarken ettiği tembihi hatırlamıştı: ‘Hemen harcama sakın!’” (Uyaroğlu, 2005: 48) alıntılama fakirlik temasına uygun bir örnektir.

Yeşil Bayır ve Gelincik Arkadaş Arıyor romanlarındaki örneklerde de insanların beslenme ihtiyaçlarını gidermekte zorlandıkları görülür:

“...Ama Atay pilot olmak istiyor. Annesini ve dedesini uzaklara götürecekmış o zaman. Kışların soğuk olmadığı, sokakların çamurlu olmadığı, ayakkabıların su almadığı yerlere. Bütün öğrenciler için yeni okul çantalarının bulunduğu yerlere. Bütün annelerin yeni mantolar giydiği yerlere. Dedelerin ağırlardan yakınmadığı yerlere. Bakkalların ekmek almaya gelen çocuklara, ‘Borcunuzu ödemezseniz artık veresiye vermeyeceğim’ demedikleri yerlere.” (Dölek, 2015: 20-21).

“Sabah bakkala gitmişti, ekmek almak için. Bakkal, ‘Borcunuz birikti; ödemedi veresiye yok!’ diyerek kovmaktan beter etmişti kızı.” (Tankut, 2011: 99).

İnsanların beslenme ihtiyaçlarını karşılayamamasının sonuçlarına aşağıdaki örnekte değinilmiştir. Fakirlik, “–Kaç aylık bu?

–Onbir.

İki yumruk büyüklüğündeydi bebek. Yeni doğmuş gibi gözüküyordu. Çok şaşırılmıştık....

–Nee! Onbir aylık bebek böyle mi olur? Vay canımm!.. Bakmamışsınız buna.

–Bakmak kolay mı bacım dedi. Ekmek derdine düştük, aş derdine düştük. Sevgiyi, sevinci, gülmeyi unuttuk. Günü güne bağlıyoruz ya, gel bize sor. Günü güne bağlayınca kadar canımız çıkıyor.” (Güneş, 2001: 47) ifadesiyle belirtildiği gibi Çiçekler Solmasın romanında beslenme yetersizliğinden ötürü bebeklerin gelişimlerini tamamlayamaması, insanların günü kurtarmak için yaşaması ve insani duygulara hasret kalmasına neden olmaktadır.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanındaki “Kışın yaşadıklarını hatırladı. Annesinin daha ucuz diye aldığı bayat ekmeği çaya batırarak karın doyurduğu günleri... Paparaya kaşığı daldırır, gözlerini yumup pasta yediğini hayal ederdi.” (Tankut, 2011: 101) ifadelerde insanların beslenme ihtiyaçlarını giderebilmek için kendilerince çözümler ürettiği örneklendirilmiştir.

İnsanın beslenme dışında giyinme gibi temel ihtiyaçlarını doğru dürüst giderememesi Tren Düdükleri romanında “Ramazan amcası ona yemesi için hem öğlen azığını, hem de kitaplarını, defterlerini koymasına için Amerikan bezinden bir torba dikmişti.... Memican’ın otomobil lastiğinden babasının dikmiş olduğu bir çift çarığı vardı. Karlı kış günlerinde çarıkların içine esnedikçe iki yanından kar girer, yürüyüp bastıkça kar sertleşir, hem ayağını üsütür, hem de acıtır.” (Kaplan, 2014: 31) örneğiyle açıklanmıştır.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “Ayrıca onu her gördüğünde, sırtındaki soluk giysilere, ayağındaki yırtık lâstik ayakkabılara baktıkça içi sızlardı.” (Tankut, 2011: 76) ifadeleriyle verilen fakirliğin insanı acındıracak duruma düşürdüğü konu edilmiştir.

İnsanın barınma ihtiyacını da tam anlamıyla sağlayamaması Elveda Kumru romanında “Kamyonun yarısı hâlâ boştu. Bu kadar zamandır çalışan bizimkiler, bir kamyonu doldurabilecek eşyayı alamamışlardı. Arkada yarım kamyon kırık dökük eşya, şoförün yanında kucak kucağa oturan dört kişi... İşte, biz buyduk, yer yüzünde her şeyimizle bu kadardık.” (Tuncel, 2011: 62) örneğinde ifade edildiği gibi fakirliği göstermektedir.

İnsanın kendi kişisel bakımını fakirlik yüzünden yapamaması “Altı üstü bir balıkçıydı. Yeri geliyor, kendisi yıkanmaya sabun bulamıyordu; şampuanı nereden bulacaktı bu kar beyaz köpeğe?” (Bertan, 2015: 95) örneğiyle Hızlı Tosbi romanında ele alınmıştır.

Fakirlik ile ilgili diğer hususlar Toprağa Basınca romanından yapılan aktarmalarla aşağıda açıklanmıştır:

“Kapılarını açtığım zaman gördüğüm yoksulluk çocuk kalbimi sızlatırdı. Tabanı toprak, tavanı toprak karanlık bir odaydı. Bir kilim bile yoktu yerde. Eski minderlerin üstüne yaşlı dede boylu boyunca yatmış uyuyor olurdu. Küçüklerin kimisi çırıl çıplak toprağın üstünde debelenirdi, kimisi ağlardı. Kimse bir ‘sus’ bile demezdi. Zati çoğu zaman analarıyla nineleri evde bulunmazdı. Ya tarlaya ya harmana çalışmaya gitmiş olurlardı. Bakardım da köylü olarak yaşamının ne kadar güç olduğunu görürdüm.” (Apaydın, 1966: 31).

“Köylünün giydiği yazın neyse kışın da o. Çocukların üstleri başları gene çırıl çıplak, ayakları gene yalın. Çoğu okula hâlâ öyle geliyor.” (Apaydın, 1966: 126).

Örneklerde görüldüğü gibi Toprağa Basınca romanında fakirlik, köylü ile eşdeğer tutulmuştur.

Hayatında hiç portakal yememiş bir çocuğun köyde yaşıyor oluşu bu yargıyı destekler niteliktedir. Toprağa Basınca romanında portakalı çöpten alıp yiyen çocuk “Nasıl olduysa o gün Ayşe’yi küllükte gördüm...Sonra çöplerin, küllerin arasından bir portakal kabuğunu aldı, eliyle temizleyip yemeye başladı. Pek tuhafıma gitmişti. Sonradan sordum, ömründe hiç portakal yememiş. Tadını merak edermiş...Şehire yeniden portakal ısmarladık. Ayşe’ye bir tane götürdüm. Aman ne sevindi? Fakat ısrar ettiğim halde kesip yemedi. Kardeşlerimle birlikte yerim dedi. Koynuna koyup evine götürdü.” (Apaydın, 1966: 62) alıntılanmasıyla örneklendirilerek köydeki fakirliğin içler acısı halî göz önüne serilmiştir.

Korkusuz Murat romanında insanların başına gelen olayların onların fakirleşmesinde etken olduğu “Öyle ya: Fıkara... Biz ortahalliydik. Kısmet battıktan sonra fıkara olduk. Babacığım cezaevinde para kazanamayacak. Dedem ihtiyar. Emeklilik maaşı ilacıma yetmiyor. Anam turistlerden aldığı parayla ancak boğazımıza bakar. Elbet ben de Ozan Ali gibi çalışacağım. Az çok bir şey kazanacağım ama, yine de biz fıkarayız. Üstelik cezaevinde kaldığı kadar babama da bakacağız anamla birlikte.” (Vânû, 1998: 81) örneğiyle ifade edilirken ayrıca fakirlikle mücadele etme biçimlerine de yer verilmiştir.

Bu mücadelenin fakirliği yenmeye yetmeyeceği Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “Ana-kızın onca çabasına karşın kazançları, gene de bir hastalık gibi yakalarına yapışmış olan yoksulluğu yenmelerine yetmiyordu.” (Tankut, 2011: 106) örneğiyle işlenerek fakirlik konusunda umutsuz bir tablo çizilirken; İncili Kavak romanındaki “Bir gün bu yoksulluktan kurtulacaklardı.” (Çekiç Yamaç, 2011: 9) alıntılanmada insanların fakirliği yeneceklerine dair umut içinde olmaları işlenmiştir.

İnsanların başlarına gelen olaylar dışında savaş gibi toplumun genelini etkileyen durumlarda da insanların alım güçlerinin hiçbir anlam ifade etmediğini toplum düzenindeki karışıklığın fakirliğe neden olduğu Kara Cümle “Eve geldiklerinde annesi: –Zavallı kızcağıza bir tül duvak bile koymamışlar. Duvağı patiskadandı, dedi. Ninesi: –A kızım, bu kıtlıkta nereden bulsunlar tülü, krepî?” (Özünal, 2005: 23-24) ve Kuş Olsam Evime Uçsam romanlarındaki “Son birkaç aydır un çorbası içiyoruz sadece. Evde undan başka şey yok.” (Öztürk, 2016: 14) örneklerde görülmektedir.

Sevgi Sitesi Çocukları romanında “Gerçi arkadaşları, bilgisayarlarını kullanmasına izin veriyorlardı ama akşamları onun da evine götürebileceği, üstünde özgürce sayısız oyunlar deneyeceği bir bilgisayarı olmasını ne çok isterdi!... Bunu babasına da söyledi. Ne var ki bekçi aylığıyla üç çocuğunu zar zor okutan Mehmet için, oğlunun isteğini yerine getirmek

olası değildi. Kâmil'in mahzunlaşması, üzülmeye genç babayı üzse de elinden bir şey gelmiyordu." (Akçagüner, 1997: 34-35) örneğiyle ele alınan alıntılama, insanların ihtiyaçlarını karşılayamaması durumunda ellerinden bir şey gelmediği, bu durumu kabullenişleri ifade edilmiştir.

Yeşil Bayır romanında da "Biz de yoksuluz. Yoksul olmak utanılacak bir şey değil ki!" (Dölek, 2015: 128) fakirliğin insanların elinde olmayan bir durum olduğu anlatılmıştır. İnsanların bu durumlarına isyan ettikleri Gelincik Arkadaş Arıyor romanındaki "Yoksulluğun gözü kör olsun, dedi kendi kendine." (Tankut, 2011: 66) örnekte görülür.

Fakirliğin bir yaşama biçimi olduğu Çınar Dede'nin Doğum Günü ve Bir Liranın İki Günü romanlarında aşağıdaki alıntılarla işlenmiştir:

"Biliyorsunuz, biz yoksul bir semtte oturuyoruz. Orada böyle apartmanlar yok. Evlerin çoğu gecekondudur. Her evin küçük bir bahçesi, her bahçede de küçük kümesler var. İnsanlar yumurta ve et gereksinimlerini karşılamak için hâlâ kümes hayvanı yetiştiriyorlar oralarda..." (Korkut, 2010: 70).

"Birlikte eve girerlerken bugün gördüğümüz ayakkabıları söyledi. Annesi hiç orali olmadı: -Onlar bize göre değil oğlum, alamayız. Alsak bile giyemeyiz, yakışmaz. Ona göre de üst baş ister. Ev temizliğine gidenler için değil onlar, evlerini temizlettirenler için." (Uyaroglu, 2005: 51).

Yukarıdaki örneklerde fakir insanların gecekondularda yaşadıkları, ihtiyacı olan beslenme malzemesini parayla satın almak yerine kendileri ürettiğine dair bir algı oluşturulurken; insanın sadece zengin insanların aldığı eşyaları alarak yaşam biçiminden uzaklaşmasının mümkün olmadığı fikri aşılmalıdır.

Fakirliğin insanları çok güç durumlara düşürdüğünü romanlarda görmek mümkündür. Kara Cümle romanındaki "Öğrenciyi çağırdık. Kendisine neden birinci sınıfa devam etmesi gerekirken ikinci sınıfa girdiğini sorduk. Bize şaka gibi gelen bir yanıt vermişti: Üç yıl için ne parası ne de zamanı vardı. Şaşırmıştık." (Özünel, 2005: 56) örnekte yeterli parası olmadığı için ilk sınıfı atlamak isteyen bir öğrenciyle ve Kibele'nin Gölgesinde romanındaki "Aradan yıllar geçince, ailemin yoksulluktan dolayı beni oraya bırakmak zorunda kaldığını bana anlatan gene o oldu. Daha iyi beslenebilmem için, güvende olabilmem için, hayatta kalabilmem için yapmışlardı bunu." (Yücesoy Gündoğan, 2014: 142) örnekte fakirlikten dolayı iyi bakamayacakları düşüncesiyle evlatlarından vazgeçen bir aileyle karşılaşmaktadır.

Fakirliğin insanın alım gücünü etkilediği, çok zaruri durumlarda insanların harcama yaptıkları Tek Kanatlı Güvercin romanındaki "Zeynep halana dua et.' dedi. 'Onun düğünü olmasaydı, sana bu yıl elbise yoktu. Babanı iki bin kayme borçlandırdık.'" (Gündüz, 2009: 35) örnekte verilmiştir.

Çocukların ailenin maddi sıkıntı ve borçlarından etkilendikleri, ailelerine maddi anlamda yük olmaktan sıkıntı duydukları aynı romandaki "Dertlilere deva, hastalara şifa, borçlulara eda.' ihsan etmesini istedim Allah'tan. Benim giyeceğim elbiseler için, babamın borçlu kalmasına asla gönlüm razı değildi." (Gündüz, 2009: 36) örnekte görülür.

Fakirlik teması toplam 17 romanda yer almasına rağmen ağırlıklı olarak Bir Liranın İki Günü, Toprağa Basınca ve Tren Düdükleri, romanlarında özellikle köylüler üzerinden kurgulanarak işlenmiştir. Bu romanların ödül aldığı yıllara bakıldığında 1979 ile Bir Liranın İki Günü, 1964 ile Toprağa Basınca ve 1996 ile Tren Düdükleri romanları; yirminci yüzyıl Türkiye'sindeki köy ve köylü gerçeğini uç örneklerle vermiştir, denebilir. Nitekim günümüze gelindikçe fakirlik ile ilgili bu kadar sert ifadelere rastlanmamakta oluşu, fakirliğin toplumun genelinde önceki yıllardaki gibi yoğun yaşanmamasına bağlanabilir. Romanlarda fakirlik; kişinin beslenme, giyinme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamaması olarak tanımlanmış ve genellikle bu tanım doğrultusunda örneklere başvurulmuştur. Bir romanda fakirlik üstesinden gelinebilir bir durum olarak iyimser; başka bir romanda da aşılabilir gösterilerek karamsar işlenerek iki zıt görüş ortaya konulmuştur. Fakirliğin nedenleri olarak; insanların karşılaştığı sıkıntılar, toplum düzeninin bozulması ve savaş zamanları gösterilerek mesele farklı açılardan irdelenmiştir. Ayrıca dünyanın neresinde olursa olsun yaşanan fakirlikten dolayı insanların çektikleri çileler karşısında duyarsız kalmamak gerektiği hissettirilmiştir. İnsanların sosyal vicdanları rahatsız edilerek meseleye dikkat çekilmiştir.

4.1.2.13 Öksüz-Yetim

66 romanın 12'sinde öksüz; 8'inde yetim teması geçmekte; bu tema toplam 17 farklı romanda geçmektedir. Romanlarda en fazla öksüz olma işlenmiştir. Bu tespit; Sırasıyla Kesekâğıdı Ustaları, İlk Arkadaş, Bir Gün Büyüyeceksin, Her Çocuğun Kanadı Vardır, Leyleklerin Gitme Zamanı, Amber'in Zaman Kapsülü ve Tren Düdükleri romanlarından alınan, öksüzlüğün sadece annesi ölmüş olma yönü ile ilgili olan kesitlerle aşağıda ortaya konulmuştur:

“Kadir de annesizin, öksüzün birisi. Analığı, gitmesinden yana olduğunu hemen belli etti.” (Güler, 2015: 15).

“Annemin öldüğünü bana ancak üç sene sonra söylediler.” (Balı, 1956: 7).

“Kendisi gibi onun da annesi ölmüş de, ondan almışlar yanlarına, bakıyorlarmış.” (Seyda, 2013: 199).

“...Ama annem ben doğmadan ölmüş.” (Özkan, 1985: 55).

“Anneniz gelir aklınıza. Bu kasabayı bir daha göremeden ölen anneniz...” (Salgut, 2005: 13).

“Annemi ben henüz üç yaşındayken kaybetmişiz. Hayal meyal birkaç görüntü dışında hiçbir şey hatırlamıyorum onunla ilgili.” (Gülü, 2015: 12).

“Okula başlamalarının ikinci ayında Memican’ın öteden beri karın ağrısından rahatsızlık çeken anası onulmaz bir sancıya tutuldu. Üç gün içinde de daha hastalığının ne olduğu anlaşılmeden öldü, gitti.” (Kaplan, 2014: 18-19).

Öksüz kalma, aşağıda İncili Kavak ve Korkusuz Murat romanlarında görüldüğü gibi hem anne hem de babası olmama bakımından ele alınmıştır:

“–Bu çocuk Vendi. On bir yaşında. Annesi, babası bir trafik kazasında ölmüş. Kimsesizler yurdunda kalıyor...” (Çekiç Yamaç, 2011: 35).

“Ozan Ali’nin en büyük derdi anasız babasız oluşu. Çok acıyorum arkadaşşıma. Acıdığım için mi bu kadar çok seviyorum?” (Vânû, 1998: 127).

Aşağıdaki alıntılmalarda öksüz olmanın zorluklarından bahsedilmiştir:

Toprağa Basınca romanında “Benim anam bir yaşındayken öldü... Anamın eksikliğini uzun zaman unutamadık. Her sofraya oturduğunda biz üç kişi karşı karşıya geçer ağlaşırdık. Ablam öğretmen okulunun son sınıfındaydı. Ben de beşinci sınıfa geçmiştim. Ama neye yarar, anasız olunca her şey tatsızdı.” (Apaydın, 1966: 4) örneğiyle annenin yokluğuna alışmanın zorluğu ve annesizliğin hayatı tatsız tuzsuz yaptığı ifade edilmiştir.

Aynalı Geyik romanındaki “Aysu’nun annesi yok. Aysu, öksüz. Dalsız dayanaksız. Bir başına ayakta durmaya çalışıyor.” (Köseoğlu, 1997: 16) örnekte annesi olmayan kişinin desteksiz ve dayanaksız kaldığı ifade edilirken aynı romandan alınan “Kimimizin annesi, kimimizin babası yoktu. Sevgi yetimi çocuklardık.” (Köseoğlu, 1997: 37) alıntılama ebeveynlerden birinin eksikliğinde insanın sevgi bakımından da eksik kaldığı belirtilmiştir.

Annenin insanın en büyük dert ortağı olduğu “–Bir iki dakikacık... Ne olur baba, zaten son günlerde birlikte oturup konuşamıyoruz hiç. Keşke annem sağ olsaydı. O benimle dertleşirdi.” (Tunaboşlu, 2012: 55) örneğiyle Ormandaki Tehlike romanında ifadesini bulmuştur.

Yetim temasıyla ilgili örneklere aşağıda yer verilmiştir:

Güneşe Yolculuk romanında “Demek, dedi Zehra, Peygamber’imizin babası, o doğmadan vefat etmiş.” (Sevim, 2014: 13) ifadesiyle Peygamber Efendimizin yetim olduğu belirtilmiştir.

Babanın olmadığı ailelerde babanın görevlerini İlk Arkadaş romanında “Ben çok küçükken babam öldüğü için annem tarlalarımızda işçilerle beraber çalışırdı.” (Balı 1956: 3) görüldüğü gibi annenin; Kesekâğıdı Ustaları romanında “Ömer’in babası öleli beş yıl olmuş. Her yaz birisinin kapısında çalışır.” (Güler, 2015: 14) görüldüğü gibi çocukların üstlenmek durumunda kaldığı ifade edilmiştir.

Tapınağın Sırrı ““Seni çok iyi anlıyorum Meles,’ dedi içtenlikle. ‘Ben de babamı kaybettim. Umarım zamanla alışmasını öğreniriz.’” (Tapunç, 2014: 42), Hızlı Tosbi “Tosbi’nin annesi vardı yalnızca; baba nedir bilmiyordu. Gözleri sulandı...” (Bertan, 2015: 16), Yeşil Bayır romanlarından alınan “Benim babam yok’ dedi Atay kısaca. Özge bunu duyunca çok üzüldü. Ne diyeceğini bilemedi.” (Dölek, 2015: 91) kesitlerde babasız olmanın zorlukları işlenmiştir.

Aynı durum Çiçekler Solmasın romanından “–Ali, Söyle babana da başka bir hastaneye götürsün seni, dedim.

Ali’nin bakışları değişti. Durgun yüzü daha da durgunlaştı. Boynunu büktü.

–Babam yok ki benim, dedi.

Sustu...

Burcu anlattı. Üç yaşındayken ölmüş Ali’nin babası.” (Güneş, 2001: 95) alınan kesitte de görülür.

Bu düşüncelerden farklı olarak Leyleklerin Gitme Zamanı romanındaki “ ‘Biliyorsun ki ben, babasız büyümüş bir çocuğum. Hepinizden farklı olarak büyüdüm. Babasız olmak beni daha da güçlü yaptı pek çok konuda.” (Salgut, 2005: 115) ifadede babasızlığın insanı güçlü yaptığı belirtilmiştir. Bu yoksunluğun olumlu katkılarının olduğundan bahsedilmiştir.

Hatta yine Leyleklerin Gitme Zamanı romanında ailenin olmaması da bir şans olarak görülmüştür. “Babasız büyümüş olabilirsin. Pek karışanın görüşenin olmadığı için kendini sahipsiz hissedebilirsin ama sen çok şanslı bir çocuksun Selimali. İstedığın zaman istediğin yere gidebilirsin. Bahçelerden erik aşırabilirsin ve seni kimseye şikayet etmezler. İstedığın yerde karnını doyurabilir, istemediğini yemeyebilirsin. Ayakkabıların eski, hatta delik olabilir ama onlarla istediğin yere yürüyebilirsin! Gömleğin eski olabilir ama istediğin yerde çıkarıp dereye girebilirsin! Ne mutlu sana ki, seni; ayakkabıların, gömleklerin, sevmediğin yiyeceklerin içine hapseden bir ailen yok!” (Salgut, 2005: 119) örneğinde insanın ailesinin olmamasının onu özgür kılacağına dair örnekler verilerek ailesiz olmanın güzel yanlarına değinilmiştir.

Romanlarda öksüzlük; sadece annesi ölmüş veya anne baba olmak üzere her ikisinin de yokluğundaki durumlarla ele alınmıştır. Romanlarda genellikle öksüzlüğün ve yetimliliğin katlanılması çok zor bir durum olduğu belirtilmiştir. Leyleklerin Gitme Zamanı romanında babasızlığın çocuğu diğer çocuklardan daha güçlü kılacağı; ailenin olmamasının ise kişiye istediğini yapabilme hakkı tanıyacağı ifade edilmiştir.

Bu romanda gerek babasızlık gerek de ailesizliğin olumlu yanları gösterilerek farklı bir bakış sunulmuştur.

4.1.2.14 Savaş

İç savaşla ilgili ifadelerin de yer aldığı savaş teması, 66 romandan 17'sinde geçmektedir. Burada şu noktaya açıklık getirmek yerinde olacaktır. Genel anlamda savaşın toplum yapısını etkileme yönünün ele alındığı ifadeler, savaş-toplum ilişkisi düşünülerek bu bölümde; ama Kurtuluş Savaşı gibi belirli bir savaşı açıkça konu edinen ifadeler doğrudan belli bir toplumu ilgilendirdiği için “Millî ve Tarihî Temalar” bölümünde ele alınmıştır. Bu tema, romanların 17'sinde yer almakla birlikte Suriye'deki savaşın anlatıldığı “Kuş Olsam Evime Uçsam” romanının bütününde ele alınan ana temadır.

İnsanların aç gözlülüğü savaşa bir neden olarak gösterilirken yeryüzünde yaşam var olduğu sürece savaşların her zaman olacağı “Savaş hiç bitmez ki. Yeryüzünün herhangi bir köşesinde her zaman mutlaka bir savaş vardır. Bu savaşlar, acıları, gözyaşları, hastalıkları, yokluk ve yokoluşlarıyla sürer gider. Bir köşede biri biter, bir başka köşede bir başkası başlar. Dünya tarihinde, binlerce kanlı sayfa vardır. İnsanların her zaman için bölüşemeyecekleri bir şeyler bulunur. Bazen petrol, bazen para, bazen deniz, bazen ırmak, bazen tek bir ağaç...” (Korkut, 2010: 114) örneğiyle Tombul Sarı Balık romanında işlenmiştir.

“Kale, Arda'nın içinden geçenleri anlamış gibi, ‘Tarih acımasızlıklarla dolu. İnsanoğlu yeryüzünde herkese yetecek kadar bol bulunan topraklar için binlerce yıldır savaşıp duruyor.’ dedi.” (Korkut, 2010: 30) örneğiyle Çınar Dede'nin Doğum Günü romanında da aynı fikir vurgulanmıştır.

Yeşil Ada'nın Çocukları romanında “–Savaş bu işte, düşmanlık bu. Kardeşin kardeşi alıp götürdüğü, vurup öldürdüğü bir düzen. Bu bize de döner korkarım. Bu bize de döner...” (Tekin, 2017: 116) örneğiyle savaşın tanımı yapılarak kardeşe kardeşi öldürtmesiyle korkunç yönü gözler önüne serilmiştir.

Savaşların devletlerin çıkar çatışmalarından kaynaklandığı, savaşa sürüklenenlerinden bu duruma hizmet ettiği Çatalçay'ın Çocukları romanındaki “Bakın çocuklar, aslında halklar değildir birbirine düşman olan. Onları yöneten, yönlendirenlerdir. Hırslarına alet edenlerdir. Gizli güçlerin kirli oyunlarıdır halklarımızı düşman eden.” (Akçağın, 2000: 86) örnekte açıklanmıştır.

Bazı romanlarda savaş gerekli görülürken bazı romanlarda da savaşın hangi gerekçe ile olursa olsun kabul edilemez bir durum olduğu ifade edilmiştir. Örneğin Kara Cümle romanında “Onuncu yılında Cumhuriyet de ordusunu savaşa hazır tutmak zorundaydı. Yurtta barış dünyada barış isteyen genç Türk Devleti atalar sözünü yabana atmıyordu: ‘Barış istiyorsan, savaşa hazır ol!’ Genç bilim adamları bile askere alınıyordu.” (Özünal, 2005: 69) ifadesinde savaşın barış için gerekli olduğu işlenirken; savaşın ne insanlara ne de devletlere bir şey kazandıracığı Yeşil Ada'nın Çocukları romanında “–Bir şey söyleme. Bizler akli başında insanlarız. Savaşla,

kavgayla bir yere varılamayacağını biliriz. Bilmeyenler utansın. Geçer bu günler.” (Tekin, 2017: 102) şeklinde ele alınarak savaş karşıtı bir görüş sergilenmiştir.

Leyleklerin Gitme Zamanı “Savaşları düşün Sinan, savaşlarda ölen, öldürülenleri düşün! Onlarca insanın canına kıydığı halde, hiçbir şey olmamış gibi köylerine, kasabalarına dönen ve kahraman olarak karşılananları düşün!” (Salgut, 2005: 175) ve Çınar Dede’nin Doğum Günü romanlarındaki “Şu büyükler de savaş hikâyelerinden bir keyif alır, zafer dedikleri acımasız oyunlarıyla bir gururlanırlar ki. Savaşın içinden çıkmış bir şeyin nesiyle gururlanılır anlamadım gitti bunca yıldır.” (Korkut, 2010: 29) ifadelerle savaş karşıtı görüşün desteklendiği görülmüştür. Öyle ki öldürme eylemini zafer olarak adlandırmanın, öldürmeyle gururlanmanın, bunu yapanların da bir kahraman olarak görülmesinin anlamsızlığı vurgulanır. Öldürme eyleminin amacına göre savaş veya cinayet olacağı, savaşın ne zaman makbul olacağı da romanlarda işlenerek bu tema, ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

Savaşların Allah için, bağımsızlık için yapılması gerektiği aksi takdirde bu öldürmelerin cinayet yerine geçeceği ifade edilmiştir. Aşağıdaki Sihirli Dürbün ve Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanlarından alınan alıntılar bu durumu açıklayan ifadelerdir:

“‘Rahmanı hoca dediği ihtiyar, çocukların yanına gelince nefes nefese konuşuyor.’
–‘Cenk oyunu oynadınız, güzel... Gelin, şimdi de cenge niçin gidilir onu öğrenin. Öyle, gelişi güzel oraya buraya saldırılmaz. Öyle, gelişi güzel adam öldürülmez. Allah için cenk ediyorsan makbuldür. Allah için cenk ederken ölür isen şehitsin, o da makbuldür. Bundan gayrısı, cinayettir, pisi pisine ölümdür....’” (Kallıncı, 1996: 52).

–‘Savaşmayı seviyor musunuz? diye sordu.
–Hayır, dedi dede. Savaşlardan nefret ederim. Ama bağımsızlık savaşları başkadır, biliyor musun?’ (Hepçilingirler, 1986: 47).

Savaşın yol açtığı olumsuz durumlar aşağıdaki alıntılarda örneklendirilmiştir:

Savaşın insanları sakat, perişan bıraktığı insanların düşlerini, umutlarını çaldığı ve şehirleri de yıkık dökük hâle getirdiği “Osmanlı Devleti başkenti İstanbul, Türk egemenliğindeki tarihin en kara günlerini yaşıyordu. Savaş yılları bu güzel, tarihi kenti bitkin düşürmüştü. Savaş sakatları, sokaklarda aç dolaşan terhis edilmiş erler, hâlâ siperdeki parça parça giysileriyle dolaşan işsiz güçsüz eski yedek subaylar; ne yapacağını, nereye gönderileceğini bilmeyen, birlikleri kaldırılmış subaylar İstanbul’u tıklım tıklım doldurmuştu. Havada esen sadece düş kırıklığı, umutsuzluk, kin ve iniltiydi.” (Arıt, 2011: 15) ifadeleriyle Özgürlüğe Doğru romanında verilirken; üretim durduğu için savaşın bir milleti topyekûn kıtlığa sürükleyip perişan duruma soktuğu “Sonraki günlerde Cahit babasının dairesinin yanındaki Selimiye Kışlası’nda toplanmış erkekler görmüştü. Yirmiden kırk beşe kadar her çağdan... Üç günlük yiyecekle şubelere başvurmaları buyrulmaktaydı. Günler geçtikçe kalabalık eksilmiyor, artıyordu. Ninesiyle iskeleye indikleri günlerde artık onları sefil, perişan hâlde duvar diplerinde, cami avlularında bekler görüyorlardı. O yılın bol mahsulünü¹ kaldıracak, dolgun başaklardan taze somunlar üretecek insanlar, Üsküdar’ın sokaklarında bir dilim ekmeğe muhtaç edilmişti.” (Özünel, 2005: 20) ifadeleriyle Kara Cümle romanında verilmiştir.

Savaşın yıkıcı bir güç oluşuna örnekler bu kadarla sınırlı değildir. Savaş, Çatalçay’ın Çocukları romanında da “Babalarımız, amcalarımız, dayılarımız savaşın ne olduğunu yaşayarak öğrenmişlerdi. Ama biz gençler, ne savaşın gerçek amacını, ne de kimlerle, nasıl

savaşacağımızı biliyorduk. Bildiğimiz tek şey, savaşların yokluk, kıyım, göz yaşı olduğuydu. Büyüklerin anlattıklarından öğreniyorduk bunu.” (Akçagüner, 2000: 70) yokluk, yıkım gözyaşı olarak görülür.

Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki “Tartus’un yaşaması gerek. Savaş sadece yok ediyor.” (Öztürk, 2016: 50) ve “Savaş ailemi benden aldı çocuk. Kimsem kalmadı. Hep onları düşünüyorum. Aklımdan çıkmıyorlar.” (Öztürk, 2016: 100) örneklerde savaşın bitkileri, insanın ailesini yok edişinden bahsedilmiştir.

Savaşın insanları yok etmemesi durumunda da onları hasta ettiği aynı romandaki “...Burası Hiroşima. O yanan dev mantar da atom bombası.’.....
‘Atom bombası attıklarında yaralanmamışım. Yüz bin insanı sayabilir misin Beşir? Ben sayamam. Yüz binlerce insan öldü. Bombaya isim bile vermişler: Little Boy (Küçük Çocuk)! Savaşlar sadece yok eder. Bunu zaten biliyorsun. İsim vermeleri de çok kötü değil mi? Hem de sevimliymiş gibi Little Boy demişler... On iki yaşıma geldiğimde hastalandım. Atom bombası hastalığı olmuşum. Uzun süre hastaydım. Patlama olduğunda yaralanmamışım ya, yaşarım demiştim Beşir, büyürüm. Okula giderim, arkadaşlarımla oynarım. Ama olmadı.” (Öztürk, 2016: 91-92) örnekle verilmiştir.

Savaşın yol açtığı zararlardan sadece insanların değil bütün dünyanın etkileneceği Tombul Sarı Balık ve Sevgi Sitesi Çocukları romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde belirtilmiştir:

“İnsanların birbirlerini yok etmesi çok acı.’ dedi.
Bay Köpekbalıği,
‘Hep bizleri tüketecek değiller ya biraz da kendileri tükensin’ diye gürlledi.
Beyaz Yunus’un sözlerinden cesaret alan Bodrumlu,
‘Sen hiç savaş yaşadın mı?’ diye sordu ve ‘Yaşadığımı sanmıyorum. Eğer yaşasaydın şu anda bunları söylüyor olamazdın. Belki de hayatta bile olmazdın. Denizün üstüne ne bombalar atarlar bilir misin? Savaşın bize zararı dokunmaz mı sanıyorsun?’ dedi.” (Korkut, 2010: 112).

“–Evet, ben bombadan falan söz etmiyorum. Hem, atom bombası kullanılması bütün uluslarca yasaklandı. Yazık değil mi, güzelim dünyamızı niye yok edelim?” (Akçagüner, 1997: 25).

Bu örneklerde; savaştan sadece insanların değil diğer canlıların, denizlerin ve bütün dünyanın zarar göreceği belirtilmiştir. Savaşlarda kullanılan atom bombasına dikkat çekilerek bu bombanın dünya üzerinde canlıların yaşamasına elverişli yer bırakmayışı, dünyayı yok edebilecek güçte oluşu ifade edilmiştir.

Benim Dünyalarım, Ankaralı, Kibele’nin Gölgesinde, Kuş Olsam Evime Uçsam, Çınar Dede’nin Doğum Günü ve Bir Liranın İki Günü romanlarında savaşın istenmeyen bir durum olduğu anlatılmıştır:

“Kızılderili filmlerinde hep savaş var. Ben savaşları sevmiyorum. Savaşlarda insanlar, hayvanlar, çiçekler ölüyor. Evler yıkılıyor.” (Saygınar, 2008: 68).

“Ben Üsküp’ten geldim. Üsküp buralara benzemez. Türk’sen, Müslüman’san savaşmak zorundasın. Onun için savaştan nefret ediyorum. Savaşmayı öğrettikleri için de askerden kaçtım,’ dedi.” (Cemali, 2011: 178).

“Uzaktan da olsa, hayatında ilk defa gerçek bir savaşa tanık olan Demirhan, daha fazla görmemek için başını sakın görünen diğer yana çevirdi.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 69).

“Vızzzz... Kurşun sesini böyle duyarsın bazen. Arılar gibi kulağının yanından geçip gider. Bu yüzden sevmiyorum artık onları. Bana kurşunları hatırlatıyorlar. Bazen de güçlü bir ışık duyuluyor. O zaman bomba atıyorlar. Işık da çalmıyorum artık.” (Öztürk, 2016: 7).

“Bu bir savaş mıydı? Neden? Ne olmuştu da şimdi insanlar durup dururken savaşa tutunmuşlardı? Arda, bu olaya hiçbir anlam veremiyordu. Ne güzel yaşayıp gidiyorlardı az önce. Böyle acımasız bir şeye, bir savaşa ne gerek vardı, diye düşünüyordu.” (Korkut, 2010: 51).

“–Savaşı ve savaşçılığı iyi bir şey gibi gösterdiği için beğenmedim. İnsanlar arasında düşmanlığı körüklediği için beğenmedim. Bizlere sevgiyi, barışı, dostluğu, kardeşliği öğretmek yerine, öldürmeyi öğrettiği için beğenmedim.” (Uyaroğlu, 2005: 40).

Savaş sonrası insanların çektiği sıkıntılara Kuş Olsam Evime Uçsam romanından alınan aşağıdaki örneklerde değinilmiştir:

Savaşın insanları yurdundan göç etmeye zorladığına “.... Savaşı biz çıkarmadık. Olan bize oluyor. Masum halka oluyor. Bak, yerimizden yurdumuzdan olduk....” (Öztürk, 2016: 71) örneğinde değinilmiştir.

İnsanların mülteci olarak yaşadıkları sıkıntılar “Beş on kişi ayakkabısını boyattı. ‘Evinize dönün, istemiyoruz burada sizi!’ diyenler oldu. ‘Biz de işsiziz,’ dedi bazısı. Bazıları, ‘Alın teriyle para kazanmak güzeldir!’ dedi.” (Öztürk, 2016: 71-72) ve “Okula gidemiyoruz. Çünkü, Suriyeli çocukların gidebileceği okul yok burada. Keşke gidebilseydik.” (Öztürk, 2016: 115) ifadeleriyle Kuş Olsam Evime Uçsam romanında örneklendirilmiştir.

Suriyeli mültecilerin yaşadığı sıkıntılara Kuş Olsam Evime Uçsam romanında geniş yer verilmiştir. Aşağıdaki örneklerden de bunu anlamak mümkündür:

“Para kazanmak zordur. İş bulmak da... Suriyeli olursan daha zordur. Televizyonumuz yok. Okuyacak kitabımız da yok. Erken yatılır, erken kalkılır burada. Yapacak bir şeyimiz yok çünkü. Yemeğimiz, yerde yeriz. Un çorbası içince çabuk kalkarız sofradan.” (Öztürk, 2016: 106).

“Burada Suriyeli olmak zor bence. Mahallenin dışına çıkamayız hiç. Üstümüz başımız eski. Paramız olmadığı için yenisini alamıyoruz. Halebi’ye, ‘Yüzümüzden anlaşılır Suriyeli olduğumuz,’ dedim. Nasıl olduğunu sordu bana. Bilmem ki, anlaşılır işte. Yaklaşmaz kimse bize. Samet dışında Türk arkadaşım yok. Başka Türk çocuklarla oynamaya başlarız bazen.

Anneleri gelir hemen, ellerinden tutar, götürürler. Onlar da korkuyor sanki.” (Öztürk, 2016: 115)

Yukarıdaki örneklerde, insanların Suriye’deki savaş yüzünden yurtlarından edildikleri, Türkiye’ye sığınmak zorunda kaldıkları, yabancı bir memlekette ve sığınma kamplarında yaşadıkları sorunlar ele alınarak günümüz gerçeği gözler önüne serilmiştir. Kuş Olsam Evime Uçsam adlı çocuk romanı ülkenin ve dünyanın problemlerine sırt dönmeyerek savaş temasını çocuk gerçekliği ve çocuğa göreliği de göz önünde bulundurarak konu edinen bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

Güneşe Yolculuk romanında savaşlarda Müslümanlara manevi yardım edildiği “Çevresine bakındığında Müslümanların ordusunun içinde sadece kendisinin fark ettiği binlerce, beyaz ata binmiş meleğin olduğunu gördü. Kâfirler az sayıda sandıkları Müslümanların böyle ikinci bir ordu tarafından korunduğunu göremiyordu işte.” (Sevim, 2014: 158) örneğiyle açıklanmıştır.

Romanların kurgusunda da savaşa başvurulduğu Sisin Sakladıkları romanındaki “– Yoksa insanlık ve karga topluluğu arasında kıran kırana bir savaş yaşanabilir ve bizim galip gelme olasılığımız oldukça düşük.” (Sertbarut, 2016: 95) örnekte görülmektedir.

Savaş teması genellikle çıkma nedenleri, yol açtığı sorunlar, insanlığa ve topluma verdiği zararlar olarak ve savaş karşıtı bir bakışla işlenmiştir. Sadece birkaç romanda bağımsızlık için ve Allah yolunda savaşmanın makbul sayılması nedeniyle savaş gerekli görülmüştür.

4.1.2.15 Yetişkin

Yetişkin temasıyla kadın, erkek, büyük, dul kavramları ile ilgili ifadeler yer verilmiştir. Bu tema, 66 romandan 17’sinde işlenmiştir.

Çocukların yetişkinleri anlamakta zorlandığından Yeşil Bayır ““Büyükleri anlamak zor iş’ dedi Murat.” (Dölek, 2015: 140) ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarında “–.... Madem üzülecekler de neden seni başkasına vermek istiyorlar öyleyse? Bazan şu büyükleri anlamak çok zor.” (Tunaboğlu, 2004: 29) bahsedilmiştir.

Yetişkinlerin çocuklar tarafından nasıl görüldükleri romanlarda yer alır. Çocuklara göre yetişkinler Ablamı Nereye Kaçırdılar romanındaki “...bize yaşımızı sormaya, ne kadar çabuk büyüdüğümüzden, daha dün bacak kadar olduğumuzdan bahsetmeye bayılırlar.” (Kıral, 2010: 21) örnekte görüldüğü gibi sürekli çocukların büyümelerinden söz etmektedirler.

Kayıp Seslerin İzinde “–Siz büyükler çok düşünüp kararları zor alıyorsunuz. Düşünceleri kafanızda büyütüp ağırlaştırıyorsunuz. Bize sorarsanız...” (Yener, 2003: 108) ve Pembe Pantolonlu Bulut romanlarında “–...Büyüklerinse çoğu düşüncelidir.” (Uslu, 2002: 54) yetişkinlerin çok düşünmeleri üzerinde durulmuştur.

Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki ““Anneannem de bazen anlamadığım şeyler söylerdi. Büyükler bazen sorduklarımızın cevabını bilmez. Öyle olunca da anlamadığımız şeyler söyler.”” (Öztürk, 2016: 98) ifadede yetişkinlerin cevabı bilmedikleri sorularda çocukların anlamadığı açıklamalar yaptığı belirtilirken Leyleklerin Gitme Zamanı romanındaki “Ağlayacaktı ki, gelenler olursa, kumpanya kurup hileyle bilyelerini yuttuğumuzu söyleyecek, her zaman olduğu gibi güçsüzden yana olma eğilimindeki büyükler, bana çıkışıp yuttuklarımı geri vermeme isteyeceklerdi.” (Salgut, 2005: 59) örnekte yetişkinlerin haklı ve haksız ayırma konusunda başarısız oldukları her zaman güçsüzü tuttıkları tespitine varılmıştır.

Romanlarda genellikle çocukların, yetişkinlerin davranışlarını anlamakta güçlük çektiği belirtilirken sadece Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında “Abla olmanın kendisine verdiği sorumlulukla oyun içinde birkaç kez uyardığı halde aldırış bile etmemişlerdi. Pelin de ilk kez annesinin kimi uyarılar yaparken ne kadar haklı olduğunu düşündü. Demek abla ya da anne olmak, küçüklerin yanlışlarını daha çabuk görme fırsatı veriyordu insana.” (Hepçilingirler, 1986: 33) örneğiyle çocukların yetişkinleri haklı bulduğuna tanık olmaktadır. Burada, büyüklerin çocuklara yaptığı uyarılar konusunda haklı oldukları vurgulanmıştır.

Romanlarda yetişkinlerin olumsuz özelliklerine değinilmiştir. Büyük Tuzak romanındaki “Çocuklar dillerini yaratadursun, büyükler hiç durmadan koşturmaya, birbirlerine bağırıp çağırmaya devam ediyordu. İşlerine öyle dalmışlardı ki, çocukların kendi aralarında yarattığı ortak dili fark etmemişlerdi.” (Der, 2016: 168) örnekte bağırarak iletişim kurdukları ve işleriyle fazlasıyla meşgul olduklarına değinilirken; maddiyata aşırı düşkün oluşları Pembe Pantolonlu Bulut romanında “–Çünkü büyükler genellikle hazine meraklısıdır. Hatta bazıları hazine için olmadık kötülükler bile yapabilirler.” (Uslu, 2002: 57) örneğiyle verilmiştir.

Neydim’e göre günümüzde medyanın da etkisiyle dış dünyayla bağları daha bir artmış olan çocuk modeliyle karşı karşıyayız. Neydim, yetişkinlerin çocukla iletişim kuramamasını, bu durumun farkında olmamasına bağlamaktadır. Ona sen çocuksun bir şey bilmezsin demenin artık günümüz gerçeğinde geçerliliğini yitirmiş olmasına savunan Neydim, ayrıca onlara kimi zaman bir yetişkin sorumluluğu vermekte kimi zaman da sen çocuksun sus diyerek çelişkili davranıldığını vurgulamaktadır (Neydim, 2003: 94).Neydim’in bu tespitlerini kanıtlar nitelikte ifadeler romanlarda yer almaktadır:

“Şu büyüklerin mantık yürütmesine hayranım doğrusu! İşlerine gelince başkalarını örnek gösterirler, işlerine gelmediğinde de ‘Başkalarından sana ne?’ derler.” (Göçmen, 2015: 35) örneğiyle Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde ve “Bazan

büyük bazan küçüksünüzdür. Bu yargıya varmak için ne tür bir ölçü kullanıyorlardı acaba?” (Tunaboşlu, 2004: 82) örneğiyle Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında yetişkinlerin çelişkili davrandıkları ispatlanmaktadır.

Romanlarda yetişkin temasının işlenmesinde cinsiyet ayrımıyla ilgili ifadelere rastlanmıştır. Ablamı Nereye Kaçırıldılar romanındaki “Babam sarıldı ikimize. ‘Yavrularım!’ dedi. ‘Canım Yavrularım!’ Kolumun üzerine bir damla yaş düştü. Artık iyice emin olmuştum: Erkekler de ağlardı.” (Kıral, 2010: 128) örnekte erkeklerin ağlamayacağı önyargısı yıkılmıştır.

Yetişkin temasında kadına da yer verilmiştir. Kadına bakışın toplumlar arasında farklılaştığına dikkat çekilmiştir. Masal Kenti Çocukları romanındaki “Pergamos, özellikle Pergamon kadınlarının sokaklarda böylesine rahat ve kaygısız dolaşmasına çok şaşırmıştı. Pergamon’da kadınların Girit’tekilerden farklı olarak toplumsal hayata katıldığını biliyordu, ama yine de kadınların zenginleştirdiği yaşamı solumak garip bir heyecan veriyordu ona.” (Tapunç, 2011: 20) örnekle toplumlarda kadına bakışın ve kadının toplum içindeki konumunun farklılaştığı görülmektedir.

Kadınların erkeklerin yaptığı işleri de yapabileceği “Sandalların oraya geldiklerinde gördüler ki buradaki sandalları hep kadınlar kullanıyordu. ‘Ne güzel!’ dedi Işıl Hanım. ‘Hemcinslerimin her işin üstesinden geldiklerini görmek beni hep hoşnut etmiştir.’” (Avcı Çakman, 2016: 106) örneğiyle Almarpa’nın Gizemi romanında verilmiştir. Özellikle köylü kadınların erkeklerden daha çalışkan oldukları “–Bu böyle olmaz, dedi. Köylü el birliği edip su yolunu açmalı. Kar suyu ile ne zamana kadar idare edeceğiz?...”

Ertesi gün geldi,

–Soğuk diyorlar Öğretmen Hanım, dedi. Hele biraz daha havalar açsın diyorlar.

–Ama susuz olur mu? Kadınlar taa Bağ yolundaki çeşmeye suya gidiyorlar. Havalar onlar için de soğuk değil mi?

–Doğru, dedi Mustafa Öğretmen.

–Kendileri kahvelerde, köy odalarında sıcak sıcak oturuyorlar tabii. Olmaz bu. Ya toplanıp su yolunu açmaya gitsinler, yahut ben kadınları götürüp açtırırım.

–Ooo... dedi Mustafa Öğretmen. İşte bu kötü. Köyün erkeklerine ders olur bu.” (Apaydın, 1966: 143-144) örneğiyle Toprağa Basınca romanında anlatılmıştır.

Kadınların yüceltildiği bu örneklerin yanı sıra toplumda kadının itibar görmediği ile ilgili alıntılamalara da rastlanmaktadır. Örneğin Bir Liranın İki Günü romanından alınan “Adını da merak ediyorum onun ama Şerif Amca hiç adını söylemedi ki. Çağırırken ya ‘kız’ dedi ya ‘avrat.’” (Uyaroğlu, 2005: 29) kesitte kadın, adı bile söylenmeyecek şekilde değersizleştirilmiştir.

Kibele’nin Gölgesinde “‘Yarın öbür gün evlenince seni de göreceğiz genç adam. Bak, ben sana şimdiden söylüyorum; bu kadınların ne hazırlığı biter ne de çantası valizi.’” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 12) ve Yaralı Keklik romanlarında “Kusura bakmayın bekar evi işte. İnsan ne kadar düzenli olmaya çalışsa da kadınlar kadar derli toplu olamıyor işte” (Öztürk, 1995: 22) kadınlar hakkında bilgi verilirken; kadınları anlamının zorluğuna “‘Vallahi bu kadın milletine hiç aklım ermiyor benim!

Bir söylediğiniz diğerini tutmuyor.” (Avcı Çakman, 2016: 65) kesitiyle Almarpa'nın Gizemi romanında değinilmiştir. Kadınların tutarsız konuşmaları eleştirilmiştir.

Kadının dul kalması ile ilgili kesitler “Ninem, otuz yaşlarında genç bir kadın iken dul kalmış. Dedem, genel seferberliğin ilânıyla birlikte askere gitmiş. Ve bir daha geri dönmemiş.” (Gündüz, 2009: 12) ifadesiyle Tek Kanatlı Güvercin romanında verilmiştir.

Güneşe Yolculuk romanından alınan “–Zehra, dulluk kötü bir şey olsaydı, Peygamber Efendimiz dul bir kadınla evlenir miydi? Hem de ilk evliliğinde. Hz. Hatice'nin Peygamber'imizden önce iki eşi daha olmuştu, yani Peygamber'imiz onun üçüncü eşi oldu. Asıl kötü olan, dul bir kadının insanlar bir şeyler diyecek diye ömrünün sonuna kadar yalnız yaşaması.” (Sevim, 2014: 43) örnekte de dul teması işlenmiştir. Bu örneklerde kadınların, dul kalma nedenleri verilerek dulluğun kötü olmadığını altı çizilmiştir.

Temayla ilgili ifadeler göz önüne alındığında genellikle yetişkinlerin çocuklara çelişkili davranması sonucunda çocukların yetişkinleri anlamakta güçlük çektikleri tespitine ulaşılmıştır. Yetişkinler, olumsuz özellikleri ile romanlarda yer almaktadır. Çocuklara göre yetişkinler; çok düşünen, işini ön planda tutan, maddiyatı önemseyen, haklıyı tutmak yerine güçsüzü kollayan kişiler olarak yer almaktadır. Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında yetişkinlerin davranışları çocuklar tarafından haklı bulunmuştur. Cinsiyet farklılıklarına da değinilmiştir. Erkeklerin ağlaması; kadınların düzenli oluşu, tutarsız konuşması, köy kadınının çalışkanlığı ele alınmıştır. Kadının bazen diğer yetişkinler gibi toplumda değer görmediği belirtilmiştir.

4.1.2.16 Geçim Derdi

Bu tema, 66 romandan 16'sında geçmektedir.

Yokluk ve fakirlik görmüş aile büyüklerinin sonraki harcamalarında daha tedbirli davrandıklarını “Bayram, düğün gibi misafirli günlerin dışında, bal veya tuzsuz tereyağı yememiz akıl kârı değildi. Biz, çocuk aklımızla, bunu ninemin eli sıklığından kaynaklanıyor zannederdik. Oysa babamla annem öyle düşünmüyorlardı:

‘Kıtlık ve savaş günlerini yaşamış her yaşlı insan böyledir.’ diyorlardı. ‘Onlara çok görmemeli. Yokluk ve fakirlik canlarına tak ettiği için, geleceği bizden daha çok düşünüyorlar.’” (Gündüz, 2009: 31) örneğiyle Tek Kanatlı Güvercin romanında görülmektedir.

Bu romanda çocukların ailelerinin geçim konusunda iktisatlı davranmalarını geçim derdi ile bağdaştıramadığı görülürken; İncili Kavak romanında “–... Zaten karnımızı zor doyuruyoruz. Bayramda giysilerimi bile yenileyemediler. Çok üzüldüklerini de biliyorum. Bir de oyuncak nasıl isterim?” (Çekiç Yamaç, 2011: 10) örneğiyle çocukların ailelerinin düştüğü sıkıntılı durumların pekâlâ farkında oldukları; hatta bayramlık kıyafet ve oyuncaktan vazgeçerek olgun davrandıkları tespit edilmiştir.

Yeşil Bayır romanında hastalıkların insanları geçim konusunda zora soktuğu “.... Bizim hiç paramız yok. İki aydır evin kirasını bile veremiyoruz. Babamın bütün kazancı, ilaç parasına ancak yetiyor. Babam da iyice zayıfladı. O da hastalanacak diye ödüm patlıyor.” (Dölek, 2015: 93-94) ifadesiyle örneklendirilmiştir.

İnsanların temel ihtiyaçlarını giderme dışında harcama yapamadıkları “Nerede saz ya da gitar gördüysem çaldım. Ama bir sazım, bir gitarım olmadı. Çünkü onlara verecek fazla paramız yoktu.” (Saygınar, 2008: 65) örneğiyle Benim Dünyalarım romanında işlenmiştir.

“–Olamaz! diye kükredi babam. Şimdi bir de kuş bakım ücreti mi çıktı? Şunların okul giderleri, taksitler, ev kirası, elektrik, su parası... Oh, ne iyi! Kuşunuza bir dadı da istemez misiniz? Olamaz, yeni bir harcamaya katlanamam. Tek kuruşluk bir ek harcama bile istemiyorum be evde. Tek kuruşluk...” (Tuncel, 2011: 12) örneğiyle Elveda Kumru romanında temel geçim giderleri dışındaki harcamaların kesinlikle kabul edilmediği belirtilirken; Bir Liranın İki Günü romanında insanların geçimlerini sağlayacak kadar bile gelirlerinin olmadığı ve oldukça zor geçindikleri “O uyuyunca annesiyle babası, bizimle ilgili bir sürü hesaplar yaptılar. Bir bölümümüzü ev kirasına, bir bölümümüzü bakkal borcuna ayırdılar. Geri kalanımızı da bir aylık ihtiyaçlarına göre bölüştürmek istediler ama bir türlü denkleştiremediler hesabı. Ökkeş’in annesi yağ diyordu, şeker diyordu, sabun diyordu, peynir diyordu... Şerif Amca, karısının her söylediği için bir miktar para ayırıyor, fakat sıra sözgelimi patatese geldiğinde elinde bir şey kalmıyordu. Bu kez başa dönüyor, karısının her saydığına daha az para ayırarak yeni bir ayarlamaya girişiyordu: ‘Bir kilo olmayıversin yağ, yarım kiloyla idare edelim... Altı kalıp sabun çok, dört kalıp yeter...’ Ama bu kez de diyelim ki pirince gelince bitiyordu para. Oysa Ökkeş’in annesinin saydıkları bitecek gibi değildi: ‘Fasulye, nohut, makarna, zeytin, çay, yumurta, et, sebze, meyve...’ Sonunda Şerif Amca bunaldı. Elindeki paraları yere çarparak ‘Allah belasını versin’ dedi, ‘daha üst baş var, yakacak var, çocuğun kitabı defteri var...’” (Uyaroğlu, 2005: 24-25) alıntılmasıyla verilmiştir.

Sevgi Sitesi Çocukları romanında “Aileler, kıt olanaklarıyla, ucuz kıyı pansiyonlarına en fazla bir iki haftalığına gidebiliyorlardı. Çocuklar için unutulmaz keyifti bu gidişler.” (Akçagüner, 1997: 3) ailelerin sınırlı imkânlarını zorlayarak tatil için bir bütçe ayırdıkları görülür.

Çiçekler Solmasın romanından alınan aşağıdaki örnekte görüldüğü üzere; geçim sıkıntısı, insanları hasta çocuğu doktora getirmek için bekletmek kadar çaresiz durumlara düşürmektedir:

“–Bayram sonuna kadar beklenir mi Erdal? Serbest çalışan doktorlara, özel hastanelere kıran mı girdi? Çocuğun durumunu görmüyor musun ayol? dedi.

Babam sustu. İçini çeke çeke sustu.

Babamın niye sustuğunu biliyordum. Doktora verecek paramız olmadığı için susuyordu. Ay sonuydu çünkü. Bir de bayram girmişti araya. Sayrılık hesapta olmayan şeydi. Dedemden de isteyemedik. Evin geçimi onun sırtındaydı.... Tatil sonunu bekleyip bir devlet hastanesine gitmekten başka yolumuz yoktu.” (Güneş, 2001: 64).

Yine Çiçekler Solmasın romanından alınan aşağıdaki alıntılama mevsimlik işçiler örnek gösterilerek onların zorlu yaşam koşullarına değinilmiştir:

“Adı Gönül’müş. Bebeğinki de Umut. Daha önce üç çocuk doğurmuş, üçü de ölmüş bakımsızlıktan. Pamuk toplamak için uzaklardan gelmişler. Tarlalarda yatıp kalkıyorlarmış....Tarlada doğuranlar varmış. Bebeklerinin kırkını tarlada çıkaranlar varmış.

Tarlada ölen bebekler varmış. Soğuk geceleri yorganın altında titreyerek geçiriyorlarmış. Daha neler neler...

Çok zormuş yaşamak.

Çok zormuş ekmek parası kazanmak.” (Güneş, 2001: 48) örneğinde mevsimlik işçilerin geçimlerini çok ağır şartlarda sağlamaya çalıştıkları ifade edilmiştir.

İnsanların geçimlerini başkalarına muhtaç olmamak için sağlamaya çalıştıkları ve ekmek parasının peşinden koştıkları Her Çocuğun Kanadı Vardır, Şeftali Dede, Dünyanın En Güzel Çocukluğu, Tren Düdükları ve Gelincik Arkadaş Arıyor romanlarında işlenmiştir:

“Murat tedirgin konuştu yeniden:

–Artık gitmeliyim ninem. Kar yağmaya başladığında gelirim. Anlaşmam o zaman bitiyor sürü sahipleriyle. Biliyorsun. Paramı alınca sana istediğin ayakkabıyla yemeniyi, şalvarı alacağım...

Ninesi tekrardan sarılıp Murat’ı öptü:

–İki koyunumuz da yavrulayınca güvencemiz artacak, dedi. Hayvanlarımızı çoğalınca sürümüz büyür. O zaman ellere muhtaç olmayız.” (Özkan, 1985: 32).

“Annem, bize merakla bakan şoföre dedemi sordu. ‘Bacı, gidip gördüm dersem yalan olur. Sabah erkenden çıkıyorum köyden, geceye doğru da ancak varıyoruz. Ekmeğin peşinden koşup yoruluyorum.’” (Çiçek, 2016: 11).

–Peki neden taşınıyoruz?

Ellerimi acıtırmasına sığıttı ve:

–Öyle gerekiyor oğlum. Burda, kasabada işlerimiz pek iyi değil. Toprağımız küçük, karın doyurmuyor. Balıkçılık desen öyle...”(Tunaboşlu, 2004: 22).

“Memican’ın babası geçim derdindeydi. Günlerinin çoğunu yabanda geçiriyordu. Bazen Dudu’yu köyde akrabalarının yanına bırakarak Memican’ı da çalışmaya götürüyordu.” (Kaplan, 2014: 20).

“Kirası ucuz diye bu evi tutmuştu. Geçimlerini semt pazarlarında el işi örtüler satarak sağlamaya çalışıyordu. Yaz kış demeden bütün kenti dolaşıyor, gene de zar zor geçiniyorlardı.” (Tankut, 2011: 57).

Bu örneklerde insanların geçimlerini hayvancılıktan, balıkçılıktan, tarım ve el işinden sağlamaya çalıştıkları bazen de daha iyi bir iş arayışında oldukları için göç ettikleri görülür.

Ankaralı romanında “Eh, üç kuruş emeklilikle geçinemeyeceğine, çocuklarına, torunlarına da el açmayacağına göre aslanlar gibi çalışırdı. Varsın bazı hırtapozlar ‘eskici’ diye ünlensinler. Bak, yaş yetmiş beş! Hem nafakasını çıkarıyor, hem de yok yoksulun ayağına pabuç potin yapıyordu.” (Cemali, 2011: 29) örneğiyle insanların ekmek parası peşinden koşmaları, yaş kaç olursa olsun teşvik edilmiş ve bu durumun onları başkalarına muhtaçlıktan kurtaracağı gösterilmiştir.

Geçim derdi temasının çocuk açısından çarpıcı tespitlerinden biri çocuk işçi konusunu gündeme getirmiş olmasıdır. Aşağıdaki alıntılardan görüldüğü üzere Çınar Dede’nin Doğum Günü ve Gelincik Arkadaş Arıyor romanlarında ailelerin çektikleri geçim sıkıntısı, çocukların çalışmasına neden olmaktadır:

“Arda ve Çınar Dede’nin ülkesi aynı ülkedir. Orada, ailenin geçimine yardımcı olmak için bazen çocuklar da çalışmak zorundadırlar. Arda da işte bu çocuklardan biridir. Okul dışında kalan boş zamanlarında, ayakkabı boyayarak aile bütçesine yardımcı olmaya çalışır. Çünkü, şimdi hastalığı nedeniyle kendilerine her zamankinden daha çok para gerekmektedir.” (Korkut, 2010: 18).

“Annesi bu işten para kazanıyordu. İçinde bir umut ışığı parladı: ‘Ben niye kazanmayayım?’....Ama kısa sürede hem annesinden hem de Büşra’dan tığ işinin bütün inceliklerini öğrendi.....Derken haftada birkaç gün annesiyle birlikte, yakın semtlerdeki pazarlara gitmeye başladı.” (Tankut, 2011: 104).

Yukarıdaki örneklerde belirtildiği gibi çocuklar ayakkabı boyama, el işi yapma gibi işlerde para kazanarak aile geçimine yardımcı olmaktadır.

Tren Düdüklüleri “O yaz Memican’ı babası Reisli Mehmet Ali Ağa adlı birine dört aylığı kırk liraya çıkar verdiğ Memican ekin biçme, sap taşıma harman dövme işlerine yardım edecekti. Reis’e çıkar verilisinin bir nedeni de kışın soğuk karlı okul günlerinde Memican’ın sığınacağı bir yer edinme ümidiydi.” (Kaplan, 2014: 24-25) ve Bir Liranın İki Günü romanlarındaki “... Demin çocuk geliverdi, söyleyemedim; dersleri kötü olduğundan, okuyamadığından değil, çalıştırmak için, bir işe sokmak için almak istiyorum. Ben çalışıyorum, sen çalışıyorsun, gene geçinemiyoruz, gene iki yakamız bir araya gelmiyor, görüyorsun. O da çalışırsa, hiç olmazsa üç beş kuruş daha girer de eve, biraz rahatlarız.” (Uyaroğlu, 2005: 28-29) örneklerde görüldüğü üzere özellikle babalar, geçim sıkıntısına çözümü çocuklarını çalıştırmakta bulurlar.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “Ayrıca yaşlıları okula giderken kızını çalıştırdığı için vicdan azabı duyuyordu.” (Tankut, 2011: 106) ailelerin çocuklarını çalıştırdıkları için vicdan azabı çektiğine şahit olunmaktadır.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanında ailenin geçim sıkıntısının suçlusu baba ve babanın yaptığı hatalı davranışlar olarak “Baba ailesini iki yıldır arayıp sormamıştı. Hayatta olup olmadığı bile bilinmiyordu. Geride bir sürü borç bırakmıştı. İşleri bozulunca at yarışlarına merak sardığından... Haciz memurları evde ne var ne yok, götürmüştü. Kadın el elde baş başta ortada kalmıştı, iki çocukla.” (Tankut, 2011: 57) örneğiyle ifade edilmiştir. Buna göre borçlanma, at yarışları gibi oyunlar oynama ailelerin maddi durumunu bozan etkenler olarak gösterilmiştir.

İnsanların geçim sıkıntısının diğer bir suçlusu da devlettir. Milleti yönetenler, maaşları zamanında ödemeyerek “Görüntüdeki kalabalık, maaşlarını çekemedikleri için ne kadar zor duruma düştüklerini, bir aydır bugünü beklediklerini anlatıyordu. Kimi bakkal olan veresiye borcundan, kimi ödenmesi gereken senetlerden, kimi alması gereken erzağı alamadığından yakınıyordu. Herkes hükümete çatıyor, bir çare bulmasını istiyordu.” (Kıral, 2010: 108) örneğiyle Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanında geçim sıkıntısına neden olmaktadır.

İnsanların maddi açıdan dara düştüklerinde başkalarından istemek yerine bankalara başvurmaları Ankaralı romanında “Üçüncü çayımı yarılattığımda Cavit Bey’in dili çözüldü. ‘Sıkıştık be, dayı. Kredi için bankaya başvurduğum. Daha cevap gelmedi. İki gün sonra ödemem var,’ diyerek bardağı başına dikti.” (Cemali, 2011: 84) örneğiyle işlenmiştir.

Geçim derdi teması, insanların beslenme, barınma, sağlık giderleri gibi temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamaması şeklinde ele alınmıştır. Ailenin geçimini sağlama görevi olan babanın sorumluluklarını yerine getirmeyişi, aileyi geçim derdine düşüren bir sebep olarak gösterilmiştir. Devletin yanlış politikaları da bu sebepler arasındadır. Geçim derdi temasının çocuklar açısından en dikkat çekici yanı çocuk işçi meselesidir. Çocuk haklarını ihlal eden ve günümüzde de önemini koruyan bu mesele, ödüllü romanlarda da yerini almıştır. Romanlarda bu temayla insanın en yakınlarına dahi muhtaç olmaması için kendi emeğiyle çalışması gerektiğinin önemine değinilmiştir. Bir Liranın İki Günü ve Tren Düdükleri romanlarında geçim derdi teması ağırlıklı olarak işlenmiştir. Yıllara göre bir karşılaştırma yapıldığında, geçim derdi temasının 2000 yılından önceki yıllarda ödül alan 12 romanda işlendiği tespit edilirken; 2000 yılından sonraki yıllarda ödül alan sadece 4 romanda geçtiği görülmektedir. Günümüze gelindikçe bu temanın az sayıda romanda geçmesine insanların genel anlamda refah düzeyinin yükselmeye başlaması etken olabilir. Önceki yıllarda geçim derdinin insanların hayatını derinden ve olumsuz etkilediği görülürken yakın zamanlarda temanın daha çok geçim derdinin arkasında yatan nedenlerden bahsedilmesi şeklinde ele alındığı görülmektedir. Sonuçta; geçim derdi temasının toplumda nasıl bir seyir gösterdiği konusunda romanlardan bilgi sahibi olmak mümkündür.

4.1.2.17 Önemli Şahsiyetler

Önemli Şahsiyetler teması toplam 16 romanda geçmektedir. 66 romanda toplam 19 önemli şahsiyet ele alınmıştır. Atatürk dışında her bir şahsiyet bir romanda geçmektedir. İsimlere baktığımızda ağırlıklı olarak din ve devlet büyüğü olan şahsiyetlerin işlendiğini görürüz. Öncelikle romanlarda geçme sayısı fazla olan şahsiyetler verilmiş; ardından eşit geçme sıklığına sahip alt temalar alfabetik sıra içinde verilmiştir.

Önemli şahsiyetler içinde din adamlarının fazlasıyla hürmet görmeleri Sihirli Dürbün romanında “– Emmi diyor, din adamlarına büyük sevgi var. Şeyh Edebalı’ya, Mevlâna’ya, Kumral Abdal’a, Yunus’a... Bunların bu kadar hürmet görmelerine hâlâ aklım almıyor.” ‘Akçakoca, oracığa çömeliyor. Osmancığı da yanına oturtup anlatıyor!’ ‘–Onlar bizim büyüklerimiz. İnsan olana küçücük aklı yetmez. Onlar, aklımıza akıl katıyorlar. Bizlere Allah rızası için yol çiziyorlar.” (Kallımcı, 1996: 108) şeklinde açıklanmıştır.

4.1.2.17.1 Atatürk

Atatürk teması 66 roman içinden 9 tanesinde geçmektedir. Romanlarda Atatürk ile ilgili bilgiler verildiği görülmektedir:

Benim Dünyalarım romanındaki “–Akrep dokuzun üstünde, yelkovan birin üstündeyse, saat dokuzu beş geçe oluyor. Dokuzu beş geçe Atatürk öldü.” (Saygınar, 2008: 55) örnekte Atatürk’ün ölüm saati verilmiştir.

Özgürlüğe Doğru romanında şartlar ne olursa olsun Atatürk’ün kişisel bakımını aksatmaması “Geminin sallantısına karşın tıraş olmayı bile savsaklamamış olan Tuğgeneral, kamaradaki küçük masanın başında oturuyordu.” (Arit, 2011: 45) örneğiyle; istirahat etmesi gereken zamanlarda bile çalışmaya koyulması aynı romandan alınan “...Atatürk yaratılışındaki bir insanı, kesin bir istirahatin kayıtları altında uzun süre tutabilmek olanaksızdı.” (Arit, 2011: 101) örnekle verilmiştir.

Yine aynı romanda milletin içinde bulunduğu olumsuz şartlarda bile inancını kaybetmemesine “...limanı dolduran yabancı devletlerin savaş gemilerini görünce inanç dolu bir sesle:

‘Geldikleri gibi giderler’ dedi yaverleri Yüzbaşı Cevat Abbas(Gürer)’la, Teğmen Muzaffer (Kılıç)’e.” (Arit, 2011: 10) örneğiyle değinilmiştir.

Tren Düdükleri romanında Atatürk ile Konyalılar arasındaki ilişki “Atatürk anıtına gelince durdu. Köydeyken odalarda bu anıtlı ilgili yaşlılardan birçok söylentiler dinlemişti. Neymiş efendim.

‘Atatürk, Konyalılar’a öfkelenmiş, sırtını dönmüş.’

İyi de neymiş Konyalılar’ın suçu?

‘Onların suçu pek çokmuş. Bir kere tren yolunun Konya’dan geçirilmesini istememişler. Sonra, Delibaş isyanı Bozkır’da patlak vermiş. İsyancıların öfkesi Konya’ya değin uzamış. Onlar Atatürk’e karşı geliyorlarmış.

Kurtuluş Savaşı bitince Atatürk ‘Konya’yı başkent yapalım,’ demiş. Konyalılar buna da ayak diremişler. İşte bu yüzden öfkelenen Atatürk sırtını Konyalılar’a dönmüş. Buradan umudu kesilince Ankara’yı başşehir yapmış.

Atatürk yine de doğrucu çok iyi bir üretici, bir kurtarıcıymış ki, Konya’yı Türkiye’nin tahıl ambarı olarak göstermiş. Heykeline buğday başakları koydurmuş. Konyalılar’ın yiğit insanlar olduklarını göstermek için de eline bir kılıç almış. Kılıç ile başak, Konyalılar’ın simgesiymiş.

.... Atatürk, sırtını Konya’ya dönmüş, ama yönünü batıya çevirmiş. Belki de ‘batıya bakın. Uygarlık batıdadır,’ demek istemiştir, yalan mı?” (Kaplan, 2014: 105-106) şeklinde söylentilere dayanılarak anlatılmıştır. Bu alıntılama Atatürk’ün açık görüşlülüğü ve daima uygarlıktan yana oluşu vurgulanmıştır.

Atatürk’ün gençlere ülkeyi emanet etmesinden hareketle ayrı bir değer verdiği ve öğretmenlerin gençlere Atatürk’ü rol model olarak gösterdiği Sen Olabilirsin romanındaki “Öğretmen:

‘...Sizler bu ülkenin geleceğisiniz.

Atatürk, yurdumuzu sizlere emanet etti, öyle değil mi?’ dedi.” (Soytürk, 2002: 112) alıntılama görülmektedir.

Çocukların da Atatürk'ü kendilerine örnek aldığı Toprağa Basınca romanından alınan "Köylü çocuklar gibi kilimlerin çevresinde koşarak elimi kolumu sallayarak buğdayımızı koruyordum. Bir yandan Atatürk'ün çocukluğunu düşünüyordum. O da böyle mısır torbasını beklemişti. Demek şimdi ben de onun gibiydim. Gururlanıyordum. Bir iş yapmanın hazzını duyuyordum içimde." (Apaydın, 1966: 71) kesitte görülmektedir.

Atatürk'ün milli mücadeledeki önemli rolünü aşağıdaki alıntılmalarda görmek mümkündür. Kayıp Seslerin İzinde romanında ülkemizdeki olumsuz koşullara aldırmadan millî mücadeleyi başlatmakta kararlılığı "– İşte çocuklar, ülkemiz böylesine korkunç bir tehlikeyle karşı karşıya idi ve Mustafa Kemal vatani kurtarmaya karar vermişti. Samsun'a ayak basarken Kurtuluş Savaşı'nı başlatmaya kararlıydı, dedi." (Yener, 2003: 69) şeklinde ifade edilmiştir.

Atatürk'ün milli mücadele için halkı örgütlemeye çalışması "–Umutsuzluktan, umarsızlıktan bunaldığımız o korku dolu günlerimizde, genç bir Türk zabiti gizlice köye geldi. Türk erkekleri muhtarın evinde toplandı. Genç zabitin gözleri pırl pırlıdı. Yerinde duramı-yordu. Kemal Paşa adında yürekli, kahraman bir paşanın Yunanlılarla savaşımaya hazırlandığını anlattı. Coşkuluydu, inançlıydı genç adam. Eli silah tutan herkesi orduya katılmaya çağırıyormuş Kemal paşa. Düşmanın yurdumuzu elimizden almasına asla izin vermeyeceğiz diyormuş.

Türk ulusu tarih boyu hep özgür yaşamış gene özgür yaşayacakmış. Malımızı, namusumuzu korumak, kollamak bizlere düşüyormuş." (Akçagüner, 2000: 80) örneğiyle Çatalçay'ın Çocukları romanında da işlenmiştir.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu "Dede, Pelin'e baktı.

–Atatürk'ü bilir misin? diye sordu.

–Kim bilmez Atatürk'ü? dedi Pelin. Siz beni yalnız küçük değil galiba aptal da sanıyorsunuz.

–Hayır, öyle bir şey söylemedim, dedi dede. Atatürk yalnız sizin değil, bizim de kurtarıcımızdır. O yüzden sordum. Burayı, yani ülkenizi yurt edinmemizi Atatürk'e borçluyuz." (Hepçilingirler, 1986: 46-47) ve Özgürlüğe Doğru romanlarındaki "Selanik doğumlu, 37 yaşında, askerlik alanındaki yeteneğini kanıtlamış, teşkilatçı ve ileri görüşlü bir komutan olan Tuğgeneral Mustafa Kemal'in, ülkesi ve ulusu için düşünceleri vardı. Çanakkale Savaşlarında ülkeye büyük bir hizmette bulunmuş, düşman savaş gemilerinin Çanakkale Boğazı'ndan geçmelerini önleyerek, Osmanlı Devleti'ni kurtarmıştı." (Arit, 2011: 10) alıntılarda Mustafa Kemal'in ülkemizi düşmanlardan kurtararak tekrar bir yurt yaptığı açıklanmıştır.

Atatürk'ün ülkemizi düşmanlardan kurtarmak için sadece yabancı milletlerle değil kendi milletimizden olup da bu mücadeleye karşı çıkanlarla, içimizdeki düşmanlarla da savaştığı Kara Cümle, "Ali Kemal'in Payam-ı Sabah'taki yazısını kaldığı yerden okumaya devam etti: 'Mustafa Kemal Paşa Anadolu'da milli bir hareket yaratmaya çalışıyor. Anadolu'da ne kalmıştır ki, mukavemet² teşkili³ kabil olsun. Yurtsever olan manda olmayı kabul etmelidir. Bu serseriler hakkında derhal karar verilmeli, uygulanmalıdır. İdam, idam, idam...' Annesinin sesi titremeye başlamıştı. Devam etti: 'Mustafa Kemal ve yandaşları hak ettikleri cezayı bulacaklardır.'" (Özünal, 2005: 29-30) ve bu uğurda birçok engelle karşılaştığı Özgürlüğe Doğru romanında "Uzun tartışmalardan sonra, ona güvenilmemesi düşüncesi hak kazandı. Bu görüşü savunanlara göre; Tuğgeneral Mustafa Kemal, İstanbul'da belki olumsuz fikir aşılmalarda bulunuyor, hazırlıklar yapıyor olabilir. Bu yüzden onu İstanbul'dan uzaklaştırmak gerekti. Anadolu dağlarına atmalı ve orada çürütmeliydi." (2011: 11) şeklinde ifade edilmiştir.

Bu zorlu şartlar altında sadece Anadolu insanının Atatürk'ün yanında yer aldığını aşağıdaki alıntılmalardan anlaşılmaktadır:

Çatalçay'ın Çocukları romanındaki “Açtık, cephanesizdik, savaş yorgunuyduk. Ama, inançlıydık, yiğittik, yürekliydik, kararlıydık. Hepimiz birer Mustafa Kemal'dik.” (Akçagüner, 2000: 82) örnekte askerlerin Atatürk'ten büyük bir cesaret aldıklarını, ona olan güven ve inançlarıyla zorlukların üstesinden geldikleri işlenmiştir.

Üst bir emire ihtiyaç duymaksızın askerlerin tam bir inançla Atatürk'e bağlandıkları “Tuğgeneral kısa bir an düşündü. Sonra cebinden kurşun kalemle yazılmış bir defter kâğıdı çıkarıp Süvari'ye verdi:

‘Yolculuk sırasında size emir verebilmem için Bahriye Bakanı Avni Paşa'nın emri, Kaptan.’ dedi.

İsmail Hakkı Kaptan okumadan cebine koydu kâğıdı:

‘Buna hiç gerek yoktu Paşam’ dedi. Ben de gemim de emrinizdeyiz. Buyurun, kamaranızı göstereyim size....” (Arit, 2011: 30) ifadesiyle Özgürlüğe Doğru romanında da ele alınmıştır.

Atatürk'ün sadece yurdu düşmandan kurtaran bir lider olmadığı aynı zamanda ülkenin karanlıktan aydınlığa çıkmasına da öncülük ettiği bilgisine “Kadınlar da gündüzleri okula gidiyorlarmış yeni harfleri öğrenmeye.

–Evet, biz okuldan çıkınca, kadınlar geliyorlar.

–Gazi, düşmanı memleketten nasıl kovduysa şimdi de cahilliği kovacak.” (Yener, 2003: 119) örneğiyle Kayıp Seslerin İzinde romanından ulaşılmaktadır.

Atatürk'ün yaptığı mücadelenin tüm dünyada yankı uyandırması ve takdir toplaması 66 romandan 9'unda geçmesiyle Atatürk teması önemli şahsiyetler içinde en fazla işlenen temadır. Özgürlüğe Doğru romanı ise milletimizin özgürlük mücadelesinin anlatıldığı bir roman oluşundan hareketle Atatürk, romanın tamamına hâkim bir temadır. Atatürk; romanlarda temiz, çalışkan, inançlı, kararlı, açık görüşlü ve aydın bir lider olarak yer almıştır. Milli mücadeledeki liderliği sayesinde ülkemizi yabancılardan kurtarması ve ülkemizi kalkındırmak için de hamleler yapması konu edilmiştir. Bütün bu özelliklerinden dolayı dünya çapında tanınan bir kahraman oluşuna da yer verilmiştir.

4.1.2.17.2 Hz. Muhammed (S.A.V)

2 romanda geçen Peygamber Efendimiz (S.A.V), Güneşe Yolculuk romanının tümünde işlenen bir temadır.

Peygamberimizin insanlık için yaptıkları Güneşe Yolculuk romanındaki “–.....Evladım Allah'ın izniyle ve emriyle, şu çanağın içi gibi sapıkları yaşadıkları karanlıktan aydınlığa çıkaracak...” (Sevim, 2014: 16) örneğinde anlatılmıştır.

Hz. Muhammed (S.A.V), Güneşe Yolculuk romanında bütün insanlar için rol model olarak gösterilmiştir. Bunu ispatlayan alıntılar aşağıda yer almaktadır:

“...ben onun hiçbir zaman kötü ve kırıcı bir söz söylediğini duymadım. Başkaları konuşurken, karşısındaki bilgisiz ve kaba olsa bile, asla sözünü kesmezdi. Her zaman verdiği sözü tutardı.

–Çok mu ciddi biriydi?

–Hayır, sırası geldiğinde şakalaşmayı severdi. Ama şaka yaparken bile asla yalan söylemezdi. Sonra gülerken ağzını kapatırdı. Bir de çok cesurdu. Asla tehlikeden kaçmaz, çok iyi güreşir ve çok iyi ata binerdi. Hiçbir zaman kendi işini başkasına yaptırmazdı. Yiyeceğini de giyeceğini de hep kendisi hazırlardı. O hep Müslümanların tembel olmamasını tavsiye ederdi.” (Sevim, 2014: 70) örneğinde Peygamberimizin hiç kimsenin kalbini kırmadığı, her zaman verdiği sözünü tuttuğu, dürüst, cesur ve çalışkan olduğu vurgulanmıştır.

Peygamber Efendimizin diğer insanlara karşı haklı olduğu halde öfkeli davranmayışını örnek almak gerektiği “‘Sevgili Günlük, artık öfkemi kaybettim. Bunun için üzülüyorum. Buna Allah’ın Resulü sebep oldu. O kendisine saldırıldığında karşılık verebileceği halde vermedi. Gücü karşısındakilerden daha fazla olmasına rağmen, kaba kuvvet kullanmadı ya da aşağılamada bulunmadı. Ben de onu kendime örnek almalıyım.’” (Sevim, 2014: 89) şeklindeki alıntıyla Güneşe Yolculuk romanında verilmiştir.

Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “‘Madem öyle, yeşil renk de Emine’nin olsun.’ dedi. ‘Al renk bayrağımızın rengiyse, yeşil de Peygamberimizin türbesinin rengi... Hem Peygamberimiz yeşili daha çok severmiş.’” (Gündüz, 2009: 11) örnekte peygamber efendimizin yeşil rengi sevmesinden ötürü bu rengin tercih edildiği görülmüştür.

4.1.2.17.3 Akşemseddin

Akşemseddin, Konaktaki Hazine olmak üzere sadece bir romanda “Akşemseddin, tasavvuf ve din âlimliğinin yanında Pastör’den dört asır önce mikrobu keşfetmesiyle biliniyor. Aynı zamanda önemli bir tıp bilgini yani.” (Erdoğan, 2013: 92) şeklinde geçmektedir. Bu alıntılardan onun din ve tıp olmak üzere birden çok alanda çalıştığı yani çok yönlü bir ilim adamı olduğunu anlaşılmaktadır.

4.1.2.17.4 Apelles

Tapınağın Sırrı romanı olmak üzere sadece bir romanda geçmektedir. Bu romandan alınan aşağıdaki alıntılardan onun büyük bir ressam olduğu öğrenilmektedir:

“‘Şuraya bak! Her zamanki gibi olağanüstü bir çalışma.’

‘Evet, büyük usta yine sanatını konuşurmuş.’

‘Tek sözcükle harika!’

‘Apelles! Efes seninle gurur duyuyor!’....

Gözlerini ve ağzını hayranlıkla açan Melissa, ‘Evet,’ dedi. ‘Tek sözcükle olağanüstü. Dün geceki şenliği bütün ayrıntılarıyla hem de capcanlı resmetmiş. Baksana gençler, meşaleler, dansçılar, liman; hatta bütün gemiler ve Mısır gemisi... Ama bu olağanüstü!’” (Tapunç, 2014: 110).

4.1.2.17.5 Bach

Ünlü bir müzisyen olan Bach, Atla romanında aşağıdaki gibi geçmektedir:

“Hezarfen kadar yaramaz değil, ama ondan daha gürültücü olduğunu söyleyebilirim. Henüz adını duymadım ama sanırım soyadı Bach.” (Aytuna, 2014: 168) örneğiyle geçmektedir.

4.1.2.17.6 Büyük İskender

Kibele'nin Gölgesinde romanından alınan “Mısır'daki İskenderiye Feneri'ni yaptıran bu ünlü komutanı okuduğu kitaplardan, izlediği filmlerden tanıyordu ama onun Anadolu'ya kadar gelip de adaları kara parçalarına bağlayan köprüler yaptırdığını hiç duymamıştı.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 71) ve “.... Büyük İskender bizim eski kralımızmış. Ölene kadar da öyle kalmış. Kyzikoslular her zaman sadık kalmışlar ona ve onun yönetiminden herkes çok memnunmuş....” (2014: 71) alıntılarda İskender'in Mısır'da İskenderiye Feneri'ni ve Anadolu'da köprüler yaptırdığı bilgisi verilmiş; halk tarafından çok sevilen ve sayılan bir kral olduğu anlatılmıştır.

4.1.2.17.7 Cahit Arf

Kara Cümle romanı ünlü matematikçi Cahit Arf'ın hayatını anlatan biyografik bir romandır. Dolayısıyla Cahit Arf temasının kitaba hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Kara Cümle romanında Cahit Arf'ın matematik alanındaki üstün başarısı “Bu çalışmasını tamamladığında matematik dünyası genç Türk'ü bir kez daha alkışladı. Arf Değişmezleri böylece literatüre geçti.” (Özünal, 2005: 79) örnekleriyle vurgulanmıştır. Cahit Arf, kendi adını taşıyan teoremleri literatüre geçirmiştir.

4.1.2.17.8 Fatih Sultan Mehmet

Fatih Sultan Mehmet, bir romanda geçmektedir.

Konaktaki Hazine romanındaki “Fatih Sultan Mehmed, ordusuyla sefere çıkacağı zaman nereye gideceğini asla kimseye söylemezmiş. Birileri vazgeçirmesin ya da gideceği yere erkenden haber gönderilmesin diye gizli tutarmış. Bunun da çok faydasını görmüş.” (Erdoğan, 2013: 14) örnekte bir komutan olarak prensiplerine değinilmiştir.

4.1.2.17.9 Füreyâ Koral

Türkiyenin ilk seramik sanatçısı Füreyâ Koral Mezarlıktaki Gölge romanında “Nuran Hanım'ın amacıysa ne su taşıyacak kaplar, ne içine güller konacak vazolar yapmaktı. Kendi başına gülü, kendi başına suyu, kendi başına insanı anlatan bir şey yapacaktı, yani amacı sanat yapmaktı ve sanatın amacı da bir şey için araç olmak değildi. Neden kendisi de bir Füreyâ Koral olmasın? Yaptığı çanakların altına o nasıl Füreyâ diye adını yazıyorsa kendi de

Nuran diye imzalandı.” (Sertbarut, 2014: 55) örneğinde görüldüğü gibi seramik sanatıyla uğraşmak isteyen roman karakteri için ilham kaynağı olmuştur.

4.1.2.17.10 Hazreti Süleyman

Korkusuz Murat romanında “–Tuhafsın sen de, Murta ağabey. Deden sana peygamberleri kaç kere anlattı. İçlerinde hayvanların dilinden anlayan bir Hazreti Süleyman varmış ya!” (Vânû, 1998: 40) örneğiyle Hz. Süleyman’ın hayvanların dilinden anlama özelliğine dikkat çekilmiştir.

4.1.2.17.11 Hezarfen

Yaptığı işe inanmanın, bu uğurda mücadeleden vazgeçmemenin öneminin anlatıldığı Atla romanı, mesajlarını uçan meleklerle buluşturduğu Hezarfen Çelebi üzerinden vermiştir. Bu yönüyle Hezarfen teması, Atla romanında hâkim temalardan biridir. Romandan alınan “Hezarfen atladi. Süzüldüğünü görünce bir an hepimiz bu muhteşemlik karşısında donup kaldık.” (Aytuna, 2014: 162) alıntılama Hezarfen’in uçmayı başardığı anlaşılmaktadır.

4.1.2.17.12 Hızır (A.S)

Hızır (A.S), bir romanda geçmektedir.

Sihirli Dürbün romanındaki “Ağzımdaki son kelimeyi ya söylemişim, ya da henüz söyleyecektim. İşte o anda bir ihtiyar beliriverdi yanımda. Yaya gelse, yol buradan geçmiyordu. Arabayla gelse -dedim ya canım- yolu olmayan yerde araba ne arardı? Kanadı yoktu ki uçarak insin. Siz deyin, ‘masallardaki uçan halıya binerek geldi.’ Ben diyeyim, ‘gökyüzündeki pamuk yığınlarını andıran beyaz bulutlardan süzülerek indi.’ Sizin anlayacağınız, bu ihtiyarın yanıma böyle geliverişine aklımız hiç ermedi...”

Ben, ‘kim olabilir diye düşünürken Yusuf;

–Belki Hızırdır, dedi.

–Belki, dedim.” (Kallımcı, 1996: 6-8) alıntılama Hızır’la karşılaşma işlenmiştir.

4.1.2.17.13 Kurtdereli Mehmet Pehlivan

Benim Dedem Gazeteci romanındaki “–Bu heykel, Kurtdereli Mehmet Pehlivan’ın’, dedi...”

–Çok mu güzel güreşiyormuş?

–Hem çok güzel güreşip, başka ülkelerin güreşçilerini yeniyormuş, hem de Atatürk tarafından çok seviliyormuş.” (Özateş, 1998: 42-44) örnekte geçmektedir. Şanı, diğer ülkelere ve Atatürk’e kadar ulaşan bir pehlivandır.

4.1.2.17.14 Mevlâna

Sihirli Dürbün romanındaki “–Ata, Mevlânanın kapısında, dervişe bey olduğunu söylemedin. Söğüt’ten Ertuğrul, demekle yetindin. Neden?...’

‘–Beylik Söğüt’te, Kayı aşireti içinde... Bir de Sultanın sarayına giderken var... Mevlâna Hazretleri dinimizin büyüklerinden biridir. Din büyüğünün yanına beylik gitmez...’ ” (Kallimci, 1996: 98) alıntılama da din büyüklerinin devlet büyüklerinden üstün tutulduğu görülmektedir.

4.1.2.17.15 Nasreddin Hoca

1 romanda geçmektedir. Nasreddin Hoca’nın fıkralarına değinilen Tren Düdükleri romanındaki “Akşehir’liler Nasrettin Hoca’nın türbe kapısına asılan kilitle Hoca’nın güldürme ve düşündürme ustası olduğunu kanıtlayarak bu geleneğin sürüp gitmesini istemişlerdir.” (Kaplan, 2014: 152-153) ifadede Akşehirliilerin, Nasreddin Hoca’nın fıkralarındaki ince mizah anlayışına dikkat çekmek istedikleri anlaşılır.

4.1.2.17.16 Osman Bey

Büyük işler başaracak şahsiyetlerin henüz çocukluk dönemlerindeki davranışlarıyla kendini belli ettiği Sihirli Dürbün romanındaki “–Çocuklarımız yarınlar hazırlanıyorlar. Bizlerin yerine geçmeğe, kılıç kullanmağa, er olmağa hazırlanıyorlar. Başlarında da Kara Osman var.’

‘–Ne yapıyor Ertuğrul beyimizin oğlu?’

‘–Bir çekip çeviriyor ki çocukları... Seyrederken şaşırđım kaldım. Sanki, şimdiden bey olmuş da oturmuş. Cenk oyunu kuracaklar, seyret.’” (Kallimci, 1996: 47-48) örnekte işlenmiştir. Burada, Osmanlı İmparatorluğunun kurucusu Osman Bey’in küçükken oynadığı oyunlarda gösterdiği liderlik vasıfları beyliğinin sinyallerini vermiştir.

4.1.2.17.17 Şeyh Edebali

Sihirli Dürbün romanında “–....O şeyh Edebali ki, bizim din büyüğümüzdür. Tekkede gördüğün dervişlerin de hocasıdır. Gördüğün nice esnafın, sanatkârın da başkanıdır. Marangozun, demircinin, semercinin, nice esnafın... Eснаflar birlik olmuşlar, Ahilik diye bir esnaf birliği kurmuşlar. Hepsi de Şeyh Edebali’ya bağlanmışlar. Çırak, onun izni ile işe girer. Çalışmaya başlar; yine onun izni ile kalfa olur. Kalfanın usta olması ve iş yeri açması da şeyhin izni ile ve de törenle olmaktadır.” (Kallimci, 1996: 68-69) örneğiyle Şeyh Edebali’nin din büyüğü ve ahilik teşkilatının kurucusu olduğu ifade edilmiş; ahilik teşkilatının işleyişindeki rolüne değinilmiştir.

4.1.2.17.18 Yılmaz Güney

Benim Dedem Gazeteci romanında “–Yılmaz Güney kim?....

–Yılmaz Güney, ülkemizdeki yoksul insanların sorunlarını dile getiren filmler çeviren bir sinema sanatçısıydı.” (Özateş, 1998: 52-53) verilen örnekle sinema oyuncusu Yılmaz Güney’den bahsedilmiştir.

4.1.2.17.19 Yunus Emre

Sihirli Dürbün romanında Yunus Emre’nin dış görünüşünün sıradan biri gibi görüldüğüne değinilmiş; ilahileriyle gönülleri fethettiğine “Yunus Emre, herhangi bir Türk köylüsü gibi...’

‘–Bir köylü giyinişinde, diye düşünüyor. Yolda görsem, sıradan biri der geçerdim.’

‘Odada çit yok. Gözler Yunus’ta. Kulaklar onu dinliyor.’

‘–Aşkın aldı benden beni,

Bana seni gerek seni.

Ben yanarım dün ü günü

Bana seni gerek seni.

‘Ertuğrul Bey, elini bağrına koyuyor. Taa gönlünden gelen bir söyleyişle hafifçe sesleniyor.’
‘–Allah!...’” (Kallimci, 1996: 104-105) örneğiyle açıklanmıştır.

Önemli şahsiyetler temasında toplam 9 romanda geçme sıklığıyla Atatürk’ün incelenen romanlar içinde en fazla işlenen tema olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Atatürk, Özgürlüğe Doğru romanında ana tema olarak işlenmiştir. Peygamberimiz 2 romanda geçmesine rağmen Güneşe Yolculuk romanında ana tema olarak ele alınmıştır. Yine Hezarfen Çelebi Atla romanında, Cahit Arf ise Kara Cümle romanında ana tema olarak işlenmişlerdir. Bu tema ile ilgili diğer bir tespit ise, şahsiyetlerin çoğunluğunun kendi değerlerimizden çok azının ise yabancılardan oluştuğudur. Apelles, Bach ve Büyük İskender dışındaki şahsiyetler kendi kültürümüze aittir.

4.1.2.18 Özel Günler

Doğum günü, bayram, düğün, panayır, festival, şölen, şenlik ve yıldönümü için yapılan kutlamalar bu başlık altında verilmiştir. 66 romandan 16’sında geçmektedir.

4.1.2.18.1 Doğum Günü

66 romandan 5 tanesinde doğum günü kutlamasına yer verilmiştir.

Doğum günlerinin küs arkadaşlarla barışmak için bir vesile olacağı “–Pasta yapacağım....

–Unuttun mu? Yarın senin doğum günün. Artık on yaşındasın...

–Doğum gününe bütün arkadaşlarını davet etmeni istiyorum. Öyle küs filan anlamam. Herkesi çağıracaksın, tamam mı? dedi annem.” (Tunaboşlu, 2004: 144) örneğiyle Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında belirtilirken; insanların doğum günlerinin hatırlanmasını istemeleri ve beklmeleri Çınar Dede’nin Doğum Günü romanındaki “Kale, ‘Evet, çınar kardeş!’ dedi heyecanlı bir sesle. ‘Bininci doğum günün kutlu olsun! Eğer kabul edersen sana bir sürprizim var. Bu sürpriz, benim sana doğum günü armağanım olacak...’

‘Teşekkür ederim.’ dedi Çınar Dede, gözleri buğulanmıştı. ‘Ben senin, doğum günümü hiç anımsamayacağından korkuyordum. Anımsamış olman yeterli....’” (Korkut, 2010: 28) örnekle ifade edilmiştir.

Doğum günlerinin bir geleneği olarak hediyeleşme de “Unutamayacağım bir doğum günüydü.

Pastalar kesildikten sonra hediyelerimi almaya başladım.” (Gülü, 2015: 188) örneğiyle Amber’in Zaman Kapsülü romanında ele alınmıştır.

Sevgi Sitesi Çocukları “Yaz aylarında doğan çocukların yaş günü, sitenin gazinosunda kutlanırdı. Özgür, Gökçen de yaz aylarında doğmuşlardı. Her yıl olduğu gibi onların da yaş günleri sitede kutlanacaktı....

Arkadaşlarının getirdiği armağanların yanında, sitede yaşayanlar topluca bir armağan almayı gelenek haline getirmişlerdi. Kâmil'in doğduğu yıl başlamıştı bu güzel gelenek.” (Akçagüner, 1997: 34) ve Mezarlıktaki Gölge romanlarındaki “Genelde pek müşterisi olmayan davetkafe’yi doğum günü için tamamen kapatmıştı Oya’nın babası. Evdeki bütün hazırlıklar buraya taşınmıştı. Annesi ev kirlenmeyecek diye sevinmiş, Oya da ev dışında bir kutlama yapılacağı için mutlu olmuştu. Cama da bir yazı asılmıştı: ‘KAPALIYIZ’” (Sertbarut, 2014: 40) örneklerde doğum günü kutlamalarının ev dışında bir yerde yapıldığı görülmektedir.

4.1.2.18.2 Düğün

Düğün teması, 4 romanda geçmektedir.

Toprağa Basınca romanındaki “Ertesi gün gene erkenden davul zurna ile uyandık. Bugün gelin çıkacaktı... Okul arkadaşlarımın anlattığına göre pek şenlikli olurmuş. Gelin ata binince başına bozuk para atılmış. Çocuklar da kapışarak toplarlarmış. Sonra da ‘Ey Gaziler’ havası ile yolcu edilirmiş. Bütün köylü düğün alayına katılmış.” (Apaydın, 1966: 103) örnekle düğün kutlamalarındaki gelenekler anlatılmıştır.

Gelinin ata bindirilmesi, üzerinden bozuk para atılması ve bütün köylünün düğün alayına katılması bu gelenekler arasındadır. Bazen de düğün geleneklerinin eleştirildiği görülmektedir.

Örneğin Kesekâğıdı Ustaları romanındaki “Ben gelinle damat hiç konuşmazlar sandım. Onları böyle konuşur, rahat bir şekilde görünce şaşırırım. Kentin geleneği böyle olmalı herhalde, diye düşündüm. Sevdim de bu geleneği. İnsanların mutlu gününde dilsiz gibi oturmak yerine konuşup gülümsemeleri daha güzeldi.” (Güler, 2015: 95) örnekte gelinle damadın mutlu gününde konuşmaları, gülmeleri istenmektedir.

Düğünlerdeki içki geleneği de “Oğlan tarafı, ‘Anlı şanlı bir düğün yapacağız, davul zurna getirip çengi oynatacağız, içki de vereceğiz.’ diye diretirken, ninem küplere biniyordu: ‘İçkili düğün yapacak aileye benim verecek kızım yok. Bu memleketin hafızı hocası yok mu? Okusunlar bir mevlit, yapsınlar nikâh duasını. Bir sığır kesip doyursunlar fakiri fukarayı. Gençler kendi aralarında eğlensinler. İçki melaneti de ne oluyor?’ diyordu.” (Gündüz, 2009: 5) örneğiyle Tek Kanatlı Güvercin romanında eleştirilmiştir. Burada bir düğünün hangi amaç ve niyetle yapılacağı açıklanarak düğün anlayışının sınırları çizilmiştir.

Buna göre aynı romandan alınan “Halamın düğünü, aynen ninemin arzu ettiği gibi oldu. Ne içki şişeleri vardı, ne de oynayan çengiler... Sadece davul zurna gelmişti.” (Gündüz, 2009: 56) örnekle içki ve çengi olmaksızın sadece davul zurna ile düğünün gerçekleştirildiği görülmektedir.

Bir düğünde nelere dikkat edilmesi gerektiğinin yanı sıra düğün zamanına da dikkat edilmesi gerektiği “Babaannesi her zamanki gibi terslenivermişti:

–Şuheda kanı kafirleri boğarken düğün dernek de neyin nesiymiş, diyordu.” (Özunal, 2005: 24) örneğiyle Kara Cümle romanında verilmiştir.

4.1.2.18.3 Bayram

66 romanın 3 tanesinde bayramlarla ilgili olaylar işlenmiştir.

Çiçekler Solmasın romanında “Bir gün kalmıştı Kurban Bayramına. Hazırlık telaşı içindeydik. İşimizi bitirince alışveriş için çıkacaktık.” (Güneş, 2001: 5) örneğiyle bayram için yapılan hazırlıklara değinilmiştir.

Romanlarda görülen Kurban Bayramı gibi dini bayramların yanı sıra dış çekme bayramı gibi ilginç özellikteki bayramların kutlandığı Teneke Kaplı İvan romanındaki “‘Sevgili Köprübucaklılar, belediye başkanınız Serdeniz Uzun, Ulusal Dış Çekme Bayramınızı kutlar.’

‘Ne komik, Dış Çekme Bayramı da mı varmış, hiç duymamıştım,’ dedi Drago.” (Tok ve Çadircı, 2008: 83) örnekte görülmektedir. Büyük Tuzak romanındaki “‘Ben kendimi bildim bileli bu bayramın adı, Çat-Kapı Bayramı’dır. Herkes birbirinin evine- şey olur-şey... Hani gelir, çiçek armağan eder. Dargınlar barışır, sevgililer buluşur, dostluk ve sevgi egemen olur.’” (Der, 2016: 104) alıntılama Çat-Kapı bayramından söz edilmiştir. Bu örnekte bayramların topluma sevinç getirmesi, toplumdaki birlik ve beraberliği arttırarak, dostlukların oluşmasına zemin hazırlaması konu edilmiştir.

Çiçekler Solmasın romanındaki “Çocuklar için bulunmaz günlerdir bayramlar.

O günler yaklaştıkça hep bir coşku sarar içimi. En güzel düşlerimi o günlerde kurarım. En çok o günlerde gülerim.

İple çekerim gelmesini o günlerin.” (Güneş, 2001: 29) örnekte bayramları çocukların sevinçle bekledikleri ifade edilmiştir.

Çocuklara dinî bayramlarda kurban eti toplattırılması Çiçekler Solmasın romanında eleştirilmiştir:

“Gelen bir çocuktü....

–İyi bayramlar beyamca, dedi.

Öpmek için babamın eline sarıldı.

Babam, el öptürmeyi sevmez. Elini çocuğa vermedi, geri çekti.

Koştum, bayram şekeri getirip tuttum. Bir avuç aldı, cebine koydu. Gitmiyor, bekliyordu....

–Kurban eti, beyamca, dedi.

Çocuğun elinde bir torba vardı. İçindekiler kurban eti olmalıydı....

–Yazık!.. Çok yazık!.. Dilencilğe alıştırtılıyor bu çocuklar! dedi.” (Güneş, 2001: 36-37).

Bayram teması ile romanlarda kurban bayramı gibi dini bayrama yer verilmesinin yanı sıra çat kapı bayramı ve dış çekme bayramı gibi ilginç ve değişik bayramların roman kurgularında yer aldığı görülmektedir. Bayramların insan ve toplum üzerindeki iyileştirici, birleştirici yönü vurgulanırken; bayramlarda çocukları dilendirerek et toplamak konusu eleştirilmiştir.

4.1.2.18.4 Panayır

Panayırlar hakkında 2 romanda bilgi verilmiştir.

Günümüzün eğlence ve oyun merkezlerinin işlevinin önceden panayırlar ile sağlandığı “–Şimdilerde sizlerin eğlence parkları, oyun merkezleri dediğiniz yerlere benzerdi bizim panayırlar. Alım satım da olurdu oralarda, eğlence çalgı çengi de, Cambazlar, binbir marifet gösteren hokkabazlar. Ne isterseniz vardı.” (Akçagüner, 2000: 52) örneğiyle Çatalçay’ın Çocukları romanında verilmiştir. Teneke Kaplı İvan romanındaki “Ama panayır da panayırdı hani. Ne ararsan vardı, kocaman bir atlıkarınca, zincirli salıncak, kukla oynatanlar, palyaçolar, halka attıranlar...” (Tok ve Çadircı, 2008: 30) örnekte panayırlardaki eğlenceler hakkında bilgi verilmiştir.

4.1.2.18.5 Şölen

Şenlik temasına da bu tema altında yer verilmiştir. Böylece şölen teması, 2 romanda yer almıştır.

“Masallar Ülkesi, tarihindeki en muhteşem çilekli pasta şölenini işte böyle bir günün gecesinde yaşadı. Bütün gece eğlenip coşan, leziz çilekli pastalar yiyip türlü meyve sularıyla serinleyen insanların en mutlusu elbette Şeroks’tu.” (Der, 2016: 196) örneğiyle Büyük Tuzak romanında pasta şöleninden bahsedilmiştir.

Masal Kenti Çocukları romanında “Halk; her zaman gurur duydukları, yalnızca rulolarıyla değil heykelleriyle de emsalsiz olan Küçük Asya’nın ilk kütüphanesinin felaketten kurtarılmasını büyük bir coşkuyla kutlamıştı. Kentte düzenlenen şenlikler bir hafta boyunca sürmüş; agorada kazanlarla yemekler kaynatılmış, yenmiş, içilmiş, dans edilmiş; insanlar âdeta günler boyu evlerine girmemişlerdi.” (Tapunç, 2011: 77) şenliğin ne amaçla yapıldığı, şenlik içindeki kutlamalarda hangi eğlencelere yer verildiği şeklinde kapsamlı ele alınmıştır.

4.1.2.18.6 Festival

1 romanda yer almaktadır.

Meraklı romanındaki “Bütün bu festivaller, avlanma sezonu törenleri, gelenekler, efsaneler ne için yapılıyor sanıyorsun? Bunlar, sadece o bölgedeki insanları değil, farklı kıtalarda, farklı coğrafyalarda yaşayanları da ortak bir amaçta birleştirmeye çalışıyor.” (Yılmaz, 2007: 97) örnekte festivallerin farklı millete mensup insanlar arasında birlik beraberlik sağlayacağı belirtilmiştir.

4.1.2.18.7 Yıl Dönümü

1 romanda yer almaktadır.

Evlilik yıldönümleri ve meslekte belli bir yılı tamamlama gibi vesilelerle kutlamaların yapıldığını Benim Dedem Gazeteci romanından alınan aşağıdaki örneklerde görülmektedir:

“...Üç gün sonra da annenle babanın evlilik yıldönümleri...”

Dedemin bir sürprizi olduğu anlaşılıyordu.

–Annene bir elbise, babana da bir gömlek alalım...” (Özateş, 1998: 25).

“Masanın üzerinde bir pasta vardı. Pasta küçük bir tepsi büyüklüğündeydi ve çikolata kaplıydı. Üzerinde krema ile yazılmış bir yazı vardı:

‘40. YILINIZ KUTLU OLSUN.’

Dedemin gözleri yaşardı. Annemle babamın bu güzel sürprizine ikimiz de çok sevindik. Birbirimize sarıldık.” (Özateş, 1998: 63).

4.1.2.19 Hediyeleşme

Hediyeleşme teması 66 romanın 14’ünde geçmektedir. Bu temayla; hediye vermenin incelikleri belirtilmiştir. Hediye verirken insanların ilgileri, yaşları ve özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Kibele’nin Gölgesinde romanındaki “Demirhan elindeki parayı kısa bir süre dalgın dalgın inceledikten sonra, ‘Eğer olur da evime dönebilirim, izinle onu yaşlı bir kadına armağan etmek istiyorum Tudo,’ dedi alçak bir sesle.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 105-106) örnekte geçmiş zamanlarda kullanılmış paranın yaşlı biri tarafından daha anlamlı bulunacağı düşünülerek bu hediye yaşlı birine layık görülmüştür.

“Yorgo bir paket uzattı arkadaşına.

–Bu senindir, dedi.

Bu Yorgo’nun mikroskobuydu.

–Ama... Olmaz, dedi Cengiz.

–Olur. Babam bana yenisini alır. Sende kalsın isterim. Sen benim en iyi arkadaşımın, dedi Yorgo.” (Tekin, 2017: 159) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları romanında insanın en iyi arkadaşına kendi eşyasını hediye olarak vermekten kaçınmadığı görülmektedir.

Hediye almanın ve vermenin her iki tarafı mutlu etmesi romanlarda işlenmiştir. Sevgi Sitesi Çocukları romanında “Deniz’in armağanını açtığında, arkadaşının inceliği Kâmil’i ağlatmaya yetti. Kendi ‘Game-boy’unun daha küçüğü bir bilgisayardı Deniz’in armağanı. Kâmil, heyecandan sesi kısılarak, teşekkür ederken, Deniz’in inceliğinden çok etkilendiği belliydi.” (Akçagüner, 1997: 36-37) örneğinde görüldüğü üzere hediye vermenin hediye verilen kişiyi çok mutlu ettiği ele alınırken; Çatalçay’ın Çocukları romanındaki “Dedem, çok mutlu görünüyordu. Bir ara masadan kalktı, elinde küçük bir paketle geri döndü. Paketi arkadaşını verirken, ‘Bunu sana yapmıştım. Vermek şimdi kısmet oldu. 1922 yılında vereceğim armağanı yetmiş iki yıl gecikmeyle de olsa verebildiğim için mutluyum.’” (Akçagüner, 2000: 37) örnekte hediye almak kadar vermenin de insanları mutlu edeceğinden bahsedilmiştir.

Romanlarda hediyelerin verilmiş amacına da değinilmiştir. İlk Arkadaş romanındaki “Küçük bir anahtarla kilidini açtı, içinden bize verdiği parlak ipekli kumaştan el kadar küçük, fakat bir kan damlası gibi canlı ve kırmızı üç Türk bayrağı çıkardı, yüzünde melek gibi bir gülüşle:

–Bu bayrakları size hediye ediyorum... dedi. Daima göğsünüzde, kalbinizin üstünde saklıyacaksınız. Haydi bakalım şimdi evinize koşun...” (Balı, 1956: 46) örnekte hediyelerin çocuklarda vatan, bayrak gibi milli değerlerin canlı kalmasını sağlamak için verildiği görülmektedir.

Özel günlerde ve özel durumlarda insanlara hediye götürmenin gerekliliği anlatılmıştır. Buna göre yeni doğan bebeğe, cezaevindeki mahpusa, evlenenlere hediye verme “Akrabalarımız, tanıdıklarımız bebeği kutlamaya geliyorlar. Ellerinde cicili biçili armağanlar. Her gelen Onat’ın sepetine yanaşiyor.” (Akçagüner, 1998: 15), “–Bunu hangi cezaevindeyse babana hediye götürürüz. Mahpuslara hediye götürmek âdettir, dedi Ozan Ali.” (Vânû, 1998: 108) “–...Gelirken, delikanlının evine boş

gitmeyelim demiştik de...Kendisine peşinen evlilik hediyesi vermiş olalım.” (Tuncel, 2011: 66) örnekleriyle İçimdeki Ses, Korkusuz Murat ve Elveda Kumru romanlarında işlenmiştir.

Çınar Dede'nin Doğum Günü “Bir şiirim var size.... Bir doğum günü armağanı alamadım size. Doğrusu ya bir ağaca ne gibi bir doğum günü armağanı alınır, onca düşünmeme rağmen bulamadım henüz. Everseniz eğer şiirimi, onu bir tabelaya yazıp gövdenize asacağım.” (Korkut, 2010: 76) ve Mezarlıktaki Gölge romanlarında “Oya'nın doğum gününe odaklanmalıydı. Hazırlayacağı internet sayfasını o tarihe mutlaka yetiştirmeliydi.” (Sertbarut, 2014: 37) insanlara doğum günlerinde hediye vermek ele alınırken; Şeftali Dede romanında “Bizi uğurlamaya gelenler oldu. Yatıyorum diyerek bana yaklaşmadılar. Annemi öptüler, hediyeler getirdiler.” (Çiçek, 2016: 87) örneğinde görüldüğü gibi uğurlamaların da hediye ile yapılması hususu işlenmiştir.

Hediyelerin, alan kişi için özel bir anlamı ve değeri oluşu Teneke Kaplı İvan romanında “Dafni yolda yemeleri için ormandan taze meyveler toplayıp getiren çingene dostlarıyla teker teker vedalaştı. Her biri küçük bir hediye hazırlamıştı, Dafni için. Paketlerin içinde renkli kumaşlar, tokalar, kemerler, boncuklar, elle işlenmiş mediller vardı. Dafni kendisi için çok değerli olan bu hediyeleri özenle yerleştirdi çantasına.” (Tok ve Çadircı, 2008: 50) örneğiyle işlenmiştir.

Amber'in Zaman Kapsülü romanında da “Üstelik babam çalışma odasında sakladığı annemin amber taşı koleksiyonunu da bana hediye etmişti. Bu hediye benim için çok önemliydi; hayatımda ilk kez anneme ait bir şeye sahip olmuşum.” (Gülü, 2015: 14) örneğiyle aynı durum ele alınmıştır.

Sisin Sakladıkları romanında “İlay'ın eli boynundaki gümüş kalbe gitti, Tayfun armağan etmişti. O da Tayfun'a güzel bir müzik kaseti vermişti. Derin bir soluk aldı, sevmek ne güzel bir duyguydu.” (Sertbarut, 2016: 19-20) örneğiyle hediyeyle hediye ile karşılık vermek gerektiği ve hediyeleşmenin sevginin bir göstergesi olduğu anlatılmıştır.

Romanlarda bu tema ile hediye vermenin almak kadar insanı mutlu ettiğinden bahsedilmiştir. Hediye verilmesi gereken durumlar örneklendirilmiş; her hediye için bir amaç için verilmesine değinilmiştir.

4.1.2.20 Ülkeler ve Şehirler

66 romandan 13'ünde ülke ve şehirlere rastlanılmıştır. Romanlarda Almanya, Amerika, Suriye; Amasra, Ankara, Göynük, İstanbul, Konya, Safranbolu şehirlerinin bir arada verildiği Türkiye ön plana çıkmıştır. Öncelikle romanlarda en fazla işlenen ülke ve şehirler geçme sıklığı bakımından ele alınmış; eşit geçen temalarda alfabetik sıra gözetilmiştir.

4.1.2.20.1 Türkiye

6 romanda geçmektedir.

Kara Cümle romanındaki “–Annem bana derdi ki, Türkiye’de kime ‘Merhaba’ desen, seni bir fincan kahve içmeden bırakmaz. İnsanlar sevecendir, sıcaktır, orası buralar gibi değildir. Kimse silâh taşımaz.....

....Dedesı,

– Türkiye’de insanlar gerçekten de öyledir.. Ama burası her geçen gün Türkiye olmaktan biraz daha çıkıyor, dedi.” (Özunal, 2005: 117) örnekte Türkiye’nin misafirperver insanların ülkesi olduğuna değinilmiş ancak Türkiye'nin de yaşanılacak bir ülke olmaktan giderek uzaklaştığından şikâyet edilmiştir. Romanlarda Amasra, Ankara, Göynük, İstanbul, Konya, Safranbolu gibi şehirler de yer almaktadır. Ankara iki romanda geçmektedir.

“Çınar Dede, ‘Daha sonra Selçuklu da gitti, ardından Osmanlı geldi.’ dedi. ‘Bunları ben de anımsıyorum. Şehre Engüriye adı verilmişti. Daha dün gibi sanki. O sırada Avrupalılar, bizim şehrimizi Angora olarak tanımışlardı...’” (Korkut, 2010: 71-72) alıntılmasıyla Çınar Dede’nin Doğum Günü romanında Ankara adının nereden geldiği hakkında bilgi verilmiştir. Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında “Binlerce ateşböceği! Ankara buydu. Otomobiller, otobüsler, apartmanlar, dükkanlar.. Yolboyu ışıklar.. Hepsi, binlerce milyonlarca ateşböceği gibi parlıyordu.” (Tunaboşlu, 2004: 55) örneğinde görüldüğü gibi Ankara ışıltılı yanıyla tasvir edilmiştir.

Konaktaki Hazine romanında “‘Karadeniz’in belki de en güzel yeri burası!’ diye mırıldandık.

Fatih Sultan Mehmed’in, lalasına,

‘Çeşm-i cihan bu mu ola?’ dediği Bakacak mevkinde durup Amasra’yı seyrettik.” (Erdoğan, 2013: 119-120) örneğiyle Amasra’nın güzelliği dile getirilmiştir.

Konaktaki Hazine romanındaki “Göynük, tarihî dokusu bozulmamış ender rastlanan gerçek bir Osmanlı kasabasıydı. Arnavut kaldırımli sokakları, konakları ve tarihî çınarlarıyla mutlaka gezilip görülmesi gereken bir beldeydi.” (Erdoğan, 2013: 83) kesitte tarihî bir yer olması sebebiyle Göynük, mutlaka görülmesi gereken yerler arasında gösterilmiştir.

Kayıp Seslerin İzinde romanında “Babası:

–İstanbul tarihiyle, doğasıyla turistleri kendine çeken göz kamaştırıcı bir kent, diye yanıtladı.” (Yener, 2003: 27) görüldüğü gibi İstanbul’dan övgüyle bahsedilmektedir.

Konya, Tren Düdükleri romanında “Akşehir’e, Ereğli’ye göre burası daha temiz daha zengin ve daha şenlikliydi. Raflar yerden göğe değin mal doluydu. Elbette öyle olması lâzımdı. Burası Konya’ydı. Bugüne bugün Türkiye’imizin buğday ambarıydı. Eskiler boşuna söylememişler. ‘Gez dünyayı, gör Konya’yı,’ diye.” (Kaplan, 2014: 101) örneğiyle geçmektedir. Konya’yı gezmek ve görmek dünyayı görmeye bedel sayılmıştır.

Konaktaki Hazine romanında Türk mimari ve şehirciliğinin hayattaki en güzel örneklerini barındırması sebebiyle Safranbolu şehrinin dünyanın en iyi korunan yirmi kentinden biri olmasından “Sekiz kilometre sonra Safranbolu’daydık. Burası 2003 yılında dünyanın en iyi korunan yirmi kentinden biri ilan edildiğine göre ne kadar önemli bir belde olduğunu söylemeye lüzum var mı?” (Erdoğan, 2013: 20) örneğiyle bahsedilmiştir.

4.1.2.20.2 Almanya

5 farklı romanda Almanya teması işlenmiştir.

İnsanların hayatlarını kurtarmak için Almanya’ya çalışmak için gitmek istemeleri ve oraya ümit bağlamaları Leyleklerin Gitme Zamanı romanında “‘Of, oof... Aman, nasıl

da yorulmuşum bugün! Gelmedi şu Almanya'dan bir haber ki, kurtulalım şu rençperlikten..." (Salgut, 2005: 130) örneğiyle işlenmiştir. İnsanlar geçimlerini sağlamak için Almanya'ya gittikleri örnekler mevcuttur. Hayalet Köy romanında "Daha önce babası Almanya'daydı. Üç yıl önce Türkiye'ye döndüler." (Şeker, 2014: 82) örneğiyle sadece babanın işçi olarak Almanya'ya gitmesine değinilmiştir.

Kara Cümle romanında tüm ailenin Almanya'ya gitmesi "Almanca konuşabilir miyiz? Belki biraz siz de biliyorsunuzdur. Çünkü Türkiye'de insanlar birkaç sözcük de olsa Almanca konuşabiliyorlar."

Genç gazeteci derin bir soluk aldı:

"Elbette, ben Köln doğumluyum. Uzun yıllar orada yaşadım. Ailem işçi ailesidir." (Özunal, 2005: 133) örneğinde ele alınmıştır. Almanya'ya gidenlerin dönüşte hediye ve oyuncaklarla gelişi de "Bülent'in babası geçen yaz Almanya'dan getirmiş onu. Her yaz gelir, birçok oyuncak getirir." (Dölek, 2015: 11) örneğiyle Yeşil Bayır ve "Almanya'da çalışıyordu Veysel'in babası. Gideli iki yılı geçmişti ama iki yıl içerisinde ancak bir kez izine gelebilmişti. Geçen bahar geldiğinde, Veysel'e gocuk, saat ve meşin top getirmişti." (Öztürk, 1995: 9) örneğiyle Yaralı Keklik romanlarında işlenmiştir.

4.1.2.20.3 Amerika

Amerika teması 2 farklı romanda geçmektedir. Gelincik Arkadaş Arıyor romanında meslekte ilerlemek, eğitim ve uzmanlık alanındaki imkânlarından faydalanmak için "... oğlu Mutlu, tıp fakültesini bitirip Amerika'ya gidince tek başına kalmıştı." (Tankut, 2011: 120) Amerika'ya gidildiği görülmektedir.

Sisin Sakladıkları romanında ise "–Amerikan yapımı mı?

–Sanırım.

–Nerede korku ve şiddet filmi varsa onlardan çıkar zaten.

–Yine mi Amerikan düşmanlığı yapıyorsun anne? Kurtul artık bu paranoyalardan." (Sertbarut, 2016: 18) örneğiyle Amerika'ya karşı ön yargı görülmektedir. Amerika korku ve şiddetle eş değer tutulmuş; akabinde ise bu ön yargı eleştirilmiştir.

4.1.2.20.4 Suriye

1 romanda geçmektedir. Suriye'deki savaşın anlatıldığı Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki "Konuşmak isterlerse Halep'ten söz açıyorlar. Konu hep 'ülkemizin hali ne olacak'a geliyor. Öyle diyorlar. 'Suriye'nin hali ne olacak?' Konuşup konuşup üzülüyorlar." (Öztürk, 2016: 107) örnekle Suriye, geleceği konusunda karamsar bir tablo çizilerek işlenmiştir.

Romanlarda yabancı ülke olarak Almanya, Amerika ve Suriye geçmektedir. Amasra, Ankara, Göynük, Konya, İstanbul ve Safranbolu şehirleri ile öne çıkan Türkiye'den sonra en fazla Almanya işlenmektedir. Romanlarda Almanya insanların işçi olarak çalışmaya gittikleri bir yer olarak geçerken; Amerika eğitim ve uzmanlık alanlarında kendini geliştirmek isteyenlerin tercih ettiği bir ülke olarak gösterilmiştir. Türkiye ise manevi değerlerinden ötürü yaşanılacak bir ülke olarak işlenmiştir. Ancak

Türkiye'nin bu değerlerinden git gide uzaklaştığına dikkat çekilmiştir. Suriye ise, ülkedeki savaşın anlatıldığı bir roman olan Kuş Olsam Evime Uçsam'a hâkim temalardan biri olarak geçmektedir.

4.1.2.21 Aldatmak

İhanet, kandırmak, dolandırıcılık, sahtekârlık ile ilgili hususlar aldatmak teması altında ele alınmıştır. Böylece temanın 66 romandan 12'sinde işlendiği tespit edilmiştir. Romanlarda sahtekârlık örnekleri aşağıdaki kesitlerde verilmiştir:

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında hırs ve kıskançlık uğruna yapılan sahtekârlık “...Yarışmayı kazanan Süleyman'ın şiiri değil. Benim şiirim altına kendi imzasını atmış. Kendi yazdığına da benimkini. Değiştirmiş yani şiirleri.” (Tunaboşlu, 2004: 147) örneğinde işlenmiştir. Roman karakteri yarışmada dereceye girecek şiir ile kendi şiirindeki imzaları birbiriyle değiştirir.

Teneke Kaplı İvan romanında “Oysa İvan bu işin gerektirdiği kadar sabırlı olamadı. Kısa yoldan çok para kazanmak istedi. Bu yüzden, zırhları tenekeden yapmaya başladı.’..... ‘Bilirsin işte... İnce metal levhaları kalayla kaplarsın. Hafif ve parlaktır. Ama bir o kadar da dayanıksızdır... İşte bu İvan, zırhları tenekeden yaparak herkesi aldattı. Kendi kuyusunu kazdı....” (Tok ve Çadircı, 2008: 187) örneğiyle yapılan sahtekârlıkların en büyük zararı kişinin kendisine vereceği belirtilmiştir.

Dolandırıcılık örnekleri şu şekilde verilmiştir:

Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanında “...Çalıntı kart çetesini yakaladık amirim. Gerçi bunlara çete denemez. Bunlar Rengin Engin isimli bir öğrenciyi kaçırmış ve ondan bankaların güvenlik sistemlerini bozarak kendi hesaplarına para aktarmasını istemişler....” (Kıral, 2010: 163) bankayı dolandırarak hırsızlık yapmak ve Ankaralı romanında “Oğlum, günümüzde idealizm, lüks. Enayiliği bırakın. Sınırlama yapacağınıza, zam yapın. Hem anlamıyorum, Allah'ın domatesini bir gün önce, bir gün sonra toplasan, ne fark eder? Bize de belediye dört kata izin veriyor. Evet mi diyeceğiz? Zemindi, çatıydı derken dört buçuktan beşe tamamlıyoruz. Gelirken küpünüzü dolduracaksınız.” (Cemali, 2011: 51) örneğiyle yasal işlemlerde dolandırıcılık yaparak kısa yoldan zengin olma işlenmiştir.

Romanlardan alınan ihanet örnekleri aşağıdaki kesitlerde verilmiştir:

Güneşe Yolculuk romanında Yahudilerin Müslümanlara ihaneti “-.... Peygamber'imizle anlaşma yapan Medineli Yahudiler sözlerini unutup kafirlerle işbirliği yapıyorlar.

-Evet biliyorum, normalde yaptıkları anlaşmaya göre kafirlere yardım etmemeleri ve Müslümanları arkadan vurmamaları gerekiyordu; ama onlar anlaşmaya uymuyor.” (Sevim, 2014: 178) şeklinde verilirken “Herkesin çıktığı bir akşam, Sadi'yle Esat boş zannederek laboratuvara girdiler. Batıracakları şirketi satın almak için kurdukları planı tartıştılar. Anladığım kadarıyla ölü projelerle çaldıkları ödenekleri, şirketi ele geçirmek için kullanacaklar.’ ” (2015: 194) örneklerde roman karakterlerinin kendi çıkarları uğruna yaptıkları hainlikler anlatılmaktadır.

Anahtar romanında verilen “...Özgün’ün cebine kopya kâğıdını senin koyduğunu gördüm.’

‘Madem gördün, niye haber vermedin?’

‘Salak neden haber vereyim Özgün’ün rezil olması izlemek daha zevkliydi.’

Korcan derinlerdeki sinsi gülüşünün yüzüne yansımaya izin verdi.” (Avgören, 2011: 71) örnekle de sırf bir insanın utanacak duruma düşmesinden zevk almak için doğruları ve gerçekleri açığa çıkarmamak durumu ele alınmıştır.

Bir Gün Büyüyeceksin ve Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanlarında çocukların başkalarını kandırması ile ilgili örneklerle karşılaşmıştır:

“Ama Osman büyür de bir araya gelirlerse, o zaman başka... başka olurdu yani. Onu öne sürer, her şey olur, kimin ne yaptığını kim bilecek? Büyük babayı, İkbal Dadı’yı, annesini, babasını, Mahmut dayısını kandırır, herkesi kandırırdı. ‘Ben yapmadım ki, Osman yaptı!’ der, biter giderdi.” (Seyda, 2013: 40).

“Pelin de gidip bir filmde gördüğü numarayı yaptı. Yastığını yatağın içine sokup örtüyü çekti üstüne. Şimdi yatağında uyuyor olacaktı Pelin ve annesi uyandırmaya kıyamayacağı için hiçbir şeyden kuşkulananmayacaktı.” (Hepçilingirler, 1986: 12).

Yaralı Keklik romanında bu tema, yetişkinlerin bir çocuğu kandırmaları “–Ne verirsin ağam keklige?

–Eğer anlattığın kadar varsa, benden sana tamı tamına on bin lira. Nasıl anlaştık mı?

–On bin lira mı?

–Evet on bin lira. Sen çocuktan kaçır alırsın onu bilmem. Lâkin çocuktur tez kanar.” (Öztürk, 1995: 50) şeklinde işlenmiştir.

Ev sahibinin kiracıyı çıkarmak için yalan söyleyerek kandırması “– Hayırdır efendim, hayırdır. Bizim şer işimiz olamaz. Bu bey, yap-satçı bir tanışımız. Buraya yeni bir bina yapacak. Daireler üzerinde yarı yarıya anlaştık. Arsa bizden, bina ondan.

–Demek onun için yıkıyorsunuz. Hani ama şu delikanlı evlenecekti?

–Onu şimdilik erteledik. Hele bina yapılsın, düğün kolay....

Aldatılmışlık. Evlilik bir düzmeceymiş. Niçin gerçeği sakladılar, anlamadım. Bize doğrusunu söyleselerdi, ne yapabilirdik ki?” (Tuncel, 2011: 66-66) örneğiyle Elveda Kumru romanında ifade edilmiştir.

Kandırmanın gayet doğal olduğu ve insanların güçleri yettiğinde birbirlerini kandırmasının bir gereklilik olduğu “Aptal minik fare aklına geldikçe, onu kandırdığı için kendisiyle gurur duyuyordu. Prens Milla’ya göre kandırmak çok sıradan bir davranış, hatta kesinlikle kullanılması gereken bir silahtı. Ona göre bazı insanlar güçlü, bazıları güçsüz doğardı. Güçlüler, her canları istediğinde güçsüzleri çeşitli yollarla kandırabilirlerdi.” (Der, 2016: 47) örneğiyle Büyük Tuzak romanında ele alınmıştır.

Aldatmak, insanların başarı, para, güç gibi kişisel çıkarları üzerine karşısındakini kandırmaları şeklinde çok çeşitli örneklerle işlenmiştir. Teneke Kaplı İvan romanında kişinin başkalarını aldatarak aslında en büyük kötülüğü kendine yaptığı verilirken; Büyük Tuzak romanında güçlünün güçsüzü aldatması doğal bir durum olarak işlenmiştir. Bu davranışların insanın itibarını zedelemekle kalmadığı insanın yaşadığı topluma karşı da bir önyargı oluşmasına vesile olduğu işlenmiştir.

4.1.2.22 Komşuluk

Komşuluk teması, 66 romandan 12'sinde yer almaktadır.

Komşuluk bağının insanları yalnızlık duygusundan kurtardığına Kesekâğıdı Ustaları romanındaki “Artık yalnız değiliz. Ne iyi. Ali, Veysel, Duran ağabeylerimiz var. Ne güzel. Koca kentte bizi arayıp soranlar da var. Ne hoş...”

Hemen her akşam birbirimize gidip geliyoruz. Çay kaynatıp ortak yemek pişiriyoruz.” (Güler, 2015: 62) örnekle dikkat çekilmiştir.

İnsanın yardıma ihtiyaç zamanlarında öncelikle komşularına başvurması “Hüsnü Efendi kapı komşumuzdu. Babamın yaşlarındaydı. Yardıma ihtiyacımız olduğu zaman onu çağırırdık. Anlaşılan ninem, yine ondan yardım isteyecekti.” (Gündüz, 2009: 26) örneğiyle Tek Kanatlı Güvercin romanında; komşuların da gerekli yardımı göstermesi “Komşuları zaman zaman kapısını çalıp ondan bu tür bir onarım rica ederlerdi. Ahmet Çavuş onları hiç kırmaz, o her zamanki güleç yüzüyle elinden geleni yapardı.” (Tekin, 2017: 5) örneğiyle Yeşil Ada'nın Çocukları romanında ifade edilmiştir.

Komşuluğun zor günlerde kenetlenme demek olduğu “Komşularını da alarak eve döndüler. Onlara, temiz ve kuru çamaşır verdiler. Sıcak bir çay yaptılar. Sabaha kadar, yalnızca çocukları yatırdılar. Üç çocuk komşunun vardı, bir de Mıcık dört. Büyükler de oturup ne yapabileceklerini konuştular.” (Çekiç Yamaç, 2011: 22) örneğiyle İncili Kavak romanında örneklendirilmiştir.

Komşular kötü günlerde birbirlerine destek olur hatta onlarla evini, yemeğini paylaşırlar. Komşuların hastalık zamanlarında da üzerlerine düşen görevleri yapması Benim Dünyalarım “Babam bir ay sonra iyileşip döndü. Bütün köy bizim eve toplandı.” (Saygınar, 2008: 26), Hayalet Köy ““Bak, karşı komşumuz Emine teyze sana ne getirmiş?” dedi..... ‘Isırgan otlu börek...’” (Şeker, 2014: 36) ve İlk Arkadaş romanlarındaki “O hastaneden dönünceye kadar komşular bana bakarlardı...” (Balı, 1956: 16) alıntılamlarda görülmektedir.

İnsanların komşuluk ilişkileri konusunda titiz ve özenli davranmaları, birbirlerinin haklarına riayet etmeleri; Kara Cümle, Çatalçay'ın Çocukları ve Konaktaki Hazine romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde ifade edilmiştir:

“Mustafa Kemal'i düşündü. ‘Keşke gitmeden önce görüşebilseydik. Bu kez de kısmet değilmiş. Yola çıkmadan önce haberimiz olsaydı keşke. Gene de valideye söylemeli, Zübeyde Hanıma gitsinler. İyi günde kötü günde, her zaman bizi arayıp sormuştur.’” (Özünal, 2005: 16).

“Komşu hatırı önemliydi. Çocuklar kavga ettiğinde analar, mamalar bize; ‘ayıptır, komşuyuz. Sizler kardeş sayılırsınız’ derlerdi.” (Akçagüner, 2000: 12).

“Evlerin hiçbiri, bir diğerinin görünüşünü ve aldığı ışığı engellemiyordu. Onların, komşu hakkı ve göz hakkına riayet edilerek yapıldığını öğrendik.” (Erdoğan, 2013: 33).

Yukarıdaki örneklerde iyilikte bulunan komşuya iyilik etmek, komşu hatırını kırmamak, onların haklarını çiğneyecek herhangi bir şey yapmamak gerektiği belirtilmiştir. Komşular aşağıdaki örneklerde görüleceği gibi yeme içme konusunda da birbirlerini düşünmektedir:

Toprağa Basınca romanındaki “Hüri Nine gene elinde bir tas pekmeze bizim eve geldi.” (Apaydın, 1966: 120) örnekte komşuluğun yedik içtiklerinden birbirlerine ikram etmeyi gerektirdiği ifade edilmiştir.

Romanlarda örnekler hep iyi komşuluk ilişkileri üzerinedir. Komşuluk ilişkilerinin önemi, sağlamlaştırılması ve güzelleştirilmesi ile ilgili kesitlere rastlanmaktadır. Öyle ki başta anlaşılmayan komşular bile “Babam üç gün sonra kurtulup bize kavuştu. Biz de ona kavuştuk. Avukat amcayla aralarındaki sınır kavgası böylelikle kapandı. Babam hakkından vazgeçti, bu avukatlık karşılığı sayıldı. Helâllaştılar. İyi komşu olduk.” (Vânû, 1998: 157) örneğiyle Korkusuz Murat romanında görüldüğü gibi sonunda iyi komşu olurlar.

İşleniş şekliyle komşuluk temasının toplumun değerlerini çocuklara kazandırmaya katkı sağlayacağı söylenebilir.

4.1.2.23 Sosyal Adalet

Bu temayla toplumdaki eşitlik ve eşitsizlik durumları ele alınmıştır. Sonuçta romanlarda daha çok sosyal adaletsizliğin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Sosyal adalet teması, 66 romandan 12’sinde işlenmiştir. Toplumdaki eşitsizliği anlatan kesitler aşağıda verilmiştir:

“Yolun kenarındaki kaldırımlardan yürüdük. O cicievler, balkonlardan sarkan kadınlar, bisikletle kaldırımlarda tur atıp gezen çocuklar. Dondurma yalayıp çiklet patlatan kızlar... ‘Vay be,’ dedi Ömer. ‘Hak, adalet denen bu mu? Bir arka mahallelere bakın, bir de buralara...’

‘Bir onların annelerine bakın, bir de bizimkilere.’

‘Ya şu çocuklar?’

‘Bir onlara bakın, bir de bizlere.’

‘Ya şu sokaklar?’

‘Bal döksen yalanır.’

‘Bizim köyün sokaklarında yazın tozdan, kışın çamurdan geçilmez.’” (2015: 42) örneğinde görüldüğü gibi Kesekâğıdı Ustaları, “Parkta oynayan çocuklar, onları umursamadan eğleniyorlardı. Voleybol oynayanların iki topu vardı. Bunlardan biri kenara bırakılmıştı. Evren Sitesi’nin çocuklarına topları fazla geliyordu. Atay ve arkadaşlarınınmsa patlak bir topun peşinden koştukları çok olmuştu. Hem de yolun ortasında.” (Dölek, 2015: 58) örneğinde olduğu gibi Yeşil Bayır ve “Kapının önünde bir iki otomobil vardı. Çocuklardan bazıları, bu otomobillere bindiler. Temiz giyimli, üstü başı düzgün çocuklardı bunlar. Koca arabada tek başlarına gittiklerine göre, kendilerinin dedi ki. Aklıma Şerif Amca’nın, iş dönüşü, otobüste ayakta gidişi geldi.” (Uyaroğlu, 2005: 45) örneğinde

belirtildiği üzere Bir Liranın İki Günü romanlarında ülkemizdeki bir kesim rahat ve bolluk içindeyken diğer kesimin yokluk içinde yaşaması örneklendirilmiştir.

Kibele'nin Gölgesinde romanında “... Nasıl da ilkel şartlarda yaşıyorlar, yazık! Hemen sonra bu düşüncelerini saçma buldu. ‘... Biz 21. yüzyılda onca teknolojiye ve bilgiye sahip olmakla övündüğümüz halde, dünyanın birçok yerinde hala bu şartlarda yaşayan insanlar yok mu sanki?’” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 48) şeklinde verilen örnekle dünyanın birçok ülkesi teknolojinin sunduğu imkânlarla sahipken birçoğunun da ilkel şartlarda yaşadığı dile getirilmiştir.

Toplumdaki adaletsizliğin insanların davranışlarından kaynaklandığını açıklayan ifadelere aşağıdaki romanlarda rastlanmıştır:

Tren Düdükleri romanındaki “Memican başından geçenleri bir kez de Osman Amca'ya söyledi. Can kulağı ile dinleyen Osman Amca, trenleri yöneten memurlara verdi, veristirdi... ‘Ya! Demek öyle haa!... Başkaları deveyi hamutuyla yutar onları gören olmaz, dırnak gadar çocuğun ufacak hatasını herkesler deve yapar. İğneyi çalan suçlu, dünnayı çalan namuslu. Bu ne biçim dünya böyle?...” (Kaplan, 2014: 99-100) örnekte küçük bir çocuğun çaresizlik ve yokluktan yaptığı küçük bir hatasının bağışlanmayışına tepki gösterilmiştir.

Çiçekler Solmasın romanındaki “Satıcılar, karşılındakilerin parasına göre, konumuna göre davranıyorlardı demek. Kızıştım bu ayrıma.” (Güneş, 2001: 23) örnekte insanların güçlü, mevkili ve zengin kişilere toleranslı; diğerlerine acımasız davranışları eleştirilmiştir.

Toplumdaki eşitsizliğe torpilin neden olduğu durumlar Anahtar, Hayalet Köy ve Tren Düdükleri romanlarıyla aşağıda örneklendirilmiştir:

“Git tabii, gidip biraz yalvar öğretmene, sana bedavadan not versin. Bir iki yarışmaya katıldınız ya torpil istersin.” (Avgören, 2011: 23).

“Torpilin ne olduğunu çok iyi biliyordu. Dedesi çok zengin diye, okulda, evde, hatta alışverişe gittiği dükkânlarda bile ona nasıl prenses gibi davrandıklarını düşündü.” (Şeker, 2014: 82).

“Süleyman Er'in babası Ökes'in eski muhtarlarındandı. O, amirlerinden bir torpil buldu, o yaz başında öğretmen olmak için oğlunu Konya Ereğli-İvriz Köy Enstitüsü'ne gönderdi.... Enstitüye oğlunu göndermek için o yıl Memican'ın babası da çok uğraştı akma ne yazık ki o Süleyman Er'in babası gibi başarılı olamadı.” (Kaplan, 2014: 26-27).

Sadece iki romanda sosyal adaletin sağlandığı görülmektedir. Bunlardan biri “-Evet, tabii. Kütüphanenin kapanış saatini ileriye alacaklar o kadar. Böylece herkes faydalanacağına göre, bize ayrıcalık tanınmış olmayacak.” (Tapunç, 2011: 93-94) örneğiyle Masal Kenti Çocukları romanıdır.

Diğeri ise “Peynir, fındık ve mandalina dağıtımı belli günlere paylaştırıldı. Babam beni de ağabeyimi de yemekhaneye hiç sokmadı. Sanki biz öğrenci değildik! Yemekhanede, arkadaşlarımla yemek yemeye hep özendim. Öğretmen çocuklarının onlardan yememesi gerekiyormuş.” (Saygımar, 2008: 24) örneğiyle Benim Dünyalarım romanıdır. Bu

örneklerde karakterlerin kendi çocuklarına ayrıcalık tanımadığı, torpille hareket etmediği görülmektedir. Hatta bu konuda oldukça katı bir tutum içinde oldukları tespit edilmiştir.

Eşitsizlik, Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında “Birinin kilometrelerce toprağının olmaması, bir diğerrinin ölüsünü gömecek toprak bulamaması benim için akıl almaz bir şeydi.” (Özkan, 1985: 35) şeklinde verilen ifadede sorgulanmıştır.

Toprağa Basınca romanında “Sonradan sordum, ömründe hiç portakal yememiş.... Bugün bile ne zaman portakal yesem hep o sarı yüzlü, örgülü saçlı küçük kızı hatırlarım. Onun hakkını yiyormuşum gibi gelir bana. Lokmalarım ağzımda büyür.” (Apaydın, 1966: 63) örneğiyle vicdan sahibi insanların toplumdaki bu adaletsizlikten rahatsızlık duymaları konu edilmiştir.

Bu eşitsizlikten refah içinde yaşayan çocukların bihaber oluşları ve toplumdaki eşitsizliğin sonradan farkına varmaları “O gün, Evren Sitesi’nin çocukları için şaşırtıcı olduğu kadar öğretici bir gün oldu. Özel otomobilsiz de yaşanabileceğini, her evde telefon olmadığını, kimi evlerin kaloriferli değil de odun sobasıyla ısındığını, annelerin de çalışıp ev geçindirebileceğini öğrendiler.

Yoksulluğun ne demek olduğunu da belki ilk kez o gün düşündüler.” (Dölek, 2015: 92) örneğiyle Yeşil Bayır romanında verilmiştir.

Romanlarda sosyal adalet teması ağırlıklı olarak toplumdaki eşitsizliklerin örneklenmesi şeklinde ele alınmıştır. Bu eşitsizlik insanlar arasında, ülkede ve dünyada olmak üzere farklı boyutlardan ele alınmıştır. İnsanlar arasındaki eşitsizliğin yine insanlardan kaynaklandığı torpil ya da kayırma yoluyla insanların buna sebep oldukları dile getirilmiştir.

4.1.2.24 Yaşlılık

Yaşlılık teması 66 romandan 12’sinde geçmektedir.

Aşağıdaki örneklerle yaşlılığın insan hayatında zor bir dönem olduğu gözler önüne serilmektedir. Bunlardan ilki insanların yaşlanınca bir sürü sağlık problemleriyle baş başa kalmalarıdır. Ablamı Nereye Kaçtırdılar “Yaşlanınca bir sürü problemle karşılaşılıyor insan. Aaah ah! Eskiden ne çok iş yapardım da yorgunluk nedir bilmezdim. Şimdiyse her tarafım ağrıyor.” (Kıral, 2010: 21) ve Hızlı Tosbi romanlarındaki “İyi, bedava doktor ayağımıza geldi. Ağrımayan yerimiz ağrır, sayar dökeriz şimdi... Ne de olsa, ihtiyarlık.” (Bertan, 2015: 145) örneklerde yaşlıların fiziksel sağlık sorunlarıyla uğraşmalarına değinilirken; Teneke Kaplı İvan romanındaki “Yavrucuğum,’ dedi Dafni’nin gözlerinin içine bakarken, ‘ihtiyarlık işte beni böyle yaptı. Dün akşam ne yediğimi bile hatırlamıyorum.” (Tok ve Çadırcı, 2008: 68) örnekte hafıza sorunu yaşamaları anlatılmıştır.

Bir Liranın İki Günü romanındaki “Bunu, orada tanıdığım yaşlı bir paradan öğrendim. O çok kese görmüş. Kadife olanlarında bile kalmış. Biraz gevezeydi yalnız, çenesi düşmüştü. Yaşlılıktan olsa gerek. Yaşlanınca yalnız insanlar değil, paralar da bunuyor demek ki. Yazık. Her önüne gelene, kaldığı kadife keseleri anlatırdı.” (Uyaroğlu, 2005: 10) örnekte bunama riskiyle karşı karşıya kalmalarından bahsedilmiştir.

Kuş Olsam Evime Uçsam romanında yaşlıların geçirdiği fiziksel değişimlere “Anneannem de küçülmüştü, boyu kısalmıştı. ‘yaşlandığım için bir çamaşır gibi çektim,’ demişti.” (Öztürk, 2016: 10) kesitiyle örnek verilmiştir.

Yaşlıların geçirdiği fiziksel değişimlerin sadece bedenlerinde olduğu, coşkularının, tutkularının ise yaşlanmadığı Aynalı Geyik romanında “Geride kalıyor dedeler, nineler. Sevgiyle, korkuyla el sallıyorlar. Gizlemeye çalışıyorlar gözyaşlarını. Çocukluklarını, gençliklerini anımsayıp, iç çekiyorlar. Özlemle, dalgalanıp büyüyen kalabalığa bakıyorlar. Orada, önde olmak istiyorlar.

Tutkuları genç, bedenleri yaşlı... Yılları taşıyorlar sırtlarında. Coşkularını taşıyor ayakları. Bedenleri ağırlaşıyor. Kısa adımlarına, uzun geliyor yol. Kırık yüreklerle geri dönüyorlar.” (Köseoğlu, 1997: 74) şeklinde ele alınmıştır.

Hâlâ genç olan tutkularını yaşlı bedenle gerçekleştirememeleri onlarda büyük bir hayal kırıklığı oluşturmaktadır. Bu nedenle anılar, Çatalçay’ın Çocukları romanındaki “Şimdi her yaşlı gibi burada anılarımla yaşıyorum.” (Akçagüner, 2000: 5) örneğinde görüldüğü gibi yaşlılar için ayrı bir öneme sahiptir.

Yaşlılar için en önemli sorunlardan bir tanesinin yalnızlık olduğu Parktaki Gergedanlar romanında “Olsa olsa birazcık pişmanlık vardı bakışlarında. Koskoca bir ömrü tek başına tamamlamakta oluşun pişmanlığı. Son yıllarda çevresinde o kadar az insan kalmıştı ki, kimi gün tek sözcük bile konuşmadan akşamı ettiği oluyordu.” (Atilla, 2015: 29) örneğiyle ele alınırken yaşlıların ömürlerindeki yılların azalmasıyla birlikte ümitlerinin de tükendiği “Artık iyice yaşlanmıştı. Yeni bir hayata başlamak için çok geç olduğunu düşünüyordu...” (Tunaboşlu, 2012: 117) örneğiyle Ormandaki Tehlike romanında görülmektedir.

Yaşlılık, insanın huzura en çok ihtiyaç duyduğu dönemlerdendir. Çatalçay’ın Çocukları romanında “Çatalçay’ın ovayı gümüş bir kemer gibi sarışını seyretmek, şırıltılı akışını dinlemek yaşlılık yıllarımın en büyük keyfi oluyor.” (Akçagüner, 2000: 5) şeklinde belirtildiği gibi doğayla iç içe olmak ve huzur, yaşlıların en büyük keyfi olmaktadır.

Yaşlılığın bebeklik dönemi gibi yardıma muhtaçlık olduğu “Şunu anlamıştım: Yaşlılar da çocuklar gibiydi. Yardıma ve ilgiye gereksinim duyuyorlardı.” (Tunaboşlu, 2004: 114) örneğiyle Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında dile getirilirken evlatların yaşlıyı bir yük olarak görme veya iş yoğunluğundan ötürü ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaları aşağıdaki romanlarda konu edinmiştir.

Kesekâğdı Ustaları romanında ““Oğlum, gelinim her gün evden kovarlar beni, ama yine de merak ederler. Garip insanlar işte. Garip dünya. Anlaşılması güç. Bırakın peşimi, başımı alıp gideyim diyorum onlara. Kendi yükümü kendim alıp götüreyim. İzin vermiyorlar. Sanki her gün ölsün diye gözümün içine bakan onlar değil. Sanki her gün evden kovalayan başkası. Başımı alıp gitmeme izin vermiyorsunuz, öyleyse sahip çıkın bana, diyorum. Ömrümün son günlerinde rahat ettirin. Yok, diyorlar o zaman da. Çok yaşadın. Öl de sen de kurtul, biz de.

Hasılı anlaşılması güç, karışık işler.” (Güler, 2015: 379) örneğiyle yaşlılar aileleri için bir yük olarak görülmekte ve yaşlıların bir an önce ölmesi istenmektedir.

Parktaki Gergedanlar romanında işlerinden dolayı evlatların yaşlı ebeveynlerine bakma sorumluluğunu hastabakıcılara yüklemeleri ““Hayır, adam yalnız yaşayan biriymiş. Kanada’da bir oğlu varmış, yakında gelecekmiş ama gelinceye kadar isteği üzerine hastane yönetimi özel bir hastabakıcı bulmuş. O ilgileniyor her şeyiyle.” (Atilla, 2015: 144) şeklinde işlenmiştir.

Yaşlıların nasihat verici yönleri Frej Apartmanı’nın Esrarı romanındaki “Yanıbaşımın bir yaşlı kadın, ‘Çocuğum mermere oturma. Üşütürsün. Hasta olursun sonra,’ dedi.” (Eray, 2013: 42) örnekle verilmiştir.

Romanlarda yaşlılık teması, yaşlılığın insan hayatının en zor dönemlerinden biri olarak ele alınmıştır. Güçten düşen ve küçülen bedenleri anılarla ve küçülen bedene rağmen azalmayan tutkularla doludur. Yaşa bağlı olarak ortaya çıkan bir sürü fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklarla baş edebilmek de yaşlılar için ayrı bir sorundur. Bu zor süreçte evlatlardan gelecek yardımlar kısıtlı ve yetersizdir. Bu tema, Yaşlıların hayat tecrübeleri sayesinde yol göstermeleri yönüyle sadece Frej Apartmanı’nın Esrarı romanı olmak üzere bir romanda ele alınmıştır.

4.1.2.25 Evlilik

Evlilik teması 66 romandan 11’inde geçmektedir. Boşanma ile ilgili romanlarda geçen mesajlara da bu başlık altında yer verilmiştir.

Romanlarda insanların evlenirken eş seçiminde aradıkları özelliklere değinilmiştir. Elveda Kumru romanındaki “Uzmanımız, bu kadar yıl bekledikten sonra ‘uygun bir kısmet’ bulmuştu. Onun ‘uygun’ dediği kişi, zengindi de... Bayan, beslediği kuşların yemini sağlamakta zorlanan, emekli aylığıyla geçinen iyi bir insandı. Kendisi aç kalsa da kuşlarına gözü gibi bakardı. Şimdi zenginin birine eş olmakla, âdeta arkasında bıraktığı sıkıntılı yılların acısını çıkaracaktı.” (Tuncel, 2011: 54) örnekte evlenilecek kişinin zengin olması eş adayında aranan bir özellik olarak verilmiştir.

Vatan uğruna canını feda eden bir şehidin kızıyla evlenmek istenildiğine Kara Cümle romanından alınan “-....Ben bu vatan için şehit düşen babalardan birinin kızıyla evleneceğim....” (Özünel, 2005: 71) kesitte şahit olunmaktadır.

Güneşe Yolculuk romanındaki “Bu evlilik gerçekleştiğinde Ümmü Kattal yere oturup ağlamaya başladı. Çevresindeki kadınlar onu teskin etmeye çalıştılar....Sonunda Ümmü Kattal içindeki sırrı döktü. O Abdullah’ın alnındaki nuru fark etmiş ve evlenerek o nurun kendisine geçmesini istemişti. O nuru taşıyan insanlardan önemli bir kişinin dünyaya geleceğini anlamıştı ve bu yüzden üzülüyordu.” (Sevim, 2014: 12) kesitte, kişinin manevi bakımdan faziletli olmasının evlilik sebebi olacağı ifade edilmiştir.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanındaki “Özellikle Dilara’nın derdi günü, annesini ‘Amca’ dedikleri Baha Bey’le evlendirmekti.... Kızlar, onları birbirlerine çok yakıştırıyorlardı....” (Tankut, 2011: 120) örnekte görüldüğü gibi insanlar arasındaki uyum; evliliğe yakıştıran sebepler arasında gösterilmiştir.

Elveda Kumru romanındaki “-....Şimdi artık bir akbabayla yaşayacağımı biliyorum. Onun istemlerini karşılayabilirsem ne iyi. ‘Akbaba dediği kendisi gibi orta yaşları epeyce eskitmiş kocasıydı.” (Tuncel, 2011: 55) örnekte evlenilen erkek bir akbabaya benzetilmiş ve evliliğin yürümesi erkeğin ihtiyaç ve isteklerini karşılayabilmeye bağlı bulunmuştur.

İnsanların evlenmeme nedenleri Sisin Sakladıkları “-....Aslında sevebileceğim biri çıksaydı karşıma evlenebilirdim tabi. Ne yapayım, köydeki damat adaylarının hiçbirine kanım kaynamadı, sanırım onlar da beni beğenmiyorlardı.” (Sertbarut, 2016: 86) ve Gelincik Arkadaş Arıyor romanlarındaki “Anne yeniden evlenmeyi düşünmüyordu. Hem ilkinden canı yandığı için hem de üvey babanın çocuklarını ezeceğinden korktuğu için.” (Tankut, 2011: 96) örneklerde sevebileceği birini bulamama, ilk evliliğin başarısız olması ve üvey babadan kaynaklanabilecek durumlar olarak gösterilmiştir.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanında da evlenmemekten dolayı yaşanan üzüntü ve pişmanlık “Parkın kuytu köşelerinde genç çiftler dolaşıyordu. İçini bir hüznün kapladı onlara bakarken. Hiç evlenmemiştii. Karşısına istediği gibi biri çıkmamıştı. Zaten ömrü annesinin babasının hastalıklarıyla uğraşmakla geçmişti.” (Tankut, 2011: 37) şeklinde ifade edilmiştir.

İnsanların bir evlilikte birden fazla eşe sahip olmaları yani çokeşlilikle ilgili durumlar Toprağa Basınca romanında “Yaşlı bir kadın ıslak ellerini uzattı, ‘hoş geldiniz’ dedi. Nuri Ağanın büyük karısıymış.... Gelini ile küçük karısı, kızları da ablama, bana hoş geldin dediler.” (Apaydın, 1966: 23) şeklinde verilmiştir.

Çok eşliliğin neden olduğu sorunlarla kuma kavramı “‘Kuma’ kelimesini ben o zamana kadar duymamıştım. Bir adamın iki karısı olursa ona ‘kuma’ derlermiş. Köyde varlıklı adamlar hemen hemen iki, hatta üç evliyidiler. O günlerde dükkâncı Celâl’in karılarının kavgalı oldukları, her gün dövüşükleri kulaktan kulağa duyuluyordu. Zaten böyle evlerde kavga eksik olmazdı.” (Apaydın, 1966: 135) örneğiyle Toprağa Basınca romanında açıklanmıştır. Çokeşlilik; geçim konusunda anlaşmazlıklara sebep olmasından dolayı tasvip edilmeyen bir durum olarak ele alınmıştır.

Romanlarda boşanma ile ilgili örneklere rastlamak mümkündür. Sonsuzluk Sirki ve Bir Gün Büyüyeceksin romanlarından alınan kesitler aşağıda verilmiştir:

“Babası gençken birkaç yıl Rusya’da çalışmış, orada Katya ile evlenmişti. Fakat sonra ondan ayrılmıştı. Kısa bir süre sonra da Türkiye’ye dönmüş ve Deniz’in annesiyle tanışmıştı.” (Barutçuoğlu, 2014: 11).

“Baban boşadı ve annen gitti evden.” (Seyda, 2013: 172).

Romanlarda evliliklerin sona ermesi durumunda yaşanabilecek durumlara örnekler verilmiştir. Ankaralı romanında “‘Unutmayasın! En büyük zenginlik, temeli sağlam evliliklerdir. Binaya benzemez. O yıkılır, yerine yenisini dikersin. Ama yıkılan evliliğin verdiği hasar ömrü billah sürer.’” (Cemali, 2011: 111) boşanmaların verdiği zararların etkisinin bir ömür boyu devam edeceği vurgulanmıştır.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında da boşanma sonrası çocuklara aile büyükleri tarafından sahip çıkıldığı “–Annesi ile babası boşanmışlar. Babası da işi gereği sık sık Ankara dışına gidiyor. Yaşlı bir halası var, o bakıyor Süleyman’a dedi Cenk.” (Tunaboylu, 2004: 149) şeklinde işlenirken; çocukların ailesiz ve sahipsiz kalma ihtimalinin de olduğu “–...Bak şimdi Mahmut karısından boşanıyor. Bu çocuk, Osman desen, yine ortada!” (Seyda, 2013: 102) örneğiyle Bir Gün Büyüyeceksin romanında işlenmiştir.

Boşanmanın her ne kadar elverişli şartlar altında ve hayatın düzenini sarsmayacak şekilde gerçekleşse bile çocukları olumsuz etkilediğine Sisin Sakladıkları romanındaki “Annesi ve babası boşandıktan sonra hırçınlaştığını arkadaşları da söylemişti; ama elinde değildi, çabucak sinirleniyordu. Aslında durumundan şikâyeti yoktu, evet babasını zaman zaman özlüyordu; ama annesi ve babası anlaşarak boşanmışlardı, babası on beş günde bir, onu görmeye geliyor, birlikte hoşça zaman geçiriyorlardı.” (Sertbarut, 2016: 11) örnekle dikkat çekilmiştir.

Ancak boşanmanın boşanan kişiler açısından her zaman olumsuz sonuçlara yol açmayacağı, insanların daha mutlu olmasına imkân tanıyacağı Parktaki Gergedanlar romanında “Karısı mı? Ohooo, o çoktan çekip gitmişti. Tam sekiz yıl önce... Uzak bir kasabada yeni bir dünya kurmuştu kendine. Mutlu olduğuna ilişkin haberler geliyordu ara sıra.” (Atilla, 2015: 29-30) şeklinde işlenmiştir.

Evlilik teması; eş seçiminde aranan nitelikler, evlenmeme nedenleri, çekeşlilik, boşanma ve neden olduğu durumlar, evliliğin yürümesi için yapılması gerekenler olmak üzere çeşitli yönlerden işlenmiştir. Boşanma neredeyse bütün romanlarda istenmeyen bir durum olarak gösterilirken sadece Parktaki Gergedanlar romanında insanı mutluluğa ulaştırması yönüyle verilmiştir.

4.1.2.26 Flört

Erkek arkadaş, kız-erkek ilişkileri, hoşlanma, beğenme, sevgili olma gibi durumlar bu tema altında verilmiştir. Flört teması, 66 romanın 11’inde geçmektedir. Romanlarda flört temasıyla kadın-erkek ilişkileri aşağıdaki gibi yer almaktadır:

“Bizimkinin koltuktan yere atlamasıyla olanlar oldu: Aralarından çekiliverince insancıklar dudak dudağa gelmişlerdi. Rastlantının böylesi ancak filmlerde olabilirdi.

–Öp, öp, öp!

Dilara elleriyle tempo tutarak bağırılmaya başladı.....

Kadıncağz durumu kurtarmak için,

–Bunların elinde oyuncak olduk; yaklaş Baha, dedi.

Birbirlerini yanaklarından öptüler.” (Tankut, 2011: 129) örneğinde görüldüğü üzere Gelincik Arkadaş Arıyor kadın-erkek yakınlaşmasından bahsedilmiştir.

“Yeni yetmelik, delikanlılık çağlarında küçük koyakların; gizleyen söğütlerin altında ilk gençlik kaçamaklarını yaparlardı.” (Akçagüner, 2000: 11) örneğiyle Çatalçay’ın Çocukları romanında flört durumlarının daha çok hangi yaşlarda yaşandığı vurgulanmıştır.

Kara Cümle romanında da kadınların erkekleri etkilemeye çalışması, “Karşıdaki pastaneye üç dört genç kadın gelip oturdular... Neşeli kahkalarını herkese duyuruyorlardı... Gençten sarışın olanı, enikonu göz süzüyordu. Hasır şapkasının ardında tek örük sarı saçlar, üst dudağı kıvrık, ağzı aralık... ‘Yani şu taze de insanı... Ne derler hani, dinden imandan...’” (Özüal, 2005: 8-9) örneğinde görülmektedir.

Sevgi ortamında yetişen insanların evliliklerinin de sağlam olacağı Ankaralı romanındaki “‘A benim güzel kızım, çapkınlık insanın doğasında vardır. Güzel, yakışıklı birini gördüğümüzde, hepimiz bakar geçeriz. Erkeklerse azıcık farklıdır. Önce çarpılır, sonra unutulur. Kimse, hiç kimse huzurlu yuvasını üçüncü kişi için dağıtmaz. Kaldı ki, benim oğullarım bunu asla yapmazlar. Onları kanatlarımın altında sevgiyle büyüttüm. O sevgiyle sevdalandılar, evlendiler, çoluk çocuğa karıştılar. Yersiz kuruntularla canınızı sıkmayın. Hele yuvanızın huzurunu hiç bozmayın.’” (Cemali, 2011: 117-118) ifadeleriyle belirtilmiştir.

Romanlarda kız-erkek ilişkileri de konu edilmiştir. Teneke Kaplı İvan romanındaki “‘O gün,’ dedi, ‘sevdiği kıza açılmaya karar vermişti. Bu yüzden çok heyecanlıydı. Kız kendisini tersler diye korkuyordu.’” (Tok ve Çadırcı, 2008: 31) örnekte erkeğin ilişkiyi başlattığına ve bunun da erkek için zor bir görev olduğuna değinilmiştir.

Erkek çocukların kızlara bakışıyla delikanlılığa adım atmış olanların bakışı arasındaki farklar “Erken geliştiği için olsa gerek, bizim anlamadığımız bazı konularda da bilgisi vardı ya da bilgili geçinirdi: Örneğin bazı kızların güzelliğini, çoktandır fark etmeye başlamıştı. Bizim henüz böyle işlere aklımız ermiyordu! Hatta kızlardan pek hoşlandığımız söylenemezdi! Onlar oyunda aciz kalan, mızıkçılık eden, ağlayan, annelere her şeyi yetiştiren, ağızlarında laf tutamayan, mızımızlardı işte! Bizim onlarla pek işimiz olmazdı ya, Mahmut, kızlara yanaşmak için türlü bahaneler uydururdu... İnadına; kızlar da bize sokulur, bizimle oynamaya çalışır, Mahmut’a yaklaşmazlardı.” (Salgut, 2005: 43) örneğiyle Leyleklerin Gitme Zamanı romanında işlenmiştir. Buna göre erkek çocukların kızları istenmeyen bir oyun arkadaşı olarak gördüğü belirtilirken, delikanlılık çağındakilerin kızları karşı cins olarak algıladıkları ve onlarla ilgilenmeye başladıkları ifade edilmiştir.

Romanlarda kızların da erkeklerle ilgilendikleri görülür. Atla romanında “O içine kapanık çocuk nasıl böyle çapkın birine dönüştü, bilmiyorum. Sanırım Esmeye haklıydı, yakışıklı olduğu için o ilgilenirse de kızlar onunla ilgileniyordu.” (Aytuna, 2014: 133-134) örneğiyle bu durum işlenmiştir.

Kız-erkek ilişkilerinde taktiklere de yer verildiği görülmektedir. Mezarlıktaki Gölge romanındaki “Kızlar fazla ilgi gösteren erkeklerden hoşlanmaz, ağırdan sat kendini” (Sertbarut, 2014: 6) ifade; kızları etkileyebilmek adına fazla ilgi göstermemeleri konusunda erkeklere uyarıda bulunulmuştur.

Romanlarda erkek arkadaş kavramı aşağıdaki gibi geçmektedir. Bu örneklerde erkek arkadaş edinme ile ilgili durumlara yer verilmiş, erkek arkadaş kavramı açıklanmıştır:

Ablamı Nereye Kaçırdılar romanındaki “Komiser amca, ‘Vay vaaay,’ dedi. ‘Demek kızımızın da gönlü delikanlıdaymış, öyle mi?’”

Bu cümledeki ‘da’ eki hepimizin üzerinde bomba etkisi yaptı. Demir ağabey de ablamdan mı hoşlanıyordu?....

Babam sonunda, ‘Komiser Bey, doğru mu anladım? Demir, Rengin’i beğendiğini mi söyledi size?’ diye sordu.

Komiser amca, ‘Evet,’ dedi.” (Kıral, 2010: 47) alıntılama da erkek arkadaş kavramıyla hoşlanma ve beğenme ifadelerinin birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir.

Sisin Sakladıkları romanında ise erkek arkadaş kavramıyla ne ifade edilmek istendiği “Çocuk bir hafta önce arkadaşlık önerisinde bulunmuş, İlay da fazla düşünmeden hemen kabul etmişti. İlay’ın parkta dolaşıp kafede diz dize oturduğu, gözlerinde bambaşka ışıklar ve gölgeler gördüğü ilk erkek arkadaşıydı bu çocuk.” (Sertbarut, 2016: 6) örneğiyle belirtilmiştir.

Yukarıdaki örnekte normal arkadaştan farklı olarak erkek arkadaşla diz dize oturulduğu ve bakışıldığı ifade edilirken “–Neler olduğunu yüzüme söylemeni beklerdim Tayfun. Arkadaşlığımızı hiçbir açıklama yapmadan nasıl bitiriyorsun?

Yanındaki yeni kız arkadaşının konuşulanları duymaması için sandalyesinden kalkıp biraz uzaklaşmıştı Tayfun.

–Aramızda ciddi bir bağ oluşmadı, tamam mı? Elini bile tutmadım senin. Hesap sormaya hakkın yok.” (Sertbarut, 2016: 30) örneğiyle Sisin Sakladıkları romanında el tutmanın da kız-erkek arkadaş ilişkisini normal arkadaşlıktan ayırdığı belirtilmiştir.

Bu ilişkinin diğer ilişkilerden bir farkı da kıskançlığın daha fazla olmasıdır. “Tırnaka çatır çatır çatladı kıskançlıktan. Tosbi’yi uzaklaştırmalı, yok etmeliydi. O geri gelmeden önce bir sevgilisi, bir yuvası, bahçe dolusu yiyeceği vardı. Şimdi, hepsini kaybedecek gibiydi.” (Bertan, 2015: 152) örneğinde görüldüğü gibi Hızlı Tosbi romanında hoşlanılan kişinin başkalarıyla paylaşılmak istenmeme durumu ifade edilmiştir.

Erkek arkadaş edinmenin özgüveni yükselttiği Sisin Sakladıkları romanında “Artık onu beğenen bir erkek arkadaşı da vardı. Gerçi daha el ele bile tutuşmamışlardı; ama gözler çok şey anlatabiliyordu, bir de uzun telefonlar... İlay artık kendini çirkin de bulmuyordu aynaya bakarken. Gözüm biraz daha büyük olsa, kulağım daha küçük olsa, burnum kalkık olsa demiyordu. Onu beğenen biri çıkmıştı karşısına, demek ki güzeldi.” (Sertbarut, 2016: 7) örneğiyle belirtilmiştir.

Kara Cümle romanında ise “Ben ona çok yakındım. O ise bana arkadaşlığından başka bir şey vermedi. Bu arkadaşlık, ilişkimizin uzun zaman sürmesine yetmedi.”

(Özünel, 2005: 135) karşılıksız bir ilgiden bahsedilmiştir. Tek taraflı hissedilen duyguların olduğu bir ilişkinin normal arkadaşlık olarak uzun süre devam etmeyeceği ifade edilmiştir.

Çocuk romanlarında flörtün arkadaşlıktan ayrıldığı noktalar açıklanmıştır. Kız ya da erkek arkadaşı; normal arkadaşlık ilişkisinden diz dize oturma, elini tutma, uzun telefon görüşmeleri, gözlerle konuşma gibi davranışlar ve sevdiği ya da hoşlandığı birini başkalarıyla paylaşmak istememe gibi duygular ayırmaktadır. Erkek arkadaş ilişkisi özendirici bir şekilde işlenmiştir. Öyle ki Sisin Sakladıkları romanında kişinin kendini güzel bulması erkek arkadaşın beğenmesine bağlanmıştır. Kara Cümle

romanında ise bu tema, kaçamak ilişkileri çağrıştırmasıyla çocuğa görelikten uzak işlenmiştir.

4.1.2.27 Seyahat

Yolculuk, gezi ve piknik temaları da bu başlık altında değerlendirilmiştir. Seyahat teması, 66 romandan 11 farklı romanda ele alınmıştır.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki “Ayşe teyze, elindeki su kovağını devirdi... Bu, yolumuz açık olsun, demekmiş. Komşular el salladılar...” (Tunaboğlu, 2004: 47) örnekle yolcu uğurlama geleneğine değinilmiştir. Gidenin arkasından su dökmek, iyi dilek ve temennilerde bulunmak ve el sallamak yolcu uğurlamada karşılaşılan davranışlardır.

“Uçmalıydım, insanları yakından tanımalıydım. Çok seviyordum başka yerleri görmeyi.” (Özkan, 1985: 40) örneğiyle Her Çocuğun Kanadı Vardır romanlarında seyahat etmek yeni yerler görmek ve yeni insanlar tanımak bakımından istenmektedir. Yolculuğun yapılış şeklinin de seyahatin verdiği mutluluğu arttırdığı romanlarda görülmektedir. “ ‘İskele ya! Birazdan da feribota bineceğiz.’ ‘Ah işte bu harika bir sürpriz olmuştu Demirhan için. Deniz yolculuklarına bayılırdı o!’” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 14) örneğiyle Kibele'nin Gölgesinde, “ ‘... Bir uçakla gidip, ötekiyle dönecektik.’ Allahım, uçak! Sesimde sevinç tınları, ‘U-çak-la mııı?’ diye bağırdım.” (Cemali, 2011: 125) örneğiyle Ankaralı ve “Trene bineceğim için ve görmediğim yerleri göreceğim için çok sevinçliyim.” (Özateş, 1998: 30) örneğiyle Benim Dedem Gazeteci romanlarında deniz, tren ve uçak yolculuklarının insanlarda uyandırdığı coşku işlenmiştir.

Seyahat etmenin zevkli, zevkli olduğu kadar bilgilendirici yönü üzerinde durulmuştur. Romanlardan alınan aşağıdaki kesitlerde seyahat etmenin insanın yeni şeyler öğrenmesine ve ufkunun açılmasına vesile olduğu anlatılmıştır:

Teneke Kaplı İvan “ ‘...Hem bu yolculuğa çıktığım için ne kadar mutlu olduğumu anlatamam. Daha birkaç gün oldu, ama ne çok şey öğrendim.’” (Tok ve Çadircı, 2008: 83) ve Sisın Sakladıkları romanındaki “Kızı için bu yolculuğun gerçekten iyi olacağını düşünmüştü. Farklı ortamlar, yeni insanlar, farklı işler insanın ufkunu açardı.” (Sertbarut, 2016: 33) örnekte seyahatin insanın ufkunu açan yönüne dikkat çekilmiştir.

Tapınağın Sırrı romanından alınan “Kares’i gemide kaldıkları ilk birkaç gün içinde en çok şaşırtan, insanların hiçbir amacı olmaksızın, sırf yeni yerler görmek için yolculuk yaptıklarını öğrenmek olmuştur.

Melissa’nın az önce tartıştıkları sırada söylediği gibi, kendini bildi bileli dünyayı gezmenin hayallerini kurmuştu ama bunu kardeşi dışında kimseyle paylaşmamıştı. Çünkü bunun yalnızca kendisinin aklına gelen uçuk bir düşünce olduğunu sanıyordu. Son bir aydır yaşadıklarından sonra yalnız olmadığını ayırmış, gerçekten ufku açılmıştı. Kendisini birkaç yaş büyümüş hissediyordu.” (Tapunç, 2014: 26) örnekte de seyahat etmenin insanın ufkunun açan bir durum olduğu vurgulanmıştır.

Güneşe Yolculuk romanında “Oysa annesi ve babasıyla buraya pek çok kez piknik yapmaya gelmişler ama hiç nehir görmemişlerdi.” (Sevim, 2014: 162) piknik yapmaya yer verilmiştir. Piknik yapmanın insana moral bakımından iyi geldiği Atla romanındaki “Bizi erken bırakmayacağımı söylediğinde piknik olduğunu hiç düşünmemiştim. Neşeyle çıktık dışarı. Ben Meydan’ın kenarından Keş’i de çağırdım. Açık hava ona da iyi gelecekti.” (Aytuna, 2014: 138) ve “Neyse zaten önemli olan yarınki sınavdı. Piknik neşesinden midir bilmem, geçeceğime dair inancım sonsuzdu.” (2014: 139) örneklerle belirtilmiştir. Açık havanın insanın düşüncelerini iyileştirici gücüne değinilmiştir.

Gezmek anlayışının değişmesi “-...Bu akşam seninle biraz İstanbul’u dolaşalım, dedi Barış’a.

Aylin heyecanla,

-Evet, gidilecek çok yer var: Carrefour (karfur), Capitol (kapitol), Akmerkez, Tatilya...

Veli Bey oldukça sert bir ses tonuyla,

-Eskiden şehirleri dolaşmak müzeleri, camileri, tarihi yerleri gezmek anlamına gelirdi. Şimdi artık şehri gezmek kalabalık, renkli, büyük alışveriş merkezlerini, eğlence yerlerini gezmek anlamına geliyor galiba Aylin? diye sordu.” (Yener, 2003: 37-38) örneğiyle Kayıp Seslerin İzinde romanında tespit edilmiştir. Önceden bir şeyler öğrenmek amacıyla yapılan gezmenin, günümüzde vakit geçirmek amaçlı yapılması eleştirilmiştir.

4.1.2.28 Kaza

Kaza teması 66 romandan 10 tanesinde işlenmiştir. Kaza temasıyla Gelincik Arkadaş Arıyor, Almarpa’nın Gizemi, Ankaralı ve Parktaki Gergedanlar romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibi çoğunlukla trafik kazaları ile ilgili durumlara yer verilmiştir:

“Üç yıl önce bir trafik kazasında hem eşini hem de Akkız’ı kaybetmişti....” (Tankut, 2011: 113).

“Annesi ve babası o çok küçükken trafik kazasında öldükleri için dedesi ve anneannesiyle birlikte kalıyorlardı.” (Avcı Çakman, 2016: 18).

“Jale Hanım, annesini, babasını, ağabeyini trafik kazasında kaybetmişti.” (Cemali, 2011: 83).

“Ankara- Dün saat 15.30 sıralarında 6. Cadde’de iki aracın çarpışmasıyla meydana gelen trafik kazasında sürücülerden biri ağır yaralandı.” (Atilla, 2015: 135).

Yukarıdaki alıntılamlarda araba kazaları ile ilgili örneklere yer verilirken Sonsuzluk Sirki romanında “–Çünkü Leonid bir tren kazasında ölmüş, dedi.” (Barutçuoğlu, 2014: 27) görüldüğü gibi tren kazası, Tombul Sarı Balık romanında “Deniz kazası olmuştu. İki petrol tankeri, uçsuz bucaksız denize sığamamış, birbirleriyle çarpışmıştı.” (Korkut, 2010: 114-115) görüldüğü gibi deniz kazası, Korkusuz Murat romanında “Geçen yaz, babam, ilçede kaza geçirmişti. Motosiklet çarpıp sağ bacağını kırmıştı. Orada alçıya koymuşlar. Evde iki aya yakın yattı.” (Vânû, 1998: 28-29) motosiklet kazası ile ilgili örnekler bulunmaktadır.

Sen Olabilirsin romanında “Onur eşinin haklı olduğunu kabullendi. O, haklıydı. Hızı düşük olsaydı belki de bu kazayı önleyebilirdi.” (Soytürk, 2002: 94-95) trafik kazalarının kurallara uymamaktan kaynaklandığı ve aşırı hız kazaların en büyük nedeni olarak gösterilirken; Hızlı Tosbi romanında trafik kurallarına uymamanın çok vahim sonuçlara neden olduğu belirtilmiştir:

“Tedavi sonrası bir kızları oldu. Gün gün, ay ay büyümesini izlediler keyifle. Okula başladı. Bir okul dönüşü, bir kırmızı ışıkta bitiverdi bütün o güzel günler. Sorumsuz bir sürücü kırmızı ışıkta durmadı. Önce bir çocuğun, sonra bir ailenin hayat ışığını söndürdü. Kızları kurtulamadı. Anne dayanamadı, tedavisi güç beyin hastalıklarından birine yakalandı.” (Bertan, 2015: 96-97). Buna göre kırmızı ışıkta geçme gibi bir kural ihlali insanların ölümüyle ve ölen kişinin yakınlarının üzüntüden hastalanmasıyla sonuçlanabilmektedir.

Yaralı Keklik romanında ise “Kaza nasıl oldu? Başka bir yerinde yara var mı? –Başka bir yerimde yok, dedi Hasan. Sadece şu iki parmak uçlarım kesildi. Dalgınlık işte.” (Öztürk, 1995: 95) örneğiyle dikkatsizlikten kaynaklanan iş kazaların ciddi sonuçlara neden olduğu anlaşılmaktadır.

Tren, deniz, motosiklet, iş kazası gibi örneklerin yer aldığı kaza temasında en çok trafik kazaları ele alınmıştır. Aşırı hız ve kurallara uymamaktan kaynaklanan bu kazaların insanların ölümüne yol açmak gibi vahim sonuçlarının olacağı ifade edilmiştir.

4.1.2.29 Kentleşme

66 romandan 10 tanesinde işlenmiştir.

Kentleşmenin şehri nasıl etkilediği ve şehrin yapısını nasıl değiştirdiği “Kent, kenarlardan dışarı doğru durmadan patladı. Merkezinden yeni gökdelenler yükseldi. Kuşçular Çarşısı yıkıldı, yerine yüksek bir iş hanı yapıldı. Orada şimdi elektronik aygıtlar satılıyor. Her türlüşünden... Hatta, kuş gibi öten oyuncaklar bile var. Zahireciler Sokağı

kayboldu. Genişletilip, kentin en geniş bulvarlarından birine dönüştürüldü. Bulvar boyunca dev yapılar uzanıyor şimdi. Kumruların bulunduğu yerden şimdi peşpeşe arabalar geçiyor. Eski aş evinin yerinde bir hamburgerci var.” (Tuncel, 2011: 71) örneğiyle Elveda Kumru romanında işlenmiştir.

“Bugün damadın İzmir’i gezdirdi. Çek değişmiş. Nerede bizim zamanın İzmir’i nerede şimdiki İzmir. Bina dolmuş dağ taş. Bahri Baba parkını boşuna aradım. Yerine çok katlı apartmanlar dikilmiş.” (Akçagüner, 2000: 56) örneğiyle Çatalçay’ın Çocukları romanında İzmir’in değişmesi konu edilmiştir.

Yüksek binalar ve gökdelenlerin her tarafı kaplaması, kuşların ve insanların yaşam alanlarının kaybolması, trafik yoğunluğunun artması ve hazır yemek satan yerlerin açılması kentleşmenin sonuçlarındandır. Bu durumdan duyulan rahatsızlık aşağıda romanlardan alınan kesitlerde dile getirilmiştir:

Kentleşmenin yol açtığı yüksek binaların insanın görüş açısını daralttığı ve insanı belirli bir alanı görmeye hapsedtiği “Yol denize dümdüz iniyordu. Kıyıyı, kayalıkları, balıkçıları görüyordum.... Bir süre sonra deniz görünmez oldu. Kıyıya paralel ve Çin Seddi gibi uzanan yüksek beton binalar vardı. İçim burkuldu. Üzuldüm.” (Çiçek, 2016: 11) örneğiyle Şeftali Dede romanında ele alınmıştır.

“Artık eskisi gibi tepelerin ötesini göremiyordu. İnsanlar dört bir yana, kendi boyundan daha yüksek binalar yapmışlardı. Görüş açısı alabildiğine daralmıştı. Bir zamanlar geniş bir kır yeri olan çevresi, bugün çeşitli yapılarla doluydu. Yanı başında filizlendiği dere kurumuştu. Derenin olduğu yerde şimdi binalar vardı. Sokaklar ve caddeler taşıtlarla doluydu.” (Korkut, 2010: 16) alıntılanmasıyla Çınar Dede’nin Doğum Günü romanında yüksek binalar yüzünden insanların tepeleri görememesinden, yeşil alanların beton yapılarla hatta kuruyan derelerin bile beton yapılarla doldurulmasından, şehrin taşıt ve araçlarla dolu olmasından yakınılmıştır.

Kentleşmenin insanlardaki ev algısını tamamen değiştirerek kentleşmede yeni evlerin geleneksel ev yapısından uzaklaşarak beton bloklar şekline girmesi “O semtte, bütün çocukların resimlerine girebilen tek ev bizimkiydi. O semtte ‘ev’ denebilecek tek yapı belki de yalnızca buydu. Onu da yıkıyorlardı.” (Tuncel, 2011: 65) örneğiyle Elveda Kumru ve “Aşağıda derin mavi, dikine duran boya kalemlerini andıran beton bloklar, güdük kalmış silgilere benzeyen sanayi siteleri, gecekondular mahalleleri, İstanbul’u yaşatmak için direnen yeşil öbekler...” (Cemali, 2011: 129) örneğiyle Ankaralı romanlarında anlatılmıştır.

Kentleşmeyle birlikte değişen şehirlerin görsel ve şekilsel yapısı değildir sadece. Kültürün ve özellikle dilin bozulması Kayıp Seslerin İzinde romanında “Yeşil Benek Oteli, bir iş makinesi kepçesinin acımasız darbeleriyle yıkıldı. Yerine, bir gökdelen yapıldı. Gökdelen, hangi dile olduğu çözülemeyen bir isim koyup her yanına ışıklı bantlarla bu ismi yazdılar. İstanbul, yepyeni bir alışveriş merkezine kavuşmuştu!” (Yener, 2003: 151) örneğiyle ifade edilmiştir.

Kentleşmede alt yapı çalışmalarının hesapsızlık ve sorumsuzlukla yapılması, Ablamı Nereye Kaçırdılar romanındaki “Şoför amca başını camdan dışarı çıkardı. ‘Ne çalışması var kardeşim?’ diye sordu.

Kazmalı amcalardan biri cevap verdi. ‘Doğalgaz.’

‘Daha bir ay önce kazmamış mıydınız bu sokağı?’

‘Yok,’ dedi başka bir kazmalı amca, ‘o telefon idaresiydi.’

Şoför amca vitesi geriye takarken söylenmeye başladı: ‘Bizim her işimiz böyle plansız, programsız zaten. Bir sokağı kazınca telefon mu, doğalgaz mı, ne gerekiyorsa yapın, tekrar

kazmayın bu sokakları. Yazık bu paralara, yazık bu insanlara...” (Kıral, 2010: 65) örnekte eleştirilmiştir.

Kentleşmede oyun ve yeşil alanlara gereken önemin gösterilmeyip her yerin binalaştırılması konusuna Yeşil Bayır ““O asık suratlı kadın, arsasında top oynamamıza izin verse ne çıkar sanki?” dedi İlker. ‘Yiyecek değiliz ya arsasını.’

‘Hasibe Teyze zaten yakında ev yaptıracakmış oraya’ dedi Atay.

‘Her yere ev yapmasalar olmaz mı?’ diye sordu Çetin. ‘Bizi düşünen yok.’” (Dölek, 2015: 59) ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarındaki “–...Geçen gün yine iki camımı kırdılar. Kaç kere söyledim, şu topu başka yerde oynayın diye. Dinleyen kim?

Ne yapsın çocuklar? Sizin arsadan başka oynayabilecekleri yer mi var? Her yan inşaat çukuru.

Gerçekten de her yan inşaat çukurlarıyla doluydu.. Mahalle yeni kuruluyordu çünkü. Yeni yeni evler yapılıyordu.” (Tunaboşlu, 2004: 59) örneklerle dikkat çekilmiştir. Kentleşmenin çocukların oyun alanlarını sınırlandırdığına hatta yok ettiği ifade edilerek kentleşmeden en çok çocukların etkilendiği ortaya çıkmıştır.

Sisin Sakladıkları romanında “Kutsiye Hanım, pencereden dışarıya merakla bakıyor, yeni yapıları gördükçe, ‘Aaa! Bunu ne zaman yapmışlar!’ diye bağıryordu. Daha önceden anımsadığı yaşlı bir ağacın ya da eski taş yapıların yerinde olmadığını fark edince de kızıyordu.” (Sertbarut, 2016: 126) ifadesiyle kentleşmenin baş döndürücü bir hızla meydana geldiği anlatılmaktadır.

İdeal kentleşme konusuna Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında “–...Önemli bir konu çevre.. Özellikle kentte yaşayanlar için. Buralarda insan temiz havaya hasret kalıyor. Yıllar geçtikçe kim bilir nasıl olacak. Kentlerin güzelleşmesi, yeşil alanlarda donatılması, temiz tutulması konusunda hepimiz elimizden geleni yapmalıyız. Biliyorsunuz, her şeyin başı sağlık. Sağlıklı olmak için de sağlıklı bir çevrede yaşamak gerek...” (Tunaboşlu, 2004: 112) şeklindeki alıntılama da değinilmiştir.

Kent yaşamında insanın en çok ihtiyaç duyduğu şeylerin başında gelen sağlıklı bir yaşamın ön koşulu olarak görülen temiz havaya sahip olmak önem arz etmektedir. Buna göre, kentlerin yeşil alanlarla donatılması, ideal kentleşmenin öncelikli hususlarındandır.

Kentleşme, romanların genelinde istenmeyen bir olgu olarak işlenmiştir. Çarpık kentleşme; insanların yaşam alanlarını kısıtlaması, çocukları sokak oyunlarından yoksun bırakması, plansız ve hesapsız bitmek bilmeyen altyapı çalışmalarından ötürü eleştirilmiştir.

4.1.2.30 Paylaşmak

Paylaşmak teması, 66 romandan 9’unda geçmektedir. Paylaşma ile ilgili örnekler aşağıda yer almaktadır:

Mutlulukları paylaşma “Güzel şeyleri ve sevinçlerimizi de paylaşırız.” (Korkut, 2011: 6) örneğiyle Orman Kardeşin Mektubu; oyuncakları paylaşma ve diğerlerinin de insanın kendisi kadar mutlu olmasını isteme “Kırmızı arabam var ama öbür

Suriyeli çocukların yok. Sırayla oynuyoruz. Onlar da sevinçli olsun isterim.” (Öztürk, 2016: 115) örneğiyle Kuş Olsam Evime Uçsam romanlarında verilmiştir.

Paylaşmak istememe “Annesi hemen atıldı:

‘Ece, çikolata ablanla ikinizin, ona göre!’

Ece yine mızıklamaya başlamıştı: ‘Ama neden hep onunla paylaşıyorum her şeyimi, hem babama ben açtım kapıyı.’” (Yener, 2016: 9) örneğinde olduğu gibi sadece Mavi Zamanlar romanında geçmektedir.

Nitekim Şeftali Dede romanında da bahçesindeki şeftalileri paylaşmayan dedenin sonradan bu davranışından vazgeçerek paylaşmayı öğrenmesi “‘Buradaki bütün çocuklar,’ dedi, ‘torunlarım benim. Sahip Ali ile Polatlar şeftalisiz kalmayacak. İnan! Beni seveni, beni düşüneni sevip düşüneceğim artık...’” (Çiçek, 2016: 91) örneğiyle işlenmiştir.

İnsanların paylaşmama gibi duygulara sahip olmasının temelinde çektikleri bazı acılar olabileceği Şeftali Dede romanından alınan aşağıdaki örnekte belirtilmiştir:

“‘...Peki, niçin böyle yapıyor bu dede? Meyvelerini başkalarıyla paylaşa, başkalarının yardımını alarak işini azaltsa iyi olmaz mı?’....

‘Bir derdi vardır belki,’ dedim.” (Çiçek, 2016: 43).

Paylaşmanın insanın üzüntülerini hafifletmesi aşağıdaki kesitlerde işlenmiştir:

Yeşil Bayır “Hüseyin, Atay’ın bu güç duruma çözüm bulabileceğine hiç inanmıyordu doğrusu. Ama yine de, giriş zili çaldığında oldukça rahatlamış görünüyordu. İnsanın, üzüntülerini bir arkadaşıyla paylaşmasının yararı bu işte.” (Dölek, 2015: 94) ve Çınar Dede’nin Doğum Günü romanlarında “‘... Belki elimden bir şey gelmedi çılgınlık karşısında çoğu zaman, ama en azından üzüntülerini paylaştım. Paylaşmak üzüntüyü hafifletir. Üstelik hiçbir zararını da görmedim bugüne kadar.’” (Korkut, 2010: 89) paylaşılan üzüntülerin azalacağı ifade edilmiştir.

Çiçekler Solmasın romanında ise “Kitaplarımı onunla paylaşmak istiyordum... Kitap sevgimi onunla çoğaltmak istiyordum... Başucumda duran paketi ona uzattım hemen:

–Aç bakalım bunu. Okumadıkların varsa al oku, dedim.” (Güneş, 2001: 84) örneğiyle paylaşılan güzelliklerin daha da artacağı belirtilmiştir.

Aşağıdaki örneklerde paylaşmanın diğer güzel yanlarına değinilmiştir:

Yeşil Bayır romanında “Gerçekten çok güzeldi çörek. Hele bir başkasıyla paylaşınca, daha da tatlanıyordu sanki.” (Dölek, 2015: 112) örneğiyle paylaşılan yiyeceklerin daha bir lezzetli olacağı belirtilirken; Leyleklerin Gitme Zamanı “Her şeyimizi; ekmeğimizi, suyumuzu, bilyelerimizi, eski meşin topu, top sahasını, paramızı paylaşmıştık. Hatta hastalığımızı, zavallılığımızı... Paylaşmak, tek başına sahip olmaktan daha keyif verici bir mutluluktur.” (Salgut, 2005: 48) ve Pembe Pantolonlu Bulut “Ve paylaşıyorlardı artık çocuklar yiyeceklerini, oyunlarını, oyuncaklarını, bisikletlerini... Ve kendileri ayırımsamasa da yavaş yavaş yumuşuyorlardı...” (Uslu, 2002: 116) paylaşmanın mutluluk verici olduğuna değinilmiştir.

Romanlarda paylaşma teması üzüntüleri hafifletmesi, sevinçleri çoğaltması ve paylaşan insanı manevi yönden beslemesi, iyileştirmesi bakımından bu davranışa teşvik edici şekilde işlenmiştir. Paylaşmama sadece bir romanda geçmektedir.

Paylaşmayan insanların böyle davranmalarının nedenine inilerek ve paylaşmayı bilmeyen bir insanın sonradan bunu öğrenmesi şeklinde bu tema, paylaşmanın kazandırılması yönünde işlenmiştir.

4.1.2.31 Tatil

Tatil teması 66 romanın 9'unda geçmektedir. Romanlarda çocukların tatili sıkıcı bulmaları ile ilgili örneklere Gelincik Arkadaş Arıyor, Sonsuzluk Sirki ve Pitan romanlarında rastlanılmıştır:

“Okullar tatile girdiğinden beri evde çok sıkılıyorlardı.” (Tankut, 2011: 114).

“Tatilin ilk birkaç haftasında kitapları, çizgi film kasetleri ve futbol topuyla idare etmişti Deniz. Bütün kitaplarını bitirip kasetlerini de defalarca seyrettikten sonra yapacak hiçbir şey kalmamıştı. Üstüne bir de sıcaklar bastırınca futbol bile oynayamaz olmuştu. Tek eğlencesi sabah çizgi filmleriydi. Bunlar da bittikten sonra, akşam babası işten dönene kadar evin içinde ne yapacağını şaşırıyordu.” (Barutçuoğlu, 2014: 8).

“Murat ve Zeynep, kampa gideceklerine çok sevindiler. Okullar kapandığından beri her gün aynı oyunları oynamaktan, aynı yerlere gitmekten sıkılmışlardı.” (Kurtuluş, 2004: 13).

Yukarıdaki kesitlerde görüldüğü gibi evde kalmak, sürekli aynı şeyleri yapmak gibi nedenlerden ötürü tatil çocuklara sıkıcı gelirken; romanlarda tatile girecek olmanın mutluluğunu yaşayanlar ile ilgili örneklere Kibele'nin Gölgesinde, Canı Sıkılan Çocuk ve Almarpa'nın Gizemi romanlarında rastlamak mümkündür:

“Ama Demirciğim, tatil güzel bir şey. Hepimiz bütün kış çok çalıştık, çok yorulduk. Hem sen de dinlenirsin, kafanı dağıtırsın biraz diye düşündük.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 9).

“Hafta sonu tatiline girecek olmanın rahatlığı hepimizi sarmıştı. Son dersi de yapınca iki günlük özgürlüğümüz başlayacaktı.” (Göçmen, 2014: 12).

“Her çocuk gibi ipe çekerdim okulların kapanıp da tatile gireceği günü. Çünkü okullar kapanınca her sene annemler beni, birkaç haftalığına da olsa köye, dedemin yanına gönderirlerdi. Herhalde bir uzay mekiğine binip tüm evreni dolaşsam, dedemin yanındayken aldığım haz kadar haz almazdım. Toprağı, hayvanları hep onunla tanıdım ben.” (Avcı Çakman, 2016: 152).

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi tatil; dinlenme, özgürlük, köyde aile büyüklerinin yanında vakit geçirme gibi nedenlerden ötürü dört gözle beklenir.

Tatilde çocukların yapacakları etkinliklere de yer verilmiştir. Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık “Hiçbir şey olmamış gibi Osman, yaz tatilinin verdiği rehavetle televizyonun karşısındaki yerini ağabeyiyle beraber aldı.” (Avgören, 2014: 18) ve Sisin Sakladıkları romanlarındaki “–Evde yalnız olmaktan sıkılmam anne, beni tanıımıyormuş gibi konuşuyorsun. Televizyon var, bilgisayar var, internete giriyorum... Sonra arkadaşlar var.” (Sertbarut, 2016: 9) örneklerde çocukların tatilde televizyon ve bilgisayarla vakit geçirdiklerine değinilirken; aynı romandaki “–....Boş ver, eee bu yaz nereye gideceksin tatile? Gençlik kampına birlikte yazılalım mı?” (Sertbarut, 2016: 31) ve “–Peki, sen ne istiyorsun?

–Arkadaşlarımla olmak, internette dolaşmak, sinemaya gitmek, basketbol oynamak, arkadaşlarımla eğlenmek işte.” (Sertbarut, 2016: 16) alıntılmalarda çocukların tatilde kampa, sinemaya gitmeyi, basketbol oynamayı ve arkadaşlarıyla vakit geçirmeyi tercih ettikleri görülmüştür.

“Sıra kitaplara gelmişti. Tatil başladığında okumak için aldığı üç kalın romanı da yerleştirdi çantasına.” (Sertbarut, 2016: 46) örneğinde görüldüğü gibi Sisin Sakladıkları romanında kitap okuma da tatilde yapılacak etkinlikler kapsamına dâhil edilmiştir.

Çocukların ve büyüklerin tatil anlayışları arasındaki fark Sisin Sakladıkları romanında işlenmiştir. Çocuğun tatile bakışı Sisin Sakladıkları romanında “Okul bitmiş, test kitapları bir daha ortaya çıkarılmamak üzere yatağın altına atılmış, dersane yolları unutulmuş, sınav stresi geçmiş, karneler alınmış, İngilizce kursları sona ermişti. Bundan sonra sinemalar, parklar, internet kafeler, hamburgerciler vardı.” (Sertbarut, 2016: 7) şeklinde verilirken; aynı romanın “Burada tatil boyunca İlay’ın kola içip hamburgercileri gezeceğini, bir iki kez sinemaya gideceğini, bildik ve kendisine benzeyen arkadaşlarıyla sıkıntıdan patlamamak için uçuk kaçık konularda muhabbet edeceğini, bütün bunların da kızına hiçbir şey kazandırmayacağını düşünüyordu.” (Sertbarut, 2016: 33) kesitinde annenin çocuktan farklı düşündüğü görülür. Bu son örnekte tatilde yapacaklarını dört gözle bekleyen bir çocuk ve bunların çocuğuna hiçbir şey kazandırmayacağını düşünen bir anne ile karşılaşılmaktadır.

Yine Sisin Sakladıkları romanında annenin çocuğunu tatil için köye göndermek istemesi çocuk tarafından “–.... Herkes çocuğunu yaz kamplarına göndersin, yüzmeye, basketbola yollasın, bizim doktor hanım sanki parası yokmuş gibi köye yollasın.....” (Sertbarut, 2016: 13) şeklinde eleştirilmiştir.

Çocuklar arasındaki tatile bakışın farklılaşması, tatilde yapılacaklar ile ilişkilidir. Sen Olabilirsin romanında “Onlar, okul kapanacağı için sevinenler; anne ve babalarıyla tatile gidecek ya da bir arkadaşını, dostunu ziyaret edecek olanlardı.

Çocuklardan hiçbir yere gitmeyecek, yaz tatili süresince anne ve babasına yardım edecek olanlarda vardı. Bu çocuklar; okuldan, arkadaşlarından, öğretmenlerinden ayrı kalacağı için üzülüyorlardı.” (Soytürk, 2002: 6) belirtildiği gibi tatili güzel geçirecek çocuklar okulun kapanmasına sevinirken yaz tatilinde gezmeyecek, sürekli anne babaya yardım edecek olan çocuklar, okulun kapanmasına üzülmetedir.

Romanlarda tatil, aynı şeyleri yapmak, yapacak bir şeyler bulamamak ve anne babaya işler konusunda yardım etmek gibi nedenlerle bazı çocuklar tarafından sıkıcı

bulunup istenmese de çocukların çoğunluğu tarafından sevilmiştir. Tatil çocuklar tarafından gezmek, dolaşmak, eğlenmek, spor oyunları oynamak, televizyon ve bilgisayar karşısında vakit geçirmek, arkadaşlarla beraber olmak vs. olarak görülürken sadece Sisin Sakladıkları romanında tatilde kitap okumaya zamanı ayrılacağı ifade edilmiştir.

4.1.2.32 Göç

Göç teması, 66 romanın 8'inde geçmektedir.

“Yusuf, göç var, göç.... Kayı aşireti, Domaniç yaylasından Söğüt'e doğru iniyor. Görmeye değer... Kıvrım kıvrım dağ yollarında, yüzlerce, binlerce kişi... Binlerce at, koyun, keçi. Atlarda, kağınlarda çeşit çeşit yükler; çadırlar, kilimler, elbiseler, kab-kacak, yağ ve peynir tulumları...” (Kallimci, 1996: 83) örneğiyle Sihirli Dürbün romanında tarihi bir göç betimlenmiştir.

Güneşe Yolculuk romanında müslümanların Mekke'den Medine'ye göçleri “...Daha önce Müslümanlara ne büyük eziyetler yapıldığını öğrenmiştin. İşte onlar bu işkence ve aşağılamalardan kurtulmak için Medine'ye gidiyorlar. Müşrikler bu gidişi engellediği için de gizlice yapıyorlar bunu...” (Sevim, 2014: 132) örneğinde görüldüğü gibi sebepleri ile açıklanmıştır.

Romanlarda ağırlıklı olarak köyden kente göç işlenmiştir. Hayalet Köy romanında “Hiç yolsuz köy olur mu?”

“Oluyor işte. Boşuna mı köylülerin çoğu göç etti şehre, boşuna mı okulumuz kapandı? Hep bu yol yüzünden.” (Şeker, 2014: 55) örneğinde köyün imkânlarının elverişsiz olması göçün nedeni olarak verilmiştir.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında “Yakında biz de Ankara'ya taşınacağız.

–Neden? Buralar çok güzel yerler.

–Güzel ama babamın işleri iyi değilmiş. Hem bizim okumamız için kente yerleşmemiz gerek. Kasabada ilkokuldan sonraki okullar yok da.” (Tunaboşlu, 2004: 36) örneğinde insanları göçe zorlayan sebepler arasında köydeki hem eğitim hem iş imkânlarının sınırlı olmasına işaret edilmiştir.

İnsanların iş için köyden kente göç edişi Kesekâğıdı Ustaları romanında “Okul arkadaşım Hasan, kente göçüp orada yerleşmiş amcasından söz ederdi sık sık. Ev almış, dükkân açmış amcası. Daha pek çok işler çevirip varsıl olmuş. Yıllardır da köyümüze gelmezmiş.” (Güler, 2015: 12) örneğiyle işlenmiştir.

Tek Kanatlı Güvercin romanında insanların geçim sıkıntısı çekmeleri göçün nedeni olarak gösterilmiş ve insanın memleketinden ayrılmasının zor olduğu “Babam, kasabada yeni bir iş bulmuştu. Kadrolu ve sürekli bir iş... Bu mesele hepimizin canını sıktı. Özellikle ninem çok üzüldü. Yetmiş yıllık evini barkını bırakıp, kasabaya göçmek kolay değildi. Fakat babamın malî durumunu biliyordu. Topu topu birkaç dönüm tarlamız vardı. Elde ettiğimiz ürün ne bize yetiyordu, ne de hayvanlarımıza. Hiç olmazsa kasabada babamın sürekli maaşı olacaktı.” (Gündüz, 2009: 66-68) örneğiyle gözler önüne serilmiştir.

İnsanların maddi sıkıntılarından kurtulmak için başvurdukları göçün toplumun kalkınmasında ve gelişmesinde kalıcı bir çözüm olmadığı sebepleri ile Tren Düdükleri romanından alınan “Memican'ın babası konuşuyordu:

‘.... Hali vakti yerinde olanlar kente göçtü, buralara yerleşti. Durumu zayıf olanlar köylerinde kaldı. Yoksullar daha da yoksullaştı. Şimdi köylerin çoğu boşaldı, harabeye döndü. Evler yıkıldı. Kimi evlerde ve sokaklarda yaşlılardan başka kimse yok. Hayvancılık, sebzeçilik, bağcılık, meyvecilik öldü, tarih oldu. Şehirlerde satılan her bir şeyin fiyatının yükselmesi biraz da nüfus artışından üretici köylünün kentlere göç etmesinden ileri geliyor.’” (Kaplan, 2014: 155) alıntılama gözler önüne serilmiştir.

Göç edenlerin yaşadığı zorluklara “‘Ne güzel olurdu. Yolumuz olursa okulumuz tekrar açılır. Okul çağında çocukları olan aileler tekrar geri döner köye. Tarlasını, evini bırakıp giden birçok aile, şehirde perişan durumda... Ellerinde ne diplomaları var ne de bir meslekleri. Yolumuz olursa biz de diğer köyler gibi kereste işine gireriz. Onlar da iş imkanı var diye atalarının topraklarına dönerler.’” (Şeker, 2014: 96) örneğiyle Hayalet Köy romanında da değinilmiştir.

Zamanla göç olayının da değişmesi, günümüzde insanların özellikle tarımla uğraşmak için şehirden köye göç etmeleri “‘Dedesi dedi ki: ‘Bizim İlhan’a, ‘oğlum madem tarlada çalışacaksın, bizim köy ne güne duruyor? Oradan bir tarla buluverirdik sana’ dedim ama ‘biz çoktan kiraladık tarlaları ortağımla,’ dedi. Bizim zamanımızda köyden şehre göçerlerdi iş için. Anlaşılan şimdi her şey tersine döndü!’” (Avcı Çakman, 2016: 16) örneğiyle Almarpa’nın Gizemi romanında ele alınmıştır.

Göç temasıyla başka sebeplerden de kaynaklanmakla birlikte ağırlıklı olarak geçim sıkıntısı nedeniyle gerçekleşen köyden kente göçü ele alınmıştır. Göç olgusunun toplumda meydana getirdiği değişimlere de yer verilmiştir. Enflasyon bu durumun sonuçlarından biri olarak görülmüştür. Günümüze gelindikçe köyden kente göçün yön değiştirip kentten köye olması söz konusu edilmiştir.

4.1.2.33 Hak

Haksızlığa uğramak, hakkını aramak, başkasının hakkını gözetmek olarak ele alınmıştır. Hak teması, 66 romandan 8’inde geçmektedir.

İnsanların gerekirse haklarını aramak için devletin üst mercilerine müracaat etmesi gerektiği Toprağa Basınca “‘Öğretmen elini kaldırıp hepimizi susturdu.

–İyi bir fikir çocuklar, dedi. Yazalım, niye yazmıyoruz? Kaymakamın görevi ne? Halkın dertlerine çare aramak, dermen olmak. Eğer elinde bir çare varsa yardım eder, niye etmesin? Meselâ ova köylerine haber yollar, fazla saman varsa toplatır. Bizim köye de bildirir, gider alırız. Hadi şimdi birlikte kaymakama bir dilekçe yazalım.” (Apaydın, 1966: 172-173) ve Çınar Dede’nin Doğum Günü romanlarında “‘Apandisit ameliyatı olduğum sırada, hastanede AIDS bulaşmış bana. Yani, bana verilen kandan bulaşmış. Babam hastaneyi mahkemeye vermişti. Bana, kanı kontrol etmeden verdiler diye. Bugün o mahkemenin son günümüş işte. Eğer davayı kazanırsak, hastane benim tedavi masraflarımı karşılayacakmış.’” (Korkut, 2010: 21) şeklinde örneklendirilmiştir.

Bir Liranın İki Günü romanında insanın uğradığı haksızlıklar karşısında hakkını araması gerektiği “–Peki, nasıl birleşeceksiniz?

–Sendikaya gireceğiz.

–İyi ama, adam nefes aldırıyor diyordun dün akşam?

–Bakalım, deneyeceğiz... Yarın sendikaya gidip akıl danışacağız, hiçbir şey bilmiyoruz şimdi. Ne yapmamız gerektiğini söylerler onlar. Böyle tek tek kırılmaktansa... Sonu yok yoksa bu işin. Sabahtan akşama kadar eşek gibi çalışıyoruz, aldığımız 1456 lira para.” (Uyaroğlu, 2005: 57) örneğiyle vurgulanmıştır.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında da “Birer harfti onlar da... Ünlü olmamaları, ezilmelerini, aşağılanmalarını gerektirmiyordu. Tüm seslilerden daha çok çalıştıkları halde, kendilerine layık görülen yaşama koşullarına, karşı çıkmak hakları bile yoktu. Ünsüzlerin tarihsel gelişimleriyle ilgili yaptığı özet Pelin’in özellikle dikkatini çekti. Anlattığına göre, eskiden daha da çok çalışmak zorundaydı ünsüzler. Ünlülerin durumu ise bir hayli keyfi idi. Canları isterse sözcük oluşturma işine girerler, istemezse, bütün yükü ünsüzlerin sırtına bırakıp çekilebilirlerdi. Ama ülkenin ‘Elifba’ adını taşıdığı eski dönemlere özgüydü bu durum. Şimdi ünlülerin tembellik etmesine olanak tanınmadığı gibi, ünsüzlerin ezilmelerinde de göz yumulmamalıydı. Şimdiye dek elde ettikleri haklarla yetinecek değillerdi. Yeni haklar almak için savaşımları sürdürmek zorunda olduklarını anlatıyordu C” (Heççilingirler, 1986: 118-119) örneğinde görüldüğü üzere harfler üzerinden hak aramanın önemine dikkat çekilmiştir.

Haksızlığa uğramak; Korkusuz Murat, Tren Düdükları, Çınar Dede’nin Doğum Günü ve Bir Liranın İki Günü romanlarında aşağıdaki örneklerle işlenmiştir:

“Babamı götürüyorlar. Babamı zindana atacaklar. Hem de haksız yere.” (Vânû, 1998: 75).

“Memican hemen söze girdi:

‘Ereğli İvriz Köy Enstitüsü’nde öğrenciyim. Öğretmen olacağım. Dün ceketimle bavulumu Akşehir’e giden arkadaşlarıma vermişim. Ben trene yetişemedim. Öğrenci kimliğim de ceketimdeydi. Bugün sabah Ereğli’den öğrenci bileti aldım. Trene bindiğim zaman ‘sen öğrenci değilsin, yalan söylüyorsun,’ diyerek önce Karaman’da, şimdi de Konya’da trenden indirdiler. ‘Cezalısın,’ dediler. Ek para istediler. Şapkamı, saatimi aldılar, vermiyorlar.” (Kaplan, 2014: 96).

“Arda, Kale’nin verdiği molada, ayağını boya tablasının üstüne teklifsizce koyan kaba bir müşterinin ayakkabılarını boyadı. Müşteri, öyle teklifsizdi ki yaptığı işin karşılığını vermek yerine, az kalsın üste para alacaktı Arda’dan....

Arda, Çınar Dede’nin tepkisiyle kendini toparladı. ‘Paramı vermeden gittiği yetmezmiş gibi bir de beni azarlayıp durdu.’ dedi.” (Korkut, 2010: 63).

“–1456 lira aldım gene. Ama 2100 liraya imza attım. Yani bordroda 2100 lira almışım gibi görünüyor gene....

–....Peki, neden aslını yazmayıp da yüksek gösteriyorlar acaba?

–Nafiz söyledi, asgari ücretten düşük ücretle işçi çalıştırıldığı anlaşılmasın diye.” (Uyaroğlu, 2005: 22).

Anahtar romanında “Özgün ne yediği tokada ne sınavdan sıfır almaya ne de sınıftan kovulmaya aldırış ediyordu. Onun en çok üzüldüğü, haksız yere suçlanmaktı.”

(Avgören, 2011: 11) örneğiyle haksız yere suçlanmanın insanda maddi kayıplardan daha çok yer edeceği belirtilmiştir. İnsanın kendi çıkarı uğruna başkasının hakkına göz dikmemesinin erdem olduğu “‘Bugünkü önemli sınav bazı erdemler üzerineydi.’....

“Sizler kendi çıkarlarınız uğruna başkalarının hakkına el uzatmamak üzere sinandınız.” (Aytuna, 2014: 153) örneğiyle Atla romanında vurgulanmıştır.

4.1.2.34 Kaçma ve Kaçırılma

Bu tema, 66 romandan 8’inde işlenmiştir. Bir Gün Büyüyeceksin ve Pitan, romanlarından alınan aşağıdaki alıntılarda çocuk kahramanların kaçmaya yeltenmeleri örneklendirilmiştir:

“Osman gitmesine gittiye de oyun oynamaya değil, yanında getirdiği küçük çamaşır paketini gazeteye sarmaya gitti. İpini de bağladıktan sonra, gizlice bir vapura binmeye ve... kaçmaya.” (Seyda, 2013: 212).

“Kamptan kaçmaya karar vermek gerçekten de cesaret isteyen bir işti. Çevreyi hiç tanııyorlardı. Ayrıca yiyecek bulmaları ve yanlarına birçok malzeme almaları gerekiyordu... Bu macera bugüne kadar yaşadıkları içinde en heyecanlısı olacaktı. İzledikleri çizgi filmlerde bile böylesi bir macera yaşanmamıştı. Üstelik bu kez, başrol oyuncularını da kendileri olacaktı.” (Kurtuluş, 2004: 52-53).

Çocukların kaçmak istemelerindeki neden; Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki “–Eh madem arkadaş olduk, tanıştık, şimdi söyle bakalım bana, niye kaçtınız evden?

–Alaş’ı Ankara’ya götürmek istemiyorlar, o yüzden.

–Demek bu kadar seviyorsun Alaş? Haklısın, ben de olsam sevdiğim bir şeyden kolay kolay ayrılmak istemezdim. Ama evden de kaçmazdım.” (Tunaboylu, 2004: 37) örnekte verilmiştir. Buna göre; çocukların anne babalarına isteklerini yaptırmak için kaçmayı bir çözüm olarak gördükleri ifade edilir.

Romanlarda kaçırılmayla ilgili örnekler kaçmadan daha fazladır. Kayıp Seslerin İzinde, Ablamı Nereye Kaçtırdılar ve Her Çocuğun Kanadı Vardır romanlarında kaçırılma ile ilgili kesitler mevcuttur:

“Zeynep adamla birlikte okuldan çıkıp arabanın yanına gitti. Paketi arka koltuktan almaya çalışırken kapılar üstüne kapanıverdi. Araba hareket edince anladı yaptığı yanlış. Ama artık çok geçti! Bir başkasına yardım etmek isterken tuzağa düşmüştü... Zeynep ‘İmdat, beni kaçırdılar!’ diye bağırarak istiyordu ama adamların tehditlerinden çok korkmuştu. Sesini çıkaramadı.” (Yener, 2003: 84-85).

“Seyfi önde oturuyordu, Necmi beni arka koltuğa iteledi. Kendisi de yanıma geçti, adresi söyledi. Acaba şoföre beni kaçırdıklarını söyleyebilir miydim? Necmi aklımdan geçenleri anlamış gibi bana ceketinin altından büyük bıçağı gösterdi, parmaklarıyla sus işareti yaptı...” (Kıral, 2010: 147).

“Arabadan çıktık. Karanlıkta ses çıkarmamaya çalışarak yürüdük.

Reis kulağıma eğildi, tehdit dolu bir sesle:

–Bir numara yaparsan seni vururum, dedi.

–.....

Sustuğumu, söylediklerine cevap vermediğimi görünce de:

–Elimden kaçarsan babamı haklayacağım bilmiş ol.” (Özkan, 1985: 111-112).

Yukarıdaki alıntılarda tehdit, bıçak, silah zoruyla insanların kaçırılma durumları örneklendirilirken; Konaktaki Hazine ve Bir Gün Büyüyeceksin romanlarından alınan aşağıdaki kesitlerde bebek ve gelin kaçırma örnekleri vardır:

“Ben bebekken kaçırılıp bir tren istasyonuna bırakıldığımda yanımdaki tek hatıra olan mavi madalyonun izini takip ederek aileme ulaşmama yardımcı olan Hasan Amca...” (Erdoğan, 2013: 9).

“Gelini karga tulumba arabanın içine attılar. Arabacı da bunu beklermiş, çaldı kırbaçı hayvanlara.” (Seyda, 2013: 127).

Anahtar romanında da kaçırılan kişilerin kurtulup polise durumu anlatmaları “Geride kalan Namık Öğretmen polis çağırarak bilmediği bir kitap yüzünden günlerce alı koyulduğunu anlatmıştı.” (Avgören, 2011: 143) örneğinde belirtilmiştir.

4.1.2.35 Akrabalık

Akrabalık teması, 66 romandan 7’sinde işlenmiştir. Kuş Olsam Evime Uçsam, Ormandaki Tehlike ve Sen Olabilirsin, Romanlardan alınan aşağıdaki kesitlerde akrabalık ilişkileri örneklendirilmiştir:

“Eskiden akrabalarımız gelirdi eve. Kocaman sofralar hazırlanırdı. Yakalamaca oynardık evin içinde. Kızardı babam, koşmayın diye. Uzun uzun konuşturlardı. O zamanlar herkes mutluydu.” (Öztürk, 2016: 14).

“–Elif’le Ahmet’in kim olduklarını merak ediyorsun değil mi? dedi taya... Amca çocuklarıyız biz. Her yaz tatilini bizde geçirirler.” (Tunaboşlu, 2012: 5).

“Ozan, halasının çocuklarını çok severdi. Birlikte oldukları zaman oyuna dalar, zamanın nasıl geçtiğini anımsamazdı. Onların geldiğine çok sevindi. Bundan sonra canının sıkılmayacağını tahmin ediyordu.” (Soytürk, 2002: 72-73).

Yukarıdaki örneklerde akraba ziyaretlerinin ve akrabalarla vakit geçirmenin insanları mutlu ettiğinden bahsedilirken, aşağıdaki Sen Olabilirsin ve İlk Arkadaş romanlarından alınan örneklerde akrabaların kötü günlerde birbirlerine yardımcı oldukları ve sahip çıktıkları anlatılmıştır:

“–Anneee! Neriman halamlar geldi.’ diye annesine seslendi....

Neriman:

‘Hastahaneden yeni çıktınız. Sen ayağının üstüne basamıyorsun, ağabeyim işe gidip geliyor. Sizin birkaç gün bakıma gereksiniminiz var. İyice iyileşene kadar buradayım, size yardıma geldim.’ dedi.” (Soytürk, 2002: 66-68).

“–Tanıdım... diye bağırdım... Sen annemin üvey teyzesisin. Burada ne arıyorsun?.....o, hepsini sevip okşuyarak muhtarın evine gitmek istediğini ve annem iyi olup köye dönünceye kadar beni evine götüreceğini söyledi.” (Balı, 1956: 6).

Bu örneklerde ifade edildiği üzere akrabalar üvey de olsa hastalık gibi birbirlerinin zor zamanlarında yardımlarına yetişmektedir.

Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında akraba dahil hiçbir kimse ile misafir ilişkisi içine girilmediği “-... Evimiz çok büyüktü, etrafında kocaman bir orman denizi vardı, tıpkı sizinki gibi... Ve şehirden uzaktaydı. Bize hiç kimse gelmezdi.

-Akrabanız falan yok muydu?

-Bilmiyorum. Babam bu konuda hiçbir şey söylemedi. Belki vardır, kimbilir.” (Özkan, 1985: 17) örneğinde verilmiştir.

Parktaki Gergedanlar romanında insanlar arasındaki kan bağının ilişkileri güçlendirdiği “ ‘Saat kaçta geleceksin amca? Seni çok özledim,’ deyişi yolculuk boyunca kulaklarından hiç gitmemişti. Böyle oluyordu demek; insanlar amca ya da dayı olduklarında yeğenleriyle aralarında özel bir bağ kurmayı başarabiliyorlardı.” (Atilla, 2015: 40) örneğiyle işlenmiştir.

Kara Cümle romanında akrabalık bağı “Ah, bu annesi! Böyle lüzumsuz oldubittilerle sıkıntıya sokardı onu. İyice yaşlanmıştı, kırılıp küsüveriyordu. ‘Aileler arasındaki bu dostluk ziyaretleri her zaman gereksiz törenlerdir. Kan bağı rastlantısaldır, asıl olan sevgi ile, bilgi ile bağlanmaktadır.’ diye kestirip atsa mıydı?” (Özünal, 2005: 69) örneğinde belirtildiği üzere gereksiz görülmektedir.

Genellikle romanlarda akrabalık ilişkileri insanları mutlu eden, güçlendiren, kötü günlerinde yardım sağlayan özel ilişkiler olarak ele alınırken sadece 2 romanda akrabalarla iletişime geçilmemesi veya bu iletişimin gereksiz oluşu şeklinde işlenmiştir.

4.1.2.36 Hırsızlık

Hırsızlık teması, 66 romandan 7’sinde işlenmiştir. Romanlarda yer alan hırsızlık temasına ait örnekler aşağıda verilmiştir:

Çocukların yaptığı hırsızlıklar “Pakize öğretmen beni aramaya hazırlanıyordu ki Sami’nin sırtından aşağı bir şeyler dökülmeye başladı. Evet, Yavuz’un pastel boyalarıydı bunlar.” (Gündüz, 2009: 77) örneğiyle Tek Kanatlı Güvercin ve “-...Ben o yaramaz çocuğu kaç kez bağlardan üzüm çalarken gördüm.” (Öztürk, 1995: 56) örneğiyle Yaralı Keklik romanlarında verilmiştir. Çocuklar birbirlerinin kalemını ya da başkasına ait bağ ya da bahçelerden meyve çalmaktadırlar. Romanlarda hayvan ve kitap çalma ile ilgili örnekler de Yaralı Keklik ve Anahtar romanlarında görülmektedir:

“-Eyvah! çalmışlar Veysel’in kekliğini! dedi telaşla.” (Öztürk, 1995: 56).

“Polisler karakola döndüklerinde aynı kişilerin bir ay kadar önce vakıf üniversitesine bağışlanan çeşitli kitapları çaldıkları için de arandıklarını öğrenmişlerdi.” (Avgören, 2011: 143).

Yeşil Bayır romanındaki “Çünkü otomobil Atay’ın değil.

‘Başkalarının şeylerini almak hırsızlıktır’ der Atay’ın annesi. ‘Hırsızlık çok kötü bir şeydir. Bunu sakın unutma Atay!’

Atay otomobili arkadaşı Bülent’ten aldı. Bunun kötü bir davranış olduğunu düşünmüyordu. Çünkü geri verecekti. Ona sezdirmeden almıştı, ona sezdirmeden geri verecekti.” (Dölek, 2015: 11) örnekte çocukların bazen yaptıkları davranışın ciddiyetinin farkında olmadıkları görülür.

Hırsızlığın çok kötü bir davranış olduğu “Babam bana her zaman bir başkasının malını çalmanın çok kötü bir şey olduğunu söylemişti durmadan. Oysa haydut soğukkanlıydı. Babasının evindeymiş gibi hareket ediyordu.” (Özkan, 1985: 113) örneğiyle Her Çocuğun Kanadı Vardır, “–Hırsızlık mı yaptın? Eğer öyleyse kabul edemem. Bir başkasının içi yanarak anımsadığı bir mücevherden bana bir yarar gelmez.” (Sertbarut, 2016: 193) örneğiyle Sisın Sakladıkları romanlarında vurgulanmıştır.

İnsanların hırsızlık yapmasının temelinde yaşadıkları sıkıntılar olabileceği Şeftali Dede romanındaki “Niçin çaldın yumurtaları?”

‘Sana ne?’

‘Hırsızlık güzel değil ki?’

‘Biliyorum.’

‘Öyleyse niçin yaptın bunu?’

‘Bilmiyorum, yapmak istedim işte.’

‘Ama neden?’

‘Senin baban gelmeyecek olsa ne yapardın sen?’” (Çiçek, 2016: 48) örnekte verilmiştir.

Hırsızlık teması ile romanlarda bu davranışın çok kötü olduğu belirtilmiş; çocukların bazen masumane duygularla bazen de yaşadıkları sorunlar nedeniyle bu davranışa yeltendikleri anlatılmıştır.

4.1.2.37 Gençlik

Genç teması da bu başlık altında ele alınmıştır. Gençlik teması, 66 romanın 6’sında işlenmiştir.

Gençlerin sosyal yaşamları hakkında Gelincik Arkadaş Arıyor romanındaki “Kaldırım kafeleri tıklım tıklım. Gençlerle dolmuş. Modaya uygun giyinmişler. Sohbet, neşeli kahkahalar sürüp gidiyor, önlerindeki içecekleri yudumlıyorlar; ardına kadar açılmış müziğe, tabak bardak şingirtalarına aldırmadan...” (Tankut, 2011: 12) ve “Gelincik’in dikkati kol kola yürüyen kızlarla çevrilmişti. Havanın güzelliği içlerine yansımış, kıpır kıpır, gençlikle dolup taşıyorlar. Ara sıra başlarını geriye atarak kahkahalarla gülüyorlar.” (2011: 13) örneklerle bilgi verilmiştir. Gençlerin kafelerde vakit geçirmeleri, modaya uygun giyinmeleri, yüksek sesle müzik dinlemeleri ve neşeli hallerine dikkat çekilmiştir.

Yeşil Ada’nın Çocukları romanındaki “–Eskiden insanlar ad bırakmak, nam salmak için yiğitlik ederlerdi. Şimdinin gençleriyse çocukça oyunlarla uğraşıyorlar. Zaman çok değişti, çok...” (Tekin, 2017: 134) örnekle önceki dönemlerdeki gençlerin davranışları ile günümüz gençlerinin davranışları karşılaştırılarak geçmiş yıllardaki gençler üstün tutulmuştur.

Gençlerin olumsuz davranışları aşağıdaki kesitlerde ifade edilmiştir:

Orman Kardeşin Mektubu romanındaki “Kenarda durup beklemeye başladık. Orada bulunan ağabey ve ablalar, salıncaktan tahteravalliye, asılma demirlerinden kaydıraçlara geçip habire oynuyorlardı.....Babam,

‘Kendini bilmez insanlar her yerde var işte. Çocuklar için yapılan şeyleri büyükler niye kullanır, anlaması çok zor.’ diye homurdandı.” (Korkut, 2011: 66) örnekte gençler, çocuklar için yapılan parktaki oyuncakları işgal etmeleri bakımından eleştirilmiştir. Aynı romandan alınan “Özlem, ‘Aaa! Şu abiye bakın, çakısıyla ağacı oyuyor.’ diye bağırdı. (Korkut, 2011: 68) örnekte de gençler, doğaya zarar vermeleri bakımından eleştirilmiştir.

Gençliğe adım atarken kişide oluşan fiziksel değişimler “Çocukluk günlerimiz farkına varmadan geçmişti. Bir de baktık, sesimiz çatallaşmış, bıyıklarımız çıkıyor, yüzümüz sivilce dolu. Ne can sıkıcıydı. Tam da mahalleli kızların güzelliğini görmeye başladığımız zamanda.” (Akçagüner, 2000: 65) örneğiyle Çatalçay’ın Çocukları romanında verilmiştir. İnsanı çocukluktan ayıran bu değişimlerin ilk başta kabul edilmesinin zorluğu dile getirilmiştir.

Toplumun genç kıza bakışı “Ablam mezun olunca uzak bir köye öğretmen verdiler. Bir genç kız kendi başına oraya nasıl gidecekti? Ne edeceğimizi şaşırдық. Evcek perişan olduk.” (Apaydın, 1966: 4) örneğiyle Toprağa Basınca romanında işlenerek toplumda erkek ve kız ayrımının yapıldığı hissettirilmiştir.

Genç kızların evlilik hayallerinden Tapınağın Sırrı romanındaki “Genç kız ileride, Atina’ya gelin gitmeye hazırlanan en sevdiği arkadaşı Elaya gibi, bir yuva kurmayı düşlediğini söylemekten son anda vazgeçmişti.” (Tapunç, 2014: 8) örnekte bahsedilmiştir.

Gençliğin insan hayatında neşeli bir dönem olduğu belirtildiği kesitlerde genç, gençlik ve gençliğe bakış değerlendirilmiştir. Eski zaman gençleri, günümüz gençlerinin çocukça ve bazı olumsuz davranışları yüzünden eleştirildiği romanlarda şimdiki gençlerden üstün tutulmuştur. Gençlerin ergenlikle başa çıkmakta zorlanması, toplumun genç kız algısı da ele alınan diğer konulardır.

4.1.2.38 Zenginlik

Zenginlik teması, 66 romandan 6’sında geçmektedir. Romanlarda zenginliğin çoğunlukla eleştirildiği ve olumsuz olarak görüldüğü tespit edilmiştir.

Korkusuz Murat romanında “Bitişimizdeki avukatın evi çok özenlidir. Çünkü zengindir. Kurdağında çiftliği var, her yerde zeytinlikleri var. Avukatın bahçesinde, kızları Papatya ile Mine için pinkpong masası bile yaptırdı. Fıskiyeli havuzları da var.” (Vânû, 1998: 7) ifadesiyle zenginlik örneklendirilerek evin güzel, malın mülkün fazla olması, yaşamda lüks sayılabilecek ihtiyaçlara da sahip olmak zenginlikle ilişkilendirilmiştir.

Aşağıdaki ifadelerde zenginlere olumsuz bir bakışın geliştirildiğini görmek mümkündür:

Toprağa Basınca romanında “Bazı evlerin yiyeceği tükenmişti. Hemen her gün evimizin kapısı vuruluyordu... Ablam acır üzülür, ne edeceğini bilemezdi. O günlerde iki aylık maaşı birden gelmişti kasabadan. Üçer beşer hep dağıttı. Her isteyene verdi. Başkası aç dururken

kendisinin sandıkta para saklaması rahatsız ediyordu onu. Ama bundan köyün varlıkları kazandılar. Pahalı pahalı un, buğday satıyorlardı.” (Apaydın, 1966: 179) örneğiyle zenginler, yoksulların halinden anlamamaları ve fırsatçı oluşları bakımından eleştirilmiştir. Hayalet Köy romanında ise “Hem sen ne dedin öyle? Bu iğrenç, pis yer nereden benim evim oluyormuş! Dedemle yaşadığım yeri görse şaşarsın. Şato gibi üç katlı bir evde yaşıyoruz biz. Benim odam bile buradan beş kat büyük. Öyle güzel ki saray yavrusu sanırsın.” (Şeker, 2014: 10) fakirleri küçümsemeleri bakımından ele alınmışlardır.

Zenginlerin içinde yaşadıkları topluma ve kültüre uzak oldukları Hayalet Köy romanındaki “Dedesiyile gittiği hayvanat bahçesini ve sirkleri anımsadı Jasmin. En yabancı hayvanların bile bazılarını canlı canlı görmüş, hatta zararsız olanlara dokunmuştu. İnekle eşeği sadece fotoğraflardan tanıyordu, yakından hiç görmemişti.” (Şeker, 2014: 46) alıntılama belirlenmiştir. Zengin olmanın yaşamının tadına varmak demek olmadığı hatta zenginliğin insanları tutsaklaştırması “... Böyle milyonlarca çocuk var biliyor musun; zenginliğe tutsak milyonlarca çocuk!.. Beton yığınları, kalın duvarlar ve pahalı giysilerle kuşatılmış tutsak çocuklar... Yaşamla aralarına katı kuralların tel örgüleri çekilmiş çocuklar...” (Salgut, 2005: 119) örneğiyle Leyleklerin Gitme Zamanı romanında anlatılmıştır.

Romanlarda aşırı zenginliğin insanı hasta yapacağı belirtilerek bu durum “...Çok para kazandı İvan bu işten. Kazandığının tümünü de altına yatırmıştı. Nasıl söyleyeyim, para kazanmak İvan için bir tutku haline gelmişti. Altınlarını yanından ayırmıyor, hiç kimselere teslim etmiyordu. Konserlere bile yanında altın sandığı olmadan çıkmazmış. Bir hastalık gibi.” (Tok ve Çadırcı, 2008: 103) kesitiyle Teneke Kaplı İvan romanında anlatılmıştır.

Yeşil Bayır romanında “Bu kadar çok para düste bile kötü bir şey.” (Dölek, 2015: 116) örneğiyle çok fazla paraya sahip olmak istenmeyen bir durum olarak ele alınmıştır.

Romanlarda zenginlik, genellikle olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Romanlardaki alıntılamalara göre zenginler; fakirleri küçümseyen hatta aşağılayan, zor durumdaki insanlar üzerinden para kazanan, yaşamdan zevk almayan, yaşamı bilmeyen insanlardır algısı oluşmaktadır. Fazla paranın insanı daha da aç göz hale getireceği ifade edilerek aşırı zenginlik tasvip edilmeyen bir durum olarak işlenmiştir.

4.1.2.39 Barış

Toplum düzeyindeki ve toplumlar arası barış kavramının, toplumla ilgili temalar kısmında ele alınması uygun görülmüş; buna bağlı olarak kişiler arası iletişimdeki küsmek kelimesinin karşıtı olan barış teması, iletişim teması bölümünde verilmiştir. İfade edilen haliyle barış teması, 66 romandan 4’ünde işlenmiştir.

Elveda Kumru romanında barış teması güvercin ve kumrularla özdeşim kurularak işlenmiştir. Romandan alınan “Güvercin soyunun hep barışla özdeş olduğunu duyar, okurdum. Acaba böyle silahsız ve korunmasız olduğu için mi barışa yaklaştırılmış? Güvercin, oldum olası esenliğe çıkışın bir simgesiymiş. Ta eski tufanlardan bu yana... Şu

ufacık kumru yavrusunun karton bir kutu içinde yazgıya boyun eğmiş durumda kalışına bakarak, onun barışa ne kadar yakıştığını düşünüyor insan. Avuç içini bile dolduramayan bu yaratık, kavgalardan uzak kalışıyla birden büyüyor, devleşiyor; barışın o büyük tahtına oturuyor hemen.” (Tuncel, 2011: 16) kesit bunu göstermektedir.

“–Ben de giderim cepheye Hüsrev dede.

–Bitti artık savaş oğlum. Bu memleket istemez başka savaşlar, başka acılar.

–Olursa ben de giderim, bana ne.

–Siz savaşı değil, barışı öğrenecek bir nesilsiniz.” (Yener, 2003: 117) örneğiyle Kayıp Seslerin İzinde romanında barış ön plana çıkarılmıştır.

“...Allah bir daha öyle günler göstermesin. Siz yeni kuşağın, bizim yaşadıklarımızı bilmenizi istiyoruz. O zaman barışın anlamını, savaşın anlamsızlığını, acımasızlığını daha iyi kavrarsınız.” (Akçagüner, 2000: 63) örneğiyle Çatalçay’ın Çocukları romanında da barışın öneminden bahsedilmiştir. Bu örneklerde savaşı olmayan bir dünya temennisinde bulunulmuştur.

Aynalı Geyik romanında “Kocaman bir silgiyle silip sınırları, ulusları barıştırıyoruz.” (Köseoğlu, 1997: 72) görüldüğü gibi dünya barışından bahsedilmektedir.

4.1.2.40 Kaybolmak

66 romandan 4’ünde geçmektedir. Hızlı Tosbi, Çatalçay’ın Çocukları ve Ankaralı romanlarından alınan kaybolma teması ile ilgili kesitler aşağıda verilmiştir:

“Sukaplumbağası uzata uzata , ‘Haaa.’ dedi, ‘anlaşılan sen kaybolmuşsun be çocuk.’ ‘Evet’ dedi Tosbi, ‘yuvamı bulamıyorum.’” (Bertan, 2015: 22).

“–...Çatalçay’dan dışarı çıkmamış bir köy çocuğuyum. Doğru dürüst konuşmayı bile becereniyorum. Kalabalığın arasında, ağlaya ağlaya oradan oraya koşuyorum. Bir yandan da onları bulamazsam ne yaparım? diye düşünüyorum. Hiçbir şey gelmiyor aklıma.” (Akçagüner, 2000: 60).

“Kaşları çatıldı. ‘Kayıp mı oldun?’ Dudakları büzüldü. ‘Tamam. Korkmana gerek yok. Bu Bahçe’de kaybolan çok çocuk oldu, ama ailesi bulunamayan hiç olmadı. Söyle bana, nerede kayboldun? Öncelikle oraya bakacaklardır...’” (Cemali, 2011: 70-71).

Yukarıdaki örneklerde küçüklerin kaybolmaları ve bu durumla başa çıkmakta zorlandıkları görülür. Konaktaki Hazine romanında “O sırada belediyenin anons hoparlöründen bir ses duyuldu:

‘Lütfen dikkat! Beş yaşlarında Emilia isminde bir kız çocuğu kaybolmuştur. Onu görenlerin ya da bulanların çarşı karakoluna haber vermeleri önemle rica olunur. Küçük kızın üzerinde pembe benekli gri bir elbise vardır.’” (Erdoğan, 2013: 69) örneğinde görüldüğü gibi kaybolan bir çocuğun ailesini bulması için anons edilir.

“Gülümseyerek yola devam edip Emilia’yı ailesine teslim ettik. Annesinin ve babasının sevinci bizleri de mutlu etti. Kızlarına sevgiyle sarıldılar. Annesi dayanamadı, sevinçten ağladı.” (Erdoğan, 2013: 71) örneğiyle Konaktaki Hazine romanında küçük kızın bulunuşu ve ailesine kavuşması anlatılmaktadır.

4.1.2.41 Kültür

Toplamda 4 farklı romanda geçen kültür temasıyla gerek kendi ülkemizi ile ilgili değerler gerekse yabancılarla ilgili kültür özellikleri kastedilmiştir. 4 farklı romanda yabancı kültürlerle ilgili bilgi verilmiştir. Romanlardan Fransız ve Japon kültürüne ait bilgiler edinmek mümkündür.

“Japon nezaketi ile karşılanması gururunu okşadı.” (Sertbarut, 2014: 140) örneğiyle Mezarlıktaki Gölge ve “Bir hafta sonu İsmail’le Japonya büyükelçiliğine gittik... Makoto ve Akina bizleri kapıda karşıladılar. Akina’nın üzerinde kimono dedikleri millî kıyafetleri vardı. Bu hâliyle ne kadar sevimliydi!” (Erdoğan, 2013: 141) örneğiyle Konaktaki Hazine romanlarında Japon kültürü ile karşılaşılırken Kara Cümle romanındaki “Fransızlar için alışılmadık bir yakınlık, içtenlik gösteriyordu.” (Özunal, 2005: 58) örnekte Fransızlarla ilgili bilgiye yer verilmiştir. Buradan Fransızların soğuk insanlar olduğu anlaşılmaktadır. Görüldüğü üzere; yabancı milletler; giyim kuşam ve mizaç özellikleriyle verilmişlerdir.

Tombul Sarı Balık romanında da kendi ülkemize ait özelliklere yer verilmiştir. Bu romandaki “Karadeniz halkı şakayı seven bir halktır. Senin gibi çok neşeli ve hareketlidirler.” (Korkut, 2010: 23) örnekte Karadeniz insanının mizaç özelliklerine değinilmiştir.

4.1.2.42 İşsizlik

3 romanda geçmektedir.

Almarpa’nın Gizemi romanındaki “Aslında her şey babasının işten çıkarılması yüzünden olmuştu.” (Avcı Çakman, 2016: 11) örnekte işten çıkarılma ele alınmıştır.

Aşağıdaki örneklerde de işsizliğin çok zor bir süreç olduğu anlatılmıştır:

Çiçekler Solmasın romanında “-İrgatlar akşamları evlerine gitmezler mi? Yatakları, yorganları niçin yanlarında?

Babam, acı acı gülümseyerek baktı bana:

-Onlar bu çevreden değiller tatlım, dedi. Tıpkı göçmen kuşlar gibidirler. Pamuk toplama zamanları buralara göçerler. İşleri bitince de başka yerlere gider, başka işler yaparlar. Şu Menderes Ovası bir dile gelse de, bunların çektiklerini bir anlatsa... En çok korktukları nedir biliyor musun?

-Nedir baba?

-İşsizlik!.. Ölümden korkar gibi korkarlar işsizlikten!..

İşsizlik korkusu ölüm korkusu gibiymiş!..

İşsiz insan evine ekmek götüremezmiş.

İşsiz insan öfkeli olurmuş, kavgacı olurmuş.

İşsizlerin çok olduğu yerde barış olmazmış.” (Güneş, 2001: 42) örneğiyle mevsimlik işçilerin yaşadığı zorluklara ve işsiz insanlarda görülen sıkıntılara değinilmiştir.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında da işsiz kalan insanların sinirli ve kavgacı oluşu “Çünkü babamınki yalnızca can sıkıntısı değildi. Son günlerde iyice sinirli olmuştu.

Olmadık şeyden kavga çıkarıyor, anneme, bana bağıyordu... En çok da işsiz kaldığı için üzülüyordu ve bu onu deli ediyordu.” (Tunaboğlu, 2004: 83) örneğinde işlenmiştir.

4.1.2.43 Kaçakçılık

66 romandan 3’ünde işlenmiştir. Ülkemizde yapılan kaçakçılık örnekleri romanlara şu şekilde yansımıştır:

Almarpa’nın Gizemi romanındaki “Adamların bir kısmı İztuzu’ndaki kaplumbağa yavrularını kaçırarak; aynı anda Kaunos’taki ortakları da sığla ağaçlarından sızıp birikmiş salgıları bıçakla kazıyıp toplayacaklardı. Sonra da kaplumbağaları ve yağları aynı TIR’la Fransa’ya kaçırmayı planlıyorlardı...” (Avcı Çakman, 2016: 148) örnekte ülkemizin doğal zenginliklerini kaçırma örneklendirilirken; Konaktaki Hazine romanındaki “...Ülkemizden çıkan tarihî eserleri yıllarca müzelerinize taşıdığımız yetmedi mi? Bu memleketin pek çok tarihî eseri şu an dünya müzelerinde sergilenmiyor mu? Almanya, Danimarka, Rusya, ABD, İngiltere, Avusturya ve İtalya’daki müzelerde sergilenen eserlerin gerçek sayısını bilen var mı? Bergama Zeus Tapınağı, Truva hazineleri, Hacı Bayram-ı Veli türbesinin sandukası ve şamdanı... O mübarek zatın sandukasını çalanlar, o şahsın manevi kimliğini merak etmediler mi acaba? İngiltere taşınabilir eserlerle yetinmemiş ve antik çağın yedi harikasından biri sayılan, Bodrum Halikarnas’taki Mozole’yi British Museum’a taşımış. Taşla yetinmez oldunuz şimdi de sıra toprakta mı?...” (Erdoğan, 2013: 137) örnekte ülkemizin tarihî zenginlik ve mimari yapıtlarını kaçırma söz konusu edilmiştir.

Sevgi Sitesi Çocukları “Konuşmalar dönüp dolaşıp kaçakçılara geliyordu. Hâlâ yakalanmamış olmaları bizimkileri pek üzüyordu. Güzelim sütun başı, bir sandık dolusu tarihî eser, yurt dışına kaçırılmıştı. Hırsızlar yakalanmayacak, cezalarını çekmeyecekler miydi? Yorgi’nin dediği gibi onlar insanlığa, tarihe, ülkemize ihanet etmişlerdi.” (Akçagüner, 1997: 101) ve Konaktaki Hazine romanlarındaki “Bu, bizler için büyük bir kültürel miras ve servet anlamına geliyordu. Mr. Smith için ise ülkesine kaçırabileceği tarihî bir eser demektir...İngiltere’deki müzelerde, İngiliz antika koleksiyoncularının ellerinde Osmanlı dönemine ait eserlerin ve el yazması kitapların sayısı belli bile değildi.” (Erdoğan, 2013: 99-100) örneklerde tarihî eser kaçakçılığının insanlığa ve ülkemize ihanet olduğunun altı çizilmiştir.

Romanlarda kaçakçılık teması, ülkemizin doğal ve tarihî zenginliklerini kaçırma örnekleri ile verilmiş; bunun vatana, hatta insanlığa büyük bir ihanet sayılacağı belirtilmiştir.

4.1.2.44 Kiracı

Kiracı teması, 66 romandan 3’ünde işlenmiştir.

Elveda Kumru romanından alınan aşağıdaki kesitlerde kiracı olmanın sıkıntılarından bahsedilmiştir:

“—İyi ama, daha birkaç ay önce istediğiniz kirayı kabul ettik. Zam yaptık. Tıpış tıpış ödüyoruz. Biz kime ne yaptık? Hayır, kimse bizden yakınamaz. Komşularla zaten fazla ilişkimiz olmuyor. Herkes apartmanına çekilmiş, onlarla karşılaşmıyoruz bile. Çocuklar her gün okula biz işe....Bakın, evinize fazladan bir çivi bile çakmadık. Yıllardır elimize çekici almadık. Korkarız bundan. Kiranızı geciktirmeden bankadaki hesabınıza yatırıyorum. Elim

kanda olsa geciktirmem. Geçen kış oğlum rahatsızdı, ona ilaç parası bulamazken, aynı gün kiranızı ödedim.” (Tuncel, 2011: 56).

“... Bize uygun ev yoktu. Kiminin kirası çok yüksekti, kimi küçük ve dar, kimi uzaktı.” (Tuncel, 2011: 59).

Elveda Kumru romanındaki alıntılmalarda kiracının uygun ev bulamamasına, bulduğu evlerde de kendi evi gibi rahat hareket edememesine ve kira parasını ödeme konusunda titiz davranmasına değinilmiştir.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “...kira gecikmiş. En çok da ev sahibinin içip içip kapıya dayanmasından korkuyordu. Öteki kiracılara yapmıştı çünkü.” (Tankut, 2011: 91) örneğinde kira parasını ödeyemeyen kiracının evsahibinden duyduğu korku anlatılır.

Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Babam, ‘Ya kira?’ dedi içini çekerek. ‘Ev sahibi birazdan telefon eder, öyle ‘bankadan maaşımı çekemedim, gönderemedim’ gibi bahaneleri de kabul etmez, bilirsin.’...”

Annem, ‘Ama bu bahane değil ki, ‘ dedi. ‘Maaşımı gerçekten bankadan çekemedim.’

Babam, ‘Gel de bunu ev sahibine anlat,’ dedi gergin gergin.” (Kıral, 2010: 106-107) örnekte de kiracının kirayı ödeyemediği için yaşadığı gerginlik anlatılmıştır.

Görüldüğü gibi kiracı olma, romanların hepsinde olumsuz bir durum olarak ele alınmıştır.

4.1.2.45 Kural

Toplum hayatını düzenlemesi yönüyle kuralların toplumla ilgili temalar kapsamında verilmesi uygun görülmüştür. 3 farklı romanda geçmektedir.

Kuralların toplumdan topluma farklılaşması “–Kurallar. Kurallar insanların bazı şeyleri yapmasına izin vermez.

–Neden ama?

–Çünkü her toplumun farklı kuralları vardır. Kuralları, yasaları ayrıdır. Bundan sonra her bölgede o bölgenin kuralları, yasaları uygulanacak.” (Tekin, 2017: 156) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları romanında işlenmiştir.

Aşağıdaki Sen Olabilirsin romanından alınan kesitte, trafik kurallarına uymamanın kazalara neden olduğu anlatılmıştır:

“Latife:

‘Onurcuğum hatanı kabul et. Bu kazadan birinci derecede sen sorumlusun. Trafik kurallarını boş yere mi koymuşlar? Niçin 90 km hız sınırı var?’

Onur eşinin haklı olduğunu kabullendi. O, haklıydı. Hızı düşük olsaydı belki de bu kazayı önleyebilirdi.” (Soytürk, 2002: 94-95).

Büyük Tuzak romanında kuralın çiğnenmesi “Minik fare, kesinlikle uyması gereken iki kuralı da hiçe saymıştı.” (Der, 2016: 15) ifadesiyle örneklendirilirken; kuralları

çiğnemenin insanın başına çok büyük dertler açabileceği aynı romandaki “Büyücü Timma’nın sinirden ve heyecandan elleri titriyordu. ‘Aptal fare!..’ diye mırıldandı. ‘Minik bir parça bile yediye, sonumuz felaket olur...’” (Der, 2016: 16) kesitte belirtilmiştir.

4.1.2.46 Sosyal Mekânlar

Kahveler ve kafeler olarak ele alınan bu tema 66 romandan 3’ünde işlenmiştir.

Kahvehanelerin toplumdaki işlevine ve önemine aşağıda değinilmiştir:

Bilginler Sınıfı romanında “Kır kahvesinin olduğu yer aynı zamanda önemli bir gezinti yeri idi. Bu kahvede oyun yoktu. Dostlukların pekiştirildiği buluşmalar, sohbetler yapılırdı sadece. Genellikle turistler ve bazen öğrenciler buraya takılır, kışın kekik, kuşburnu ve ada çayı içerlerdi. Yazın ise Kır Kahvesi işletme sahibinin hazırladığı meyve suyu ve şurupları tercih ederlerdi. Özellikle yaz portakalı suyuna bayılırlardı...” (Köyoğlu, 2002: 30) kahve kültürünün kahvede yapılan sohbetler aracılığıyla toplumdaki ilişkileri sağlamlaştırıldığına dikkat çekilirken; bu sohbetlerin hiçbir tarih kitabında bulunmayan bilgileri içerdiği ve böylece kahvelerin tarihin en gerçek tanığı oluşu “– Kahvehaneler tarihin aynasıdır, anılar hazinesidir de ondan çok şanslı olduğumuzu düşünüyorum. Kahvedeki konuşmaları dinleyerek halktan kişilerin duygu ve düşüncelerini öğrenmiş olacağız. İstedığınız tarih kitabını, istediğiniz ansiklopediyi açıp bakın, bu kişilerin isimlerini bulamazsınız. Hiç kimse onları tanımaz. Ama tarihin gerçek tanığıdır onlar.” (Yener, 2003: 65) örneğiyle Kayıp Seslerin İzinde romanında açıklanmıştır.

Kafe teması ise, Sisin Sakladıkları romanındaki “Zeus Kafe, beş katlı bir apartmanın giriş katında, küçük bir yerdi. Kafenin önünde beş altı plastik masa, plastik sandalyeler vardı. Çoğu zaman boş olurdu masalar, gençlerin büyük bölümü içeride, bilgisayar başında ya oyun oynar ya da internette gezinirlerdi. İlay’ın bilgisayarı vardı, evden de internete girebiliyordu. Buraya yalnızca arkadaşlarıyla görüşmek için gelirdi.” (Sertbarut, 2016: 20) örnekte görüldüğü üzere daha çok bilgisayar, internet ve bilgisayar oyunu hizmeti vermesi yönüyle ele alınmıştır.

4.1.2.47 Ağalık

Ağalık romanlarda iki farklı görüşle işlenmiştir. Ağalık teması, ağalığın cehaletle bağdaşmadığı ve tebaası altındaki kişilere özgürlük sağlaması gerektiği görüşünün hâkim olduğu “Ben de ağa kızıyım, Haydar Efendi. Ağalığı da, töreyi de, gelenek göreneği de senin kadar iyi bilirim. Ağalık, çobanlık değildir. Ailen de, marabaların da davarın değil. Onları güdemezsin. Ağalıkta cehalete yer yoktur...” (2011: 151) örneğiyle Ankaralı romanında işlenirken; devletin ulaşamadığı yerlerde milletin yokluk durumunu fırsat bilerek ağaların milleti sömüren yönlerinin vurgulandığı “Çünkü duyuyorduk, köyde şimdiden yiyeceği tükenen evler vardı. Gidip köyün varlıklı ağalarından borçla, faizle yiyecek alıyorlardı.” (Apaydın, 1966: 131) örneğiyle Toprağa Basınca romanında ele alınmıştır.

4.1.2.48 Grev

Grev teması 2 farklı romanda geçmektedir.

Kesekâğıdı Ustaları romanında işçilerin diğer işçi arkadaşlarının işe alınmasını sağlamak için grev yapmaları “Uzun sürecek mi greviniz Duran Ağabey?” dedi

Kadir...‘Belli olmaz koçum,’ dedi. ‘İşten atılan arkadaşlarımızın yeniden işlerine alınmalarına bağlı. Belki çok uzun sürer. Belki de hemen biter.’” (Güler, 2015: 68) örneğiyle görülür.

Tombul Sarı Balık romanında çevre bilincine sahip insanların nükleer santralin durdurulması için açlık grevi yapmaları “‘Bu çadırdaki çevreciler var. Açlık grevi yapıyorlar. Dört gündür, hiçbir şey yememişler’ dedi.

Sabırsız Tombul, yine atıldı.

‘Peki ama neden?’

‘Nükleer santralin çalışmasını istemiyorlar da ondan.’

‘Bundan onlara ne?’

‘Santral çalışırsa burada bulunan her şeyi tehdit edecekmiş. Bütün canlıların yaşamı tehlikeye girecekmiş. İnsan, hayvan, bitki, her şey ama her şey hastalanabilirmiş.’

‘Bunun için mi açlık grevi yapıyorlarmış?’

‘Evet, bunun için.’” (Korkut, 2010: 119) örneğiyle verilmiştir.

Örneklerden anlaşılacağı üzere grev teması, açlık grevi ve iş bırakma eylemi olmak üzere iki farklı boyutta işlenmiştir.

4.1.2.49 Kargaşa

Toplumda boy gösteren anarşinin anlatıldığı kesitleri içeren kargaşa teması, 2 romanda geçmektedir.

Toplum yapısındaki bozulma ve otorite boşluğu Çiçekler Solmasın “Kargaşa içindeydi ülkemiz. Güzel ülkemiz, can ülkemiz kargaşa içindeydi. Yüreklere kara korkular çökmüştü. Herkes birbirinden kuşkuluyor, birbirinden korkuyordu. Öğretmen öğrencisinden, öğrenci öğretmeninden kuşkuluyor, korkuyordu. Kardeş kardeşten kuşkuluyor, korkuyordu. Arkadaş arkadaştan kuşkuluyor, korkuyordu. Geceleri kentimizin üzerine bir ölüm sessizliği çöküyordu.” (Güneş, 2001: 34) ve Kara Cümle romanlarındaki “Ama ne yazık ki, Türkiye’nin ufkunu kara bulutlar kaplıyordu. Gençler arasındaki çok doğal karşılanması gereken düşünceler ayrışmaları silahlı çatışmalara dönüşüyor, üniversite hocaları, hâkimler, öğretmenler, savcılar, gazeteciler, kısacası aydınlar, öğrenciler sokak ortasında kurşunlanıyordu. Serbest ekonomi dünyada yerini vahşi kapitalizme bırakırken, buna başkaldıran, kaldırması olası olan herkes ölüm tehdidi altındaydı. Bilimsel gelişmenin üst boyutlara çıktığı üniversitelerde gençler bağımsızlığın elden gittiğini, ‘içerde iktidar sahiplerinin çıkarlarını istilâcılarının yararlarıyla birleştirdiğini’ görüyorlardı. Bu yurtsever gençleri okuldan atmak, hocaları kapının önüne koymak gerekiyordu.” (Özünel, 2005: 103) örneklerle verilmiştir.

4.1.2.50 Kıtlık

Kıtlık teması 2 farklı romanda geçmektedir.

Güneşe Yolculuk romanında “–Çok uzun bir süredir kıtlık devam ediyor, biliyorsunuz. Yıllardır Mekke böyle bir cezaya çarptırılmamıştı. Yağmur duaları, adaklar fayda vermedi. Artık başka şeyler de denemeliyiz, yoksa Mekke dev bir mezarlığa dönüşecek.” (Sevim, 2014: 56-57) örneğiyle kıtlığın ilahî bir ceza olduğu ifade edilmiş ve Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “Daha sonra, kıtlık ve kuraklık yılları gelip çatmış. Bir dilim ekmeğe muhtaç oldukları zamanlar olmuş. Yemek niyetine ot kökü pişirmek zorunda

kalmışlar.” (Gündüz, 2009: 12-13) örnekte kıtlık döneminde yaşanan zorluklara değinilmiştir.

4.1.2.51 Sarkıntılık

Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “-İçeri buyur etmek yok mu? dedi adam. Ağzı içki kokuyordu. Suratı şişmiş, kan çanağına dönmüş gözlerini kadına dikmişti.” (Tankut, 2011: 91) örneğiyle geçer.

4.1.3 İletişim ve Teknoloji ile İlgili Temalar

İletişim ve Teknoloji ile İlgili Temalar bölümündeki toplam 27 ana tema ve romanlarda geçme sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4. İletişim ve Teknoloji ile İlgili Ana Temalar

<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>	<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>	<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>
İletişim araçları	37	Sır saklamak	6	El öpme	3
Bilgisayar	17	Empati	5	Söz dinlememek	3
Yalan söyleme	16	Özür dilemek	5	Teşekkür etme	3
Güzel konuşma	13	Söz tutmak	5	Küfür	2
İletişim	13	Teknoloji	5	Küsmek	2
Lakap takma	13	Konuşma türleri	4	Yalvarmak	2
Alay etme	12	Söz kesmek	4	Dil	1
Barışmak	7	Beden dili	3	İzin almamak	1
Mizah	6	Dedikodu	3	Söz hakkı	1

4.1.3.1 İletişim Araçları

66 roman içinden 37 tanesinde geçmektedir. En fazla 19 farklı romanda geçmesiyle mektup ön plana çıkmaktadır. 16 romanda geçen klasik mektup, televizyonla eşit sıklığa sahiptir.

4.1.3.1.1 Mektup

66 romandan 19’unda geçmektedir. Klasik mektubun yanında elektronik mektuba da yer verilmiştir.

a) *Klasik Mektup*: 16 romanda geçmektedir. Romanlardan alınan örnek kesitler klasik mektubun daha çok 2000’li yıllardan önce insanların tercih ettiği bir haberleşme biçimi olduğunu göstermektedir. Sırasıyla Bir Gün Büyüyeceksin, Korkusuz Murat, Özgürlüğe Doğru, Kesekâğıdı Ustaları, Orman Kardeşin Mektubu,

Dünyanın En Güzel Çocukluğu ve Yeşil Ada'nın Çocukları romanlarından alınan alıntılarda mektubun, insanların birbirlerinden haberdar olabilmek için başvurdukları asıl iletişim aracı olduğunu anlayabilmek mümkündür:

“..... Sana bu mektubu yazdım. Alınca sen de bana yaz.” (Seyda, 2013: 147).

“Bana bir mektupla gazeteye sarılmış bir paket yolladı.” (Vânû, 1998: 15).

“Binbaşı Rıza Vamık, cebinden bir zarf çıkarıp Tuğgeneral'e verdi:

‘Mutasarrıf Bey, size bir mektup gönderdi, Paşam.’ dedi.” (Arıt, 2011: 68).

“... Belki bizim köyden birisini de görebiliriz. Mektup yazar, selam göndeririz.” (Güler, 2015: 54).

“...Ben diyorum ki gelin çocuklara bir mektup yazalım.” (Korkut, 2011: 34).

“Tatilden iki hafta sonra abime mektup yazıyordum:...” (Tunaboylu, 2004: 72).

“Kızılhaç'ın köye geleceği günlerde, isteyenlere kuzeydeki akraba ve sevdiklerine götürülmek üzere açık mektup formları veriliyordu. Bu mektuplar, beş-altı satırı geçmeyen ve ancak ‘Sağlıklıyız, merak etmeyin, sizi özledik.’ denilebilen mektuplardı.” (Tekin, 2017: 154).

Mektupların iletişimdeki işlevlerine de romanlarda değinilmiştir. Toprağa Basınca romanındaki “Ev sahibimizin gelini askerdeki kocasına mektup yazdıracaktı herhalde.” (Apaydın, 1966: 91) örnekten insanların askerdeki yakınlarıyla mektup vasıtasıyla iletişime geçtikleri öğrenilir.

Tren Düdükleri romanlarındaki “Mehmet Ali Ağa'nın Osman adındaki oğlu gurbetteydi. O, Gebze'de askerliğini yapıyordu. Görüşüp tanışmadıkları halde Memican ona bir mektup gönderdi....

Osman arkadaş canlısı biri çıktı. Hemen karşılık verdi. Daha sonraki gün ve aylarda karşılıklı mektuplar birbirini izledi.

Osman Memican'a ‘oku, büyük adam ol, öğretmen ol,’ diyordu. Mektupların herbiri Memican'ın gücüne yeni bir güç katıyordu.” (Kaplan, 2014: 26) kesitte de insanların askerde olan yakınları ve ahbablarıyla iletişim kurmak için mektuplaştıkları örneklendirilmiştir.

Şeftali Dede romanındaki “Mayıs sonunda bir mektup aldı. Dedem, kalp krizi geçirmiş. Yatıyormuş. Çok sevdiği kızını, dünya gözüyle görmek istiyormuş. İsteddiği olmazsa gözü açık gidermiş...” (Çiçek, 2016: 7) kesitte hastalıkların mektup yoluyla haber verildiğini ve Yaralı Keklik romanındaki “Birkaç gün sonra bir mektup geldi Almanya'dan, Hamza Çavuş, Veysel'e okuttu mektubu. Heyecandan okuyamadı Veysel babasının yazdıklarını.” (Öztürk, 1995: 17) kesitte gurbettekilerle mektup vasıtasıyla iletişime geçildiği örneklendirilmiştir.

Mektupları saklama âdetine Leyleklerin Gitme Zamanı ve Amber'in Zaman Kapsülü romanlarında rastlanmıştır:

“Yıllar önce bir mektup gelmiştir Hüseyin’den, ama şimdi nereye koyduğunu hatırlayamaz Usta! Israr edemeseniz de, merak içinde kalmışsınızdır. Usta, o mektubu yarın, mutlaka bulup size verecektir. Belki yüklükteki yorganların arasında bir yerdedir, belki de sandıktaki eski resimlerin arasında... Kesinlikle atılmamış ya da yakılmamıştır.” (Salgut, 2005: 13).

“Kutudan bir mektup ile eski bir fotoğraf çıktı..... Yaşadığım heyecandan yorulup sandığım önünde dizlerimin üzerine çöktüm ve mektubu okumaya başladım.” (Gülü, 2015: 20).

2000’li yıllardan sonra ödül alan romanlarda mektup teması şöyle geçmektedir:

“–Hadi sen hazırlanmaya başla İlay. Mektubu trende de okuyabilirsin...” (Sertbarut, 2016: 199) örneğiyle Sisın Sakladıkları, “Milli eğitim Bakanlığı, Araştırma Geliştirme Dairesi başkanlığına çalışmalarını anlatan ve okullarda kurulabilecek eğitsel kollar arasında Buluşlar Kolunun da alınmasını öneren bir mektup yazmaya karar verdi.” (Köyoğlu, 2002: 130) örneğiyle Bilginler Sınıfı, “Zehra gideli aylar oldu. Gittikten bir ay sonra mektup göndermiş bana.” (Öztürk, 2016: 83) örneğiyle Kuş Olsam Evime Uçsam romanlarında mektup teması işlenmiştir.

Almarpa’nın Gizemi “‘İşte böyle çocuklar, gerçek özlemleri yalnız mektuplar taşır,’ dedi ...” (Avcı Çakman, 2016: 27) ve Kuş Olsam Evime Uçsam romanlarındaki “Ben şimdi İzmir’deyim. Adresimi yazdım aşağıda. Bana mektup yazmanı isterim. Konuşuruz gibi olur o zaman.” (Öztürk, 2016: 114) örneklerde mektup etkili bir iletişim aracı olması yönünden üstün tutulmuştur.

Ancak mektubun tercih edilmeyen bir iletişim biçimi iken mektuba bakışın değiştiği “Biliyorum bu mektubu alınca ya internet bağlantımın koptuğunu ya da benim keçileri kaçırdığımı falan düşüneceksin. Ama ikisi de değil. Bu sabah kalktığımda sana mektup yazmayı, birlikte bilgisayarda Vampir Avcısı oynamak kadar çok istediğimi fark ettim ve işte yazıyorum.” (Avcı Çakman, 2016: 25) örneğiyle Almarpa’nın Gizemi romanında değinilmiştir.

Yine Almarpa’nın Gizemi romanındaki “Türkçe öğretmenin bize yazdırdığı mektubu saymazsak (zaten hayali birine yazmıştım onu; yani uyduruk bir şeydi) bu benim hayatım boyunca yazdığım ilk mektup! Sanırım senin de aldığın ilk mektup olacak. Ne güzel değil mi?” (Avcı Çakman, 2016: 25) örnekte belirtildiği gibi insanların mektup yazmaya pek yanaşmadıkları ancak mektup yazmaktan mutluluk duydukları belirtilmiştir. Görüldüğü üzere artık insanlar internet ortamında iletişim kurmakta, ödev ve ders gibi zorunlu hâller dışında mektup yazmayı eski bir metot olarak görüp bu yönteme başvurmamaktadırlar.

b) *Elektronik Mektup*: 5 romanda geçmektedir. Elektronik mektup ile ilgili Kayıp Seslerin İzinde, Amber’in Zaman Kapsülü, Mezarlıktaki Gölge ve Parktaki Gergedanlar romanlarında geçen haberleşme cümleleri sırasıyla aşağıda verilmiştir:

“–Şimdi elektronik mektup gönderdim Dr. Goico’ya. Bakalım istediğimiz bilgileri verecek mi?...” (Yener, 2003: 116).

“Babam yüzmektense deniz kıyısında elektronik postalarına bakıp günlük gazeteleri okumayı tercih etti.” (Gülü, 2015: 83).

“Oya o akşam internette Hayvan Sevenler Derneği’nin web sayfasını buldu ve bir e-posta yolladı.” (Sertbarut, 2014: 111).

“Sitenin tüm sayfalarında hep birlikte gezindiler, ancak e-posta adresi dışında farklı bir iletişim yolu göremediler. Yapılacak tek bir iş kalmıştı geriye; bu adrese bir ileti göndermek.” (Atilla, 2015: 122).

Sisin Sakladıkları romanındaki “Aşağıda adresim yazıyor, lütfen bana yaz. İstersen internet adresime de yazabilirsin, ama ben normal mektubu tercih ederim, yine de sen bilirsin. Kendi yazınla yazacağın bir mektup daha kalıcı oluyor, hem insan daha çok özen gösteriyor yazacağı şeylere. Gerçi ben bu mektubu biraz acele yazıyorum, yine de klavyenin tuşlarına pat pat vurup harf aramaktansa, kalemim parmaklarımda hissedip yazmak daha hoş. Biraz nostaljik oluyor tabii.” (Sertbarut, 2016: 203) örnekte klasik mektup ile elektronik mektup karşılaştırılarak klasik mektup yazmanın daha etkili olduğu düşünülerek tercih edilişi anlatılmıştır.

İnsana birbiriyle konuştuğunu hissettiren, etkili bir iletişim aracı olan mektup, 2000 yılından önce ödül alan romanlarda başvurulan temel iletişim biçimidir; 2000 yılından sonra ise mektubun yerinin internet üzerinden yollanan elektronik posta gönderiminin almaya başladığı tespit edilmekle birlikte klasik mektup etkili iletişimi sağlaması yönünden önemini korumaktadır.

4.1.3.1.2 Televizyon

66 romanın içinde 16’sında televizyon ile ilgili içerik tespit edilmiştir. Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık, Pembe Pantolonlu Bulut ve Parktaki Gergedanlar romanlarında geçen televizyon izleme ile ilgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir:

“Çetin, salonun ortasında duran televizyonun karşısındaki koltuğa oturmuş, televizyon seyrediyordu.” (Aygören, 2014: 19).

“Annesi ve babasıyla beraber akşam yemeğini yedikten sonra hep birlikte odaya geçip televizyonu açtılar.” (Uslu, 2002: 58).

“Gidip televizyonun düğmesine bastı. Kanallar arasında gezinmeye başladı.” (Atilla, 2015: 50).

Gelincik Arkadaş Arıyor romanındaki “Varsa yoksa televizyon; gece gündüz seyretmekten bıkmazdı.” (Tankut, 2011: 8) örnekte televizyon seyretmenin aşırı boyutlara vardığı, bağımlılığa neden olduğu görülmektedir.

Romanlardaki karakterlerin program tercihleri ile ilgili bilgilere Sonsuzluk Sirki, Ablamı Nereye Kaçtırdılar, Ormandaki Tehlike, Almarpa’nın Gizemi ve Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanlarında rastlanmaktadır:

“Tek eğlencesi sabah çizgi filmleriydi.” (Barutçuoğlu, 2014: 8).

“Bu saatte diğer kanalda güzel bir çizgi film olurdu, ama babam haberler varken asla başka kanal açtırmazdı. Ne buluyordu sanki şu haberlerde? Hep aynı şeyler: Başbakan’ın söyledikleri, bu konu üzerine başkalarının dedikleri, hırsızlıklar, cinayetler, bir de bir şarkıcı ya da mankenin yeni aşkı...” (Kıral, 2010: 91-92).

“Çocuklar yeniden televizyona döndüler. Film onların da hoşuna gitmemişti. Yunus, uzaktan kumandayla kanal değiştirmek istedi ama annesi böyle filmleri severdi. Kanal değiştirmesine kızabilirdi.” (Tunaboşlu, 2012: 38).

“Aksilik bu ya, dedesinin ilgisini çeken bir film başlamıştı televizyonda.” (Avcı Çakman, 2016: 127).

“Mesajları karşımdaki koltuğa oturmuş heyecanla televizyondaki basketbol maçını izleyen abimin yazmadığına inanmışım. Onun şu anda düşündüğü tek şey kırmızılarla mavilerin şampiyonluk maçıydı.” (Göçmen, 2015: 14).

Yukarıdaki örneklere bakıldığında, romanlarda çocukların çizgi filmleri sevdikleri görülürken büyüklerin haber, film ve maç izlemeyi tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca hangi programın izleneceği konusunda büyüklerin sözünün geçtiği ve çocukların büyüklerin tercihlerine çoğu zaman uymak zorunda kaldıkları anlaşılır.

Televizyonun vakit geçirme, eğlenme amaçlı kullanımının yanında diğer işlevlerine de değinilmiştir. Amber’in Zaman Kapsülü “Sıkıntıyla televizyonun karşısına kurulduğum. Kanallar arasında gezmeye başladım. Televizyon izleyerek kafamdaki düşüncelerden bir süreliğine de olsa kurtulmak istiyordum. Daha önce pek çok kez izlediğim bir animasyon filmini izlemeye karar verdim.” (Gülü, 2015: 48) ve Canı Sıkılan Çocuk romanlarındaki “Üzerimi değiştirmeden babamın salondaki koltuğuna kurulduğum, televizyonu açıp uzaktan kumandayla kanal kanal dolaşmaya başladım. Belki biraz televizyon izlersem canımın sıkıntısı geçerdi.” (Göçmen, 2014: 17) örneklerde televizyon seyretmenin can sıkıntısına iyi geleceği belirtilmiştir. Televizyonun işlevi bunlarla sınırlı değildir.

Aşağıdaki alıntılmalarda televizyonun toplumdaki statüyü belirlemenin, uygarlığın ve kalkınmanın bir göstergesi olduğu ifade edilmeye çalışılmıştır:

1964 yılında halkın televizyonla tanışmadığı bilgisi “Gerçekten de hiç film seyretmemiştim. Kasabamızda sinema yoktu çünkü. O yıllarda bizde henüz TV de yoktu. Adını kitaplardan okuyorduk. (Yıl: 1964)” (Tunaboşlu, 2004: 34) örneğiyle Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanından edinilmektedir.

Leyleklerin Gitme Zamanı romanındaki “.... Sen, zengin çocuğusun, ne işin var aramızda? Gitsene evine! Bak, baban televizyon da almış evinize, git Uzay Yolu’nu izle evinde!... Biz, Uzay Yolu’nu senin gibi evimizde, mindere kasılıp izleyemiyoruz. Vahdetin Bey kahvede hasır üstüne diziyor bizi, böyle yan yan, diz dize... Kıpırdayamıyoruz bile. Zaten, Bey kıpırdayanı kovar kahveden. Kafalarımız yukarıda, tavandaki televizyonu en alttan izlemekten boyunlarımız kopuyor... Senin baban varsıl, evine televizyon alabiliyor. Bu yüzden sen, hasır üstüne yan yana dizilen ve yarım saatte bir önüne bulaşık suyu gibi kakao sürülen çocuklardan değilsin. Sen, kakao parası bitince Uzay Yolu’nu yarıda bırakıp giden çocukların acısını da bilemezsin!...” (Salgut, 2005: 75) örnekten anlaşılacağı üzere televizyona sahip olmak zenginliğin göstergesi olarak belirtilmiştir.

Kayıp Seslerin İzinde ve Ankaralı romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde televizyon aracılığıyla bir haberin ve tanıtımın topluma en kısa ve en etkili sürede ulaştırıldığından bahsedilmiştir:

“Haberin gazetede çıktığını öğrenen Aylin ve profesörler uzun uzun tartıştılar. Çalışmayı televizyona kendi ağızlarından anlatmanın en doğrusu olacağı kararına vardılar. Başkalarının ağzından duyulan her türlü bilgi yanlış olacaktı, belki de onların araştırmalarına zarar verecekti. Ege Yıldırım’ı sözcü seçtiler.” (Yener, 2003: 37).

“Nasıl Jale? Televizyon programının Bahçe’nin tanıtımında etkisi büyük oldu, değil mi?” diye sordu.annem, ‘Doğrusu, bu kadar etkili olacağını tahmin etmiyordum,’ diyerek yengemin yanına oturdu.” (Cemali, 2011: 50).

Televizyona çıkmak “Bugün televizyon çekimi için bir grup gelecek. Sizlerle de konuşacaklarımış. Kaybolmayın ortadan.”

‘Yaşasın, Ece beni televizyonda göreceksin!’ dedi Birce.

‘Yalnız Ece mi, herkes bizi seyredecek. Amma da havalı!’ dedi Işıl.” (Yener, 2016: 128) örneğiyle Mavi Zamanlar romanında çok havalı bir iş olarak görülmüştür.

Kitlelere ve topluma ulaşmada televizyon, diğer kitle iletişim araçlarına göre daha çok etkili bulunarak tercih edilmiştir.

4.1.3.1.3 Telefon

66 romanda 10’unda geçmektedir. Ev telefonu 3 romanda geçerken cep telefonu ile ilgili örnekler ağırlıktadır.

a) *Ev Telefonu*: Ev telefonu Çiçekler Solmasın “O zamanlar bizim telefonumuz yoktu, dedemlerin vardı.” (Güneş, 2001: 102) ve Yeşil Bayır romanlarındaki “Sizin evin telefon numarası kaç?” diye sordu bir gün Özge Atay’a. ‘Bizim telefon yeni bağlandı. Bu pazar sana telefon etmek istiyorum.’” (Dölek, 2015: 74-75) örneklerde geçmektedir. Yeşil Bayır romanındaki alıntılama ev telefonlarının kullanımının yaygınlaşmaya başladığı döneme gidilmiştir.

Mezarlıktaki Gölge romanındaki “Komşu Yılmaz Bey evine gidince belediyeyi telefonla aradı. Şikâyet bölümüne bağlanana dek sınırları iyice tepesine çıktı. O ona aktarıyordu telefonu, o ona. Bir ara vazgeçip telefonu kapatacakken sonunda doğru kişiye bağlandı.” (Sertbarut, 2014: 99) örnekte çağrı merkezi hizmetlerindeki sıkıntılar söz konusu edilmiştir.

b) *Cep Telefonu*: 66 romandan 7’inde geçmesiyle cep telefonunun romanlarda daha çok kullanıldığı tespit edilmiştir. İletişimde cep telefonunun haberleşmek amaçlı kullanıldığını aşağıdaki örneklerde görmek mümkündür:

Amber’in Zaman Kapsülü romanındaki “Bu yüzden olanları bir ipucu bulmamı merakla bekleyen Tiktak’a mesajla ilettim, kordelyanın anlamını araştırmasını istedim.... Teşekkür ettiğim son mesajımı da gönderip telefonumu çantama koydum. Telefonumun olması ilk defa bir işe yaradı.” (Gülü, 2015: 75) örnekte mesajlaşma yoluyla iletişime geçildiği görülürken; Ankaralı romanındaki “Annemin en geç yarım saat arayla çaldığı telefonum, akşama kadar yalnızca üç kez cırladı. Birinde Tuna’nın yanıdaydım. İkincisinde

havuzun başında Kara'yla oynuyordum. Üçüncüsüye, eve gidiyoruz çağrısıydı.” (Cemali, 2011: 75) örnekte sadece çağrı bırakma yoluyla yapılan haberleşmeye değinilmiştir.

Anahtar romanındaki “Tuşları çeviren çocuk telefonu kulağına götürür götürmez hat yok sinyali alınca tekrar denedi. Tekrar, tekrar ne yazık ki tüm aramalar başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Buldukları yerde cep telefonları çekmiyordu.” (Aygören, 2011: 135) örnekte cep telefonlarının çekmeme durumlarına değinilmiştir.

Cep telefonu olmaması çocuklar tarafından utanılacak bir durum gibi algılanmaktadır. Cep telefonu konusunda yaşanan fikir ayrılıklarının ebeveyn ve çocukları karşı karşıya getirmesi aşağıda Sisın Sakladıkları romanından alınan alıntıyla örneklendirilmiştir:

“İlay'a cep telefonu almamıştı annesi. Bunun erken olduğunu, ancak lise yıllarında düşünebileceğini söylemişti. Arkadaşlarının pek çoğunun sahip olduğu bir şeyin kendisinde olmamasını utanç verici buluyordu İlay. Annesine yalvarıp yakarması da bir şeyi değiştirmemişti. Ne zaman telefon konusunu açsa aynı söylevi yinelerdi annesi:

‘Telefon oyuncak değildir, iletişim amaçlı bir araçtır. Diğer çocuklarda görüyorum, olur olmaz şeyler için birbirlerini arayıp duruyorlar. Gerektiğinde zaten her yerden telefon edebilirsin, dağ başında yaşamıyoruz ya...’” (Sertbarut, 2016: 29).

Çocukların ve gençlerin cep telefonlarına bağımlı hâle geldiklerine “Elektrik prizini fark eden İlay, telefonunu şarj edip edemeyeceğini sordu yaşlı adama. Adam gülümsedi. Gençler telefonsuz duramıyorlar, bizim zamanımızda yoktu bunlar, deyip izin verdi.” (Sertbarut, 2016: 122) örneğiyle Sisın Sakladıkları romanında değinilmiştir.

“*Türkçeci dedi ki: ‘Aferin Kaan'a! Çocuklar, bence siz de artık şu cep telefonu illetini biraz olsun azaltın. Valla geçen gün üst sınıflardan bir öğrencimi gördüm sokakta. Kızacağız karşından karşıya geçerken bile hipnotize edilmiş gibi tık tık mesaj yazıyordu. Bir şey değil ezilecek diye korktum.’*” (Avcı Çakman, 2016: 44) örneğiyle Almarpa'nın Gizemi romanında çocukların cep telefonu bağımlılığından duyulan endişe söz konusu edilmiştir.

Parktaki Gergedanlar romanında “Böylece iki kardeş baş başa kaldılar..... ikide bir akıllı telefonunun ekranını kaydırmaya başlayınca Okan bir terslik olduğunu anladı.” (Atilla, 2015: 45-46) örneğiyle akıllı telefonların kullanımına yer verilirken; bu akıllı telefonların bir telefondan daha çok özelliğe sahip olduğu Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanındaki “Bir cep telefonu! Hem de en akıllısından./Amca böbürlenerek, ‘Bu alelade bir telefon değil,’ dedi. ‘İçinde son derece gelişmiş bir yol bulucu var. Buna sahip olan asla kaybolmaz. Son model!’” (Ak, 2014: 48) örnekte; ancak bu özelliklerin hayatı kolaylaştırmak yerine bazen zorlaştırdığı ve işleri içinden çıkılmaz bir hâle sürüklediği yine aynı romanın “Bu yol bulucu alet kafamı karıştırdı. İlk defa kullanıyorum. Haritayı izleyeyim derken, oradan oraya savruldu. Hiç bilmediğim bir yerdeyim. Bu aletler yol bulmayı değil, kaybolmayı kolaylaştırıyorlar galiba.” (Ak, 2014: 54) örneğinde işlenmiştir.

4.1.3.1.4 Radyo

Mektup gibi radyo teması da ağırlıklı olarak 2000 yılından önceki yıllarda ödül alan romanlarda işlenmiştir. 4 romanda geçmektedir.

Parktaki Gergedanlar romanında radyo teması “...ardından da koltuğa ilişip çantasından minik radyosunu çıkardı. Uygun bir istasyon bulunca rahatladı.” (Atilla, 2015: 47) örneğiyle geçer.

Radyonun kitlelere ulaşmada etkili bir iletişim aracı olduğu “.....Benim kişisel düşüncem; senin o radyo programına çıkmadan yana. Çünkü radyo aracılığıyla ulaşamadığımız kitlelere ulaşır, onlara sesinizi duyurma fırsatı yakalarsınız.’ dedi.” (Soytürk, 2002: 118) örneğiyle Sen Olabilirsin romanında vurgulanmıştır. Korkusuz Murat “– Radyoları dinlemiyor musun? Turizmde iş var.” (Vânû, 1998: 8) ve Yeşil Ada’nın Çocukları romanlarındaki “Bu arada radyodan alınan haberler gittikçe kötüleşiyordu.” (Tekin, 2017: 151) örneklerden de anlaşılacağı üzere insanlar toplumdan ve ülkenin gidişatı ile ilgili haberlere radyo aracılığıyla ulaşmaktadırlar.

4.1.3.1.5 Tebrik Kartı

3 romanda geçer.

İlk Arkadaş romanındaki “Bir ay sonra Amerika’dan aldığımız bir kartta Erdoğan, yeni ve güzel yerler gördüklerini, Türk bayrağını daima göğüslerinde taşıdıklarını, bu yüzden daima mesut olduklarını yazıyordu.” (Balı, 1956: 83) örnekte olduğu gibi insanların kendileri hakkındaki bilgileri yakınlarına ulaştırmak için kart yolladıkları görülürken Benim Dünyalarım ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde genellikle kartın bayram, yılbaşı gibi özel gün kutlamalarında yollandığı belirlenmiştir:

“Bugün Dilek abladan bayram kartı geldi. Güzel yazısıyla güzel güzel yazmış, bayramımızı kutlamış.” (Saygınar, 2008: 72).

“–Gidiyoruz diye buraları hepten aklınızdan çıkarmayın. Bayramlarda, yılbaşılarda kart atın.” (Tunaboşlu, 2004: 45).

4.1.3.1.6 Davetiye

Kesekâğıdı Ustaları romanındaki “‘Mektup değil. Düğün çağrısı. Veysel Ağabey’in’. Zarfi açtım. El ele tutuşmuş bir gelinle damadın resmi vardı üstünde. İçine ise düğüne çağrı yazısını yazmışlardı.” (Güler, 2015: 94) örnekte görüldüğü gibi 1 romanda yer alan davetiye düğüne davet etmek amaçlı kullanılmıştır.

4.1.3.1.7 Telgraf

Özgürlüğe Doğru romanı “‘....Samsun’a çıkınca Kâzım Karabekir Paşa’ya telgraf çekerek,....’” (Arıt, 2011: 73) olmak üzere 1 romanda geçmektedir.

4.1.3.2 Bilgisayar

66 romandan 17'sinde geçmektedir. Bilgisayar teması; kullanım alanları, bilgisayar bağımlılığı, bağımlılığın neden olduğu sıkıntılar bakımından ele alınmıştır. Elektronik posta ile ifadelerin mektup teması altında verilmesi uygun görülürken internet kullanımının geçtiği ibarelere bu tema altında yer verilmiştir. İnternetin iletişim odaklı kullanımı ise sanal iletişim; elektronik posta gönderme işlevi ise mektup teması altında değerlendirilmiştir.

Romanlarda bilgisayarın teknolojik bir araç olarak ortaya çıkışı “Bilgisayarı ise çok daha önemliydi. Öğrenmesi gereken başlı başına çok zevkli bir oyuncaktı. Gelişigüzel kurcalamaya gelmezdi. Arkadaşlarına gösterdi ama dokunmalarına izin vermedi. İlk babasından kullanılışını öğrenecek, sonra kendisi deneyecekti. Öğrenmekte o denli sabırsızdı ki, öğlen yemeğine geldiği kısa aralıkta bile babasına soracak yığınla sorusu oluyordu.” (Akçagüner, 1997: 16-18) örneğiyle 1996 yılında ödül almış Sevgi Sitesi Çocukları romanı iledir. Yani bilgisayar, incelenen eserler arasında en erken 1996 yılında ödül almış Sevgi Sitesi Çocukları romanında geçmektedir.

Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık “Osman ortalıklarda görünmüyordu. Bu da demek oluyordu ki, odasına kapanmış, bilgisayarının başına oturmuştu.” (Avgören, 2014: 19) ve İncili Kavak romanlarındaki “–Seni bilgisayarların dünyasında tutsak edemeyiz Vendi.” (Çekiç Yamaç, 2011: 101) alıntılamlarda da bilgisayar kullanımı örneklendirilmiştir.

Parktaki Gergedanlar romanındaki “...Ezgi, sordu: ‘Günde kaç saati bilgisayar başında geçiriyorsun?’....‘Bilmem. Belli bir ölçüsü yok ki bunun. Ne kadar kalamam gerekiyorsa o kadar.’ ‘Beş saat.... Ya da altı???’.... ‘Ohoo, ne yaptın sen! Bilgisayar mühendisi misin yoksa?’.... Bir şeyler daha söyleyecekti ama yutkunmayı yeğledi. Sanal oyunlar, özel gruplar vardı oysa sırada; Fırat’ın onlarla olan ilişkisini merak ediyordu, sormadı. Fırat’ın az önceki tepkisi ilginç bir tıkanmaya yol açmıştı. Bu konuda ne kadar çok konuşulursa o kadar da kendisini suçlu hissedeceğini anlamıştı. En iyisi fazla açık vermemek diye düşündü...” (Atilla, 2015: 113) örnekte bilgisayar bağımlılığına yer verilmiştir.

Bilgisayar karşısında çok fazla zaman geçirmenin yarattığı sıkıntılar “Belki de bilgisayar karşısında fazla oturduğu içindi bu tombulluk. Oya’nın babası mahallede internet kafe işletirdi. Bu nedenle çocukluğundan bu yana klavyeyle dans etmeyi bilirdi.” (Sertbarut, 2014: 8) örneğiyle Mezarlıktaki Gölge romanında dile getirilmiştir. Burada bilgisayar bağımlılığının insan sağlığını olumsuz etkilediğine dikkat çekilmiştir. Canı Sıkılan Çocuk romanındaki “‘Bilgisayarın yok mu senin?’ diye sordum Memo’ya... ‘Var, ama çalışma odasında.’ dedi büyük bir ciddiyetle. ‘Ders ile ilgili bir araştırmam yoksa hafta içinde kullanmama izin verilmiyor. Hafta sonu da sadece bir saat oynayabiliyorum...’” (Göçmen, 2014: 34-35) örnekte bilgisayar bağımlılığına yakalanmamak için kullanım saatlerine bir sınırlama getirildiği görülmektedir.

Çocukların bilgisayar kullanmada büyüklerden daha iyi olduğunu Ablamı Nereye Kaçırdılar, Mezarlıktaki Gölge ve Venüs’ten Dünya’ya Dedektiflik Oyunu romanlarından alınan örneklerden anlamak mümkündür:

“Bu motor bilgisayarın neresinde oluyor?” diye sordu, bir yandan da masasının üzerindeki bilgisayarın sağına solunu inceliyordu.

Ona arama motorunun bilgisayara bağlı bir motor olmadığını, internetteki bilgilere erişmek için kullanılan bir program olduğunu açıkladım, ama çok güleceğim gelmişti. ‘Komiser amca, karıştırma şimdi arama motorunu’ dememek için kendimi zor tutuyordum.

‘Şaşılacak şey, bacak kadar çocuklar bu bilgisayarlarla vızır vızır...’ diyerek başını kaşdı,...” (Kıral, 2010: 79).

“Mumcu Nuran ağzı açık izliyordu Oya’nın alışık elleriyle fotoğraf makinesini bilgisayara takışını, fotoğraflara bakışını, fareyi oraya buraya sürükleyişini.” (Sertbarut, 2014: 138).

“Bununla ilgili birçok bilgisayar programı kullandım ben, eminim kolayca çözebilirim bu şifreyi.” (Turgut, 2014: 95).

Anahtar romanında “Öyle, adamın hayatı araştırıp yazmakla geçmiş. Çok normal yani. Ama duyduğuma göre biraz garipmiş. Hiç bilgisayar kullanmazmış, onun için biraz geri kafalı da derlermiş.” (Avgören, 2011: 18-19) örnekte bilgisayar kullanmama geri kafalılıkla eş değer tutulmuştur.

Romanlarda internet kullanımı ile ilgili içerikler aşağıdaki alıntılmalarda görüldüğü üzere geniş bir çeşitlilikte ele alınmıştır. Gelincik Arkadaş Arıyor, Almarpa’nın Gizemi, Amber’in Zaman Kapsülü ve Kibele’nin Gölgesinde romanlarındaki örneklerde araştırma ve bir konu hakkında bilgi sahibi olmak için internete başvurulduğunu görülmektedir:

“İnternette rejim listeleri arayan bendim sanki.” (Tankut, 2011: 117).

“O anda zihninde bir şimşek çaktı. Hemen oyunu kapatıp internete girdi ve su kaplumbağaları hakkında biraz araştırma yaptı. Koruma altında olmalarına rağmen, hâlâ kareta kaçakçılığı yapılıyordu. Daha geçen sene TIR’la kaçırılırken, yüz yirmi tane karettaya gümrükte el konulmuştu.....Sabahleyin internette bulunduğu şeyleri heyecanla paylaştı arkadaşlarıyla...” (Avcı Çakman, 2016: 91).

“Heyecanla internette holanın ne anlama geldiğini aradım.... İspanyolca ‘merhaba’ demekti.” (Gülü, 2015: 43).

“İnternette, iki ayrı şehir arasındaki mesafeyi otomatik olarak hesaplayan bir program sayesinde, yolculuklarının da ortalama altı saat süreceğini öğrenmişti.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 13).

Yukarıdaki örneklerde rejim listesi arama, su kaplumbağaları hakkında bilgi edinme, kelime öğrenme, matematik işlemleri yapma gibi birçok değişik konuda internetten faydalandığı tespit edilmiştir. Romanlarda internete başvurma ile ilgili örnekler bunlarla sınırlı değildir. Bilgisayarın araştırma yapma amaçlı kullanımı Parktaki Gergedanlar “Hemen altında da sitenin tam adı: kedipatiska.....Yutarcasına okumaya başladılar ekrandaki bilgileri. Çok geçmeden anladılar ki Patiska adındaki bir kedi için

hazırlanmış özel bir siteydi bu.” (Atilla, 2015: 118) ve Amber’in Zaman Kapsülü “Ferda’nın mesajında bahsettiği zaman kapsülü neymiş, öğrenecektim!...Yatağıma oturdum. Dergiyi yatağımın üstüne koydum. Dizüstü bilgisayarımı da yanıma alıp büyük bir merakla dergiyi elime aldım.” (Gülü, 2015: 133) kesitlerde verilirken bilimsel çalışmaların takibinde de internete başvurulduğu Kayıp Seslerin İzinde romanındaki “Değerli meslektaşlarım,

Yaptığımız çalışmayı internet gazetesinden okudum. Ben Andorra’da bilimsel çalışmalar yapıyorum...” (Yener, 2003: 105) örneğinde görülmektedir.

Ders çalışırken internetten faydalanma “‘Dün gece eve gider gitmez internetten Uygurlar ile ilgili ne varsa bulup okudum. Tarihlerini anlatayım mı?’” (Avgören, 2011: 95) örneğiyle Anahtar romanında verilmiştir.

İnternetteki bilgi fazlalığının işe yarar bilgilere ulaşmada zaman kaybettirdiği Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Annem dönmeden derse oturmamız gerekiyordu, ama konuya nereden başlayacak, gerekli bilgileri nasıl bulacaktık?....

İnternette arayalım,’ dedim. ‘Arama motorlarından deneyelim.’

Yanımda Ara yazan büyüteç resminin üzerini tıkladım, gelen kutucuğa *Ege Bölgesi* yazdım.

Ne çok site varmış Ege Bölgesi ile ilgili. İlk sitenin tanıtımını okuduk, kabak çiçeği dolmasının nasıl yapılacağını anlatıyordu. Yok, bu bize yaramazdı. Bu sitelerin hangisi işe yarar, hangisi yaramaz nasıl anlayacaktık?....

İnternette araştırmaktan vazgeçtik.” (Kıral, 2010: 56) örnekte ele alınmıştır.

Bilgisayarın ders amaçlı kullanımında Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanındaki şu hususa da dikkat çekilmiştir:

“Yeni armağanıyla yazmaya başlayınca, ödev biraz yavaşlamıştı. Babasının, ‘Neden?’ sorusuna utana sıkıla , ‘Bilgisayar sadece bir yazı aracı değil ki, aynı zamanda bir iletişim aracı,’ diye cevap verdi. ‘İkide bir internete girmekten, yazmaya çok az vakit kalıyor.’ Anlaşılan Ali, Facebook, Twitter gibi sosyal paylaşım sitelerine epey zaman harcıyordu. Yine de ödevinin sonuna yaklaştığı söylenebilirdi.” (Ak, 2014: 18).

Bu örneklerde bilgisayarın dikkatli kullanılmadığı takdirde ders yapmayı yavaşlatacağının altı çizilmiştir. Bilgisayarın cazip iletişim siteleri gibi çok işlevli olmasından dolayı bir konuya yoğunlaşmakta sıkıntı yaratabileceği bunun da zaman israfına neden olacağı konusuna açıklık getirilmiştir.

Sisin Sakladıkları romanındaki “Evlerine çok yakın olan bu kafede internet de vardı. Arkadaşlarının pek çoğu buraya gelirdi. Hem konuşup eğlenirler hem de internete girip oyalanırlardı.” (Sertbarut, 2016: 19) örnekte internetin oyun oynama amaçlı kullanılması ele alınmıştır. Satranç, çiftlik kurma gibi bilgisayar oyunlarının insanların neredeyse tüm hayatını aksatacak şekilde aile ve misafir bağlarını giderek güçsüzleştirilmesi aşağıdaki Parktaki Gergedanlar romanından alınan alıntılarda verilmiştir:

“Az ötedeki babasının çalışma odasına geçti. İlk anda onun da işi başından aşkın görünüyordu. Fakat biraz daha yaklaşıncaya gerçeği anladı. Ekrandaki satranç kalelerini, piyonları, filleri, vezirleri görünce ağzından güçlükle ‘Baba,’ sözcüğü çıkabildi. ‘Amcam yapayalnız içeride.’.....

‘Kızım, bu akşamki rakibim ta Polonya’dan. Kaç gün öncesinden randevulaştığımızı biliyor musun sen? Şu anda bir gerekçe bulamam artık. Ayıp olur.’.....
İçinden bir ses hiç olmazsa kendisinin amcasının yanına gitmesi gerektiğini söylüyordu ama o da bunu yapamazdı. Çünkü onun da sanal ortamda besleyeceği hayvanları, satın alması gereken araç gereçleri, temizlemesi gereken alanları vardı. Bunların hiçbirini erteleyemezdi. Yoksa o güne değin almış olduğu puanlar, elde ettiği kazançlar bir anda silinip gidecekti.” (Atilla, 2015: 52-54).

Romanlarda internet ağırlıklı olarak bilgi edinmek için başvurulmuş bir kaynak olarak görülüşken internetin boş ve faydasız uğraşlar uğrunda kullanımı “Aklıma internette dolaşan saçma mesajlar geldi. Hani, ‘Bu mesajı on kişiye gönderirsen, dileğin gerçekleşecek...’ gibi şeyler yazan mesajlar. Eskiden, bilgisayar ve internetin henüz olmadığı zamanlarda yani, insanlar birbirlerini böyle işletiyorlardı demek ki.” (Göçmen, 2015: 8) alıntılanmasıyla Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanında; başkalarına zarar verecek şekilde kötü amaçlar için kullanımı ise “Plan şuydu: Korsan Kemal öğretmenlerin not girdiği e-okul sisteminin şifresini kırarak ve gruptaki herkesin zayıf notları site üzerinden düzeltilecekti.” (Sertbarut, 2014: 119) alıntılanmasıyla Mezarlıktaki Gölge romanında ele alınmıştır.

Bu temada bilgisayara genellikle araştırma ve bilgi edinmek amaçlı başvurulduğu işlenmiştir. Onun dışında bilgisayarın ders yapma, oyun oynama gibi kullanım alanlarına da dikkat çekilmiştir. Bilgisayarı etkili kullanmanın gerektiğinin altı çizilmiş aksi takdirde asıl yapılması gereken işten uzaklaşma, karşısında saatlerce vakit harcama gibi olumsuzluklara neden olacağı ve bağımlılığa yol açabileceği konusunda uyarılarda bulunulmuştur. Bilgisayarın iletişim odaklı kullanımı, sanal iletişim teması altında verilirken elektronik posta ile haberleşme, mektup temasının altında verilmiştir.

4.1.3.3 Yalan Söyleme

İftira temasının da bu başlık altında yer almasıyla birlikte yalan söyleme 16 romanda geçmektedir. Yalan söyleme ile ilgili örneklerden biri Anahtar romanında aşağıdaki gibi yer almaktadır:

“‘Annesi Özgün’den habersiz beni mağazalarına çağırdı.’
‘Neden?’ ‘Neden olacak en yakın arkadaşı olarak olayları benden öğrenmeye çalıştılar. Ben de anlattım. Özgün bu aralar ders çalışmak istemiyor, o yüzden bunları yaptı. Ben çok uyardım, ama birisine söylersem Çetin gibi beni de pataklayacağı tehdidi ile susmama sebep oldu. Falan filan işte, sıktım bir şeyler.’” (Avgören, 2011: 72).

Yalan sözleri anlamamanın, gerçeklerden ayırmanın zor bir iş olduğu “Prens Milla öyle soğukkanlı ve güven vericiydi ki, yalan söylediğini tahmin etmek olanaksızdı. Oysa Şeroks, duyduklarına inanamıyordu. Bu kadar yalancı birini görmediğine yemin edebilirdi. Ancak, yine de kafasını karıştıran bir şeyler vardı. Prens Milla’nın usta bir yalancı olduğu ortadaydı. Ama, Prens Hortim gibi zeki ve güngörmüş bir yöneticinin onun gibi birinin yalanlarına nasıl kandığını bir türlü aklı almıyordu.” (Der, 2016: 134-135) örneğiyle Büyük Tuzak romanında işlenmiştir.

Kibele'nin Gölgesinde romanındaki "...aramızdan Leon isminde bir aday bir adım öne çıkararak suçlu olarak beni gösterdi." (Yücesoy Gündoğan, 2014: 146) örnekte iftira atmak işlenmiştir.

Alınan eğitime rağmen yalan söylemenin önüne geçmenin bazen mümkün olmadığı "Olayı bize anlatıp da suçlunun suçunu itiraf etmesini istediklerinde, aramızdan hiç kimse çıkıp da 'ben yaptım' demedi. Bu durum aslında beni daha da çok şaşırtmıştı. Çünkü bizler, yıllar boyu eğitimlerimizi alırken ilk önce yalan söylememeyi öğrenmiştik druidlerimizden." (Yücesoy Gündoğan, 2014: 146) örneğiyle Kibele'nin Gölgesinde romanında belirtilmiştir.

Yalan söylemenin bir suç olduğu "-Candan Güleç'in cep telefonundan mesaj çekmişsiniz ve o telefon çalıntı bir telefon! diye kükredi polis.

Sarışın adam pis sırttı:

-Candan Güleç benim karım. Bizi bulmamanız için yalan söyledi, dedi.

Polis, Candan Güleç'i suç ortaklığı yaptığı için, diğerlerini de çocuk kaçırdıkları için gözaltına aldı." (Yener, 2003: 97) kesitiyle Kayıp Seslerin İzinde romanında belirtilmiştir.

Tam tersi bir düşünce ile Toprağa Basınca romanında bazen yalan söylemenin gerekli olduğu "-Ben ağlamıyorum ki, dedim. Gözüme toz kaçtı da...

Ne yaparsın, bazen lâzım oluyor. Yalan kurtarıyor adamı." (Apaydın, 1966: 11) örneğiyle ifade edilmiştir.

İnsanları kandırmanın yalan yerine geçebileceğiyle ilgili olarak "Ona telefon ettiğinde, camdan bakmasını istersin. Seni görür. Küçük yalanını da düzeltirsin böylece."

'Hangi küçük yalanımı?'

'Evinizde telefon olduğunu söyledin ya ona.'

'Yalan söylemedim. Şaka yaptım.'

'Bunun şaka olduğunu bilmiyor o. Açıklamazsan, sonradan düzeltmen zor olur....'" (Dölek, 2015: 75) örneğiyle Yeşil Bayır romanında uyarılarda bulunulmuştur.

Yalanların eninde sonunda ortaya çıkacağı "Hiçbir şey gizli kalmazdı. Eninde sonunda yapılan ortaya çıkardı. Yalancının mumu yansa yansa..." (Tunaboşlu, 2004: 142) örneğiyle Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında vurgulanmıştır.

Yalan söylemenin insanın başına şimdi olmasa bile gelecekte işler açacağı "Ben ona gününün nasıl geçtiğini her zamanki gibi sorarken o da bana aynı şeyleri sordu.

-İyi geçti baba. Oturdum, okudum, seni bekledim, dedim.

Keşke doğrusunu söyleseymişim. Bu küçük yalanımın başıma ne işler açacağını o an hiç düşünmemiştim. Gelecekte olabilecekleri bilseydim..." (Özkan, 1985: 58) kesitiyle Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında örneklendirilmiştir.

Yalan söylemenin zararlarına aşağıdaki örneklerde değinilmiştir:

Yalan söyleyerek kişinin en büyük zararı kendine verdiği, kendi vicdanını rahatsız ettiği Yeşil Ada'nın Çocukları "-Hayır, yalan söylemiyorum.

Bunu söylerken yalan söylüyordu ve bundan hiç hoşnut değildi.” (Tekin, 2017: 23) ve “Okuldan çıkarken hem bir ipucu bulamadığım için üzülüyor, hem de yalan söylediğim için kendime kızılıyordum.” (Gülü, 2015: 37) örnekleriyle Amber’in Zaman Kapsülü romanlarında ifade edilmiştir. Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki “Hem yalan da söyledim. Kötü çocuk oldum ben. Köstebek oldum!” (Öztürk, 2016: 74) örnekte yalan söylemek kötü insan olmakla eş değer tutulmuştur.

Sen Olabilirsin romanındaki “Öğretmen:

‘Yalan söylemek kötü bir alışkanlık. Yalanın büyüğü küçüğü olmaz. Bazılarının yapmadıkları şeyleri yapmış gibi söylemesi de yalan söylemektir. Yalan söyleyen kimse hem kendini, hem de başkasını farkında olmadan kandırarak zarar verir. Onun için yalan söylemek bence alışkanlıkların en kötüsüdür.’ (Soytürk, 2002: 32) örnekte yalan söylemenin alışkanlıkların en kötüsü olduğunun altı çizilmiştir.

Yalan söylemenin insanı gülünç duruma düşürdüğü Benim Dünyalarım romanındaki “–Yalan söylemek çok yanlıştır. Soruyu bilmiyorsan yanıt verme. Uydurman gerekmez. Bak, uydurunca nasıl taşa çarpmışsın. Gümüşhane-Trabzon arasında uçak işlemiyor ki...” (Saygınar, 2008: 50) kesitte örneklendirilmiştir.

Şeftali Dede romanındaki “...Özgür, sen de bir daha başkalarının suçunu üzerine alma, bu böylelerini cesaretlendirir, başka işe yaramaz. Buna da iyilik denmez bilmiş ol.” (Çiçek, 2016: 47) örnekte bazı yalanların suçluları daha da cesaretlendireceği belirtilmiştir.

Romanlarda beyaz yalanlar ile ilgili örnekler de vardır. İlk Arkadaş “.... enişte oturdu, bir iki kere öksürdü:

–Eh, söyleyin bakalım... diye söze başladı... Eğer bir çocuk yalan söylerse ona nasıl bir ceza vermelidir?

....Anlaşılan enişte yalanlarımızdan birini anlamıştı, amma niçin gülüyordu?...

–O çocuğu affetmeliyiz değil mi?... Amma, ya bir çocuk fakir ve zavallı bir arkadaşını korumak için her tehlikeyi göze alarak kendisini kabahatli gösteriyorsa böyle iyi kalbli çocuklara nasıl teşekkür etmeli?...

–Hele, bir çocuk kendi parasını kimseye haber vermeden bir fakire hediye eder, hele hasta, fakir kadınlara kendi parasiyle yemiş alıp götürürse ne demeli?” (Balı, 1956: 64) ve Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanlarındaki “Ama annesi böyle bir tehlikeden hiç söz etmemişti ki... Yemek yemeye kandırmak için söyledikleri her zaman küçük, sevimli yalanlardı. Pelin içinden güler ve başışlardı bu yalanları. Kızının yemesini sağlamaktan başka bir ardniyet gütmeye için başışlanabilir yalanlardı. Ama inanmak, yalnızca aptal olmayı gerektirirdi. ‘Bu dilimi bitirirsen bir parmak uzayacaksın’ ya da ‘Bitir şu köfteyi, gücünün nasıl arttığını gör, masayı bile kaldırabilirsin o zaman’ gibi, bebeklerin bile inanmayacağı yalanlar. Annesini kırmaktan çekindiği için yalanlarını yüzüne vurmazdı ama inanmazdı da.” (Hepçilingirler, 1986: 79) örneklerde başkasının iyiliği için söylenen yalanların hoşgörüyü karşılandığı tespit edilmiştir.

Yalan söyleme temasında yalan söyleyen kişinin kendine ve başkalarına verdiği zararlar açıklanarak işlenmiştir. Romanlarda bu alışkanlık çirkin bir davranış olarak kabul edilirken başkasına iyilik yapmak amacıyla söylenen beyaz yalanların masum olduğu imajı çizilmiştir.

4.1.3.4 Güzel Konuşma

Tatlı dilli olma, diksiyon, tonlama ile ilgili hususlara burada yer verilmiştir. 13 romanda geçmektedir.

İnsanlarla güzel konuşmanın karşı tarafı onurlandıracağına “Birinci görevli paketi arabadan getirdi:

–Buyurun efendim, dedi.

–Şirketinizle çalışmak gerçekten güzel. Hızınız ve güvenilirliğiniz hiç bozulmaz umarım.

Hülya Öğretmen her zaman böyleydi. O ince sesi ve tatlı diliyle her durumda karşısındaki insanı onurlandırmasını bilirdi.” (Köyoğlu, 2002: 10) örneğiyle Bilginler Sınıfı romanında yer verilirken iletişimde kullanılan dilin insanı üzebileceği ve güzel konuşmanın önemi “Doktor amca, kalın camlı gözlüğünün ardından bir bana, bir bizimkilere soğuk soğuk baktı:

–Bir çocuk ve yanında üç kişi... Neyi var bunun? dedi.

Bunun, demesi dokunmuştu bana. Bunu, diye söylememeliydi doktor amca. Seve, okşaya konuşmaya başlamalıydı. Neyin var kızım? Demeliydi. Neren ağrıyor yavrum? Demeliydi. Aman ne tatlı, ne şeker bir kız, demeliydi.

Bunları bekliyordum doktor amcadan.” (Güneş, 2001: 68) örneğiyle Çiçekler Solmasın romanında açıklanmıştır.

Tatlı dilin insanları belalardan koruyacağı “Dev anası ağzını yayararak gülümsedi. Avucunda elleriyle gözlerini kapamış, oturan küçük insan yavrusuna sevecen gözlerle bakarak konuştu:

‘Korkma. Artık benden korkmana gerek yok. Eğer bana anneciğim demeseydin belki seni dişimin kovuğuna çoktan göndermiştim...’” (Kurtuluş, 2004: 108) kesitiyle Pitan romanında örneklendirilirken tatlı dille kandırılmanın daha kolay olduğu, iltifatlarla insanların daha çabuk ikna edilebilecekleri Sisin Sakladıkları romanındaki “–Ama karga ve tilki masalında hiç de öyle anlatılmıyor anne. Aptallık edip ağzındaki peyniri tilkiye kaptırdığını herkes biliyor.

–Kime o kadar iltifat edilse aptallaşır kızım.

İkisi de güldüler buna.” (Sertbarut, 2016: 46) ve Büyük Tuzak romanlarındaki “Prenses Foreri, aklında kalan sözcüklerin hepsini var gücüyle bir araya getirmeye çalışarak, kararlılıkla konuşmaya başladı. ‘En doğru yerde... en doğru cümleleri o kuruyor... Hepimizin duymak istediklerini akıl edip... o söylüyor. Derinden gelen... etkileyici sesiyle kendini dinlettiriyor. Son günlerde saraydaki herkes... baban bile onun söylediklerini... yapar oldu. Hepimiz onun... gönüllü kölesi olduk. Ancak şimdi... fark ediyorum. Sonunda başımıza çok... kötü şeyler gelmesinden korkuyorum. Ondan uzak dur, kızım!’” (Der, 2016: 129) örneklerde işlenmiştir.

Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanındaki “Berkay gülümseyince ikna olduğunu anladım. Tatlı dilin açamayacağı kapı yoktu gerçekten de.” (Göçmen, 2015: 63) örnekte de tatlı dilin önemi vurgulanmıştır.

Tatlı dille insanın isteklerini karşı tarafa kolaylıkla yaptırabileceği “–İyi o zaman ben de elimi açmıyorum.

–Ya açsana şu elini, açmazsan ısırırım!

–Vahşisin işte, sen kibarca bana ‘Gölgeciğim zahmet olmazsa elini açar mısın?’ diyemiyorsun.

–Pekâlâ pekâlâ, istediğin gibi olsun: ‘Sevgili gölgeciğim elini açar mısın?’

–Şimdi oldu.” (Sevim, 2014: 155) kesitiyle Güneşe Yolculuk romanında örneklendirilmiştir.

Tatlı dilli olmanın sağlayacağı yararlar bu örneklerle sınırlı değildir. Tombul Sarı Balık, Şeftali Dede ve Yaralı Keklik romanlarından alınan aşağıdaki alıntılmalarda tatlı dilli olanların daha çok sevileceği, kendini daha çabuk affettirebileceği ve ulaşılması zor hedeflere kolaylıkla erişebilecekleri ifade edilmiştir:

“Tombul Sarı Balık, Beyaz Yunus’u neden herkesin tanıdığını ve sevdiğini anlamaya başlamıştı. ‘Böyle tatlı dilli bir balığı kim sevmez?’ diye düşündü.” (Korkut, 2010: 41).

“‘Özür dilerim anneciğim,’ dedim, ‘öyle bir amacım yoktu. Üzerine gölge düşen gül yüzün alıştığım gibi değil bugün, inan buna çok üzülüyorum.’
‘Canım...’ dedi, sesi alıştığım gibiydi şimdi, ‘Nerden bulursun böylesi güzel sözleri?..’” (Çiçek, 2016: 9).

“–...Kavga ile bir yere varılmaz. Tatlı yılanı deliğinden çıkarırmış...” (Öztürk, 1995: 77-78).

Yöresel dilde konuşmanın kelimeleri yanlış telaffuz etmeye neden olduğu belirtilerek doğru söyleyişin önemi Toprağa Basınca romanındaki “Köy çocukları kelimeleri nedense yanlış söylerlerdi.

–Öğretmenim, Kanunî Sultan Sülüman, Mohaç Meydan Savaşında büyük bir...

Öğretmen durdururdu,

–Oğlum Sülüman değil Süleyman. Büyük değil büyük. Tekrar söyle hele.

Çocuk kızarır bozarır, tekrar söylerdi.” (Apaydın, 1966: 61) örnekte vurgulanmıştır.

Ağız özelliklerinden arınmış dilin standart biçimiyle konuşmanın iyi yetişmişliğin göstergesi olduğuna dikkat çekilerek dili güzel kullanmanın önemi “–Seni ne kadar iyi yetiştirmiş. Dilimizi Pergamon’da büyümüş kadar iyi konuşuyorsun, diye fikrini belirtti Parmenia, hayranlıkla torununa bakarken.” (Tapunç, 2011: 25) örneğiyle Masal Kenti Çocukları romanında da işlenmiştir.

Almarpa’nın Gizemi romanındaki “Kuşçu’nun gerçekten çok etkileyici bir ses tonu vardı. İnsan, o konuşurken hiç susmasını istiyordu. Anlaşılan telefonda da babasını o karizmatik ses tonu ve söyledikleriyle etkilemişti.” (Avcı Çakman, 2016: 33) örnekte güzel konuşmada ses tonunun önemine dikkat çekilmiştir.

Güzel konuşma temasında ağırlıklı olarak tatlı dilli olmanın öneminden bahsedilirken; ağız özelliklerine yer vermeyen bir konuşmaya sahip olmak gerektiğinin üzerinde durulmuştur.

4.1.3.5 İletişim

66 romandan 13’ünde geçmektedir. 3 romanda geçen sanal iletişim temasına da burada yer verilmiştir.

İnsanlarla iletişimde olmanın verdiği mutluluk duygusundan Gelincik Arkadaş Arıyor romanındaki “Gelincik’e olan sevgisi azalmış değildi. Ama dostluğu artık yetmiyordu Çiçek’e. İnsanların arasına karıştığmdan beri onlarla birlikte olmanın mutluluğunu yaşıyordu. Yıllardır yalnızlık çektiğinden bu öyle büyük bir mutluluktan ki...” (Tankut, 2011: 105) örnekte bahsedilmiştir. İletişimsizliğin yıkıcı etkisine Masal

Kenti Çocukları romanındaki “Sormadığı, dertleşmediği, konuşmadığı için kaybetmemiş miydi kızını?” (Tapunç, 2011: 41) kesitte değinilmiştir. Öyle ki sırf iletişim kuramadıkları için insanların en yakınındakileri bile kaybetme durumunda kalabildikleri örneklendirilmiştir.

İnsanlar arasındaki iletişimi güçlendirmek için ziyaretlere önem verilmesi gerektiği “Dedem hasta ama...

‘Biliyorum, gidip de sormadım bir kere.’

‘Niçin, küs müsünüz yoksa? Sizi barıştırmam isterseniz.’

‘İlahi çocuk, sen çok yaşa. Küs falan değiliz. İnsan bir yere gitmedi mi gitmiyor. Derler ya, gidile gidile dost, gidilmeye gidilmeye düşman olunur, diye. Benimki öyle işte. Onu severim...’ (Çiçek, 2016: 70) örneğiyle Şeftali Dede romanında işlenmiştir.

Canı Sıkılan Çocuk romanındaki “...Hayatta her zaman istediğiniz insanlarla çalışamazsınız. O yüzden herkes, sadece sıra arkadaşıyla projesini hazırlayacak. Ve son olarak; istediğiniz kitabı seçip burada anlatabilirsiniz...” (Göçmen, 2014: 16) örnekte hayatta iletişimde bulunulacak insanları seçmenin her zaman mümkün olmadığına değinilerek farklı insanlarla da anlaşabilmek yetisini kazanmak gerektiği üzerinde durulmuştur.

İletişimin sadece dille kurulmadığı insanlar arasından kalpten kalbe bir etkileşimin olduğu Çınar Dede'nin Doğum Günü romanından alınan aşağıdaki kesitte belirtilmiştir:

“Sen hiç kimse ile yapmadın mı bunu? Örneğin, annenle konuşmaz mısın yüreğinle? Ve bazen de gözlerinizle konuşmaz mısınız hiç?”

‘Hayır.’

‘Öyleyse yürek dilini öğrenmelisin önce. Sesi olmayan varlıkları duyabilmek, onları anlayabilmek için yürek dilini öğrenmen gerekir. Yoksa hiç duyamazsın bütün bunları. Sessiz çılgınlıklar vardır gerçek yaşamda. Yürek dilini bilmiyorsan eğer, bu çılgınlıkları da duyamazsın. İnsanların çoğu bilmez zaten bu konuşma şeklini.’

‘Nasıl öğreneceğim bunu? Ne yapmalıyım öğrenmek için?’

‘Çok kolay. Yalnızca anlamak isteyeceksin. Hepsi bu.’

‘Anlamak istiyorum, konuş o hâlde onlarla.’

‘Yetmez. Bunu yürekten istemen gerekir.’” (Korkut, 2010: 91).

İnsanlarla iletişimde nelere dikkat etmek gerektiği romanlarda şöyle geçmektedir:

Şaka kaldırmak, laf çekişmelerinde dayanıklı olmak gerektiği “Şakaya kızmamayı, laf çekişmelerine dayanıklı olmayı da bu Turgut beyden öğrendim... O bizden er meydanında arkadaş savunma kuralını öğrendi, biz de ondan uygarca davranışlar öğreniyoruz.” (Vânû, 1998: 158) örneğiyle Korkusuz Murat romanında verilirken öfkenin iletişimi zedelediği “Oldu bir kere yavrularım. Baban bağırdığı için çoktan pişman oldu bile. O da biliyor; öfkeyle kalkan zararlar oturur.” (Korkut, 2011: 70) örneğiyle Orman Kardeşin Mektubu romanında belirtilmiştir. İletişimde başarılı olmak için olayları uzatmamak gerektiği Parktaki Gergedanlar romanındaki “Dilek’in üstünlüğü belki de buydu işte, olayların başını ve sonunu eline geçirirse bile sürekli olarak çekiştirip durmuyordu. Tam tersine, herhangi bir tatsızlığı olabildiğince kısa sürede gidermenin yollarını arıyordu.” (Atilla, 2015: 10) örnekte ele alınmıştır. Tartışmalarda da sessiz kalmayı yeğlemek Bilginler Sınıfı romanında “Bu alaycı konuşma nöbetçi öğrencinin hoşuna gitmemişti. Ama yeni bir tartışma yaratma taraftarı olmadığı için sessiz kalmayı yeğledi.” (Köyoğlu, 2002: 6) örneğinde görüldüğü gibi yeni bir tartışma ortamı yaratmamak için tercih edilmiştir.

Canı Sıkılan Çocuk “Çocuklar! Okula yeni başlayan öğrenciler değilsiniz; artık dördüncü sınıfsınız. Ancak ailelerinizle dün yaptığım toplantıda hoş olmayan şeyler duydum. Açıkçası hem şaşırımdı, hem de hayal kırıklığına uğradım. Birçoğunuzun aile fertlerinizle de, arkadaşlarınızla da arası kötümüş. Büyüklerinizle ve birbirinizle yaptığımız saygısız konuşmalarla kavgaları duyunca, öğretmeniniz olarak çok utandım.” (Göçmen, 2014: 13) ve Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanlarından alınan “Pelin yalnızca gülümsedi onlara. Çünkü konuştukları dili anlayacağını sanmıyordu. Ama az sonra anlamayışının, yabancı bir dili konuşmalarından değil, bir ağızdan konuşmalarından ileri geldiğini ayırmadı. Bildiği, konuştuğu dili konuşuyordu onlar da, Türkçe konuşuyorlardı.” (Hepçilingirler, 1986: 20) alıntılarında iletişim yanlışlıkları üzerinde durulmuştur. Bu örneklerde iletişimde saygısız ve kaba bir dil kullanmanın ve hep bir ağızdan konuşmanın yanlışlığı vurgulanmıştır.

Parktaki Gergedanlar romanında insanların birbirlerine yaranma uğruna yaptıkları davranışlar “Hep böyle olur zaten; sıradan birinin yaptığı şakaya hiç gülmeyen insanlar, yetkili birinin yaptığı en berbat espriye bile kahkaha atmaktan çekinmezler.” (Atilla, 2015: 147) örneğinde çirkin bulunarak eleştirilmiştir.

İletişim teması; iletişimin önemi, sağladığı olumlu özellikler, iletişimsizliğin yıkıcı yönleri, etkili ve başarılı bir iletişim için dikkat edilmesi ve kaçınılması gereken hususlar olmak üzere çok boyutlu işlenmiştir. İnternet ortamındaki iletişim ve facebook kullanımı ile ele alınan sanal iletişim teması 3 farklı romanda geçmektedir.

İnternetin iletişim odaklı kullanımı “‘Netten her gün konuşalım,’ demişti Eren.” (Avcı Çakman, 2016: 14) örneğiyle Almarpa’nın Gizemi romanında verilmiştir.

İnsanlar facebook ağı ile birbirlerinden ivedilikle ve kolaylıkla haberdar olmakta ve birbirleriyle iletişime geçmektedirler. Mezarlıktaki Gölge romanındaki “Olayı pencereden görenler, sokağa çıkıp tanık olanlar bir anda haberi yaydılar. İnternette bile paylaşıldı. ‘Kasap Haşmet, oğlu Aziz ve Ethem Usta bir araba dolusu kediyi yakalandı.’ Oya da Facebook’ta okudu bu cümleyi. Hemen bunu yazan Cenk’e mesaj yolladı.” (Sertbarut, 2014: 82) kesit bu durumu açıklamaktadır.

Facebook yoluyla insanların tanışmadıkları hâlde birbirlerinin yaşamlarıyla ilgili çok fazla bilgiye sahip olmaları Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanında “‘Oğlunuz oğlumun facebook arkadaşı. Sanırım siz de babası Rıza Bey’siniz. Geçenlerde eski dizüstü bilgisayarınızı ona hediye eden Rıza Bey.’...’Şaşılacak şey. Nereden biliyorsunuz?’ ‘Son günlerde sanal alemde bu konuda çok espri yapıyor,’ diye cevap verdi nüfus memuru.” (Ak, 2014: 19) örneğinde belirtilmiştir.

Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanındaki “Aklına harika bir fikir geldi: İnternet ortamında, ‘Ç Harfi Kardeşliği’ başlığında bir grup kurmak!” (Ak, 2014: 29) örnekte normal hayatta oluşturulan grupların internet ortamında da oluşturulabildiği ancak sanal ortamdaki ilişkilerin gerçek hayatı yansıtmadığı ve insanları yanılgıya düşürdüğü aynı romandaki “‘Biliyor musun, günlerdir sanal âlemde aranıyorsun. En çok arananlar listesinde birincisin.’ ‘Tahmin ediyorum,’ dedi Ali. ‘Bilgisayarım bozulduğu için bir türlü internete giremiyorum.’” (Ak, 2014: 80) ve “‘İnternete girmeyince, hepimiz Ali’yi kayboldu zannettik,’ dedi. ‘Oysa, o hep yanı başımızda, iki adım ötemizdeydi.’” (Ak, 2014: 98) örneklerde vurgulanmıştır. Sanal iletişim, yakınlarda olan birinin sırf internete girmemesi yüzünden kaybolduğunun düşünülmesi gibi trajikomik bir duruma neden olmakta ve insanların gerçeklik algısını bozmaktadır.

Bilgisayar ortamındaki ilişkilerin, arkadaş sayısının fazlalığına rağmen insanı tatmin etmediği ve manevi yönden doyurmadığı çıkarımını Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanındaki “Sevinç ‘On sekiz bin beş yüz altı tık!’ diye ona cevap verdi. ‘Bir gün içinde üstelik. Kırılması zor bir rekor.’ ‘Google Arama’da en çok senin ismin tıklanmış.’.... ‘Keşke, kaybolmayı birkaç gün daha sürdürseydin. Yirmi beş bin tıka çıkıp, iki aylık rekor kırabilirdin.” (Ak, 2014: 61) ve “‘Sanırım böyle fark edilmek istemiyorum,’ diye düşündü. Hiçbir şey yapmamıştı ki. Sadece tıklanmıştı.” (Ak, 2014: 63) örneklerden yapabilmek mümkündür. Aynı romandaki “İnternette vakit kaybetmeyince, daha çok görüşür olmuşlardı. Sürekli bir araya geliyor, piknik yapıp top oynuyor, yemek yiyip çene çalıyorlardı. Hafta sonları yemekli partiler düzenliyorlardı.” (Ak, 2014: 101) ve Almarpa’nın Gizemi’ndeki “Birden Eren’le internetteki yazışmalarını düşündü Kaan. Her gün iki arkadaş iyi kötü yazıyorlardı. ‘Nbr?’ diyordu Eren. ‘iii© Sndn nbr?’ diyordu Kaan. Yanıt: ‘İii...’ Aslında bunun dışında pek bir şey yazdıkları da söylenemezdi.” (Avcı Çakman, 2016: 24) kesitler bu fikri destekler niteliktedir. Bu örneklerde internet ortamındaki konuşmaların derinlik taşımadığı, insanları bir duygu içine sokamadığı ifade edilmiş ve internette vakit geçirmenin insana çok fazla zaman kaybettirdiğinden; dostlarıyla arkadaşlarıyla geçireceği nitelikli vakti çaldığından bahsedilmiştir.

Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanına hâkim temalardan bir olan sanal iletişim temasının işlenişine bakarak; sanal iletişimle birlikte insanlarla iletişime geçmenin kolaylaştığını ve iletişim sürelerinin arttığını ancak internet ortamındaki tanınırlığın ve sohbetlerin insanı ruhen doyurmadığını söylemek mümkündür. Ayrıca sanal ortamın insanın gerçeklik algısını yitirmesine sebep olduğu belirtilebilir.

4.1.3.6 Lakap Takma

13 romanda geçmektedir. Bu romanlardan biri “Fidan ona ‘kabak çiçeği’ diye takılıyordu; yaban çiçeği çoktan unutulmuştu.” (Tankut, 2011: 106) alıntılmasıyla Gelincik Arkadaş Arıyor romanıdır.

Romanlarda karakterlere takılan lakaplar takılış sebepleri ile birlikte Yeşil Ada’nın Çocukları, İncili Kavak, Parktaki Gergedanlar, Almarpa’nın Gizemi, Amber’in Zaman Kapsülü ve Hızlı Tosbi romanlarından alınan aktarmalarla aşağıda verilmiştir:

“Uzun zamandır yalnız yaşıyordu. Yalnızlığına üzülp onu evlendirmeye kalkan arkadaşlarına ‘Can benim can, size ne?’ diye çıkıştığından, arkadaşları ona ‘Can Osman’ ismini takmıştı. Yıllardır herkes onu bu isimle anıp bu isimle çağırıyordu.” (Tekin, 2017: 142).

“Fakat Mustafa o kadar ufak tefekti ki, herkes ona Mıcık adını uygun gördü. Gerçek adı unutuldu gitti.” (Çekiç Yamaç, 2011: 7).

“Sana boşuna Hırçın Kemal dememişler,’ diyordu kendi kendine mırıldanırken.”
(Atilla, 2015: 30).

“... birden bir el onu kolundan sıkıca yakaladı. Aylin hızlı bir refleksle arkasındakine sert bir yumruk attı. Kaan acıyla inleyerek karnını tuttu. ‘Hey, sen manyak mısın, n’apıyorsun? Canımı çok yaktın!’ Ona neden Koca Yumru dediklerini şimdi anlamıştı.” (Avcı Çakman, 2016: 129).

“Harika! Tam istediğim gibi. Sana boşuna Tiktak demiyorum. Saat gibi tıkr tıkr çalışıyorsun!”(Gülü, 2015: 7).

“Kimyacı Turhan’la ‘Fesat’ adını taktıkları Esat Bey ödenek yetkisini eline geçirdikten sonra, Doktor Biri’nin araştırma dosyası rafa kaldırılmıştı..... .Ancak, Kimyacı Turhan arkadaşına yardım etmek istese de, Fesat Esat’ın engel olacağını biliyordu.” (Bertan, 2015: 100).

Takılan lakaplar karşısında karakterlerin farklı tepkiler vermesi aşağıdaki alıntılamlarda işlenmiştir:

Korkusuz Murat romanındaki roman kahramanı “-....Çünkü köyde herkes ‘Babanı sen kurtardın, Korkusuz Murat’ diyorlar, utanıyorum.” (Vânû, 1998: 160) örneğinde görüldüğü gibi kendisine takılan lakaptan utanmaktadır. Lakapların karakterleri kızdırması “...Ağabeyim beni çok kızdırıyor. Bana adlar takıyor. Sanki benim adım yok!” (Saygınar, 2008: 58) örneğiyle Benim Dünyalarım romanında görülürken takılan lakaptan karakterlerin rahatsızlık duyması “Bir de bizim sınıfta Ayşe vardı.... Yalnız bir türlü Toros dağları diyemezdi. Turus dağları derdi. Onun adı da ‘Turus Ayşe’ kaldı. Doğrusunu söyleyeyim, ben hiç Turus Ayşe demedim ona. Çünkü ilk gün ad takılınca ağlamıştı. Pek acımıştım.” (Apaydın, 1966: 62) örneğiyle Toprağa Basınca ve “Tek Türk arkadaşım Samet. Benden uzundur. İridir. Hep kızgın gibidir. Bir keresinde bana, ‘Kepçe, kepçeee!’ demişti. Üzül müştüm ben. Ellerimle kulaklarımı kapatmıştım.” (Öztürk, 2016: 101) örneğiyle Kuş Olsam Evime Uçsam romanlarında işlenmiştir.

Bilginler Sınıfı ve Teneke Kaplı İvan romanlarından alınan aşağıdaki örnekler ise takılan lakaplardan karakterlerin rahatsızlık duymadığının aksine bu lakapları benimsediklerinin bir delilidir:

“Bu sırada Kır Kahvesinin güleç yüzlü şişman garsonu öğrencilerin masalarına doğru gelmişti. Öğrenciler ona ‘Bay Şurupçu’ lakabını takmışlardı. Ama o buna hiç aldırmıyor, hatta böyle bir lakabı olduğundan gururu duyuyor gibiydi.” (Köyoğlu, 2002: 32-33).

“Bana Ali Çavuş derler.’ Dedi adam.

‘Hani şu soğan yemeyen mi?’ diye sordu Dafni, çekinerek. Adamın gülüşü kahkahaya dönüştü.

‘Aynen öyle hanımefendi,’ dedi. ‘Yiğit lakabıyla anılır demişler. Benim adım da Soğanyemez’in Ali Çavuş.’” (Tok ve Çadircı, 2008: 45).

İnsanlara, belirgin bir özelliğin ya da tekerrür eden durumların ortaya çıkmasından dolayı lakaplar verilmektedir. Takılan lakaplar, romanlarda ağırlıklı olarak takılan kişi tarafından istenmeyen bir durum olarak işlenmiştir.

4.1.3.7 Alay Etme

12 romanda alay etme geçmektedir. Romanlarda alay etmeye sebebiyet veren durumlar aşağıda örneklendirilmiştir:

Giyim kuşamla alay etme davranışı “Birisi pantolonunu bacaklarından yukarı doğru çekti. Kısa pantolon gibi yaptı. Yürüyünce öbürleri daha çok gülmeye başladılar. O zaman anlayıverdim. Bunlar benim kısa pantolonumla alay ediyorlardı.” (Apaydın, 1966: 14) örneğiyle Toprağa Basınca “Oradan geçerken Atay’la da alay etmişlerdi. ‘Pantolona bakın, şalvar gibi!’ demişlerdi bir kezinde.” (Dölek, 2015: 51) örneğiyle Yeşil Bayır romanında ve “Yeşil renkli bir kravatı vardı. Arkadaşları alay etse de onu çok sevdiği için kimseye aldırılmaz, yine takardı.” (Uslu, 2002: 29) örneğiyle Pembe Pantolonlu Bulut romanında görülmüştür.

Dış görünüşle alay etme Almarpa’nın Gizemi romanında “Hele martılar denizin sahipleri ya... Durmaz laf atarlarmış tüm kuşlara. Ama en çok da pelikanlara... Ne zaman bir pelikan görseler bakıp da mavi gagasına, kıs kıs gülerlermiş. Ak pak martı, tepeli pelikana bakıp da ‘Gaga değil sanki torba... Denizi bile doldurur bu gagasına!’ dermiş kakhaha ata ata.” örneğiyle (Avcı Çakman, 2016: 118) işlenmiştir.

Romanlarda dış görünüşle alay etmeyle aşağıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere daha çok şişmanlık ile ilgili durumlarda karşılaşılmaktadır. Benim Dünyalarım ve Aynalı Geyik romanlarından alınan şişmanlıkla dalga geçme örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Kısa boylu ve şişkoyum ben. Hep böyleydim. Arkamdan tekerlemeler söyleyip gülüştüler. Şişko patates/Akşama domates/Elmamı yediler/Bana cüce dediler.” (Saygınar, 2008: 31-32).

“Ozan:

–Keşke bir kuş olsaydım. Uçup gitseydim göğün derinliklerine. Neler var, neler yok görseydim, diyor.....

İlker:

–İstese de uçamazdı ki. Bin kuş ağırlığında eti var. Yakında yarım ton olur.

Uzun uzun gülüştük. Sonra da sarılıp öptük Ozan’ı.” (Köseoğlu, 1997: 5-6).

Bilgi eksikliği karşısında da alaya başvurulduğu Sisın Sakladıkları romanındaki “İlay’ın zorlandığını, sık sık sözlüğe baktığını gören Mavi Karga alay etmek için bu fırsatı kaçırmadı:

–Demek sen İngilizce kursuna gittin! Kaç gün sürdü bu kurs acaba? Sınıfta uyuyordun belki de... Hani zil çalınca uyanan çocuklar vardır, onlardan mıydın?” (Sertbarut, 2016: 110) örnekte görülmektedir.

Alay etmenin hakaret içermesi sebebiyle onur kırıcı bir davranış olduğu İlk Arkadaş romanındaki “Hızla elimi arkama attım, ceketimin tam ortasına büyücek bir kâğıdın iştirilmiş olduğunu anlıyarak çekip çıkardım. Kâğıtta bir öküz başı vardı. Altında da şu cümle yazılı idi: ‘Bu öküz köyden yeni geldi, sersemdir; ama işe yarar, satılıktır.’

...Çok fena olmuşum. Hem köyüme, hem bana, hem de köyümün öküzlerine hakaret edilmişti.” (Balı, 1956: 31-32) örnekte belirtilmiştir.

Engelli ve özürlü olma durumlarında edilen alayların da üzüntüye sebep olduğu İncili Kavak romanındaki “Mıcık’ın en büyük üzüntüsü, arkadaşlarının tutumuydu. Onunla oynamak istemezlerdi. Hem küçüklüğüyle hem de özürleriyle alay ederlerdi. ‘Körlerle topallar, birbirleriyle oynarlar. En iyisi sen, kendi kendinle oyna. Hem körsün, hem de topal!’ derlerdi.” (Çekiç Yamaç, 2011: 9) örnekte ifade edilmiştir.

Alay etmenin tasvip edilmeyen bir iletişim biçimi olduğu Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki “Samet sesli güldü. Çok komik geldi. İçinde keçi var gibi gülüyor. Alay etmedim ama. Dalga geçmek kötüdür.” (Öztürk, 2016: 102) örnekte verilmiştir.

Sen Olabilirsin romanında da “Öğretmen:

‘... Anladığım kadarıyla arkadaşınızı üzen; onunla alay edilmesi, oyunlara alınmaması. Hiç kimse kendisiyle alay edilmesini istemez. Birisi size bir lakap taksa, bir kusurunuzu, hatanızı söyleyip sizinle alay etse, siz ne dersiniz?...İnsanlar hak etmedikleri şeylerle karşılaştıkları zaman sanırım üzürlüler.’” (Soytürk, 2002: 33-34) örneğiyle çocuklara öğretmenleri tarafından bu davranışın çirkinliği açıklanır.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanındaki “Belki Yumuşak katılmayacaktı bu yargısına ama Pelin r’leri sevmediğini düşündü...b’leri kızdırmaktan bunca hoşlanmaları sevimsiz gelmişti Pelin’e. Dünyanın en komik şeyiymişler gibi b’leri kızdırmakla yetinmeyip, dışkıyla ilgili kötü bir sözü de onlara ad yapmaya kalkışmalarına ne demeli... Küçük r’ler Pelin’in uyarılarına aldırmadıkları gibi, üstelik o kötü söze bir ezgi uydurup şarkı gibi söylemeye de başladılar. Bu yüzden gitmelerine üzülmedi Pelin.” (Hepçilingirler, 1986: 33) örnekte alay eden kişilerin sevilmeyeceğine dikkat çekilmiştir.

Romanlarda; köylü olma, engelli olma, giyim kuşam, fiziksel görünüş özellikle şişmanlık, bilgisizlik alay konusu yapılan durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Alay edilen kişide büyük bir üzüntüye ve çöküşe neden olmasından ve alay eden kişilerin sevilmeyeceği görüşünden hareketle Alay etme davranışının tasvip edilmeyen bir iletişim biçimi olduğu vurgulanmıştır.

4.1.3.8 Barışmak

7 romanda geçen barışmak temasına insanlar arasındaki dargınlığın karşıtı olarak yer verilmiştir.

Dargınlıkların güzel bir davranışla giderilebileceği “-Size gelince,...size verilmemiş şeyleri habersiz aldığınız için, mahalleyi ayağa kaldırdığımız için... ikinize de dargımın, ancak çok güzel bir hareket yaptığınız zaman sizi affedeceğim.” (Balı, 1956: 47) örneğiyle İlk Arkadaş romanında verilmiştir. Kırgınlıkları ortadan kaldırmak, barışmak için Bir Gün Büyüyeceksin romanındaki “Ertesi günlerde, o yalın ayak, şiş göbek, irice kafalı ve pantolonları omuzlarından atkılı ikizlerin ikisiyle de barıştı. Neyse ki başardı bunu. Ceplerine şeker koymuş, onlara yukarıdan şeker indirmişti.” (Seyda, 2013: 84) örnekte şeker verildiği görülmektedir.

İlk Arkadaş romanındaki “İçeriye girer girmez Erdoğanın benimle dargın olduğunu yüzüme hiç bakmamasından anladım....

Bana çok kızgındı. Bu yüzden budala ve abdal diye bağırdığı halde hiç üzülmedim:

–Beni affet... Bir daha anlamadığım masallar uydurursan sana gizli yerlerde soracağım... dedim.

Gülerek karnıma vurdu, bu suretle barıştık.” (Balı, 1956: 26-27) örnekte de af dilendiği görülmektedir.

Büyük Tuzak “Artık barışmanın zamanıydı. Küçük prenses hiç duraksamadı, yanına koşup kucakladı Şeroks’u. Barışmak için saatlerce konuşması, dil dökmesi gerekeceğini sanan küçük cadı, hem çok şaşırды hem çok sevindi.” (Der, 2016: 158) ve Tren Düdükları romanlarındaki “Bir gün oraya eşeği ile babası da çıkıp gelmesin mi? Burada çalıştığını acaba kimden öğrenmişti? Memican şaşırmıştı, kucaklaştılar, barıştılar. Hal hatır sordular. Kırgınlıkları geride bıraktılar.” (Kaplan, 2014: 34) örneklerde görüldüğü gibi kucaklaşmak barışmak için yeterli olmuştur. Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Emir’in yanına gittim. ‘Bugün okuldan sonra bize gel de Ege Bölgesi’ni araştıralım,’ dedim. Kocaman bir gülümseyişle, ‘Olur,’ dedi. Artık iyice barışmıştık.” (Kıral, 2010: 54-55) örnekte ise sadece konuşmak yani iletişime geçmek küslüğü sonlandırmıştır.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki “–Seni kucaklamak isterdim ama halimi görüyorsun işte, sargılar içindeyim. Evet.. barışmıştık. Sevgimizi göstermek için ille de sarılmamız gerekmezdi. Bazan sıcak bir gülümseme çok daha etkili olabilir.” (Tunaboşlu, 2004: 92) örnekte sevgiyi ifade etmenin birçok yolu olduğu ve önemli olan samimiyet duygusunu yakalamak gerektiği vurgulanırken barışık olmanın çok büyük bir huzur ve mutluluk verdiği “Birbirlerine öyle bir sarıldılar ki saçlarını diken diken oldu birden, tuhaflaştım... Barışık olmak, anlaşmak ve konuşmak ne kadar güzel bir şey.” (Çiçek, 2016: 56-57) örneğiyle Şeftali Dede romanında vurgulanmıştır.

4.1.3.9 Mizah

Şaka ve espri yapmak mizah teması başlığı altında verilmiştir. 6 romanda geçmektedir.

Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanında “Polislerin arasında, başları önde yürüyorlardı. Ablamı kaçtırdıkları için onlara çok kızgındım. Polisler olmasa, gidip onlara bir yumruk atardım. Düşündüm, “Polisler tutarsa, gider vururum.” daha doğru olacaktı. Polisler tutuyordu... Her neyse, yumruk konusunu boş verdim, içeri girdim.” (Kıral, 2010: 129) örneğinde espri yapılmıştır.

Almarpa’nın Gizemi “ ‘Kuşçu’nun başka bir işi çıkmış anne...’

‘Ne işiymiş?’

‘Bilmem, belki de denizde teknesiyle kuşlara tur attıracaktır!’

İşıl Hanım kahkahalarla güldü oğlunun yaptığı bu espriye.” (Avcı Çakman, 2016: 90) ve Meraklı romanlarındaki “‘Oluşturmasına oluşturalım ama benim anlayamadığım bir şey var’ dedi Dalgacı. ‘Kafa kafaya verince kuyruklarımız nasıl birleşecek arkadaşlar? Birisi bana bunu nasıl yapacağımızı gösterebilir mi?’

Somonlar, Dalgacı’nın şakasına hep birlikte güldüler. Dalgacı en zor anlarda bile şakalar yaparak arkadaşlarını güldürmeye bayılırdı.” (Yılmaz, 2007: 32) örneklerde şakaların insanların gülmesine ve en zor anlarında rahatlamasına vesile olduğuna dikkat çekilirken Parktaki Gergedanlar “‘Kedi onlardan daha akıllıdır bence.’

‘Şşşt,’ dedi Yavuz, ‘duymasınlar seni.’

Dilek yavaşça Yavuz’un kollarından kurtardı kendini.

‘Aman, sana da şaka yapıyoruz diye önceden haber vermek gerekiyor....’” (Atilla, 2015: 108) ve Toprağa Basınca romanlarındaki “Meğer koçlar kaybolmamış. Orada kayalığın içindeymişler. Bizi mahsustan aratıyorlarmış. Ali gülmekten yaşaran gözlerini silerek: –Ardal, dedi. Bir köylü şakası yaptık sana arkadaş. Bizi unutmazsın diye. Kızmıştım ama ben de güldüm. İşi tatlıya bağlamaktan başka çare yoktu.” (Apaydın, 1966: 187) örneklerde her zaman şaka kaldırmanın mümkün olmadığı dile getirilmiştir.

Şaka yapmak için uygun yer ve zamanın titizlikle seçilmesi gerektiği aksi takdirde rastgele yapılan şakaların kötü sonuçlara yol açacağı “Köyün muziplikleriyle ünlü iki genci biraz eğlenmek, biraz da korkmadıklarını göstermek için sessizce kayalıkların arkasına süzülmuş, kendilerince Mehmet Ali’ye şaka yapıyorlardı....

Karakol Amiri Lütfi Bey, bunun çok kötü bir şaka olduğunu söyleyerek bu şakanın yol açabileceği kötü sonuçları sıraladı. Gençler Rum askeri sanılıp ateş açılabilirdi, Rumların saldırısına uğrayabilirdi.” (Tekin, 2017: 133) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları romanında anlatılmıştır.

Mizah, insanların rahatlatan bir iletişim biçimi olmasına rağmen yer, zaman ve kişi bakımından uygun koşulların titizlikle seçilmesinin önemine dikkat çekilmiştir.

4.1.3.10 Sır Saklamak

6 romanda geçmektedir.

Sır saklamak Atla romanında “Aklıma gelen tek şey, babamın daha ben çocukken öğrettiği bir dua oldu. 6. Seviye olduğu ilk gün öğretmişti bunu bana. Tabii bir sır olarak saklamam gerektiğini sıkı sıkı tembih etmişti. Baba oğlu arasında asla kimseye söylenmeyecek önemli bir sır.” (Aytuna, 2014: 122) örneğiyle geçmektedir.

Almarpa’nın Gizemi “...Sırrı taşımak, sır vermekten de önemli.’ diyerek bitirdi Kuşçu hikâyesini. Dört arkadaş anladılar ki Kuşçu kendi öyküsünü onlara anlatmasına anlatmıştı ama kimseyle paylaşmalarını istemiyordu.” (Avcı Çakman, 2016: 165) ve Yeşil Ada’nın Çocukları romanlarındaki “–Aslında başkalarının sırlarını veya özel durumlarını başkalarına anlatmak hoş bir şey değil ama bu biraz farklı.” (Tekin, 2017: 81) örneklerde sır saklamanın önemine dikkat çekilirken çocukların sır saklayamama özelliklerine “Şeroks, sır saklamayı pek beceremez, hele annesinden sır saklayamazdı.” (Der, 2016: 49) örneğiyle Büyük Tuzak ve “Bu sırrı öğrendiğimde sekiz yaşlarındaydım. Şu, çoğumuzun ‘ispiyoncu papağan’ ya da kocakulak’ diye ünlendiği yaşlarda.” (Cemali, 2011: 9) örneğiyle Ankaralı romanlarında yer verilmiştir.

“Aslında abime de söylemeyecektim. Fakat okul dönüşü servis arabasında bizim çocuklarla konuşmamızı abim de duymuştu. İnsanın ispiyoncu bir abisi varsa dışarıdan bir düşmana ihtiyacı yokmuş..... Abim anneme söyler de annem durur mu?” (Göçmen, 2015: 34-35) örneğiyle Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanında sırrın açığa çıkmasından duyulan endişe dile getirilmiştir.

4.1.3.11 Empati

Empati teması 5 romanda geçmektedir.

Sen Olabilirsin romanındaki “Ozan:

‘.... Engelli olmayanlar, bizlerin de bir zamanlar kendileri gibi olduğumuzu unutmasınlar. Bu gün benim başıma gelen yarın senin başına gelebilir.

Diğer insanlar gibi bize de saygı duysunlar. Engelliyiz diye bizlerle alay etmesinler.’ dedi.” (Soytürk, 2002: 133-134) örnekte engellilerle empati kurulması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Empati duygusuyla hareket edildiğinde diğer insanlara saygılı ve anlayışlı davranmış olunacağı “Kendimden biliyorum, biri ağlıyorsa ona ihtiyaç duyduğu mahremiyeti sağlamanız gerekir. Biz de o sakinleşene kadar evden biraz uzakta durduk.” (Aytuna, 2014: 112) örneğiyle Atla romanında ifade edilmiştir.

Toprağa Basınca romanında kahramanın fakir insanlarla empati kurması “Okulda çantası olan yalnız ben varım. Ben de ablamın zoruyla kullanıyorum. Yoksa hiç içimden gelmiyor. Kimsenin yokken benim olması utanç veriyor. Herkes bir bed bed bakıyor çantama. Boynuma bir ekme torbası taksam, defterlerimi, kitaplarımı onunla getirip götürsem daha rahat olacak gibime geliyor.” (Apaydın, 1966: 127) alıntılmasıyla örneklendirilmiştir.

Empati kurmanın gerekçeleri “Spartalıların tam da oyunda izlediğiniz gibi bir yaşamları vardı. Ancak başka ülkelerin ve halkların uygulamalarını, geleneklerini eleştirmek bizim işimiz değil. Çünkü biz onların koşullarında ve coğrafyasında yaşamıyoruz.” (Tapunç, 2011: 35) örneğiyle Masal Kenti Çocukları romanında verilmiştir.

Sisin Sakladıkları romanında mesleğini icra ederken empati duygusundan yoksun hareket edenler “Genç kız da mutluydu. İçeride olup bitenler yalnızca haber olarak ilgilendiriyordu onları. Neye mal olduğu umurlarında değildi. Yapacakları haberin ne kadar etkili olacağını düşünüyor, bunun için seviniyorlardı.

Fuat kendini tutamadı.

–Korkunç insanlarsınız, dedi, burada acı çeken, deney masalarında geleceği belirsiz insanların yaşamı umurunuzda değil.

Genç kız hemen savunmaya geçti:

–Biz haberciyiz, işimiz bu.” (Sertbarut, 2016: 176) örneğiyle eleştirilmiştir.

Romanlarda özellikle engelliler, fakirlik, gazetecilik mesleği ve insanın zor zamanları üzerinden empati teması işlenmiştir. İletişimin sağlıklı olması açısından empati kurmanın önemi ve gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

4.1.3.12 Özür Dilemek

5 romanda geçmektedir. Özür dilemeyi gerektiren durumlar, romanlardan alınan aşağıdaki örneklerde açıklık kazanmıştır:

Öfkeyle hareket etmenin sonunda özrü gerektireceği “Demir ağabeyi karakola götürdükleri ilk geceden sonra Ayşe teyzenin gelip anneme nasıl kızdığını hatırladım. Annem çok üzölmüş, birbirlerine birkaç gün küs kalmışlardı. Ayşe teyze neden sonra gelmiş, özür dilemişti.” (Kıral, 2010: 102-103) örneğiyle Ablamı Nereye Kaçırıldılar romanında, karşı tarafa kötü sözler söylemenin neticesinde özür dilemek zorunda kalınacağı “Deniz, o her zamanki sevimli utangaçlığıyla Kâmil’e yanaştı; elindeki kutuyu arkadaşına verirken fısıltıyla:

–O gün sana söylediklerim için özür diliyorum, dedi.

Kâmil'in aklı, kutunun içindekiyle Deniz'in söyledikleri arasında gitti geldi. Aslında unutmuştu o gün olanları. Tüm çocuklar gibi onun öfkesi, kırılışı da anlaktı.” (Akçagüner, 1997: 36) örneğiyle Sevgi Sitesi Çocukları ve “‘Aptal sensin işte!’

‘Şışt, çocuklar kendinize gelin! Bu fotoğraf işini amma da büyüttünüz. Değer mi böyle birbirinizin kalbini kırmaya? Hadi çabuk özür dileyin birbirinizden.’

Aylin hemen atıldı: ‘Önce o dilesin! İlk önce o bana aptal dedi.’

Tolga bunu daha fazla uzatmak niyetinde değildi: ‘Pekâlâ, özür dilerim Aylin hanım.’” (Avcı Çakman, 2016: 47) örneğiyle Almarpa'nın Gizemi romanlarında belirtilmiştir.

İnsanların özür dilemesi gereken davranışlardan biri de başkalarını bekletmektir. Bu durum, Her Çocuğun Kanadı Vardır romanındaki “O zaman aklıma geldi küçük çobanı unuttuğumuz. O tarafa uçtum ama o bıraktığımız yerde yoktu.... Küçük çoban bizi uzun uzun bekledikten sonra gelmemizden umudunu kesmiş ve sürüsünü alıp gitmiş olmalıydı. Onu beklediğim için çok üzuldüm. İlk fırsatta ondan özür dilemeye karar verdim.” (Özkan, 1985: 71) örnekte ifade edilmiştir.

Büyüklerin küçüklerden özür dilemek durumunda kalabileceği “Duyduklarıma inanmadım. Babam...Büyük melek Zafron özür diliyordu. İyi olduğuna o kadar mutluydum ki daha fazlasını duymama hiç gerek yoktu; ona sarıldım.” (Aytuna, 2014: 61) örneğiyle Atla romanında işlenmiştir. Eşler arasındaki kavgaların da özür dilemeyle sonlanacağı “Annemle babamın tek hatırladığım kavgası da o gece yaşanmıştı. Babam, annemi sorumsuzlukla suçlamıştı. Bir daha beni Dünya'ya indirmesini istemediğini söylemişti. Sabah olduğunda ise çoktan özür dilemiş ve barışmışlardı.” (Aytuna, 2014: 25) örneğinde belirtildiği gibi Atla romanında işlenmiştir.

Özür dilemek temasıyla iletişimde özür dilemeyi gerektiren durumlar örneklendirilmiştir. Buna göre; öfkeli davranışlarda bulunma, başkalarını bekletme ve karşı tarafa kötü ve kaba kelimelerle hitap etme özür dileme nedenleri arasında sayılmıştır. Özür dileme davranışı, iletişimin devamını sağlama ve iletişimi iyileştirme bakımından üstün görülen bir davranıştır.

4.1.3.13 Söz Tutmak

Söz tutmamak ile ilgili durumlara da burada yer verilmiştir. 3 romanda söz tutmak, 2 romanda ise söz tutmamak geçmektedir. Bu tema, 5 farklı romanda ele alınmıştır. Aşağıdaki kesitlerde de görüleceği üzere romanlarda söz tutma ile ilgili örneklere Şeftali Dede, Pembe Pantolonlu Bulut ve Hızlı Tosbi romanlarında rastlanılmaktadır:

“Şeftali Dede, söylediği gibi sözünde durdu. Kendisine şeftali toplayan bütün çocukları ilçeye götürdü.” (Çiçek, 2016: 86).

“Doğa:

–Geldin ha! Aferin sana sözünü tuttu.

–Tabii sözümü tutarım. Bilmez misiniz söz onurdur. Hem bizim orada herkes sözünü tutar.” (Uslu, 2002: 67).

“Sezen, Doktor Biri'ye güveniyordu. Daha önce Tosbi'nin hayatını kurtarmış ve sözünü tutup, onu geri getirmişti.” (Bertan, 2015: 181).

Söz tutmanın onurlu insanlara yakışan bir davranış olduğu, aynı zamanda insanların güvenini kazanmanın verilen sözleri tutmaktan geçtiği bu örneklerde belirtilmiştir.

Romanlarda söz tutma davranışının yanında söz tutmamak ile ilgili durumlarla da karşılaşmaktadır. Arkadaşların verilen söze sadık kalmaması “Bu kez ben üzuldüm. Sırrımı çobandan başkasının bilmesini istemiyordum. Kimselere benimle karşılaştığını, birlikte uçtuğumuzu söylemeyecekti sözde. Bana söz vermişti ama sözünü tutmamıştı. Merak ettim. Uçtuğumu daha başka kimler biliyordu acaba, kimlere söylemişti?” (1984: 44) örneğiyle ve çocuğun babaya verdiği sözü tutmaması “–Evden dışarı da çıkmayacaksın. Ben sana ne zaman nerede uçacağını söyleyeceğim, eski günlerimizde olduğu gibi... –Peki baba.....

Babama söz verdiğim halde bu sözü tutacağımdan pek emin değildim. Onu daha fazla üzmemek, kızdırmamak için böyle konuşmuştum. Bu yaptığımı belki siz kötü bir şey olarak düşünürsünüz ama her çocuğun arkadaşlara gereksinimi vardır...” (Özkan, 1985: 72) örneğiyle Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında işlenmiştir.

Annenin çocuğa verdiği sözü tutmaması ise “Her şey, annemin bizi Demir ağabeyin antremanına götürmeye söz verdiği, ama sözünü tutmadığı gün oldu.” (Kıral, 2010: 9) örneğiyle Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanında yer almaktadır.

4.1.3.14 Teknoloji

66 romandan 5 tanesinde geçmektedir.

Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanındaki “Evde hiç mekanik alet olmayışı, Osman’ın dikkatini çekmişti. Bir evde televizyon ya da bilgisayar olmayacağı hiç aklına gelmemişti.

–Düeymlun Bey, evde neden hiç makine yok?

–Gerek yok da ondan. Mümkün olduğunca doğal yaşamaya çalışıyoruz. Bilgimiz, ve teknolojiyi doğal hayatı korumak amacıyla kullanmayı tercih ediyoruz...” (Avgören, 2014: 69-70) örnekte doğal yaşamının önemine ve teknolojinin doğal hayatı koruması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Teknolojik araçların uydulara gönderdiği sinyaller sayesinde insanları takip etmenin kolaylaşması Anahtar romanında ““Sizi nasıl bulduğumu biliyor musunuz çocuklar? Bilgisayar, faks, telefon bağlantılı nesnelere, kredi kartı bile dahil. Tüm bunlar dünya üzerindeki uydulardan iletişim sağlarlar ve istenilen her yere çok uzun süreler almadan ulaşılabilir. Bu bağlantıları kullanmayı bilenler için notlarımı bulmak çocuk oyuncağı olurdu.” (Avgören, 2011: 125) örneğiyle açıklanmıştır.

Venus’ten Dünya’ya Dedektiflik Oyunu romanında konumlayıcılar sayesinde her şeyin rahatlıkla bulunabileceği “Birden ellerinde elektronik bir konumlayıcı gördüm. Demek bu kadar hızlı bir şekilde ilerlemelerinin sebebi buydu. Elektronik konumlayıcıya aradığınız şeyin özelliklerini girince, her şeyi kolaylıkla bulabilirsiniz.” (Turgut, 2014: 32) örneğinde işlenmiştir.

Hayatı kolaylaştırıyor gibi görünse de teknolojik araçların yedeğine duyulan ihtiyaç nedeniyle teknolojinin aslında zorlaştırdığı Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanından alınan aşağıdaki kesitte açıklanmıştır:

“‘Evet,’ dedi tamirci, ‘Aslında her belleği aldıktan birkaç ay sonra yeni bir bellek almak gerekir. Bilgileri ona da aktarmalısın.’ ‘Onlardaki bilgilerin de korunması zor ama.’ ‘Evet, onları aldıktan bir süre sonra da yeni bir bellek alıp, ona da aktarmakta yarar var. Tabii, o aldığın yeni bellekteki bilgileri korumak istiyorsan, hemen yeni bir tane daha almak şartıyla...’ ‘Ali, ‘Kâbus gibi!’ diye bağırdı. ‘Bilgileri korumak için bir oda dolusu bellek alsan bile, hemen bir oda dolusu yenisini almak zorunda kalıyorsun.’ ‘Haklısın,’ dedi tamirci sırtarak, ‘yapacak bir şey yok.’” (Ak, 2014: 53).

Teknolojik ürünleri üreten şirketler tarafından ürünlerin özellikle kısa ömürlü üretilmesi yine Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanındaki “‘Bilgisayarın son derece gizli bir bölgesine yerleştirilen elektronik mikrodevre. Alındıktan dört yıl sonra bilgisayarın çalışmasını sonlandırmak için tasarlanmış.’” (Ak, 2014: 85) örnekte işlenmiştir.

Teknolojinin insanların işsiz kalmasında bir faktör olduğuna “‘İşinize yakında son veriyorum çocuklar,’ dedi Lütfullah patron. ‘Çünkü yakında makineler getiriyorum buraya. Kesekâğıtlarını makineler yapacak bundan böyle. Siz de ihtiyacım kalmayacak.’” (Güler, 2015: 92) örneğiyle Kesekâğıdı Ustaları romanında dikkat çekilmiştir.

Teknoloji teması, romanlarda teknolojik aletlerin uzun ömürlü yapılmaması, teknolojinin karmaşaya neden olması gibi yönleri bakımından ağırlıklı olarak neden olduğu olumsuzluklar bakımından ele alınmıştır.

4.1.3.15 Konuşma Türleri

66 romandan 4 romanda geçmektedir. Söyleşi ve panel de burada ele alınmıştır.

Her Çocuğun Kanadı Vardır romanındaki “–Anlatacağım. Söze nasıl başlayacağımı düşünüyorum.

–Çok iyi. İyi bir konuşma düşünülerek yapılmalıdır.” (Özkan, 1985: 39) örnekte iyi bir konuşmanın nasıl yapılması gerektiği hakkında bilgi verilmiştir.

Konuşma türlerinden söyleşi Kara Cümle “–...Ünlü bir matematikçiyle söyleşi yapacağım. Mümkün olursa biraz çekim de yapmak istiyorum. Arşiv için.” (Özünel, 2005: 127) ve Sen Olabilirsin romanlarında “Muhabir, ses kayıt cihazının düğmelerine basıp cihazı çalıştırdıktan sonra:

‘Çocuklar konuştuklarımız şimdi kaydoluyor. Hazır mıyız? Söyleşiye başlayabilir miyiz?’ dedi.” (Soytürk, 2002: 124) olmak üzere 2 romanda geçmektedir.

Panel “‘... organik tohumluk üretimi ve dağıtımıyla ilgili panele benim de konuşmacı olarak katılmamı istediler.’” (Cemali, 2011: 121) örneğinde görüldüğü üzere Ankaralı romanında geçmektedir. Bu kesitten bilimsel çalışmaların duyurulması ve geliştirilmesinde panele başvurulduğu anlaşılmaktadır.

4.1.3.16 Söz Kesmek

4 romanda geçmektedir. Birisi konuşurken onun sözünü kesmenin iletişimi aksatan ve konuşan kişi açısından istenmeyen bir durum olduğu Kayıp Seslerin İzinde, Bir Liranın İki Günü ve Meraklı romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde belirtilmiştir:

“Profesör Ege Yıldırım konuşmasının kesilmesinden hoşlanmadığını anlatan bir yüz ifadesi takınıp konuşmasına devam etti:...” (Yener, 2003: 17).

“Ökkeş atılıyor:

–Bordro ne demek baba?

–Baban konuşurken söze karışma demedim mi ben sana kaç kere...” (Uyaroğlu, 2005: 22).

“‘Yeter artık Meraklı’ dedi Uslu. ‘Gerçekten de çok meraklıymışsın. Eğer sözümü bu kadar çok kesersen, arka arkaya sorular sorarsan, sana nasıl yanıt vermeme beklersin!’” (Yılmaz, 2007: 46).

Söz kesmenin çirkin bir davranış olduğu ayrıca “Bir başkasının sözünü kesmek saygısızlıktır ama ne yapayım, dayanamadım işte. Bir şeyler bildiğimi hemen göstermem gerekiyordu.” (Korkut, 2011: 16) örneğiyle Orman Kardeşin Mektubu romanında da vurgulanmıştır.

Söz kesmek, etkili iletişimi engelleyen bir davranış olarak işlenmiştir.

4.1.3.17 Beden Dili

3 romanda geçer.

İletişimde beden hareketlerinin bir anlamı olduğu Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki “Büyükler gibi söyledim. Vurdum omzuna pat pat. Bu, *her şey yoluna girer*, anlamına gelir. İnsan iyi olur o zaman.” (Öztürk, 2016: 64) kesitte vurgulanırken özellikle gözlerdeki anlamın iletişimi açıklığa kavuşturduğundan Hızlı Tosbi romanındaki “Tırnaka’nın gözlerine baktı Tosbi. Gözleri, sözlerini yalanlıyordu.” (Bertan, 2015: 158) ve “Gözlerine baktıkça, düşündüklerini daha kolay anlıyor, daha kolay tanıyordu insanları.” (Bertan, 2015: 177) örneklerde bahsedilmiştir.

Pembe Pantolonlu Bulut romanında iletişimde beden diline yer vermenin iletişimi güçlendireceği “Peki öyleyse, el sıkışabiliriz. Haydi, uzatın ellerinizi de dostluğumuz perçinlensin. Çocuklar ellerini uzattılar. Bulut, ikisinin elini de dostça sıktı. Elleri çok, çok sıcaktı...” (Uslu, 2002: 63) örneğinde ifade edilmiştir.

4.1.3.18 Dedikodu

3 romanda geçmektedir.

Dedikodu yapmanın çok çirkin bir davranış olduğu Güneşe Yolculuk romanındaki “– Bak Zehra, insanlar hakkında arkalarından böyle konuşmak hiç hoş değil, aynı zamanda da günah. Sen bunları o kızın yüzüne de söyleyebilir misin?

–Ben mi? Söyleyebilirim tabii.

–O zaman söyle.

–Şimdi mi, tamam tamam, sen haklısın; bunu onun yüzüne söyleyemem, hatalıyım.” (Sevim, 2014: 48) örnekte açıklanmıştır.

Dedikodunun olayları aslından uzaklaştırıp gerçekleri saptırarak kişileri zor durumda bıraktığı “Haşmet kara kara düşünüyordu. Durup dururken adı ‘Kedi Kesen Kasap’ olmuştu. Nasıl temize çıkacaktı? Üç beş kendini bilmezini çıkardığı dedikoduyu nasıl temizleyecekti?” (Sertbarut, 2014: 76) örneğiyle Mezarlıktaki Gölge romanında işlenmiştir.

“Şu yakın köylerin birinde beş çocuk, sizin yaşlarınızda var ya da yok, bahçeye gelmişlerdi. Sizin gibi. Köpeklerden birini bağlamayı unutmuşum demek ki... Çocuklardan biri kaçamadı. Köpek onu altına aldı.... Onu kucakladım...Hastaneye vardım...Onun iyi olduğundan emin olduktan sonra çocuğun köyüne gittim. Araya araya evini buldum. Kısa birkaç cümle ile olanları anlattım. Babası öyle bir vurdu ki bana, dünyam karardı....Adama hiç kızmadım. Haklıydı çünkü....Çocuğun bütün masraflarını ödedim. Okul ihtiyaçlarını da karşıladım. Annesi, babası ve çocuk beni çok sevdiler sonra...Bu olay anında duyuldu köylerde. Bire bin katıldı, abartıldı. Asılsız yalanlarla beslendi... Sonunda bu hâle geldi işte... Buraya kimseler sokulmaz oldu sonunda... Köpekleri bahçeye bırakmadığım hâlde, bıraktığımı yaydılar. Azgın olduklarını, insan yediklerini söylediler....” (Çiçek, 2016: 77-79) örneğiyle Şeftali Dede romanında dedikodunun bir insanın bütün hayatını ne derece etkileyebileceği gözler önüne serilmiştir.

Dedikodu teması, hem yapana hem de hakkında dedikodu yapılan kişiye verdiği zararlar açısından ele alınarak işlenmiştir.

4.1.3.19 El Öpme

3 romanda geçmektedir.

El öpme davranışının, küçüklerin büyüklere saygılarını gösterme biçimi olduğu “.... Çocuklar çok canlı ve sağlıklı görünür. Büyük olanı erkek, küçüğü kızdır. Saygıyla gelip elinizi öperler.” (Salgut, 2005: 12) örneğiyle Leyleklerin Gitme Zamanı romanında ifade edilmiştir.

Büyüklerin küçüklerin bu hareketi karşısında onlara hayır dualarında bulunması “Kızları ellerinden tutup çeke çeke getirdiler büyük babanın önüne. Onlar da hemen davranıp büyük babanın elini öptüler. Hacı Ömer Şakir Bey, Mehlika’ya, ‘Ömrün uzun olsun kızım!’, Piraye’ye, ‘Çok yaşa kızım!’ dedi.” (Seyda, 2013: 21) örneğiyle Bir Gün Büyüyeceksin ve bu iletişim biçiminin insanlar arasındaki kırgınlıkları giderip sevgiyi çoğaltması “Elini uzattı, öpüp başıma koydum. Artık aramızdaki buzlar ermişti. Buna çok sevinmişim....

–Aferin, el öpenlerin çok olsun.. Hadi bakalım, uslu uslu oynayın.” (Tunaboşlu, 2004: 68-69) örneğiyle Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarında işlenmiştir.

4.1.3.20 Söz Dinlememek

3 romanda geçer.

Anne babanın sözünü dinlememenin çok kötü sonuçlara yol açacağı Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında “Babam geziye çıkmadan önce yine, o yokken uçmamam, dışarı çıkmamam için uzun uzun nasihat etti her zamanki gibi. Birilerinin bizi görmesi başımıza açılacak bela demektir. Babamı üzmemek için ona uçmayacağıma dair söz verdim. Babam gitti. Keşke ona verdiğim sözü tutsaymışım. O zaman belki de başıma kötü şeyler gelmezdi! Büyük sözü dinlememenin cezasını acı bir şekilde çektim.” (Özkan, 1985: 41) örneğiyle işlenmiştir.

Hızlı Tosbi “İşte, annesini dinlememiş, bir anda kanatlı canavarın avı oluvermişti.” (Bertan, 2015: 13) ve Kuş Olsam Evime Uçsam romanlarındaki “Bir keresinde yine annemin sözünü dinlememiştin de sobadaki kömürle oynarken elimdeki bezi yakmıştım.” (Öztürk, 2016: 9) örneklerde de söz dinlememenin neticesinde insanın başına gelen kötü olaylar işlenmiştir.

4.1.3.21 Teşekkür Etme

3 romanda geçen teşekkür etme ile ilgili örneklere Her Çocuğun Kanadı Vardır, Tombul Sarı Balık ve Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanlarında yer verilmiştir:

“Teşekkür ederim, dedim.” (Özkan, 1985: 19).

“‘Dünya tatlısı balık!’ dedi. ‘Ne zaman zorda kalsam, yetişir gelirsin. Sana nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum.’” (Korkut, 2010: 82).

“Yumuşak da, Pelin de içtenlikle teşekkür ettiler V’ye. Unutulmaz bir gün yaşatmıştı onlara çünkü ve kırmayıp gitmek istedikleri heryere götürmüştü.” (Hepçilingirler, 1986: 130).

Örneklerde de belirtildiği gibi, yardım görüldüğü durumlarda teşekkür edilmiştir.

4.1.3.22 Küfür

2 romanda geçen küfür teması, iletişimde istenmeyen bir durum olarak işlenmiştir.

Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Necmi önce bilgisayara sıkı bir küfür etti, sonra da sırayla feleğe, talihine, dünyaya...” (Kıral, 2010: 148-149) örnekte karakterlerin küfür ettiği belirtilirken Teneke Kaplı İvan romanında argo sözcükler küfür olarak gösterilmiş ve bu sözleri kullanmanın çirkinliği “ ‘Höst ulan, eşek gibi...’ diye küfretmeye başlayınca, Dafni kaşlarını çattı.

‘Drago!’ dedi yalancı bir öfkeyle. ‘Ne ayıp, küfretmeye utanmıyor musun?’” (Tok ve Çadircı, 2008: 32) örneğinde ifade edilmiştir.

4.1.3.23 Küsmek

2 romanda yer alan küsmek teması aşağıdaki örneklerde geçmektedir:

Amber’in Zaman Kapsülü romanındaki “Okulların açılmasına yakın, bir gün kapının önünde isimsiz bir mektup buldum. Ağabeyimdendi. Annemizi kaybettiğimizi bildirmek amacıyla yazmıştı. Annemin ölümünden beni sorumlu tutuyor, beni hiçbir zaman affetmeyeceğini söylüyordu.” (Gülü, 2015: 164-165) kesitte aile üyeleri arasındaki dargınlık örneklendirilmiştir. Büyük Tuzak romanındaki “Bu yılki partide olan olmuş, yeni yıla dakikalar kala iki arkadaş, ne istediğini bilmez Borga yüzünden birbirlerine küsmüştü. Borga, gece boyunca Prenses Alina’yla yakından ilgilenmiş, onunla gülp eğlenmişti. Ama yeni yıla birkaç dakika kala Şeroks’u, tam da Prenses Alina onları uzaktan izlerken, öpüvermişti. Borga’ya kalırsa tamamen dostça olan bu öpücük Prenses Alina’yı

kıskançlıktan çıldırtmıştı.” (Der, 2016: 51) örnekte kıskançlıktan kaynaklanan arkadaş dargınlıkları ele alınmıştır.

4.1.3.24 Yalvarmak

Yalvarmak teması 2 romanda geçmektedir.

Her Çocuğun Kanadı Vardır romanındaki “Haydutlardan kurtulmuştuk ama bunların, galiba daha kötülerinin eline düşmüştük?... Birdenbire büyük bir umutsuzluğa düştüm. Neredeyse ağlayacaktım, yalvaracaktım adamlara bizi bırakmaları için. Ama yalvarmamın para etmeyeceğini, bizi hiçbir zaman yalvarıp yakarmakla bırakmayacaklarını düşündüm, vazgeçtim düşüncemden.” (Özkan, 1985: 140-141) örnekte yalvarmanın işe yaramayan bir davranış olduğu anlatılmıştır.

Çiçekler Solmasın romanındaki “Yalvarmayı hiç sevmem. Yalvarmak insanı küçültür.” (Güneş, 2001: 103) örnekte ise yalvarmanın tasvip edilmeyen bir davranış olduğuna değinilmiştir.

4.1.3.25 Dil

“Sözcüklerin nereden geldiğini bulmaya çalışıyordum... Ama sanırım şu anda, sana bakarken buldum bile,” dedi fareyi dikkatle süzerek. Kendi kendine konuşur gibiydi. ‘Sözcükler duygularımızdan, ta içimizden geliyorlar. Yani onlar aslında biziz. Baksana, sevinince çıkardığın seslerle üzüldüğünde çıkardığın sesler ne kadar farklı. Sözcüklerini bana vermiş olsan da, çıkardığın bu tuhaf sesler sayesinde yine de seni anlayabiliyorum.’ Sonra daha yüksek bir sesle, ‘Yanılmıyorsam, dili yaratan asıl kaynak bizim duygularımız ve düşüncelerimiz,’ dedi.” (Der, 2016: 98) kesitiyle Büyük Tuzak romanında yeryüzünde insanların konuştuğu dilin çıkış noktası hakkında bilgi verilmiştir.

4.1.3.26 Söz Hakkı

Söz hakkı “-Çocuklar, bebeğin ismini ne koyalım? Annenizle bazı isimler düşündük. Siz de söyleyin. En çok beğendiğimizi koyalım. Çocuklar birbirlerine baktılar. Belli etmediler ama babalarının onlara söz hakkı tanınmasından hoşlanmışlardı.” (Tekin, 2017: 71) örneği olmak üzere Yeşil Ada'nın Çocukları romanında geçer. Bu kesitte, söz hakkı tanınmasının insana kendini önemli ve değerli hissettirdiği duygusu verilmiştir.

4.1.3.27 İzin Almamak

Her Çocuğun Kanadı Vardır romanındaki “Hemen balkona çıktım ve ilk kez babamın izni olmadan uçtum.” (Özkan, 1985: 20) örnekte roman kahramanının babasından izin almaması örneklendirilmiştir.

4.1.4 Millî ve Tarihî Temalar

İncelenen 66 romanda 24 tane millî ve tarihî içerikli ana tema bulunmuştur. Çocukların tarih ve kültür konusunda bilinçlendirilmesi için daha küçük yaşlardan

itibaren etkin uyaranlarla buluşturulması gerektiğini belirten ve edebiyattan bu noktada yararlanmayı savunan Gültekin'in (2011: 265) ifadesinden yola çıkıldığı takdirde çocuk romanlarında millî ve tarihî temalara yer vermenin önemi daha da iyi anlaşılabilir. Bu bölümle ilgili 66 romanda geçen ana temalar ve geçme sayıları aşağıda tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. Millî ve Tarihî Ana Temalar

<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>	<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>	<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>
Vatan	21	Şehit	4	Barış	1
Ana Dili	13	Tarih Bilinci	4	Darbe	1
Devlet	13	Gazi	3	Demokrasi	1
Millet	10	İnkılap	3	Fetih	1
Tarihî Eser	9	Bayrak	2	Kıbrıs barış harekâtı	1
Yabancı Milletler	8	Düşmanlık	2	Köle	1
Savaş	5	İlkeler	2	Mübadele	1
Bağımsızlık	4	İşgal	2	63 Olayları	1

4.1.4.1 Vatan

Vatan teması, 66 romandan 21'inde geçmektedir. Bu temanın içeriğinde vatan sevgisi, vatana duyulan özlem, vatana ve devlete ihanet işlenmiştir.

İnsanın vatanında yaşamasının önemine “Burada bütün güçlülere göğüs gerebilir, her zorluğa katlanabilirdi. Çünkü artık kendi ülkesindeydi. Kendi memleketinde... Girit'te kendini hep bir yabancı gibi hissetmiş, iğreti yaşamıştı. İnsanlarla her zaman iyi ilişkiler kurabilmesine rağmen, Girit'te çok köklü arkadaşlıklar kurmaya heves etmemiş, kendi kendine oraya ait olmadığını sürekli olarak tekrar etmiş” (Tapunç, 2011: 8) örneğiyle Masal Kenti Çocukları romanında dikkat çekilmiştir.

İnsanın savaş, geçim sıkıntısı, mübadele gibi nedenlerle vatanından uzakta yaşamaya mecbur bırakılışı ele alınmıştır. İnsanların savaş yüzünden vatanlarını terk etmek durumunda kalmaları ““Bırakın da gidelim! Bir oğlumu kaybettim savaş yüzünden, öbürünü de almayın elimden!”” (Öztürk, 2016: 31) örneğiyle Kuş Olsam Evime Uçsam romanında ifade edilmiştir. İnsanın kendi vatanında yaşamını sürdürebilmesi vatanın kalkınmasına bağlı bulunmuştur. Aşağıdaki Leyleklerin Gitme Zamanı romanından alınan alıntılama bunu kanıtlamaktadır:

“Babam, aylar önce yurt dışında çalışmak için başvuruda bulunmuştu.... Kendisi için değildi üzüntüsü; babam, kendi yoksulluğuna asla acımaz, ülkesi için utanırdı bu sefaletten. ‘keşke ülkemın şartları iyi olsa da, gitmesem’ diye düşünürdü.” (Salgut, 2005: 132).

“Gelen haberler adanın iki bölgeye ayrılmakta olduğunu, iki toplumun ayrı bölgelerde yaşamaya başlayacağını duyuruyordu....Onlar doğup büyüdükleri toprakları bırakmak

istemiyorlardı.” (Tekin, 2017: 155-156) örneğiyle Yeşil Ada'nın Çocukları romanında vatan kavramının tanımı yapılarak vatana bağlılık dile getirilmiştir. Buna göre vatan, insanın doğup büyüdüğü yerdir.

Bu düşünce Çatalçay'ın Çocukları romanında da devam ettirilmiştir. “Teo Dede, Fadim Ninenin omzunu okşadı.

–Oraya yerleşsek de bizim doğduğumuz yer burası. Biz Anadolu Rumları, vatanımızı hiç unutmuyoruz. Bakma sen yeni kuşağa. Onlar orada doğdu, vatanları orası. Ama bizlerin vatani buralardır. Ölülerimiz var bu topraklarda. Acı tatlı anılarımız, dostluklar var. Bunlar unutulur mu Fadim Aba?” (Akçagüner, 2000: 56) örneğinde mübadelede Yunanistan'a gönderilen Rumlar için Anadolu'nun hâlâ vatan oluşu vurgulanmıştır. Bu fikirler, Pitan romanında da işlenmiştir. Atalarının öldüğü ve doğup büyüdüğü toprakların vatan kabul edilişi ve hiçbir surette terk edilmek istenmeyişi “Onlara buralardan göç etmelerini salık verdi. Eğer isterlerse evlerine döndüklerinde buraya büyük bir gemi yollayabilir, köylülerin başak bir yere taşınmasına yardım edebilirdi. Köylüler bu teklifi nazikçe reddettiler. Onlar yurtlarından, ocaklarından ayrılmak istemiyorlardı. Burası onların adasıydı. Ataları bu adada ölmüşler, çocukları bu adada doğmuşlardı.” (Kurtuluş, 2004: 37) ifadeleriyle Pitan romanında örneklendirilmiştir.

Vatan özlemi de romanlarda geçmektedir. Parktaki Gergedanlar romanındaki “O konuştuğunda Orhan'ın da doğup büyüdüğü bölgeye olan özlemi iyice kabarmaya başladı. Yüzünde buruk bir gülümsemeyle kardeşini dinliyor, merak ettiği şeyleri de soruyordu. Komşuları, dağları, ağaçları, kuşları...” (Atilla, 2015: 42) örnekte vatana dair her şeye duyulan özlem dile getirilmiştir.

Pembe Pantolonlu Bulut romanındaki “–...Vatanımı çok özledim... Dağlarım, denizlerim, nehirlerim, toprağım beni çekiyor. Her yer toprağım kokuyor Doğa, her yerde vatanımın kokusu, özlem beni yakıyor, kavuruyor...” (Uslu, 2002: 108) örnekte ve Kuş Olsam Evime Uçsam romanında “ ‘Kuş olsaydın ne yapardın Beşir?’ ‘Kuş olsam Halep'e uçardım!’

Savaş bitse keşke. Giderdik o zaman, görürdük evimizi.” (Öztürk, 2016: 86) ele alınan ifadelerle de vatana duyulan özlem dile getirilmiştir.

Vatandan uzakta olmanın hissettirdiği yalnızlık duygusundan kurtulmanın zor olduğu “Dubois, aynı ilgisizlikle zarfı aldı, yazıyı okudu. Sanki her gün Türk Maarifinden böyle eli zarlı öğrenciler gelip duruyormuş gibi...

–Peki Mösyö, dedi. Gidip sınıfa giriniz.

Başka bir şey söylemeden geri döndü, yüksek meşe kapıyı kapayıverdi.

Yeniden sessizlik, yeniden yabancılaşma... O küçücük sarı zarfın ona verdiği güvenlik duygusu yitip gitmişti. Varlığı o zarftan ibaretmiş gibi ağırlıksız, ipinden kurtulmuş balon gibi, yabancılık duygusuyla küçüldükçe küçülüyordu. Yıllarca kulaklarından yankılanacak olan, orta yaşlarında bile yatağından fırlatan o zilin sesini, elektriğin iyice dayanılmaz hâle getirdiği sesi, ilk kez o anda duydu.” (Özünel, 2005: 55) alıntılamaında görüldüğü üzere Kara Cümle romanında işlenmiştir.

Vatana bağlılık, sevgi ve özlem mesajlarının aksine romanlarda vatana ihanet konusunun da işlendiği görülmektedir. İnsanların vatanına ihanet edebileceği Mavi Zamanlar romanındaki “Ayrıca bir ara bor işi ile de uğraştım. Bu ülke, Dünya'daki bor kaynaklarının yüzde yetmişine sahip. Türkiye bunun ne kadar önemli olduğunun farkına varmadan, bu kaynakların işletmesini ele geçirmeye çalışan uluslararası bir şirketin planlama uzmanı olarak da çalıştım.” (Yener, 2016: 93) kesitte belirtilmektedir.

Yukarıdaki ihanet örneği, kendi ülkesinin doğal kaynaklarını yabancıların eline geçmesine yardımcı olma şeklinde iken; Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “Kalemlerin üzerinde ‘Devlet Malzeme Ofisi’ yazıyordu....

Bu mesele kafama takıldı. Herkes kalemini al müdürünün oğlu nasıl bedava alıyordu? Akşam olunca babama sordum.

Uzun süre başını sallayıp sustu. Daha sonra da ‘Devlet malına ihanet!’ diye mırıldandı.

‘Nasıl yani?’

‘Nasılı var mı? Devletin, sadece devlet işlerinde kullanılmak üzere kendisine verdiği kalemi, adam kendi çoluk çocuğuna peşkeş çekiyor. Görevini resmen kötüye kullanıyor. Haram yiyor.’

‘Ama nasıl olur?’ dedim. ‘Üniversiteyi bitiren bir mal müdürü bunları bilmez mi? Adam yıllarca okumuş.’

Babam acı acı güldü:

‘Sadece okumak yetmez,’ diye karşılık verdi. İnsanda Allah korkusu olacak. Yaptığı her işin ve attığı her adımın bir hesabı olduğunu aklından çıkarmayacak.” (Gündüz, 2009: 572-74) alıntılama da devlet malını kendi özel işlerinde kullanma şeklindedir. Ayrıca bu ihanetlerin eğitim seviyesiyle alakalı olmadığı ve bunun önüne geçebilmek için ahlaki yönden de insanları iyi eğitmek gerektiğinin altı çizilmiştir.

Kara Cümle romanında da “Daha vapura girer girmez ellerine bir kâğıt tutuşturuluyor. Şeyhülislam Dürrizade’nin fetvası bu. Millicileri öldürenlerin cennetlik olacağını bildiriyor.” (Özüal, 2005: 31) örneğinde millî mücadele yıllarında yapılan ihanet yer almaktadır. Bu kesitte, vatanına sahip çıkanların öldürülmesi emri konu edilmiştir. Millî mücadele yıllarında vatanın güçlükler içindeki hâli aşağıdaki örneklerde göz önüne serilmiştir:

Çatalçay’ın Çocukları romanındaki “Yıl 1917. Ortalık karışık. Haydutlar, yol kesen çeteler, dağlara çıkan efeler, asker kaçakları. Savaşta yenilmişiz. Saray karışık, halk sahipsiz. Kimsenin can güvenliği yok. Baskınlar oluyor, insanlar öldürülüyor. Herkes kendi başını kurtarma peşinde. Köyün genç erkekleri askere alınmış. Yokluk, kıtlık. Ama bizler çocuğuz.” (Akçagüner, 2000: 42-43) örnekte milletin bir yandan açlık, kıtlık bir yandan da haydutlarla çok zor bir süreç yaşadığı anlatılırken Özgürlüğe Doğru romanındaki “Sinop’ta durum nasıl?”

‘Güven çok bozuldu, Paşam. Genel Savaş’tan kalma bazı haydutlar yeniden ortaya çıktı. Ateşkes Antlaşması’ndan sonra, geri dönen Rumlar, taşkınlık yapmaya başladı. Kıyı Koruma Taburuyla Jandarma Birliği tamamen denecek biçimde terhis edildi. Kente gelen İngilizler tarafından silahları gemilere yüklenerek götürüldü. Bu silahların bir bölümü de Rumlara verilerek, silahlanmaları sağlandı. Gücümüzü pekiştirmeye ihtiyacımız var, Paşam.” (Arit, 2011: 68) örnekte başka milletlerin silahlanarak Türkleri rahatsız etmeleri işlenmiştir. Uzun yıllar Osmanlı çatısı altında yaşayan yabancı devletlerin, savaş zamanlarındaki otorite boşluğundan faydalanarak vatana ihanet ettikleri görülmüştür.

Çatalçay’ın Çocukları romanında Anadolu’nun birçok uygarlığa ev sahipliği yapması dolayısıyla vatan topraklarıyla gurur duyulduğu “Ertesi sabah babam, Teo Dede, Niko ve beni Efes ören yerine götürdü. Niko, yüzyıllar önceki insanların baş yapıtlarına hayran kalırken ben, yapıtların bizim ülkemizde olmasıyla gönendim.

Teo Dede, ‘Anadolu Toprağı uygarlıklar yatağıdır. Uygarlığın Anadolu’dan yayıldığına hiç kuşum yok.’ Açıklamasını yaptı. Yurdumun değerini bir kez daha anladım.” (Akçagüner, 2000: 64) örneğinde belirtilmiştir.

Vatanın şehitlerle kazanıldığının akıldan çıkarılmaması gerektiği ve vatanındaki ağacı, çiçeği sevmenin aslında vatan sevgisinin bir göstergesi olduğu “–Bu topraklarda siz şimdi hep çiçekli ağaçlar, kat kat apartmanlar görüyorsunuz. Ben göz kapaklarımın içinde, bu toprakları düşmana vermemek için şehit düşen mübarek insanları seyrediyorum...

Elindeki çiçekli dalı bana uzattı:

–Bak, bu çiçekli ağaçlara karşı duyduğun sevgi vatan sevgisidir... Eğer vatanın olmasa sen bu çiçekli dalı koparamaz, okşyamazsın...” (Balı, 1956: 25-26) ifadeleriyle İlk Arkadaş romanında açıklanmıştır.

Korkusuz Murat romanında “Ozan Ali coştı. Şu şiiri uyduruverdi:

Nasıl sevmem bu vatani?

Betberek dört bir yanı!

Bizi ana gibi besler

Aç bırakmaz çalışanı

Heey...” (Vânû, 1998: 10) örneğiyle ve Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki “Gidenler bazen dönmez demişti ya annem... Dönmeyiz belki de. Ben dönmek isterim. Eğilip bir avuç toprak aldım. Toprak, biraz ülke kokar! Annemle göz göze geldik. Bir şey demedi bana. Cebime koydum toprağı.... Toprak yapıştı avuçlarıma. Silmem ben onları. Toprak, biraz da ev kokar.” (Öztürk, 2016: 22) örnekte vatan sevgisi dile getirilmiştir.

Vatan sevgisinin bütün değerlerin üstünde olduğu “...Unuttuğunuz bir husus var. Bizde vatan toprağı kutsaldır. Ona paha biçilemez....” (Erdoğan, 2013: 137) örneğiyle Konaktaki Hazine romanında ifade edilmiştir.

Gerçek vatan sevgisinin Kuvayı Milliye ruhu taşıdığı ve bu ruhun vatani ilerletecek bütün alanlarda hâkim olması gerektiği Kara Cümle romanından alınan aşağıdaki örnekte belirtilmiştir:

“Bu uğursuz gecenin gerçek sabahını vapur İnebolu’ya demirlediğinde yaşadılar. Genç Türk subayları egemenlikleri altındaki, düşman çizmesiyle ezilmemiş bu limanın gerçek sahipleri olarak vapura çıktılar. Cahit onların yüzlerindeki kararlılığı, güveni, gururu gördü. Gördü de yıllar sonra bu Kuva-yi Milliye ruhunun bilimde de boy verip yeşermesi için cepheler açtı. Bu cepheden bilimsel araştırmalara, teknolojik gelişmelere ayak bağı olmak isteyenlere, bu kurumların yönetiminin yalnızca bilim adamlarında olması gerektiğini bir yurttaş olarak da kesin bir dille hatırlattı.” (Özunal, 2005: 33).

Başarı için, vatan için ve millet için çalışmanın temelinde vatan sevgisi vardır, düşüncesi Bilginler Sınıfı ve Toprağı Basınca romanlarında aşağıdaki gibi işlenmiştir:

“Dünyanın bütün büyük kent belediyeleri bunlardan yüzlerce ısmarlayacaktır. Aynı zamanda Konuşan Çöp Kutuları sayesinde ülkemize büyük dövizlerin gireceğini de tahmin ediyorum.” (Köyoğlu, 2002: 118).

“Büyüyüp adam olmak için, yurda yararlı bir kişi olmak için gece gündüz çalışırdım. İlkokulu, sonra öbür okulları, üniversiteyi hep aynı şevkle okudum.... Çünkü bir tarihten sonra benim çalışmalarına yeni bir hız gelmişti. Yurdumu tanımıştım. Halkımızın yaşantısına karışmış, bu toprağın insanlarını tanımış ve onları sevmiştim. Sonra hep onlara yararlı olayım diye çalıştım. Hiç unutamıyorum o insanları. Şimdi yedi yıllık kaymakamım. Bütün çalışmalarım halkımızın yararına çevrik. Görseniz nasıl seviyorlar beni. Hangi ilçede çalıştıysam, arkamdan ağlayarak uğurladılar. O ak sakallı ihtiyarlar, o gözü yaşlı nineler, öl desem ölmeye hazır gençler, hele çocuklar, hele onlar... ‘Gitme kaymakam bey, biraz daha burada kal, biz seni çok sevmiştik, şimdi nasıl ayrılacağız?’ Hep böyle söylüyorlar. Boynuma sarılıyorlar. Ben de onlarla birlikte ağlıyorum. Çünkü ben de onları seviyorum. Zaten sevmesem böyle çalışır mıyım?” (Apaydın, 1966: 3).

Vatan için çalışmanın canla başla hakkını vererek yapılması gerektiği “-...Okulu bitirmemize az kaldı. Hepimiz memleketin değişik yerlerine tayin edileceğiz. Vatan için elimizden geleni yapacağız. Bir gün gelecek, paşa olacağız. Ama ömründe hiç savaşa girmemiş saray paşalarından değil! Rütbelerimizi savaş meydanlarında kazanacağız.” (Yener, 2003: 55) örneğiyle Kayıp Seslerin İzinde romanında ele alınmıştır. Çünkü ülkemizin kurtuluşa çıkmasını makamından, canından vazgeçen insanlar sağlamıştır. Özgürlüğe Doğru romanındaki “Cevat Paşa, Fevzi Paşa'nın yerine Genelkurmay Başkanlığına atanmıştı. O gün görevi Fevzi Paşa'dan alacaktı. Fevzi Paşa, adalarda toplanan Yunanlılar İzmir'e çıkarma yaparsa silahla karşı konulması için emir vermişti. Görevden alınmasına da bu tutumu neden olmuştu.” (Arit, 2011: 21) örnekte bu mesajın hâkim olduğu görülmektedir.

İnsanın önce kendi vatanını, yurdunu tanıması gerektiği “-Ama ben gerçekten başka dünyalar görmek istiyorum.

-Kendi dünyanın suyu mu çıktı? Hem sen kendi ülkeni bile tanımıyorsun doğru dürüst. Örneğin bizi... Seninle aynı yurdu paylaştığımız halde, varlığımızdan haberin bile yoktu.

-Orası öyle.

-‘Orası öyle’ymiş... Sen önce kendi ülkeni tanı kızım. Kendi insanını tanı, kendi harfini tanı, bizleri tanı. Başka dünyalarmış.. Pöh.” (Heçilingirler, 1986: 29) örneğiyle Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında bildirilmiştir.

Ormandaki Tehlike romanındaki “-Size düşen, herkesi uyarmaktır çocuklar. Konuştuğunuz kişilere, ormandaki, göldeki tehlikeyi anlatın. Daha önce söylediğim gibi bu, yasak koymakla halledilmez. İnsanın içinde olmalı, içinden gelmeli... İnanmalı insan... Kolay değil tabii... Bıkmadan, usanmadan insanlara ormanların yararlarını anlatmalıyız. İşe önce yakınlarınızdan başlarsınız. Ailenize, arkadaşlarınıza anlatırsınız. Yarın hepiniz büyüyeceksiniz; ormanın, ağacın, doğanın yararını, değerini bilen insanlar olarak yurt hizmetinde görev alacaksınız. Bu az şey mi?...” (Tunaboşlu, 2012: 103-104) örnekle vatandaşlık, yurttaşlık bilinci oluşturulmaya çalışılmıştır.

İnsanın vatani için canını seve seve vereceği Ankaralı ve Kayıp Seslerin İzinde romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde anlatılmıştır:

“Kuşağında birkaç altın, heybesinde tohumluklar, sırtında ailesinden geriye kalan tek oğlu Ahmet, “Öleceksek, vatan yolunda ölürüz. Yok, Hak nasip eder de bayrağımızın altına varırsak, ömrümüzün sonuna dek özgür yaşarız,” demiş ve düşmüş yollara.” (Cemali, 2011: 8).

“-‘Başkomutan eli silah tutan herkesi çağırıyor.’ dediklerinde hemen koşup yazılmıştın. Ah ben de genç olacaktım da, beraber gidecektik cepheye.” (Yener, 2003: 102).

Ülkemizin güzelliği ve dünyanın da bunun farkında oluşu romanlarda ele alınan diğer konulardandır. Konaktaki Hazine ve İlk Arkadaş romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde bu düşüncelerden bahsedildiği tespit edilmiştir:

“Ne güzel işte. Daha ne istiyorsun? Ülkemiz cennet gibi. Hem yakınlarda da görülecek çok yer var. Nereyi istersen yaz!”

‘Karar veremiyorum ama.’

‘Beypazarı’nın pazarını, Kalecik’in kalesini, Atakule’nin kulesini, Altınpark’ın parkını yazabilirsin. O kadar çok konu var ki!’” (Erdoğan, 2013: 10).

“Tarihin en eski devirlerinde, dünya medeniyetinin doğduğu orta Asyada sayılı bir memleket var:...Bu yurt çok güzelmiş, çünkü Türk vatani imiş.” (Balı, 1956: 74).

Yukarıdaki örneklerde ülkemizin güzelliklerine değinilirken Konaktaki Hazine ““Biz bu güzelliklerin nasıl farkındaysak yabancılar da farkındalar. Bu güzellikleri doya doya yaşamak, onlara dokunabilecek kadar yakın olmak istiyorlar. Bu yakınlık için her türlü fedakârlığı göze alıyorlar.”” (Erdoğan, 2013: 74) ve Kayıp Seslerin İzinde romanlarındaki “Az önce Türkiye’nin nerede olduğunu öğrenmek için internete girdim. Olağanüstü güzellikte bir ülke. Bana heyecan verdi. (İlk uzay turisti Tito, uzayı gördüğünde bile bu kadar heyecanlanmamıştır.) En kısa zamanda ülkenize gelmek isterim.” (Yener, 2003: 113) örneklerde bu güzellikleri görmek için yabancıların can attıkları ifade edilmiştir.

Vatansız olmak Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki ““Halep’e dönmek ister miydin?” ‘Gitmek istemem. Burada kalmak da istemem. Vatansızmı biz. Vatansız olmak istemem.”” (Öztürk, 2016: 85) örnekte ele alınmıştır.

Vatan teması; vatan sevgisi, özlemi, vatana duyulan bağlılık, vatana ihanet, vatan kavramının mahiyeti, vatandan çeşitli sebeplerle ayrılık, başka bir ülkede yaşamının ve vatansız olmanın zorlukları, taşıyla toprağıyla vatanına değer veren insanların yetiştirilmesi meselesi olarak çok yönlü ele alınmıştır. Bir vatan olarak Türkiye’nin gurur duyulacak ve yaşanılacak güzel bir ülke olması yönleri üzerinde ayrıca durulmuştur.

4.1.4.2 Ana Dili

İncelenen 66 roman içinden 13 romanda geçmektedir. İngilizce ve Osmanlıca da burada işlenmiştir. Aşağıdaki örneklerde ana dili bilinci oluşturulmaya çalışılmıştır:

““Osmanım, biz Türk’üz. O gelenler başka milletin insanları. Her millet başka dilde konuşur. Ekmeğe, biz ‘ekmek’ deriz, onlar başka şey derler. Yeryüzünde böyle çeşit çeşit milletler vardır. Her millet başka dil konuşur.”” (Kallıncı, 1996: 27) örneğiyle Sihirli Dürbün ve ““...Bak, biz oraya ait değildik. Aksi takdirde evde farklı dil konuşur muyduk? Aklına gelmiyor mu, ‘Bu sizin anadiliniz’ derdi büyükannem.”” (Tapunç, 2014: 16) örneğiyle Tapınağın Sırrı romanlarında her milletin farklı dil konuştuğu ve her millete ait bir ana dili olduğu belirtilmiştir.

İngilizcenin geçtiği alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

“–İngilizce biliyorsunuz değil mi? Vali olduğunuza göre...” (Sertbarut, 2016: 141) örneğinde görüldüğü gibi Sislin Sakladıkları romanında eğitimli insanlardan İngilizceyi bilmeleri gerektiği beklentisi söz konusu edilmiştir.

Yabancı dil öğrenmenin insanın hafızasını güçlendirmesi “–Gerçekten İngilizce öğrenmek istiyor musun?

–Neden şaşırдың? Yabancı dil öğrenmek insanın hafızasını müthiş güçlendiriyormuş.” (Sertbarut, 2016: 196) örneğiyle Sislin Sakladıkları romanında belirtilmiştir.

Yabancı dil öğrenme meselesinin İngilizce hayranlığına dönüşmesi, bu konunun romanlarda tespit edilen diğer bir boyutudur. Sisin Sakladıkları romanındaki “Annesi oğlunun ‘şakır şakır İngilizce konuşması’ ile övünüyordu.” (Sertbarut, 2016: 50) örnekte bu durum göze çarpar. Hatta Hayalet Köy romanındaki “Yasemin deyip durma! Kaç kere söyleyeceğim, benim adım Jasmin. Jasmin! Jasmin!” (Şeker, 2014: 32) örnekte roman kahramanının kendi adını bile beğenmeyerek bir aşağılık kompleksine kapıldığı görülür. Bir kelimenin Türkçesi dururken gereksiz İngilizce kullanmak Hayalet Köy romanındaki ““Kusura bakma Zeliha abla, ben İngilizcesinin yerine Türkçesini yeğlerim.”” (Şeker, 2014: 84) örnekte eleştirilmiştir.

Türkçeyi düzgün kullanmamak, olur olmaz yerlerde İngilizce kullanmak ““Pardon öğretmenim.’

‘Pardon da nerden çıktı? Türkçeyi düzgün kullan. Özür dilerim diyeceksin!’” (Göçmen, 2015: 64) örneğiyle Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanında eleştirilmiştir.

Bir milletin ana dilinden kopmasının sömürge toplumlarda görülebilecek bir durum olduğuna Pembe Pantolonlu Bulut romanından alınan “–Olmadı çocuklar. Waaw da ne demek? Sizin dilinizde var mı öyle bir sözcük? Alfabenizdeki harfler arasında ‘w’ bulunuyor mu? dedi.

Çocuklar ‘yok’ diye yanıtladı.

–E, öyleyse neden kullanıyorsunuz? Bulut olmak istiyorsanız dilinize sahip çıkmalısınız. Dillerinin değerini bilmeyen halklar, ne zaman esir alındıklarının farkına bile varmazlar....

Bir diğeri:

–Gerçekten de ne kadar çok yabancı sözcük kullanıyoruz günlük hayatımızda, dedi.

Diğeri:

–Hele dükkân isimleri, dükkân isimleri çoğunlukla yabancı.’ dedi.” (Uslu, 2002: 100-101) alıntılama da dikkat çekilmiştir. Hatta dili yok olan bir milletin yok olacağı ““...Sarayın Arşiv Odası’na girip, ülkemizin dilini saklayan büyük masalı yemeni istiyorum. Sözcükleriniz yok olunca, size kendi dilimi öğreteceğim ve böylece Masallar Ülkesi’ni ele geçirip, kendi vatanım olan Sesler Ülkesi’nin topraklarına katacağım.”” (Der, 2016: 37) örneğiyle Büyük Tuzak romanında anlatılmıştır.

Bir ülkeyi vatan yapan değerlerin başında ana dili olduğu ve ana dilin yaşadığı ve konuşulduğu sürece milletlerin varlıklarını sürdürebileceği “Sözcüklerin tümü yok olup giderse, Masallar Ülkesi’nin sonu mu gelmiş olacaktı?” (Der, 2016: 27) alıntılmasıyla Büyük Tuzak romanında vurgulanmıştır. Aynı romandan alınan aşağıdaki kesitte dilin sadece ses topluluğundan oluşan bir dizgeden ibaret olmadığı, bir milletin bütün yaşantılarını, duygularını ve değerlerini taşıdığı ifade edilmiştir:

“Anadilini, sesini, hatta

Masallarını da alınca elinden

Bayramlarını yok edip neşeni söndürünce

Kızgınlık ve sıkıntı çöreklenince yüzüne

Oyunlarını unutup, dostluklarından olunca

Öğrensen de yeni bir dil, anlayacaksın

Seni sen yapan kendi sözcüklerindir.....Pura” (Der, 2016: 149-150).

Romanlarda Türkçenin yabancı dillerden üstün tutularak ana dili bilinci oluşturulmaya çalışıldığı örneklerin ağırlıkta olduğunu söylemek mümkündür. Suriye'deki savaştan kaçarak Türkiye'ye ailesiyle birlikte sığınan bir çocuğun yaşadıklarının anlatıldığı Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki “Ne kadar Türkçe öğrenirsem o kadar iyiymiş.” (Öztürk, 2016: 82) örnekte Türkçe öğrenmek gerektiğinin altı çizilmiştir.

Yabancıların bile Türkçe konuşmayı tercih etmeleri “Rehberlerin gezilen yerleri tanıtırken Türkçe konuşacak olmasına şaşırmiştık. Ancak sonradan anladık ki bu aileler, Ankara'dan gelen ve büyükelçiliklerde görevli yabancı ailelermiş... Türkçe biliyorlarmış. Çocukları da Ankara'da, büyükelçiliklere yakın okullarda okuyormuş. Bu yüzden Türkçeyi, annelerinden ve babalarından daha iyi biliyorlarmış.” (Erdoğan, 2013: 26) alıntılamaında görüldüğü gibi Konaktaki Hazine romanında işlenmiştir.

Bir milletin başarılı olmasının dilini de güçlendireceği, dünyada güçlü milletlerin dilinin diğerleri tarafından öğrenilip konuşulduğu “Bir gün bu konu sofrada konuşulurken söze atıldı:

–Hayır, dedi, ben Fransızca öğrenmeyeceğim. Ben büyüyünce öyle büyük başarılarla ulaşacağız ki, Fransızlar Türkçe öğrenecekler.
Annesi üstelemedi.

–İnşallah yavrum, o günleri de görürüz, demekle yetindi.” (Özünel, 2005: 38) örneğiyle Kara Cümle romanında vurgulanmıştır.

Bir dilin insanları birleştirme ve millet yapmadaki gücünden aşağıdaki romanda bahsedilmiştir. Nüfus mübadelesinde Yunanistan'a giden Rumlar dahi Türkçeyi kendi dilleri olarak görürler. Dilin insanları millet yapmada soydaşıktan daha güçlü bir bağ oluşu “Bizim oralar dediğime bakma sen. Bizim toprağımız buralar. Giden herkes yeniden dönmek umuduyla yaşadı. Aralarında Türkçe konuştular. Türkçe bizim vatanımızın dili dediler. Rumcayı zor öğrendiler. Yeni kuşak pek bilmez Türkçe. Çoğu bu umutla tüketti ömrünü...” (Akçagüner, 2000: 36) örneğiyle Çatalçay'ın Çocukları romanında verilmiştir.

Romanlarda Osmanlıcaya da yer verilerek Türkçe ve Osmanlıca karşılaştırması aşağıdaki örneklerde yapılmıştır:

Kayıp Seslerin İzinde romanındaki “...Biliyor musun Vasil, en çok neden istiyorum Türkçe okuyup yazmayı?

–Bilmem, neden?

–Şiirlerimi yazabilmek için. Arap harfleriyle yazınca okuyanlar anlamıyorlardı. Söz gelimi, şöyle bir şey yazacağım ilk gün:

Dağlanmış yüreğimden

Bir martı havalandı.

Çünkü artık;

Şiirlerimi, çocuklar anladı.” (Yener, 2003: 120) örnekte Arap alfabesinin anlaşılması zor olarak ifade edilirken Güneşe Yolculuk romanındaki “Yazılar Latin harfleriyle değil Arap harfleriyle yazılmıştı. Babası ona bu yazının Osmanlıca olduğunu ve Osmanlı devleti zamanında Türkler tarafından kullanıldığını söylemişti daha önce....Harflerin birbirine dokunuşu, duruşları o kadar estetikti ki. Zehra ne yazıldığını anlamamasına rağmen bu

sayfayı görünüşündeki güzellikten ötürü alıp duvarına asabilirdi.” (Sevim, 2014: 128-129) örnekte Arap alfabesine hayranlık dile getirilmiştir.

Türklerin kendi ana dilleri olan ve bir dönem kullandıkları Osmanlıca’yı bilmemeleri Konaktaki Hazine romanında “...Yanımda gördüğünüz o iki kişi, haritayı bana verenlerdi işte... Osmanlıca bilmedikleri için haritadaki el yazılarını okuyamıyorlardı. Ah siz Türkler!’ ‘Peki, siz Osmanlıca biliyor musunuz?’

Mr. Smith kurnaz bir gülümsemeye Hasan Amca’nın yüzüne baktı.

‘Biz bilmediğimizi öğreniriz. Biz, bize gerekli olan her bilgiyi öğreniriz.’” (Erdoğan, 2013: 96) şeklinde eleştirilmiştir.

Ana dili temasında; ana dile sahip çıkmanın gerekliliği, yabancı dillere hayranlığın vahim sonuçları, ana dile sahip çıkmanın önemi aksi takdirde milletlerin sömürge durumuna düşmelerinin kaçınılmaz hatta milletlerin yok olacağı açıklanmıştır. Ana dilin insanları millet yapmada kan bağından daha fazla güce sahip olması ve milleti millet yapan değerlerin taşınması yönüyle de çok büyük önem arz etmesi bakımından ele alınmıştır.

4.1.4.3 Devlet

Devlet teması altında devletin yönetim biçimlerine göre şekillenen milletimizin kurduğu Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti’ne yer verilmiştir. 13 romanda geçmektedir.

Romanlarda devletin halkın sorunlarına eğilmediğinden yakınılmış ve devlet eleştirilmiştir. Toprağa Basınca “Kızamık belâsı bir aydan fazla köyün üstünden gitmedi. Azrail elinde tırpanla boyuna çocuk biçti. Köyün mezarlığı taze çocuk mezarları ile doldu. Yukardan hiç arayan soran olmadı. Kazadan kimse gelip ilgilenmedi.” (Apaydın, 1966: 131) ve Hayalet Köy romanlarındaki “‘Köylüler yolları olsun diye yıllarca uğraştı. Her seçim döneminde umutlandık. Kime oy verdiysek seçildiğinde bizi unuttu. Baktık olmuyor, imece usulü yapalım dedik. Bütün köy el ele verip çok çalışsak da olmadı. Şantiye Dağı’nı delip geçemedik.’” (Şeker, 2014: 56) kesitlerde bu durum örneklendirilmiştir.

Devleti temsil eden görevliler üzerinden devletin işleyişi eleştirilmiştir. Toprağa Basınca romanındaki “Öğretmen dersin konusunu unutmuştu. Hepimizi ayrı ayrı süzdü. Yüzü bir durgundu.

–Ne yapalım çocuklar? dedi. Böyle durulmaz. Bir şey yapmak lazım. Köyün hayvanları hep açlıktan ölecekler.

Ben parmak kaldırdım,

–Kaymakama yazalım efendim, dedim.

Çocuklar kaynaştılar,

–Ahaa, kaymakam ne yapacak?

–Kaymakam senin hayvanını mı düşünüür?

–Kaymakam sıcak dairesinden dışarıyı ne bilir?” (Apaydın, 1966: 172) örnekte halkın devlet adamlarına bakışı verilerek bu kişiler halkı anlamayan, halka inemeyen tipler olarak gösterilmiştir.

Kara Cümle romanında “Basit bir idari işlemle çözülebilecek nedenler yüzünden araştırmaların yarım kaldığı, atamaların yapılmadığı olmuştur.” (Özünal, 2005: 100) örneğiyle devletin işleyiş mekanizması eleştirilmiştir.

Yukarıdaki olumsuz örneklerin aksine devletin millete en iyi hizmeti verebilmek için çalışması ve milletin sevgisini kazanması “En yakın su kaynağı, bizim evden iki kilometre ötedeydi. Hayvanlarımızı sulamak için, sabah akşam oraya kadar gider gelirdik. Ama gelecek yıl, bizim köye de adım başına bir çeşme kurulacaktı. Devlet Su İşleri, harıl harıl çalışıyordu. Eli haritalı mühendisler, uzun şerit metrelerle Kapaklı Deresi’ni her gün ölçüp biçiyorlardı.... ‘Allah devletimize, milletimize zeval vermesin.’ diye dua ediyordu ninem. ‘Yirmi bir Yâsin adadım. Su işini sağlıklıyla bitirsinler, hemen okumaya başlayacağım.’” (Gündüz, 2009: 14) alıntılanmasında olduğu gibi Tek Kanatlı Güvercin romanında görülmektedir.

Devleti yöneten kişinin sorumluluklarına “–...Öyle her havlayan itle uğraşmaya kalksak burada bizi yaşatırlar mı? Yaşatmazlar... Atan haklıdır. Beydir, beyce düşünür. Çünkü, Kayı’yı düşünür. Bu topraklarda ve bu toprakların doğusunda yaşayan Türk Milletini düşünür. Emmin haksızdır, çünkü beyce düşünmenin ne olduğunu bilmez. Kayının, beyliğin yükü onun omuzlarında değil ki... Beşikteki bebelerden yetmişlik ihtiyaçlara kadar hepsinin; bütün Kayı mallarının, canlarının sorumluluğu Ertuğrul Beyimin üstünde...” (Kallımcı, 1996: 79) örneğiyle Sihirli Dürbün romanında değinilmiştir.

Aynı romanda devleti yöneten kişinin kişilik özellikleri “Sultan olacak kişinin öfkesini de, kılıcını da yerinde ve zamanında kullanması gerektiği neticesine varmaktadır.” (Kallımcı, 1996: 133) alıntılanmasında verilmiştir. Alıntılanmalardan anlaşılacağı üzere; devleti yöneten kişi bütün hal ve hareketinde milletin her bir bireyinin sorumluluğunu gözetmek durumundadır.

Aşağıdaki örneklerde devletin dirlik ve düzeni sağlaması açısından zayıf düştüğü durumlar örneklendirilerek devletin önemi anlatılmıştır:

“Görüyor musunuz çocuklar, ne çetin günler yaşanmış. Ne yapsın, haklarını aramak için çeteler oluşturuyor insanlar. Çetesini kuran dağa çıkıyor.

Bu kez araya giren babamdı.

‘Neden dede? Mahkemeler, polis, jandarma yok muydu?’....

‘Vardı var olmasına. Hangi biriyle uğraşacaklardı. Söyledik ya, ortalık çok karışıktı. Başa çıkamıyordu devlet güçleri. Bu yüzden güçlü olan, kendi hakkını arıyordu.’

‘İyi de devletin görevi, vatandaşların güvenliğini korumak değil midir?’....

‘Anlaşılan o günleri anlatamayacağız bunlara Teo. Haklılar. Yaşamadılar ki anlasınlar. Bunlar hak, hukuk, barış, dirlik, düzen yerine oturduktan sonra doğdular. Devletin gücünü biliyorlar. Ne denli şanslı olduklarının bilmem farkındalar mı?’” (Akçagüner, 2000: 48) örneğiyle Çatalçay’ın Çocukları romanında devletin istikrarının sağlanamadığı durumlarda çetelerin ortaya çıkması açıklanarak hak ve hukukları çiğnetmemesi kargaşayı gidererek huzur ortamı sağlamada devletin öneminden bahsedilmiştir.

Devlete itaat, “Fakat devlet yasak ettiği için o da tabancasız geziyor. Kanunlara, nizamlara hep uyar babam. Ben de kanunları, nizamları sayarım.” (Vânû, 1998: 54) kesitiyle Korkusuz Murat romanında örneklendirilmiştir.

Devletlerin yönetim biçimlerinin ülkelerin mimarisine etki etmesi, Kesekâğıdı Ustaları romanındaki “Geldiğimiz dar sokaklar gittikçe genişledi. Selçuklular’dan mı,

Osmanlılar'dan mı kaldığını tam olarak bilemediğimiz taş binalar birden tükendi. Onların bittiği yerde koca koca apartmanlar başladı. Bundan sonrası cumhuriyet dönemiymi muhakkak. Pırıl pırıl, ışıl ışıld yapılar.” (Güler, 2015: 41) örnekten anlaşılmaktadır.

Devlet yönetiminde Tanrı kral olduklarına inanılan firavunlardan “Emrettiğini söylemesine gerek yoktu ki. Firavunun her isteği zaten emirdi.” (2014: 30) ve ““Hayır prensesim. Firavunumuz ölmedi. Tanrı oldu. Bizi gözetliyor. Karşı gelirsek lanetten kurtulamayız....”” (Tapunç, 2014: 33) örnekleriyle Tapınağın Sırrı romanlarında bahsedilmiştir.

4.1.4.3.1 Türkiye Cumhuriyeti

66 romandan 5 tanesinde geçmektedir.

Benim Dedem Gazeteci romanında “Öğretmenimiz ayrıca, Cumhuriyet kurulmadan önce gazetelerin gerçekleri tam olarak yazamadığını çünkü padişahın her şeyin yazılmasını istemediğini söyledi. Onun istemediği şeyleri yazan gazete ve gazetecilere çok kızıyor, ceza veriyormuş. Daha sonra, yani Atatürk Cumhuriyet’imizi kurunca Padişah ülkemizden kaçmış ve gazeteciler de kimseden korkmadan haber yazabilir olmuşlar.” (Özateş, 1998: 6) örneğiyle padişahlık rejimi ile cumhuriyet rejimi karşılaştırılmış ve cumhuriyetin özgürlüklere fırsat tanıyan bir yönetim biçimi olduğu belirtilmiştir.

Cumhuriyet rejimiyle birlikte devletimizin uygarlığa ulaştığı “Tuğgeneral Mustafa Kemal’in, Dokuzuncu Ordu Müfettişi olarak, Samsun’da Anadolu Savaşı’na ilk adımını attığı 19 Mayıs 1919 gününün üzerinden sekiz yıl geçmişti. Kurtuluş Savaşı kazanılmış, işgal kuvvetleri geldikleri gibi gitmiş, ülkede Cumhuriyet ilan edilmiş, Mareşal Gazi Mustafa Kemal, Cumhurbaşkanı seçilmiş, devrimler başlamış, Türkiye Cumhuriyeti Devleti uygar uluslar arasındaki saygın yerini almıştı.” (Arit, 2011: 81) örneğiyle Özgürlüğe Doğru romanında ifade edilmiştir.

Cumhuriyet rejiminin Türkiye’yi dünyada yükselen bir güç haline getirdiği Kayıp Seslerin İzinde ve Kara Cümle romanlarından alınan aşağıdaki alıntılarda da işlenmiştir:

“–Sonra dedim ki; ‘Bütün bunları sakın küçümseyelim. Bugün Türkiye, dünyanın ve diğer galaksilerin parmakla gösterilen ülkelerinden Bunun sırrı cumhuriyet ilkelerini çok iyi anlayabilmiş bir millet olmamızdandır.’” (Yener, 2003: 124).

“İmparatorluğun medrese eğitimine dayalı Dârülfünun’u yerine, Cumhuriyetin temel ilkelerine, amaçlarına yönelik eğitim uygulamasıyla yepyeni bir üniversite kuruluyordu. Amaç saptanmıştı: Çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkmak. Bu uygarlık dogmatizmi² reddediyor, bilimsel bilgi birikimi ile bu bilginin gündelik hayata uygulanışını, teknolojik ilerlemeyi gerektiriyordu. Bilginin her dalında araştırmaya, geliştirmeye gönül vermiş genç bilim adamlarını tez elden yetiştirmek, cumhuriyetin genç kuşaklarının hizmetine vermek gerekiyordu.” (Özünal, 2005: 66-67).

Buna göre cumhuriyet ilkelerine göre yönetilmek ülkemizin bilimde ilerlemesinin önünü açarak dünyanın en ileri milletleri seviyesine çıkmasını sağlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ne zorluklarla kurulduğu Kayıp Seslerin İzinde romanından alınan “–Bir bebek nasıl özenle büyütülürse bu insanlar da özenle büyüttüler cumhuriyet ve devrimleri, tutkuyla sarıldılar onlara, dedi Veli Velioğlu.

Ege Yıldırım yüzünde acılı bir gülümsemeyle,

–Kolay mı dinî temeller üzerine oturtulmuş Osmanlı İmparatorluğu’ndan sonra hanedanı yok etmek? Kolay mı hilâfeti kaldırıp din ve devlet işlerini ayırmak, dedi.

Veli Velioğlu başıyla onayladı.

–Elbette kolay olmamış. İsyanlar bir yandan... Yanmış yıkılmış her yan... Para yok, para olsa makine yok. Makine olsa onları kullanacak bilgili insanlar yok. Ne zorluklar yaşanmış. Bu şartlar altında bir ulusun böylesine başarıdan başarıya koşması tarihte eşi benzeri olmayan bir olay, dedi.” (Yener, 2003: 121) alıntılama anlatılırken aynı romandan alınan “–Hani eski, siyah beyaz belgesel filmlerde görürüz ya İzmir’in kurtuluşunda Hükümet Konağı’nın balkonuna tırmanıp bayrak direğine sancak çeken Türk askerini. O askerın merdivenleri neden öylece uçarcasına çıktığını şimdi daha iyi anladım, dedi Aylin.

–Onların duygularını anlarsak cumhuriyeti özenle koruruz, dedi Ege Yıldırım.” (Yener, 2003: 103) örnekte cumhuriyet rejimine sahip çıkmamız gerektiği vurgulanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Suriye’deki savaştan kaçanlara yardımcı olması, mültecilere sahip çıkması aşağıda görüldüğü gibi Kuş Olsam Evime Uçsam romanında ele alınmıştır:

“Babam, Türkiye’nin kapılarını açtığını söyledi. Bir ülkenin kapısı nasıl olur? Demek oluyormuş! Görmedim daha önce.” (Öztürk, 2016: 20).

Bu temada ülkenin kalkınmasında ve ilerlemesinde padişahlık sistemi bir engel olarak görülmüş ve cumhuriyet rejimi övülmüştür.

4.1.4.3.2 Osmanlı Devleti

66 romandan 3 tanesinde geçmektedir.

Osmanlı’nın kurulacağına bir rüya ile müjdelenmesi Sihirli Dürbün romanındaki ““Ertuğrul Bey, hemen yanındaki hanımına dönüyor.”

‘Şeyh Edebalı’ya anlattığım rüyanın yorumuna göre Osman, Türk’ün büyük devletlerinden birini kuracak. Torunlarımız ve onların torunları çok ülke fethedecekler. Kayı boyunun ve onun önderliğinde Türk Milletinin hükmü yüzyıllarca sürecek. Allahın adını yayacaklar. Ezanlar okuyacaklar, okutacaklar, nice ülkelerde...” (Kallımcı, 1996: 22) örnekte anlatılmıştır.

Osmanlı’nın yıkılışı ile ilgili bilgilere Özgürlüğe Doğru romanındaki “Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu topluluk 1914-1918 yıllarındaki Genel Savaş’ta yenik düştü. Devleti savaşa sokanlar, başlarının derdine düşerek ülkeden kaçtı.” (Arit, 2011: 9) örnekte rastlanmaktadır.

Sihirli Dürbün romanında “–Konya’ya geldik, daha Sultan Keyhüsrev’i görmedik. Ata, Sultanın elini ne zaman öpeceğiz?

‘Ertuğrul Bey, gülümseyerek cevap veriyor.’

–Sultan’ı görmeyeceğiz yavrum. Çünkü o henüz çocuk. Üç yaşında bir çocuk. O, devlet idaresini eline, büyüünce alacak. Şimdilik onun yerine veziri devleti idare etmektedir.” (Kallımcı, 1996: 98) örneğiyle padişahlığın babadan oğula geçen bir yönetim sistemi

olduğu anlatılırken ülkenin yönetimindeki bütün kararların padişah tarafından verildiği “-Öğretmenim, Padişah her şeyin yazılmasını niye istemiyormuş?...
-O yıllarda, ulusumuzu yöneten padişahın yaptığı işlerden yani uygulamalarından pek çoğu halkımızın zararına imiş. İşte bunları gazetelerin yazması padişahı kızdırıyormuş. Bu nedenle, gazetelere sansür uyguluyormuş.” (Özateş, 1998: 6) örneğiyle Benim Dedem Gazeteci romanında işlenmiştir.

Padişahlık, “Artık hepimiz sevinmeliyiz. Çünkü Padişahlık dönemini çok gerilerde bıraktık.” (Özateş, 1998: 7) örneğinde görüldüğü gibi Benim Dedem Gazeteci romanında istenmeyen bir rejim olarak ele alınmıştır.

Bu temada Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ve yıkılışı ile ilgili bilgiler verildikten sonra padişahlık sisteminin işleyişi ile ilgili içeriklere değinildiği görülmektedir. Padişahlık sistemi, istenmeyen bir yönetim biçimi olarak işlenmiştir.

4.1.4.4 Millet

Millet sevgisi de bu başlık altında ele alınmıştır. 66 roman içinden 10 tanesinde millet teması işlenmiştir.

Romanlarda millet sevgisi millete hizmet etmekle aynı görülmüştür. Milleti sevmenin göstergesi, ona hizmet etmek ve onun için faydalı işlerde bulunmaktır. Milletin sevgisini kazanmanın ona hizmet etmekten geçtiği “...Büyüyünce siz de benim gibi olacaksınız. Mesleğiniz ne olursa olsun, siz de benim gibi çalışacaksınız. Her yerde benim gibi sevineceksiniz. Bu yurdun insanları kendisine yararlı olan herkesi el üstünde taşır. Hak ettiği değeri verir. Bunu siz de göreceksiniz.” (Apaydın, 1966: 3-4) örneğiyle Toprağa Basınca romanında işlenirken Kara Cümle romanındaki “O hem Politekniki hem Ekol Normali kazanmıştı. Bu bir Fransız için de övünülecek bir şeydi. Ağabeyim Ekol Normali seçti. Çünkü lise öğretmeni olmak, burs almakla borçlandığı milletine duyduğu borcunu, öğrencilerini bilimsel düşünce ile donatarak ödemek istiyordu. Anadolu’da, özellikle Kastamonu’da, öğretmenlik yapmak istiyordu.” (Özunal, 2005: 58) örnekte millete hizmet ile millet sevgisi eş değer tutulmuştur. Cahit Arf’in hayatının anlatıldığı Kara Cümle romanında Cahit Arf, millete sevgisini göstermek ve borcunu ödemek için hizmet etme yolunu seçer.

Sihirli Dürbün romanında da gündüz millete hizmet etmek ve gece de millet için dua etmek “-...Geceler uyumak içindir. Fakat, aynı zamanda da ibadet içindir. O sebepten az uyurum. Kalkar, abdestimi alır, secdeye varırım, Hepimiz için, Türk milleti için dualar ederim. Gündüzleri ise at sırtında görürler beni. Çünkü, bizler at sırtında olmazsak Söğüt’ü kim bekleyecek? Koyunlarımız, keçilerimiz, at sürülerimiz nasıl otlanacaklar dağlarda? Biz uyanık olmazsak kâfir hemen Söğüt’ü basar da kadın çocuk demeden hepimizi kılıçtan geçirir.” (Kallıncı, 1996: 103) ifadeleriyle örneklendirilmiştir.

Milletini düşünerek hareket edenlerin çok büyük başarılarla imza atacakları ve toplumdaki herkesin sevgi ve saygısını kazanacakları Benim Dedem Gazeteci romanındaki “-Peki, Atatürk için çok seviyormuş bu pehlivanı?

Dedem, heykelin ayaklarının bastığı duvarın üstündeki yazıyı gösterdi:

-İşte bu yüzden. İşte şu sözü söylediği için.

Yazıyı okudum:

‘BEN HER GÜREŞTE
ARKAMDA
TÜRK ULUSU OLDUĞUNU
VE TÜRK ULUSUNUN
ŞEREFİNİ DÜŞÜNÜRDÜM!’

–Ulusumuzun şerefini nasıl düşünüyormuş?

–Başka ulusların güreşleriyle güreşirken ‘ben yenilirim Türk Ulusu üzülür; yenersem Türk Ulusu sevinir. Onun için ulusumu sevindirmeliyim diye düşünürmüş.’ (Özateş, 1998: 44-45) örnekte işlenmiştir.

Bir kişinin ulaştığı başarının milleti veya bağlı olduğu meslek camiası bakımından gurur verici olduğundan Kayıp Seslerin İzinde “Müze müdürünün tüyleri diken diken olmuştu. Bu buluşun Türk bilim adamları tarafından yapılmasının gurur verici olduğunu düşünüyordu.” (Yener, 2003: 142) ve Sisın Sakladıkları romanlarındaki “–....Hem bütün dünyaya Türk polisinin başarısını göstermiş olacağız.” (Sertbarut, 2016: 178) örneklerde bahsedilmiştir.

Sen Olabilirsin, Konaktaki Hazine ve Sihirli Dürbün romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde Türk milletinin özelliklerine değinilmiştir:

“Milli Eğitim Müdürü:

‘.... Bizler yardım seven bir ulusun evlatlarıyız. Daima zor günlerde birbirimize yardımcı oluruz,....’” (Soytürk, 2002: 134-135).

““Bizim misafirperverliğimizi bütün dünya bilir!”” (Erdoğan, 2013: 94).

“–Bir Türk ata binmesini bilmeli oğul. Binmesini değil, onunla arkadaşlık etmesini bilmeli.”” (Kallimci, 1996: 40).

Bu örneklerde Türk milletinin yardımsever, misafirperver ve at sever gibi karakteristik özelliklerine değinilirken Sihirli Dürbün romanındaki “–Ana, Türk ne demek?”

‘Hayma Ana için bu, soruların en güzeli. Oğluna, pencereden dışarıyı, dışardaki ulu çınar ağaçlarını gösteriyor.’

‘–Türk, bir ulu çınar Osmanım. Kökü doğuda, dalları batıda koca bir çınar. Atan Ertuğrul Beyin atası Süleyman Şah, onun atası Kaya Alp, onun atası Kızıl Buga, onun atası Baytemir, onun da atası Kara Batur... Böyle kırkaltı atanın adını anınca Oğuz Han’a varırsın. Bu saydıklarım Kayı boyudur. Oğuz Han’a varıp dayanan böyle tam yirmidört tane boy vardır. Türk adlı çınarın dallarıdır onlar. Hepsi de ‘ana’ derler, ‘ata’ diye konuşurlar. Senin konuştuğun gibi... hepsi de yürekleri merhametli, bilekleri kuvvetli, at üstünde yel gibi uçan yiğitlerdir.’....

‘–Ana, diyor, ana... At üstünde ben de yel gibi uçacağım. Benim de bileklerim kuvvetli olacak. Hiçbir şeyden korkmayacağım.’

‘–Elbette aslan oğlum, Türk olan korkusuzdur.”” (Kallimci, 1996: 27-28) alıntılama Türk milletinin hangi boydan geldiği anlatılarak merhametli, güçlü ve korkusuz oluşuna dikkat çekilmiştir.

Millî mücadelede Türk milletinin rolü unutulmamış; Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasındaki büyük katkısı aşağıdaki örneklerde belirtilmiştir:

Özgürlüğe Doğru romanındaki ““Bu yurdu Osmanlı Devleti değil Türk ulusu kurtaracaktır. Her Türk köyü, kırk silahlıyı bir saatte çıkaracak güçtedir. Daha ölmedik,

yetiyoruz...” (Arıt, 2011: 60) örnekte Türk milletine güvenildiği ve Türk milletinin bu güveni boşa çıkarmayarak canla başla mücadele ettiği, bu tutumunun da cephedeki askerlere büyük bir güç verdiği “Halk, kumaş, pirinç, şeker, yağ, çivi, mum, aklımıza ne gelirse karşılıksız veriyor; her şey kağınlarla cepheye taşıyordu... Milletın gayretini kim görse ölesiye savaşırdı düşmanla.” (Yener, 2003: 102) örneğiyle Kayıp Seslerin İzinde romanında ifade edilmiştir.

İnsanları millet yapan değerlerin başında din birliği gelmektedir. Bu fikir, Kara Cümle romanından alınan “Sonra amcası, Hüseyin Cahit’in bir yazısını okumuştı da babaannesi pek memnun olmuştu: ‘Oh olsun, kafirler birbirini yesindi, ümmet-i Muhammed’i Allah korurdu.’” (Özünal, 2005: 20) alıntılama da ortaya çıkmıştır.

Yeşil Bayır romanındaki “‘Bu çevrede çeteye katılmayan kimse kalmadı’ dedi İlker. ‘Peki ama biz kiminle kavga edeceğiz?’

‘Kentın başka yerleri çocuk dolu’ dedi biri.

‘Yazık değil mi?’ dedi Murat. ‘Yalnız bu kentın değil, bütün ülkemizin çocukları kardeş sayılır.’” (Dölek, 2015: 72) örnekte milletin barış içinde yaşamasının önemine dikkat çekilerek millet olma bilinci verilmeye çalışılmıştır.

Millet sevgisi teması altında milletini seven insanların millete hizmet edeceği ve onun için çalışacağı belirtilmiştir. Bu sevginin bilinciyle insanların çok büyük başarılar elde edeceği ve bir insana ait başarının aslında milletin başarısı anlamına geldiği açıklanmıştır. Millet temasıyla Türk milletinin karakteristik özellikleri, millî mücadeledeki özverisi ele alınırken, millet olma bilincinin neyi gerektirdiği de romanlarda verilen diğer mesajlardır.

4.1.4.5 Tarihî Eser

9 romanda geçmektedir. Bu temanın kapsamında antik kentler, sikkeler, tarihi konaklar ele alınmıştır.

Romanlarda antik kentler ile ilgili bilgilere rastlanmaktadır. Kibele’nin Gölgesinde “‘... Babam anlatırdı, buradan çok uzak diyarlarda, Ephesos diye bir yerde, Tanrıça Artemis adına yapılmış büyük, beyaz bir tapınak varmış. Dünyanın her yerinden insanlar orayı görmeye giderlermiş. İşte o ünlü tapınağın bütün mermerleri de bizim bu Prokonnesos adasından gitmiş.’

‘Ephesos mu? Bu sözünü ettiğın yer... Efes’teki Artemis tapınağı olmalı TUDO. Hani şu... Dünyanın yedi harikasından biri olan yer...’” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 137) ve Tapınağın Sırrı romanlarındaki “‘Efes’in övünecek o kadar çok şeyi var ki. İklimi, verimli toprakları, limanı, Karl Yolu, gelişmiş ticareti... İnanın saymakla bitmez. Ama kuşkusuz en çok Artemis’imizle ve ona yaptığımız tapınağımızla övünürüz. Tapınağımız yeryüzünün bu büyüklükte tek anıtsal yapısıdır. Üstelik tamamı mermerdir. Gerçi gördüğünüz gibi bundan on altı yıl önce, korkunç bir yangın geçirdi. Hâlâ onarımı sürüyor. Bittiğinde Efes halkından daha mutlu bir ulus olmayacak, inanın...’” (Tapunç, 2014: 55-56) örneklerde Efes antik kenti ile ilgili bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Bu alıntılama da özellikle Efes antik kentindeki dünyanın yedi harikasından biri olan Artemis Tapınağının üzerinde durulur.

Konaktaki Hazine romanında “‘Hadrianapolis Antik Kenti! Bizans’ın ilahiyat merkezi... Burada yapılan kazılarda çok sayıda tarihi eser ile biraz önce de gördüğünüz, zemini mozaik kaplı o kilise bulunmuş...’

Gezdiğimiz antik kent, bizi oldukça etkiledi. Kentle ilgili ilk yorum İsmail’den geldi:

‘Onlar da sessizliği çok seviyorlarmış. İbadet etmek için tercih ettikleri yer çok ilginç.’” (Erdoğan, 2013: 19) örneğiyle Hadrianapolis antik kenti, Almarpa’nın Gizemi romanında “Kaunos antik kenti aslında Dalyan’ın karşı kıyısına düşüyordu ve Kaanların tekneyi demirlediği iskeleye yürüme mesafesiyle beş dakika uzaklıktaydı. Kısa yürüyüşten sonra gördükleri manzara karşısında Kaan neredeyse büyülenmişti. Tam karşılarında, arkeologların tamamıyla buraya özgü olduğunu saptadığı *tapınak cepheli kaya mezarları* tüm ihtişamıyla uzanıyordu.” (Avcı Çakman, 2016: 38) örneğiyle Kaunos antik kentine yer verilmiştir. Antik kentleri görmenin, tarihî bir koku veren, zevkli ve etkileyici bir yönünün olduğu hissettirilmiştir.

Tarihî eserler tarihe tanıklık ederek tarih bilincinin oluşmasında önemli bir güce sahiptirler. İşte bu yüzden kıymetlerine paha biçilemez. Tarihî eser niteliğindeki yapıların hazinelerden bile daha değerli oluşu “Ustalar çalışma için kullanacakları aletleri hazırladılar. Onlar çalışmaya başlayacakları sırada Hasan Amca seslendi:

‘Durun, vazgeçtim! Yapacağınız çalışma duvarın yarısının yıkılması anlamına geliyor. Belki o bile yeterli olmayacak. Ben hazine falan istemiyorum. Bu konağın kendisi hazine zaten. Her taşında bir tarih, her yerinde geçmişten geleceğe bir mektup var. Osmanlı ev kültürünün izlerini ve ailemin hatıralarını görmezden gelemem. Zaten alın teriyle elde edilmeyen bir kazanç ancak başıma bela olur. Madem buraya kadar geldiniz bahçe duvarını ve cümle kapısını tamir edin yeter.’” (Erdoğan, 2013: 105) kesitiyle Konaktaki Hazine romanında örneklendirilmiştir. Eski paraların müzede saklanması “-Kutudan çıkan paralar, müzenin paralar kısmına gitti. Bu paralardan elimizde çok olduğu için hepsini sergileyemiyoruz bile. Onları depoya koyduk. Bildiğiniz eski Osmanlı paraları işte... Akik tespili de depoya gönderdim. Sizin için çok gerekliyse görmeniz için getirtebilirim.” (Yener, 2003: 144) örneğiyle Kayıp Seslerin İzinde romanında işlenmiştir.

Bu paraların eski devletler hakkında birçok konuda bilgi vermesi “‘Sikkeler tarihsel kişilerin resimleri konusunda önemli kaynaklardır. Birçok tarihsel kişiliğin yüzlerini bu sikkeler aracılığıyla biliriz. Sikkelerde ayrıca devletle ilgili bilgiler, şehir adları yer alır.’” (Yener, 2016: 54) örneğiyle Mavi Zamanlar romanında ele alınmıştır.

Romanlarda tarihî eserlere sahip çıkmak gerektiği işlenmiştir. Sevgi Sitesi Çocukları romanındaki “-Gördüğünüz gibi insanlık tarihini, uygarlıklarını anlatan bu kalıntılar son derece önemlidir. Onlara sahip çıkmalı, gözümüz gibi korumalıyız. Her yıl binlerce turist, bu kalıntıları görmek için dünyanın dört bir yanından yurdumuza geliyor, bize para bırakıyor. Yazık ki bu değerlerimizi yeterince koruyamıyoruz. Bakın, şu tapınağın iki yanındaki sanat eseri heykeller çalınmış. Herkesin, özellikle çocukların, bunların değerini çok iyi anlamaları gerekir, sözleriyle noktaladı konuşmasını.” (Akçagüner, 1997: 41) örnekte tarihi eserlerin gerek geçmişi aydınlatma gerekse ziyaret sebebiyle ülkeye para kazandırması yönünden hazine değerinde oldukları ifade edilmiştir. Günümüz medeniyetinin ilerlemesine büyük katkı sağlaması yönünden eski eserlere sahip çıkmanın önemine “Bu muhteşem yapıtı, bu mimarlık ve heykeltıraşlık şaheserini yaşamınız boyunca koruyunuz ve çocuklarınıza da korumayı öğretiniz. Bizim yaptıklarımızı bizden sonraki kuşaklar görsün, öğrensün. Öğrensinler ki, bizim medeniyetimizi geliştirsünler.” (Tapunç, 2011: 143) örneğiyle Masal Kenti Çocukları romanında dikkat çekilmiştir.

Bu eserler yoluyla geçmişte yaşayan insanların geleneklerini öğrenmenin mümkün olduğu Sevgi Sitesi Çocukları romanındaki “-Eski uluslarda krallar ya da çok sevdiği insanlar öldüğünde sevenleri, onun arkasından döktükleri göz yaşlarını küçük şişelerle

koyarak ölünün mezarına bırakırlardı.” (Akçagüner, 1997: 41) kesitte verilmiştir. Tarihî eserlere sahip çıkmak “Eğer barajın projesi değiştirilmeseydi bugün bütün bu güzellikler su altında kalmış olacaktı. Alyanoi dünyaya örnek olmuş, sular altında kalmaktan kurtarılmış ilk kenttir.” (Yener, 2016: 187) kesitiyle Mavi Zamanlar romanında örneklendirilmiştir.

Çınar Dede'nin Doğum Günü romanındaki “Çınar Dede, ‘Şu ilerdeki şey nedir?’ diye sordu biraz sonra. Uzaklarda görünen büyükçe bir yapıyı işaret ediyordu.

‘O...’ dedi Kale. ‘Roma hamamıdır. İsterseniz içine girip bir bakalım.’....

Kale, ‘Hamamı bu hâlde görebilen tek yirminci yüzyıl çocuğu yine sensin.’ dedi Arda’ya. ‘Bugünküler sadece temellerini görebiliyorlar.’

‘O da mı depremden yıkıldı?’

‘Hayır, o yıkılmadı, yandı.’” (Korkut, 2010: 61) kesitte tarihî eserlerin korunamadığı görülmektedir.

Tarihî eserlerin küçümsendiği ifadelerin tarih bilinciyle alt edildiği görülmektedir. Sevgi Sitesi Çocukları romanından verilen “–Harabelere mi? Siz harabelere mi gidiyordunuz? Ne yapacaktınız o yıkıntılarda? Çocukluk işte...

Özgür, büyük bir ciddiyetle:

–Yıkıntı olur mu Ahmet amca? Tarihî eser onlar! Deniz’e yılanlı sütunu gösterecektik.” (Akçagüner, 1997: 51) alıntılama bu duruma örnek gösterilebilir.

Bu tema; ağırlıklı olarak tarihi eserlerin önemi, neden sahip çıkmak gerektiği şeklinde işlenmiştir.

4.1.4.6 Yabancı Milletler

66 romandan 8’inde geçmektedir. Yunanlar, Rumlar, İngilizler, Bulgarlar ve Romalılar kastedilmiştir.

4.1.4.6.1 Yunanlar

4 romanda geçer. Yunanların yaptıkları kötülöklere aşğıdaki örneklere değinilmiştir:

Kurtuluş Savaşı sırasında milletimize yaptığı kötölöklere “–Yunanlıların çevre köyleri, kasabaları yakıp yıktıklarını duydukça içimiz hınçla kabarıyordu.”

(Akçagüner, 2000: 81) örneğıyle Çatalçay’ın Çocukları romanında ele alınmıştır.

Leyleklerin Gitme Zamanı romanındaki “Kasabaya Yunanlılar girmiş. Karargahlarını da Yorgo’nun değirmeni yanına kurmuşlar. Yunan yüzbaşısı Rumca bilen Yorgo ile ahabap olmuş, kasabalılarla geçinmek için Yorgo’yu kullanmış. Yunan askeri ilk zamanlarda kasabalılara ve Yorgo’ya iyi davranmışlar. Ancak Türk ordusu Dumlupınar’da Yunanlıları bozguna uğrattınca, durum değışmiş. Yunan askerleri kasabaya girmeye, onun bunun malına el koymaya, ırza namusa dokunmaya başlamışlar. Kasabalılar, Yunanlılara kızdıkları için, Yorgo’ya da kızarmışlar. Yorgo da olanlara üzülmüş. Yunanlı komutana durumdan şikayet etmeye kalkmış ama sözünü dinletememiş. Üstelik Yunan yüzbaşı giderken Yorgo’nun çok sevdiği karısına da kötölöklere etmiş. Yunan askerleri Yorgoların kulübelerini, değirmenlerini yakıp yıkıp öyle gitmişler.” (Salgut, 2005: 35) örnekte Yunanların kendi

milletinden olan insanlara bile kötülükte sınır tanımadığı; Orman Kardeşin Mektubu romanındaki “Bir de baktık ki Deniz’de yabancı bayraklı bir gemi... Uzak bir yerde durmuş, suya, varile benzer bir şeyler atıyor. Attı, attı... Sonra da sessizce kaçıp gitti. Sonradan öğrendik ki bunlar gerçekten de varılmış ve içleri radyasyon denen bir şeyle doluymuş. Bu radyasyon canlılar için çok tehlikeliymiş.” (Korkut, 2011: 25) örnekte doğaya yaptığı kötülükler yer verilmiştir.

Türk-Yunan ilişkilerinin dostluğa dönüşmesi istenmektedir. Türk ve Yunanların iki komşu ülkenin insanları olduğu belirtilerek ortak geçmişten hareketle benzer birçok kültürel değerlere sahip olduğu “-Biz düşman değiliz çocuğum. Sizin komşu ülkenizdeniz. İki yarımada halkı yüzyıllardır komşudur birbirine. Ege denizi şu güzel kıyılarımızı ARŞİPELLERİ(adalar topluluğu) birbirinden ayırmak için değil, kavuşturmak için çırpınıp duruyor. Bu deniz, dostluk denizidir. Sizler, bizler bu denizin çocukları torunlarıyız. Topraklarımızda uluslarımızın tarihi gömülüdür. Dilimiz ayrı da olsa ortak geçmişimiz var. Yemeklerimiz, oyunlarımız, müziğimiz, kimi geleneklerimiz, birbirine çok benzer.” (Akçagüner, 1997: 91-92) örneğiyle Sevgi Sitesi Çocukları romanında vurgulanmıştır.

4.1.4.6.2 Rumlar

66 romandan 3 tanesinde geçer.

Rumların ve Türklerin sosyal yaşamlarına ait farklılıklar karşılaştırmalı olarak “Bu okula da köyün daha çok sağ yanında yaşamakta olan Rum ailelerin çocukları gidiyordu. Türk okuluna göre daha büyük ve bakımlıydı.” (Tekin, 2017: 9) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları ve “Gerçekten köydeki varlıkların çoğu Rum’du. Onların güzel, özenli evleri vardı. Bizimkiler ise derme çama kerpiç evlerdi. Güzel eşyaları, sırça tabakları, süslü tabloları vardı evlerinde. Bizimkiler basit döşemeliydi.” (Akçagüner, 2000: 69) örneğiyle Çatalçay’ın Çocukları romanlarında ele alınmıştır. Rumların okulları ve oturdukları evler Türklerinkine göre daha büyük, güzel ve özenlidir. Rumların refah seviyelerinin yüksek olduğu ve bunun da yaşantılarına yansıdığı belirtilmek istenmiştir.

Kıbrıs Barış Harekâtında Rumların yaptığı saldırılar ve katliamlar Yeşil Ada’nın Çocukları romanındaki “Bu arada radyodan alınan haberler gittikçe kötüleşiyordu. Rumların bazı köylere yaptıkları baskınların sonucunda yüzlerce insanın öldürülüp toplu mezarlara gömüldüğü söylentileri yoğunluk kazanmıştı.” (Tekin, 2017: 151) örnekte belirtilmiştir.

Rumların Kurtuluş Savaşı’nda milletimize yaşattığı sıkıntılar, Özgürlüğe Doğru romanındaki “Rumlar, geceleri İnebolu çarşısındaki, Rumların işlettiği meyhanelerde içip içip, kol kola girerek şarkılar söylüyor, naralar atıyor, yaşlı Türklerin yolunu kesiyordu. Bu arada bir İngiliz dritnotunun İnebolu önlerine gelerek gösteri yapması, Rumları büsbütün şımarttı. Bu kez kalabalığa yeltendiler. Polis ve bekçileri dinlemez oldular. Hatta dritnotun geldiği gün, İnebolu Kaymakamı Cemil Bey’in gazinoda altından sandalyesini almaya kadar götürdüler işi...” (Arit, 2011: 59) örnekte verilmiştir.

Çatalçay’ın Çocukları romanındaki “Hele, yıllar yılı kardeş gibi geçindiğimiz Rum komşularımızın taşkınlıklarını, her gün yenileri eklenen eziyetlerini gördükçe hıncımız, öfkemiz bileniyordu.” (Akçagüner, 2000: 81) örnekte de Rumların yaptıklarından dolayı duyulan öfke anlatılmıştır.

Özgürlüğe Doğru romanında Rumların kurdukları yabancı cemiyetin ülkemizin yok olması için yaptığı zararlı faaliyetler “İstanbul’daki Pontus kuruluşunun, Ateşkes Antlaşması’ndan sonra, Anadolu Rumlarını silahlandırmak için motorlarla İnebolu’ya gizlice silah ve cephane çıkardığı sezilmiştir.” (Arıt, 2011: 58) örneğiyle ve açıktan açığa Rumların Türklere saldırması “İngilizlerin ileri sürdükleri gibi, Samsun ve çevresindeki Rum köylerinin Türkler tarafından her gün saldırıya uğraması bir yana, Türklerin tüm çabası Pontusçu Rumların saldırılarına karşı kendilerini korumaktan öteye geçmiyordu. Sokaklarda tepeden tırnağa silahlı Rum çeteleri dolaşıyordu.” (Arıt, 2011: 54-55) örneğiyle anlatılmıştır.

4.1.4.6.3 Bulgarlar

1 romanda geçmektedir. Bulgarların millî mücadele döneminde yarattıkları sıkıntılara Ankaralı romanından “Bulgar çapulcuların akıllarına estikçe yaptıkları köy baskınlarına, bu baskınlara sessiz kalan hükümete karşı yıllarca direnmiş.” (Cemali, 2011: 8) alınan örnekte değinilmiştir.

4.1.4.6.4 İngilizler

1 romanda geçer. İngilizlerin Kurtuluş Savaşı yıllarında ülkemizi işgal etme çaba ve girişimleri ele alınmıştır.

Kurtuluş Savaşı’nda İngilizlerin ülke yönetiminde söz sahibi oluşlarından Özgürlüğe Doğru romanındaki “Kayıkların ilki, Bandırma’nın sancak yanındaki iskeleye yanaştı. Tuğgeneral Mustafa Kemal, gemiye çıktı....Sonra ekledi:

‘Bize geminin Galata rıhtımında olacağı söylenmişti. Bu değişiklik neden gerekti, biliyor musunuz?’

‘İngilizler rıhtıma yanaşmamıza izin vermedi Paşam.’ dedi Süvari.” (Arıt, 2011: 29) örnekte bahsedilmiştir.

İngilizlerin kurduğu yabancı cemiyetlerin işleyişi hakkında “Bu kuruluşlardan önemli sayılacak bir tanesi; kendi varlıklarıyla, kişisel çıkarlarının dokunulmazlığını İngiltere’nin koruyuculuğunda arayan İngiliz Dostları Derneği’ydi. Bu derneğe girenlerin başında Osmanlı Padişahı Mehmet Vahdettin ile Başbakan Damat Ferit Paşa da vardı....İngiliz Dostları Derneğinin iki görünüşü ve niteliği vardı. Biri, dış görünüşü ve uyarca girişimlerle İngiliz desteğini istemeye ve sağlamaya yönelik niteliğiydi. Öteki de gizli yönüydü. Yurt içinde örgütler kurarak ayaklanma ve başkaldırmalara yol açmak, ulusal bilinci işlemez kılmak, yabancı devletlerin işe karışmalarını kolaylaştırmak gibi haince girişimler, derneğin gizli kolunca yönetilmekteydi.” (Arıt, 2011: 19) kesitiyle Özgürlüğe Doğru romanında bilgi verilmiştir.

4.1.4.6.5 Romalılar

Çınar Dede’nin Doğum Günü romanındaki “‘Ama sen Romalıları nereden biliyorsun?’ ‘Okuldan.’ dedi Arda. ‘Öğretmenimiz anlatmıştı geçen yıl. İmparatorların başında defne yapraklarından yapılmış birer taç bulunuyormuş. Bu adamı onlara benzettim de. Ama sıkıcı bir konuydu doğrusu. Durmadan birbirleriyle savaşıyor, tahta geçmek için birbirlerini öldürüp duruyorlardı, yanlış anımsamıyorsam.’

‘Doğru anımsıyorsun.’ dedi Kale.’ (Korkut, 2010: 59) örnekte Romanlıların savaşmayı çok seven bir millet oluşu hakkında bilgi verilmiştir.

Yabancı milletler olarak bu temayla Yunanlar, Rumlar, Bulgarlar ve İngilizlerin ülkemizi parçalamak ve ele geçirmek için yaşattıkları sıkıntılar, çıkardıkları zorluklar işlenmiştir.

4.1.4.7 Savaş

Malazgirt ve Kurtuluş Savaşı hakkında bilgiler içeren savaş teması 5 romanda geçmektedir.

Savaşların yurt edinmedeki rolüne dikkat çekilerek Türklerin Anadolu’yu yurt edinmelerinde Malazgirt Savaşı’nı kazanmalarının etkili olduğu “–Ata, biz Söğüt’e nasıl geldik?’....

‘–Osmanım, Kara Osmanım... Bey oğlusun, bilmen gerek, iyi dinle. Önceleri yurdumuz Söğüt değildi. Doğuda, buradan çok uzaklarda yaşıyorduk. Tanrı Dağlarının, Altay Dağlarının çevresinde... O zamanlar sen yoktun, ben dahi yoktum. Atalarımızın ataları vardı. Beyler, batıyı gösterdiler. ‘Türk’ün adaleti batıda da hükmedecek’ dediler. ‘Kızılma o’ dediler. Yürüdük, hep batıya yürüdük. Kızılmaya ulaşmak için yürüdük. Türk milleti olarak yürüdük. Türk Milleti içinde Kayı boyu olarak yürüdük. Başka boylar da yürüdüler. Malazgirt adlı bir mübarek toprak vardır. Başımızdaki Alparslan Sultan ile oraya geldik. Orada, Bizans ile bir cenk ettik ki, dünya öylesini görmedi. Az, çoğu yendi. O zamanlar Bizansın elinde bulunan bu toprakların kapısını o savaşla açtık.” (Kallıncı, 1996: 29-30) örneğiyle Sihirli Dürbün romanında vurgulanmıştır.

Kurtuluş Savaşı’nda Türk Milletinin sadece vatanını kurtarmak için değil, namusunu, bağımsızlığını kurtarmak için de savaştığı Çatalçay’ın Çocukları romanında “–Denizin ötesinden gelen istilacı orduya karşı toprağımız, namusumuz, özgürlüğümüzü kurtarma savaşı veriyorduk. Tam bir kurtuluş savaşıydı bizimki.” (Akçagüner, 2000: 82) örneğiyle ifade edilirken sonucunda tüm dünya tarafından imrenilecek bir başarı kazandığı aynı romanın “Savaşı Türkler kazandı. Zafer hakkımızdı, Vatanımız, özgürlüğümüz için inançla çarpışmıştık. Koca ulus, kadını, erkeği, genci, yaşlısıyla dünyaya parmak ısırtan bir kurtuluş savaşı verdik.” (Akçagüner, 2000: 85) kesitinde anlatılmıştır.

İlk Arkadaş romanındaki “Nasıl yaralandığını, düşman ordusunun nasıl bozguna uğradığını, İzmire nasıl girdiklerini, sokak sokak, ev ev düşmanı nasıl yokettiklerini anlattı. O söylerken bize, duvardaki Türk bayrakları sallanıyor, zafer marşları çalınıyor, gibi geliyor düşmanın perişan ordusunu katmış, Dumlupınar’dan İzmire kadar hiç dinlenmeden, meleklerin kanadlarında uçar gibi, mesut kuvvetli ordunun yürüyüşünü görüyor gibi oluyorduk...” (Balı, 1956: 58-59) kesitte de Kurtuluş Savaşı’nın kazanılması ele alınmıştır.

Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasından sonra ülkenin dirlik düzenlik haline kavuşmasının zaman aldığı “Fransızlar kanlı çatışmalardan sonra Adana’yı henüz boşaltmışlardı...Düşman kovulmuştu; ama çapulcular eksik değildi.” (2003: 34-35) örneğiyle, savaştan sonra ülkeyi kalkındırma savaşının başladığı “Şimdi bu genç bilim adamlarını yetiştirecek hocaları bulmak lâzımdı. Bu nedenle dünyanın her yanından tanınmış bilim adamları davet ediliyordu. Türkiye’nin İstiklâl Savaşı’yla kazandığı itibar, bu davetlerin pek azının geri çevrilmesini sağladı.” (Özünel, 2005: 67) örneğiyle Kara Cümle romanında verilmiştir.

Yunanlarla Kurtuluş savaşı sırasında yaşanan sıkıntılara ve savaşın neden olduğu olumsuz durumlara Sevgi Sitesi Çocukları romanındaki “–Çünkü, Yunanistan’a göçmek zorunda kalmış savaş yüzünden.

–Biliyorum. İstiklâl Savaşı’nda sizi yurdumuzdan çıkarmışız. Her yerimizi yakıp yıkmışsınız giderken.

Özgür’ün öfkeyle söylediği sözlere adamların kızacağını sanan Kâmil, korkuyla onlara bakıyordu.

Kumral adam, üzüntüyle iç geçirdi.

–Keşke hiç savaşlar olmasa, insanlar hiç birbirini öldürmese... Komşu komşu, dostça yaşayıp gidebilsek. Ama olmuyor işte çocuğum. Yazık oluyor ölenlere. Çok yazık!...” (Akçagüner, 1997: 92) örnekte değinilmiştir. Burada Kurtuluş Savaşı sonucunda Yunanların ülkelerine göçmek zorunda kalmaları işlenirken ““Büyük devletlerin çıkar kapışmasından başka şey değil çıkacak savaş. Bizi de yok yere arkalarından sürüklemek istiyorlar. Sarayı razı etmişler bile. Yazık olan bizim gibi delikanlılara olacak.’ dedin. Sonra doğruldun, acıyla yüzüme baktın,.....‘Türklerle Rumlar’ı birbirine düşman edecekler!’” (Akçagüner, 2000: 71) örneğinde savaşın ulusları birbirine düşman ettiği Çatalçay’ın Çocukları romanıyla verilmiştir. Ayrıca bu alıntıda Kurtuluş Savaşı üzerinden savaşların çıkış sebebine de değinilmiştir. Büyük devletlerin çıkarları uğruna ulusları birbirine öldürtmeleri savaşların çıkma sebebi olarak gösterilmiştir.

4.1.4.8 Bağımsızlık

4 romanda geçmektedir.

Büyük Tuzak romanındaki “Masallar Ülkesi’nin o zamanki yöneticisi Prens Artora, nedendir bilinmez, Masallar Ülkesi’nin, Sesler Ülkesi’ne bağlı bir krallık olmasını istemiş. Ancak aylarca süren tartışmalar sonucunda, Masallar Ülkesi’nin halkı bağımsızlığı seçmiş, öteki krallığa bağlanmayı reddetmiş.” (Der, 2016: 40) örnekte bir ülkenin bağımsız olmasının önemine dikkat çekilmiştir. Bağımsızlığın önemini anlatan örneklerini çoğaltmak mümkündür:

“Bahçeler kurumuştü. Bostanlar bozulmamış, kavun karpuzlar olgunlaşmadan yarılıp kurtlanmıştı.... Bu bitek toprakların sahipleri, Çukurovalılar, silaha sarılmışlardı. Issız yollardan geçip gittiler. Her şeye razıydılar. Hele vatan kurtulsun, her şeyin bir yolu bulunurdu. Ama önce istiklal...” (Özünel, 2005: 37) örnekle Kara Cümle romanında bağımsızlığın her şeyden önce geldiği ifade edilmiştir.

Türk milletinin bağımsızlık için canını hiçe sayacak bir ulus olduğu “.... Türk ulusunun onuru, kendine güveni ve yetenekleri çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir ulusun tutsak yaşamaktansa, yok olması daha iyidir. Öyleyse ya bağımsızlık ya ölüm... Gerçek kurtuluşun parolası bu olacaktır.” (Arıt, 2011: 74) örneğiyle Özgürlüğe Doğru romanında belirtilmiştir. Türk milleti gibi nurlu ve saygın uluslara esirliğin yakışmadığı vurgulanmıştır.

Türk milletinin bağımsızlığın ulusal direnişle sağlandığı Özgürlüğe Doğru romanındaki ““Bir genelgeyle, bana bağlı komutanlara ve tüm Anadolu’daki sivil örgütlerin baş yöneticilerine, ülkenin her yanında ulusal örgütler kurulması gerektiğini bildireceğim. Yetkim altındaki askerî ve sivil makamlara haber salarak, her yerde İzmir’in işgalini protesto eden mitingler düzenlenmesini ve Başbakanlıkla yabancı devlet temsilcilerine, ulusa karşı işlenen haksızlığın tamirini isteyen telgraflar yağdırmasını isteyeceğim.” (Arıt, 2011: 73) örnekte açıklanmıştır.

Bağımsızlık uğruna yapılan savaşların diğer savaşlardan daha değerli olduğu “–Bağımsızlık savaşları kutsaldır. Çünkü yalnız kendinin değil, senden sonra yetişecek kuşakların da özgür ve bağımsız olmasını sağlar. İnsanları ve harfleri, başkalarının kölesi olmaktan kurtarır.” (Heçilingirler, 1986: 48) örneğiyle Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında işlenmiştir.

Romanlarda ağırlıklı olarak bağımsızlığın üstün tutulduğu görülürken sadece Özgürlüğe Doğru romanında ülkemiz için kurtuluşun sömürge olmaktan geçtiği “İstanbul’da, kadın ve erkek, birtakım ileri gelen kişiler de gerçek kurtuluşu Amerika’nın güdümünü istemek ve sağlamakta görüyorlardı.” (Arit, 2011: 20) örneğiyle savunulmuştur.

Sömürge bir toplumun vahim ve içler acısı halde olacağı “... Ne denli varlıklı ve refaha kavuşmuş olursa olsun, bağımsızlıktan yoksun bir ulus, uygar toplumlar karşısında uşak durumunda kalmaktan öteye gidemez. Yabancı bir devletin koruyuculuğunu ve kollayıcılığını istemek; insanlık niteliklerinden yoksunluğu, güçsüzlüğü ve beceriksizliği açığa vurmaktan başka bir şey değildir. Gerçekten bu aşağılık duruma düşmemiş olanların, isteyerek başlarına yabancı bir buyruk verici getirmeleri hiç düşünülemez....” (Arit, 2011: 74) örneğiyle Özgürlüğe Doğru romanında dile getirilmiştir.

4.1.4.9 Şehit

66 roman içinden 4 romanda geçmektedir. Şehit örnekleri sırasıyla İlk Arkadaş, Kayıp Seslerin İzinde ve Kara Cümle romanlarında aşağıdaki gibi işlenmiştir:

“...İşte o, kurtuluş savaşında benim kumandanımdı... İşte bu aslan gibi adam benim kumandanımdı. İzmir yolunda şehit düştü...” (Balı, 1956: 18).

“...İki çocuğum da şehit oldu. İkisi de cesur, filinta gibi delikanlıydı. Gözlerini kırpmadan gittilerdi cepheye. Vatan sağ olsun oğul!” (Yener, 2003: 117).

“Sınıfa yeni gelen arkadaşları ince uzun, sessiz biriydi. Az konuşuyordu. O gün babasının şehit düştüğünü, bu nedenle daimi yatılı olduğunu söylediler.” (Özunal, 2005: 26).

Şehitlik mertebesinin yüceliği “...Bu yiğitler Allah yolunda savaşıma gidiyorlar. Bu uğurda ölebilirler de... Savaşta, Allah yolunda ölenlere şehit deriz. Onlar cennete giderler.” (Kallıncı, 1996: 36) örneğiyle Sihirli Dürbün romanında anlatılmıştır.

4.1.4.10 Tarih Bilinci

4 romanda geçen bu tema ile verilmek istenen mesaj; tarihi öğrenmek gerektiğidir.

Kayıp Seslerin İzinde romanındaki “Aylin bitki dünyası ile ilgili araştırmalarını sürdürürken tarih kitaplarını okumayı asla bırakmadı. Bununla da kalmayıp edindiği bilgileri Sercan’a ve eşi Arman Beye sürekli aktardı. Bir süre sonra hep birlikte, ‘Tarih Kulübü’nü kurdular. Bu kulübün zamanla her kentten, her meslekten, her yaştan üyesi oldu. Çocuklara

tarihi sevdirmek, öğretmek amacıyla değişik çalışmalar yaptılar.” (Yener, 2003: 150) örnekte tarihe duyarlılık ele alınmıştır.

Büyük Tuzak romanında “Annem bana, Prens Artora’nın tarihe çok meraklı olduğunu söyledirdi. Olan biteni kayıt altına almak için sarayda onlarca tarih yazıcı çalıştırır, hatta bununla da yetinmez kendi de günlük tutarmış...” (Der, 2016: 42-43) örneğiyle bir devlet adamının tarihe ilgisinden bahsedilmiştir.

Sihirli Dürbün romanındaki “–Bir alet olmalı, bir alet... Şöyle bir yerlerini kurcalayınca geçmişte olan olayları göstermeli bizlere. Hem de görmeyi arzu ettiklerimizi. Biliyorsun, ben tarihi çok severim. Malazgirt Zaferini, İstanbulun fethini, Preveze Deniz Zaferini böyle bir aletten seyretmeyi ne kadar isterdim... O günkü kahramanları ile, o zamanki heyecanla... Yusuf’un düşünceleri benim de çok hoşuma gitmişti.

–Ben de Türk büyüklerinin çocukluk yıllarını merak ediyorum. Acaba, Metenin, Osman Beyin, Fatihin, Yavuzun, Kanunî’nin çocuklukları nasıl geçti? Nelere sevindiler, nelere üzüldüler öğrenmek isterdim.” (Kallimci, 1996: 6) örnekte de tarihe duyulan merak ve ilgiden bahsedilmiştir.

Tarihin insanı geçmişi hakkında bilgi sahibi edeceği “‘İyi ya, diyor Osman. İyi ya... Biz de ocak başlarında kocaların sohbetlerini dinleriz. Atalarımız nerelerde oturmuşlar, nerelerde, kimlerle savaşmışlar? Öğreniriz ve de dostumuzu, düşmanımızı biliriz.’

‘Sungur söze karıştı.’

‘– Kocalar, bir defa anlatsalar neyse. Haydi ikinci defa anlatsalar yine dinleriz. Fakat, bir söylenen de kırk defa tekrarlanmaz ki canım!’

‘– Hem anlatılır, hem de dinlenilir, dedi Osman. Onlar kırk defa, seksen defa söyleyecekler ki anlattıkları kafalarımızda yer edecek. Onlar, nasıl bizlere anlattıysa, biz de çocuklarımıza, torunlarımıza söyleyeceğiz. Zaman, hep böyle 1270 olarak kalmayacak ya... 1989 olacak, 1990 olacak. Zaman 2000 yılına da varacak ve hatta geçecek bile. Anlatıla anlatıla, o zamanlarda yaşayacak Türk çocukları da soylarını, törelerini böylece öğrenecekler.” (Kallimci, 1996: 84) örneğiyle Sihirli Dürbün romanında ele alınmıştır.

Tarihin geçmişteki yaşananlardan ders almayı sağladığı Amber’in Zaman Kapsülü romanındaki “Tarih öğretmenimiz ne zaman derste sıkıldığımızı görse bize ‘Tarih, bize geçmiş zamanı anlatarak hayata dair sırlar verir,’ der. Sanırım şimdi ne demek istediğini anlıyorum. Geçmişte kalmış iyi ya da kötü pek çok şeyden ders alabilirdik.” (Gülü, 2015: 136) kesitte işlenmiştir.

Tarihe sahip çıkmak ve onu kaydetmek için çeşitli yöntemlerle zaman kapsüllerinin hazırlandığından “Zaman kapsülü, gelecek nesillere aktarılmak için saklanan anılar bütünü olarak tanımlanıyordu. Genellikle yerin metrelerce dibine gömülüyordu. Bazen ise özenle saklanması yeterli olabiliyordu.

Yazara göre; doğal afetler, savaşlar ve insanların neden olduğu büyük felaketler insanları zaman kapsülü hazırlamaya iten nedenlerdendi. Büyük devletlerin ve tarihe yön vermiş medeniyetlerin yanı sıra gazetelerin, okulların ya da küçük grupların da zaman kapsülü hazırladığı biliniyordu.” (Gülü, 2015: 134) örneğiyle Amber’in Zaman Kapsülü romanında bahsedilmiştir.

İnternet ortamındaki verilerin saklanması için de zaman kapsülleri hazırlandığı yine Amber’in Zaman Kapsülü romanındaki “Ayrıca son yıllarda internet siteleri ve büyük arama motorları da ‘GELECEĞE MESAJ GÖNDERELİM’ gibi kampanyalar başlatıp, geçmişin elektronik ortamda saklanmasına imkân tanımaktaydı.” (Gülü, 2015: 134) alıntılanmadan öğrenilmektedir.

4.1.4.11 Gazi

3 romanda geçmektedir. Romanlardaki karakterlerin gazi olma durumlarına Kayıp Seslerin İzinde ve İlk Arkadaş romanlarından alınan aşağıdaki alıntılarda açıklık getirilmiştir:

“–Soramadım be Nadir oğlum. Bacağın? ...

–Koptu işte. Bıraktım İzmir’de. 4. Alay 2. Bölük Süvari Alayı’ndaydım. Kordon Boyu’nda aramızda bomba patladı. Acısını bile duymadım. Bombayı atanı yakalayıp denize attıklarını gördüm. Sonra bütün düşmanı denize döktük.” (Yener, 2003: 101).

“–...Enişte bana muharebede gözlerinin nasıl kör olduğunu anlattı.

– Eh.. Bunda ağlıyacak ne var be, Enişte gözleri kör oldu diye ağlıyor mu; her zaman bana da asker olmamı ve vatan için ölmemi söylüyor.” (Balı, 1956: 19).

Yukarıdaki örneklerde insanların vatan uğruna sağlıklarını kaybetmekten üzüntü duymadıkları aksine diğerlerini de vatan için savaşmaya yüreklendirdikleri görülür. Kesekâğıdı Ustaları romanındaki “...Madalyası, aylığı olsaydı böylesine yoksul, perişan ölmezdi Elvan Dede.’

Gerçekten de yoksul, perişan ölmüştü koca gazi. Ömrünün son yıllarında, doğru dürüst bakanı bulunmamıştı.” (Güler, 2015: 11) örnekte gazi bir karakterin devlet tarafından hak ettiği değeri görememesi söz konusu edilmiştir.

4.1.4.12 İnkılap

3 romanda geçen inkılap temasında Atatürk’ün ülkenin kalkınması için yapmış olduğu inkılaplar ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Bu temayla ağırlıklı olarak Harf İnkılabı üzerinde durulmuştur. Harf inkılabı ile ilgili bilgilere Tren Düdükleri ve Kayıp Seslerin İzinde romanlarında rastlanmıştır:

“Memican yeni harflerin öğretildiği okula gitmek için can atıyordu. İyi de köylerinde o tür okul yok, öğretmen yoktu ki...” (Kaplan, 2014: 17).

“–...Ağustosta Sarayburnu’na Gazi Mustafa Kemal’i dinlemeye gittim. ‘Yeni harfleri öğreniniz.’ dedi. Kadına, erkeğe, sandalcıya, hamala, herkese bunu öğretmek vatansenverlikmiş...” (Yener, 2003: 118).

İnkılapların öğretilmesi ve toplumda yerleşmesi için bir seferberlik ilan edildiği “Geceleri millet mektebine gidiyorum. Bizim helvacı da bana arkadaş. Okuma yazma öğreniyoruz. Söktüm bile şimdiden.” (Yener, 2003: 119) örneğiyle Kayıp Seslerin İzinde romanından anlaşılmaktadır.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanından alınan aşağıdaki alıntılarda Kurtuluş Savaşı’nın ülkemizden sadece düşmanları değil kullanılmakta olan Arap harflerini de göndermek amacıyla yapıldığı belirtilerek Arap harflerinden oluşan alfabe istenmeyen, eski bir alfabe olarak gösterilmiştir:

“–Siz insanlar harflerin ulusal onurlarına bu denli düşkün olabileceğini kavrayamazsınız kuşkusuz. Ama öğreniyorsun işte, insanların bilmedikleri bir savaşı başarıyla bitirdik biz ve gerekirse tekrar savaşımağa hazırız. O eski Arap harflerine, gelip yurdumuzu yeniden işgal etme fırsatını asla vermeyeceğiz.” (Hepçilingirler, 1986: 48).

“Dedesinin anlattığı harfleri düşündü Yumuşak. Dedesinin de katıldığı kurtuluş savaşındaki düşmanları. Eğer o kadar eğri büğrü ve biçimsiz olmasaydılar, belki de öyle kolayca yenilmezlerdi. Kurtuluş savaşında bir yerlere saklanıp canını kurtarmış, böylece kovulmaktan da paçayı sıyırmış olan birkaçı hâlâ buralarda yaşayıp durmaktaydı. Dedesi gösterdiği zaman Yumuşak, telaşa kapılmış ‘Ama neden gitmiyorlar kendi ülkelerine?’ diye sormuştu. Arap harfleri değil miydi bunlar, öyleyse yurtları da Arap ülkesi olmalıydı.” (Hepçilingirler, 1986: 63-64).

Kayıp Seslerin İzinde romanındaki “–...Hiç istemez miyim konuştuğum dili okuyup yazmayı. Bizim Ekmekçi Raşit on üç yıllık medreseyi yirmi yıl okumuş da bir şey öğrenemeden mezun olmuş.

–Ne yani sökmemiş mi okumayı?

–Ne sandın? Kolay mı öyle Arap harflerini okuyup yazmak. Siz çok şanslı çocuklarsınız. Ah... ah... Arap harflerini sökene kadar az mı falakaya yattık? Ah... ah... ne yanardı ayak tabanlarım...” (Yener, 2003: 119) örneğinde Arap harflerini öğrenmenin zorluklarından bahsedilmiştir.

Aynı romandan alınan “–Yeni harfler kolaymış diyorlar doğru mu?

–Kolay hem de çok kolay!” (Yener, 2003: 119) örnekte ise yeni alfabeyi öğrenmenin kolay olduğu ifade edilmiştir.

Aşağıda görüldüğü üzere Kayıp Seslerin İzinde romanında şapka inkılabı, kılık kıyafet ve dil inkılabı ile ilgili bilgilere de rastlanmaktadır:

“–Fesi atıp da ilk şapka giydiği gün aynayı elinden bırakmamıştı. ‘Çok yakışıklı oldum!’ diye fotoğrafhaneye gidip fotoğraf bile çekirmiş.” (Yener., 2003: 135).

“–Vallahi inkılâpları öyle bir takip ederdi ki... Bir gün ‘metre’ yerine ‘arşın’ demişim diye bana kızmıştı.

–Hafiye gibi takip ederdi herkesi. Kim peçeyi atmış, kim şapka giymiş, kim yeni harfleri öğrenmiş...” (Yener, 2003: 135).

Kayıp Seslerin İzinde romanındaki örneklerde inkılapların benimsendiğini görülmektedir. İnkılapların ele alındığı romanlarda ağırlıklı olarak Harf İnkılabı üzerinde durulmuş, eski harfler istenmeyen, öğrenilmesi zor olarak gösterilmiş; yapılan bütün inkılapların iyi olduğu özellikle harf inkılabının daha iyi olduğu algısı oluşturulmuştur.

4.1.4.13 Bayrak

Bayrak teması, İlk Arkadaş “Erdoğan büyük babanın- onlar enişteye büyükbaba diyorlardı- kendisine de böyle güzel bir bayrak hediye ettiğini, onu her zaman ceketinin cebinde sakladığını söyledi.” (Balı, 1956: 28) ve Tek Kanatlı Güvercin romanlarındaki

“Al renk benim!.. Çünkü bayrağımızın rengi.” (Gündüz, 2009: 11) örneklerde görüldüğü gibi 2 romanda bayrak sevgisi olarak geçmektedir.

4.1.4.14 Düşmanlık

2 romanda geçmektedir. Bu temanın içeriğinde aşağıda görüldüğü gibi milletler arasındaki düşmanlıklara yer verilmiştir:

Yeşil Ada'nın Çocukları romanındaki “–Annem bir Türk’le bu kadar iyi anlaşmanın doğru olmadığını, hatta zararlı olduğunu söylüyor, dedi ve durdu. Arkadaşını incitebileceğini düşündüğü belliydi. Hemen ekledi:

–Ama ben annem gibi düşünmüyorum. Sen sınıf arkadaşlarımdan bile daha iyisin...” (Tekin, 2017: 14) örnekte yetişkinlerin beslediği düşmanlığın çocuklarda yerleşmediğini görebilmek mümkündür.

Zaten bu düşmanlığın sona erdiğine romanın ilerleyen sayfalarında yer alan “Onlar komşularıydı ve başları sıkışmıştı. O zaman on duygularıyla baktı. Sonra da mahcup bir sesle konuştu:

–Siz iyi insanlarsınız, Yorgo söylerdi hep. Ben inanmazdım. Affedersiniz.” (2017: 98) cümlelerde şahit olunmaktadır.

“Ama, Rumları, Ermenileri kovmuş Türkler. Öyle söylüyor bizim büyükler.’

Dedem, ayağına basılmış gibi ayağa fırladı. Öfkeyle Niko’ya döndü.

‘Körpe yüreklere kin tohumları ekmeyi kimler kışkırtır böyle!.. Kimmiş büyükler dediğin? Ne zaman küllenecek yüreklere çöreklenen bu kin?. Zamanında ulusları birbirine düşman ettikleri yetmedi, şimdi de çocukları zehirliyorlar!. Düşmanlık, kin nedir bilmezdik bizler.’” (Akçagüner, 2000: 32) örneğiyle Çatalçay’ın Çocukları romanında milletler arası düşmanlık eleştirilmiştir.

Bu temada ağırlıklı olarak düşmanlık duygularının sonunda dostluğa dönüşmesi işlenmiştir.

4.1.4.15 İlkeler

Halkçılık ve milliyetçilik olarak 2 romanda geçmektedir.

Bu tema, halkçılık ilkesi olarak “Bizden öncekiler köylere gitmemişler. Köylüleri uyandırmamışlar. Halkımız onun için yoksul ve bilgisiz kalmış. Ama biz köylere seveceğiz. Onlar için çalışacağız. Mesleğimiz ne olursa olsun köyle ilgimizi kesmeyeceğiz. Herkes kendi alanında köye hizmet edecek. O zaman daha çalışkan, daha değerli, daha mutlu kişiler olacağız. daha çok seveceğiz. Öbür yandan yurdumuzun gelişmesi de hızlanacak. Gerilikten daha çabuk kurtulacağız. Atatürk’ün gösterdiği çağdaş uygarlık düzeyine ulaşacağız.” (Apaydın, 1966: 192) örneğiyle Toprağa Basınca romanında geçmektedir.

Milliyetçilik ilkesi ise Yeşil Ada'nın Çocukları romanındaki “–Yorgo iyi çocuk, dedi bir diğeri. Rumca bildiğini söyleyen çok öfkeliydi.

–Hiçbiri iyi değil. Babam ‘Türk’e, Türk’ten başka dost yok.’ diyor.” (Tekin, 2017: 31) ifadelerde anlaşılmaktadır.

4.1.4.16 İşgal

2 romanda geçen işgal temasıyla İstanbul ve Samsun örnek gösterilmiştir.

Yabancı devletlerin İstanbul’u işgal edişleri “Yabancı Devletler Başkomutanlığı, Türklerin silah taşımalarını yasaklamıştı. Ama İstanbullu Hristiyanlar silah taşıyabiliyor, gözlerine kestirdikleri Türkleri keyiflerinin istediği gibi tabancalarını, bıçaklarını çekip öldürüyorlardı. Hele Beyoğlu taraflarında hemen hemen her gece bir cinayet işleniyor, silah sesleri eksik olmuyordu. Amaç, Türkleri yıldırmak, yabancı devletlerin kuvvetlerine de kentte düzen ve güven olmadığı kanısını verip İstanbul’u tümüyle işgal ettirmekti. İstanbul açıktan açığa, sözde, işgal edilmemişti ama yönetim yabancı kuvvetlerin eline geçmeye başlamıştı bile.” (Özünel, 2005: 15-16) örneğiyle Kara Cümle romanında işlenmiştir.

Samsun’un işgali “Mart 1919 gününden beri Samsun’da olan İngiliz Temsilci Vekili Yedek Yüzbaşı Solter komutasındaki iki yüz kişilik İngiliz birliğinin varlığı, Hristiyan halkı iyice şımartmıştı. Türkler, Samsunluların deyimiyle ‘İti havlatmaktansa, bükü dolaşmak iyidir.’ Diyerek, ikindiden sonra sokakta kalmıyor, evlerine çekiliyorlardı. Halk ürkek ve umutsuzdu. Samsun’un ya daha güçlü işgal birlikleri ya da belki İzmir gibi Yunanlar tarafından işgal edileceği söylentileri dolaşıyordu kentte.” (Arıt, 2011: 55) örneğiyle Özgürlüğe Doğru romanında anlatılmıştır.

Bu temayla işgal altındaki Türk milletinin yaşadığı zorluklar göz önüne serilmiştir.

4.1.4.17 Barış

1 romanda geçer. Yunan ve Türk milletinin dostlukları ve iki ulusun dostluk içinde yaşaması isteği Çatalçay’ın Çocukları romanından alınan “Birkaç yıl önceki depremde Yunan Halkı, Türk Halkına yardım etmek için elinden geleni yaptı. Bizim halkımız zorda kalırsa, Türk halkı da bize yardım edecektir.” (Akçagüner, 2000: 39-40) ve “Ege Denizinin iki yakası görkemli geçmişiyle torunlarımıza en değerli bırakımızdır. Bu topraklarda yaşayan sizlere kini, düşmanlığı değil, evrensel barışı, güzel komşuluk ilişkilerimizi, dostluğu, sevgiyi kalıt bırakmak istiyoruz...” (Akçagüner, 2000: 86) alıntılarda anlatılmıştır.

Aynı romanda “Köyümüz bir Türk-Rum köyüdü... Bütün çocuklar gibi bizler de millet ayrımı bilmezdik. Ailelerimiz de yapmazdı böyle bir ayrımı. Köyün içinde, tarlada, bağlarda, bostanlarda, Türk-Rum bütün komşular dirlik düzenlik içinde yaşar giderdik.” (Akçagüner, 2000: 11) örneğiyle Türklerin Rumlarla barış ve dostluk içinde yaşadıkları anlatılmıştır.

4.1.4.18 Darbe

Yeşil Adanın Çocukları romanında Kıbrıs’ta yaşanan darbe konu edilmiştir; ayrıca darbenin ne demek olduğu açıklanmıştır:

“–Darbe, birtakım insanların, yöneticileri zorla işinden uzaklaştırması demektir. Çoğu zaman silahlı yapılır ve birdenbire baskınla olur.” (Tekin, 2017: 91) örneğinde darbenin tanımı yapılmıştır.

Kıbrıs’ta yaşanan darbe olayı aynı romandan alınan “–Ne oldu, söylesene? Makarios’u devirmişler...”

Ahmet Çavuş:

– Bu hiç iyi değil. Samson, Makarios’tan çok daha şiddet yanlısı, çok daha acımasızdır. Bu darbenin temelinde onun Türklere karşı yeterince hızlı ve kesin bir çözüm bulmayışı yatıyor. Samson, Türkleri yok etmenin hızlı yollarını deneyecektir.” (Tekin, 2017: 87-88) örneğinde anlatılmıştır. Buna göre, darbenin yapılış sebebi Türk düşmanlığı olarak gösterilmiştir.

4.1.4.19 Demokrasi

Demokrasi teması, 1 romanda geçmektedir.

Orman Kardeşin Mektubu romanında “Bilemezsiniz, bu teklif nasıl hoşumuza gitti. Hepimiz, bunu daha önce düşünemediğimiz için hayıflanıyorduk. Bunu oylamaya sunmak bile gereksizdi. Çünkü herkes bu görüşü benimsemişti. Ama demokrasinin bir gereği olarak oylama yaptık.” (Korkut, 2011: 34) örneğiyle geçmektedir.

4.1.4.20 Fetih

Sihirli Dürbün romanında “–Oralar, o tekke denen yerler, konaklama yerleridir. Anadolu’da öyle nice tekkeler vardır. Tekkelerde konaklayanları gözetirler. Kim geldi, kim gitti beylere bilgi verirler. O sebeple, bizlere zarar verecek kişiler hemen yakalanırlar. Uyuşuk dediğin o adamların uyanıklığı, bizleri güvenlik içinde yaşatır. Sonra...’
‘Osman, ne yaman adamlarmış dervişler, diye düşünüyor.’

‘–Sonra, diyor Saltuk Alp. O dervişler, Hristiyan halkın içine girerler. Onlarla kaynaşır, anlaşılır. Maksatları Türk’ü sevdirmek, onlara Müslümanlığı tanıtmaktır. Dervişler böyle çalışınca, Hristiyan halk yiğitlerimize karşı çıkmaz. Halk karşı çıkmayınca, tekfurların bir avuç askeri karşımızda dayanabilir mi? Kaleleri böylece daha kolay fethederiz... Bu toprakları nasıl aldık sanırsın, yalnız kılıçla mı? Taa Buhara’dan, Semerkant’tan buralara nasıl geldik sanırsın?’” (Kallimci, 1996: 67-68) örneğiyle geçen fetih teması ile toprakları vatan yapmak için fethetmek gerektiğine ve fetihlerde tekke ve dervişlerin rolüne değinilmiştir.

4.1.4.21 Kıbrıs Barış Harekâtı

Bu tema, Yeşil Ada’nın Çocukları romanındaki “Tarih 20 Temmuz’u gösteriyordu ve radyodaki spiker şu anonsu yaptı: ‘Türkiye, kendisine tanınan garantörlük hakkını kullanarak Kıbrıs’a çıkartma yaptı. Bu çıkarmanın amacı Kıbrıs’ta yalnız Türklerin değil, Rumların da can güvenliğini sağlamak ve barışı yeniden kurmaktır.’” (Tekin, 2017: 128) örnekte konu edilmiştir.

4.1.4.22 Köle

Eski topluluklardaki kölelik sistemi ve işleyişi “O zamanlarda, güçlü olanlar, güçsüzleri esir alır, kendilerine köle yapar, bütün zor işlerini de kölelere yaptırırlardı. Köleler öyle çok çalışmak zorundaydılar ki hastalanan arkadaşlarıyla bile, paydos olmadıkça ilgilenemezlerdi. İşi aksatmak yasaktı çünkü.” (Korkut, 2010: 34) örneğiyle Çınar Dede’nin Doğum Günü romanında ele alınmıştır.

4.1.4.23 Mübadele

Türk Yunan nüfus mübadelesi ve insanların yaşadığı zorluklar “–Doğru. Sizinkiler gidince hükümet mallarının bir kısmını Yunanistan’dan gelen göçmenlere dağıttı. Türkiye’den giden Rumlara da buraya gönderilen Türkler’in evleri bahçeleri verilmiş....

–O yarayı hiç açmayın çocuklar. Göçmenliğin acısını nereden bileceksiniz. Ancak yaşayanlar bilir o acıyı. Binlerce insan çoluk çocuğu, hastası yaşlısıyla yerlerinden sökülüp, çıkarıldılar. Çok acılar çektiler çok.. Sizler üçüncü kuşaktasınız. Allah bir daha göstermesin o günleri..

–Yunanistan’a gelirken benim babaannemin kardeşi, amcamın oğlu, Karın teyzem yolda kaybolmuş.” (Akçagüner, 2000: 20) örneğiyle Çatalçay’ın Çocukları romanında ele alınmıştır.

4.1.4.24 63 Olayları

Kıbrıs Türklerinin tarihe 63 Olayları olarak geçen düşmanlık fitilinin ateşlendiği zor zamanlarda yaşadıkları sıkıntılar ve çektiği acılar Yeşil Ada’nın Çocukları romanındaki “63 yılında Rumlar Türklere saldırdığında birçoğumuz hazırlıksız yakalandık. Pek çok insan olabilecek kestiremediğinden; ne parasını, kıymetli eşyasını ne de gıdasını saklamayı düşündü.... Bir avuç pirinç olmadığı zamanlar oldu. Aç yattığımız günler oldu. Biz bunları yaşadık.” (Tekin, 2017: 95) örnekte ifadesini bulmuştur.

4.1.5 Dinî ve Manevi Temalar

Dinî ve manevi içerikli 24 ana tema bulunmuştur. Ana temalar, geçme sayılarıyla birlikte tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6. Dinî ve Manevi Ana Temalar

<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>	<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>	<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>
Rüya	26	Kader	5	İman	2
Dua	22	Din	4	Mucize	2
Ölüm	22	Din adamı	4	Müslüman	2
Allah	14	Günah	4	Zikir	2
İbadet	9	Şükür	4	İlahi	1
Hayal	7	Abdest	3	Mezar	1
Kur’an-ı Kerim	7	Ezan	3	Müşrik	1
Batıl İnanç	6	Melek	3	Peygamber	1

4.1.5.1 Rüya

66 romandan 26’sında geçmektedir. Düş, kâbus temaları da burada yer almaktadır. Ablamı Nereye Kaçtırdılar, Büyük Tuzak ve Kesekâğıdı Ustaları romanlarında geçen rüya ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Teneffüste Elif koşarak yanıma geldi.... ‘Dün gece seni rüyamda gördüm,’ dedi.” (Kıral, 2010: 63-64).

“Küçük Cadı Şeroks, Puara'nın ağaç evinde geçirdiği ikinci gece, daha önce gördüklerine hiç benzemeyen bir rüya gördü.” (Der, 2016: 148).

“Sabaha karşı uyuyakalmışım. Düşümde annemi görmek istiyordum. Olmadı. Elvan Dede'yi gördüm. Mezarına bıraktığımız çiçeklere çok sevinmiş.” (Güler, 2015: 21).

Gerçek hayatta yaşanması mümkün olmayan olayların içinde bulunmak; rüyaların bir özelliğidir. Ormandaki Tehlike romanındaki “Bir gün ormanda küçük bir çocukla karşılaştım. Bana, rüyasında bir sedir ağacıyla konuştuğunu söylemişti.” (Tunaboşlu, 2012: 119) örnekte bu durum görülmektedir.

Yeşil Bayır romanındaki “O gece düşünde öyle çok para gördü ki Atay! Paralar şimdiden koskoca bir yığın olmuştu. Gittikçe büyüyen bir yığın... Atay bu yığının, daha doğrusu bu tepeliğin üstünde oturuyordu... Birden para yığınının üstünden kayıverdi Atay. Düşmeye başladı. O sırada da uyandı.” (Dölek, 2015: 115) alıntıda rüyanın ortasında iken uyanmak örneklendirilmiştir.

Yeşil Ada'nın Çocukları “Ertesi gün erkenden uyandı. Bütün gece garip rüyalar görmüştü. Tanımadığı adamlar tarafından kovalanıyor, büyük çukurlara düşüyor, durmadan kaçıyor.” (Tekin, 2017: 25) ve Tek Kanatlı Güvercin romanlarında ““Rüyada mı gördün bu şeytani?” diye sordu tekrar. ‘Evet... Avucunun ortasında kocaman bir delik vardı. Gözü tepesinde, ayakları da geriye doğruydı.” (Gündüz, 2009: 75) görülen kötü rüyalar örneklendirilmiştir.

Aşağıdaki Bir Gün Büyüyeceksin, Pembe Pantolonlu Bulut ve Sis Sakladıkları romanlarından alınan örneklerde korkulu rüyaları çoğaltmak mümkündür:

“Bunlardan başka, korkulu bulanık düşler de görmekte ve ter içinde uyanmaktaydı: Saklandığı incir ağacı baş aşağıya gelip derin bir kuyu olmuş, bu kuyuda yuvarlanıyor. Büyük babasının sandalyesi uçuruma doğru kayıyor...” (Seyda, 2013: 191).

“Dün gece düşümde sandığı gördüm ve içinden bir sürü altınlar çıktı.

–Ben de öyle gördüm. Ama sonra hepsi yılan oldular.” (Uslu, 2002: 28).

“On dakika sonra uykudaydı, ama kötü bir rüyaya dalmıştı.” (Sertbarut, 2016: 164).

Kötü rüyalar; kovalanmak, düşmek, çukur, kuyu ya da uçurumlara yuvarlanmak, şeytan veya yılan görmek şeklinde tabir edilmiştir. Korkulu rüya gören çocuklar, Kuş Olsam Evime Uçsam “Beşir, Beşir! Çırpınıp durma oğlum. Füze falan düştüğü yok. Yanmıyoruz! Kâbus görüyorsun yine!” (Öztürk, 2016: 34) ve Gelincik Arkadaş Arıyor romanlarındaki “Gece Şahin'in çılgınlıklarıyla uyandı....

–Kabus gördü, dedi anne. Çiçek'e.” (Tankut, 2011: 66) örneklerde çırpınmak ve çılgılık atarak tepkilerini göstermektedirler.

Bilginler Sınıfı romanında “Gördüğü rüyayı anımsadıkça İnci katıla katıla gülmeye başladı. Arkadaşlarına da anlattı rüyasını. Her anlatışında da yüzünden gülümseme eksik olmuyordu.

–Bir filmlik rüya, dedi Tolga.” (Köyoğlu, 2002: 109) kesitiyle komik bir rüya örneklendirilmiştir.

Amber’in Zaman Kapsülü “Yaklaşık bir aydır sık sık gördüğüm rüyamdan, sinir bozucu bir korna sesiyle uyandım.” (Gülü, 2015: 5) ve Sonsuzluk Sirki romanlarındaki “Gerçekten de rüyası bir önceki gece gördüğüyle aynıydı: Sirk çadırı, o tuhaf çocuklar ve konuşan kaplan.” (Barutçuoğlu, 2014: 22) örneklerde aynı rüyanın tekrar görülmesi ile ilgili duruma yer verilmiştir.

Romandaki karakterlerin onları çok etkileyen olayları rüyalarında tekrardan görmeleri “Dafni ise yatağında dönüyor, zavallı Cingöz’ün gecenin karanlığında nerelerde olduğunu, neler yaptığını düşünüyordu.... Dafni, gece boyunca, rüyasında Cingöz’ü gördü.” (Tok ve Çadırcı, 2008: 61) örneğiyle Teneke Kaplı İvan romanında işlenmiştir.

“Geceleri rüyasına girdi Hicran Veysel’in. Kuş olmuştu rüyasında kardeşi. Daldan dala uçuyor, Veysel onu tutmaya çalışıyordu. Sonra kayaların arasından bir avcı çıkıyor, Hicran’a ateş etmek istiyordu. Tam o sırada Veysel avazı çıktığı kadar, ‘Uç Hicran uuuç!’ diye bağıriyordu.” (Öztürk, 1995: 17) kesitiyle Yaralı Keklik romanında kabus görme örneklendirilmiştir.

Gün içindeki uğraşların gece rüya yoluyla ortaya çıkması Almarpa’nın Gizemi romanındaki “Kaan o gece rüyasında kendini bir çölde tek başına gördü. Bu uçsuz bucaksız çöldeki tek şey, tıpkı kovboy filmlerindekine benzeyen koskocaman dikenli kaktüslerdi. Ama rüyası, bir filmde çok bilgisayar oyununu andırıyordu. Kaan kaktüslerden birinin yanına yaklaştığı anda kaktüs ‘Bonus!’ diyerek toprağın içine gömülürdü. Kaan şaşkın şaşkın ‘Bu da nesi?’ diyerek bir diğer kaktüsün yanına yaklaştığındaysa kaktüs, ‘1899 puan toplarsanız yalnızlıktan kurtulursunuz!’ dedi ona dikenlerini sallayarak...” (Avcı Çakman, 2016: 15) örnekte işlenmiştir.

İnsanın hasret duyduğu şeylere kavuşması ise Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki “Az önce uyanmıştım.. rüyamda kasabadaydım.. Bahçemizdeki yaşlı kavak ağacı rüzgarla birlikte uğuldayıp duruyordu. Alaş, kulübesinde ara sıra kulaklarını dikip havlıyordu.. Denizin uğultusunu duyuyordum.” (Tunaboşlu, 2004: 55) örnekte; gerçekte olmasını istediği şeylerin gerçekleşmesi hazzını rüyada yaşaması İçimdeki Ses “Düşümde, Onat’la göklere uçuyorduk. Onat, çelik kelepçelerinden, tekerlekli sandalyesinden kurtulmuştu.” (Akçagüner, 1998: 75) ve Her Çocuğun Kanadı Vardır, “Uyumuşum. Kendimi Ayşe’yle birlikte uçar gördüm. Bu kez denize doğru değil, yıldızlara doğru kanat çırpıyordum. Ayşe sıkı sıkıya boynuma sarılmıştı, sevinçle bağıriyordu...” (Özkan, 1985: 58) örneklerinde verilmiştir. Pitan romanındaki “Helena rüyasında Kayıp Deniz’e açılan kapıyı görmüş ve şimdi bu rüyası gerçeğe dönüşmüştü.” (Kurtuluş, 2004: 187) alıntılama rüyaların gerçeğe dönüşmesi örneklendirilmiştir.

Roman karakterlerinin rüyalarına göre davranmaları İlk Arkadaş romanındaki “.... bavulundan, babamın her zaman bağları budadığı kocaman Bursa bıçağını çıkardım. Bunu enişteye hediye edecektim, çünkü rüyamda babamın bunu tembih ettiğini görmüştüm.” (Balı, 1956: 59-60) alıntılama örneklendirilmiştir.

Sihirli Dürbün, Sen Olabilirsin ve Ablamı Nereye Kaçırıldılar romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde rüyaların yorumlandığı görülmektedir:

“Ertuğrul Bey rüyasını anlatıyor. Edebalı dinliyor, dinliyor. Sonra, yorumunu da şöyle yapıyor:’

‘–Düşün hayırlıdır Ertuğrul Beyim, hayırlara işaretidir. Bir çocuğun olacak önümüzdeki günlerde. O ve onun çocukları, torunları, savaşlar yapacaklar. Topraklar kazanacaklar. Yeryüzünün büyük bir kısmına hükmedecekler. Düşünde gördüğün tenceredeki su, Kayı boyudur.’” (Kallimci, 1996: 13).

“Ozan rüyasını kısaca anlattı.

Latife:

‘Deniz murat demek, inşallah rüyan hayır olur.’ dedi.” (Soytürk, 2002: 64).

“Ama ben kötü rüya gördüğümde annem, ‘Rüyaların tersi çıkar,’ der. Şimdi ben cesur olamayacak, topumu bulamayacak mıydım? Canım sıkıldı.” (Kıral, 2010: 64).

Romanlardaki olayların kurgulanmasında rüya temasından faydalandığı da görülmektedir. Canı Sıkılan Çocuk romanındaki “‘Tamam, şimdi hatırladım.’ dedim gülümseyerek. Hepsi bir rüyaydı demek ki...” (Göçmen, 2014: 90) örnekte görüldüğü üzere bu tekniğe başvurulmuştur.

Bu temada, korkulu rüyalar ile ilgili örneklerin fazla oluşu dikkat çekmektedir.

4.1.5.2 Dua

66 romandan 22’sinde geçmektedir. Beddua temasına da burada yer verilmiştir. Ankaralı ve Almarpa’nın Gizemi romanlarında dua örnekleri aşağıdaki gibi geçmektedir:

“Bildiği bütün duaları okuyarak dışarı uğradı.” (Cemali, 2011: 82).

“Şimdi artık dedesi bir an önce uyusun diye dua etmekten başka bir şey gelmezdi elinden.” (Avcı Çakman, 2016: 127).

Romanlarda duanın yapılış amaçları ve zamanları çeşitlilik göstermektedir. Örneğin “Dua etti Yusuf yemekten sonra.” (Öztürk, 1995: 31) kesitiyle Yaralı Keklik romanında yemekten sonra yapılan dua ile karşılaşmaktadır. Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “Bunları düşünürken, bir ara, başımı kaldırıp nineme baktım... Dudakları kıpır kıpır ediyordu. Kasabaya giden aile fertlerinin selâmeti için dua ediyordu kuşkusuz...” (Gündüz, 2009: 6) örnekte ailedeki kişilere yolculuklarının güzel geçmesi için dua edilir.

Yeşil Ada’nın Çocukları romanında “Sonunda ağacın önüne, yere oturdu. Sessizce dua etmeye başladı.

–Allah’ım, ne olursun Yorgo’ya bir şey olmasın. Yorgo iyi bir çocuk. Ben de iyi bir çocuğum. Kötü bir şey yapmak istemedik. Ne olur kaçakçılar Yorgo’yu yakalamış olmasın, onu yılan sokmuş olmasın.” (Tekin, 2017: 57-58) örneğiyle arkadaş için yapılan duaya yer verilmiştir.

Kara Cümle romanındaki “Yaşlı kadının dudakları kıpır kıpır: ‘Rabbim, askerlerimize güç, kuvvet, gazilere şifa ver.’” (Özünel, 2005: 33) örneklerde aile fertlerinin, arkadaşların ve askerlerin selameti için dua edildiği görülür.

Devletin bekası ve selameti için yapılan dua örneğine “–Ne desin... Cuma günü Ankara’da dualarla açmışlar Meclisi. ‘Allah yardımcıları olsun.’ diye bütün gün dua edip duruyor kadıncağız.

–Sadece o mu? Hepimiz dua ediyoruz Millet Meclisinin başarısına.” (Yener, 2003: 99) kesitiyle Kayıp Seslerin İzinde romanında tanık olunmaktadır.

Pitan ve Ankaralı romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibi insanların zor zamanlarında duaya daha çok sığındıkları anlaşılmaktadır:

“Diğer çocuklar tedirgin bir şekilde olanları izliyor, dev anasının Theodor’a zarar vermemesi için dua ediyorlardı.” (Kurtuluş, 2004: 108).

“Yaşlı bostancı, gökyüzüne baktı; ‘Dermansız dert verme, Allahım!’ diye yakardı.” (Cemali, 2011: 87).

Sevgi Sitesi Çocukları “Herkes çocukların başına kötü bir şey gelmemesi için dua ediyor, olumsuzlukları kafalarından atmaya çalışıyordu.” (Akçagüner, 1997: 74), Atla “O yüzden susup gülümsedim ve her şeyin daha da kötüleşmemesi için dua etmeye devam ettim.” (Aytuna, 2014: 83) ve Her Çocuğun Kanadı Vardır romanlarındaki “.... büyük bir merakla babamı bekliyor, o zamana kadar, ondan sonra kötü bir şey olmaması için Tanrı ya dua ediyordum.” (Özkan, 1985: 94) örneklerde kötülüklerden ve olumsuzluklardan uzak kalmak için dua edildiği görülmektedir.

Çınar Dede’nin Doğum Günü, Masal Kenti Çocukları, Sisın Sakladıkları ve Sen Olabilirsin romanlarında hastalıktan kurtulmak, iyileşmek ve hayata geri dönebilmek için dua edildiği aşağıdaki örneklerde verilmiştir:

“Murşil, ‘ben tanrılardan beni ödüllendirmelerini değil, seni iyileştirmelerini isterim.’ dedi. ‘Şimdi gidip onlara dua edeceğim.’” (Korkut, 2010: 35).

“Başka çocukların da hasta olduğunu duymuştu. Sessizce hepsi için dua etti.” (Tapunç, 2011: 122).

“–Dua edelim de yaşasın, çünkü kargaların isyanını bastırmakta onun üstüne yoktur.” (Sertbarut, 2016: 95).

“Onur da Ozan’ın başına dikilmiş onun gözlerini açması için dualar ediyordu!” (Soytürk, 2002: 52).

İnsanların başlarına gelen sıkıntının defî, yaşamak, hastalıktan kurtulmak ve dertlerine çare bulmak için yaptıkları duaların yanı sıra belirli ve özel durumlarda dua etmeleri romanlarda yerini almıştır. Yağmur yağması için dua etme “Yeğenim

Muhammed’le çocukken çıkılan tüm yağmur dualarından sonra yağmur yağdı.” (Sevim, 2014: 57) örneğiyle Güneşe Yolculuk, nazar değmemesi için dua etme “Arada bir de nazar duası okudum, çünkü geleni gideni çoktu bu evin.” (Aytuna, 2014: 38) örneğiyle Atla; sefere uğurlarken, yolculuğa çıkarken dua etme “Hayme Ana,

‘–Gel Osmanım, diyor. Gel de atanı, öteki yiğitleri uğurlayalım. Sağ salim dönüp gelmeleri için dua edelim.” (Kallimci, 1996: 35) örneğiyle Sihirli Dürbün ve “–Cümleten hayırlı yolculuklar, dedi Emin usta... Kamyonu çalıştırdı.

Büyükbabam ve annem dualar okumaya başladılar sessizce.” (Tunaboşlu, 2004: 47) örneğiyle Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarında işlenmiştir.

İlk Arkadaş romanındaki “–Allahım... diye bağırdı... Bu çocukları mesut et...

Sonra bana sarıldı, yavaş bir sesle:

–Siz benim için vatan gibi kıymetlisiniz... dedi.” (Balı, 1956: 60) örnekte insanın sevdiği kişiler için duası verilmiştir.

Sihirli Dürbün romanındaki “‘Vezir, Osmanla konuşuyor.’

‘–Osmancık... Çok sevdim seni, çok... At üstünde duruşundan belli ki yiğitsin. Türk’ün bükülmez kılıcı ol. Seni dostların sevip saysın. Düşmanların senden korksun. Allah, sana uzun ömür ve nice kahramanlıklar nasip etsin. Osmancık, yiğit Osmancık...” (Kallimci, 1996: 95) örnekte de başkası için dua etme, ona duyulan sevginin bir göstergesi olarak dilden dökülmektedir.

Adak adama yoluyla duanın kabulünü sağlama “Hicran’ın iyileşmesi için dua ettiler Allah’a. Adak adı Emine kadın, ‘Hicran’ım ölmesin’ diye.” (Öztürk, 1995: 16) örneğiyle Yaralı Keklik romanında işlenmiştir. “... gene rüyamda Ayşe’yle birlikte olmak, uçmak ve yıldızlara gitmek için uyumadan önce Tanrı’ya dua ettim. Ne yazık ki isteğim olmadı.” (Özkan, 1985: 58) örneğiyle Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında duanın kabul edilmeme durumu ele alınırken çocuklar duanın kabul edilmemesini İçimdeki Ses romanında “Tanrı beni, yakarışlarımı duymamış olmalıydı. Durmadan dua eden anneannemi de duymamıştı. Kardeşim iyileşmemişti çünkü.” (Akçagüner, 1998: 25) şeklinde yorumlamaktadırlar.

Yaralı Keklik romanında dua etmenin önemine dikkat çekilerek gençlerin duasının daha makbul oluşu “Ne demişler, ‘Yer gök dua ile ayakta durur’. Gençsin, senin duanı Rabbim kabul eder. Gençlerin duasını makbul biliriz Rabbimizin katında.” (Öztürk, 1995: 23) örneğinde belirtilmektedir. “Böyle yaşlı, fakir bir kadına yardım etmek hoşumuza gitti. Duasını alınca yorgunluğumuz geçiverdi.” (Apaydın, 1966: 179) örneğiyle Toprağa Basınca romanında ise başkasından dua almanın, insana verdiği huzur belirtilerek önemi vurgulanmıştır.

Romanlarda dua etme şekillerine de yer verilmiştir. Korkusuz Murat romanındaki “Tam ayrılacağız, koca ellerini göklere kaldırdı:

–Şu çocukların babasını kurtar, gözünü sevdiğim Allahım: Duydun mu dediklerimi? diye seslendi.

Ozan Ali ile ben gülmek için kendimizi zor tuttuk. Bu cahil oğlan yürekte dua etmişti. Duası şimdiden kabul edilmiş gibi içime bir ferahlık geldi.” (Vânû, 1998: 109) örnekte dua etmenin bile insanın ferahlamasını sağladığına değinilmiştir.

Her Çocuğun Kanadı Vardır “Yollarda kurda kuşa yem olmaması için dualar ediyordu, ellerini gökyüzüne doğru kaldırıp.

–Kendine dikkat et oğul, diye bağırdı arkasından.” (Özkan, 1985: 33) ve Güneşe Yolculuk romanlarındaki “Hz. Muhammed ise çevresindeki müminlere baktı ve ellerini kaldırıp şöyle dua etti:...” (Sevim, 2014: 151) örneklerde dua etmek için ellerin yukarı kaldırıldığı görülürken sadece Bir Gün Büyüyeceksin romanındaki “Camilerde gördüğü erkekler nasıl yapıyorlarsa öyle, ellerini göbük üstünde saygıyla bağlayıp Tanrı’ya yalvarmaya koyuldu:...” (Seyda, 2013: 133) örnekte namaz duruşunun alındığı tespit edilir.

Yaralı Keklik romanındaki “Avcı Duran’ın Yusuf Hoca’ya hakaret ettiği, muhtarın onu hapsedtiği köyde kısa zamanda duyuldu. Herkes Avcı Duran için beddua etmeye başladı.” (Öztürk, 1995: 92) örnekte beddua etmeye yer verilmiştir.

Dua teması, dua zamanları, dua etme şekilleri, dua örnekleri, başkası için yapılan dualar gibi çok farklı yönlerden işlenmiştir. Başkasından dua almanın insanın ruhunu iyileştirmesine ve her şeyin başının dua olması düşüncesine yer verilerek hem dua etme hem de dua alma üstün bir davranış olarak yüceltilmiştir.

4.1.5.3 Ölüm

66 romandan 22’sinde geçmektedir. Aynı zamanda cennet ve cehennem ile ilgili içeriklerin değerlendirildiği bu temada intihara da yer verilmiştir.

Aytekin (2008: 92) ölüm temasıyla yazarların insanları mutsuz kılma amacı taşımaması gerektiğini savunmaktadır. Aytekin’e göre ölüm, intihar gibi temalarla asıl verilmek istenen; hayatın tatlı yanlarının yanında acı yanlarını da ortaya koymak ve her şeye rağmen hayat yaşanmaya değerdir mesajını vermektir.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu “Bir oğlum vardı.. Yaşına değmeden kaybettik onu. Yaşasaydı sen yaşlarda olacaktı.” (Tunaboşlu, 2004: 34), Tren Düdükleri “Okula başlamalarının ikinci ayında Memican’ın öteden beri karın ağrısından rahatsızlık çeken anası onulmaz bir sancıya tutuldu. Üç gün içinde de daha hastalığının ne olduğu anlaşılmadan öldü, gitti.” (Kaplan, 2014: 18), Hızlı Tosbi “Kısa bir süre sonra kötü haber Kimyacı Turhan’la birlikte geldi. Doktor Biri’yi kurtaramamışlardı. Yaşamak için hiçbir çaba göstermemişti. Bir an önce eşinin, kızının yanına gitmek istemişti besbelli.” (Bertan, 2015: 205), Amber’in Zaman Kapsülü “Annemi görmeyi umarken komşulardan acı haberi aldım. Annem iki hafta önce, gece yarısı aniden rahatsızlanıp hayata gözlerini yummuştu. O an yaşadığım üzüntü tarif edilemez.” (Gülü, 2015: 165) ve Yaralı Keklik romanlarındaki “.... Hicran’ımızı ebedî âleme göndereli neredeyse bir ay oluyor. Acı acı üstüne geldi” (Öztürk, 1995: 22) kesitlerde romanlarda yaşanan ölümler örneklendirilmiştir. Dilimizdeki ölüm dışında ölümü tabir eden adlandırmaların çeşitliliği romanlarda kendini göstermektedir. Kaybetmek, kurtaramamak, hayata gözlerini yummak, ebedi âleme göndermek kavramlarıyla ölüm ifade edilmiştir.

Ölümün doğmak kadar doğal bir olay olduğu aşağıdaki örneklerde anlatılmıştır:

“Dedem aklımdan geçenleri anlamış gibiydi.

–Ölüm herkes için kaçınılmaz bir şey. Sağlıklı bir yaşam, uzun fakat onurlu bir ömür dileyelim.” (Özateş, 1998: 53) örneğiyle Benim Dedem Gazeteci ve “–Ölecek, yaşlanınca bütün canlılar ölür. Annem bunun yaşamın kuralı olduğunu söylüyor.” (Tekin, 2017: 28) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları romanında ölümün doğal karşılanması gerektiği işlenmiştir.

Kibele’nin Gölgesinde “Lug’un gözleri uzaklara daldı. ‘Ölüm gerçek değildir ki! Ölen sadece bedendir. Ruhlar asla ölmez. Bu yüzden korkmak için bir neden göremiyorum.’” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 73), Ankaralı “‘İlahi, ağam. Hakkımı bilirsem, hakka da saygı gösterirsem, neden korkayım. Sonunda hepimizin gideceği yer aynı.’” (Cemali, 2011: 157) ve Atla romanlarındaki “Ölemezdik, biliyorum; ama inanın bana bu evrende ölümden çok, çok, çok daha kötü şeyler var, ki bana sorarsanız ölüm kötü bir şey değil.” (Aytuna, 2014: 69) örneklerde ölümden korkulmaması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Ölüme bakışın romanlarda farklılaştığını tespit edebilmek mümkündür. Özellikle yetişkinler, çocuklara sevdikleri birinin öldüğünü söylerken bunu “cennete gitti, göğe çıktı, uçup gitti” şeklinde ifade ederek çocuğa göre bir anlatım yolu tercih etmişlerdir. Aşağıdaki örneklerde ifadeler açıklayıcıdır:

Ölüm; Bir Gün Büyüyeceksin “Bundan bir ay önce yanımızdan ayrıldı büyük baban, oğlum. Öyle istedi. Cennete oturmaya gitti.” (Seyda, 2013: 222) ve İncili Kavak romanlarındaki “Vendi:

–Annemle babam cennete gitmeden önce, oraya gidiyorduk...” (Çekiç Yamaç, 2011: 42) örneklerde cennete gitmek olarak işlenmiştir.

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında “Birden ilerideki bir bulut kümesini babaannesine benzetti. Onun gibi bacaklarını altına alıp oturmuş ve onun gibi bembeyaz bir namaz örtüsü örtmüştü başına. Babaannesi öldüğünde ‘O şimdi göğe çıktı’ demişti annesi. Öyleyse gördüğü pekalâ babaannesi olabilirdi.” (Hepçilingirler, 1986: 17) örneğiyle ölüm, göğe çıkmak olarak işlenmiştir. Çocuğun; kendisine ölüm göğe çıkmak olarak tarif edildiğinde bulutlardaki silüetleri ölen kişilere benzetmesi çocuğa göre bir davranıştır.

Her Çocuğun Kanadı Vardır “–....Ama annem ben doğmadan ölmüş.... Fakat babam annemin uçup gittiğini söylerdi sık sık.” (Özkan, 1985: 55) romanında ölüm, uçmak olarak anlatılmıştır.

Kesekâğıdı Ustaları romanındaki “‘....Ölmek yaşamın devamı sayılır. Gündüzden geceye geçer gibi sessizce girersiniz koynuna. Belki bir ağaçta, çiçekte, otta yeniden yaşarsınız. Süt olur, koyunun, keçinin memesinden akarsınız. Binlerce çocukta büyüüp kol atarsınız. Ölüm öylesine kötü değil. Korkmayın çocuklar.’” (Güler, 2015: 77) örnekte ise ölüm teması beden başka varlıklarda yaşaması olarak daha farklı bir bakışla ele alınmıştır.

Çocukların ölüm kavramını anlamakta ve ölümü kabullenmekte zorlandıkları Ormandaki Tehlike “Ölümün ne demek olduğunu anlayamıyordu Yaprak. Ama yine de kötü bir şey olduğunun bilincindeydi. Bir çeşit ayrılıktı ölüm. Sonunda kavuşma olmayan bir

ayrılık... Belki de sadece orda, altın sarayda buluşabileceklerdi artık.” (Tunaboşlu, 2012: 57) ve Kuş Olsam Evime Uçsam romanlarındaki “Abim de anneannem gibi mi öldü? Anneannem öldüğünde babam, ‘İnsanlar doğar, yaşar ve ölür,’ demişti. Ama abim yaşlı değildi ki! Eve gelmeyecek mi artık? Nereye gidecek? Onu göremeyecek miyim hiç? Oyun oynayamayacak mıyız?” (Öztürk, 2016: 16) örneklerde işlenmiştir.

Çocukların ahiret hayatıyla ilgili büyükler tarafından korkutuldukları Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “... Ölümüne hazır olan kişi, hiçbir tehlikeden korkmaz.”

‘Ölümüne hazır olmak mı?’ diye sordum kısık bir sesle.

‘Elbette.’ diye karşılık verdi ninem. ‘Bir kul, Allah’ın emirlerini yerine getirip, yasaklarından kaçarsa, doğrudan cennete girer. O halde, böyle bir insan ölümden niçin korksun? Çünkü ölüm için hazırlığını yapmış.’

Ninem bu sözlerinden sonra, bedenimi uhrevî bir korku sardı. Zaten ninem oldum olası, öte dünya sözüyle bizleri korkutmaya bayılırdı.” (Gündüz, 2009: 9) örnekte tespit edilmiştir.

Ailelerin çocukların ölümden etkileneceğini düşünerek bu konuda hassas davranmaları Almarpa’nın Gizemi romanındaki “Liseye geçtiğim sene kaybettik onu. Annemler etkilenirim diye beni götürmek istemediler cenazeye. ‘Ona veda etmeme engel olamazsınız;’ diye hıçkırma hıçkırma ağlayınca dayanamadılar ve sonunda razı oldular beni de götürmeye.” (Avcı Çakman, 2016: 156) örnekte ele alınmıştır. Çocukların ölümden etkilenerek korkmaları ve günlerce etkisinden kurtulamamaları “Günlerden bir gün Kör Dede öldü. Evin avlusunda yıkayıp götürdüler. Ağlayan sızlayan birbirine girdi. Ben hiç ölü görmemiştim. O gün de görmesem iyiymiş. Günlerce gözümün önünden gitmedi. Rüyalarım girdi. Korkumdan bağırarak uyanıyorum.” (Apaydın, 1966: 132) kesitiyle Toprağa Basınca romanında görülmüştür.

Yaralı Keklik romanından “Bekir Efendi Hasan’ı teselliye çalıştı:

–Üzülme oğlum, dedi. Üzülmeyle elden bir şey gelmez. Rabbim verdi, Rabbim aldı. Onun ömrü ancak o kadarmış. Ecel geldiği zaman ne bir dakika önce, ne bir dakika sonra. Allah ne zaman dilerse o zaman ecel bizi bulur. Hem hepimiz ölecek değil miyiz? Ha bugün, ha yarın ne farkeder! Beterin beteri var. Allah başka acı göstermesin.” (Öztürk, 1995: 98) alınan örnekte ölüm vaktinin Allah tarafından belirlendiği vurgulanmıştır.

İntihar düşüncesi Aynalı Geyik romanındaki “–İnsan olarak düşün. Olmadık işler gelmiştir başına. Bunalmışsındır. Ölümü denemez misin?

–Denemem.

–Sözün gelişi. Deneyenler yok mu? Okuyoruz, duyuyoruz.

–Sen hiç çocukların canına kıydığını gördün mü, duydun mu?

–Görmedim. Benim görmemem gerçeği değiştirmez ki. Genellemenin yanlış olur.

–Canından bezenler, yapacak işleri kalmayanlar ölmek isterler. Oysa çocukların önünde gerçekleştirecekleri bir sürü iş ve güzel günler var.” (Köseoğlu, 1997: 21-22) örnekte ele alınmıştır.

Buna göre hayattan bir beklentisi kalmayanların intiharı düşünebilecekleri, çocukların ise onları bekleyen gelecek dolayısıyla bu düşünceden uzak oldukları belirtilmiştir.

Cennet ve cehennem ise romanlarda aşağıdaki gibi geçmektedir:

Bir Gün Büyüyeceksin “Mevlidin okunarak ruhun cennete gidince, orada, korkma, huri adlı melekler görüyorsun. Senin kollarına giriyor ve seni yemyeşil, ağaçlık bir yere götürüyorlar. Cennette ırmaklar akıyor ki... hep! Suları şurup ya da pekmezden. Uçan

kuşlara rastlıyorsun. Canın çekti mi onları, istek daha aklımdan geçerken, kuşlar kendiliğinden yolunup kızartılarak önüne getiriliyor.” (Seyda, 2013: 32) ve Leyleklerin Gitme Zamanı romanlarındaki “Cennet, her şeyden önce çok güzel bir yer. Dünyada o kadar güzel bir yer olamaz. Orada hiçbir hastalık yok, açlık derdi yok. Üzüntü, eziyet yok. Ne istersen eline geliyor, para ödemek zorunda değilsin. Irmaklarından Kevser şarabı akıyor, Tuba ağaçlarının altında gölgelenip çok lezzetli olan şerbetlerden içiyorsun. Yalnız, Tuba ağaçları, bizim bildiğimiz ağaçlar gibi değil; kökleri yukarıda dalları aşağıda, toprağın altında...” (Salgut, 2005: 56) örneklerde cennet tarif edilmiştir. Cennetin sayısız nimetlerle dolu oluşu, orada bulunan her şeyin insanın huzuru ve mutluluğuna hizmet edişi anlatılmıştır.

Cennete girebilmenin nasıl mümkün olduğu da romanlarda ele alınmıştır. Buna göre; Güneşe Yolculuk romanında “-Allah’a iman eden herkes burada buluşur Zehra, bunu unutma.” (Sevim, 2014: 112) kesitiyle Allah’a inanan insanların cennete gideceği belirtilirken Leyleklerin Gitme Zamanı romanındaki “Belki, iyi bir insan olurum ve Tanrı beni cennetine alır. Bunu çok istiyorum Sinan, biliyor musun; yani cennete gitmeyi... Oradaki iyi insanlar arasında yaşamayı, Hüseyin’i tekrar görebilmeyi...” (Salgut, 2005: 151) örnekte iyi insanların cennete gideceği ifade edilmiştir.

Cehennem teması, cehennemın tarif edildiği “...Fokur fokur kaynayan kazanlar da, kazanların başındaki elleri topuzlu ‘zebani’ler de hep orada, cehennemde. İnsanın kafasına o topuzlarla vuruyorlar. Hem de kaynar kazana atıyorlar. Cayır cayır yanıyor.” (Seyda, 2013: 31) örnek olmak üzere Bir Gün Büyüyeceksin romanında geçmektedir.

Ölüm teması onu karşılayan zengin bir kelime kadrosu ile birlikte işlenmiştir. Gerek büyüklerin ölümü adlandırmaları gerekse çocuklara ölümü anlatırken çocuğa göre tabirler kullanmalarında bu durumu tespit edebilmek mümkündür. Ölüm temasında ölümden korkulmaması gerektiği, bunun yaşamın bir parçası olduğu yönündeki ifadeler; ölü ve ölümden korkma ile ifadelere nazaran ağırlıklı olarak işlenmiştir. Cennet teması da cehennemden daha çok geçmektedir.

4.1.5.4 Allah

66 romandan 14 tanesinde geçmektedir. Allah teması, Allah sevgisi ile birlikte ele alınmıştır. Tanrı şeklinde geçen ifadeler de bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Kara Cümle romanındaki “Bir ara Zübeyde Hanım,
-Cahit, dedi, ninen diyor ki ulum-u diniyede pek muvaffakmışsın. Söyle bakalım, Haktealanın varlığını nasıl biliriz?
Cahit elindeki misketlerden birini taze kurabiyenin üzerine iyice bastırdı.
-Diyelim ki misket Allah’tır.
Kadınlar bir ağızdan, ‘Tövbe, tövbee...’ dediler.
Cahit misketi çekti aldı. Kurabiyenin üzerinde küçük bir çukur kalmıştı. Onu parmağıyla gösterdi:
-İşte, dedi, şu çukur varsa, misket de var demektir....” (Özünal, 2005: 25) kesitte Allah’ın varlığının ispatı yapılmıştır.

Allah'ın her şeyden üstün olduğu “‘Düşünsene, mükemmel olan ne var, kim var? Allah'tan başka tabii...’” (Salgut, 2005: 91) örneğinde görüldüğü gibi Leyleklerin Gitme Zamanı romanında ifade edilmiştir.

İnsanların, Allah'ın himayesinde olduğu “‘Bu paraları alın çocuklar’ dedi. ‘Tanrı nasıl olsa teyzenizin şifasını verir.’” (Dölek, 2015: 131) örneğiyle Yeşil Bayır romanlarında belirtilmiştir. Allah'ın kullarına yardımını “Gelenler bilinmez bir nedenle son anda baskından vazgeçmişler, geri dönmüşlerdi. Bu garip ama iyi bir şanstı veya başka bir şey... Sonuçta Tanrı onları korumuştur.” (Tekin, 2017: 150) örneğiyle Yeşil Ada'nın Çocukları romanında şans olarak adlandırılırken “Allah'a yalvarıp durmuştum. Allah balıkçı Hasan kılığında yardıma gelmişti bana.... Sonraları hep düşünmüşümdür. Koskoca şehirde Balıkçı Hasan'ı gerçekten Allah mı yollamıştı? Garipliğime, çaresizliğime acımıştı Tanrı.” (Akçagüner, 2000: 62-63) örneğiyle Çatalçay'ın Çocukları romanında görüldüğü gibi kuluna başka bir insanın yardım etmesini sağlaması yoluylaadır.

Kayıp Seslerin İzinde romanındaki “–Allah isteyene, çalışana verir oğul. Siz kafanıza iyice koymuşsunuz paşa olmayı. Ömrüm yeterse görürüm.” (Yener, 2003: 55) örnekte Allah'ın insanların istemelerine ve emeklerine karşılık verdiği ifade edilirken Yaralı Keklik romanından “Göstermezse Rabbim görülür mü hiç?” (Öztürk, 1995: 8) alınan kesitte her şeyin Allah'ın istemesiyle olacağı vurgulanmıştır.

Sihirli Dürbün romanındaki “–Şeyhim, diyor, Türk Devleti Konya'dan idare edilmektedir. Biz, Devletimize hizmet eden kullarız. Kayı boyunun bir avuçluk parçasıyız. Dün buralara geldiğimizde dörtyüz çadırıydık. Bugün biraz daha arttık. Dörtyüz çadırılık bir aşiretten, koca bir Devlet!.. Nasıl olur?”

‘Şeyhin cevabı şöyle:

‘–Allah isterse olur...’” (Kallimci, 1996: 14) alıntılama, Güneşe Yolculuk romanındaki “Kuş, başını kaldırıp Zehra'ya şöyle dedi:

–Allah her şeye kâdirdir Zehra, o korumak istediğini korur. Buna hiç kimse engel olamaz.” (Sevim, 2014: 140) örnekte ve de Toprağa Basınca romanındaki “–Nasip ne?

–Allahın verdiği yavrum. Önümüze tavşan, keklik çıkmazsa ne vuracağız?

–Önümüze onları Allah mı yolluyor?

–Ya ne?

Mustafa Öğretmen güldü:

–Kendimiz arayıp bulacağız.

–Tövbe de. Allah nasip etmezse önüne on tane tavşan çıksa bile vuramazsın.” (Apaydın, 1966: 108) kesitte başa geleceklerin insanların çabalarına bağlı kılınmaksızın sadece Allah'ın dilemesiyle olduğu vurgulanmıştır.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanındaki “Ya da kendisine sabrını denemek için Allah tarafından gönderilmişti.” (Tankut, 2011: 110) örnekte de kadere dikkat çekilmiştir.

Allah korkusu olmayan insanlardan korkmak gerektiği, insanın hâl ve davranışlarını düzenlemede Allah'a inanmanın çok önemli olduğu Yaralı Keklik romanındaki “–.... Avcı Duran'dan herşey beklenir. Allah korkusu yok ki kalbinde.” (Öztürk, 1995: 61) örnekte ele alınmıştır.

Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “Gökyüzünde yeni bir çatırtı koptu. Yakın bir yere yıldırım düşmüş olmalıydı. Korkudan yüreğim ağzıma geldi sanki. Ani bir heyecanla ‘Lâ ilahe illâllah!’ diye haykırdım.

Halı tezgâhının gerisinde benim bu halimi izleyen ninem, kıs kıs güldü. Buna bir anlam veremedim. Bir hata mı yapmıştım acaba? Ne diye gülüyordu?

‘Seni gidi kerata,’ dedi. ‘tıpkı alafranga Müslümanlara benziyorsun. İnsan Allah’ın adını her zaman anmalı, sadece gök gürültüsünden korktuğu zaman değil!...’” (Gündüz, 2009: 8-9) örnekte sadece kötü zamanlarda Allah’ı anmak eleştirilmiş her daim O’nu zikretmek gerektiği ifade edilmiştir.

Çocukların dünyasında ve hayal gücünde Allah’ın nasıl yer aldığı aşağıdaki alıntılarda tarif edilmiştir:

Bir Gün Büyüyeceksin romanındaki “‘Tanrı’ dendi mi, o zamana kadar, Osman’ın gözleri önüne şöyle birisi gelirdi; çocukları pek seven, her dediklerini yapan, azıcık büyük babasını andırır, sırtında çok uzun, beyaz hırkası, elinde uzunca bir değneği olan, ak sakallı, nur yüzlü bir kocamış kişi. Değnek taşır. Çünkü; bugün buradaysa, yarın başka yeredir. Hastaları, yoksulları iyileştirmek için dünyayı gezerken, dağları, bayırları, o yaşlı haliyle nasıl tırmanacak? Doğrusu biraz acırdı da ona; bir yerde oturamıyor, hep dolaşmak zorunda diye.” (Seyda, 2013: 33) örnekte çocukların Allah’ı insana benzettikleri görülmektedir.

Çocuklar, zor zamanlarında saf yüreklilikle Allah’a yönelmekte ve O’ndan istemektedirler. Çatalçay’ın Çocukları romanındaki “-Üzülme Çoban Halil’in oğlu. Arabayı onaracağız. Bak ha, yapacağımız teker Allah işi falan değil. Kul işi olacak. İlahi çocuk! Yeni bir teker istedin Allahtan öyle mi? Hiç işi yok, teker yapacak sana. Oldu olacak tarla isteseydin ondan. Çoban Halil’in el kadar bile toprağı yok. Çobanlıktan kurtulurdu adamcağız.” (Akçagüner, 2000: 19-20) örnekte çocuğun Allah’tan samimiyetle bir tekerlek istediği görülmektedir.

İçimdeki Ses romanındaki “‘Tanrı nerede?’ diye sordum anneanneme. Yukarlarda bir yerdeymiş. Her şeyi duyar, görürmüş. Bu kez de:

‘Tanrı’nın gözleri, kulakları çok mu büyük?’ diye sorduğumu anımsıyorum. Evet. Tanrı çok büyümüş. Hepimizi O yaratmış. Doğurmak gibi bir şeymiş yaratmak. Bizi annem doğurmadı mı?

‘O mu doğurdu bizi?’ diye sormuştum. O, Yalnız bizim değil. Ağaçların, kuşların, böceklerin, her şeyin yaratıcısıymış Tanrı.

‘O kadar büyük olmasa gökyüzüne sığamazdı değil mi anneanne?’ diye sormuştum. Şimdi on yaşındayım. Tanrı’nın insan olmadığını biliyorum. Onun çok büyük bir güç, yüce bir yaratıcı olduğunu öğrendim.” (Akçagüner, 1998: 24) alıntılarda çocukların Allah’ın gerçek varlığını öğrenmelerinin büyüdükçe mümkün olacağı ifade edilmiştir.

Allah sevgisinin bütün sevgilerin kaynağı olduğu “‘Mevlâna, Osmanın gönlünü aldığından emin, Ertuğrul Bey’den yana dönüyor. İkisinin elleri kavuşuyor. Mevlâna, tuttuğu elleri bırakmadan şiir dolu söylüyor.’

‘-Sevgi sözünü işittiğim zamandan beri canımı, gönlümü gözlerimi bu yolda yıprattım. Seven ve sevilen iki şeydir diyordum. Halbuki ikisi birmiş ve ben biri iki görüyormuşum...’

‘-Allah, diyor Ertuğrul Bey, yüreğinden gelen sesle.’

‘-Allah, diyor Mevlâna...’” (Kallıncı, 1996: 97-98) kesitiyle Sihirli Dürbün romanında işlenirken bütün sevgilerin muhakkak eskiyeceği Allah sevgisinin ise bütün sevgilerin üstünde oluşu Güneşe Yolculuk romanında “-...İnsanoğlu böyledir Zehra, aşk kalbinize geldiğinde onun asla eskimeyeceğini zannedersiniz. Ama, zaman sizden onu da almasını bilir. Zaman sadece Allah’a duyulan aşka ilişemez. Böyle bir aşka

dokunmaya zaman hem kıyamaz hem de buna gücü yetmez.” (Sevim, 2014: 115) şeklinde işlenmiştir.

4.1.5.5 İbadet

9 romanda ibadetlere değinilmiştir. Bu tema başlığında İslam dininin temel ibadetlerinden sayılan beş şartına yer verilmesi uygun görülmüştür. İslam'ın şartlarından oruç tutmak, namaz kılmak ve hacca gitme gibi farz olan ibadetler yer almaktadır. Beş temel ibadetler haricinde sadaka vermek ve büyük ibadetlerden biri olan kurban kesmek konusu da bu başlık altında alınmıştır.

4.1.5.5.1 Namaz Kılmak

7 romanda geçmektedir.

Güneşe Yolculuk romanından “İkinci kısımda Cebrail aleyhisselam, Resulullah'ı gökyüzüne doğru çıkarmaya başladı.....Peygamber'imiz her kat semaya çıktığında başka bir peygamberle karşılaştı ve selamlaştı.....İşte bundan sonra Yüce yaratıcı, Resülü'yle hiçbir aracı olmaksızın konuştu.....

–Evet Zehra, beş vakit namaz da müminlere burada hediye verildi.” (Sevim, 2014: 118-120) alınan alıntılarda namazın ne zaman emredildiği konusunda bilgi sahibi olunmaktadır. Namaz, Peygamberimiz semaya çıktığı zaman hediye edilmiştir.

Kara Cümle, Yaralı Keklik, Tek Kanatlı Güvercin ve Gelincik Arkadaş Arıyor romanlarındaki alıntılarda namaz kılma ile ilgili örnekler bulunmaktadır:

“Yaşlı kadın seccadesini serdi, namaza durdu.” (Özünel, 2005: 30).

“Yusuf, şehrin en büyük ve en eski camisi olan Ulu Cami’de öğle namazını kıldı.” (Öztürk, 1995: 26).

“Ninem, ikinci ezanıyla birlikte tezgâhın başından kalktı, iş önlüğünü çıkarıp pencereden silkeledi..... ‘Ben namazı kılıp size yemek hazırlarım....’” (Gündüz, 2009: 13).

“İkinci ezanı okunuyordu.

–Annem namaza kalkmıştır, dedi Çiçek’e.” (Tankut, 2011: 77).

Yukarıdaki örneklerde genellikle aile büyüklerinin tek başına namaz kıldıkları görülürken Ankaralı romanındaki “Hanımı buradayken böyle miydi? Peş peşe kalkarlardı. Önce namazlarını kılar, şükreder, yakarırlardı.” (Cemali, 2011: 81) örnekte namazların aile fertleriyle birlikte kılınması konu edilmiştir.

Sihirli Dürbün romanındaki “İşte bir pınar başında daha durdular. Ertuğrul Bey, pınara doğru yürüyor.’

‘–İkinci vaktidir Hayme, diyor. Namazlarımızı kılalım.

‘Üçü de abdest alıyorlar. Hayme Ana, kendi atının terkisine ardılmış bir küçük kilimi çam gölgesine seriyor. Ön tarafa Ertuğrul bey duruyor, onun sağ gerisine de Osman. Osmanın gerisine de Hayme Ana dikiliyor. Dört rekat sünneti kendileri kıılıyorlar. Sıra farza gelince Ertuğrul Bey imam oluyor, diğerleri cemaat...’” (Kallımcı, 1996: 55) kesitte ise Ertuğrul Gazi’nin ailesiyle birlikte cemaat oluşturup namaz kılmaları verilmiştir.

Namaz kılmanın insana kalp huzuru sağlaması “Yusuf, huzur dolu kalple akşam namazının sünnetine tekbir alıp namaza durdu.” (Öztürk, 1995: 88) örneğiyle Yaralı Keklik romanında işlenmiştir.

4.1.5.5.2 Hacca Gitmek

Kâbe ile ilgili içeriklere de yer verilen hac ibadeti 2 romanda geçmektedir.

Hac ibadeti üzerinden İslam kardeşliği Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “Tıpkı Muzaffer öğretmenin anlattıkları gibi: Elindeki kalem kutusunu öğretmen masasının ortasına bırakarak şöyle demişti:

‘Bunu Kâbe kabul edin...Şu çevresine dizdiğim beş adet leblebi şekeri de hacceden Müslümanlar olsun. Gördüğünüz gibi beşinin rengi de değişik. Beyaz olan Türkiye’den gelmiş, rengi kahveye çalan Afrikalı bir zenci, şu pembe olan da Amerikan Kızılderilisi... Sarıyı Çinli, kırmızıyı da Avustralyalı sayalım... Ama hepsi de Müslüman. Hepsi de aynı inancı paylaşıyorlar...Zaten Kâbe’de buluşmalarını olduğunu, bütün dünyaya ilân etmek istiyorlar. Çünkü Allah’ın kitabı, İslâm kardeşliğini böyle anlatıyor.’” (Gündüz, 2009: 33-34) örnekte anlatılmıştır.

Dil ve ırk ayrımı gözetmeksizin İslam’ın bütün insanlığı birleştirici gücüne dikkat çekilmiştir. Güneşe Yolculuk romanındaki “Kâbe’ye bu kader, inşa edildiği gün verilmişti. Ömrünün sonuna kadar insanlar çevresinde dönecekti. Kibirli, merhametli, hırslı, cömert, ukala, yalnız...Her huydan insanı görecekti çevresinde Kâbe. Eller ona doğru uzanacak, ona bir kere dokunabilmek için çırpınacaktı. O ise çevresindeki insanlara ne kadar günahkâr olursa olsun merhametle bakacak ve onların bağışlanması için yüce Allah’a dua edecekti.” (Sevim, 2014: 60) örnekte hac ibadetine insanların Kâbe’nin etrafında dönmesinin anlamı açıklanmıştır.

4.1.5.5.3 Kurban Kesmek

2 romanda geçmektedir.

Çiçekler Solmasın romanındaki “–Ne... ne kanı çocuğum!..

–Kurban kanı baba!.....

Babam:

–Korkutucu olan insan kanıdır, insan kanının dökülmesidir. Hayvan kanından korkulur mu?” (Güneş, 2001: 33) örnekte çocuklara kurban kanından korkmamaları telkin edilirken kurban kesmenin sadece bizim dinimizde değil diğer inanışlarda da mevcut olduğu “İnsanlar hep bir ağızdan, Bereket Tanrısı Telipinu’ya dua ediyor, kendilerine bol su, bol ürün vermesini diliyorlardı. Onun için bir kurban getirmişlerdi. O da bu kurbanı, onların tahıllarını biraz daha büyütmesi ve sarartması için, annesi Güneş Tanrıçası Vuruşemu’ya sundu. On gün batımı sonra Vuruşemu için de bir kurban töreni düzenleyeceklerdi. Vuruşemu’ya bunu da söylesindi.” (Korkut, 2010: 37-39) örneğiyle Çınar Dede’nin Doğum Günü romanında gösterilmiştir.

4.1.5.5.4 Oruç Tutmak

Bir romanda geçmektedir.

Çocuğun gözünden ramazan orucu Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “Yarın akşama kadar ağzımız kilitliydi. Ne yeme içmeye, ne de kötü bir lâkırdıya artık izin vardı. Sabır ve irade sınavına giriyorduk. Eğer becerebilirsek, şeytan ramazan boyunca zincirlere bağlı kalacaktı. Adil Hoca yalan söyleyecek değildi ya!..” (Gündüz, 2009: 44) kesitte anlatılmıştır. Orucun insanı sadece yeme içmeden değil kötülüklerden de uzaklaştırması ele alınmıştır.

4.1.5.5.5 Sadaka Vermek

Bir romanda geçer. Sadakanın başa gelen musibetleri engellediği Yaralı Keklik romanından alınan aşağıdaki örnekte belirtilmiştir:

“Bekir Efendi:

–Bununla geçmiş olsun oğlum, dedi. Yine de Allah korumuş. Ya eline gelseydi ne yapardın? Verilmiş sadakanız varmış.” (Öztürk, 1995: 95).

İbadet teması altında zekât vermek ve kelime-i şehadet getirmek dışında İslam’ın beş şartından namaz kılmak, hacca gitmek ve oruç tutmak olmak üzere üç tanesi yer almaktadır. Ayrıca sadaka ibadetine ve vacip ibadetlerden biri olan kurban kesmeye de burada yer verilmiştir.

4.1.5.6 Hayal

66 romandan 7’sinde geçmektedir.

Çocukların hayatla ilgili kaygı duyduğu durumlarda hayal dünyalarına sığındıkları görülmektedir. Çocuklar günlük yaşamda elde edemediklerine Gelincik Arkadaş Arıyor’da “Aynur onu anlıyordu. Onun yaşındayken, yaşamı istediği gibi olmadığı için kendisi de hayalleriyle avunurdu.” (Tankut, 2011: 64) ifade edildiği gibi hayal dünyasında erişmektedir.

Çocukların hayal dünyalarında yaşadıkları Benim Dünyalarım romanındaki “Düşlerimde bazen Türkân Şoray oluyor. Ben onun çocuğu oluyormuşum. Birlikte film çeviriyormuşuz...Bazen de ses sanatçısı oluyorum. Sahneye çıkıyorum. Curayı bırakıp, gitarı, gitarı bırakıp mandolin alıyorum. Hem çalıyor, hem söylüyorum. Sonra alkışlar, alkışlar, alkışlar...”

Düş dünyam da sinema dünyam gibi büyü, çekici. Ben oluşturduğum dünyalarda çok mutluyum.” (Saygınar, 2008: 47) örneğinde görüldüğü gibi onları mutlu kılmaktadır.

Çocukların gelecekte kendilerini görmek istedikleri yerleri önce hayal dünyasında yaşamaları “Ben Demir ağabeyle birlikte Fenerbahçe’nin antrenmanına giderim. Teknik direktör beni önce bir inceler, sonra, ‘Birkaç şut at da görelim delikanlı,’ der. Ben harika şutlar atarım. Teknik direktör çok beğenir ama şımarmayayım diye pek belli etmez. ‘Ümit takımın antrenmanlarına katılmak ister misin delikanlı?’ diye sorar bana. Sonra belki ümit

takımından Fener'in esas kadrosuna geçerim. Rüya gibi goller atarım. Gazetelerin spor sayfalarında hep benden bahsedilir: *Engin gene enfes bir gole imza attı ve takımını şampiyonluğa taşıdı!*" (Kıral, 2010: 15) örneğiyle Ablamı Nereye Kaçırdılar romanında işlenmiştir.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki "Evet...Treni geçemememin nedeni Kızılderililerdi... Yani olabilir. Keşke öyle olsaydı. Örneğin, tam ben treni geçecekken arkamdan nal sesleri duyup bakabilir ve o anda ayağım tökezlenip düşebilirdim. Sonra da kızıl derililer trene saldırırlar, oklarıyla camlarını kırıp 'intikamımı!' alabilirlerdi... Ama olmadı. Kasabada hiç Kızılderili yoktu. Nerden olsun ki?" (Tunaboylu, 2004: 10) örnekle çocukların hayallerle kendilerine bir dünya kurduklarına, Çınar Dede'nin Doğum Günü romanındaki "Sen hayal kuruyorsun."

'İlkokul öğretmenim de hep çok hayal kurduğumu söylerdi. Belki de bu yönüm sayesinde, sesini hiç kimselere duyuramayan varlıklarla konuşabilmeyi öğrendim. Kimsenin duymadığı, duyabilenlerin de kulak tıkamayı tercih ettiği çılgınlıkları duyabilir oldum....'" (Korkut, 2010: 89) örnekte de hayal kurma sayesinde çocukların anlayış ve sezgilerinin arttığı ifade edilmiştir.

Parktaki Gergedanlar romanındaki "Geciktik ya biraz, onlar da kendilerini hayallere kaptırmışlar," dedi Okan'ın annesi.

'Boş ver, iyidir. Gerçeklerle hayalleri bir araya getirmeyi öğrensinler.'" (Atilla, 2015: 157) örnekte çocukların hayal kurmalarının ebeveynler tarafından desteklendiği görülmektedir.

Çocukların hayal kuramaması Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanındaki "Ama doğru dürüst düş kurmayı beceremediği gibi, kurduğu düşleri de beğendiremiyordu kendine. Çeşitli düşler denemiş, hiçbirinde başarılı olamamıştı." (Hepçilingirler, 1986: 5) örnek olmak üzere sadece bir romanda geçer.

Bu tema; hayal etmenin başarılı olmadaki ve çocuğun ruhsal durumunu iyileştirmedeki rolüne dikkat çekilerek işlenmiştir.

4.1.5.7 Kur'an-ı Kerim

7 romanda geçmektedir. Kur'an-ı Kerim sevgisi, mevlit ve kuran kursu ile ilgili alıntılar burada değerlendirilmiştir.

Sihirli Dürbün ".... Ertuğrul Bey, hafif bir sesle Kur'an-ı Kerim okuyor.... Kur'an-ı Kerim'i kapatıyor. Fatıha suresini okuyor. Elleri yüzünde geziniyor." (Kallımcı, 1996: 29), İlk Arkadaş romanlarındaki "Enişte her zaman erkenden kalkar, odasında aşağı yukarı gezinerek ezbere Kur'an okurdu." (Balı, 1956: 60) kesitlerde yetişkinlerin Kur'an-ı Kerim okuma alışkanlığı verilmiştir. Tek Kanatlı Güvercin romanındaki "Ancak o, gece yarısı olup da el ayak çekilince, uzun bir süre Kur'an okurdu. Belki de yıllar önce ölen kocasının ruhuna huzur vermek için." (Gündüz, 2009: 12) örnekte Kur'an-ı Kerim'in ölmüşlerin ruhuna göndermek amaçlı okunması işlenmiştir.

Çocukların Kur'an-ı Kerim'le ilişkileri ele alınmıştır. Buna göre ".... Kaça gidiyorsun?"

'Bu yıl beşi bitireceğim.'

'Aferin sana!...Tam Kur'an öğrenme zamanı, ramazan sonuna kadar bu işi bitirelim, ne dersin?'" (Gündüz, 2009: 38-39) örneğiyle Tek Kanatlı Güvercin romanında

çocukların Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmeleri için yönlendirildiği görülmektedir. İlkokulu bitirme çağı Kur'an-ı Kerime başlamak için uygun görülmüştür.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanında Kur'an-ı Kerimi okumayı öğrenmek için kursa giden çocuklar “Büşra, Kur'an kursuna gidiyordu, Çiçek'ten iki yaş büyüktü.” (Tankut, 2011: 75) kesitiyle örneklendirilmiştir.

Tren Düdükleri romanında ise Kur'an-ı Kerim'in öğretildiği Kur'an kursları ile ilgili olumsuz izlenimler “Memican bir süre köy imamının yönettiği Kur'an kursuna gitti. Orayı ve imamı hiç sevmedi. Kurs yapılan yer karanlıktı, ahır gibiydi, pis kokuyordu. İmamsa çember sakallıydı, acımasızdı. Dahası her cuma günü herkesten yiyecek isterdi. Memican ve arkadaşları iki dizlerinin üzerinde saatlerce oturur, hocanın söylediklerini yinelerlerdi. Üstelik yineledikleri ve ezberledikleri bu sözlerden hiçbir anlam çıkaramazlardı. Anlamadıkları için de öğrendiklerini, beş dakika sonra unuturlardı.” (Kaplan, 2014: 17) örneğinde yer almaktadır. Buradaki eğitim metodu ve Kur'an öğreten imamın kişiliği, fiziki şartlar sağlıklı ve elverişli bir eğitim-öğretim ortamından oldukça uzaktır.

Çocukların gözünden mevlit tanımının yapıldığı Bir Gün Büyüyeceksin romanından alınan aşağıdaki alıntılarda ayrıca mevlit izlenimleri aktarılmıştır:

“Osman'a kalırsa, ağlatıcı bir şarkıydı mevlit, başka bir şey değil. Fahim'e göre, mevlit, ölmüş kimselerin ruhları cennete gitsin diye okunan bir şeydi.” (Seyda, 2013: 31).

“Üzerlerine, mevlidi dinlerken ağlaşan, haykıran, düşüp bayılan kadınların yarattığı korku sinmiş ve hâlâ yok olmamıştı.” (Seyda, 2013: 31).

Bir Gün Büyüyeceksin romanından alınan yukarıdaki örneklerde, çocukların mevlit okumalarında kadınların yaptıkları hareketlerden korku duydukları anlaşılır.

Konaktaki Hazine romanındaki “Bu sırada Hasan Amca bulduğumuz el yazması Kur'an-ı Kerim'e bakıyor, hayatında ilk defa kutsal bir kitap görüyormuş gibi hayranlıkla onu inceliyordu.

‘İşte gerçek hazine!’ dedi....

Bir âlimin sözleriyle konuya son noktayı koydu:

‘İmam-ı Gazali der ki: Kur'an-ı Kerim, ışıkları her köşeye saçılıp yayılan bir güneştir.’” (Erdoğan, 2013: 118) örnekte Kuran-ı Kerimin gerçek bir hazine oluşundan hareketle ona duyulan sevgi ve hayranlıktan bahsedilmiştir.

4.1.5.8 Batıl İnanç

66 romandan 6'sında geçmektedir. Kutsal kabul edilen unsurlara da burada yer verilmiştir.

Batıl inançlar günlük hayattaki davranışlarla kendini göstermektedir. Uzak bir yere gidenin arkasından su dökmek Teneke Kaplı İvan romanındaki “Nasıl yani? Arkamızdan dökmek için mi taşıdın bu kadar suyu Tati?” ‘Evet benim miniciğim...Çabucak

gidip çabucak dönmen için dökeceğim bu suyu arkandan.” (Tok ve Çadırcı, 2008: 24) örnekte; sümüklü çocukların zeki olacağı inancı Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki “Anneannem bir keresinde sümüğü sürekli akan çocukların çok zeki olduklarını söylemişti.” (Öztürk, 2016: 96) örnekte ve ilk kez uyunan bir yerde görülen rüyaların gerçekleşeceği inancı Pitan romanındaki “Bir keresinde annesi, ona ilk kez uyuduğu bir yerde gördüğü rüyanın gerçek olacağını anlatmıştı. Rüyasını hatırlamaya çalıştı.” (Kurtuluş, 2004: 118) örnekte işlenmiştir.

Toprağa Basınca romanında “Yaşlıca birisi tuttu ablama tükürdü,
–Tu tu tu... Bu kıza nazar değer.

Ben önce anlayamamıştım. Hattâ çıkışacaktım. ‘Sen benim ablama nasıl tükürürsün be’ diyecektim. Meğer ablamı beğendiği için tükürmüş. Kafamı iki yana sallayıp yürüdüm.” (Apaydın, 1966: 10) örneğiyle nazar değmesinden korkulduğu zamanlarda yapılan tükürme davranışı ele alınmıştır.

Gece doğan çocukların uğursuz vakitte doğduklarına inanılması Güneşe Yolculuk romanındaki “–Oğlum yeryüzünün en hayırlı evladıdır. Çanağın kırılma sebebini niye anlamıyorsunuz? Hazreti Allah geceyi de gündüzü de yaratandır. Gece neden uğursuz olsun? Çocuklar gece doğunca onların yüzüne çanak kapatılması yanlış.” (Sevim, 2014: 16) örnekte işlenmiştir. Bu inancın yanlış olduğu belirtilmiştir.

Batıl inançların toplumdaki insanların davranışlarına yansiyacak derecede etkili oluşu “‘Her toplumda yerleşik bazı batıl inançlar ve yerli yersiz birçok korkular vardır. Böyle inançlar, onları yaşatan toplumdaki insanların davranışlarını etkiler. Aslında korkuları yaratan, çoğu kez sadece bunlara inanmakta oluşumuzdur. Aptalca korkulara kapılmamak kadar, hiçbir şeyden korkmamak da yanlış bir tutumdur. Korkuları her zaman aklın süzgecinden geçirmek gerekir.” (Tunaboşlu, 2012: 67) örneğiyle Ormandaki Tehlike romanında değinilmiş; korku duygusunun dengeli ve dozunda olmasının önemi üzerinde durulmuştur.

4.1.5.9 Kader

5 romanda geçmektedir. Tevekkül temasına da burada yer verilmiştir. Aşağıdaki örneklerde kadere teslimiyet duygusunun işlendiğini görülmektedir:

Toprağa Basınca “Köyün mezarlığı taze çocuk mezarları ile doldu. Kimse bir çare aramadı...Köylüler, tuhaf bir kadere teslim olmuşluk içindeydiler. Ağlamaktan ve ellerini açıp sessiz sessiz dua okumaktan başka bir şey yapmıyorlardı. ‘Allah verdi. Allah aldı’ diye mırıldanıyorlardı. Herkes görülmemiş bir durgunluk içinde susuyordu.” (Apaydın, 1966: 131) ve Her Çocuğun Kanadı Vardır romanlarından “–Otlattığım koyunların kuzuların içinde senin hiç mi hayvanın yok?

–Bir tane koyunum var.

–Ninen ne diyor bu işlere?

–Kader diyor...

–Kader ne demek?

–Doğmadan önce Tanrı’nın alnımıza yazdığı yazı...

Alnına baktığımı görünce güldü:

–O yazı dışta değil, içte olmalı herhalde, dedi, dıştan görülmez...

–Doğru mu sence bu sözler?

–Bilmiyorum. Ama bizim bir karış toprağımız olmadığına göre...” (Özkan, 1985: 36) alınan kesitlerde insanların hastalık, yoksulluk ve başlarına gelen felaketlerde hiçbir çaba göstermeden duyarsız kalışları işlenmiştir.

Sisin Sakladıkları romanındaki “Hiç kimse köyde olup biten tuhafıklar üzerinde düşünmüyor, Kunduzlu’nun üzerinde günlerce duran bu sarı sisin ne olduğunu bile araştırmak istemiyordu. Başlarına ne gelirse razıydılar.” (Sertbarut, 2016: 110-111) alıntıda da insanların başlarına gelen olayları araştırmadan öğrenmeden olaylara öylece teslim olmaları işlenmiştir.

Kaderin mutlaka gerçekleştiği ve kaderden kaçışın mümkün olmadığı “Ama bir insanın kaderi ne ise sonunda o gerçekleşiyor. Bir tapınakta dahi olsanız, başınıza gelecek olan, geliyor...” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 142) örneğiyle Kibele’nin Gölgesinde romanında vurgulanmıştır.

Tevekkül etmenin kaderi kabullenmeyi kolaylaştırdığı Güneşe Yolculuk romanındaki “O zaman şüpheyi dize getirmenin şifresini hissetti: Tevekkül. Soruların insanın kanına karışıp onu zehirlememesi için tevekkül etmek gerekiyordu. ‘Neden daha iyi bir işim yok; niye kimsenin değil de hep benim başıma bunlar geliyor, nasıl bu kadar şanssız oluyorum?...’ diyen büyüklerinin önüne altın tepside tevekkülü sunmak istedi Zehra.” (Sevim, 2014: 209) örnekte anlatılmıştır.

4.1.5.10 Din

İslam dini ve batıl dinlerle ilgili içeriklerin yer aldığı bu tema 4 romanda geçmektedir.

Tapınağın Sırrı romanındaki “‘Çünkü demokratlar yani biz, onların baş düşmanıyız,’ dedi Rufus. ‘Yıllardır halkı soymalarına karşı çıkıyor, ama kanıt bulamıyorduk ve günden güne çoğalsak da halkı bir türlü topyekûn yanımıza alamıyorduk. Onlar her zaman bizden daha güçlüydüler. Halkı, en zayıf yanlarını, Artemis’e olan sevgilerini kullanarak kandırıyorlardı. Ama bu düzeni kurabilmek için tapınağı soyduklarını öğrenmemiz, çok büyük bir koz.’” (Tapunç, 2014: 156) örnekte dinî sömürüden bahsedilmiştir. Burada insanların dinî duygularını sömürerek güç sağlamaya çalışanlar örneklendirilmiştir.

İslam dini hakkında açıklayıcı bilgiler verilen bu temayla İslamiyet’te olması gerekli hususlara değinilmiştir. Peygamber Efendimizin insanları İslam dinine nasıl davet ettiği Güneşe Yolculuk romanındaki “Peygamber Efendimiz yine bir topluluğun önünde Kur’an okuyor, onları İslam’a davet etmeye çalışıyordu.” (Sevim, 2014: 100) örnekte işlenmiştir.

İslamiyet’te uyulması gereken kurallar aynı romandaki “–.... Medineli altı kişi o sene İslâm’ı kabul etti.....

–Söz verdiler yani.

–Peki hangi konularda biat ettiler Peygamber’imize?

–Allah’a hiçbir şeyi eş tutmamak, hırsızlık etmemek, zina yapmamak, evlatlarını öldürmemek, iftira atmamak ve hak yolda peygambere itaat etmek.” (Sevim, 2014: 129-130) örnekte verilmiştir.

İslam dininin hem iç hem dış temizliğe büyük bir önem verdiği “‘Değerli Müslümanlar, sevgili kardeşlerim. İslam, temizlik dinidir. ‘Temizlik insanı imana davet eder, iman da sahibini cennete sokar.’ İşte böyle buyuruyor sevgili Peygamberimiz. İçinizde cennete gitmek istemeyen var mı? Veya hanginiz cehennemi tercih eder? Elbette hiç biriniz... O hâlde temiz olmaya çalışalım. Hem ruhumuzla, hem bedenimizle temiz olalım.

Ruhun temizliği için ihlâs ve samimiyet gerekir....” (Gündüz, 2009: 47) örneğiyle Tek Kanatlı Güvercin romanında işlenmiştir.

İslam dinine her zaman ve her yerde saygı duyulması ve sahip çıkılması gerektiğine Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “Kapağı açıp, içinden eski bir gazete çıkardı. Babamın kasabaya indikçe getirdiği gazetelerden biriydi. Üst başında ‘Mübarek Ramazan İlâvesidir.’ diye yazıyordu. Ön yüzü, Kur’an’dan ayetlerle ve dini yazılarla doluydu. Arka sayfaları ise tamamen başka: Açık saçık kadın resimleri, bayağı fıkralar ve çirkin karikatürler.

Ninem gazeteyi yere boylu boyunca uzatırken, kendi kendine söyleniyordu:

‘Para için yapmayacakları şey yok!.. Ne büyük rezalet!.. Bir tarftan Allah’ın ayetleri, öbür yanda bir yığın kepazelik!.. Bu ne lahana turşusu, bu ne perhiz?’” (Gündüz, 2009: 19) örnekte değinilmiştir.

İnsanların İslamiyet’ten önce puta tapmaları Güneş Yolculuk romanında aşağıdaki gibi eleştirilmiştir:

“En kötüsü de Allah yerine kendi elleriyle yaptıkları cansız putlara tapmalarıydı.” (Sevim, 2014: 11).

Çok Tanrılı dinler, Çınar Dede’nin Doğum Günü romanında ““Uzun zaman önce insanların çok tanrılı dinleri vardı. Tanrılarını insan şeklinde düşünür, onların insan şeklinde heykellerini yaparlardı. Her birinin bir adı vardı ve onların insanların ihtiyaç duydukları her şeye gereksinimleri olduğuna inanırlardı.’

‘Nasıl yani?’

‘Onlara göre tanrılar insan gibi sevinir, insan gibi üzülür, hatta insanlar gibi birbirleriyle evlenir ve çocuk sahibi olurlardı. Örneğin; Tanrı Telipinu bereketin simgesiydi ve Fırtına Tanrısı Taru ile Güneş Tanrıçası Vuruşemu’nun oğluydu.’

‘Gerçekten mi?’

‘Evet, o insanlar böyle olduğuna inanırlardı. Anlayamadıkları doğa olaylarını, tanrılarının öfkesi ya da sevinciyle açıklarlardı. Bugün, yeryüzünde hâlâ çok tanrılı dinlere inanan insan toplulukları var.’” (Korkut, 2010: 47-48) şeklinde geçen diyalogda anlatılmıştır.

4.1.5.11 Din Adamı

İmam, hafız, cami hocası tabiriyle geçen adlandırmalar ve evliya kavramı bu tema altında değerlendirilmiştir. 4 romanda geçmektedir.

Leyleklerin Gitme Zamanı romanındaki örnekte “Hafız’ın ne sert bir adam olduğunu ve bizi hiç sevmediğini Hüseyin gücenmesin diye söylemiyor. Geçen yaz gittiği ‘Eski Yazı’ derslerini hatırlıyor Selimali, tam bir eziyetti. Hafız, her gün, cehennemde nasıl yanacaklarını, öte dünyada nasıl azap çeceklerini anlatmış durmuştu. Oysa, cenneti anlatıp özendirebilirdi çocukları. Korku ile yaratılmış bir sevgiyi tanımazdı Selimali.” (Salgut, 2005: 54) din adamı olumsuz bir tip olarak gösterilirken Yaralı Keklik “–Hocam, dedi müdür bey, samimi olarak söylüyorum, köyümüzde sizin gibi bir imamın bulunması bizler için büyük bahtiyarlık. Sizin yardımlarınız olmasaydı, bu kadar kız çocuğunu köylü okula göndermezdi. Siz köye gelmeden önce arkadaşlarla çok uğraştık ama, köylüyü kız çocuklarını okula göndermeye bir türlü ikna edemedik. Hem sonra, neydi o dünyaya küsmüş Veysel’in hâli? Onu yeniden hayata siz döndürdünüz. Açık konuşmak gerekirse insanları ikna etme gücünüze hayranım.” (Öztürk, 1995: 28-29) ve Tek Kanatlı Güvercin romanlarındaki “Adil hocaya gösterilen hürmet boşuna değildi. Otuz yaşından küçük olup

da ondan bir şeyler öğrenmeyen yoktu. Kimine Kur'an okumasını öğretmişti, kimine namaz kılmasını... Hatta ondan Türkçe okuma-yazma öğrenen yaşlılar bile vardı. Vaaz ederken, ağzından sanki bal damlardı. Güzel bir anlatışa sahipti. Okul çocuklarıyla, büyüklerle konuştuğu gibi konuşurdu. Onlara selâm verip, hatırlarını sorardı. Cebinden çerezi eksik olmazdı. Yaşça çok küçük olanlara birer ikişer dağıtırdı. Hatta bir keresinde bana sakız bile vermişti. Sözün kısası, sevmeye ve sevlmeye lâyık bir insandı.” (Gündüz, 2009: 39) örneklerde olumlu bir tip olarak verilmiştir.

Evliyaların taşıdığı insanüstü özellikler “–... Allah'ın sevdiği kulları olan evliyalar istedikleri an istedikleri tarihe gidebilirler. Onlar dilerse göklerde uçarlar ve yeryüzüne yukarıdan bakabilirler ya da hayvanlarla konuşabilirler. Ama onlar zaman ve mekanda yolculuk edebildikleri için, gökyüzüne süzlebildikleri için yahut hayvanlarla konuşabildikleri için büyük insanlar değildir. Aksine onlar Allah'ın sevdiği insanlar oldukları için büyüktür. Diğer her şey bu büyük sevginin hürmetine girer.” (Sevim, 2014: 209) alıntılanmasıyla Güneşe Yolculuk romanında açıklanmıştır.

4.1.5.12 Günah

Günah teması 4 romanda geçmektedir. Romanlarda günah sayılan ve görülen durumlara yer verilmiştir. Bir Gün Büyüyeceksin ve Leyleklerin Gitme Zamanı romanlarından alınan aşağıdaki alıntılmalarda hayvanları öldürmek büyük günahlardan sayılmaktadır:

“–Kuş öldürmek büyük günah, dii mi büyük baba?

–Elbet günah, dedi büyük baba.... Sana zararı dokunmayanlara ilişmek, onları öldürmek büyük günahdır. Allah, ahrette bunun hesabını sorar. Onun canını veren benim. Sen kim oluyorsun da alıyorsun, der.” (Seyda, 2013: 23).

“Babam söyledi, Hafız ya, biliyor! Bunlar kutsal hayvanlarmış ve leyleklere taş atmak bile günahmış. Hele leylek öldürmek... Tövbe, büyük günahmış. Cehennemden hiç çıkmayacakmış öyleleri.” (Salgut, 2005: 53).

Çatalçay'ın Çocukları “Hem arabayı kırdığıma üzuldüm hem de izinsiz aldığım için suçluluk duyuyorum. O haliyle yerine koyamam... Günah işlediğimi düşünüyorum... Birden aklıma geldi. Rumlar kilisede günah çıkarıyorlardı. Ben de gidip günah çıkarsam, Allah tekeri düzeltir...Günah çıkarma deliğinin önüne geldim. Hem ağlıyor hem yalvarıyordum. Allahım ne olur şu tekeri onar. Sanki Allah delikten elini uzatacak, arabayı alacak, kırık tekeri onarıp bana geri verecek. Umutla bekliyorum. Koca kilisede çit yok. Kendi sesimin yankısından ürküyorum.” (Akçagüner, 2000: 18) ve Güneşe Yolculuk romanlarındaki “–Ama bu çok ayıp, hiç başkasının günlüğü okunur mu?

–Şey evet, ama açık bırakmışsınız, benim de gözüm ilişti.

–Hem ayıp hem de günah.

–Ne olur hakkınızı helâl edin, böyle bir günahla ölmek istemem.” (Sevim, 2014: 90) örneklerde başkalarının eşyalarını izinsiz almak günah olarak gösterilmiştir. Çatalçay'ın Çocukları romanında roman karakterinin işlediğini düşündüğü günahattan dolayı pişmanlık duyarak günah çıkarmadan medet umduğu görülmektedir.

4.1.5.13 Şükür

4 romanda geçmektedir. İnsanların Allah'a hangi durumlarda şükrettikleri belirlenmiştir. Buna göre insanlar başlarına gelen güzel olaylar ve sevindirici durumlarda şükrederler.

İlk Arkadaş “Enişte Erdoğan’ı bırakarak çok memnun bir sesle:

–Size bana gönderdiği için Allaha şükürler olsun...” (Balı, 1956: 65) ve Yaralı Keklik “Oğlu Hasan’ı sıhhatli bir hâlde gören Hamza Çavuş: ‘Bu günleri de gösterdiğin için sana sayısız şükürler olsun Allah’ım.’ diye yol boyunca dualar etti.” (Öztürk, 1995: 95) romanlarından alınan alıntılmalarda bu durum ispatlanmaktadır.

Sadece başa gelen mutlu olaylar karşısında değil karşılaşılan acı olaylara da şükredilmesi gerektiği “...Hz. Hatice’yle Hz. Muhammed’in önce Kasım sonra da Abdullah adında iki oğulları oldu ama ikisi de vefat etti. İkisi de buna çok üzüldü, ama Allah’a yine de şükrettiler.” (Sevim, 2014: 54) örneğiyle Güneşe Yolculuk romanında vurgulanmıştır.

Şükür davranışlarla da gösterilebilmektedir. Örneğin Yeşil Bayır romanındaki “Tabak iyice sıyrılıp temizlenmeli. Ekmek de bitmeli. Bırakılan lokmalar insanın arkasından ağlarmış. Atay’ın dedesi öyle söylüyor.” (Dölek, 2015: 21) alıntılama nimetin şükürünün nasıl yapılması gerektiği açıklanmıştır. Nimetin israf edilmeden tüketilmesi, şükürün davranışla yapılan hâlidir.

4.1.5.14 Abdest

3 romanda geçmektedir.

“Ertuğrul Bey abdest alıyor. Tekke dervişlerinden biri de ezan okuyor...” (Kallimci, 1996: 12) örneğiyle Sihirli Dürbün ve “Hamza Çavuş, sabah ezanı okunurken uyandı. Besmele çekip yatağından kalktı. Sonra abdest almak için dışarı çıktı.” (Öztürk, 1995: 55) örneğiyle Yaralı Keklik romanlarında namaz kılmak için abdest alındığı görülmektedir.

Abdest almanın insana çok büyük bir huzur ve şifa vereceğinden “...yavaş yavaş abdest aldı. Üç kere ağzına su götürürken dünyanın en güzel şerbetlerini içiyormuş gibi gülümsüyor, kollarını ve yüzünü yıkarken sanki daha önce sakatmış da bu suyla şifa buluyormuş gibi huzurla doluyordu.” (Sevim, 2014: 113) kesitiyle Güneşe Yolculuk ve “–Haydi oğlum abdest al. Rahatlarsın. Allah’tan sabır dile, dedi.” (Öztürk, 1995: 99) kesitiyle Yaralı Keklik romanlarında bahsedilmiştir.

Romanlarda abdest; sadece namaz ibadetini yerine getirmek için yapılan bir ön hazırlık olarak görülmekle kalmaz; insanın manevi dünyasını güçlendiren, insana huzur ve şifa veren bir ibadet kabul edilir.

4.1.5.15 Ezan

3 romanda geçmektedir.

Ezan okuma Sihirli Dürbün “Tekke dervişlerinden biri de ezan okuyor...” (Kallımcı, 1996: 12) ve Yaralı Keklik romanlarında “Odanın içindeki sessizliği Yusuf Hoca’nın ezan sesleri bozdu. Hasan, ezan sesiyle başını kaldırdı.” (Öztürk, 1995: 99) şeklinde örneklendirilmiştir.

Ezanın Arapça okunmasının yasak olduğu yıllar ile ilgili “Himmet’in Oğlu’ adlı bir piyes oynadılar. İçlerinden biri rol gereği ‘Allahu ekber’ diyerek ezan okumaya başladı. Tam o sırada Bucak müdürü ayağa kalkarak, ezan okuyana bağırdı: ‘Siz ne yapıyorsunuz? Durun bakalım!’ dedi. Konuk öğrenci şaşırmış, susmuştu. Ezanı Arapça okumuştur. Oysa o yıllarda ezan Türkiye’nin her yerinde ‘Tanrı uludur,’ diye başlanarak Türkçe okuyordu. Bucak müdürü ayaktaydı. Karalı görünüyordu: ‘Ezanı Tanrı uludur, diye okuyacaksınız okuyun. Yoksa Türkiye Cumhuriyeti’nin bir bucağı olan Reis’te size ‘Allahu ekber’ dedirtmem,’ diye direndi.... Müdürün isteği yerine getirildi. Ezan ‘Tanrı uludur,’ denilerek Türkçe okundu.” (Kaplan, 2014: 28-29) alıntıya Tren Dükleri romanında rastlanmaktadır.

4.1.5.16 Melek

Melek teması 3 romanda geçmektedir.

Hızlı Tosbi “Tosbi’nin başına ne gelirse gelsin, koruyucu melekler yardımına koşup kurtarıyorlardı sanki.” (Bertan, 2015: 80) ve Atla romanlarındaki “Ben de bebeğin peşinde; yastık yüzüne gelip onu boğmasın, dönüp yere düşmesin, aman raflardan bir şeyler üzerine devrilmesin diye dolaşıp durdum.” (Aytuna, 2014: 38) örneklerde meleklerin insanları koruyup kollama özelliklerine değinilmiştir.

Cebraail meleğinin görevlerinden biri Güneşe Yolculuk romanında “Ansızın tavan açılmış ve Cebraail aleyhissalam içeriye girmişti. Peygamber’imizin çocukluğundaki gibi göğsünü yardı ve zezemle yıkadı. Burayı iman ve hikmetle doldurduktan sonra mühürledi.” (Sevim, 2014: 117) şeklinde açıklanmıştır.

4.1.5.17 İman

66 romandan 2’sinde geçmektedir.

Anadolu’nun yabancı milletlerden temizlenmesinde iman gücü çok önemli bir yer tutmuştur. Vatani kurtarmak için neredeyse sadece imanla yola çıktığı yani yabancı uluslara karşı milletin elindeki yegâne gücün iman olduğu Özgürlüğe Doğru romanındaki “İngilizler çıktı gemiye, Paşam.’

‘Bu sefer ne istiyorlar?’

‘Gemiyi arıyorlar, Paşam.’

‘Daha önce de arandığımızı söylemediniz mi?’

‘Söyledik, Paşam... Boğaz’dan geçerken silah, cephane alınmasından kuşkulamıyorlar sanırım.’

‘Budalalar’ dedi Tuğgeneral. ‘Biz silah, cephane değil, kafa ve iman götürüyoruz Anadolu’ya...’ (Arit, 2011: 38) kesitinde işlenmiştir.

Güneşe Yolculuk romanındaki “-....Allah Müslümanların kalbini koruma altına almıştır. Senin kalbinin de sahibi Allah, bu yüzden bu kadar cesursun.” (Sevim, 2014: 69) örneğinde insana cesaretin iman sayesinde Allah tarafından bahşedilmiş bir özellik olduğu; ayrıca imanlı insanların hangi koşulda bulunursa bulunsun inanmayanlardan üstün oldukları aynı romandaki “Savaş kazanılsa da kazanılmasa da onlar biliyordu ki, ‘İnananlar üstündür.’” (Sevim, 2014: 167) örnekte vurgulanmıştır.

4.1.5.18 Mucize

Mucize teması, İncili Kavak ve Kuş Olsam Evime Uçsam olmak üzere 2 romanda geçmektedir.

“Babası:

–Bugün, her zamanki sebzelerimi sattım. Sanki, sebzeler birdenbire çoğaldı. Her günkü kazancımın üç katını kazandım. Bu işe de şaşım kaldım!” (Çekiç Yamaç, 2011: 18).

“Babam kaçmamız için mucize gerekli demişti ya. Kaçmayı başardık. Mucizeler gerçek olur bazen.” (Öztürk, 2016: 43).

4.1.5.19 Müslüman

Mümin temasının da bu başlık altında alındığı Müslüman teması, 2 romanda geçmektedir.

Güneşe Yolculuk romanındaki “Müminlerin alını zaten parıldar yavrum. Bizde de secde izi vardır. Biz sadece Allah’ın huzurunda eğiliriz. Başka hiçbir şeye secde etmediğimiz için bizim alınımızdaki ışık da çok kıymetlidir.” (Sevim, 2014: 12) ve “Oysa sahabilerin huzurla süslenmiş bakışları, savaşlarda ölümü göze alışları, sade hayatları, bu dünyaya ait değilmiş gibi duran halleri ne güzeldi. Güzellik! Kim güzel olmak istemez ki! Mekkelilerin kalbinden Müslüman olmak geçiyordu.” (Sevim, 2014: 204) örneklerde mümin ve müslüman olmanın güzelliklerinden bahsedilirken Tek Kanatlı Güvercin romanında “-.... Müslüman olduktan sonra ırk ve rengin bir önemi yok. Hepsi kardeşir.” (Gündüz, 2009: 34) örneğiyle bütün Müslümanların kardeş olduğu vurgulanmıştır.

4.1.5.20 Zikir

2 romanda geçmektedir.

Dünya üzerindeki her varlığın Allah'ı zikretmekte olduğu “–Her şey canlıdır. Sen karşılaştığın her şeyin canlı olduğunu bilmiyor musun yoksa? Yeryüzündeki her şey Allah'ı tespih eder, her şey de hayat vardır.

–Ama nasıl olur?

–Ağaçlar, yollar, eşyalar, giysiler, her şey her an ‘Allah Allah’ diye zikreder. Ama insanoğlu bunu duyamaz.” (Sevim, 2014: 22) örneğiyle Güneşe Yolculuk romanında verilmiştir.

Aynı romandan alınan “‘Eşhedü en lailahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve Resulühü’ cümlesi Mekkelileri güzelleştirmeye başladı.” (Sevim, 2014: 204) örnekte yapılan zikirlerin insanları huy ve davranışça güzelleştireceğinden bahsedilerek zikretmenin önemine dikkat çekilmiştir.

Zikrin hayatın her anında olması gerektiği Tek Kanatlı Güvercin romanından alınan “‘Hadi bakalım,’ dedi. ‘Besmele çekip girin yataklarımıza....’” (Gündüz, 2009: 29) alıntılanmadan anlaşılmaktadır.

4.1.5.21 İlahi

Tek Kanatlı Güvercin romanı olmak üzere bir romanda geçer. İlahilerin insanda din coşkusunu arttırdığı belirtilmiştir.

“Beni en çok heyecanlandıran, grup halinde söylenen ilâhiler olmuştı:

‘On bir aylık yoldan geldin

Mü’minlere müjde oldun

Nur verdin, hidayet kıldın

Desin mü’min olanlar Allahu Ekber!’

Her selâmın sonunda, yeni bir kıta ilâhi okuyorduk. Bilenlerin sesi daha yüksek çıkıyordu. Benim gibi olanlar ise, sadece dudaklarını kıpırdatıyorlardı. Gürül gürül okunan o kutsal nameleri, susarak dinlemek daha bir heyecan vericiydi.” (Gündüz, 2009: 40-41).

4.1.5.22 Mezar

“‘Okulca Elvan Dede’nin mezarına gidip çiçek bırakalım der. Ne dersiniz?’” (Kesekâğıdı Ustaları, 2015: 8) örneğinde mezar ziyaretlerinde çiçek götürmeden bahsedilmiştir.

4.1.5.23 Müşrik

Müşrik teması, Güneşe Yolculuk romanında “–İlk görüntüleri hatırlıyor musun Zehra’cığım, oradaki müşrikler ayın ikiye bölündüğünü gördükleri hâlde inkâr edip yüz çevirmişlerdi.

–Evet, Peygamber’imizi büyücülükle suçladılar.

–Çünkü aslında iman etmeye niyetleri yoktu; sadece karışıklık çıkartmak istiyorlardı. Eğer Peygamber’imiz ayı değil de güneşi bile bölse ona inanmayacaklardı.” (Sevim, 2014: 101) örneğiyle geçer.

Müşriklerin Allah'a ve Peygamberine inanmayan kişiler oldukları ve İslam dininin yayılmasını engellemek için çıkardıkları zorluklar anlatılmıştır.

4.1.5.24 Peygamber

Peygamber Efendimiz (S.A.V) Hz. Muhammed'e Toplumla İlgili Temalar bölümündeki "Önemli Şahsiyetler" başlığı altında yer verildiğinden bu bölümde peygamberlik alametleri ve mucizelerini içeren alıntılara, peygamber sevgisi ile ilgili ifadelere yer verilmiştir. 1 romanda yer alan bu tema, Güneşe Yolculuk romanında ana tema olarak işlenmiştir.

Peygamber Efendimizin doğumunun dünya üzerindeki etkileri ve peygamberlik alametleri "...Bu peygamberlik işaretidir. Onun doğumuyla yeryüzünde çeşitli mucizeler de gerçekleşmiştir. Mecusîlerin yani ateşe tapanların bin yıldan beri yanmakta olan ateşleri sönmüştür. Kısra Hükümdarı'nın sarayının on dört sütunu yıkılmış, bin yıldan beri kurumuş olan Semave deresinin suları taşmış ve dünyanın çeşitli yerlerinde başka mucizeler gerçekleşmiştir." (Sevim, 2014: 23) alıntısıyla Güneşe Yolculuk romanında açıklanmıştır.

Güneşe Yolculuk romanında Peygamber Efendimizin Peygamberliğini müjdeleyen olaylar "Hz. Muhammed'in vahaya gelişiyle orada uzun zamandır süren kıtlık son buldu, hayvanların sütleri arttı ve solunan havaya bile bir güzellik geldi." (Sevim, 2014: 26) alıntısıyla örneklendirilmiştir.

Peygamber Efendimizin gösterdiği mucizelerden bir kısmına ise Güneşe Yolculuk romanındaki "Allah Resulü karşısında duran bir ağacı yanına çağırdı. Ağaç da bu isteğe uyarak onun yanına geldi...Hz. Muhammed ağaca 'Haydi Allah'ın izniyle yerine dön.' deyince ağaç geldiği yere gitti." (Sevim, 2014: 107) örnekte değinilmiştir.

Romanlarda peygamber sevgisi ile ilgili içeriklere de rastlanmıştır. Peygamber Efendimiz olmadan yaşamının insanların açısından çok zor bir durum olduğu Güneşe Yolculuk romanındaki "-Evet, onu bir kere gören bir daha onsuz yaşamayı içine sindiremez. O vefat edince sahabeler büyük bir sabır gösterdiler doğrusu. Onsuz bu dünyaya ayak uydurmak her insanın kaldırabileceği bir yük değil." (Sevim, 2014: 71) örnekte işlenmiştir.

4.1.6 Eğitim ve Sanatla İlgili Temalar

Toplamda 17 tane eğitim ve sanat içerikli ana tema bulunmuştur. İncelenen romanlarda geçen eğitim ve sanatla ilgili ana temalar ve romanlarda geçme sayıları aşağıda tablo ile gösterilmiştir.

Tablo 7. Eğitim ve Sanatla İlgili Ana Temalar

<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>	<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>
Okuma	52	Bilgi	9
Çocuk eğitimi	46	Hobi	9
Eğitim-öğretim	43	Yarışma	9
Meslekler	38	Sportif faaliyetler	8
Edebî türler	34	Belirli gün ve haftalar	4
Meslek seçimi	26	Turizm	1
Sanatla ilgili faaliyetler	23	Uygarlık	1
Başarı	21	Yetenek	1
Eğitimle ilgili mekânlar	14		

4.1.6.1 Okuma

66 romandan 52'sinde geçmektedir. Uçtu Uçtu Pelin Uçtu, İlk Arkadaş ve Kayıp Seslerin İzinde romanlarında görüldüğü üzere okuma kavramıyla okuma yazmayı öğrenme anlatılmak istenmiştir:

“... Keşke okuyup yazmayı öğrenmiş olsaydın. O zaman görür görmez tanırdın beni. –Ben galiba yalnızca A'yı tanıyorum, dedi Pelin.” (Hepçilingirler, 1986: 30).

“Köyde okul yoktu, dokuz yaşına basıncaya kadar annem, tarladan dönüşte veya kış geceleri ocak başında arkadaşlarımla bana okumak öğretirdi.” (Balı, 1956: 3).

“–Vay be... Sen seksen dokuz yaşındasın ha? Bu yaştan sonra okuma öğrenip ne yapacaksın dede?

–Bak şu utanmaza, ne varmış yaşında? Öğrenmenin yaşı yoktur. Her şeyin anahtarı okuyup yazmak. Bu günleri görmek için yaşadım ben.” (Yener, 2003: 119).

Aşağıda örneklendirildiği gibi okuma teması ile meslek sahibi olma, öğrenim hayatını tamamlama ve toplum içinde bir yer edinmenin kastedildiği kesitler; Bir Liranın İki Günü, Hızlı Tosbi ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarında mevcuttur:

“Zavallı Ökkeş...Her şeyden habersiz, sorular sorup duruyor. Bu her şeyi öğrenme isteğiyle dolu çocuk, nasıl olur da okumaktan yoksun bırakılabilir?” (Uyaroğlu, 2005: 29).

“Adam olacaklarsa okusunlar, doktorum. İş değil bu zamanda.” (Bertan, 2015: 106).

“... Hem senin, abinin okumasını istiyor baban. Biliyorsun, abinin bu yıl yatılı okulda son yılı. Gelecek yıl liseye başlayacak...” (Tunaboşlu, 2004: 22).

Okumayan yani bir eğitim öğretim sürecinden geçmeyen bireylerin sokak çocuğu olacağı Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “Okumayıp da sokak çocuğu mu olacaksın? Mahallede evden kaçıp tinerci, balıcı olan birkaç çocuk vardı. Aklına onları getirince yüreği korkuyla doluyordu.” (Tankut, 2011: 72) örneğinde vurgulanmıştır.

Okumanın insana yaşama umudu ve sevgisi verdiği “Dedemiz okuma yazma öğrenmeye başlayınca daha bir umutla sarılmıştı yaşama. İnsanları, doğayı daha bir sever olmuştu.” (Güler, 2015: 101) örneğiyle Kesekâğıdı Ustaları romanında dile getirilmiştir.

Okuma teması ile temel düzeyde okuryazarlık ve meslek sahibi olma veya toplumda bir yer edinme kastedilmiştir. Okuma yazmayı öğrenmek yaşama tutunmakla eş değer görülmüştür.

4.1.6.1.1 Kitap

Kitap okuma, kitap, kitaplık ve kitap sevgisi olarak ele alınan kitap teması, 66 romandan 40’ında geçmektedir. Temanın içeriğine bakıldığında; olumsuz örneklerin çok az yer aldığı, genellikle kitap ve okuma sevgisi aşıldığı görülür. Kitap okuma ile ilgili örnekler; Atla, Hayalet Köy ve Yaralı Keklik romanlarından alınan örneklerle sırasıyla aşağıda verilmiştir:

“Hocasına yardım etmediği vakitlerde kitap okuyor ve çizim yapıyor.” (Aytuna, 2014: 96).

“.....Ayşe, elindeki çocuk romanını okuyordu.” (Şeker, 2014: 91).

“...caminin lojmanında kalır ve kitaplarıyla meşgul olurdu.” (Öztürk, 1995: 21).

Kitap okuma alışkanlığından ise “...Ama o, kitap okumayı alışkanlık haline getirdiği için hiç yılmamış, okumayı bırakmamış, üstelik okumaktan mutluluk duymuştu.” (Kaplan, 2014: 61) örneğiyle Tren Düdükleri ve “Lutta, yalnız yaşadığı kulübesinde, günün büyük bölümünü okuyarak geçirirdi.” (Der, 2016: 30) örneğiyle Büyük Tuzak romanlarında bahsedilmiştir.

Mavi Zamanlar ve Pitan romanlarından alınan aşağıdaki alıntılamlarda kitap sevgisi ile ilgili ifadeler yer almaktadır:

“...Ders kitaplarımı verebilirim ama öykü kitaplarımı, romanlarımı vermek istemiyorum.’
‘Sevdiğin kitapları sen de verme kitap kurdu.’” (Yener, 2016: 10).

“Kitaplarla uğraşmaktan ayrı bir zevk alıyordu. Yeni çıkan kitapları önce o okuyor, beğendiklerini karısına, ahbablarına tavsiye ediyordu. Haftanın altı günü, günde on saat kitaplarla haşır neşirdi. Bu durumdan hiç şikâyet etmezdi;...” (Kurtuluş, 2004: 6).

Bu örneklerde karakterlerin kitaplarla haşır neşir oldukları, onları çok sevdikleri ifade edilir. Leyleklerin Gitme Zamanı romanında “Böylesine paha biçilemez eserleri, hangisi istemeye cesaret edebilirdi ki? Bunlar ne Roma paralarına, ne bilyelere benziyordu; bunlar kitaptı, kasabamızda en zor bulunan şeylerden!” (Salgut, 2005: 191) örneğinde kitapların paradan bile daha değerli olduğu belirtilmiştir.

Romanlarda okuma zevki ve sevgisi geniş yer tutmaktadır. Kesekâğıdı Ustaları romanındaki “Manavdan domates, patates mi aldım, gazeteden yapılmış kesekâğıtlarına mı konmuş bunlar, eve gelene kadar evirip çeviriyorum....Ayrı bir tat alıyorum onları okumaktan. Kim bilir, belki de kesekâğıdının içinden çıkanlardan değil, yazılardan doyuyor karnım. Kesekâğıdının kendisinden doyuyor.” (Güler, 2015: 110) örnekte okuma sevgisinden ve okumanın doyuruculuğundan bahsedilmiştir.

Pembe Pantolonlu Bulut “Doğa daha önce hiç kitap okumazken, Pantolonlu Bulutun geldiği yer diye bu kitabı okumaya başladı. Kitabı okudu, okudu, okudu, öyle çok sevdi ki, hiç elinden bırakmadı.... Ve okumaktan çok büyük haz aldı.” (Uslu, 2002: 96), Her Çocuğun Kanadı Vardır “....Belki de bu sorunun üzerinde fazla durmamamın nedeni; aklımı okuduğum kitaba takmış olmamdı! Konunun heyecanı beni alıp götürüyor, düşler ülkesine sürüklüyordu. Yine okumaya daldım, az önce bıraktığım yerden.” (Özkan, 1985: 6), Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarındaki “Kapının önünde oturmuş, Cem’in getirdiği şiir kitabını okuyordum. Ne güzel şiirler vardı içinde. Okumaya doyamıyordum.” (Tunaboşlu, 2004: 82-83) örneklerle okumaktan büyük bir haz alındığına değinilmiştir. Romanlarda okuma zevkini örnekleyen alıntılar bunlarla sınırlı değildir. Şeftali Dede, Bir Gün Büyüyeceksin, Çiçekler Solmasın, Teneke Kaplı İvan, Frej Apartmanı’nın Esrarı, Hayalet Köy ve Mavi Zamanlar romanlarından alınan aşağıdaki kesitlerde de okuma sevgisi ve hazzının yaşandığı görülmektedir:

“Yaşıtım bir çocuk atıldı. Kitap getirip getirmediğimi sordu. Getirdiğimi söyledim. Hemen canlandı ve ekledi. ‘Okumamız için bize verir misin?’ dedi. ‘Niye vermeyeyim ki, ‘ dedim. Sevindiler yanıma.” (Çiçek, 2016: 16).

“Bülent’in kitaplarını okurken her şeyi unuttur giderdi: Nerede olduğunu, burada ne işi olduğunu, kim olduğunu unutturdu.” (Seyda, 2013: 191-192).

“Okumaya kendini öyle kaptırmıştı ki. Okumuyor, yiyordu sanki. Okumuyor, yutuyordu sanki. Okumuyor, seviyordu sanki. Okuma yüzünde, bakışlarında güzelleşiyordu. Ben, okumanın bu kadar güzel olduğunu ilk kez onun yüzünde, gözlerinde görüyordum.” (Güneş, 2001: 84-85).

“....Bay Duran ıssız bir köşede kitaplarının arasında kaybolur giderdi” (Tok ve Çadırcı, 2008: 232).

“Eve gelir gelmez Pembe Bego’nun kitabını aldım elime. Kitap sarmıştı beni.” (Eray, 2013: 99).

“Gözünü elindeki kitaptan ayırmayan Ayşe, ‘Aç, ama sadece karnım değil, gözüm de, beynim de aç. Hiç doymak bilmiyorlar. Hep okumak, öğrenmek istiyorlar.’ diye karşılık verdi.” (Şeker, 2014: 87).

“Kendine özgü kokusu olan eski kitapları okumak için sabırsızlanıyordu.” (Yener, 2016: 9).

Benim Dünyalarım adlı romanda “Kitabıma sarıldım. Adı, Bambi. Kocaman gözlü bir karaca. Çok da güzel! Okudum, bir daha okudum, ezberledim. Bambi, benim ilk armağan kitabım. Baştan sona okuyup bitirdiğim ilk kitap. Herkese anlattım Bambi’yi. Okuldaki ablalara, ağabeylere de anlattım. Çok merak ettiler ve onlar da okudular. Hepsi çok beğendi.....Bambi’den sonra kütüphaneden çıkmaz oldum. Öyle çok kitap okudum ki...Masallar, öyküler, şiirler... Kitaplarda dünya var, güzellik var. Kitaplarda dayak yok, öfke yok, üzüntü yok. Hiç bilmediğim, öğrenmekten zevk duyduğum çok şey var kitaplarda. Denizler, başka başka ülkeler; hiç bilmediğim hayvanlar, bitkiler; büyük büyük adamlar...Kitapların dünyasına girince çiçek koleksiyonumu, resimlerimi, saçlı bebeklerimi bir yana bıraktım.” (Saygınar, 2008: 26-27) örneğinde çocukların kitapların dünyasında dolaşmaktan büyük zevk aldığı belirtilmiş; kitap okumanın verdiği haz ve doyuruculuğun insanın uğraştığı ve ilgilendiği diğer hobilerinde olmadığı hissettirilmiştir.

Kitapların çocuklar için duygusal boyuttaki önemi de romanlarda ifade edilmiştir. Şeftali Dede “Öylesine üzgündü ki..Çantasından bir roman çıkardı. Sessizce okumaya başladı.” (Çiçek, 2016: 8) ve Benim Dünyalarım romanlarındaki “O evde mahalle arkadaşım olmadı ama kütüphanedeki kitaplar hep arkadaşım. Ordan çıkmadım.” (Saygınar, 2008: 57) örneklerde kitapların çocuklar için arkadaşan farksız olduğu ve çocukların üzgün zamanlarında onlarla teselli bulduğu belirtilmiştir.

Hatta Büyük Tuzak romanındaki örnekte “Kitapları her zaman çok sevmiştii, ama şimdi öncekinden de çok seviyordum. ‘Her zaman en iyi dostlarım oldular. Beni yarı yolda bırakmayacaklarını biliyordum,’ diye düşündü. Gerçekten de Şeroks’un, merakla karıştırdığı cilt cilt ansiklopedileri, başucundan ayırmadığı macera kitapları, annesinin yıllar önce hediye ettiği bir müzikli kitabı ve ayrıca, renkli resimleriyle göz alıcı, birbirinden güzel masal kitapları vardı. Hepsini keyifle, severek okumuştum.” (Der, 2016: 120) kitapların insanın en iyi dostu olduğu vurgusu yapılmıştır.

Çocuklar için kitapların onlara yaşamı öğreten bilgi dolu bir dünya oluşu Her Çocuğun Kanadı Vardır, Bir Gün Büyüyeceksin, Korkusuz Murat, Ormandaki Tehlike, Kayıp Seslerin İzinde, Sonsuzluk Sirki, Mavi Zamanlar, Sisin Sakladıkları ve Amber’in Zaman Kapsülü romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde verilmiştir:

“Babamın bana verdiği kitaplarda okuduğuma göre bunlar, etinden, sütünden derisinden, hatta boynuzlarından, sakatatından, daha doğrusu her şeyinden faydalandığımız koyunlardı.” (Özkan, 1985: 23).

“İçinde bütün balıkların resimleri bulunan bir kitap geçirmişti eline. Bu ne balığı büyük baba, bu ne? diye sorup onlarla oyalanırdı.” (Seyda, 2013: 137-138).

“Kitaplarda okumuştum ki, vahşî hayvanlar yaralanırlarsa asıl o zaman iyice canavarlaşırlarmış.” (Vânû, 1998: 111).

“–İşte buralarda da çevreyi nelerin kirlettiği yazılı... İsterseniz okuyalım.”
(Tunaboşlu, 2012: 82).

“–Aylin, sen hâlâ tarih kitaplarını karıştırmaya devam ediyor musun? diye sordu Ege Yıldırım gülümseyerek.

–Karıştırmaktan öteye geçtim hocam. Onları yutuyorum. Onları okudukça hem Hüsrev amcaşu daha iyi anlıyorum, hem de günümüz cumhuriyetini daha iyi değerlendirebiliyorum.”
(Yener, 2003: 121-122).

“Deniz bu işaretin ‘sonsuzluk’ anlamına geldiğini okuduğu bilim-kurgu kitaplarından öğrenmişti.” (Barutçuoğlu, 2014: 30).

““Tabi ya... Bir söz okumuştum kitaplarımdan birinde. ‘Gerçek gezginler yeni yerler aramazlar, yeni gözlerle bakabilirler,’ diyordu....” (Yener, 2016: 107).

“–Geçenlerde kargaların kırka yakın türü olduğunu okumuştum bir kitapta. Bunlar da o kırk türden biri demek ki.” (Sertbarut, 2016: 10).

“Bir ay önce; bilimsel konuları işleyen bir kitapta *Amber Taşının Oluşumu* adında bir yazı okumuştum.” (Gülü, 2015: 17).

Çocukların eğitiminde kitapların çok özel bir yeri vardır; öyle ki kitaplardaki olaylar ve kahramanlar vasıtasıyla çocuklar hayatlarında problemleri çözmek, hayalleri, gerçekleştirmek için cesaret kazanırlar.

Şeftali Dede romanındaki ““Korkmanıza gerek yok,’ dedim, ‘İçinizde Sahip Ali ile Polat gibi gözü pek iki arkadaş da yok mu?’....

‘Kim bu Sahip Ali ile Polat?’ dedi kızlardan biri, ‘bizim köyde bu isimde kimse yok ki. Anlatsana bize, ne ilgisi var söyledikleriyle?’

‘İranlı köy öğretmeni Samed Behrengi’nin bizim gibi çocuklar için yazdığı ‘Bir Şeftali Bin Şeftali’ isimli kitabının kahramanları,’ dedim, ‘sizin köy gibi yoksul mu yoksul, susuz mu susuz bir köyün yanbaşında büyük ve bakımlı bir bahçe varmış. Bol meyve ağacı, gürül gürül akan bir suyu da. Öyle genişmiş ki bir ucundan diğer ucuna bakılsa dürbünle dahi görülmezmiş. Sahibi, cimri ve kötü yürekliymiş. Bahçenin bahçivani da en az onun kadar kötüymüş. Yalnızca Sahip Ali ile Polat meyve aşırabilirmiş oradan. Neden mi? Öteki çocukların aksine bekçinin tüfeğinden korkmazlarmış. Ötekiler, bahçenin duvarına bile yaklaşamazlarmış. Ödleri koparmış. Ama Sahip Ali ile Polat’ın hiç mi hiç korkusu yokmuş. Bahçivani da arkalarından kurşun sıkmış, ama onlar tabana kuvvet kaçıp kurtulmuşlar. Yedi sekiz yaşında iki çocuk bunu yapan biliyor musunuz?’” (Çiçek, 2016: 33) alıntılama da aynı sorunlarla karşılaşan çocuklar, okudukları kitaplardaki karakterlerin başvurdukları yöntemleri uygulamaya yönlendirilmişlerdir.

Hayalet Köy romanındaki “Yaşadığı her şey, özellikle okuduğu her kitap Jasmin’i değiştirip daha iyiye ve güzele dönüştürdü.” (Şeker, 2014: 103) örnekte kitapların insanları daha iyi insan yapacağı vurgulanmıştır. Her Çocuğun Kanadı Vardır romanındaki “–....Üstelik yaşıma göre oldukça bilgili sayılırdım, çok kitap

okumuştum. Sizin yazdığınız kitapları da.” (Özkan, 1985: 19) örnekle kitap okumanın insanı bilgili yapacağı belirtilmiştir. Başlangıçta kitap okumayı sıkıcı bulan çocukların sonradan okumanın zevkine vardıkları aşağıdaki örneklerden anlaşılmaktadır:

Canı Sıkılan Çocuk romanındaki “Ayrıca insanın okuduğu bir kitabın macerasına ortak olduğunu ilk kez fark etmişim. Açıkça söylemek gerekirse bilgisayar oyunlarından daha gerçekçi ve heyecan doluydu.” (Göçmen, 2014: 91) örnekte kitaplar, bilgisayar oyunlarına yeğlenmiştir.

Çınar Dede’nin Doğum Günü ve Venüs’ten Dünyaya Dedektiflik Oyunu romanlarında karakterlerin kitap tercihleri konusuna da değinildiği görülmektedir.

“...Yeni şiir kitabıma bakmak ister misin? Bugün aldım.’....

‘İstersen ben bir şiir okuyayım yeni kitabımdan. İster misin?’” (Korkut, 2010: 82).

“Dr. Asven çileklerle ilgili bir kitap okuyordu.” (Turgut, 2014: 99-100).

Canı Sıkılan Çocuk romanındaki “Keşfettiğim heyecan dolu bir dünya var; kitaplar...Her kitaptan aynı oranda zevk aldığımı söyleyemem. Ama macera kitaplarının sıkı takipçisiyim. Memo ile okuduğumuz kitapları ara sıra değiş tokuş ediyoruz.” (Göçmen, 2014: 92-93) örnekte macera romanları, Korkusuz Murat’taki “Dedem gözlüğünü takmıştır, tarih kitabı okuyordur.” (Vânû, 1998: 65) örnekte karakterlerin tarih kitabı okuduklarına değinilmiştir.

Çizgi romanı tercih etmeleri Sonsuzluk Sirki “Onlarca kez okuduğu çizgi romanlardan birini alıp yatağa uzandı.” (Barutçuoğlu, 2014: 14) ve Leyleklerin Gitme Zamanı romanlarındaki “Biz de o sıra elimizdeki çizgi romanlara dalmıştık.” (Salgut, 2005: 52) örneklerde yer almaktadır.

Karakterlerin hikâye türünde eserler okudukları “Zehra okuduğu hikâye kitabına tam bu esnada başka bir başın eğildiğini fark etti.” (Sevim, 2014: 145) örneğiyle Güneşe Yolculuk ve “Sen çalış o zaman, ben gidip okumak için öykü kitabı alacağım.” (Avgören, 2011: 55) örneğiyle Anahtar romanlarında verilmiştir.

Tren Düdükleri, Şeftali Dede Bir Gün Büyüyeceksin, Kara Cümle ve Bilginler Sınıfı romanlarında karakterlerin okudukları kitapların adlarının verildiği aşağıdaki örneklerde görülmektedir:

“...Ondan beş yumurta vererek ‘Balalayka’ adında bir kitap aldı....Deli Memed’in Gazi komşularıydı. Onun babasının askerden getirdiği Âşık Garip, Elifcüzü, Hikâye-i Geyik, Hikâye-i Güvercin, Kesikbaş, adlı kitapları Gazi ile severek okuyorlardı.” (Kaplan, 2014: 22).

“...Bu kitapları sana aldım. Okursun.’

‘Benim mi?...Dört Mevsim Türküleri-Özgen Seçkin, Kolo-Vedat Dalokay, Oğluma Mektuplar... Benim Küçük Üçkâğıtım... Bunları... Bunları kiminle aldın?’ diye sordum. ‘Benim torunum var ya, dedi, hani o köpeğimin ısırıldığı... O bu kitapları almama yardım etti. Senin bu kitapları seveceğini söyledi. Behrengi öğretmeni seven biri, ancak böyle kitapları okur, dedi.’ (Çiçek, 2016: 84).

“Abdurrahman ona yalnız bunları mı? Gulliver’in cüceler ülkesine yaptığı yolculuğu, Alice (Alis) adlı küçük bir kızın ‘harikalar ülkesinde’ki gezilerini de okurdu.” (Seyda, 2013: 154).

“Daha İstanbul’dan yola çıkarken yanına Sabahattin Ali öykülerini,... koymuştu.” (Özünal, 2005: 74).

“Öğrenciler... Buluşlarla ilgili düşüncelerini birbirlerine anlatıp duruyorlardı. Yoğun bir tartışma vardı. Tartışmalara ışık tutması açısından, Elif, ‘Dünyanın Yüz Dahisi’, Behice, ‘Buluşlar’, Zeynep Nilsu ise ‘Beyin Geliştirme teknikleri’ adlı kitapları yanlarında getirmişti.” (Köyoğlu, 2002: 90).

Aşağıdaki alıntılmalarda da görüleceği üzere Benim Dünyalarım romanında da okunan kitap isimleri verilmiştir:

“Onlarla kitap alış verişi yapıyorum. Tommiks, Teksas (Demirbilek), Zagor, Karapençe, Red Kit, Tarkan, Karaoğlu, Malkoçoğlu gibi resimli romanlar alıyorum; öykü ve masal kitapları veriyorum. Benim artık çok kitabım var. Babam ya da anam alıyor. Yavaş ama keyifle okuyorum hepsini.” (Saygınar, 2008: 36).

“–Jules Verne’nin kitapları öyle güzel ki! Denizler Altında Yirmi Bin Fersah’a bayıldım. Bir kez gördüğüm deniz hakkında, merak ettiğim birçok şeyi o kitaptan öğrendim.” (Saygınar,2008: 36).

“Anam bana bir şiir kitabı aldı. Yahya Kemal Beyatlı yazmış. O kitapta bir sürü İstanbul şiiri var.” (Saygınar, 2008: 80).

Benim Dünyalarım romanında ayrıca Şeker Portakalı’na “Zeze’nin ağacı gibi küçücük değil.” (Saygınar, 2008: 3) ifadeleriyle göndermede bulunduğu görülür.

Eğitim kurumlarında kitap okumaya önem verildiği “Enstitüde her öğrenci yılda yirmi kitap okumak, özetlemek, yazmak zorundaydı.” (Kaplan, 2014: 66) örneğiyle Tren Düdükleri romanında belirtilir.

Kitap okumanın, çocukların hayal dünyalarını besleyen ve zenginleştiren eşsiz bir yöntem oluşu “O da çok okuyordu. Okudukları, duydukları, gördükleri kafasında yüzlerce düş üretmesini besleyen kaynaklardı.” (Akçagüner, 1997: 10) örneğiyle Sevgi Sitesi Çocukları romanında verilmiştir.

Okumanın insanlığın sahip olduğu kültürel değerleri korumadaki gücüne Büyük Tuzak romanındaki “‘Çok okumalısın,’ dedi son derece ciddi bir sesle yaşlı masalcı Lutta. ‘Bak, sözcükler kaybolmaya başladı. Hem sandığından çok daha büyük bir hızla yok

olacaklar. Okumalısın, Şeroks. Okumalı ve kendi sözcüklerinin yok olmasını engellemelisin....” (Der, 2016: 56) örnekte değinilmiştir.

Kitapların çocukları duygusal ve zihinsel açıdan çok fazla etkileyebileceği Güneş Yolculuk, Ormandaki Tehlike, Camı Sıkılan Çocuk ve Bir Gün Büyüyeceksin romanlarındaki örneklerde ifade edilmiştir:

“Yaşları on ila altmış arası insanlar kitapların sayfaları arasında kendi zamanlarından kurtularak seyahatlere çıkıyordu. Kimisi Eski Yunan’da yapılan bir tartışmanın içine düşmüş, kimisi Osmanlı devrindeki bir savaşa katılmış, kimisi uzaylılarla buluşmuş, kimisi bir haritada çizgilerle belirtilmiş bir nehirde yüzmeye başlamış, kimisi rakamların fısıltularıyla kendinden geçmişti.” (Sevim, 2014: 128).

“....Sonra o rüya...Gerçekten çok ilginç. Yazdığım kitabın bir çocuğun rüyasına gireceği dünyada aklıma gelmezdi. Demek ki yazılanlar seni çok etkilemiş Yunus.” (Tunaboşlu, 2012: 95-96).

“İki çocuğun macerasını anlatan kitap çok sürükleyiciydi. Demek ki rüyamda kendimi ve Memo’yu o kitaptaki kahramanların yerine koyacak kadar etkilenmişim.” (Göçmen, 2014: 89).

“Gündüzleri bunca dostu olan Cingöz Recailerin, Fakabasmaz Zihnilerin, özellikle kanlı, korkunç katil Fantoma’nın bir oyununa gelmekten korkuyordu. Çünkü öldürüyorlar, soyuyorlar, kaçırıyorlar. Çünkü fare tıkırtılarını onların adım sesi sanıyorsun.” (Seyda, 2013: 207).

Yukarıdaki örneklerde çocukların okudukları kitaplardan rüyalarına girecek, kitaptaki kahramanlarla özdeşim kuracak kadar etkilendikleri anlatılmıştır.

Romanlarda, çocuklar kitapları sevmeyi ebeveynlerinden öğrenmektedir fikri, işlenmiştir. Çocuklarda kitap sevgisinin yerleşmesinde ebeveynlerin rolü Çiçekler Solmasının romanındaki “Kitap düşkünüdür babam. Ekmek getirir gibi kitap getirir eve... Kitaplarını çocuk sever gibi sever, yavrukuş sever gibi sever... Ben, babamdan öğrendim kitap sevgisini.” (Güneş, 2001: 6) örnekte verilmiştir. Aile büyüklerinin çocukları kitap okumaya özendirdiği “Babaanneleri gelmişti. Bu mavi gözlü küçük kadın, ona her gelişinde bir sürü kitap getirirdi.” (Tekin, 2017: 40) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları romanında görülmektedir. Tek Kanatlı Güvercin romanında da “....Her yerde beş kuruşa satıyorlar bu maytabı. Ama kabahat sende. Böyle eften püften şeylere para veriyorsun. Paramı biriktirip güzel güzel kitaplar alsana.” (Gündüz, 2009: 59) örneğinde görüldüğü gibi çocuklar kitap satın almaları konusunda teşvik edilmektedirler.

Aile içinde kitap okuma saatlerinin düzenlendiği ve buna ayrı bir önem verildiği Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “Tencere ve tavaları yerleştirdiğimiz rafın üzerinde, dört tane kitap vardı. Hem de kalın kitaplar. Biz elimizi süremezdik. Ninem indirip kaldırırdı. Babamla annem, Kara Davud adındaki kitabı dinlemeyi severlerdi. Zeynep halamla ikimiz, Muhammediye’den hoşlanırdık. Emine’ye gelince, o ille de Seyit Battal diye tutturdu.” (Gündüz, 2009: 12) örnekten anlaşılmaktadır.

Ninelerin okuma saatlerindeki görevlerinden de aynı romandaki “Belki daha sonra, ninem bize Seyit Battal’ı okurdu.” (Gündüz, 2009: 24) örnekte bahsedilmiştir. Kitap

okumanın nasıl yapılacağı ve kitaplardan nasıl faydalanılacağı Bilginler Sınıfı, Hayalet Köy ve Şeftali Dede romanlarında aşağıdaki gibi anlatılmıştır:

“...Elindeki kitaptan dünyadaki önemli buluşlarla ilgili bizlere örnekler sunarsa çok iyi olur. Düşüncelerimizin olgunlaşması bakımından hepimize yarar sağlayacağını umuyorum.” (Köyoğlu, 2002: 90).

“Arkadaşlarıyla yaptığı güzel şeylerden biri de aynı kitabı okuyarak üstünde konuşmaları ve tartışmalarıydı. Jasmin, ilk zamanlar tutuk olsa da zamanla açılmıştı. Kitabın onda bıraktığı etkiyi, öğrendiği yeni şeyleri, kafasına takılanları daha düzgün cümlelerle, onu etkileyen ayrıntıları atlamadan söylemeye başlamıştı. İki günde bir yaptıkları bu okuma toplantılarını artık sabırsızlık ve heyecanla bekliyordu.” (Şeker, 2014: 105).

“Kimi zaman getirdiğim kitapları okudum. Bunların üzerinde konuştuk karşılıklı.” (Çiçek, 2016: 19).

Buna göre kitap üzerinde karşılıklı konuşma ve tartışmaların insanı zevk vererek bilgilendiren bir öğrenme metodu olduğu vurgulanmıştır. Evlerde kütüphanelerin ve kitapla ilgili köşelerin bulunduğu Benim Dedem Gazeteci, Uçtu Uçtu Pelin Uçtu, Teneke Kaplı İvan, Büyük Tuzak ve Atla romanlarından alınan aşağıdaki örneklerden anlaşılmaktadır:

“Dedemin oturduğu ev çok küçük. Bir tek odası var....Buna karşın duvarların her yeri dolapla kaplı, içleri kitap dolu. Sinekler konmak için duvar bulamıyorlar.” (Özateş, 1998: 10).

“Arkasındaki duvar boyunca, içinde parlak ciltli kitaplar bulunan bir kitaplık uzanıyordu.” (Hepçilingirler, 1986: 94).

“Salonun bir duvarını boydan boya kaplayan kütüphanenin tozlu raflarında, çok eskilerden kaldığı belli olan binlerce kitap uyuyordu.” (Tok ve Çadırcı, 2008: 88).

“Odada ne denli az eşya varsa, o kadar çok kitap vardı. Yüksek duvarlardaki raflar tika basa kitap doluydu.” (Der, 2016: 84).

“Babamın çok geniş bir kütüphanesi olmasına ve zamanımın büyük bir bölümünü o kütüphanede geçiriyor olmama rağmen bu kitabı ilk kez görüyordum.” (Aytuna, 2014: 19).

Kitabın ve kitap okumanın bazı yönleri bakımından eleştirildiği yorumlar da romanlarda görülmektedir. Toprağa Basınca romanında “Şimdi adını getiremiyorum. Uzak denizlerde geçen bir macera romanıydı. Okul çocukları kayıkla denize açılmışlar, rüzgâra kapılıp bir daha geri dönmemişlerdi. Kendi kendilerine bin bir tehlike içinde bir adaya çıkmışlar, ateş yakıp ısınmışlardı. Sonra ormandan meyve toplayıp yemişlerdi. Bir yere kadar heyecanlı heyecanlı okudum. Sonra sarmaz oldu. Hep yalan gibi geldi bana.”

(Apaydın, 1966: 47) örneğinde çocukların kitaplardaki olayları gerçekçi bulmayarak okumaktan sıkıldıkları ifade edilmiştir.

Çok kitap okuyan çocukların çok bilgili, yeni fikirler üretmede daha başarılı olmaları gibi olumlu özellikleri kazanmasının yanı sıra çok okumanın onları kibirli yaptığı “Beklendiği gibi, Theodor tam bir kitap kurduydü. Dört yaşında okumayı öğrenmiş ve o andan sonra da kitaplar elinden düşmez olmuştu. Bu özelliği onun çokbilmiş görünmesine neden oluyordu. Diğer çocukları cahil oldukları gerekçesiyle aşağılıyor, her şeyi en iyi kendisinin bildiğini sanıyordu. Bununla birlikte, pratik zekâlıydı. Zorluklar karşısında hemen çözüm üretir ve birçok çocuğun başa çıkamadığı problemlerin kolaylıkla altından kalkardı. Her zaman sırtında taşıdığı çantasının içinde kendi yaptığı oyuncak robotu vardı. İlerde daha büyük ve akıllı bir robot yapma hayalleri kuruyordu.” (Kurtuluş, 2004: 11) örneğiyle Pitan romanında verilmiştir.

Çok okuyan kişilerin çevreleri tarafından küçümsendiği ““Sen nerden biliyorsun bunu bay çokbilmiş hafiye bozuntusu? Okuduğun o macera kitaplarından mı?”” (Almarpa’nın Gizemi, 2016: 81) örneğinde işlenmiştir. Kitap okumada kitap seçimin doğru yapılması gerektiği kitap temasında ele alınan diğer bir konudur. Her kitapta doğru ve gerçek bilgilerin bulunmayacağı meselesine Sisın Sakladıkları ve Tombul Sarı Balık romanlarından alınan aşağıdaki kesitlerde değinilmiştir:

“–Ama ben Türkiye’de elektriksiz köy kalmadığını okumuştum teyze.

Teyzesi, bu duruma alışmış görünüyordu.

–Sen yazılanlara bakma. Görüyorsun işte, gaz lambası ile görüyoruz işimizi. İnsanlar, kitap yazarken çoğu zaman olduğu gibi değil, olmasını istediği gibi yazıyor. Masallar da öyledir ya...Hep iyiler kazanır, kötüler bulur cezasını. Gerçek yaşamda öyle mi ya. İyiler de kaybediyor.

Kafası karıştı İlay’ın, o güne dek ders kitaplarına veya gazetelere geçen her şeyin doğru olduğundan kuşku duymazdı.” (Sertbarut, 2016: 80).

““...İnsanlar, kitap okurlar. Doğruları kitaplardan öğrenirler. Ancak her kitap da doğru şeyleri yazmaz.”” (Korkut, 2010: 72).

Leyleklerin Gitme Zamanı romanından alınan örnek paragrafta da eleştirel okumanın önemi ön plana çıkmaktadır:

“Bir şeyler daha kalmıştı paylaşılacak: Resimli romanlar! Kendi gizli bölmemden tüm çizgi romanları çıkarıp onlara son kez baktım. Bunların gizli olmasının nedeni, öğretmenimizin ve onun öğütleriyle hareket eden büyüklerin koyduğu yasaktı. Bunlar yüzünden ders çalışmadığımızı; hatta, kendimizi onlara kaptırınca duymadığımızı, başka şey görmediğimizi söyleyip yasaklamışlardı. Çok anlayışlı olan babamın ise, bu resimli romanlara yasak koyuş nedeni, tamamen siyasiydi! Bunlar Amerikan ideolojisiyle hazırlanmış, aldatıcı yayınlardı! Gerçekte Kızılderililer orada anlatıldıkları gibi kötü olmayıp o ülkenin gerçek sahipleriymiş! Bizim kahramanlarımız olan Tom Miksler, Tom Braksler ise tamamen uydurma kişilermiş!(...) Babam gibi, güvenilir ve akıllı bir adamın bu konuda hiçbir şey bilmediğine hep üzülür dururdum! Gerçekte Kızılderililer, vahşi kabilelerdi ve yakaladıkları beyaz adamların kafa derilerini yüzecek kadar acımasız savaşıtlardı! Beyaz adam onlara uygarlık götürmek istedikçe onlar savaş isterlerdi! Çiftlikleri basarak oradaki zavallı aileleri öldürüp mallarını çalarlardı! Beyaz adamlar bizdendi, Kızılderililer ise çok yabancıydı olduğumuz başka bir dünyanın yaratıklarıydı! Sonra kim, bunları bize kötü tanıtmayı amaçlayabilirdi,

bundan ne çıkarı olurdu ki? Küçük bir Anadolu kasabasında yaşayan bir çocuğa, Kızılderilileri kötü tanıtmakla kim ne kazanacaktı?...” (Salgut, 2005: 190).

Bu örnekten anlaşılacağı üzere kitapların, toplumların ideolojik yapısının ürünü olduğu gerçeği açıklanmış; kitapları sorgulamadan geçirerek okumanın gerekliliğine dikkat çekilmiştir. Romanlarda kitap okumayı sevmeyenler ve okuma sevdalısı olmayan ebeveynler; Sevgi Sitesi Çocukları, Çiçekler Solmasın ve Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanlarından alınan kesitlerle örneklendirilmiştir:

“Özgür, okuduğu kitapları ona anlatırken zevkle dinliyor ama o kitapları okumaya yanaşmıyordu.” (Akçagüner, 1997: 10).

“Okumak canım istemiyordu...Okumak istesem bile annem başlardı söylenmeye, *Yine mi kitap? Okuya okuya gözlerin kör olacak kızım. Bırak onu, diye.*” (Güneş, 2001: 30).

“Macera kitaplarını sevdiğimi bildiği için bu bölüme gelip elime alacağını tahmin ettiği ilk kitabın arasına koymuş olmalıydı. Eskiden beri hep dalga geçer benimle: ‘O kitaplarla vakit geçireceğine iki tane matematik sorusu çözsene.’” (Göçmen, 2015: 11).

Kitap teması ile kitap ve okuma sevgisi yoğun olarak işlenmiştir. Öyle ki okumak insanı kendinden geçirten, yemek yemeden daha doyurucu bir faaliyet olarak tanımlanmıştır. Temayı açıklayan kesitlerden anlaşıldığı üzere kitap; insanı zihin, duygu bakımından besleyen eşsiz bir kaynaktır. Çok kitap okuyanlar, birçok konuda fikir sahibi olmalarının yanı sıra karşılaştıkları engellerdeki çözüm yollarını da keşfederler. Çocukların kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı kazanmasında rol modellere ve uygun ortamlara ihtiyacı vardır. Romanlarda bu fikirlerden başka, zengin bir kitap çeşitliliği ve kitap isimleri hazinesi göze çarpar. Sadece 9 romanda kitaba ve kitap okumaya olumsuz bir bakış geliştirilmiştir. Kitaplar gerçeklerden uzak, ideolojik kaygı ve çıkar uğruna kurgulanması, göz sağlığını olumsuz etkileyeceği düşüncesi ve ders çalışmanın daha önemli görülmesi gibi nedenlerden ötürü farklı değerlendirilmiştir.

4.1.6.1.2 Gazete

66 romandan 24’ünde geçmektedir. Bir Gün Büyüyeceksin, Mavi Zamanlar, Yeşil Bayır, Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık, Anahtar, Canı Sıkılan Çocuk, Almarpa’nın Gizemi, Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde, Ankaralı, Amber’in Zaman Kapsülü, Şeftali Dede ve Benim Dedem Gazeteci romanlarında gazete okumanın geçtiği örnekler aşağıda verilmiştir:

“Gözlerinde gözlüğü, rahat ve iyimser, gazete okuyordu Hacı Şakir Bey oturaklı sandalyesinin üzerinde.” (Seyda, 2013: 166).

“Birce, Canan Hanım’ın çalışma odasında otururken gazete haberini bir kez daha okudu.” (Yener, 2016: 79).

“Hayrullah Amca, başını gazetesinden kaldırdı. ‘Pazarları bana gazete okutturmadıkları için kızardım onlara’ dedi.” (Dölek, 2015: 141).

“Doktor Murat, normal şartlarda sabah okuması gereken gazetesini almış, satır satır inceleyerek okuyordu.” (Avgören, 2014: 18-19).

“...yorgun argın açık tutmaya çalıştığı gözleri ile gazete okumaya çalışan Serdar Bey’in yanına yaklaştı Özgün.” (Avgören, 2011: 16).

“Babam,... gazetenin sayfasını çevirdi.” (Göçmen, 2014: 10).

“Eve döndüğünde, babası koltuğunda gazete okuyordu.” (Avcı Çakman, 2016: 113).

“Kahvaltımızı neşeyle yaptıktan sonra annemle babam gazetelere gömüldü...” (Göçmen, 2015: 21).

“Yanındaki genç adam da dörde katladığı gazeteye dalmış.” (Cemali, 2011: 129-130).

“Erdal amca günlük gazetesini okuyordu.” (Gülü, 2015: 28).

“Diğer yolculara baktım... Bazıları gazete okuyorlardı.” (Çiçek, 2016: 8).

“–Yarın çıkacak gazeteyi aldım. Evde okuruz.” (Özateş, 1998: 60).

Okumanın alışkanlığa dönüştüğü ifadelere Dünyanın En Güzel Çocukluğu, ve Kesekâğıdı Ustaları romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde görülmektedir:

“Babam oturmuş, her zamanki gibi gazetesini okuyordu.” (Tunaboşlu, 2004: 100).

“İçimizde en geç Ömer yatıyor. Kesekâğıdı yaparken beğendiği gazeteleri bir kenara ayırıyor. Gece yaralarına dek hışır hışır okuyor onları. En az bir haftalık. Kimi zaman da aylık, yıllık gazeteler. Onları bitirmeden yatmıyor bir türlü.” (Güler, 2015: 34).

Benim Dünyalarım romanındaki “Gaz lambasının ışığında bize gazete okuyor. Benim en sevdiğim yer ‘Taşlar ve Başlar’ diye bir bölüm. Ümit Yaşar Oğuzcan yazıyormuş. Komik şiirler. Babam okurken çok gülüyorum. Bazı bölümleri okurken anamla konuşuyor, tartışıyorlar. Pek bir şey anlamıyorum ama babamın okuduğu saatleri çok seviyorum.” (Saygınar, 2008: 17-18) örnekte gazete okuma alışkanlığının aile düzeyinde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

İlk Arkadaş “–Gazete getirdin değil mi?

–Evet!

–Şimdi bana başından sonuna kadar okuyacaksın...” (Balı, 1956: 17) ve Kara Cümle romanlarındaki “Sertçe çıktı:”

–Ne tutuyorsun çocuğu bu ayazda? Haydi gelsenize, şu gazatayı oku bana.

Yukarı çıktılar. Annesi Arap harfleriyle basılmış gazeteyi eline aldı.” (Özünal, 2005: 29) örneklerde farklı nedenlerden ötürü kendileri gazete okuyamayan karakterlerin başkalarına okutma yoluyla gazete okuma alışkanlıklarını devam ettirdiklerine şahit olunmaktadır.

Romanlarda gazetelerin hangi sayfalarının okunduğuna dair bilgiler de yer almaktadır. Benim Dünyalarım “Cumhuriyet gazetesinin ikinci sayfasında bir karikatür bölümü var. Her gün çıkıyor. Nimbus...Nimbus’u çok seviyorum...” (Saygınar, 2008: 61) ve Sonsuzluk Sirki romanlarındaki “Oturma odasına geçti, televizyonun altındaki dolaptan son birkaç haftanın birikmiş gazetelerini çıkardı. Teker teker hepsinin karikatür sayfalarını okuduktan sonra rastgele birkaç habere göz attı.” (Barutçuoğlu, 2014: 8) örneklerde gazetede daha çok karikatür sayfalarının zevkle okunduğu ve tercih edildiği görülür. Sonsuzluk Sirki romanındaki “Gazete en az iki haftalık ve turnuva çoktan bitmişti, ama Deniz yine de iş olsun diye haberi okumaya karar verdi ve spor sayfasını açtı. Tam Fransız spor yazarlarının Türk takımı hakkındaki yorumlarını okumayı bitirmişti ki kapı çalındı.” (Barutçuoğlu, 2014: 8) örnekte gazetelerin spor sayfalarının okunduğu bilgisi vardır.

Okuma sevgisinden “Memican bazen Akşehir’e giden köylülerine yumurta vererek ‘Karagöz’ gazetesi getirtiyordu. Çünkü o, okumayı, yazmayı çok seviyordu.” (Kaplan, 2014: 22) örneğiyle Tren Düdükleri romanında bahsedilmiştir.

Gazete okumanın insanı bilgili yapacağı “....Memurların, işçilerin haftada iki gün izin yaptıklarını biliyor musunuz?”

‘Bilmiyoruz,’ dedik hepimiz....

‘Akşam gazetede okudum. Okumadan önce ben de bilmiyordum.’” (Güler, 2015: 35) örneğiyle Kesekâğıdı Ustaları romanında ifade edilmektedir.

Gazete okumanın insanı akıllı yapacağı “O çok çalışkan ve hepimizden akıllı. Haberlerde hep değişik haberler veriyor. Çok gazete okuyormuş.” (Saygınar, 2008: 44) örneğiyle Benim Dünyalarım romanında verilmiştir.

2005 yılında ödül alan Ablamı Nereye Kaçırıldılar romanından alınan “Daha eski gazeteleri atmamışlardı, Emir hepsini getirdi. Tomarı ikiye ayırdık, sırayla bakmaya başladık. Gazetelerin hepsini gözden geçirdiğimizde Sarı Ziya’nın kim olduğunu öğrenememiştik, ama artık şunları biliyorduk: Sarı Ziya politikacı değildi. Gazetelerin birinci sayfalarında hiç adı geçmiyordu.

Şarkıcı ya da manken de değildi. Zaten manken olma ihtimali düşüktü, ama olsun, her olasılığı göz önünde bulundurmak gerekti.

Yakın zamanda karısını veya baldızını öldürmemiş, ya da cinnet geçirip herkese ateş etmemişti. Gazetelerin üçüncü sayfasında böyle bir bilgi yoktu.

Futbolcu değildi. Aslında bunu araştırmaya gerek toktu, ikimiz de hiçbir takımda böyle bir futbolcu olmadığını biliyorduk, ama gene de gazeteleri tararken şunları öğrenmiştik:

İkinci ligde işler biraz karıştı, hangi takımın şampiyon olacağını kestirmek zordu.

Bu sene transfer piyasası çok çekişmeli geçeceğe benziyordu.

Üç büyükler arasındaki puan sıralamasını yanlış hatırlıyormuşuz.

Gazetelerin ekonomi sayfalarını okumamıştık, çok anlaşılmaz laflar vardı.” (Kıral, 2010: 89-90) kesitte roman kahramanının ablasını kaçıran adamla ilgili bilgi öğrenmek için eski gazeteleri taraması; arama motoruna başvurmaması 2005 yılında gazetenin hâlâ önemli bir bilgi kaynağı olduğunu, dolayısıyla internetin baskın olmadığını göstermektedir.

Gazetenin basın yayın işlevi gördüğünü ifade eden anlatımlara aşağıda görüldüğü üzere Sen Olabilirsin, Ormandaki Tehlike ve Kayıp Seslerin İzinde romanlarında rastlanılmıştır:

“Yerel gazete ve radyoların çağrısına, ulusal gazeteler ve televizyon kanalları; Sen de Olabilirsin; çağrısını destekleyerek kampanyaya katıldılar.” (Soytürk, 2002: 130).

“Elif’le Ahmet de gördüler fotoğrafı. Birinci sayfada dört sütun yayınlanmıştı. Ahmet, hemen cebinden para çıkarıp gazeteden satın aldı ve haberi heyecanla okudu.” (Tunaboşlu, 2012: 101).

“–Demek bana bile söylemedikleri gizli araştırmaları sizlerle paylaşmışlar. Bunu gazeteden mi öğrenecektim? diye çocuklara sitem etti.
–Ne? Gazetede mi yazıyor? diye çığlık attılar.
–Gazeteler, üniversitede insanlık tarihini değiştirecek bir keşfin yapıldığını yazıyor, biz en son duyuyoruz, dedi Sercan.” (Yener, 2003: 36).

Yukarıdaki açıklamalarda gazete önemli bir kitle iletişim aracı iken; Parktaki Gergedanlar romanındaki “...bir süredir ellemediği gazetesini alıp bulmacasını çözer gibi yaparak karşıdaki üç çocuğu izlemeyi sürdürdü.” (Atilla, 2015: 31) örnekte gazete gizlenmek amacıyla kullanılmıştır.

4.1.6.1.3 Dergi

9 farklı romanda geçmektedir. Dergi okuma ile ilgili örnekler Parktaki Gergedanlar, Venüs’ten Dünyaya Dedektiflik Oyunu ve Mavi Zamanlar romanlarında aşağıdaki gibi yer almaktadır:

“...sehpadaki dergileri karıştırdı,...” (Atilla, 2015: 47).

“Önündeki dergileri karıştırmakta olan Bayan Magra da arada sırada onlara katılıyordu.” (Turgut, 2014: 100).

“Işıl elindeki dergiye dalmış, okuyordu.” (Yener, 2016: 34).

Romanlarda farklı dergi türlerine rastlanılmaktadır. Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “Yeni çıkan sanat dergilerine bakmak için kitapçıları dolaşırken yolu buraya düşmüştü.” (Tankut, 2011: 114) sanat dergisi, Sisın Sakladıkları romanında “İlay söylenenlere ilgisiz, uzanıp masasının üzerinde duran mizah dergisinin sayfalarını karıştırmaya başladı.” (Sertbarut, 2016: 16) mizah dergisi ve Ormandaki Tehlike romanında “Ahmet, dergi okuyordu. Hani şu bol resimli çocuk dergilerinden...”

(Tunaboşlu, 2012: 12) çocuk dergisi örneklendirilirken Konaktaki Hazine romanında “İş bölümü yapıldı. Üç ayda bir yayımlanan okul dergisi ‘Sevimli Kalemler’in yeni sayısı için belirlenen konular, okul kütüphanesinde, görevli öğrencilere dağıtıldı.” (Erdoğan, 2013: 6) öğrencilerin okul dergisi çıkarttıkları görülür.

Dergilerin bilimsel gelişmeleri ve bilim adamlarının çalışmalarını aktarma işlevi “O da babam gibi bir bilgindi ve babamın çalışmalarını çeşitli dergilerde izlediği için tanıyordu.” (Özkan, 1985: 132) örneğiyle Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında verilirken Bilginler Sınıfı “–Ben de bir örnek vereyim arkadaşlar. Ablam TÜBİTAK bilim dergisi abonesi. Dikkatimi çekmiş orada okumuştum. Örneğin su ile çalışan motor bulunmuş. Bunu geliştirmeye çalışıyorlarmış.” (Köyoğlu, 2002: 93) ve Amber’in Zaman Kapsülü romanlarındaki “Öğretmenin gelmesini beklerken ona zaman kapsülü ile ilgili dergiden okuduklarımı ve internette yaptığım araştırmayı anlattım.” (Gülü, 2015: 143) örneklerde de öğrencilerin bilimdeki gelişmeleri dergi vasıtasıyla takip ettikleri anlaşılır.

4.1.6.1.4 Ansiklopedi

6 romanda geçmektedir. Sisin Sakladıkları, Elveda Kumru, Ablamı Nereye Kaçtırdılar, Benim Dedem Gazeteci ve Bilginler Sınıfı romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde insanların bilgilenmek için ansiklopediye başvurdukları görülür:

“–...Geçen gün bir ansiklopedide kargaların sınırlı da olsa konuşmayı öğrendiklerini okumuştum. Çok zeki hayvanlarmış.” (Sertbarut, 2016: 46).

“...babam ansiklopediden kumrularla ilgili bilgi ararken annem kuşçu bayana gidecekti.” (Tuncel, 2011: 14).

“Evdeki ansiklopedilere bakmaktan başka çare yoktu. Üst raftaki ansiklopedinin altıncı cildini indirdim, DÜN-FOS yazıyordu, Ege Bölgesi bu ciltte olmalıydı. Gerçekten de öyleydi, ama çok fazla bilgi vardı. Bunların hepsini okumaya kalksak bu ödev hayatta bitmezdi.” (Kıral, 2010: 56).

“–Nişastadan ispirto oluyormuş; ama nasıl?

Ansiklopediden araştıracaktım.” (Özateş, 1998: 35).

“–Ben de araştırmalarımı, verilen ipuçlarını esas alarak, Tolga arkadaşımız gibi kitaplara dayalı olarak yürütmeye çalıştım. Kaynak olarak kendime ansiklopediyi seçtim. Kendi adıma bu araştırmanın epeyi yararlı olduğuna inanıyorum...” (Köyoğlu, 2002: 39).

Yukarıdaki alıntılarda karakterlerin araştırma ve öğrenmek için ansiklopedilerden faydalandıkları görülürken Canı Sıkılan Çocuk romanında “Memo ise birbirinden sıkıcı ansiklopedileri karıştırıp durdu.” (Göçmen, 2014: 30) örneğinde ansiklopedilerin sıkıcı bulunduğu yorumu ile karşılaşılmaktadır.

4.1.6.1.5 Sözlük

1 romanda geçmektedir.

Sözlük kullanmanın bilgilendirici bir metot olduğu Bilginler Sınıfı romanından alınan “–Elimizdeki ipuçlarından yararlanarak ben araştırmama sözlükten başlamaya karar verdim arkadaşlar. Sözlüğün A harfinden başladım, Z harfinden çıktım. Amacım bezden yapılmış cisimleri bulmaktı. Elimdeki sözlükte A harfi ile başlayan ve bezden yapılmış olan nesnelerin adlarını buldum önce. Sözlüğü karıştırırken bilmediğim yüzlerce, binlerce sözcüğün varlığını öğrendim...” (Köyoğlu, 2002: 33) alıntılama açıkça görülmektedir.

4.1.6.1.6 Yazım Kılavuzu

Bilginler Sınıfı romanındaki “–Evet arkadaşlar, ben de araştırmama arkadaşlarım gibi kitaplardan yola çıktım. Benim kaynağım yazım kılavuzu. Temel ipuçlarımıza dayanarak yazım kılavuzundaki bütün sözcükleri gözden geçirdim. İnceledim...” (Köyoğlu, 2002: 40) örnek olmak üzere yazım kılavuzu 1 romanda geçmektedir.

4.1.6.2 Çocuk Eğitimi

66 romandan 46’sında çocuk eğitimiyle ilgili yaklaşımlar ve tutumlara yer verildiği görülmektedir. Bu başlık altında çocuk yetiştirme ile ilgili hususlar, çocuk eğitiminde anne-baba ve öğretmen davranışları, çocuğu yetiştirirken şiddete başvurulması, ödül, ceza ve yasak konuları ele alınmıştır. Sonuçta; bu temada fiziksel-sözel şiddetin, ceza ve yasağın; ödülde çok yer aldığı tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle; mesajların içeriklerine bakıldığında çocuk eğitimiyle ilgili olumsuz tutumların ağırlıklı olarak işlendiği bilgisine ulaşılmıştır.

Bu temayla çocuk yetiştirirken dikkat edilmesi gereken hususlara, çocuk yetiştirmede uygulanan farklı metotlara ve çocuklardan beklenen davranışlara değinilmiştir. Çocuk eğitiminde yeteneklerine göre çocuğu yönlendirmek gerekliliği “–...Çocukları kendi istediğimiz gibi yönlendirmek yerine yeteneklerini anlayıp o yönde eğitmeliyiz. Bu en iyisi. İşte o zaman şansı da yaver gider.” (Tunaboşlu, 2004: 141) örneğiyle Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında işlenmiştir. Çocuk büyütürken giyim kuşamından çok beslenmesine dikkat edilmesi gerektiği “– Bizim buralarda bir söz vardır, dedi. ‘Çocuğun yediği helal, giydiği haram’ derler. Üst baş önemli değil. Nasıl olsa gider aldırma. Köylük yeri. Yalnız boğazına iyi bakın yeter.” (Apaydın, 1966: 26) örneğiyle Toprağa Basınca romanında ele alınmıştır. Çocukların tehlikeli eşyalara dokunmaması koşuluyla evin içinde özgür bırakılmalarına “... bizi affettiğini, bundan sonra tehlikeli şeylere el sürmemek şartıyla bu evin içinde her şeyi istediğimiz gibi kullanmamıza izin verdiğini söyledi.” (Balı, 1956: 59) örneğiyle İlk Arkadaş romanında değinilmiştir.

Şeftali Dede romanında çocuklardan beklenen aile içindeki sorumluluklar “Annem, öğle yemeklerinde bulunmayışına artık tahammül edemeyeceğini söyledi. İyi niyetini kötüye kullanıyormuşum. Bunun doğru bir davranış olmadığını ima etti...Çevremdeki çocuklara iyi örnek olacağım yerde, onların iyi olmayan davranışlarını örnek aldığımı,

üstümü başımı batırdığımı, kimsenin usuna gelmeyecek işler yaptığımı belirtti. Çocukları da kendi haylazlıklarına alet ettiğimi ve getirdiğim kitapların sayfasını hiç açmadığımı, açılması yakın olan okul için hiçbir hazırlık yapmadığımı açıkladı. Onu dinledim. Boynuna sarıldım annemin yanaklarından öptüm. Kendisini üzmeyeceğimi söyledim.” (Çiçek, 2016: 54) örneğinde görüldüğü gibi sıralanmıştır. Çocuğun üstünü başını kirletmesi, yaramazlık yapması, ailenin yemek vaktine uymayışı istenmeyen durumlar olarak görülmektedir.

Romanlarda çocuklardan beklenen davranışlar ile ilgili bilgileri çoğaltmak mümkündür. Çocukların izin almadan başkasının bahçesine girmemesi “Sevgi Sitesi çocukları kimsenin bahçesinden izinsiz meyve, çiçek koparılmayacağını küçücükken öğrenirlerdi.” (Akçagüner, 1997: 19) örneğiyle Sevgi Sitesi Çocukları ve “Babam bana kızmadı ama başkasının bahçesine izinsiz girmemem gerektiğini söyledi. Bunu hep söyler zaten. İzinsiz, kimseden bir şey alınmamalıymış. Ben hiç kimsenin bir şeyini almıyorum.” (Saygınar, 2008: 29) örneğiyle Benim Dünyalarım romanlarında belirtilmiştir. Yine çocukların izinsiz bir yere gitmemeleri gerektiği Sevgi Sitesi Çocukları romanındaki “–Onlarla biz de gurur duyuyoruz. Ancak bundan sonra bilmedikleri, tanımadıkları yerlere kendi başlarına, izinsiz gitmeme sözü vermelerini istiyorum....” (Akçagüner, 1997: 103) örnekle ele alınmıştır.

Çocukların uyması gereken görgü kurallarına Benim Dünyalarım ve Şeftali Dede romanlarında aşağıdaki örneklerde değinilmiştir:

“Sakızı şişirip patlatmayı çok seviyorum ama...Babamdan, anamdan gizli yapıyorum. İkisi de kızıyor. Yerken, içerken, sakız çiğnerken ses çıkarmak; ağız şapırdatmak, höpürdetmek ayıpmış.” (Saygınar, 2008: 71).

“Annemin, ‘lokmanı yavaş çiğne, acele etme, düzgün otur, oyun yeri kaçmıyor’ gibi sözlerini dinlemiyorum bile. Bir an önce evden çıkmak istiyorum.” (Çiçek, 2016: 55).

Yukarıdaki örneklerde özellikle çocukların yemek yerken nelere dikkat etmeleri gerektiğinin altı çizilmiştir. Büyüklerin çocukları eğitirken tembih, öğüt ve uyarma yöntemine başvurdukları görülmektedir.

Toprağa Basınca romanındaki “Akşam ablamla hazırlandık. Bana sıkı sıkı tenbih etti: –Sakın evimizdeki gibi hareket etme: ‘ben bu yemeği yemem, filan’ deme. Sofraya ne konursa ağır ağır yer. Yemesen bile yer gibi yap. Lokmalarını hep önünden al. Hiç acele etme. Büyükler başlamadan başlama. Onlar kalkmadan kalkma!... Amma karışık işleri vardı be. Nasıl akılda kalırdı bunlar?” (Apaydın, 1966: 21-22) örneğinde misafirlikte çocukların yemek yeme adabı konusunda uyarılarda bulunulmuştur. Bunlar, çocuk tarafından karışık ve akılda tutması zor uyarılar olarak görülür.

Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “‘Bununla karnımız doyacak mı?’ dedi.

Ninem, Emine’nin suratına dik dik baktıktan sonra:

‘Hele önce bir besmele çek.’ diye çıkıştı. ‘Karnını doyurmak istiyorsan şeytanı şişmanlatma!’” (Gündüz, 2009: 20-21) örnekte de çocukların yemekten önce besmele çekmeleri konusunda büyükleri tarafından uyarıldığı bilgisine ulaşılmaktadır.

Çocukların yemek yerken konuşmamaları gerektiği “Annesi sonunda karşı çıktı.

–Ya konuş, ya yemek ye. İkisi aynı anda olmaz Cemal.” (Tekin, 2017: 44) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları romanında ele alınmıştır.

Pembe Pantolonlu Bulut romanındaki “Tabii Handan Hanım gitmeden önce oğluna bir sürü öğütlerde bulundu: Okuldan doğruca evine gelmesini, evi temiz tutmasını, adamlara dikkat etmesini, kimseyle dalaşmamasını, dersini çalışmasını ve daha bir sürü şeyler...” (Uslu, 2002: 61) örnekte, çocuklara istenilen davranışları kazandırmak için öğütte bulunulduğu görülür.

Toprağa Basınca romanındaki “Okula giderken ya da dükkâna varıp gelirken yer yerim çamur oluyordu. Ablam siler, temizler, sonra sıkı sıkı tembih ederdi.

–Biraz dikkat et kardeşim. Bak pantolonun ne hale gelmiş. El adama ne der? Temiz giy şunu.” (Apaydın, 1966: 171-172) örnekte büyüklerin tembihleme yöntemine başvurduğu görülür.

Çocukların tembihlenmekten hoşlanmadıkları ise “Ozan:

‘Ama baba!... Sen de öğretmenimiz gibi her şeye karışıp, her şeyi tembihlemezsen olmaz mı?’ diyerek sitemde bulundu.” (Soytürk, 2002: 44) örneğiyle Sen Olabilirsin romanında verilmiştir.

Çocuğu yetiştirirken ona nasıl yaklaşılması gerektiği ebeveynlerin yaptıkları istenmeyen davranışlar üzerinden karşılaştırmalı olarak Aynalı Geyik romanından alınan aşağıdaki örnekte şöyle geçmektedir:

“Çocuk diye itilmiyoruz. Çocuk diye susturulmuyoruz. Kulaklarımız çekilmiyor. Eterimiz burkulmuyor. Gül bitmiyor vurulan yerde. İlk kez çocuk insan oluyoruz.” (Köseoğlu, 1997: 72).

Buna göre çocuk; yetişkinlerden kendini savunma hakkı tanınmasını, çocuk diye küçük görülme yerine düşüncelerini açıklamasına izin vermesini ve fiziksel şiddete başvurmak yerine sevgi ve şefkat göstermesini istemektedir. Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanından alınan “Babam ‘Nerden aklına geldi, aferin oğlum!’ dedi. İnsanın bir kerecik eleştirilmeyip övülmesi güzel bir duyguydu.” (Göçmen, 2015: 20) kesitte çocukların eleştiriden çok övülmek istedikleri belirtilmektedir.

Aşağıdaki Sisin Sakladıkları ve Çiçekler Solmasın romanlarında görüldüğü gibi çocuklar büyüklerin onları bebek gibi ya da kuzu, civciv gibi lakaplarla sevmesini istememektedirler:

“–Prensesim acıkmış da beni mi bekliyormuş!

–Anne, bebekmişim gibi konuşma lütfen!” (Sertbarut, 2016: 7).

“Biz, kimin için çalışıyoruz...Başka bir çocuğumuz mu var...

Beni ne kadar sevdiklerini göstermek için ikide bir söyledikleri söz buydu.

Oysa ben, bu sözü duymak istemiyordum.

Küçük yaşlarımdayken kuzum, diye severlerdi beni. Civcivim, diye severlerdi.

Ben kuzu da olmak istemiyordum, civciv de.

Ben çocukken çocuk olmak istiyordum.” (Güneş, 2001: 11).

Çocukların kendi işlerini kendilerinin yapmasına ebeveynler tarafından fırsat verilmemesi “Kahvaltıdan sonra giyinmek için kalktık. Annem önce beni giydirdi, süsledi, saçımı özenle taradı. Kendim giyinip taranmama fırsat vermedi.

He böyle yapar. Kocaman kız oldum, hâlâ o giyindirir, o süsler beni. Kendim giyinip süslenmeme fırsat vermez. Hep bu özlem içinde bırakır beni.” (Güneş, 2001: 30) örneğiyle Çiçekler Solmasın romanında eleştirilmiştir.

Yine aynı romanda anne ve babanın çocuğa gerekenden fazla ilgi gösterilmesi “Annemle babam üstüme düşmeseler belki bu kadar olmazdı. Belki karın ağrılarım, baş ağrılarım, bacak şişmelerim kendiliğinden geçip giderdi.” (Güneş, 2001: 57) örneğiyle olumsuz bir durum olarak gösterilmiştir.

Atla romanında “Sınav yaklaştıkça annemin de gerildiğini hissettim. Bana artık sürekli derslerimi soruyordu, hatta güya fark ettirmeden beni test ediyordu. Cevabımın yeterince tatmin edici olmadığı bir akşam farkında olmadan yemeği yarım porsiyon verdi.” (Aytuna, 2014: 117) kesitiyle annenin çocuğun başarısına göre çocuğuna değer vermesi, aynı romandaki “Babam yoğun iş temposuna geri döndüğünden pek görüşemiyorduk. Görüştüğümüzde de beni germekten fazla bir işe yaramayan motivasyon konuşmaları yapıyordu. ‘Belki yüz bile alırsın. Alabileceğini biliyorum. Yüz alamazsan sana kırılmam; tabii ki kırılmam. Önemli olan geçmen. Gerçi geçemezsen de kırılmam, ama sen zaten geçeceksin değil mi?’” (Aytuna, 2014: 117-118) örnekte ise baba tarafından çocuğa başarılı olması için baskı yapılması işlenmiştir.

Atla romanında büyüklerin çocukları diğerleriyle kıyaslamaları “Sınav yaklaştıkça annemin de gerildiğini hissettim.... Zamanla fark ettim ki, bana ‘kendini başkalarıyla kıyaslama’ derken aslında kendisi beni başkalarıyla kıyaslıyordu. Küçük testlerinin arasında, ‘Cagun da bunu yapamıyor’, ‘Cagun şöyle, Cagun böyle...’ deyip duruyordu.” (Aytuna, 2014: 117) örneğiyle eleştirilmiştir.

Kibele’nin Gölgesinde romanındaki “Bir de babam her zaman, bu evde kararlar ortak alınır, bizler demokrasiye inanan insanlarız, der durur’ diye düşündü huzursuzca. ‘Demokrasiymiş, hah!’ diye yüksek sesle söylendi bu kez. ‘Ne demokrasi ama! Benim düşüncelerimi dinlemediler bile!’” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 8) örnekte görüldüğü gibi yetişkinlerin kendi sözlerini uygulayamadıkları ifade edilmiştir.

Yemeyip yediren giymeyip giydiren ebeveyn modeli “Bir kezinde öğretmenim, *Evde ille de bir ayrıcalık yapılacaksa, öncelik anne babaların olmalıdır. Çocuklara, yemeyip yedirmek, giymeyip giydirmek anlayışı yanlış bir anlayıştır. En iyisi paylaşmaktır*, demişti. Doğru söylemiş, güzel söylemişti. Şiir dizeleri gibiydi öğretmenimin sözleri. Ayrıcalık emek verenin olmalıydı.” (Güneş, 2001: 27) örneğiyle Çiçekler Solmasın romanında eleştirilmiştir.

Çocuklara çok fazla müdahalede bulunulmaması gerektiği, hata yapmalarına müsaade edilmesi Sen Olabilirsin romanındaki “Ozan:

‘Baba bana hiç güvenmiyorsun. Her şeyin iyimi kötümü olduğunu sen söylersen, doğruyu nasıl bulabilirim?... Yaptığım bir şey kötüyse bir daha o şekilde davranmam. Beni, bana bırak. Neyin iyi, neyin kötü olduğunu nasıl anlayacağım? Yanlış yapmalıyım ki doğruyu bulabileyim. Yoksa yaptığının yanlış mı doğru mu olduğunu nereden bilebilirim.’ dedi....

Ozan doğru diyordu, hata yapmazsa doğruyu nasıl bulabilirdi?...” (Soytürk, 2002: 45) örnekte işlenirken; kendilerine olan güvenlerini kazanabilmeleri için özgür

bırakılmaları gerektiği aynı romandaki “Çok geçmedi ki Ozan kimseden yardım istemeden içeriye girmek için kalktı. Dayısı, o kalkarken kolundan tutup yardım etmek istedi. Babası gözüyle işaret etti. Dayısı da yardım etmedi....Onur:

‘Bırakın kendi kendine hareket etmesini, kendi gereksinimlerini karşılmasını öğrensin. Biz ne dersek diyelim, içindeki korku ve güvensizlikle başa çıkmasını bilmeli. Korkusunu yenip kendine olan güvenini kazanmalı.’ dedi.” (Soytürk, 2002: 86-87) örnekte ele alınmıştır.

Çocuklara büyükler tarafından baskıcı ve sert bir şekilde yaklaşılmasının çocuğu içine kapanık ve sessiz yapacağı “Küçük bir çocuk sürekli sorular sorarak masalını bölmüş, dikkatini dağıtmış. Masalcı dayanamamış ve ülkesinde yasak olan tek sözcüğü haykırmış küçük çocuğa:‘Sus!’ Meraklı küçük çocuk hem korkmuş hem üzülmüş, bir daha hiç konuşmamış.” (Der, 2016: 171) örneğiyle Büyük Tuzak romanında ele alınmıştır.

Çocuktaki yanlış davranışlara, ebeveynlerin yanlış tutumlarının neden olduğu aşağıdaki örneklerde belirtilmiştir:

Çocuğun küfürbaz ve şiddete eğilimli olması “Küçük yaşlarında büyük büyük küfürlere alıştırdılar, arkadaşlarını itip düşürünce sevinip alkış tuttular, kollarını iki yana açıp horozlanınca yere göğe sığdıramadılar.” (Sertbarut, 2014: 7) örneğiyle Mezarlıktaki Gölge romanında ebeveynler tarafından olumsuz davranışlarının onaylanmasına bağlanmıştır.

İçimdeki Ses romanında “Koştum yastığı kaldırdım, emziği yıkadım, ağzına verirken gülücüklerle bana baktı. Kardeşimi okşamak geldi içimden. Parmağımla yanağına dokundum.

Tam o sırada annem girdi içeri.

‘Lütfen, rahat bırak çocuğu Murat!’ diye bağırdı.

Ne yapmıştım ki? Hiçbir şey söylemedim. Dudağımlı kemirerek odama gittim. En sevdiğim itfaiye arabamı yere attım, paramparça ettim.” (Akçagüner, 1998: 19) örneğinde görüldüğü gibi çocuğun hırçın ve saldırgan olmasının altında ebeveynler tarafından anlaşılması vardır.

Aynalı Geyik romanındaki “Dağa tırmandığımızı söylersek, döve döve öldürürlerdi. Evden çıkmamıza izin vermezlerdi. Nöbetçi dikerlerdi balımıza. Akşam sabah yoklardı.

Kızıyoruz, öfkeleniyoruz.

Ne zamana kadar gizleyeceğiz kendimizi? Ne zamana kadar yalan söyleyeceğiz? Ne zamana kadar saklanacağız?” (Köseoğlu, 1997: 71) örnekte çocukların yalan söylemelerine anne ve babaların sergiledikleri katı tutumlar neden olarak gösterilmiştir.

Romanlarda olumsuz anne baba davranışı yanında olması gereken ve istenilen ebeveyn davranışları da görülür. Ankaralı romanında “‘Benim becerikli kızım. Göster kendini!’ diyerek yüreklendirdi.” (Cemali, 2011: 13-14) görüldüğü üzere çocuğun büyükler tarafından cesaretlendirilmesi söz konusudur.

Anne ve babalar çocukları eğitirken yol gösterici ve takipçi tavırlar sergilemektedirler. Örneğin Sihirli Dürbün romanındaki “‘Osman, meraklı mı meraklı... Soruyor.’

‘–Ana... Kaşlarımı ne zaman çatayım? Ne zaman güleç yüzlü olayım?’

‘Hayme Ana,

–İyi sordun Osmanım, diyor. Yalan söyleyeni gördün mü yüzünü asacaksın. Kötülük, zulüm yapana karşı kaşlarını çatacaksın. Doğru söyleyene, iyilik yapana yüzün dülecek.”

(Kallimci, 1996: 26-27) kesitte çocuğa ne zaman ve nasıl davranması gerektiği konusunda annesi tarafından rehberlik edildiği görülür.

Pembe Pantolonlu Bulut romanında da “Handan Hanım gülümsedi. Oğluna: –Yemek bittiyse hadi ellerini yıka da dersini çalış. Okulların kapanmasına çok az zaman kaldı. Havalar güzelleşti diye yalnızca oyun oynarsanız, sonra başarısız olursunuz.” (Uslu, 2002: 17) örneğinde çocuğun rutin işlerine ve sırasına annenin müdahalede bulunduğu tespit edilirken “Babam sürekli yanımdaydı. Kiminle konuşuyorum, nereye gidiyorum, internette hangi sayfaları ziyaret ediyorum... Bunların hepsini bilmek istiyordu.” (Gülü, 2015: 100) örneğiyle Amber’in Zaman Kapsülü romanında babaların çocuklarını sürekli takip ettikleri anlaşılır. Aşağıdaki örneklerde anne babaların çocuklarının hataları karşısında yol gösterici ve yapıcı davrandıkları görülmektedir:

Çatalçay’ın Çocukları romanındaki “–Pedere niçin geldiğimi anlattım... Başımı okşadı. Arkadaşının arabasını habersiz alman yanlış çocuğum. Belli ki hatanı anlamışsın, üzülüyorsun. Şimdi seninle Halil Usta’ya gideceğiz... Bize yeni bir teker yapmasını isteyeceğiz.” (Akçagüner, 2000: 19) ifadeyle başkasının oyuncağını habersiz alan çocuğa ebeveyn yaklaşımı örneklendirilmiştir. Baba çocuğa yaptığı davranışın hatalı olduğunu uygun bir dille anlatmakla kalmaz; bu yanlışı düzeltmesi için çocuğuna destek olur.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu “–Ha, önce Ayşe teyzenden özür dile. Kadıncağızın çamaşırlarını berbat etmişsin.” (Tunaboşlu, 2004: 14) ve İlk Arkadaş romanlarındaki “– Eğer Erdoğan yalan söylüyorsa bunu ona gizlice anlatmalı.. dedi. Böylece ona iyilik yapmış olurdun... Arkadaşları arasında onu küçük düşürmüşsün, iyi olmamış ama zararı yok, bir daha sakın yapma...” (Balı, 1956: 24) örneklerde görüldüğü üzere çocuklara hatalı davranışlarında nasıl davranacakları konusunda büyükler tarafından yol gösterilmekte ve çocuklar anlayışla karşılanmaktadır. Ebeveynlerin, çocuklarına yaklaşımlarının olumlu olduğu diğer hâller aşağıda verilmiştir:

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki “–...Kazanamazsan da üzülme... Sen şair olmak istiyorsun. Hem de çok istiyorsun bunu. Kazanamazsan bu seni çok üzer, biliyorum. Ama yılmamalısn. Karamsarlığa kapılıp vazgeçmemelisin. Aksine öyle bir şey olursa bu sana daha çok hırs vermeli...” (Tunaboşlu, 2004: 98-99) örnekte ve Sen Olabilirsin romanındaki “....Benim sevgili oğlum tuttuğunu koparan, hiçbir şeyin yıldırmadığı, güçlüklerle başa çıkmasını bilen biri. Sen bunları da atlatacaksın. Atlatacağını biliyorum, sana güveniyorum.” (Soytürk, 2002: 84-85) örnekte ebeveynlerin çocuğun başarısı konusunda motivasyonunu artırıcı ve çocuğu destekleyen ifadeler sarf ettiği görülür.

Romanlarda çocuk eğitimi konusunda öğretmenlerin yaklaşımlarına dair kesitler de bulunmaktadır. Bilginler Sınıfı romanında “–Anlaşıldı. Yine bana sayışma yaptıracağız.”

Hülya öğretmen sık sık bu yöneme başvururdu. Öğrencilerinin hiçbirini kırmamış olur, öğrencilerde kendine değil şanslarına küserlerdi. Bir an bekledikten sonra sayışmayı başlattı.” (Köyoğlu, 2002: 11) kesitiyle öğretmenin öğrencileri arasında eşit davranması örneklendirilirken Benim Dedem Gazeteci romanındaki “Geçtiğimiz Cuma günü tam tören sırasında bayrağın ipi sıkıştı.

Başöğretmen ‘Ne Yapalım?’ diye mırıldanırken Remzi parmağını havaya kaldırıp bağırdı:

–Ben çıkarım öğretmenim!

Başöğretmen:

–Düşmez misin?

–Düşmem öğretmenim!

–Peki çık bakalım öyleyse! Dikkatli ol!....

Remzi direğin ta tepesine kadar çıktı. Demir makara ile direk arasına sıkışmış olan ipi kurtardı. Ayyıldızlı bayrağımız direğin tepesine doğru yükselirken Remzi aşağıya iniyordu. Öyle bir alkış kopardık ki caddeden geçenler durup durup bize baktılar.” (Özateş, 1998: 18-19) örnekte öğretmenin küçük bir çocuğu emniyetsiz bayrak direğine çıkarması ve aynı romandaki “10 Kasım’da Atatürk’ün duvar boyundaki resminin ve kocaman bayrağımızın önünde şiirimi okudum. Yerime geçerken öğretmen at kuyruğu saçından tuttu ve kulağıma eğilerek fisıldadı:

–Aferin Sanem, en güzelini sen okudun! dedi.” (Özateş, 1998: 29) örnekte şiir okuyan kız öğrenciyi tebrik etmek için saç kuyruğundan tutması yoluyla çocuğa göre olmayan öğretmen davranışları görülmektedir.

Çocuk eğitiminde doğru yaklaşım yolları aşağıdaki örneklerde açıklanmıştır:

Orman Kardeşin Mektubu romanında “Herkes çok kızmıştı. Herkes koparmamasını söylemişti. Fakat neden koparmaması gerektiğini hiç kimse açıklamamıştı ki. Bu yaptığı işin ağaca vereceği zararı birisi ona anlatsaydı, belki de böyle bir şeyi yapmayacaktı.” (Korkut, 2011: 45-46) örneğiyle çocuğa kızmak yerine hatalı davranışın bir daha ortaya çıkmasını engelleyeceği için yaptığı hatalı davranışın açıklanması istenmektedir. Yaralı Keklik romanında da “...Çocukla ilgilenmek ve onu güzel şeylerle oyalamak şart.” (Öztürk, 1995: 26) örneğiyle çocuğun beklentileri ifade edilmektedir.

Yaramaz çocukların eğitimi meselesi bu temada işlenen diğer konular arasındadır. Yaramaz çocukların eğitiminde devreye babaların girmesi gerektiği anlayışı Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki “–Şu kasabada ondan daha yaramaz başka çocuk var mı? Sanki yaramazlık yapmak için fırsat kolluyor. Babasına söyleyin, ne yapacaksa yapsın. Yoksa ben bilirim yapacağımı!” (Tunaboşlu, 2004: 11) örnekte ele alınmıştır. Buna göre yaramaz çocuklar komşular tarafından annesine şikâyet edilir ve anneden bu çocukları babaya havale etmesi istenir.

Çocukların eğitiminde yabancı dil ayrı bir öneme sahiptir. “Artık yangın yerlerinde, yıkıntıların arasında o da bir sokak çocuğu idi. Ama annesi asla onun tam bir sokak çocuğu olmasına izin vermedi. Kent soylu ailesinin çocuğu olarak yetişmeliydi. Bu nedenle Fransızca öğrenmesine önem verildi.” (Özunal, 2005: 38) örneğiyle Kara Cümle romanında sokak çocuğu olarak büyümenin istenmeyen bir durum olacağı belirtilmiştir. Yabancı dil öğrenmesinin onu toplum içinde mevki ve itibar bakımından ayrıcalıklı kılacağı düşüncesi hâkimdir.

Yetişkinlerin çocukları büyütürken ninniden faydalandıkları Sihirli Dürbün romanındaki “...Hayme Ana mırıl mırıl... Oğluna, Osmanına ninni söylüyor. Duyuyorum...”,

‘Çamdan güller doldurayım.

Bey babana göndereyim.

Ninni yavrum ninni,

Ninni Osmanım ninni...” (Kallımcı, 1996: 21-22) alıntılama örneklendirilmiştir.

Çocuğun eğitiminin nasıl olması gerektiği genel hatlarıyla Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “Evet kanatları... Senin anlayacağın: Bilgi ve İnanç... Eğer kanatlarımızdan biri bilgiyse, diğeri de inanç olmalıdır. Biri bedenimizse, öbürü ruhumuzdur. İnsan, ne bedensiz, ne de ruhsuz yaşayabilir. Dünya ve ahiret kanadı, hep dengede durmalıdır. Bu kanatlardan biri eksik olursa, asla uçamayız. Sadece sürünürüz. Sonuç olarak şunu anlamalısın: Sürünge bir kuş olmak istemiyorsan, ne benim verdiğim Türkçe, matematik kurslarını, ne de Adil Hocanın Kur’an derslerini ihmal etmemelisin...” (Gündüz, 2009:

53) örnekte işlenmiştir. Çocukta bilgi ve inanç eğitimi aynı anda verilmeli fikri aşlanmıştır.

Çocuğu eğitme işinin zorluğu Elveda Kumru romanındaki “Annem, kardeşimin bu sorularından bunalır, sıkıntıyla içini çekerdi:

–İnanm, evlerinde kedi, köpek besleyen aileleri kıskanıyorum. Nasıl beceriyorlar, anlamıyorum. Biz şurada çocuklarımızla doğru dürüst baş edemiyoruz.” (Tuncel, 2011: 63) ifadelerle belirtilmiştir.

Çocuk nasıl yetiştirilmeli sorusunun cevabı Toprağa Basınca romanında verilmiştir. “–Tabiata karşı, dedi. Jan Jak Ruso’nun dediği gibi ‘tabiatın çocuğu’ ol. Daha iyi yetişsin. Dayanıklı olursun. Öyle değil mi İnci Hanım? Çocukların al bebek gül bebek yetiştirilmesi doğru değil. Atacaksın toprağın üstüne, işin gücün içinde pişecek yetişecek.” (Apaydın, 1966: 26) örneğiyle çocukların doğayla iç içe ve hayatın olağan koşulları içinde büyütülmesinin önemi vurgulanmıştır.

Çocuk eğitimi teması, çocuktan beklenen davranış ve görgü kuralları, büyüklerin bunları öğretmede uyguladığı doğru ve yanlış metotlar olarak kapsamlı işlenmiştir.

Çocukta bulunan yanlış davranış ve tutumların ebeveynlerden kaynaklandığının altı çizilmiştir.

4.1.6.2.1 Sözel Şiddet

Çocuk eğitiminde 17 romanda sözel şiddete başvurulduğu görülmüştür. Sözel şiddet kapsamında; özgüven düşürücü konuşmalar, küçümseyici ve kıyaslayıcı ifadeler, azarlama, kızma, bağırma, kavga, öfke, tehdit ile ilgili hususlar alınmıştır.

Hayalet Köy romanında ““Dedem bırak bağırma, bir kere bile sesini yükseltmedi bana.”” (Şeker, 2014: 34) sözel şiddete maruz kalınmadığı ifade edilirken diğer romanlarda büyüklerin çocuklara kızma davranışları nedenleri ile birlikte aşağıda verilmiştir:

Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanındaki “Eve geldiklerinde büyükbaba sesiyle yaşlı Ğ’ azarladı onları.

–Bu kadar geç kalmamalıydınız, deyip kızdı.” (Hepçilingirler, 1986: 43) örnekte büyüklerin kızma nedenlerinden birinin geç kalma olduğu anlaşılır.

Benim Dünyalarım romanındaki “Ben Nuray’la oynadım. Keçinin biri bahçeye girmiş. Fidanlardan birini kırmış. Babam bana çok kızdı.” (Saygınar, 2008: 11),

“Kitapların sırasını bozduğum için kızıyor babam. Yine de gidip bakıyorum kitaplara.” (Saygınar, 2008: 12) ve “Çoğu akşam Dilek ablalara kaçır oldum. Bu kez de anam, onları rahatsız ederim diye kızmaya başladı.” (Saygınar, 2008: 13).

örneklerde çocuklara başkasının eşyasına zarar vermeye sebep olma, başkalarını rahatsız etme durumlarında kızılmaktadır.

Bir Gün Büyüyeceksin romanındaki “Konukların çocuklarından kimse gelmediği günlerde, koskoca evin içinde tek başına, büyüklerin söyledikleri gibi: ‘bacak arasında

dolaşmak'tan hoşlanmamaktaydı. Azarlanmak, paylanmak, itilip kakılmak gücüne gidiyordu.” (Seyda, 2013: 40) örnekte misafir geldiğinde çocuklar azarlanır. Çocukların fazla soru sorması ve evdeki eşyalara zarar vermesi de büyükleri öfkeliendiren nedenler arasındadır. “–Sendika ne demek baba?

Şerif Amca patlıyor:

–Ananın örekesi demek!” (Uyaroğlu, 2005: 23) örneğinde görüldüğü gibi Bir Liranın İki Günü romanında büyüklerin çocukların sürekli sorular sormasına tahammülleri yoktur.

Büyükler çocukların eşyalara zarar vermesine de “Kırılan cam sesiyle birlikte, ninem odaya koştu. Elinde kocaman bir pekmez kepeşi vardı. Öfkeli öfkeli üzerimize doğru yürüyüp;

‘Şimdi bu kepeyi hanginizin başında kırayım?’ diye bağırdı. ‘Kim parçaladı bu camı? Ben size uslu uslu oynayın demedim mi?’” (Gündüz, 2009: 17) örneğindeki gibi Tek Kanatlı Güvercin romanında kızmaktadırlar.

Tehdit de büyüklerin başvurdukları çocuk eğitime yöntemlerinden biri olarak Toprağa Basınca, Elveda Kumru ve Bir Gün Büyüyeceksin romanlarından alınan örneklerde ortaya çıkmaktadır:

“Ablam çeşmeye götürüp elimi yüzümü yıkadı.

–Sersem, dedi. Bir daha evden dışarı çıkmayacaksın! Beni üzmeye mi geldin buraya? Sen ne bilirsin eşeğe binmeyi? Ya altına düşseydin de kafana bassaydı? Gebermeye niyetin mi var? Gir içeri! Şu elbiselerinin haline bak. Pis! Bu yaptıklarını babama yazayım da aklın başına gelsin!” (Apaydın, 1966: 45).

“Haberiniz ola, karnenizde bir tek düşük not görürsem, balkonda bir tek çöp bırakmayacağım.” (Tuncel, 2011: 53).

“‘Fahim, bir kenarda uslu uslu otur oğlum.’ ‘Hay çocuk, çekil ayağımın altından!’ ‘Çamaşır işi bitsin hele, dadın seni attaya götüreceksin.’ ‘Fahim uslu durmazsan alimallah seni kömürlüğe kapatırım.’ ‘Sus, yoksa tokat geliyor!’ sözlerinden bezmiş, hatta oldukça yılmış durumda sabırsızlığını içine biriktirerek, bakıyor ve bekliyordu.” (Seyda, 2013: 40).

Yukarıdaki örneklerde de ifade edildiği gibi çocuklar uslu durmaları, yaramazlık yapmamaları, kendi canlarını tehlikeye atmamaları ve başarılı olmaları konusunda tehdit edilmektedirler.

Ebeveynler, aile büyükleri ve üyeleri dışında çocuğu eğitmek için öğretmenin de sözel şiddete başvurduğu Tren Düdükleri romanındaki “‘Burası Dingo'nun ahırını mı? Seni kim çağırdı? Haydi, defol, geldiğin yere git,’ dedi.

Zarftan çıkardıklarını da kapıya doğru dışarıya fırlattı.” (Kaplan, 2014: 53) örnekte görülür.

Elveda Kumru romanındaki “–.....Matematik ödevlerini bile kendi başına yapamayan siz, onu nasıl yaşatırsınız?” (Tuncel, 2011: 12) örnekte çocukların küçümseme yoluyla sözel şiddete maruz bırakıldığı anlaşılmaktadır. Kara Cümle ve Çiçekler Solmasın romanlarındaki örneklerde de annenin baskıcı, ezici ve küçümseyici sözleri ve davranışları ile karşılaşmaktadır. Aşağıdaki örneklerde

anneninin çocuklardaki coşkuyu ve başarına duygusunu göremediği hatta sarf ettiği söz ve yaptığı davranışlarla söndürdüğü görülmektedir:

“–Ne gerek var? Sayıların birbiriyle katları, esasen başka türlü olamaz ki. Ben aklımdan yapıyorum. Biraz vakit alıyor, hepsi bu.

–Sen bu gidişle mektebi falan bitiremezsin.

Cahit annesine ne o gün, ne de sonraki günler Ferit Beyin onunla özel olarak ilgilendiğini söyledi....Şimdi bunları annesine söylese miydi? Yok canım. Ne diyeceğini biliyordu: ‘Bırak bu lüzumsuz şeyleri. Fransızcana çalış, aritmetik çalış.’” (Özünel, 2005: 43).

“Benim için her şeyimi annem seçerdi. Çok isterdim benim için alınacakları ben seçeyim. Seçtirmezdi. Bu yüzden aramızda sık sık tartışma çıkardı. Sık sık tatsızlıklar çıkardı. Çıkardı da, yine onun dediği olurdu. Neymiş... Ben anlamazmışım... İyiyi kötüyü anlamazmışım...” (Güneş, 2001: 9).

Çocukların sözel şiddete maruz kalması onlarda derin yaralar açmaktadır. “Babamın bağirtısından kurtulmak için attım kendimi dışarı. Sabahın köründe evden çıkıyor, akşamın köründe eve geliyordum. Bazen günlerce gelmiyordum. Amcamlarda, halamlarda kalyordum.” (Benim Dünyalarım, 2008: 20) kesitindeki gibi gergin bir ortamdan kurtulmak için kaçış yolunu seçtikleri görülür.

Kayıp Seslerin İzinde “Barış:

–Çalışmayı duyduklarına göre, televizyona çıkıp açıklama yapalım, dedi.

Baştan beri işin içinde çocukların bulunmasından hoşlanmayan Ege Yıldırım, basın açıklaması yapmayı erken bulduğunu söyledi. Barış’ın yanaklarını avuçlarının arasına alıp,

–Büyüklere akıl öğretme bakalım yumurcak, dedi.

Barış’ın boğazına bir şeyler düğümlemişti, kıpkırmızı oldu. Bahçeye fırlayıp kaçmak, annesini bulup sarılmak geldi içinden. Gözleri yaşla doluydu, burnunu çekiyordu.” (Yener, 2003: 35) ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarındaki “–...En kötüsü de zamanını boşa harcaman. Nedir o şiir diye yazdıkların öyle?

İşte buna dayanamazdım. Hayatta en çok istediğim şey buydu! YANİ ŞAİR OLMAK İSTİYORUM!” (Tunaboylu, 2004: 16) kesitlerde çocukların, büyükler tarafından küçümsenmek ile baş etmekte zorluk çektikleri anlatılmıştır.

Yeşil Ada’nın Çocukları romanında da “–Bu hayvanın bir şeyler yemesi gerekmez mi?

Bunu duyunca Cengiz suçluluk duygusu içinde ayağa fırladı.

–Amaan...Unuttum. Onun süt içmesi gerekiyordu.

Annesi bu unutkanlıktan hoşlanmayan bir tavırla başını salladı.

–Böyle unutmayı sürdürürsen, zavallı hayvan yeni sahibini sevmeyecek, haberin olsun.

Cengiz, bu sözlere de unutkanlığı kadar üzüldü.” (Tekin, 2017: 49) örneğiyle annesinin eleştirici sözlerine içeren bir çocuk görülmektedir.

Çocukların kardeşleriyle kıyaslanmanın onları acıttığından “‘Ah ah, sizi ben doğurmamış olsam ikinizin kardeş olduğuna inanmam. Ne olurdu sanki biraz abine benzeseydin.’

Bu sözleri duyduğumda içimde bir şeyler kırılır. Küçükken gizli gizli ağlardım, ama büyüdükçe ağlamaktan vazgeçtim. Ağlasam da bir şey değişmiyordu zaten. Onlar beni umursamıyorsa ben de onları umursamıyordum.” (Göçmen, 2015: 11) örneğiyle Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanında bahsedilmiştir.

Sözel şiddete maruz kalan çocukların bunu uygulayacakları, görmedikleri ilgi ve sevgiden ötürü yabancı oldukları duyguları yaşama ve yaşatmada yeteneksiz olacakları “Öfke içinde büyümüşük. Kavga içinde büyümüşük. Öfkemizi dile

getiriyorduk da, sevgimizi dile getiremiyorduk.” (Köseoğlu, 1997: 54) örneğiyle Aynalı Geyik romanında işlenmiştir.

Çocukların kızma, bağırma yerine güzel sözlerden hoşlandıkları “Lutta, fareye baktı. Titreyen bedenini görünce, onun için daha da çok üzüldü. ‘Yaptığın doğru değildi, biliyorsun. Ama, lütfen üzülme artık,’ dedi yumuşak bir sesle. Hepimiz kandırılabiliriz....’ Minik fare gülümseyerek bir yaşlı masalçıya bir küçük cadıya baktı. Besbelli onu önemiyorlardı. Utancından başını önüne eğdi. ‘Bana kızıp bağırmadığınız için teşekkür ederim,’ diyebildi incecik bir sesle.” (Der, 2016: 42) örneğiyle Büyük Tuzak romanında verilmiştir.

Çocukların sevgi ortamında büyümeye muhtaç oldukları “Hiç varolmamış, yaşamamıştık. Hiç ninnilerle uyumamış, öpücüklerle uyanmamıştık. Ağıtlar dinlememiş, türküler söylememiştik.” (Köseoğlu, 1997: 63) örneğiyle Aynalı Geyik romanında verilmiştir.

Aile üyeleri dışında öğretmenler de sözel şiddete başvururlar. Sözel şiddetin çocuktaki olumsuz etkilerine de yer verilmiştir. Çocuğu sevgi dolu bir ortamda büyütmenin önemine dikkat çekilmiştir.

4.1.6.2.2 Fiziksel Şiddet

Çocuk eğitiminde 14 romanda fiziksel şiddete baş vurulduğu tespit edilmiştir.

Hayalet Köy romanında “Bizim evde yokluk, sıkıntı hep vardı; ama dayak asla!” (Şeker, 2014: 34) örneğiyle şiddetin olmadığı vurgulanırken; romanlarda ebeveynlerin uyguladığı fiziksel şiddet örnekleri daha fazladır:

“...Sana işim var dedim evde... Babam döver sonra beni...” (Özkan, 1985: 50).

“Eyvah, diye mızıklanmaya başladı. Anam beni döver şimdi, ne edelim?” (Apaydın, 1966: 20).

“Allahım! Büyük Allahım, güzel Allahım! Sen büyük babamı iyileştir. Evvelce beline taktığı kılıcı şimdi yılan sanmasın. O hastalandı yattı diye babam beni dövmesin. O kadın da dövmesin, hiç kimse dövmesin. Babaannem her gece yanımda yatsın. Yıkanırken gözlerime sabun kaçarsa ağlarım, tası kimse başıma vurmasın, Allahım!....” (Seyda, 2013: 133).

“Bu söz babamı, fena etkiledi.... Fakat bana salladığı tokat, kaba etimde şakladı..... ‘...Ah babacığım, babacığım! Sen nasıl oldu da düşmanıma uyup hem bana vurdun, hem hayvanlarımı horladın?’ (Vânû, 1998: 32-33).

Yukarıdaki Her Çocuğun Kanadı Vardır, Toprağa Basınca, Bir Gün Büyüyeceksin ve Korkusuz Murat romanlarından alınan örneklerde fiziksel şiddet; dövme, tokat atma olarak geçerken Bir Gün Büyüyeceksin “Derken, babası kulağına yapıştı onun. Acıtarak kulağını çekti.” (Seyda, 2013: 58) ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarındaki “...Hadi aşağıya inelim artık. Yoksa annem ikimizin de kulaklarını

bir güzel çeker.” (Tunaboylu, 2004: 20) örneklerde kulak çekme olarak yer almaktadır.

Şiddet ağırlıklı olarak çocuğa yönelikken; Benim Dünyalarım romanındaki “Babam, torbalarımın birini buldu ve resimlerimi yırttı. Çok ağladım.” (Saygınar, 2008: 13) örnekte şiddetin çocuğun oyuncaklarına ve özel eşyalarına uygulandığı görülmektedir.

Çocuğun yaramazlık yapması, ona verilen görevi -koyunları gözetme ve dağa oduna gitme vs.- layıkıyla yapamaması ya da yapmak istememesi aileden habersiz bir işte çalışması, sakarlık yapması, izinsiz bir yere gitmesi gibi hususlar çocuğun fiziksel şiddete maruz kalmasına neden olmaktadır. Bununla ilgili Bir Gün Büyüyeceksin, Toprağa Basınca, Tren Düdükleri, Dünyanın En Güzel Çocukluğu, Çatalçay’ın Çocukları ve Aynalı Geyik, romanlarından alınan kesitler aşağıda sıralanmıştır:

“Babaannesi, yalnız o, pek yaramazlık ederse, arada bir kıcına kıcına vurur.” (Seyda, 2013: 56).

“–Orada ateş yakıp oyun oynayacağınıza koçlara baksaydınız, dedi. İş kötüye gidiyordu her halde. Üzülmiştük. Bulunmayıverirse ne olurdu kim bilir? Babası Hasan’ı döverdi. Sonra da...” (Apaydın, 1966: 186).

“Bir gün babasına gerçeği anlatmak istedi: Derslerime çalışacağım. Okuyacağım, öğretmen olacağım. Dağa oduna gitmek istemiyorum,” dedi. Öfkelenen babası ona iki tokat vurdu. Şapkası ileriye doğru savrulup gitti.” (Kaplan, 2014: 32-33).

“–Demek büyükbabanın söylediği doğruymuş.. Peki kimden izin aldın, ha? Ben boyacılık yapacağım diye söyledin mi bana?
–Kızacağımı bilmiyordum.
–Demek bilmiyordun?
Yeniden bütün gücüyle sarsıp duvara itti beni. Sırtım acımıştı... Canım fena halde yanıyordu.” (Tunaboylu, 2004: 87).

“Anama söylesem dövecek beni, biliyorum. Sakarlığıma pek kızardı.” (Akçagüner, 2000: 55).

“O akşam sorgulandık evlerde. Dövüldük. Sövüldük. Aç bırakıldık. Karanlık odalara kapatıldık.
Bir daha izinsiz gidersek, kemizlerimiz kırılacaktı. Bir daha olursa, ayaklarımızdan asacaklardı. Bir daha olursa günümüzü göstereceklerdi.
Ortak gizimizi, sakladık. Onca dayağa, göz dağına karşın direndik.
Acıyla sınıdık o akşam. Korkuyla yüzleştik. Yine de konuşmadık. Ağzımızdan söz alamadılar.
Söyleseydik daha çok dövülecektik. Söyleseydik daha çok yakacaklardı canımızı. Daha çok izlenip, gözlenecektik. Daha çok söz işitip, azarlanacaktık. Yasaklar koyacak, engeller çıkaracaklardı.” (Köseoğlu, 1997: 48).

Dayak olayının çocuğu eğitmek olarak karşılandığı ve doğal sayıldığı romanlarla da karşılaşmaktadır. Bunlar “‘Bir terbiye vermek’ burada da dayak anlamına mı geliyor acaba? diye düşündü Pelin. Çünkü evlerinde ne zaman annesi ya da babası Pelin’in terbiyesinden yakınıp, biraz daha terbiye vermenin iyi olacağını söyleseler, gele gele dayak gelir bu sözden sonra. Pelin de terbiyenin dayak atmanın kibarcası olduğunu düşünüyor bu yüzden.” (Hepçilingirler, 1986: 34) örneğiyle Uçtu Uçtu Pelin Uçtu ve “Zaman zaman yan evden, bir sopanın ete vurulduğunda çıkardığı sesleri ve kesik kesik inlemeleri duyar gibi olurdum. Bir gün iyice dinledim ve emin oldum ki Hafız, Hüseyin’i kimi zamanlar değnekle vurarak dövüyordu!...Hüseyin dayak yerken ne kadar az ses çıkarırsa babasını o kadar memnun edeceğini sanarak iyice sıkıyordu dişini. Bu dayak olayı onlarda sıradan bir eğitim olayı gibi görülüyordu. Hatta bir sabah, kuzuları otlatmaya götürecek olan Hüseyin’in gayet saf bir sesle içeriye şöyle seslendiğini duymuştum: ‘Baba, kuzuları çıkaracağım; hani dün beni dövdüğün sopa nerde?’” (Salgut, 2005: 20) örneğiyle Leyleklerin Gitme Zamanı romanlarıdır.

Aynalı Geyik romanında da dövülmenin sevilme kadar doğal karşılandığı “Yellerle yarışan atlara binerdik. Yılan sokar, böcek ısırırdı. Bir yıl fazladan emzirirdi annelerimiz. Sonra da salıverirlerdi sokaklara. Elleri yüreklerinde akşamı beklerlerdi....

Dövülsek de, yargılansak da seviliyorduk.” (Köseoğlu, 1997: 64) örneğiyle belirtilmiştir.

Şiddetin çocuklar üzerinde açtığı derin yaralar, neden olduğu travmalar “İşte orada, eşikte duruyordu babası.

–Gel oğlum... dedi ona.

Sırtından usulca iteleyerek odasına aldı.

Önce, bükülmüş işaret parmağı ile, kafasına kafasına vuruldu.

–Saatimi ne yaptın? Sonra elleri, yanakları, kıyasıya tokatlanarak fena hâlde dövüldü.....

Ondan sonrasında, bir büyüğün eli havaya kalktı mı, hiç unutmadı; hemen kollarıyla başını çemberleyerek her şeyden önce yanaklarını ve yüzünü korudu Osman. Şöyle, rastgele biri elini kaldırmazın: Sanki kurulu bir oyuncak ya da kabuklu ufacık böcekler gibi, hemen bunu yapıyor, yani kapanıyordu.” (Seyda, 2013: 67) örneğiyle Bir Gün Büyüyeceksin ve “Hüseyin’e hem acıyor, hem de onu çok seviyordum. Günler geçtikçe de Hafız’a olan öfkem artıyordu; böyle zayıf ve narin yapılı, üstelik kalbinde rahatsızlığı olan bir çocuk nasıl olur da böyle, neredeyse her gün, dövülürdü? Oysa Hüseyin, bunu hiç belli etmezdi: ‘Babalar, eğitmek amacıyla çocuklarını döver, bunda bir şey yok. Mesela, bir soruyu bilemediğinde... ‘Burada durmuştu. Bir yaramazlık yaptığında değil de, bir soruyu bilemediğinde... Hafız’ın evde her akşam Hüseyin’e çok ağır bir eğitim verdiğini ve bilemediği sorular karşısında sürekli değnekle dövdüğünü anlamıştım. Bazı günler Hüseyin’in hiç dışarı çıkamamasının nedeni de bilemediği bir konu olmalıydı muhakkak. İşte bu yüzden Hüseyin, bizden çok olgun ve ağırbaşlıydı işte. İşte bu yüzden bakışları büyük adam gibi, işte bu yüzden yüzünde bilinmez kederler gizliydi. O, çocukluğunu yaşayamadan büyümüş, ama bizim aramızda biraz hatırlar gibi olmuştu hangi yaşta olduğunu. İlk kez futbolcu kartları biriktirmiş, ilk kez oyunda kazanılmış bilyelerin kumar kazancı olamayacağını anlamıştı. Belki de bu yüzden Hafız bize kızmış, verdiği emeklerin boşa gideceğinden korkmuştu. Hüseyin bizim yüzümüzden çok dayak yemişti ama bizimle birlikte dünyadaki cenneti de fark etmişti: Çocukluğu!” (Salgut, 2005: 20) örneğiyle Leyleklerin Gitme Zamanı romanlarında ifade edilmiştir.

Leyleklerin Gitme Zamanı romanında fiziksel şiddetten kaçınılması gerektiği “‘... Her baba, kendi çocuklarına sahip çıksa, mutsuz çocuk kalır mı? Bir babanın ilk görevi çocuğudur Hafız! Ama senin yaptığın gibi değnekle döve döve değil; yüreğiyle seve seve büyütmelidir çocuğunu!....’” (Salgut, 2005: 138) örneğiyle işlenmiştir.

Romanlarda çocuğa sadece anne baba tarafından değil komşu ve öğretmenler tarafından uygulanan fiziksel şiddet örnekleri ile de karşılaşılmaktadır:

Korkusuz Murat romanında komşunun şiddeti “Mihriban hanım oturduğu kayadan ok gibi fırladı. Kendini tutanların her birini bir tarafa silkti. Oğluna bile bakmadan doğru kıymetli arkadaşım Ozan Ali'nin yanına vardı. Bir şamar yanağına, bir şamar öteki yanağına indirdi.” (Vânû, 1998: 14) örneklendirilirken; Anahtar, Benim Dedem Gazeteci, Benim Dünyalarım ve Tren Düdükleri romanlarında öğretmen şiddeti içeren kesitler aşağıda yer almaktadır:

“‘Bu ne lan?’

Özgün kekeleyerek cevap verdi.

‘Kopya kâğıdı öğretmenim.’.....

‘Bak sen ne olduğunu da biliyormuş. Demek kopya kâğıdı!’

‘Benim değil...’

Özgün’ün daha cümlesini bitirmeden yüzüne inen tokat dünyasını alt üst etti.” (Avgören, 2011: 11).

“Çantalarımız sırtımızda son dersten çıkarken Remzi’yle Semih de Başöğretmen’in odasından çıkıyorlardı. İkisinin de birer kulağı kırmızı gibi geldi bana.” (Özateş, 1998: 17).

“Bir daha dürterken başıma bir tokat indi. Öğretmendi. Sanki gözlerimden ateş fişkırdı. Daktilomu ağlaya ağlaya topladım.” (Saygınar, 2008: 46).

“Eğitimbaşı onun kulağından tuttu, Memican’a iki tokat attı:....” (Kaplan, 2014: 54).

Fiziksel şiddet; uygulandığı hal ve durumlar, uygulayan kişiler ve çocuk açısından sonuçları olarak etraflıca işlenmiştir. Dövme, tokat atma, kulak çekmenin kastedildiği fiziksel şiddeti çocuk en çok anne babasından görmektedir. Anne babadan sonra çocuğa öğretmenler fiziksel şiddet uygulamaktadırlar. Son olarak da komşuların fiziksel şiddet uygulaması söz konusudur.

4.1.6.2.3 Ödül

11 romanda çocuk eğitiminde ödüle başvurulmuştur.

Sevgi Sitesi Çocukları romanındaki “–Bu sabah müze müdürlüğünden aradılar beni. Arkeoloji müzesi müdürü, kültür müdürü, kaymakamın katılımıyla harabelerde bir tören düzenlenecekmiş. Çocuklarımız Özgür, Kâmil, Deniz; kaçakçılığı önlemeye çalıştıkları, tarihî eserleri korumada gösterdikleri duyarlık için ödüle değer bulunmuşlar. Onlarla gurur duydum.” (Akçağüner, 1997: 103) örnekte çocuklar millî bilinç ve duyarlılıkları sayesinde, kendileri adına tören düzenlenmesi ile ödüle layık görülmüşlerdir.

Öğrencilerin ders başarıları dolayısıyla ödül almaları romanlarda en çok ele alınan konulardandır. Öğretmenlerin ‘Aferin’ gibi olumlu sözlerle ve yüksek notla öğrencilerini ödüllendirmeleri “O sabah, Leheb suresini benden daha güzel okuyan olmadı. Muzaffer öğretmen, durup durup saçlarımı okşuyordu. Belki on kez ‘Aferin!’ dedi.

Gözlerini benden ayıramıyordu. Not defterini açıp bir şeyler karaladı. Ön sırada oturan çocukların ‘Pekiye verdi, hem de yıldızlı pekiyi!’ diye fısıldadıklarını işittim. Bundan daha büyük mutluluk olamazdı.” (Gündüz, 2009: 30) alıntılmasıyla Tek Kanatlı Güvercin romanında ele alınmıştır. Aynı romanda “Sınıfın en tembel öğrencisi olarak tanıdığımız Sami, iki ay sonra benimle yarışır hale geldi. Pakize Hanımın yanında itibarlı bir öğrenci olabilmek için, olağanüstü bir gayretle çalışıyordu. Hatta öğretmenimiz onu iki kere ödüllendirdi. Birincisinde dolmakalem, ikincisinde suluboya takımı aldı.” (Gündüz, 2009: 78) örneğinde dolmakalem, suluboya gibi ders araç gereçleriyle ödüllendirmeleri de yer almaktadır.

Bilginler Sınıfı romanında “Öğretmen Tuba’yı tahtaya çağırdı.

–Teşekkür ederim Tuba sana ve ayrıca hepinize. Güzel araştırmalar yaparak tahminlerde bulundunuz....Şimdi bu başarınızdan dolayı size şeftali suyu ısmarlamak istiyorum...” (Köyoğlu, 2002: 50) örneğinde öğretmenin meyve suyu ısmarlayarak öğrencileri ödüllendirdiği görülmektedir.

Çocuklarının başarıları karşısında anne baba ve aile büyükleri de çeşitli hediyelerle onları ödüllendirirler. Aşağıdaki Sevgi Sitesi Çocukları, Dünyanın En Güzel Çocukluğu, Hızlı Tosbi ve Sen Olabilirsin romanlarından alınan alıntılmalarda da görüleceği üzere bisiklet; en çok verilen ödüllerin başında gelmektedir:

“Öte yandan okulunu bitirdiği, sınavı kazandığı için babası sözünde durmuş, istediği bilgisayarı da almıştı. Anne annesi de Ankara’dan pırl pırl otomatik vitesli bir bisiklet yollamıştı.” (Akçagüner, 1997: 16).

“Bisikleti pırl pırlıdı! Babası yarışmayı kazandığı için almış olmalıydı!” (Tunaboşlu, 2004: 132).

“Konuşacak, dedesinin karne hediyesi olarak aldığı yeni bisikletini gösterecek birini arıyordu.” (Bertan, 2015: 174).

“Ozan sevinçten yerinde duramıyordu. Sınıfını pekiyle geçtiği için okul yönetimi diğer öğrenciler gibi onu da taktir name ile ödüllendirmişti. Babası da söz verdiği bisikleti alınca sevinci bir kat daha artmıştı.” (Soytürk, 2002: 43).

Çocukların başarıları karşısında tatil ve gezi ile ödüllendirilmeleri “Bir hafta boyunca, okulda tüm ilgimi derslere vermeye dikkat etmişim. Son sınavlarıma da çok çalışmışım. Bu gayretimi gören babam da yapacağımız ziyaretten sonra kısa bir tatil programı yapmıştı.” (Gülü, 2015: 59) örneğiyle Amber’in Zaman Kapsülü, “Müdür, öğrencisinin ödül aldığını bir gün önce öğrenmiş, Birce’nin annesi ve babasını da çağırmıştı törene. ‘Arkeolojik kazı alanında bir haftalık tatil’ kazandığını öğrendiğinde Birce’nin gözleri bir başka ışıldıyordu.” (Yener, 2016: 14-15) örneğiyle Mavi Zamanlar ve “Eğer derslerinize çalışır, sınavlarınızı geçerseniz, sizleri kaplumbağaların yumurtlama zamanında da getiririm, söz... Zaten bir aya kalmaz yumurtlarlar. Ama dediğim gibi notlarınız iyi olursa...” (Avcı Çakman, 2016: 38) örneğiyle Almarpa’nın Gizemi romanlarında işlenmiştir.

Pembe Pantolonlu Bulut romanındaki “–Bu günlük bu kadarı yeter artık çocuklar, dedi. Haydi bakalım, şimdi sokağa ve oynamaya gidin, bunu hak ettiniz.” (Uslu, 2002: 71) örnekte çocukların oyunla ödüllendirildikleri görülür.

Ormandaki Tehlike romanındaki “Baba, gülümsedi. Sandalyesinde doğrulup pencereden dışarı baktı.

–Dokunma çocuğa, bırak oynasın. Bütün bir kış kitaplarla, sayılarla uğraşıp durdu. İyi bir tatili hak etti...Anne de babayla aynı düşüncede idi aslında. Sınıfını iyi dereceyle geçtiğine göre, iyi bir tatil hakkıydı Yunus’un.” (Tunaboşlu, 2012: 4) örnekte de çocuğun tatilini oyunla geçirmesi ödül olarak algılanır.

Amber’in Zaman Kapsülü romanında karne hediyesi olarak boya takımı almak “Eve girer girmez karnemi gösterdim. İyi bir karne getirdiğimi görünce beni öperek kutladı. Karne hediyesi olarak bana yeni bir boya ve fırça takımı almıştı. Babamın boynuna atlayarak ‘Çok teşekkür ederim!’ dedim.” (Gülü, 2015: 105) örneğinde ele alınırken Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “Demek, din dersinden ‘pekiyi’ aldın ha?’ diye sordu.

‘Hem de ‘yıldızlı pekiyi’ dedim.

‘Al öyleyse şeker hak ettin.’” (Gündüz, 2009: 33) örnekte ders başarısı karşısında çocukların şekerle ödüllendirilmesine yer verilmiştir.

Çocukların özellikle ders başarılarının ödüllendirildiğini görmekteyiz. Aferin gibi güzel sözler, yüksek not, şeker, dolmakalem, suluboya, tatil, oyun ve bisiklet ile ödüllendirildikleri tespit edilmiştir. Bunlar içinde en fazla verilen hediye bisiklettir.

4.1.6.2.4 Ceza

Çocuk eğitiminde ceza yöntemine 7 romanda başvurulduğu tespit edilmiştir.

Büyükler, çocuklara yemek yedirtmek için onları çok sevdikleri bir şeyden mahrum etme ile korkuturlar. Yeşil Ada’nın Çocukları romanındaki “Sonunda Ahmet Çavuş duruma el koydu ve Cemal’e söylenmeden tabağındaki her şeyi bitirmesinin şart olduğunu, aksi hâlde bugün okula gidemeyeceğini anlattı. Okul, Cemal’in en sevdiği yerdi ve böyle bir karşılaştırmayı tabii ki düşünemezdi bile. On dakika sonra tabağındaki her şeyi silip süpürmüştü.” (Tekin, 2017: 25) örnekte bu eğitim yönteminin işe yaradığı görülür.

Ailelerin çocuklara verdikleri ceza örnekleri aşağıdadır:

Anahtar “Aldığı iki günlük okuldan uzaklaştırma cezasının yanında ailesi de ceza vermişti ve iki gün boyunca odasından sadece yemek saatlerinde dışarıya çıkabilecekti.” (Avgören, 2011: 28) ve Masal Kenti Çocukları romanlarındaki “Bu kadar hareketli bir kentte, hele de bugünlerde sokağa çıkmama cezası almak, Barsini’nin hiç işine gelmezdi.” (Tapunç, 2011: 31-32) örneklerde görüldüğü üzere odadan ve evden dışarıya çıkmama verilen cezalardan birkaçıdır.

“Tam ağzımı açıp bunu söyleyecektim ki babam ‘Cezalısın,’ dedi ‘Bugün televizyon izlemiyorsun, bilgisayarla oynamıyorsun’” (Göçmen, 2015: 35) örneğiyle Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanında çocukların televizyon ve bilgisayardan mahrum etme yoluyla cezalandırılması söz konusudur.

“İyice aç kulaklarımı. Bundan sonra bir daha televizyon izlemek yok. Kaldıracağım o televizyonu, belki de ben evde yokken bütün gün televizyon izliyorsun. İnternete de artık sadece derslerin için gireceksin. Yüzüme bak Amber! Niye cevap vermiyorsun? Duymuyor musun beni? Okulda da derslerini dinleyeceksin. Karnende düşük bir not görmek istemiyorum. Matematik olsa bile...” (Gülü, 2015: 88) örneğiyle Amber’in Zaman

Kapsülü romanında da özellikle ders başarısındaki düşüşte çocuğa bilgisayar ve televizyon yasağı getirildiği görülür.

Anne baba dışında öğretmenlerin de çocukları eğitmek için cezaya başvurdukları görülür. İlk Arkadaş, Canı Sıkılan Çocuk ve Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde öğretmenlerin sınıfta düzeni sağlamak için cezaya başvurdukları görülür:

“–Sorma, baş cezası... Bizim sınıftaki Ahmedî döğdüğüm için öğretmen tam on sayfa yazı cezası verdi.

–Neden döğdün?

–Herhalde hak etmeseydi pataklamazdım; ama sen düşün bir kere, birinci sınıfta çok çirkin, topal bir çocuk var, işte onunla alay ediyordu. Zavallının ceketinin arkasına ‘satılık köpek yavrusu’ diye yazmış, herkes gülüyordu. İçim fena oldu, gözlerim karardı, birdenbire ensesinden tutarak yere yatırdım. İşte öğretmen o zaman beni görüp niçin döğdüğümü sordu. Ağlamaya başladım. Kendimi tutamıyordum tabii, hakkımı koruyamadığım için on sayfa cezaya çekmek zorundaydım...” (Balı, 1956: 20-21).

“Bütün sınıf nefesini tutmuş Sevgi Öğretmen’i dinliyoruz. Acaba nasıl bir ceza alacağız? Yüz kere aynı cümleyi mi yazdıracak, matematikten yazılı mı yapacak, yoksa karnede davranış notumuzu mu kıracak?..” (Göçmen, 2014: 13).

“Müdür bey Berkay’ın yüzüne acıyarak bakıp ‘Sözde bir de sınıf birincisi olacaksın!’ dedi. Ve cezasını anında kesti. ‘Yarına kadar Türkiye’nin hem özel hem coğrafi hem de matematik konumunun ne olduğunu el yazısıyla yazacaksın. En az 50 sayfa olacak!’ ” (Göçmen, 2015: 67).

Yukarıdaki örneklerden öğretmenlerin genellikle öğrencileri fazladan ödev yaptırmak yoluyla cezalandırmaya gittikleri anlaşılır.

4.1.6.2.5 Yasak

4 romanda, eğitim yöntemi olarak yasağa başvurulmuştur.

Çocuklar için yasakların cezbedici oluşu “Yasak olan her şeyin daha güzel, daha cazip görüldüğünü o zaman bir daha anladım.” (Özkan, 1985: 42) örneğiyle Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında belirtilmiştir.

Ev içindeki yasakların ve kısıtlamaların fazla oluşu “Arka odalara, mutfığa girmek yasak! Minderlere, yastıklara dokunmak, yün yumaklarla oynamak... O yasak, bu yasak, Gelincik de çaresiz bütün gün pencere karşısında pinekleyip duruyordu.” (Tankut, 2011: 8) örneğiyle Gelincik Arkadaş Arıyor romanında verilmiştir.

“Güneşin, yandaki evin arkasına geçişiyle bahçede serinlik de çıkmıştı. Ama açık havayı bırakıp eve girmek istemiyordu hiçbiri. Evde bir sürü yasaklama var. Koşuşmayın, bağışmayın, uslu durun. Bahçede ise, dilediğince özgürlük. İsteddiğini yapabilirsin. Koş, saklan, bağır, çağır; evden duyulmadıkça kimse karışmaz sana.” (Seyda, 2013: 26) örneğiyle Bir Gün Büyüyeceksin romanında da evdeki kısıtlamalardan bahsedilmiştir.

Canı Sıkılan Çocuk romanındaki “Sokak kapısını kapatırken, annemle konuşan babamın sesi kulaklarımda:
‘Yok bu böyle olmayacak! Bu çocuk deli edecek beni. Artık ona bilgisayar da, televizyon da yasak. Akıllanana kadar her şey yasak.’” (Göçmen, 2014: 11) örnekte çocuklara bilgisayar ve televizyon yasağı koyularak onların eğitime çalışıldığı görülür.

4.1.6.3 Eğitim-Öğretim

66 romandan 43’ünde işlenmiştir. Öğretmen, okul, ders, sınav, karne, ödev alt temalar olarak bu bölümde değerlendirilmiştir. Diğer ulusların eğitim-öğretime gösterdiği öneme de burada yer verilmiştir. Aşağıdaki örneklerde eğitimin önemine değinilmiştir:

Eğitilmiş insanın kendi hayatını ve başkalarının hayatını değiştirme gücü “–
...Okuyacaklar da n’olacaklar sanki?”

Bedriye abla dedi ki:

–Anasız babasız olarak büyüyen ben, küçük yaşta onları kaybeden ve bir yatılı okula yazdırılan ben şimdi ne oldumsa, onlar da en az öyle olacaklar büyük hanım! Hem kendilerinin hem başkalarının alın yazısını değiştirme, yüceltme gücünü elde edecekler. Okuyup yazmasını ve daha başka şeyleri öğrenerek, bu yurt için yararlı insan olacaklar!” (Seyda, 2013: 101) örneğiyle Bir Gün Büyüyeceksin romanında ifade edilirken ancak eğitilmiş olan insanların doğal yaşamı korumak için savaş vereceği inancı “ ‘Şaka değil. Çevre koruma grupları gittikçe artıyor. İnsanlar eğitildikçe gelişıyorlar. Doğal yaşamın korunması gerektiğine inanıyorlar artık. Bunun için savaş verenler var.’

‘Kötü insanlara karşı mı savaş veriyorlar?’

‘Kötü insanlar deme Tombul Kardeş. Cahillığe karşı savaş veriyorlar. Çünkü doğaya zarar veren bilgisizliktir. Bilen insan, bindiği dalı kesmez. Kesmek isteyenleri ise engellemeye çalışır. Bu, bilgiyle bilgisizliğin savaşı.’” (Korkut, 2010: 74) örneğiyle Tombul Sarı Balık romanında işlenmiştir.

İnsanların yeteneklerinin dahi eğitimle işlenip gelişeceği “‘Senin sesin de çok güzel. Elbette bu işin eğitimini almazsan çok güzel şarkı söyleyemezsin. Ama inan bana, sende doğal bir yetenek var.’” (Tok ve Çadircı, 2008: 139) örneğiyle Teneke Kaplı İvan romanında ele alınmıştır. Ankaralı romanındaki “‘Güç, kararlılık, kudret, ne parada ne pazıda. Eğitimde, yalnızca eğitimde, ağam.’” (Cemali, 2011: 157) örnekte eğitimin bütün güçlerin üstünde olduğuna dikkat çekilmiştir.

Yukarıdaki örneklerde eğitim-öğretimin önemi açıklanırken, insanlara eğitim öğretimin önemini kavratmadan onları eğitime tabi tutmanın zorluğundan “Köylülerin kimisi geliyor;

–Öğretmen Hanım, diye başlıyordu. Bizim oğlan davar peşinde. Ne olursun, bir haftacık idare ediver.

Zavallı ablacığım tükene tükene,

–Olmaz amca, diyordu. Bir hafta sonra gelirse dersleri kavrayamaz. O zaman senin oğlun geri kalır. Rica ederim, hemen gönderin. Çocuğa yazık olmasın.

Bu konuşmalar uzar giderdi. Köylü bir türlü ikna olmazdı. Mutlaka ablamın ‘idare’ etmesini isterdi.” (Apaydın, 1966: 51) örneğiyle Toprağa Basınca romanında bahsedilmiştir.

Eğitim öğretimde faydalanılan tekniklere de romanlarda yer verilmiştir. Tartışma ve düşünme teknikleri Canı Sıkılan Çocuk romanında “‘Herkes yanında oturduğu sıra arkadaşıyla birlikte bir kitap okuyacak. Okuduğunuz kitabı aranızda tartışıp ana fikrini

sınıfta birlikte anlatacaksınız... Buna bir çeşit grup çalışması olarak bakabilirsiniz.” (Göçmen, 2014: 14-15) şeklinde olduğu gibi örneklendirilmiştir. Ayrıca bu tekniklerle yapılan eğitim öğretimin daha nitelikli ve kalıcı sonuçlara ulaştırdığına aşağıdaki örneklerde değinilmiştir:

Masal Kenti Çocukları romanındaki “Şaşırılmıştı Sofo. Bu çocuklar ne zaman büyümüşlerdi de böyle boylarından büyük laflar ediyorlardı? Bunda yıllardır sınıfta yaratmaya özen gösterdiği tartışma ortamının çok büyük rolü olduğunun farkındaydı Sofo.” (Tapunç, 2011: 84) örnekte eğitim-öğretimde tartışma ortamı yaratmanın önemine dikkat çekilmiştir.

Bilginler Sınıfı romanındaki “5/A sınıfındaki Düşünce Odası ve daha sonraki çalışmalar önce Hülya Öğretmenin zümre toplantılarında tartışıldı. Öğretmen arkadaşları Hülya Hanımı bu çalışmayı başlatmasından dolayı tebrik ettiler. Böyle bir çalışma onların da çok ilgisini çekmişti. Aynı metodu uygulayarak kendi öğrencilerindeki yaratıcı yönleri keşfetmelerini kendileri de sağlayabilirlerdi.” (Köyoğlu, 2002: 128) örnekte çocukları düşünmeye sevk eden ortamların onların yaratıcılığının keşfedilmesindeki gücüne değinilmiştir. Böylece öğrencilerin çok büyük başarılarla imza atabilecekleri aynı romandaki “Her yerde beyin fırtınası yaratarak bir başarıya imzamızı atabiliriz... Bu alandaki başarılarınız büyüdükçe hem kendiniz, hem ülkeniz, hem dünyanız için çok önemli çalışmalar yapmış olacaksınız.” (Köyoğlu, 2002: 83) alıntılama ifade edilmiştir.

Kara Cümle romanında ise “Onu asıl ilgilendiren, siyasi iradenin, idari kurumların eylemleri ötesinde bir eğitim-öğretim toplumunun yaratılmasıydı. Özgür, mutlu, doğa koşullarını yaygın, güçlü kullanan, bilimsel bilgiyi tabulaştırmadan, uygulamalı bir eğitim dizgesiyle... Eğitime sabırsızlık ve şiddet değil, sabırla anlama çabası hâkim olmalıydı. Bu, kitle coşkusuyla yeri göğü inleterek değil, Cumhuriyetin temellerine bilimsel çabayı harç olarak taşımakla olurdu. Her türlü ön yargıyı reddederek bilginin mabedine özgür akılla girmek, doğanın bütün verilerini kullanarak anlamaya çalışmak, anlamak...” (Özünel, 2005: 68-69) örneğiyle ideal eğitim öğretim anlayışının çerçevesi çizilmiştir.

Bu temayla eğitim ve öğretimin hem insanlar hem de toplumlar açısından yararı ve gerekliliğine dikkat çekilmiş, farklı eğitim öğretim metotlarından bahsedilmiş ve nasıl bir eğitim anlayışına sahip olmak gerektiğinin çerçevesi çizilmiştir.

4.1.6.3.1 Öğretmen

Öğretmenlik mesleği ile ilgili içerikler, eğitim-öğretim başlığı altında ele alınmıştır. Okul müdürü temasının da yer aldığı öğretmen teması 66 romanın 22’sinde geçmektedir.

Öğretmenlerin toplumdaki misyonları romanlarda belirtilmiştir. Öğretmenlerin bilgili insanlar oldukları “Dedem, ilkokul öğretmenliğinden emeklidir. Onun için çok, ama çok bilgindir.” (Vânû, 1998: 6) örneğiyle Korkusuz Murat romanında işlenirken toplumun gözünde sadece öğrencileri değil toplumdaki diğer insanları da eğitme misyonları “-...Köye bayan öğretmen verildi deyince en çok o sevindi. ‘Köyün karılarını bir güzel adam etsin’ dedi.” (Apaydın, 1966: 22) örneğiyle Toprağa Basınca romanında verilmiştir.

Aşağıdaki örneklerde de sevilen ve olumlu öğretmen profillerine değinilmiştir:

Öğrencilerin dersle ilgili yaptığı yanlışlar karşısında öğretmen davranışları Tek Kanatlı Güvercin romanında “Böyle bir cevap karşısında bizler kıkır kıkır gülerken, Muzaffer Öğretmen hiç istifini bozmadı. Birsen Öğretmenin yaptığı gibi, ne tebeşirle kafasına vurdu, ne de ‘Geri zekâlı!’ diye bağırdı. Babacan bir tavırla İbrahim’e yaklaşıp: ‘Allah iyiliğini versin,’ dedi. ‘Hiç beş kenarlı üçgen olur mu? Çeşitkenar diyeceksin.’ ” (Gündüz, 2009: 50) örneğinde olduğu gibi karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Bu örnekte bazı öğretmenlerin anlayışsız davrandıkları görülürken bazılarının da sabırlı ve merhametli davrandığına şahit olunmaktadır.

Öğretmenlerin insanlara beceri kazandırmada etkili olduğu “–Evet, bu güzel yazıyı ilkokul öğretmenime borçluyum.” (Köyoğlu, 2002: 7) örneğiyle Bilginler Sınıfı romanında, öğretmenliğin bir özveri mesleği olduğu “Sınıf öğretmenimiz çok iyi bir kadındı. Ona, köy okulundan yeni geldiğim için birçok şeyleri bilmediğimi, çok geri olduğumu söyledim. Benimle ayrıca meşgul olmaya söz vermişti.” (Balı, 1956: 33) örneğiyle İlk Arkadaş romanında verilmiştir. Aynı zamanda öğretmenliğin sabır gerektiren bir meslek olduğu Bir Liranın İki Günü romanındaki “–....Evet Ökkeş, var mı başka sorun?

–Teşekkür ederim öğretmenim.

Ne iyi öğretmen. Bıkmadan her soruya cevap veriyor.” (Uyaroğlu, 2005: 31) örnekte işlenmiştir.

İçimdeki Ses romanında öğretmenlerin anneden bile fazla sevilebilecekleri “Herkes beni de Onat gibi sevsin, övsün istiyordum. Bu konuda doğrusu öğretmenim, annem, babamdan daha cömertti. Ödevlerimi beğeniyor, kırmızı kalemle kocaman aferinlerle süslüyordu. Başımı okşuyordu. Akıllı çalışkan olduğumu söylüyordu. Öğretmenimi o zaman annemden bile daha çok seviyordum.” (Akçagüner, 1998: 63) örneğinde belirtilmiştir.

Öğretmenlerin öğrencilerin gizli yeteneklerini fark ederek onları iyi tanımaları ve böylece onların gelişimlerine yardımcı olmaları “....Oysa geometri nedir bilmeyen bu öğrencisine öğretmeni bir süreden beri bazı geometri problemlerini veriyor, öğrenci bunları alışılmış yöntemlerin dışında, irdeleye irdeleye çözüyordu.” (Özunal, 2005: 43) alıntılamaında görüldüğü gibi Kara Cümle romanında örneklendirilmiştir.

Öğretmenin öğrencileri yüreklendirmesini içeren alıntılamaalar, Masal Kenti Çocukları ve Canı Sıkılan Çocuk romanlarında bulunmaktadır:

“Sofa da birkaç cümleyle içinde buldukları durumu özetleyen öğrencisine hayranlıkla baktı:

Bravo Pergamos. Ben bile daha iyi açıklayamazdım, diyerek öğrencisini övdü.” (Tapunç, 2011: 82).

“Sevgi Öğretmen, ‘Aferin çocuklar!’ dediğinde hepimizin bu çalışmayı başarıyla bitirdiğini anlamıştım.” (Göçmen, 2014: 92).

Romanlarda öğretmenlerin çocuk eğitimi açısından olumsuz davranışları da yer almaktadır. Aşağıdaki alıntılamaalarda olumsuz öğretmen davranışlarının çocuklar üzerinde yıkıcı etkisi olduğuna değinilmiştir:

Benim Dünyalarım romanındaki “Önceleri okulu sevdim. Öğretmenim diğer öğrencilere fiş verip bana vermeyince bir daha okula gitmedim.” (Saygınar, 2008: 13) örnekte öğretmenin eşit davranmaması çocuğun okuldan soğumasına neden olmaktadır.

Aynı romandaki “Bitirip öğretmenin yanına gittim. Okudu. Beğendiğini söyledi. Ama iki sözcüğün altını kırmızı kalemle çizdi. ‘Çağıldaya çağıldaya’ yerine ‘çığıldaya çığıldaya’ yazmışım. Kompozisyonun üstüne kırmızı kalemle ‘3 orta’ yazdı. İki sözcükten iki not kırmıştı öğretmen! Kahroldum! Yazmayı bıraktım.” (Saygınar, 2008: 37), “Öğretmen kimseye pekiyi vermemiş. Pekiyi, öğretmenin hakkıymış! Çok üzüldüm. Ama daha çok üzülüğüm bir şey oldu. Öğretmen, karnemin ‘diş koruma’ bölümüne de iyi vermiş. Ben dişlerimi her gün fırçalıyorum. İyi ile geçtiğime değil, diş temizliğimin iyi gelmesine çok ağladım.” (Saygınar, 2008: 38) örneklerde ve Frej Apartmanı’nın Esrarı romanındaki “Mısır’ın başkentini söyle bakayım,” dedi bana Yaşar Öğretmen.

Ter içindeydim. Dilimin ucundaydı, söyleyemiyordum bir türlü. ‘Biliyorum öğretmenim,’ dedim. ‘Dilimin ucunda. Hay Allah!’

Arkadan fısıldıyorlardı. Anlayamıyordum bir türlü. Biliyordum, çok iyi biliyordum Mısır’ın başkentini...

‘Otur yerine! Sıfır aldın,’ dedi Yaşar Öğretmen. Not defterine bir işaret koydu.” (Eray, 2013: 98-99) örnekte çocukların bilgi ve becerilerini ölçme ve değerlendirmede titizlikle davranılması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Öğretmenin eğitim metodu “‘Nasreddin Hoca, böyle bir leyleği eline almış, ayaklarını ve gagasını kestikten sonra, hah demiş, şimdi kuşa benzedin!’

Buna kimse gülmüyor. Nedeni de ilkokul öğretmenimiz... Ders kitabındaki bu fıkrayı tüm sınıfa tek tek okutmuş ve her okuyan çocuktan sonra davudi sesiyle hoh hoh diye gülmüş, bizi de gülmeye zorlamıştı! Haydi ilk okunuşta güldük, ya sonrakilere ne gerek vardı ki? Sanırım hiçbir çocuğu gücendirmemek için yapmıştı bunu, ama biz aynı fıkranın her okunuşunda gülmek zorunda olmaktan hiç hoşlanmamıştık.” (Salgut, 2005: 55) örneğiyle Leyleklerin Gitme Zamanı romanında eleştirilmiştir. Eğitim öğretim işini öğrencileri zorlamadan gönüllü ve seveerek yaptırmak gerektiği fikri hissettirilmiştir.

Bir öğretmenin görevini aksatmaması gerektiği “Memican’ın Reis’teki öğretmenin adı Hayriye idi. Hayriye öğretmen bekardı. Otuz yaşlarında falandı. O sık sık hastalanır, boğazını sarar okula gelmezdi. Böyle zamanlarda Memican’la arkadaşları beş kilometrelik yolu gidiş gelişle boşuna tepmiş olurlardı.” (Kaplan, 2014: 31) örneğiyle Tren Düdükleri romanında ifade edilmiştir.

Aşağıdaki örneklerde öğretmenlik mesleğinin zorluklarına değinilmiştir:

Atla “İlk anda kulağa pek de zor gelmiyor ama düşünün ki, bir konu hakkında bilinebilecek her şeyi biliyorsunuz ve konuya dair hiç fikri olmayan bir çırağa eğitim vermeniz gerekiyor. Sabır taşı olsa çatlar!” (Aytuna, 2014: 9) ve Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanlarında “Öğretmeni Ali’nin bitimsiz soruları karşısında yorgun düşmüştü. ‘Sadece sorulara cevap ver,’ demekten dilinde tüy bitmişti.” (Ak, 2014: 15) öğretmenliğin sabır mesleği oluşuna dikkat çekilirken Sen Olabilirsin romanında da “Kırk üç tane beyin. Kırk üçü de farklı yapıda olan beyinleri bir anda anlamak mümkün değildi. Ama onların ortak düşüncelerini, ilgilerini tespit edebiliyordu. Bu da öğretmen için yılların verdiği bir deneyimdi.” (Soytürk, 2002: 16-17) örneğiyle tecrübenin, öğretmenlik mesleğinde ne kadar önemli olduğu ifade edilmiştir.

Öğretmenliğin fedakârlık isteyen bir meslek oluşu; özellikle köyde öğretmenlik yapmanın daha çok fedakârlık istediği aşağıdaki alıntılmalarda örneklendirilmiştir:

Toprağa Basınca romanında köy öğretmenlerin okulun hademesinin yapması gereken görevleri üstlendiğini “Bir gün de kendi eliyle dershanesini yıkayıp temizledi. Okul badana edilmiş, fakat silinmemişti. Pencereler, tabanlar kireç damlaları içindeydi. Muhsin’le ben su taşıdık. Ablam eski çuval parçalarıyla her yeri sürte sürte sildi.... Okulun hademesi yoktu. Temizliği nöbetçi öğrenciler yapıyorlardı. Onun için Mustafa Beyamcanın hanımıyla birlikte öbür dershaneyi de aynı şekilde silip süpürdüler.” (Apaydın, 1966: 48) örneğinde ve anne gibi çocukların kişisel bakımlarıyla da uğraştıkları “Görseniz o köy çocukları, kimisi davar peşinde, kimisi harmanda, saçları uzamış, üst başları perişan, bir yoksulluk, bir kıyamet...Hemen hepsi yalınayak. Bazıları korkuyor, okula gelmek istemiyor. Bazıları kaçıyor. Zorla tutup getiriyoruz. Cıyak cıyak bağıryorlar. Ablam onları okşuyor, kendi elleriyle yüzlerini yıkıyor, burunlarını siliyor. Kızların saçlarını tanyıyor. Okula ısındırmaya çalışıyor....Düşünüyordum da şehir okulu ne kadar farklıydı? Oradaki öğretmenler dershaneye girince giyinmiş kuşanmış, tertemiz öğrenciler buluyorlardı. Oysa köyde çalışan öğretmenler neler nelerle uğraşmak zorundaydılar?” (Apaydın, 1966: 49) örneğinde görülmektedir.

Benim Dünyalarım romanındaki “Okulun alt katında işlik var. Babam orda, öğrencilerle masa, sıra, sandalye, bank ve ders araç gereçleri yapıyor..... Kendi yaptıkları kitaplara dizi dizi kitaplar yerleştirdiler.” (Saygınar, 2008: 12) ve “Annem çok güzel dikiş diker.... Bayramlarda, törenlerde öğrencilerin giysilerini hep o dikiyor. Bayramlar okulun önünde kutlanıyor. Anam korolar, halk oyunları ekipleri hazırlıyor.” (1996: 22) örneklerde öğretmenler okulun marangozluk işlerinden tutun terzilik işlerine kadar bütün ihtiyaçlarını gidermekle meşguldürler.

Bir öğretmende bulunması gereken özelliklere Masal Kenti Çocuklar, Bilginler Sınıfı ve Gelincik Arkadaş Arıyor romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde yer verilmiştir.

“Sınıfa girer girmez bütün düşüncelerinden sıyrılırdı. Çok önemli bir sorunu bile olsa, çocukların hareketlilikleri ve sordukları sorular onu öylesine meşgul ederdi ki başka her şeyi unuturdu. Sınıfa girdiğinde bütün dünya kapının dışında kalır, yaşamın kalbi burada atardı.” (Tapuç, 2011: 116-117).

“Hülya öğretmen öğrencilerinin değişik buluşları karşısında hem hayrete düşüyor, hem de bundan büyük zevk alıyordu. Kendisinden bir buluş düşünmesini isteseler böyle değişik fikirler çıkarabileceğini ummuyordu. Dünyayı bir öğrencilerinin gözü ile bir de kendi gözü ile değerlendirmeye çalıştı. Onlara güvenmenin, onların önünü açmanın ne kadar önemli olduğunu düşündü. Mesleğini seviyordu. Mesleğine olan sevgisi onun öğrencileriyle birlikte daha büyük düşler kurmaya götürüyordu.” (Köyoğlu, 2002: 123).

“–Öyle deme kızım; öğretmenlik gönül işi, hem sevgi, hem sabır ister; çocukları sevmeyen bu işi yapmasın.” (Tankut, 2011: 68).

Yukarıdaki örneklerde bir öğretmenin mesleğini sevmesi ve sabırlı olması ağırlık kazanmaktadır. Öğretmenlerin kendi sorunlarını sınıf ortamına taşımamaları gerektiği, öğrencilere güvenmenin başarıları ve gelişimleri için şart olduğu, bu mesleğin ancak yürekte yapılırsa hakkının verileceği belirtilmiştir.

Öğrencilerin öğretmenlerine Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Bir sonraki ders sosyal bilgilerdi, Çatlak Melahat’ın dersi.” (Kıral, 2010: 31) ve “Türkçe öğretmenimiz Dikte Necmiye’nin gelmesini beklerken,…” (Kıral, 2010: 61) örneklerde lakap taktıkları görülürken bir öğrencinin dersi sevmesinin yolunun öğretmeni sevmesinden geçtiği “Bu ders çok eğlenceli geçiyordu, çünkü fen bilgisi dersiydi ve Namık Öğretmenleri karşılarındaydı.” (Avgören, 2011: 25) örneğiyle Anahtar romanında verilmiştir.

Öğretmenin öğrencilerin başarılı karşısında güzel sözlerle onları yüreklendirmesi “Sofa da birkaç cümleyle içinde buldukları durumu özetleyen öğrencisine hayranlıkla baktı:

–Bravo Pergamos. Ben bile daha iyi açıklayamazdım, diyerek öğrencisini övdü.” (Tapunç, 2011: 82) örneğiyle Masal Kenti Çocukları ve “Sevgi Öğretmen, ‘Aferin çocuklar!’ dediğinde hepimizin bu çalışmayı başarıyla bitirdiğini anlamıştım.” (Göçmen, 2014: 92) örneğiyle Canı Sıkılan Çocuk romanında verilirken sınıftaki düzeni sağlamak için öğretmenlerin hoş olmayan sözler sarf edişleri “Yaşar Öğretmen konuştuğumuzu duydu. ‘Sınıfın haylazları!’ diye bağırdı. ‘Ayırıyorum sizin yerlerinizi. Nazlı, gel sen şu ön sıraya otur.’” (Eray, 2013: 98) örneğiyle Frej Apartmanı’nın Esrarı ve “Öğretmenleri sık sık ‘Ahır mı burası?’ diye kızardı, evet galiba şu an tam da öyleydi.” (Sertbarut, 2014: 15) örneğiyle Mezarlıktaki Gölge romanlarında işlenmiştir.

Mezarlıktaki Gölge romanında “Bizimkiler süklüm püklüm öğretmenlerini arayıp buldular. Acaba yeni bir sınav daha yapamaz mıydı? Acaba bir kurtarma yazılısı falan...Bu çaba öğretmenlerin de hoşuna gitti. Zaten öğrencilerin başarısızlığı söz konusu olduğunda artık kimse çocuğu suçlamıyordu. Ya hoca anlatamıyordu, ya dersi sevdiremiyordu. Başarısızlık konusunda öğretmenlerin de hesap vermesi gerekiyordu. Bu durumda kurtarma sınavı konusunda öğretmenleri ikna etmek hiç zor olmadı. Onlar da doğaldır ki daha kolay sorular seçtiler, durumu düzeltmek için.” (Sertbarut, 2014: 121) görüldüğü gibi günümüz eğitim öğretim anlayışı eleştirilmiştir. Öğrencinin başarısızlığında tek suçlunun öğretmen olarak gösterilmesinden duyulan rahatsızlık dile getirilmiştir.

Öğretmen teması altında romanlarda geçen okul müdürü ile ilgili içeriklere de yer verilmiştir. Anahtar ve Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanlarındaki okul müdürü ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Sadece okulun en başarılı sınıfı 7-A’nın matematik derslerine giren Müdür Bey zor not vermenin yanında sıkça ceza vermeyi prensip edinmiş öğretmenlerdendi.” (Avgören, 2011: 9).

“6 yıldır aynı okulda okuyorum ama Müdür Bey karşısında titremeyen tek bir öğrenci bile tanımadım bugüne kadar. Onu tanımayanlar anlayamaz bunu. Hatta onun kısacık boyuna bakan pek çok insana sevimli bile gelebilir. Zaten boyu birazcık uzun olsaydı hem onun için hem de bizim için her şey farklı olabilirdi. Nasıl mı? Anlatayım:

Duyduğumuza göre Müdür Bey, ilkokula giderken asker olmayı çok istiyormuş. Ama boyu, askerlik ölçülerinin üç santim altında diye Askeri Lise’ye alınmamış. Keşke alınsaymış. O zaman biz yarı askeri bir okulda okumak zorunda kalmazdık.

Kısacık kesilmiş saçları, jilet gibi ütülü takım elbisesi ve asker yürüyüşü ile dışarıdan müdür gibi görünse de içinde aslında bir general ruhu taşır. Neredeyse her sözüne ‘Evlat!’ diye başlar. Birinci sınıf a başlayanlar bile kısa sürede bunun ‘Asker!’ demek olduğunu öğrenip hemen hazır ol pozisyonuna geçer.

Müdür Bey idareci olduğu için derslere girmez. Ama bu, onun gözüne kestirdiği öğrenciyi teneffüste yakalayıp ayaküstü sözlü yapmasına engel değildir. Bütün okul o sözlülerden korkar. Hele o sözlülerde sorulan bir soruya yanlış cevap verin, duman oldunuz demektir. Okulun bahçesinde on tur koşmaktan, aynı cümleyi beş yüz kere yazmaya...Cezadan ceza beğenin artık.” (Göçmen, 2015: 58-59).

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere okul müdürü ile ilgili ifadeler genellikle olumsuzdur. Bu örneklerde herkesin kendinden korkmasını sağlayan, iyi not vermemek için uğraşan, sık sık ceza veren, öğrencilerin başarısız oluşlarına asla tahammül edemeyen okul müdürü profili çizilmiştir.

Toplumun öğretmen algısının da işlendiği öğretmen temasıyla, öğretmenlik mesleğinde aranan nitelikler ve kişisel özellikler istenilen ve kabul görmeyen öğretmen davranışları üzerinden verilmiştir.

4.1.6.3.2 Okul

Eğitim-öğretim teması altında yer alan başlıklardan biri de okuldur. Lise, üniversite, yatılı okul ile ilgili mesajlar içeren kesitler de bu tema altında değerlendirilmiştir. Okul teması, 66 romandan 17’sinde geçmektedir. Öğrencilerin okula olumlu duygular besledikleri örnekler; Dünyanın En Güzel Çocukluğu, İçimdeki Ses, Bir Gün Büyüyeceksin romanlarından alınarak aşağıda verilmiştir:

“Bir an önce okulun açılmasını, derslerin başlamasını istiyordum.” (Tunaboğlu, 2004: 64).

“Yuvaya gideceği sabah kardeşimin sevincini, heyecanını görmeliydiniz. Kuşlar gibi cıvıl cıvıldı. ‘Ben de senin gibi okullu oluyorum abi. Benim de senin gibi çantam, defterlerim olacak.’ Derken mutluluktan uçuyordu.” (Akçagüner, 1998: 50).

“Ama okula başlamış olduklarından mı nedense, neşelerine, keyiflerine diyecek yoktu. Ağız sulandıran bir oyun coşkusuyla, birbirlerinin peşine düşmüşlerdi. Birisine el vurup kaçan da gülmekteydi, onu kovalayan da.” (Seyda, 2013: 75).

Yukarıdaki örneklerde okula gitmek sabırsızlıkla beklenmekte ve çocukların neşesine neşe katmaktadır.

Leyleklerin Gitme Zamanı romanındaki “O akşam postacı bir mektup getirmiş, yatılı okulu kazandığının haberiymiş bu!....

Bir anda her şeyi unutmuştum: Yatılı okula gidecektim demek! Aylardır beklediğim haber, tam da gününde gelmişti!” (Salgut, 2005: 188) kesitte yatılı okulda okuyacak olmanın heyecanı ve sevinci işlenmiştir.

Korkusuz Murat romanındaki “Art ayaklarından tutup başaşağı ettim, yuttuğu suları kusturdum. Çünkü denize düşenlere böyle yapılması gerektiğini okulda öğrenmişim.” (Vânû, 1998: 23) örnekte okulda öğrenilen bilgilerin faydalı oluşuna dikkat çekilmiştir. Çiçekler Solmasın romanındaki “Aklım okulumda, derslerimdeydi. Okulumdan, derslerimden hiç uzak kalmamışım. Ben hastanede yatarken okulum ne olacaktı, derslerim ne olacaktı? Sağlığımın çok bunu düşünüyordum.” (Güneş, 2001: 74) örnekte çocuklar için okula ara vermenin derslerden geri kalacakları için çok endişe verici bir durum olarak görülmektedir.

İnsanların çok istedikleri halde yoksulluk gibi nedenlerden ötürü okula gidememe durumları “–Gerçek mi söylediğin?

–Elbette gerçek.

–Sen okula gitmek istedin ama yoksulluğundan gidemedim öyle mi?

–Evet.” (Özkan, 1985: 35) kesitiyle Her Çocuğun Kanadı Vardır romanında örneklendirilmiştir.

Çocukların okula olumsuz duygular besledikleri Gelincik Arkadaş Arıyor romanındaki “Okuldan bir kez soğumuştun, geri dönmek istemiyordu. Çalışmaktan da yılmıyordu. Öyleyse? Hem herkes niçin eğitimin öneminden söz edip duruyordu? Bu konuda kendisini aydınlatacak bilgilere ulaşmayı kafasına koydu.” (Tankut, 2011: 107) örnekten anlaşılmaktadır.

Hayalet Köy romanındaki “...Çocuklar büyüyünce işe girip para kazanmak için okumuyorlar mıydı? Dedesinin hem bir sürü parası hem de fabrikaları vardı. Jasmin istediği her şeye sahipti. Ne gerek vardı okula gitmeye...Okula gitmek, onun için zaman kaybından başka bir şey değildi.” (Şeker, 2014: 8) örnekte eğitim öğretimin gerekliliğinin kavranmamış olduğunu görülmektedir.

Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanında ““Okulda bize sadece sorulara cevap vermeyi öğretiyorlar. Oysa ben soru da sormak istiyorum,...” (Ak, 2014: 13) kesitinde okuldaki öğretme yöntemlerinin eleştirildiğine şahit olunur.

Ankaralı romanında okulun insana normal hayatta edindiği bilgilerden daha fazlasını katmadığı “Oysa ben okulu çok önemsemiyorum. Okulda şu Bahçe’de öğrendiklerimden fazlasını öğreneceğimi sanmıyorum. Elbette, düşüncelerimden kimsenin haberi yok. Okulu özlemiş, hevesli bir öğrenci gibi yapıyorum.” (Cemali, 2011: 120) ifadeleriyle örneklendirilmiştir.

Lisede okumak ve liseli olmak; Sisın Sakladıkları ve Kibele’nin Gölgesinde romanlarında şöyle geçmektedir:

“Gideceği lisede küçücük ana sınıfı çocuklarıyla aynı koridorda koşmayacaktı, okulda nöbetçi olduğu günler düşen ufaklıkları kaldırmak, onların aptalca kavgalarına son vermek gibi bir kaygısı da olmayacaktı. Her şey daha ciddi, yaşına uygun ve eğlenceli geçecekti. Öğretmenlerine ‘hocam’ diyebilecekti.” (Sertbarut, 2016: 7).

“Şunun şurasında iki ay kadar sonra, o da liseli olacaktı yani.

Bu düşünce, son günlerde olduğu gibi içinde yine bir heyecan yarattı. Liseye giden, büyük bir çocuk, bir genç olmak... Sonunda çocukluk günlerini tamamen geride bırakıyor, yetişkinlerin dünyasına dev bir adım atıyordu sanki. Bu, gerçekten de çok büyük bir olaydı!” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 10).

Bu örneklerde lisede okumakla gençlerin dünyasına adım atmak anlaşılmaktadır. Lisede okumanın daha eğlenceli ve heyecan verici olacağı belirtilmiştir. İdeal üniversite kurumunun çerçevesi Kara Cümle romanından alınan alıntılmalarda aşağıdaki gibi çizilmiştir:

“Üniversite hayatın içinde olmalı, bilim fildişi kulelerde yapılmamalıydı. Bilimsel çalışma bilgi için, bilgi hayat için...” (Özünel, 2005: 86).

“–Bakin paşam, işte bütün sorun burada. Biz öğrenciye ne öğreteceğimizi tam olarak bilmiyoruz. Daha doğrusu, emin değiliz. Öğreteceğimiz her şeyden emin olsaydık o zaman orası üniversite olmazdı. Üniversiteler gerçeklerin tartışılarak arandığı kurumlardır. Tartışmaların olduğu yerde sorunlar çıkabilir. Tartışma olmayan okullar üniversite değil, mekteptir.” (Özünel, 2005: 106).

Bu romanda, bilimin yaşanılan hayatın içinde olmasına ve üniversitelerin tartışarak gerçekleri bulma yönteminin benimsenmesi gerektiğine değinilmiştir.

Çocuklarda okul değişikliğinin yarattığı endişelere Almarpa'nın Gizemi romanındaki “Hayatında ilk kez okul değiştirmek zorunda kalıyordu. Ya sınıfta onu dışarlarsa? Ya Metin gibi olursa? Okul açılalı bayağı olmuştu, belki de çoğu dersten öndeydi yeni gideceği sınıf. *‘Ya birinci yazılıları olmuşlarsa? Üff yoksa beni peş peşe bir sürü yazılıya mı sokarlar?’* diye düşünüp endişelenmekten alamadı kendini...” (Avcı Çakman, 2016: 14) örnekte yer verilmiştir.

İnsanların gerçek bir okul ortamından yoksun olmalarına rağmen savaş şartlarında bile eğitim öğretim faaliyetlerinin aksatmamaları Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki “Okula gitmeye başladık. Okulumuzun çatısı yok. Yemek yediğimiz yerde oluyor ders.” (Öztürk, 2016: 67) örnekte işlenerek eğitim ve öğretimin önemi vurgulanmıştır.

Bir Liranın İki Günü romanındaki “Tahtanın önünde iki çocuk var. Deminkiler değil bunlar ama. Biri biraz büyükçe. Ortalıkta dolaşanlarla konuşanlara bağıyor:

–Ali, yerine otur!

–Cemile, konuşma, numaranı yazarım bak!

–Enver, ayakta dolaşma!

–Zeki, önüne dön!

Ama kendisi söylüyor, kendisi dinliyor. Kimsenin aldıracağı yok. Herkes bildiğini okuyor yine. Birbirine tebeşir atan mı istersin, önündekinin saçını çeken mi istersin, karşıdan karşıya bağırın mı istersin, sırada tempo tutup şarkı söyleyen mi istersin, ne istersen var.” (Uyaroğlu, 2005: 36-37) örnekte sınıf ortamından bir kesit sunulmuştur.

Okul temasıyla okula karşı beslenen olumsuz duygulardan çok olumlu duygular ağırlıklı olarak işlenmiştir.

4.1.6.3.3 Ders

Eğitim öğretimin alt teması olan ders, 66 romandan 15’inde geçmektedir.

Verimli bir dersin kriterleri “Ve bulut, ... derse başladı. Ders anlatırken çok tatlı, çok sıcaktı. Yüzü güleç, sesi yumuşak, bakışları hoştu....

Çocuklar o gün çok şeyi öğrendiler ve öğrenmekten de zevk aldılar. Belki de ilk kez o gün ders çalışmanın, bir şeyler öğrenmenin tadına vardılar.... Ders bitince bulut kitapları, defterleri kapadı, çocukları övdü, onlara umut verdi.” (Uslu, 2002: 70) örneğiyle Pembe Pantolonlu Bulut romanında çizilmiştir. Güler yüzle ve tatlı dille anlatılan dersin öğrenciler tarafından anlaşılacağı vurgulanmıştır.

Öğrencilerdeki ders algısının ezber ve not odaklı oluşu Pembe Pantolonlu Bulut romanındaki “Bulut onlara derslerini sordu: Onların dersten anladığı yalnızca ezberlemektir. Bütün amaçları ezberleyip iyi notlar almaktır.” (Uslu, 2002: 90) kesitte ele alınmıştır.

Köy okulundaki dersler ile şehir okulundaki dersler işlenişi ve öğrencilerin derse ilgileri bakımından Toprağa Basınca romanındaki “Dersler hiç şehirdeki gibi olmuyordu. Bir kere kimse hazırlanıp gelmiyordu sınıfa. Ne öğreniyorsak dershanede öğreniyorduk. Bir de öğretmenimiz üç tane sınıfı birden okutuyordu. Bize ‘kitabın şu sahifesine çalışacaksınız’ derdi, gider dördüncü sınıflarla, ya da üçüncü sınıflarla meşgul olurdu. Bazen onlara görev verir, gelir bizimle ders yapardı. Onun için günde ya bir, ya iki saat öğretmenle karşı karşıya olurduk. Bakardım da öğretmenin anlattığı konuyu arkadaşlarım ilk olarak duyarlardı. Daha önce ‘kitaptan okuyun, hazırlanın’ dediği halde kimse hazırlanmazdı....Bizim sınıfta ablamın zoruyla bir ben ders çalışırdım.” (1966: 60-61) örnekte karşılaştırılmıştır. Köy çocuklarının bilgilere sadece derste eriştikleri, ders dışında herhangi bir hazırlık içine girmedikleri belirtilmiştir.

Toprağa Basınca “Teneffüsten sonra derse girdik. Bayağı kesirlerin toplamı, bayağı kesirlerin çıkarılması, paylı paydalı problemler...Sıkıcı geliyordu doğrusu.” (Apaydın, 1966: 101) ve Hayalet Köy romanlarından alınan “En nefret ettiği dersti, Matematik.” (Şeker, 2014: 66) kesitlerde çocukların özellikle Matematik dersini dersi sıkıcı buldukları görülürken bu derste hayal kurma yoluyla vakit geçirmeye çalıştıkları “Sevmediğim matematik derslerinde hep düş kuruyorum.” (Saygınar, 2008: 46) örneğiyle Benim Dünyalarım romanlarında tespit edilmiştir.

Matematik dersinde “Ökkeş’in önünde oturan mavi ceketli çocuk, matematik dersinde, öğretmen ders anlatırken defterini karalamaya başladı.....Bunu gören yanındaki de astı dersi ve o da aynı şeyi yapmaya başladı.... Sonunda yarışmaya döndü bu iş. O ‘Benim imzam daha güzel’ diyordu, öbürü ‘benim imzam daha güzel’. Koca ders böyle geçti. Zil çaldığında, mavi ceketlinin defterinde tam altmış üç, arkadaşımınkinde kırk yedi imza ölüsü yatıyordu.” (Uyaroğlu, 2005: 32-33) örneğiyle Bir Liranın İki Günü romanında öğrencilerin karalamalar yaptıkları görülür.

Derste öğrenilen bilgilerin insanların günlük yaşamını kolaylaştıracağı Sevgi Sitesi Çocukları ve İncili Kavak romanlarındaki örneklerde vurgulanmıştır:

“Kibritleri yoktu. Özgür, fen bilgisi derslerinde öğrendiklerini anımsadı. Taşları birbirine sürterek ateş elde edebilirlerdi. Ya da kırık cam parçalarını mercek gibi kullanabilirlerdi.” (Akçağünler, 1997: 68) ve “Mutlu:

–Güneş sistemindeki en uzak gezegen olan Plütondan geliyorum. Mıcık:
–Bunu fen bilgisi dersinde öğrenmiştim. Yalnız, orada yaşam olmadığını sanıyordum.”
(Çekiç Yamaç, 2011: 65) alıntılmalarda fen bilgisi dersinin günlük yaşamdaki rolüne dikkat çekilmiştir.

Sosyal bilgiler dersinin hayatı kolaylaştıran yönü “Birden sosyal bilgiler kitabım geldi gözümün önüne. Trafik polisleri, yol çizgileri olan sayfalar bir bir canlandı. Yol kavşaklarının ortasında göz kırpan trafik ışıklarıyla her şey onun aynısıydı.

‘Yeşil yanınca geçeceksiniz,’ dedi Kadir.

‘Biliyoruz oğlum,’ dedim. ‘Biz de okuduk senin okuduğun kitapları.’” (Güler, 2015: 43) kesitiyle Kesekâğıdı Ustaları romanında verilmiştir.

Anahtar ve İlk Arkadaş romanlarında görülen ders çalışma ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Özgün, Melis ve Korcan cam kenarındaki masalardan birisine oturmuş, sessizce Fen Bilgisi çalışıyorlardı.” (Avgören, 2011: 53).

“O gece, geç vakitlere kadar ders çalıştık.” (Balı, 1956: 69).

Kaçırılan, eksik çalışılan derslerin tamamlanabilmesi için fazladan bir çalışma yapılması gerektiği Amber’in Zaman Kapsülü “...matematiği düzeltmek için ders çalışmakla geçirdiğim bir ay...” (Gülü, 2015: 90), Konaktaki Hazine “Kaçırdığımız dersleri anlayıp arkadaşlarımıza yetişebilmek için daha da çok çalıştık.” (Erdoğan, 2013: 140) ve Masal Kenti Çocukları romanlarındaki “Pergamos öğleye dek okulda, öğleden sonra kütüphanede ya da evde ders çalışarak arkadaşlarına yetişmeye çabalıyordu.” (Tapunç, 2011: 40) örneklerde ele alınırken düzenli ders çalışmanın önemi Atla ve Amber’in Zaman Kapsülü romanlarında işlenmiştir:

“Her şeye rağmen ders çalışmayı bir düzene koyabilmişim. Gece yatmadan önce her gün iki saat çalışıyordum. Sanki kitap ilerledikçe konular zorlaşmıyordu da daha önce öğrendiklerim kolaylaşıyormuş gibi geliyordu.” (Aytuna, 2014: 53).

“Dersler, yemek vermediğim zaman bana kendini sevdirmeyen bahçedeki kedilere benziyordu. Birkaç gün ilgisiz kalmak bile başarısız öğrenci olma yolunda atılan çok büyük bir adımdı.” (Gülü, 2015: 45).

Ebeveynlerin çocukların ders çalışmasından duyduğu memnuniyet “Annesi ve babası, bilgisayarda oyun oynamak yerine onun sürekli ders çalışmasına çok sevinmiş ama bir o kadar da şaşırılmışlardı. ‘Tembellik yapan tüm öğrencileri Köyceğiz’e getirmeli valla!’ dedi babası onun yine harıl harıl matematik problemi çözdüğünü görünce.” (Avcı Çakman, 2016: 55) örneğiyle Almarpa’nın Gizemi romanında dile getirilirken çocuklarına destek olmak için çocukları ile beraber ders çalıştıkları “Arkadaşlarım, bir saat ötedeki, okulu olan bir köye giderlerdi; fakat annem beni yollamazdı. Çok yaramaz olduğum için yollarda birşeyler yapacağımdan, kuşların, böceklerin arkasından koşacağımdan korkar, bu yüzden benimle beraber her akşam ders yapmak zorunda kalırdı.” (Balı, 1956: 5) örneğiyle İlk Arkadaş romanında işlenmiştir.

Ders çalışmanın sonucunda istenilen başarının yakalanacağı “Gece gündüz çalıştılar, ne neymiş, niçinmiş anlamaya uğraştılar. Sonuç sevindiriciydi, notları tavan yapmasa da geçer not almayı başardılar.” (Sertbarut, 2014: 121) örneğiyle Mezarlıktaki Gölge romanında verilmiştir.

Hayalet Köy romanındaki “Adının İngilizce olduğunu bilmemek onu utandırmıştı. İngilizce derslerinde uyukladığı için kendine kızdı.” (Şeker, 2014: 84) örnekte dersi dinlememek, Venüs’ten Dünyaya Dedektiflik Oyunu romanındaki “.... geçen dönem aldığımız bitki yetiştirme dersiyle aram pek iyi değildi. Annemle babam, bunun sebebinin derslerde pek fazla uygulama yapılmaması olduğunu düşünüyorlardı....” (2014: 10) kesitte ise derslerin uygulamalı yapılmaması başarının ve öğrenmenin önünde bir engel olarak görülmüştür.

Ders teması, nasıl işlenmesi gerektiği ve öğrencinin üzerine düşen görevler bakımından iki yönlü işlenmiş; dersi derste öğrenmenin, düzenli çalışmanın başarıya götüreceği vurgulanmıştır. Bazı dersler hakkında görüşlerde bulunulmuştur. Matematik dersi öğrenciler tarafından sıkıcı bir ders olarak görülürken, Fen ve Sosyal Bilgiler dersinin sevildiği görülmüştür.

4.1.6.3.4 Ödev

Ödev teması, 66 romandan 11’inde geçmektedir.

Çocuklara değişik konularda ödev verildiği Ablamı Nereye Kaçtırdılar, Konaktaki Hazine, Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği ve Güneşe Yolculuk romanlarından sırasıyla alınan aşağıdaki alıntılmalarda görülmektedir. Bilgisayar programı yazma, fotoğraf çekme, bir konuyu sunma, Peygamber’imizin hayatını araştırma, Ege Bölgesini ve Büyük İskender’in hayatını araştırma öğrencilere verilen ödevlerdendir:

“‘Bir bilgisayar programı yazmamız gerekiyordu,’ dedi Zeynep abla. ‘Rengin olmayınca ödevi teslim edemeyeceğim.’” (Kıral, 2010: 52).

“Bu arada, okul dergisi için bana verilen ödevi hatırlayıp fotoğraf makinemi bir defa daha çıkardım. Birbirinden güzel fotoğraflar çektim.” (Erdoğan, 2013: 58).

“Ali beşinci sınıftaydı. Dönem ödevini hazırlıyordu. Öğrencilerden söyleşi, hikaye, film veya fotoğraf kullanarak herhangi bir konuyu anlatmaları istenmişti.” (Ak, 2014: 13).

“Din Kültürü Öğretmeni Peygamber’imizin hayatını ödev olarak kim en güzel şekilde hazırlarsa ona en yüksek notu vereceğini söylemişti. Zehra bu ödev için üç gün kütüphaneye gitmiş ve sayfalar tutan bir ödev hazırlamıştı.” (Sevim, 2014: 7).

Grup çalışması şeklinde yapılması istenen ödevler “Öğretmenimiz sınıfa girince bize gruplar hâlinde çalışacağımızı söyledi. Grupları bile hazırlamıştı.” (Kıral, 2010: 31)

örneğiyle Ablamı Nereye Kaçtırdılar ve “Büyük İskender’in Küçük Asya siyasetini ben araştırırım. Hindistan Seferi’ni Leodis hazırlasın. Kişiliği de sana kalıyor, Barsini.” (Tapunç, 2011: 12) örneğiyle Masal Kenti Çocukları romanlarında ele alınmıştır.

Çocuklar ödevlerini yaparken aile büyüklerinden destek almakta bazen de kolaya kaçmaktadırlar. Aile büyüklerinin ödevlerini yaparken çocuklara destek olması Benim Dedem Gazeteci romanındaki “Bazen ödevlerimi dedemle yapıyoruz. Daha doğrusu ödevlerimi kendim yapıyorum, dedem bana yol gösteriyor.” (Özateş, 1998: 10) örnekte işlenmiştir.

Öğrencilerin ödev olarak verilen kitap özetlerini kitabı okumak yerine internetten hazır indirmeleri ve böylece kolaya kaçmaları “Narin öğretmen, ödev olarak verdiği kitap özetlerini internetten indirdiğimizi öğrenince çıldırdı! Bize kızarken sanki ağzından alevler çıkıyordu: Nasıl böyle bir şey yaparmışız? Emeğe hiç mi saygımız yokmuş? İşin kolayına kaçmayı ne zaman öğrenmişiz? İnternette kopya çekeceğimize ‘ödev yapmadık’ desek daha iyiymiş?...” (Göçmen, 2015: 9) örneğiyle Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanında görüldüğü gibi öğretmenleri kızdıran bir durum olarak işlenmiş ve eleştirilmiştir.

Parktaki Gergedanlar romanındaki “Ancak Ezgi fazla oyalanmadı artık. Yapılacak ödevler, çözülecek problemler onu bekliyordu.” (Atilla, 2015: 45) kesitte çocukların ödev yapma konusunda sorumlu davranışları örneklendirilmiştir.

Tek Kanatlı Güvercin romanındaki “Öğretmenimiz, hafta sonu ödevi olarak Leheb suresini ezberlememizi istemişti. Oysa ben, kitabın yüzünü bile açmamıştım. Çocukluk bu ya, oturup ders çalışmak varken, öğretmeni hangi bahaneyle atlatabileceğimi tasarlamaya başladım. Bir sürü plân kurup, ertesi sabah hastalanmaya karar verdim.” (Gündüz, 2009: 8) örnekte ödev yapmaktan kaçarak sorumsuz davrandıkları verilmiştir.

Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Benim televizyondaki çizgi filmleri izlemeyi bırakıp bilgisayarda oyun oynamayı planladığım sırada- ki bu da annemin, ‘Engin, hadi artık, ödevine başla!’ diye bağırdığı andır-...” (Kıral, 2010: 11) örnekte bu çocuğa ödev yapma sorumluluğunun anne baba tarafından hatırlatıldığı ifade edilmiştir.

Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanında “Ödevime geri döndüm, soruyu bir daha okudum. Şu yaş problemleri ne kadar gereksiz! Biz çocuklar böyle anlamsız şeylerden konuşmayız;...” (Kıral, 2010: 21) örneğiyle çocukların ödev konularını gereksiz bulduğu bazen de “-Geldim işte. Öğretmen yaz tatili için ödev verdi, onu yazıyordum. -Bizimki de verdi, dedi Yorgo. Kıbrıs’ta cumhuriyetin kuruluşunu araştıracağız. Ben bu konuları sevmem hiç. Keşke hayvanları araştırmamızı isteseydi...” (Tekin, 2017: 13) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları romanında olduğu gibi ödev konularının ilgilerini çekmediği belirtilmiştir.

Öğrencilerin ödev verilmemesine çok sevinmeleri “...Nasıl yani, ödev yok mu? Sınıftan çıt çıkmıyor. Bu bir rüyaysa lütfen hiç bitmesin, ne olur!” (Göçmen, 2014: 14) örneğiyle Canı Sıkılan Çocuk romanında işlenmiştir.

Çocukların genel olarak ödev yapma konusunda isteksiz oldukları göze çarpmaktadır.

4.1.6.3.5 Sınav

Eğitim-öğretimin alt teması olarak alınan yazılı ve sözlü sınavları da içeren sınav teması, 66 romandan 10'unda geçmektedir. Bu tema ile derslerle ilgili sınavlar ve okula giriş sınavları kastedilmiştir.

Sevgi Sitesi Çocukları, Kibele'nin Gölgesinde ve Atla romanlarından alınan aşağıdaki alıntılmalarda sınavların özellikle okula giriş sınavlarının çocuklar üzerinde büyük bir strese yol açtığına ve çalışma temposunun onları fazlaca yordduğuna değinilmiştir:

“Hafta sonları bile sınav hazırlığı için çalıştırılıyordu. Oyunu, hele de Sevgi Sitesi’ni çok özlemişti. Ah şu sınavlar bir bitse!... Kuş gibi hafifleyecekti. Bıkmıştı artık testlerden, sınavlardan. Tatili nasıl da iple çekiyordu...” (Akçagüner, 1997: 16).

“Kış boyunca, kendisini bekleyen büyük sınav için çalışmış durmuştu. Koca bir yılı, okul ve okul çıkışlarında gittiği dersane arasında mekik dokuyarak geçirmişti neredeyse. Sadece o mu? Bütün arkadaşları aynı durumdaydılar üstelik. Hele son haftalarda, okuldan ve dershaneden arta kalan zamanlarda buluştuklarında, tek eğlenceleri birlikte test çözmek olmuştu.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 10).

“Artık sınava hazır olup olmadığımı bilmiyordum, tek isteğim bir an önce gelip geçmesiydi.” (Aytuna, 2014: 118).

Tek Kanatlı Güvercin “O yılki öğretmen okulu sınavlarını, Hürriyet İlkokulu’ndan üç kişi kazandık.” (Gündüz, 2009: 78) ve Sisın Sakladıkları romanlarındaki “Sınav sonucu açıklanmaya kadar rahattı. Sınavı da iyi geçmişti. Fen lisesini kazanamazdı belki, ama iyi bir Anadolu lisesine kapağı atabilirim diye düşünüyordu.” (Sertbarut, 2016: 7) örneklerde okula giriş sınavlarının umulduğu gibi sonuçlanacağı belirtilirken Leyleklerin Gitme Zamanı romanındaki “.... Ee, sınavı kazanamazsa yandı, bu kollara çok iş düşecek!”

‘Kazanır benim oğlum. O okuyacak, bizim gibi rençper olmayacak!’” (Salgut, 2005: 129-130) örnekte sınavı kazanamadığı takdirde geçimin rençperlik gibi beden gücü gerektiren işlerle sağlamak zorunda kalınacağı ifade edilmiştir.

Romanlarda okula giriş sınavlarının yanında derslerle ilgili sınav ifadelerine de Mezarlıktaki Gölge, Ablamı Nereye Kaçtırdılar, Anahtar ve Almarpa’nın Gizemi romanlarında rastlamak mümkündür:

“Sosyal bilgiler yazılısı iyi geçmiş olsaydı Aziz de o hareketin içinde kendine bir yer bulabilirdi.” (Sertbarut, 2014: 5).

“....Diyordum ki, matematikten şu yeni anlatılanları anladın mı?....
‘Yok,’ dedim, ‘anlamadım.’”

‘Yandık oğlum,’ dedi. ‘Bu sınavdan da düşük alırsak hoca takacak bize!’” (Kıral, 2010: 15).

“Bugün tarih sınavı vardı. Önceden çalışmıştı, ama akşam tekrarları yapacaktı.” (Avgören, 2011: 20).

“Belki Cuma günü gelebilirim. Gerçi o gün sınav var dershanede ama erken çıkarsam yetişirim size.” (Avcı Çakman, 2016: 88).

Yukarıdaki alıntılmalarda sosyal bilgiler, matematik, tarih derslerine ait ve dershanede yapılan yazılı sınavlar örneklendirilirken Anahtar romanındaki “Dert ettiğin şeye bak Özgün. Gidip öğretmenle konuşursun, sözlüye kalkarsın, böylelikle not ortalamanı biraz yükseltmiş olursun.” (Avgören, 2011: 23) örnekte sözlü sınava yer verilmiştir. Öğrenciler yazılı sınavlardaki düşük notlarını yükseltmek için sözlü sınavları bir çare olarak görmektedirler.

“Bütün sınıf üfleye püfleye olur olmaz yanıtlar yazmaya çalıştı sınav kâğıdına. Oya sağına soluna, önüne arkasına baktı bir şeyler görüp yazabilir miyim diye. Diğerleri de kendisi gibiydi ve hatta bazıları yalnızca kalem kemirmekle vakit geçirdi.” (Sertbarut, 2014: 112) örneğiyle Mezarlıktaki Gölge romanında öğrencilerin birbirlerinin kâğıtlarına bakmak suretiyle kopya çekmeye çalıştıkları görülür.

Sınavları kazanamayıp okula yerleşemeyenlerin yani okumayan kişilerin rençper olacağı beden gücüyle hayatını kazanmak durumunda kalacağı düşüncesi işlenmiştir.

4.1.6.3.6 Karne

Eğitim öğretimin sonuçlandığının bir belgesi olan karne, 66 romandan 3’ünde geçmektedir. Okullarda gerçekleştirilen karne seremonisi ve öğrencilerin heyecanları Sen Olabilirsin ve Amber’in Zaman Kapsülü romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde anlatılmıştır:

“4/D sınıfının öğretmeni çocukların isimlerini okuyarak karneleri dağıtmaya başladı. Onlar öğretmenin etrafını sardılar. Öğretmenin çevresi sestən ve etten oluşan bir halkaya döndü. Karnesini alan öğretmenin elini öpüyor, ama oradan ayrılıp yerine oturmuyordu.” (Soytürk, 2002: 36).

“Öğretmenimizin her karne verişinde heyecanım bir kat artıyordu. Sonunda, ‘Amber...’ dedi. Bacaklarım titriyor; kalbim küt küt atıyordu. Karnemi aldım; öğretmenimiz diğer arkadaşlarım gibi beni de öptü, kutladı.... Karnemi tam karşıma koydum. Son bir ay boyunca aklımdaki onlarca düşünceye, soruya rağmen kendimi zorlayıp çok ders çalıştığımı düşündüm. Gözlerimi açtım ve karneme baktım. Matematikten istediğim notu almıştım! Bir sevinç çığlığı atarak ‘Başardım!’ dedim.” (Gülü, 2015: 94-95).

Çocukların karnesini gören büyüklerin para verme âdeti “Yaşlı adam elindeki okul karnesini inceliyordu. Yanı başına dikilmiş küçük kız da, karnesini görenlerden, kimin ne kadar para verdiğini sayıyordu.” (Bertan, 2015: 143) örneğiyle Hızlı Tosbi romanında işlenmiştir.

4.1.6.4 Meslekler

Romanlarda meslek dalları 32 farklı meslekle geniş bir çeşitlilikte geçmektedir. Romanlardaki çocuk karakterlerin ileride olmayı istedikleri, seçecekleri veya yönlendirildikleri meslekler ‘Meslek seçimi’ teması altında verilirken burada sadece meslekler ile ilgili bilgilerin geçtiği ifadeler yer almaktadır. Bu yönüyle “Meslekler” teması, 66 romandan 38’inde yer almaktadır. Meslekler verilirken öncelikle geçme sıklıkları, eşit sıklığa sahip olanlarda ise alfabetik sıralama gözetilmiştir.

4.1.6.4.1 Bilim Adamı

9 romanda geçmektedir.

Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık “Doktor Murat, bir üniversitede öğretim görevlisiydi. Atom mühendisi olarak doktorasını tamamladıktan sonra ders vermeye başlamıştı.... Tüm bunların yanında, garajında kurduğu laboratuvarında kendi kişisel çalışmalarına vakit bulabiliyordu.” (Avgören, 2014: 13) ve Mavi Zamanlar romanlarındaki “...Bilim adamlarının köstebek gibi çalışacak büyük bir delicinin planlarını hazırladığını ve bununla magma tabakasına inip örnek almayı düşündüklerini biliyorum.” (Yener, 2016: 142) örneklerde bilim adamlarının çalışmalarından bahsedilmiştir.

Bilim adamları ürettikleri projelerle buluşlar gerçekleştiren, insanlık için çalışan insanlardır. Çınar Dede’nin Doğum Günü “Çınar Dede, ‘Bilim adamları ellerini çabuk tutsalar da şu yavrucağızın hastalığına bir çare bulsalar keşke!’ dedi, her hecesi acı yüklü bir sesle.” (Korkut, 2010: 67) bilim adamlarından beklentiler açıklanmıştır.

Benim Dedem Gazeteci romanındaki “–Dedeciğim, fabrikalar atıklarını naylon poşetlere koysalar da toprağa gömseler.

Dedem güldü:

–Yağmur sularıyla yine sızabilirler.

–Peki ne olacak?

–Bilim adamları daha güzel bir çözüm bulana kadar ne yazık ki kirlenme sürecek.” (Özateş, 1998: 36) örnekten de bilim adamlarının görevleri anlatılmıştır. Bilim adamından insanlığın yararına buluşlar yapmaları beklenmektedir.

Kayıp Seslerin İzinde romanındaki “–Geçen gün bir yerde okudum hocam. Diyordu ki; bir bilim adamı sezgilerini mutlaka hesaba katmalıdır.” (Yener, 2003: 21-22), “–Bilim adamı her zaman şüpheli olmak ve bütün olasılıkları düşünmek zorundadır. Bunun için de düşünmeye zaman ayırmalıyız, zamanı gelince size de sorarız, dedi.” (Yener, 2003: 108), “–Bu bilimsel bir merak. Unutmayın, bir bilim adamı bütün ayrıntıları yakalamak zorundadır...” (Yener, 2003: 125) örneklerde, Her Çocuğun Kanadı Vardır “–Ama ilim adamları hiçbir şeyi tesadüfe bırakmazlar, bırakamazlar oğlum.” (Özkan, 1985: 85) ve Bilginler Sınıfı romanındaki “–...Bilim adamları bilimsel araştırmalarını mümkün olduğunca gizli yaparlar. Kendi ekibi dışında hiç kimseye sonuçlandırıcaya kadar bilgi vermezler.” (Köyoğlu, 2002: 85) örneklerde bir bilim adamında bulunması gereken özelliklere değinilmiştir. Buna göre; bilim adamından sezgilerinin kuvvetli, şüpheli, meraklı, ayrıntıcı olması, sır saklayabilmesi ve hiçbir şeyi tesadüfe bırakmaması beklenir. Bir bilim adamının sahip olmaması gereken ve ona yakışmayan özellikler ise Sisin Sakladıkları romanında “–Bir bilim adamının bu kadar kaba saba ve saygısız olması anlaşılır şey değil... Ben onları hep sevimli ve şakacı

insanlar olarak hayal ederdim. Filmlerde hep öyle gösterirler.” (Sertbarut, 2016: 68) örneğiyle olumsuz bir bilim adamı profili çizilerek verilmiştir.

Bilim adamlarının bu mesleği seçmelerindeki ve bilimsel çalışmalarını sürdürmelerindeki amaç “... Çünkü bilim adamlarını araştırmaya, çalışmaya iten iki sebep vardır: Yaşadığını hissetmek, ölümsüzlüğe yaklaşmak. Descartes’in söylediği gibi, her insan düşünmekle varlığını hisseder. Sanırım bizler bunu biraz daha fazla hissediyoruz. Yani insan olduğumuzu. Böylece yaşadığımızı hissediyoruz belki de. Öte yandan üretmeyen insanın kalıcı olamayacağını da biliriz. Kimi çocuk sahibi olmak ister, çocuklarını eseri olarak görür, benden sonra onlar kalsın, der. Bizim çocuklarımızı yaptığımız araştırmalarla ürettiğimiz eserlerimizdir. İşte onlar bizi ölümsüzlüğe yaklaştırır.” (Özünel, 2005: 95-96) ifadeleriyle Kara Cümle romanında yerini bulmuştur. Bilim adamlarının kendilerini ölümsüz hissetmelerini sağlayan tek şeyin bilimsel çalışmalar neticesinde ortaya koydukları bilimsel eserler olduğu ifade edilmiştir.

Bir bilim adamında bulunması gereken ve bir bilim adamına yakışmayan niteliklerin verildiği bilim adamı temasında bu meslek dalındaki insanların bu mesleği seçmelerinin nedeni de belirtilmiştir.

4.1.6.4.2 Doktor

6 romanda geçmektedir.

Doktorluk mesleği ile ilgili bilgilere Konaktaki Hazine, “Babam uyuyordu, uyandırmadık çünkü onun çok iyi dinlenmesi gerekiyordu. Ne de olsa doktorluk, hata kabul etmeyen zor bir meslek...” (Erdoğan, 2013: 16) ve Çiçekler Solmasın romanlarındaki “Doktor amcaların işi çok olur, uzun uzun konuşmalardan hoşlanmazlarmış. Kısa kısa konuşur, kısa kısa konuşmaları dinlerlermiş.” (Güneş, 2001: 69), “-Hekimlik her şeyden önce açık sözlülüğü gerektirir.” (Güneş, 2001: 72) örneklerde rastlanmaktadır. Bu örneklerde; doktorluğun hata kaldırmayan bir meslek olduğu ifade edilmiş; doktorların kısa, açık ve net konuştukları belirtilmiştir.

Doktorların aynı zamanda bir bilim adamı özelliği taşıması “Üstelik, Doktor Biri o sıralarda, beyin hücrelerinin ölümünü önleyen, onarım özellikleri taşıyan, kullanılmayan hücreleri devreye sokabilecek bir ilaç üzerinde araştırma yapıyordu.” (Bertan, 2015: 97) örneğiyle Hızlı Tosbi romanında ele alınmıştır.

Parktaki Gergedanlar romanındaki “Az önce arkadaşımın ayak bileğini iyileştirmek ya da acısını azaltmak için öylesine büyük bir çaba harcamıştı ki, onun mesleği şimdiden belliydi: doktorluk.” (Atilla, 2015: 35) örnekte doktorluk mesleğine yatkın kişilerin özelliklerinden bahsedilmiştir. Buna göre tıbbi bir müdahalede kişinin hastaya gösterdiği azami hassasiyet, onun doktorluk mesleği için uygun olduğunu gösterebilmektedir.

Mesleki bilgi ve becerinin yanında insani değerlere sahip doktor modeli “- O çok iyi bir insandır. Üstelik çok iyi bir doktor. Kaç kişiyi parasız tedavi etti, ilaç sağladı hatırlamıyorum. O gerçek bir dosttu.” (Tekin, 2017: 125) örneğiyle Yeşil Ada'nın Çocukları romanında çizilmiştir.

Romanların genelinde, alıntılamalardan görüldüğü üzere doktorluk mesleği insanlara faydalı olması yönünden olumlu olarak işlenirken Toprağa Basınca romanındaki “Mustafa Öğretmenle birlikte kazaya mektup üstüne mektup yazdılar. Haber üstüne haber

gönderdiler. Doktor izinliymiş. İzni bitince de gelmek istememiş. ‘Bu soğukta ben ata binemem, hastası olan buraya getirsin’ demiş. Ablam hırsından ne edeceğini bilemiyordu. ‘Vicdansızlar, duygusuzlar!’ diye bağıyordu. ‘Sen sapasağlam adam gelemezsen, burada kırk derece ateşle yatan hasta oraya nasıl gider? Tanrım kim yardım edecek bu insanlara? Bunları kim düşünecek? Bizim köylümüz, bizim yurttaşlarımız bunlar...’” (Apaydın, 1966: 130) örnekte duyarsız, halkın sorunlarına ilgisiz bir doktor profili çizilmiştir.

4.1.6.4.3 Arkeolog

3 romanda geçer.

Kibele’nin Gölgesinde romanındaki “Az ileride görülen kazı ekibi ise hummalı bir çalışma içerisindeydi. Sıcaklığın en yoğun olduğu bu öğle saatlerinde ellerinde kazma küreklerle yorulmaksızın koşurmaları Demirhan’ı hayretler içinde bırakmıştı.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 25) örneğinde arkeologların yaptıkları işe, Mavi Zamanlar romanındaki “Toprak, arkeologlar için pek çok sürpriz barındırıyordu. Her kazma sallayışta insanların, ressamın, yontucuların, mimarların, hatta şairlerin dünyasını biraz daha fazla anlıyorlardı. Bu Bizans sikkesi, dilin anlatamadığını anlatıyordu Arzu’ya.” (Yener, 2016: 31) örneğinde arkeoloji biliminin önemi ve gerekliliğine dikkat çekilmiştir.

Ancak arkeoloji eğitimi alan kişilerin kazı yapabileceği “‘Biz de burada kazı yapabilir miyiz?’ diye sordu Murat, ‘Belki yeni kalıntılar buluruz.’ ‘Bu işi yapmak için arkeoloji bilimini öğrenmen gerekir,’ diye cevapladı Mustafa. ‘Belki büyüyünce sizler de arkeolog olabilir, buraya gelerek kazılar yapabilirsiniz. Ama şimdi böyle bir şey yapmak pek doğru olmaz.’” (Kurtuluş, 2004: 17) örneğiyle Pitan romanında belirtilmiştir.

4.1.6.4.4 Asker

3 romanda geçer.

Askerliğin saygın bir meslek oluşu “...–Herkes onu seviyor. Sokakta giderken herkes kenara çekilip yol veriyor, birbirlerine göstererek şerefli bir asker olduğunu söylüyorlar... Ben de onun gibi olmayı isterim.” (Balı, 1956: 19) örneğiyle İlk Arkadaş romanında ifade edilmiştir.

Özgürlüğe Doğru romanında önceki yıllarda asker olabilmek için geçirilen eğitim aşamaları “Eskiden askerlik mesleğine iki yoldan girilirdi: Okuldan ve alaydan. Okullu subay, askerlik okullarında yetişerek orduya katılan subaydı. Alaylı subay da okulların tamamlayamadığı subay kadrosunu, askerlik süresi içinde yararlık göstererek, erlik ve astsubaylık yollarından gelip dolduran subaydı.” (Arit, 2011: 47-48) alıntılanmasında açıklanmıştır.

İnsanların dış görünüşleri ve davranışları ile yaptığı meslek arasında bir bağlantının olabileceği Parktaki Gergedanlar romanındaki “‘bence o adam gençliğinde subaydı. Belki de bir albay...’

‘Ne yani, insanlara görünüşlerine göre meslek mi uydurmaya başladın?’

‘Öyle bir amacım yoktu aslında,’ diye karşılık verdi Okan, ‘ama adamın davranışlarına baktıkça aklıma hep üniformalar, yıldızlı şapkalar geliyor. Kendimi bir türlü bu düşünceden uzaklaştırıyordum.’” (Atilla, 2015: 22) örnekte belirtilmiştir.

4.1.6.4.5 Balıkçı

3 romanda geçer.

Diğer mesleklerde olduğu gibi balıkçılığın da bir geçim kaynağı olduğu “‘Bak Tombulcuğum, insanların bazıları balıkçıdır. Balıkçılık, onların geçim kaynağıdır. Bu işi yapmazlarsa aç kalırlar. Hiçbir canlı, beslenmeden yaşayamaz. İnsanlar da öyledir. Bu şekilde karınlarını doyurmaları gerek. Bizi, işte bu nedenle avlıyorlar.’” (Korkut, 2010: 10) örneğiyle Tombul Sarı Balık romanında işlenmiştir.

Balıkçılıkla ilgili âdetler “Balıkçılar aldıklarının karşılığını balıkla öderlerdi.” (2015: 111) örneğiyle Hızlı Tosbi ve “Zaten zenaatte âdetdir; Balıkçı, kendinden evvel balık yatağını bulanın yanına yanaşır.” (Vânû, 1998: 133) örneğiyle Korkusuz Murat romanlarında verilmiştir.

4.1.6.4.6 İşçi

3 romanda geçer. Romanlarda işçi teması; çocuk işçiler, mevsimlik işçiler ve ameleler olmak üzere ele alınmıştır.

Kesekâğdı Ustaları romanındaki “‘Bitirdiniz mi işinizi çocuklar?’ dedi.

‘Bitirdik,’ dedi Ömer. ‘Son gelen gazetelerin tümünü kesekâğdı yaptık.’

Gözlüğünün üstünden yeniden baktı.

‘Eskiye göre daha çabuk, daha iyi olmalı. Unutmayın bunu.’

‘Unutmuyoruz,’ dedi Ömer. ‘Sık sık söylediğiniz için iyi belledik. Ezberledik.’

Ses çıkarmadı. Ters ters baktı yüzümüze.

‘Söyleyin,’ dedi. ‘Ne istiyorsunuz?’

‘Paralarımız,’ dedi Ömer. ‘Onları almaya geldik.’” (Güler, 2015: 80) örnekte çocuk işçilere yer verilirken Çiçekler Solmasın romanındaki “–Onlar mı?..Irgat kızım. Pamuk toplamak için gelmiş olan ırgatlar.

Irgat!..

Bir iki kez işitmişim ama, bilmiyordum bu sözcüğün anlamını. Meğer, tarla işlerinde bir ücret karşılığı çalışanlara ırgat denirmiş.” (Güneş, 2001: 40-41) örnekte mevsimlik işçilere değinilmiştir.

Beden gücüyle çalışmanın zorlukları “Babasının yazı, kışıysa belirsizdi. O sürekli emek işçisiydi. Amelelik, ustalık yapıyordu. Sabahtan akşama değin ayaktaydı. Aldığı, harcadığı her kuruş alın teri el emeği idi. Buna ne can dayanabilirdi ne de ten.” (Kaplan, 2014: 150) örneğiyle Tren Düdükleri romanında verilmiştir.

4.1.6.4.7 Yazar

Yazar teması 3 romanda geçer.

Her Çocuğun Kanadı Vardır “–Yazar olduğumu biliyorsun demek?

–Evet. Bütün kitaplarınızı okudum sayılır. Hepsini de sevdim. Onun için, yani sizi kendime yakın bulduğum için geldim buraya, sizinle konuşmaya..” (Özkan, 1985: 19) ve Almarpa’nın Gizemi romanlarındaki “Karısınınkini uzatırken ‘Öyküler ne zaman bitiyor yazar hanım?’ diye sormayı da ihmal etmedi. ‘Onlar çoktan bitti. Şu sıralar elimde çeviri de

yok. Yeni bir romana başlayacağım,' dedi Işıl Hanım." (Avcı Çakman, 2016: 167) örneklerinde mesleği yazarlık olanlardan bahsedilmektedir.

Kayıp Seslerin İzinde romanındaki "Zeynep ve Barış, birbirlerinden habersiz, aynı şeyi tasarladılar yıllarca; yaşadıkları bu serüveni çocuklar için yazmak. Bu düşünce, ikisinin de içinde damlayken deniz olmuş, sığmaz olmuştu hiçbir yerlere.

Yaklaşık yirmi yıl önce başlarından geçmiş olayları anlatmak hiç de kolay değildi. İkisi de uzun soluklu bu çalışmaya giriştiler sonunda.

Belleklerinde ve duygularında kalan izleri aktarıyorlardı romanlarına." (Yener, 2003: 151-152) örneğinde karakterlerin yazarlık mesleğine el atma durumu vardır.

4.1.6.4.8 Aktör

Tiyatro oyunculuğuna da bu başlık altında yer verildiği aktör teması, 2 farklı romanda geçmektedir.

Aktörlük mesleği "Hiçbir şey, aslında bir rolüm yoktu. Sahnenin kenarında bir sandalyede oturup örgü örüyordum.'

'Yine de ilginç olmuştur. Eminim çok iyi oynamışsındır.'

'Bunu nereden biliyorsun? Hem ben örgü örmesini bilmem ki!'

'Olsun. Oyunculuk da bu değil mi zaten. Örgü örmeyi bilmeden de örgü örermiş gibi yapmak.'" (Tok ve Çadırcı, 2008: 150) örneğiyle Teneke Kaplı İvan romanında açıklanmıştır. Buna göre sahip olmadığımız becerileri, taşımadığımız özellikleri bile gerçekmiş gibi canlandırabilmek bu mesleğin en önemli özelliği olarak gösterilmiştir.

Parktaki Gergedanlar romanında "Bence eski bir aktör o. Hem de başrol oyuncusu!

Baksanıza hâlâ ne kadar yakışıklı! Gençliğinde neydi kim bilir?" (Atilla, 2015: 23)

örneğiyle insanların fiziksel özelliklerine bakılarak mesleklerinin tahmin edilebileceği belirtilmiştir. Bu kesitte aktörlerde aranan diğer bir özelliğin de yakışıklılık olduğu anlaşılmaktadır.

4.1.6.4.9 Balıkadam

2 romanda geçer.

"Bir süre sessiz kalan Bilgiç, 'Balıkadamlar genellikle iyi insanlardır' diyerek anlatmaya başladı. 'Senin tanıdığın şu çevre dostları gibi yani. Bizi filme çekip hakkımızda araştırmalar yapar, nasıl yaşadığımızı, neler yaptığımızı incelerler. Sonra da sualtını merak eden insanlara öğrendiklerini anlatırlar.'" (Yılmaz, 2007: 69) örneğiyle Meraklı romanında balıkadamlar hakkında bilgi verilmiştir.

"Balık adamlar, su altı yaşamını inceleyen insanlardır.'" (Korkut, 2010: 68)

örneğiyle Tombul Sarı Balık romanında balıkadamların yaptıkları iş hakkında bilgi verilerek mesleğin tanımı yapılmıştır.

4.1.6.4.10 Kuş Bilimci

2 romanda geçmektedir.

Elveda Kumru romanındaki “Kendisi ‘ornitolog olduğunu söylüyordu. Babam, bunu bize ‘kuş bilimci’ diye çevirdi.

Ornitolog, yerdeki kumruyu incelerken, kuşun soyunu sopunu da bir çırpıda özetledi:...” (Tuncel, 2011: 14-15) örnekte bu meslekteki kişilerin kuşlar hakkındaki derin bilgisine yer verilmiştir. Kuş bilimci diğer adıyla ornitolog, kuşlarla ilgili bilimsel metotlarla bilgiler toplayan, bu yolla onların daha iyi tanınmasını sağlayan kişidir.

Mesleğin zorluklarına ise “‘Kuş gözlemciliği öyle sanıldığı kadar kolay değildir Aylin. Çok sabır gerektirir. Saatlerce gizlenip kıpırdamadan ve hiç konuşmadan durman şarttır, o yüzden size sıkıcı gelebilir. Ayrıca yorucu bir iştir. Bazen hayatında daha önce hiç görmediğin bir kuş görürsün ama bunun için tekneni koylardan birine, sazlıkların arasında çekip uykusuz geceler geçirmen gerekebilir.” (Avcı Çakman, 2016: 116) örneğinde görüldüğü gibi Almarpa’nın Gizemi romanında değinilmiştir.

4.1.6.4.11 Pansiyoncu

2 romanda geçer.

Pansiyon işletmeciliğinin bizim örf ve adetlerimizde yeri olmadığı, başka kültürlerden geldiği “Yunanistan’ı da bilir, hep anlatır: Yunanistan’da olduğu gibi, artık bizim de bazı köylerde balıkçı evlerine turistlerin misafir olduklarını görmüş. Yatak, yemek, içmek, çamaşır yıkamak, ütü parası verdiklerini öğrenmiş. Anneme dedi ki:

–Zaman değişti, hanım. Ar yılı değil, kar yılı. Biz de pansiyon işletelim.

Annem şaka sandı:

–Destur destur! Estağfurullah! Dedi.

Dedem, ak sakalını sıvazladı, düşündü:

–Ele güne karşı yakışık alır mı? Biz Yunanlılar gibi miyiz? Öyle âdetimiz yoktur, dedi.” (Vânû, 1998: 6) örneğiyle Korkusuz Murat romanında işlenmiştir.

Kibele’nin Gölgesinde romanındaki “Eskiden bir balıkçı teknemiz vardı ama çocuklar büyüüp de bizden ayrılınca, sattık gitti onu da. Parasıyla da bu sizin kaldığımız pansiyonu yaptırık o zaman. Artık balığa çıkmıyor amcanız.’

‘Orası öyle...’ diye mırıldandı Mustafa amca. Sesi biraz üzgün çıkmıştı. ‘Ama kötü mü oldu bak! Sizin gibi turistler gidip gelir, yarenlik ederler bize.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 20) örnekte pansiyonculuğun insanın dostlarını arttıran bir geçim kapısı olduğu dile getirilmiştir.

Görüldüğü üzere 1966 yılında ödül alan Korkusuz Murat romanında pansiyonculuk kültürümüze yakışmayan, utanılacak bir durum olarak görülürken; 2013 yılında ödül alan Kibele’nin Gölgesinde romanında zevkle uğraşılan bir geçim kapısı olarak doğal karşılanmaktadır. Temanın yıllara göre işlenişi, toplumdaki pansiyonculuk algısının nasıl bir değişim geçirdiğini gözler önüne sermektedir.

4.1.6.4.12 Polis

2 romanda geçmektedir.

Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Polislerin masa başında çalışmayı sevmediği, hırsızları, katilleri yakalarken daha mutlu olduğu doğrudur galiba.”

(Kıral, 2010: 120) örneğinde polisler hakkında bilgi verilmiştir. Polislerin mesleğini icra ederken aksiyon gerektiren işleri yaparken daha mutlu oldukları ifade edilmiştir.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanındaki “Kendini mesleğine adanmış başarılı bir polisti. Mahalledeki çocuklara hep örnek gösterilirdi. Ninesini ziyarete geldiğinde herkesin derdini dinler, çare bulmaya, yol göstermeye çalışırdı. Yüzü ciddi ve sertti ama altın gibi bir kalbi vardı. Çocuklara da çok severdi. Mahallelinin hem sevgisini hem saygısını kazanmıştı.” (Tankut, 2011: 64) örneğinde olumlu polis modeli çizilmiştir. Bu örnekteki polis memuru; mesleğine bağlı, diğer insanların sorunlarını çözmesine yardımcı olan, çocukları seven, sevilen ve saygı duyulan bir kişiliktir.

4.1.6.4.13 Ressam

Ressam teması, 2 romanda geçer. Bunlardan biri “Bizimki ressam Gülay Sevil’i büyülemişti âdeta.” (Tankut, 2011: 113) örneğiyle Gelincik Arkadaş Arıyor romanıdır.

Parktaki Gergedanlar romanındaki “Hırçın Kemal bir gün gazete sayfaları arasında Nevruz’un adına rastlamıştı ve önemli bir ressam olduğunu ancak o zaman öğrenebilmişti. Dünün gencecik kızı, bugünün ünlü ressamı Nevruz, Ankara’da bir sergi açmıştı ve herkes ondan övgüyle söz ediyordu.” (Atilla, 2015: 34) kesitte ise başarılı bir ressam örneklendirilmiştir.

4.1.6.4.14 Turist Rehberi

2 romanda geçer.

Almarpa’nın Gizemi romanındaki “Rehber, kim bilir kaçınıcı kezdir aynı şeyleri söylüyor, etrafındaki meraklı kalabalığa Kaunos hakkında bilgiler veriyordu.” (Avcı Çakman, 2016: 102) örnekte turist rehberinin yaptığı iş hakkında bilgi verilmiştir.

Tapınağın Sırrı romanındaki “...Misafirlere tapınağı gezdirmenin ve merak ettikleri soruları yanıtlamanın yanı sıra isteyenlere bütün kenti gezdiriyorum ya da kalacakları yerleri ayarlıyorum. Tavernaların yerlerini gösteriyorum. Paralarını Efes sikkesine çevirmek isteyenleri bankerlere götürüyorum. İş bulmak isteyenlere yardımcı oluyorum.” (Tapunç, 2014: 57) örnekte turist rehberinin yaptığı iş etrafınca açıklanmıştır.

4.1.6.4.15 Veteriner Hekim

2 romanda geçer.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında “Veterinerin muayenehanesi oldukça kalabalıktı.

Cenk:

–Ne kadar kalabalık burası böyle, herkesin kucağında bir hayvan. Kediler, köpekler, kuş bile var, dedi.

–Veteriner bunların hepsinin hastalığını anlıyor mu şimdi, diye şaşkın şaşkın baktı Cem.

–Öyle olmalı, dedim. Doktorlar nasıl insanların hastalığından anlıyorlarsa...” (Tunaboşlu, 2004: 107) örneğinde veteriner hekimlik mesleğinin yaptığı işe yer verilmiştir.

Canı Sıkılan Çocuk romanındaki “Memo’nun veteriner olan annesiyle babası, evi sanki bir hayvanat bahçesine çevirmişlerdi.” (Göçmen, 2014: 34) kesitte veteriner hekimlerin hayvanlarla içli dışlı yaşantısı örneklendirilmiştir. İnsanların seçtiği meslek, yaşamlarının tümünü etkileyebilmektedir.

4.1.6.4.16 Akrobat

1 romanda geçer.

Sonsuzluk Sirki romanından alınan “Bu çalışma sonucu Deniz, akrobasi yeteneğinin de sınırlı olduğunu fark etti. Leonid, havada aynı anda hem takla atıp hem de kendi etrafında burğu gibi dönebiliyor, üstelik bunu çok kolay bir hareketmiş gibi rahatça yapıyordu.” (Barutçuoğlu, 2014: 45) örnekte akrobatların diğer insanlar için zor sayılabilecek hareketleri havada kolaylıkla yapabildikleri ifade edilmiştir.

4.1.6.4.17 Avukat

1 romanda geçer. İnsanların dış görünüşlerinin ve tavırlarının meslekleri hakkında bilgi verdiği “Ben avukat diyorum. Çantasıyla, gözlüğüyle, duruşuyla tam bir avukat gibi görünüyor gözüme.....” (Atilla, 2015: 24) örneğiyle Parktaki Gergedanlar romanında ifade edilmiştir.

4.1.6.4.18 Çiftçi

Yeşil Ada’nın Çocukları romanında “Babaları Ahmet Çavuş, çiftçilik yapıyordu.” (Tekin, 2017: 5) örneğinde görüldüğü gibi 1 romanda geçmektedir.

4.1.6.4.19 Endüstri Mühendisi

1 romanda geçer.

“Saçma, mühendis ayakkabı mı çizer?’....

‘Ne o, çok bilmiş ablamız. Endüstri mühendisliği denen mesleği bilmiyor mu? Kızım onlar her türlü malzemenin tasarımını yaparlar, işleri budur.’ ” (Avgören, 2011: 48) örneğiyle Anahtar romanında endüstri mühendisinin yaptığı iş açıklanmıştır.

4.1.6.4.20 Gazeteci

“Dedem iyi bir gazeteci. Her zaman işinin çok önemli bir meslek olduğunu söyler. ‘Gazeteler ve gazeteciler olmasa insanlar yanlışları ve doğruları öğrenemezler,’ der.” (Özateş, 1998: 5) örneğiyle Benim Dedem Gazeteci romanında gazeteciliğin

önemine dikkat çekilmiştir. 1 romanda geçen bu temayla gazeteciliğin insanlara doğru ve yanlışları gösteren bir meslek olduğu belirtilmiştir.

4.1.6.4.21 Hazine Avcısı

Kibele'nin Gölgesinde romanında “... Bizim buralarda çok gömü vardı eskiden, çıkarıp zengin olan da çok oldu. Define arayanlar hâlâ sık sık gelirler. Ellerinde aletleriyle dağlara bayırlara çıkıp altın ararlar...” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 21-22) alıntılanmasıyla geçmektedir. Define bulan kişilerin zahmetsizce zengin oldukları anlaşılmaktadır.

4.1.6.4.22 Heykeltıraş

1 romanda geçer. Heykel sanatçılarının yaptıkları heykellerle toplumlarını çağın ilerisine taşımaları “Pergamon’u çağın başkenti yapan birçok nedenin yanında, bu heykellerin ve bu atölyenin katkısı yadsınabilir miydi?” (Tapunç, 2011: 47) örneğiyle Masal Kenti Çocukları romanında söz konusu edilmiştir.

4.1.6.4.23 İş Müfettişi

1 romanda geçer. Bir Liranın İki Günü romanından alınan “-İş müfettişi, işyerlerini, fabrikaları denetleyen, oralarda yasaya aykırı işler yapılıp yapılmadığını kontrol eden kimselere denir.” (Uyaroğlu, 2005: 30) örnekte iş müfettişinin görev tanımı yapılmıştır. Buna göre iş müfettişleri; fabrikaları, iş yerlerini denetleyen kişilerdir.

4.1.6.4.24 Jonglör

1 romanda geçer.

Jonglörlerin yaptığı işin diğer insanlar tarafından yapılması imkânsız olarak görülmesi Sonsuzluk Sirki romanında “Gün ona lobutları nasıl tutacağı, havada nasıl döndürerek atacağı konusunda detaylı bir açıklama yaptı. Deniz bu sırada onu dikkatle dinliyordu. Sonra sıra öğrendiklerini denemeye geldi. Bir tek lobutu havada döndürerek atıp tutmak çok zor değildi. İki taneyi havada tutmayı öğrenmek biraz daha vakit aldı. Üç tanesiyle uğraşmak ise imkânsızdı.” (Barutçuoğlu, 2014: 44) şeklinde ifade edilmiştir.

4.1.6.4.25 Kunduracı

1 romanda geçer.

“Kunduracılık, Dursun Efendi'nin ata mesleği idi. Bir zamanlar İstanbul'un en seçkin ayakkabıcıları, onun müşterisiydi. İlçe halkı, onun elinden çıkmayan terliği bile ayağına geçirmezdi. Gün gelecek de zanaatı, ithal ürünlerle, fabrikasyon üretimiyle küçülecek, hatta yok olacak deseler güler geçirdi. Şimdi, baba mesleğini oğullarına öğretmediği için şükreder olmuştu.” (Cemali, 2011: 28) örneğiyle Ankaralı romanında, bu mesleğin artık ölen meslekler arasında olduğu izah edilmiştir. İthal ürünlerin piyasaya

sürülmesi, fabrikaların seri üretime geçmesi; bu mesleğin yok olma sebepleri arasında gösterilmiştir.

4.1.6.4.26 Masal Anlatıcısı

“Çocuklar,...Sardes’den gelen bir anlatıcının masallarını dinleyeceklerdi. Bu, bütün Pergamon halkının çok sevdiği bir etkinlikti. Çeşitli kentlerden gelen masal anlatıcılar Pergamon’da bir hafta kadar ağırlanır, bu süre boyunca genellikle çocuklara ve kadınlara olmak üzere günde iki kez masallar anlatırlardı.” (Tapunç, 2011: 59) örneğiyle Masal Kenti Çocukları romanı olmak üzere 1 romanda geçer.

4.1.6.4.27 Meteoroloji Uzmanı

“Zaten meteoroloji uzmanları, havanın bu günlerde iyi gideceğini söylemişti, tüm yurttta.” (Özkan, 1985: 7) örneğiyle Her Çocuğun Kanadı Vardır romanı olmak üzere 1 romanda geçer.

4.1.6.4.28 Palyaço

1 romanda geçer.

Teneke Kaplı İvan romanındaki “‘Palyaçoların şarkı da söylediklerini bilmiyordum,’ dedi Drago. ‘İşiniz zor olmalı.’
...‘Gösteri işi zordur gerçekten de. Hele de insanları güldürmeye çalışmak çok daha zordur. Düşünsene insanı bir soğan bile ağlatır, ama güldürebilmek yetenek ister.’” (Tok ve Çadircı, 2008: 116-117) örnekte palyaço olmanın zorluğundan bahsedilmiştir.

4.1.6.4.29 Psikolog

“Bir psikolog gibi değil de sohbet ettiğim bir arkadaşım gibi davranması beni şaşırtmıştı.” (Gülü, 2015: 116) örneğiyle Amber’in Zaman Kapsülü romanı olmak üzere 1 romanda geçer.

4.1.6.4.30 Restoratör

1 romanda geçer.

Mavi Zamanlar romanındaki “‘Hayır, arkeolog değilim, restoratörüm,’ diye yanıtladı Canan Hanım. Sonra devam etti: ‘Bir zamanlar burada seramik atölyeleri varmış. Bu nedenle çok sayıda pişmiş toprak kandil, metal, cam, kemikten yapılmış eser, seramik bulunuyor. Ben, kazıda bulunan bu yüzlerce, binlerce kırık dökük parçayı birleştiriyorum. Tıpkı bin parçalı birkaç yapbozun parçalarını karıştırıp, sonra birleştirmek gibi bir şey.’” (Yener, 2016: 24) örnekle restoratörün ne iş yaptığı açıklanmıştır.

4.1.6.4.31 Şair

1 romanda geçer.

Bir Liranın İki Günü romanından alınan “İkinci dersin sonunda şiirler okunmaya başlandı. Öğretmen kaldırmıyor, isteyen kendisi çıkıp okuyordu. Belli ki şiirlerine güveniyorlardı kalkanlar. Her birinde bir şair kuruntusu vardı. Bir de gözlüklü ve kabak kafalı olsalar, küçük birer şair sayılmamak için hiçbir engelleri kalmayacaktı ama ne gözlükleri vardı yazık ki, ne de kafaları kabaktı.” (Uyaroğlu, 2005: 43) örnekte öğrenciler üzerinden şair resmi çizilmiştir. Buna göre şairler; mizaç bakımından kuruntulu, fiziksel görünümleri açısından gözlüklü ve kel olarak gösterilmiştir.

4.1.6.4.32 Trapezci

1 romanda geçer.

Teneke Kaplı İvan romanındaki “‘bir zamanlar bizimle Harikalar Sirkisi’nde çalışırdı. Olağanüstü bir trapezciydi.’....

‘Hani şu yerden metrelerce yüksekte gösteri yapanlar gibi mi?’

‘Aynen öyle, üstelik en zor numaraları da kolaylıkla becerirdi.’” (Tok ve Çadırcı, 2008: 114) örnekten trapezcilerin sirklerde çalıştıkları, havada olağanüstü gösteriler yaptıkları anlaşılmaktadır.

Romanlarda geçme sıklığına göre sıralamak gerekirse bilim adamı, doktor, arkeolog, asker, balıkçı, işçi, yazar, aktör, balık adam, kuş bilimci, pansiyoncu, polis, ressam, turist rehberi, veteriner hekim, akrobat, avukat, çiftçi, endüstri mühendisi, gazeteci, hazine avcıları, heykeltıraş, iş müfettişi, jonglör, kunduracı, masal anlatıcıları, mimar, meteoroloji uzmanı, palyoça, psikolog, restoratör, şair ve trapezci olmak üzere 32 farklı meslek geçmektedir. Bu çeşitlilik çocuğun değişik mesleklerle tanışmasını sağlaması bakımından önemlidir. En fazla geçen mesleklerin başında 8 romanda yer almasıyla bilim adamlığı ve ardından 6 romanda yer almasıyla doktorluk gelmektedir. Bu temayla; mesleklerin ne iş yaptığı, zor yanları, o mesleği icra edebilmek için gerekli nitelikler etraflıca açıklanmıştır. Eskiden yapılan ve günümüzde yok olmak üzere olan mesleklere de değinilmiştir. İnsanın davranışları ve dış görünüşüne bakarak hangi mesleği yaptığıyla ilgili çıkarımlarda bulunabilmenin mümkün olduğu belirtilmiştir.

4.1.6.5 Edebî Türler

Masal, şiir, tiyatro, efsane, öykü ve fıkra olmak üzere 6 farklı edebî tür toplam 35 romanda geçmektedir. Bu edebî türlerin sıralamasında geçme sıklıkları, eşit sıklığa sahip olanlarda ise alfabetik sıra göz önünde bulundurulmuştur. Masal, şiir ve tiyatro diğer türlere göre daha fazla işlenmiştir.

4.1.6.5.1 Masal

Çocuk romanlarında masal türü 10 farklı romanda geçmektedir. Pembe Pantolonlu Bulut, Leyleklerin Gitme Zamanı romanlarında aşağıdaki alıntılmalarda görüleceği üzere “Alaaddin’in Sihirli Lambası” ve La Fontaine’den “Tilki İle Leylek” masalları hatırlatılmıştır:

“O anda Mert’in aklına bir masal geldi. Masalda lâmbanın içinden bir dev çıkıyor, göklere yükseliyor ve kendisini bulana ‘Dile benden ne dersen.’ diye soruyordu. Sonra da lâmba sahibinin üç isteğini hemen yerine getiriyordu.” (Uslu, 2002: 33).

“Rüyamda uzun bacaklı bir leylek, gagasıyla önümde dikilip konuşacaktı. La Fonten’in masalını anlatmamı isteyecekti benden. Ben; tilkinin kurnazlığını, leyleğin de ona verdiği karşılığı anlatan o bildik masalı anlatacaktım: Tilki, leyleği yemeğe davet edecek ve yayvan tabakla ona yemek sunacaktı. Aç kalan leylek, ertesi akşam tilkiyi evine çağırarak ve bu kez ince uzun bir sürahi ile yemek sunup tilkiyi aç bırakacaktı. Böylece kurnaz geçinen tilki dersini almış olacak ve biz de leyleğin aklına şaşıp kalacaktık.” (Salgut, 2005: 33).

Çocukların masal dinleyerek büyümeleri ve sonrasında da kendi çocuklarını da bu şekilde yetiştirmeleri “...Çocuklar masal dinleyerek büyürler, sonra o masalları kendi çocuklarına anlatırlar. Böyle gelmiş böyle gider.” (Seyda, 2013: 22) örneğiyle Bir Gün Büyüyeceksin romanında belirtilmiştir. Çocukların küçükken tanıştıkları masallara sonraki yıllarda da özlem duymaları “Küçükken masalların gizem dolu dünyasının özlemini çekerd hep. Hangi çocuk çekmez ki o özlemi?” (Tankut, 2011: 58) örneğiyle Gelincik Arkadaş Arıyor romanında işlenmiştir.

Toprağa Basınca “-...Sen güzel masal anlatırmışsın, masal anlat bize.

Hüri Nine yazmasının ucuyla gözlerini kuruladı....

-Yedi başlı devin masalını anlatayım size, dedi.” (Apaydın, 1966: 121) ve Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanlarındaki “-Ben masal dinlemeye bayılırım, dedi Pelin.

Ama masal için, zaman erkendi daha. Herhalde annesinin yaptığı gibi yatağa girince anlatacaktı büyükbaba.” (Hepçilingirler, 1986: 46) örneklerde çocukların büyüklerden masal dinlemeyi çok sevdikleri ifade edilmiştir.

Masal Kenti Çocukları romanlarındaki “Bao, Perga’nın kendisine uzanan minik ellerini öptü. Bu masalı Pergamos’a da sayısız kez anlattığını anımsadı. O da masalı dinlerken tıpkı Perga’nın yaptığı gibi minik elleriyle annesinin alnındaki bir tutam saçla oynar, çoğunlukla masal bitmeden uyuyakalırdı. Uyumamışsa ana oğul şarkı mırıldanır gibi ‘Masal da burada bitti.’ diyerek birbirlerine daha da sokulurlardı.” (Tapunç, 2011: 123) örnekte masalın anne ve çocuk arasındaki ilişkiyi güçlendirdiği ifade edilmiştir. Büyük Tuzak romanındaki “‘Masallar Ülkesi’ndeki tüm düzen, Arşiv Odası’nda korunan masallar tarafından sağlanır,’ diye açıklamaya girişti Prens Hortim. ‘Zamanın akışı, insanların bir arada ve mutlu yaşaması, toprakta nelerin yetişeceği, çocukları sevindiren oyunlar; anlayacağın, Masallar Ülkesi’ni böyle güzel bir ülke yapan her ayrıntı bu masalarda anlatılır...’” (Der, 2016: 26) örnekte masalların insanların biriktirdiği kültürel değerleri taşıyan bir hazine olduğu belirtilerek işlevi anlatılmıştır.

Masalın insanı peşinden sürükleyen yanı Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde “Masalın büyülü havası hepimizi etkilemişti. Sanki bir süreliğine yüzyıllar öncesine

ışınlanmış ve geri gelmiştik.” (Göçmen, 2015: 69) ve Mavi Zamanlar romanlarındaki “Birce sayfalar arasında çoktan kaybolmuştu. Kitaba adını veren ‘Gizli Geçitleri Bulmanın Yolları’ adlı masalı okurken elektrikler kesiliverdi. Cümle yarıda kalmıştı. Oysa Birce bu masalı çok merak ediyordu.” (Yener, 2016: 10) örneklerde işlenmiştir.

Büyük Tuzak romanında “Prens Alina, mutluluktan ne yapacağını bilemedi, öylece kalakaldı. Masal yazmak için can atıyor, aklına onlarca yeni düşünce geliyordu.” (Der, 2016: 11) örneğiyle masal yazma konusuna değinilmiştir.

Çocukların masala olan düşkünlükleri, masalla büyüdükleri ve yetişkin olduklarında kendi çocuklarını da masalla büyüttükleri ifade edilmiş; masalların bir ulusun kültür, örf ve âdet, dil gibi değerlerini taşıması nedeniyle önemli ve eşsiz bir hazine oluşuna dikkat çekilmiştir.

4.1.6.5.2 Şiir

10 romanda işlenmiştir. Romanlarda şiir yazmadan çok şiir okuma ile ilgili ifadeler tespit edilmiştir.

Benim Dedem Gazeteci “10 Kasım’da şiir okuyacağım.” (Özateş, 1998: 27), Pembe Pantolonlu Bulut “–....Ama okuduğum bir şiir şöyle diyordu:....” (Uslu, 2002: 40-41) ve İçimdeki Ses romanlarındaki “‘Mutlu bir yüzle başını sallayan annem, ‘Kardeşinin Atam şiirini herkes beğendi. Öğretmeni güzel okuduğunu söyledi....’” (Akçagüner, 1998: 51) örneklerde şiir okuma ile ilgili ifadelere rastlanmıştır.

Bir şiirin nasıl okunması gerektiği usul ve kaidelerine Toprağa Basınca romanında “Ali çok zeki çocuktü....Sonra güzel şiir okurdu. Okuma kitabımızda demiryollarımızla ilgili bir şiir vardı, ‘ayrık söküp ray attık dağa taş bozkıra’ diye giderdi. Kendisi ne demiryolu görmüştü, ne tren. Ama bir okurdu bu şiiri, bayılırdım. Elleri, yüzü, sesi, hep birlikte tren olurdu, demiryolu olurdu, gürül gürül yürürdü sanki.” (Apaydın, 1966: 63) örneğiyle değinilmiştir.

Bir Liranın İki Günü “–Öyleyse bu şiiri işlemek yerine, daha güzel bir şey yapalım sizinle, şiir yazalım....Şimdi, herkes büyüyünce ne olmak istiyorsa, ona göre kendisi bir şiir yazsın. Gelecek dersin sonuna dek izin size....” (Uyaroğlu, 2005: 40-42), Korkusuz Murat “Son yazdığım şiiri sana yolluyorum.” (Vânû, 1998: 15) ve Çınar Dede’nin Doğum Günü romanlarındaki “Arda, Çınar Dede’ye nasıl bir şey armağan edebileceğini düşündü. Her ne yapsa, Kale’nin armağanı yanında çok sönük kalacaktı. Ama bir şiir, evet evet Çınar Dede için bir şiir yazabilirdi.” (Korkut, 2010: 56) örneklerde şiir yazma ile ilgili ifadeler görülmektedir.

Mavi Zamanlar romanındaki “‘Aydın İlya’da ıslanması ne demek?’ ‘Onda anlamayacak ne var, İlya’ya yansması anlamına geliyor. Biraz şiir okusan bunun anlamını çabuk kavradın,’ dedi Aktan heyecanla.” (Yener, 2016: 137) örnekte şiir okumanın insanın anlama ve kavrama kabiliyetini geliştirmesine vurgu yapılmıştır.

Şiir okumanın insana kültürel derinlik kazandıracağı “Ömür dediğin üç gündür. Dün geldi geçti... Yarın meçhuldür... O halde ömür dediğin bir gündür... O da bugündür....Ayşe ile Murat aynı anda okudu şiiri... Şiir bittiğinde bu kez şairin adını da söylediler. Murat: “Can Yücel.” Ayşe: “Can Yücel” Jasmin: “...” Jasmin yanlarından geçip yürümeye devam etti. Bilgisizliğine yeterince üzülmüştü.” (Şeker, 2014: 93-94) örneğiyle Hayalet Köy romanında ele alınmıştır.

Şiir okumanın aynı zamanda insanın sıkıntılarının hafiflemesine de vesile olacağı Çiçekler Solmasın romanındaki “Sıkıntılı anlarımda ben şiir okurum. Sıkıntılı anlarımda beni en iyi rahatlatan bir şiir okumak, bir de müzik dinlemektir.” (Güneş, 2001: 98) örnekte belirtilmiştir. Şiir sevgisi ise “Ben şiiri çok severim. Şiir hayatın kendisidir.” (Korkut, 2010: 82) örneğiyle Çınar Dede’nin Doğum Günü romanında ifade edilmiştir.

Bu temayla; şiir okumanın insanı zihinsel açıdan geliştireceği, insana ruhi bir rahatlama sağlayacağı hususlarına değinilmiştir.

4.1.6.5.3 Tiyatro

Piyesele ilgili alıntılar da bu temayla birleştirilmiştir. 10 farklı romanda geçmektedir.

Tiyatronun işlevi ve çıkış noktası Almarpa’nın Gizemi romanında “Dinlendirmek için ruhunu, tiyatroyu icat etti insanoğlu. Ama biraz da taklit merakından...” (Avcı Çakman, 2016: 7) şeklinde açıklanmıştır. Tiyatronun manevi yönden iyileştirici gücüne dikkat çekilmiştir.

Tiyatro teması, Teneke Kaplı İvan ve Amber’in Zaman Kapsülü romanlarında tiyatroyu eğitimi alıp tiyatroyu oyunlarında görev alma olarak geçmektedir:

“Dafni şikâyetçi değildi; ama sahneye çıkmak ne zamandır düşlerini süslüyordu. Bay Duran söz vermişti Dafni’ye. Okulu bittiğinde, bir gün o da oynayacaktı tiyatroya.” (Tok ve Çadırcı, 2008: 12).

“En son konuştuğumuzda tiyatroyu eğitime yurt dışında devam etmek üzere bir okula kaydolduğumu söylemişim sana Okul yeni bitti. Şimdi, gezici bir tiyatroyu topluluğuna katıldım. İspanya, İtalya ve daha sonra tüm Avrupa... Her gittiğimiz yerde oyunlar oynuyor, tiyatroyu severlerle buluyoruz. Öyle mutluyum ki!” (Gülü, 2015: 163).

Görüldüğü üzere tiyatroyu oyunlarında rol almak roman karakterlerinin hayalidir ve bunu yapmaktan büyük mutluluk duymaktadırlar. Tiyatro teması aşağıdaki örneklerde tiyatroyu oyun izlemek olarak geçmektedir:

Şeftali Dede “Sürprizim var ya...’

‘Ne sürprizi?..’

‘Onun dediğine göre, Özgen Seçkin öğretmenin ‘Dört Mevsim Türküleri’ oyunlaştırılmış. Hatta bizim ilçemizde bu oyun oynanıyormuş. Biletlerinizi ayırdım. Parasını da ödedim. Benim küçük şeftali toplayıcılarımı yarın sabah oyuna götüreceğim...’” (Çiçek, 2016: 84), Dünyanın En Güzel Çocukluğu “Ulvi amca, beni bir çocuk tiyatrosuna götürmüştü. Güzel bir oyundu.. Salonu dolduran çocukların kahkahaları oyun boyunca hiç dinmedi.. Keloğlan rolündeki sanatçı da gerçekten çok başarılıydı. İlk kez bir tiyatro oyunu seyrediyordum...” (Tunaboşlu, 2004: 138) ve Çınar Dede’nin Doğum Günü romanlarındaki “Kale, bir tiyatro salonuna götürdü sonra onları. Bir salon dolusu çocuk vardı orada ve hepsi de gülmekteydi. Çocukların arasına karışıp oyunu izlediler ve onların neşesini paylaşp, onlarla birlikte güldüler kahkahalarla. Oyunun sonunda oyuncuları alkışladılar yine çocuklarla birlikte.” (Korkut, 2010: 102) örneklerde bu tema, tiyatro oyunu izlemek şeklinde yer almaktadır.

Masal Kenti Çocukları romanında “–Bu akşamki oyunu Simyrna (İzmir)dan gelen bir topluluk oynayacakmış, diye bilgi verdi Leodis. Babam, özellikle çocukların kaçırmaması gereken bir oyun olduğunu söylüyor.” (Tapunç, 2011: 30) örneğiyle ebeveynlerin çocukları tiyatroya yönlendirdiği görülmektedir.

Piyes, üç romanda geçmektedir. Tren Düdükleri “‘Himmet’in Oğlu’ adlı bir piyes oynadılar...’” (Kaplan, 2014: 28-29) ve Benim Dünyalarım romanlarındaki “Uygun yer buldukça piyesler yapıyoruz. Büyükler de gelip izliyorlar.” (Saygınar, 2008: 60) örneklerde piyes oynamak; İlk Arkadaş romanındaki “Size bir piyes yazıyorum... dedi....

–Gelin, size bir kere konusunu anlatayım.... Piyes üç perdelik olacak. Birincisinde sahne bir muhabere alanı. Kurtuluş savaşından bir hâtıra:...” (Balı, 1956: 68) örnekte piyes yazmak işlenmiştir.

4.1.6.5.4 Öykü

Hikâye teması da öykü başlığında ele alınmıştır. 8 romanda geçmektedir. Almarpa’nın Gizemi ve Gelincik Arkadaş Arıyor romanlarında öykülerin geçtiği örnekler verilmiştir:

“Kaan o akşam yatmadan önce Kuşçu’nun anlattığı hikâyeyi düşündü. Kerem onun için ‘Hiçbir şeyi boşuna anlatmaz. Kuşçu, anlattığı öykülerle konuşur;’ demişti.” (Avcı Çakman, 2016: 24).

“Öykü mü hikaye mi bir bak: “–....Sanırım Almanya’da, bir kasabada diyerek yeni bir öyküye başladı.” (Tankut, 2011: 124).

Çocukların öykü dinlemeyi sevdiikleri “Çocuklar yeni bir öykünün başlayacağını anlayarak keyifle bakıştılar. Yaşlı kadın, onların bu dinlemeye istekli hâllerini hemen anladı. Dudaklarında belli belirsiz bir gülümsemeyle anlatmaya koyuldu.” (Tekin, 2017: 135) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları ve “Sonra çocuklara sokağa çıkmadan önce Güneş Ülkesinden bir öykü anlattı. Öykü çok, çok güzeldi. Çocuklar dinlemekten çok hoşlandılar. Ve öykü bittiğinde de tatları damaklarında kaldı.” (Uslu, 2002: 70-71) örneğiyle Pembe Pantolonlu Bulut romanlarında işlenmiştir.

Çocukların öykü dinlemek kadar anlatmayı da sevmeleri Parktaki Gergedanlar “ ‘Bir gergedan öyküsü var, ona da çok benziyor.’..... ‘.... Nerede okuduğumu da unuttum, ama bildiğim kadarıyla anlatayım mı size ? Ne dersiniz?’ ” (Atilla, 2015: 154) ve Mavi Zamanlar romanlarındaki “Işıl’ın aklına okuduğu bir öykü gelmişti. Onu arkadaşlarıyla paylaştı.” (Yener, 2016: 107) örneklerde işlenmiştir.

Öykülerin sözcükleri ustaca kullanma sanatı olduğu “Sözcükleri olunca, daha önce hiç kullanmadıkları, ama neredeyse her birinin doğuştan sahip olduğu bir başka yeteneği keşfettiler: Öykü anlatmak. Sözcükleri ustalıklı kullandıkça yeni yeni öyküler anlatmaya başladılar. Öyküler çok hoşlarına gidiyordu. Anlatılan öykülerdeki sözcükler sanki sihirli bir hale bürünüyor ve tek başlarına sahip olduklarından daha değerli anlamlar kazanıyordu.” (Der, 2016: 170) örneğiyle Büyük Tuzak romanında açıklanmıştır.

Ebeveynlerin hikâye anlatıcılığı “‘Nineniz dert yesin, yarım yarım dört yesin.’ dedi. Ninemin buna benzer lafları ve tekerlemeleri pek çoktu. Her zaman olduğu gibi, bu sözün hikâyesini de uzun uzun anlatmaya başladı.” (Gündüz, 2009: 24) kesitiyle Tek Kanatlı Güvercin romanında örneklendirilmiştir.

4.1.6.5 Efsane

6 romanda geçmektedir. Efsane teması; Aynalı Geyik, Almarpa’nın Gizemi ve İlk Arkadaş romanlarında şu şekilde geçmektedir:

“Aysu’nun anlattıkları ilgimizi çekiyor.

–Ninem, bu dağların birinde dev bir yılan varmış derdi. Birgün, çiçek toplamaya çıkan bir genç kıızı eş diye kaçırmış. Bir zaman ağlama sesi gelmiş dağlardan. Sonra sonra kesilmiş. Kız alışmış yılanların şahına....” (Köseoğlu, 1997: 20).

“‘Ne dersiniz, size Ayaklı Göl’ün efsanesini anlatayım mı?’ diye sordu....

Almarpa, kanalın içinde yol alırken Kuşçu’da çocuklara efsaneyi anlatıyordu.” (Avcı Çakman, 2016: 34).

“–.... Bu eski Türk masallarından alınmış bir efsane idi. Aklımda çok iyi kalmıştır.” (Balı, 1956: 74).

Pitan romanındaki “Bu Zeytindağı efsanesinden hepsi çok etkilenmiş, kendilerini hikâyenin büyüüne kaptırmışlardı. Mustafa’nın hikâyeyi bitirmesi ile birlikte, merakla sorular sormaya başladılar.” (Kurtuluş, 2004: 22) örnekte efsanelerin insanları etkilediğine değinilmiştir.

Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki “Sonra aklıma kâğıttan bin turna kuşu efsanesi geldi. Bu efsane der ki, ‘Bir insan kâğıttan bin tane turna kuşu yaparsa dileği gerçek olur.’ İyileşemeyeceğimi anladığım gün kâğıttan turna kuşu yapmaya karar verdim. Bin tane yapacaktım. Altı yüz kırk dört tane yapabildim. Ölmeden önce tamamlayamadım. Zamanım yetmedi.” (Öztürk, 2016: 92) alıntılanmadan bahsedilen efsanenin gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

“Bir efsanemiz de dilden dile dolaşır ama o Türk tarihinden: yüzyıllar önce, şanlı donanmamız bir korsan gemisini yakarak batırmış. Hain korsan da alevler içinde batmış. Gelgelelim boğulmamış. Kimi der, denizin dibinde hâlâ cehennem kütüğü gibi kıpkızıl yanarmış. Kimi der, ölürken kâfir imana gelmiş, yemyeşil kesilmiş. Dedem der ki:

–Hep masal bunlar, oğul, inanma sen!” (Vânû, 1998: 6) örneğiyle Korkusuz Murat romanında efsanelerin olağanüstü ve gerçek dışı olma özellikleri vurgulanmıştır.

4.1.6.5.6 Fıkra

Fıkra türü 5 farklı romanda geçmektedir.

Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Zeynep ablaya, bilgisayarlıların işin içinden çıkamadığı durumlarda, bilgisayarı açıp kapadıklarını söylediğini hatırladım. Hatta bu konuyla ilgili bir fıkraları vardı, anlatıp anlatıp gülerlerdi: Bir makine mühendisi, bir elektrik mühendisi ve bir bilgisayar mühendisi arabayla giderken arabaları bozulmuş. Makine mühendisi inip motoru tamir etmeye çalışmış, olmamış; elektrik mühendisi arabanın elektrik aksamına bakmış, gene olmamış; bilgisayar mühendisiyse arabadan çıkmayı, kapıları kapatmayı ve tekrar binmeyi önermiş.” (Kıral, 2010: 57-58) örnekte bilgisayar mühendisleri, Tombul Sarı Balık romanındaki “...Bak sana Karadenizlilerle ilgili, bildiğim bir fıkrayı anlatayım.....’

‘Orada yaşayanların bir bölümüne ‘laz’ derler. Lazın biri uçakla yolculuk yapıyormuş. Bir ara, yanında oturan bayan, kalkıp tuvalete gitmiş. Bizim laz hemen kadının pencere dibindeki yerine geçip oturmuş. Biraz sonra kadın gelmiş. Bakmış, yeri dolu. Adama, ‘Orası benim yerimdi.’ demiş ve kalkmasını istemiş. Adam hayretle, ‘Ula bayan, ben sizi indiniz sanmıştım.’ demiş.” (Korkut, 2010: 24) örnekte Karadenizliler hicvedilmiştir.

“Emilia’nın bu sözleri, Hasan Amca’nın aklına bir Nasreddin Hoca fıkrasını getirmişti... O fıkrayı anlattı Hasan Amca:

‘Nasreddin Hoca bir gün eşiği ile yolda gidiyormuş. Derken hayvan ürkmüş ve hocayı sırtından düşürmüş. Onu gören çocuklar etrafına toplanıp başlamışlar gülmeye. Hoca da demiş ki: Düşmeseydim merkepten, inecektim ben zaten...” (Erdoğan, 2013: 70-71) örneğiyle Konaktaki Hazine romanında Nasreddin Hoca’ya atıfta bulunulmuştur.

Fıkraların güldürücü yanı “Fikret’le ne zaman bir araya gelse Fikret hemen bir fıkra anlatır, orada bulunanları gülmekten kırardı.” (Soytürk, 2002: 73) örneğiyle Sen Olabilirsin romanında işlenirken Şeftali Dede romanındaki “Anlattığım zaman katıla katıla güldüğü yolculuk fıkralarıma başladım. En küçük bir tepki göstermedi. Bu yüzden kendi haline bırakmak iyi olur diye düşündüm. Fıkra anlatmaktan vazgeçtim.” (Çiçek, 2016: 8) örneğinde fıkraların anlatılması için uygun zamanın seçilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Edebî türler içinde 10 romanda geçme sıklığıyla en fazla masal, şiir ve tiyatro gelmektedir.

4.1.6.6 Meslek Seçimi

66 romandan 26’sında geçmektedir. Meslek seçimi temasında çocukların ileride seçecekleri veya yönlendirildikleri meslekler verilmiştir. Romanlarda çocukların mesleklere duyduğu ilgilerin farklılaştığı görülür. Çocuklar; öğretmen, bilim adamı, şair, pilot, oyuncu, mimar, asker, arkeolog, bilgisayar mühendisi, genetik mühendisi, ressam, tasarımcı, denizci, marangoz, manken, şarkıcı, futbolcu olmak üzere geniş çeşitlilikteki meslek dallarını seçmek istemektedirler.

Kesekâğıdı Ustaları “‘Okuyabilsem öğretmen olmayı düşünürdüm zaten,’ dedi Ömer.” (Güler, 2015: 90), Tren Düdükleri “Memican kendini iyiden iyiye

hazırlamış, kararını çoktan vermişti. O, okuyacak öğretmen olacaktı.” (Kaplan, 2014: 32) ve Kara Cümle romanlarındaki “Cahit Kastamonu’yu öyle sevdi ki, Fransa’dan döndüğünde Kastamonu Lisesine matematik öğretmeni olmak için Vekâlete başvurdu.” (Özünal, 2005: 34) örneklerde öğretmen olmayı istemek işlenirken çocukların bilim adamı olmak istemesi “İkisi de büyüyünce bilim adamı olmak istiyordu...” (Yener, 2003: 30) kesitiyle Kayıp Seslerin İzinde ele alınmıştır.

“Bilim insanlarının yaşamı hep büyüleyici gelmişti ona. Arka arkaya birçok bilim insanının ismi belirdi hafızasında. Pasteur’ü anlatmıştı öğretmenleri. Kuduz mikrobunu incelemesini, kuduz aşısını buluşunu...

Bütün sınıf, kuduz bir köpek tarafından ısırılan küçük çocuğu, onu kurtaracak aşığı bulan ve deneyen Pasteur’ün öyküsünü heyecanla dinlemişti. Bir gün Pasteur gibi buluşlar yapmak istiyordu o da.” (Tekin, 2017: 24) kesitiyle Yeşil Ada’nın Çocukları ve “-Uzay o denli büyük ki kim bilir bir gün, üstünde yaşam olan başka dünyalar da bulunabilir. Bu konuyla ilgili yeni bir füze taslağı var kafamda. Deneylerim sonuçlanınca size anlatacağım. İleride NASA’da çalışmayı çok istiyorum.

-O ne demek?

-NASA mı? Dünyanın en gelişmiş uzay araştırma merkezi.” (Akçagüner, 1997: 25) kesitiyle Sevgi Sitesi Çocukları romanlarında da çocukların bilim adamı olmak istemeleri örneklendirilmiştir.

Mühendis olmak isteyen çocuklara “Akşamları yemek yenir yenmez baba oğul, bilgisayarın başına oturuyorlardı. Bu harika oyuncak, çocuğu büyülemişti. Büyüyünce mutlaka bilgisayar mühendisi olmaya karar verdi.” (Akçagüner, 1997: 18) kesitinde görüldüğü gibi Sevgi Sitesi Çocukları ve “-Ne iş yapıyor baban?

Fuat bu kez gururla konuştu:

-Babam genetik mühendisi, ben de onun yolunda gitmek istiyorum...” (Sertbarut, 2016: 52) kesitinde görüldüğü gibi Sisin Sakladıkları romanlarında örnek verilmiştir.

Sevgi Sitesi Çocukları “Birkaç kez onları yakınlarındaki antik kente götürmüştü. Çocuklar, upuzun mermer sütunlara, mermerden dev heykellere; kıvrıkcık saçlı, kanatlı küçük meleklerle hayran kalmışlardı. Oktay ağabeyleri anlattıkça coşuyor, coştukça çok ilginç öyküler art arda geliyordu. Dinleyenler için Oktay ağabey, eski zamanlardan çıkıp gelmiş bir sihirbazdı. Büyüyünce hepsi arkeolog olmaya karar veriyorlardı onu dinlerken.” (Akçagüner, 1997: 20), Pitane “ ‘Ben mutlaka arkeolog olacağım!’ diye atıldı Zeynep, ‘Toprağın altında kalmış gizli kalıntıları bulacağım.’

‘Ben de, ben de!’ diye bağırdı birkaç çocuk. Geçmişin sırlarını ortaya çıkarmak fikri hepsine cazip görünmüştü.” (Kurtuluş, 2004: 17-18) ve Mavi Zamanlar romanlarındaki “ ‘Bu iş çok heyecanlı. Ben arkeolog olmaya karar verdim.’

‘Hoppala! Ne çabuk karar verdin!’ dedi Sevilay.

‘Aktan haklı! Biter bitmez bir yenisi başlar heyecanımızın. Burada eski ile yeni uygarlıkların arasında tarihin oynadığı ‘ben sakladım sen bul’ oyununu oynuyoruz. Nereye saklanmış? Ne zaman saklanmış? Bunları araştırmak çok heyecanlı,’ dedi Mehmet.” (Yener, 2016: 32) örneklerde çocukların arkeolog olmayı istedikleri görülmektedir.

Sanatçı olmak isteyen çocukları “-...Biliyor musun Kaptan? Sen bayağı akıllı bir çocuksun. Duygulusun da. Erken gelişmişsin. Kim bilir? Belki ilerde sen de sanatçı olursun.

-Öğretmenim de öyle söylüyor. Zaten ben de büyüyünce şair olmak istiyorum.

-Şair mi?.. Şaşırmıştı.. Ne güzel! diye bağırdı.. Ben çocukları büyüyünce hep doktor, mühendis olmak isterler sanırdım.” (Tunaboylu, 2004: 37) örneğiyle Dünyanın En

Güzel Çocukluğu romanında tespit edilir. Burada çocukların şair olmak istedikleri görülür.

“Resim yapmayı severdim. Hatta henüz karar veremesem de bazen üniversitede resim eğitimi alıp ressam olmayı düşünürdüm.” (Gülü, 2015: 105) ve “Tiktak, ‘Tiyatroyu seçtim,’ dedi. ‘Sahne tasarımıyla ilgili derslerimiz de olacakmış. Öğretmen de iyi bir tasarımcı olabileceğimi düşünüyor.....’ ” (Gülü, 2015: 146) örnekleriyle Amber’in Zaman Kapsülü romanında çocukların ressam ve tasarımcı olmak istedikleri görülür. Teneke Kaplı İvan romanında “ ‘Bu da Dafni. Geleceğin büyük yıldızı.’ Dafni kızardı.

‘Oyuncu olmak istiyorum...’ ” (Tok ve Çadircı, 2008: 48) alıntılmasıyla oyuncu olmak isteyenler, Korkusuz Murat romanında “Ben denizci olmayı her şeye üstün sayardım. Rızkım denizden olmalıydı, olmadı.” (Vânû, 1998: 15) alıntılmasıyla denizci olmak isteyenler örneklendirilmiştir.

Bir Liranın İki Günü romanındaki “Ökkeş, kendinden emin, şiirini baştan aldı:

KÜÇÜK PİLOT

Ben pilot olacağım büyüyünce

Ama bomba yerine

Çiçek yağdıracağım gökten

Çocukların ve sincapların üstlerine

Ökkeş bu kısacık şiirini bitirdiğinde, sınıfta bir alkıştı koptu. Herkesin hoşuna gitmişti pilotluğun böylesi.” (Uyaroğlu, 2005: 44) kesitte ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki “Tam o sırada bir uçak geçti üstümüzden.

Elimi gözlerime siper ederek baktım... Öyle güzel süzülüyordu ki gökyüzünün maviliklerinde.

–Baba! Bir şey sormak istiyorum, pilot nasıl olunur?” (Tunaboşlu, 2004: 43) alıntılama pilot olmak isteyenler örneklendirilmiştir.

Bir Gün Büyüyeceksin romanından alınan “–Bakalım bu kafa ve gidişle sen ne olacaksın? Osman saniyesinde açıkladı:

–Asker!

–Nasıl asker?

–Geçende atlar mızraklarla bizim evin önünden geçtiler ya büyük baba? Onlar gibi. Atım, kılıcım olacak. Düşmanları keseceğim.” (Seyda, 2013: 62) kesitte asker olmak isteyenler örneklendirilmiştir.

Aynı romandaki “...Abdurrahman ressam değil, mimar olacak. Bunu kendisi söyledi. Geçen gün bahçede, çamurla külü birbirine karıştırarak, ara katlara tenekeler koyup kat üstüne kat çıkarak, üç katlı koskoca bir ev yaptılar.” (Seyda, 2013: 155) kesitte mimar olmak isteyenler örneklendirilmiştir.

Marangoz olmayı isteme, Çatalçay’ın Çocukları romanındaki “...İyi bir marangoz olacaktım. Amacım bunula da sınırlı değildi. Mutlaka İzmir’e gidecektim. Benim de Hacı Emmilerin Süleyman gibi Kocaman bir dükkanım olacaktı. Güzel mobilyalar yapacaktım.” (Akçagüner, 2000: 70) örnekte işlenmiştir.

Örneklere çocukların meslek seçimlerindeki gerekçelerin farklılaştığı görülmektedir. Parktaki Gergedanlar romanındaki “Yaptığı hareketlere bakılırsa henüz yarısı tamamlanmış olan yapının geleceğine ilişkin öngörülerde bulunuyordu. ‘İşte birine meslek buldum bile,’ diye düşündü Hırçın Kemal. ‘Bu çocuktan iyi bir mimar olur.’ ” (Atilla, 2015: 33) örneğinde görüldüğü gibi çocukluk dönemindeki ilgi ve becerilerin ilerideki meslek seçiminde etkili olabileceği söylenmek istenmiştir.

Diğer insanlara faydalı olabilecek bir işe sahip olmanın önemine “...Artık ille pilot olmam gerekli değil. Doktor olmam da gerekli değil. Mesleklerin tümü güzel. Örneğin postacılık kötü mü? Herkese iyi haberler ulaştırırsın. Ya öğretmenlik? Öğretmenler olmasa çocuklar dünyayı nasıl öğrenirlerdi? Kim bilir, belki annem gibi dokuma işçisi olurum. İpliğin insanları sımsıcak tutacak kumaşlara dönüştüğünü görmek ne güzel! Belki fırıncı olurum. Nar gibi kızarmış ekmekler pişiririm. Belki de demirci olur, insanların en çok gereksindiği araçları, gereçleri yaparım. Düşünüyorum da, otobüs sürücüsü olmak da hoşuma gider herhalde. Kış sabahlarında insanlar benim gelmemi dört gözle beklerler... Onları alıp işyerlerine götürürüm... Akşam olunca da yine evlerine getiririm...”

‘Peki kunduracı olmak istemez miydin?’

‘İsterdim’ dedi Atay. ‘Neden istemeyeyim? Her işi seve seve yapabilirim. Yeter ki, öteki insanların yararına olsun.’” (Dölek, 2015: 117) örneğiyle Yeşil Bayır romanda değinilirken insanın mesleğini seçerken özellikle köy insanlarına, yoksullara faydalı olmayı amaçlaması köy sorunlarını çözmeye çalışmak düşüncesi içinde olması Toprağa Basınca romanındaki “...Sen de oku, örneğin bir kaymakam ol. Ama halkçı bir kaymakam ol. Köylerin kalkınması için çalış. Aklımı hep bu işe harca. İşte o zaman yoksul yurttaşlarımıza faydalı olabilirsin.

Uzun uzun düşündüm bu söz üstüne. Gittikçe ablama hak verdim. Taa o zaman aklıma koydum bir kaymakam olmayı. Bunun için çalışmaya başladım. Köyleri unutmayacaktım. Yoksulların yardımcısı olacaktım.” (Apaydın, 1966: 180) örnekte açıklanmıştır.

İnsanlara yararlı olmak işi severek ve tutkuyla yapma amacı güden mesleğe bakışın Gelincik Arkadaş Arıyor romanında “Kızlar arkasından yürüyor, birbirlerine hayallerinden söz ediyorlardı.

–Ben manken olmak istiyorum.

–Ben şarkıcı.

–Güzel giysiler, evler, son model arabalar...

–Motosiklet?

Sözü birbirlerinin ağzından kaparak soluk almadan konuşuyorlardı.

–Televizyona çıkacağız!

–Uçakla dünyayı dolaşacağız!

–Zengin ve ünlü olacağız!” (Tankut, 2011: 56) örneğiyle değiştiği görülür. Çocukların zengin ve ünlü olmak amacıyla manken ve şarkıcı olmak istedikleri anlaşılmaktadır.

Ablamı Nereye Kaçtırdılar romanındaki “Ben de ileride çok iyi futbolcu olacaktım...” (Kıral, 2010: 20) örnekte futbolcu olmak çocuklar için cazip meslek olarak görülmektedir. Çocukların meslek seçiminin zaman alacağı aşığıdaki örnekte belirtilmiştir:

Çocukların meslek seçiminde kararsız olmaları “Bazen bize soruyorlar, ‘Büyüyünce ne olacaksınız?’ diye. Her seferinde başka bir şey olmak istediğimizi söylüyoruz. Galiba buna daha karar veremedik.” (Korkut, 2011: 62) örneğiyle Orman Kardeşin Mektubu romanında işlenmiştir.

Çocukların bazen aileleri bazen de öğretmenleri tarafından mesleğe yönlendirildikleri görülür. Babanın yönlendirmesi “‘Bravo,’ diye karşılık verdi babam. ‘Demek namaz sürelerini çok iyi ezberliyorsun. Sen bizim ailenin mollası olacaksın...’” (Gündüz, 2009: 32) örneğiyle Tek Kanatlı Güvercin, öğretmenin yönlendirmesi ise “Ayşe gene fotomodellik hayallerinden söz ediyordu. Fidan’ın ise tatil başladığından beri

kafası biraz karıştı. Öğretmeni karnesini verirken ‘Matematiğin çok iyi, ileride seni bilgisayar mühendisi olarak görürüz inşallah!’ demişti.” (Tankut, 2011: 107) örneğiyle Gelincik Arkadaş Arıyor romanlarında görülmektedir.

Meslek seçiminde çocuklara başkaları tarafından yapılan yüreklendirme ve yönlendirilmelerin aşırı boyutlarda çocuğun hayatına tamamen müdahale olduğu anlaşılır. Anahtar romanındaki “Ailesine tüm yaptıklarını anlatan Korcan artık sıkılarak okuduğu bilim dergileri yerine müzik notalarının sayfalarını karıştırıyordu. Hayalinde olanı yapmak için ilk adımı atmıştı. Piyanist olmak istiyordu ve seneye konservatuvara başvuracaktı.” (Avgören, 2011: 108) örnekte çocuğun bu baskılardan kurtularak kendi hayatına kendisinin yön verdiği görülürken, Almarpa’nın Gizemi romanındaki “Üniversiteye gireceğim zaman, babamın, adımı çok önceden belirlediği gibi mesleğimi de planlamış olduğunu biliyordum. ‘Oğlum mühendis olacak benim!’ derdi hep soranlara... Sonunda direnmemiş, uymuştum işte onun isteğine!” (Avcı Çakman, 2016: 156) örnekte ise çocuğun meslek seçimindeki yönlendirmelerin hayatını şekillendirmede etkili olduğu ifade edilir.

Meslek seçimindeki yönlendirme ve yakıştırmalar “...Ya babaanne, herkes bir mesleğim olsun istiyor. Bunu anlıyorum da, neden hep onların yakıştırdıkları olsun ki?...” (Cemali, 2011: 191) örnekle Ankaralı romanında eleştirilmiştir.

Çocuklara meslek seçimi konusunda baskı yapılmaması gerektiği aksi takdirde bunun çok vahim sonuçları doğurabileceği “Bir an önce baskıdan kurtulmak istiyordu. Şöyle söyledi: ‘Kendinizi de beni de boşuna zorlamayın, yormayın. Ben ölüleri yıkayan cami imamı değil, çocukları okutan okul öğretmeni olacağım. Eğer zorla Kur’an kursuna yazdırmaya kalkacak olursanız ne hocaya giderim ne de hacıya. Tutacağımız evde yer içer, Akşehir sokaklarında, kahvelerde, sinemalarda dolaşırım. Daha da üstüme gelerseniz hem köyü, hem de sizleri terkederim. Bir daha da ne ölümü görebilirsiniz ne de dirimi.’” (Kaplan, 2014: 39) alıntılamaında görüldüğü gibi Tren Düdükleri romanında işlenmiştir.

İnsanın mesleğini sevmesinin ve fedakârlıkla yapmasının önemi “Günler sonra, eskiden tedavi ettiği bir askerin yardımıyla oradan kaçmıştı....

Sürekli Andre’ye kontrole gelen bir hastası, onu arabasıyla köyün yakınına kadar getirmekten hiç çekinmemişti. Bir kez daha mesleğini sevmenin ve fedakarlıklarının karşılığını almıştı Andre.” (Tekin, 2017: 152-153) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları’nda vurgulanmıştır.

Romanlarda meslek seçiminde nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine dair ipuçları verilmiştir. Kara Cümle romanında insanın yaptığı işe tutku duyması gerektiği “– Fazla söze gerek yok. İşin özü, asıl olan tutkudur. Bir işe tutkuyla sarılmışsan, o senin gerçek işindir. Artık istesen de bırakamazsın. Bildikçe, öğrendikçe, tutkun artar; arttıkça öğrenmek ister, araştırırsın.” (Özünal, 2005: 123) örneğinde ele alınmıştır.

Mesleklerin küçümsenmemesi gerektiği “‘Buna hamallık denir’ diyerek güldü Evren Sitesi’nden bir çocuk. Öteki çocuklar hemen çıkışarak susturdular onu.

‘Nasıl konuşuyorsun sen böyle?’ dedi Murat. ‘İş iştir. Üstelik bir insanın yaşamını kurtarmak için çöpçülük bile yapmaya razıyım ben.’

Çocuk utanarak sustu bu sözleri duyunca.” (Dölek, 2015: 97) örneğiyle Yeşil Bayır romanında ele alınmıştır.

Meslek seçiminde insanın becerisi, kişilik özellikleri ve o işi yaparken duyduğu mutluluk önemlidir. Bu düşüncenin “O günlerde Halil Ustanın yanında marangozluğa başlamıştım. Mesleğimi çok seviyorum. Tam bana göreymiş. Aç gözlü bir öğrenme isteğiyle yapıp tutuşuyordum. Aletlerimi elime alıp işime koyuldum mu kendimi unutupuyordum. Tahtayı

biçimlendirmekten müthiş zevk alıyorum. Ham tahta elimde kapı kabartmalarına, oyma masalara konsollara dönüşürken mutluluğuma diyecek yoktu.” (Akçagüner, 2000: 66) örneğiyle Çatalçay’ın Çocukları romanında ele alındığı görülmektedir.

“Dafni’nin gözleri heyecanla parladı. ‘Evet, oldukça hareketli bir iş! Ama ben, bütün dünyayı dolaşabileceğim bir işim olsun isterdim. Tıpkı Kanat Çırpan Senfoni Orkestrası’ndaki gibi!..’” (Tok ve Çadırcı, 2008: 73) örneğiyle Teneke Kaplı İvan ve “Çetin, anne ve babası gibi bilime meraklıydı. Bir yıl sonra fizik mühendisi olarak diplomasını alacaktı. Akranlarına göre hayli ilerideydi fizik bilgisi.” (Avgören, 2014: 13) örneğiyle Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanlarında da aynı konunun işlendiği görülmektedir.

Romanlarda çocukların hangi meslekleri seçmeyi istedikleri işlenmiştir. İnsanlık için faydalı ve güzel şeyler yapma hissi ile meslek seçimi yapılması gerektiği, insanın ilgi ve beceri alanlarını dikkate almasının önemi belirtilmiştir. Genellikle baba ve öğretmenlerin çocukları yönlendirdiği görülür. Meslek seçimlerinde yönlendirmenin dozunda yapılması gerektiği aksi takdirde bunun çocuğun hayatına aşırı müdahale demek olacağı ifade edilmiştir. 2000’li yıllardan önce ödül alan romanlarda meslek seçiminde insanlığa faydalı olmak, toplumun sorunlarına çözüm bulmak amacı güdüldükçe; 2000’li yıllardan sonra ödül alan romanlarda zenginlik, ünlü olmak, dünyayı dolaşmak gibi kişisel menfaatlerin ağır bastığı tespit edilmiştir. Burada toplum yararından bireyin çıkarlarına doğru bir gidiş gözlemlenmiştir.

4.1.6.7 Sanatla İlgili Faaliyetler

Sanatla ilgili faaliyetlerin altında müzik, pandomim, sinema, resim, halı dokuma, seramik faaliyetleri ele alınmıştır. Bu faaliyetler toplam 23 romanda geçmektedir. Romanlarda en fazla müzik temasının geçtiği görülmektedir.

4.1.6.7.1 Müzik

Müzik teması 16 romanda geçmektedir. Enstrüman çalma, marş ve dans temalarına da bu başlık altında yer verilmiştir.

Gelincik Arkadaş Arıyor “–Size nefis bir CD dinleteceğim, dedi.

Ailecek müziğe pek düşkünlüler. Klâsik, caz, pop, ayırt etmezlerdi.” (Tankut, 2011: 115) ve Kibele’nin Gölgesinde romanındaki “Daha gidilecek çok uzun ve büyük olasılıkla çok sıkıcı bir yol onu beklediğine göre artık müzik dinleme zamanı gelmişti. Kulaklıklarını takarak, tek başına oturduğu arka koltuğa iyice yayıldı ve gözlerini kapadı...” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 13) örneklerde insanların müzik dinlemeye düşkün olmaları işlenirken Ankaralı romanındaki “‘Babam gelmiş. Rumeli Türküleri dinlediğine göre neşeli olmalı,’ dedim anneme.” (Cemali, 2011: 76) örnekte insanların ruh hallerine göre şarkı seçimlerinin değiştiği belirtilmiştir. Bu kesitlerde şarkı dinlemek

örneklendirilirken Almarpa'nın Gizemi ve Korkusuz Murat'tan alınan alıntılamlarda şarkı söylemekten bahsedilmiştir:

“Dönüş yolu boyunca çocuklar neşeyle Kuşçu'nun öğrettiği şarkıyı söylediler.”
(Avcı Çakman, 2016: 42)

“Ne yazık ki yanında sazı yok. Türküsünü satsız söyledi.” (Vânû, 1998: 11).

Aşağıdaki örneklerde müziğin işlevine değinilmiştir:

Kara Cümle romanındaki “...Odayı birden bir müzik doldurdu. Ama bu onun dinlediklerinden farklıydı. İnsanda yarattığı coşku, bir sonsuzluk duygusu uyandırıyor. Birden tanıdı.

–Bunu biliyorum. Annem çok dinler. Adı şey... şeydi...

–Adı, ne olursa olsun önemli değil. Sende istediklerine ulaşma, arzularını gerçekleştirme gücüne sahip olduğuna ilişkin bir duygu yaratıyor mu?

Müzik şimdi odayı değil, evreni dolduruyor gibiydi.

–Evet dede! Evet, evet...” (Özünel, 2005: 122-123) örnekte müziğin motivasyon artırıcı, yaşama enerjisi verici yanından bahsedilmiştir.

Müziğin tüm insanları birleştirici ve evrensel yönüne ““Buraya gerçekten oldukça uzaktır. İşte müziğin gücü burada arkadaşlar. Müzik, dünyanın her yerinden insanları buluşturur, kaynaştırır. Çünkü müzik evrenseldir.”” (Tok ve Çadircı, 2008: 222) örneğiyle Teneke Kaplı İvan romanında değinilmiştir. Müziğin ortamı güzelleştirmesi “Bu sırada Doktor Şenay arkadan gelen müziğin sesini biraz daha yükseltti. Tılsımlı bir davranıştı sanki bu. Salonun aydınlığı artar gibi oldu, masanın havası iyice güzelleşti.” (Atilla, 2015: 44) örneğiyle Parktaki Gergedanlar romanında ele alınmıştır.

Müziğin iyileştirici, şifa verici bir işlevinin olması “Önce Ozan başladı. Çok güzel bir sesi vardı. Bir çok türkü biliyordu. Kızılırmak mı dersin, Yeşil Ördek mi? Ninesi söyletir söyletir ağlardı. Sonra da bir avuç çay şekeri verirdi. Oturur paylaşırdık. Ne vardı o türkülerde bilmiyorduk....

Tek ses, tek bedendik. Ustamızın gövdesine tutunup, yapraklandık, çiçek açtık.

Yaşını başını unutup, çocuklaştı Orhan Usta. İçimizden biri oluverdi. Başbaşa verip, uzun uzun söyledik.

Usta:

–Sağolun çocuklar, dedi. İçimizin pasını sildiniz.” (Köseoğlu, 1997: 70) örneğiyle Aynalı Geyik romanında işlenmiştir.

Romanlarda geçen enstrüman çalma ile ilgili örneklere aşağıda yer verilmiştir. Bu örneklerde piyano, mandolin ve keman geçmektedir:

Bir Gün Büyüyeceksin “–....Ben piyano çalışırken usulca içeri giriyor.” (Seyda, 2013: 203) ve Mavi Zamanlar romanlarındaki “ ‘Olağanüstü! Bu, Vivaldi...’ dedi Aktan.

‘Kimin olduğunu nereden bildin?

‘Piyano çalışıyorum, hafta sonları klâsik müzik konserlerini kaçırmam!’” (Yener, 2016: 29) kesitlerde piyano çalmak; Korkusuz Murat “Papatya ile Mine mandolin çalışırlardır.” (1998: 65) ve Benim Dünyalarım’dan alınan “Anam ders verirken hep yanında oluyorum. Anamın ve çocukların ellerine baka baka mandolini öğrendim. ...Mandolini alıyor, misafir odasına çekiliyorum. Kapıyı kilitliyor; çalıyor ha çalıyorum.

Mandolin yeni keyfim, yeni dünyam. O dünyada türküler, şarkılar var.” (Saygımar, 2008: 38) alıntılmalarda mandolin çalmak işlenmiştir.

Teneke Kaplı İvan romanında ise “... Bir kemanı vardı. Laf aramızda çok güzel keman çalar İvan. Kemanı konuşturur diyeyim sen anla.” (Tok ve Çadırcı, 2008: 35) örneğiyle keman çalmaya yer verilmiştir.

Romanlarda marş teması da işlenmiştir. Kesekâğıdı Ustaları romanında “Marşları uç uca ulayarak mezarlığa vardık. Eskişehir Marşı, Dağ Başını Duman Almış, Yaslı Gittim Şen Geldim... Çın çın öttü her yer.” (Güler, 2015: 9) örneğiyle çeşitli marşlardan söz edilmiştir.

Dağ Başını Duman Almış marşından Hızlı Tosbi romanında “Akvaryum salonu gezinin son durağıydı. Salon çıkışında toplanan öğrenciler çabucak düzgün bir sıra yaptılar. Sonra da, *Dağ Başını Duman Almış* marşını söyleyerek uygun adım yürümeye başladılar.” (Bertan, 2015: 63) kesitiyle bahsedilmiştir.

Özgürlüğe Doğru romanında “Dağ Başını Duman Almış” marşının nasıl ortaya çıktığı “Selim Sırrı, spora olduğu kadar müziğe de meraklıydı. İyi flüt çalar, besteler yapardı. İsveç’ten dönerken, Feix Korbig’in bestesi olan ‘Tre Trallande Jamtar (Tra La La Diyen Üç Kız)’ adındaki İsveç halk türküsünün notasını da getirmişti. 1915-1916 ders yılı ortalarında, kendisinin de beden eğitimi öğretmenliği olduğu İstanbul Erkek Öğretmen Okulu’nda edebiyat öğretmenliği şair Ali Ulvi(Elöve)’ye bu notayı vererek, buna bir güfte yazmasını rica etti. Ali Ulvi, kendisine verilen besteye, okulun öğretmenler odasında kareli bir defter kâğıdına ‘Dağ Başını Duman Almış’ adını verdiği şu sözleri yazdı:” (Arit, 2011: 98) örneğinde açıklanmıştır.

Dans etme teması sadece Meraklı olmak üzere bir romanda geçmektedir. Meraklı romanındaki “Meraklı gülümsedi. Akan buz gibi suyun altında durmak ve dalgalarla dans etmek çok eğlenceli görünüyordu. Onun da dans eden somonlara katılması fazla zaman almadı. Yorulana kadar ışıkla ve dalgalarla oyunlar oynayıp, şarkılar söylediler.” (Yılmaz, 2007: 38) örneklerde dans etmenin neşelendirici ve eğlendirici olduğu belirtilmiştir.

4.1.6.7.2 Sinema

5 romanda geçmektedir. Sinemaya gitme ile ilgili ifadeler; Kesekâğıdı Ustaları, İçimdeki Ses ve Almarpa’nın Gizemi romanlarındaki kesitlerle aşağıda örneklendirilmiştir:

“Önce sinemaları dolaştık. Kung-fu, karate filmleri çoğunlukta. Akşam için rastgele birinden bilet aldık.” (Güler, 2015: 43).

“Yemekten sonra çocukları sinemaya götüreceklerdi. Yüzbir Dalmaçyalı’ya.” (Akçagüner, 1998: 56).

“Geçen gün arkadaşlarla sinemaya gittik. Hani şu Robot Askerler filminin ikincisi gelmiş. Sinan ilkinin daha güzel bulunduğunu söyledi ama ben bunu daha çok beğendim. Efektler

harikaydı doğrusu. Üstelik de üç boyutluydu ve ses de salonun dört bir yanından geliyordu.” (Avcı Çakman, 2016: 44).

Görüldüğü gibi yukarıdaki örneklerde film tercihlerine değinilmiştir.

Sinema sevgisi Benim Dünyalarım “Gümüşhane’ye taşındıktan sonra okulca ve ailece sinemaya gittik. Çok sevdim sinemayı.” (Saygınar, 2008: 62) ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarındaki “-...Seyretmediğin için bilmiyorsun sinemanın ne büyüğü şey olduğunu.

Haklıydı., ne yapıp edip görmeliydim sinemayı..” (Tunaboşlu, 2004: 79) alıntılmalarda örneklendirilmiştir.

4.1.6.7.3 Resim

4 romanda geçmektedir. Tapınağın Sırrı, Atla ve Bir Gün Büyüyeceksin romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde resim yapmakla ilgili ifadeler yer almaktadır:

“...Ama sana söz veriyorum. Her şeyi yoluna koyalım, ilk işim sana resim malzemeleri almak olacak. Ben çalışırken, senin tek düşüncen, en güzel resimlerini yapmak olacak....” (Tapunç, 2014: 10).

“Bütün şehri günlerce gezdik, her köşe başında oturup gördüğü şeylerin resmini çizdi. Bazen güzel kadınları, bazen işlemeli çeşmeleri, bazen hayvanları, hatta bazen de denizi çizdi.” (Aytuna, 2014: 114).

“Kitapçıkların o yerleri her gece bir kere okundu mu, sıra resimlere gelir; sayfaya baka baka. Oradaki resimlerin tıpkısını, ama tıpkısını çizerdi Abdurrahman.” (Seyda, 2013: 154).

Çiçekler Solmasın romanında resim yapmanın ve sonrasında duyulan övücü sözlerin insanı çok mutlu etmesi “Ben, okula başlamadan önce resim yapmayı çok severdim. Yaptığım resimlerde, babam hep bir olağanüstülük bulurdu. Evimize gelenlere; *bakın bakın... Şu renklerin duruluğuna, aydınlığına bir bakın. Gürül gürül duygu akıyor, sevgi akıyor. Özlem yaptı bunları, kızım yaptı bunları. Gelecekte büyük bir çizgi ustası olacak kızım*, deyip dururdu.

Çizgilerim güzel miydi? Bilmiyorum. Ama içimin aynasıydı. Duygularımın, düşlerimin aynası. Babamı sevindirmek beni öyle mutlu ediyordu ki. O sözleri duydukça daha çok istekleniyordum.” (Güneş, 2001: 118) örneğiyle işlenmiştir.

4.1.6.7.4 Halı Dokuma

1 romanda halı dokuma geçmektedir.

Bir Gün Büyüyeceksin romanındaki “Halı tezgâhı dedikleri nesne, yukarılı aşağılı, direklere tutturulmuş iki yuvarlak ve kaygan ağaç kütüğü ki, ortasına iplikten bir duvar örülmüştür. Dört kadın, yaşlısı genci, bir kerevete bağdaş kurarak bu iplikten duvarın önüne yerleşir; başlarlar renk renk yumaklardaki yünleri o dikey iplere ilmik etmeye; ilmikler biraz yükseldi mi, uzun bir makasla şırak kesilir; halının tüyleri belli olmaya başlar:..... Birkaç gün geçti mi bakardı Osman; o karmakarışık, hiçbir şeye benzemeyen ilmikler bir araya

gelmiş, makaslanmış, kirkitlerle üstüne vurulmuş ve göz okşayıcı yumuşacık bir halının yarısı olmuş.” (Seyda, 2013: 160-161) alıntılama da halı tezgâhı ve halı dokuma hakkında bilgi verilmiştir.

4.1.6.7.5 Seramik

Seramik sanatı “Yaktığı ateşle eserlerini buluşturacak anı heyecanla bekliyordu. Eserlerini götürüp pazarda falan satmayı düşünmüyordu. Sokaktakiler ne anlardı ki sanattan? İşte hepsi bu inşaat ustası gibi düşünecekti. En iyisi sergi açmaktı, bir sanat galerisinde sergi. Ünlü seramikçileri de davet ederdi. Gelirler miydi acaba? Çoğunun burnu büyük, önemsemezlerdi belki.” (Sertbarut, 2014: 56) örneğiyle Mezarlıktaki Gölge romanında geçer.

4.1.6.7.6 Pandomim

Amber’in Zaman Kapsülü romanındaki “Etkileyici bir müzik eşliğinde iş yerinde çok yorulan ve sıkılan bir çalışanı canlandırmaya başladı. Bunu yaparken hiç konuşmuyor, genellikle mimiklerini ve el kol hareketlerini kullanıyordu. Yüzünü ve bedenini öyle iyi kullanıyordu ki her şeyi anlayabiliyordunuz.” (Gülü, 2015: 85) alıntılama dan bu sanatla ilgili bilgi edinmek mümkündür.

Sanatla ilgili faaliyetler içinde 15 romanda geçme sıklığıyla müzik çok önemli bir yer teşkil etmektedir.

4.1.6.8 Başarı

Başarı teması, 66 romandan 21’inde geçmektedir. Bu tema, Gelincik Arkadaş Arıyor, Kibele’nin Gölgesinde ve Bilginler Sınıfı romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibi romanlarda başarılı olmayı isteme ve başarıya ulaşma şeklinde ortaya çıkmaktadır:

“Derslerinde başarılı olmaktan başka kaygısı yoktu. Bir gün kursun birincisi olmayı hayal ediyordu.” (Tankut, 2011: 76).

“Zorlu çalışma günlerinin sonrasında başarıya ulaşmıştı ya, gerisi önemli değildi.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 10).

“–Bu üç arkadaşımız, Cem, Tolga, İnci katılmış oldukları bilimsel buluşlarla ilgili proje yarışmasında önemli başarılar elde ederek dereceye girmişlerdir.” (Köyoğlu, 2002: 139).

Görüldüğü üzere başarı temasında genellikle okul ile ilgili başarılar işlenmiştir. Aşağıdaki örneklerde başarıya nasıl ulaşılacağına yolları çizilmiştir. Başarılı olabilmenin yolunun o işi sevmekten, o işe heyecan duymaktan, kendine güvenmekten ve çalışmaktan geçtiği anlatılmıştır:

Dünyanın En Güzel Çocukluğu “...Bütün oyuncular, sanatçılar yaptıkları işten heyecan duyarlar. Heyecan bitti mi, sanat da biter. Aslında bu bütün meslekler için de geçerlidir. İnsan sevdiği, tutkuyla bağlandığı işlerde başarılı olur.” (Tunaboşlu, 2004: 41-42) ve Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanlarındaki “‘Evet, ben yaptığım işe böylesine bütün benliğimi vermiyordum. Başarısızlığımın nedeni buymuş demek.... Oysa ödül değil, asıl önemlisi insanın yaptığı işten mutluluk duymasımı?’...” (Hepçilingirler, 1986: 53-55) örneklerde insanın işini severek ve tutkuyla, tüm benliğiyle yapması başarılı olmanın şartı olarak gösterilmiştir.

Meraklı “‘Bence istersek her şeyi başarabiliriz.’” (Yılmaz, 2007: 22) ve Mavi Zamanlar romanlarındaki “‘Başarmak istiyorsan önce düşün, kendine güven. Sonra ne yapacağını zaten biliyorsun...’” (Yener, 2016: 14) örneklerde görüldüğü gibi istemek ve kendine güvenmek de başarılı olmanın diğer şartları olarak ifade edilmiştir.

Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki “‘Okulların açılmasına az kaldı. Bak Kaptan, burda da kasabada olduğu gibi derslerine çalışır, öğretmeninin verdiği ödevleri yaparsan başarılı olursun. Başarılı olmak için çok çalışmak gerektiğini biliyorsun.’” (Tunaboşlu, 2004: 64) örnekte çok çalışmanın, Pembe Pantolonlu Bulut romanındaki “‘Gördün mü, ne kadar akıllı bir çocuksun. Sınıf geçmek için hiç de sihre gereksinimin yokmuş. Yalnızca çalışmaya, zevkle çalışmaya gereksinimin varmış.’” (Uslu, 2002: 70) örnekte severek çalışmanın ve Masal Kenti Çocukları romanındaki “‘...Düzenli çalışırsak kazanırsınız... Düşünsenize, gimnazyuma hem sizin, hem de babalarımızın adları kazanır. Her birinizden ‘Pergamonlu Atlet’ diye söz edilir. Çocuklarınız, torunlarınız, torunlarınızın torunları sizlerle gurur duyar...’” (Tapunç, 2011: 59) örnekte düzenli çalışmanın başarıya ulaştıracağından ve başarı sonucunda insanın adının tarihe geçeceğinden ve ismiyle ölümsüzleşeceğinden bahsedilmiştir.

Atla romanında ise “‘Hezarfen hocasına cevap verdi:

‘Ya yapamazsam?’

‘Senin canın cidden dayak istiyor. Herkes bizi izliyor, şimdi vazgeçecek değilsin, değil mi?’

‘Korkuyorum.’

‘Hezarfen. Eğer bir gün, bir insan uçacaksa bunu ancak senin kadar çok düşmüş biri yapabilir.’ dedi ve gülümsedi. ‘Denemezsen asla öğrenemeyeceksin. Neler yapabildiğini korkularının belirlemesine izin veremezsin. Ayrıca bu sadece senin için değil, bütün insanlık için önemli. Şimdi kalk ve uç evlat.’” (Aytuna, 2014: 161) örneğiyle başarıya başarısızlıklardan geçerek ulaşılacağı belirtilmiştir.

Sadece okul başarısı odaklı çocuklar yetiştirmemek gerektiğine “‘İçimden güldüm. Bu çocuk bir de sınıf birincisi olacaktı değil mi? Ama işte, bu basit durumu bile anlayamamıştı. Yani neymiş? Okul başarısı her şey demek değilmiş!’” (Göçmen, 2015: 54) örneğiyle Bilmecenin izinde Maceranın Peşinde romanında değinilmiştir.

Başarının sonuçlarına da romanlarda değinilmiştir. Başarı âdeta insanın hayatında bütün kapıları açan bir anahtar vazifesi görür. Korkusuz Murat romanındaki “‘Mühendis amca, bütünlemeye kalmayan, üstelik de iftiharla geçen çalışkan oğlunun bizimle seyahate gelmesine zaten razıydı....’” (1998: 168) örneğinde başarılı insanlara engel olunmayacağı hatta seve seve destek olunacağı ifade edilmiştir.

Başarının ödüllendirildiği örnekleri çoğaltmak mümkündür. Benim Dedem Gazeteci romanındaki “Şubat ayında yapılacak o toplantıda dedeme madalya vereceklermiş. Çünkü mesleğinde yani gazetecilikte kırk yılını dolduruyormuş.” (Özateş, 1998: 8) örneğinde mesleki başarıların madalyayla ödüllendirildiği görülürken Kesekâğıdı Ustaları romanındaki “Elvan Dede, o kadar savaştığı halde ne gazilik madalyasını alabilmiş, ne de maaşa bağlanabilmişti.” (Güler, 2015: 11) örneğinde görüldüğü gibi başarıların bazen de karşılık bulamadığı ifade edilmiştir.

Başarının gururlanmaya vesile olduğu Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık, Ablamı Nereye Kaçırdılar ve Her Çocuğun Kanadı Vardır romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde belirtilmiştir:

“Uzun boylu, sarışın delikanlının fizik ve basketboldaki başarıları, ailesinin yanında sevgilisi Pırıl’ın da onunla gurur duymasını sağlıyordu.” (Avgören, 2014: 13).

“Bu kadar gerilim altındayken bize bu adresleri ulaştırman, ölüm tehditlerine karşın onların istediklerini yapmaman...Doğrusu her babayığidin harcı değil. Annenle baban böyle dürüst ve akıllı bir kızları olduğu için seninle gurur duyuyordur.” (Kıral, 2010: 164).

“Uçmamı adım adım izleyen babamın bakışlarından anladığım kadarıyla başarıyı gördükçe çok mutlu oluyor ve yerimde olmak istiyordu.” (Özkan, 1985: 76).

Yukarıdaki örneklerde kişinin gösterdiği başarılarından özellikle ailesinin gurur duyacağı ve mutlu olacağı ifade edilmiştir. Verilen mesajlardan birisi de başarılı insanların yerinde olmak isteneceğidir.

Başarısızlığın insan için yıkıcı ve olumsuz bir durum olduğu “...atına binmiş ilerleyen Ebu Süfyan da o kadar ufak ve zavallı görünüyordu. Bu ufaklık, dev çölün içinde Ebu Süfyan’ın bedenlen küçük olmasından kaynaklanmıyordu sadece. Başarısızlık onun vücudunun içine girmiş, kanında dolaşmış ve etkili bir zehir gibi onu öldürmüştü.” (Sevim, 2014: 197) örneğiyle Güneşe Yolculuk romanında belirtilmiştir.

İnsanı başarısızlığa götüren sebepler de romanlarda ele alınmıştır. Diğer faaliyetlere dersten çok ilgi göstermenin ve başarı için gerekli davranışları kazanmamanın başarısızlığa neden olacağı Korkusuz Murat ve Sen Olabilirsin romanlarında aşağıdaki örneklerle ifade edilmiştir:

“Mine arkadaşımız bu yıl ortaokulu bitirecekti ama, pingponga fazla dalıp bütünlemeye daldı.” (Vânû, 1998: 167).

“Öğretmen, her ünitenin konusu gereği konuyu defalarca anlatırdı. Buna rağmen hâlâ başarısız; gerekli olumlu davranışları kazanmamış çocukların olduğunu zaman zaman gözlemliyordu.” (Soytürk, 2002: 6).

Sonsuzluk Sirki ve Amber'in Zaman Kapsülü romanlarında insanların ilgi ve yeteneklerine uygun işlerde çalışmamaları ve isteksiz olmaları başarısızlığın nedenleri arasında gösterilmiştir:

“–Üzülmen yersiz, dedi. Çünkü başarısız değilsin. Sen sadece bizim yaptığımız işleri denedin Belki de senin yerin bunlardan çok farklı. Senin yeteneğin bizim hiç denemediğimiz bir işte yatıyor, bu yüzden başarılı olamadın.” (Barutçuoğlu, 2014: 52).

“Normal okul zamanında bile şikâyet ederek, istemeyerek gelirdi okula. Sonuçta da hep başarısız olduğu bir öğretim yılı geçirirdi.” (Gülü, 2015: 143).

Başarı teması; başarı örnekleri, başarılı insanların aile ve yakın çevresinde yaşattıkları duygular, başarıya ulaşmak için yapılması gerekenler, başarının sonuçları ve insanı başarısızlığa sürükleyen etmenler şeklinde etraflıca işlenmiştir.

4.1.6.9 Eğitimle İlgili Mekânlar

Kütüphane, müze ve köy enstitüsü kavramları bu başlık altında alınmıştır. Okul teması, eğitim-öğretim teması altında değerlendirilmiştir. 14 romanda eğitimle ilgili mekânlar geçmektedir.

4.1.6.9.1 Kütüphane

11 romanda geçmektedir. Mesken ya da bina içinde bulunan kitaplıklara da burada değinilmiştir.

Bu tema, Ankaralı romanında “Fatma Anne’yi gördün mü?” diye sorunca, İdil parmağıyla kütüphaneyi gösterdi. İçeri girmesiyle de şaşkınlık kaldı. Fatma Anne merdivenin tepesinde, kitapların birini çekiyor, öbürünü itiyordu.” (Cemali, 2011: 158-159) örneğiyle geçmektedir.

Kütüphanelerin bir milletin hafızası ve bulunmaz bir kültürel hazineyi içinde bulunduran ortamlar olduğu Kayıp Seslerin İzinde romanındaki “–Beyazıt Kütüphanesi ile ilgili bir yazı okumuştum. Kütüphanenin müdürü, İstanbul’un işgal edildiğini öğrendiği gün saçlarının kökleri bir gün içinde bembeyaz olmuş ve kütüphanenin kapılarını kapatırarak üç gün boyunca bekçi ile içeride beklemiş. Kısa süre sonra marangozlara ahşap sandıklar yaptırıp kitapları gizlice Anadolu’ya göndermiş.

–Müdür bunu niye yapmış? diye sordu Barış.

–Kütüphanedeki kitaplar çok değerliymiş, kültür hazinemiz yabancıların eline geçmesin diye yapmıştır, diye yanıtladı Ege Yıldırım.” (Yener, 2003: 76) örnekte verilmiştir.

Evlerde oluşturulan kütüphane ve kitaplık ile ilgili örnekler; Her Çocuğun Kanadı Vardır, Atla, Ormandaki Tehlike ve Parktaki Gergedanlar romanlarından alınan aşağıdaki alıntılarda verilmiştir:

“Babam bana anlattığına göre yıllarca çalışarak burayı meydana getirmişti,... Kütüphane meydana getirmişti.” (Özkan, 1985: 74).

“Babamın çok geniş bir kütüphanesi olmasına ve zamanımın büyük bir bölümünü o kütüphanede geçiriyor olmama rağmen bu kitabı ilk kez görüyordum.” (Aytuna, 2014: 19).

“Elif ile Ahmet oturma odasına girdiklerinde Yunus, kütüphanedeki kitapları karıştırıyordu. Aradığı o küçük kitaptı... Evet, küçük kitap ordaydı işte...Bulmuştu sonunda...” (Tunaboğlu, 2012: 81).

“Ancak salon, kentteki evlerin salonlarından oldukça değişti..... iki duvarı boydan boya kaplayan kitaplık.....” (Atilla, 2015: 100).

Anahtar, Güneşe Yolculuk ve Masal Kenti Çocukları romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde de kütüphanelerin işlevlerinden bahsedilmiştir:

“Yeniden faaliyete geçen kütüphanelerinde ders çalışmak için buluşmuşlardı.” (Avgören, 2011: 53).

“Zehra, matematik ödevini yapmak için gelmişti buraya.” (Sevim, 2014: 127).

“Çocuklar, Pergamon Kütüphanesi’nde memur İrodikos’a araştırma konularını belirttiler.... İrodikos bir ruloyu kendisine doğru çektikten sonra peşinden gelen çocuklara dönerek: –Alın bakalım, dedi sevecen bir tavırla. Bunlara bakın. Olur da başka kaynak isterseniz, bana seslenin. İskender ile ilgili daha yüzlerce var.” (Tapunç, 2011: 15).

Bu örneklerde ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak için kütüphaneye gidildiği belirtilmiştir.

Anahtar romanındaki “Yapmayın canım, kütüphanedeyiz, başkalarını rahatsız ediyorsunuz.” (Avgören, 2011: 55) örnekte kütüphanede nasıl davranılması gerektiğine değinilmiştir.

Romanlarda çocukların kütüphaneye karşı olan tutumları da işlenmiştir. Tren Düdükleri’ndeki “Enstitüde çok güzel bir kitaplık vardı. Memican okulun bu kitaplığını çok merak ediyordu. İlk fırsatta, ilk işi oraya gitmek oldu.” (Kaplan, 2014: 60) örnekte çocuklar kütüphaneye gitmeyi zevkli bulurken; Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanındaki “Zaten teknolojinin bu kadar geliştiği, her bilginin internette olduğu bir zamanda şehir kütüphanesine gelmek de ayrı bir saçmalıktı. Ama başka çarem yoktu; ödev büyük yerden, yani Türkçe öğretmenimizden gelmişti.” (Göçmen, 2015: 8-9) örnekte internet imkânı varken kütüphaneyi gitmeyi gereksiz görmekte dirler.

1996 yılında ödül alan Tren Düdükleri romanında çocuklar zevkle ve merakla kütüphaneye giderken; 2011 yılında ödül alan Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanında internetten de bilgiye erişilebilir düşüncesiyle kütüphaneye gitmek

çocuklar tarafından gereksiz hatta saçma bulunmuştur. Çocuklardaki kütüphane algısının nasıl bir seyir izlediği tespit edilmiştir.

4.1.6.9.2 Müze

4 farklı romanda geçmektedir.

Anahtar romanında “...Özgün, ertesi gün gidecekleri müze gezisi için Anne ve babasından izin istedi.” (Avgören,, 2011: 45) örneğiyle işlenmiştir.

Müze gezintileri, Çınar Dede'nin Doğum Günü “Müzelere gittiler. Binlerce yıl öncesinden bugünlere ulaşan eserlere dokundular gözleriyle. Gözleri sevgi ışıltılarıyla doldu hepsinin; yürekleri coşkuyla.” (Korkut, 2010: 102) ve Pitan romanlarındaki “Müzeye vardıklarında hepsi çok heyecanlıydı. Mustafa gişeden çocuklar için bilet aldı. Tek sıra hâlinde, diğer insanları rahatsız etmeden, sessiz bir şekilde müzeyi gezmeleri gerektiğini çocuklara anlattı.” (Kurtuluş, 2004: 26) örneklerde heyecan verici olarak işlenmiştir. Ayrıca Pitan romanındaki örnekte müze gezisi esnasında dikkat edilmesi gereken hususlara da değinilmiştir.

Mavi Zamanlar romanındaki ““Aslında müzeleri gezerken gördüğümüz eserleri binlerce yıl önce yaratanları düşünüyoruz da, bugün çok fazla emek harcıyıp onları bize kazandıranlar aklımıza gelmiyor.” (Yener, 2016: 53) örnekle müzeleri gezerken sadece oradaki ürünleri ortaya koyanları değil, bu eserleri koruyarak günümüze ulaştıranları da takdir etmek gerektiği ifade edilmeye çalışılmıştır.

4.1.6.9.3 Köy Enstitüsü

Eğitim tarihimizde zaman zaman tartışmaların konusu olsa da önemli görev üstlenen Köy Enstitüleri 1 romanda geçmektedir.

“Köy Enstitüsü’ndeki yaşantı aynen köydekine benziyordu. Bağla, bahçeye ilgileniyorlardı. Dershanelerde işlenen kitaplı ders konularına daha fazla zaman ayrılıyordu. Her sabah ve her akşam sınıfta ve okulun kitaplığında serbest okuma saatleri oluyordu.

Her gün büyük alanda iç içe daireler halinde kızlı, erkekli, müdür ve öğretmenlerin katılımı ile serçe parmaklarını birbirine takarak mandolinler, akordeonlar eşliğinde ulusal oyunlar oynamaları, sonra da tarım alanlarına, işliklere, dersliklere marşlarla, şarkılarla dağılmaları, Memican’ın ilgisini çekiyor, bu etkinliklerden çok hoşlanıyordu.” (Kaplan, 2014: 61-62) örneğinde Tren Düdükleri romanında köy enstitülerinin işleyişinden bahsedilmiştir. Günlük hayattaki özellikle köy hayatındaki becerileri kazandırma, enstrüman çalma ve kitap okuma için özel bir vakit ayırma köy enstitüsündeki faaliyetlerden birkaçıdır.

4.1.6.9.4 Kamp

Kampın çocuklar için güzel bir eğitim-öğretim ortamı olabileceği “Mustafa, Necdet Beye bu kampın çocukların arkadaş olabilmeleri için mükemmel bir fırsat olduğunu anlattı. Kampın amacı sadece arkeolojik bilgiler öğretmek değil; çocuklar arasındaki sevgi, saygı, yardımlaşma ve bağlılık ilişkilerini geliştirmektir.” (Kurtuluş, 2004: 14) örneğiyle Pitan romanında işlenmiştir.

4.1.6.10 Bilgi

Bilgi teması altında bilgelik ve bilgisizlik ile ilgili örneklere de yer verilmiştir. Bilgi teması, 9 romanda geçmektedir.

Bilgeliğin tanımı “Profesör sayesinde bazen en büyük bilgeliğin bilmedikleri olabileceğini öğrenmişlerdi.” (Avgören, 2011: 144) ifadesiyle Anahtar romanında yapılmıştır.

Aynalı Geyik romanındaki “Orhan Usta, yöremizin en ünlü sınıkcısıydı. Ne kadar kırık, çikık varsa ona getirirlerdi. Kimsenin ayağına gitmez, kimseye ayrıcalık tanımazdı. Yoksulu, arkasızı korurdu. Verirlerse alırdı, vermezlerse güle güle derdi. Bilirdi, bildirmezdi. Bilge bir kişiydi.” (Köseoğlu, 1997: 38) kesitte bilge bir kişinin özelliklerine değinilirken Atla romanındaki “Ancak gerçek bilgiler enki ataklarının üstesinden gelebilmişlerdir. Bilgeler demişken... Enkilerin birincil hedefleri: mucitler, sanatçılar, devrimciler ve hayatın akışını değiştirebilecek kişilerdir.” (Aytuna, 2014: 137) kesitte bilgelerin hayatı değiştirebilecek güçte oluşları örneklendirilmiştir.

Kibele'nin Gölgesinde romanındaki “Yaşadığı zamandan binlerce yıl öncesinde, hiçbir teknolojik gelişme henüz yaşanmamışken karşılaştığı bu bilgelik Demirhan'ı şaşırtmayı başarmıştı yine.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 114) örnekte bilgeliğin teknolojiden bağımsız gelişebildiği vurgulanmıştır.

Romanlardan bilgili olmanın yolları öğrenilmektedir:

“‘Sormak suç değil tabi. Her şey sora sora öğrenilir Çinekopçuğum.’ dedi Deniz.” (Korkut, 2011: 14) örneğiyle Orman Kardeşin Mektubu romanında soru sormanın insanı bilgili yapacağı belirtilmiştir.

“‘Grev ne demek Ömer?’

Ömer güldü. Elini sallayarak:

‘Uzun iş şimdi,’ dedi. ‘Grev yerine gidersek orada iyi anlarsın grevin ne olduğunu.’

Bilgisizliğimden utanır gibi oldum. Gazetelere, kesekâğıtlarına Ömer'i kıskanarak baktım. İçimden kendi kendime söz verdim. Bundan sonra ben de durmadan gazete, kesekâğıdı okuyacağım, dedim. Hem de durmadan okuyacağım.” (Güler, 2015: 65-66) örneğiyle Kesekâğıdı Ustaları ustaları romanında gazete okuma alışkanlığının insanı bilgili yapacağından bahsedilmiştir.

“‘Züppe ne demek?’ diye sordu merakla Jasmin.

‘O kadar merak ediyorsan kitapların divanın altında sözlüğe bak, öğren.’” (2014: 45)

ve “Jasmin şaşkınlıkla Murat'ın yüzüne baktı. Adının İngilizce olduğunu bilmemek onu utandırmıştı. İngilizce derslerinde uyukladığı için kendine kızdı.” (Şeker, 2014: 84) örneğiyle Hayalet Köy romanlarında da konuya açıklık getirilmiştir. Buna göre bilmediği sözcüklerin anlamını sözlükten öğrenmek ve okuldaki dersleri dikkatle dinlemek bilgili olmaya götüren yollar arasındadır.

Bilgisizliğin insanı düşürdüğü durumlar Hayalet Köy romanındaki “Doğa ana da kim?”

‘Serseri.’ diye kıkırdadı Zeliha. ‘Sana okulda hiçbir şey öğretmediler mi?’

‘Haa! Şimdi anladım.’ dedi Jasmin. ‘Kimseyi tanımıyorum ya, doğa anayı da köyden biri sandım. Kafam karıştı.’” (Şeker, 2014: 35) örnekte işlenmiştir. Burada bilgisizliğin insanı gülünç durumlara soktuğu ifade edilirken; cahil insana laf anlatmanın ve cahille uğraşmanın zorluğu Tren Düdükleri romanındaki “...Bazen demiryolu boyunca gider, atılmış gazeteleri, şişeleri, kutuları toplardım. Gazetelerden bazılarını okuyamazdım. Sen de bana kızardın.’

‘Elbette gızarım. O zaman eğitmendeydin. İkiye mi üçe mi gidiyordun?’

‘İyi ama Türkçe değildi ki onlar. Kimi şişelerin, kutuların üzerindeki yazıları da okuyamıyordum. Hatta onları, ortaokullular, liseliler bile okuyamıyorlardı....’....

‘Olur mu yahu? Sen öğretmen olucan. Yazı her yerde yazıdır. Alamanca’nın Garamanca’nın kâğıdı, galem, tebeşiri ayrı mı?’

Memican’ın babasının okuması, yazması yoktu. Oğlunun hangi dilden olursa olsun, her yazıyı okuması gerektiğine inanıyordu. Hele öğretmen olacak birinin özrünü hiç mi hiç hoş görmüyor, kabul etmiyordu.” (Kaplan, 2014: 130-131) örnekte verilmiştir.

Tombul Sarı Balık romanındaki “İnsanların kendilerini sevdiğini, onlardan korkmalarının anlamsız olduğunu söyleyecekti. Korkulması gerekenin insanlar değil, bilgisizlik olduğunu artık öğrenmişti.” (Korkut, 2010: 144) örnekte bilgisizliğin korkulması gereken bir durum olduğunun altı çizilmiş ve yol açtığı sorunlar Atla romanında “ ‘Aynen öyle. Ve bazen çaresizlerin, bilgisizlerin sayısı arttı mı çok büyük şiddet doğar. Yani savaşlar doğar.’ ” (Aytuna, 2014: 71) şeklinde verilmiştir. Şiddetin ve savaşların ortaya çıkmasına bilgisizlik neden olmaktadır.

4.1.6.11 Hobi

9 romanda geçmektedir. El işi yapma, koleksiyonculuk, maket yapma, ağaç oyma, origami, fotoğrafçılık, balık tutma ve günlük tutma hobi teması altında değerlendirilmiştir. Hobi çeşitleri bir romanda geçerken el işi ve koleksiyon yapma ile ilgili örnekler 2 romanda geçmektedir.

El işi yapma “Anne sokak kapısının önüne bir sandalye atmış, tığını örüyordu.”

(Tankut, 2011: 64) örneğiyle Gelincik Arkadaş Arıyor ve “Pazar günüydü. Ablam

yatağına oturmuş yün işi örüyordu.” (Apaydın, 1966: 120) örneğiyle Toprağa

Basınca romanlarında geçmektedir.

Koleksiyon yapmaya “Bizim eve bir sürü gazete ve dergi giriyor. Onlardan püf noktası bölümlerini, yemek güzel sözleri kesip başka bir deftere yapıştırıyorum. Artık dört 4 ayrı koleksiyonum var.” (Saygınar, 2008: 73) örneğiyle Benim Dünyalarım ve “Benim biriktirdiğim rengarenk çikolata yaldızlarım vardı ve siyah beyaz artist resimleri de topluyordum.” (Eray, 2013: 1) örneğiyle Frej Apartmanı’nın Esrarı romanlarında yer verilmiştir.

Kara Cümle romanında hobi teması, ağaç oymacılığı olarak yer alır. Romanda “Ama Ilgaz dağlarının kokulu ağaçlarının ona kazandırdığı tahta oymacılığı becerisi, yaşamı boyunca ona eşlik etti. Öğrencileri, Cahit Hocanın ne vakit elinde coşkuyla bir ağaç parçasını yonttuğunu görseler, zihninin evrende sonsuzlukla baş başa olduğunu anlarlar, ‘Hoca, Arf

Uzayı’nda geziniyor.’ derlerdi.” (Özünal, 2005: 34) görüldüğü gibi ağaç oymacılığının kişiye zihniyle baş başa kalmayı sağladığı ifade edilmiştir.

Anahtar romanında “Odasına giren çocuk uzun zamandır tamamlanmayı bekleyen uçak maketinin başına oturdu.” (Avgören, 2011: 60) örneğiyle maket yapmak işlenmiştir.

Origami sanatına, Ankaralı romanında “‘Tosun Amca’sı kâğıttan tuzluk yapıyormuş... Kağıtları katlayarak istediği her şeyi yapabileceğini söyledim. Bana inanmadı. Şimdi origami öğrenmeliyim, Asya, origami!...’ dedi gülerek.” (Cemali, 2011: 159) örneğiyle yer verilmiştir.

Fotoğraf çekme uğraşına “‘Çoğu güzeldi fotoğrafların. Hatta içlerinde gezi dergisi için bir profesyonelin makinesinden çıkmış gibi olanlar bile vardı.” (Avcı Çakman, 2016: 46) örneğiyle Almarpa’nın Gizemi romanında verilmiştir.

Balık tutma Kayıp Seslerin İzinde romanında “Barış:

–Baba, keşke Side için aldığımız oltaları yanımızda getirseydik, burada balık tutardık, dedi.

Babası gülümsedi, Barış’a sınıksı sarıldı.

–Sana söz veriyorum, Side’ye gidemsek de İzmir’e dönünce olta takımlarımızı alıp seninle balık avlamaya gideceğiz. Belki Karaburun’a gideriz, belki Foça’ya...

–Söz ama tamam mı?

–Söz! dedi babası.” (Yener, 2003: 42) örneğinde görüldüğü gibi geçmektedir.

Kayıp Seslerin İzinde romanındaki “Ege Yıldırım, yıllarca tuttuğu günlükleri kimse okumasın diye nasıl da yaktığını anımsadı. İçi sızladı. Günlük tutmanın yararları konusunda uzun bir söylev vermeye hazırды ama zamanın epeyce ilerlediğini ayımsayıp konuyu değiştirdi.” (Yener, 2003: 101) örnekte günlük tutmadan bahsedilmiştir.

4.1.6.12 Yarışma

9 romanda geçmektedir. Romanlarda masal, öykü, resim, şiir, tasarım ve kompozisyon yarışması, uzun atlama yarışları olmak üzere çeşitli yarışmalar yer almaktadır.

“Uzun atlama yarışları beklentilerin tersine çok çekişmeli geçti. Çocuklar, dikkatle ve heyecan içinde takip ettiler yarışları.... Çocuklar gözlerinde hayranlık ifadesi, elleri patlarcasına arkadaşlarının başarısını alkışladılar. Tüm Pergamon halkı benzer duygular içindeydi.” (Tapunç, 2011: 57-58).

“‘Ben de odama gidiyordum,’ dedi Prens Alina. ‘Babam bu yaz yapılacak şenliklerde yeni bir yarışma düzenlemeye karar verdi: Yılın En Güzel Yeni Masalı Yarışması. Masalımı yazmak için çok çalışmam gerek.’” (Der, 2016: 18).

Masal Kenti Çocukları ve Büyük Tuzak romanlarından verilen yukarıdaki örneklerde yarışmalar eğlenceli ve heyecanlı bir durum olarak görülürken Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanındaki “–Elbette bir korkum yok. Yüzyılın en önemli icadı benim beynimden çıktı ve kendimi yarışma diye adlandırılan sınıflandırmanın içinde bulmak istemiyorum.” (Avgören, 2014: 8) örnekte yarışmalar gereksiz bulunmuştur.

Aşağıdaki kesitlerde okullarda yapılan yarışmalar örneklendirilmiştir:

Mavi Zamanlar romanında “Birce’nin yazdığı öykü, yarışmaya katılan beş yüz elli iki öykü arasından ikinci olmuştu.” (Yener, 2016: 13) örneğiyle öykü yarışmasından bahsedilmiştir.

Yarışma sonucundaki başarının ödülle mükâfatlandırılması Ablamı Nereye Kaçırdılar “Ablam geçen sene liseler arası kompozisyon yarışmasında birinci olunca okul müdürü hediye etmişti ona bu kalemi.” (Kıral, 2010: 76) ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarındaki “...İlkokullararası bir yarışma düzenlendi.... Yarışma üç dalda yapılacak. Resim, öykü ve şiir. Derece alan öğrenciler yaz tatilinde öğrenci kamplarına gönderilmeye hak kazanacaklar...” (Tunaboğlu, 2004: 89) örneklerde işlenmiştir. Kalem hediye etme, yaz kampına gönderme öğrencilere verilen hediyelerdendir.

Okullarda yapılan yarışmaların öğrencilerin özel yeteneklerini gösterebilmeleri açısından büyük bir fırsat olduğu “Bir gün okul panosunda ‘Okullar Arası Tasarım Yarışması’ ilanını görmüş. Tasarım yapmayı, yeni, farklı ve kullanışlı nesnelere üretmeyi seven gençlere yönelik bir yarışmaymış. Tiktak ilanı görür görmez, herkesin ilgisini çekebilecek saatler yapmayı sevdiğini, farklı tasarımlar üretmekte iddialı olduğunu bu yarışma ile babasına gösterebileceğini düşünmüş.” (Gülü, 2015: 174) örneğiyle Amber’in Zaman Kapsülü romanında vurgulanmıştır.

Bilginler Sınıfı “–Size bir müjdem var, dedi öğretmen.

–Bilimsel yayın yaban bir dergi öğrencilerin yaratıcılıklarını desteklemek için ilköğretim okulu öğrenciler arasında bir yarışma düzenlemiştir. Herkes yaptığı buluşlarla ilgili projelerini bu yarışmaya göndererek yarışmaya katılabilir. Yarışmaya katılan proje sahiplerinden dereceye girenlere ve okullarına dergi tarafından ödüller dağıtılacak. Ayrıca bu projelerden değer bulunanlar finansman sahiplerine sunulmak üzere kitaplaştırılacak. Bu yarışmayı ben çok önemli buluyorum. Böyle bir yarışma sizlerin önünü açabilir. Daha güzel, daha değerli, insanlığa ve doğaya daha yararlı buluşlar için kollarımız sıvar, projeler hazırlayabilirsiniz. Hem kendiniz, hem insanlar ve hem de gezegenimiz için bunların önemini tartışmaya gerek var mı bilmem!” (Köyoğlu, 2002: 134-135) ve Anahtar romanlarındaki “En önemli konuları bir ay sonra gidecekleri Bakü’deki İlkokullar Arası Fen Bilimleri yarışmasıydı. Bu onlar için çok önemliydi, çünkü son iki yıldır girdikleri hiçbir yarışmadan derece almadan geriye dönmemişlerdi. Katıldıkları ilk yarışma fen bilgisi öğretmenleri Namık Bey sayesinde olmuştu. Şimdi de tüm hazırlıklarla ilgilenen öğretmen, öğrencileri ile gurur duyuyor ve onlara geleceğin bilim adamları gözüyle bakıyordu. Bu gözle bakan sadece o değildi. Çeşitli dergilere, gazetelere haber olmuş ana haber bültenlerine bile katılmışlardı. Kısacası yarışmalara sadece Korcan, Melis ve Özgün olarak katılmıyorlardı. Milyonları temsil ediyorlardı.” (Avgören, 2011: 24-25) örneklerde yarışmaların ödül kazanma, kendi yeteneğini göstermeden çok daha fazla anlamlar taşıdığı ifade edilmiştir. Yarışmaların dereceye giren kişilerin mesleki anlamda önünü açması ve ülkesine, insanlığa faydalı olabilecek kişilerin yetişmesine katkı sağlaması üzerinde durulmuştur.

4.1.6.13 Sportif Faaliyetler

8 romanda geçmektedir. Futbol, basketbol, masa tenisi, tekvando ve yüzme olarak ele alınan sportif faaliyetler içinde en çok futbol işlenmiştir.

Düzenli yapılan sporun insanın vücudunu forma sokacağından “Düzenli olarak yürüdüğü, bir yerlere tırmandığı, yüzdüğü için yaşlılarına göre kaslı bir vücudu vardı.” (Aytuna, 2014: 110) kesitiyle Atla romanında bahsedilmiştir.

4.1.6.13.1 Futbol

4 yerde geçmektedir.

Gelincik Arkadaş Arıyor “Az sonra beşinci sınıfların futbol maçı başlayacaktı.” (Tankut, 2011: 48) ve Parktaki Gergedanlar romanlarındaki ““Senin inadın yüzünden 3-B’yi elimden kaçırdım bugün. Yoksa beş gol atmıştım şimdiye kadar.”” (Atilla, 2015: 8) örneklerden okulda sınıflar arası futbol müsabakaları yapıldığını anlamak mümkündür.

Ablamı Nereye Kaçırdılar romanındaki “Demir ağabey ve Yeniköyspor sıraya dizilip koşmaya başladı. Önce düz koşular, sonra yılan gibi kıvrılıp koşular, sonra bacaklarını uzatıp yakalamaya çalıştılar. Bunca zaman hevesle beklediğim antrenman bu muydu? Neyse, en sonunda şut atmaya başladılar. Demir ağabey nefis şutlar attı. Bence takımın en iyisi o. Belki bir gün Fenerbahçe’de bile oynar. O zamana kadar ben de büyümüş olurum. Belki... Belki...” (Kıral, 2010: 14) örnekte futbol, profesyonel bir iş olarak yapılmaktadır.

Amber’in Zaman Kapsülü romanındaki ““....Sami aradı biraz önce; akşama arkadaşlarıyla futbol oynayacakmış, ben evde kalacağım, gelmeyeceğim diyor....”” (Gülü, 2015: 148) örnekte futbolun hobi olarak görüldüğü konu edilmiştir.

4.1.6.13.2 Basketbol

Basketbol teması Parktaki Gergedanlar romanı ““...Hep futbol topunun ardından koşacağına biraz da basket topuna ilgi göster....”” (Atilla, 2015: 9) olmak üzere 1 romanda geçmektedir.

4.1.6.13.3 Masa Tenisi

Mavi Zamanlar romanındaki “Gece yatana kadar Aktan, Mustafa ile masa tenisi oynadı.” (Yener, 2016: 82) örnekle görüldüğü gibi 1 romanda geçmektedir.

4.1.6.13.4 Tekvando

Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde romanında “Üzümlerimizi yerken Bekçi, ‘Sevgi, saygı, nezaket!’ dedi. ‘Tekvandonun üç temel ilkesi bunlardır.’.....
Dayanamayıp ‘Birisi saldırınca kaçalım mı yani?’ diye sordum. ‘Elbette hayır,’ dedi bekçi gülerek. ‘İşin püf noktası şu; rakibin saldırısından kaçmak yerine onun hamlelerini önceden tahmin edip hızlı davranarak etkisiz hale getirmek!’” (Göçmen, 2015: 101) şeklinde yer

alan tekvando temasında bu spor dalı ile ilgili açıklayıcı bilgiler bulabilmek mümkündür.

4.1.6.13.5 Yüzme

Kibele'nin Gölgesinde romanındaki “Demirhan, küçük yaşlardayken aldığı yüzme eğitimine de güvenerek Tudo'ya yüzme dersi vermeye kalktıysa da bunda pek başarılı olamayacağını kısa zamanda anladı. Çünkü deniz kenarında doğup büyümüş olan Tudo, yaptıkları ilk yarışta Demirhan'ı hayli geride bıraktı!” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 80) örneğiyle 1 romanda geçmektedir. Buna göre deniz kenarında doğup büyüyen insanların yüzme sporunda diğerlerine göre daha avantajlı olduğu ifade edilmiştir.

4.1.6.14 Belirli Gün ve Haftalar

23 Nisan, 19 Mayıs ve İlköğretim Haftası kutlamaları olmak üzere bu tema, 4 romanda geçmektedir.

Çatalçay'ın Çocukları romanındaki “–Yarın Yirmi Üç Nisan dedim. Sabırsızca, –Başka? Diye sordu. Başka, sizlerin bayramı elbette. Atamızın çocuklara armağan ettiği bayram....

–Evet. Günlerdir bayramımıza hazırlanıyoruz. Çok heyecanlıyım. Gene de benim için en önemli olanı söylemedin.. Dünya Çocuk Şenliği var o gün dede. Yalnız bizim ülkemiz düzenliyor bu şenliği. Her ulustan çocuk konuklarımız gelecek. Kiminin annesi, babası, öğretmenleri de olacak. Bil bakalım benim konuğum hangi ulustan?” (Akçagüner, 2000: 7) örnekle 23 Nisan kutlamalarının nasıl yapılacağı hakkında bilgi verilirken Kesekâğıdı Ustaları romanında “23 Nisan Bayramı'nın ardından kısa bir süre sonra okulumuz kapanacağından mıdır nedir, bayramı izleyen çok olmadı....

Önce öğretmenimiz konuştu. Ulusal kurtuluş savaşımızı baştan alıp anlattı. Padişah Vahdettin'in hainliğini, düşmanla iş birliği yapışını, halkımızın sömürgecilere karşı direnişini dile getirdi. Alkışladık.

Ardından beş altı da şiir okundu.

Yeniden alkış. Ama ne kadar alkışlasak da eski bayramların coşkusunu vermiyordu nedense.” (Güler, 2015: 7) örneğiyle 23 Nisan kutlamalarının eski coşkusunun kalmadığı belirtilmiştir.

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nın milli bayramlarımız arasına girmesi “Atatürk'ün Tuğgeneral rütbesi ve Dokuzuncu Ordu Müfettişliği göreviyle 19 Mayıs 1919 günü Samsun'da Anadolu Savaşı'na ilk adımını atmasından 19 yıl sonra katıldığı son 19 Mayıs gösterileri oldu bu.19 Mayıs gösterileri, Türkiye Büyük Millet Meclisininin 20 Haziran 1938 Salı günü toplantısında, Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkındaki 2239 sayılı yasaya bir fıkra ve bir madde eklenmesiyle, '19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı' adını alarak ulusal günlerimiz arasına girdi.” (Arıt, 2011: 102) ifadeleriyle Özgürlüğe Doğru romanında açıklanmıştır.

Sen Olabilirsin romanındaki “Bayrak töreninden önce okul müdürü bir konuşma yaptı. Bazı öğrenciler de okulla ilgili konuşmalar yapıp şiirler okudular. Okulların açılışının kutlandığı, İlköğretim Haftası etkinliğinden sonra çocuklar içeriye girdi.” (Soytürk, 2002: 109) örnekte İlköğretim Haftası kutlama etkinliklerine yer verilmiştir.

4.1.6.15 Turizm

Turizmin ilerlemesine etki eden metotlar “Turizm... Bu konu, kâğıt katlayarak desen çizmeye benzemezdi ki... Gezip görmek, araştırmak lazımdı!” (Erdoğan, 2013: 6) örneğiyle Konaktaki Hazine romanında verilmiştir.

4.1.6.16 Uygarlık

Eğitim ve sanatın bir şehri uygarlaştırmadaki gücü “-Şunu unutmayın arkadaşlar, kentin modernliğini yaratanlar çevre düzenleyicileri, mimarlar değil, bir başlarına; bilim eğitim kurumları, tiyatro opera sahneleri, konser salonları, sanat galerileri... Uygarlık bir teknolojik düzeyin çok ötesinde yaşama biçimi değil mi?” (Özünal, 2005: 107) örneğiyle Kara Cümle romanında vurgulanmıştır.

4.1.6.17 Yetenek

Bir işte başarılı olmaktan öte, duayen olmada yeteneğin belirleyici bir unsur olduğu Teneke Kaplı İvan romanındaki “İvan çok yetenekli bir müzisyendir. Kemanı onun kadar içli çalan az bulunur bu dünyada. Tanrı vergisi bir yetenek!” (Tok ve Çadircı, 2008: 95) alıntılama ifade edilmiştir.

4.1.7 Doğa ve Bilim ile İlgili Temalar

Doğa ve bilim içerikli toplam 11 ana tema bulunmuştur. Ana temalar romanlarda geçme sayıları ile birlikte aşağıda tablo ile gösterilmiştir.

Tablo 8. Doğa ve Bilim ile İlgili Ana Temalar

<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>	<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>
Doğa	36	Gezegener	2
Çevre bilinci	15	Kan dolaşımı	1
Çevre kirliliği	14	Mağaralar	1
Bilim	12	Üreme	1
Bitkiler	2	Yağmur	1
Doğal felaketler	2		

4.1.7.1 Doğa

Doğa teması içinde doğaya zarar verme ve avlanma temasının da yer aldığı hayvanlara zarar verme alt başlıkları ile birlikte 36 romanda geçmektedir.

Elveda Kumru romanındaki “-Doğanın duyguları yoktur evlat. Doğa, senin benim duygularıma benzeyen bir yeteneğe sahip değil. Onun kocaman bir akli var, yalnızca. Duygulardan çok daha güçlü bir akıl ki, her yere girmiş. Şu ağaca, dalına, yaprağına... Şu taşa, toprağa, çimene, çiçeğe, şu arıya, karıncaya, denizdeki balığa, dağdaki kurda, havadaki kuşa... Her yere dağılmış bir akıl. Doğayı bu dev akıl çekip çeviriyor. Her şey bu aklın

içinde. Duygular da... Duyguları akılsız sanma evlat. Ağır ağır dönen bir değirmendir doğa. Öğütür, durmadan öğütür. Ne yaptığını bilen bir değirmen. Acelesi yok, telâşı yok, akıllı...” (Tuncel, 2011: 43) örnekle doğanın işleyişinde bilimsellik ön plana çıkarılırken aşağıdaki örneklerde doğanın düzeni ele alınmıştır:

Ormandaki Tehlike “Benekli bir yılan, az ötesinde fare avına çıkmıştı. Belki bir kirpi de onu bekliyordu kahvaltı için... Doğanın yasası buydu: Yılanlar fareleri, kirpiler yılanları, tilkiler de kirpileri...” (Tunaboşlu, 2012: 5) ve Orman Kardeşin Mektubu romanlarındaki “Doğada var olan hiçbir şey gereksiz değildir. En küçük bir canlıdan en büyüğüne kadar hepsinin bir görevi vardır...Lütfen hiçbir şeyi küçümsemeyin. Var olan canlılardan bazılarının yok olması doğanın dengesini bozar.” (Korkut, 2011: 38) örneklerde doğadaki en küçüğünden en büyüğüne kadar her birinin doğada önemli bir görevinin bulunduğu, canlıların birbirleri için yiyecek hükmünde olduğu anlatılmıştır.

Meraklı romanındaki “Meraklı ve Kararlı’nın vücutları, diğer somonları gibi, yavaş yavaş doğaya karıştı; nehirlerle, denizlere yayıldı; balıkların, onlarla beslenen ayıların, kuşların, insanların vücutlarına dağıldı; her şeyden bir parça oldu.” (Yılmaz, 2007: 136) örnekte ölen canlıların vücutlarının tekrar doğaya karışmasından Kibele’nin Gölgesinde romanındaki “Doğada bu hep böyle olur. Her yaz sonu kaybolan çiçekler, bahar geldiğinde bir anda topraktan çıkarlar. Her yıl, her şey bir anda değişir yani.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 149) örnekte ilkbahar mevsiminde doğanın canlanışından bahsedilmektedir.

Doğanın döngüsüne katkıda bulunmak yoluyla doğaya sahip çıkmak gerektiğine Şeftali Dede ve Orman Kardeşin Mektubu romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde değinilmiştir:

“...Kasadaki şeftalilerin çekirdeklerini sınıf ve mahalle arkadaşların atmasınlar sakın! Şeftali çekirdeklerini bahçelerinize dikin ve emek verin onlara. Çevreniz şeftalilerle dolsun. Çiçekleri gözlerinizi, meyveleri midelerinizi doyurur. Bu öğüdümü tutun ha!...” (Çiçek, 2016: 91).

“Sevgili Orman,

Okul arkadaşlarım, öğretmenlerim, ailelerimiz ve bütün mahalle halkı, yarın oraya geliyoruz. Gün boyunca o yamaca fidan dikip size şarkılar söyleyeceğiz.” (Korkut, 2011: 86-87).

Doğaya dışarıdan müdahale olmadığında doğadan alınan ürünlerin lezzetli oluşu Hayalet Köy romanındaki “Domateslerin çiçek gibi koktuğunu bilmiyordum.’ dedi Jasmin şaşkınlıkla. ‘Bizim buradaki tüm sebzelerin çiçek gibi kendine has bir kokusu vardır.’ dedi Zeliha ‘Yetiştirirken hiçbir kimyasal madde kullanmıyoruz. Bizim yerimize doğa ana bunu hallediyor.’” (Şeker, 2014: 35) örnekte anlatılmıştır.

Ormanların sağladığı yararlar aşağıdaki örneklerde işlenmiştir:

Orman Kardeşin Mektubu romanındaki “Okulda, kağıt ve kalemin ağaçtan yapıldığını öğrenmişsinizdir. Ama yalnızca bunlar mı? Değil. Kitap ve defterleriniz, günlük gazeteler, dergiler, ansiklopediler, sözlükler ve benzeri neler neler, hepsi benim ağaçlarımdan yapılır. Ayrıca ben Dünya’nın havasını temizlerim. Canlılar sağlıklı yaşasın diye bütün gün oksijen üretirim. Yağmur bulutlarını çeker, bereketli yağmurlar yağdırırım. Köklerimi derinlere salar, toprağa sıkı sıkı sarılırım. Ben öyle sıkı sarılınca toprak sürüklenip gitmez. Toprak kaymaları ve sel felaketleri olmaz.” (Korkut, 2011: 34-35) alıntılama ormanlardan sağlanan ürünlerle kitap, defter vs. yapıldığı; ormanların dünyanın havasını temizleyip, sel gibi doğal afetlerden dünyayı koruduğu açıklanmıştır.

Konaktaki Hazine romanındaki “Gürültü yorar insanı. Kalabalık şehirlerden bunalan insanlar kendilerini arada bir tabiatın kucağına atmak isterler. Bu ihtiyacı bilen din adamlarının mekân olarak böyle yerlerde yaşamaları gayet normal.”(Erdoğan, 2013: 19) örnekte doğada yaşamının insanı dinlendirici ve şifa verici bir yanı olduğundan bahsedilmiştir.

Doğa teması, doğanın işleyişi ve düzeni hakkında bilgiler verilerek, sağladığı faydalar yönünden insanların bu düzenin doğal yapısını korumaları ve meyve çekirdeklerini toprağa ekme, fidan dikme yoluyla doğaya sahip çıkmaları gerektiği şeklinde işlenmiştir.

4.1.7.1.1 Hayvanlara Zarar Verme

Avlanma konusuna da burada yer verilmesiyle avlanma teması, 66 romandan 21’inde işlenmiştir.

Romanlarda, insanların hayvanlara zorbalıkla davranması ile ilgili örneklere rastlanmaktadır. Hayvanların canını acıtmaları “...hayvanlarla arası iyi olmayan bu çocuklara Ercan pek kızmazdı. Yalnız bir keresinde Pile’ye taş fırlatılmasına çok sinirlenmişti. Camı yanmış gibi sesler çıkarıp ağaçlara doğru kaçmıştı Pile.... Pile akşamleyin eve dönmüş, bir daha da okulun önünde beklememişti.” (Tekin, 2017: 26) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları romanında işlenmiştir. Bu örnekte taş fırlatarak hayvana zorbalık yapılmıştır.

Romanlarda hayvanlara eziyet edici davranışların çokluğu dikkat çekicidir. Kuş Olsam Evime Uçsam, Korkusuz Murat, Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde ve Pembe Pantolonlu Bulut romanlarından alınan aşağıdaki kesitlerde bu tespitler yer almaktadır:

“Başımı öne eğince adamın elini gördüm. Elinde dövmesi vardı. Çok korkunçtu. Bana bakıyordu sanki. O köpeğe adam da kızmıştı, mavi göz de. Ayağıyla köpeğe bir tekme attı.” (Öztürk, 2016: 28).

“Tuzsuz Deli İbrahim evvelkilerden daha korkunç bir tekme savurdu. Koca çizmesi zavallı Cinbaş’ın karnına rastladı. Köpekcik acı acı uluyarak havalandı. Sıkı şüt yemiş top gibi üzerimizden uçtu.” (Vânû, 1998: 21).

“...Çünkü Avcı Ziya çok geçmeden köpeğini dövmeye başladı. Avdan her döndüklerine ‘Beceriksiz şey, yine bulamadın vurduğum hayvanları!’ diyerek köpeği tekmeleyerek dövüyordu. Birkaç kişi Avcı Ziya’yı uyarmak istedi. Ama adam bir türlü laftan anlamıyor. Hatta böyle günlerde daha da hırslanıp Garip’i aç bırakıyor.” (Göçmen, 2015: 106).

“Sonunda adamlardan baykuş gözlüsü kızıp ona bir tekme vurdu. Arap, acı ve kesik kesik sesler çıkardı. Çocuklar olanları gördüler ve üzüldüler....Hepsi birden oraya gelip tepkilerini dile getirdiler. Doğa hemen Arap’ı kucağına aldı ve onlara kızarak:

–Amca neden vuruyorsunuz ona? Köpek o havlar tabii, dedi.” (Uslu, 2002: 11-12).

Yukarıdaki örneklerde tekmelemek suretiyle köpeklere yapılan eziyetler anlatılmıştır.

Hayvanların katledilmesi konusuna ise Tombul Sarı Balık romanındaki “‘Sevgili Yengeç de öyle söylemişti. Yengeçleri gördükleri zaman hemen yakalayıp yok ediyorlarmış.’ diyerek insanlar hakkında yeni öğrendiği şeyleri anlattı.” (Korkut, 2010: 27-29) örnekte değinilmiştir.

Hayvanlara çocukların da zarar verdiği tespit edilmiştir. Çocukların canını acıtacak derecede hayvanlarla uğraşmaları Benim Dünyalarım romanındaki “Kuş yumurtası içenin sesinin güzel olacağını duymuştuk. Kuş yuvalarındaki yumurtaları bulup bulup içiyorduk. Karga avcısı, yuva dağıtıcısı olmuştuk. Kedilere, köpeklere göz açtırmıyorduk. Kurbağaları naylon torbalarda vıraklatıyorduk.” (Saygınar, 2008: 21) alıntılama yapılmıştır. Buradan anlaşılacağı üzere çocuklar hayvanlarla uğraşmayı oyun olarak görmekte ve onlara verdikleri zararın farkında olmamaktadırlar.

Toprağa Basınca “Ali üstüne bastı.

–Değirmenin yolu ne tarafta? diye sordu.

–Tıs... yaptı kaplumbağa.

–Değirmenin yolu ne tarafta ula?

Ben acımıştım.

–Yapma Ali, dedim. Yazık.

–Ne yazığı? Hepimizi çeker bu. Gel çık istersen.

–Yok yok. Yazık.

–Ağırlık ayaklarına binmiyor arslanım. Şu yuvarlak kemiğe biniyor. Onun haberi bile olmaz valla. Hamam kubbesi gibi baksana.

–Olsun. Hadi sen torbaya koy da gidelim.” (Apaydın, 1966: 66-67) ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarındaki “Köpeği taş yağmuruna tutan Süleyman’dı.

Bisikletini duvara dayamış, ceplerine doldurduğu taşları hayvana fırlatıyordu bir yandan da:

–Al bakalım pis hayvan.. al sana! Al işte! diye bağıyordu

–Niye taşıyorsun köpeği? Yazık değil mi? diye bağırdım.” (Tunaboşlu, 2004: 65) örneklerde çocukların hayvanlarla can acıtıcı biçimde oynamaları diğer çocuklar tarafından yanlış bulunmuştur.

Kişisel zevk ve uğraşlar uğruna hayvanların hayatına son vermenin yanlışlığı “...son yakaladığım keleş defterime yapıştırıyordum. Yine Dilek abla geldi, elime bir çimcik attı.

–Canın yandı mı? diye sordu.

–Tabii yandı, diye yanıtladım şaşkınca.

–Keleşlerin, tüm hayvanların canı vardır ve yanar. Hayvanlara, canlılara kıymamalısin. Gel seninle çiçek koleksiyonu yapalım, dedi.” (Saygınar, 2008: 17) alıntılmasıyla Benim Dünyalarım romanında işlenirken; hayvanları yarıştırmak ve yarış kaybedenlerin cezalandırılması “–Bir gün şu asık suratlıyı da kızartacağım ateşte dedi,

kafesteki keleş göstererek. Avcı duran merakla:

–Hayırdır ağam.

–Geçen haftaki yarışmada beni rezil etti. Duymuşsundur, her hafta avcılar kulübünde keleş ötme yarışması yapılır. Şimdiye kadar birinciliği kimseye vermeyen Haydar Ağa’n geçen hafta Kel Rüşü’nün keleşine mars oldu.” (Öztürk, 1995: 47) örneğiyle Yaralı Keleş romanında işlenmiştir.

Hayvanların para kazanmak için çalıştırılmasının tasvip edilmediği “–Hah işte... hayvanı yerinden yuvasından edip şehre indiren, oynatan adamlardan korkun siz. Para kazanmak için hayvanlara eziyet edenlerden korkun. Sen ayıya bir şey yapmazsan, o da sana ilişmez, geçer gider yanından. Üstüne saldırmaz” (Seyda, 2013: 23) alıntılmasıyla Bir Gün Büyüyeceksin romanında görülmektedir.

Korkusuz Murat romanında “Yükü çok, derdi çoktur
Fayda sağlar insana. Ağzı var, dili yoktur
Vurulur mu hayvana.” (Vânû, 1998: 109) örneğiyle hayvana şiddet uygulama eleştirilmiştir.

Tren Düdükleri romanındaki “‘Tüh size koca kafalı akılsızlar. Taşdoğan’dan taa Kızılcakır’a bir gün içinde nasıl gidilir, nasıl gelinir? Haydi. Kendinize acımadınız, dilsiz, ağızsız o hayvanlara da mı acımadınız?’ dediler.....

Kerem’in Hamdi durgun görünüyordu.

‘Hayvanlara o gün çok eziyet etmişsiniz. Bu ayıp size hem yeter, hem de artar,’ dedi.” (Kaplan, 2014: 138-139) örnekte hayvanların kendilerini savunamayacak durumda oluşları öne sürülerek onlara eziyet yapanlar kınanmıştır.

İnsanların hayvanların doğal ortamlarına müdahalede bulunmaları nedeniyle onların düzenini bozmaları “‘Zavallı Şaşkın kaplumbağanın geceleyin yumurtlamak için sahile geldiği sırada etraftaki bir şeylerden korktuğu ve o gece yumurtlamadan denize döndüğü sanılıyor. Yetkililerden aldığımız bilgiye göre Şaşkın sancılara dayanmayarak güpegündüz yumurtlamak zorunda kalmış.’” (Avcı Çakman, 2016: 94) örneğiyle Almarpa’nın Gizemi romanında ele alınmıştır. Bu kesitte; hayvanların mahremiyetine ve yaşam alanlarına saygı göstermek gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Romanlarda avlanmak konusuna da bu tema altında yer verilmiştir. Ankaralı romanında “Delikanlılar, sırtlarında heybeleri, omuzlarında tüfekleri, ellerinde kepeçleri, avlanmak için buraya gelirlerdi.” (Cemali, 2011: 32) örneğiyle avlanmak ele alınmıştır.

Avlanmanın özellikle köylerde bir yaşam biçimi olduğunu ve köy hayatının bunu gerektirdiği Toprağa Basınca romanındaki “Yanına geldik, kekliğin karnı altı kan içindeydi. Boynu da kesilmişti. Başı sağa sola düşüyordu. Boyalı gagası hafif açık kalmıştı. Elime alıp baktım, hâlâ sıcaktı. Acımıştım.

–Vah vah, dedim. Yazık. Zavallı...

Mustafa Öğretmen güldü.

–Yazık değil, dedi. Madem av hayvanıdır vurulacak. Acımanın gereği yok.” (Apaydın, 1966: 112) örneğinde işlenmiştir.

Bir Gün Büyüyeceksin “HAYRİ ABİSİ ve Hüseyin Ağa’nın adamlarından birkaçı, çifteleri omuzladılar, değnek misali incecik tazıları yanlarına aldılar, korulukta tavşan avına çıktılar.” (Seyda, 2013: 95), Yaralı Keklik “Avcı Duran, o gün keklik avına çıkmıştı.” (Öztürk, 1995: 47) ve Yeşil Ada’nın Çocukları romanlarındaki “–Bir gün babamla şu tepenin yanına kadar gitmiştik. Av zamanıydı. O gün babam iki keklik avlamıştı....” (Tekin, 2017: 35) örneklerden de avlanmanın köy yaşamında olağan işlerden olduğu anlaşılmaktadır.

Romanlarda avlanma karşıtı görüşlere de yer verilmiştir. Sisin Sakladıkları “–Eee, biz de bu hayvanlara az çektirmedik... Hatırlıyorum, bizim ilçede av ruhsatını yenilemek için yapılması gereken işlerden biriydi beş karga kafası getirmek. Öyle acırdım bu kuşlara...” (Sertbarut, 2016: 124), Leyleklerin Gitme Zamanı “İnanılmaz bir şeydi bu: Biri sırf talim olsun diye, belki de can sıkıntısından bu leyleğe ateş etmiş ve böyle bir şeyi beklemeyen zavallı, korumasız hayvanı öldürmüştü!” (Salgut, 2005: 95) ve Bir Gün Büyüyeceksin romanlarındaki “Geçen gün, daldaki serçeye çatal sapanla sen nişan al. Kafası kopan kuşçağız pıt desin ayaklarının dibine düşsün. Hiç olacak, yapılacak şey değil,

ama oldu bir kere, yaptı.” (Seyda, 2013: 23) alıntılmalarda savunmasız hayvanları öldürmenin yanlışlığına değinilmiştir.

Aynalı Geyik, “Kuşlarımızı, balıklarımızı avladıkları için kızardık. Gece gündüz izler, tuzaklarını bozar, göletlerini açardık.” (Köseoğlu, 1997: 62) ve Çatalçay’ın Çocukları romanlarındaki “Babam kuş vurmamıza kızardı. ‘Yazık değil mi onlar da sizin gibi can taşıyor.’ derdi.” (Akçagüner, 2000: 21) örneklerde de avlanmaya karşı çıkılmaktadır.

Ormandaki Tehlike romanında “İşte yine başladılar. Elllerinde tüfeklerle çıkıp geliyorlar, dört bir yana ver yansın ediyorlar. Neyi vurduklarına hiç baktıkları yok. Erkek mi, dişi mi? Bir şey vursunlar da.... Daha dün iki güzel ayı yavrusunu vurdular. Annenin mutfak önlüğündeki minik ayı gibiydiler. Zavallı annelerini de yaraladılar. Ne için? Hepsi, hepsi bir post için! Hayvanları zevk için öldürenin aklı yoktur. Nefret ederim öylelerinden. Biliyor musun? Ormanın da bir canı var. Acıtmamak gerek...” (Tunaboşlu, 2012: 8) örneğiyle avlanmanın da bir yolu yordamı olması gerektiği belirtilmiştir. Yavru hayvanları öldürmeye şiddetle karşı çıkılmıştır.

Korkusuz Murat romanlarındaki “–Dinamitle balık avlıyorlar, dedim. Yunan balıkçıları kendi denizlerinde balık zürriyetini kurutmuş diyor, babam. Tanrı bizim denizleri esirgesin.” (Vânû, 1998: 10) örnekte avlanma biçimleri eleştirilmiştir. Özellikle yavru hayvanların da ölmesine neden olacak avlanma metotlarından kaçınılması gerektiği söylenmiştir.

Pitan romanında nesli tükenmekte olan hayvanların avlanması konusuna “Theodor yalıçapkınları hakkında bir şeyler biliyordu. Bu kuş çok nadir bulunan, büyüleyici renklere sahip küçük bir balıkçıldı. İnsanların bu kuşları avladığını bilmiyordu. Bu küçük doğa harikası yaratıkları, üstelik yemek için avlanmak gaddarlığın ta kendisiydi.” (Kurtuluş, 2004: 91) alıntısıyla bir eleştiri getirilmiştir. Aynı zamanda avlanmanın hayvan türlerini yok etmeye neden olduğu “–Şu cam kafes içerisindeki kelebekleri görüyor musun? Yan komşumuz Güler teyzelerin evinde görmüştüm. Dev Jamaica kelebeği. Diğer kelebeklerden farklı bir ağız yapısı var ve koleksiyoncuların en çok aradıkları kelebek. Bu yüzden nesilleri tükenme safhasına gelmiş.” (Avgören, 2014: 55) örneğiyle Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanında işlenmiştir.

İnsanların zaruretten değil de eğlence ve zevk için avlanmalarına Tombul Sarı Balık romanındaki “Başında ağaç dalları gibi boynuzları olan Alaca Geyik, ‘İnsanlar mı? Aman olmaz olsunlar! Onlar, yeryüzündeki en korkulacak canlılardır. Birçoğu salt eğlence olsun diye avlanır. Bizim başımızı, duvarlarına süs diye takmalarını, hiçbir zaman anlayamayacağım. Avcılardan nefret ediyorum!’ dedi.” (Korkut, 2010: 52) örnekle karşı çıkılmıştır.

Hayvanlara yetişkinler kadar çocukların da acımasız davranışları olmaktadır. Yetişkinlerin kızgınlıklarını gidermek ve onları yarıştırmak için zarar verdikleri görülürken; çocukların onlara zarar vermeyi çoğu zaman oyun olarak algıladıkları belirtilmiştir. Hayvanların canını acıtma, kişisel zevk uğruna kullanma, yarıştırmak, koleksiyon yapmak için biriktirme, gereksiz güç gösterisinde bulunma, sırf talim amaçlı vurma, doğal yaşam alanlarına saygı göstermeme hayvanlara zarar verici

davranışlar arasında sayılmaktadır. Hayvanlara eziyet etme ve öldürme; eleştirilerek ayıp olarak gösterilmiştir. Ayrıca hayvanlara eziyet eden kişilerden korkulması gerektiği fikri verilmiştir. Romanlarda avlanma konusuna da açıklık getirilmiştir. Av hayvanlarının yeri ve zamanında avlanması gerektiği ifade edilmiş; av hayvanının yavru dişi, erkek özelliklerini göz önünde bulundurmak ve avlanma zamanını gözetmek ve en önemlisi de hayvanının canını acıtmamak gerektiği gibi hususlar belirtilerek avlanmanın inceliklerine değinilmiştir. Zevk, eğlence ve talim amaçları avlanmaların hayvan türlerinin sonunu getirecek kadar kötü sonuçlara neden olabileceği gösterilerek zorunluluktan kaynaklanmayan avlanmalara karşı çıkıldığını söylemek mümkündür.

4.1.7.1.2 Doğaya Zarar Verme

66 romandan 19'unda geçmektedir.

Bu bölümde doğaya zarar verenler; insanlar, sanayileşme, savaşlar ve bilimsel çalışmalar olarak tespit edilmiştir. Doğaya en büyük zararı veren insanoglunun doğa üzerindeki yıkıcı ve tahrip edici rolü aşağıda şöyle örneklendirilmiştir:

İnsanların tarım arazilerine verdikleri zarar “İşıl Hanım da sohbe katıldı: ‘gerçekten zor bu organik tarım işi, değil mi Sıtkı Bey?’

‘Zor be yenge! Hele ki en zoru toprağı ıslah etmek. Şimdiki toprakların hepsi kimyasala, tohumun hormonlusuna alışmış. İlhan söylemiştir, birlikte işi bayağı büyüttük aslında. Tarlaları da güya yapay gübre kullanmayan çiftçilerden aldık, ama gene de zor ıslah ettik. Adamlar vermişler gübreyi, vermişler ilacı... Neyse kendine geldi sonunda toprak.’” (Avcı Çakman, 2016: 57) örneğiyle Almarpa'nın Gizemi romanında işlenirken; tarım arazilerinde toprağın yapısını bozan kimyasal gübre kullanımının amacı Ankaralı romanında “Mini bostana yöneldiğimizde seracılığın önemini anlatıyordum. Doğal gübreleme, yapay gübrelemenin dozu, hormon kullanımı; dağarcığımda ne birikmişse sayıp dökmüştüm. ‘Bazı açgözlülerin bire on alma sevdası, ulusal tarımımızın köküne kibrit suyu döküyor,’ diye noktaladım.” (Cemali, 2011: 21) şeklinde açıklanmıştır.

Maddi kazanç için kısa zamanda daha fazla ürün almak suretiyle kimyasalların kullanımı hem doğaya hem de ulusal tarıma zarar vermektedir. İnsanoğlu sadece toprağa değil ormanlara da zarar vermektedir. Parktaki Gergedanlar romanındaki “‘Bu ağaçların da kaderi bu galiba,’ dedi Okan.

‘Ne gibi?’

‘Nereye giderlerse gitsinler üzerlerine bir yazı yazan oluyor.’

‘Anlamadım.’

‘Baksana; kâğıt da olsalar, masa da olsalar, bank da olsalar bazılarının yazılardan kurtuluşu olmuyor.’ ” (Atilla, 2015: 26) örnekte ağaçlara yazı yazmak söz konusudur.

Ormandaki ağaçların sorumsuzca kesilişi aşağıdaki örneklerde şu şekilde geçmektedir:

Korkusuz Murat “Dört adam ellerinde baltalar koca koca ağaçların gövdesine bütün güçleriyle indiriyorlardı baltaları. Az daha yanaştık, konuştuklarına kulak kabarttım. Anladım ki gecenin ıssızlığından faydalanarak odun kaçakçılığı yapıyorlar. Jandarmadan, korucudan gizli olarak bu haydutlar o güzelim ağaçları kesip deviriyorlar. Cennet gibi vatanımızı ormansız bırakanlardan dördü bunlar. Böyleleri yüzünden yurdumuz çoraklaşıyordu.” (Vânû, 1998: 98) ve Ormandaki Tehlike romanlarındaki “...Çünkü sen iyi bir çocuksun. En azından elinde balta ile dalmıyorsun ormana.”

Baltadan yakınan bir ağaç! Eh, olmayacak bir şey değil hani!

–Balta mı?

‘Evet. Elinde baltayla ormana dalan insanlardan hoşlanmam... Sonra o tüfekliler...’” (Tunaboşlu, 2012: 7) örneklerde ele alınmıştır.

Ormana verilen zararların sonucunda yurdumuzun çoraklaşması yanında ormandaki hayvanların yuvasız kalışı Yeşil Bayır romanındaki “‘Hiç değilse ağaçları kesmeseler’ dedi Bülent. ‘Ağaçlarda kuş yuvaları var. Kuşlara yazık değil mi? Eskiden buralar hep ağaçlıkmış. Annem anlatıyor. Şimdi bir tek ağaç kalmadı.’” (Dölek, 2015: 59) örnekten anlaşılmaktadır. Tema, şuursuzca kesilen ağaçların yurdumuzu çoraklaşmaya mahkûm etmesi, ağaçlarda yaşayan hayvanları yuvasız bırakması gibi açtığı sonuçlar ve sebep olduğu sorunlar ile birlikte ele alınmıştır.

Doğanın yeşillenmesi ve ağaçlanması konusunda ülkemiz, Çınar Dede’nin Doğum Günü romanındaki “‘Bugün de hâlâ dilediği gibi ağaç kesen bir sürü insan var. Kimsenin yasak falan dinlediği yok. Baltasına güvenen çıkıyor tepelere. Sonunda tepelerde ağaç da kalmamış işte...Annesi Avrupa’da çalışan bir arkadaşım var. O, geçen yaz izin için geldiklerinde anlatmıştı bana. Avrupa’da yeşil olmayan bir karışık tepe bile yokmuş... Hem yasakmış hem de cezaları çok ama çok ağırmış ağaç kesmenin. Orada, yılbaşı geldiğinde evlerine götürüp süslemek için çamları kesiyorlarmış yine de. O çamları ise belli yerlerde, sadece kesmek için yetiştiriyorlarmış bazı insanlar. Öyle her istedikleri yerden çam kesemiyorlarmış yani. Her kestikleri çamın yerine yenisini dikip büyütüyorlarmış...’” (Korkut, 2010: 75) örnekte Avrupa ile karşılaştırılmıştır. Türkiye’nin doğayı koruyan yasalar ve uygulanması bakımından Avrupa ülkelerinden geri kaldığı vurgulanmıştır.

İnsanların doğaya verdiği zararları çoğaltmak mümkündür. Söndürülmeyen piknik ateşinin ormanların yok olmasına neden oluşu Orman Kardeşin Mektubu romanındaki “‘...Birkaç ailelik bir grup insan geldi. Niyetlerinin piknik yapmak olduğu anlaşılıyordu.

Güle oynaya yerleştiler. Önce her şey çok güzeldi. Sonra bir ateş yaktılar....Orman, ‘Ya söndürmezlerse, ya söndürmezlerse...’ diye söylenip duruyordu. Meğer ne kadar haklıymış. Gerçekten de öyle oldu. Ateşi söndürür gibi yaptılar ama iyice sönmüş mü diye bakmadılar ve çıkıp gittiler.

Şimdi bakıyorum yamaçlar kapkara ve bomboş duruyor. Oysa önceki yıl oralar da canlı ve yemyeşildi. Ağaçlar soluk alıp veriyor, hayvanlar yaşamlarını sürdürüyorlardı. Bugün hiçbirisi yok.” (Korkut, 2011: 76-83) örnekte işlenmiştir.

Anız yakarken çıkan yangınlarla doğanın tahrip oluşu Tombul Sarı Balık romanındaki “‘Tarlasının anızını yaktığı için bu yangına neden olan çiftçi de oradaydı. Söndürme çalışmalarına katılıyor, kendi akılsızlığına yanarak elinden gelenin kat kat fazlasını yapabilmek için çalışıyordu.’” (Korkut, 2010: 130) örneklerde işlenmiştir.

Hızlı Tosbi romanındaki “‘Bahar sularını toplamak için açılan tarla göletlerinin çevresini saran sazlıklar, daha önceleri nehir ağzına kadar uzanırdı. Kurdu, kuşu, böceği bu sazlıklarda barınır, beslenir, yavrulardı. Tarla açmak için yakılan, kurutulan o sulak alandan, bir iki öbek sazlıkla, bataklık bir delta kalmıştı geriye.’” (Bertan, 2015: 68) örnekte tarla açmak için

sulak alanların kurutulmasıyla yok edilmesinin doğanın dengesinin bozulmasına neden olduğu anlatılmıştır.

İnsanların denizi kirletme yoluyla da doğaya zarar verdikleri görülmektedir. Sanayileşme de doğayı katleden bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Nükleer santrallerin ve toksik maddelerin doğa için çok büyük bir tehlike arz ettiği “Nükleer santral, nükleer enerjiyi elektrik enerjisine çeviren santralmiş. Nükleer enerji, atom çekirdeğinin parçalanmasından elde edilmiştir. Atomun parçalanması sırasında açığa çıkan radyasyon çok tehlikelidir.” diye anlatmaya başlamış.” (Korkut, 2010: 118) örneğiyle Tombul Sarı Balık ve “Baksana, adamlar toksik maddelerle dolu varilleri toprağa gömüyorlar...‘Toksik maddeler; sağlık yönünden akut veya kronik riski oluşturan, hatta ölümlere neden olan maddelerdir.’ dedi. ‘Adamlar zehir gömüyorlar toprağa, anlasana...’” (Göçmen, 2014: 64) örneğiyle Canı Sıkılan Çocuk romanlarında işlenmiştir.

Sanayileşmenin doğayı katletmesinin yanında doğayı yok eden diğer bir unsur da savaşlardır. Bu durum Kuş Olsam Evime Uçsam romanındaki “*Annem savaşta yandı Beşir. Füze düştü üstüne. Dalları, yaprakları kurudu, karardı....Savaşlar sadece insanlara değil, bütün canlılara zarar verir. İnsanlar zarar verdiğinde ağaç yine filizlenecek, hayata dönecek yer arar...*” (Öztürk, 2016: 40) örnekte ifade edilmiştir.

Doğaya zarar verme teması, doğayı yok etme ile ilgili örneklerin yanında doğanın bozulmasının sonuçlarına da yer verilerek işlenmiştir. Doğanın dengesini bozmanın çok tehlikeli olduğu “... Ama iş doğayla oyun oynamaya gelince, işte bak bu, çok tehlikeli. O zaman böyle sonuçlara katlanmayı bilmek lazım.” (Tok ve Çadırcı, 2008: 94) örneğiyle Teneke Kaplı İvan romanında işlenmiştir.

Meraklı “Ormanın yok olması ne demek biliyor musun?” diye sordu Kararlı heyecanla. ‘Artık kesilen ağaçların gölgesi olmayacak. Böyle giderse yakında yeryüzünde kirli havayı temizleyen bir tane ağaç kalmayacak!’ ‘Tüm canlılar yavaş yavaş ölecek! dedi Meraklı endişeyle.” (Yılmaz, 2007: 108) ve Venüs’ten Dünya’ya Dedektiflik Oyunu romanlarındaki “Dünyadaki insanlar da bunu anlayamamışlardı. Başkalarının emeklerine saygı duymadıkları için yıllar önce yetiştirilmiş olan ağaçları yok ettiler, bir şeye emek verip sonucunu görece kadar güçlü olmadıkları için yerlerine yenilerini yetiştirmek için de uğraşmadılar. Sonunda önce tüm bitki örtüsünü, sonra oralarda yaşayan hayvanları, havadaki oksijeni yok ettiler. En sonunda da bu harika gezegeni üzerinde yaşanması neredeyse imkânsız olan bir yere dönüştürdüler.” (Turgut, 2014: 42) alıntılarda bu tehlikenin tüm canlıların ve dünyanın yok olması demek olduğuna işaret edilmektedir.

Mavi Zamanlar romanında da “Sıcak su kaynakları korunmaya özen gösterilmezse Dünya’nın geleceği tehlikede!’ mesajı verdi.” (Yener, 2016: 80) örneğiyle sıcak su kaynaklarının korunmasının önemine dikkat çekilmiştir.

Sisin Sakladıkları romanında da doğanın dengesini bozacak bilimsel çalışmaların onun sonunu hazırlayacağı “Bu klonlama işinde insanların nereye kadar gidebileceğini düşünmek istemiyordu. Birtakım türleri iyileştirmek için gerekliydi belki bu çalışmalar, ama başka bir türün yok edilmesi sonucuna varacaksa dünyanın sonu gelirdi herhalde. Bütün kargaların tavuklar gibi yumurta ve et üretimi amacıyla yok edilmesi beslenme zincirini koparabilirdi. Kargaları besleyen canlılar hızla ürerler ve başka belalara yol açarlardı. Ayrıca kargaların leş yiyebildiklerini, midesi bulanarak hatırladı İlay. Bu mide bulandırıcı bir şeydi,

ama günlerce kötü koku saçabilecek bir leşin ortadan kaldırılması işini gönüllü olarak üstlenmişti onlar.” (Sertbarut, 2016: 108) örnekte ele alınmıştır.

Temanın işlenişinde, bilimin doğadaki düzen ve dengeyi sarsacak en ufak bir hareketten dahi kaçınması; aksine doğaya yardımcı olmak için çalışması gerektiği mesajı verilmektedir.

Doğaya sahip çıkmak için her şeyden önce bu fikre sahip olmak gerekmektedir. Ancak doğaya verilen zararların kökeninde aslında doğaya sahip çıkmak bilincinde olmamak ve buna göre hareket etmemek vardır. İnsanoğlunun dünyadaki kaynakları kullanırken gelecek nesilleri düşünmeden hareket etmesi Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanındaki “–Sorun bu değil zaten. Bizim bugün kullandığımız enerji üretim teknolojisinin en ilkel hali Hidroskop, ama bu bile duyulursa Dünya üzerindeki bütün su rezervlerini kurutacak şekilde kullanırlar ve en fazla 500 yıl sonra bir damla bile su kalmaz.” (Avgören, 2014: 73) örnekte işlenmiştir.

İnsanların doğadaki varlıkların yok oluşuna duyarsız kalışları “–Ceylan yok mu çocuklar? Ya karaca, geyik?...

–Zaten bu hayvanların nesli de tükeniyor. Çünkü ormanlar tükeniyor.

Bulut daha da şaşkın:

–Nesli tükeniyor ha, bu güzel hayvanlar, ormanlar yok oluyor ha!

–Evet, öyle.

Bulut çocukların bunu çok doğal söylemesine kızdı, öfkeleni:

–Evet öyle diyorsunuz ve şaşırıyorsunuz ha! Öfkelenmiyorsunuz ha! Siz asla bulut olamazsınız.” (Uslu, 2002: 65) örneğiyle Pembe Pantolonlu Bulut romanında eleştirilmiştir.

Bu temayla; doğanın zarar görmesinin yaşamın ve dünyanın sonu demek olduğu, insanlara her şeyden önce doğa bilinci ve duyarlılığı yönünden eğitmek gerektiği mesajı verilmiştir.

4.1.7.2 Çevre Bilinci

Doğaya ve çevreye duyarlılık ve sahip çıkma ile ilgili örneklerin verildiği çevre bilinci teması 66 romandan 15’inde geçmektedir.

Sevgi Sitesi Çocukları romanındaki “Sonunda başardılar. Ulu ağaç, anıttı. Hiçbir nedenle yok edilemezdi. Onu kesmek; doğaya, insanlara saygısızlık olurdu. Proje değiştirilecekti. Büyük kanal, ağacın altı metre gerisinden geçecekti.” (Akçagüner, 1997: 33) örnekte çok yaşlı bir anıt ağacın kesilmesi, projenin değiştirilmesi ile engellenmiştir. Böylece doğayı koruyan ve sahip çıkan bir yaklaşım benimsenmiştir.

Bu yaklaşım Almarpa’nın Gizemi romanındaki “Şirket bir gün Akdeniz kıyılarına yeni bir fabrika yapmaya karar verdi. Ama köylüler ayaklanmıştı. Doğa harikası olan kıyılarında böyle bir fabrika istemiyorlar, eylemler yapıyorlardı. Gazetelerde televizyonlarda yer almıştı eylemleri.....Hemen yola çıktık. O kadar güzel bir sahildi ki orası... Fabrika yapılırken ne çok ağacın kesileceğini, paraya kıyılıp en ileri teknoloji arıtma sistemleri kullanılsa bile çevrenin ve denizin nasıl kirleneceğini, aslında çıkan haberlerin hiç de abartılı olmadığını düşündüm..... Hiç unutmam içlerinden biri, ‘Beyim hadi bizden izin alsanız bile buranın balığından, kuşundan izin alabilecek misiniz? Onların da evi buralar!’ dedi. Sabahleyin beni

kıyıya, kuş gözlemciliğinin yapıldığı bir yere götürdüler. Ömrümce görmediğim kuş türlerini gördüm burada.” (Avcı Çakman, 2016: 158-159) örnekte de görülmektedir. İnsanların doğaya ve içindeki canlılara karşı sorumluluklarının olduğu bilinciyle hareket ettikleri ve doğaya sahip çıktıkları görülmektedir.

Doğaya karşı sorumluluğun vurgulandığı Almarpa'nın Gizemi romanındaki “Ormanın sesini dinlemeyi, yaşadığımız bu dünyanın yalnız bizim olmadığını ve hayvanlara aslında çok şey borçlu olduğumuzu hep ondan öğrendim.” (Avcı Çakman, 2016: 153) örnekten anlaşılacağı üzere dünyanın sadece insanlara ait olduğu düşüncesi yanlıştır. Hayvanların ve tüm canlıların yaşam alanlarını daraltacak her türlü müdahaleden kaçınmak gerektiği konusunda bu alıntılama uyarıcı bir nitelik taşımaktadır.

İnsanların doğa için yaptıkları fedakârlıklara başka romanlardan da örnekler verilebilir. Doğayı korumak için insanların maddi bakımdan zarara uğramayı göze almaları Ankaralı romanındaki “İçeri girmek istedi, İzin vermedim. Bu kez balonlarını kapıda satmaya yeltendi. ‘Helyum gazı doğaya zararlı, burada olmaz,’ deyince diklendi. Çevredekiler de destekleyince dayılandı. Baktım olacak gibi değil, balonların parasını verdim savdım.” (Cemali, 2011: 24) örnekte işlenmiştir.

Doğaya sahip çıkmak için roman karakterlerinin kendi hayatlarını tehlikeye atmaktan çekinmedikleri “Planım şuydu: Hava karardıktan sonra ben gizlice barakaya girip iş makinesinin anahtarıyla cep telefonunu çalacaktım. Anahtar olmayınca adamlar makineleri çalıştıramayacak, böylece zehirli varilleri toprağa gömemeyeceklerdi. Onlar anahtarları ararken, biz de cep telefonundan polisi arayıp yardım çağıracaktık.” (Göçmen, 2014: 65) örneğiyle Canı Sıkılan Çocuk romanında konu edilmiştir.

Çevre bilincinin göstergelerinden biri de çevreyi temiz tutmaktır. Parktaki Gergedanlar “Dilek ayağa kalkıp buzların artık iyice eridiği torbayı çöp kutusuna attı.” (Atilla, 2015: 151) ve Kesekâğıdı Ustaları romanlarındaki “İçeri girerken okuduğum ‘Parkımızı temiz tutalım’ yazısını anımsadım. Artıkları kesekâğıdına doldurdum. Götürüp uzaklara atacağım.” (Güler, 2015: 46) örneklerde çevreyi temiz tutmak için gösterilen özen ve çaba işlenmiştir. Bu çabanın Gelincik Arkadaş Arıyor romanında aşağıdaki alıntıyla başkalarının pisliğini temizlemekle daha da ileriye giderek bir özveriye dönüştüğünü görmek mümkündür:

“Çakıllı kıyıda renkli bir kalabalık. Kızlı erkekli çevreci gençler. Dört bir yana dağılmış, ellerinde lastik eldivenler, dalgaların getirdiği çöpleri temizliyorlar. Kimileri yosun kaplı kayaların arasında dolanarak çöp olup olmadığına bakıyor. Hepsi hevesle, canla başla çalışıyor.” (Tankut, 2011: 24-25)

Çevreyi temiz tutmak ve onu korumak gerektiği Ormandaki Tehlike “-Özür dileyecek bir şey yok. Aksine hoşuma bile gitti çevrenize sahip çıkmanız. Bazı insanlar bunu önemsemmez. Nerede yaşadıkları umurlarında bile değildir. Pis midir, temiz midir fark etmez...Oysa insanlar, yaşadıkları çevreyi temiz tutmalı, korumalıdır.” (Tunaboşlu, 2012: 96) ve Tömbül Sarı Balık romanlarındaki “... İnsanlar, bizim de kendileri kadar yaşama

hakkımız olduğu gerçeğinin farkına varacaklar. Anne ve babalarından gördükleri gibi yaşayan insanlarda, çevre bilinci gelişecek. Bizi yok etmek için değil, bir gün belki de bizi korumak için çalışacaklar.” (Korkut, 2010: 73) örneklerde vurgulanmıştır.

Çevremizi temiz tutmanın önemine ise Aynalı Geyik ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanında aşağıdaki ifadelerle değinilmiştir:

“–Çevre temizliği yaptığınız için de sağolun. Çevremize özen göstermeliyiz. Kirlertirsek kirleniriz. Hem içimiz kararır, hem dışımız.

Gelecek sizin çocuklar. Bu dağlar, bu ovalar, kurdu kuşuyla yeryüzü sizin. Güneşi ayıyla, bu evren sizin. Doğanın yağmalanmasına, kirlenmesine izin vermeyin.

Yer tükenir, gök kirlenir. Bana ne demeyin. Tüketilen sizin geleceğinizdir.

Gelecek, uzadıkça kısalandır. Mutluluğunuzdur, umudunuzdur gelecek çok uzak gibi görünür, doğa bitmez, tükenmez gibi sanılır. Oysa herşeyin bir sonu vardır. Hiçbirşey sınırsız ve sonsuz değildir.

Doğa kirlenirse, kendi kendisini üretemez. Yenileyip geliştiremez.

Günlük düşünmemek gerekir. Gün bitince, bitmiyor yaşamımız. Bugün sizin, sonra çocuklarınızın olacak.

Bir çiçek koparmakla, bir dal kırmakla ne olur demeyin. Diyenleri uyarın, kınayın.

Doğa, doğurandır, üretendir. Biz bir parçasıyız doğanın. Ona zarar vermek, kendimize zarar vermektir.” (Köseoğlu, 1997: 44).

“–...İnsan yaşamında çevrenin önemi büyüktür. Çevremizi ne kadar korur, gözetir ve temiz tutarsak o kadar hastalıklardan uzak, mutlu bir hayat süreriz.” (Tunaboşlu, 2004: 89).

Bu örneklerde, hastalıklardan uzak sağlıklı bir çevrede yaşamının çevreyi temiz tutmaktan geçtiği; çevreye özen göstermenin dünyanın ömrünü uzatmak demek olduğu açıklanmıştır.

Çevreyi temiz tutma yollarına Ormandaki Tehlike “–...Bu yöre hepimizin. Ormana ve çevresine gözümüz gibi bakmalıyız. Keşke bunu daha önce görebilseydim. Ama geç kalmış da sayılmayız. Sayın profesörün raporunu da okudum. Aynen katılıyorum. Ben ve öteki fabrika sahipleri fabrikalarımıza arıtma tesisleri kurmaya başlıyoruz...Artık göle zehirli atıklar karışmayacak. Bataklığı temizlemek için de elimizden geleni yapacağız. Burası eskisi gibi, yine cennet olacak. Söz veriyorum...” (Tunaboşlu, 2012: 118-119), Sevgi Sitesi Çocukları “–Biliyorsunuz, tüm kıyılarda arıtma şebekesi için çalışmalar başladı. Çok yararlı bir şey. Denizimiz kirlenmekten kurtulacak. Yıllarca bunu bekledik. Yollarımızın kazılmasına, duvarların yıkılmasına bu yüzden katlandık. Tüm bunların gerekli olduğunu biliyorduk.” (Akçağüner, 1997: 30) ve Mavi Zamanlar romanlarındaki ““Bor, düşünülebilecek en temiz yakıt. Geleceğin otomobili benzin yerine bor ile çalışacak. Hem çevre kirliliği olmayacak, hem de kullanılan yakıt değerlendirilebilecek. Amerika Birleşik Devletleri rezervlerini yıllar önce kullanmaya başladı, kendi topraklarından çıkarabileceği miktar gittikçe azalıyor. Türkiye ise bor zengini!”” (Yener, 2016: 93) örneklerde değinilmiştir. Bu örneklerde arıtma tesislerine duyulan ihtiyaçtan ve benzin yerine çevre kirliliğine yol açmayacak bir yakıt önerisinden bahsedilmiştir.

Bilginler Sınıfı romanındaki “–Bir gün caddede yürüyordum. Otuz kırk yaşlarında bir adam cebinden sigara paketini çıkardı. Sigarasını yaktı. Paketi boşalmıştı sanırım. Kibrit çöpünü ve boş sigara paketini üç metre sağında çöp kutusu bulunduğu halde kaldırıma atarak, sigarasını tütüre tütüre gitti.... Her iki insanı da uyarmak geçti içimden. Ama

çöpleri yerlere atan her iki insan da benden büyüktü... İtirazımı umursamayıp bana karşı koyabilirler diye çekindim. Duyarsız bu iki insana da hiçbir şey diyemedim. İşte o an kaldırımın başında ne aklıma geldi bilir misiniz?

Sınıftan çıt çıkmıyordu.

–Tabii ki konuşan bir çöp kutsu aklıma geldi arkadaşlar. Benim söyleyemediklerimi onlara söyleyecek, onları uyaracak bir çöp kutusu...

–...Amacım insanlara sağlıklı temiz bir çevre bırakmak. Çevre temizliği konusunda duyarsız insanları uyarmak ve ayrıca çevre temizliğinden sorumlu olan belediyelerin yükünü azaltmaktır.” (Köyoğlu, 2002: 114) örnekte de sigara izmaritlerini yerlere atan duyarsız insanları engellemek için konuşan bir çöp kutusu icadı gibi alternatif çözüm yolları düşünülmektedir.

Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanındaki “–...Dünyamızın kirletilerek yok edileceği iddiasının çürüyecek olması beni çok rahatlatıyor.” (Avgören, 2014: 24) örnekte çevre temizliği için duyulan hassasiyete tanık olunmaktadır.

Pitan romanındaki “Siyah saçlı dev bir an durakladı. Ayaklarının altında ezilmiş bitkilere baktı. Neden sonra bir balet edasıyla parmaklarının ucuna basıp bitkilere zarar vermemeye çabalayarak yavaş ve dikkatli adımlarla yürümeye başladı. Beyaz saçlı dev, birkaç adım arkasında kalan kardeşinin bu garip hareketlerine anlam veremedi. ‘Sen ne yapıyorsun?’ diye sordu şaşkınlık içinde.

Siyah saçlı dev kendinden emin bir ifadeyle, ‘Bitkilerin hayatını kurtarıyorum,’ dedi.” (Kurtuluş, 2004: 119-120) örnekte doğaya duyarlılığın davranışları değiştirdiği görülmektedir.

Çevre bilinci teması, insanların doğaya ve çevreye zarar verici müdahalelere tepkiler, başkaldırmalar ve örgütlenmeler ile engel olmaları şeklinde işlenmiştir. Doğaya zarar vermektен kaçınma ve buna engel olmak gibi doğayı temiz tutmak da çevre bilincinin bir göstergesidir. Çevreyi temiz tutmak için neler yapılabileceği konusunda fikirler ve çözüm yolları ileri sürülmüş; temiz tutmanın önemi üzerinde durulmuştur.

4.1.7.3 Çevre Kirliliği

66 romandan 14’ünde geçmektedir.

Çevre kirliliği teması Parktaki Gergedanlar “Uzaktan bir yerlerden bir cankurtaran sesi geldi, ondan hemen sonra da arka arkaya patlamalar...Kutlama fişekleri mi, başka bir patlama mı anlayamadı. Sinirlenmeye başladı.... Pencereyi sertçe kapattı.” (Atilla, 2015: 59) ve Çınar Dede’nin Doğum Günü “Hepsi neyse de Çınar Dede şu kalabalığına alışamamıştı. Taşınların gürültüsüne, onların yarattığı egzoz kirliliğine.” (Korkut, 2010: 16) örneklerinde görüldüğü gibi gürültü kirliliği ve bundan duyulan rahatsızlık şeklinde işlenmiştir.

İnsanların çöplerini yere atmaları Yeşil Bayır romanında “Çörekleri satarken, yerlere atılmış kâğıt parçalarını gördü Atay. İnsanların çöpleri yere atmaları hiç hoş değildi.” (Dölek, 2015: 113-114) örneğiyle işlenirken; Orman Kardeşin Mektubu “Az ileride bir yığın çöp vardı. Piknik yapmaya gelen birileri bırakıp gidivermiş olmalı.”

(Korkut, 2011: 10) ve Ankaralı romanlarındaki “Başımız piknikçilerle dertte. Sorun, yanlarında getirdikleri yiyecekler değil, arkalarında bıraktıkları pislik.” (Cemali, 2011: 68) örneklerde piknikçilerin çöplerini gelişigüzel bırakarak çevre kirliliğine neden oldukları belirtilmiştir.

Çevre kirliliğine neden olan faktörler Tombul Sarı Balık romanında “Çevreciler, ne yazık ki sızan petrole çare bulamıyorlardı. Çare bulamadıkları tek şey, deniz kazaları ve doğurduğu sonuçlar değil kuşkusuz.

Yerlere tüküren insanlar, sokaklarda kokuşan çöpler, kendi kendine yanan, patlayıp can alan çöplükler. Egzoz gazları, fabrika bacaları ve kanalizasyon, radyasyon ve daha neler neler...” (Korkut, 2010: 127) örneğinde belirtildiği gibi sıralanmıştır.

Fabrikaların çıkardıkları kirli dumanların çevreyi kirletmesi Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanındaki “Büyük fabrikaların yanlarından geçerlerken kirli duman kütleleri göze çarpıyordu.” (Avgören, 2014: 29) örnekte işlenmiştir.

Fabrikaların gerek dumanları gerekse atıkları yüzünden oluşan çevre kirliliğinin yol açtığı sorunlar; Benim Dedem Gazeteci, Tombul Sarı Balık ve Meraklı romanlarında aşağıdaki kesitlerde ele alınmıştır:

–Bu dereye balık yaşar mı?
–Yaşar; ama eskiden daha çoktu!
–Geçen sene mi?
–Yoo! Sen dünyada yokken.
–Niçin azaldı şimdi? Çevre kirliliğinden mi?
–Evet evet! Fabrikaların atıkları yüzünden.” (Özateş, 1998: 36).

“Tombul, Nilüfer’in babasının bir fabrikası olduğunu ve bu fabrikanın çevreyi zehirlediğini öğrendi. Küçük kız da bu kirlilikten payına düşeni almıştı. Babası, kendi kızı hastalanıncaya kadar arıtma ve filtre sistemine yanaşmamış, bütün çevre canlılarını yıllarca zehirlemişti.” (Korkut, 2010: 46).

“‘Dün tekneye bir kız geldi’ demişti Uslu. ‘Adı Zeynep. Arkadaşlarıyla birkaç gün önce bir kumaş fabrikasının açılışına gitmiş. Fabrikanın atıklarını nehre arıtmadan döktüğünü öğrenen Zeynep ve arkadaşları fabrika sahibini şikâyet etmişler. Her gün rengi değişen nehir fabrikanın yol açtığı kirliliğin ispatı olsa da adam suçunu bir türlü kabul etmemiş. Fabrika çalışmaya devam etmiş. O nehirde yaşayan balıklar bir gün kırmızı, başka bir gün sarı ya da yeşil olan su yüzünden hastalanmış, birer birer karaya vurmaya başlamış. İşte bu duruma çok üzülen Zeynep ve arkadaşları fabrikanın önünde bir konuşma yapmışlar. ‘Buraya arıtma tesisi yapmadan bu fabrikayı çalıştıramazsınız’ demişler. ‘Bir an önce önlem almalısınız. Bakın, balıklar ölüyor, bitkiler ölüyor, yakında bu nehirde yüzen çocuklar da hasta olacak!’ diye bağırmışlar. Fabrika sahibi ile yanındakiler bu konuşmaya çok sinirlenmiş, Zeynep ve arkadaşlarını bir güzel dövüp oradan uzaklaştırmışlar.’” (Yılmaz, 2007: 74-75).

Yukarıdaki örneklerde fabrikaların yol açtığı kirliliğin, hayvanların ve insanların ölümüne sebebiyet verdiği ifade edilmiştir. Çevre kirliliğinin sonuçlarına Hızlı Tosbi, Meraklı ve Ormandaki Tehlike romanlarında aşağıdaki örneklerle değinilmiştir:

“Jandarma eri, kaplumbağa yavrusunu gösterdi. ‘Dur emmi ya, burada bir hayat kurtardık Allah’ın izniyle. Baksana şuna, zavallım, konserve kutusuna sıkışıp kalmış.’” (Bertan, 2015: 30).

“‘Dünyamız hasta olursa biz de hasta oluruz, biz hasta olursak insanlar da hasta olur. Peki bunu neden düşünemiyor, yaşam zincirine zarar veriyorlar?’ diye durmadan soruyordu Uslu’ya.” (Yılmaz, 2007: 60).

“–...Gölün nasıl bataklık hâline geldiğini gördün. Orası eskiden masmaviydi. Denizler de öyle...Yıllarca dökülen çöpler, fabrika atıkları, çeşitli pislikler, zehirli maddeler akıtıla akıtıla denizler de kirlenir. Sular kirlenince balıklar ölüyor, orman kirlenince toprak çölleşiyor, yağmur yağmıyor. Gök yüzü kirlenince insanlar, hayvanlar hastalanıyorlar.” (Tunaboğlu, 2012: 82-83).

Hayvanların atılan yiyecek kutularına sıkışıp kalması; sular, ormanlar ve gökyüzünün kirlenmesi sonucunda dünyanın hasta bir insana dönüşmesi, dolayısıyla sağlıklı bir ortamda yaşayan canlıların hastalanması hatta ölmesi çevre kirliliğinin yaşam zincirine verdiği zararın kanıtıdır.

Orman Kardeşin Mektubu romanındaki “İşin aslına bakarsanız insanlar beni de çöplük gibi kullanırlar. Bazen kamyonlarla bile çöp getirdikleri ve kimseye görünmeden dökerek kaçıp gittikleri oluyor. Bu işi hırsızlar gibi yapıyorlar.” (Korkut, 2011: 8) örnekte denizin insanlar tarafından bir çöplük gibi kullanıldığı belirtilmiştir.

Denizlerin kirliliğine ve sonuçlarına da Orman Kardeşin Mektubu, Tombul Sarı Balık, Amber’in Zaman Kapsülü ve Meraklı romanlarında dikkat çekilmiştir:

“Balıklar ve orada yaşayan diğer canlılar da pislikten etkilenir ve sık sık hasta olurlar. Geçenlerde, bu duruma daha fazla dayanamayacağını anlayan Hamsi Balığı Kardeş, bütün ailesini toplayarak bizi terk etti.” (Korkut, 2011: 7).

“Beyaz Yunus Tombul’a, ‘Deniz kirliliğinin ne demek olduğunu öğrenir gibi oldun mu?’ diye takıldı. Bu soru karşısında hafifçe gülümseyen Tombul Sarı Balık, ‘Kanalizasyon suları, naylon poşetler, teneke kutular, başıboş ipler...’ dedi.” (Korkut, 2010: 97).

“Birkaç sene önce gittiğimiz bir tatilde, sahilde çıplak ayaklarla yürürken ayağıma cam batmıştı.” (Gülü, 2015: 77).

“Çevrenin her geçen gün daha çok kirlenmesi, somonların yaşamını zorlaştırıyordu. İnsanların yaşadığı yerlerin yakınında yüzmek büyük bir tehlike haline gelmişti. Artılmadan denize bırakılan atıklar, denizin rengini değiştiriyor, kötü kokmasına neden oluyor, o bölgede yaşayan tüm canlılara zor anlar yaşatıyordu. Bazı balıklar, bitkiler zehirleniyor, farkına varmaksızın yavaş yavaş ölüyorlardı. İnsanların denize attığı plastik şişeler ve teneke kutular birçok balığın ve kuşun hayatına mal oluyordu. Bunları yiyecek sanarak yiyen canlılar boğularak ölüyorlardı. Açık denizlerde gemilerden sızan petrol de aynı sonuçlara neden oluyordu.” (Yılmaz, 2007: 73-74).

Deniz kirliliğinin neticesinde denizde yaşayan canlıların gerek zehirlenerek gerekse atık çöplerle boğularak yaşamlarını yitirdikleri anlatılmaktadır.

İncili Kavak ““Arkadaşlarımın gelmek için can attıkları Dünya, burası mıydı? Ne kadar pis bir yer! Nefes bile alınmıyor! Gerçek bir insan olsaydım, çok yaşamazdım sanırım! İnsanlar burada nasıl yaşıyorlar acaba?”” (Çekiç Yamaç, 2011: 34) ve Venüs’ten Dünya’ya Dedektiflik Oyunu romanlarındaki “.....insanlığın yüzyıllar boyunca yaşamış olduğu DÜNYA gezegeni artık nefes bile alınmayacak duruma gelmiş. Dünya’da, orayı hâlâ yaşanabilir bir yer hâline getirebileceğine inanan çok az sayıda insan kalmış.” (Turgut, 2014: 9) örneklerde dünyanın kirlilikten yaşanmaz bir hâle geldiğine dikkat çekilerek dünyanın tekrar yaşanabilir bir yer olması konusunda karamsar bir tablo çizilmiştir.

İnsanların bıraktıkları çöpler, ağırlıklı olarak fabrikaların dumanları ve atıkları, egzoz ve gürültü kirliliği, deniz kazalarındaki petrol sızıntıları, insanların sorumsuz ve bilinçsiz davranışları gibi birçok faktör çevre kirliliğine yol açan etmen olarak sayılmıştır. Çevre kirliliği temasında, denizlerdeki ve doğadaki kirliliğin dünyayı ve yaşamı yok edişine dikkat çekilmiştir.

4.1.7.4 Bilim

66 romandan 12’sinde geçmektedir.

Romanlarda tıp bilimi ile ilgili çalışmalara ““Bence, geliştirdiğim yeni formüller, bugüne dek bilmediğimiz ya da etkin kullanmadığımız bu hücreleri harekete geçirecek. Ölü ya da hasarlı hücrelerin görevlerini bunlar üstlenecek.”” (Bertan, 2015: 187) örneğiyle Hızlı Tosbi romanında yer verilmiştir.

Çınar Dede’nin Doğum Günü romanındaki “Kale, ‘Endişelenme.’ dedi. ‘Bulurlar nasıl olsa. Anımsıyor musun insanların sıtmadan kırıldıkları yılları? Şehrin her yanında bataklıklar vardı ve sivrisinekler etrafa sıtma mikrobi saçıyor. Nasıl da çaresiz insanlar. Ama çaresi bulundu sonunda. Sonra veba gelmişti bir dönem. Neredeyse şehrin yarısından çoğu kırılmıştı. Onun da çaresi bulundu. Korkma, küçüğün hastalığına da bir çare bulurlar yakında.’ ” (Korkut, 2010: 67) örnekte tedavisi olmayan birçok hastalığın tıptaki ilerlemeler sayesinde çaresinin bulunduğu ve günümüzdeki iyileştirilmesi zor hastalıklar için de aynı durumun mümkün olacağından bahsedilmiştir.

Uzay ve fizik ile ilgili çalışmaların da Sevgi Sitesi Çocukları romanında “En çok ilgi çeken sıkıştırılmış atomlardı. Cisimleri atomlara ayırdıktan sonra, sıkıştırılmış atomlarıyla ufalan nesneyi dilediği yere kolayca taşıyabilirdi. Düşüncesi gerçekleştiğinde -ki Özgür bir gün bunu mutlaka başaracağına inanıyordu- yaşamın hemen her alanında büyük kolaylıklar sağlanacaktı. Kocaman trenler ufacak olabilecekti.” (Akçagüner, 1997: 24) kesitiyle örneklendirildiğini görülmektedir.

Matematik biliminin ne işe yaradığı “Doğanın bir parçası olan insanın bilgi kaynağı gene doğadır. Ama doğada o kadar çok bilgi vardır ki, bilgilerin birikimi modellemeyi gerektirir. Modellemek, kavramları oluşturmak demektir. Bilginin ilerlemesi nedensellik ilkesine bağlı olunca insan beyni yorulur, sistemli düşünmeyi başaramaz. İşte matematik burada işe yarar. Canlının kendini koruma prensibi uyarınca insan, düşünmek için semboller oluşturuyor, bu sembollerle düşünüyor. Semboller bir yandan bilgisel birikimi artırıyor, öte yandan beynini koruyor.” (Özünal, 2005: 67-68) örneğiyle Kara Cümle romanında işlenmiştir. Matematiğin bütün bilimlerin temeli olduğuna dikkat çekilmiştir.

Kayıp Seslerin İzinde ve Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanlarından alınan aşağıdaki örneklerde bilimin nasıl geliştiği açıklanmıştır:

“–Bilirsin profesör, bilimde doğrular değişir hep! Eğer bilinen doğrulara takılıp kalsaydık bugünlere gelemezdik. Ben elimden geleni yapacağım. Hem de seve seve yapacağım, dedi.” (Yener, 2003: 18-19).

“–Nedenini ben de bilemiyorum ama bütün bunlar muhteşem. Hem bilim adına ilerleme. Yeni buluşlar gereksiz zahmet değil, takdir edilmesi gereken davranışlardır.” (Avgören, 2014: 62).

Buna göre bilinen, ulaşılan doğruları geliştirme ve yeni buluşların yapılması bilimin ilerlemesine katkı sağlamaktadır. İlerleyen bilim sayesinde insanın hayalini bile kuramadığı olayların gerçekleşebilme ihtimalinin olduğu “–Aylin’in dediği gibi bilginin sınırları hep genişliyorsa bir gün bitkilerin dilinden bile anlayabiliriz, dedi Sercan.” (Yener, 2003: 24) örneğiyle Kayıp Seslerin İzinde romanında belirtilmiştir.

Kara Cümle romanında bilimin nasıl yapılması gerektiği “Bilim, bilimsel çalışma, siyasal güçten, her türlü unvandan, iktidardan ayırık tutulmalıydı. O zaman ancak saf, güzel matematik yapılabilirdi.” (Özünel, 2005: 90) ve “Rektör Sıddık Sami:

–Cahit Bey, diyordu, neden istifa ediyorsunuz? Sizi ordinaryüs profesör yaptık.

Arf’in yanıtı kısa oldu:

–İşte onun için ayrılıyorum. İşin kendisine değil, unvana, titre önem veriliyor. Yalnızca bilime önem verilen bir yer bulacağım.” (Özünel, 2005: 92) örneklerle açıklanmıştır.

Bu romanda bilimin ideoloji ve mevkiden ayrı ve üstün tutulması gerektiği fikri konu edilmiştir. Kara Cümle romanında bilimin bütün servet ve varlıklardan daha değerli olduğu “...geleceğin matematik, fizik, kimya, biyoloji profesörleri, dekanları, rektörleri, bu genç bilim insanları, alevler içine dalarak kütüphanelerini kucak kucak dışarı taşıdılar. Hayatta her şeyden yoksun kalarak yaşayabilirlerdi. Ama bilimsel bilgidен, bilimsel çalışmadan yoksun kalamazlardı. Ülkelerine olan görevlerinden, sorumluluklarından ayrı düşemezlerdi.” (Özünel, 2005: 81) örneğinde işlenmiştir.

Kayıp Seslerin İzinde romanındaki “–...Bilimler arası sıkı işbirliği ile pek çok sorun çözülebilir. İlk bakışta birbiriyle ilgisiz gördüğünüz diğer dallar bile bilimde birbirlerine yardımcı oluyorlar artık.” (Yener, 2003: 16) örnekte disiplinler arası çalışmanın faydalarından, aynı romandaki “–Bilim adamları düşüncelerini sınamak için gözlem ve deneyler yaparlar Barışçığım. Bir deneye başlamadan önce sonuçta neler olacağı hakkında öngörude bulunurlar. Deneyin sonunda öngörülerinde haklı olup olmadıklarını anlarlar.” (Yener, 2003: 22-23) örnekte bilimsel çalışmanın aşamaları ve yolları hakkında bilgi verilmiştir.

Her Çocuğun Kanadı Vardır romanından alınan “Bu yüzden evde hep kapalıydık. Bu yüzden babam günler boyu gezilere çıkıyor, laboratuvarına girip çalışıyordu.

İnsanlığın mutluluğu için bütün bu çilelere katlanmalıydık. Babam öyle diyordu.

Yine evdeki saatlerim yalnız, okumak, çalışmakla geçiyordu, babam da eskisinden daha çok kapanıyordu laboratuvarında.” (Özkan, 1985: 75) alıntılardan bilimsel çalışmaların büyük bir özveri ve yoğun bir çalışma gerektirdiği anlaşılmaktadır.

Bu uzun ve yorucu çalışmaların sonunda bilim adamlarının ödülle taçlandırıldığı “Bilim dünyası bu keşfi kabullenmekte uzun zaman isteksiz davrandıysa da, bazı ağaçların sesleri kaydedebildiğini sonunda onayladı. Bu sayede pek çok ağacın yaş halkalarında sakladığı yüzlerce yıllık sırlar ortaya çıkarıldı.

Yaptıkları keşifle Uluslar Arası Bilim Ödülü’nü kazanan Profesör Ege Yıldırım ve Profesör Veli Velioğlu, araştırmalarını geliştirdiler. Küresel ısınma ve çevre kirliliğinin, bitkilerin kayıt özelliklerini yitirmesine neden olduğunu kanıtladılar.” (Yener, 2003: 149) örneğiyle Kayıp Seslerin İzinde romanında görülmektedir.

İnsanların bilimi, kötü amaçlar için ve kendi kişisel çıkarları uğruna kullanmaları aşağıdaki alıntılarla Her Çocuğun Kanadı Vardır, Kayıp Seslerin İzinde ve Anahtar romanlarında işlenmiştir:

“...Ben seni kuş çocuk haline getirirken insanlığa faydalı olmayı düşündüm sadece. Buluşumun kötüye kullanılacağı hiç aklıma gelmedi....

–Soygun mu planlıyorlar daha önce ellerinde olduğumuz haydutlar gibi?

–Daha beter.” (Özkan, 1985: 144).

“–Silisyum yiyen mikrobu geliştirirseniz elektronik devrelerin tümünün kullanılamaz hâle geleceğini, bilgisayarların çalışmayacağını biliyoruz. Pek çok cihazın elektronik devreleri; güneş pilleri, çelik, kum, çakıl, metaller, cam, silisyum elementi içeriyor. Silisyum yiyen bir mikrobun üretilmesi demek; bir binayı, hatta şehri yok edebileceğiniz anlamına geliyor. Bilim böyle tehlikeli buluşların peşinde mi olmalı?” (Yener, 2003: 129).

“...Bu kitaptaki genetik kodlamalar sayesinde herhangi bir ırk için virüs geliştirilebilir ve çok kısa zamanda o ırkın tüm insanları hastalıktan kırılıp ölürlür.’

Çetin anladığımı, kocaman olmuş gözleriyle tek tümcede özetledi.

‘Yani istenirse bir millet yok edilebilir, hem de savaşmadan.’” (Avgören, 2011: 123).

Bilimsel çalışmaların yaşamın dengesini sarsarak çok ciddi sonuçlara yol açabileceği Sisin Sakladıkları romanındaki “–Hem de korkunç deneyler yaparak erkenden yaşlanan insanlar oluşturuyorlar laboratuvarında.” (Sertbarut, 2016: 133) örneklerde işlenmiştir. Bu örnekte genetik çalışmaların çok tehlikeli boyutlara varması konu edilmiştir.

Özellikle tıp, matematik, uzay ve fizik dallarına değinen bilim temasıyla; bilimin hastalıkların tedavisi, insan yaşamını kolaylaştırma gibi insanlığın yararına olabileceği gibi insanlığın sonunu getirebilecek şekilde kötü amaçlar için de kullanılabilmesi açıklanmıştır.

4.1.7.4.1 Bilimsel Düşünce

4 romanda geçmektedir. İnsanın bilimsel düşünce dışında hiçbir şeyden medet ummaması gerektiği Sihirli Dürbün romanından alınan aşağıdaki örnekte belirtilmiştir:

“–Yavrularım!... Günün belli saatlerinde, kitapların başına koşun. Gözlerinizle, Allah’ın size verdiği dürbünlerinizle oralardaki bilgileri tarayın. Aklınıza güvenin... Sihirli hiçbir şeye güvenmeyin. Sihirli hiçbir şeye bel bağlamayın. Hiçbir şeyin sihrine sığınmayın. Aklınızı kullanarak, nice bilgileri değerlendirerek, insanlığa faydalı olacak nice aletleri ve makineleri sizler yapacaksınız.” (Kallimci, 1996: 142-143).

Bilimsel düşüncenin gerekliliğine “Kutsiye Hanım, tarlası olmadığı için değil, olayların nedenlerini araştırmadan, çözüm yolları düşünmeden böyle hareket ettikleri için katılmamıştı onlara.” (Sertbarut, 2016: 11) örneğiyle Sisin Sakladıkları romanında değinilmiştir. Olayların çıkış sebeplerini araştırmak ve problemler için çözüm yolları bulmak

bilimsel düşüncenin esaslarındandır. Bilginler Sınıfı romanındaki "...Amacım bir mucitler sınıfı yaratmaktır. Bütün öğrencilerimizi bu ruhla donatabilsek ne mutlu hepimize. Gelecek nesillerin rahatı ve mutluluğu sanırım birazda buna bağlı..." (Köyoğlu, 2002: 142) örnekte insanlığın mutluluğu ve refahı için bilim öğrenme, bilimle uğraşma hevesi içinde olan nesiller yetiştirmenin önemine dikkat çekilmiştir.

Düşünmenin olmadığı bir hayatın insan için bir hayvanın ve bitkinin yaşamından farksız olacağı Kara Cümle romanındaki "–Peki nereden aklına geldi kamyonları tanka çevirmek?"

–Basit, bu bir düşünme meselesi, keşif meşif değil. İnsanlar böyle matrak adlar takıyorlar düzenli metodik düşünmeye. Böylece bu eylemle kendileri arasına aşılmaz bir set çekiyorlar. Sanki düşünmemek bir kadermiş gibi. Düşünmeyi hayatlarından soyutlayarak yaşıyorlar...

–Nesini düşüneceksin? Onlar düşünmek zahmetinden kurtulmak için bunu yapıyorlar. Bitkisel bir hayatın uyusukluğunda, kara toprağın üzerinde solucanlar gibi kıvranıp durarak yaşasınlar diye. Öyle uyusuk, öyle aptalca..." (Özüal, 2005: 60-61) örnekte vurgulanmıştır. Burada düşünmeden hareket etmek eleştirilmiş, insanların düşünmemeyi rahatlıkları için tercih ettikleri vurgulanmıştır.

4.1.7.4.2 Buluş

3 romanda geçmektedir.

Masal Kenti Çocukları romanındaki "Demek Pergamon çocukları, deriyi işleyip papirüsten daha kullanışlı bir yazma aracına dönüştürmüşlerdi." (Tapunç, 2011: 106)

örneklerde roman karakterlerinin yaptığı buluştan bahsedilmiştir.

Masal Kenti Çocukları romanındaki "–Öğretmenim, bir keresinde size insanların tekerleği nasıl bulmuş olabileceklerini sorduğumda, 'Önce tekerleğe ihtiyaç duymuşlar.' demiştiniz..." (Tapunç, 2011: 85) örnekte buluşların ihtiyaçtan ortaya çıktığı belirtilirken Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanında insanların çalışmaları sayesinde buluşların ilk hâllerinden oldukça farklılaştıkları gerçeğine "–Görmüş olduğun Hidroskop'un belki de bu en ilkel hali olacak. Yirmi otuz yıl sonra bir televizyon ya da çamaşır makinesi kadar küçültmeyi başaracağız." (Avgören, 2014: 24) örneğinde değinilmiştir.

Buluşların ülke ve insanlık açısından önemine "Bir buluşun, ülkesine hem ün hem de bol para getirebileceği düşüncesi öğrencilerin müthiş ilgisini çekmişti. Ayrıca insanların yararına yapılacak bir hizmetin onuru da azbuz bir şey değildi." (Köyoğlu, 2002: 87) örneğiyle Bilginler Sınıfı romanında değinilmiştir. Buluşların; insanlığın yararını gözeten, takdir edilmesi gereken bir hizmet olduğu ifade edilmiştir.

4.1.7.5 Bitkiler

Orman Kardeşin Mektubu ve Çınar Dede'nin Doğum Günü romanları olmak üzere 2 romanda bitkilerin nasıl oluştuğu açıklanmıştır:

"...Rüzgar Kardeşim bana yardımcı olur. Ağaç tohumlarını önüne katarak alıp götürür. En uygun yerde toprağın üzerine bırakır. Üfleyerek üzerlerini örter. Toprağa gömülen tohumlar, ilkbaharla birlikte canlanırlar. Havalarda ısınır, yağmur da yağınca yeşererek yeryüzüne çıkarlar. Minik minik fidancıklar oluşur." (Korkut, 2011: 38-39).

“Ana çınarın dallarından sarkan dikenli tohumlar, bir sonbahar ikindisinde birer birer çatlayıp açılmış ve toprağın üstüne gelişi güzel fırlamışlardı. Çınar Dede, o ikindi vakti toprağın üstüne fırlayan tohumlardan birisiydi henüz. Rüzgârın önünde günlerce, oradan oraya yuvarlanıp durmuştu. Sonra üstü kuru yaprak ve toprakla örtülmüştü. Bu yaprak ve toprak yığını, gün geçtikçe daha da kalınlaşmış, tohumun yatağı, yorganı olmuştu. Ardından yağmurlar başlamış, tohumcuk, yağmur sularını emerek beslenmişti. Kar bile yağmıştı üstüne, ama o hiç üşümemişti. Yorganı onu çok sıcak tutuyordu. Kar suyunu emdiği için, suya da iyice doymuştu. Sonra bir gün, sırtı ısınmaya başladı. Yorganı artık çok kalın geliyordu. Yukarılarda bir yerlerde, bir ışığın gezinmekte olduğunu sezdi ve o günden sonra, o ışığı görebilmek için yanıp tutuştu. Işığı görebilmenin bir tek yolu vardı kuşkusuz, o da başını topraktan çıkarmaktı.” (Korkut, 2010: 10-11).

Bitkilerin oluşmasında rüzgârın çok önemli bir rolü olduğu anlaşılmaktadır. Yukarıdaki örneklerde bir tohumun en başından filizlenmesine kadar geçen zamanda yaşadıkları ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

4.1.7.6 Doğal Felaketler

2 romanda yer alan doğal felaketler teması; Hortum ve yıldırım düşmesi olarak belirmiştir.

Hortum, Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanındaki “Birden, büyük bir hortum döne döne gelip bizi içine aldı. Nerdeyse ayaklarımız yerden kesilecekti. Yoğun toz bulutunun içinde her şey dönüyordu... Kuru ot sapları... Börtü böcek... Hemen her şey... Ali de ben de öksürüğe boğulduk. Belki de o tombul cin ağzımı açmış bizi yutuyordu!” (Tunaboylu, 2004: 10) örnekte olmak üzere 1 romanda geçmektedir.

Korkusuz Murat romanındaki “Tam o sırada yer yerinden oynadı. Sanki bir alev ortasında kaldık. Şimşekle gök gürültüsü tepemize birlikte çullanmış gibiydi. İlerki kel dorukta yükselen tek ağaca yıldırım düştü. Bereket ağaç tek başına... Alev alev tutuştu.” (Vânû, 1998: 93) örnekte yıldırım düşmesi ve sonuçlarına değinilmiştir.

4.1.7.7 Gezegenler

Ay, yıldızlar ve güneş; ayrıca ay ve güneş tutulmaları olarak iki romanda geçmektedir.

Orman Kardeşin Mektubu romanındaki “Çinekopçugum, Ay devamlı Dünyamızın çevresinde dönüyor. Onun yapışık kardeşi gibi hiç ayrılmıyor. İnsanlar da böyle bir cismin etrafında dönen şeylere uydu diyorlar. Biliyorsun onlar birer gök cismidir.” (Korkut, 2011: 14-15) kesitiyle ayın neden dünyanın uydusu olduğu açıklanırken aynı romandaki “Üçü aynı hizaya geldiğinde, her zaman Ay, Güneş’le Dünya’nın arasına girmez. Bazen Dünya, Ay ile Güneş’in arasına girer. O zaman da Ay tutulması olur.’ dedim.” (Korkut, 2011: 16) kesitte ay tutulması hakkında bilgi verilmiştir. Yıldızlar ve güneş hakkında bilgi “Ne yani, gündüz olunca yıldızlar başka yerlere gitmiyor da yine aynı yerlerinde mi duruyorlar? dedi Çinekop.

‘Tabi duruyorlar, bir yere gittikleri yok.’ dedi Deniz. Yıldızlar uzaktalar. Bize en yakın yıldız Güneş’tir. Güneş’in ışığı yakın olmasından dolayı çok daha parlak görünür. Diğerlerinininki sönük kalır. İşte bu yüzden görünemezler.” (Korkut, 2011: 13-14) örneğiyle Orman Kardeşin Mektubu romanında verilmiştir.

Çınar Dede'nin Doğum Günü romanlarındaki “Arda, dönüp geldiğinde tam güneş tutulması olayı gerçekleşmişti. Ay, güneşin önünü tamamen kapatmıştı. Gözlüğünü takıp güneşin çevresindeki parlak ışık halesine baktı.” (Korkut, 2010: 53) örneklerde güneş tutulmasının nasıl gerçekleştiği ile ilgili açıklayıcı bilgiler verilmiştir.

4.1.7.8 Kan Dolaşımı

Orman Kardeşin Mektubu romanındaki “İşte o kandan vücudumuzun her yanında var. Üstelik kan belli bir yerde durmaz, devamlı dolaşır. Dolaşırken de kirlenir. Bizim ise yaşayabilmek için temiz kana ihtiyacımız var.’

‘Kirlenen bu kanı temizleyecek ve bize gerekli olan temiz kanı sağlayacak bir organ olmalı, değil mi?’ diye devam etti annem. Bunun üzerine Özlem:

‘Olmalı tabi. Anladım! Bu organ da akciğer oluyor herhalde.’ demez mi bilgiç bilgiç.” (Korkut, 2011: 50) örnekte akciğerlerin vücudumuzdaki görevinden bahsedilmiştir.

4.1.7.9 Mağaralar

1 romanda geçer.

Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanındaki “–Kaya mağaraları nasıl oluyorlar?

–Bunlar, kolay çözülen kayaların rüzgâr ya da akarsu aşındırması ile oluşurlar. İlk insanlar tarafından kullanılmış kaya sığınaklarıdır.” (Avgören, 2014: 52) örnekte mağaraların nasıl oluştuğu ve işlevi hakkında bilgi verilmiştir.

4.1.7.10 Üreme

Meraklı romanındaki “Çukurlar koyu kırmızı binlerce yumurta ile dolup taşıdığına, sıra Kararlı’ya gelmişti. Kesesindeki tohumları özenle yumurtaların üzerine bıraktığında ortalık sanki bembeyaz bulutlarla kaplanmıştı. Dölleme işlemi tamamlandığında Meraklı kuyruğu üzerinde dikilerek yuvaları çakıl taşlarıyla kapatmaya başladı.” (Yılmaz, 2007: 135-136) kesitte somon balığının üremesi anlatılmıştır.

4.1.7.11 Yağmur

Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanından “– Bay Çetin burada yağmurun ne işi var?

–Yapay yağmur.

–Nasıl yapmışlar peki?

–Onu bilmiyorum ama tahminime göre suyu buharlaştırıp yağmur bulutu oluşturuyorlar, ısıda ve basınçta değişiklik yaparak su buharının yeniden suya dönüşmesini sağlıyorlar. Böylece de yağmur yağmış oluyor. Çok zekice!...” (Avgören, 2014: 62) alınan alıntılarda yapay yağmurdan hareketle yağmurun oluşum evreleri hakkında bilgi sahibi olunmaktadır.

4.1.8 Fantastik Temalar

Fantastik içerikli 5 tane ana tema bulunmuştur.

Tablo 9. Fantastik Ana Temalar

<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>
İnsan dışı varlıkların konuşması	14
Doğaüstü canlılar	9
Doğaüstü varlıklar	8
Doğaüstü olaylar	8
Büyü	6

4.1.8.1 İnsan Dışı Varlıkların Konuşması

Cansız varlıkların 7, hayvanların 7 ve bitkilerin konuşması 5 defa geçmektedir. Toplamda bu tema, 14 farklı romanda geçmektedir.

4.1.8.1.1 Cansız Varlıkların Konuşması

7 romanda geçmektedir. Romanlarda kale, taş, harf, kitap, bulut, kurukafa ve demir liranın konuştuğuna şahit olunur.

Çınar Dede'nin Doğum Günü romanındaki “Kimmiş o uyanmayan?” diye seslendi Kale. ‘Ne zamandan beri uyanığım ben, biliyor musun sen? Oh hoo! Bugün senden bile erken uyandım. Hiç haberin yok.’” (Korkut, 2010: 25) örnekte kale; Pitan romanındaki “Daha sonra yerden bir taş aldı ve taşı havaya doğru fırlattı. Taş yere düşerken, İh! diye bir ses çıkardı. Gerçekten de Sırlar Ormanı’nda her şey konuşuyordu.” (Kurtuluş, 2004: 160) örnekte taş; Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanındaki “-Dünyamıza hoş geldin. Ben küçük Yumuşak g’yim. Şimdi sana arkadaşlarımı tanıtayım...” (Hepçilingirler, 1986: 23) örnekte harf; Pembe Pantolonlu Bulut romanındaki “Ama bulut onlara tatlılıkla ‘merhaba’ dedi. Sesi çok hoştu; bakışları da sempatikti.” (Uslu, 2002: 31) örnekte bulut konuşturulmuştur.

Güneşe Yolculuk romanındaki “Zehra masanın üzerinde duran kalın siyah ciltli kitabın yanına geldi.

-Kaç saattir seni bekliyorum bu masanın üzerinde, sırtım ağrıdı. Sen böyle gideceğin her yere gecikir misin?

-Ben mi? Ama benim sizinle bir randevum yoktu ki sayın kitap.” (Sevim, 2014: 128) örnekte kitap; Frej Apartmanı'nın Esrarı romanındaki “Tam girişte, yüksekte bir kurukafa dişlerini takırdatarak sanki değişik bir müzik çalıyor, göz yeri olan boş karanlık deliklerden dışarıya renkli lazer ışıkları saçılıyordu.

‘Gel!’ dedi kurukafa. ‘Koş içeriye. Korkma!’” (Eray, 2013: 79) örnekte ise kurukafa konuşturulmuştur.

Olayların demir bir liranın ağzından anlatıldığı Bir Liranın İki Günü romanından alınan örnek aşağıda sunulmuştur:

“Size kendimi tanıtmayı unuttum. Ama kim olduğumu söylememe gerek var mı artık, bilmiyorum. Çoktan çıkarmışsınızdır neyin nesi olduğumu. Ben küçük bir lirayım. Ama 1455 lira, ancak benimle 1456 lira olur. Öyleyse sözümü geri alıyorum: Ben büyük bir lirayım.” (Uyaroğlu, 2005: 18).

4.1.8.1.2 Hayvanların Konuşması

7 defa geçmektedir. Romanlarda konuşan hayvanlara ait çeşitlilik göze çarpmaktadır. Korkusuz Murat, Meraklı, Frej Apartmanı'nın Esrarı ve Sonsuzluk Sirki romanlarındaki alıntılamalarda da görüleceği üzere köpek, balık, martı, horoz, kaplan, karga, kaplumbağa ve kelebeğe ait konuşma örnekleri bulunmaktadır:

“Uzun boylu Cinbaş'la yüz yüze geldik. Köpeğim kaşlarını kaldırdı:

–Bu adam bizim başımıza felâket getirmek için motora bindi, hırr, dedi. Ben onu görür görmez zaten anlamıştım hırr, dedi.” (Vânû, 1998: 39).

“... Benim adım Meraklı, somon balığı olduğumu zaten biliyorsun. Peki, sen ne kuşusun, sıkı pençeli, keskin gagalı dostum?”

‘Ben bir martıyım’ dedi keskin gaga güler.” (Yılmaz, 2007: 89).

“‘Benim’, dedi pervane. ‘Gördüğünüz gibi yaşlı bir kelebek.’” (Eray, 2013: 82).

–Sonsuzluk Sirki'ne hoşgeldin Deniz! diye kükredi Kaplan.” (Barutçuoğlu, 2014: 35).

Yukarıdaki örneklerde bu konuşmalar doğal karşılanırken; Pitan “Çocukların gözleri ardına kadar açılmıştı. Konuşan bir horoz! Bu nasıl olabilirdi? Bir an için dilleri tutuldu, cevap veremediler.” (Kurtuluş, 2004: 86), Hızlı Tosbi “‘Yiyeceğinden onlara da ver, iyi insan.’ İrkildi Doktor Biri. O uğultulu fısıltıyı duymuştu yine. Tosbi'ye baktı. Bu yavru kaplumbağa, onunla iletişim kurabiliyordu. İnanılacak gibi değildi.” (Bertan, 2015: 130) ve Sisin Sakladıkları romanlarındaki “Kulaklarına inanamıyordu İlay.

–Bir karganın konuşabildiğine inanamıyorum! Yani senin benim gibi konuşuyor mu?

Başını sallayarak onayladı Kutsiye Hanım.” (Sertbarut, 2016: 87-88) alıntılamalarda hayvanların konuşmaları insanlarda büyük bir şaşkınlığa neden olmaktadır.

4.1.8.1.3 Bitkilerin Konuşması

5 romanda geçmektedir. Ağırlıklı olarak ağaçların konuşması geçmektedir.

Çiçeklerin konuşması Frej Apartmanı'nın Esrarı romanındaki “Yolun kenarında bir lale gördüm. Ne güzeldi, yeni açmıştı. Rengi parlak bir kırmızıydı.

‘Kimsin sen?’ diye sordum.

‘Ben İstanbul’um,’ dedi.

‘İstanbul musun?’

‘Evet, çinilerin üstündeki İstanbul’um ben.’

Hayran olmuştu ona. İstanbul’un sesini duymuştu. Bir sabah okula giderken...” (Eray, 2013: 117) örnek olmak üzere bir romanda geçerken romanlarda ağaçların konuşması ile ilgili örnekler ağırlık kazanmaktadır. Çınar Dede'nin Doğum Günü,

İncili Kavak, Pitan ve Kuş Olsam Evime Uçsam romanlarından alınan aşağıdaki kesitler bu durumu kanıtlamaktadır:

“Sonra, yavaşça, Arda’dan başka hiç kimsenin duyamayacağı, ondan başka hiç kimsenin anlayamayacağı bir fısıltıyla, ‘Merhaba!’ dedi. ‘Nasılsın?’

Arda, ‘Merhaba, Çınar Dede.’ dedi. ‘İyiyim, teşekkürler. Ya siz nasılsınız?’” (Korkut, 2010: 19).

“O sırada İncili Kavak, en kalın ve en yüksekteki dalını aşağıya indirdi. Mıcık’a, –Bu dalın üstüne otur. Sakın korkma! Unuttun mu, ben senin dostunum! Dala otur ve sıkıca tutun. Gözlerini de açık tut. Sakın kapatma!” (Çekiç Yamaç, 2011: 13).

“Murat yakınlarındaki bir ağacın yanına gitti ve gövdesindeki küçük bir dalı kopardı. Ağaçtan bir inilti geldi.... Gerçekten de Sırlar Ormanı’nda her şey konuşuyordu.” (Kurtuluş, 2004: 160).

“‘Adım Tartus! Tartus, Suriye’nin ikinci büyük limanıdır. Bilir misin? Ben sizin mahallede kalan tek ihlamur ağacıyım. Aldın mı kokumu?’” (Öztürk, 2016: 39).

4.1.8.2 Doğaüstü Canlılar

9 romanda geçen bu tema ile normalden farklı insanlar ve soyut varlıklar kastedilmiştir. Yaratık, peri, melek, öcü vampir, dev, cadı, mumya, kurukafa, yılan, karga, pitan, kuş insan olmak üzere varlıklar; doğaüstü canlılar temasının alt başlıklarında yer almaktadır. Bunlardan başka insan, ağaç, böcek, yılan ve kargaya da romanlarda doğaüstü özellikte güçler yüklendiği için bunların da doğaüstü canlılar teması altında değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Bu varlıklar geçme sıklığına göre sıralanmıştır. Eşit geçme sıklığına sahip olanlarda alfabetik sıra esas tutulmuştur.

4.1.8.2.1 Dev

3 romanda geçer. Pitan romanındaki “Dev anası avucundaki çocukları dikkatle saçlarının arasına yerleştirdi. Çocuklar dev anasının kalın çalıları anımsatan saç telleri arasında boş bir alan bulup oturdular.” (Kurtuluş, 2004: 110) örnekte çocukların devle işbirliği içinde oldukları görülürken; romanlarda devler genellikle korku duyulan varlıklar olarak kurguya dâhil edilmişlerdir.

Toprağa Basınca romanındaki “Yedi başlı bir dev çıkmış ortaya. Ağzını çeşmenin kaynağına dayamış, çıkan suyu hep o içermiş. Damlasını akıtmazmış yere. İnsanlar ne yapsın, korkularından geri kaçmışlar. Dev, bir ıslık çalmış. –Durun, demiş. Siz su mu istiyorsunuz? Bana her gün bir kız çocuğu getirirseniz size içeceğiniz kadar su veririm.” (Apaydın, 1966: 122) örnekte anlatılan dev korku duyulan, acımasız varlıklar olarak geçmektedir.

Kibele'nin Gölgesinde romanındaki “Gegeneler... Yani Kyzikos'un altı kollu devleri...Tam da şu an üzerinde yürüdüğümüz dağlarda saklanırlar...” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 99) örnekte altı kollu devlerden bahsedilmektedir.

4.1.8.2.2 İnsan

İnsanlara doğaüstü özellikler yüklenmesiyle ortaya çıkan farklı insan modeli, bu başlık altında değerlendirilmiştir. Yeşil, görünmez, minik adamlar; yılanlara hükmedebilen kadın, kanatları olan çocuk olmak üzere 3 romanda geçmektedir.

“Bu taşın yanında yeşil adamların görüldüğünü ama kimse ile konuşmadıklarını söylüyorlar. Yanlarına yaklaşıldığında hemen yok oluyorlarmış ve hiç kimse izlerini takip edemiyormuş,” dedi Gilman.” (Yener, 2016: 30) örneğiyle Mavi Zamanlar “Ansızın karanlık tavandan beklenmedik bir misafir daha geldi. Uzun bir yılan sarılarak yavaş yavaş yere doğru kayarak inen bir kadındı bu: Pitan.” (Kurtuluş, 2004: 199) örneğiyle Pitan ve “Çocuk tek kelime olsun yalan söylemiyordu. Kanatları takma falan değildi. Kürek kemiklerinin hemen orada vücuduyla birleşiyordu. Ne yara izi vardı ne de başka bir şey... Düpedüz kendi kanatlarıydı.” (Özkan, 1985: 12) örneğiyle Her Çocuğun Kanadı Vardır romanlarında normal insandan farklı, sıradışı insanların yer aldığı görülmektedir.

4.1.8.2.3 Peri

3 romanda geçer. Öcü ve meleklerle de burada yer verilmiştir.

Frej Apartmanı'nın Esrarı romanında “Evlerin ve odaların içlerini dışarıdan gösterebilirim sana,” dedi ‘Görünmez olabilirim. Kaybolabilirim yani bir anda. Duvarlardan geçebiliyorum. Bazı kötü büyülerini bozarım. Benim evimde bir gece yatıp uyuyan, Peri Dünyası'nın anahtarını elde eder.” (Eray, 2013: 47) örneğinde romandaki perinin özelliklerinden bahsedilmiştir.

Mavi Zamanlar romanındaki “Şimdilerde Alyanoi'nin olduğu yerde gizli bir kapı varmış. Bu kapı yer altı ülkesine açılmış. Antik çağların sırları burada saklı durmuş. İçeride gözleri alev alev parlayan, ak bedenli, bilge bir su perisi yaşarmış. Peri suyun başını tutmuş, yeryüzüne ulaşan suları çağlar boyu sevgi ve şifa ışığıyla yıkayıp gönderirmiş. Onu yalnızca Mavi Zamanlar'ın Dolunay Masalcısı tanımış...” (Yener, 2016: 123) örnekte perilerin iyilikten yana oluşları verilmiştir.

Atla romanındaki “Enkiler evrendeki kötülükten beslenen acımasız varlıklardır.” (Aytuna, 2014: 23) örnekte öcüler dünyaya kötülüğün gelmesi için çalışan varlıklar olarak gösterilmişlerdir. Melekler de “Her neyse uçamayan bir melek olmak gerçekten tatsız bir durum.” (Aytuna, 2014: 5) örneğiyle Atla romanında geçmektedir.

4.1.8.2.4 Böcek

1 romanda dev bitler, 1 romanda da olağanüstü özelliklerin yüklendiği böcekler tespit edilmiştir. Toplamda 2 romanda geçer.

Devasa boyuttaki bitler “Karşılarında onlara doğru yaklaşan dev bir bit vardı. Kalın bacakları, tüyle kaplanmış vücudu, dudağından dışarı sarkan azman dişleriyle, bir bittten çok tarih öncesi çağlardan fırlamış bir canavara benziyordu. Çocuklar can havliyle bağırarak kaçmaya başladılar. Dev anasının saçları arasında bir can pazarı başlamıştı.” (Kurtuluş, 2004: 111) örneğiyle Pitan romanında geçer.

Sıra dışı özelliklere sahip olan böcekler “İşıl, masalın gizemli olduğundan emindi artık. ‘Böcekler, ayağımın dibinde toplanıp gözümün önünde adımın baş harfini yazdılar!’ diye şaşkınlıkla çığlık attı.” (Yener, 2016: 101) örneğiyle Mavi Zamanlar romanında geçer.

4.1.8.2.5 Vampir

Pitan romanında “Zakam aynanın tam karşısına geldiğinde ilginç bir şey oldu. Zakam’ın aksi aynada görülmüyordu. ‘Onun bir vampir olduğunu bilmeliydim,’ diye fısıldadı Theodor.” (Kurtuluş, 2004: 197) örneği, Frej Apartmanı’nın Esrarı romanında “Acıyla haykırdım. Kaçmaya çalışıyordum. Vampir koluma yapışmış, bırakmıyordu beni. Dişlerini bir kez daha boynuma geçirdi!” (Eray, 2013: 91) örneği olmak üzere 2 romanda geçer.

4.1.8.2.6 Cadı

Cadı teması, Büyük Tuzak romanı “‘Bu defter bana annemden kaldı. Annem, tıpkı senin ve annen Sortin’in olduğu gibi Masallar Ülkesi’nin iyi cadılarındandı. Ben, onun gibi bir cadı olarak doğmadım....’” (Der, 2016: 73) olmak üzere 1 romanda geçmektedir.

4.1.8.2.7 Karga

“–Mavi Karga onların başkanı falan mı?
–Tam olarak değil, ama hepsi ona saygı duyar. Kargaların çok uzun bir ömürleri olduğunu biliyorsun değil mi? Bizim Mavi Karga hepsinden daha yaşlı, üç yüz yaşında var gibi geliyor bana.” (Sertbarut, 2016: 88) örneğiyle Sisin Sakladıkları romanında geçer.

4.1.8.2.8 Mumya

Mumya teması, Pitan romanı “O anda Helena, Zeus Amca’nın gözlerinin kırmızıya dönüştüğünü fark etti. Birkaç saniye sonra Zeus Amca tıpkı bir Gölge Yüz gibi bakıyordu. ‘Sen bir Gölge Yüz’sün!’ dedi Helena korku ve şaşkınlık içinde.... Bu doğru olabilir miydi? Müzede taş bir tabutun içinde yatan bir mumya, Öte Yaka’da bir kulübede yaşayan bir çocuk olarak karşılarına çıkabilir miydi?” (Kurtuluş, 2004: 178-179) olmak üzere 1 romanda geçmektedir.

4.1.8.2.9 Yaratık

“‘Nasıl bir şey o yaratık?’ diye merakla sordum.” (Eray, 2013: 53) örneğiyle Frej Apartmanı’nın Esrarı romanında geçer.

4.1.8.3 Doğaüstü Varlıklar

8 romanda geçen bu temayla olağanüstü ve akıl almaz özellikte olan nesnelere ve cansız varlıklar kastedilmiştir. Bu bölüm altında yer alan varlıkların hepsi gerçek hayatta normal özelliklere sahip olup geçtiği romanlarda kendilerine fantastik özellikler yüklenen nesnelere ve cansız varlıklara yer verilmiştir. Örneğin harf ve kaplan konuşma özelliklerinden dolayı önceki bölümlerde ele alındığı için burada yorumlanmamışlardır. Kitap, ağaç, baston, bulut, dürbün, labirent, orman, sandık, sirk, tabut, taş, uçan daire olmak üzere bu nesnelere çeşitlilik göstermektedir.

4.1.8.3.1 Kitap

2 romanda geçmektedir. Aşağıdaki Mavi Zamanlar ve Güneş Yolculuk romanlarından alınan örneklerde kitaba doğaüstü özellikler yüklendiği görülmektedir:

“Birce okumaya çalıştı. Olmuyordu! Harfler iç içe giriyor, hareketleniyor, sayfaya bile sığmaz oluyorlardı. Kimi yanardağdan fıskıran ateş parçası, kimi tuzlu su gibi kaçıyordu gözlerine.” (Yener, 2016: 134).

“Zehra uzanan elinin kitabın içine girdiğini gördü. Daha sonra diğer elini, başını ve vücudunun geri kalan kısmını da içeriye soktu. Zehra’nın tüm bedeni içeriye girince kitap aniden kapandı.” (Sevim, 2014: 129).

4.1.8.3.2 Ağaç

Gerçek hayatta gerçekleşmesi mümkün olmayacak, akla aykırı bir özellik olarak; İncili Kavak romanındaki “–Türkiye’nin bir köyünde, İncili Kavak adında bir ağaç var. Adı gibi, gerçekten de her dalı incilerle dolu. Dünya’nın her tarafından, bu incileri görmeye geliyorlar. İnciler çok güzel, renk renk ışıklar saçıyor. Çok da güzel bir koku yayıyor.” (Çekiç Yamaç, 2011: 50) örnekte bir ağacın meyve yerine inci vermesi işlenmiş; ayrıca ağacın kendini kesmeye çalışanlara engel olacak şekilde doğaüstü güçlere sahip oluşu “Çok geçmeden, oduncu baltasıyla geldi... Baltasını kaldırdığı anda da dondu kaldı. Kollarını bir türlü indiremiyordu. Balta elinde, kolları havada kalakalmıştı.” (Çekiç Yamaç, 2011: 26) örneğiyle anlatılmıştır.

4.1.8.3.3 Baston

“Al sakallı dede, elindeki kiraz ağacından yapılmış yeşil bastonu Murat’a verdi. ‘Bunu al. Her zaman yanında taşı. Bir zaman mutlaka ihtiyaç duyacaksın,’ dedi. Bu hediyenin diğerlerinden farklı olduğunu sezinleyen Murat, teşekkür ederek bastonu aldı.” (Kurtuluş, 2004: 140) örneğinde görüldüğü gibi Pitan romanında geçmektedir.

4.1.8.3.4 Bulut

Bir bulutun sandıktan çıkması, konuşması, yemek yapması, çocuklara derslerinde yardımcı olması ve öykü anlatması “İşte o anda inanılmaz bir şey oldu ve sandıktan yavaş yavaş bir bulut çıktı. Üstelik pembe pantolon da ayaklarındaydı. Kafası tavana değiyor, onlara gülümseyerek bakıyordu.” (2002: 31) ve “Ne ilginç bir bulut bu, dedi... –Bize yemek yaptı, ders çalıştırdı, ne güzel öykü anlattı...” (Uslu, 2002: 76) örnekleriyle Pembe Pantolonlu Bulut romanında işlenmiştir.

4.1.8.3.5 Dürbün

Dürbün, “Görünmeyen dürbüne elimi uzattım. Hayret, dokunuyor, fakat göremiyordum. Bu da dürbünün hünelerinden biriydi herhalde.” (Kallimci, 1996: 16) örneğiyle Sihirli Dürbün romanında geçer.

4.1.8.3.6 Labirent

“Lâbirente girer girmez merakla odalara dalmışlar; ama odalardan birine girdiklerinde kendilerini aniden bambaşka bir yerde bulmuşlardı. Burası gerçekten tuhaf, tuhaf olduğu kadar da korkutucu bir yerdi. Lâbirent birdenbire ortadan kaybolmuştu. Şimdi bir ağacın dalları üzerinde duruyorlardı. Hava birden mora boyanmış, ancak ondan da garibi üç tane güneş ortaya çıkmıştı.” (Kurtuluş, 2004: 78) örneğinde görüldüğü üzere Pitan romanında geçmektedir.

4.1.8.3.7 Orman

“‘Sırlar Ormanı mı?’ diye sordu Theodor. ‘Evet,’ diye devam etti al sakallı dede, ‘çok garip bir orman olduğu söyleniyor. Orada yaşayan ağaçların, hayvanların; hatta taşların bile konuşabildiği söyleniyor. Orası Öte Yaka’nın kötü tarafıdır. Buralarda yaşayan hiçbir canlı, devler bile kötü niyetli değildir. Ancak Sırlar Ormanı’nda her taraftan kötülük gelebilir. Oraya vardığınızda çok uyanık olmalısınız. Hiç kimseye güvenmemelisiniz. En çok da gölgelere dikkat etmelisiniz.’” (Kurtuluş, 2004: 139) örneğiyle Pitan romanında geçer.

4.1.8.3.8 Sandık

Sandıktan sirke açılan bir dünya “Babasına tahta bir sandığın içine girip sihirli bir sirkte palyaçoluk yaptığını söyleyemezdi ya...” (Barutçuoğlu, 2014: 65) örneğiyle Sonsuzluk Sirki romanında anlatılmıştır.

4.1.8.3.9 Sirk

“Deniz bir an Leonid’in nasıl olup da elleri yanmadan Ateş’e dokunabildiğini düşündü, ama hemen buna kafa yormaması gerektiğine karar verdi. Ne de olsa bu sıradan bir sirk değildi ve Leonid de sıradan bir akrobat değildi...” (Barutçuoğlu, 2014: 83) örneğiyle Sonsuzluk Sirk romanında geçer.

4.1.8.3.10 Tabut

“Bir süre sonra Murat taş tabuta olan ilgisini kaybetti ve odadan çıkmak üzere hareket etti. Arkasını döner dönmez bir ses işitti. İki taşın birbirine sürtünme sesiydi duyduğu.... Sonunda merakı kokusuna baskın çıktı. Hızla geri döndü ve gözlerini yavaş hareketlerle açılmakta olan tabuta dikti.” (Kurtuluş, 2004: 29) örneğiyle Pitan romanında geçer.

4.1.8.3.11 Taş

“Şu an önümüzde duran Kara Taş ise, Tanrıça Kibele’nin gökyüzünden yeryüzüne getirdiği ‘tek şey’ den kopmuş bir parçadır. Bazıları Kara Taş’ın içinde Kibele’nin ruhunun olduğuna inanır; bazıları ise Kara Taş’a sahip olanın, Tanrıça Kibele tarafından sonsuza kadar korunup kollanacağına... Her ne olursa olsun, dünyadaki en kutsal nesnedir Kara Taş. Onun yanında olma şansına erişebilenler, Kibele’nin yeryüzündeki gölgesinin altında olurlar ve onların bu hayatta başaramayacakları hiçbir şey yoktur.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 62) örneğiyle Kibele’nin Gölgesinde romanında geçer.

4.1.8.3.12 Uçan Daire

Uçan daire, “Öpe öpe başardı çalıştırmayı. Penselerin, tornavidaların yapamadığını öpücüklerin başarabileceğini niye daha önce düşünmemişti sanki. Annesinin mutfaktan duyabileceği kadar bile ses çıkarmadan hareket etti uçandaire. Önce halının üstünde kedi gibi mırıl mırıl yürüdü, sonra burnunu havaya dikerek balkon kapısından fırladı gitti.” (Hepçilingirler, 1986: 15) örneğiyle Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında geçmektedir.

Ödüllü romanların fantastik özelliği, fantastik öğelerden çok normal nesne ve varlıklara fantastik işlevler yüklenerek sağlanmıştır. Dev, peri, vampir, cadı, kurukafa, mumya ve yaratık dışında ağaç, kitap, orman, sandık, bulut, kaplan, sirk, taş, tabut gibi gerçek hayatta karşılaşılan varlıkların daha fazla ve çeşitlilikte olması bu tespiti doğrulamaktadır.

4.1.8.4 Doğaüstü Olaylar

8 romanda geçmektedir. Yolculuk, uçmak ve dileklerin gerçekleşmesi başlıkları altında fantastik olay olarak adlandırılan içeriklere yer verilmiştir.

4.1.8.4.1 Yolculuk

4 farklı romanda geçen bu temayla zamanda ve uzayda yolculuk kastedilmiştir.

Çınar Dede'nin Doğum Günü “Yuvarlak ve ışıklı şey, ortasından kesilen bir karpuz gibi ikiye ayrıldı ve genişleyip şekil değiştirerek Kale'nin üstüne bir sinema perdesi gibi yayıldı. Perde canlandı. Perdenin her köşesine, yarı çıplak insanlar doluştu. İnsanların kimisi taş taşıyor, kimisi harç karıyor, kimisi yüksekçe bir yerde durmuş sağa sola emirler veriyordu.” (Korkut, 2010: 31) ve Kibele'nin Gölgesinde romanlarındaki “Demirhan, Tudo'nun parçalar halinde anlattıklarını birleştirince yine Kapıdağ Yarımadası'nda ama bambaşka bir zamanda olduklarından iyice emin oldu. Üstelik içinde buldukları bu zaman dilimi, Demirhan'ın yaşadığı zamandan çok çok eskide kalmış olan bir zaman dilimiydi.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 46) örneklerde bu tema zamanda yolculuk olarak işlenmiştir.

Sihirli Dürbün romanındaki “-...Sizleri tarihin derinliklerine sürükleyecek bu dürbünü getirdim. Sihirlidir. Bu dürbünle tarihimizdeki istediğiniz zamanı ve olayları görebilirsiniz.” (Kallimci, 1996: 7) örnekte sihirli bir dürbünle gerçekleşecek olan zamanda yolculuk ele alınmıştır.

“Uzay, Dünya'dan nasıl görünüyorsa, buradan da öyle görünüyordu. Yalnız, yıldızlar ve gezegenler, daha büyük ve daha parlaktı. Bunlar da olmasa, çevre zifiri karanlıktı. Ara sıra bir gezegene yaklaşıyorlardı. Böyle zamanlarda, Mıcık tüm soluşunu tutuyordu. Gezegenleri bu kadar yakından göreceğini, düşünde bile görse inanmazdı. Ara sıra, geminin yakınlarından bir göktaşı geçiyordu. Gemiye çarpacak korkusuyla Mıcık, gözlerini sıkı sıkı yumuyordu.” (Çekiç Yamaç, 2011: 83-84) örneğiyle İncili Kavak romanında uzayda yolculuk olarak ele alınmıştır.

4.1.8.4.2 Uçmak

Bu tema 3 romanda geçmektedir. Frej Apartmanı'nın Esrarı, Her Çocuğun Kanadı Vardır ve Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanlarında görüldüğü üzere bazen bir sihirbazın yaptığı sihirle, bazen kanatlarıyla ve bazen de uçan daireyle roman kahramanlarının uçtuklarına tanık olunmaktadır:

“Harika bir duyuydu uçmak. Salondakiler çılgın atıyorlardı heyecandan. Sihirbazın beni indirmeye çalıştığını hissettim.” (Eray, 2013: 106).

“-Öyleyse neyle uçuyorsunuz?

Gülümsedi genç çocuk, sonra yan dönüp ardını gösterdi:

-Bakın, kanatlarım var, onlarla uçuyorum.” (Özkan, 1985: 11).

“Pelin de daha fazla oyalanırsa içinden taşıp gelen ağlama isteğine engel olamayacağını anladığı için aceleyle çalıştırdı uçandairesini ve havalandı.” (Hepçilingirler, 1986: 134).

4.1.8.4.3 Dileklerin Gerçekleşmesi

2 romanda geçer. Fantastik olayların bir özelliği olarak gerçekleşmesi mümkün olmayan durumların romanlarda gerçekleştiği görülmektedir.

Sonsuzluk Sirki romanındaki “Deniz nefesini tutup sayfayı çevirdiğinde neredeyse çılgın atacaktı. Aynı gazetede olması gereken Rusya'daki tren kazası haberinin yerinde bir klima

reklamı vardı! Emin olmak için gazeteye baştan sona bir göz gezdirdi. Haberi bulamayınca yüzüne kocaman bir gülümseme yayıldı. Çizgiler sözünü tutmuştu, dileği gerçekleşiyordu...” (Barutçuoğlu, 2014: 88-89) örnekte geçmişte yaşanmış bir kazanın hiç yaşanmamış gibi geçmişten silinmesi; İncili Kavak romanındaki “–Görüyorum! İki gözümle de görüyorum! Yoksa düşte miyim? İncili Kavak, sevgili dostum, sen söyle! Gerçekten iki gözüm de görüyor mu?

İncili Kavak:

–Düşte değilsin Mıcık. Görmeyen gözün de bundan sonra görecek. Hem, artık aksamayacaksın da. Rahatlıkla koşabileceksin.” (Çekiç Yamaç, 2011: 14) örnekte ise engelli bir bireyin sağlığına kavuşması gibi mucizevi olaylar ele alınmıştır.

4.1.8.5 Büyü

6 romanda geçmektedir. Büyü, sihir ve sihirbaz ile ilgili içeriklere bu tema başlığı altında yer verilmiştir. Frej Apartmanı'nın Esrarı ve Büyük Tuzak romanlarında; sihir ve sihirbaz temasının aşağıdaki gibi yer aldığı görülmektedir:

“...Fakat oradaki sihirbaz, arkadaşım Osman'ı bir sandığa koyup kaybetti. Osman bir daha çıkmadı sandıktan.” (Eray, 2013: 45).

“Kendime yapacağım bu büyü sayesinde tüm sözcüklerimi sana vereceğim, Şeroks,’ dedi Lutta tekrar konuşmaya başlayınca.” (Der, 2016: 74).

–Sihre inanır mısın? diye tekrar sordu Deniz.

–Sahne sihirbazlarının yaptığı gibi mi? Onların hepsi hile, el çabukluğu, diye geçiştirdi babası.

–Hayır, diye itiraz etti Deniz. Öyle sihir değil. Masallardaki gibi. Konuşan hayvanlar, dilekleri gerçekleştiren periler, sihirli dünyalar...

–Palavra, diye sözünü kesti Murat Bey. Hepsi uydurma. Dediğin gibi, masal işte.

Deniz'in işi sandığından da zor olacak gibiydi... Babası sihre inanmıyorsa Sonsuzluk Sirki'ne nasıl ulaşacaktı?” (Barutçuoğlu, 2014: 66) örneğiyle Sonsuzluk Sirki romanında sihrin gerçek olduğu algısı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Atla “Annem böyle durumlarda evi terk etmeden kesinlikle birkaç koruyucu büyü yapardı. Neden yaptığını bilmiyorum ama ben de hatırladığım büyüleri yaptım.” (Aytuna, 2014: 40) ve Kibele'nin Gölgesinde romanlarındaki “... Ağaç büyüü yapmak, bizim tapınağımızda çok büyük bir suçtu ve affı da yoktu. Özellikle henüz aday olan kişilerin Başdruid'den izin almadan büyüye başvurması ve doğanın dengesine müdahale etmesi affedilecek bir davranış değildi.” (Yücesoy Gündoğan, 2014: 145) örneklerde büyü yapmanın sakıncalarına ve risklerine değinilirken Teneke Kaplı İvan romanındaki “Güya Nigar, yaptığı büyülerle doğanın kanunlarını zorladığı için, bunun acısı kendisinden böyle çıkmış. Yani erkek gibi ‘bıyıklı’ bir kadın olmuş.” (Tok ve Çadircı, 2008: 70) örnekle büyü yapmanın zararlarına dikkat çekilmiştir.

4.1.9 İnsanlık ile İlgili Temalar

İnsanlık ile ilgili toplam 5 tane tema bulunmuştur. Çalışmanın giriş bölümünde belirtildiği gibi ‘insanlık ile ilgili’ tabiri, ‘evrensel’ kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır.

Tablo 10. İnsanlık ile İlgili Ana Temalar

<i>Tema</i>	<i>Sıklık</i>
İnsan	16
Hayat	11
Özgürlük	8
Zaman	6
Geçmiş	2

4.1.9.1 İnsan

Kullanım sıklığına göre 66 romandan 16’sında geçmesi ile en sık geçen tema “İnsan” olarak belirlenmiştir. Romanlarda insanı diğer canlılardan ayıran özelliklere değinilmiştir. Bir Liranın İki Günü ve Gelincik Arkadaş Arıyor romanlarına göre düşünme gücü ve akıl, insanoğlunun en önemli özelliğidir:

“Düşünmeyi yalnızca insanlar biliyordu.” (Uyaroğlu, 2005: 61).

“–.....insan akli sayesinde hayallerini gerçekleştirebiliyor.” (Tankut, 2011: 134).

Teneke Kaplı İvan romanında insanın değeri ile ölçüldüğü ““Bak İvan, değeri neyse insan odur, değeri neyse o olur, demiştim. Bilgelğin kitabının birinci kuralı budur...”” (Tok ve Çadırcı, 2008: 95) örneğinde belirtilmiştir.

Şeftali Dede ““.... İnsanın değişebileceğine inanmıyorlar, bu doğru mu? Yedisinde neyse insan, yetmişinde de odur diyorlar, inanmıyorum.”” (Çiçek, 2016: 75) ve Dünyanın En Güzel Çocukluğu romanlarındaki “İnsan hayatı bir çelişkiler yumağıdır. Hayatın kendisi gibi. İnsan, bu çelişkiler, bu karşıtlıklar içinde yavaş yavaş pişer, olgunlaşır!” (Tunaboşlu, 2004: 153) örneklerde insanın başına gelen olaylarla pişeceği yani olgunlaşacağı böylece değişeceği belirtilmiştir. İnsanın başına gelen olaylara katlanabilme gücüne aynı romanda “–....Bak oğlum, insan öyle olaylarla karşılaşır ki, istemese de katlanmak zorundadır....İnsanoğlu neye alışmıyor ki.” (Tunaboşlu, 2004: 54) örneğiyle değinilmiştir.

Romanlarda insanların olumsuz özellikleri işlenmiştir. İnsanların iki yüzlü, vefasız, oluşu “...insanlar gibi iki yüzlü de değiliz.” (Sertbarut, 2016: 92) örneğiyle Sisin Sakladıkları, “O bir insanoğlu, çiğ süt emmiştir. Ne kadar vefalı olsa da bir gün unuttur sevdiğini.” (Sevim, 2014: 114) örneğiyle Güneşe Yolculuk romanlarında işlenmiştir.

İnsanların acımasız oluşu “Acı ama gerçek işte. Kendisi suçlu da olsa suçsuzu başışlamak istemez insanımız.” (Çiçek, 2016: 25) örneğiyle Şeftali Dede romanında verilmiştir.

İnsanların acımasızlıklarını vahşete dönüştürmeleri Leyleklerin Gitme Zamanı romanında “‘Ben böyle bir vahşeti sadece insanlardan beklerim’ dedi Hüseyin. ‘Hiçbir canlı, zevk için başka bir canlıyı öldürmez. İnsanlardan başka bunu yapabilen canlı yoktur! Aslan bile karnı tokken ceylana saldırmaz. Oysa insan oğlu, karnını doydurmayacak bu canlıyı sırf eğlence olsun diye öldürebiliyor... Var mı böyle bir vahşet?’” (Salgut, 2005: 95) kesitiyle örneklendirilmiştir.

İnsanların anlaşılma oluşu “Kadın, ‘Bazen insanları anlamak çok zor.’ dedi Arda’ya bakarak.” (Korkut, 2010: 64) örneğiyle Çınar Dede’nin Doğum Günü romanlarında ifade edilirken; Meraklı ve Hızlı Tosbi, romanlarından alınan kesitlerde de insanların bencil ve hırslı olmaları vurgulanarak anlaşılma yönüne dikkat çekilmiştir:

“...İnsanlar çevrelerini, başkalarını düşünmeden bencilce yaşamaya devam ediyor. Büyük denizlerde geçen yıllar boyunca tanıyıp da anlayamadığım tek canlı türü ‘insan’ oldu’ dedi kendi kendine üzüntüyle. ‘Demek sadece bizleri değil, kendi yaşamlarını da düşünmüyor bunlar. Hatta kendi çocuklarının geleceğini bile! Çok acı...’” (Yılmaz, 2007: 75).

“İnsanların durumunu anlamakta güçlük çekiyordu. Diğer canlılar avlanır, otlar, açlığı yatışınca, yan gelir yatar. Bir sonraki acıkmanın kaygısını duymazdı. Gördüğü bütün insanlar, çok çok avlıyor, çok çok topluyordu. Her zaman bir sonraki acıkmanın kaygısıyla yaşıyordu. İşte böyle, bütün ömrünü toplayıp durmakla geçiren, garip canlıları bu insanlar.” (Bertan, 2015: 107).

Mavi Zamanlar romanında “‘İnsanoğlu her şeyi bildiğini sanıyor, oysa bir köpeği bile anlayamıyor!’” (Yener, 2016: 102) örneğiyle insanoğlu, bilmediği ve anlamadığı şeylerin farkında olmaması yönüyle eleştirilmiştir.

“Çopar, Doktor Biri’nin çılgın bakışlarından korktu. Mızıkılarak geri çekildi. Diğerleri de onunla birlikte uzaklaştı. İyi insandı ama, insandı işte. Ne yapacağı belli olmazdı.” (Bertan, 2015: 135) örneğiyle Hızlı Tosbi romanında insanlara güvenmemek gerektiği belirtilmiştir.

Tombul Sarı Balık romanındaki “Tombul Sarı Balık, ‘İnsanlara yakın oldukça acı çekiyoruz.’ dedi. ‘Artık onlardan, olabildiğince uzakta yaşamak istiyorum.’” (Korkut, 2010: 134) örnekte de insanlar kötü ve hayvanlara zarar veren varlıklar

olarak ele alınırken Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanından alınan aşağıdaki örnekte insanların arasında iyilerinin de olabileceği anlatılmıştır:

“İnsandı ama iyiydi Pelin. Bir harf kadar iyiydi. Ağlayabiliyordu üstelik...’İyi ki buradasın Pelin. Gelmeseydin ve ben seni tanımasaydım, yaşamım sonuna dek insanları, bizimle uğraşan, akla gelmedik acılarla bizi sınyayan, canavar yaratıklar sanacaktım. Teşekkür ederim. Çünkü insan diye ürktüklerimizin bizden farklı yaratıklar olmadığını gösterdin.” (Hepçilingirler, 1986: 83).

Kötülerin yanında iyi insanların da olduğu düşüncesi “Dünyada yalnız kötü kişiler yok. Dünyada iyi insanlar da bulunuyor.” (Vânû, 1998: 86) örneğiyle Korkusuz Murat, ve “İyileri olduğu kadar kötülerini de vardı insanların...” (Özkan, 1985: 56) örneğiyle Her Çocuğun Kanadı Vardır romanlarında da tespit edilmiştir.

Bazı insanların dünyayı güzelleştirmek ve iyileştirmek adına girişimlerde bulunduğu ve bunun insanlık ve doğa açısından sevindirici bir gelişme olduğu “Nehre girebilmek için somonların yüksek bir yerden atılmaları gerekiyordu. Hâlâ onları hatırlayan ve düşünen birkaç insan bazı bölgelere su merdivenleri yapmış, bu geçişi kolaylaştırmayı düşünmüşlerdi. Bu, hem insanlar hem de somonlar adına umut verici bir durumdu.” (Yılmaz, 2007: 104) örneğiyle Meraklı romanında işlenmiştir.

Bu temada insanı diğer canlılardan ayıran özellikler nelerdir ve bu özellikler insana neler katar sorusunun cevabı verilmiştir. Ağırlıklı olarak olumsuz değerlendirilen insan; acımasız, vahşi, güvenilmez, anlaşılmaz, bencil, doymak bilmeyen bir hırsla sahip gibi özellikleri ile ön plana çıkarılarak kötü ve uzak durulması gereken bir canlı olarak gösterilmiştir. İyi insanların olmasına şaşırılması, dünyanın güzelleşmesi için çalışan insanların birkaç tane olduğunun belirtilerek azımsanması; kötü insanların dünyayı ele geçirdiğinin kanıtı gibi düşünülebilir.

4.1.9.2 Hayat

66 romandan 11’inde geçmektedir. Ömür ve yaşam ile ilgili alıntılara da burada yer verilmiştir.

Leyleklerin Gitme Zamanı romanındaki “Demek yaşamak dedikleri şey buydu: Her anı geride bırakıp eskiten, dönen bir çark... Tıpkı, Yanıkdeğirmeni’nin taşları gibi...” (Salgut, 2005: 201) ve “.... Oğlum, şunu unutma ki; hayat bize ikinci şansı vermeyen ve bu yüzden ‘keşke’lerle dolu bir rüya...” (2005: 131) örneklerde yaşamın tanımı yapılmıştır. Buna göre yaşam geçmiş ve bir daha yaşanması mümkün olmayan anların toplamıdır.

Mavi Zamanlar romanına göre ise “Demek düşüncelerimizle sınırlıyoruz yaşamı...’ diye Işıl’ın sözcüklerini yineledi.” (Yener, 2016: 108) yaşamın şekillenmesinde düşüncelerin etkili olduğuna vurgu yapılmıştır.

Hayatta hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığı bilgisi “*İşte böyle çocuklar; hiçbir şey görüldüğü gibi değildir aslında. Cam dediğin elmas gibi parlar ay ışığında. Kömürse, elmas olur çok yüksek ateş ve basınç altında...*” (Avcı Çakman, 2016: 120) kesitinde görüldüğü gibi Almarpa'nın Gizemi romanıyla verilmiştir.

Bir güne benzetilen insan hayatının çok hızlı geçtiğine “Hamza Çavuş, ömrünü bir güne benzetti. İnsan da güneş gibi doğuyor, yükseliyor ve kayboluyordu. Güneşin tekrar doğduğu gibi insan da tekrar dirilecek diye düşündü. Seksen senelik ömrü nasıl da gelip geçmişti. Çocukluk günlerim daha dün gibi dedi kendi kendine. Gençlik yıllarını hatırladı. Daldı gitti.” (Öztürk, 1995: 93) örneğiyle Yaralı Keklik romanında değinilirken; Meraklı romanında “Bilge Somon, bazı somonların çevrelerine karşı yeterince meraklı ve ilgili olmadıklarını, gelişigüzel yaşadıklarını, düşünmeden ve soru sormadan oradan oraya sürüklendiklerini de anlatmıştı. Bu somonların, yaşlandıklarında, ömürlerini boşa geçirdikleri için durmadan yakındıklarından ve yapamadıkları şeyler için pişmanlık duyup gençlik günlerine dönmek istediklerinden bahsetmişti.” (Yılmaz, 2007: 23) bahsedilmiştir.

Geçmişe hayıflanmanın ömrü boş yere harcamak demek olduğu bunun yerine geleceğe bakmak gerektiğine “–Hiç unutmam, bir gün bana: ‘Ben hayatın geride kalan kısmına dönüp sızlanmak yerine, önümde kalan kısmına bakıp umutlanırım.’ demişti.” (Yener, 2003: 134) örneğiyle Kayıp Seslerin İzinde romanında vurgulanmıştır.

Gelincik Arkadaş Arıyor romanındaki “O ise, Zeliha Hanımın deyişiyle hayat mektebinde okumaktan çok mutlu olduğunu söyleyerek annesini teselli ediyordu.” (Tankut, 2011: 106) örnekte hayatın kendisinin başlı başına bir okul olduğu ifade edilirken bu büyük mektepte nasıl davranılması, nelere dikkat edilmesi gerektiğine dair tavsiyeler aşağıdaki romanlarda verilmiştir:

Meraklı romanında “ ‘Her an her yerden bir tehlikenin gelebileceğini düşünmek seni tetikte tutar, gözlerini hep dört açarsın. Biliyorsun, her şeye hazırlıklı olmak gerekiyor hayatta.’ ” (Yılmaz, 2007: 26) her zaman tedbirli davranmak öğüdü verilmiştir.

Hızlı Tosbi romanında “‘Şşş!.. Korkmadın mı, ha?’

‘*Duyduğum her sestten korkup kaçarsam, nasıl çıkar hayatın tadı?*’” (Bertan, 2015: 157) hayattan korkmamak gerektiği aksi takdirde hayattan zevk alınamayacağı belirtilmiştir. Tapınağın Sırrı romanındaki “Yaşadığı anın tadını çıkarmak, çok zevkli ve insanın moralini güçlendiren bir duyguydu.” (Tapunç, 2014: 27) örnekte anı yaşamak gerektiği söylenmiştir.

Romanlarda hayat tarif edilmiştir. Hayatın acımasız yanlarına “‘Şimdi hayatın geri kalanıyla, belki de...’ Sesi titriyordu. ‘...belki de acımasız yanlarıyla tanışacaksın, hayal kırıklıkları yaşayacaksın...’” (Tok ve Çadircı, 2008: 22) örneğiyle Teneke Kaplı İvan romanında değinilmiştir.

Bu durumun yaşamın bir gerçeği olduğu Çiçekler Solmasın romanında “Yaşam yalnız acılarla dolu değildi. Acılar kadar tatlılar da vardı. Aranmadan, koşturmadan tatlılar bulunmazdı. Sonra, koşullar nasıl olursa olsun, insan gülmenin, neşelenmenin yollarını aramalıydı. Gülmeden, neşelenmeden yaşanır mıydı? Yaşanırsa, buna yaşamak denir miydi?” (Güneş, 2001: 98) ifadeleriyle belirtilmiştir.

Çiçekler Solmasın romanında “Her şeye karşın güzeldir yaşamak!...” (Güneş, 2001: 96) kesitiyle yaşamının her şeye rağmen güzel olduğu vurgusu yapılmıştır.

Bu temayla hayatın tanımı yapılmış, geçip giden zamanlara hayıflanmak yerine geleceğe bakıp umutlu olmak tavsiye edilmiş; güzellikler kadar acıların da yaşamın doğal bir parçası olduğu belirtilerek her şeye rağmen yaşamdan zevk almanın yollarını aramak gerektiği fikirleri öne sürülmüştür.

4.1.9.3 Özgürlük

66 romandan 8’inde geçmektedir:

Özgürlük temasını en iyi anlatan sembollerden biri kuştur. Yaralı Keklik “Sonra, Veysel ve Ahmet caminin minaresine çıktılar. Aşağıdakilerin heyecan dolu bakışları arasında, Hicran ve Sultan’ı öpüp, göklere uçurdular. Çocukların sevinç çığlıkları arasında, uçup gitti dağlara keklikler.” (Öztürk, 1995: 123) ve Almarpa’nın Gizemi romanlarındaki “Kafesini açtım ve ‘Sen de özgürsün artık Çiko! İstediyin yere git,’ dedim. Çiko çıktı kafesten ve pırr diye havalandı.... O gün ona söz verdim: ‘*Seni bir daha asla kafese koymayacağım!*’” (Avcı Çakman, 2016: 160) örneklerden kuşların gökyüzüne yani özgürlüklerine kavuşmaları örnekleri özgürlüğü anlatan, özgürlükle pekiştirilen yaşamdan kesitlerdir.

Özgürlüğün mutluluğa yol açtığı “Pantolonlu Bulut çok derin ve tatlı bir nefes aldı: ‘Oh, özgürlük ne güzel! Ne çok özlemişim engin gökyüzünü, güneşi ve sizleri... Oh, ne kadar da mutluyum.’ dedi.” (Uslu, 2002: 66) kesitiyle Pembe Pantolonlu Bulut ve hatta tehlikelerine rağmen değerli ve güzel oluşu “Gökyüzü berraktı, masmaviydi ufuk. Güneş pırıl pırıldı. Babamın: ‘Tehlikeli.’ dediği, uçmamı istemediği hudutları aştım birden. Ne güzeldi özgürcesine, sınırsız uçmak, bilmediği, görmediği, merak ettiği tehlikeli yerlere gitmek...” (Özkan, 1985: 20) kesitiyle Her Çocuğun Kanadı Vardır romanlarında örneklendirilmiştir.

Özgürlüğün zorluklarına rağmen her şeyden daha önemli olduğu “Kimileri de ‘Özgürlük her şeyden önemli.’ diyordu. İstediyi yere gidebilmek, istediğini yapabilmek, onlara göre topraktan önemliydi.” (Tekin, 2017: 156) örneğiyle Yeşil Ada’nın Çocukları ve “...Ne başka bir yer, ne başka türlü bir hayat biliyorum. Ama bak, küçücük bir yavru olarak neler görmüş, neler yaşamışsın sen. Ne olursa olsun, özgürlük güzel, değerini bil.” (Bertan, 2015: 49) örneğiyle Hızlı Tosbi romanlarında vurgulanmıştır.

“Lütfen, gitmeme izin versin. Kendi kanatlarımla uçmama izin versin. Hep bu yuvanın güvenli sıcaklığında kalırsam uçmayı nasıl öğreneceğim?”

‘Dışarıdaki hayatın ne denli zor olduğunu bilmiyorsun.’

Dafni içini çekti:

‘Bilmiyorum evet. Ama burada kalırsam hiç öğrenemeyeceğim. Sizin kendinize ait anılarınız var. Benim de anılarım olsun istiyorum. Begüm, gitmek istiyorum!’” (Tok ve Çadircı, 2008: 21) örneğiyle de Teneke Kaplı İvan romanında özgürlüğün insanın kendini ve yaşam amacını bulması için şart oluşu açıklanmıştır.

Özgürlüğün karşılaşılabilecek zorluklar ve tehlikeler nedeniyle istenmeyebileceği Gelincik Arkadaş Arıyor romanı olmak üzere sadece bir romanda “Aylar sonra evini mi özlemişti? Evin güvenli havasını? Eski alışkanlıklarını? Demek pes etmiş, özgürlüğün bu

kadarı kaldıramayacağı bir yük hâline gelmişti.” (Tankut, 2011: 138) örneğiyle belirtilmiştir.

Özgürlük teması salt güzel yönleriyle değil tehlikeli yönleriyle de ele alınarak işlenmiştir. Ancak ağırlıklı olarak bütün sıkıntı ve zorluklarına rağmen özgürlüğün tercih edildiği görülürken sadece bir romanda risklere açık oluşu, güvenli olmayışı nedeniyle özgürlükten vazgeçildiği belirlenmiştir.

4.1.9.4 Zaman

66 romandan 6’sında geçmektedir.

Yaşanılan olaylara göre zaman algısının değişmesi “Ne yelkovan ne de akrep sanki hiç ilerlemiyor gibi geliyordu ona. ‘Üff, yarın önemli bir sınavım olsa nasıl da geçer şu zaman. Oysa şimdi olduğu yerde takıldı kaldı!’” (Avcı Çakman, 2016: 129) örneğiyle Almarpa’nın Gizemi romanında verilmiştir.

Özlem gibi olumsuz duyguların zamanı yavaşlattığı, sevilen insanlarla birlikte olmanın zamanı hızlandırdığı “On gün hem uzun, hem kısa gelmişti bana. Annemi, babamı, dedemleri, evimizi özlediğim için uzun gelmişti. Burcu ve Ali’yle ayrılacağımız için kısa gelmişti. Günler sayılı olduğu için geçip gitmişti işte.” (Güneş, 2001: 122) örneğiyle Çiçekler Solmasın romanında açıklanmıştır.

Zaman içinde her şeyin değişebileceği Aynalı Geyik romanındaki “–Zamanla ilgiler, tutkular değişir. Bugün duyduklarımızı, yarın duymayabiliriz. Her yaşın sevgisi, beğenisi ayrı olur.” (Köseoğlu, 1997: 69) örnekte ifade edilirken; aslında zamandan çok yaşanılan olayların insanları değiştirdiği Güneşe Yolculuk romanındaki “–Zehra, zamanı biz; yani insanlar uydurduk, bunu unutmama. Yıllar, yaşlanmak, ihtiyarlaşmak bizim marifetimiz. Gerçekte insan sürdüğü hayata göre olgunlaşır. Herkesin hayatı, ömür dilimi ayrıdır. Kimi geç tükenir, kimi hemen yenip bitirilir.” (Sevim, 2014: 43) kesitte dile getirilmiştir.

Parktaki Gergedanlar romanındaki “İki yıldan beri görüşmemişlerdi ve zaman denilen o büyük güç, insan yaşamına öylesine beklenmedik olaylar taşıyordu ki her konu üzerinde saatlerce konuşabilecek kadar istekli görüyorlardı kendilerini.” (Atilla, 2015: 82) örnekte zamanın sürpriz olayları insanlara yaşatması işlenmiştir. Bazı becerilerin öğrenilmesinin zaman alacağı Ankaralı romanında “Zaman en iyi öğretici. Sonunda, insanlara toslamadan sekerek koşma becerisi edindim.” (Cemali, 2011: 122) şeklinde verilmiştir.

4.1.9.5 Geçmiş

66 romanın 2’sinde geçmektedir.

Çınar Dede’nin Doğum Günü romanındaki “‘Durun, daha her yıkılışımı göstermedim size.’ dedi Kale. ‘Acıklı bir hayat hikâyesi izletmek değildi amacım. Birlikte geçmişimizi tanıyalım istedim. Geçmişimizi unutmamak gerekir çünkü. Geçmişten alınacak öyle çok ders var ki. Hele de siz insanlar için Ardacığım.’” (Korkut, 2010: 58) kesitte geçmişten ders almanın gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Amber'in Zaman Kapsülü romanındaki "Dün gece videoda izlediğim dedenin 'Geçmiş takılı kalıp yaşadığın anı unutma. Yoksa telafisi olmayan hatalar yaparsın,' diyen sesi kulaklarımda çınladı." (Gülü, 2015: 147) örnekte ise anı yaşamanın önemine değinilmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 TARTIŞMA VE SONUÇ

Çocuk edebiyatı vardır yoktur tartışmalarının yerini Arıcı'nın da ifade ettiği gibi (2016: 27) çocuk edebiyatının niteliği yani kalitesi almalıdır. Bu çalışmayla ülkemizde gerçekleştirilen çocuk edebiyatı roman yarışmalarında ödül almış çocuk romanlarını tespit etmek ve ödüllü romanlarındaki temaları belirlemek yoluyla çocuk romanlarının niteliğine ve çocuk edebiyatının gelişimine katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Temaların değerlendirilmesiyle ortaya çıkan tespitlerin çocuk yazarlarına, jüriye bir yol sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada öncelikle başlangıçtan 2016 yılına kadar yapılan çocuk edebiyatı roman yarışmalarında ödül almış romanları belirleme yoluna gidilmiştir. Çalışma evrenini oluşturan ödüllü romanlar, derecelerine göre gruplandırılarak çocuk romanı ödülü, yılın çocuk kitabı veya birincilik, ikincilik ve üçüncülük ödülleri alan 66 adet roman ile çalışma sınırlandırılmıştır. Ardından 66 roman içindeki temalar, Bireyle İlgili, Toplumla İlgili, İletişim ve Teknoloji İle İlgili, Millî ve Tarihî, Dinî ve Manevi, Eğitim ve Sanatla İlgili, Doğa ve Bilim İle İlgili, Fantastik ve İnsanlık İle ilgili Temalar olmak üzere 9 ayrı bölüm altında yorumlanmıştır. Yazarların ve jürinin çocuk edebiyatı açısından ortak kaygılarını eserlerdeki temalar aracılığıyla belirleme amacı taşıyan bu çalışmayla çocuk edebiyatında hangi temaların, kaç romanda ve nasıl işlendiği tespit edilmiştir. Temalarla verilen mesajlar ve ifadelerle çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği kavramlarının bu süreç içinde nasıl bir seyir izlediği sorusunun cevabı aranmıştır. Sonuçlar; yarışmayı düzenleyenler ve ödül alan romanlar olmak üzere 2 ayrı bölümde verilmiştir.

5.1.1 Yarışma Düzenleyenler Açısından Sonuçlar

Türkiye’de başlangıcından 2016’ya kadar ‘Çocuk Edebiyatı Roman’, ‘Çocuk Romanı Yarışmaları’ adı altında yapılan ve ödül kategorisinde ‘Yılın Kitabı’, ‘Çocuk Romanı’, ‘Birincilik, İkincilik ve Üçüncülük Derecesi Alan Çocuk Romanı’ ibareleri ile değerlendirilen romanlar ile sınırlandırılan çalışmada toplam 71 eserin ödül aldığı tespit edilmiştir. Çalışmanın giriş ve sınırlılıklar bölümünde ifade edilen durumlardan ötürü bu romanlardan 66 tanesi incelemeye tabi tutulmuştur. Yarışmayı düzenleyenlerin ideolojik kaygılarının eserlerin belirlenmesine etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin öğretmenlerin Atatürk’ün laik prensiplerinden ayrılmamaları gerektiğini aksi takdirde gerici cereyanların ülkeyi felakete sürükleyebileceğini savunan Dost’un anısını yaşatmak için verilen Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı ödülü; Dost’un sahip olduğu ideolojik kaygıyı taşımaktadır. Şöyle ki; 1985 yılı Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı üçüncülük ödülünü alan Uçtu Uçtu Pelin Uçtu romanında Feyza Hepçilingirler Arap alfabesinin ulusal değerlerimize aykırı olduğunu belirtmiş, bu harfleri kullanmanın yurdun işgal edilmesi anlamına geldiği vurgulamıştır. 2001 yılında Bu Yayınevinden birincilik ödülü verilen Kayıp Seslerin İzinde romanında Mavisel Yener, Arap harfleri öğrenmenin zorluğundan, yeni harfleri öğrenmenin çok kolay olduğundan bahsetmiştir.

5.1.1.1 Yarışma Açan Kurumların Dağılımına Göre Sonuçlar

Ülkemizde çocuk edebiyatı yarışmalarının yayınevleri, bakanlıklar, kurumlar, dergiler, belediyeler, vakıflar, bir yazarın anısını yaşatmak için gönüllü kurulan dernekler olmak üzere çok çeşitli ellerden yapılması, toplumun bütün kesimleriyle çocuk edebiyatına duyarlılığın bir göstergesidir. Ancak sayı açılan yarışmaların azlığından söz edilebilir. Türkiye’deki yarışmaların azlığını Kolcu, çalışmaların süreklilik arz etmemesi nedeniyle kurumsallaşamamış olmasına bağlamaktadır. Ayrıca Kolcu; yarışma ile ilgili girişimlerin bizde 200’den fazla; Fransa’da ise 2000 civarında olduğunu belirterek ülkemizin ödül konusunda çok gerilerde olduğunu vurgulamaktadır (2013: 167).

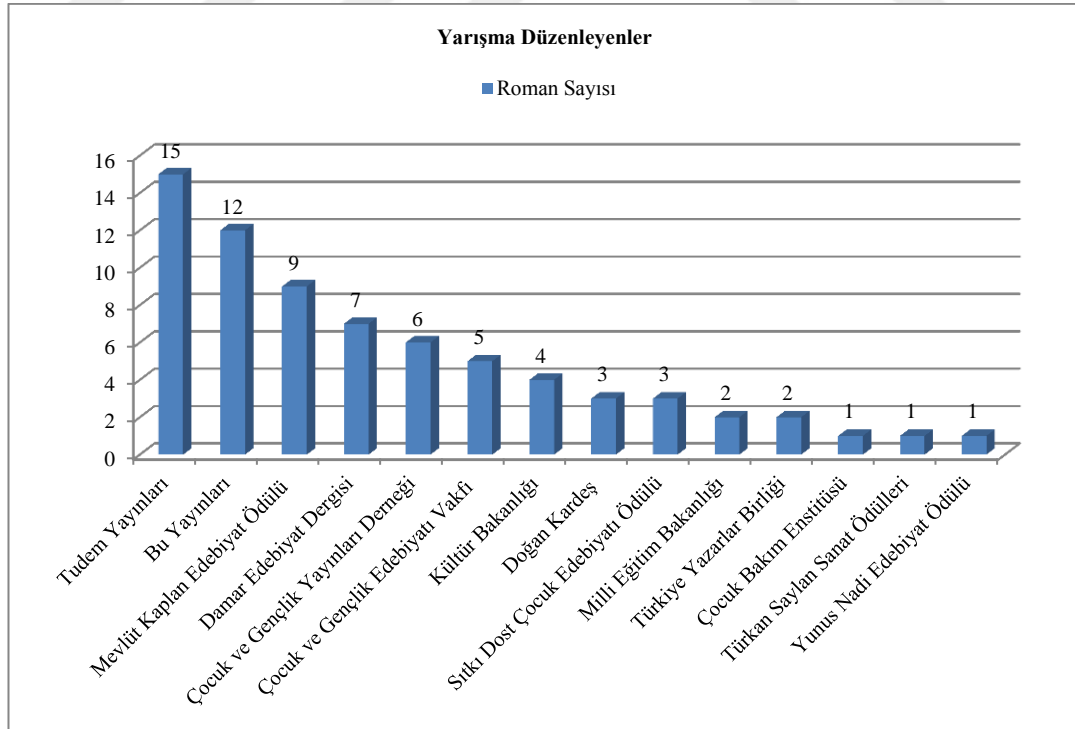
Yarışma düzenleyen kurum, yayınevi açısından değerlendirildiğinde 1948-2016 yılları arasında çocuk edebiyatı roman yarışmalarında Tudem ile ÇGYD 5 yıl yarışma düzenlemeleri ile ön plana çıkmaktadırlar. Bunları 4 yıl ödül vermesi ile Bu Yayınevi izlemektedir. Ayrıca Bu Yayınevi birincilik, ikincilik ve üçüncülük ödülleri

dışında yarışmada dördüncü, beşinci, altıncı olan eser veya mansiyon, jüri teşvik, basılmaya değer bulunan eser vb. şeklinde ödül çeşitliliği ile göze çarpmaktadır. Diğer bir ifadeyle Bu Yayınevi edebiyatımıza en çok ödüllü eser kazandıran yayınevlerinden biridir. Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Vakfı, Kültür Bakanlığı, Damar Edebiyat Dergisi ile Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülleri 3 yıl verilmiştir. 2 yıl ödül verenler Milli Eğitim Bakanlığı, Doğan Kardeş Armağanı, Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı ve Türkiye Yazarlar Birliği ödülleri.

Çocuk Esirgeme Kurumunun, Yunus Nadi Armağanının ödülleri ve Türkan Saylan Sanat ve Bilim Ödülleri çocuk edebiyatı roman dalında sadece 1 yıl verilmiştir.

Edebiyatımıza en fazla ödüllü eser kazandıran yayınevleri içinde Bu Yayınevi, Mevlüt Kaplan ve Tudem, yarışmaları birincilik, ikincilik ve üçüncülük kategorisinde düzenlerken; ÇGYD ile Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfı yılın romanı adı altında düzenleyerek her yıl tek bir romana ödül vermeyi uygun görmüşlerdir.

Yarışma düzenleyen kurum-kuruluş veya yayınevlerinin vermiş oldukları toplam ödül sayısı aşağıda gösterilmiştir:

Şekil 2. Yarışma Düzenleyen Kurum ve Kuruluşların Ödül Verdikleri Toplam

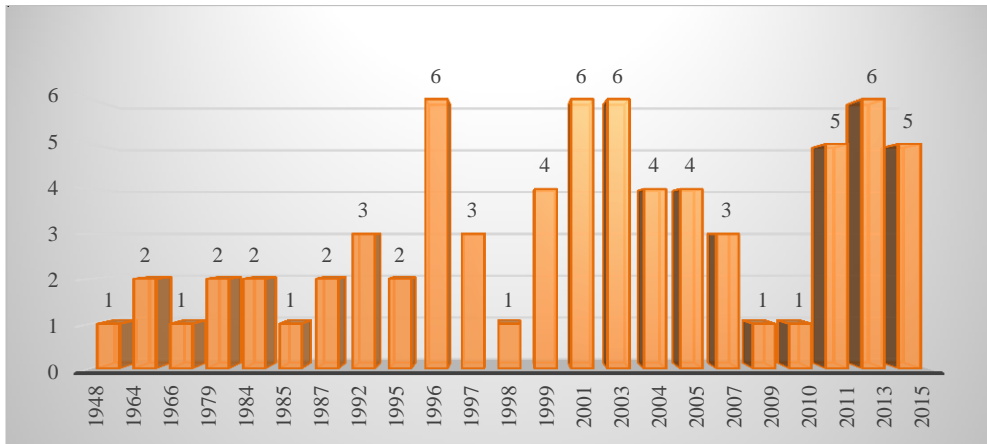
Roman Sayısı

Düzenlenen yarışmalara bakıldığında Bu Yayınevi ve Tudem Yayın Grubunun diğerlerine göre büyük bir istikrar sergilediğini, bunları düzenleme, kamuoyuna duyurma ve arşivleme konusunda da titiz davrandıkları söylenebilir. Bu Yayınevi, Tudem, Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği ve Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfı, Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödülleri yarışmayı düzenleme ve kamuoyuna duyurma konusunda titizlikle çalıştığını söylemek mümkündür. Bunlar, yarışma düzenleyen birimler içerisinde bilgileri en sistemli olan ve yarışmaları düzenli olarak gerçekleştiren kurumlardır. Çalışmada roman tespiti yapma, yarışmalara ve sonuçlara ulaşmada yaşanan kolaylıklar, bu yargının oluşmasına zemin hazırlamıştır.

Tezin giriş bölümünde de değinildiği üzere ödüllü romanlar ile ilgili bir arşiv ortaya koymaya çalışırken yaşanan sıkıntılar ve çıkan engeller, ilgili yarışmayı düzenleyen kurumların yarışma bilgilerini daha sistemli ve düzenli bir şekilde duyurma ve sonuçları arşivleme konusunda daha titiz davranmaları gerçeğini açığa çıkarmıştır. Gerek yarışmanın ilanı gerekse sonuçları hakkında sağlıklı bir bilgiye ulaşabilmenin zorluğu göz önüne alındığında Milli Eğitim Bakanlığının çocuk edebiyatı roman yarışmaları konusunda daha hassas davranması gerektiği tespitini yapabilmek mümkündür. İnternetteki blogların bir denetimden geçmesi, bloglarda karşılaşılan yanlış bilgilerden ötürü internet sayfalarına yaptırım uygulanması gerekmektedir.

5.1.1.2 Yarışma Yılına Göre Sonuçlar

Düzenlenen çocuk romanı yarışmalarının yıllara göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Şekil 3. Yıllara Göre Ödül Almış Roman Sayıları

Tespit edilen ilk çocuk romanı ödülünün 1948 yılında verilmesi ve yakın gelecekteki yarışmaların daha sistemli ve kesintisiz yapıldığını görmek çocuk edebiyatı adına sevindirici bir gelişmedir. Ancak çocuk romanı yarışmalarının istikrara kavuşması zaman almış gözükmemektedir. Öyle ki, yarışmaların ilk yapıldığı tarihten (1948) ikinci bir yarışmaya (1964) kadar 16 yıl geçmiştir. Bunu 2 sene sonra yapılan yarışma (1966) izlemektedir. 1966 yılında yapılan yarışmanın üzerinden 13 yıl geçtikten sonra Dünya Çocuk Yılı'nda (1979) bir yarışmanın yapıldığı görülmektedir. 5 yıl sonra 1984 yılında yapılan yarışmayı 85'te yapılan yarışma ve 2 yıl aradan sonra (1987) yapılan yarışma takip etmektedir. 80'li yıllarda 3 yıl yarışma düzenlenmiştir. 90'lı yıllarda yarışmalar bakımından bir hareketlilik yaşanmıştır. 1992 yılından yapılan yarışmadan sonra 2 yıl ara verilse de 95, 96, 97, 98, 99 yıllarında art arda yapılan çocuk romanı yarışmaları, çocuk romanları açısından olumlu bir durumdur. Çocuk romanlarına bu yönelişin 2000'li yıllarda da devam ettirilmesi olumlu bir durumdur. 2001 yılından itibaren 2015 yılına kadar 10 yıl çocuk romanı yarışma düzenlenmesi bunun bir ispatıdır. 1995 yılından itibaren 2015 yılına kadar üst üste iki yıl yarışmanın yapılmadığı yıllara rastlanmamıştır. Çocuk romanı yarışmaları bakımından 1995 ve 2015 yıl aralığı çok verimli geçmiştir. Yukarıdaki tablo, gerek 2016 yılında gerekse yer almayan diğer yıllarda çocuk romanı yarışması düzenlenmemiştir yanılığısına düşürmektedir. Burada konuya açıklık getirmek gerekecektir. Yayınevleri ya da ilgili kurumlar çocuk edebiyatı eserleri üzerine yarışma açmaktadırlar. Ancak ya çocuk romanı kategorisinde yarışmaya başvuru yapılmayışı ya da başvuru eserlerin ödüle layık bulunmamasından ötürü o yıllar için ödüllü çocuk romanına rastlanmamaktadır. Roman-hikâye-masal türünde açılan çocuk edebiyatı yarışmalarında ödül, hikâye ya da masala verilebilmektedir. Örneğin Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği kısa adı İLESAM'ın Akçağ Yayınevi ile ortaklaşa düzenledikleri yarışmalar 2010 yılından beri istikrarlı bir şekilde devam etmektedir. 2010 ve 2011 yıllarında Roman, Hikâye, Şiir (Kitap Dosyası) yarışmalarına 2012 yılında inceleme-araştırma dalıyla birlikte Çocuk Edebiyatı kategorisi de eklenmiştir. 2012 yılında çocuk edebiyatı kategorisinde ödül; Hatice Gülensoy olmak üzere şahsa verilmiştir. 2013'te kesintisiz devam eden yarışmalara 2014 yılında Çocuk Edebiyatı dalına tekrar yer verilmiştir. Ancak ödül, öykü dalındaki eseriyle Ayşe Bulut'a takdim edilmiştir. 2015 ve 2016'da yapılan yarışmalarda çocuk edebiyatı kategorisine yer verilmediği görülür (URL58). Şu

hususunu belirtmekte de fayda vardır: İLESAM gibi bazı kuruluşların ödüllü eserler içinde sadece birinci olan eserleri basması da mevcut çocuk edebiyatına kazandırılan ödüllü çocuk romanları sayısını düşürmektedir.

1948 başlayan yarışmalar, 1950'li yıllarda yapılmamış veya ödüllü ve basılan çocuk romanına rastlanmamıştır. Çocuk romanı ödülünün verildiği 1948 yılından 1964'e kadar geçen zaman diliminde çocuk romanı ödülü verilmemiştir. Yıl aralığına bakıldığında çok uzun bir süre bu konuda hiçbir girişim olmaması düşündürücüdür. 1964'te 2 romana, 1966'da 1 roman olmak üzere 1960'lı yıllarda toplam 3 roman ödülü verildiği, 1979'da 2 romana ödül verildiği görülür. Çocuk edebiyatıyla ilgili yaşanan gelişmelerin bu yarışmaların açılmasında rol oynadığını söylemek mümkündür. Nitekim 1979 yılı Dünya Çocuk Yılı olması münasebetiyle çocuk romanı yarışmaları düzenlenmiştir. 1980'li yıllarda başlayarak ödül sayısının fazlaştığı görülmektedir. 1984'te 2, 1985'te 1 ve 1987'de 2 olmak üzere 1980'li yıllarda toplam 5 romana ödül verildiği belirlenmiştir. 1990'lı yıllarda durum daha sevindiricidir. 19 romana ödül verildiği görülür. 1980'li yıllarda 3 yıl olmak üzere yapılan yarışmalar, 1990'lı yıllarda 6 yıla çıkarak 2 katı fazlaştırmıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde bu duyarlılığın daha da arttığını söylemek mümkündür. Bugüne kadar toplam 10 yılda yapılan yarışmalarda 41 roman ödül almıştır. 1999 ile 2007 yılları arasında yarışmalara özel bir eğilim gösterildiği çıkarımı yapılabilir. Bu yıllardaki çocuk romanı sayılarının fazlaştığı ve yarışmalarda istikrar sergilenmesi, roman yarışmaları için özel bir çaba sarf edildiği fikrini doğurmaktadır. Günümüze gelindiğinde ise 2016 yılında çocuk romanı ödülü verilememiş olması düşündürücüdür. Yayınevleri bu durumu yarışmaya olan talebin azlığı ya da hiçliği ve yarışmaya katılan eserler arasından ödül verilecek düzeyde nitelikli eserlerin olmayışı ile açıklamaktadırlar. Buna etki eden diğer faktör olarak ise çocuk romanının ilk gençlik ve gençlik edebiyatı olarak daha özellikli bölümlere ayrılması ve yarışmaların da buna göre şekillenmesi gösterilebilir. Örneğin Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfı tarafından 2016 yılı roman ödülü, ilk gençlik olarak verilmiştir (URL59).

5.1.2 Romanlar Açısından Sonuçlar

Yazarların kaygılarını belirleyebilmek amacıyla yola çıkılan bu çalışmada yazarların, jürinin ve yayınevlerinin insana ve edebiyata yönelik kaygılarının yanında ideolojik

kaygıları da tespit edilmiştir. Yazarlar kendi dünya görüşü doğrultusunda eserler yazmakta; jüri üyeleri ve yayınevleri kendi fikirlerini yansıtan eserler kazandırmaktadır görüşünü ifade etmek yanlış olmaz. Kısacası, edebî tür olarak roman; yazarın, jürinin ve yayınevinin ideolojilerini yansıtmaya elverişli bir türdür. Yazarların ideolojik fikirleriyle romanlarda karşılaşılması bu tespiti ortaya çıkarmıştır.

Romanlar ile ilgili ortaya çıkan sonuçlar; temalar, roman çeşitleri, sayfa sayıları, hedef kitlesi bakımından olmak üzere ayrı alt başlıklar halinde verilmiştir.

5.1.2.1 Romanlarda İşlenen Temalara Göre Sonuçlar

Romanlarda tema sayısına bakıldığında bireyle ilgili ana temaların 54, toplumla ilgili ana temaların 51 olduğu; bunu 27 ana tema ile iletişim ve teknoloji, 24'er ana tema ile millî ve tarihî ile dinî ve manevi temaların izlediği görülür. Eğitim ve sanat ile ilgili bölümde 17 ana tema, doğa ve bilimde 11, fantastik ve insanlık ile ilgili temalarda da 5 ana temanın yer aldığı belirlenmiştir. Romanlardaki ana tema sayıları; eserlerde hangi tema başlığının daha çok yer aldığı konusunda fikir vermesinin yanı sıra bölüm başlıklarını sıralamasında da yol gösterici olmuştur. Temalar bakımından alt tema çeşitliliği de düşünüldüğünde en kapsamlı bölüm toplam 93 tema ile toplumla ilgili temalar kısmıdır. Arslantaş'ın (2003) romanlarda çocukları en çok toplum hayatına hazırlayan öğeler üzerinde yoğunlaştığı tespitine ulaşması bu çalışmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Alt tema sayısı fazla olan bölümlerden biri de eğitim ve sanat ile ilgili kısımdır. Eğitim ve sanat ile ilgili kısım alt temalarla birlikte toplam 87 temaya sahiptir. Bunları toplam 65 tema sayısı ile bireyle ilgili temalar ve 38 tema ile iletişim ve teknoloji ile ilgili temalar izler. Romanlarda 5 tane fantastik ana tema vardır ancak alt temalarla birlikte bu sayı 32'ye yükselmiştir. Millî ve tarihî temaların toplam sayısı 31; dinî ve manevi temaların sayısı 29, doğa ve bilim ile ilgili temaların sayısı 15'tir. Hiç alt başlığı olmayan bölüm insanlık ile ilgili temalar, sayıca 5'te kalır. Buradan şöyle bir çıkarımdan bulunmak mümkündür. Romanlarda en çok toplum ile ilgili temalar konu edilirken; insanlık ile ilgili temalar az işlenmiştir. Temalar içinde en az ana temaya sadece fantastik ve insanlık ile ilgili temalar sahiptir. Arıcı (2016: 53), iyi bir çocuk kitabının ideolojik saplantılara yer vermeyecek şekilde öncelikle millî değerleri sonra da insanlıkla ilgili değerleri ele alması gerektiğini vurgulamaktadır. Burada en az kapsama ve sayıya sahip insanlık

ile ilgili temaların romanlarda daha fazla işlenmesi gerektiği gerçeği ile yüz yüze gelinmektedir. Ayrıca çocuk romanlarından beklenen millî değerleri işleme noktasında romanlardan temaları arttırması beklenebilir. Doğa ve bilim ile ilgili temalar da romanlarda fazlalaştırılabilir.

Eserlerdeki temaların işlenişi yoluyla toplum düzenindeki değişimlerin nasıl bir seyir izlediği anlaşılmaktadır. Temaların yıllara göre ele alınış ve işleniş biçimlerindeki farklılaşma; romanlar toplum gerçekliğini yansıtır görüşünü doğrulamaktadır. Örneğin fakirlik temasının 1990'lı yıllarda ödül alan romanlarda iç karartıcı ve uç örneklerle işlenmesi, günümüzdeki romanlarda bu temadan daha yüzeysel ifadelerle bahsedilmesi toplum yapısındaki değişimlerin bir yansımasıdır. Tutumluluk temasında 2000 yılından önceki yıllarda bireylerin ve çocukların tutumluluğu bir davranış biçimi ve yaşam tarzı olarak gördükleri ve konuya çok dikkat ettikleri görülürken 2000 yılından sonraki yıllardaki çocukların ve bireylerin kaybettiği bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır. Misafirperverlik teması önceki yıllarda ödül almış romanlarda daha çok işlenirken günümüze gelindikçe yozlaşmadan söz etmek mümkündür. 2010 yılında ödül almış Parktaki Gergedanlar romanında değerini ve önemini yitiren bir tema olarak işlenmiştir.

Griffin'in de (2012) dediği gibi çocuk edebiyatının kültürel araştırmalarda yetişkin romanları kadar önemsenen bir konu olmamasına rağmen yetişkinler tarafından yazılması itibariyle dönemin yetişkinleri için de önemli olan sorunların anlaşılması açısından toplum hayatında çocuğa lazım olabilecek bilgileri sunmayı amaçladığını savunur. Bu çalışmada da incelenen ödüllü romanlardaki temaların geçmişten günümüze gösterdiği değişimle toplum yapısı ile ilgili bilgiler edinilmektedir. Böylece toplumla ilgili meselelerde de çocukların farkındalığı arttırılmaktadır.

Temalar açısından değerlendirildiğinde sevgi teması 66 romanda 57'sinde yer alma sıklığıyla çocuk romanlarının en öncelikli temasıdır. Sevgi teması içindeki kategoride 38 romanda görülme sıklığıyla aile sevgisi ve 34 romanda görülme sıklığıyla hayvan sevgisi başta gelmektedir. Tek başına hayvan sevgisi sevgi teması içinde en çok geçen sevgidir. Yazarların tema olarak en çok sevgi temasına değindikleri ve bu tema içerisinde de özellikle hayvan sevgisine yer verdikleri sonucu Arslantaş'ın (2003) çalışmasının sonuçlarıyla örtüşmektedir. Aile sevgisi içinde dikkat çeken husus, aile üyeleri içinde en fazla romanda geçen sevgi kardeş

sevgisidir. Bunu sırayla anne (13), evlat (10) sevgisi izlemektedir. Baba sevgisi ise 6 romanda görülerek bunlardan sonra gelmektedir. Sevgi temasını 52 romanda geçme sıklıklarıyla oyun ve okuma temaları izlemektedir.

Zararlı alışkanlıklar teması 20 romanda görülme sıklığıyla en sık geçen temalar içinde 4. sırada gelmektedir. İçeriğinde içki, sigara, kumar gibi alışkanlıklara örnekler verilmesinin yanında alışkanlığa dönüşme sebepleri, yol açtığı sıkıntılar olmak üzere bu tema, özendirici olmaktan uzak işlenmiştir. Sadece bir romanda sigara içme davranışına özendirme görülmektedir. Emek (20) Çalışkanlık (19), azim (16), sorumluluk (16), mücadele, temalarının sıklıklarının fazla oluşu; zekâ temasının ise sadece 1 romanda gösterilmesi çocukları çalışmaya ve rollerinin gerektirdiği sorumlulukları yerine getirmeye teşvik etmesi bakımından olumlu bir durumdur.

Romanlarda bireyle ilgili temalar olumlu olumsuz halleriyle ele alınmakla birlikte temaların olumlu biçimlerinin ağırlık kazandığı görülmektedir. Örneğin beslenme temasındaki kola ve süt örneklerinde süt içmenin ağırlıklı olarak işlendiği tespit edilmiştir. Yine beslenme temasında sağlıklı beslenmeye ilgili ifadelerin sağlıklı beslenmeden daha az olduğu belirlenmiştir. Umut temasında umutsuzluk, vefa temasında vefasızlık daha az işlenmiştir. Mutluluk teması sayıca fazla işlenirken mutsuzluk temasının az sayıda romanda geçtiği görülmektedir. Affetmemek bir romanda geçerken affetmek 5 romanda geçmektedir. İyilik 18 romanda örneklendirilirken kötülük 7 romanda geçmektedir.

Temaların olumlu hâllerinin ağırlıklı olarak işlendiği romanlarda bazı olumsuz durumların öne çıktığı tespit edilmiştir. Bireyle ilgili temalarda korku teması (11), sayıca cesaret temasından (7) fazladır. Bu durum, çocukların korkularının daha iyi anlaşılması ve bu korkuları giderecek şekilde onlara yaklaşmak gerektiği konusunda uyarıcı bir nitelik taşımaktadır. Sadece fiziksel gelişmelere örnek verilen büyümek teması romanlarda genellikle olumsuz ve karamsar bir yaklaşımla işlenmiştir. Saygı temasında saygısızlıktan daha çok bahsedilmiştir. Özellikle kişiler arası ilişkilerde saygının örneklendiği durumlar daha azken saygısızlıktan yakınılan durumlar daha fazladır.

Bir temanın farklı romanlarda geçme sayısından farklı olarak temanın bir romanda işlenme yoğunluğu da yorumlamalarda göz önünde bulundurulmalıdır. Tutumluluk 5 romanda ele alınan bir temayken müsriflik temasının 2 romanda geçmesi ilk bakışta

sevindirici bir tablo olarak algılanabilir; ancak müsriflik temasının Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanının ana temalarından biri olması, ağırlıklı olarak işlenmesi ve romanın ödül aldığı yılı (2015) da göz önünde bulundurulduğunda üzerinde durulması gereken bir konudur. Çünkü tutumluluk örnekleri 2000 yılından önce ödül alan romanlarda görülürken, 2000’li yıllardan sonra ödül alan romanlarda müsriflik örnekleri ile karşılaşılmaktadır. Bu durum, romanların toplumdaki değişimleri yansıttığını göstermektedir. Romandan anlaşıldığı üzere; müsrifliğin dünya düzeninde devletler tarafından uygulanan bir politika olduğu ve toplumda görülen tüketim çılgınlığında bu politikaların etkisinin bulunduğu mesajlarıyla müsriflik teması, romanın geneline hâkim temadır. Yine sayıca bakıldığında engellilik teması (4), romanlarda az geçen bir tema olarak algılanabilir ama Sen Olabilirsin ve İçimdeki Ses romanlarında ana tema olarak işlenmiştir.

Toplumla ilgili temalarda 66 romanın 52’sinde geçmesiyle oyunun çocuğun hayatında çok mühim bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür. Romanlarda oyun çeşitliliği göze çarpmakla beraber bazı oyunların kuruluş ve oynanma aşamalarının ayrıntılı açıklandığı romanların, oyun bakımından bir hazinedir. Unutulan, unutulmaya yüz tutan oyunlar ve yerel oyunlara yer vermesiyle romanlar, çocuk edebiyatına katkı sağlayacaktır. Çocuk oyunları derlenip toplanabilir ve çocuk romanlarındaki oyunların eğitimde kullanılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir. Tehlike oluşturabilecek oyuncaklarla oynama, savaş oyunları oynama vb. konularında uyarılarda bulunarak oyun kavramının sınırları çizilmiş ve cinsiyet ve köy-şehir kavramları bakımından farklılıklara değinilerek oyun teması çok yönlü ele alınmıştır. Çocuğun bulunduğu her yeri, gördüklerini, elinin altındaki nesnelere oyun malzemesine dönüştürmesiyle oyun teması, çocuğun eşsiz hayal dünyasını göstermektedir. Çocuğu ve çocukluğu daha iyi tanıma ve anlamada çocuk edebiyatı oyundan faydalanabilir. Kentleşme ve iletişim araçlarının istilasından nasibini alan oyun algısının değişmesine yazarlar başkaldırmışlardır. Öyle ki, yazarlar dışarıda oynamayı ve kitap okumayı evde bilgisayar karşısında, hareketsiz durmaya yeğlemişlerdir. Günümüz oyun anlayışında, yazarların çocukları dışarıda oynama ve kitap okumaya yönlendirmesi söz konusudur.

Çocuğun hayatında oyundan sonra arkadaşlık gelmektedir. Çünkü romanlarda arkadaşlık teması 38 romanda geçmektedir. Burada en değerli, en sevilen

oyuncakların tadına bile bir arkadaşla oynanınca varabilmenin mümkün olduğu işlenmiştir.

45 romanda geçen aile temasında 25 romanda geçme sıklığıyla kardeş önde gelmektedir. Çocuk için aile bireyleri arasında kardeş daha fazla yer edinmektedir. Baba 20 ve anne ise 19 romanda geçmektedir. Babanın anneden fazla romanda geçmesine rağmen alıntılamaaların içeriğine bakıldığında anne ile olan bağın daha derin ve ulvi olduğu tespitini yapmak mümkündür. 19 önemli şahsiyetten Atatürk 9 romanda Hz. Muhammed (S.A.V) 2 romanda geçmektedir. Atatürk, Özgürlüğe Doğru romanında Hz. Muhammed (S.A.V) ise Güneşe Yolculuk romanında hâkim temadır. Diğer şahsiyetlerin her biri bir romanda yer almaktadır. 66 romanın 24 tanesinde geçmesiyle romanlarda şiddet örnekleri azımsanmayacak bir yer teşkil eder. Fiziksel şiddet 21 romanda, sözel şiddet ise 11 romanda geçmektedir. Çocuğu tanımaya ve anlamaya yarayan bilgileri içeren çocuk ve çocukluk teması ise 34 romanda geçmektedir.

İletişim ve teknoloji ile ilgili temalarda 37 romanda geçmesiyle iletişim araçları ilk sırada gelir. Klasik mektup ve televizyon eşit sayıda geçer. 16 romanda geçen klasik mektubun daha çok 2000'li yıllardan önce insanların tercih ettiği bir haberleşme biçimi olduğunu görülür. 2000 yılından sonra ise klasik mektubun yerini elektronik postanın aldığı tespit edilmekle birlikte klasik mektup etkili ve doyurucu iletişimi sağlaması yönünden daha tercih edilir bir iletişim aracı olarak görülmektedir.

Kullanım alanları, bağımlılık ve bağımlılığın neden olduğu sıkıntılar bakımından ele alınan bilgisayar teması; 66 romandan 17'sinde geçmektedir. İncelenen eserler arasında bilgisayar teması ile en erken 1996 yılında ödül almış Sevgi Sitesi Çocukları romanında karşılaşılmaktadır.

İletişim teması altında ele alınan sanal iletişim teması 3 romanda geçmesine rağmen Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği romanının ana temalarından biridir. Sanal iletişim temasıyla insanlarla iletişime geçmenin kolaylaştığı ve iletişim sürelerinin arttığı ancak internet ortamındaki tanınırlığın ve sohbetlerin insanı ruhen doyurmadığı mesajı verilmiştir. Ayrıca sanal iletişim, insanın gerçeklik algısını yitirmesine sebep olmaktadır.

24 ana tema ve alt temalarla birlikte toplam 31 temayla millî ve tarihî temalar, istenilen yeterlilikte işlenmemiştir. Bu tespit Erdoğan'ın (1989) hamasi temalar,

olması gerektiğinden daha az işleniyor tespitiyle uyuşmaktadır. Milli ve tarihi temalar içinde 21 romanda geçme sayısı vatan teması ön plandadır. Bunu 13 romanda geçen ana dili teması izlemektedir. Vatana ihanetin de işlendiği vatan temasıyla ağırlıklı olarak vatan sevgisi, özlemi, vatana duyulan bağlılık ve vatansız olmanın zorlukları, taşıyla toprağıyla vatanına değer veren insanların yetiştirilmesi meselesi olarak çok yönlü ele alınmıştır. Bir vatan olarak Türkiye'nin gurur duyulan, yaşanılabilir güzel bir ülke olması üzerinde durulmuştur. Ana dili temasında İngilizce hayranlığına da yer verilmekle birlikte ana dili sevgisi üstün tutulmuş; yabancı dilin ana dilden üstün tutulması durumunda bir milletin karşılaşıcağı zorluklar vurgulanmıştır.

Dinî ve manevi temalar kısmında 26 romanda geçmesiyle rüya en fazla işlenen tema özelliğine sahiptir. Bu temadan sonra 22'şer romanda geçmeleriyle dua ve ölüm teması gelmektedir. Cennet ve cehennem ile ilgili içeriklerin, intihar meselesinin de yer aldığı ölüm teması Şen'in de (2016: 16) ifade ettiği gibi yaşam gerçekliğine bağlı kalınarak ölümün doğal bir olgu olduğunun duyumsatılması ve yaşama sevincini azaltan bir karamsarlıkla ele alınmaması gerektiği bilinci ile işlenmiştir.

Eğitim ve sanatla ilgili temalarda en fazla geçen tema 52 romanda geçmesiyle okuma temasıdır. Burada kitap okuma 40 romanda yer almasıyla diğer materyallerden sıyrılır. Kitabı 24 romanla gazete, 9 romanla dergi, 6 romanla ansiklopedi, 1'er romanla sözlük ve yazım kılavuzu izlemektedir. 46 romanda geçen çocuk eğitimi temasında çocuk eğitiminde izlenen metotlar bakımından 17 romanla sözel şiddetin, 14 romanla fiziksel şiddetin en fazla başvurulan metotlar olduğu tespitini yapmak mümkündür. 11 romanda geçen ödül temasından sonra 7 romanla ceza ve 4 romanla yasak teması gelmektedir. Çocuğu eğitmek için başvurulan şiddetin, ödülün çok yer alması ve çocuk eğitiminde ödül hariç diğer yöntemlerin çocuk için olumsuz olması düşündürücüdür. Çocukları meslek seçimlerindeki tutum ve algının tarihî süreç içinde değiştiği belirlenmiştir. 2000'li yıllardan önce ödül alan romanlarda meslek seçiminde insanlığa faydalı olmak, toplumun sorunlarına çözüm bulmak amacı güdülürken; 2000'li yıllardan sonra ödül alan romanlarda zenginlik, ünlü olmak, dünyayı dolaşmak gibi kişisel menfaatlerin ön plana çıktığı belirlenmiştir.

Doğa ve bilim ile ilgili temalar kısmında hayvanlara zarar verme 21, doğaya zarar verme 19 romanda geçme sıklıkları ile 15 romanda geçen çevre bilincinden fazla

işlenmiştir. Bu bölümde hayvanlara ve doğaya zarar verme ile çevre kirliliği temalarının fazla işlenmesi doğadaki tahribatın büyüklüğü ve gidişatın kötü olmasını göstermesi bakımından üzerinde durulması gerekir.

Fantastik temalar kısmında cansız varlıklara 7, hayvanlara 7 ve bitkilere 5 romanda konuşma özelliği yüklenmiştir. Romanlarda nesne ve varlıklara fantastik işlevler yüklenmiştir. Ağaç, kitap, orman, sandık, bulut, sirk, taş, tabut ve hayvanlar gibi gerçek hayattaki varlıkların fantastik varlıklar olarak adlandırılabilen dev, peri, vampir, cadı, kurukafa, mumya ve yaratık gibi varlıklardan sayıca daha fazla ve çeşitlilikte olması bu tespiti doğrulamaktadır.

İnsanlık ile ilgili temalar kısmında 16 romanda geçmesiyle insan teması en fazla geçen tema olarak belirlenmiştir. Ağırlıklı olarak olumsuz özellikleriyle tasvir edilen insan; kötü ve uzak durulması gereken bir canlı olarak gösterilmiştir. İyi insanların olmasına şaşırılması, dünyanın güzelleşmesi için çalışan insanların birkaç tane olduğunun belirtilerek azımsanması; kötü insanların dünyaya hâkim olduğunun göstergesi olarak düşünülebilir.

Ödüllü romanlardaki temaların değişik ve zengin fikirlerle desteklenerek nedenleri ve sonuçları ile birlikte çok yönlü işlendiği ve tarihî süreçte toplum düzeyindeki değişimleri yansıttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Romanlardaki temalar tek bir bakış açısıyla değil; nedenleri, yol açtığı durumlar, çözüm yolları gibi çok yönlü bakış açılarından ele alınarak işlenmiştir. Bu durum romanlara zengin ve geniş bir bakış açısı sunarken çocuğun dogmatik düşüncelerden uzak, farklı ve çok yönlü düşünebilen bir birey olmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İncelenen eserlerdeki temalar, temalar yoluyla verilen mesajlar ve temaların ele alınışının değerlendirme ve yorumlanmasında çocuk eğitimi, çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği hususları göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre ödüllü çocuk romanlarında olumlu tutum ve davranışlar yanında olumsuz tutum ve davranışların da olduğu belirlenmiştir. Olumsuz karakterler, hayata dair olumsuz durumlar ve kişilerin olumsuz özelliklerinin (cimrilik vs. hırçınlık) romanlarda yer aldığı tespit edilmiştir. Romanlarda kavga, şiddet gibi olumsuz yaşantıları örneklendiren temaların bulunması çocukları gerçek hayata hazırlama, hayattan kopuk, aşırı hayalperest yetiştirmeme açısından önemlidir. Ancak burada sözü edilen olumsuzlukların nicelik ve nitelik bakımından aşırı uçlarda olmamasıdır. Örneğin

Toprağa Basınca adlı romanda koca dayağı bir yerde geçerken ve roman kahramanları dışındaki kişiler tarafından gerçekleştirilen bir eylem olarak kalırken; 2004 yılında Tudem çocuk romanı 3.'lük ödülünün sahibi Leyleklerin Gitme Zamanı adlı eserde romandaki şiddetin aşırı boyutlarda olması, özellikle de roman kahramanlarının başvurduğu bir durum olması açısından ciddi olarak ele alınması gereken bir durumdur. Leyleklerin Gitme Zamanı romanında kötülüğe kötülükle, şiddete şiddetle karşılık verilmesi ve intikam duygusuyla hareket edilmesi gerektiği fikirlerinin savunulduğu görülmektedir. Damar Edebiyat Dergisi 1996 yılı üçüncülük ödülünün sahibi Tren Düdükleri romanında azim teması azimli olan öğrenciyi övüp diğer öğrencilere yetersiz olduklarını hissettirme yoluyla işlenmiştir. Temaların eserlerde bazen doğaüstü kurgulandığı görülür. Cesaret teması altında gösterilen örnekte; 1966 yılı Doğan Kardeş Armağanı ikincilik ödünün sahibi Korkusuz Murat romanında tedbirsiz bir şekilde denizin derinliklerine dalan çocuğun ahtapotu bıçakla öldürmesine şahit olunmaktadır. Bazı romanlarda çocuğun, uygun olmayan davranışa özendirildiği tespit edilmiştir. 2001 yılı Bu Yayınevi ikincilik ödülünün sahibi Gelincik Arkadaş Arıyor romanı bunlardan biridir. Bu eserde içki içmenin olağan gösterildiği görülmektedir. 1948 yılı Çocuk Esirgeme Kurumu çocuk romanı ödülünün sahibi İlk Arkadaş romanında çocukların büyüklerden izinsiz evdeki tüfeği alıp yaramazlık için bahçeye çiçek yollmaya gelen arkadaşlarına karşı kullanmaları, çocukların kendilerini aşan hareketlerde bulunduğunu göstermektedir. Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği 2005 yılı çocuk romanı ödülünün sahibi Hızlı Tosbi romanında balıkçının, ağdan balık yakalamaya çalışan pelikana öfkesine hâkim olamayarak kürekle vurarak pelikanın kanadını kırması şiddet içeren bir davranıştır.

Yukarıda belirtilen durumların romanlarda yer almasına şu açıdan bakılabilir. Çocuk romanlarında çocuklara, olumsuzluk, keder ve sıkıntılardan arınmış bir hayat sunmak onların fazla hayalperest yetişmesine neden olarak ilerideki travmaların büyüklüğüne neden olabilir. Romanlarda kavga, şiddet gibi temaların bulunması çocukları gerçek hayata hazırlamak ve hayattan kopuk, aşırı hayalperest yetişmelerini önlemek açısından önemlidir. Örneğin Elveda Kumru romanında ev sahibi karakterinin yalan söylemesi ve kahramanları kandırması ile ilgili bir kesite yer verilmesi, hayatla ilgili olumsuzlukların çocuğa sunulmasına ve onu hayata hazırlamaya örnek olarak gösterilebilir.

Yalçın ve Aytaş bu durumu “Bazı çocuk romanlarında kötü karakterler ön plâna çıkarılmakta ve bu karakterlerin yapılmaması gereken davranışları yaptıkları gözlenmektedir. Böylece olumsuz bir durum anlatılarak olumluya yönlendirme sağlanmaktadır” (2003: 163) şeklinde açıklamaktadırlar.

Hızlı Tosbi romanında da iyilerin kötülerle mücadelesindeki olaylar çocuğu gerçek hayata hazırlamak bakımından önemlidir. Zaten eserlerle ilgili şu hususu açıklamakta yarar vardır. İncelenen eserlerin çoğunluğunda olumsuzluklar nedenleri açıklanarak ele alınmış ve romanların sonunda da olumsuzlukların romanın kurgusu dâhilinde olumluya dönüştüğü görülmüştür. Yeşil Bayır romanındaki kötü karakterlerin hatalarını anlayarak yardımsever ve iyi biri olmaları bu değerlendirmeye yerinde bir örnektir. Olumsuz davranıştan sonra pişmanlık; pişmanlığın ardından da hatanın telafi edildiği davranışlara rastlanmaktadır. Örneğin Hızlı Tosbi romanında balıkçı ağdan balık yakalamaya çalışan pelikana kürekle vurur ve kanadını kırar. Pelikan bu sert darbenin etkisiyle kötürüm kalır ve hiç uçamaz. Hatasını anlayan balıkçı balığa her çıktığında pelikana balık getirerek yaptığı hatalı davranışı telafi etmeye çalışır. Görüldüğü gibi çocuk romanları, ağırlıklı olarak kötülerin hatasını anladıkları hatta telafi ettikleri bir sonla bitirilmişlerdir. Şeftali Dede romanındaki vefasızlık örneğinin vefayla neticelendiği görülmektedir. Sayılan bu özellikler, çocuklara olumlu davranış kazandırma bakımından önemlidir.

Bunların yanında olumsuzlukların ve umutsuz durumların devam ettirildiği romanlar da yok değildir. “Kitaplar, çocuklara anlamlandıramayacağı ya da yaşama geçiremeyeceği sorumluluklar yüklememelidir” şeklindeki Sever’in (2003: 191) görüşü bakımından değerlendirildiğinde, Bir Liranın İki Günü adlı romanı başından sonuna kadar geçim sıkıntısı, işsizlik konularında çocukların düşündürülmeye çalışıldığı ve sonucun bir umut vaat etmekten uzak bir biçimde kurgulanarak bu görüşün dışına çıkmıştır.

“Konuşmada bile nasihat vermek insanı sıkarken doğrudan öğüdün ve nasihatın, çocuklar için yazılan edebî eserlerde yer alması düşünülemez” ifadeleriyle Arıcı’nın (2016: 54) çocuk romanı değerlendirmesi; yer yer didaktik üslup özellikleri içermesi sebebiyle Leyleklerin Gitme Zamanı romanının özellikleri ile örtüşmemektedir. Leyleklerin Gitme Zamanı romanı karamsarlığın ağır bastığı, umutla bitmeyen bir romandır. Temaların ele alınışında ve temalar yoluyla verilen mesajlarda çocuk için fazla kasvetli ve karamsar duygular yoğunluktadır. Leyleklerin Gitme Zamanı

romanında kötülüğe kötülükle karşılık verilmesi gerektiği, intikam duygusuyla hareket edilmesi fikirlerine rastlanmasının eseri, çocuk romanı ölçütlerinden uzaklaştırdığı düşünülebilir. Aynı durumla bu romandaki özgüven temasının işlenişinde de karşılaşılmaktadır. Özgüveni kazanmak için şiddet davranışlarında bulunan kişiye aynı şekilde karşılık verilmesi gerektiği gibi tema, yanlış bir tutumla ele alınmıştır.

Bazen de çocuğa hayatın acı taraflarını sunarken afaki bir umut aşılandığı da görülmüştür. 1999 yılı Mevlüt Kaplan Edebiyat birincilik ödülünün sahibi Çınar Dede'nin Doğum Günü adlı romanda çocuk kahramanın AIDS gibi günümüz şartları düşünüldüğünde tedavisi neredeyse imkânsız bir hastalığa yakalanması ve ileriki yıllarda hastalığın tedavisi bulunabilir düşüncesiyle uzak bir umut aşılanmıştır.

“Çocuk kitapları çocuğa göre olmalı çocuğun ruh dünyasını yansıtmalı, çocuğun hayat deneyimiyle iç içe olmalıdır. Çocuklar okudukları zaman kendilerinden bir şeyler bulmalıdırlar. Bu konuda çocuk kitabı yazarı Selami Yıldırım bir şiirini yazış macerasını şöyle açıklıyor: “Bir sabah kalktığında gece gökyüzünde gördüğü yıldızları göremeyen küçük kızım ‘Yıldızları kim toplamış?’ diyerek bende şimşekler çaktırmış ve ‘Kim Topladı Yıldızları?’ adlı şiiri yazdırmıştır. İşte çocuğa görelilik budur” (Arıcı, 2016: 53-54) ifadeleriyle Arıcı çocuğa görelilik kavramını Selami Yıldırım’ı örnek göstererek açıklamaktadır.

Ancak burada şöyle bir hususu da göz ardı etmemek gerekmektedir. Neydim’e (2003: 94) göre çocuk hayatın farkındadır ve bugünün yetişkinlerinin çocukluklarında belki de hiç yaşamadıkları korkuları yaşamaktadır. Savaşı yaşayan, depremi bütün dehşetiyle izleyen, her akşam ölüm haberleriyle karşı karşıya olan çocuk hayatın farkındadır. Bu farkındalık ne denli sanal bir gerçekliğe dayansa da onun bu farkındalığının önemsenmesi gerekmektedir. Bunu yaparken faydalanılabilecek en önemli araçlardan biri edebiyattır. Bunu da ancak çocukla empati kurabilen, kaygı ve korkularının farkında olan çocuğa göre olan edebiyat metinleri yapabilir.

Özetlemek gerekirse çocuğa görelilik, çocukların içinde buldukları dönem özelliklerini, onların yaşla beraber değişen ilgi ve gereksinimlerini tanıyıp hazırlanacak kitabı bunlarla örtüştürmeyi zorunlu kılmaktadır (Yazıcı Okuyan, 2009: 135).

Ünlü matematikçi Cahit Arf’ın hayatını anlatan biyografik bir roman olan Tudem 2003 yılı ikincilik ödülünün sahibi Kara Cümle romanı; 1980 olayları, köy

enstitüleri, 1. ve 2. Dünya savaşlarının dünyada yarattığı değişimler; dönemin psikolojik, ekonomik ve sosyal alt yapısı (kara borsa, ekmek kuyrukları), darbe, terörizm, anarşi gibi olaylarla hayatı gerçekçi yönleriyle sunmaktadır. Burada gerek yazar gerekse jüri üyeleri çocuğu kendi yaşamından farklı deneyimlerle hayatın gerçekleriyle yüz yüze getirmekte bir sakınca görmemişlerdir hükmü verilebilir.

“Bir Liranın İki Günü” adlı roman için çok fazla geçim sıkıntısı işlenen; sonuçta bir umut vaat etmeyen Leylekler Gitme Zamanı” romanı için umutsuzluk ve karamsarlığın ağır bastığı bir roman olduğunu söylemek mümkündür. Bir Gün Büyüyeceksin ve Çiçekler Solmasın romanı da sıkıntılarla dolu romanlardır. Kara Cümle, Bir Gün Büyüyeceksin, Bir Liranın İki Günü, Çiçekler Solmasın ve Leyleklerin Gitme Zamanı adlı romanlarda hayatın gerçekliği zaman zaman çocuk edebiyatı sınırlarını aşarak gözler önüne serilmiştir.

Sonuçta; ödüllü çocuk romanları genel anlamda çocuk edebiyatının genel kabul gören çizgilerini korumakla beraber; bazı çocuk romanlarında ele alınan temalar ve bu temaların yorumlanmış biçimleriyle yazarların ve jüri üyelerinin zaman zaman sınırların dışına çıktıkları tespitini yapabilmek mümkündür. Çocuk gerçekliği ve çocuğa göreliği zorlayan örneklerin çoğu 2000 yılından önceki yıllarda ödül alan romanlardadır. 2005 yılından sonra ödül alan romanlarda çocuğa görelilik ve çocuk gerçekliği kavramlarına duyarlılıkla yaklaşmıştır. Türk çocuk edebiyatı başlangıcından günümüze artan bir hassasiyet ve duyarlılıkla çocuğun dünyasına yaklaşmıştır.

5.1.2.2 Roman Çeşitlerine Göre Sonuçlar

Ödül almış romanların çeşitlerine göre dağılımının yeterli olmadığını söylemek mümkündür. Bu Yayınevi belirli bir roman çeşidi altında açtığı yarışmalarla çocuk edebiyatına 3 fantastik roman ve 3 dedektif romanı kazandırmıştır. Sonsuzluk Sirki, İncili Kavak ve Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık romanları fantastik; Ablamı Nereye Kaçtırdılar, Anahtar ve Venüs'ten Dünyaya Dedektiflik Oyunu romanları dedektif romanı olarak Bu Yayınevinin 2003 ve 2005 yıllarında yaptığı yarışmalarla yakın zamanda edebiyatımıza kazandırılmıştır. Dereceye giren romanlardan birkaçı ile ilgili çeşit bilgisi mevcuttur. 1984 Sıtkı Dost Çocuk Edebiyatı ikincilik ödülü alan Özgürlüğe Doğru romanının önsözünde eserin ‘Belgesel Roman’ olduğu

belirtmiştir (Arıt, 2011). Diğer kitaplarda roman çeşitleri ile ilgili bir bilgiye rastlanmamakla beraber; Kara Cümle romanı Matematikçi Cahit Arf'ın hayatının bir kesitini anlatmasıyla biyografik romanın; fantastik öğelerle kurgulanmasından ötürü Nazlı Eray'ın Frej Apartmanı'nın Esrarı, Feyza Hepçilingirler'in Uçtu Uçtu Pelin Uçtu, Aslı Der'in Büyük Tuzak, Özgür Kurtuluş'un Pitan, Hakkı Özkan'ın Her Çocuğun Kanadı Vardır, Oya Uslu'nun Pembe Pantolonlu Bulut, Aysel Korkut'un Çınar Dede'nin Doğum Günü ve Orman Kardeşin Mektubu, İsmail Uyaroğlu'nun Bir Liranın İki Günü, İsmet Bertan'ın Hızlı Tosbi, Mercan Aytuna'nın Atla adlı eserleri fantastik roman çeşidinin özelliklerini taşımakta iken Miyase Sertbarut'un Sisin Sakladıkları, Mavisel Yener'in Kayıp Seslerin İzinde romanları bilim-kurgu ve fantastik roman çeşidinin; Hasan Kallimci'nin Sihirli Dürbün adlı eseri hem destan roman hem de fantastik roman çeşidinin özelliklerini, Yasemin Yücesoy Gündoğan'ın Kibele'nin Gölgesinde adlı romanı mitolojik romanın özelliklerini taşımaktadır. Görüldüğü gibi fantastik romanlar diğer çeşitler içinde en fazla işlenen romanlardır. İnneci Bozkaplan'ın (2010: 477) da belirttiği gibi fantastik ve bilim-kurgu çocuk romanlarının çok önemli bir çeşidi hâline gelmiştir.

Açılan yarışmalarda roman çeşidi bakımından bir fakirlik göze çarpmaktadır. Biyografik roman çeşidi altında hiçbir yarışma açılmamıştır. Bu yayınevi 2003 yılında Çocuk Edebiyatı Fantastik Roman, 2005 yılında Çocuk Edebiyatı Dedektif Roman yarışmaları düzenlemiştir. Çocuk romanı yarışmalarının farklı roman çeşidinde açılmaması ve yazarların da açılan yarışmalarda belirli bir roman çeşidi adı altında eserlerini kaleme almaması ya da dereceye giren eserlerin çeşitlerinin jüri ve de yayınevleri tarafından belirlenmediği gerçeği bu fakirliğin nedeni olarak gösterilebilir. Araştırmanın kuramsal çerçevesinde ele alınan Demiray, Oğuzkan ve Nas'ın yaptığı çocuk romanı tasnifinin bu çalışmada yer alan biyografik roman, mitolojik roman ve belgesel roman türleri ile genişleyebileceği görülmektedir.

5.1.2.3 Romanların Sayfa Sayılarına Göre Sonuçlar

İncelenen eserlerin sayfa sayıları çalışma kapsamında belirlenmiştir. Ödüllü romanların sayfa sayıları aşağıda tablo ile gösterilmiştir.

Tablo 11. Ödüllü Romanların Sayfa Sayıları

<i>Eserin Adı</i>	<i>Ödül Yılı</i>	<i>Sayfa</i>		<i>Ödül Yılı</i>	<i>Sayısı</i>
		<i>Sayısı</i>	<i>Eserin Adı</i>		
İlk Arkadaş	1948	83	Gelincik Arkadaş Arıyor	2001	142
Bir Gün Büyüyeceksin	1964	248	Meraklı	2001	136
Toprağa Basınca	1964	192	Sonsuzluk Sirki	2003	95
Korkusuz Murat	1966	168	İncili Kavak	2003	102
Yeşil Bayır	1979	144	Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık	2003	80
Bir Liranın İki Günü	1979	63	Mavi Zamanlar	2003	191
Her Çocuğun Kanadı Vardır	1984	157	Kara Cümle	2003	141
Özgürlüğe Doğru	1984	104	Pitan	2003	204
Uçtu Uçtu Pelin Uçtu	1985	135	Teneke Kaplı İvan	2004	238
Yaralı Keklik	1987	123	Sisin Sakladıkları	2004	206
Tek Kanatlı Güvercin	1987	80	Leyleklerin Gitme Zamanı	2004	208
Sihirli Dürbün	1992	144	Güneşe Yolculuk	2004	214
Kesekâğıdı Ustaları	1992	112	Ablamı Nereye Kaçtırdılar	2005	167
Orman Kardeşin Mektubu	1992	87	Anahtar	2005	144
Şeftali Dede	1995	93	Venus'ten Dünya'ya Dedektiflik Oyunu	2005	143
Tombul Sarı Balık	1995	144	Hızlı Tosbi	2005	207
Benim Dünyalarım	1996	80	Büyük Tuzak	2007	196
Tren Düdükleri	1996	160	Masal Kenti Çocukları	2007	144
Elveda Kumru	1996	72	Canı Sıkılan Çocuk	2007	94
Ormandaki Tehlike	1996	120	Frej Apartmanı'nın Esrarı	2009	117
Sevgi Sitesi Çocukları	1996	104	Parktaki Gergedanlar	2010	157
İçimdeki Ses	1997	80	Almarpa'nın Gizemi	2011	167
Aynalı Geyik	1997	80	Tapınağın Sırrı	2011	160
Benim Dedem Gazeteci	1997	64	Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde	2011	120
Yeşil Ada'nın Çocukları	1998	160	Ankaralı	2011	200
Dünyanın En Güzel Çocukluğu	1999	156	Hayalet Köy	2011	126
Çınar Dede'nin Doğum Günü	1999	104	Mezarlıktaki Gölge	2013	149
Çatalçay'ın Çocukları	1999	87	Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği	2013	103
Çiçekler Solmasın	1999	125	Amber'in Zaman Kapsülü	2013	190
Bilginler Sınıfı	2001	143	Atla	2013	168
Sen Olabilirsin	2001	136	Kibele'nin Gölgesinde	2013	173
Pembe Pantolonlu Bulut	2001	133	Konaktaki Hazine	2013	141
Kayıp Seslerin İzinde	2001	152	Kuş Olsam Evime Uçsam	2015	116

Ödüllü çocuk romanlarının sayfa sayılarına bakıldığında romanların 63 ile 248 sayfa arasında olduğu görülür. Ödüllü romanlar içinde en az sayfa sayılı roman; 63 sayfa sayısı ile 1979 yılı Yunus Nadi Armağanı Çocuk Romanı ödülünün sahibi olan Bir Liranın İki Günü romanı iken, en fazla sayfa sayılı roman ise 248 sayfa sayısı ile

1964 yılında Doğan Kardeş Armağanı tarafından çocuk romanı birincilik ödül alan Bir Gün Büyüyeceksin romanıdır. Tablodan şu çıkarımları yapmak mümkündür: 100'den az sayfadan oluşan 14 roman; 100 ve 200 sayfa aralığında 44 roman; 200 ve üstü sayfadan oluşan 8 roman tespit edilmiştir. Çocuk romanlarının sayfa sayısı ağırlıklı olarak 100 ve 200 sayfa aralığında olmuştur. 200 ve üstü sayfa sayısındaki romanlar ağırlıklı olarak 1964 yılında ödül alan Bir Gün Büyüyeceksin romanı sayılmazsa; 2003 yılı ve sonraki yıllarda yazılmışlardır. Diğer bir ifadeyle 1964'ten 2003 yılına kadar olan zaman aralığında 200 ve üstü sayfadan oluşan roman çıkmamıştır. Romanların sayfa sayısı tespitleri ile ilgili edinilen bilgilere göre bir çocuk romanının 63-248 sayfa arasında olması, gerek çocuk romanı yazarları gerekse jüri üyelerince makul görülmüştür. Ödüllü romanların sayfa sayıları üzerinden değerlendirildiğinde bir çocuk romanı ortalama 138 veya 139 sayfa olabilmektedir.

5.1.2.4 Romanların Hedef Kitlesine Göre Sonuçlar

Ödüllü romanlardan bazılarının hitap ettikleri hedef kitlesi bilgisiyle basımı yapıldığı belirlenmiştir. 1987 yılında Kültür Bakanlığı'nın ödül verdiği ve Küçük Ev yayınları 2009 yılı baskısı incelenen Üzeyir Gündüz'ün Tek Kanatlı Güvercin adlı romanının, ön dış kapağında 12 yaş üstü ibaresi bulunmaktadır.

Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfınca 2007 yılının Çocuk romanı ödülü verilen ve Altın Kitaplar yayınevinin 3. baskısı incelenen Masal Kenti Çocukları romanının ön dış kapağında 12 yaş ve üstü ibaresi; Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfınca 2007 yılının çocuk romanı ödülü verilen ve Altın Kitaplar yayınevinin 12. baskısı incelenen Canı Sıkılan Çocuk romanının ön dış kapağında 9 yaş ve üstü ibaresi; Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfınca 2011 yılının Çocuk romanı ödülü verilen ve Altın Kitaplar yayınevinin 2. baskısı incelenen Hayalet Köy romanının ön dış kapağında 10 yaş ve üstü ibaresi; Gülten Dayıoğlu Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Vakfınca 2013 yılının Çocuk romanı ödülü verilen ve Altın Kitaplar yayınevinin 1. baskısı incelenen Mezarlıktaki Gölge romanının ön dış kapağında 12 yaş ve üstü ibaresi bulunmaktadır.

Mevlüt Kaplan Edebiyat Ödüllerinde dereceye giren romanları Özgür Eğitim Yayınları sınıflara göre tasnif etmiştir. İçimdeki Ses, Aynalı Geyik, Beni Dedem Gazeteci, Çınar Dedenin Doğum Günü, Çatalçayın Çocukları, Çiçekler Solmasın,

Bilginler Sınıfı, Sen Olabilirsin ve Pembe Pantolonlu Bulut romanları 6., 7., 8. sınıflar için; Tren Düdükleri romanı ise 7. ve 8. sınıflar için tasvip edilmişlerdir. Bu tasniflendirme bilgisine İlhan Soytürk'ün Sen Olabilirsin ve Oya Uslu'nun Pembe Pantolonlu Bulut romanının sonuna eklenen sayfalardan ulaşılmıştır (Soytürk, 2002; Uslu, 2002). Bu eserlerin farklı yıl ve yayınevlerince yapılan baskılarında hedef kitle bilgisinin farklılaştığı çalışmanın giriş bölümünde belirtilmiştir. Kitap künyesi bakımından bir standartlaşmanın olmadığı hedef kitle meselesinde de ortaya çıkmaktadır. Romanların basımında yer alan hedef kitle bilgisinden görüldüğü üzere çocuk romanı 9 ila 12 yaş üstünü içermektedir.

Özetle yaş aralığı yayınevince belirlenmiş eserler; farklı yayınevlerinden çıkan baskılarında yaş kitlesi ve tür olarak farklı değerlendirmelerle etiketlenmektedir. Yayınevlerinin kitap basımında tür, yaş kitlesi bakımından standartlaşmanın sağlanması gerekmektedir. Çünkü bu durum, alanda karmaşa doğurabildiği gibi çocuk edebiyatı türleri ve hedef kitlesi bakımından okuyucuların da kafalarını karıştırmaya neden olabilir. Bu bakımdan çocuk, ilk gençlik ve gençlik edebiyatı sınırlarının çizilmesi ve standartlaşması gerekir. Sonuçta; çocuk edebiyatı ile ilgili yapılan yarışmaların ve yayınların belli bir düzen ve disipline oturtulması gerçeği ile karşılaşmıştır.

Sonuçta; ödüllü romanları tür, yıl ve hedef kitleye göre gruplandırırken karşılaşılan engeller, yayınevlerinin kitapları etiketleme konusunda belli bir standarda sahip olmayışı gerçeğiyle yüz yüze getirmiştir. İzmir Özgür Eğitim Yayınevi 1999 Mevlüt Kaplan Çocuk Romanı Edebiyat Ödülü üçüncülük derecesini alan Çiçekler Solmasın romanının Kültür Kitap Sarayı tarafından yapılan 2001 baskısında gençlik romanı ibaresi taşıması bu tespiti kanıtlayan örneklerden sadece bir tanesidir. Bu noktada yayınevlerinin, kitapların orijinal baskılarındaki kitap künyelerine sadık kalmama ve künyelerin hangi kriterlere göre düzenleneceği konusundaki ölçütlerin çocuk edebiyatı tarafından ortaya konulamaması sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu karışıklığı önlemek için;

1. Kitaplarda tür, hedef kitle muhakkak belirtilmelidir.
2. Kitap künyelerinde standartlaşmaya gidilmelidir Farklı yayınevinden çıkan aynı eserlerin, farklı veya eksik tür, hedef kitle bilgisi içermesinin önüne geçilmelidir.

3. Yayınevleri kitapların künyelerini eksiksiz bir şekilde oluşturmalıdır. Tezde incelenen Aynalı Geyik romanı Özgür Eğitim Yayınlarından basılmasına rağmen; kitapta basım yılı ile ilgili hiçbir bilgi yer almamaktadır. Çalışmanın bulgular kısmında kitabın basım yılı olarak ödül aldığı yıl olan 1997 yılı gösterilmiştir.
4. Yayınevlerinin çıkarttıkları kitaplarla ilgili diğer bir husus da bazı kitapların basımında kitabın ödüllü olduğu yer almakta bazılarının da ise yer almamaktadır. Eserlerde ödül ibaresinin, ödül aldığı yıl, derecesi ve yarışma adı belirtilerek kitaplarda bulunması gerek okuyuculara gerekse araştırmacılara büyük kolaylık sağlayacaktır.
5. Ayrıca açılan yarışmalardaki kitap dosyalarının isimleri yayınevinin kitap baskısında farklı bir isimde görülebilmektedir. Bu da ödüllü romanı tespit etmede zorluğa ve zaman kaybına neden olmaktadır. Yarışmadaki adı değişen eserlerin de kitap basımında veya yarışma sonuçlarına dair arşivde yer alması gerekmektedir. Örneğin 2015 Tudem Edebiyat Ödülleri Roman Yarışmasında birincilik alan “Beşir” adlı eser “Kuş Olsam Evime Uçsam” adıyla yayımlanmıştır.
6. Yarışmayı açan kurum veya kuruluş yarışma sonuçlarını açıklarken kitabın türünü belirtmemesi de okur ya da araştırmacı açısından belirsizliğe neden olmaktadır. Örneğin Türkiye Yazarlar Birliği resmi web sitelerinde 2013 yılı yarışma sonuçlarını tür belirtmeden “Çocuk Edebiyatı dalında Yılmaz Erdoğan, Konaktaki Hazine kitabıyla, ödüle layık görülmüşlerdir.” ifadesiyle açıklamışlardır (URL60).
7. Yayınevleri, kurum ya da kuruluşlar gerek yarışma şartnamesi gerekse sonuçları ile ilgili duyurularda açıklayıcı ifadeler tercih edebilirler.
8. Roman yarışmalarının ağırlıklı olarak çocuk edebiyatı yarışması adı altında açılması türleri ve hedef kitleyi belirlemede sıkıntılarla karşılaşmanın diğer bir nedenidir. Hâlbuki çocuk romanı yarışması gibi ayırıcı bir ibarenin bulunması, hedef kitlenin yaş aralığının belirtilmesi, bu sayılan sıkıntıları en aza indireceği söylenebilir.

5.2 ÖNERİLER

Bir edebî tür olarak roman, edebiyatımızda olduğu kadar çocuk edebiyatında da toplumdaki değişimleri yansıtmakta ve toplum düzenine yön vermektedir.

Romanlarda işlenen temalar yoluyla toplum ve yazarın felsefesi belirlenmekte ve bunun çocuga ve çocuk edebiyatına etkileri ortaya çıkarılmaktadır. Bu çalışma ile ilgili araştırmalar değerlendirildiğinde; romanlarda işlenen temaların o dönemki toplum gerçekliğinin anlaşılmasına yardımcı olabileceği, çocuk gerçekliğinin ve çocuk modelinin şekillenmesini sağlayabileceği (Erdoğan, 1989; Parlakyıldız, 1999; Arslantaş, 2003; Erdi, 2008; Cihan, 2010; Yılmaz, 2012; Kaya, 2012; Kaya 2012; Taşbaş, 2012; Karakoç, 2014; Karagöz, 2015; Demiryürek, 2015) ve bir yazarın hayata bakış açısının anlaşılmasına, hayat felsefesinin belirlenmesine yardımcı olabileceği (Yazıcı Okuyan, 2006; Öncü, 2011; Yakar, 2011; Yazıcı Okuyan ve Gediklioğlu, 2012; Yılmaz, 2013; Şen, 2016), temaların belirlenmesinin çocuklara yönelik kitap önerilerini kolaylaştırdığı (İnneci Bozkaplan, 2010 ve Karakuş, 2010) sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan ve yapılan çalışmada elde edilen sonuçlardan hareketle şu öneriler sunulabilir:

5.2.1 Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

- Fantastik, dedektif, belgesel ve biyografi romanlarının ve belli bir roman çeşidine yönelik yarışmaların sayıca azlığından hareketle yayınevlerinin farklı çeşitlere yönelik roman yarışmaları yapmaları önerilebilir.
- Belli bir çeşide yönelik yapılmayan yarışmalarda dereceye giren romanlarda ağırlıklı olarak ele alınan konu ve temalar basımevlerince belirtilebilir. Jüri üyeleri tarafından romanların hangi çeşide ait olduğu bilgisi verilebilir. Bu durumun çocukların roman seçimini kolaylaştıracağı düşünülmektedir.
- Romanlarda ana temalar iç kapak sayfasına yazılmalıdır. Böylece çocuğun konusunu sevmediği bir romanı okumaktan sıkılacağı durumun ortadan kalkması sağlanabilir. Bu durum, okuma alışkanlığının sürdürülebilir olmasında da olumlu bir gelişmedir.
- Romanlar ilgili yaş gruplarına okutulup uygulamalı bir çalışma yapılabilir.
- Ödüllü romanların Türkçe öğretiminde kaynak olarak kullanılması yönünde çalışmalar yapılabilir.
- Çocuk romanlarından beklenen insanlık ve bilim ile ilgili temalara daha fazla yer verilmelidir.
- Çalışmada bir eksiklik olarak görülen mitoloji konusuna da yer verilmeli; romanlar mitolojik temalar bakımından da incelenmelidir.

- Tema çalışmalarında daha sağlıklı tespitlere ulaşmak için belirli bir türdeki romanlarla sınırlandırılan çalışmalar yapılmalıdır. Örneğin dedektif romanlarındaki temaların, bilim-kurgu romanlarındaki temaların belirlenmesi gibi çalışmalar yapılabilir.
- Ödüllü romanlar tema bazlı çalışmalarla daha ayrıntılı değerlendirilebilir. Her bir tema detaylı ele alınıp işlenmelidir. Örneğin yoksulluk teması, oyun teması vb.
- Bu araştırmanın devamı niteliğindeki çalışmalara bütünlük arz etmesi açısından ihtiyaç vardır. Bu durum, dönem karşılaştırmasına olanak sağlayacaktır.

5.2.2 İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Bu çalışmanın sınırlarına dâhil edilmeyen belediye, okullar gibi diğer kurumların yaptığı yarışmalardaki romanlar temalar bakımından incelenip değerlendirilmelidir.
- Bu çalışmada incelenmeyen mansiyon, jüri özel ödülü, teşvik ödülü, seçici kurul özel ödülü, basılmaya değer bulunan eser, övgüye değer bulunan eser, başarı ödülü alan kitaplar, dördüncülük, beşincilik, altıncılık ödülü gibi çalışmanın sınırları dışındaki derecelere sahip romanlar da incelenmelidir.
- Ülkemizde, proje kapsamında ödül verilen romanlar, uluslararası ödüle layık görülen, uluslararası kataloglara alınan çocuk romanlarının incelenmelidir.
- Bu çalışma kapsamında olmayan yurt dışında açılan yarışmalarda ödül almış, uluslararası kitap kataloglarına seçilen yerli romanlar incelenebilir.
- Çok okunan çocuk romanları temaları bakımından değerlendirilip bu çalışmayla karşılaştırılabilir.
- Ödül almış ilk gençlik romanları temaları bakımından incelenip sonuçları bu araştırmanın sonuçlarıyla karşılaştırılabilir.
- Ödül almış gençlik romanları incelenip sonuçları hem ilk gençlik hem de çocuk romanı sonuçları ile karşılaştırılabilir.
- Ödüllü çeviri romanlarla ilgili karşılaştırmalı bir çalışma yapılabilir. Ödül almış yabancı romanlar da aynı bu şekilde incelenip bir karşılaştırma yoluna gidilerek temaların toplumlara göre ne derece farklılaştığı belirlenebilir. Çeviri ödüllü romanların incelemesi yoluyla yapılacak karşılaştırmalı çalışmalar Türk çocuk edebiyatına katkı sağlayacaktır.

- Kurumların ve yayınevlerinin açtığı yarışmalarda bütün kitaplarıyla yılın ödülünü alan yazarların çocuk edebiyatı eserleri incelenebilir.
- Roman dışındaki diğer türlerde (öykü, şiir, tiyatro, masal vb...) ödül almış çocuk edebiyatı eserleri temaları bakımından incelenerek çocuk edebiyatına katkı sağlanmalıdır.
- Çocuk yazarlar tarafından yazılmış ödüllü çocuk edebiyatı ürünleri temaları bakımından incelenebilir. Türkiye’de çocuklar tarafından kaleme alınan öykülerin ilk kez derlendiği Zeynep Cemali Öykü Yarışması Ödüllü Öyküler Kitapçığı’nın 2015 sayısı yayımlandı. Günışığı Kitaplığı’nın düzenlediği yarışmaya 2015 yılında katılan 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin yazdığı 10 öykü, kitapçıkta yer aldı (URL61).

KAYNAKÇA

- Akbayır, S. ve Şahin, Ş. (2005). Yaş Gruplarına Göre Çocuklar İçin Edebiyat. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Çocuk Edebiyatı*, 9(104-105), 190-204.
- Anderson, A. M. (2011). *Power Disparities and the Structure of Childrearing: A Content Analysis of Bestselling Children's Books*. Georgia State University (https://scholarworks.gsu.edu/sociology_theses/29) adresinden 22.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Arıcı, A.F. (2016). *Çocuk Edebiyatı ve Kültürü*. (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Arıt, F. (2011). *Özgürlüğe Doğru*. (1. Baskı). Ankara: Elips Kitap.
- Arslantaş, H. (2003). *Cumhuriyet Sonrası (1981-2001) Çocuk Romanlarında Tema, Dil ve Eğitim Ögeleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Atilla, M. (2015). *Parktaki Gergedanlar*. (3. Baskı). Ankara: Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Tic. Ltd. Şti.
- Avgören, E. (2009). *Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık*. (2. Baskı). İstanbul: Bu Yayınevi.
- Aytekin, H. (2008). Çocuk Edebiyatında Ölüm Teması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 89-102.
- Blancas, M. V. (2016). *Into The Woods*. Universidad De Jaén. <http://tauja.ujaen.es/bitstream/10953.1/4902/1/TFM%20Into%20the%20woods%20MVB.pdf> adresinden 22.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Çakmak Güleç, H. ve Geçgel H. (2014). *Çocuk Edebiyatı Okul Öncesinde Edebiyat ve Kitap*. (Genişletilmiş 3. Baskı). İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Celepoğlu, A. (2013). Roman. *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ö. Yılar ve L. Turan (Editörler). (Dördüncü Baskı), s.165-179. Ankara: Pegem Akademi.
- Cihan, N. (2010). *Türkçe Öğretimi Amaçlarının Değerler Aktarımı Bağlamında Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Damar Kültür Sanat Edebiyat Dergisi. (Mayıs 1992). Cilt:2 Sayı.14. ISSN:1300-3895. (Editör. Özgen Seçkin). Ankara: Damar Yayınları.
- Damar Kültür Sanat Edebiyat Dergisi. (Haziran 1995). Cilt:5 Sayı.51 ISSN:1300-3895. (Editör. Özgen Seçkin). Ankara: Damar Yayınları.

- Damar Kültür Sanat Edebiyat Dergisi. (Temmuz 1996). Cilt:6 Sayı.64. ISSN:1300-3895. (Editör. Özgen Seçkin). Ankara: Damar Yayınları.
- Dayıoğlu, G. (2016). *Parpat Dağı'nın Esrarı*. (32. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Demiray, K. (1977). *Açıklamalı Çocuk Edebiyatı Antolojisi*. İstanbul: İnkılâp ve Aka.
- Demiryürek, G. (2015). *Çağdaş Çocuk Şiirinde Değerler Eğitimi (1980'den Günümüze)*. Yayınlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erdal, K. (2013). Oyuna Dayalı Türler. *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ö. Yılar ve L. Turan (Editörler). (Dördüncü Baskı), s.69-88. Ankara: Pegem Akademi.
- Erdi, A. (2008). *Türkiye'de 1980-1985 Ve 2000-2005 Yılları Arasındaki Çocuk Kitaplarında Eğitsel İletiler (Karşılaştırmalı Bir Çalışma)*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erdoğan, F. (1989). *1985-87 Yerli Çocuk Yazını Ürünlerinin Konusal ve Sayısal Analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gökmen, B. (2017). *Ödüllü Çocuk Edebiyatı Ödüllü Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bakımından İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Grauerholz, E. ve Pescosolido B. A. (1989). Gender Representation In Children's Literature: 1900-1984. *Journal of Negro Education*, 3(1) 113-125. doi: 10.1177/089124389003001008.
- Griffin, B. R. (2012). Tales of Empire: Orientalism in Nineteenth Century Children 's Literature. <https://scholarcommons.usf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5253&context=etd> adresinden 20.12.2018 tarihinde ulaşılmıştır.
- Güleç Çakmak, H. ve Geçgel H. (2014). *Çocuk Edebiyatı Okul Öncesinde Edebiyat ve Kitap*. (Genişletilmiş 3. Baskı). İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Güler, M. (2012). Çocuk Edebiyatından Gençlik Edebiyatına Doğru Bir Yolculuk. *Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ansiklopedisi Birinci Cilt*. Hasan Lâtif Sarıyüce. s.41-46. İstanbul: Nar Yayınları.
- Güleryüz, H. (2013). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. (Geliştirilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı). Ankara: Edge Akademi.

- Gültekin, A. (2011). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazıları*. (1. Basım). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Güney, N. (2014). Ortaokulda Okutulması Tavsiye Edilen 100 Temel Eserde Şiddet Ögesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 6(3), 706-721.
- Gündüz, Ü. (2009). *Tek Kanatlı Güvercin*. (1. Basım). Ankara: Küçük Ev Yayınları.
- Hauer, V. (2015). *Anne of Green Gables—A representative of the Victorian woman?* http://othes.univie.ac.at/37409/1/2015-05-20_0906175.pdf adresinden 20.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Hissan, W. S. M. (2012). An Analysis Of The Children's Characters In Roald Dahl's Novel: Charlie And The Chocolate Factory. *Indonesian Journal of Applied Linguistics*, 1(2), 83-92.
- Hogan, K. (2012). *Konuşarak İkna Psikolojisi*. (Çev. P. Bolat). İstanbul: Yakamoz Kitap.
- Hunt, P. (2005). *Understanding Children's Literature*. (2. Baskı). USA: Routledge Taylor ve Francis Group.
- İnneci Bozkaplan, D. (2010). *1990-2008 Arası Çocuk Edebiyatımızda Fantastik ve Bilim Kurgu Romanlar Üzerinde Bir İnceleme*. Yayınlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- İşyar, N. (2009). Çocuk Romanlarımızda Yoksulluk Teması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 165-188.
- Kabaklı, A. (2016). *Edebiyat Türleri Roman, Hikâye, Nazım*. (1. Baskı). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Karaca, Ş. (2013). *Türk Edebiyatında Çocuk*. (1. Baskı). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Karagöz, B. (2015). *Yalvaç Ural'ın Eserlerinin Tematik Açıdan İncelenmesi ve Eserlerinde Çocuk Eğitimiyle İlgili Temel Değerler*. Yayınlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karakoç, M. (2014). *Çocuk ve Yuva Dergisinin Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Eğitimindeki Rolü*. Yayınlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karakuş, N. (2010). *Türkçe Öğretiminde Kaynak Metinlerin Temalara Uygunluğu Yönünden Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Karasar, N. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (12. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, E. (2012a). *1929-1934 Arası Türk Romanında Yapı ve Tema*. Yayınlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaya, M. (2012b). *Emine Işinsu'nun Romanlarında Değer Eğitimi ve Bu Eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kıbrıs, İ. (2000). *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.
- Kıbrıs, İ. (2006). *Çocuk Edebiyatı*. (3. Baskı). Ankara: Tekağaç Eylül Yayınları.
- Kıbrıs, İ. (2010). *Çocuk Edebiyatı*. (4. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kolcu, A. İ. (2013). *Türk Romanı El Kitabı*. (1. Basım). Erzurum: Salkım Söğüt Yayınları.
- Korkmaz, C. (2013). *İlköğretim 1-5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Tür, Tema ve İçerik Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mattisson, Jane (2011). The Complex Morality C.S. Lewis' The Lion, the Witch and the Wardrobe Interpreted from a Christian and a Secular Perspective. <http://hkr.diva-portal.org/smash/get/diva2:512810/FULLTEXT01.pdf> adresinden 20.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Milliyet (09.12.1985) sayfa 9 <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/> adresinden 21.12.2015 tarihinde elde edilmiştir.
- Nas, R. (2014). *Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. (3. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Neydim, N. (2003). *İnceleme, Araştırma, Eleştiri Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Oğuzkan, A.F. (1997). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. (5. Basım). Ankara: Emel Matbaacılık Sanayii.
- Oğuzkan, A.F. (1998). İyi Bir Çocuk Kitabı Dil, Anlatım, Konu Bakımından Nasıl Olmalıdır? 99 Soruda Çocuk Edebiyatı. M. R. Şirin (Hazırlayan). (İkinci Baskı), s.210-212. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- Oğuzkan, A. F. (2010). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. (9. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Onaran, Ş. M. (2005). Çocuk Edebiyatı Üzerine Notlar. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 9(104-105), 456-459.
- Öncü, M. (2011). *Mavisel Yener'in Romanlarında Çocuk ve Eğitim Teması*. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özçalışkan, Ş. (1994). *Construction of sex-Role In Children's Literature*. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, H. (2017). *Çocuk Edebiyatında Ölüm Teması (Okur Merkezli Bir Araştırma)*. *Yayınlanmamış doktora tezi*. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Parlakıldız, H. (1999). *İlkokulların Dördüncü-Beşinci Sınıflarında Türkçe Ders Kitaplarındaki Çocuk Edebiyatı Metinleri Üzerine Bir İnceleme (1948-1968 Programlarına Göre)*. *Yayınlanmamış doktora tezi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saxen, A. (2018). *Becoming Citizens: Representations of Citizenship in European Children's Literature* <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1250035&dswid=-8504> adresinden 20.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Schroth, K. C. (2017). *Literary Representations of Death, Dying and Bereavement in Children's Literature*. https://run.unl.pt/bitstream/10362/23093/1/Dissertation_Death%2c%20Dying%2c%20Bereavement_%20Klara%20Schroth.pdf adresinden 20.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Sağlık, Ş. (2005). Çocuk Romanları. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Çocuk Edebiyatı* 9(104-105), 231-256.
- Sarıyüce, H. L. (2012). *Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ansiklopedisi 1*. (1. Baskı). İstanbul: Nar Yayınları.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. (1. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (04-06 Ekim 2006). Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır? *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.

- Sever, S. (2013a). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. (1. Baskı). İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2013b). *Çocuk ve Edebiyat*. (7. Baskı). Ankara: Ertem Basım Yayın Dağıtım San.
- Sınar, A. (2006). Türkiye’ de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 4(7), 175-225.
- Soğangöz, P. (2014). *Mavi Top*. (5.Baskı). İstanbul: Bu Yayınevi.
- Soytürk, İ. (2002). *Sen Olabilirsin*. İzmir: Özgür Eğitim Yayınları.
- Stefansson, S. G. (2014). *A Marxist Reading*. <https://skemman.is/bitstream/1946/18170/1/B.a.%20Eassy%20Stef%C3%A1n%20Gestur%20Stef%C3%A1nsson.pdf> adresinden 22.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Stevick, P. (2004). *Roman Teorisi* (Çeviren: Prof. Dr. Sevim Kantarcıoğlu), Ankara: Akçağ Yayınları.
- Stoodt, B. Amspaugh L. B. ve Hunt, J. (1996). *Children’s Literature: Discovery For A Lifetime*. (1. Baskı). Australia: Macmillan Education.
- Şahin, A. (2013). Çocuk ve Çocukluk. *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ö. Yılar ve L. Turan (Editörler). (Dördüncü Baskı), s.1-16. Ankara: Pegem Akademi.
- Şen, E. (2016). Çocuk Edebiyatında Bir Yaşam Gerçekliği Olarak Ölüm Olgusu Üzerine Bir İnceleme (Sevim Ak Örneği). *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi* 01, 14-23.
- Şimşek, T. (2014). Çocuk Edebiyatı Tarihine Ön Söz. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*.
- Şirin, M. R. (1998). Dil, Anlatım, Tema, Tip, İnce Mizah Açısından Çocuk Kitabı Yazarlığı Ayrı Bir Yazarlık Biçimi Midir? *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. M. R. Şirin (Hazırlayan). (İkinci Baskı), s.21-23. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk Edebiyatı Kültürü Okuma Alışkanlığı ve Medya Sarmalı*. (1. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Taşbaşı, F. A. (2012). *Attilâ İlhan'ın Romanlarında Tema, Dil ve Eğitim Öğeleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- TDK. (1998). *Türkçe Sözlük*. (9. Baskı). Ankara. Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Toz, H. (2013). Çocuk Edebiyatı Tarihi. *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ö. Yılar ve L. Turan (Editörler). (4. Baskı), s.225-252. Ankara: Pegem Akademi.
- Tunaboğlu, M. (2009). *Karadeniz Kaptanı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tuncer, N. (1998). Resimli Kitaplarda Ne Gibi İçerik Özellikleri Bulunur? *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. M. R. Şirin (Hazırlayan). (İkinci Baskı), s.204-206. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tuncer, N. (1998). Çocukların Ruhsal İhtiyaçları ve Bunları Karşılatabilecek Kitapların Özelliklerinden Söz Eder Misiniz? *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. M. R. Şirin (Hazırlayan). (İkinci Baskı), s.206-210. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tunçbilek, G. (2011). *İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarındaki Hak ve Özgürlükler Temasının Demokrasi Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turan, L. (2013). Çocuğun Dünyasında Oyun, Hayal ve Merak Unsurları. *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ö. Yılar ve L. Turan (Editörler). (Dördüncü Baskı), s.16-27. Ankara: Pegem Akademi.
- Turan, L. (2013). Çocuk Yayınlarında Yer Alan Bazı Olumsuzluklar. *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. Ö. Yılar ve L. Turan (Editörler). (Dördüncü Baskı), s. 201-223. Ankara: Pegem Akademi.
- Tüfekçi Can, D. (2014). *Çocuk Edebiyatı Kuramsal Yaklaşım*. (1. Baskı). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Üründü, V. (2011). *6-8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Tema ve Metin Türü Yönünden İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- URL1, <http://www.gultendayioğlu.com/haber-detay/2015-yili-cocuk-romani-odulu-basin-duyurusu/736> adresinden 22.01.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL2, <http://www.dergi.havuz.de/MAYIS/ozgecmis/mehmetguler.html> adresinden 2.5.2017 tarihinde erişilmiştir.
- URL3, <http://mahmuttunaboğlu.blogspot.com.tr/> adresinden 11.12.2015 tarihinde erişilmiştir.

- URL4, http://www.gultendayioglu.com/biography_tr.pdf adresinden 2.5.2017 tarihinde erişilmiştir.
- URL5, <http://cgyd.org/yilin-kitaplari/2010-2/> adresinden 11.04.2017 tarihinde erişilmiştir.
- URL6, <http://cgyd.org/yilin-kitaplari/> adresinden 11.04.2017 tarihinde erişilmiştir.
- URL7, <http://gunisigikitapligi.com/kitaplar/kucuk-cadi-seroks-dizisi/buyuk-tuzak-2/> adresinden 11.04.2017 tarihinde erişilmiştir.
- URL8, http://www.buyayinevi.com/site/?page_id=919 adresinden 24.12.20 tarihinde erişilmiştir.
- URL9, <http://www.anayurtgazetesi.com/haber/Kucuk-Taya-basari-odulu/625> adresinden 22.01.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL10, https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDairSozlesme.pdf adresinden 15.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- URL11, http://www.buyayinevi.com/site/wpcontent/uploads/2012/03/2012_sartname.pdf adresinden 14.12.2015 tarihinde elde edilmiştir.
- URL12, <http://www.cydd.org.tr/sayfa/odullerimiz-10/> adresinden 25.05.2015 tarihinde erişilmiştir.
- URL13, <http://www.cydd.org.tr/sayfa/turkan-saylan-sanat-ve-bilim-odulleri-97/> adresinden 25.05.2015 tarihinde erişilmiştir.
- URL 14, <http://cgyd.org/> adresinden 21.05.2015 tarihinde erişilmiştir.
- URL15, <http://dagmedya.net/2014/06/18/cgydnin-baslattigi-yilin-cocuk-kitaplari-adaylari-secilecek/> adresinden 21.05.2015 tarihinde erişilmiştir.
- URL16, <http://gunisigikitapligi.com/haber/2012nin-en-iyi-cocuk-ve-genclik-kitaplari-gunisigi-kitapligindan/> adresinden 21.05.2015 tarihinde erişilmiştir.
- URL17, <http://cgyd.org/yilin-kitaplari/sartnameler/> adresinden 30.01.2019 tarihinde erişilmiştir.
- URL18, <http://www.cogem.ankara.edu.tr/> adresinden 18.06.2015 tarihinde erişilmiştir.
- URL19, <https://www.egitimajansi.com/haber/ankara-universitesi-edebiyat-odulleri-verecek-haberi-29949h.html> adresinden 22.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- URL20, http://www.gultendayioglu.com/news_detail.php?news_id=146 adresinden 21.05.2015 tarihinde erişilmiştir.

- URL21, http://www.gultendayioglu.com/news_detail.php?news_id=736 adresinden 29.03.2017 tarihinde erişilmiştir.
- URL22, <http://www.hasankallimci.com/aldigi-oduller.html> adresinden 11.12.2015 tarihinde erişilmiştir.
- URL23, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a36952.aspx> adresinden 5.4.2017 tarihinde elde edilmiştir.
- URL24, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/Genel/a142486.aspx> adresinden 5.4.2017 tarihinde elde edilmiştir.
- URL25, <http://www.tudem.com/Icerik/Goster/tudem-edebiyat-odulleri> adresinden 21.05.2015 tarihinde elde edilmiştir.
- URL26, <http://www.tudem.com/epanel/upl/2015sartname.pdf> adresinden 11.12.2015 tarihinde erişilmiştir.
- URL27, <http://www.edebiyathaber.net/2015tudemedebiyatodullerisahiplerinibuldu/#thash.bjnR24.cj.dpuf> adresinden 11.12.2015 tarihinde erişilmiştir.
- URL28, <http://www.tyb.org.tr/tyb-vakfi-7s.htm> adresinden 12.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- URL29, <http://www.tyb.org.tr/2008-yili-yilin-yazar-fikir-adami-ve-sanatcileri-odulu94h.htm> adresinden 14.12.2015 tarihinde erişilmiştir.
- URL30, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kultursanat/8989/Yunus_Nadi_Odulleri_2014- Katilim_suresi_uzatildi.html adresinden 22.06.2015 tarihinde erişilmiştir.
- URL31, <http://www.sevimak.com/tr/ozgecmis> adresinden 09.12.2015 tarihinde elde edilmiştir.
- URL32, <http://www.edebiyathaber.net/akademi-edebiyat-odulleri-yeniden-veriliyor/> adresinden 1.12.2015 tarihinde elde edilmiştir.
- URL33, http://onuraslan.blogspot.com.tr/2009_11_01_archive.html adresinden 2.04.2016 tarihinde elde edilmiştir.
- URL34, <http://www.asumanportakal.com/hakk%C4%B1nda.html> adresinden 2.4.2016 tarihinde elde edilmiştir.
- URL35, <http://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/4200/sayfa/2010/6/17/24.xhtml> adresinden 2.04.2016 tarihinde elde edilmiştir.
- URL36, <http://egelikadinyazarlar.blogspot.com.tr/2010/03/nilgun-erdem.html> adresinden 2.4.2016 tarihinde elde edilmiştir.

- URL37, <http://www.tded.org.tr/bpi.asp?caid=226&cid=2263> adresinden 25.05.2015 tarihinde erişilmiştir.
- URL38, <http://www.http://www.hurriyet.com.tr/dunya-kitap-odullerinde-en-iyiler-5357962> adresinden 10.04.2017 tarihinde erişilmiştir.
- URL39,<http://www.miyasesertbarut.com/?pnum=34&pt=%C3%96D%C3%9CLLER> adresinden 11.04.2017 tarihinde erişilmiştir.
- URL40, <http://www.eskader.net/iletisim> adresinden 10.04.2017 tarihinde erişilmiştir.
- URL41, <http://www.haber7.com/edebiyat/haber/1260435-eskader-odulleri-aciklandi-iste-odul-alanlar> adresinden 10.04.2017 tarihinde elde edilmiştir.
- URL42,<http://www.miyasesertbarut.com/?pnum=34&pt=%C3%96D%C3%9CLLER> adresinden 11.04.2017 tarihinde erişilmiştir.
- URL43, <http://www.ilesam.org.tr/> adresinden 25.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- URL44, http://www.tokatgazetesi.com/hll_haber_detay.php?id=39479 adresinden 26.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- URL45, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1988/10/29> adresinden 10.12.2015 tarihinde elde edilmiştir.
- URL46,<http://yilmaznalan.blogspot.com.tr/2014/05/edebiyatta-krk-yl-zeliha-akcaguner.html> adresinden 9.12.2015 tarihinde erişilmiştir.
- URL47, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr> adresinden 10.12.2015 tarihinde elde edilmiştir.
- URL48, <http://www.memetfuat.com/> adresinden 28.03.2016 tarihinde erişilmiştir.
- URL49, <http://www.ayfergurdalunal.com/tr/cgy/110.html> adresinden 11.04.2017 tarihinde erişilmiştir.
- URL50, <http://www.dergi.havuz.de/MAYIS/ozgecmis/mehmetguler.html> adresinden 2.5.2017 tarihinde erişilmiştir.
- URL51, <http://www.yenisafak.com/kultur-sanat/bir-roman-yaz-ve-cinara-gonder-12881> adresinden 10.04.2017 tarihinde elde edilmiştir.
- URL52, http://www.ergir.com/roman_yarismasi.html adresinden 9.12.2015 tarihinde elde edilmiştir.
- URL53, <http://www.timas.com.tr/kurumsal/haberler/roman-yarismasiyla-gencler-icin-yazanlara-destek.aspx> adresinden 21.05.2015 tarihinde erişilmiştir.
- URL54, <http://www.genctimas.com/> adresinden 21.05.2015 tarihinde elde edilmiştir.

- URL55, <http://www.mumsema.org/inceleme/84337-turkiyede-cocuk-kitaplarinin-gelisimi.html> adresinden 22.06.2015 tarihinde erişilmiştir.
- URL56, https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Dil_Kurumu 14.12.2015).
- URL57, <http://www.sevimak.com/tr/ozgecmis> adresinden 09.12.2015 tarihinde elde edilmiştir.
- URL58, <http://www.ilesam.org.tr/> adresinden 25.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- URL59, <http://www.hurriyet.com.tr> adresinden 25.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- URL60, <http://www.tyb.org.tr> adresinden 26.12.2018 tarihinde erişilmiştir.
- URL61, <http://www.edebiyathaber.net/category/odul/#sthash.Zbxww1rp.dpuf> adresinden 11.12.2015 tarihinde erişilmiştir.
- Uslu, O. (2002). *Pembe Pantolonlu Bulut*. İzmir: Özgür Eğitim Yayınları.
- Ünal, A. (2010). *Türk Çocuk Edebiyatında Engellilerin Temsili (1969–2009)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wiklander, C. (2011). The Image of Heroism in Tolkien's The Hobbit. University of Gothenburg. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/25882/1/gupea_2077_25882_1.pdf adresinden 22.11.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Yakar, Y. M. (2011). *Mustafa Ruhi Şirin'in Türk Çocuk Edebiyatındaki Yeri ve Eserlerinin Eğitsel Değeri Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yakıcı, A., Yücel, M., Doğan, M. ve Yelok, S. (2005). *Türkçe-1 Yazılı Anlatım*. Ankara: Bilge Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2003). *Çocuk Edebiyatı*. (İkinci Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yazıcı Okuyan, H. (2006). *Türkçenin Sözcük Açısından Fakir Baykurt'un Romanları*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yazıcı Okuyan, H. (2009). Türkçe ve Sınıf Öğretmenlerinin Okuma Saatlerinde Kullanılan Çocuk Edebiyatı Ürünlerini Seçme Ölçütleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(18),1 35-159.
- Yazıcı Okuyan, H. ve Gedikoğlu, Y.G. (2012). Aytül Akal'ın Çocuk Kitaplarında Çevre Bilinci ve Duyarlılığı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7/2,793-806.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*.(8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, N. (2012). *Türk Çocuk Edebiyatı Kitaplarındaki Çocuk Gerçekliğine Eleştirel Bir Bakış*. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, O. (2013). *Fatih Erdoğan'ın Eserlerinin Eğitsel Değerler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Zipes, J. (1994). *A Second Gaze at Little Red Riding Hood's Trials and Tribulations*. Routledge Publishing.

EKLER

Ek-1. İncelenen Romanların Kaynakçası

- Ak, B. (2014). *Yaşasın Ç Harfi Kardeşliği*. (4. Baskı). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Akçagüner, Z. (1997). *Sevgi Sitesi Çocukları*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Akçagüner, Z. (1998). *İçimdeki Ses*. İzmir: Özgür Eğitim Yayınları.
- Akçagüner, Z. (2000). *Çatalçay'ın Çocukları*. İzmir: Özgür Eğitim Yayınları.
- Apaydın, T. (1966). *Toprağa Basınca*. İstanbul: Arkın Kitabevi.
- Arıt, F. (2011). *Özgürlüğe Doğru*. (1. Baskı). Ankara: Elips Kitap.
- Atilla, M. (2015). *Parktaki Gergedanlar*. (3. Baskı). İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri.
- Avcı Çakman, K. (2016). *Almarpa'nın Gizemi*. (7. Baskı). İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri.
- Avgören, E. (2011). *Anahtar*. (4. Baskı). İstanbul: Bu Yayınevi.
- Avgören, E. (2014). *Tarihte Olmayan Gizemli Uygarlık*. (4. Baskı). İstanbul: Bu Yayınevi.
- Aytuna, M. (2014). *Atla*. (1. Baskı). İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri.
- Balı, L. (1956). *İlk Arkadaş*. Ankara: Doğu Matbaası.
- Barutçuoğlu, H. (2014). *Sonsuzluk Sirki*. (5. Baskı). İstanbul: Bu Yayınevi.
- Bertan, İ. (2015). *Hızlı Tosbi*. (9. Baskı). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Cemali, Z. (2011). *Ankaralı*. (3. Baskı). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Çekiç Yamaç, A. (2011). *İncili Kavak*. (5. Baskı). İstanbul: Bu Yayınevi.
- Çiçek, T. (2016). *Şeftali Dede*. (8. Baskı). İstanbul: Özyürek Yayınevi.
- Der, A. (2016). *Büyük Tuzak*. (24. Baskı). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Dölek, S. (2015). *Yeşil Bayır*. (5. Basım). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Eray, N. (2013). *Frej Apartmanı'nın Esrarı*. (3. Baskı). İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.
- Erdoğan, Y. (2013). *Konaktaki Hazine*. (1. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Göçmen, D. E. (2014). *Canı Sıkılan Çocuk*. (12. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Göçmen, D. E. (2015). *Bilmecenin İzinde Maceranın Peşinde*. (5. Baskı). İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri.
- Güler, M. (2015). *Kesekâğıdı Ustaları*. (10. Baskı). İstanbul: Özyürek Yayınevi.

- Gülü, F. (2015). *Amber'in Zaman Kapsülü*. (2. Baskı). İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri.
- Gündüz, Ü. (2009). *Tek Kanatlı Güvercin*. (1. Basım). Ankara: Küçük Ev Yayınları.
- Güneş, E. (2001). *Çiçekler Solmasın*. (1. Basım). İzmir: Kültür Kitap Sarayı Yayınları.
- Hepçilingirler, F. (1986). *Uçtu Uçtu Pelin Uçtu*. (1. Baskı). İzmir: Sanat-Koop Yayınları.
- Kallimci, H. (1996). *Sihirli Dürbün*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kaplan, M. (2014). *Tren Düdükleri*. (5. Baskı). İzmir: Özgür Eğitim Yayınları.
- Kıral, G. (2010). *Ablamı Nereye Kaçırıldılar*. (2. Baskı). İstanbul: Bu Yayınevi.
- Korkut, A. (2011). *Orman Kardeşin Mektubu*. (4. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Korkut, A. (2010). *Tombul Sarı Balık*. (4. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Korkut, A. (2010). *Çınar Dede'nin Doğum Günü*. (4. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köseoğlu, H. (yılı yok). *Aynalı Geyik*. İzmir: Özgür Eğitim Yayınları.
- Köyoğlu, K. Ç. (2002). *Bilginler Sınıfı*. İzmir: Özgür Eğitim Yayınları.
- Kurtuluş Ö. (2004). *Pitan*. (1. Basım). İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri.
- Özateş, Ö. F. (1998). *Benim Dedem Gazeteci*. İzmir: Özgür Eğitim Yayınları.
- Özkan, H. (1985). *Her Çocuğun Kanadı Vardır*. (1. Baskı). İstanbul: Kelebek Yayınları.
- Öztürk, H. E. (1995). *Yaralı Keklik*. İstanbul: Seha Neşriyat.
- Öztürk, G. (2016). *Kuş Olsam Evime Uçsam*. (1. Baskı). İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri.
- Özünal, M. (2005). *Kara Cümle*. (2. Baskı). İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri.
- Salgut, E. (2005). *Leyleklerin Gitme Zamanı*. (1. Basım). İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri.
- Saygınar, N. (2008). *Benim Dünyalarım*. (4. Baskı). İstanbul: Bu Yayınevi.
- Sertbarut, M. (2014). *Mezarlıktaki Gölge*. (1. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Sertbarut, M. (2016). *Sisin Sakladıkları*. (14. Baskı). İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri.
- Sevim, A. (2014). *Güneşe Yolculuk*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Seyda, M. (2013). *Bir Gün Büyüyeceksin*. (1. Basım). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

- Soytürk, İ. (2002). *Sen Olabilirsin*. İzmir: Özgür Eğitim Yayınları.
- Şeker, H. (2014). *Hayalet Köy*. (2. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Tankut, T. (2011). *Gelincik Arkadaş Arıyor*. (4. Baskı). İstanbul: Bu Yayınevi.
- Tapunç, Z. (2011). *Masal Kenti Çocukları*. (3. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Tapunç, Z. (2014). *Tapınağın Sırrı*. (2. Basım). İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri.
- Tekin, H. (2017). *Yeşil Ada'nın Çocukları*. (1. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tok, G. ve Çadırcı, Ü. (2008). *Teneke Kaplı İvan*. (2. Basım). İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri.
- Tunaboşlu, M. (2012). *Ormandaki Tehlike*. (7. Baskı). İstanbul: Bu Yayınevi.
- Tunaboşlu, M. (2004). *Dünyanın En Güzel Çocukluğu*. (2. Baskı). İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Tuncel, M. (2011). *Elveda Kumru*. (9. Baskı). İstanbul: Bu Yayınevi.
- Turgut, A. A. (2014). *Venus'ten Dünya'ya Dedektiflik Oyunu*. (6. Baskı). İstanbul: Bu Yayınevi.
- Uslu, O. (2002). *Pembe Pantolonlu Bulut*. İzmir: Özgür Eğitim Yayınları.
- Uyaroğlu, İ. (2005). *Bir Liranın İki Günü*. (3. Basım). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Vânû, V. N. (1998). *Korkusuz Murat*. (1. Baskı). İstanbul: Engin Yayıncılık.
- Yener, M. (2003). *Kayıp Seslerin İzinde*. (2. Baskı). İstanbul: Bu Yayınevi.
- Yener, M. (2016). *Mavi Zamanlar*. (23. Baskı). İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri.
- Yılmaz, N. (2007). *Meraklı*. (3. Baskı). İstanbul: Çınar Yayınları.
- Yücesoy Gündoğan, Y. (2014). *Kibele'nin Gölgesinde*. (1. Baskı). İzmir: Tudem Eğitim Hizmetleri.

ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİSİ

Elif Aydın, 21.11.1980 tarihinde Zonguldak'ın Çaycuma ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Çaycuma'da tamamladı. 1998 yılında Celal Bayar Üniversitesi Demirci Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nde başladığı lisans eğitiminden 2002 yılında mezun oldu. 2003 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı'na kabul edildi. 2005 yılında Yrd. Doç. Dr. Nezahat Özcan danışmanlığında yürütülen "Peyami Safa'nın Server Bedî İmzalı Polisiye Macera Türündeki Eserlerinin Çocuk Edebiyatı Açısından İncelenmesi" başlıklı tezi ile yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2002-2004 yılları arasında Çaycuma Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği yaptı. 2004-2006 yılları arasında Bülent Ecevit Üniversitesi'nde Rektörlüğe bağlı Türk Dili Okutmanı olarak görev yaptı. 2006 yılından beri Çaycuma Meslek Yüksekokulunda Türk Dili Öğretim Görevlisi olarak görev yapmaktadır. Evli ve üç çocuk annesidir.

Elektronik Posta Adresi

elifaydin@beun.edu.tr

İş Telefon Numarası

0 (372) 643 66 01- Dâhili: 5031